

ČESKO-LATINSKÝ
S L O V N Í K.

PRO

GYMNASIA ČESKOSLOVANSKÁ

SESTAVIL

FR. OT. NOVOTNÝ,
C. K. PROFESSOR AKADEM. GYMNASIA STARÉHO MĚSTA PRAŽSKÉHO.

V PRAZE.

NAKLADATEL KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.

1873.

Předmluva.

— ~~BEŠA~~

Podávaje u veřejnost slovník tento česko-latinský, činím to s ostýchavostí věru nelíčenou, věda sám předobře, v jak mnohých kusech neúplný a nedostatečný jest; že však nicméně přece již nyní vydávám jej, toho příčinou jest jednak okolnost ta, že z mnoha stran a to od mužů v oboru tom na slovo vzatých k tomu byl jsem vybízen, jednak to, abych, pokud na mně jest, co možná brzo odpomohl jednomu z nedostatků, pokrok v jazyku latinském na školách našich nemálo zdržujících. Čekalť jsem zajisté jako jiní toužebně, že vydáno bude dílo podobné v rozměru větším, kteréž by i učitelům vědecké poskytovalo pomůcky a tak mezeru až posud trpce cítěnou a nám věru ne ke cti sloužící vyplnilo; a skutečně před několika lety již kroky k tomu učiněny — než, sešlo bohužel s podniku tak žádoucího a když odnikud nedoslýchal jsem, že by podobné dílo se sestavovalo, umínil jsem si já, ač chatrné zdraví a síly mé velikého namáhání nesnesou, aspoň pro mládež naši sestaviti slovník příruční, jenž by okamžité a nutné potřebě z části vyhověl. Výsledek několikaleté, v skutku namáhavé práce podávám tedy tuto u veřejnost, opětně podotýkaje, že dalek toho jsem, abych dílo toto měl za vady prosté a ve všech kusech zdařené. Máť každý první pokus, a tím zajisté jest slovník druhu tohoto u nás, nemalých obtíží a nesnadností do sebe, jež sezná nejlépe, kdo o cosi podobného se pokouší; a že *první* to dílo oboru toho v literatuře naší, tím, doufám, omluví se mnohé nedokonalosti jeho.

Při sestavování knihy té měl jsem na zřeteli především a jediné *žáky*, kterým podati chtěl jsem knihu příruční; aby však kniha příliš se nezvětšila a zakoupení jí veliké části žáků nemožným se nestalo, musil jsem se co do objemu jejího co možná uskrovniti. Sneseno tu sice, jak na první pohled vysvítá, více materialu než v německo-latinských slovnících podobného směru se nalézá, avšak veliká bohatost materštiny naší daleko není vystihnuta v slovníku tomto, v němž dle plánu přetlumočena býti mají jen slova a rčení *důležitější* a potřebnější a vynechána taková, která v rozumně volených úlohách žáků se nenašly neb aspoň naskytati se nemají.

Ze stručnosti tedy, které především pilen jsem býti musil, plyne i to, že jsem častěji na místě důkladnějšího a obsírnějšího výkladu po-

ukázal ku grammatice, zvláště Kosinově a Svobodově a k Vojáčkově Rukověti; kdyby však stránky tyto a podobné žákům, zvláště začátečníkům, jižto poprvé slovník takový do ruky dostanou, nesnáze činiti měly, bude arciť potřebí návodu se strany učitele, jehož aby pp. kolegové v případě tom neobtěžovali sobě žákům poskytnouti a vůbec v slovníku slov vhodných vyhledávati je naučili, slušně prosím a žádám. — Ze slov a jmen země- a dějepisných vytkl jsem z též příčiny jen nejobyčejnější, maje za to, že učitel po případě v úlohách jména neobječnější žákům snadněji podá, než bych já to bez valného rozšíření knihy byl učiniti mohl.

Tolik tedy vzhledem ke *stručnosti* slovníku toho; avšak *přesnost* mluvy jak české tak latinské měl jsem za první a nejdůležitější úkol, dobře věda, že *pro žáky jen to dost dobré jest, co jest nejlepší*. Budou-li se ale přes to přese všechno některá rčení česká nedosti přesná zdáti, připomínám, že měl jsem za to, *slovníkáři* že dlužno často i rčení méně snad oblíbená přetlumočiti, ježto i taková v úlohách naskytati se mohou, ani k tomu nepřihlížeje, že, jak věci na ten čas stojí, u nás v příčině té veliká ještě jest nesjednocenost; ztracujíť zajisté jedni mnohé frase i od dobrých spisovatelů užívané, jiní opět zastávají jich a tak pokud areopagem nějakým k tomu oprávněným o podobných věcech poslední slovo nebude proneseno, v přemnohých případech s tíží bude lze zachovati se všem.

Pilný zřetel dále brán k *synonymice* u nás více než které jiné odvětví filologie ladem téměř ještě ležící a pokud objem knihy toho dopouštěl, krátce a stručně poukazoval jsem k jemným často odstíněním podobných na oko sobě významů. Taktéž nevážil jsem ni píše ni času, bych *lůtku* u jednotlivých slov dosti, tuším, bohatou v potřebný přehled přivedl a logicky rozvrhl i seřadil a mnohý článek jest výsledek dlouhé, namáhavé práce a opětného přepracování a opravování. — K nesnadnostem těmito zakládajícím se ve věci samé a v tom, že při celém provedení nemaje odnikud průpravných prací sám na sebe byl jsem odkázán, přidružily se i obtíže vnější a formální: nemohlť jsem zajisté ani souslednosti a pořádku slov ze slovníků našich napořád bráti, ježto z těchto některé nečiní rozdíl mezi *i* a *y*, jiné mezi *r* a *ř*, jak to přece pro školu nutno a potřebno jest. Obtíže pak vznikající z rozdílnosti ve psaní slov *s*, *vz* a *z* složených hleděl jsem překonati tím, že bera zření k původnímu významu předložek a jich složenin na patřičném dle mého soudu místě slova taková probrav na druhém, kde by jich snad někdo jinak je píšící hledal, k nim jsem poukázal.

Adverbia k adjj. slušící vřadil jsem pod adjj., k nimž patří, a z pravidla těmiž odděleními a oznámkami znamenal jsem, aby tím přehled se usnadnil a novým jich výkladem objem knihy zbytečně se nezvětšil. Podobně i jiné složeniny adverbialné, jako na př. *naschvál*, *opravdu* a pod. na vhodném místě jsem vyložil, jinde k nim pouze poukázav. Při *slovesech* z pravidla tvar jednodobý na prvním místě jsem postavil, jen za zvláštními důvody, které tuto uváděti nemístné vidí se, stal se opak toho; u sloves složených ukazoval jsem, pokud bylo vhodno, za příčinou stručnosti k jednoduchým, kde však slovo složené rozličné významy má, tu arci pro přehled a jednotu opakoval jsem ač zcela zkrátka významy

s jednoduchým slovesem se shodující. — Co se týče složenin se záporom *ne-*, tu vybral jsem jen ty, kterým nerovná se v latině pouze *non* se slovem kladným atd. Jiné a podobné zvláštnosti vysvětlí se samy při bedlivém pozorování a uvážení směru, jakým jsem se bral, jakož vůbec nečinil jsem ničeho bez rozvahy a pilného rozebírání důvodů pro i proti věci a zařízení vnitřnímu svědčících.

Frase a slova latinská z nové latiny vybraná označena jsou hvězdičkou (*), z pozdější latiny však čerpaná křížkem (+); obé stalo se arci jen po řídku, když nebylo lze bez nich se obejít; ostatní slova a úsloví sebrána jsou po největší části z vlastní lektury, především Cicerona, Caesara, Livia, a jen některá ze Sallustia, Tacita, Quinctiliana, Plinia a Seneky. Že pak mimo vlastní v oboru tom studia a průpravné práce a zápisky i sbírky použil jsem i jiných našich i německých děl a prací starších i novějších do oboru toho jen poněkud sáhajících, to arci rozumí se samo sebou; zvláště pak vhod byly mi důkladné knihy p. kollegy Vojáčka, pp. ředitelů Klumpara a Kosiny, pp. kollegů Franty, Slavíka, Zikmunda a j.; pp. kollegové Edv. Novotný a Vojáček mimo to se zvláštní ochotou přepustili mi četné výpisky své, onen ze Seneky, tento z listů Ciceronových.

Korrektuře, při tisku tak drobném a oznámkování tak četném a různém ovšem namáhavé a trudné, věnována veškerá péče a pílě; že však nicméně tu a tam zvláště v některých arších z příčin vnějších omyly se naskytají, toho já nejvíce želim a prosím, by chyby ty ku konci vytčené před upotřebením knihy se opravily.

Zdokonalování díla toho bude, pokud mi Bůh života a zdraví popřeje, životním úkolem mým a nastane-li po čase někdy potřeba nového vydání, použiji svědomitě všech oprav a pokynutí, kterých se mi z přátelské ruky dostane; což aby, *avšak jen „sine ira et studio“* v hojně stalo se míře, pro dobrou věc snažně prosím a žádám.

Konečně všem, jižto radou neb skutkem při práci této mi pomocní byli, srdečně vzdávám díky; zvláště velectěnému o zdar gymnasií našich a o zavedení vhodných kněh českých nejvýše zasloužilému c. kr. zemskému inspektoru p. Václ. Svobodovi, jenž po celý čas vřelé účastenství práci této věnoval ano i některou část rukopisu, ač sám pracemi přetížen byl, laskavě prohlédl a na mnohou věc při vzácné učenosti své trefně mne upozornil; dále pp. ředitelům Klumparovi v Hradci Králové, Kosinovi v Olomouci a Škodovi v Přerově, pp. kollegům Holubovi, Cholavovi, Jedličkovi, Kotsmíchovi, Kottovi, Lazarovi, Městeckému, Slavíkovi a Vojáčkovi, kteří některé části rukopisu prohlédnouti a mínění svá mi sdělit sobě neobtěžovali; zvláštním pak díkem povinen jsem ctěnému příteli a kollegovi svému, p. prof. Edv. Novotnému; onť po celý čas práce této, kde toho bylo potřeba, radou napomáhal, skutkem podporoval; i jemu tedy tímto vděčný můj dík vysloven budiž.

V Praze o sv. Václavě 1872.

F. O. N.

Skracování v slovníku tom užitá.

= znamená „rovná-li se“ n. „tolik co“.		
<i>abl.</i>	znam.	<i>ablativus.</i>
<i>abs.</i>		<i>absolute.</i>
<i>abstr.</i>	„	<i>abstraktně.</i>
<i>akk.</i>	„	<i>accusativus.</i>
<i>akk. s inf.</i>	„	<i>accusativus cum infi-</i> <i>nitivo.</i>
<i>adj.</i>	„	<i>adjectivum.</i>
<i>adv.</i>	„	<i>adverbium.</i>
<i>akt.</i>	„	<i>activum.</i>
<i>alqs, alcs, alcuī, alqd, alqm</i>	znam.	<i>ali-</i> <i>quis, alicujus, alicui, aliquid, aliquem.</i>
<i>a p.</i>	znam.	<i>a podobné.</i>
<i>atd.</i>		<i>a tak dále.</i>
<i>cnj.</i>		<i>conjunctio.</i>
<i>coll.</i>		<i>collective.</i>
<i>důr.</i>		<i>důrazněji.</i>
<i>gen.</i>		<i>genitivus.</i>
<i>Gramm.</i>		<i>Grammatika.</i>
<i>imper.</i>		<i>imperativus.</i>
<i>ind.</i>		<i>indicativus.</i>
<i>indecl.</i>		<i>indeclinabile.</i>
<i>inf.</i>		<i>infinitivus.</i>
<i>interj.</i>		<i>interjectio.</i>
<i>intrans.</i>		<i>intransitivum.</i>
<i>komp.</i>		<i>comparativus.</i>
<i>konj.</i>		<i>conjunctivus.</i>
<i>konkr.</i>		<i>konkretně.</i>
<i>n.</i>		<i>nebo; v liteře N však</i>

znamendá „n.“ to které slovo s „n“ počínající a proto slovo „nebo“ v li- teře té úplně vypsáno jest.	
<i>násl.</i>	znam. <i>následující.</i>
<i>neos.</i>	<i>neosobně.</i>
<i>nom.</i>	<i>nominativus.</i>
<i>obzvl.</i>	<i>obzvláště.</i>
<i>osob.</i>	<i>osobně.</i>
<i>ost.</i>	<i>ostatně.</i>
<i>part.</i>	<i>participium.</i>
<i>pass.</i>	<i>passivum.</i>
<i>pl.</i>	<i>pluralis.</i>
<i>possess.</i>	<i>possessivum.</i>
<i>praep.</i>	<i>praepositio.</i>
<i>pron.</i>	<i>pronomén.</i>
<i>předch.</i>	<i>předcházející.</i>
<i>přísl.</i>	<i>přísl. slov.</i>
<i>pův.</i>	<i>původně.</i>
<i>rcpr.</i>	<i>reciprocum.</i>
<i>refl.</i>	<i>reflexivum.</i>
<i>sc.</i>	<i>scilicet.</i>
<i>subst.</i>	<i>substantivum.</i>
<i>superl.</i>	<i>superlativus.</i>
<i>tp.</i>	<i>tropice (přeneseně).</i>
<i>trans.</i>	<i>transitivum.</i>
<i>v.</i>	<i>viz.</i>
<i>Voj. Ruk.</i>	<i>„Rukověť správné la- tiny“ od V. Vojáčka.</i>
<i>zvl.</i>	<i>zvláště.</i>

A.

A, cnj., 1) samo o sobě, *a* = *i*, též *et*, *-que* (příklonné); *atque* n. (před souhláskou) *ac*; ost. v. Gramm.; b) někdy uvádí protivu = ale *autem*, *vero*; c) zvětšuje a vysvětluje = a to, k tomu, nad to *et is*, *isque* n. *quidem* (na př. došly mne tři listy a listy velmi obšírné *tres epistolas accepi easque longissimas*); zvl. v úsloví: sám a sám *unus (et) solus*; *unus*; d) = kdežto, ježto, v. tato slova; 2) u spojení s jinými částicemi; a) a i *atque etiam*, *atque*; b) a kdyby i, a byt i *etiamsi*, *ac jam ut* (s konj.); c) a ne *nec*; pakli zápor pouze k jednomu slovu sluší, stává *et non*, *ac non*; a přece ne *neque*; *nec tamen*; podobně: a nikdo *nec quisquam*, a nikdy *nec unquam*, a žádný *nec ullus* a p.; d) a pak *atque*; e) a sice, a také *et*, *-que*; má-li se substantivum zevrubněji určití adjektivem n. větou vztažnou, stává *et is*, *isque*, *et quidem*; *et idem*, *idemque*, *atque idem*; těmiž slovy překládají se obraty „a to ještě“, „a ještě k tomu“; f) a tak, a tudíž *itaque*; h) a však, v. „avšak“; 3) ve větách pobčných protivu k větě hlavní označujíc = *an*, *ana*, *ano* atd., v. „an.“

abeceda, 1) = písmena *elementa literarum* n. pouze *literae*; *elementa*; = ustálený pořádek písmen *literarum ordo*; učiti se a. *literas* n. *literarum nomina discere*; podle a. *literarum ordine*, něco spořádati *secundum ordinem literarum disponere alqd*; in *literas digerere alqd*; a. obohatiti *novas literas addere*; 2) tp. = základní pravidla (vědy) *prima (literarum) elementa*.

abecedární, in *literas digestus*; *secundum ordinem literarum dispositus*; adv. *literarum ordine*.

abrž, v. „anobrž.“

aby, cnj., a) ve větách ^{podmětných} ~~výrokových~~ klade se v lat. skk. s inf. (na př. za největší slávu mají, aby pole vůkol nich ladem ležela *maximam putant esse laudem, quam latissime a finibus suis vacare agros*), zvl. po záporu v slovese věty hlavní (na př. nevěřím, aby to byl učinil *eum id fecisse non puto*); b) po adj.: hoden, nehoden, uspůsoben (*dignus, indignus, idoneus, aptus*), též po kompar. s *quam* klade se *qui* s konj., taktéž po slov. „zasloužití“ a p.; ost. v. Gramm.; c) ve větách sousledných *ut*, aby ne *ut non* s konj.; d) ve větách účelných *ut*, aby ne *ne* s konj.; e) o spojce „aby“ po slovech „báti se“, „překážeti“ a p., v. buď slovesa tato n. Gramm.; f) v úsloví: abych řekl *ut ita dicam* n. *quasi quidam* (ctnost jest, a. ř., železná *virtus quasi ferrea quaedam est*); h) u spojení se slovy jinými: a) aby jen (k naznačení přání) *dum, modo, dummodo* s konj.; β) aby tím *quo* s konj.; γ) se záporu: aby nikdo *ne quis*, a. nic *ne quid*; a. někdy *ne quando*; ch) ve větách připouštěcích = třeba, byt i, v. tato slova. ač, ačkoli (v), ačkolivě, cnj., *quamquam*; *etsi*; (důr.) *tametsi*; též *quum* s konj. ač-li *si quidem*.

admirál, *praefectus classis*; *qui classi praeest*; *imperator navalis*.

admirálský, *praetorius (navis)*; a. prapor *insigne navis praetoriae*.

admirálství, *praefectura rei maritimae*; *summa imperii maritimi*.

adresa, a) = nápis na listu *inscriptio nominis*; b) = přípis *litterae commendaticiae* n. *litterae quibus gratiae aguntur*.

adresovati list, *inscribere epistolam (alcul)*.

advokát, (co zástupce přítomného) *cognitor*,

(nepřítomného) *procurator*; = obhájce *patronus*, = žalobník *actor*; odevzdání při n. věci advokátu, vzítí si a. *deferre causam ad patronum*.

advokátství, *opera forensis*; *causarum actio*. agent, v. „jednatel.“

ah, interj. *ah! aha!*

aha, interj. *aha! ah! aha!* to je to? *at at hoc illud est?*

ach, interj. *ah! o!* k vytknutí podivení a žalu *proh!* (ach, že jsme tak znemravěli *tantum, proh! degeneravimus*); obyč. stává akk.: ach, já nešťastník *me miserum!*

ach, že ne- *utinam, o si s konj.* (ach, že nepřichází *utinam veniat*, ach, že jsi nepřišel *utinam venisses!*) ach že jsi v Římě nezůstal *quam vellem Romae mansisses!*

aj, ajhle, interj., k označení a) podivení *heu! ehem! at at!* (aj, co je to? *hem, quid hoc est?*); b) radosti *euge! io!* c) nevole *eheu! at!* (aj, Bůh chraň! *minime vero!*); d) netrpělivosti *quaeso* (aj, kde jest? *ubinam est, quaeso?*).

ajta, interj., *ecce! en! heu!*

akademia, -ie, *academia* (a. v Athenách, akademická filosofie); = vysoké školy * *universitas*.

akademický, *academicus*.

akcent, v. „přízvuk.“

akta, *acta, orum; tabulae; literae (publicae)*; do a. vnést *in acta referre*.

ale, *conj, sed*; (důr.) *at*, (= avšak) *verum*; (mírněji) *autem, vero*; ost. v. Gramm.

aleje, v. „stromořadí.“

alespoň, v. „aspoň.“

almanach, *fasti*.

almužna, *stips*; a. dáti *stipem spargere, largiri*; o a. prositi koho *stipem emendicare ab alqo*; almužnou se živiti *alienā misericordiā vivere*.

alpský, *Alpinus*.

Alpy, *Alpes*.

Amazonka, *Amazon*; tp. = žena udatná *mulier bellicosa, fortis*.

an, ana, ano, *quum s konj., dum s ind.* (našich bylo 5000, ani nepřátelé jen 800 jezdců měli *nostrorum equitum erat quinque millium numerus, quum hostes non amplius octingentos haberent*); po slovesech „viděti“ a p. stává part. (vidím jej, an přichází, *video venientem*); zvl. neutr. „ano“ α) k potakání *ita etiam; sic est*, (ano, tak se věc má *sic se res habet n. enimvero sic est*); často se opakuje slovo, které v otázce důraz mělo (pamatuješ se? Ano, *meministine? Memini*; připouštíš? Ano, *dasne? Do*); odpověděti ano neb ne *aut etiam aut non respondere*; β) = ano i *imo, imo vero; quin etiam*.

anděl, † *angelus* (čistý jako a. *integer castusque, innocentissimus*; krásný jako a.

humanā formā pulchrior); tp. *homo perfectus ac paene divinus*; můj a. *mea anima! mea vita!*

andělský, * *angelicus* tp. *divinus, praeclarus* a p.

aneb, -o, -oli, *conj.*, a) rozlučovací = čili, (o pojmech bytně rozdílných) *aut*, (o rozdílu lhostejném) *vel*, též příklonné *ve*; (o rozličných názvech téhož předmětu) *sive*; aneb — aneb *aut — aut, vel — vel, sive — sive*; b) v druhém členu dvojaté otázky *an*, a. ne *annon n. nec ne*; c) ā. snad *an*.

anglický, *britannicus*.

Anglicko, *Britannia*.

Angličan, *Britannus*.

ani, aniž, *conj.* 1) prostě, bez souvztažnosti;

a) jednotlivá slova popírající; ani, ani ne, ba ani ne- *quidem*, ve výroku též *nullus* (čehož a. nestává *quae omnino nulla sunt*); zvl. α) aniž kdo *neque quisquam*; a. který *neque ullus*, a. kdy *neque unquam*; β) aniž v skutku, a. zajisté *nec, neque vero*; b) věty spojující *neque*, (před souhláskou) též *nec*, (mnozí chválí básníky, a. jim rozumějí *multi poetas laudant, neque intelligunt*); zvl. α) často stává v lat. part. praes. n. perf. se zápořem (pravím to, a. se výčitky něčí obávám *hoc dico nullius reprehensionem verens*; odešel, a. list četl *abiit epistolā non lectā*, a. byl lhostejný *nulla praestituta die*); β) k naznačení podmínky předcházející stává *nisi* (to nelze posouditi, a. bychom věc dříve proskoumali *haec dijudicari non possunt, nisi ante causam cognoverimus*); γ) a. pak, a. přece *nec, neque tamen*; a. však *nec vero*, a. také *neque etiam*, a. také ještě *neque dum etiam*, a. také docela *nec plane etiam*; 2) souvztažně: ani — ani *neque — neque, nec — nec*; a. jeden a. druhý *neuter*.

ano, v. „ar.“

anobrž, *conj.*, *imo, imo vero; quin etiam*.

apoštol, † *apostolus*.

apropos, adv. *audi! dic quaeso!*

arci, arcit, arcize, ba arci, adv. a) potakací *sane; certe, ita; ita vero*; (poněkud ironicky) *videlicet, scilicet*; b) připouštěcí *quidem*; jáť arci *ego quidem, equidem*; velmi často změněním věty v pobouřnou připouštěcí s *quamquam, etsi*: bylť a. bohat, avšak bratru nevyrovnal se bohatstvím *quamquam erat opulentus, divitiis a fratre superabatur*.

arci —, ve složení, k označení přednosti, výtečnosti a p. přeloží se adj. *summus, princeps* n. superlativem (arcibiskup *summus episcopus*, arciblázen *stultissimus* a p.; arciotec * *patriarcha*).

arch (papíru), *plagula*.

archiv, = listovna *tabularium*; = listiny *tabulae publicae*.

aristokrat, a) = velmož *qui multum in civitate potest*; *nobilis, princeps*; v pl. *optimates, principes, optimus quisque*; b) = stoupenec aristokratů *optimatum favens, studiosus*.

aristokratie, a) = způsob vlády *dominatus optimatum*; b) = obec aristokraticky řízená *civitas quae a principibus tenetur*; *respublica quae est penes principes*; c) = aristokraté, v. předch.

aristokratický, *nobilis*; a. obec, v. předch.; a. člověk, v. „aristokrat.“

as, asi adv. a) v otázce *quaeso, tandem*: co a. myslíš *quid tandem tibi videtur*? co jest a. příčinou *quae tandem est causa*? n. *quaenam, obsecro, est causa*? co a. dělá *quid illum facere putas* n. *putamus*? b) = bez pochyby *opinor* (v tom jsi se a. zmýlil *in hac re, opinor, errasti*; slyšeli jste již a. *vos jam audivisse credo* n. *opinor*; jest to a. boháč *videtur ille esse opulentus*), n. *verisimile est* (on již a. zemřel *verisimile est, eum mortuum esse*); k označení skromného mínění *dubito an, nescio an, incertum est an* s konj., mnohdy *haud scio an*, v. Kos. Gramm. §. 608, poz. 3.; c) = více méně, okolo *fere*, u čísla často *circiter, ad*; a. touž hodinou *eādem fere horā, circa eandem horam*; a. čtvrtý díl *circiter quarta pars*, a. o polednách *circiter meridiem*; počtem a. 4000 *ad numerum quattuor millium*, pobivše a. 4000 lidí *occisis ad hominum millibus quattuor*; byl asi 20 let star *viginti fere annos natus videbatur*; někdy též *aliquis* (a. tři, nebo čtyři *tres aliqui aut quattuor*; a. dvacet dnů *aliquos viginti dies*).

aspoň, adv., či a., *saltem, certe*; *si minus*; = při nejmenším (u čísel a p.) *minimum*; k důraznému vytknutí jednotlivého slova též *quidem* (mně a. zdá se to býti pravdivé *mihi quidem haec vera videntur*).

asyl, *asylum*; tp. v. „útulek.“

at, atsi, conj. a) = aby *ut*, at ne *ne*; at nedím n. nemluví *nedum, ne*; at tak dím *quidam* (výmluvnost jest, at t. d., sloup míru *pacis est columna quaedam eloquentia*); b) ve větách připouštěcích pouhý konj. at prodává *vendat*, (jindy též *licet*: atsi bublají *fremant licet*), podobně v zarákání se: at umru když . *moriar, si*

n. *ni* s indik.; at nejsem zdrav *ne sim salvus si n. ni . . .*; c) v záповědi, rozkazu a přání stává pouhý konj., (at žije *vivat*), důr. *cave, fac* (at mi o nic jiného péče nemáš *fac ne quid aliud cures*; at toho nijak nečiníš *cave id facias*); zvl. „atsi,“ (v krátké odpovědi) *fiat*; d) at — at sive — sive (at se děje opravdu, at na oko *sive fit animo, sive simulate*); e) at jen, jen at *modo, dum, dummodo*, at jen ne *modo ne, ne* s konj.

audience, v. „slyšení.“

auktor, v. „spisovatel.“

auktořita, v. „vážnost.“

avšak, conj. *tamen*, (důr.) *attamen, verumtamen*; zvl. a) na počátku vět, když sami se opravujeme *quamquam* (a. co mluvím *quamquam quid loquor?*); b) když k jinému předmětu se přechází *sed* (a. o tom dost *sed de his satis*).

až, 1) co adv. obyejnu s spojení s „do, k, na, po, za“ a p., a) meze naznačujíc, kde prostor n. děj časový se končí *usque ad n. in* (u jmen měst bez předložky): až k vrchu *usque ad montem* n. *ad montem usque*, až k městu *usque in urbem*; až do Říma *Romam usque*, až k Římu *ad Romam usque*; až do n. k smrti *usque ad mortem, ad extremum spiritum*; až podnes, až do dneška *usque ad hoc tempus, ad hunc usque diem*; někdy stává pouze *ad* (až do slunce západu *ad solis occasum*; až ke dni *ad diem*); podobně: všichni až do jednoho *omnes ad unum*; zvl.: jen až *tenus* (jen až k Tauru *Tauro tenus*, jen až k holeni n. k stehnu *crurum tenus*); b) = teprv *dum, denique* (až teď *nunc dum*); c) sblížené udání čísla *ad, circiter* (bylo tam až k 3000 mužů *erant ibi ad tria millia hominum*); 2) co conj. a) k označení času a účele, zvl. a) v apodosi *donec*; (= až by) *dum, usque dum* (zůstal tu, až se setmělo *mansit donec advesperascebat*, čekám až přijde *mane dum veniat*), ost. v. Gramm.; b) v protasi *quum* obyč. s fut. exact. (až se najím, odejdu *quum coenavero, abibo*); b) k označení stupně: až, tak až, až i = tak že *ut, ita ut*, v. Gramm.; zvl. v úsloví: až hrůza *horrendum in modum, vehementer*; až příliš *praeter n. ultra modum*.

B.

Ba, adv. a) v odpovědi, (často „ba ano, ba právě“ a p.) *ita, etiam, sic est; sic se res habet*; často též *vero*; b) ba, ba i = ano

i *imo, imo vero; quin etiam*; zvl. když mluvící sám se opravuje „ba, ba ani“ *imo, někdy zvl. „ba ani“ ne — quidem*

- (ba ani Kato neodvážil se *ne Cato quidem ausus est*); c) k označení pobídnutí *age! agite; nevole eheu! at!* d) ba třebaš, ba i, ba aby krásně, ba necht *fac, faciamus* s akk. a inf, n. pouze *ut* s konj.
- bába, baba, 1) = stařice *anus*; 2) = vůbec žena *mulier*; tp. baba = bázlivec *homo timidus* n. *ignavus*; spílati komu *bab ignaviae ac timiditatis accusare alqm.*; 3) = otcova n. matčina matka *avia*; 4) bába porodní *obstetrix*.
- babička, = stařice *anicula*; *matricula*; ost. v. předch.
- babka, a) = stařice *anus*, (pohrdlivě) *anicula*; b) = peníz malý *teruncius*; *nummulus*; tudíž rčení: to nestojí ani za b. *nihili est*; za b. koupiti *vili emere*; do b. zaplatiti *ad assem solvere*.
- babský, *anilis*; tp. = bázlivý *timidus*, *ignavus*; adv. *timide, ignave*.
- baciti, v. „hoditi.“
- badač, a) v. „pobadač“; b) = badatel *investigator* (starožitností *antiquitatis*).
- bádání, a) v. „pobádání“; b) = skoumání *investigatio*; *quaestio*; zvl. vědecké b. *studia*; *scientiae pervestigatio*.
- badatel, v. „badač.“
- bádati, a) v. „pobádati“; b) = skoumati *quaerere* (po čem u koho *alqd ex alqo*); zvl. vědecky a p. *quaerere de re alqa, investigare alqd*.
- bádavost, *cognoscendi studium*.
- badavý, (o osobě) *cognoscendi studiosus*; b. oči *oculi curiosi*; tp. b. zrak *acumen*; *acies mentis*.
- bagaze, v. „zavazadla“; tp. v. „luza.“
- bahnatý, *paluster* (-ris, -re).
- bahniště, *palus*.
- bahno, *palus*.
- bachant, *homo ebrius*; *comissator*.
- bachantka, *baccha*.
- bachantský, *bacchius, bacchēus*; adv. *bacchico more*.
- báchora, *báchorka*, = pověra *superstitio*; = bajka, v. toto.
- bachuský, b. svátky, *bacchanalia* (*ium* n. *orum*).
- bachyně, *scrofa*.
- baječnost, opiš násl. slov.
- baječný, *fabulosus*; tp. *fictus, commenticius*; adv. *fabulose*.
- bájeписec, *fabularum scriptor* n. *auctor*.
- bájeslovi, *historia fabularis*; *fabulae de diis*.
- bájeslovný, *ad fabulas de diis pertinens*; *fabulosus*.
- bájeti, a) v. „žvatlati“; b) = bájky povídati *comminisci, fingere alqd*; *fabulose narrare alqd*; vůbec *narrare*.
- bájka, vůbec = něco smyšleného *commentum*, co povídka *fabula ficta*, obyč. pouze *fabula*; za b. něco míti *falsum alqd habere*.
- balamutiti, a) = žvatlati *nugari, alucinari*; b) b. koho *occaecare, inducere, in fraudem impellere alqm.*
- balamutivý, -stvi, v. „žvatlavost, -vý.“
- baldachyn, asi *aulaeum*.
- balik, *fascis*; *sarcina*.
- balsam, *balsamum*.
- balsamický, tp. *suaviter olens*; *odorus, fragrans*; adv. b. voněti *suavem odorem spargere*.
- balsamovati, *unguentis obtinere alqd*; b. mrtvolu *mortuum condire*.
- balvan, *truncus* (*arboris, lapidis* a p.); = skalní b., též *saxum*.
- banda, *turba*; *manus*; b. loupežnická *latrocinium*.
- bandit, *sicarius*.
- baň, bání, a) = nádoba břichatá *urceus*; b) doly, v. „důl.“
- banka, *mensa* (*argentaria*).
- bankér, *argentarius*, v. „peněžník.“
- bankrot, v. „úpadek“; b. udělati, = na mizinu přijíti, v. „mizina“; v. též „dokupčiti.“
- bankrotář, *homo dirutus* (*aere*); *decoctor*; *qui foro cedit*.
- barák, *tugurium* (*militare*); vůbec = chatrč *casa*.
- barbar, a) u Římanů a Řeků = cizozemec *barbarus*; b) u nás a) = nevzdělanec *homo rudis, incultus*; β) = ukrutník *homo saevus, crudelis*.
- barbarský, a) = cizozemský *barbarus*; b. mrav *mos barbarorum*; v. též „cizí“; b) = nevzdělaný *rudis, incultus*; c) = ukrutný *saevus, crudelis*; adv. a) *barbare*; b) *inscite*; c) *crudeliter*; v. „barbar.“
- barbarství, 1) abst. a) = divokost *barbaria*; *inimānitas*; národ z b. vymaniti *gentem excolere artibus et humanitate*; b) = nevzdělanost *ignorantia, inscitia*; c) = ukrutnost *saevitia*; *crudelitas*; 2) konkr. = skutek nelidský *facinus crudele, saevum*.
- barevný, *coloratus*; *pictus*.
- barva, a) pův. *color*, co barvidlo *pigmentum*; b. měniti, vůbec (*oris*) *colorem mutare*, zvl. = zapýřiti se *erubescere*, = zblednouti *expallescere*; b) tp. = zámínka *obtentus*; *simulatio*; podobně: říci něco pod b. *obscure, tecte dicere alqd*.
- barviř, *infector*.
- barviti, *colorare, colore inficere* n. *tingere alqd*; *colorem rei alicui inducere*; krví b. *cruentare*; tp. b. něco *occultare alqd* (*re alqa*), *praetendere alqd rei alicui*.
- barvitost, *colorum varietas*, = barva *color*; živá b. slohu *laetior color orationis*.
- barvitý, v. „barevný.“

bařina, -atý, v. „bahno“ atd.

bas, *sonus gravis*; *vox gravis*.

báseň, a) = bajka, v. toto; b) = vynešení citů řeči vázanou *carmen*; (větší a umělejší) *poëma*; též *versus*.

básnický, *poeticus*; též gen. *poetarum* (b. způsob *mos poetarum*, b. svoboda *licentia poetarum*); adv. *poetice*; *poetarum more*.

básnictví, *poetica*.

básník, *poeta*; přidáno-li adj., druh básní naznačující, říká se *scriptor*, *auctor*, na př. b. satirický *scriptor satirarum*, dihyrambický *dithyramborum scriptor* atd.; b. tragický *tragicus*; podobně: b. Iliady *Iliadis auctor*, *scriptor*, *conditor*.

básnil, -ilek, *versificator*.

básniřka, *poetria*.

básniti, a) = bájeti, v. toto; b) báseň skládati *carmen condere*; *versus facere* n. *scribere*.

bařta, *propugnaculum*; pl. = hradby, též *munimenta*.

báti se, 1) pův. a) intr. *metuere*, in *timore* n. *metu esse*; nebáti se, též *bono esse animo*; b) trans. b. se koho, čeho *timere*, *metuere alqm*, *alqd* (smrti *mortem*); b. se z uctivosti *vereri alqm* n. *facere alqd*; v. „obávati se“; (důr.) *formidare*, *pavere*, *horreare alqd*; následuje-li „že“ n. „žeby“ n. „aby ne“, říká se v lat. *ne*, „že ne“ *ut n. ne non* (bojím se, že přijde *timeo ne veniat*); b. se za koho n. o koho *timere alicui* n. *pro alqo*; za něco, o něco *de re alqa*; 2) b. se boha *vereri* n. *revereri deum*.

baviti, 1) b. koho, a) = zdržovati *morari*, *retinere alqm*; *tardare*, *retardare alqm*; b) = potěšení dělati *tenere*, *oblectare*, *retinere animum alcs* n. *alqm (re alqa)*; 2) b. se, a) = zdržovati se *morari*, *commorari (in loco alqo)*; b. se čím; α) = zdržovati se čím *immorari rei alicui*; *morari in re alqa*; *mora est alicui in re alqa*; β) = zauášeti se čím *versari in re alqa*, *operam ponere* n. *collocare in re alqa*; příjemně se *delectare* n. *delectari*, se *oblectare alqā re*; b) b. se s kým *sermones conferre (colloqui, confabulari) cum alqo*.

bázeň, a) pův. *timor*; *metus*; (důr.) *pavor*, *formido*; = bázlivost *ignavia*; v b. býti, v. „báti se“; b. před čím n. čeho *timor rei alcs*, též *a re alqa*, před nepřitelem *metus hostilis*; b. pustiti na koho *metum alicui inferre*, *injicere*, *incutere*, *alqm timore afficere* n. *in timorem conjicere*; b. pojímá mne *timor me incessit* n. *occupat*; b) = ostýcbavost *verecundia*; b. synovská *pietas*; b. boží *verecundia deorum*, též *reverentia*; *pietas erga deum* n. *deos*, též pouze *pietas*; *religio*; bez b. *omni verecundia deposita*.

bázlivec, *homo timidus, ignavus*; b. komu spíláti *ignaviae ac timiditatis accusare alqm*.

bázlivost, *timiditas*; *animus timidus*; = bojácnost *ignavia*; *metus ac timor*.

bázlivý, *timidus*, (důr.) *formidinis plenus*; = bojácný *ignavus*; adv. *timide*; *ignave*.

bařant, *phasianus*.

bařeni, bařiti, v. „dychtění, dychtití“ atd.

bařina, -natý, v. „bahno“ atd.

bdělost, a) = bdění *vigilia*; b) = bedlivost *vigilantia*; = starostlivost *diligentia*, *cura*; *sollicitudo*.

bdělý, a) = bdící *vigil*, *vigilans*; *insomnis*; b) = bedlivý *vigil*, *vigilans*; (nejb. stráž *intentissima custodia*), = starostlivý *diligens*, *curiosus*; adv. *vigilanter*; *diligenter*, *curiose*.

bdění, *vigilia*; = ponocování *vigiliae*; v první b. *prima vigiliā* atd.

bdíti, a) = nespáti *vigilare*, dlouho b. *per-vigilare*, celou noc b. *totam noctem vigilare* n. *somnum non capere*; *noctem pervigilare*; bdící, v. „bdělý“; b) b. nad čím *diligenter observare*, *custodire alqd*; *curam gerere rei alcs*; *providere rei alicui*, *ut n. ne quid fiat*.

bečeti, *balare*.

bečka, *dolium, seria*.

běda, co interj. *vae!* *pro dolor!* b. mně *vae mihi (misero)!*

bedlivost, -vý, v. „bdělost, -ý.“

bedna, *cista*; *arca*.

bědování, *lamentatio*; *questus*.

bědovati, a) trans. = nuziti *vexare alqm*; b) intr. α) = nařikati *ejulare*, *lamentari queri*; nač *lamentari* n. *deplorare alqd*; β) = bídu tříti v násl.; 2) b. se = bídu tříti *parce ac duriter vivere*; b. se s čím *labore confici*, *desudare in re alqa*; *alqs* n. *alqd mihi negotium facessit*.

bedro, *lumbus*.

běh, a) pův. *cursus* (též o vodě), b. o závod *cursus certamen*; *cursus*; v b., během *cursim*; v plném b. *contento* n. *magno cursu*, (o jezdcí) *effuso cursu*; b. hvězd, v. „oběh“; řeka plyne v dlouhém b. *flumen longo spatio fertur*; b) tp. α) o čase a p., *tempus*; *ratio* (o kterémžto veškerém běhu *de qua ratione tota...*); b. času *decursus temporum*; b. života *vitae cursus* n. pouze *vita*; během času *procedente tempore*; b. roku *anno vertente*, *hoc (illo) anno*; *intra* (během prvních let *intra primos annos*); v b. války *dum bellum geritur*; β) b. věcí, b. tohoto světa, *ordo* n. *cursus rerum (humanarum)*; neznalý běhu věcí *imperitus rerum*; dlé přirozeného b. věcí *ut fieri solet*; jde to přirozeným b. že ... *natura fert ut* ; γ) = způsob, (na př. během

válečným), v. „spůsob“; δ) b. soudný, b. práva *jus, judicium*.
 běhání, *cursus*; b. sem tam *concuratio*.
 běhati, v. „běžeti.“
 běhoun, *cursor*; = rychlý kůň *equus curulis*; = tulák, *homo vagus*; † *planus*.
 bělati, *albescere*; b. se alběre.
 bělavý, *albidus*.
 běliti, v. „bílití.“
 bělitký, běloučký, *niveus, candidus*.
 bělmo, *album (oculi, ovi)*; = ciůk na oku, † *glaucoma*; tp. b. dělali komu *dictis ludere alqm.*
 bělo, ve rčení: na b. (něco činiti) *simulate; per speciem*.
 bělošedý, *canus*.
 bělost, *album*, sněžná b. *candor*.
 beran, a) co zvíře *aries*; b) = stroj k boření zdí *aries*; = palice okovaná *fistuca*.
 beránek, *agnus*.
 berla, vůbec *scipio; baculum*; na b. choditi *baculo membra levare*; zvl. = žezlo *sceptrum*; b. věštců *lituus*; b. pastýřská *pedum*; b. hlasatelská *caduceus*.
 berně, v. „daň.“
 berní, *exactor vectigalium*.
 beseda, v. „spolek.“
 besídka, *umbraculum*.
 běsnost, v. „vztekllost“ atd.
 bez, praep. 1) k označení vyloučení, *sine* s abl. (b. všeho nebezpečí *sine ullo [ne omni] periculo*, b. vši hádky *sine ullo certamine*); ne b. *non sine n. cum* (ne b. velikého nebezpečí *magno cum periculo*); b. naděje *nulla cum spe (salutis)*; podobně v úsloví: beze všeho (= ihned) *sinemora*; jindy klade se *extra*: (b. viny *extra culpam*, býti *culpā vacare*; b. míry *extra modum, praeter modum, sine modo*); též *praeter* (b. potřeby *p. rem n. necessitatem*); mnohdy jinými obraty; a) adj. *nullus* (b. rozdílu *nullo discrimine*, b. práce *nullo negotio*), *carens* (b. hlavy *capite carens* b. smyslu *sensu carens*), (= vzdálen) *remotus*, (= prázdnen) *vacuus* (b. vzduchu, b. starosti, b. bolesti, *aëre, curā, dolore, vacuus*), (= oloupen) *spoliatus (remis)*, *orbis, orbatus re alqa*; b) často klade se adj., adv., n. sloveso, vyloučení n. nedostatek naznačující: b. studu *impudens n. impudenter*; b. lsti *simplex, candidus*; b. etí *infamis; famosus*; b. učenosti *expers humanitatis, indoctus*; b. vědomí *Caesara Caesare ignaro*; b. přítrže *perpetuo, assiduo*, b. trestu *impune*, adj. *impunitus*; b. prodlení, b. odkladu, v. „hned“; b. něčeho býti *carere re alqa*; c) part. se záporom: b. vědomí *koho alqo insciente*, učinil to b. bázně *nilhil timens fecit*; b. meškání, b. prodlení *morā non interpositā*, přejíti *non dubitare transire*; zvl. a)

b. sebe býti *sui n. mentis suae compotem non esse; exisse de mente*, (= mrtev býti) *mortuum esse*, radostí b. sebe býti *gaudio efferrī*, strachem *metu exanimatum esse*; β) b. toho na př. ztratíš vše *sic quoque omnia perdes*; γ) b. požádání nepřišel *nisi rogatus non venit*; d) b. koho n. čeho = kdyby někoho n. čeho nebylo bývalo *nisi — fuisset*; e) v úsloví: bez mála *fere, paene, prope*; v. „skoro“; 2) = kromě *praeter*; též *excepto alqo*.
 bezbolestný, *dolore vacuus*; b. stav *indolentia*.
 bezbožník, *homo impius, nefarius, improbus*.
 bezbožnost, a) abstr. α) = nevěření v Boha opiš rčením *deum (deos) esse negare n. non credere*; též pouze *impietas*; β) = zloba *impietas, improbitas; scelus*; b) konkr. = bezbožný čin *impie n. nefarie factum; facinus nefarium; nefas, scelus*.
 bezbožný, a) = bohaprázdný *qui deum (deos) esse negat n. non putat*; též *impius*; b) = zlý *impius, nefarius; scelestus, improbus*; adv. *impie, nefarie, sceleste*.
 bezbradý, *imberbis*.
 bezbrannost, opiš násl.
 bezbranný, *inermis*, = o zbraň oloupený *armis exutus*.
 bezcennost, a) = nesmírná cena, opiš adj., v širším smyslu *praestantia, excellentia*; b) = malicherná cena *vilis; pretium nullum*.
 bezcenný, a) = předrahý *inaestimabilis*; v širším smyslu *praestans, eximius*; b) = bez ceny *vilis; nullius pretii; levis*.
 bezcestí, a) pův. = bezcestné místo *invia (orum)*; = nepravá cesta *iter devium*; na b. přijíti *deflectere (de via), aberrare (a via)*; b) tp. = blud *error*, = pochybení *vitium*; na b. přijíti *in errores induci, in vitia labi*.
 bezcestný, *invius*.
 bezcitnost, -ný, v. „necitelnost -ný.“
 bezděčný, a) = nerád *invitus*; b. práce *servitium*; adv. „bezděky“, „bezděčně“ přelož adj. *invitus n. animo invito*; též *aegre, non libenter*; = z násilí *vi coactus, vi, per vim*; b) v. „nevědčý.“
 bezdechý, *exanimatus*.
 bezděky, adv. v. „bezděčný“ adv.
 bezdětek, (jemuž dítky umřely) *liberis orbis n. orbatus*; (kdo jich neměl) *liberis carens*.
 bezdětnost, *orbitas*.
 bezduchý, bezdušný, = neživotný *inanimus*; = umrlý *exanimis*.
 bezectnost, *infamia*.
 bezectný, (o osobě i o věci) *infamis*; = zlopověstný *famosus*; = občanských práv zbaven *intestabilis* (učiníti koho b. *infamiam inferre alicui*); = ohavný *nefarius*,

sceleratus, sceleratus; adv. inhoneste, cum infamia; nefarie, scelestē.
bezední, -nost, *vorago, gurgēs; profundum.*
bezedný, a) pův. *fundo carens*; b) = přehluboký *voraginosus, praealtus*; b. hloubka, v. „bezední“; c) tp. = nesytý *insatiabilis, inexplebilis* (*libido, fames* a p.).
bezejmenný, a) pův. *nomine vacans; sine nomine*; = nejmenovaný *non nominatus*; b) = neznámý *ignobilis, obscurus.*
bezelstnost, *simplicitas, veritas; fides; probitas animi.*
bezelstný, *simplex, verus, minime fallax; sincerus*; adv. *simpliciter, vere, sincere.*
bezesni, bezesnost, *insomnia; vigilia.*
bezesný, *insomnis*, = bdící *exsomnis, vigil.*
bezhlavost, tp. *dementia, temeritas.*
bezhlavý, a) pův. *capite carens*; b) tp. = hloupý *demens, temerarius*; adv. *dementer, temerarie; imprudenter.*
bezhrdli, v. „bežživoti.“
bezkázný, v. „nekáraný.“
bezkonečný, v. „nekonečný.“
bezkrali, *interregnum.*
bezkrevný, *exsanguis, sanguine carens.*
bezměnný, v. „nezměnný.“
bezmraký, *nubibus vacans; apertus (coelum).*
beznadějnost, *desperatio (omnium rerum).*
beznadějný, a) = kdo nic nedoufá *spe dejectus, orbatus*; b. býti *omni spe carere* n. *destitutum esse, desperare*; b) = ztracený *desperatus*; adv. *sine spe; desperanter.*
bezohlednost, -ný, v. „nešetřnost“ atd.
bezpečen, v. „bezpečný.“
bezpečí, a) = bezstarostnost *securitas; fiducia (certa)*; b) = záruka *cautio*; c) = místo n. stav bezpečný *tutum*; v širším smyslu *salus, incolumitas*; v b. býti (*in tuto esse*; o své b. se *starati salutis suae rationem habere*; nikde b. nealezati *nulum locum sibi tutum esse videre*; b. hledati *salutem petere.*
bezpečiti, koho, co, *tutum reddere* n. *praestare alqm, alqd, (před čím ab algo), in tuto collocare alqd*; b. se čím, nač, na koho *fidere, confidere alcu*; *confidere* n. *niti re alqa, spem in algo repositam habere*; nato se bezpeč ne *dubites, noli dubitare; factum puta, persuadeas tibi velim . . .*; na mne *me vide!* b. se, že . . . *sperare, fore ut . . .*
bezpečnost, v. „bezpečí.“
bezpečný, a) = bestarostný, zvl. v úsloví: tím buď bezpečen *persuadeas tibi velim, cave dubites . . .*; *hoc certum habe*; ost. v. „bestarostný“ v. toto; b) = bez bezpečí, (často říká se: sebou b.) *tutus; periculo vacuus*; b. před čím *tutus ab alqa re*; místo to není b. *hic locus infestus, parum tutus est*; nebýti svým hrdlem

n. sebou b. *in vitae periculo esse* n. *versari*; na b. místo přivést něco *in tuto collocare alqd, koho tutum praestare alqm*; b. průvod *fides, (se strany státu) fides publica*; c) = jistý, spolehlivý *certus (gradus, manus)*; b. zpráva *certus n. verus nuncius*; mám b. zprávu *certo auctore* n. *certis auctoribus comperi*; b. zpravodaj *auctor locuples, idoneus*; b. dlužník *bonum nomen*; tím buď b., v. „bezpečiti se“; adv. b) *tuto, též tute*; peníze leží tam b. *pecunia recte collocata est*; b. žiti *intrepide* n. *sine periculo vivere*; komu bych to b. svěřil *cui certe committam*; c) *certe* n. *certo*; *recte*; b. věděti *certo scire.*
bezplatný, *gratuitus*; adv. *gratis.*
bezpočtukrát, adv. *sexcenties.*
bezprostředni, v. „přímý.“
bezprávi, a) = když právo moci nemá *leges nullae, licentia*; = když práva nemáš, *potestas non justa* n. opiš rčením *jure alqd facere non posse*; b) = křivda *injuria*; b. činiti komu *injuriam inferre* n. *facere alcu*; *injuriā afficere alqm.*
bezprávní, -ný, a) = práva nemající, neuležitý *non justus; injustus; iniquus*; b) = ne podle práva *non legitimus; injuriosus; injustus, iniquus*; c) = všeho práva zbaven *legibus carens*; adv. *injuriā, per injuriam; injuste, injuriose*; též *praeter jus; contra jus fasque; per injuriam.*
bezpříkladný, *unicus; novus et inauditus*; adv. *unice.*
bezpřítomnost, -ný, v. „nepřítomnost“ atd.
bezradý, *expers* n. *inops consilii.*
bezrozumnost, -ný, v. „nerozumnost“ atd.
bezstarostnost, *securitas, animus securus, (s příhanou) socordia; negligentia.*
bestarostný, *securus, (s příhanou) socors; negligens*; adv. *sine cura; negligenter.*
beztělesný, *vacans corpore.*
beztrestnost, *impunitas (peccatorum za přestupky).*
beztrestný, *impunitus; poena vacuus*; adv. *impune.*
bezúhonný, v. „neúhonný.“
bezúmyslný, *quod non consulto (non de industria) fit*; adv. *inconsulte; temere.*
bezuzdnost, *licentia; intemperantia*; = neposlusnost *immodestia, effrenatio.*
bezuzdný, a) pův. *effrenus (equus)*; b) tp. *effrenatus; intemperans (homo, cupiditas, libertas)*; adv. tp. *effrenate; intemperanter.*
bezvětrí, *tranquillitas; malacia.*
bezvlasý, *calvus* = ostříhaný *tonsus, rarus.*
bezvousý, *imbērbis.*
bezvýminečný, *nullis conditionibus astrictus*; to jest b. *nemo (nihil) excipitur, nullum est discrimen*; adv. *sine ulla exceptione, sine discrimine.*
bezvýrazný, (o řeči a hlasu) *languens, lan-*

guidus, (o slohu) *frigidus*; adv. *languide*, *frigide*.

bezzákonný, *exlex*; ost. v. „bezprávný“; = zákonů nemající *lege carens* (*civitas*).

bezzubý, *dentibus carens*.

bežženec, *caelebs*.

bežženství, *caelibatus*.

bežživoti, *mors* = násilná smrt *nex*; *caedes*, *occisio*; hledati b., státi o b. něčí *vitalis* *alcs insidiari* n. *insidias ponere*, *collocare*; hroziti komu b. *minari* n. *minitari* *alcul mortem*; jde na b. tobě *de vita in discrimen vocaris*.

bežživotný, v. „neživotný.“

běžení, *cursus*, běhání *concuratio*.

běžeti, běhati, a) pův. *currere*; běhati, též *curritare*, sem tam *discurrere*, úzkostlivě *trepidare*, = potulovati se *vagari*; o závod b., v. „závod“; dolů b. *decurrere*, nazpět *recurere*; b. za kým, po kom (*currendo*) *insequi*, *persequi* *alqm*; b. proti komu *obviam currere*, *occurrere* *alcul*; na koho běžeti *incurrere in alqm*, běhati *crebro interpellare alqm*, *molestum esse alcul*; b) tp. o věcech neživotných: slunce běží *sol fertur*, *movetur* (*circa terram*); loď běží *navis cito fertur*; o vodě, řece a p. říká se *ferri*, *fluere*, *perfluere*; čas běží *tempus abit*; podobně: běží pověst *fama est*; nepřetržitě běžící *perpetuus* (*historiae*); c) běží o něco *agitur alqd*; *alqd est in discrimine* n. *venit in discrimen*; běží ti o život *vita tua agitur*; *de vita in discrimen vocaris*; běží tu o dobrou pověst *existimatio* n. *fama in ea re agitur*; běží o to mně, otcí atd. *refert meā*, *patris* etc.; běží jemu více o hádání než o pravdu *cupidior est contentionis quam veritatis*.

běžný, a) = spěšný, v. *toto*; b) = obyčejný *usitatus*, *vulgaris*.

bible, -i, * *libri divini*, * *literae sacrae*.

bibliotheka, atd., v. „knihovna“ atd.

bič, *flagellum*, *flagrum*.

bičovati, *flagris caedere alqm*, pruty koho b. *virgis caedere alqm*.

bída, = strast, *miseria*; *res afflictas*; = nouze *inopia*, *egetas*; důr. *sordes* (*in sordibus natus*), vůbec *angustiae*, *difficultas*, *res angustae*; v b. postaven býti, vězeti *malis premi*, *in angustias versari*, (= v nouzi) *in inopia esse*, *egetate premi*; v b. upadnouti *in miseriam incidere*, *ad inopiam redigi*, *in angustias adduci*; bídou hynouti *miseriā tabescere*.

bidácký, v. „bídny.“

bidáctvo, a) = bída, v. *toto*; b) = chudina *pauperes*, *tenuiores*, *egentes*.

bidák, *homo miser*.

biditi se čím, v. „bédovati se.“

bidlo, *pertica*, dlouhé *longurius*.

bidník, v. násl.

bidný, a) = bidácký, *inops*, *egens*; *mendicus*, = strastný, nebohý *miser* (*homo*, *vita*); též *infelix*, *perditus*; b) = špatný *malus*, *miser* b. útěcha *solatium malum*, *miserum*; b. básník *poeta malus*, *ineptus*; b. strava *victus tenuis*; adv. *misere*; *male*; *inepte*.

bilek, *album ovi*.

biliti, *dealbare* (*parietem*).

bílý, a) pův., vůbec *albus*; (důr. = b. jako sníh) *candidus*; = šedobílý *canus* (zvl. o vlasech); b) tp. ve rčení: na bílo = na oko *specie*, *simulate*; černé na b. *scriptum*, *tabula scripta*; mám to černé na b. *literarum fidem habeo*; b. den *lux clara*, jest již b. den *dies jam illustris est*; až do b. rána *ad ipsum mane*; na b. dni *luce solis clarior*, *apertus*; to leží na b. dni *ante oculos positum*, *apertum* n. *manifestum est*; *apparet*, *patet*.

biřič, a) v. „hlasatel“; b) = pochop, *toto*.

biskup, * *episcopus*.

bitevní, b. řád, šik, v. „šik.“

biti, a) pův. b. něco, v něco, do čeho, koho *ferire*, *percutere alqd re alqa*, = šlehati *verberare*, *caedere* (*alqm virgis*); pěstí *contundere alqm pugnīs*, do tváře *os percutere alcul*; bit býti *verberibus affici*, *castigari*, *caedi*; b) zvl. a) b. nepřítele = zaháněti *fugare*, *in fugam conjicere hostem*, = zabíjeti *caedere hostes*; podobně: b. vola *caedere*, *jugulare bovem*; β) hrom bije *tonat*, do čeho *fulmen decidit in alqd*; *alqd de coelo icitur*, *tangitur*; γ) b. čím oči *allidere* (*alqd trahi o trām*), *impingere* (*caput parietē*); *affligere* (*caput saxo*); δ) kůň bije *equus calcitrat*, *calces remittit*; ε) dešť bije v obličej *imber fertur in os*; c) = bitím dělati: peníze b. *signare pecuniam*; d) puls bije *arteriae moventur*, srdce bije *cor palpitāt*, tp. srdce mu bilo, *animo commotus erat*; e) tp. b. nač = ciliti *spectare alqd v. ad alqd*, *pertinere ad alqd*; tam b. *eo spectare*, zcela jinam *longe alio*; kam to bije? *quorsum haec spectat oratio?* to bije v oči, do očí *id jam omnibus est apertum* n. *manifestum*, *facile apparet*, *patet*, *nemo non videt*, do uší *ures verberat*; 2) b. se, a) b. sebe samého se *ferire*, *percutere*, *caedere atd.*, v. shora; b) b. se v prsa *pectus plangere percutere*, *ferire*; c) b. se s kým, vůbec *confligere cum alqo*, v souboji *ex provocatione dimicare*, *ferro decernere cum alqo* n. *inter se*, v bitvě *congredi*, *proelia* n. *acie contendere*, *signa conferre*, *acie concurrere*; rekovně se b. *fortiter pugnare*.

biti, *verbera* (pl.), *verberatio*; b. dostati = bit býti, v. „bíti.“

bitka, *pugna, rixa*; ost. v. „bitva.“

bitva, a) = boj, *proelium, pugna*; též *certamen, acies*; b. rozhodná *dimicatio*; b. v poli n. na pevné zemi *proelium terrestre*, na moři *proelium navale, pugna navalis*; b. jízdného lidu *pugna equestris, proelium equestre*; do b. jíti *in proelium ire, ad bellum proficisci*; b. nabídnouti *pugnandi potestatem facere*; k b. znamení dáti *proelii committendi signum dare*; b. svěsti, započítí *committere proelium*, v. též „bíti se s kým“; rozhodnou b. svěsti *proelio* (n. *acies*) *decernere, decertare*; nerozhodnou *aequo Marte pugnare*; b. znova započítí *in pugnam redire, proelium redintegrare*; b. vyhráti (*pugnā*) *superiorem discedere*, ztratiti, prohráti *vinci proelio, inferiorem discedere*; b) = bitvy způsob *genus pugnae*; c) = válka, v. toto; d) = pranice, v. toto.

blaboliti, *garrire; horiolari, alucinari*.

blaho, *salus; commodum, bonum*; b. obce, obecné, pospolité, *salus publicā* n. *communis* n. *omnium*; *bonum publicum*; nejvyšší b. *summum bonum, summa salus*; též *finis honorum*; o b. státu pečovati *reipublicae consulere*; co jsem pro b. vlasti vykonal *quae nos pro salute patriae gesimus*.

blahobyť, *res florentes* n. *prosperae; salus*; = jmění *copiae, opulentia, fortunae*; b. něčí podporovati *res alicuius juvare, commodis alicuius servire*; v b. býti, b. míti *copiis affluere*.

blahobytnost, *salus*; v. předch.

blahodárce, *beneficii (beneficiorum) auctor*; *homo beneficus*.

blahodárnost, a) = dobročinnost *beneficentia; benignitas; liberalitas*; b) = prospěšnost *salubritas; utilitas*.

blahodárný, a) = dobročinný *beneficus*; = dobrotivý *benignus*; = štedrý *liberalis*; b) = prospěšný *saluber*, = užitečný *salutaris*; adv. *benigne, liberaliter; salubriter, salutariter*; b. působiti *salutarem vim habere in alqd, juvare alqd*.

blahorodý, *nobilis, generosus*.

blahořečiti komu, *fausta precari alicui*.

blahoslenný, *propitius*; též *benevolus*; adv. *benevole*.

blahoslavení, *praedicatio; laudatio*.

blahoslavený, a) v. „blažený“; b) = nebožtík *qui iam vita excessit*, zvl. pl. = svatí *beati, pii*.

blahoslaviti, *laudibus efferre, ornare alqm*; = blahým zvatí *fortunatum praedicare alqm*; = blahořečiti, v. tcto.

blahovoli, *benevolentia; voluntas, favor*; odměnné b. *voluntas mutua*.

bláhový, *stultulus*; ten b.! *homo misellus!* ach, já b.! *vae, me misellum!*

blahozvučnost, *sonus gratus* n. *jucundus*; b. řeči *numerus*.

blahozvučný, *bene sonans; canorus (vox)*; o řeči *numerosus*.

blahý, *beatus, felix*; adv. *beate, feliciter (vivere)*; jest mi b. *bono animo sum, securus ac tranquillus sum*; b. mi! *bene mihi! o, me felicem!*

blankyt, *color caeruleus*; b. nebeský *coelum*. **blankytový**, *caeruleus*.

blativý, *lutosus, lutulentus*.

bláto, *lutum*; = vůbec nečistota *coenum; sordes*; přísl.: přijíti z b. do louže, *incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim*.

blátošlap, *subrostratus; ambulator*.

blázen, a) = bezrozumý *homo stultus, fatuus*; b) = šašek *sannio; scurra*; vůbec *homo ridiculus*; dvorní b. *scurra aulicus*; b. z koho strojiti sobě, b. udělati, za b. míti *ludibrio habere alqm*, (neplněním slibů) *falsa spe producere alqm, verba dare alicui*; b. ze sebe dělati (*omnibus*) *ludibrio esse*.

blázněk, *stultulus; ridiculum caput*.

blázniti, *mente captum, dementem esse; desipere; delirare*.

bláznivost, v. „bláznovství.“

bláznivý, a) = rozumem pomínulý *demens, mente captus*; b) = šaškovitý *ridiculus*; adv. *dementer; ridicule*.

bláznovství, a) = bláznivost *stultitia, insipientia*; b) = bláznovský kousek *stulte* n. *inepte factum*; též *ineptiae, nugae*.

bláženost, *vita beata; summa felicitas*; (slova *beatitudo* a *beatitas* Ciceronem sice nově utvořena jsou, ostatně však nebyla od něho užívána); též úslovím *beatum esse*.

blážený, *beatus*, (mírněji = šťastný) *felix*; adv. *beate*.

blážití, *beatum, felicem reddere alqm*.

blbost, *ingenium hebes; ingenii tarditas*; = bláznovství, v. toto.

blbý, *hebes, tardus, stupidus*; = bláznivý, v. toto.

blednouti, *palescere; expalescere*.

bledo — ve složeninách barvy značících *sub (subviridis, subflavus a p.)*.

bledost, *pallor*.

bledý, *pallidus; pallens*, (dřr.) *exsanguis*; b. býti *pallere*.

blecha, *pulex*.

blekotati, *garrere*.

blepta, a) = nedobře vyslovující *linguā haesitans*; b) = mluvka, *homo garrulus; nugator*.

bleptati, a) = nedobře vyslovovati *linguā haesitare*; b) = žvatlati *garrere; horiolari, alucinari*.

blesk, a) = lesk *fulgor, splendor*; b. slunce *solis candor, fulgor*; též tp. = krása

- splendor (virtutis a p.)* ost. v. „lesk“; b) b. z oblak vynikající *fulgor* (svítící), *fulmen* (udeřující), = blýskání *fulguratio*, *fulgur*; bleskem raněn býti *fulmine icti*, obyč. *de coelo tangi n. percuti*; v. též „hrom.“
- bleskorychlý, *rapidus*; adv. *fulminis instar*.
- bleskot, v. „blesk.“
- bleskový, *fulmineus*.
- blikati, *connivere, nictare*, = šilhati *strabonem esse*.
- bliti, *vomere*.
- bliti, opiš slov. přech.
- blizkost, *propinquitas*; = sousedství *vicinia*; v b. = na blízku, v. „blízko.“
- blizký, *propinquus* (komp. *propior*, superl. *proximus*; b. smrti *moriens*); = sousední *vicinus*, často adv. *prope* (jest nám b. *prope nobis est*), též *in propinquo*; b. býti *propinquum n. prope esse*, (vzhledem k času = nastávati) *appetere, imminere, adesse* (na př. válka a p.); tp. b. příbuzný *proximus cognatione, propinqua cognatione conjunctus*; nejbližší přátelé *proximi*; b. přítel *intimus*; b. nebezpečí *periculum instans*, v b. čase *proximo tempore*; adv. 1) posit. blízko *prope* (n. *propter*), *in propinquo*; b. u, při *prope ad n. ab*, též pouhý akk. (*prope urbem*); b. k, u čísla (= asi) *ad, circiter*; na b. *in propinquo, prope, propter*, (též adj. 5 *vicinus* na př. *dives* ✕ boháč na b.); na b. býti *prope n. propinquum esse, adesse*, na b. města *apud urbem, haud procul ab urbe*; z b. *ex propinquo*, bojovati *res venit ad gladios, cominus pugnare n. rem gerere*; b. n. na b. ležeti *prope, in vicino esse, situm esse*, b. bydleti *prope n. juxta habitare, accolam esse ejus loci*; státi *esse in propinquo, haud longe abesse*, býti *instare (hostis instat)*, (= sousediti) *vicinum esse, subesse (templa subsunt mari)*; (= nastávati) *instare, impendere, imminere, adesse (bellum, tempestas a p.)*; v b. čase *in propinquo*; 2) kompar. blíže *propius*, též často adj. *propior ab alqa re*, n. posit. *prope* (b. přistoupiti *propius n. prope accedere* na př. *ad urbem, appropinquare*); b. poznati koho *alqm bene nosse*; 3) superl. *proxime*, též adj. *proximus* (nejblíže Rýna bydlel *proximus Rhenum incoluit*, přezimoval velmi b. u moře *proximus mare hiemabat*); nejbliže příští *proximus*.
- blizenec, *frater geminus*; obyč. pl. *geminii*.
- blížiti, a) b. něco k čemu *prope n. propius admovere alqd ad alqd*; b) b. se, a) pův. *appropinquare (ad urbem, illi loco)*, *prope n. propius accedere (ad urbem)*; *adventare*; s vojskem se b. *exercitum admovere*; β) tp. o čase, smrti, večeru a p. *appropinquare, appetere, prope adesse, subesse*; o válce, nebezpečí a p. *imminere, adesse, appetere*.
- blížni, *alius n. alter homo*; *alii homines*; *alter*.
- bloud, *homo stultus, fatuus*.
- bloudění, *erratio*, co stav *error*.
- blouditi, a) pův. *errare; deerrare in itinere; errare viā*; bloudící, v. „bludný“; b) tp. = chybovati *labi, errare; in errore versari*; *peccare*; bloudící u víře *falsae doctrinae deditus; errans*.
- bloudstvi, *stultitia, stupor*.
- blouzení, v. „bloudění.“
- blouznění, opiš slov. násl.
- blouzniti, *somnia sibi fingere; vaticinari*.
- blouznivec, *homo somnians, ineptus*.
- blouznivost, *somnia; ineptiae*.
- blouznivý, *somnians, ineptus*; adv. *somniantis modo, inepte*.
- blud, *error; opinio falsa*; o náboženství *doctrina falsa*; v b. upadnoufi *per errorem labi*; *labi, errare*; v b. býti v. „blouditi“ b.
- bludárna, bludník, *via inexplicabilis*;
- bludař, *falsae doctrinae addictus*.
- bludařství, *doctrina falsa*.
- bludný, a) pův. = bloudící, o osobě *errans, errabundus*; b) tp. = nepravý, o věci *plenus erroris, falsus*; b. mínění *opinio plena erroris, falsa*; b. učení *doctrina falsa*; adv. *falso; per errorem*.
- blýskání, *fulguratio; fulgor*; = blesky spadající *fulminum jactus*.
- blýskati, a) b. čím * *fulgorem facere*; b) b. se, a) = třpytiti se *fulgere, micare, splendere* (o meči a p.), meče se blýskaly *micantes fulsere gladii*; oči se b. *oculi scintillant*, skrze škrabošku *ex persona ardent oculi*; tp. nechtějí prospívati leč toliko b. se *non proficere sed conspici cupiunt*; β) neosob.: blýská se *fulgurat n. fulget; fulgura micant*.
- blýskavý, *splendidus; fulgens*.
- blýskot, v. „bleskot“, „blýskání.“
- blýštěti se, v. „blýskati se.“
- bob, *faba*.
- bobek, *laurus*; věnec z b., v. násl.
- bobkový, *laureus*; b. věnec *laurea*; *corona laurea*; věncem b. ověnčen *laureatus*.
- bobr, *castor*.
- bobtěti, *turgere (re alqa)*.
- bočan, *ciconia*.
- boček, v. „bok.“
- bod, a) = bodnutí *ictus*; (co rána) *plaga*; tp. body svědomí *morsus n. stimuli conscientiae*; b) = co bodnuto *punctum*.
- bodati, v. „bodnouti.“
- bodejž, bohdejž, co interj. *utinam! o utinam!* b. ne ne, *utinam ne s konj.*
- bodlák, *carduus*.

bodnouti, **bodati**, **bůsti**, a) pův. *pungēre*, *com-pungēre alqm*, (nástrojem řezacím) *fodēre*, *configēre alqm*; = *pobádati stimulare*; b. koně *calcaria subdēre* n. *subjicēre equo*, *equum calcaribus concitare*; b) tp. v oči b. = zřejmým býti *conspicuum* n. *insignem esse*; v oči mne něco bode = líbí se mi to *valde arridet mihi alqd*; *pulchritudine rei alcs capior*; jinak: svědomí mne bode, v. „hrýzti.“

bodnutí, v. „bod.“

bodrost, a) = čilost *alacritas*; b) = dobrota, *probitas*, *honestas*.

bodrý, a) = čilý *alacer*, *strenuus*; b) = dobrý, řádný *probus*, *honestus*, *bonus*; b. mysl, v. „bodrost.“

bohabyjnost, *pietas erga deum (deos)*, též pouze *pietas*; *religio*.

bohabyjný, *pius*, *religiosus*; adv. *pie*.

bohač, **bohatec**, = bohatý muž, v. „bohatty“; veliký b. = velmi bohatý.

bohaprázdnost, *impietas*; *improbitas*, *nulla religio*; = bohaprázdný čin *impie* n. *nefarie factum*; *scelus*.

bohaprázdný, *impius*, *nefarius*; *improbus*, *scelestus*; adv. *impie*, *nefarie*; *improbe*, *scelestē*.

bohatnouti, *divitem fieri*, *opibus crescere*, z čeho *divitias facere ex re alqa*, *rem familiarem augere re ulqa*.

bohatost, *ubertas*, *copia (sententiarum, orationis)*; (důr.) *abundantia*.

bohatství, *divitiæ*; mírněji = jmění *opes*, = prostředky *facultates*, = dary Štěstěny *fortunæ*.

bohatý, 1) o osobě, a) absol., vůbec *dives*; mírněji = zámožný *opulentus*, *fortunatus*, = peníze mající *pecuniosus*, zvl. vzhledem k polnostem *locuples*; b. býti *divitiis affluere (abundare)*, *opibus florere (valere)*; b) relat.: b. nač, čím, v čem *abundans* n. *copiosus re alqa*; tp. b. na myšlenky *crebre sententiis*; b. býti nač *abundare* n. *affluere re alqa*, *copiam rei alcs habere*; 2) o věci, a) absol., zvl. o krajině, městu a p. *opulentus*; též *uber*, *locuples*; (o kořisti) *opimus*; b) relat.: b. nač, čím *abundans (vino, auro)*, *uber*, *copiosus re alqa*; o krajině též *ferax* (na víno b. *vini ferax*); c) = drahocenný, *pretiosus*, *magnificus*; *amplus (munus, praemium)*; b. šat *vestis auro ac purpura insignis*; d) = hojně se nalézající *largus*, *copiosus*; adv. *large*, *abunde*, *copiose*.

bohatýr, atd. v. „hrdina“ atd.

bohda, co interj. *si deo placet, is deus voluerit*; též *ut spero, id quod spero*; = snad *fortasse*, *forsitan*; někdy též větou *nisi si quid inciderit* n. *obstiterit* (na př. *navigabo*).

bohoročný, *deo similis* n. *proximus*; *divinus*.

bohoslovec, * *theologus*.

bohosloví, * *theologia*.

bohoslužba, *cultus deorum*; *sacra publica* n. pouze *sacra*; tajná b. *mysteria (orum)*, *initia (orum)*; obcovati b. *rebus divinis* n. *sacris interesse*.

bohoslužebný, *ad res divinas* n. *ad sacra pertinens*; b. obřad *cerimonia*.

bohužel, co interj. *proh! proh dolor!* často celou větou: otec b. zemřel *pater mortuus est, id quod valde dolendum est*; jindy: *molestum est quod . . . id quod indignissimum est, quod poeniteat a p.*; též rčením: *nescio quomodo* n. *quo pacto*: ale b. chce tomu osud můj *sed ita fato nescio quo contigisse arbitror, ut . . .*

bohyně, *dea*; je-li bytost zevrubněji určena, nepřekládá se slovo „bohyně“ zvláště: b. štěstí *Fortuna*, b. vítězství *Victoria*, b. války *Bellona*, b. blaha *Salus* atd.

boj, *pugna*; *proelium*; zvl. co měření se *certamen*; vzhledem k napínání sil, tedy též tp. = hádka *contentio*; = půtká, b. rozhodný *dimicatio*; = útok *vis (ultima)*, *oppugnatio* (bojem vzítí město *vi expugnare* n. *capere urbem*); do b. táhnouti *ad bellum ire, proficisci*, proti komu *proficisci contra alqm*; ost. úsloví v. „bitva.“

bojácnost, -ný, v. „bázlivost -ý.“

bojechtivost, *pugnandi studium* n. *cupiditas*; = bojovnost *belli amor* n. *studium*; *animus bellicosus*.

bojechtivý, *pugnandi cupidus*; *alacer ad pugnandum*; = bojovný *bellicosus*; *pugnax*, *ferox*; b. duch, v předch.

bojiště, *locus pugnae* n. *proelii*; b. vyvoliti *locum ad pugnandum eligere*; b. obřzeti *superiorem discedere*.

bojování, v. „boj.“

bojovati, *pugnare*, (= měřiti se) *certare*, (= zápasiti) *luctari*, (vzhledem ku zbrani) *dimicare*, (vzhledem k napínání sil) *contendere*, (důr.) *decertare*, *configere (cum hoste)*; též (= válku vésti) *bellum gerere (cum alqo, adversus* n. *contra alqm)*, *esse in armis, bellum habere (cum alqo)*; šťastně b. *rem bene gerere*, nerozhodně *aequo Marte pugnare*; tp. proti svým žádostem b. *cupiditatibus repugnare*.

bojovník, *pugnator*; v. „vojín“; b. na voze *essedarius*.

bojovnost, -ný, v. „bojechtivost, -vý“ n. „válečný.“

bok, a) pův., zvl. u člověka, *latus*, bolení v b. *dolor lateris*; na b. se položit *in latus cubare*, b. sobě podpírat *brachium in latus jactare*; meč k b. si připásati *cingere* n. *succingere se gladio*; *cingi gladio*; po b. komu seděti *sedere ad latus alcs* n. *assidere alui*, ležeti *accubare alui*, jeti *juxta* n. (je-li jich více) *circa*

alqm adequitare, jíti a *latere alcs ince-
dēre*; *alcui latus tegere*, (je-li jich více
= po obou stranách toho jíti) *alcē la-
tera cingere*; státi *juxta alqm stare*, tp.
adesse alcui, nunquam deesse alcui; míti
koho po b. *qlqs mihi ab latere est*, tp.
consilio (operā) alcs juvari; bokem, s b.
hleděti na koho *alqm limis oculis aspi-
cere, alqm despicere, contemnere*; zvl. ú-
sloví: syn z levého b. *filius non legitimo
conjugio ortus, non iusta uxore natus*;
spurius; b) tp. = křídlo vojska *latus*;
nepříteli v b. vyraziti, vpadnouti hostem
a *latere aggredi, hostem ex transverso
aggredi, adoriri, hostium aciem transver-
sam invadere*; b. krýti *latus tutum prae-
stare*; c) = strana kterékoli věci *latus
(collis, castrorum)*; ost. v. „strana.“

bol, v. „bolest.“

bolavý, *aeger* (na př. úd nějaký), = pora-
něný *laesus* (na př. ruka); oči b. *oculi
aegri, lippi*.

boleni, *dolor (capitis, dentium)*; *dolores*;
míti b. oči *dolent oculi*, hlavy *capitis do-
loribus laborare*, zubů *ex dentibus labo-
rare*, břicha *ex intestinis (graviter) labo-
rare*.

bolest, *dolor*, *krutá dolor maximus, acerrim-
us, též cruciatus*; b. duševní *dolor animi,
animi aegritudo*; též *maeror*; b. míti *dole-
re, in dolore esse dolore affici*; *magnum
dolorem capere (ex re alqa)*; *dolores ha-
bere*; mám převelikou b., převeliká b.
mne jímá, že . . . *afficior summo dolore
(s akk. a inf.)*, b. komu působiti *dolorem
afferre alcui*.

bolestněti, bolestiti, v. „bolest míti.“

bolestný, a) = bolest působící, a) tělesně
dolorem efficiens, commovens; *gravis (mor-
bus), acerbus (sensus, mors)*; b. cit *dolor*;
β) duševně: *acerbus, tristis, gravis*; ne-
mohlo mne nic bolestněji potkat *nihil
acerbius mihi accidere potuit*; jest mi něco
velmi b. *magno dolore me afficit alqd*;
valde doleo, aegre fero alqd; b) = bolest
cítili: * *dolorosus*; s b. srdcem *non sine
magno dolore, cum dolore*; adv. a) *cum
dolore*; β) *acerbe*; *graviter*; b. cítiti něco
dolere, aegre ferre alqd.

boleti, a) tělesně *dolere (pes mihi dolet,
oculi dolent)*, bolí mne hlava *capitis do-
lorem n. dolores habeo, capitis doloribus
laboro*; *caput mihi dolet*; kdyby je nebyla,
bolela bolest má nisi iis dolori fuisset
meus dolor; b) duševně: bolí mne (srd-
cem, v srdci) něco, bolí mne srdce nad
čím *doleo alqd n. re alqa, de re alqa,
res est mihi dolori*, bolí mne že . . . *doleo
quod . . ., molestum est quod . . ., moleste
n. aegre, graviter fero s akk. a inf. (n.
quod . . .)*.

bolnosladký, b. cit *voluptas dolori mixta*.

bolný, v. „bolestný.“ a) β).

borovice, *pinus*.

borový, *pineus*.

bortiti se, = křiviti se *pandare, pandari*,
trámy se bortí *contignationes pandatione
sidunt*; = rozpadati se: dům se bortí.
*omnis junctura in (putri) aedificio didu-
citur*; tp. všechno se bortí *omnia sol-
vuntur*.

boření, *demolitio*, obyč. však slov. násl.

bořiti, *destruere, demoliri, diruere (aedes)*;
b. se *corruere, collabi*; bořící se budova,
též ruína.

bosý, *bos*, adj. i adv. *pedibus nudis*.

bota, asi *caliga*; * *calceamentum, quod crura
tegit*.

bouda, *taberna*, = barák, v. toto.

boule, *tuber*.

bourati, v. „bořiti.“

bouře, a) pův. = bouřlivé povětrí *procella,
ventus procellosus; tempestas*; = bouřka
(s bleskem a hromem) v. toto; b. na-
moři *tempestas n. procella in mari sae-
viens*; též pouze *procella*; b. se zdvihá
*tempestas oritur, cooritur, buraci saevit
n. furit*; b) tp. a) b. náruživostí *impetus
cupiditatum, též effrenata vis cupiditatum*;
srdce bouří náruživostí zmítané *animus
perturbatus et incitatus*; β) b. politické
*procella, tempestas civilis; fluctus (civilis),
impetus*; v. „jitření“; γ) b. osudu *violenta
fortunae, fluctus rerum adversarum*.

bouření, v. předch.

bouřiti, 1) trans. a) pův. b. něco *turbare
(aquam)*; b) tp. = pobuřovati *sollicitare,
concitare (alqm n. animum alcs, popu-
lum)*; *ad seditionem concitare (gentem)*; 2)
intr. a) pův. o vichřici *saevire, furere
(ventus, tempestas saevit)*; b) tp. a) náru-
živost a p. bouří *libido exardescit, furit*;
β) = řádití *tumultuari*; 3) b. se, a) o
moři a p. *aestuare; saevire, furere*; b)
tp. (o národu): *seditionem movere*, (o ná-
rodech podmaněných) *rebellare, rebelli-
onem facere*; v. „vzbouřiti se.“

bouřka, *fulmina et tonitrua, tonitrua cum
fulgure*; též *tempestas*; zdvihá se b. *coori-
tur tempestas cum magno fragore et toni-
tribus*.

bouřlivý, a) pův. *procellosus (ventus, ver)*;
b. počasí *tempestas turbida, turbulenta*,
b. vítr *ventus vehemens, tempestas*; b. noc,
nox aspera; b. moře (co vlastnost stálá)
mare procellosum, (= rozbouřené) *mare
ventis agitatum, commotum, turbidum*; b)
tp. *turbulentus* (na př. shromáždění *con-
cio*), *tumultuosus*; *violentus (homo, inge-
nium)*; = odbojný *sediciosus*; adv. *tur-
bide; tumultuose, turbulente*.

boží, *divinus*; s b. pomocí *deo duce et auspice*; služby b., v. „bohoslužba.“

božský, *divinus*; též *coelestis*; h. výrok *divinitus dictum*.

božství, *divinitas*; *divina natura*.

brada, a) = dolní část tváře *mentum*; b) = vousy na bradě *barba*.

bradavice, *verruca*; b. na prsu *papilla*.

bradýř, v. „holič.“

brach, zvl. ve rčení: milý b. *sodes! quae so! amice!*

brána, *porta*, městská b. *porta urbis*, před b. *ad portam*; branou n. z b. vyjítí *per portam exire*, vyhrnouti se *portā effundi*. brána, obyč. pl. brány, náradí hospodářské *occa*.

branec, v. „nováček.“

bránění, *defensio*, ost. opiš slovesem.

brani na vojnu, *delectus*.

brániti, 1) trans. a) b. koho, čeho *defendēre alqm*, *alqd* (před kým n. čím *ab alqo*, *ab alqa re*, zřídka *contra alqm*); = o čemž *tueri* (důr.) *tutari alqm ab alqo n. ab alqa re*, *propugnare pro alqo n. re alqa*; podobně: v právu, před soudem koho b. *causam dicere alcs n. pro alqo*, *defendēre alqm n. causam alcs*; b) b. komu čeho *prohibere*, *arcere alqm* (*aditu*), obyč. *vetare alqm facere alqd*, b. čemu *non sinere alqd*, *vetare alqd fieri*; *evadere*, *prohibere alqd*; *resistere ne qd fiat*, *nebrániti non resistere ne n. quin n. quominus alqd fiat*; b. ohni *incendio occurrere*; *nebráním mu per me licet*; *nilhil moror*; 2) b. se *se defendere*; *vim vi propulsare*; *repugnare*; b. se komu *resistere*, *obsistere*, *repugnare alcu*; podobně: b. se před soudem *causam suam dicere*.

branka, *portula*.

branný, a) = brániti se *mohouci qui arma ferre potest*; *belli patiens*; = bojovný *bellicosus*; b. lid *copiae*, *milites*; všecek b. lid *juventus*; b. lid sbíratí *scribere milites*, *delectum habere*; b) = zbraní opatřený *armatus*; *brannou rukou n. mocí armis n. vi* (na př. *alqm invadere*, *oppugnare*).

bráti, vzíti, 1) vůbec = chopiti a k sobě přiblížiti, dílem tp. a) zvl. rukou, vůbec *sumere*, (= chopiti se) *capere alqd* (*manu n. in manum* rukou n. do ruky); tp. v ruce vzíti něco (= začítí) *manum admove re alcu*; b. n. vzíti koho za ruku *dextram alcs prehendere*, za vlasy, za hlavu, tp. *comprehendere alqm*; b) = přijati: *sumere* (*cibum*, *venenum* též *regium nomen*), *capere* (*cibum*, *medicamentum*), *assumere* (*sacra Cēreris de Graecia*), *suscipere* (*Romana sacra*); b. něco od někud *petere alqd alqo loco*; podobně: boj b., v. „bojovati“; za vděk vzíti čím *contentum*

esse re alqa, *satis habere alqd*; za slovo v. koho, v. „slovo“; do zástavy b. koho *obsidem accipere alqm*; na milost v. koho *veniam et impunitatem dare alcu*, opět *alqm in gratiam recipere*; c) = dostati *accipere*, *capere alqd ab alqo*, na dluh b. *penize mutuari pecuniam*; odkud všichni pomoc brávali *unde omnes opem petere solebant*; d) b. n. v. s sebou koho *secum ducere alqm*, něco *secum ferre*, *auferre n. afferre alqd*, *ana vūz tollere alqm in rhedam*; e) = vyníti *eximere* (*securus e fascibus*), *auferre* (*pecuniam ex aerario*); h) = voliti *capere* (koho za smírce *alqm arbitrum*), *sumere* (koho za vůdce *alqm imperatorem*); b. koho za svědka *vocare alqm in testimonium*, za tovaryše, *alqm sibi socium adjungere*; vzíti za ženu *ducere alquam uxorem*, *matrimonio alquam sibi jungere*, za muže *nubere alcu*, vzíti se *matrimonio jungi n. conjungi*; i) = dáti si platiti: mnoho b. zač *magno alqd vendere*, málo *parvo*; peníze b. zač *pretio alqd facere*; 2) = mítí vůli jiného, násilně něco b., a) = odnítí komu co, *demere*, *adimere alcu alqd eripere*, *auferre* (*hosti praedam*); vzíti hrdlo n. život komu *interficere alqm*, sobě *mortem sibi consciscere n. inferre*, *manus sibi afferre*; zavazadla nepříteli vzíti *exuere hostem impedimentis*; podobně: na vojnu b. *scribere milites*; *delectum habere*; do vazby koho vzíti *comprehendere*, *in custodiam dare*, *in vincula conicere alqm*; b) vzíti město a p. *capere*, *occupare*, *expugnare* (*urbem locum*), *potiri* (*loco alqo, urbe*), hrad nepříteli *capere arcem ex hostibus*; c) = vyžadovati: to běře mnoho práce *res multi laboris est*, času *multum temporis requirit*; d) bráti, vzíti komu úřad *abrogare alcu munus n. magistratum*, *movere alqm loco*, *veliteltví adimere alcu imperium*; 3) u spojení s rozličnými subst., jež nejlépe zvláště nahlednouti; zde pouze tato uvedeme: a) bráti, vzíti radu s kým, koho do rady, za radu *in consilium adhibere alqm*; b) b. koho pod přísahu *adigere alqm* (*ad*) *jusjurandum n. jurejurando* (též *sacramento*), k odpovídání *postulare ab alqo*, *ut se defendat*, *excuset*; c) b. počátek, původ *oriri* (n. *cooriri*), *existere*, *nasci*, *proficisci ex re alqd*; zrust b. *incrementa capere*; *crescere*, *augeri*; konec vzíti *finem capere n. habere*, *exitum habere*; jaký konec to vezme? *quorsum hoc accidet*, *evadet?* d) odpuštění od koho vzíti *jubere alqm valere*; e) na váhu bráti něco *religiose observare alqd*, slova *pondera verborum diligenter examinare*, důvody *argumenta cum argumentis comparare*; f) koně na ostruhy vzíti, v. „ostruha“;

g) v obyčej sobě něco vzíti *insuescere facere alqd*; *assuescere re alqa*; ch) za příklad, za výstrahu sobě b. koho *sumere sibi exemplum ex alqo*, *capere exemplum de alqo*, něco za výstrahu *documento sibi habere alqd*; naučení si z čeho vzíti *conferre alqd ad vitam emendandam (prudentius instituendam)*; pohoršení b. *offendi re alqa*; b. z čeho rozkoš, libost, potěšení *voluptatem capere ex alqa re*; i) b. mzdu, odplatu, (za své) *pretium ferre*, = trestán býti *jure plecti*, *luere poenas*; podobně: za své vzíti *perire*, *pessum ire*; k) užitek b. z čeho *commodum n. fructum, utilitatem capere ex re alqa*; v. „užitek“; l) útočiště vzíti kam, ke komu *confugere ad alqm*, v. „útočiště“; m) dílu b. v čem *participem esse rei alcs, interesse rei alcu*; (= soucit) *moveri re alqa*; 4) = užívá, rozuměti: b. něco v jiném smyslu *rem aliter interpretari*, tak *ita rem accipere n. interpretari (eum sensum tribuere n. subicere vocabulo)*, *ut hoc vel illud significari dicam*; jak bereš slova tato *quem sensum tribuis his verbis*? b. co za zlé *accipere alqd in malam partem, aegre ferre alqd*, komu *succensere alcu ob alqd*; na slovo koho b. *habere* (n. *existimare, putare* etc.) *alqm virum excellentem* (n. *insignem, egregium, doctissimum* etc.); v podezření, v zlé domněni b. koho *suspiciari alqm n. habere alqm in suspicione*; b. n. vzíti z čeho = domýšleti se *concludere n. colligere alqd ex re alqa*; sem sluší říci: vzíti koho v ne návisť n. nelibost n. hněv, *odium concipere in alqm, alqm odisse n. alcu invidere coepisse*; útěchu b. *solatium invenire*; se *consolari* (z věd *per literas*); srdce b. n. vzíti *animum capere, animum suum n. se confirmare*; 5) zvl.: b. n. vzíti na se, a) = položit si: *tollere (onus)*, (samochtě) *suscipere*, (na požádání) *recipere*, též záporně *non recusare alqd*; podobně: v. koho na ramena *in humeros tollere alqm*, (na koně *in equum*); b) = obleci: šat na se vzíti *inducere sibi vestem*, plášť *inducere sibi pallium*; c) tp. = podstoupiti něco: *suscipere (munus, legationem, alqm corrumpendum)*, (na požádání) *recipere (negotium, curam rei alcs)*, b. na se něco nebezpečného *subire alqd*; vládu na se vzíti *accedere ad rempublicam*; odpovědnost zač *praestare alqd*; že všechny práce na se bereš, *vidim omnes labores te excipere video*; vzal jsem na se větší břímě než unést mohu *plus oneris sustuli quam ferre possum*; d) b. na se = tloustnouti *corpus sibi facere*; 6) b. n. vzíti sobě něco, a) k srdci *moveri re alqa, curare alqd*; b) na mysl, v rozum, na úvahu

reputare, deliberare alqd n. de re alqa; c) do hlavy *obstinare alqd*; d) na rozmyšlenou sobě v. *tempus ad deliberandum sumere*; 7) před se b. n. vzíti *statuere n. constituere (facere alqd)*, *animum inducere (alqd facere n. ut facias alqd)*; = počítati *aggredi alqd, suscipere (bellum, iter)*, *recipere alqd*; 8) = utrpěti: vzíti škodu, ztrátu, porážku *accipere detrimentum, damnum; cladem; affici calamitate, damno; vinci, superari, změnu mutari, zkázu pessum ire, perdi*; úhonu na zdraví vzal *valetudo ejus (graviter) effecta est*; úraz v. *laedi, debilitari*; 9) bráti se, vzíti se, a) b. se odkud, kam = jíti, *conferre se (ad alqm, in castra)*; *adire, accedere ad alqm, tendere alqo ire (ad alqm, domum, Romam)*, *Macedonii bral jsem se k Cyziku per Macedoniam Cyzicum petebamus*; b. se cestou *progredi via (persequi viam, stranou deverti, proti komu atd.)*; v. „jíti, ubírat se“; b. se do boje (o šermíři) *descendere ad pugnam*; k hodince poslední se b. *animam agere*; běž se po svých *apage! facesse hinc!* b) b. n. v. se odkud = přijíti, a) pův. *advenire*, = vyskytnouti se *supervenire*; vůbec *venire*; β) tp. = povstati *oriri existere a re alqa*.
bratr, *frater*; vlastní b. *frater germanus*; b. otcův *patruus*, matčin *avunculus*.
bratranec, *frater patruelis*; v pl. *patruales*.
bratrovrah, *fratricida*.
bratrovražda, *caedes fratris; parricidium fraternum n. pouze parricidium*.
bratrský, *fraternus*; adv. *fraternè*; b. milovati koho *alqm sic amare ut alterum fratrem*.
bratrství, a) pův. *germanitas; necessitudo fraterna*; b) tp. = úzký svazek *sodalitas; sodalitiū*.
bratrstvo, a) = bratří *fratres*; b) v. „bratrství“.
brav, *pecudes (dum), grex; pecus (oris)*.
brázda, *sulcus*, b. udělati *sulcum ducere n. imprimere*.
brázditi, v. předch.
brebentiti, v. „breptati“.
brepta, *linguā haesitans*.
breptání, a) *haesitantia linguae*; b) opiš slov. násl.
breptati, a) = koktati, *linguā haesitare*; b) = tlachati *garrire*.
breptavost, a) = koktavost, *haesitantia linguae*; b) = tlachavost *garrulitas*.
breptavý, a) *linguā haesitans*; b) *garrulus, loquax*.
brk, *caulis pennae*; = péro *penna*.
brloh, *lustra (orum); cubile*.
brnění, a) = pancíř *thorax*; b) = veškeré odění *armatura, arma*; b. nepříteli odňaté *spolia*.

brněti, *torpescere*.

brod, *vadum*.

broditi (se), pův. v. „choditi“; podobně: v krvi nepřítel se b. *multum sanguinis ac caedis facere*; *ingentem caedem edere*; tp. v nepravostech (se) b. *in omni genere flagitiorum volutari*.

brojiti, abs. = nepokoje vzbuzovati *seditionem concitare*; *novas res moliri*; zvl. b. proti komu *facere contra alqm*; též *alqm instigare in alqm*; b. se, v. „bouřiti se.“

broskev, *malum Persicum*.

brouk, *scarabaeus*.

broušiti, (cote) *acuere (cultrum)*, *exacuere*; tp. vtip si na kom b. *perstringere alqm*, na čem *acumen exercere*.

bručení, *fremitus*; b. včel a p. *susurrus*.

bručeti, *fremere*, o včelách a p. *susurrare*.

brus, *cos*; z b. nový *plane recens*.

brvy, *supercilia (orum)*.

brzký, a) = v krátkce budoucí *brevi futurus*; *instans, propinquus*; v brzce, v b. čase, v. „brzo“; b) = předčasný *praematurus, maturus (mors)*; adv. v. „brzo.“

brzo, brzy, adv. a) = v krátkém čase *brevi*; *mox*; *brevi tempore*; *jam*; = rychle, v. toto; velmi b. *perbrevis*, b. nato *paulo post*; tudíž a) = předčasně *mature*; velmi b. *maturius*; dal velmi b. znamení *maturavit signum dare*; β) = snadno *facile, facili negotio*; b) = skoro, v. toto; c) brzo — brzo *modo — modo, tum — tum, nunc — nunc*; mluví b. tak b. jinak *alias aliud loquitur, sibi non constat*; b. ten, b. onen *alius atque alius; singuli*; b. tu, b. tam *alio atque alio loco*; b. tam, b. onam *tum huc, tum illuc*.

břečeti, = hlasitě plakati *plorare*.

břečtan, *hedera*.

břečtanový, *hederaceus*.

břeh, b. řeky *ripa*, b. mořský *litus*; co pro tiva vody též *terra* zvl. v úsloví: na b. vystoupiti *egredi, in terram exire*; k b. připlouti, přistaviti, *navem n. classem appellere (ad litus)*; odplaviti se, odstrčiti od b. *proficisci, vela dare*; na b. vytáhnouti *subducere (naves)*.

břemenář, v. „soumar.“

břemeno, v. „břímě.“

břemení, v. „zavazadla.“

břevno, (dlouhé a veliké) *trabs*, (menší) *tignum*; spodní hlavní b. u lodi *carina*; přísl.: mrvu z cizího oka chtíti vyvrci a ve svém b. neviděti *aliorum vitia cernere, oblivisci suorum; si quid delinquitur, magis in aliis cernere (quam in nobismet ipsis)*.

březen, *Martius (mensis)*.

březi, *fetus, praegnans*.

břicho, *venter*; *alvus*, též = žaludek *stomachus*; sloužiti b. svému *ventri deditum esse*; tp. b. nádoby, láhve *venter lagenae*.

břichopásek, *homo ventri deditus*.

břímě, a) pův. *onus*; b. vojinů *sarcinae*; s b. bojovati *sub sarcinis n. ex itinere pugnare*; b. vložiti na koho *alculi onus imponere, injungere*, na se vzíti, v. „bráti“ 5. a.; b) tp. = obtíž *onus, molestia*; sobě b. býti *sibi molestum esse*.

břitký, v. „ostrý.“

břitva, *culter tonsorius*; *novacula*.

břiza, *betula*.

buben, * *tympanum militare*.

bublání, co děj *murmuratio*, co věc *murmur*; = bručení *fremitus*.

bublati, *murmurare*, = bručeti *fremere*.

bublavý, = broukavý *morosus*.

bublina, *bullia*.

bubnovati, * *tympanum pulsare*.

bubřeti, *tumere*; počíti b. *tumescere, extumescere*.

bučení, *mugitus*.

bučeti, *mugire*.

bud, a) co imperat. slovesa „býti“, v. toto; b) co enj.: bud, budto, budsi, a) b. — b., b. že — b. že, b. — neb, aneb, nebo *aut — aut, vel — vel, sive — sive* (ost. v. Gramm.); β) u spojení s pron. a adv.: b. kdo b., b. co b., *quicunque n. quisquis est, quidquid est*; b. kde b. *ubicunque est*, b. jak b. *utuncunque erit n. res se habet*; *quicquid est, utut est*; γ) zvl. „budsi“, k naznačení připouštění, *esto! detur hoc tibi!*

budití koho, *expergefaceré, (e somno) excitare alqm*; tp. *excitare, suscitare alqm*.

budka, b. strážní *vigiliarium*; ost. v. „bouda.“

budouci, *futurus*; *posterus*; (b. konsulové *qui post me (eum) consules erunt*); též part. v *urus* a jmenem činitele: b. vynálezce *inventurus*; b. státníci *qui reipublicae praefuturi sunt*; b. řečník *qui orator est futurus*; je-li „b.“ = hrozící *imminens (malum)*; adv. *in posterum*; *posthac, postea; postero tempore*.

budoucnost, *tempus futurum*; = věci budoucí *futura, res futurae*; = potomstvo *posteritas, posteri*; pro b. *in posterum*; *in reliquum tempus*; do b. hleděti, *animo prospicere futura, in posterum prospicere*, na b. nemysliti *futura non cogitare n. curare*.

budova, *aedificium; aedificatio*; (b. posvátná, též *templum*); b. památní *monumentum*; = způsob, jakým něco zřízeno jest *conformatio, structura*.

budování, *aedificatio*.

budovati, *aedificare, extruere (domum, navem)*, v. „stavěti.“

budsi, budto, v. „bud.“

bůh, *deus*, od b., z b. *divinitus*; určující bytost zevrubněji, nepřekládáme slovo to: b. slunce *Sol*, b. vína *Bacchus, Liber*, b. války *Mars*, b. hranic *Terminus* atd.; bo-

hové národní *dii publici*, rodného města *dii patrii*, domácí *penates*, *lares*, podzemští *numina inferum* (*inferorum*); b. jest svědek *deum testor*; pro b. *per deum immortalem*! pro *deum fidem*! dej b. aby *utinam*! bohové dejte, aby *di faxint*, *ut . . .*; zdať b. *bene eveniat* n. *vertat*! na zdať b. *temere*, *temere ac fortuito*; chraň b., v. „chrániti“; s b., s Pánem b. a) = s boží pomocí *deo juvante*; b) při odchodu *vale*! dáti komu s b. *jubere alqm valere*, srdečně *multam salutem dicere alicui* (též *foro et curiae*); c) při počínku práce *quod felix faustumque sit! quod bene vertat*! d) = pro mne *per me* (*licet*); *nihil impedio*; *non repugno*; dá-li b. *si deus annuerit*, *deo volente*; do b. = dosti *salis*; z bůhdarma *frustra*, *nequidquam* v. „marně.“

bujarost, *ardor*, (důr.) *fervor juvenilis* n. *adolecentiae*; *impetus juvenilis*; *alacritas*.

bujarý, *alacer*; *juvenilis*; *acer*; b. jinoch *juvenis ferventis* n. *fervidi animi*; b. síly *juveniles vires*, *juventus ac vires*; adv. *juveniliter*.

bujněti, pův. i tp. *luxuriari*.

bujnost, 1) o osobách, a) bez příhany, v. „bujarost, odvažlivost“; b) s příhanou, α) = svévolnost *lascivia*, (důr.) *procacitas*, *protervitas*; = nestoudnost *petulantia*; z b. *lascive*, *petulanter*; β) b. tělesná *libido*; 2) o půdě a bylinách *luxuria*, *luxuries*.

bujný, 1) o osobách, a) bez příhany, v. „bujarý, odvažlivý“; podobně o zvířatech: b. kůň *equus calidus* n. *acer*; b) s příhanou, α) = svévolný *lascivus*, (důr.) *procax*, *protervus*, = nestoudný *petulans*; β) = vilný *libidinosus*; o věcech *impudicus*, *dissolutus*, *lascivus*; též *libidinosus* (*vita*); 2) o půdě a bylinách *luxurians*; b. ošení, též *laetae segetes*; adv. 1) a) *calide*; b) *petulanter*; *libidinose*; *lascive*, *dissolute*; b. růsti *luxuriari*.

buk, *fagus*.

buráčení, = hřmot *strepitus*, = bouření *furor*.

buráčení, = hřmotiti *tumultuari*, = bouřiti *saevis*, *furere*.

buřič, a) vůbec = kdo hřmot činí *homo vehemens*, = křikloun *clamator*; b) = odbojník, α) kdo k odboji svádí *seditionis auctor*; *turbac* ac *tumultus concitator*; *turbator plebis*; β) = kdo v odboji se zúčastní *homo seditiosus*; *seditionis particeps*; *qui a rege* n. *ab imperio regis* *defecit*.

buřičství, a) *clamor*; b) *seditio*, *motus*, *tumultus* (v. „buřič.“)

bůsti, v. „bodnouti.“

by, conj., a) = o by, kdyby (k naznačení

přání) *utinam*, o *utinam*; b) = aby, v. toto; c) = byt, v. toto.

bydlení, *habitatio*.

bydleti, a) o jednotlivcích *habitare* (*Romae*, *in Italia*); b. u koho *habitare apud alqm* n. *in domo alcs*; b. s kým *cum algo* *habitare*; b. vedle čeho n. koho *vicinum proximum esse*, *ejus loci accolam esse*; b) o národech *incolere* (*Galliam*, *in Gallia*, *trans Rhenum* za Rýnem), *sedes* n. *domicilia habere*; b. vedle čeho *accolere* (*fluvium*).

bydlo, a) = obydlí, *sedes*, *domicilium*, často *sedes ac d.*; bydlem býti, v. „bydleti“; ost. v. „obydlí“; b) = živnost, potrava *victus*, *vita*; zvl.: dobré b. *vita lautior*, *vita voluptatum plena*; *deliciae*, = blaho *byti copiae*, *opulentia*; dobré b. míti *laute vivere*, *in deliciis vivere*; *copiis affluere*.

býk, *taurus*.

bylina, *planta*, = zelina *herba*.

bylinař, = znalec bylin, * *herbarius*, *herbarum peritus*.

bylinařství, *bylinopis*, * *herbaria* (sc. *ars*).

bylinstvo, *ea*, *quorum stirpes terrā continentur*; *res eae*, *quae gignuntur e terra*; *herbae et arbores*; též pouze *stirpes*.

bystrost, a) = rychlost, v. toto; b) tp. α) b. zraku *acies oculorum*; β) b. rozumu, ducha *acies* n. *acumen mentis*, *ingenii*; b. úsudku *subtilitas judicii*; b. paměti *memoria acris*.

bystrozraký, *oculorum acie valens*; *acute cernens*; b. býti *acute videre*, *oculorum acie valere*.

bystrý, a) = rychlý, v. toto; b) tp. α) o zraku a p. *acer*, *acutus*; b. oko, b. zrak *oculi acres* n. *acies oculorum*, míti *acute videre*, *oculorum acie valere*; β) o rozumu a p. *acer* (*judicium*, *memoria*), *subtilis* (*judicium*), b. rozum, v. „bystrost“; adv. a) v. „rychle“; b) α) *acriter*, *acute*; β) *acriter*, *acute*, *subtiliter*.

bystřice, *torrens*.

byt, *domicilium*; = dům *domus*, = sídlo *sedes*; bytem býti, v. „bydleti“; v mém, tvém atd. bytu, též *apud me*, *te* etc.; dáti koho do b. komu, někde, *collocare alqm apud alqm*, *loco algo*; zarazit sobě b., v. „ubytovati se.“

byť, byť i, conj., *quamquam*, *quamvis*, *licet*; a b. i *ac jam ut* (s konj.); b. i málo, ji *quamvis pauci* (s konj.), b. sebe méně *quantulumcunque*, b. sebe více *quamvis* (s konj.)

bytelnost, a) = trvanlivost, v. toto; b) = bytnost, v. toto.

bytelný, a) = trvanlivý, v. toto; b) = bytný, v. toto.

býti, 1) k označení jsoucnosti, a) co sloveso

samostatné *esse*, též *exstare*, = nalézati se *inveniri*, *reperiri* (jsou lidé, kteří mní *sunt* n. *inveniuntur*, *reperiuntur*, *qui credant*); = zůstatí *manēre*, *remanēre*; býti, bývati, a) někde *esse*, (v bitvě býti *interesse pugnae*), *versari*, *commorari in loco alqo*; *esse solēre*, často *frequentem esse in alqo loco*, *alqm locum frequentare*; podobně: bývati velitelem *in imperiis versari*; β) ve rčení: jak to často bývá (= se stává) *ut fit*, *ut solet*; býti v držení nějaké věci, v. „držeti“; b) co spona *esse*; to jest násilí *ista quidem vis est*; co jest to? *quid hoc est* n. *quid hoc sibi vult*? to není nic jiného než *nilhil aliud est nisi*; jest tomu tak *res ita est* n. *ita se habet*; jak je ti? *quomodo vales*? není mu nic *valet*? jsme v tom tak *ita versamur*; b. na hromadě, na mizině, v koncích, ve psí *jacere*; co je ti? a) o smutném *quid tristis es*? β) o chorém *quo morbo laboras*? výrok jmenný, u nás po pravidlu instrumentálem vytknutý, stává v lat. v nominativu se slov. *esse* (Cicero byl konsulem *Cicero consul erat*), někdy však též jiných obrátů se užívá: králem b. *regnare*, vojákem *militare*, přítelem *locum amici tenēre*, svobodným, milosrdným b. *libertate*, *miseriordia uti*; b. loupežníkem námořským *facere piraticam*, umělcem *exercere artem*, rolníkem *exercere* n. *colere rem rusticam*, v. též „zaměstnávatí se“; b. komu radou a pomocí *adesse alicui*; podobně: jest mi líto *doleo*, divno *miror*; živu b. *vivere*; c) b. vzhledem ke komu n. čemu, zvl. ve rčení: α) dobře, za dobré b. s kým *consentire*, *convenire*, *concinnere cum alqo*, nebýti *similitates (inimicitias) habere cum alqo*; nejsou spolu za dobré *dissentiunt inter se*; β) b. proti komu *contra alqm facere*, proti čemu *dissentire* n. *aliter sentire*, *secus existimare*; *improbare rem*; *recusare*, *quominus (alqd fiat)*; proti úmyslu nějakému *abhorreere ab consilio*, proti návrhu *intercedere rogationi*; nejsem proti tomu *nilhil repugno*; γ) b. při kom *adesse alicui*, při čem *interesse rei alicui*; δ) b. komu, k čemu, nač *esse* s dvojím dat.; b. komu na překážku, na pomoc atd., v. „překážka“ atd.; jest mu to k slávě, k hanbě *hoc ei decori, dedecori est* též *afferre alicui (perniciem, solatium)*; b. k čemu *aptum*, *utilem*, *idoneum bonum esse ad alqd* n. *rei alicui* (= prospívati) *prodesse*; býti k jídlu *esculentum esse*; *aptum esse ad vescendum*; to není na nic *id inutile* n. *nilhili est*; podobně: jest mi s podivením *miror*, s hanbou *dedecori mihi est*; e) na tom b. *id agere ut...*, *in animo mihi est*; *propositum habere alqd*; *cogitare alqd*;

zvl. na tom jest *paulum* n. *non multum abest quin...*; na jiném tu není než utěci *nilhil relinquitur nisi fuga*; b. na čem, = záležitosti od čeho, v. toto; jinak: co by na tom bylo, dosti vyrozuměti nemohu *quod cujusmodi sit, satis intelligere non possum*; co na mne jest *quod ad me attinet*; pokud na mne bylo *pro mea parte (adjuvi)*; d) b., s gen., *esse* s gen. n. abl. (dobré mysli b. *bono animo esse*), n. jiné obraty: b. toho míněti *putare*, úmysl *cogitare*, *propositum habere alqd*; e) b. zač = jmin býti zač *haberi*, *existimari putari* (za otroka *servi loco*), *numerari*, (za boha *in diis*); jinak: zač jest to *quantum hoc vendis*? *quantum hoc constat*? *quantum hoc emptum est*? dům jest za 1000 zlatých *domus stat, venditur mille florenis*; f) b. od toho *repugnare* n. *adversari (rei alicui)*; v. též 1) c) β); h) bez čeho b. *carere re alqa*; ch) jsem v tom dobře *bene mecum agitur*; *res meae bono loco sunt*, zle *male mecum agitur*; *res meae pessimo loco sunt*; nevím, jak jsem v tom *incertus haereo*; 2) = státi se, *feri*; *evadere*, *existere*; též *esse* (budu ti na obtíž *oneri tibi ero*); co bude ze mne? *quid de me fiet*? z toho? *quid agitur*? bude z něho žebrák *ad mendicitatem redigetur*; co z mé Tullioly bude *quid Tulliola mea fiet*? nebude z toho nic *res ad irritum cadit*; 3) neosobně: a) jest po něm, (po tom) *actum est de eo (de illa re)*, po mne. *actum est de me, perii*; jest po hře lidí *finiti sunt*; podobně: není mi do čeho (na př. do hry) *abhorreo a re alqa*; není ho doma *non domi est, domo abest*; není mi nic po tom n. do toho *id nilhil meae interest, nilhil ad me attinet*; b) jest, s inf., α) k označení potřeby, nutnosti, obyč. part. fut. pass. n. jiné obraty: není mi, nařikati si na stáří *nilhil habeo quod accusem senectutem*; jest se obávati *timendum est, est quod timeas, habes quod timeas*, není, též *non est periculum*; jest se čemu diviti *mirandum est*; často jest mi čisti Katona *saepe legendus mihi est Cato Major*; jest mi mnoho listů psáti *multae literae mihi scribendae sunt*; ost. v. Gramm.; β) = možná *posse* (jest viděti *potest intelligi* n. *intelligitur*); c) jest mně něco = mám *est mihi alqd*; podobně: jest tomu již rok, co... *annus est, ex quo n. quum...* n. *per totum annum (eum non vidi)*; jest tomu již 20 let, co zemřel *abhinc viginti annos mortuus est*; jest tomu více než 8 dní *amplius sunt octo dies*; bylo tomu již rok, co... *annus intercesserat ab (hoc sermone)*; v. též „ten“; jest mu devět let *novem annos natus est*; d) jest mne s to = jsem s to, v. „s“; 4) buď, v. slovo to zvláštně.

byti, bytnost, bytosť, opiš slov. *esse*; též † *substantia*; † *essentia*; b. božská, *divina* pl.; b. přirozená (*rerum*) *natura*; b. míti *esse*; † *substantiam habere*.

bytný, *verus, ad rei naturam pertinens*; b. vlastnost *natura*; b. býti *ad vim et naturam rei pertinere, a re segregari non pos e*; adv. *vere*; *naturā ipsā*.

bývalý, *pristinus*; *qui olim erat*, někdy pouze *olim, quondam*: Kajus, b. přítel Filippův *C., olim amicus Philippi*; zvl. b. konsul (*vir*) *consularis*; v. „konsul.“

bývati, opiš slovesem *solere* (bývali vyučováni *instrui soliti sunt*); ost. v. „býti.“

C.

Čakati, cáknouti, v. „stříkati.“

čár, *pannus*.

cecek, *papilla*; = vemeno, *prso, uber*; *manma*.

cedik, *colum*.

cediti, *colare, percolare alqd*; tp. = prolévati: *effundere, profundere (sanguinem, lacrimas)*.

cedr, *cedrus*.

cedule, v. „list, listina.“

cech, v. „pořádek.“

ceknouti, *mutire*.

ceknuti, *mutitio*.

celek, *totum, summa rei alcs* (čeho); o spise c. tvořícím *corpus*; věc v c. *summa rei*; c. na zřeteli míti *totum spectare, rei universae rationem habere*, v c. spojití *in corpus redigere*; báseň musí tvořiti c. *carmen sit unum et simplex*; zvl.: celkem, v c. *in summa, omnino* (bylo jich c. pět *quinque omnino erant*), = vůbec *si rem omnem spectas, re in universum consideratā*; k určení podmětu n. předmětu užívá se adj. *universus, totus* (c. něco pozorovati *rem totam spectare, c. pojednávatí o čem rem universam tractare*).

celistvost, v. „celost.“

celistvý, *solidus*, = neporušený *integer*.

celitost, v. „celost.“

celný, subst., *exactor portorii, portitor*.

celost, a) = celek, v. toto; b) = celitost, celistvost, † *soliditas*, = neporušenost *integritas*; v. celosti = celkem, v. „celek“; c. říše zničiti *imperium antea junctum dirimere*.

celování, *osculatio*.

celovati, *osculari, amplexari et osculari alqm*.

celý, a) v protívě k jednotlivým dílům *totus*, = veškerý *universus*; *cunctus, omnis*, = úplný *plenus*, u čísel *continuus*, o čase též *perpetuus* (po c. život *perpetuā vitā*); c. rok *annus integer n. totus*, c. život *tota vita*; celé dni *multis diebus*; celých sto let žiti *centum annos conficere*; celých 6 měsíců *totos sex menses*; c. svět *mundus hic omnis n. totus*; z c. srdce *toto pectore n. animo*; c. váhou dolehlo naň stáří *uni-*

verso pondere senectus incubuit; b) = celistvý *solidus*; c) = neporušený *integer* (spodní díl mostu byl ještě c. *pontis pars inferior integra remanebat*, pečeť byla c. *signum integrum erat*); *inviolatus*; s celou hlavou, s c. hrdlem *incolumis, salvus*; zvl. rčení: do cela, n. docela; z cela α) = úplně *plane, omnino, prorsus*; d. nic *nilhil omnino*; do c. ne *nequaquam, nullo modo*; (z cela jiný *longe alius*, z c. jinak *longe (multo) aliter, longe secus*); též adj. *totus* (jest mi z c. oddán *totus mihi deditus est*, to jest z c. nepravé *falsum est id totum*); z c. zničiti koho *alqm plane perdere, město urbem funditus delere*; v. též „úplně“ a „čistý“; β) = velmi *valde*, častěji předslovcem *per* (z c. dobrý *perbonus*); člověk z c. zkažený *homo perditissimus*; ne do c. *minus (bene vestitus)*; v odpovědi: z c. dobře *ita, recte!* adv. cele = celkem, z cela, v. tato slova.

cena, a) pův. α) co zač stojí n. se prodává *pretium*; c. tržní *pretium quo quid in foro venditur*; c. věci živných *annonae*; v c. býti, c. míti *pretium habere n. in pretio esse*, nemíti *nullius pretii n. vitem esse*, u veliké c. býti *magni pretii esse*, v malé *parvi pretii n. vitem esse*; za každou n. jakoukoliv c. *quantivis n. quaticunque*; věc jde do c. *pretium rei augeatur, c. spadává pretium minuitur*; β) = odměna při zápasu (pův. i tp.) *praemium*, = mzda *merces*; b) tp. vnitřní, mravní c. = vážnost *dignitas, virtus, praestantia, honos*; v c. býti u koho *ab alqo aestimari, nebýti contemni*.

cenění, vůbec *aestimatio*, zvl. úředné c. majetku římských občanů *census*; *censura*.

cenitel, *aestimator*; c. majetku občanů *ensor*.

ceniti, a) pův. α) = cenu oznámiti *indicare alqd*; zač to ceníš *quanti hoc indicas?* β) = odhadnouti *aestimare alqd* (vysoko *magni n. magno*, výše *pluris*, za tři *denary tribus denariis*), se strany censora *censere*; b) tp. = vážití sobě: vysoko c., n. pouze: c. *magni facere n. aestimare*

alqm n. alqd; výše *pluris facere alqd*;
lehko c. *parvi facere n. aestimare*, (důr.)
despicere alqd; ost. v. „vážit si.“

ceniti, zuby *restringere dentes*; *ringi*.

ensor, v Římě *ensor*, vůbec = soudce
judex.

censorství, v Římě *censura*.

censorský, *censorius*.

cent, -nýř, *centum pondo n. librae*.

cep, (braň železná) *clava*.

ceremonie, v. „obřad“

cesta, 1) = místo, kde se chodí n. jezdi,

a) pův., *via*; *iter*; prostřední c. *via media*, tp. *mediocritas*; *medium*; touto c. *hac*; z c. jíti *viā excedere*, komu *decedere alcuī*, *viam dare alcuī*; c. ukázati komu *monstrare alcuī viam*, c. udělati, raziti si *viam munire n. facere*; s c. ležící *devius*; c. jde, vede do Říma *via Romam ducit n. fert*; c. odtud do Indie *via quae hinc in Indiam est*; v c. vkročiti komu *obstare alcuī*, v c. státi *obstare alcuī*; b) tp. v úsloví: v c. vkročiti čemu *impedire alqd*, v c. býti komu *obstare, officere alcuī*; zastoupiti c. komu *occurrere consiliis alcs*; s c. skliditi koho (*de medio*) *tollere alqm*; v c. klásti komu co *impedimentum afferre alcuī*; svou c. jíti *suam viam persequi, suum institutum tenere*; jdi svou c. *abi! abi hinc!* 2) = cestování *via, iter*; = výlet *excursus*; c. po vodě *navigatio*, c. daleká n. do cizích zemí *peregrinatio*; cestou, na c. *in itinere, iter faciens, inter viam*; na c. se vydati *se in viam dare, iter ingredi*, na dalekou *in peregrinationem longinquam exire*; na c. se strojiti *iter parare n. comparare*, c. kouati *iter facere*, (v cizině) *peregrinari*; býti na c., též *venire (diu venimus)*; c. třidenní *via tridui*; 3) = prostředek, *ratio*, *via, iter, ratio*; já tomu c. neím *non video, quo pacto ex hac re (ex his malis) evadam*; najíti c. *capere consilium, inire rationem*; rozličnými c. jíti *non eandem rationem inire*; dovolenou c. *honeste, honestā ratione*, nedovolenou *turpiter, malis artibus*.

cestopis, *descriptio itineris alcs*.

cestování, v. „cesta.“

cestovati, *proficisci, iter facere, viam ire*, (v cizině) *peregrinari*, (po vodě) *navigare*, (pro vyražení) *excurrere*; c. odkud *abire, discedere (loco)*, okolo místa nějakého *locum alqm praeterire*; c. kam *proficisci (Romam)*, *petere (urbem, locum)*, kam cestuješ? *quo (iter) tendis? quo tibi est iter?* ve dne v noci c. *die nocteque iter continuare*; řači tudy cestujících *sermones eorum, qui hac iter faciebant*.

ceva, v. „žila.“

cibule, *cepa*.

ciditi, purgare, expurgare alqd, = mésti *verrere*, = utíratí *tergere, abstergere alqd*; *polire (dentes)*.

cihelný, *latericius*; . střecha *tegulae*.

cihla, *later*, c. krycí *tegula*, žlábkovitá *imbrex*; c. dělají *lateres fingere, ducere, páli* *liti coquere*.

cil, a) = ustanovený konec *fines, termini*; *locus petitus*; = míra *modus*; c. života *finis n. exitus vitae*; c. překročiti *fines (terminos) n. modum transire, excedere, ultra terminos egredi*; tudíž b) = věc, do níž se mívá, α) pův. *destinatum n. destinata*; *id quod peto (petis ald.)*; = terč v. toto; β) tp. = záměr, úmysl, *propositum*; *consilium*; *finis*; k jakému c. *quo consilio?* k tomu c. a konci, aby, *eo consilio ut...*, též *ita... ut...*, (*ita natos esse nos, ut...*), n. *ad eam rem*; v. „účel“; k tomu c. směřovati *id agere ut...*, k c. přijíti *quod expetimus (n. propositum) consequi*; *perficere quod agimus n. volumus*; *eo pervenire quo volumus n. quo destinavimus*; c. se chybiti a *proposito aberrare, eo quo volumus non pervenire*.

ciliti, a) pův.: c. nač, kam = mířiti *telum dirigere in alqm n. alqd*; (*telo*) *petere alqm n. alqd*; b) tp. α) = slovy c. nač *tangere, dicere alqd*; β) = úmysl míti, čeliti *spectare alqd n. ad alqd*; *pertinere ad alqd*.

cimbuři, *pinna*.

cin, *plumbum album*.

cinkání, *tinnitus*.

cinkati, *tinnire*.

cip, *lacinia*; = kout *angulus n. adj. extremus*.

cirkev, * *ecclesia*.

cirkevní, * *ecclesiasticus n. gen. * ecclesiae*.

cisař, *imperator*; *Caesar*.

cisařová, *femina imperatoris*; *Augusta*.

cisařský, *imperatorius*; *imperatoris, Caesaris adv. imperatoris more, ut imperatori convenit*.

cisařství, *imperium*.

cit, a) = stroj k citění, *sensus*; v. „mysl“; b) = citění *sensus*, (c. míti *sensu valere*, nemíti *sensu carere*, tp. *omnem humanitatis sensum exuisse*); c. rozjařený *concitatio, motus n. impetus animi*; u spojení s adj. dostačí v lat. často jedině, vhodné subst.: náboženský c. *religio*, mravný c. *verecundia* (kdo je má *verecundus*), přirozený c. *natura, naturae bonitas*, radostný c. *laetitia*; bolestný c. *dolor*, c. libosti *voluptas*, nelibosti *taedium, fastidium*; *stomachus*; podobně u spojení s gen. n. předložkou „pro“: c. útrpnosti *miseri-cordia*, c. krásy n. pro krásu *elegantia*, c. lásky *amor*; c. vděčnosti, vděčné city *pietas*; míti c. pro něco *sentire alqd*,

- sensu rei alcs movēri*; zvl. α) = soudnost *judicium*; jemný c. *judicium subtile* n. *elegans*; *judicii subtilitas* n. *elegantia*; β) = vědomí *conscientia*; bez c. (ležeti a p.) *mentis suae non compos*; γ) = hnutí mysli: rozličné c. vzbuditi u koho *varie afficere alqm*; vnitřní c. *animi motus*.
- cítara**, *fides (ium)*; na c. hráti *canere fidi-bus*.
- citarník**, *fidicen*.
- cítění**, v. „cit.“
- citelnost**, *sensus*.
- citelný**, a) pass. = co se cítiti může *quod sensu percipi potest*; † *sensibilis*; b) akt. = cítící, tp. *humanus (animus, srdce)*, *humanitatis plenus (homo)*; srovn. „necitelný.“
- cítiti**, *sentire (famem, dolorem)*, *sensu* n. *sensibus percipere alqd*; *affici re alqa*, = poznávati *intelligere*; zvl. α) naznačuje-li předmět nějaké hnutí mysli, tu klade se v lat. obyč. jedině, vhodné sloveso: radost c. *gaudere* n. *laetari (re alqa)* avšak též *gaudium percipere*; bolest *dolere (re alqa)*, avšak též *dolore affici*, *dolorem capere*, v. „bolest“; soustrast *misereri (alcs)*, též *miseriordia commoveri*; bolestně c. něco *acerbe ferre alqd*, *magnam molestiam capere ex re alqā*; β) c. pro koho *amare alqm*; 2) c. se, a) vzhledem k zdraví: dobře se c. *bene valere*, *bona valetudine uti*, zle *aegrotare*; b) = svědom sobě býti předností nějakých *confidere sibi*, *viribus n. arte sua confidere*; c) cítím se býti pohnut, k tomu přiveden *commoveor, adducor*.
- citlivost**, *mollitia*; *animus mollior*; *sensus (s. mali c. proti zlu)*; = citelnost, cit, v. tato slova.
- citlivý**, *mollis*; *qui facile offenditur* (oči jsou velmi c. *oculi facillime laeduntur*); = citelný, v. toto.
- citron**, *malum citrum*.
- cizáctví**, *mores externi, peregrini*; v c. ti li- bovatí *externis moribus oblinere, peregrina captare*.
- cizák**, v. „cizinec.“
- cizi**, a) = cizozemský, *peregrinus*; *externus*; *exter* (skoro jen o osobách); = od jinud příšlý *adventicius*; c. země, v. „cizina“; b) = co není moje, *alienus*; tudíž = neznámý *ignotus*, = nový, neobyčejný *novus*.
- cizina**, *regiones externae*; c. vzdálená, nevzdělaná *barbaria*; v c., z c., do c. *peregre (esse, venire, abire)*.
- cizinec**, *peregrinus*; *alienigena*; = v cizině bydlící *exterus*; = host *hospes*, = příchozí *advena*.
- cizinský**, v. „cizi.“
- ciziti**, v. „odcizovati.“
- cizoložiti**, *adulterare*.
- cizoložnice**, *adultera*.
- cizoložník**, *adulter*.
- cizomluv**, *vox barbara*, = cizi způsob mluvení *barbarismus*.
- cizopásek**, *parasitus*.
- cizopásnictví**, † *parasitatio*.
- cizopasný**, † *parasiticus*.
- cizotář**, *qui peregrina captat*.
- cizovláda**, *dominatio aliena*.
- cizozemec**, *alienigena*; *peregrinus*.
- cizozemský**, v. „cizi“; adv. *peregrino more*.
- clo**, *portorium* (z vývozu i dovozu).
- co**, v. „kdo.“
- cop**, * *crines in nodum collecti*; tp. starý c. *via vulgaris*.
- cos**, *cosi*, v. „kdosi.“
- coufati**, v. „ustupovati.“
- coul**, v. „palec.“
- což**, v. „kdo.“
- cpáti**, něco do čeho, *farcire* n. *refercire alqd re alqa*.
- ctění**, *veneratio, cultus (deorum)*, lidí *observatio*; c. bohů, též *religio*.
- ctihodnost**, *majestas, dignitas, amplitudo*.
- ctihodný**, *venerabilis* n. *venerandus*; *augustus*.
- ctitel**, *cultor*, = obdivovatel *admirator*, = přívrženec *studiosus*; mnoho c. míti *multis esse admirationi*.
- ctiti**, a) = čest prokazovati *honorare, honore afficere* n. *prosequi, ornare alqm*; *honorem habere alcuī* n. *alqm in honore habere*, zvláště c. koho *praecipuo honore habere alqm*; zvl. α) c. bohy *venerari deos*; c. koho za boha *alqm ut deum* n. *divinis honoribus colere, divino honore alqm afficere*; β) c. koho u sebe = častovati *hospitio* n. *convivio excipere alqm*; γ) to jej nectí *hoc ei probro* n. *dedecori est*, to jej ctí *hoc ei honori (honorificum) est*; b) = vážiti si koho *magni facere, colere, diligere; venerari alqm*, co otce *parentis loco* n. *ut parentem colere alqm*; ost. v. „vážiti si.“
- ctiutřačný**, *contumeliosus*; *ignominiosus*; adv. *contumeliose*.
- ctižádost**, *gloriae* n. *laudis (honoris) cupiditas* (důr. *aviditas*); *ambitio*; z c. *propter gloriae cupiditatem* (též *gloria ductus, studio laudis inflammatus*) na př. *id fecit*.
- ctižádostivý**, a) o člověku *gloriae* n. *laudis (honoris) cupidus* (důr. *avidus*); *ambitiosus*; c. býti *gloriae servire, gloria duci; laudis studio trahi*; b) o záměrech, úmyslech a p. *ambitiosus* n. *proslovením studia honorum, consilia ambitionis plena*; adv. *ambitiose*.
- ctnost**, *virtus*; = počestnost *honestas*; = stydlivost *verecundia, pudicitia*; co vše-

obecný pojem (= to, co jest ctnostné a mravné) *honestum*.

ctnostný, a) o osobě *virtute praeditus*, obyč. *honestus, probus*; (důr.) *sanctus, integer*; = stydlivý *verecundus, pudicus*; muž velmi c. *vir eximia virtute*; všichni c. jsou šťastni *omnes virtutis compotes beati sunt*; o věci *honestus, probus*; c. skutek *honeste n. recte factum*; adv. *honeste*; *probe, recte cum virtute*; (důr.) *sancte*.

ctnota, v. „ctnost.“

ctný, a) = ctnostný, v. toto; b) = počestný *honestus*, = vážený *honoratus* (ze c. rodičů narozen *honestis parentibus natus*); = řádný, hodný *honestus, probus, bonus*, = stydlivý *castus, verecundus, pudicus*; adv. *honeste, probe*.

cud, cudnost, *pudor*; *pudicitia*; nemíti c. ani studu *pudorem posuisse*, v. „stud.“
cudný, *pudens, pudicus*; adv. *pudenter, pudice*.

cukr, * *saccharum*.

cukrář, *crustularius*.

cukrový, tp. *dulcissimus*, = lichotivý *blandissimus*.

cupati, v. „dupati.“

cvakati *crepare*; *crepitare (dentibus)*; zuby cvakají *dentes colliduntur*.

cval, ve rčení: cvałem jeti, hnáti, běžeti a

p. *equo admissio n. citato* (o větším počtu *equis admissis n. citatis*) *vehi, currere*.

cvalati, o koni * *laxatis habenis currere n. ferri*; o jezdcu v. „cval.“

cvičení, *exercitatio*, (pro c. *exercitationis causa*); c. v psaní *stilus*; c. se *studium*; je-li „cvičení“ = vedení, chování *educatio, disciplina*; v. „vychování.“

cvičenost, v. předch.

cvičený, v. „cvičiti.“

cvičitel, *magister*.

cvičitelka, *magistra*.

cvičiti, a) = přivýkati koho nač, *exercere (alqm, vires re n. in re alqa v čem)*, pilně *exercitare* (vojsko *cvičené milites exercitati in armis*); b) = učiti *institute, instruere, erudire (alqm literis, artibus též in re alqa)*, *docere alqm alqd*; tudíž: *cvičený doctus, eruditus*, v. „vzdělaný“; 2) c. se, se *exercere*; *exerceri (in re alqa)*; duševně *animum agitare et exercitare alqa re*; = učiti se *discere alqd*; c. se na čem se *exercere ad alqd*; aby se k tomu *cvičil ut ad haec te exerceas*.

cvik, *usus* (v čem *rei alqa*, v řečnění *dicendi*); = kázeň *disciplina*.

cvrčeti, *stridere*.

cvrček, *gryllus*; *locusta*.

cvrkot, *stridor*.

cypřiš, *cupressus*.

Č.

čabraka, asi *stragulum (elegantius)*.

čacký, a) v. „švarný“; b) = vzácný, veliký *ingenuus, honestus*; důr. *egregius, praeclarus*, (c. mysl *liberalitas*; *vera honestas*; *animus liberalis n. ingenuus*); = udatný *animosus, fortis*, = činný *navus*; adv. *liberaliter, ingenue*; *fortiter, animose*; *magno animo*.

čačkati se, čačati se, s kým *amplexari alqm*.
čaditi, *fumare, fumum emittere*.

čáka, *spes*; č. sobě dělati nač, č. míti k čemu, do čeho *spem ponere in re alqa*; *confidere rei alcuí n. re alqa (n. alqd futurum esse)*; *sperare alqd*; má č. k tomu úřadu *designatus est illi muneri*; jest č. k lepšímu *res in meliorem statum convertitur*; v. „naděje.“

čaloun, *tapes*; *aulaeum*.

čáp, *ciconia*.

čára, čárka, *linea, lineamentum*; *limes*; = hranice *limes*, v závodisti *carceres*; č. u-
dělati *lineam ducere*; zvl. pl. čáry = kouzla, v. toto.

čarodějnice, -ka, *venefica*; *maga*; *saga*.

čarodějník, v. „kouzelník.“

čarovati, *artes magicas exercere*; č. něco *carminibus efficere, ut . . .*

čarovný, a) = čarodějný *magicus*; č. bylina *verbena*; č. prut *virgula divina*; b) = čarokrásný *quod incredibili voluptate perfundit alqm*; *venustissimus, amoenissimus* (zvl. o krajinách).

čas, 1) vůbec *tempus*; č. noční, jarní, letní, ranní atd. v. „noc, jaro“ atd.; č. budoucí, v. „budoucnost“ atd.; toho č., za onoho č. *illo tempore*; tunc; týmž č. *eodem tempore*; tohoto č. *nunc, in praesentia*; před časem α) = před časy, druhdy *olim, quondam*, β) = než přijde n. přišel čas *ante tempus (mori)*, *mature (senem fieri, decedere zemřít)*; na ten č. = nyní *in praesentia*; (jen) na čas *aliquod tempus*; na (krátký) č. *ad tempus breve*, od č. k č. *subinde, interdum*; *ab alio tempore ad aliud (differre alqd)*; časem, = během č. *procedente tempore, temporis progressu*, = někdy *interdum, subinde*; každý časem *zleniví quo plus cuique aetatis accessit, eo tardior fit*; v čas *tempore, in tempore*; v každý č. *omni tempore*; na ně-

jaký č., do č. *aliquod tempus*; *aliquamdiu*; č. od č., po č. *subinde*; *in aliquod tempus, ad tempus*; k tomu třeba mnoho č. *res longi temporis est*; po čase = později *postea*; po dlouhém č. *post longum intervallum*; na věčné č. *in omne tempus, in aeternum*; byli někdy časové, byl někdy č. *tempestas quondam fuit quum etc.*; toho č., když . . . *quum etc.*; 2) zvl. a) č. vzhledem k zvláštnostem jeho *tempora. tempus*; jak toho č. potřebuje *pro re et tempore*; zlí časové *dura, aspera tempora*; v těchto č. *his temporibus, ut nunc sunt tempora; his moribus*; drahý č. *caritas annonae*; za č. krále *Tarquinia quo tempore T. regnavit*; v dobrý č. *in tempore*; na č. zřetel míti, č. hověti *tempori servire* n. *cedere*; b) = počasí *tempestas, coelum*; pěkný č. *tempestas serena, coelum serenum*; c) = lhůta *dies*; č. uložití *diem dicere*; č. na rozmyšlenou *deliberandi spatium* (*postulare* žádati); v určitý č. *die constituta, praestituta*; d) = dozralý čas: již (veliký) č. jest *res non amplius moram patitur, festinandum est*; jest již č., že přicházíš *multum expectatus venis*; e) = č. příhodný, pravý, spůsobný (k čemu) *tempus*; = příležitost, též *occasio* (uhledav čas příhodný *nactus occasionem*); v (příhodný) č. (*in*) *tempore, ad tempus; tempestive*; svým č. *suo tempore*, v nepravý č. *alieno tempore*; není na to nyní č., není to na čase, není k tomu času, *alienum est ab hoc tempore talia facere*; (pravý) č. změkati *tempus praetermittere*; jest č., odejítí n. abych odešel *tempus est abeundi n. abire*; f) = č. k čemu potřebný, k čemu upotřebený *tempus*, = prázdňý č. *otium*; č. (= chvíli) míti *vacare* n. *otium habere*, k čemu *vacare alicui rei*; *tempus mihi est alqd faciendi*; dosti č. míti *satis otii mihi est*; míti č. k mluvení *tempus vacuum habere ad dicendum*; není č. k prodlévání *maturato opus est*; ještě jest č. *adhuc integrum est*; podobně: č. sobě krátiti *tempus fallere*, komu *facere ne quis temporis moram sentiat*, obecněji *oblectare alqm*; h) = věk *aetas, tempora*; za č. Ciceronových *temporibus Ciceronis*; za našich č. *nostrā memoriā, nostris temporibus*; nejznamenitější vůdce svého č. *clarissimus imperator suae aetatis*; nynější č. *haec tempora, haec aetas*; od dávných č. *inde ab antiquissimis temporibus*.

časný, a) = co na čas pouze trvá, zemský *humanus (vita)*; č. statky *bona externa, fortunae*; b) = včasný *tempestivus; opportunus*, v. *toto*; c) = ranný *maturus*; d) = předčasný *praematurus*; adv. a) *in vita humana*; b) *tempestive*; c) *mature*;

mane; velmi č. *primo mane, primu luce*, tak č. *tam mane*; č. ráno *multo mane*; d) *praemature*.

časomira, *tempus, lex temporis*.

časopis, *commentarii diurni; ephemeris*.

časopočet, v. „letopočet.“

část, částka, a) vůbec *pars*, = podíl *portio* (č. v dědictví *pars hereditatis*); = oddělení ve spisu n. řeči *membrum*, v pojednání *caput, locus*; č. roční *anni tempus*; č. peněz *summa pecuniae*, v. „suma“; u spojení s adj. „nejvyšší, hořší, prostřední, nejnižší“ a p. vypouští se často slovo „část“ a adj. tato přistupují k slovu celek naznačujícímu: nejvyšší č. vrchu *summus mons*, v střední č. města *in media urbe*, v poslední č. listu *in extrema epistola*; zvl.: po částkách *per partes*; carptim; z části, částkou, částkami *ex parte, partim*; z větší č. *magnam partem, magna ex parte*, z největší č. *maximam partem*; veliká č. (lidí) *plerique*; b) = strana, ohled *pars, res, genus*; v té č. *hac in re, hoc in genere*.

částečný, opiš jako adv. úslovím: *per partes*, = dílem *ex parte*.

částka, malá č. peněz *summula*; ost. v. „část.“

častokrát, adv. *saepenumero*, v. „často.“

častovati koho, *convivio excipere alqm*, čím *apponere alicui alqd*.

častý, *frequens, creber*, obyč. adv. (č. objevení se bohů *deorum saepe praesentiae*; přihodily se č. srážky *aliquoties pugnatum est*); za časté = adv. často *saepe, saepenumero; crebro; aliquoties*; též adj. *frequens* (byl č. v Římě *erat Romae frequens*); co nejčastěji *quam saepissime*; č. býváti u koho *multum esse cum alqo*; u sloves opakovacích jest zbytečno jako u nás: č. říkávati *dictitare*, č. přicházeti *ventitare*; častěji *saepius; crebrius*, kdyby sebe č. *si saepissime*; velmi č. *saepissime*; jak č. *quam saepe, quoties*; tak č. *tam saepe, toties*.

čbán, *urceus; urna*.

Čech, † *Bohemus*.

Čechy, † *Bohemia*.

čekání, *expectatio*.

čekati, (= očekávati) *expectare*, (= z místa se nehýbati) *manere; opperiri (alqm, na koho, jenž má přijíti), praestolari (alicui, na koho, by mu službu prokázal)*; č. na koho, nač, koho, čeho *expectare (alqm, mortem alcs, hostes venturos esse, fore ut urbs capiatur)*, *opperiri alqm n. alqd, manere alqm*, = po kom, po čem toužiti *desiderare alqd*; č. něco příjemného, též *sperare*, nepříjemného *timere*; den ode dne č. *diem ex die expectare*; zvl. α) č. komu *indulgere alicui* (též *debitori*), = na

dluh dáti *vendēre non praesenti pecunia*; β) čeká něco koho n. na koho *manet alqm alqd* (věděl jsem, že toto na mne čeká *sciebam hoc mihi restare*); o věcech nemilých též *imminet alqd alcuī*; γ) č. s čím *differre alqd (donec etc.)*, *non prius facēre alqd (quam etc.)*.

čeládka, čeled, a) = přátelstvo krevní *gens*; *genus*; b) = služebná čeled *familia*; *famuli et ancillae*.

čeledin, *famulus*; *servus*, *puer*.

čelední, zvl. otec č. *pater familias*; matka č. *mater familias*.

čelist, *maxilla*.

čeliti, *dirigere (navem in portum)*; zvl. a) č. někam, tp. *spectare alqd n. ad alqd* (tamtéž *eo*, jinam *alio*); *pertinere ad alqd*; b) č. proti komu n. čemu *resistere*, *obstistere*, *repugnare alcuī n. rei alcuī*; proti pravdě č. *repugnare veritati n. contra veritatem*; o krajinách: Gallie čeli . . . *Gallia vergit ad . . . , spectat in . . .*

čelný, -í, tp. = přední *primus*, *princeps*; č. město *urbs nobilissima*, *caput regni*; č. n. čelnější měšťané, muži, *principes*, *primores civitates*; též *nobiles*, *optimates*.

čelo, a) pův. *frons*; b) tp. a) k naznačení drзости *frons*, *os*; β) v úsloví: č. postaviti komu *obstistere*, *resistere alcuī*; zvl. „čelo“ = předeek věcí vůbec *frons* (jinak: v čele knihy *primo libro*, č. korábu *rostrum navis*); č. vojska *frons*; *prima acies*; udeřiti na nepřítele v čelo *hostes adversos aggredi*; státi v č. čeho *praesesse rei alcuī*, vojska *praesesse exercitui*, ducere *exercitum n. ducem esse exercitus*, obce *civitati praesesse*, *gubernacula reipublicae tenere*, *principatum in civitate tenere*, poslanectví, spiknutí *principem legationis, *conjurationis esse*.

čenichati, *odorari alqd*; *odore rei alcs trahere*.

čepec, asi *mitra*.

čepice, *apex*, *galerus*; vůbec *tegumentum capitis*.

čepýřiti se, v. „rdíti se.“

čern, *color niger*.

černati, *nigrescere*, č. se *nigrum esse*.

černavý, *fuscus*, *subniger*.

černiti, *atrum reddere alqd*; tp. č. koho u koho *in suspicionem adducere alqm alcuī*; v. „očerňovati.“

černošlavý, v. „černovlasý.“

černošnědý, *fuscus*.

černoch, *Aethiops*.

černokněžnictví, atd., v. „kouzedlnictví.“

černooký, *nigris oculis*.

černovlasý, *nigro capillo*.

černý, a) pův., vůbec *niger*, (dřr.) *ater*; o smutečném oděvu říká se často *pullus*; č. na bílém, v. „bílý“; č. chléb *panis*

cibarius n. secundus; b) tp. *ater*, = habebný *atrox*, *scelestus (facinus, animus)*; adv. č. oděný *atratus*.

čerpání, *haustus*, častěji však opíše se slov. násl.

čerpati, a) pův. *haurire (aquam e puteo)*; b) tp. *repetere alqd (z čeho ab alqa re)*.

čerstvosť, a) = čilost, *vigor*; b) = rychlost, v. toto.

čerstvý, a) = jádrný, čilý *alacer*, *impiger*, *acer*; b) = rychlý, v. toto; c) = nedávno udělaný *recens (vulnus, panis etc.)*; podobně: č. voda *aqua recentis rigoris*; d) = ještě neporušený *recens*; užívati č. povětrí *refrigerationem aurae captare*; *libero aere redintegrari*; věc jest mi v č. paměti *in recenti memoria habeo alqd*; adv. a) *impigre*, *acriter*; b) v. „rychle“; c) *recens*, *modo*.

čert, v. „dábel.“

červ, *vermis*; tp. = hryzoucí péče *aegritudo*.

červánky, č. ranní *aurora*, večerní * *rubor coeli vespertini*.

červcový, *coccineus*.

červec, co barva i látka barvená *coccum*.

červen, *Junius (mensis)*.

červeň, *rubor*.

červenati se, *rubescere*, (stydem) *erubescere*, = červeným býti *rubere*.

červenavý, *subruber*, *rutilus*.

červenec, (mensis) *Quintilis*.

červenost, *rubor*.

červený, *ruber*, = nachorůžový *purpureus*; č. jako krev *sanguineus*.

červotoč, *teredo*; *termes*.

čeřen hory, *jugum n. dorsum montis*.

čeřiti se, v. „vlniti se.“

česati, *pectere*, *comere (capillos)*; č. koně *equum strigili radere*, č. len *hamis ferrets linum pectere*; ovoce č. *poma carpere*.

český, † *bohemicus*; = mateřský *patrius (sermo)*.

česnek, *allium*.

čest, a) = účta, počta, vážnost jež komu prokazujeme *honor (n. honos)*; *observantia*, *veneratio*; = věc přednost dávající *decus*, *ornamentum*; č. někomu činiti, dáti, prokázati, *honorem habere*, *tribuere*, *dare alcuī*, *honore alqm prosequi n. afficere*; *colere et observare alqm*; *alcuī honor est*; dělati si č. z čeho *honori ducere alqd*; s tím dochází, dobývá si cti, to mu slouží ke c. *hoc ei honori (honorificum) est*, nedochází atd. *hoc ei probro n. dedecori est*; podobně: cti a darem dáti *dono n. muneri dare alcuī alqd*; zvl. a) božskou č. komu prokazovati *alqm ut deum n. divinis honoribus colere*; β) poslední č. prokázati komu *iusta solvere alcuī n. funeri alcs*; b) = dobré jméno *fama*, *exi-*

stimatio, (důr.) = sláva *gloria*; beze c. *infamis*, (= pověstný) *famosus*; na c. komu utrhati, ublížiti *violare* n. *offendere existimationem* *alcs*; na č. dáti, držeti *famae consulere*; na cti koho trestati *ignominia* n. *infamia notare* *alqm*; c) = stav ten, když na čest držíme *pudor*, (ten kdo má č. v těle *pudens*, nemá *impudens*); = panenská nevinnost *pudicitia*, *pudor*; d) = čestné slovo *fides*; e) ve rčeních zdvořilosti: nemám tu č., Kaja znáti *Cajum*, *quem honoris causa nomino, non novi*. čestný, *honestus*, *honorificus*; *decorus* (= okrašlující); č. úřad *honor* n. *honos*; č. pověst *fama*, *gloria*, *existimatio*; č. dar *munus honorificum*, *honos*; č. jméno *nomen honorificum*, *appellatio honorifica*; *titulus*; č. místo *sedes honoris*; č. smrt *mors honesta*; č. slovo *fides*; čestným způsobem = adv. čestně *cum laude*, *honorifice*; *honeste*; velmi č. *cum summa dignitate*.

četa, *agmen*, *caterva*.

četný, = mnohý *multus*, = valný *frequens* (*senatus*, *concio*); = veliký *magnus* (*multitudo*); adv. č. shromážděný *frequens*, č. navštěvovaný *celeber*.

či, čili *enj.*, a) rozlučovací = aneb, v. toto; či aspoň *certe*; b) v otázce dvojčlenné: či, čili, -li či, (*utrum* n. *ne* —) *an* (jed-li či med *utrum venenum an mel*), též, v otázkách závislých, kde první člen částicí (*utrum*, *ne*) označen není, *ne*; čili *nec annon* n. *nec ne*.

čihař, čížečník, *auceps*.

čihati, *speculari*; č. na koho *expectare* *alqm* (nač *alqd*), lstně *insidiari* *alcui*; č. nač *captare*, *aucupari* *alqd* (na př. *tempus*), *imminere* (*in occasione*).

čich, a) vůbec, v. „mysl“; b) = čenichání *odoratio*, = smysl povonění *odoratus*; dobrý č. mít *sagacissime* *olfacere*.

čichati, *olfacere* *alqd*; č. k čemu *odore* *rei* *alcs* *trahere*.

čilost, = činnost, v. toto; = hbitost *ingenium alacre*, *promptum*, *sollers*; *vigor*.

čilý, = činný, v. toto; = hbitý a p. *alacer*, *promptus*, *sollers*, *agilis*; poněvadž jsem ducha č. *quod alacres animo sumus*.

čím, co adv., u superl. *quam* se superl.: čím nejprudčeji *quam celerrime* n. *quanta maxima celeritate potuit*; č. nejspíše *quam primum* (*fieri potest*), *primo quoque tempore*; čím — tím *quo* — *eo*, *quanto* — *tanto*, ve větech obsahu obecného též *ut — ita* s *quisque* a superl. (čím lepší kdo jest, tím nesnadněji jiných za zlé má *ut quisque est optimus, ita difficillime alios malos esse suspicatur*, a způsobem kratším: čím lepší věc jest, tím řidčejší bývá *optimum quidque est rarissimum*); čím

dříve tím lépe *primo quoque tempore*; č. dále t. více *magis magisque*, méně *in diem minus*.

čin, a) pův., v. „skutek“; b) = způsob, v. toto.

činění, = činy *actiones*, v. též „skutek“ n. opiš slovesem; zvl. dosti č. *satisfactio*.

činitel, *auctor* (*rei* *alcs*), ost. opiš slovesem.

činiti, 1) = dělati *facere*, *agere* *alqd* (nevím, co (mám) č. *nescio quid agam, quid consilii capiam*); = působiti: starost komu č. *curam afferre* *alcui*; zvl. a) uspojení s čestnými subst. často vhodné sloveso dostačuje: č. řeč, v. „řečniti“; č. díky v. „děkovati“, č. škodu v. „škoditi“ atd., v. tato subst. n. slovesa; b) povinnost svoji č. *officium facere*, *officio satisfacere*; č. komu křivdu *injuriam facere* n. *inferre* *alcui*; c) č. sobě = počínati si se *gerere* (*prudenter*, a p.), mužně sobě č. *se fortem praebere* n. *praestare*, (v bitvě) *fortiter pugnare*; tak sobě č., aby *ita se gerere, ut etc.*; d) č. komu za spravedlivé *jus* *alcui reddere*; e) č. komu dobře *bene* n. *benigne facere* *alcui*, *beneficia conferre* *in* *alqm*, zle *afferre*, *inferre* *alcui* *damnum* n. *malum*; *malum facere* n. *injuriam inferre* *alcui*; f) č. koho čím, z koho co *facere* *alqm* (*heredem, ducem*), u adj. říká se *reddere* (někoho šťastným *alqm felicem*, bohatým *divitem*); žerty sobě z koho č. *illudere*, *ludibrio habere* *alqm*; h) čin co čin, a) = každým případem *utique*; *utrumque res se habet*; β) = nižším případem *nullo modo*; *nequaquam*; i) činiti o to jest *agitur de eo* n. *hoc* (zda-li . . . *num* . . .); j) míti s kým č. *rem* n. *negotium habere cum alqo*, s čím *in re alqo versari*, *rem tractare* n. *agere*; míti s sebou (dost co) č. *rerum suarum satagere*; 2) č. se, a) pass. = činně býti *agi, fieri*; b) repr. a) = pospíchat *festinare*, s čím *maturare* *alqd*; β) č. se, čím nejsi, v. „stavěti se.“

činky, opiš úslovím: *manus plumbo graves*. činnost, *strenuitas*, *diligentia*; *industria*; č. duševní *animi agitatio et motus*; *sollertia*; k č. pobádati koho *alqm ad agendum impellere* n. *ad studium et ad laborem incitare*. činný, *strenuus*, *gnavus*; *industrius*; *laboriosus*; č. život *vita occupata*; č. býti, vždy č. býti *semper alqd agere*; v. též „pilný“; adv. *strenue*, *naviter*.

činohra, *fabula*; *drama* (*atis*).

čipernost, *pernicitas*, *agilitas*.

čiperný, *promptus*, *pernix*, *agilis*, = vtipný *ingeniosus*; č. hlava *ingenium promptum*, *docile*; adv. *prompte*.

čirý, *merus*, č. pole, pod č. nebem, v. „šířý“; č. noc *nox tenebris obducta*; jest č. noc, též *omnia tenebris circumfusa sunt*.

číslice, * *nota numeri*; (u starých) *litera*.

číslo, *numerus*.

čistění, *purgatio*; v ohledu náboženském, obětmi a p. *lustratio*.

čísti, čítati, a) čítati = počítati, považovati, v. tato slova; b) č. něco psaného a p. *legere* (*librum* knihu n. v knize), opět n. bedlivě č. *retractare* (*librum*), čítati, *lectitare*, hlasitě č. = předčítati *recitare alqd*; učití koho č. *docere alqm literas*, učití se č. *discere literas*; tp. č. komu na tváři, na čele, v očích něco *ex vultu alcs alqd perspicere*; č. ve hvězdách *e siderum positu et spatio conjecturam facere de rebus futuris*; č. komu kapitulu *verbis castigare alqm*; čítati komu co za dluh *imputare alcui alqd*.

čistiti, vůbec *purgare, expurgare alqd*, tekutiny č. *liquare* (*vinum*), zvl. = utíratí *tergere, abstergere*, = vymetatí *verrere*; vzduch č. (o větru) *aëra non sinere pigrescere*; tp. *emendare, expurgare* (*sermonem*).

čistota, a) pův., opiš slovesem n. adj., též *munditia*; b) tp. vzhledem k mravům *castitas, sanctitas*; č. jazyka *purum et candidum dicendi genus*; *sermo emendatus*.

čistotnost, *munditia* n. *munditiae studium*.

čistotný, *mundus, munditiae studiosus*; adv. *cum studio munditiae*.

čistý, čist, a) pův. *purus*, = špíny zproštěný *mundus, tersus*; = bez vši přísahy, *sincerus, integer, liquidus*; b) dílem tp. a) ve rčení: na čisto opsati něco *nitidius* n. *pure describere alqd*; z čista jasna, = nenadále *repente, praeter opinionem* (jezdové na nepřítel z č. j. udeří *equites insperantes hostes aggrediuntur*); β) do čista = docela *prorsus, plane; omnino*; do č. nic *nihil omnino*; často stávají v lat. dvě souznačná slovesa: do č. poražen býti *fundi fugarique*, do č. vypleněn *spoliatus expilatusque*, v. též „celý“ a „úplně“; jindy dostačí předslovce *de*: do č. popleniti *devastare* n. *per*: do č. uzdraviti *percurare alqd*; γ) čistý, v ohledu mravném *castus, integer, incorruptus, purus, innocens*; č. čeho *purus* n. *castus a re alqa*; č. svědomí *recta conscientia*; δ) č. řeč *sermo purus, rectus, emendatus, bonus*; adv. a) *pure*; b) α) v. adj.; γ) *integre, caste*; δ) *emendate* (*loqui*).

čiše, *poculum*.

čišník, *qui pocula ministrat alcui*.

čitelný, *qui legi potest*.

čitání, v. „čtení.“

čitati, v. „čísti.“

čiti, a) v. „čítiti“; b) v. „čeniehati.“

čiti, v. „cit.“

čiva, † *nervus*.

čižba, *aucupium*.

článek, a) v. „kloub“; b) tp. č. řeči a p. *purs, caput*; menší též *locus, membrum*.

člen, v. „úd.“

člověčenství, *natura humana*.

člověčenstvo, *genus humanum*.

člověčí, *humanus* (*caro, caput*), *hominis* (*manus*), v. též „lidský.“

člověk, a) co bytnost vůbec *homo*; s významem křehkosti, zvl. pl. *mortales*; mladý č. *adolescens*, starý č. *senex*, obyčejný č. *homo e multis*, též *vulgus*; státi se novým č. *plane alium fieri*; často naše „člověk“ v latině jinak se vyjadřuje: α) zájmeny: každý č. *quisque*, mnohý č. *aliquis*; *quidam, non pauci*; jsem č. který *is sum, qui* etc.; nebrati ohledu na to, co by o č. každý soudil *negligere, quid de se quisque sentiat*; č. by řekl *dixerit alqs* n. *quispiam*, též *dicas, diceres*; podobně: já nebohý č. *me miserum!* není č., jenž by nevěděl *nemo est qui nesciat*; β) první osobou pl.: co č. si přeje, tomu věří *quae volumus, credimus*; γ) jindy se ani nevyjadřuje zvláštním slovem: jedinou a pravou moudrostí jest, aby č. se nedomyšlel, že . . . *haec est una omnis sapientia, non arbitrari* etc.; č. nemůže žíti příjemně, pak-li . . . *non potest jucundi vivi, nisi* etc.; b) = muž *vir* (zvl. vzhledem k mužnosti a p.), vůbec *homo*; udatný č. *vir fortis*, učený *homo* n. *vir doctus*; co je to za č., kdo jest ten č. *quid hoc hominis est?* c) úsloví: za jeden č. býti *consentire, concordem esse*.

človíček, *homunculus*.

člun, *cymba*; *scapha*; *linter*.

čmarati, něco na papír *illudere chartis*.

čmoud, v. „kouř“

čmuchati, v. „čeniehati.“

čmýří, *lanugo*.

čnítí, čněti, *eminere, prominere*, nad vodou *ex aqua exstare*.

očka, *lens*.

čtenář, *is qui legit alqd* (toto bude čtenářům knihy této milo *hoc gratum erit iis qui hunc librum legent*); má-li se vytknouti ten, kdo zabývá se čtením jistě knihy, může se též slova *lector* použiti. čtenářstvo, = pl. slova předch.

čtení, čítání, *lectio*, = přednáška *schola* (míti č. *scholam habere de alqa re*); *lectio*; zvl.: č. rozdílné, lišící se od sebe přepis písma v jednotlivých místech * *scriptura* n. *lectio*.

čtrnáct, *quatuordecim*; po čtrnácti a u slov v plur. užívaných *quaterni deni*; každých č. dní *quarto decimo quoque die*.

čtrnáctiletý, *quatuordecim annorum, quatuordecim annos natus*.

čtrnáctý, *quartus decimus*; po č. *quartum decimum*, za č. *quarto decimo*.

čtverácký, *jocosus, jocularis, ridiculus*; adv. *jocose*.

čtveráctví, *jocus*; *fraus*.

čtverák, *homo multi joci, homo jocosus n. ridiculus*.

čtveračiti, *jocari*.

čtverec, *quadratum*.

čtverečný, *quadratus*.

čtverhran, -ný, v. předch.

čtvermo, adv. = po čtyrech, v. „čtyři.“

čtvernásobný, *quadruplex*, = čtyřdílný *quadrupartitus*; adv. *quadrifariam*.

čtvernohý, *quadrupes*.

čtvero, v. „čtyři.“

čtverokolý, *quatuor rotas habens*.

čtveroruký, *quatuor manus habens*.

čtverosylabý, *quatuor syllabis constans*.

čtverospřežný, vůz č. *quadrigae*.

čtverý, *quadruplex*, = čtyřdílný *quadrupartitus*; na čtvero *quadrifariam*.

čtvrť, *quarta pars*; č. města *vicus*.

čtvrtek, * *dies Jovis*.

čtvrťletí, *tres menses*; každé č. *tertio quoque mense*.

čtvrťletý, † *trimestris*, adv. *tertio quoque mense*.

čtvrtý, *quartus*, po č. *quartum*, za č. *quarto*.

čtyrdení, *quatuor dierum*.

čtyrletí, *quadriennium*.

čtyrletý, *quatuor annorum*, = čtyři léta starý též *quatuor annos natus*.

čtyrřiberní, *quatuor librarum*.

čtyřměsíční, *quatuor mensium*.

čtyřnásobný, v. „čtveronásobný.“

čtyřpán, *quatuorvir*.

čtyřstý, *quadringentesimus*.

čtyřúhelný, v. „čtverhranný.“

čtyřveslý, *quadriremis*.

čtyři, *quatuor*; č. dní *quadriduum*, č. roky *quadriennium*; č. sta *quadringenti*, (po č. stech *quadringeni*); po č. a u subst. v pl. užívaných *quaterni*, po č. lézti *reptare per manus et genua*; ve č. hodiny *quarta hora*; mezi č. očima *secreto, arbitris remotis*, mluvíti s kým *solum alqm convenire, cum alqo solo loqui*; se č. jezdit *curru quadrigarum vehi*; všechny č. roz-táhnouti *porrigere manus et crura*; pro-, stratum *jucere*.

čtyřicátník, *quadraginta annos natus*.

čtyřicátý, *quadragesimus*; po č. *quadragesimum*.

čtyřicet, *quadraginta*; po č. a u subst. v pl. užívaných *quadrageni*.

čtyřicetidenní, *quadraginta dierum*.

čtyřicetiletý, *quadraginta annorum*, v. též „čtyřicátník.“

čtyřicetkrát, *quadragies*.

čtyřikrát, *quater*; č. tolik *quadruplum*, č. sto tisíc *quadringenta millia*.

čuchati, v. „čenichati.“

D.

ďábel, * *diabolus*; tp. o člověku *homo nefarius*.

ďábelešský, tp. *nefarius, pessimus; atrox*.

daktyl, *dactylus*.

dál, v. „dálka.“

dalekost, v. „dálka.“

daleký, dalek, a) pův. = dlouhý *longus (iter, via)*, = vzdálený *remotus, longinquus (locus, iter)*; = rozsáhlý *patulus*; do d. zemí odejít *in longinquas (n. amotas, remotas, ultimas) terras proficisci; peregre abire*; z daleka *longe, procul, e longinquo*, = ze vzdálí (v bitvě) *eminus*; b) tp. to ještě v d. polí * *res admodum dubia est*; d. čeho n. od čeho býti *longe abesse a re alqa; alienum esse, abhorreere a re alqa*; d. toho jest, aby věřil *is longe abest ut credat*; d. nebýti čeho *paulum n. non multum n. nihil abest quin*; kompar. „dálší“ *reliquus*: dálší si povíme později *reliqua deinceps tractabimus*; d. útěk, *reliqua fuga*; adv. 1) daleko, A) o místě odlehlém a) posit. „daleko“ *procul, longe*; d. býti *longe n. procul abesse a re alqa*;

d. od opevniny *procul a terra*; město leží nedaleko *Syracus urbs non longe a Syracusis abest*; od Tibery až ke Kaiku jest *d. longe est a Tiberi ad Caicum*; mám d. domů *longe domo absum*, d. od čeho ležeti *sejunctum esse a re*; to jest stejně d. *tantundem viae est*; jak d. jest odtud do . . . *quam longe est hinc in . . .*; d. od sebe státi *multum distare*, stejně d. *paribus intervallis (distare), tantundem (abesse)*; d. široko *longe lateque*; příliš d. *longius (na př. progredi, pův. i tp.)*, v. čem *nimium esse in alqa re, modum excedere n. non servare in alqa re (tp.)*; b) kompar. „dáleji, dále, déle,“ *longius, ultra (prospicere, prodire, dále neodejdu longius non discedam)*, k označení pokračování *porro, protinus*; = více *amplius, praeterea*; tudíž dilem tp.: a tak d. *et cetera, et quae sunt reliqua*, čím d. tím více, v. „čím“; d. se ptáti *quaerendo persequi*; nemohu d. *haereeo*; něco d. dáti *e manibus in manus tradere alqd*; d. o čem přemýšleti *diligentius expendere alqd*;

své právo d. vyhledávati *jus suum persequi*; avšak nyní d. *sed pergamus ad ea quae restant*! B) ve významu přenešeném, „daleko“, a) o čase: d. do noci *in multam noctem*; b) o jistém stupni: jak d. *quousque, quem ad finem?* tak d. *eo, ad eum finem*; tak d. to přišlo *eo res perducta est*; tak d. ve své drzosti *eo arrogantiae*; tak d. toho chyba . . . *tantum abest ut . . . ut . . .*; při kompar. překládá se „daleko“ v lat. *multum*, při superl. *longe*, někdy též *multo*, při slovesech „předčítí“ a p. značících *longe, multum, tantum* — *quantum* (*praestare, excellere*); d. věc přivést *multum proficere in re alqa*; 2) dalece, ve rčení: jak d. *quatenus, quantum*; jen tak d. *tantum — quantum; ita, ut tamen*.

dálka, a) = vzdálenost, dalekost, *longinquitas*, = prostor mezi dvěma věcmi *intervallum; spatium*; do d. *in longinqua*, do d. hleděti *longe videre* n. *prospicere*, v d. *procul*, z d. *procul*; v d. 1000 kroků *a mille passibus*, v stejné d. *pari intervallo*; b) = délka *longitudo* (*itineris*).

dálný, v. „daleký.“

dáma, *femina, mulier*, = paní *matrona*, chceme-li mluvit se zvláštní úctou, přidají se adj. *honesta, nobilis* a p.

dámský, *muliebris*.

daň, *vectigal* (zvl. nepřímá), *tributum* (v penězích n. přírodních), *stipendium* (peníze); d. pozemková *vectigal* (*agrorum possessoribus impositum*); d. z pastvin *scriptura*, = desátek *decumae*, = clo v přístavech a p. *portorium*; d. uložiti *vectigal* etc. *imponere*, odpustiti *remittere*, dávatí n. platiti *pendere, pensitare*, vymáhati *exigere*; osvobození od d. *immunitas*, od d. osvobozený *immunis*.

dání, vůbec opiš slovesem; zvl. d. ruky *fides dextrā datā*, dáním ruky *dextrā datā*; slíbiti komu co *dextrā datā fide* *facere alcuí rei alcs*; d. milosti *venia*.

dar, a) pův. vůbec *donum* (*darem dono*); ze zvláštní příčiny *munus*, = odměna *praemium*; d. chudým *beneficium, stipis*, na penězích *donativum*; dary přírody *bona quae natura tribuit*; v d. n. darem dáti komu co *donare* n. *muneri dare alcuí alqd*; b) tp. = vlohy *facultas, ingenium*; dary ducha *facultates ingenii, animi bona*; *dotes*; mítí veliké d. do sebe *ingenio valere, excellenti ingenio praeditum esse, eximie facultatibus instructum esse*; nemá d. výmluvnosti *non potest (scit) quod velit* (n. *quid sentiat*) *clare dicere*.

dárce, *auctor beneficii* n. pouze *auctor*, = štědrý d. *largitor*.

dareba, -ák, *homo nequam* n. *nihili*, (důr.) *homo perditus*.

darebáctví, *nequitia, improbitas*; = darebný skutek *improbe factum*.

dárek, *munusculum; stipis*.

daremnost, a) = neúčinnost *inanitas*; b) = darebáctví, v. toto.

daremný, darebný, a) bez užitku, marný *irritus, vanus; inanis, inutilis*; tvá práce jest d. *frustra laboras*; v. „marný“; b) = špatný *nequam; improbus; malus*; adv. a) *nequidquam; frustra*; d. pracovatí *operam perdere*; dokázal mu, že d. se namáhá *ostendit ei, frustra ab eo operam insumi*, že d. prosí *irritas esse preces ejus*; čas d. strávití *tempus perdere, absumere*; b) *male*.

dárkyně, opiš slovesem, n. též *auctor*.

darmo, adv., d., za darmo a) = bez peněz *gratis, gratuito; sine mercede*; b) = bez příčiny *immerito*; c) = bez výsledku, marně, v. adv. a) „daremný.“

darmotlach, *homo garrulus; nugator*.

darovati, komu co a) = darmo dáti *donare, dono* n. *muneri dare alcuí alqd*; štědře *largiri alcuí alqd*; = obmyslití koho čím *conferre alqd in alqm*; b) = odpustiti *condonare alcuí* (*pecuniam creditam*), *remittere, concedere alcuí alqd*; život komu d. *parcere vitae alcs, concedere, alcuí vitam, trest remittere alcuí poenam, veniam et impunitatem alcuí concedere*; to ti nedarují *non impune feres!*

dařeni, *successus*.

dařiti, a) d. koho čím *tribuere, donare alcuí alqd*; b) d. se, a) = vésti se *succedere* n. *procedere*; dobře *bene* n. *prosperare* *cedere* n. *evenire*; podniky se daří *succedit coeptis* (*inceptis*); β) d. se k čemu, v. „hoditi se.“

ďas, *daemon*.

ďasně, ďaseň, *gingiva*.

dáti, dávatí, 1) vůbec *dare*, = podati *praebere*, = darovati *donare* (v. toto), = odevzdati *dare* (*epistolam alcuí*), = přidělití *tribuere alcuí alqd*; ruku komu d. *porrigere alcuí manum*; dáti = zaplatiti *solvere* (avšak: mnoho-li jsi za to dal *quantum hoc emisti?*) = prodati *vendere* (dám to lacino, draho *vendam hoc parvo, magno pretio*); = ceniti *indicare* (zač to dáváš *quantum hoc indicas?*); d. komu jísti *cibum* n. *victum suppeditare alcuí*; d. (jídla) na stůl *appondere cibos*; 2) u spojení s rozličnými subst. co předměty, jež zvláštně třeba nahlédnouti, zde jen ty'o uvedeme: a) d. komu co k vlastnictví, *dare*: d. dceru za koho, v. „vdáti“, syna, v. „oženiti“; ke schování d. *deponere alqd*; do nájmu d., v. „nájem“; podobně: d. koho do učení, na učení, k vychování *tradere alcuí alqm docendum, educandum*; b) = udělití *tribuere, dare, impertire alcuí alqd*;

zákony d. *leges scribere, dare*; d. komu dobrá naučení *bene praecipere alicui*, napomenutí *monere alqm*, odpověď *respondere alicui*, rozkaz *mandatum dare alicui*, *imperare alicui*; výprask d. *verberibus afficere alqm*; rčení: d. komu zprávu, věděti, na jevo, na srozuměnou a p., v. u těch kterých slov; c) d. něco od čeho *indere alqd in alqd*; *immiscere* n. *admiscere alqd alicui rei*; d. vodu do nádoby *aquam in vas infundere*, do vína, *temperare vinum aquā*; d. koně do stáje *equum in stabulum deducere*; d) = činiti, působiti *dare, afferre, facere*; to mu dává vážnost *hoc auctoritatem ei affert (facit)*; pěkná slova komu d. *blande alloqui alqm*, dobré slovo komu d. = prositi koho, v. toto; s Bohem komu d. *valedicere*; *jubere alqm salvēre*; d. komu potěchu, vnuknutí, chválu, čest, d. čemu místo atd. v. tato slova; d. komu svobodu *dimittere, e custodia (vinculis) emitte alqm*; dětem dobré vychování d. *liberos bene educare*; podobně: dá-li Bůh *si deo placet, si deus voluerit, deo volente*; nedejž Bůh *ne deus id sinat*; dej Bůh aby, *utinam*; *dii faciant, ut* etc.; e) = připustiti: dej n. dejme tomu, že . . . *fac, faciamus* s akk. a inf., n. pouze *ut* (d. tomu, že by jsi nedokázal *ut non efficias*); podobně: jinak nedati *perseverare, perstare (in incepto, in sententia, in proposito)*; f) = poručiti *jubere (alqd fieri)*, *curare (alqd faciendum)*; je-li podmět pouze příčinou děje, tu se slovo to často nepřekládá: d. koho varovati *monere alqm*, d. dovážeti *supportare (frumentum)*, d. usmrtiti koho *interficere*, zavolati *accire alqm*, komu co připsati *transscribere alicui alqd*, d. koho na své útraty pohřbíti *alqm suo sumptu efferre*; d. hlasovati *discessum facere*; král dal jej do vězení *uvrei rex eum in vincula conjecit*; d. koho sekerou odpraviti *securi alqm percutere*; d. hostinu připraviti *convivium apparare*; d. si něco dáti *accipere ab alqo (pecuniam, obsides)*; d. sobě udělati prsten *sibi annulum facere*; h) = dopustiti *pati (alqd fieri)*, *sinnere (ut alqd fiat)*; d. komu se posaditi *alqm sessum accipere*; dej sebou pohrdati *sine te contemnere alqs*; podobně: d. si líbiti *ferre (injurias)*; nedati si předpisovati *non audire praecepta*; dej si říci *mihi crede!* ch) d. na koho, nač = vážiti si, ohled míti *respicere alqd, moveri re alqa*; mnoho na koho d. *multum tribuere alicui*; nic nedati nač *negligere, nihil curare, contemnere alqd*, na koho *alqm non audire, alqm spernere*; i) = přeložiti *redere (alqd latine po latinsku)*; j) d. vinu, víru, počet, pozor atd. v. tato slova; k)

d. kus divadelní *agere fabulam*, hry *edere* n. *dare spectaculum, ludos*; kus tento dáván byl poprvé druhým rokem 90. Ol. *haec fabula primum acta est anno secundo Ol. XC.*; 3) dáti se, a) s inf., překládá se v lat. a) pouhým pass. slovesa n. jinými obraty: d. se pohnouti *moveri, permoveri*, unést *rapi, ferri*, odstrašiti *abs terreri*, uprositi *precibus exorari*, pobídnouti *concitari*, odbýti *dimitti*, svěsti *deduci (a via)*; aniž pokutou svěsti se dal, aby . . . *neque poenā deductus est, quominus* etc.; k tomu dáváš se přivesti *ad duceris, ut* etc.; jinak: nedati se potěšiti *consolationem non admittere*; řeč nedá se ohledati *oratio tractanda se non praebet*; d. se slyšeti = zpívat, hráti *canere*, = praviti *loqui, dicere*; d. se najíti *adesse, venire, apparere*; d. se viděti *in conspectum venire*, chce se d. viděti *hic in ostentationem compositus est*; β) slovesem *posse* = moci: vedle mého zdání nějaký dosti veliký celek sepsati se dá *videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse*; dává se přenést *transferri potest*; dá-li se co činiti *utrum possit alqd agi*; to se nedá změnit *id corrigi non potest*, nedá se vysloviti *dici non potest*; b) d. se do čeho, na něco = počítati něco *capessere, aggredi alqd, se conferre ad alqd*; d. se do práce *ad opus faciendum accedere*, do pláče *complorationem edere*; do řeči s kým *sermonem cum alqo instituere* n. *ordini*; d. se na cestu, na pochod *exire, in viam, se dare, iter ingredi, proficisci*, s cesty *de via deflectere*; d. se na útěk n. na běh *fugam capessere, in fugam se conjicere* (kam *fugā petere alqm locum, confugere* n. *fugam capessere alqo*); d. se do křiku *clamorem tollere*, do smíchu *tollere risum* n. *cachinnum*, v rozepři s kým oč orta *mihi est altercatio* n. *rixa cum alqo de re alqa*; d. se do služby * *inire ministerium*; podobně: d. se (nějakým směrem) *iter alqo convertere, se vertere alqo (a Minturnis Arpinum z M. do A.)*; Mace doni dával jsem se k Cyziku *per Macedoniam Cyzicum petebamus*; d. se rovnou cestou *rectā viā ire* n. *pergere*, bližší cestou *propiore viam petere*; jinak: d. se do koho *petere* n. *aggredi alqm*, do sebe *manus conserrere*.

datovati, list *diem ascribere literis*; list tvůj byl dříve datován *antiquior dies in literis tuis ascriptus erat*.

datum, *dies*; d. připsati *diem in epistola ascribere*, vynechati *non ascribere*.

dav, *vis* n. *multitudo hominum*; *turba*; silný d. *turba conferta*; v nejhustším d. nepřátelském *inter confertissimos hostes*; d. bitvy *proeli concursus*; *tumultus*; nej-

- větší seč a. d. *confertissima pugnantium turba*.
- dávení (se), *vomitus*.
- dáviti koho, = rdousiti *spiritum n. fauces elidere alcuí*; d. se, = blíti voměre.
- dávka, v. „daň.“
- dávnověkost, *antiquitas*; *antiquissima aetas*.
- dávnověký, v. násl.
- dávný, *antiquus* (*mos a p.*), *vetus*; v. „staro-dávný“; před d. lety *ante multos annos*; od d. let n. dob *olim*; adv. dávno, též: od d., z d. *pridem, diu*; již d. *jam diu, jam pridem, jam dudum* (byl jsem v Římě *Romae sum*), = před časy *olim*.
- ďbalost, *cura, diligentia*; *sedulitas*.
- ďbalý, *diligens, curiosus*; d. oč, *sollicitus de re alqa*; horlivě d. *studiosus*.
- ďbáti, a) d. čeho, o něco = pozor, péči míti *curare alqd, curam habere rei alcs*; *laborare de re alqa*; *quaerere, anquirere* (*quid sit futurum*); *agere alqd*; nedbati *negligere, nihil curare alqd*, o nic nedbati *negligentem, secum esse*; jen o své d. *suas res n. suum negotium tantummodo agere*; b) = ohled bráti, zachovávat *respicere alqd, rationem habere rei alcs*; d. zákonů *leges servare, observare*, slibu *promissum facere, implere, servare*; nedbáti smrti, nebezpečí *mortem, periculum contemnere*, na žádného *nullius hominis rationem habere*.
- ďcera, *filia* (nejstarší d. něčí *maxima natu e filiis alcs*); tp. *alumna*; latinská řeč jest d. řecké *lingua latina ex graeca nata est*; pověra jest d. nevědomosti *superstitio ex ignorantia oritur*.
- ďceruška, *filiola*.
- ďčbán, *urceus, urna*.
- ďčko, v. „dítě.“
- ďd, *avus*; pl. ďdové = předkové *majores*.
- ďďdek, v. „stařec.“
- ďďďeni, *hereditas*.
- ďďdic, *heres*; d. trůnu *heres regni*; hlavní d. *heres ex asse*; bez d. *sine liberis, orbus*; ďďdicem ustanoviti koho *heredem instituere, facere, scribere alqm*; býti d. koho *heredem esse alcuí*.
- ďďdictví, *hereditas*, = statek zděděný *heredium*; d. otcovské n. po otcí *patrimonium, hereditas paterna*; ďďdictvím co dostati, nabýti v. „zděditi“; d. připadá na mne *hereditas ad me venit, mihi obvenit*; od d. odloučený *exheres* (*bonorum paternorum* od d. po otcí).
- ďďďčka, *heres*.
- ďďďčný, *hereditarius* = zděděný *hereditate acceptus n. traditus, též relictus*; tp. a *majoribus acceptus*; *patrius et avitus*; d. podíl, v. „podíl“; d. posloupnost, *ordo successionis n. pouze successio*; d. statek *heredium, (po otcí) patrimonium*; d. zlo,
- neduh *vitium avitum*; d. právo *hereditas, jus hereditarium*; adv. *hereditate n. jure hereditatis*.
- ďďďďina, a) = ďďďictví, v. toto; b) = ve-snice, v. toto.
- ďďďďiti, *heredem esse* (po kom *alcuí*); *hereditatem consequi n. hereditas mihi venit (ab alqo)*, s kým *coheredem esse alcuí*; d. něco, v. „zděditi.“
- ďďch, *spiritus*; *anima*; = dýchání *respiratio*; d. těžký *spiritus densior*, krátký d. *spiritus angustior*; bez d. *exanimatus*; d. zadržeti *spiritum retinere*, pustiti *remittere*; d. popadnouti *respirare, animam colligere*, = dýchat, v. násl.
- ďďchnouti, dýchat, *animam n. spiritum ducere*; *spirare, respirare*, (volně d. *libere respirare*, těžce d. *anhelitum ducere*), = žíti, býti, *spirare*.
- ďďchnutí, *spiritus*; poslední d. *extremus spiritus*.
- ďďď, *res (gesta), factum*; pl. ďďďe, ďďďiny *res n. res gestae (populi alcs)*, d. života ně-čího *res n. vita alcs*; = ďďďepis, v. toto; známost ďďďin, v. násl.
- ďďďepis, *historia*; *rerum gestarum memoria n. historia*; d. národa a p. *res n. res gestae populi alcs*; známost d. (vůbec) *cognitio historiae*, ďďďepisu Gaľského *rerum Gallicarum*.
- ďďďěpisec, *rerum gestarum scriptor n. auctor; historicus*.
- ďďďěpisectví, *historia*; oddati se d. *dare se historiae (scribendae)*; *ad historiam scribendam se conferre*; zanášeti se d. *in historia versari*.
- ďďďěpisný, *historicus n. gen. historiae*, v. „historický.“
- ďďďěprava, v. „ďďěpis.“
- ďďďězpytec, *historicus*.
- ďďďďina, v. „ďďď.“
- ďďďďinstvo, = ďďďe, v. „ďďď.“
- ďďďďistě, *locus in quo alqd geritur*; d. války *sedes belli, locus in quo bellum geritur*; d. války do Afriky přeložiti *bellum in Africam transferre*; d. onoho příběhu (*locus*) *ubi illa gesta sunt*; Marathon, d. mnohých činů hrdinských *M. magnarum multarumque virtutum testis*; je-li „ďďďi-ště“ = jeviště, v. toto.
- ďďď, ve rčení: v d., vděk = k lůbosti, v. „vděk.“
- ďďďorace, na jevišti *ornamenta scenica*; ost. v. „okrasa.“
- ďďďovaci, řeč d., v. násl.
- ďďďování, *gratiarum actio*.
- ďďďovati, a) = slovy vděčnost osvědčiti *gratias agere (alcuí)*, vřele *maximas, mirificas gratias agere alcuí*, z čeho, za něco *pro re alqa n. quod etc.*; zvl. abs.: „ďď-kuji“ *benigne*! b) míti (co) d. komu z čeho

debere n. *acceptum referre alicui alqd*; *alcs liberalitate*, *beneficio* a p. *habere alqd*; ab *alqo habere alqd*; z toho máme filosofii d. *illud a philosophia profectum est*; filosofii mám co d. že *philosophiae acceptum ferro* . . .; d. někomu, že žiju, (vůbec) *alicui vitam debere*, (= že jsem zachován byl při životě) *propter alqm vivere*, (= že jsem se narodil) *propter alqm hanc lucem aspexisse*.

dekret, v. „nálež“, „výrok.“

dél, *longitudo*; na d. *in longum*.

dělání, a) opiš slovesem, b) = práce, v. toto.

dělaný, a) pův., v. „dělati“; b) = strojený, co protiva přirozenému *manu factus*; tp. = hledaný, nepřirozený *quaesitus*.

dělati, 1) vůbec *facere*, *efficere alqd*; 2) zvl. a) u spojení s rozličnými subst. (d. křik, přípravy, d. sobě naději atd.), v. tato subst. n. vhodná slovesa; b) = obnáseti *efficere*; c) d. si něco z čeho *magni facere alqd*; z koho *curare alqm*; nedělati si nic z čeho *nilhil curare*, *haud in magno discrimine ponere alqd*; to nic nedělá *leve hoc est*; *nilhil est quod hoc nos moveat*; *nilhil ad rem pertinet*; v. též „dátí nač“; d) to ti dělá čest *hoc tibi honori est*, hanbu *dedecori*; 3) = pracovati *agere alqd*; *opus facere*; *laborare*; mítí co d. (s čím) *occupatum esse (re alqa)*; *negotium alicui est cum re alqa*, mnoho *multum negotii habere*; *multis occupationibus distineri*; máš dost co d. *habes quod agas*; nic nedělati *nilhil agere*; *domi desidem sedere*, z cela nic *plane cessare*, neměti nic d. *otiosum esse*, jakoby neměl nic d. *quasi nilhil negotii sit*; (co děláš, i tp. = jak se máš? *quid agis?* podobně tp. co s ním mám d. *quid illo faciam?* nevím co d. (= počítí) *quid faciam nescio*; d. své *negotium suum gerere*; 4) = strojiti, vzdělávati *facere (monumentum)*; d. podkopy, zálohy, cihly a p., v. tato slova; podobně: d. o čem *operam ponere in re alqa* n. *dare rei alicui*, *occupatum esse in re alqa*; *colere (agrum, metalla o dolech)*; tp. d. ze sebe něco = představovati někohu *agere alqm*, blázna *ludibrio se haberi ab aliis pati*; 5) d. jakoby, v. „d. se“; b) d. něco po kom *imitari alqm re alqa*; II. d. se, 1) pass. *fieri*; 2) repr. a) d. se čím n. jakoby = stavěti se, v. toto; b) = stávati se *fieri*; dělá se den *lucescit*, noc *nox imminet* n. *appetit*, tma *tenebrae oboriuntur*.

dělení, *divisio*; *partitio*; = rozdělování *distributio*.

dělitelný, *dividuus*; *qui dividi potest*.

děliti, a) d. něco (na částky), vůbec *dividere (alqd in partes)*, (souměrně) *partiri*,

= rozdělovati, pravidelně *describere (terram in regiones, annum in duodecim menses)*, *disponere (populum in quinque classes)*; na dvě d. *bipertire* n. *in duas partes dividere*; b) d. něco od čeho = oddělovati *separare (Europam ab Asia též Europam Asiamque)*, *disjungere (Italiam a Gallia)*, o územích a p. *dividere, dirimere (Gallos ab Aquitanis, Vejentem agrum a Crustumino)*; c) d. co s kým, v. „sdíleti“; 2) d. se, a) pass. *dividi*; řeka se dělí *fluvius dividitur* n. *finditur (in duas partes)*; zde se cesta dělí *hinc diversae secantur viae*; b) repr. a) d. se oč *alqd inter se dividere* n. *partiri* n. *dispertiri*; β) d. se od čeho *discedere, solvi*; d. se od jiných, v. „lišiti se.“

délka, a) o prostoru *longitudo*, d. osoby, stromu *proceritas*; = dá ka, v. toto; na d. *in longum*; b) o čase *diuturnitas, longinquitas*; *spatium (vitae)*.

dělnictvo, = dělníci, v. násl.

dělník, *operarius*, v pl. dělníci *operae*; d. za mzdu najatý *mercenarius*, v pl. též *operae mercede conductae*; d. na poli *cultor agrorum*, na vinici *vinitor*, d. při náspech a přikopech *munitor*; pilný d. *qui sedulo opus facit*.

dělo, asi *tormentum bellicum*.

demokrat, *populi potentiae amicus*; *qui populari causae studet*; *causae popularis studiosus*; *homo popularis*.

demokratický, *popularis*; d. zřízení, d. stát v. „demokratie“; d. zásady zastávati *popularem causam suscipere* n. *defendere*; adv. d. zaříditi obec, v. „demokratii zavěsti.“

demokratie, a) = vláda a moc lidu *multitudinis dominatus*; *popularis ratio*; *imperium popolare* n. *populi*; d. zavěsti *republicam populari ratione constituere*; b) = stát demokratický *civitas in qua omnia per populum geruntur*; *civitas popularis*.

démon, *daemon*.

den, *dies*, co protiva noci a tmě *lux*; zvl.

a) pův. a) den vzhledem k svítání a světlu *lux*: ke d., přede dnem *ante lucem*, *lucenendum orta*; jest d. *lucet*, jest bílý d. *clara dies est*; ve d., za dne *lucet*, *interdiu*; jest již vysoko na d. *multus dies est*; se d. *prima luce*, dlouho na d. *spati in medios dies dormire*; *ad lucem dormire*; konečně dlouho na d. *multo denique die*; β) ve rčení: d. před tím *pridie ejus diei*, d. na to *postridie* n. *postero die*; ten d. před n. po svém příchodu *pridie* n. *postridie quam venerat*; ten d. před n. po prvém lednu *pridie* n. *postridie Kalendas Januarias*; d. před napsáním toho listu *pridie quam haec scripsi*; několik d. na to *post paucos dies* n. *paucis*.

- diebus post*; každý d. *quotidie*, d. co d. *in dies singulos* n. pouze *in dies*, též (nenásleduje-li komparativ) *diebus singulis*; d. ode d., ode d. ke d. *diem ex n. de die*; ob d. *alternis diebus*; na dnešní d. *in hodiernum diem*; dnem i noci (= neustále) *dies noctesque, noctes et dies*, ve d. v noci *die et nocte*, za den a za noc *diem et noctem*; 2, 3, 4 dni *biduum, tri-duum, quadriduum*; b) dobrý d. *salve!* dobrý d. dáti komu *jubere alqm salvēre*; c) d. k čemu, zvl. k rokování ustanovený *dies*; určení d. *diem dicere, dare, constituere, praefinire*; d) tp. a) = čas, věk *aetas*; za našich dnů *nostra aetate* n. *memoria*; *nostris temporibus*; *hodie*; za dnů Cicerových *temporibus Ciceronis*; β) dni života *vita* (dny života svého v tichosti trávit *vitam degere in otio*).
- denní, a) = ve dne, ne v noci se dějící, na jeden den určený *diurnus* (*labor, iter, merces, lux, opus*); d. stráž *excubiae*; tp. na d. pořádku býti = stávat se *in usu esse; vigere*; b) = každý den se dějící *quotidianus* (*labor*); adv. *quotidie; singulis diebus*; = na jednotlivé dny (u komparat.) *in dies singulos* n. pouze *in dies*.
- dennice, *Lucifer*.
- denník, asi *commentarii* (*diurni*).
- děravý, *perforatus; foraminum plenus; foratus*.
- desátek, *decumae*.
- desateronásobný, *decemplex*; adv. pole rodi d. *ager cum decimo effert*.
- desaterý, *decem generum; decem*.
- desátiti, d. vojsko *decimum quemque sorte ad supplicium legere*.
- desátník, *decurio*.
- desátý, *decimus*; po d. *decimum*.
- deset, *decem*; po d. *deni*.
- desetina, *decuria*.
- desetkrát, *decies*.
- desettisickrát, *decies millies*.
- děsiti, koho *exterrere; perterrere, terrere, perterrefacere alqm*; d. se *obstupescere, horrore perfundi, perhorrescere*.
- desitiletý, *decem annorum*, = deset let starý též *decem annos natus*.
- desitinoňý, *decem pedes habens, decem pedibus instructus*.
- desítipán, *decemvir*.
- desítipanský, *decemviralis*.
- desítipanství, *decemviratus*.
- deska, a) = prkno *tabula*; b) d. ku p aní *tabula* (*literaria*), tudíž pl.: desky, dsy (= knihy veřejné) *tabulae publicae*; d. zákonní (kovové) *legum aera*.
- děsný, *horribilis, horrendus*; adv. *horrendum in modum*.
- dešť, *pluvia*, d. hojný, lijavý *imber*, často pl. *imbres*; čas dešťů * *tempus pluviale*; v dešti, v čas d. *in imbri, dum pluit; per imbrem*; má se k d. *nubilat* n. *nubilatur*.
- deštice, *tabella*.
- deštiti, pův., v. „pršeti“; tp. d. výmluvnosti *eloquentissime dicere (de re alqa)*.
- deštivý, *pluvialis* (*dies, tempus*), d. počasí *tempestas pluvia, imbres*.
- deštivý, *pluvius* (*aqua*); potok d. *torrens*; d. oblak *nimbus*.
- dětinnost, *puerilitas*.
- dětinný, -ský, a) pův. *puerilis* (*aetas, animus, fabula, ineptiae, ludus, sermo*), též gen. *puerorum* (na př. *ludus*); vzhledem k rodičům *pius* n. gen. *liberorum, filii* n. *filiae*: jest to d. povinnost *est liberorum*; d. láska *pietas*; b) tp. = titěrný *puerilis* (*factum*); d. chování se *puerilitas*, též důr. *ineptiae; pueritia*; adv. a) *puerorum more; pie*; b) *pueriliter* (*agere a p.*).
- dětinství, dětství, a) = dětinský věk, (první) *infantia*, (pozdější) *pueritia; aetas puerilis*; z d., od d. a *puero* n. a *pueris, ab adolescentulo, a pueritia, ab initio aetatis*; z d. vyrůsti, vyjítí a *pueris excedere*; b) = obyčejně dětinské *ineptiae, pueritia; ineptiae pueriles, puerilitas*.
- dětský, v. „dětinský“.
- děva, *puella; virgo*.
- devadesát, *nonaginta*.
- devadesátiletý, a) = devadesát let trvající *nonaginta annorum*; b) devadesát let starý *nonaginta annos natus* n. *nonaginta annorum*.
- devadesátkrát, *nonagies*.
- devadesátník, v. „devadesátiletý“.
- devadesátý, *nonagesimus*; po d. *nonagesimum*.
- devatenáct, *undeviginti; decem et novem*; d. set *mille et nongenti*.
- devatenáctiletý, a) = devatenáct let trvající *undeviginti annorum*; b) = devatenáct let starý *undeviginti annos natus* n. *undeviginti annorum*.
- devatenáctkrát, *undevicies*.
- devatenáctý, *undevicesimus*; po d. *undevicesimum*.
- devaterý, *novem generum; novem*.
- devátý, *nonus*; po d. *nonum*.
- děvče, *puella*, odrostlé *virgo*.
- děvečka, *ancilla; famula, ministra*.
- devět, *novem*; po d. *noveni*; d. a dvacet *undetriginta*; d. set *nongenti*.
- devětkrát, *novies*.
- devětsetkrát, *nongenties*.
- devítidenní, *novendialis; novem dierum*.
- devítiletý, a) = devět let trvající *novem annorum*; b) = devět let starý *novem annos natus* n. *novem annorum*.
- dialektický, *dialecticus*; častěji slov. *disserere*: d. způsob n. rozbor *disserendi ratio*;

d. obratnost *subtilitas n. ars disserendi*; adv. *disserendi ratione*.
dialektika, † *dialectica*; *disserendi ratio et scientia*.

diamant, *adamas*.

diamantový, *adamantinus*.

dík, díky, a) = vděčnost *gratia*; díkem n. díky zavázán býti komu zač *gratiam habere alicui pro re aliqua*; *debere alicui alqd* (n. *pro aliqua re*); též *obligatum esse alicui*; díka bohu *diis immortalibus habenda est gratia*! b) = díkučinění (slovy) *gratiae*; d. činiti, vzdáti komu *gratias agere alicui* (zač *pro re aliqua, ob alqd*); měj d. *gratias (tibi) ago*! d. skládati zač, v. „děkovati.“

diktovati, v. „předříkati.“

díl, a) vůbec *pars*; d. řeči n. spisu *membrum*, d. pojednání *caput, locus*; d. který na někoho připadá *portio*; d. střední, poslední a p., v. „část“; b) zvl. a) = podíl, v. toto; β) dílem, na díle, na díl *ex parte, partim*; větším d., na větším d., z většího d. *magnum partem, magna ex parte*, = obyčejně, často *plerumque*; na největším d., největším d. *maximam partem, maxima ex parte*; dílem — dílem *partim — partim, et — et; aut — aut, vel — vel*.

dílna, *officina*; d. na věci z kovu *fabrica*.

dílo, a) = věc ke skutku přivedená n. přivedená býti mající *opus*, (vypuklé d. *opus caelatum*); = spis *opus*; *liber*; *scriptum*; = čin, skutek *factum, facinus*; ruku k d. přiložit, přičiniti, k d. přikročiti *rem aliquam aggredi n. suscipere*; to jest tvoje d. *hoc tibi debetur, hoc a te profectum est*; to jest jeho vlastní d. *haec suo Marte fecit n. scripsit a p.*; b) = práce, pracování *opera, labor*; mítí se k d. *accedere ad opus faciendum*; z d., od d. jíti n. se vraceti *ab opere faciundo redire*; mítí něco v d. *in manibus habere opus (opus est in manibus)*.

diplomat, atd., v. „státník.“

díra, *foramen*; = otvor co vchod a východ *aditus, exitus*; = škulina *rima*, = rozpuklina *hiatus*, = dutina *cavum*, = nevyplněné místo *lacuna*; d. udělati do čeho *aperire, recludere, patefacere*, (vrtáním) *perforare alqd*.

dírka, v. „díra“; d. v nose, v. „chřípě.“

dírkovatý, *perforatus*; *foraminum plenus*.

dítě, 1) sing. a) vzhledem k stáří, v útlém věku *infans*, pak buď *puer* (chlapec), n. *puella* (dívčička); ještě malým d. býti *in cunabilis esse*; tudíž tp.: nebýti již d. *adolevisse, maturum annis esse*, býti d. (v jednání svém) *simillimum esse pueris, pueriliter agere, ineptire*, (na rozumu) *nondum satis valere mente n. iudicio*; b)

vzhledem k rodičům *filius, filia (alcs)*; též *natus, nata* (vždy jen s dokladem rodičů, tedy *natus n. nata ex me, ex te, ex se, honestis parentibus natus*); mítí d.; (o otci) *infantem procreare, ex alga suscipere, augeri filio n. filia*, (o matce) *parere n. partu edere infantem*; 2) v pl., a) vzhledem ku stáří *pueri; parvuli*; vychovávání dítek *puerorum educatio, disciplina puerilis*; b) vzhledem k rodičům *liberi; filii, filiae*; děti mítí *liberis auctum esse*, nemítí *liberis carere; liberos non reliquere*; d. vychovávati *liberos educare*.
diti, = praviti, vůbec *dicere*, zvl. v úsloví: α) dím já, dí (on), v řeči přímé: *inquam, inquit* vždy co vložky (*Romae, inquam, habitat*); jak dí Cicero *ut ait C.*; β) což to dím, než co dím? *quid dico n. pouze dico? . . . immo vero . . .* (chceme 20. v Římě býti, než co dím, my chceme, my musíme *Romae a. d. XIII. Cal. volumus esse; quid dico, volumus? immo vero cogimur*); γ) ať nedím *ne dicam, nedum*; ať nedím . . . ale aspoň *non modo (non dico, non dicam) . . . sed*; δ) ději mi *nominor, vocor, dicor*.

diti, d. něco kam *ingerere alqd in alqd*, „dāti, schovati“; d. se a) = státi se *fieri; geri; evenire*, (náhodou) *accidere*; vim; co se d. bude *scio quid futurum sit*; co se bude d. s ním? *quid fiet ei n. de eo?* děje se smlouva *foedus fit*; dělo se mi také tak *idem mihi accidit*; co se děje, dozvíš od P. *quae gerantur, accipies ex Pollione*; když se toto dělo *dum ea geruntur*; tak chci, aby se dělo *hoc fieri volo*; děj se co děj *utcumque ceciderit; utcumque res accidit n. cessit*; tak se děje ve světě *ita vita est hominum, sic vita hominum est*! děje se mi *fit mihi* (na př. *křivda injuria*), n. se opiše: neděje se komu škoda *alicui non nocetur*; b) = dostati se, přijíti: kam se mám d. *quo me vertam?* neměl se kam d. *quo se verteret, non habebat*.

dítko, v. „dítě.“

div, *miraculum*, obecněji *mirum, res mira*; = nadpřirozený úkaz *prodigium, portentum*; mnohé d. se staly *multa miracula eveniunt*; divy činiti * *miracula edere*; není divu *non mirum est, non est quod miremur*, jest d. *mirum n. mirandum est*; což d. *quid mirum?* též pouze *quippe, scilicet* (což d., vždyť byl muž dobrotivý *quippe benignus erat*); div ne —, div že ne — *vix, paene* (div neplakal *fletum vix cohibere poterat*, d. nespadl *paene decidit*).

diváctvo, = diváci, v. „divák.“

divadelní, *scenicus (habitus)*, vzhledem k jevisti *theatralis*; d. kus *fabula (scenica)* d. ředitel *princeps gregis histrionum*,

divadlo, a) vůbec = nač se díváme, podívaná, *spectaculum*; býti komu divadlem n. za divadlo *spectaculo esse alicui*; d. něiníti z čeho, *spectandum proponere* n. *exponere alqd*; to jest mi lítostivé d. *id mihi triste spectaculum praebet*; b) zvl. α) = hry divadelné lidí (*scenici, Circenses, gladiatori*); = divadelní kus *fabula*; d. dáti, strojiti *fabulam edere*, hráti *agere*; β) = dům divadelní *theatrum*; = jeviště *scena*, = diváci *consensus theatri*; do d. jíti *ludos spectatum ire*, v d. seděti *ludis interesse*; γ) = divadelní poměry *res scenica*.

divák, *spectator*.

divati se, nač, čemu *spectare alqd*, *spectatorem esse rei alicui*, (pozorně a bedlivě) *contemplari, intueri alqd*; *diligenter inspicere alqd*; do dálky se d. *prospicere*, d. se za kým *prosequi alqm oculis*; d. se do čeho *inspicere (in speculum)*; d. se s hůry (pohrdlivě) nač *despicere alqd*; díval se, když otce jeho bili *eo inspectante pater caedebatur*; v. též „hleděti.“

divčí, gen. *puellae, puellarum (raptus unus)* n. adj. *virgineus*.

divčička, *puella parvula; puellula*.

divení, *miratio, admiratio*.

diviti se, čemu *mirari, admirari alqd* n. *de re alqa* (že se něco stalo *alqd factum esse* n. *quod alqd factum est*, co by bylo příčinou *quae causa sit*), též *mirum mihi videtur*; dūr. *demirari*; a tomu není se co d. *nec mirum*; jest se čemu d. *est quod miremur, mirari licet*; nebude se čemu d. *non erit mirandum*.

divka, v. „děvče.“

divný, a) = ku podivu *mirus, mirificus*; = podivu hodný *mirabilis, admirabilis*; d. věc *res mira, mirabilis; miraculum*; d. způsobem *mirum in modum*; (velice) jest mi to n. toho divno n. *divne hoc (valde) miror, id mihi (valde) mirum videtur*; nebudiž nám toho divno *non est, quod hoc miremur*; divno mi toho do tebe = divím se, že jsi . . ., v. „diviti se“; b) = nadpřirozený, podivný *mirabilis, monstruosus*; d. moc vis *mirabilis*, d. úkaz, d. znamení *prodigium, portentum*; c) = neobyčejný ve způsobu, v povaze, nevrlý *morosus (senex)*; adv. a) *mirum in modum, mirabiliter*; b) *monstruose*; c) *more*.

divočetí, (o zvířatech a lidech) *efferari, (o bylinách) silvescere*.

divočiti, *efferare alqm*; d. se, v. předch.

divoch, *homo ferus incultusque*; divoši, divochové *gentium ferocissimarum homines*; = divoci národové (v Africe atd.) *ferae incultaeque gentes; gentes ferocissimae*.

divokost, *feritas*, = ukrutnost *immanitas, saevitia*.

divoký, a) pův. = nekrotký *ferus, indomitus (equus)*, = planý *agrestis, silvester*; d. zvíře *fera, bestia immanis*; d. svině *aper*, d. osel *onager*; b) = nevzdělaný, zvl. o národu, *ferus, agrestis; barbarus*; v. „divoch“; c) = surový *saevus, ferox, crudelis; trux (oculi)*; d) = nepořádný *effusus (fuga, laetitia)*, d. křik *clamor inconditus*; adv. a) *sine cultu, sua sponte (nasci, rūsti)*; d. vyhlížeti *horrida* n. *inculta specie esse*; b) *ferociter*; d. vyhlížeti *truci* n. *torvo vultu esse*.

divomocný, *mirificus*; v. „divný.“

divotvorný, * *miracula edens*.

divý, v. „divoký.“

dlabati, *sculpere, exsculpere alqd; caelare (opus)*.

dlañ, *palma*.

dláto, *scalprum (fabrile)*, v řezbářství *caelum*.

dlážba, dláždění, = dlážděná ulice *via strata*.

dlážditi, ulici *viam (silice) sternere*.

dlážka, v. „podlaha.“

dle, praep. a) o prostoru = podle, vedle, v. tato; b) o přiměřenosti a úměrnosti stává α) *secundum; ex, de; pro (tempore, consuetudine, tuo ingenio)*; vzhledem k *ad*, dle přírody žíti *secundum naturam vivere*, dle rozkazu něco učiniti *ex edicto alqd facere*, dle sil *pro viribus*; poznati dle barvy, d. útěku, d. posuňku *cognoscere ex colore, ex fuga, de gestu*; d. uzavření senatu *ex senatus consulto* dle zákona *ex lege*, dle žádosti *ex sententia*; β) pouhý abl.: d. jména *nomine*, d. obyčejě svého *moribus suis*, d. výsledku *successu*, d. ustanovení svého *instituto suo*; d. lásky pozná se přátelství *amicitiae caritate cernuntur*; d. zákonů nemohl se statek ten prodati *legibus praedium vendi non potuit*; d. tvého náhledu *tua opinione* (n. *de, ex t. o.*); γ) též celá věta porovnávající n. podobné rčení adv.: d. poněti Germanů *ut est captus Germanorum*; d. bezpečných zpráv *ut certis auctoribus comperi*, d. nařízení *ut erat institutum*, d. povinnosti *pro eo ac debui*, d. tvé laskavosti *quae tua est clementia*, d. jeho výroku *eo auctore* n. *ut (prout) is narravit*, d. tvého pohodlí *commodo tuo* n. *quantum commodum fieri poterit (potuit)*; d. příležitosti *occasione data* n. *ubi occasio erit*; d. Cicerona *Cicerone auctore*.

dlíti, *morari, commorari (in loco alqo, apud alqm)*; = býti, meškati *versari, esse (in exsilio)*; = prodlévati *cunctari, cessare; morari*; d. s čím *differre, morari alqd; trahere, extrahere alqd*.

dloubati, v čem foděre, perfoděre alqd; tp. *anxie scrutari; excogitare alqd.*

dlouholetý, *multorum annorum (tyrannis), diuturnus (bellum, morbus);* d. služba vojenská *plurima stipendia (pl.).*

dlouhonohý, *longis pedibus; longis cruribus.*

dlouhonosý, *longo naso; nasutus.*

dlouhoprstý, *longis digitis.*

dlouhoruký, -ramený, *longis brachiis.*

dlouhouchý, *longis auribus; auritus.*

dlouhoušec, † *auritulus.*

dlouhověký, v. „dlouholetý.“

dlouhovlasý, *promisso capillo; comatus.*

dlouhý, *) o prostoru *longus*; (velmi d. *perlongus, longissimus*; trochu d. *longulus*, nad míru d. *praelongus*), = vysoký *longus, procerus*; = roztáhnutý *porrectus*;

longus; *productus*; na dlouho *in longitudinem*; šat d. *vestis longa* n. *talaris* (až ke kotníkům sahající) n. *prolixa*; d. vlas *capillus longus* n. *promissus*; d. vous *barba promissa*; tři stopy d. *tres pedes longus* n. *trium pedum longitudine*; to jest také tak d. *est ejusdem longitudinis*; b) o čase *longus (tempus, syllaba, hora, nox)*,

= dlouhotrvající *diuturnus (pax, bellum, morbus), longinquus (militia, morbus, obsidio)*; z dlouha *tarde*, (s příhanou) *lente, segniter*; d. čas již *jam diu, jam pridem, jam dudum (Romae sum byl jsem v Římě)*; dlouhá leta *per plures annos*, nebyl jsem v Římě *multis annis Romam non accessi*; (po) d. čas *diu*; čas mi d. *taedet me morae*, (nedostatkem práce) *otium moleste fero*; d. chvíle *molestia otii* n. *temporis*, ost. v. „chvíle“; d. čas potom *multo post*, před tím *multo ante*; adv. a) dlouze vysloviti slabiku *producere syllabam*; široce a dlouze vykládati *longiorem esse*; β) dlouho (též: na dlouze) = dlouhý čas *diu*, (na d. toho nebude *id diuturnum non erit; id mutabitur*); = pozdě *sero (venire nepřicházeti)*; tak d. *tamdiu, jak d. quamdiu*; déle než *plus, amplius (duos annos)*; déle žíti (než někdo) *pluribus annis vivere*; nejdéle (= nejvýše) *summum*, co nejdéle *quam diutissime*; d. potom *multo post*, d. před tím *multo ante*; d. do noci, d. na noc *ad n. in multam noctem (legere)*, = pozdě *multa nocte*; jest d. na den *multus (jam) dies est, (až) d. na den ad multum diei.*

dloužití, pův. *longiorem reddere rem aliquam, extendere alqd*; tp. *producere (syllabam)*; at řeči nedloužím *ne longus sim; ut paucis dicam; ne multa; ne plura*, (po dlouhém vypočítávání též) *denique.*

dluh, vůbec *debitum*; = d. peněžitý n. na penězích *pecunia debita*, zvl. v pl. dluhy *aes alienum*; malé d. *leve aes alienum*, veliké *grave aes a.*; dluhy dělají *aes ali-*

enum contrahere, facere, mīti esse in aere alieno, habere aes alienum, namīti esse in suo aere; do d. upadnout *incidere in aes alienum*; dluhy se obtížiti, zasypati, o d. se dáti *aes alienum contrahere, conflare, facere*; z d. sobě pomoci, se vybyti *ex aere alieno exire, emergere, aere alieno liberari*; d. platiti *solvere aes alienum* n. *nomen (úpis)*; z d. upo: iati *exigere pecuniam*; na d. dáti *mutuum dare alqd, prodati vendere non praesenti pecunia*; na d. bráti *mutuum sumere n. mutuari alqd (na př. pecuniam) ab alqo*, koupiti *emere alqd non praesenti pecunia*; tp. dluh smrti n. těla zaplatiti = umřítí, *debitum naturae reddere.*

dlužen, v. „dlužný.“

dlužení, *mutuatio*

dlužiti se, abs. *aes alienum contrahere, facere*; d. se (v) něco n. čeho od koho *mutuum sumere n. mutuari alqd (na př. pecuniam) ab alqo*; chtít se d. *pecunias mutuas quaerere.*

dlužní, d. list *syngrapha; chirographum*; d. kniha *tabulae.*

dlužnice, *quae alicui (pecuniam) debet.*

dlužník, *debitor*; dobrý d. *bonum nomen*, špatný *malum nomen*; býti d. koho *debere alicui*; učiniti sobě koho d. *obstringere alqm (na př. beneficiis).*

dlužný, dlužen, býti d. komu *debere alicui (pecuniam, multa)*; mnoho d. býti *obaeratum* n. *aere alieno oppressum esse*; podobně: d. býti čím komu *debere alicui alqd*; d. jsem osobě tvé suaznou a horlivou oddanost prokazovati *tibi summa ac singularia studia debeo*; odpověď komu d. býti *nondum rescripsisse ad epistolam alicui*, zůsta i *non respondere literis alicui*; nic d. nezůstatí komu *parem gratiam referre alicui, par pari referre*; zvl. dlužno (jest), *debeo (abire), oportet (abeas n. te abire), n. gerund. (abeundum est)*; (dřít.) *necesse est (abeas), non possum non (abire) n. non possum, fieri non potest quin (abeam).*

dmouti, a) abs., v. „vátí“; tp. v. „nadýmati se“; b) d. věč *inflare alqd*; v oheň *ignem conflare*, v plachty *inflare, implere vela*; vítr dme vlny mořské *venti mare agitant*; 2) d. se, *tumescere, intumescere*; tp. prsa dmo: mi se radostí *laetitia magnā perfruo, laetitia n. gaudio exulto.*

dmuť, *flatus*, d. se *tumor.*

dmýchatí, nač, v. „dmouti“ b).

dna, *dolor (n. dolores) articulorum* n. *artuum*; dnou velice trápen jest *artus ejus valde laborant.*

dnění, v. „duť.“

dnes, adv. *hodie; hodierno* n. *hoc die*; (až) po d. *usque ad hunc* n. *hodiernum diem*;

ad hoc tempus; d. ráno *hodie mane*, ještě d. *hodie quoque*.

dnešek = dnešní den, v. násl.

dnešní, *hodiernus*, *hic* (*dies*); dnešního dne, v. „dnes.“

dni, *prima lux*; ke dním *prima luce*.

dniti se, *lucescere*, *dilucescere*; dní se, počíná se d. *lucescit*, *dilucescit*, *illucescit*.

dno, *fundus*; d. lodí *alveus* n. *carina*; d. mořské *fundus* n. *ima* (gen. *imorum*) *maris*; (na dně *in imo*); d. vody vůbec *vadum* (na d. uváznouti *in vado subsistere*; *vado impingi*); do d. vypiti dčbánek *cadum faece tenus potare*; ke d. padnouti *subsidiere*; na d. se ponořiti *in extrema mergi*.

do, praep., a) o prostoru *in* s akk. (*in Galiliam, in urbem*), jen u sloves *ponere*, *collocare* a p. stojí *in* s abl.; zvl. α) u jmen měst klade se pouhý akk. (do Říma *Romam*, taktéž: do domu svého *domum suam*); β) k bližšímu vytknutí směru stává též *versus* (do Říma *Romam versus*); γ) do vrchu, do kopce jíti *in adversum subire*, vojsko vésti *copias in collem adversum subducere*; δ) do šířky, do dálky, v. tato slova; ε) do postele jíti *dormitum ire*, do lodě vstoupiti *navem conscendere*; ζ) jen do kolen † *crurum tenus*; b) o čase *ad* (n. *in*): do slunce západu *ad solis occasum*, do vysokého stáří *ad summam senectutem*, do rána *ad lucem*; do smrti *per omnem vitam, dum vivam* n. *vixi*; zvl. do roka, α) = během roku *intra annum*; β) = ročně *singulis annis, in singulos annos*; c) zblížené udání, čísla *ad, circiter* (co adv.: bylo tam do 200 lidí *circiter ducenti* n. *ad ducentos ibi erant*); d) zvláštní úsloví: není mi nic do toho *id nihil meā interest*; co je mi do toho? *quid hoc ad me? quid mihi cum illa re? quid id meā refert?* to se mi do něho nelíbí *hac in re mihi non probatur*; není do toho nič *res nullius est pretii*; do takového člověka není nic *nequidquam est in tali homine*; stížnost míti do koho, míti něco do sebe, nadíti se do koho a p. úsloví, v. u těch kterých subst. n. sloves; e) k vytknutí stupně, ve rčeních: do čista, do hrdla, do vůle a p., v. tato a podobná slova.

doba, a) = čas, chvíle *tempus*; touž d. *eadem tempore*; v tu d. = tenkrát *illo tempore, tunc*; od té d. *ex illo tempore*; rozhodná d. *temporis discrimen, ipsum rerum discrimen*; d. příhodná *tempus*; každá mi d. *strastna jest omnia mihi tempora sunt misera*; zvl. = čas: za našich dob *memoriā nostra*; v. „věk“; od dávných d., v. „dávný“; b) = co vhod jest: čas na

době jest *tempus est opportunum*; c) = podoba, v. toto.

dobádati se, čeho *pervestigare, indagare, explorare alqd.*

doběhnouti, dobihati, kam (*cursu*) *pervenire ad locum alqm*; d. koho n. čeho *consequi, assequi alqm* n. *alqd.*

dobiti, koho *plagam extremam infligere alui*; *conficere alqm.*

dobojovati, *debellare, decertare*; *pugnandi finem facere*; d. se čeho *expugnare, armis acquirere alqd.*

dobrák, *homo bonus* (v obojím smyslu).

dobrati se, čeho (peněz) *sumere, capere, petere (pecuniam)*; = přijíti kam *pervenire ad locum alqm.*

dobro, *bonum*; *salus*; = zisk *commodum, utilitas*; obecné d. *salus communis (publica)* n. *omnium*; *bonum publicum*; nejvyšší d. *summum bonum* n. *finis bonorum*; hledáti d. něčího *servire utilitati alcs*; *salvum velle alqm*; to jest s dobrem obce *e republica est*; zvl. α) na dobro = zcela, v. „celý“; β) po dobru = po dobrém, v. „dobrý.“

dobročinnost, *beneficentia, benignitas*; = štědrost *liberalitas*.

dobročinný, *beneficus, benignus*; = štědrý *liberalis*; d. se prokázati *benignum se praestare (alui)*; adv. *benigne, liberaliter*.

dobrodinec, *beneficii (beneficiorum) auctor*; *qui beneficia in alqm contulit*; vůbec *homo beneficus*; jest můj největší d. *ei plurima beneficia debeo*; *nemini plura debeo quam ei*; býti velikým d. pokolení lidského *praeclare de genere humano meritum esse*.

dobrodiní, *beneficium; bonum*; d. komu prokázati *bene facere alui, beneficium conferre in alqm*, mnohá d. *beneficiis cumulare alqm.*

dobrodruh, *qui fortunam tentat et periclitatur, qui mirificos casus sectatur*; obecněji *ingenium vagum*; = poběhlík *planus, homo vagus*.

dobrodružný, o osobě, v. předch.; o věci, v. násl.

dobrodružství, *res mira; casus mirificus; portentum, prodigium*; d. na moři *casus maritimus*; d. vyhledávati *tentare et periclitari fortunam, expeditiones periculosas obire*.

dobromyslnost, *benignitas; bonitas*; = veselost mysli *aequitas animi*.

dobromyslný, *benignus; bonus; humanus*; = veselý *aequi animi*; adv. *benigne, humane; aequo animo*.

dobrořečení, *vota laeta* n. *prospera*.

dobrořečiti, komu *fausta (bona, laeta) precari alui, bonis ominibus prosequi alqm*, = velebiti, v. toto.

dobrosrdečnost atd., v. „dobromyslnost.“

dobrota, a) = dokonalost, dobrá spůsobilost *bonitas*; b) = dobrotivost *benignitas*; *lenitas*, *humanitas*, *comitas*.

dobrotivost, v. př. dch.

dobrotivý, *benignus*, = přívětivý *comis*, *humanus*; v. „dobročinný“; adv. *benigne*; *comiter*, *humane*; též úslovím s *velle*: *prosim te*, by nám d. vyložil *rogo te, ut velis exponere nobis*.

dobrovolník, *miles voluntarius*; vojsko z d. sestávající *exercitus voluntarius*.

dobrovolnost, *libera* n. *prompta voluntas*; *facilitas*.

dobrovolný, *voluntarius* (*mors*, *paupertas*); *volens*, *lubens*; adv. *voluntarie*; obyč. (*mea* etc.) *sponte*; *voluntate* (*mea*, *tua* etc.); *lubenti animo*; *ultro*; d. smrti voliti *voluntariam mortem sibi consciscere*.

dobrozdání, *arbitrium*; *auctoritas* (*senatus*), *sententia* (*judicium*); vyžádati si d. ně *quid placeat alui de re aliqua exquirere*.

dobrý, vůbec *bonus* (ve všech skoro významech slova českého); zvl. 1) = urozený: z d. rodiny *honesto loco ortus*; 2) = jakost žádanou mající, a) vůbec *bonus*; d. spisovatel *scriptor bonus* n. *probatas*; d. paměť *bona* n. *firma memoria*; d. víno *vinum generosum*; b) = vhodný, pohodlný, *commodus*, *facilis* (*via*, *iter*); d. vitr *ventus secundus*, d. znamení *faustum omen*; d. poměry *res secundae*; s dobrým n. s dobrou se potázati *recte facere*; za dobré uznávám *placet*, *libet*, *videtur mihi* (*facere alqd*); c) d. k čemu, užitečný *utilis alui rei* n. *ad alqd*; *salutaris*; = zdraví prospěšný *saluber*; d) = příjemný *suavis*, *jucundus*; d. život, d. bydlo *vita lautior*, *deliciae*, *vita lauta*; d. jídlo a pití *victus lautus*, d. časy *tempora laeta*, *felicia*, míti *laute vivere*; d. zpráva *nuncius laetus*, d. zprávu přinést *laeta nunciare*; nejlepší leta *flos aetatis*; a co nejlepší jest *quod maximum est*; e) = dobře uspůsobený, zvl. o smyslech: d. zrak *oculi acres* n. *acuti*, v. „zrak“; d. sluch *auditus acutus*, v. „sluch“; podobně: d. rozum *sana mens*; f) = pravý, nepodvržený *sincerus*, *merus*; d. stříbro *argentum purum*, d. zboží *merx proba*; d. peníze *nummi probi*; h) = veliký *amplus*; d. část *bona pars*; dobrou chvíli (jsem čekal) *aliquantum temporis*; ch) d. den, d. večer, d. jitro *salve*! 3) v užším smyslu, o jakosti zvl. mravné, určení přiměřené *bonus*; zvl. a) d. pověst, d. jméno *fama*, *claritas*, *laus*; d. svědomí *conscientia recta* v. „svědomí“; b) d. přítel *fidus amicus*, něčí *amicissimus alui*; c) = pokojný, snášlivý *placidus*, = laskavý *benignus*, *beneficus*; buď tak d. *amabo te*; *quaeso*; tudíž a) v dobrém, po dobrém *cum bona*

gratia, *amice*; *leniter*; za dobré býti s kým *in gratia esse cum alio*; d. slov podávati *blanda verba adhibere* (*alui*); 3) d. vůle *voluntas benigna*, *facilitas*; *benivolentia*; = veselost *aequitas animi*; *hilaritas*; = dobrovolno *libera* n. *prompta voluntas*, tudíž: z dobré v., = dobrovolně, v. toto; 4) neut. „dobré“, co subst., v. „dobro“; adv. dobře, 1) vůbec *bene*; při potakání *bene! probe! recte!* k označení, že jsme čemu rozuměli *intelligo*; *video quid dicas*; d. tedy *detur hoc tibi*; *esto!* máš d. *vere* n. *recte dixisti*; *sunt ista*; lépe *melius*, = více *magis* (*placere*); 2) zvl. a) d. si pamatuji *praeclare meminimus*; vim d. *satis* n. *probe scio*; nerozumím tomu d. *non satis* (*non plane*) *intelligo*; rozvaž d. *deligenter* n. *etiam atque etiam cogita*, *reputa*; b) = vhodně, pohodlně *apte*, *commode*; d. přicházíš *tempo e* n. *in tempore*, *opportune venis*; d. (jest), že *peropportune* n. *bene accidit ut* etc.; bylo by lépe, kdybys toho byl učinil *melius hoc non fecisses*; bylo by pro něho lépe, kdyby . . . *melius is sibi consuleret, si etc.*; lépe jest *praestat*; nejlépe bude, když zde zůstaneš *optime hic manseris*; c) = příjemně *jucunde*, *suaviter*; d. se míti, d. žíti *laute vivere*, *in deliciis vivere*; něco d. chutná *alqd suavi* (*jucundo*) *saporem est*; d) d. viděti, slyšeti a p., v. tato slovesa; e) = snadno *facile*; f) = šťastně, zdravě: d. se mi vede, jest mi d. *bene est mihi*, *satis valeo*, není mi z cela d. *minus recte valeo*; mám se při tom d. *illa res satis commoda mihi accidit*; *quaestum facio ex illa re*; h) d. smýšlet, míti s kým *bene velle*, *cupere et favere alui*; d. přijati něco *alqd in bonam partem accipere*.

dobytce, *pecus* (*udis*); d. obětní *hostia*, *victima*.

dobytci, gen *pecoris*, *pecorum* n. adj. *pecuarius*.

dobytek, = brav *pecus* (*oris*), = skot *armentum*; vůbec *bestiae*, *belluae* (co protivna k člověku): jako d. *bestiarum* n. *belluarum more*.

dobytí, dobývati čeho, a) = (pracně n. těžce) dosíci *acquirere*, (*multo labore*) *adipisci*, *consequi*, *assequi alqd*; (*magna contentione*) *comparare*, *sibi parare alqd*; (k vytknutí snahy, v „dobývati“ obsažené, též) *operam dare rei alui*; *sequi* n. *spectare alqd*; d. si statku *quaerere rem*, slávy *laudem* sibi; přízně *conciliare sibi alcs favorem*, *gratiam*; vítězství d. *victoriam reportare*, *victoriā potiri*; *vincere*, *superiorem discedere*; zásluh na někom d. *bene mereri de alio*; zvl.: právem něco dobývati *legibus experiri alqd*; b) dobývati města a p.

obsidēre n. *obsidione cingēre, oppugnare urbem*; vojsko dobývající *copiae urbem obsidentes; oppugnantes*; dobytí města, země *capere, occupare, expugnare urbem, terram*; potíri urbe; c) d. čeho = vytáhnouti: meče d. *educere gladium (e vagina), stringere, destringere gladium*; podobně: d. koho odkud *liberare alqm (e fovea z jámy), eripere alqm (ex manibus hostium)*; d) = kopati: d. kovů ze země *effodere (ferrum etc.)*; *solere metalla*, též *operam dare metallis*; 2) d. se, a) někam *irrupere, irruere (in aedes alienas)*; b) d. se odkud (se) *emergere ex alqa re, se liberare alqa re* n. *ex alqa re*, z vězení *vincula carceris rumpere, ex vinculis effugere*.

dobyť, competratio; d. města *expugnatio (urbis)*, ost. opiše se častěji slov. předch. dobývání *comparatio*; d. města α) = obléhání *obsidio*; od d. upustiti *obsidionem relinquere, omittere, obsidione absistere*; β) = útokem hnání *oppugnatio*.

dobývavost, imperii proferendi cupiditas.

dobývavý, imperii proferendi cupidus.

docela, v. „celý.“

dociliti, čeho consequi, edipisci alqd, prosbami impetrare alqd.

dočasnost, res humanae, = smrtelnost mortalitas.

dočasný, temporarius; = pozemský *humanus*; *hujus vitae*; d. blaho *hujus vitae felicitas*.

dočekati, dočkati, čeho, a) pŕv. expectare (alqd, alqm, eventum belli; dum veniat mater až matka přijde); d. koho, zvl. nepřitele *manere n. expectare hostem n. impetum hostis*; b) tp. d. čeho = dožítí = 2) d. se čeho *videre alqd (na př. miseriam, mala tanta)*; *pervenire ad (annum sexagesimum sedesátého roku)*; kýž bych dočkal (se) toho dne *utinam eum diem videam!* doufám, že (se) toho ještě dočkám *spero id me vivo futurum esse*; d. (se) radosti na dětech *speratos fructus habere ex liberis*.

dočiniti, dodělati; v toto; = dopustiti se, v. toto.

dočista, v. „čistý.“

dočisti, = přečisti perlegere (librum); d. se čeho *in libro n. legendo invenire alqd*.

dočkati, v. „dočekati.“

dodání, dodávání, a) = přidání adjunctio; b) = zvětšení, opiš slovesem „dodati“ b.; c) = odevzdání *traditio*; = dovážení: d. obilí, zvl. ve rčení: d. obilí poružiti *frumentum imperare (civitati obci)*.

dodati, dodávati, a) = dopluiti addere quae desunt; peníze d. *pecuniam supplere*; b) obecněji = přimnožiti: síly, posily d. *vires suppeditare, sufficere, augere, srdce*

animum alcs confirmare, animum addere alcuí, též adhortari alqm; k boji *alacriorem ad pugnandum alqm efficere*; d. pomoci komu *opem ferre alcuí*; d. si srdce *inter se cohortari*; útěchy d. komu *consolari alqm*; c) = odevzdati *reddere, tradere alcuí alqd (na př. literas), deferre alqd ad alqm*; d) = dovážeti *suppeditare* n. *supportare, subvehere (frumentum exercitui, commeatum)*; e) dobfie d. nepřátelům *premēre hostes*; vůbec: d. komu *conficere alqm*.

dodavek, v. „přídavek.“

dodělati, dodělávati, a) = dílo dokonati perficere, conficere, peragere, ad exitum perducere alqd; b) = umrtviti *conficere alqm*; zvl. abs.: *dodělati = umřiti mori, dodělávati = umírat animam agere*; 2) d. se čeho *elaborare n. labore parare sibi alqd*; vůbec = dobytí čeho, v. toto.

dodržeti, a) d. pole, hradu a p. tenere, obtinere locum alqm, impetum hostium sustinere; b) tp. d. slova *tenere promissum, servare fidem*; c) abs. d. někde *permanere*.

dodýchati, efflare animam.

dohad, ve rčení: na d. temere, temere ac fortuito.

dohádati se čeho, conijicere, conjecturā assequi n. consequi alqd.

dohadný, in conjectura positus (což pak jest d. *quae autem posita sunt in conjectura*).

doháněč, impulsor.

doháněti, v. „dohnati.“

dohazovač, interpres n. intercessor; par

dohazovati, v. „dohoditi.“

dohled, v. „dohlídka“, dohlédač, v. „dozorce.“

dohlednouti, dohlédati, dohlidati, dohlížeti, dohlédávati a) = viděti až . . . prospicere; jak daleko možná d. *quo longissime oculi conspectum ferunt*; b) d. kam n. k čemu *inspicere, observare, custodire alqd; praeesse, praesidere, praefectum esse rei alcuí; videre, curare (ut n. ne quid fiat)*; d. ke komu *custodire, observare alqm*; 2) dohlédávati se čeho *quaerere, petere, cupere alqd, práva svého jus suum exsequi*.

dohlídka, cura, custodia; d. miti nad čím *praeesse, praesidere rei alcuí*; pod d. dáti koho *custodem apponere alcuí, býti pod d. něčí in custodiam n. custodiae alcs traditum n. commissum esse, alqm custodem habere*; miti koho pod d. *custodire alqm*.

dohlížitel atd., v. „dozorce“ atd.

dohloubati se čeho, assidue n. diligenter perscrutando cognoscere alqd.

dohnati, dohoniti, doháněti, a) d. koho = dostihnouti consequi, assequi alqm; v běhu *cursu n. currentem, na útěku ex fuga alqm reprehendere*; taktéž tp. = vyro-

vnati se komu *consequi, aequare alqm (re alqa v čem)*; dohoniti (co zameškáno) *compensare alqd (re alqa)*; b) d. koho k čemu = donutiti *impellere alqm ad n. in alqd (ad injurias faciendas, ut alqd faciat), excitare, incitare alqm*; *cogere alqm (ut . . .)*; 2) dohnati, abs. = dojítí *pervenire, devenire (Romam)*; 3) d. se koho, v. shora „dohnati koho.“

dohoditi, dohazovati, a) = k čemu hoditi: ne dále, než by kopím dohodil *non longius quam quo telum adjici possit*; b) d. komu co *alcul copiam rei alcs facere*; *juvare alqm ad alqd consequendum*; *offerre alcul alqd*; *procurare*.

dohofeti, *consumi*; oheň dohořel *ignis exstinctus est*.

dohospodařiti, = proutrati *decoquere*.

dohotoviti, v. „dodělati“

dohráti, *ludendi finem facere, ludum absolvere*.

dohromady, v. „hromada“

docházeti, v. „dojítí.“

dochovati, koho až do stáří *producere alqm ad senectutem*; d. se synův *filios educare*, zdárných *speratos fructus habere e liberis*; *gaudium videre e liberis*.

dojedek, v. „zbytek.“

dojednati, něco *conficere (negotium)*.

dojem, *sensus*; † *affectus, animi motus*; obyč. však se opíše: d. učiniti na koho *movere (n. commovere, permovere) animum alcs n. alqm*, příjemný *suaviter afficere, delectare alqm*, hluboký *alte descendere in animum alcs*, mocný *impellere, commovere alqm n. animum alcs*, též *percutere*, rozdílný *varie excipere, varie movere animos*; to na mne činí malý d. *haec modice (n. leviter) me tangunt*; d. ten se ještě nevytratil *haeret illud adhuc in animo meo*.

dojemný, *animos vehementer commovens n. perfringens*; *gravis*; = polňování vzbuzující *miserabilis, flebilis (vox, clamor)*, k tomu adv.: d. mluvíti *miserabiliter dicere*, (při pohřbu něčím) *laudare*

dojeni, *mulctus*.

dojeti, dojížděti, kam (na koni) *equo atqo advehi*, *equo vectum alqo ire*, k branám *obequitare portis*, rychle *equo citato advehi*, vůbec *pervenire, advenire (Romam, in provinciam)*, dojížděti (často) *crebro venire, ventitare*; d. koho, v. „dohnati“; dojížděti na koho, tp., v. „dorážeti.“

dojimati, dojiti, koho, tp. = dojmouti učiniti, v. „dojem.“

dojimavý, v. „dojemný.“

dojista, v. „jistý“

dojisti, *consumere alqd*.

dojistiti, dojišťovati, čeho, v. „potvrditi“ a p. dojiti, *mulgere (capras)*.

dojiti, docházeti, 1) = přijítí, a) pův. a) o osobách d. kam *advenire, venire, pervenire, devenire (Romam Rima n. do R., in provinciam, ad alqm)*, docházeti (častěji) *ventitare ad n. in alqm locum, frequentare n. (= četně) celebrare locum alqm*; *crebro ad alqm venire, ad alqm ventitare*; d. koho, v. „dostihnouti“; β) o věcech *afferri, perferri, ferri* (došel list *litterae allatae n. perlatae sunt*, mne *ad mē*, dochází mne zpráva *nuncius mihi affertur*); podobně v úsloví: došlo do tuého, tp. *res venit ad manus n. ad gladios*; nyní došlo na tebe *nunc tuae sunt partes, jam tua res agitur*; již k tomu došlo *eo res perducta est*; k tomu nedojde *ea res eventum non habebit; id non fiet*; b) tp. a) dojítí věku nějakého *perventire (ad annum sexagesimum, ad summam senectutem)*; d. svých let *in suam tutelam venire n. pervenire*; β) d. čelo = nabytí *adipisci, consequi, assequi*, (prosbami) *impetrare alqd*, přízně u koho *inire gratiam ab alqo, conciliare sibi gratiam n. favorem alcs*, nejvyššího důstojenství, úřadu *ad amplissimos honores pervenire (ascendere)*, eti a vážnosti tím dojde *hoc auctoritatem ei affert (facit)*; vlády d. *rerum potiri, ad principatum pervenire*, vítězství d., v. „dobyti“; hanby d. s čím *alqd est alcul dedecori*; d. opět dřívější milosti *in antiquum locum gratiae restitui*; často do- stačí vhodné pa s. (chvály d. *laudari*, uznání *probari*, eti *honoribus augeri*, d. zotavení, odpočinku *conquiescere, relaxari*); též aktivně: návrh tvůj dochází ovšem schválení a uznání mého *tuam legem et sententiam laudo vehementissimeque comprobo*; d. víry *fidem habere*; 2) = do konce jítí, přestatí jítí *deficere*; peníze došly *pecunia exhausta est*; víno došlo *vinum (alqm) deficere coepit*; došel mu dech *latera et vox deficiunt*; o čase *praeterire, exire* (o lhůtě, příměří): rok došel *annus exactus est, praeteriit*; tak dojde rok *sic annum tempus conficitur*.

dojiti, = dojmouti, v. „dojimati.“

dojížděti, v. „dojeti.“

dokad, dokud, dokavad, dokadž, dokavadž, adv. a) o prostoru = až kam, v. toto; b) o čase *quamdiu*; k naznačení cíle = až dotud, d. *quoad, donec, dum*; *quem ad finem*.

dokázati, dokazovati, a) = o pravdivosti věci nějaké přesvědčiti koho *demonstrare, docere, ostendere, probare, efficere (alqd, alqd esse, rem ita se habere)*, důvody d. něco *rationibus confirmare alqd*; při hádce a p. též *vincere n. evincere*; těžko jest d. *difficile est probatu*; zvl. něčeho na koho d. *convincere, coarguere alqm (sceleris a*

- p.); b) = ukázati, dosvědčiti: *ostendere*; milosrdenství d. *praebere se misericordem*, síly své d. *praestare se fortem*, vděčnosti *gratum se praebere*, *gratiam referre*, věrnosti *fidem praebere alicui*; c) d. čeho = ke skutku přivesti *conficere*, *efficere*, *perficere*, *assequi*, *proficere* (*alqd*, *multum*, *nihil*); *praestare alqd*; nedoká av něčeho *re infecta* (*discessit*).
- doklad, = důkaz, v. toto.
- dokládání se (čeho, koho), *appellatio* (*ad alqd*, *ad alqm*); *provocatio*; d. se svědka *testatio*; v. „doložiti.“
- dokola, v. „kolo.“
- dokona = do konce, v. „konec.“
- dokonalost, *perfectio*; *absolutio*; = dobrá vlastnost *virtus*; = něco dokonalého *perfectum* (*homo est quaedam particula perfecti*); k d. přivesti něco *perficere*, *absolvěre alqa*.
- dokonalý, a) vzhledem k obsahu = celý, úplný *plenus*, *integer*; *cui nihil deest*; *numeris suis absolutus*; d. míra *justa n. cumulata mensura*; b) vzhledem k vlastnosti = bez vady *perfectus*, *absolutus*, často obé: *perf. et abs.*, (důr.) *omnibus suis numeris perfectus et absolutus*; adv. a) *plene*; = z cela *prorsus*, *penitus*; b) *perfecte*, *absolute*.
- dokonání, *confectio*, *peractio*.
- dokonatel, *confeCTOR*; častěji opíše se slov. násl.
- dokonati, *conficere*, *perficere*, *peragere*, *absolvěre alqd*; život d. e *vita excedere*, *vitam finire*; dokonal (= umřel) *vivěre n. esse desiit*; *vitam naturae reddidit*; dokonáno *est actum est*.
- dokonce, v. „konec.“
- dokončení, co děj *confectio*; = konec *finis*, *exitus*, d. řeči *peroratio*.
- dokončiti, něco *finem facere rei alicui n. rei alicui*; *finire n. ad finem perducere* (*ad exitum adducere*) *alqd*; *conficere*, *perficere*, *alqd*; řeč d. *perorare*, *orationem finire*, *concludere*, list *epistolam finire*, *concludere*, modlitbu *precandi finem facere*; dílo d. též *ultimam manum imponere operi*.
- dokořán, v. „kořen.“
- dokoupiti se, čeho, v. „koupiti.“
- dekročiti, koho, čeho *assequi alqm*, *pervenire ad locum alqm*; *capere* (*portum*); d. na koho, nač, v. předch.; d. na koho mečem *ferro alqm petere*; d. na koho trestem *poenā afficere alqm*, *animadvertere in alqm*, právem *lege agere cum alqo*; přisou d. na koho *severitatem adhibere in alqo*, *severe consulere in alqm*.
- dokud, v. „dokad.“
- dol, dole atd., v. „důl.“
- doléhání, na koho, opiš slov. násl.
- doléhati, doléhnouti, a) = náležitě lehnouti *corpus sternere*, *procumbere*; b) tp. a) abs. = v náležité místo přicházeti: šat dobře *doléhá vestis bene sedet*, apte *haeret*; dveře nedoléhají *fores non satis aptae sunt*; β) d. na koho *preměre alqm*, mečem *ferro petere alqm*; d. nač, na koho = žádati úsilovně *impense petere alqd ad alqo*, (důr.) *contendere alqd ab alqo*; prosbami *assiduis precibus exigere alqd ab alqo*; *fatigare alqm precibus*, v. „naléhati“; d. na koho o dluh *exigere pecunias ab alqo*.
- doléhavý, d. pr. sby *obsecratio*, *preces supplices*; v. „naléhavý“; adv. *vehementer*; *etiam atque etiam* (*rogare*, *petere a p*).
- dolejší, v. „dolní.“
- dolem, v. „důl.“
- doleni, v. „dolní.“
- doletěti, kam *advolare*, *volando pervenire ad n. in locum*.
- dolezti, kam *arrepere ad n. in locum*.
- doličiti, čeho, v. „dokázati“, „dověsti.“
- dolichotiti se, čeho *adulando sibi conciliare* (*gratiam*).
- dolina, *locus demissus*; *vallis*; d. řeky *alveus*.
- doliti, dolévati, = přilíti *affundere alqd*; = plnou nalíti *complere*, *implere* (*alqd re alqa*).
- dolní, dolejší, *inferior*.
- dolovati, *metalla colere*, *operam dare metallis*; d. nač *quaerere*, *rimari* (*auri argenticue venas*).
- doloviti se čeho, *venando adipisci alqd*.
- doložení = dokládání *adjunctio*, = doložek *additamentum*; s tím d. *his* (*verbis*) *additis*; = s tou výminkou *hac conditione*, *eā lege*, též *ita* (*ut etc.*).
- doložiti, dokládati, a) pův. = dodati *addere*, *adjicere* (*alqd rei alicui n. ad rem aliquam*); b) tp. = písemně n. ústně d. *addere*, *adjicere alqd*; 2) d. se = zmíniti, v. toto; d. se koho, čeho *provocare ad alqm*, *appellare alqm*; *auctorem habere alqm*; svědka se d. *alqm testem citare n. excitare*, *vocare alqm in testimonium*; *contestari*, *testari alqm* (na př. *deos*); d. se Joviše, též *jurare per Jovem*; d. se výroku spisovatele *uti verbis auctoris*; *verba scriptoris ascribere*, (ze spisu jeho) *verba quae in libro alqo exstant ascribere*, *commemorare*.
- dolů, v. „důl.“
- doma, v. „dům.“
- domáci, a) = co z téhož domu jest, do téhož domu náleží *domesticus* (na př. *fur*, *vestis*, *opera*, taktéž o zvířatech *mus*, *pecus*, *canis*); co protiva veřejnosti *privatus* (*res privatae* d. záležitosti); = důvěrný *familiaris*; pl. moji d. *domestici*; d. pán (vzhledem k služebnictvu) *herus*, (k rodině) *pater familias*, taktéž: d. pani *hera*,

mater familias; d. přítel *familiaris*; d. strava *victus tenuis*; d. nářadí *supellex*; *instrumenta*; b) v širším smyslu: co u nás jest, ne v jiném místě, kraji, zemi *domesticus*; *intestinus* (protiva: *externus*), *vernaculus* (doma narozen), *patrius* (mos a p.), vítězství nad d. nepřítelem *victoria domestica*; d. válka *bellum civile* n. *intestinum*, *domesticum*; d. byliny a p. *plantae*, *quae apud nos nascuntur* n. *gignuntur*.

domácký, *domesticus*, *familiaris*; adv. domácky, domácně = důvěrně *familiariter*; šat po d. *vestis domestica*; žiti po d. *domi* n. *domo se tenere*, (zvl. o ženách řeckých) *parietum umbris oculi*.

domácnost, a) = domácí stav *res domesticae*; *res familiaris*; v. „dům“; b) = domácká mysl *diligens rei domesticae administratio*; *studium fortunae tuendae*; c) = důvěrnost *familiaritas*; *usus familiaris*; d) = soukromý život *vita privata*; v d. i veřejně *privatim et publice*.

domáhati, v. „domoci.“

domakati se, čeho *perspicere*, *indagare et pervestigare alqd.*

domek, -ček, *aedicula*; *casa*.

domlouvání, a) = přimlouvání *hortatio*, *adhortatio*; *monitio*; na jeho d. *eo hortante*, bez jeho d. *eo non monente* n. *hortante*; b) = vytýkání *exprobratio*; *vituperatio*; *reprehensio*.

domlouvati, v. „domluviti.“

domluva, v. „domlouvání“; d. dáti v. násl.

domluviti, *domlouvati*, a) = přestati mluviti *dicendi* n. *loquendi finem facere*, (o řečníku) *perorare*; nedomluviti *sermonem praedicare*; nenechati koho d. *alqm dicentem interpellare*; b) domlouvati komu a) = přimlouvati *monere*, *hortari alqm*, *ut n. ne faciat alqd*; β) = vytýkati *objurgare*, *vituperare*, *accusare alqm*; d. komu že . . . *exprobrare alicui alqd* n. *de re alqa*; 2) d. se, a) = smluviti se s kým oč *res convenit inter eos*; často se s ním o tom domlouvav *cum illo re saepe communicatā*; b) d. se oč k někomu, d. se k čemu *rogare alqm alqd*, *petere alqd ab alqo*, (vymáháním) *expostulare cum alqo de re alqa*; = d. komu co, v. shora, b) β); d. se na koho čím *appellare alqm de re alqa*; c) domlouvati se čeho, *petere alqd*, domluviti se čeho, (*oratione* n. *verbis*) *consequi*, *adipisci alqd*; *impetrare alqd*.

domnělý, *qui (futurus esse, esse, fuisse) creditur* n. *putatur*; *quem putant* . . . ; *ut dicunt, ferunt*; *qui videtur*; o věcech těž *quod conjectari* n. *provideri potest*; *quod conjecturā assequi possumus*; *probabilis*; těž *species* s gen. (d. nebezpečí *species periculi*); d. princ *qui regis filius (regulus) creditur*; d. dobro *opinio falsi boni*; adv.

quantum conjecturā provideri potest (assequi possumus); *probabiliter*.

domnění, *domněni*, *domněnka*, a) = zdání *opinio*; *sententia*, *existimatio*; v tom d., toho d. býti, v. „domnívati se“; snažnost jejich působila to d., že . . . *contentio studiumque eorum in eam opinionem rem adduxerunt, ut . . .*; předpojaté d., v. „předpojatý“; d. o sobě *vana de se opinio*; *vanitas*; dle mého d. (*ex*) *mea sententia*; *ut mea fert opinio*; vyvésti koho z d. *sententiam alicui extorquere*; zlé d., = b) podezření *suspicio*; (zlé) d. míti na n. do koho, o kom *suspiciari*, *alqm*, *habere alqm in suspicione*; v. „podezření.“

domněnka, v. předch.

domněvačný, a) d. o sobě *vana superbiā inflatus*; *superbus*; b) = podezřívavý *suspiciosus*.

domníti se, *domnívati se*, a) pův. *suspiciari*, *conicere alqd*; dříve než se kdo domníval *opinionem (omnium) celerius*; b) = miniti *putare*, *arbitrari*, *opinari*; *existimare*, *rerū (virtutem summum bonum esse)*; jak se domnívám = dle mého domnění, v. „domnění“; = očekávati *expectare alqd*; c) d. se na koho čeho (zlého) *suspiciari alqm*, *habere alqm in suspicione*; *suspicio cadit in alqm*.

domoci se, čeho *adipisci*, *consequi*, *obtinere*, (prosbami) *impetrare alqd*; domáhati se čeho *contendere*, mírněji *petere alqd* (na kom *ab alqo*); *quaerere*, *appetere alqd*; *laborare in re alqa*.

domov, = bydlíště *domus*, *domicilium*; = rodiště *patria*; býti kde domovem *habitare*, *sedem ac domicilium habere alqo loco*; z d. *domo*; bez d. = vyhnanec *patriā profugus*; *exul*.

domovní, v. „domáci“; d. daň *vectigal in singulas aedes impositum*.

domovník, -ice, *qui, quae in eadem domo habitat*; pl. domovníci *domestici*; = podomek *ostiarius*.

domů, v. „dům.“

domysl, v. „důmysl.“

domysleti se, *domýšleti se*, a) = myšlením se dovítí *cogitatione assequi, invenire, intelligere alqd*; = vymysleti, v. toto; b) domýšleti se o kom čeho = domnívati se, v. toto; dodej: domýšli se o něm že . . . *ille dicitur (esse, hoc fecisse)*; c) domýšleti si mnoho *magnam arrogantiam, magnos sibi spiritus sumere*.

domýšlivost, = vysokomyslnost *arrogantia*; častěji se opiše: d. Kaja *quod sibi arrogantius sumpserat Cajus*.

domýšlivý, *arrogans*; *insolens*; d. býti, v. „domýšleti“ c.

donášeč, vůbec *index*; co žalobník *accusator*; *delator*.

donášení, vůbec *delatio*; častěji však opiš slovesem; d. dříví *lignatio*; d. vody *aquatio*.

donášeti, v. „doněsti.“

donáška, *delatio*.

doněkud, adv. *aliquamdiu*; v. „poněkud.“

doněsti, donášeti, a) pův. = nésti *ferre*, *portare*, = přiněsti *afferre*, *apportare*, *aggerere alqd*; vody d. *aquam petere*; o vojíněch: d. dříví *lignari*, vody *aquari*, obroku *pabulari*, obilí n. špíží *frumentari*; b) tp. d. komu co = uvědomiti koho o čem *deferre* n. *perferre alqd ad alqm*; *nunciare* *alcul alqd*; *referre* (*sermonem* *alcs ad alqm*); to n. pověst ta donesla se krále n. ke králi *id ad regem perlatum* n. *delatum est* n. *ad aures regis pervenit*; zvl. o udavači: *deferre alqd ad alqm* n. *alcul*.

donuceni, *vis*; s d. *vi*, *per vim*, činím něco *vi coactus alqd facio*.

donutiti, v. „dohnati“ b., dodej: d. koho k útěku *in fugam dare* n. *conjicere alqm*, k odpovědi *vocem* *alcul* *exprimere*.

doorati, *arandi opus perficere* n. *absolvère*.

dopadati, dopadnouti, a) pův.: d. čeho, kam *cadere in alqd*; *incidere in alqd*; dvěře nedopadají *fores non satis aptae sunt*; dopadati na nohu *claudicare*, *claudum esse*; b) tp. jak to dopadá *quomodo res se habet*, s tvým zdravím *quomodo vales*, s obcí *quis nunc est status reipublicae*? žeň nedopadla zcela dobře *frumentum angustius provenit*; dobře, špatně d. bene n. *prosperare*, *male cadere*; kdyby dopadlo dle přání *si cecidisset ut volumus et optamus*; c) d. koho = dostihnouti *deprehendere alqm* (na n. při čem *in re alqa*); čeho kdo dopadl *quod cuique fors obtulit* (na př. to uchytil *urripuit*).

dopáliti se, *irā exardescere*, *inflammari*.

dopatřiti se, čeho, v. „spatřiti.“

dopiditi se, koho, čeho *reperire*, *invenire*, *investigare alqd*; (něčeho tajného) *deprehendere*, *comperire alqd*; hloubáním d. se čeho *excogitare*, *comminisci alqd*; pravdy se d. *veritatis gnarum fieri*; *verum intel ligere*.

dopis, v. „list“, „listina.“

dopisování, d. si vzájemné *epistolarum consuetudo*; *litterae missae et acceptae* n. *mittendae et accipiendae*.

dopisovatel, *homo litterarum usu cum alqo conjunctus*; vůbec *qui litteras scripsit*; auctor *epistolae*; pilný d. *impiger in scribendo*.

dopisovati, dopsati, a) = dokončiti písma *scribendo absolvère* n. pouze *absolvère* (*epistolam*); *finem facere scribendi*; = zcela vypsati *perscribere* (*verbum*); b) dopisovati komu n. sobě s kým *litterarum usu cum alqo conjunctum esse, per litteras*

colloqui cum alqo; oni si dopisují *litteras inter se dant et accipiunt*; 2) dopisovati se na koho n. někomu o čem *litteris* n. *per litteras petere alqd ab alqo*.

dopiti, a) = vypiti *exhaurire* (*poculum, vinum*); b) = přestati píti *potandi finem facere*.

doplatiti, d. co schází *addere quae desunt*; *supplere pecuniam*; d. komu, vůbec *satisfacere* *alcul*.

doplaviti, a) d. kam, v. 2); b) d. koho kam *navi advehere alqm in locum alqm*; 2) d. se kam *navi pervenire* n. *devehi* (*Corinthum*); *navem* n. *classem appellere* (*ad litus*); též *navis appellitur* (*ad litus*; *Syracusas* do S.).

doplňk, *quod additur*; *supplementum*.

doplniti, -ovati, a) pův. *complere* n. *implere*, *explere alqd re alqa*; b) tp. = opět celý učiniti *supplere*, *complere*, *explere alqd*; = dovršiti, v. toto; = zlepšiti *corrigere* (*culpam virtute*); d. nedostatek, ztrátu *quod periit explere*; d. vojsko *exercitum reparare*; d. legie *supplere legiones* n. *supplementum legionibus scribere*, kohorty novým odvozem d. *cohortes delectibus reficere*; nedoplním se dluhu svého *minus faciam quam debeo*.

doplovati, doplouti kam n. d. se čeho, (plováním) *nando*, (plavením se) *navi pervenire ad n. in locum alqm*; *capere* (*portum*); *enare* (*in terram*); v. též „doplaviti se“ kam.

dopodrobná, v. „podrobný.“

dopoledne, v. „poledne.“

dopolu, v. „půl.“

dopomoci, dopomáhati, v. „pomáhati“ atd.

doporučiti atd., v. „odporučiti.“

doposavad, doposud, adv., v. „dosavad“ „dosud.“

dopouštěti, v. „dopustiti.“

dopověděti, -diti, dopovidati, a) = do konce pověděti *ad finem usque narrare alqd*; b) = skončiti řeč *finem narrandi facere*; v. „domluviti.“

dopracovati, *agendi* n. *laborandi finem, facere*, = skončiti něco v. „dodělati“: d. se čeho *elaborare* n. *labore parare sibi alqd*.

doprava, = dopravování *subvectio* (*frumenti*); = špiže *commeatus*.

dopraviti, dopravovati, a) něco kam *importare*, *transferre*, *convehere* (*frumentum in urbem*, *pecuniam Athenas*), *comportare* (*arma in templum*); obilí a p. vojsku d. *subvehere*, *supportare commeatum*, *frumentum exercitui*; vojsko d. kam *copias alqo ducere*; na lodích něco d. *transportare*, *transvehere alqd navibus*; b) d. něco začatého *finire*, *ad finem perducere alqd*;

spis d. *perpolire alqd*; 2) d. se kam *pervenire, venire* (*Romam, in fines Eburo-num*).

doprositi, doprošovati, koho k čemu n. d. se koho, na kom čeho *precibus petere n. expetere, impetrare alqd ab alqo* (dŕr.) *contendere alqd ab alqo*; úřadu se doprošovati *petere* (*honores, consulatum*).

doprovázec, comes (na útěku *fugae*); stálý d. *assectator, sectator*.

doprovoditi, doprovázeti, koho *comitari alqm; comitem esse alcuí, comitem se adjungere alcuí*, čestně *prosequi, deducere alqm* (domum); (za příčinou ochrany) *praesidio esse alcuí; cum praesidio deducere alqm*; mrtvolu k hrobu d. *exsequias alcs comitari; exsequias alcs funeris prosequi*.

dopřáti, komu čeho *concedere, permittere* = dáti *dare, tribuere*, = nezáviděti *non invidere alcuí alqd*; ani v noci pokoje si nedopřáti *ne noctu num quidem tempus sibi ad quietem relinquere*.

dopsati, v. „dopisovati.“

doptati se, *percontando reperire n. cognoscere alqd*; vůbec = dověděti se, v. toto; doptávati se nač, v. „dotazovati se.“

doptávka, v. „poptávka.“

dopustiti, dopouštěti, a) komu čeho = nepřekážeti *permittere n. concedere alcuí alqd*; rád něčeho d. *facile pati alqd*; v. „dovoliti“; b) d. něco na koho: bůh to na mě dopustil *divinitus alqd mihi accidit*; nedopouštěj bůh *dii prohibeant!* 2) d. se čeho *committere* (*scelus*), *admittere* (*flagitium*); *incidere in alqd*; vraždy *caedem facere, perpetrare*, lehkomyšlnosti *imprudenter agere, bezpráví injuriam facere*.

dopuštění, d. boží *consilium divinum*; dopuštěním božím, též *divinitus* (na př. se stalo *accidit*).

doraziti, dorážeti, a) = dobiti *conficere alqm*; b) d. u-kam *pervenire, venire* (*Romam, ad urbem, in fines Eburo-num*); c) d. na koho *incurrere, se inferre* (*in hostem*), *irruere, impetum facere in alqm*; *instare alcuí*; *premere* (*hostes*); *oppugnare alqm*; bouře doráží na loď *tempestas naves affligat*; d. na sebe, o dvou jezdcích *adversos concitare equos*; tp. dorážeti na koho *prosbami fatigare alqm precibus, otázkami interrogando, řeči n. slovy insectari, laccessere alqm* (*dictis n. conviciis*); *invehi in alqm*.

doráženi, na koho *petitio; impugnatio, oppugnatio*; ost. opiš slov. předch.

dorosti, dorůsti, *dorostati, adollescere*; dorostlý *adultus*, d. syn *filius adollescens*; dorosti svých let *in suam tutelam pervenire*.

dorozumění, dorozuměti, v. „srozumění“ atd.

doručiti, komu co *in manus dare, tradere, reddere alcuí alqd*.

doryti, dorývati, nač *oppugnare alqd*; „dorážeti.“

dosaditi, dosazovati, a) *addere, adjicere alqd alcuí rei n. ad alqd*; peníze d. *pecuniam supplere*; své jmění d. *deperdere, consumere alqd*; ze svého d. co ztratil *reficere quae amissa sunt; damnum explere n. compensare*; b) d. koho kam: na úřad *praeficere alqm muneri*, na místo jiného *sufficere n. substituere alqm in locum alcs*, na trůn, na královs ví *constituere alqm, regem, opět in regnum alqm restituere; reducere alqm*; v předešlou hodnost d. koho *restituere alqm in pristinam dignitatem*; c) d. komu n. na koho *instare alcuí*.

dosah, v. úsloví: to jest n. leží mimo d. smyslu našich *haec extra nostrum conspectum posita sunt; haec non intelligimus n. non satis perspicimus*.

dosáhnouti, dosíci, dosahovati čeho, k-m 1) pův. = dotýkati se, a) vůbec *contingere; attingere alqd* (na př. až do nebe, k nebi *coelum*); b) zvl. α) o bytostech živých: dosáhnouti kam *manu prehendere n. prehendere posse alqd*; dosahovati rukou nač *manum tendere n. porrigere ad alqd*; β) o věcech: o výšce vrchů *attolli* (*in coelum*), *erigi* (*in nubes*); šatu: *defluere ad alqd*; o vodě: *superare alqd, excedere alqd; aequare alqd*; o území a hranicích: *porrigi ad . . ., pertinere usque ad n. pouze ad . . ., patere usque ad . . .*; meč hluboko dosáhá *ferrum alte descendit*; tp. tam až dosahuje bloupost lidská *tanta est stultitia mortalium*; 2) tp. a) = dojíti někam *pervenire* (*Romam, ad locum alqm*); b) obdržeti, dobytí *comparare, parare sibi alqd, adipisci, consequi, assequi*, (příznivými poměry) *nancisci*, (prosbami) *exorare, impetrare alqd*; žádosti své, záměru svého d. *ad id, quod volumus, pervenire; id, quod volumus, consequi*; d. úřadu *munus mihi defertur, mandatur; muneri praeficior*, přízuš od toho *inire gratiam ab alqo, conciliare sibi gratiam n. favorem alcs, statku, slávy bona, laudem sibi colligere, bona sibi parare, gloriam acquirere n. consequi, adipisci*; d. vítězství *victoriam reportare* (*deportare*, nad nepřitelem *ab hoste*); c) rozumem d. čeho, v. „postihnouti“; d) d. stáří vy-sokého *ad summam senectutem pervenire*; v. „dojítí.“

dosavad, dosud, adv. *adhuc; usque ad hoc tempus* (*hunc diem*); *etiamnunc*; d. ne *nondum, adhuc non*; d. nikdo *adhuc nemo n. nemo adhuc*.

dosavádní, *qui (qualis) adhuc fuit*; d. předpisy *praecepta, quae ad id tempus data sunt*.

dosazení, = vynahrazení, toto; d. na úřad, opiš slovesem

dosednouti, dosedati, a) pův. *considerare*; d. koně *conscendere equum*; b) d. nač = ujíti se čeho *inire (consulatum)*, d. na trůn, na království *imperium inire, accedere ad gubernacula imperii, imperium capessere, summā rerum potiri*; d. po někom *in regnum succedere*; v dědictví d. *hereditatem adire*.

dosici, v. „dosáhnouti.“

doskočiti, doskakovati, kam *saliendo pervenire alqo*; d. pro koho *arcessere alqm*, pro něco *cito afferre alqd*; doskakovati na koho, v. „dorážeti.“

doslech, v. úsloví: dle d. *ut fama est; ut audio*.

doslechnouti, doslyšeti, doslýchati, čeho a) = do konce slyšeti (*omnia audire, exaudire, auribus percipere*); b) nedoslýchati *auris tardiores habere, surdastrum esse*; c) = srozuměti *comperire, accipere alqd*; doslechl jsem *ad aures meas pervenit*.

dosloužiti, v. vysloužiti.

doslov, epilogus.

doslovní, -ý, *ad verbum expressus; singula verba reddens; adv. ad verbum*; d. převéstí, přeložiti *alqd ad verbum n. totidem verbis transferre, exprimere*; d. uvéstí místo *verbis ipsis, quae scripta sunt, uti*.

dosouditi se čeho, v. „vysouditi.“

dospěch, v. „pěch.“

dospělost, *maturitas; tempestivitas* (obě pův. i tp.).

dospělý, *maturus; tempestivus* (obě pův. i tp.; *matura aetas, m. iudicium*); d. v čem *pervitus, gnarus rei alcs*; d. v letech n. dospělého věku, dospělého rozumu n. d. na rozumu *maturus annis, animo*; d. dívka *virgo nubilis, matura*; d. býti, též *maturitatem suam habere*

dospěti, dospívati, a) = doběhnouti *accurrere, advolare*; b) dospěti věkem *ad maturitatem pervenire, dospívati maturescere; maturari; adolescere; ad maturitatem venire*; d. kam, *pervenire, venire alqo*; d. k (svému) konci *ad finem n. exitum adduci; finem habere n. capere*; nahlížíš, kam až věc dospěla *quo in loco res sit, cognoscis*; tážeš se, kam jsem dospěl *quaeris, quid profecerim?*

dost, dost, dosti, adv. *satis* (= s potřebu), *affatim* (= do vůle); *nedosti parum*; d. peněz *satis pecuniae*; d. dobrý *satis bonus* (jindy komp.: d. tvrdý *durior*, d. štěbetavý *loquacior*); d. učenosti *satis magna doctrina n. satis doctrinae*; d. síly míti k čemu *satis posse ad alqd*; až d., d. a d., více než d. *abunde, satis superque*;

d. veliký, značný *aliquantus*, d. veliká část *aliquantum*; ani d. málo *nihil* (na *vultum mutare*), *ne minimā quidem re* (na př. *offendere alqm*); zvl. a) d. býti *sufficere, satis esse; contentum esse re alqa*; podobně: *ctnost jest si sama d. virtus sese contenta est (ad beate vivendum)*; b) d. míti na čem *satis habere alqd; alqd mihi sufficit*, = syt býti *satis habere, satiatum esse*; d. míti čeho *abundare, affluere re alqa*; (avšak) na tom d., d. toho *sed satis de his, sed haec hactenus*; avšak ne d. na tom *neque vero id satis habuit*; a na tom nřetmajíce d., *roti se quin etiam conjurant*; mám toho d. *taedet me hujus rei*; c) d., za d. učiniti komu, čemu *satisfacere (alcui, officio suo), explere (officii partes, alqm)*, slovu svému, slibu za d. učiniti, *persolvere, implere promissa, promissum praestare*, neučiniti *fidem fallere*; bylo mi za d. učiněno *satisfactum mihi est*; d. učiniti za něco *expiare (scelus supplicio), luere (peccatum, poenas peccati)*.

dostačiti, -ováti, *satis esse*; d. komu, k čemu, *sufficere alcui, ad alqd; par sum alcui rei n. alcui*; v. „dostatečný“ býti; dostačuje mi něco, též *contentus sum re alqa, satis habeo alqd*; 2) d. kam, v. „dojiti.“

dostatečný, *qui satis esse videtur; sufficiens* též adv. *satis* n. vhodné adj., = vhodný *idoneus; justus (altitudo)*; d. příčina *satis plena ratio*; d. svědek *testis locuples*; d. vzdělanost *satis magna doctrina n. satis doctrinae*; d. známost lainy * *satis idonea Latinorum literarum scientia*; d. býti k čemu *satis posse ad alqd; posse alqd facere, nebýti non posse facere alqd, facultas alqd faciendi mihi non data est*; není již k tomu d., aby úřad spravoval *non sufficiunt jam vires ad munus obeundum*; zanechal d. posádku *praesidii quod satis erat n. praesidium quod satis esse arbitrabatur, reliquit*; adv. v. „dost.“

dostatek, důstatek, copia; s d. *satis*, d. n. s d. míti čeho *alqd mihi sufficit*, peněz *satis pecuniae habere*, v. „dost.“; všeho míti d. *omnibus rebus abundare*.

dostati, dostávati, a) = obdržeti, vůbec *accipere*, náhodou n. neočekávaně *nancisci*, prosbou *impetrare*, = nabyti, vydobyti si *adipisci, consequi, assequi alqd*; d. něco (za peníze) = koupiti *emere alqd*; opět d. *recipere, recuperare*; d. list *litterae mihi afferuntur, ad me perferuntur*, zprávu *nuncius mihi affertur, ad me perfertur*; zvl. a) d. něco = obdařen, trestán býti čím: d. pochvalu *laudari*, domluvu *reprehendi, biti caedi, castigari, ranu vulnerari*, též *vulnus accipere n. excipere (ore de*

obličej, *corpore* do těla); d. byt *hospitio* n. *tecto recipi*, trest *puniri*; β) zuby dostávati † *dentire*; γ) d. službu *munus nancisci*; δ) d. vítězství, v. „zvítěziti“, dědictví, v. „děditi“; ε) mečem zemi d. *expugnare terram*; ζ) příhodného času dostavě *occasione oblata*; b) = dosáhnouti, v. toto; 2) d. se, a) dostane se čeho n. něco komu *contingit*, *obtingit*, *evenit* *alcui* *alqd*; = připadá na koho *cedit* *alcui*, *redit*, *venit* *ad* *alqm* (*hereditas*, *imperium* a p.), = dostati něco, v. shora a) d. se komu za manželku *nubere* *alcui*; dostane se mi vlády *imperium ad me pervenit*, *mihi obtingit*; d. se mi trestu, chvály a p. v. shora a) α); dostává se komu čeho = dostačuje, v. „dostačiti“; nedostává se *abesse*, *deesse*; nedostává se času *spatium non datur* (na př. *pila conjiciendi*); ničeho se mu nedostává *nil ei deest*; b) d. se za sebe *matrimonio jungi* n. *conjungi*; *nuptiis inter se jungi*; c) dostane se, s inf. = musiti něco učiniti (dostalo se mi jíti přes les *debebam* n. *opus mihi erat silvam transire*), v. „museti“; = podařiti se *contingit* *mihi*, *ut* etc.; dostalo se mi s ním mluvíti *aditum sermonis cum eo habui*, dostane-li se mi s ním mluvíti *si qui mihi erit aditus cum eo agendi*; d) d. se kam, α) = dobytí, vloupati se *irrupere*, *irruere* (*in aedes alienas*), β) = přijíti *pervenire*, *venire* (*Romam*, *ad urbem*, *in fines Eburonum*); *venire* (*in manus alcs*), (nechtě, mimo nadání) *incidere*, *incurrere* (*in manus hostium*); d. se na svět *in vitam* (*lucem*) *cdi*, *nasci*; d. se mezi špičaté koly se *induere vallis acutis*, nahoru *emergere*; *eniti*; d. se za kořist komu *ab alqo rapi*, *aufferri*, *spoliari*; do žaláře se d. *in vincula* n. *in carcerem conjici*, *includi*; d. se mezi koho *incidere in alquos*, do špatné společnosti *implicari consuetudini malorum hominum*; γ) d. se výše, na vyšší důstojenství *evolare altius*; e) d. se odkud, z čeho *solvi*, *liberari* *re alqa*; z vězení *vinculis solvi*; f) d. se do sebe *manus conserere*.

dostáti, a) d. komu též: d. pole = neustupovati *locum tenere*; *alcui resistere*, *loco non cedere*; d. nepříteli *impetum hostium sustinere*; vůbec též *parem esse* *alcui*; d. při kom, s kým *permanere apud alqm*, *non deserere alqm*; b) zvl. d. v slovu, slovu, slibu, ve věrnosti (komu *alcui*) *fidem persolvere*, *liberare*, *servare*; *promissa implere*, *promissum tenere*; *prae-stare fidem* n. *promissum*, nedostáti slova *fidem fallere*; d. úmluvě n. smlouvě *stare pacto*; d. k právu *vadimonium obire*; d. úkolu n. úloze, povinnosti své *implere partes officii*, *explere officium*.

dostaveni, d. domu *exaedificatio*; d. se kam *adventus*; ost. opiš slov. násl.

dostaveničko, *locus ad conveniendum constitutus* n. *dictus*; míti s kým d. *constitutum habere cum alqo*.

dostavěti, (dostaviti), dostavovati, dům a p. *exaedificare* (*domum*).

dostaviti, (dostavěti), dostavovati, a) d. koho kam, *adducere alqm*, zvl. k soudu *sistere alqm*; d. svědka *testem proferre*, *producere*, *adducere*, rukojmě *vadem* n. *praedem dare*; b) d. něco = doložiti (v písmě a p.), v. toto; 2) d. se, zvl. k soudu, ku právu *sistere* se n. *sisti in jure*; též *adesse*, *vadimonium obire*; vůbec *adesse*, *venire*, *apparere*; čteně *frequentes convenire*, k hostině *celebrare convivium*; v příhodný čas se d. *tempore* n. *opportune venire*

dosti, v. „dost.“

dostičinění, dostiučinění, *satisfactio*; sjednati si d. *injuriam illatam ulcisci*, na kom *expetere poenas ab alqo*; ost. v. „dost“ a „činiti.“

dostih, d. konské *cursus equorum*.

dostihnouti, a) koho *consequi*, *assequi*, (o zlých věcech) *opprimere*, *dostihat* *insequi*, *persequi alqm*; taktéž tp.: = rovnati se komu *consequi*, *aequare alqm* (v čem *re alqa*), *dostihat*, *chtít* *dostihnouti* koho *imitari alqm*; b) d. čeho (rozumem) *mente* (n. *cogitatione*) *alqd comprehendere* n. *capere*, *complecti*; *percipere*, *perspicere alqd*.

dostizitelný, *quem consequi possumus*; *quod explorare possumus*; *penetrabilis*.

dostoupiti, dostupovati, a) čeho *pervenire*, *venire* (*in n. ad locum alqm*); vrchu hory d. *ascendere montem*, *escendere* n. *ascendere*, *evadere in montem*; tp. tam až dostupuje hloupost lidská *tantum est stultitia mortalium*; b) na nohu d. *nemoci insistere nequire*; *ingredi non quire*; c) tp. d. na trůn a p. *imperium capessere*, *summam rerum potiri*; d) dostupovati na koho *invehit in alqm*; d. na koho *se contendere ab alqo*, *ut* etc.

dostřeleni, *telum jactus* n. *conjectus*; na d. *quo telum adjici potest*, přijíti *sub ictum dari*.

dostřeliti, šípem *telum adjicere*; co by dostřelil *quo telum adjici potest*.

dostřici se, koho *conspicere*, *conspicari alqm* n. *alqd*.

dosud, v. „dosavad.“

dosvědčení, opiš slov. násl.

dosvědčiti, -ovati, čeho, co svědek *testificari* n. *testimonio confirmare alqd*; *testem esse rei alcs*; vůbec = tvrditi *affirmare*, *testari* (*se id pacis causa fecisse*); (to do svědčuje ta okolnost, že *argumento huic rei est, quod* etc.); = osvědčiti, v. toto; d. se koho, v. „dokládati se.“

dosyta, adv. v. „syty.“

došek, střecha došky krytá, došková, *tectum stramineum*, chýže došky krytá *casa stramine tecta*.

dotad, dotud, adv., a) o místě *huc*; *ad hunc locum*; *ad hanc rem*; b) o čase *adhuc*; *usque ad hoc tempus (hunc diem)*; = do toho času *usque eo*; d. — až *tamdiu* — *donec n. dum*.

dotáhnouti, dotahati, a) něco kam *trahere*, *pertrahere alqd in locum alqm*; b) abs. = dojítí kam, zvl. o vojsku, v. „dojítí“ kam.

dotaz, dotázka, *interrogatio*; *percontatio*; d. za udělení rady *consultatio*; útrpný d. *quaestio (per tormenta)*; odpověď dáti na d. *respondere ad ea, quae quaesita sunt*; k mému d. n. s mým d. a vědomím *me sciente ac prudente (id fecit)*; bez d. jich *is insciis n. imprudentibus*; d. vznéstí na koho, d. na koho učiniti, v. násl.

dotazovati se, dotázati se, koho nač n. na kom o čem *quaerere alqd ex n. ab alqo*, (důr.) *interrogare, percontari alqm de re alqa*; zvl. = o radu n. úsudek něčí se *tázati consulere alqm de alqa re*; senátu se d. *referre ad senatum*.

dotčený, zvl. svrchu d. *qui supra dictus (commemoratus, scriptus) est; de quo supra commemoravimus*; též pouze *ille*.

dotírání, na koho, v. násl.

dotíratí, dotřítí, na koho *instare alcuí*, na nepřítele *premère hostes; instare hostibus*; d. nač *contendere alqd, instare de re alqa n. ut alqd fiat*; 2) d. se se *inferre*, ke komu *in familiaritatem alcs se insinuare*; v. „vtírati se“; dotřítí se úřadu *ad honorem obrepere*.

dotřavost, *importunitas; procacitas*.

dotřavý, *importunus; molestus, procax*; adv. *importune; moleste*.

dotisknouti, na koho, v. „útok“ činiti.

dotknouti se, dotýkati se, čeho n. koho, a) pův. *tangere, attingere alqd n. alqm*, násilně *impugnare alqm*, čeho *invadere (in alienas possessiones)*, *manum afferre (bonis alienis)*; n. dotknutý *intactus*; = neporušený *involutus (templum, homo)*, *integer (signum)*; b) tp. α) v řeči se d. čeho *tangere n. attingere, perstringere, breviter commemorare alqd*; β) něčí cti n. osoby něčí se d. *de fama alcs detrahere, violare n. offendere existimationem alcs*; obecněji = urazití koho, vůbec *offendere alqm, injuriam inferre alcuí*; slovy, řečí se d. koho *dictis n. conviciis alqm insectari, lacerare*; γ) zlem nějakým d. se koho *vexare, urgere, tentare alqm*; δ) neosob.: = přináležeti *pertinere ad alqm n. alqd, attinere ad alqm*; tebe se to dotýče *tua res agitur, res ad te spectat*; to se mne nedotýče *id nihil ad me attinet, nihil meā*

interest; co se mne dotýče *quod ad me attinet*; co se dotýče, v. Vojáček „Rukověť“ §. 81. b); e) d. se čeho = hraničiti, v. toto.

dotknuti, *tactus*; častěji však opíše se slov. předch.

dotlouci, koho *conficere alqm*.

dotřítí, v. „dotírati“.

dotrvati, v. „vytrvati“.

dotud, v. „dotad“.

dotvrditi, dotvrzovati, čeho *firmare, confirmare alqd (jurejurando, argumentis)*; přisahou vzájemně d. *jusjurandum inter se dare*; d. slova skutkem *verbis fidei imponere*.

dotyčný, v. „dotčený“.

dotýkati, v. „dotknouti“.

doubrava, *quercetum*.

doučiti, koho *edocere alqm*; d. se, = docela se naučiti *perdiscere alqd*, = přestati se učití *discendi finem facere*; člověk se nikdy nedoučí *semper alqd addiscendum est*.

doufání, v. „naděje“.

doufati, *sperare, spem habere* (že přijde *eum venturum esse n. fore ut veniat*); d. čeho do koho *sperare alqd ab alqo*; d. v koho *spem in alqo habere (ponere, reponere, collocare)*, v boha *deo confidere*; = spoléhati se *fidere, confidere (alqo n. alcuí, re alqā n. rei alcuí na př. suis viribus)*; doufám věčný život *spero, me semper esse victurum*.

doupě, *lustra (orum)*; = skrýš *latibulum*.

doušek, *haustus; potio*.

douti, *flare*, (básn.) *spirare*; ost. v. „dmouti“.

doutnati, *gliscere*.

dovádění, *lascivia*.

dováděti, v. „dověsti“.

dovádívý, *lascivus*; (důr.) *petulans*.

dováletí, *bellum conficere; debellare*.

dovářiti, pův., d. něco *percoquere alqd*; tp. d. (jmění) *decoquere*, v. „dohospodařiti“.

dováženi, v. „dovoz“.

dovážeti, v. „dovézt“.

dovážný, *gravis (auctor)*; d. svědek *testis locuples*.

dověděti se, dovidati se, o čem n. čeho *comperire, cognoscere, audire alqd, certiore fieri de re alqa*, též *accipere alqd ab alqo*; chtítí se d. = dovidati se čeho *quaerere alqd (u koho ex alqo)*; (důr.) *percontari, exquirere, sciscitari alqd*.

dovědný, vůbec = praktický: d. člověk *homo usu peritus n. callidus; idoneus (ad alqd n. qui alqd faciat)*; = potřebných vědomostí mající *prudens; peritus (rei alcs)*; d. právník *juris n. jure consultus; juris peritus*, býti *juris scientiā praestare*.

dověřovati, v. „důvěřovati“.

dověsti, dovoditi, dováděti, dovozovati, 1) pův. = k místu vésti *ducere, adducere, deducere*.

cēre alqm algo n. ad alqm; v. též „doprovoditi“; 2) tp. a) d. čeho = k místu a konci, k cíli a konci, ke konci d. něco, = spůsobiti, v skutek uvéstí něco *efficere, conficere, perficere alqd n. ut alqd fiat*; eo *perducere rem ut etc.*; v. též „dokázati“; dovedl mnohých nepřekných kousků *multa malitiose fecit*; válku ke konci d. *bellum conficere n. perficere*; zvl. dováděti, abs. *lascivire*; *petulantem esse*; b) d. čeho čím = dokázati důvody, písmem a p. *demonstrare, probare, ostendere, confirmare (rationibus, argumentis) alqd n. rem ita se habere*; ost., jakož i rčení: d. něco na koho, v. „dokázati.“

dovéztí, dovážeti, *vehere, advehere alqm n. alqd algo*; zboží do země dovážeti *importare merces*; dovážeti potravin a p. *subvehere, supportare (suppeditare) frumentum exercitui, commeatum*, „dodávati.“

dovidati, v. „dovéděti.“

dovléci, v. „dotáhnout.“

dovoditi, v. „dověsti.“

dovolati se, koho *advocare alqm, čeho clamitando nancisci*, (prosba) *impetrare*, (vůb. c) *adipisci, consequi alqd*, práva se d. *jus suum adipisci*; dovolávati se koho n. čeho *implorare, invocare (alqm, deos, fidem alcs, auxilium alcs)*, co svědka *testari n. testem invocare alqm*; práva svého se d. *jus suum persequi*, zbrání *jus suum armis exsequi*.

dovolená, *commeatus*; d. dáti komu *commeatum dare alcuí*, o d. žádati *commeatum petere*, na d. pustiti koho *in commeatum mittere alqm*.

dovolení, *permissio*, v abl. sing. též *permissus* (s tvým d. *permissu tuo*), = právo k čemu *jus, potestas, copia (facere n. dare alcuí jus, potestatem alqd faciendi)*; bez mého d. *me invito, me non concedente*; mám d. *licet n. permissum est mihi*; s d. (zvl. = z odpuštění) *sit venia dicto, honos sit auribus*; s tvým d. to řeknu *pace tua n. bona venia tua* (též *propitiis auribus tuis*) *dixerim*; o d. žádati *veniam petere*, d. obdržeti *veniam impetrare*.

dovoliti, -ovati, komu čeho *permittere n. concedere alcuí alqd*; *facere n. dare alcuí potestatem n. jus alqd faciendi*; *sinere (ut alqd fiat), pati (alqd fieri)*, nedovoliti, též důr. *vetare* s akk. a inf.; dovolím ti toho, aby odpověděl n. odpověditi. *permitto tibi respondere n. ut respondeas, sino n. patior te respondere*; bylo mu dovoleno odpověditi *respondere situs est*; d. k čemu, v. „svoliti“; jest dovoleno *licet*, (vzhledem k zákonu božskému) *fas est*; dovolí-li to zdraví mé *si per valetudinem licebit*, pokud zákony toho dovolují *quoad*

per leges licet; zvl. a) d. koho = propustiti na čas *commeatum dare (militibus)*; β) d. si něco *non dubitare (alqd facere)*, (bezprávně) *sumere sibi alqd*, nedovoliti si čeho *abstinere re alqa*; mnoho si d. *indulgere sibi*; všechno si d. proti komu *omni genere contumeliarum (injuriarum) alqm prosequi*; γ) dětem a p. mnoho d. *magn- esse in alqm indulgentiā*; *indulgere, connivere alcuí*; δ) d. se *veniam petere*; e) part.: věc dovolená, *fas* (neměl za věc d. *fas esse non arbitrabatur*); dovolená vyražení *voluptates permissae*; dovoleným způsobem se obohaciti ** rem suam honeste augere*; „dovolená“ co subst. v. zvl.

dovoz, a) = dovážení *subvectio (frumenti)*; *invectio (vini, mercium)*; nařízený d. obilí *frumentum imperatum*; d. obilí naříditi komu *frumentum imperare alcuí*; nebylo d. z Egypta *nilhil ex Aegypto subvehatur*; b) tp. = co dovezeno, potrava *commeatus* (odniti komu d. *intercludere n. prohibere alqm commeatu*), = „boží vůbec *res (merces) importatae n. importandae*.

dovozování, čeho *argumentatio*.

dovozovati, v. „dověsti.“

dovršiti, něco *cumulare (gaudium)*, *cumulo augere alqd*; též *complere implere alqd (re alqa)*; *absolvere (beneficium)*; aby se neštěstí mé dovršilo *ne quid mali daret (deesset)*.

dovtipiti se, čeho *mente comprehendere n. complecti* = uhodnouti *conjecture, conjecturā assequi alqd*.

dozajista, v. „jistý.“

dozirati, v. „dozříti.“

doznati, doznávati (se), čeho *experiri, cognoscere alqd*, (jimž jsem tě býti dovoal *qui mihi es cognitus*); d. bolestí *percipere dolores*; d. čeho, v. též „zakusiti“; d. koho, v. též „poznati“; často jen pass. slovesa vhodného: lásky d. *amari*, chvály *laudari*, hany *vituperari* atd.

dozniti, *non amplius n. non jam sonare*.

dozor, *cura, custodia*; d. míti nad čím *praeesse, praesidere rei alcuí*; ost. v. „dohlídka.“

dozorce, *custos*; *magister*, (= představený) *praefectus*; d. nad prací, dárkami a p. *exactor*; d. stavby *exactor operis*; d. budov obecních *aedilis*; d. chrámu *aedituus*; *custos templi*; dáti synu svému koho za d. *alqm filio custodem apponere*.

dozorství, *custodia*; *praefectura* (nad mravností *morum*); pod tvým d. *te custode, duce*, v. „dohlídka.“

dozpívati, *decantare*; *cantandi finem facere*.

dozráti, dozrávati, *maturescere, maturitatem assequi*; tp. na koho *alcuí parem esse*.

dozřiti, dozirati, v. „dohlednouti.“

dozvěděti se, v. „dovéděti se.“

dozvučeti, v. „dozníti.“

dožádati, dožadovati, koho k čemu, též: d. se koho n. na kom n. při kom čeho *rogare alqm alqd, petere alqd ab alqo*; dožádati *adipisci, consequi, assequi*, (prosba) *impetrare alqd*.

dožiti čeho, a) d. (se) čeho = dočkat se *videre alqd*; o, bych (se) toho dne dožil *utinam eum diem vidam!* doufám se toho ještě d. *spero id me vivo futurum esse*; 2) d. = zemřít, v. toto; = doplnit žijící jistého času *pervenire ad (annum sexagesimum), complere (centum annos)*.

dožiti, něco * *metendi finem facere*.

doživotný, -ní, *sempiternus* (d. žalář *vincula sempiterna*), n. se opíše rčením: *dum vivo (vivis etc.), per omnem vitam* (dát komu d. důchodu roční *alqm annuis, dum vivit, praebitis sustentare*), též *quod viventi non adimitur* (a př. *munus, sacerdotium*); d. trestanci *in opus publicum perpetuo dati*; adv. odsouditi koho d. *sempiternis vinculis alqis punire*.

dráb, *apparitor*.

drabant, *satelles*.

dračice, *Furia*; = litá žena *mulier irā n. furore incensa*.

dračka, *taeda*.

draha, *vita, iter*; ♂ lodi, hvězdě *cursus*; = sávodíště *curriculum*, v. toto; tp. d. života = běh života *vitae cursus n. curriculum*, = způsob života *vivendi n. vitae via*; *via, cursus, curriculum (vitae n. vivendi)*; d. cnoty *via virtutis*; vědecká d. *literae*, vojenská *militia*, politická n. státnická *respublica*, d. politickou nastoupiti *accedere ad rempublicam*, čestnou *aditum laudis et honoris auspicari*; d. raziti *viam facere, aperire*.

drahný, a) o počtu, v. „veliký“, „valný“; b) o čase: *multus, longus, diuturnus*; d. léta *per plures annos*; d. čas *diu*; *pridem*, již d. čas *jam diu, jam pridem, jam dudum (Romae sum)*; adv. drahně let *per plures annos* (v. shora); d. let n. časů uplynulo *multi jam anni praeterierunt*; před d. lety *multis ante annis*; za d. let n. časů, *multis annis interjectis*.

draho, drahoty, *caritas n. caritas annonae; difficultas annonae, inopia frumentaria n. rei frumentariae*; d. panovalo v městě *annona premebat urbem*; v tom roce byla veliká d. *annus in summa caritate fuit*.

drahocennost, *caritas, magnum pretium*; = drahocenná věc *res pretiosa n. magni pretii*.

drahocenný, *pretiosus, carus; magni pretii*; = vážený *magni faciens, diligendus, praeclarus*.

drahokam, *gemma*.

drahota, v. „draho.“

drahý, a) pův. *pretiosus, carus, magni pretii*; d. kámen *gemma*; d. kov *metallum generosum*; nebýti d. *parvi pretii esse, parvo pretio vendi*; draho n. adv. draze *magno pretio*, n. pouze *magno; care*; d. koupiti *magno n. male emere, prodati magno n. bene vendere*; tak d. *tanti*, jak d. *quantum*; mnoho dražším býti *multo pluris esse*; rád jsem, že poznal věrnost lidskou ne tak d., kterou já převelmi bolestně jsem poznal *gaudeo te eam fidem cognosse hominum non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognoram*; b) tp. = vzácný *carus, dilectus*; jest mi velmi d. *eum valde diligo*; adv. jež milujeme a draze vážíme *quem amamus carumque habemus*; c) d. čas, d. časy, v. „drahota“; d. rok *annus sterilis*.

drachma, *drachma*.

drak, *draco; serpens*.

dralec, *magnes lapis*.

dralka, * *acus magnetica*.

drama, *fabula*.

dramatický, *scenicus*; adv. *scenice*.

drancíř, ve válce *populator (urbis)*, vzhledem ku kořisti *praedator*; jindy *spoliator, direptor*.

drancování, *direptio, populatio (urbis, regionis)*; *spoliatio (alcs)*; dáti se do d. = počítati *drancovati*, v. násl.

drancovati, abs. *praedari, praedas facere*; d. něco *diripere (urbem, castra, impedimenta)*, *populari (regionem, urbem)*, dūr. *vastare (regionem)*; *expilare (templum, aerarium)*.

dráp, *unguis*.

drápati, v. „škrabati.“

dráti, = trhati, rváti, *vellere, evellere (sibi capillum)*, v. „rváti“; *lacerare (genas, comas, vestem)*; *scindere, discindere (vestem)*; *carpere alqd*; tp. d. lid, v. „dřít“; 2) d. se, a) = trhati se, o šatu *scindi*; b) d. se kam *invadere, irrumpere in locum alqm*; se *ingerere alicui*; c) d. se o něco = chtít to koupiti n. mít *diripere alqd, certatim expetere (puellam), contendere de re alqa*.

dravec, *bestia rapax; avis rapax*.

dravost, *rapacitas; praedae n. rapinae aviditas*; d. řeky, opiš násl.

dravý, a) o zvířatech *rapax*; b) o řece *rapidus; violentus*; adv. *rapide*.

dražba, *auctio*, d. zabavených statků *sectio*; často slovem *hasta*: dražbou n. v d. *sub hasta n. sub hasta publica; auctione*; a. ohlásiti *auctionem proscribere*, držeti *uctionari, auctionem facere*, do d. dáti *haetae subicere*, dražbou n. v d. prodati *sub hasta vendere*.

drážďení, *concitatio*, k hněvu *irritatio*; = lákání *invitamentum, illecebra*, (svůdné) *lenocinium*.

dráždidlo, *incitamentum*, k náruživostem *irritamentum*, = lákadlo *invitamentum*.

drážditi, a) = na rozličné smysly zvl. na chuť působiti *movēre (sensus)*, *excitare (stomachum žaludek)*, *permulcēre (palatum)*; dráždí mne něco *dulcedine rei alcs commoveor*; *ducor re alqa*; b) = popouzetí, a) d. koho k čemu *laccessēre, concitare alqm (ad arma, ad vim inferendam)*, = lákati *illicēre, pellicēre alqm (ad n. in libidinem)*, *stimulare, acuēre (ad crudelitatem)*; d. koho (k hněvu) *irritare alqm, iram alcs commovēre n. excitare, alqm in iram concitare*; k boji d. koho *alqm ad certamen provocare, laccessēre, k zášti odium alcs concitare, k smíchu risum movēre alcuī, k odboji trahēre alqm ad defectiōnem*; β) d. něco = rozjařovati *sollicitare, concitare, inflammare (animos)*, *movēre (sitim, famem, odium alcs, risum)*.

dráždivost, = hněvivost *ingenium irritabile; iracundia*.

dráždivý, vůbec *qui facile movetur, excitatur*, zvl. = hněvivý *irritabilis; iracundus*.

dražebni, *auctionarius atrium siñ, tabula seznám*; adv. *auctione; sub hasta*.

drbatí, *fricare (genas)*, *scabere (caput d. se za ušima, n. v hlavě)*.

drhnouti, v. „třítí, čistiti.“

drkotati sebou, *nutare, vacillare*; zuby drkotají *dentes colliduntur*; = třásti se *tremere*.

drn, *cespes*; d. rýti, řezati *cespitem circumcidere*.

drnový, d. sedadlo *sedile de cespite vivo constructum*.

drob, *viscera n. exta (pl.)*; = střeva *intestina*.

drobet, *drobek, frustum*; = maličkost *res parva n. minuta; parvum n. leve quiddam* (takový d. *res tam parvula n. levis*); zvl. d. chleba *frustulum*; drobet, co adv., v. „trochu“; po drobtech *frustillatim*; po d. řinouti (o řeči) *stillare*.

drobiti, *interēre alqd (alcuī rei, do čeho)*; *comminuēre alqd (menšiti)*.

drobný, *minutus*; = malý *parvus, parvulus*; d. peníze n. pouze: drobné *nummuli*; d. dobytek, v. „brav“; na drobně, po d., n. adv. drobně *minute, minutim*; na d. n. na drobné kousky rozkrájetí, rozsekati *minute concidere, (dříví) findere*; po d. popisovati věc komu *alcuī narrare rem ordine, ut facta n. gesta sit; de singulis agere; singula persequi*; po d. prodávati *alqd divendere*.

drobotina, v. „maličkost.“

dromedár, *dromas*.

drozd, *turdus*.

droždi, *faex*.

drsnatost, drsnost, *asperitas*.

drsnatý, drsný, *asper* (pův. i tp.).

drť, drtiny, *scobs*.

drtití, v. „drobiti.“

drubež, *bestiae volatiles*.

druh, 1) = společník, v. toto; b) = třída *genus* (nejsou toho d. dopisy mé *non ejus generis meae literae sunt*); zboží nejlepššího d. *merx primae notae*, nejhoršího *pessimae notae (mancipia)*; dle druhů *generatim*; zvl. a) jest jistý d. zvířat, která . . . *sunt bestiae quaedam, quae etc.*; β) všechny druhy n. všeho d. *omne genus*: všechny d. ptactva *aves omne genus*, rostlin *herbarum omne genus*; štědrost všeho d. *omne genus liberalitatis*; věci toho d. *genus hoc rerum*; γ) „druhy čeho“ přeložiti možná též pouze dotýčným subst. v pl.: druhy stromů *arbores*, smůly *pices*; jsou tři d. klidu *sunt tres constantiae*, spaní a ostatní d. odpočinku *somnus et quietes ceterae*; všechny d. zármutku *omnes aegritudines*, nebezpečí *omnia pericula*.

druhdy, adv. a) = čase, někdy, *aliquando; interdum, nonnunquam*; b) = kdysi, *olim, quondam*.

druhý, *secundus*; = d. téhož druhu n. jeden ze dvou *alter* (d. Hannibal *alter H.*, jeden na d. vinu strká *alter in alterum culpam conferunt*); d. dne *postridie*; d. roku *anno proximo, insequente*; d. strana (= protivná) *pars n. factio adversa*; první, d., třetí . . . *primus, alter (zřídka secundus), tertius . . .*; po druhé *iterum* (na př. *consul*), za d. *secundo loco, deinde*, (za d., za třetí *tum, post n. deinde; deinde, tum n. postremo*; též větami *accedit quod, addunt etiam, quid quod?*); jeden druhého, o dvou *alter alterum*, je-li ve třech: jeden . . . druhý, řeč o více osobách, tu stává *alius*: jeden horší než d. *alius alio nequior est*, jeden jest toho, d. onoho mínění *alius aliā sententiā est*; jeden po d. *alius ex alio*; jedno po d. n. za d. *ex aliis alia*; denně mne jedno po d. zdržuje *quotidie me aliud ex alio impedit*; jeden i d. *uterque*, ani jeden ani d. *neuter*; jeden druhého *alius alium, alii alios*; ost. v. též „jeden“; kde o dvou se mluví, tu někdy „druhý“ překládá se zájmenem *hic* (co protiva *ille* onen, první) n. adj. *posterior* (co protiva *prior*); jeden jako d. *uterque pariter*; někdy vynáší se „d.“ o-pakováním subst.: z jednoho domu do d. se stěhovati *ex domo in domum migrare*; jedna ruka d. myje *manus manum lavat*; jeden občan poslouchá druhého *civis civi paret*; od jednoho k d. poslati *mittere circa (vicinas gentes)*; zvl. pl. druží *ceteri*; = jiní *alii*, = ostatní *reliqui*; jedni — d. *alteri — alteri*.

družina, *comitatus*; *comites*.

družiti se, ke komu *socium* n. *comitem* se *adjungere* *alcul*, k sobě *societatem* *inire*.

družka, *socia*, na cestě *comes*; *č. „sp lečn ce.“

družstvo, v. „družina.“

drvo, v. „poleno.“

drvoštěp, *qui ligna caedit*; *lignator*.

dryáčnický, † *circulatorius*, *circumforaneus*; *adv. circulatoris more*.

dryáčnictví, *jactatio circulatoria*; *venditatio*.

dryáčník, † *circulator*; *homo circumforaneus*; = špatný lékař *pharmacopola circumforaneus*.

drzost, *petulantia*; *procacitas*; = všetečnost *curiositas importuna*; = nestyda o t *impudentia*.

drzý, *petulans*; *procax*; = nestoudný *impudens*, = všetečný *curiosus*; = nesklonný *insolens*; *adv. petulanter*; *impudenter*.

držadlo, -i, *manubrium*.

država, *regnum*, *imperium*

držení, a) pův., opiš slovesem; b) = jmění *possessio*; býti v d. čeho *possidere* n. *tenere*, *habere* *alqd*; *esse in possessione rei alcs*; c) d. těla *habitus corporis*.

držeti, 1) trans. a) pův. *tenere* *alqd* (*manu* n. *in manu*; ore ústy, *mordicus* *zuby*); za plášť koho d. *tenere* *alqm pallio*, za ruku (aby jej vedl) *manum dare* *alcul* = zadržeti *manu retinere* *alqm*; d. koho (aby nepadl) *sublevare*, *allevare* *alqm*; vojsko v táboru d. *exercitum castris continere*; nikdo tě nedrží (= můžeš jíti) *non te quisquam moratur*; koně d. (zadržeti) *equum sustinere*; držte jej! držte jej! *retinete, tenete!* sloupy drží chrám *columnae sustinent templum*; hlavu, tělo prosto d., d. se *rectum stare*; na uzdě d., za uzdu d. *continere*, *cohibere* (*equum*, tp. *cupiditates*, *iram*, *alqm*); štít nad hlavou d. *scutum super caput efferre*; ruku zhůru d. *tollere* *manum*; tp. d. ruku (n. ruku ochranné) nad kým *defendere* *alqm* n. *alqd*, *diligenter tueri* *alqd*, nad řády aby byly zachováány *conservare*, *retinere*, *tueri* (*veterem morem*, *majorum instituta*), *conservare* (*ordinem*, *decretum*, *leges*); d. něco na sobě *sustinere* (*onus*); d. něco proti sobě, tp. *conferre*, *comparare* *alqd cum alqo*; b) = zadržovati: *tenere*, *continere*, *retinere* *alqm* n. *alqd*, u v zení koho d. *custodiā* *alqm tenere*, *custodire* *alqm*; d. se = přemáhati se se *continere* n. *cohibere*, *sibi temperare*, od hřevu *continere*, *cohibere* *iram*; c) = stav n. proměnu věci ustanoviti: d. něco v tajnosti, skrytě *continere*, *occultare*, *tegere*, *secretum habere* *alqd*, před kým *celare* *alqm alqd*; přísně, ostře, zkrátka koho d. *dure atque aspere educare*, *severius coercere* *alqm*; dům v dobrém stavu d. *sarta tecta aedi-*

um tueri; je-li „d.“ = udržovati *servare* (*alqm incolumen*, *alcul vitam*), *conservare* *alqm* n. *alqd*; *salvum* n. *integrum praestare* *alqd*; v paměti d. *memoriā tenere*, *in memoria retinere* *alqd*; c) = chovati, péstovati *sustinere*, *alere* (*exercitum*, *canes*); d) = odbývati, slavit: d. soud *ius dicere*, *judicium exercere*, sněm, sjezd *comitia peragere*, *conventus agere*; radu d. *consiliari*, *consultare*, *consilium inire*, oč *deliberare* *alqd* n. *de re alqa*, s kým *adhibere* *alqm in consilium*; senát d. *senatum habere*; stráž d. *excubias agere*, (řeč *orationem habere*), svátek, slavnost *agere festum*; +) = plati: d. slovo, slib, připověď *servare fidem*, *tenere promissum*, smlouvu *stare pacto*, přísah *iusjurandum servare*; f) = zachovávat *servare*, *observare* (*legem*), *tenere* (*morem*, *modum*), *colere* (*ritus patrios*); pořádek d. *servare ordinem*, v čem *ordinem adhibere* *alcul rei* u. *in re alqa*; d. přátelství *amicitiam servare*; h) = míti něco, vládnouti čím: *possidere*, *tenere*, *habere* *alqd*; *est mihi res alqa*; správu d. nad čím, v. „spravovati“ něco; v moci své d. *tenere* (*Alexandriam*); d. místo něčí *fungi vice*, *suscipere partes alcs*; úřadem d. něco *jure* n. *auctoritate muneris sui curare* *alqd*; ch) = mnoho d. o někom n. na koho *magni aestimare* *alqm*, nač *alqd*; málo d. nač *parvi aestimare* *alqd*; na sny d. *somniis tribuere aliquid* (*mного multum*); tudíž v dalším smyslu = míti *habere* (koho za reka *alqm fortem* n. *pro forti*), *existimare*, *putare*, *judicare* etc., = věřiti *credere*; zač mně držíš *quis* n. *qualis tibi videor*; za nepřitele d. koho *alqm habere hostem* (když skutečně jest), *pro hoste* n. *in hostium numero* (nepřátelky nakládá s ním; mnoho d. o sobě *minime sui contemptorem esse*; já nedržím, aby on přišel *non puto, eum esse venturum*; za jistě d. něco *habere* n. *ponere pro certo*; držím o nich, že jsou . . . *puto eos esse* etc.; Apollo držel Sokrata za nejmoudřejšího člověka *Socratem Apollo sapientissimum judicavit*; pročež o tom, jež psáti budu, tak držíž *quare ea, quae scribam, sic habeto* (s akk. a inf.); i) = obchovati (o míře) *continere*, *capere*, o delné míře též *efficere*; 2) intr. a) = pevným býti, nerozbiti se a p. *firmum esse*; *non rumpi* n. *frangi*; barva drží *color manet*; b) d. kým *stare ab alqo* n. *a parte alcs*, *favere* *alcul*, *facere* n. *sentire cum alqo*; d. spolu (= v témž postavení, též strany býti) *in eadem causa esse*; s nikým nedržeti *nullius partis esse*; dohromady d. *conspirare*, *consentire*, *concordem esse*; d. proti komu *contra* *alqm facere*; c) d. nač *retinere*, *servare*, *tueri*

alqd; přísně na to d., aby . . *vehementer observare, retinere n. cavere ut* . . , aby ne — ne . . ; 3) d. se, a) d. se *α*) koho, tp. *sequi alqm, applicare se ad alqm*; *ad voluntatem alcs accedere*, = spoléhati se na koho *niti alqo, confidere alcu*, d. se koho co svědka, zpravodaje a p. *alqm sequi auctorem*; nedržeti se jednoho spisovatele *auctorem neminem unum sequi*; *β*) d. se čeho, pův. *prehendere alqd*; tp. *tenere n. (constanter) sequi alqd, manere in re alqa* (na př. *in sententia sua*); pevně se d. čeho *tenere, retinere alqd*, královského názvu *regium nomen omni vi amplecti*; pověř se d. *superstitionibus obnoxium degere*; d. se slov, při výkladu ** verba premere*, při překladu *ad verbum reddere n. vertere*; d. se předpisů, zákonů *se alligare ad praecepta, ad leges*; v. 1) f); b) spolu, pohromadě se d. *cohaerere, nedržeti confusum et perturbatum esse*; c) = chovati se nějak: tak se d. *ita se gerere n. tractare*, dobře se d. (v bitvě) *fortem se praebere, fortiter agere, (vůbec) bene (n. male) se gerere, exhibere, praebere*; d) = zachovati své postavení a p., *α*) = platně se brániti *sustinere, se defendere n. ueri*; v městě se d. (o obléhaných) *urbem retinere et defendere*; nemoci se d. proti nepříteli *hostes n. hostium impetum sustinere non posse*; věc se jinak d. (= hájiti) *nedá teneri res aliter non potest*; *β*) d. se někde = zdržovati se, v. toto; *γ*) = nezkaziti se *permanere integrum*; *servari posse* (o obilí a p.); vůbec = trvati *durare; manere*; *ε*) d. se kam (při plavbě) *tenere n. cursum tenere alqo*, k Cypru *Cyprum tenere*; v pravo se d. (v chůzi a p.) *ad dextram ire*.

držitel, *possessor rei alcs, dominus*.

dřeň, *medulla*.

dřeni, v údech, holení *artuum dolores*.

dřepěti, (nečině) *desidere*; d. u knihy *imminere libro*.

dřevař, *lignarius*.

dřevce, = násada u kopí *hastile*, = kopí samo *hasta; lancea*.

dřevěněti, tp. = trnouti *torpescere, obtorpescere*.

dřevěný, *ligneus*; d. uhlí *carbo*.

dřevný, -ní, dřivní, = někdejší *pristinus*; *qui olim erat*; = předešlý *prior, superior*.

dřevo, *lignum*, dříví *lignum n. pl. ligna*; d. k stavení a p. *materi*; d. sekati *ligno n. materiam caedere, štípati findere, ositi, přinášeti lignum petere*, (o vojínech) *lignari*; dřevo, tp. = strom *arbor*; přísl.: ne každému d. dostane se býti řádrem *non e quovis trunco fit Mercurius*.

dřevotoč, *teredo; termes*.

dřimati, *dormitare*, = tiše spáti *placide dormire*.

dřimota, *somni necessitas; somnus*; tichý spánek *somnus placidus*.

dřin, *cornus*.

dřiti, 1) pův. (dobytek zdechlý) d. *pellem detrahere (bestiae)*; 2) tp. a) nouzi n. psoutu d. *fame laborare*; b) lidi d. *α*) = loupiti *bonis exuere alqm*; *β*) = trýzniti *vexare, exercere alqm*.

dříve, adv., v. násl.

dřívější, *prior, superior*; též *proximus*, = bývalý *pristinus*; adv. dříve a) = časněji *prius; citius*; mnohem d. *multo ante*, o něco d. *paulo ante*; čím d. tím lépe = co nejdříve *quam primum, primo quoque tempore*; d. než *prius n. ante quam*; d. než se kdo naděje *celerius omnium opinionone*; d. času *ante tempus*; d. pomyšlení *celerius omnium spe*; Homer žil mnoho let d. než Romulus *H. multis annis ante fuit quam R.*; superl. nejdříve, = před ostatními, adj. *primus* (přišel nejd. *primus venit*, jej viděl jsem nejd. *eum primum vidi*); „d.“ o dyou *prior* (kdo d. úzinu obsadí *qui prior angustias occupat*; nepřátelé d. válku započali *hostes priores (populo R.) bellum intulerunt*); nejd. = z počátku, nejprve *primo*; co nej., v. shora; jakž nejd. *quum primum; ut primum; simul ac (atque)*; b) = před časy *antea; olim, quondam*.

dříví, v. „dřevo.“

dska, v. „deska.“

dštiti, *pluere*; krví, kamením dšti *pluit sanguine n. sanguinem, p. lapidibus*.

dub, *quercus*; d. křemelák *ilic*; tp. o hloupém člověku *caudex, truncus, stipes*.

duben, *Aprilis (mensis)*.

dubový, a) z dubového stromu (na př. věnec, les) *querceus*; b) z dubového dřeva *roboreus*; tp. = hloupý *stolidus, stupidus*.

duh, v úsloví: jde mu *α* d. *corpus sibi facit*; to mi nejde k d. *id nocet mihi*, jde *salutare n. utile est, conducit mihi*.

duha, *arcus coelestis*, obyč. pouze *arcus*.

duch, 1) = vzduch, jež oddychujeme *anima; spiritus*; v. „dech“; 2) to co nás oživuje *spiritus vitalis; anima, též animus*; (d. vypustiti *animam efflare, deponere, edere*); d. popadati *respirare*; 3) = bytost rozumná *mens*; bůh jest pouhý d. *deus est mens soluta quaedam et libera, segregata ab omni concretione mortali*; zvl. = d. zemřelého *manes*; strážní duchové rodinní *penates*, doma *lares*; 4) = duše *animus*; tudíž a) = duševní síla a p., *α*) vůbec *ingenium*; veliký d. *ingenium; animus excelsus*; muž velikého d. n. ducha plný *vir summo ingenio, homo*.

ingeniosus n. *magni ingenii*, bez d., ducha prázdný *hebet ingenio*, *tardi ingenii*; chorý na d. *aeger animo*; již vidím v d. *cerno jam animo*; β) zvl. = bystrost *acumen* n. *acies ingenii*; = vtip, důvtip *ingenium*, *ingenii acumen*; filosofický d. *subtilitas in disputando*; γ) eton. = osoba sama vzhledem k d. j. jmu: veliký d. *homo magni ingenii*, slabý d. *homo animi imbecilli*; silný d. *homo animo firmus*; b) = rozpoložení mysli, kolem nás n. v něm se jevíci *studium*, *animus* n. jiným způsobem: válečný d. *animus bellicosus*, *studium bellicum*; vědecký d. *studium literarum*; d. svobody, poddanství *amor n. studium libertatis, servitutis*, též *ingenium liberum, servile*; d. času *ratio atque inclinatio temporum*; *ingenium, natura saeculi* n. pouze *saeculum*; takový jest d. času *ita se mores habent*; d. nynějšího věku *hi mores*; řečnický d. onoho času *dicendi ratio illius aetatis*; d. ústavy nějaké *universa ratio et institutorum et morum civitatis*, zákona nějakého *sententia legis*; d. spisovatele *indoles propria*, *ingenium scriptoris*; v d. Homera *ex consuetudine Homeri*, *ingenio Homeri convenienter*; v témž d. n. týmž d. úřad spravovati *iisdem artibus munus gerere*.

duchaplný, *ingeniosus* (*homo, dictum*), *ingenio praestans* (*homo*), = důvtipný *acutus*; = vtipný *facetus*; muž velmi d. *vir summo ingenio*; adv. *ingeniose*; *acute, facete*.

důchod, *reditus*, = výnos *fructus*, = zisk *quastus*; důchody obecní *vectigal*, z dolů *pecunia publica quae ex metallis redit*; má značných d. *victus ei abunde suppetit*, *abunde habet unde vivat*, z dolů *magnas pecunias ex metallis facit*.

duchovenský, * *ecclesiasticus*.

duchovenstvo, *ordo* * *clericorum*; * *clerici*.

duchovní, a) v. „duševní“; b) d. otec, n. pouze „duchovní“, v. „kněz“; c) = duchovenský, v. toto.

důkaz, a) abstr. = dokazování, vederů důkazu *demonstratio*; *argumentatio*; d. vésti, dovésti *argumentari*, čeho *argumentis alqd probare*; b) konkr., čím se co dokazuje *argumentum*; = znamení *signum*, *documentum*, *indiciu*, *specimen*; důkazy podati *argumenta afferre*, míti při ruce *promptu habere argumenta*; důkazy jako přemoci *redarguere alqm*; na d. býti *signo esse*; d., že . . . *argumentum quo demonstratur* . . . ; to jest d., že věc jest ukončena *hoc est signum n. argumentum, rem esse perfectam*; d. toho jest, že . . . *argumento huic rei est, quod etc.*; d. dáti *specimen dare n. ostendere (rei alcs)*; důkazové mé tobě oddanosti *mea erga te studia*.

důklad, v. „důraz.“

důkladnost, *subtilitas* (u výkladu *disserendi*) *diligentia*; častěji však se opíše: znáš d. onoho filosofa *nosti quam subtilis disputator ille sit*.

důkladný, *subtilis*; *diligens* (d. učenec *homo exquisita doctrinā, vir pereruditus*; d. znalec (vir) *peritissimus, intelligentissimus*) *accuratus* (*doctrina, studium*); = dokonalý (*omnibus suis numeris*) *perfectus* (et *absolutus*; = nákladný *sumptuosus*; d. učenost *eruditio* n. *doctrina accurata subtilis, recondita*; adv. *subtiliter* (*disputare de alqa re*); *diligenter, accurate*; někdy dostačí předslovce e n. *per*: d. poučiti *edocere*, d. jednati o čem *pertractare alqd* d. proskoumati *perquirere, pervestigare*.

důl, a) = jáma, rokle *fovea* (na př. k chytání dravců), *scrobis* (k zakopání čeho) *fossa*; v hornictví *fodina*, a pl. *doly metallum*, stříbrné m. *argentarium*, železné *ferraria* (sc. *fodina*), zlaté *auraria* (sc. *fodina*), *metallum auri*; „důl“ = rovina *planities, campus*, = údolí *vallis*, na důl *deorsum*; b) zvl. rčení a) v dole, dole *infra*; ča to adj. *Inferior* n. *infimus, extremus* (d. v listu *in extrema epistola*, d. v městě *in inferiore urbe*, d. u vrchu *ad imum montem*), též předslovcem *sub* (d. utiti *succedere*, d. uvázati *subligare*, d. ležeti *subjacere*); málo doleji *paulo infra*; nejdoleji *infimo loco, infra*; β) z dolu, z důla, zdola, *ex inferiore loco*, z d. až k vrchu *ab imo usque ad summum*; γ) dolů *deorsum*, obyč. však předslovcem *de* (d. skočiti *desilire*, jíti *descendere*, hoditi *dejacere*, patřiti *despicere*, běžeti *decurrere*, né ti *deferre*, vésti *deducere* atd.); dolů! *descende!*

důležitost, a) pův. *gravitas*; *magnitudo*; *momentum*; nemalé d. *maximus, gravissimus*; *magni momenti* (avšak jen s *esse* co výrok: nahlížeje d. věci *quum rem esse magni momenti intelligeret*); b) = záležitost, v. toto.

důležitý, *gravis*; *magnus*; = mocný *multum valens, qui multum potest*; d. věc, okolnost *res gravis* n. *magna, magni momenti*; jest velmi d. *multum n. magni interest, multum pertinet* (ad); jáť vidím, že co do mé slávy není hrubě d. *equidem ad nostram laudem non multum video interesse* . . . ; ale to jsou věci méně d. *sed haec minora sunt*; neměl nic důležitějšího *nil antiquius ei fuit, nihil antiquius habuit*; velmi d. býti *maximi n. summi momenti esse*.

dům, a) pův. *domus*, vzhledem k jednotlivým světnicím *aedes* (pl.); = obydlí *domicilium*, vzhledem k ochraně, již poskytuje *tectum*; d. boží, v. „chrám“; přijati

koho do d. svého *recipere alqm domum suam*; d. a d. *arae focique*; d. kde míti *habitare* n. *domicilium habere loco algo*; zvl. α) d. od d. *per domos*; β) z d. *domo*; γ) domů *domum*, (je-li řeč o více vracejících s-) *domos suas*; δ) doma *domi*; jest doma? *intus est?* ε) v mém, tvém, svém domě *domi meae, tuae, suae*, v d. Caesarově *domi Caesaris*, v cizím d. *domi alienae*; b) = hospodářství *res familiaris*; d. iid ti, spravovati *res domesticas administrare, rei familiari praeesse*; správce d. *qui rem familiarem administrat*; † *dispensator*; c) = domácí, obyvatelé domu *domus, domestici, familia*; pán d., paří d. *herus, hera* n. *pater a mater familias*; d) = rodina *domus, stirps*; člověk dobrého d. *homo honestis parentibus* n. *honesto loco natus*; šlechtický d. *familia nobilis*.

dumání, cogitatio; = polobdění *torpor*.

dumati, in cogitatione defixum n. *cogitationi intentum esse*.

důmnění, v. „domnění.“

důmysl, a) = domnění, v. *toto*; **b)** = myšlenka *cogitatio*, vtipná *dictum (facete, lepide, acute)*; dobré d. *facetiae, sales*, míti *multa acute dicere*; **c)** = mocnost duše, domýšletí *se mens*; d. lidský *intellectus, ingenium (humanum)*; *sapientia, consilium*; muž velikého d. *vir prudentissimus, multi consilii*; d. jeho nic neujde *nil est, quod non perspiciat*.

důmyslný, = vnímavý, ro umný *prudens, prudentiae* n. *consilii plenus*, = vynalézavý *sollers, ingeniosus*; *ad excogilandum acutus*, = umělý, (o o obě) *artificiosus*, (o věci) *arte factus, summo artificio perfectus*; adv. *prudenter*; *sollerter, ingeniose, acute*; *artificiose*; *summo artificio*.

duněti, strepere; tremere (= třáti se; to duní (= dušený tón vydává) *sonus raucus exit*.

dupání, supplotio pedis.

dupati, dupnouti, supplotere pedem; terram pede percutere

důraz, vis, gravitas; pondus; bez d. *levis, frigidus, jejunos*; d. dáti ř. či vim n. *pondus addere verbis, orationem intendere, slovu, n. klásk d. na slovo přeměre verbum*; s d., v. násl.

důrazný, gravis, fortis; adv. *důrazně* n. s důrazem *graviter; cum vi quadam, fortiter; valde*; *důrazněji majore cum vi, fortius*.

durditi se, iratum esse; irasci, nad čím indigne n. *iniquo animo, negre alqd ferre*.

dusiti, dusit, dusiti *intercludere alicui, suffocare alqm*; -sp. α) d. hlas *p. fragere (sonum), attenuare*, dušený hlas *vox attenuata, depressa*, mluviti dušeným h. *uti voce attenuata*; β) d. v sobě něco *suppri*

mere, dissimulare (dolorem, aegritudinem animi); 2) d. se *spiritus mihi intercluditur; suffocari*.

důslednost, constantia (*et in proposito suo perseverantia*).

důsledný, constans (sibi); consentaneus (sibi); (ubique) par sibi idemque; d. býti *constare sibi, secum consentire*; adv. *constanter; convenienter*.

dusot, v. „dupání.“

důstojenství, v. „důstojnost,“ b.

důstojnictví, centuriatus; munus praefecti militum.

důstojník, centurio; praefectus militum; ductor (ordinum); býti d. *ordines ducere*.

důstojnost, a) vůbec *dignitas*, v chování se *gravitas*; = vážnost *auctoritas*; **b)** zvl. = důstojenství, úřad, *dignitas, honos; gradus honoris*; d. královská *dignitas regia*, kněžská *sacerdotium*; nejvyšší d. *summum fastigium, amplissimus honos, altissimus dignitatis gradus*; muž d. *consulské consularis*; d. ve válce a míru *imperia magistratusque*; na d. dosazen býti *dignitate* n. *honore ornari*, nejvyšších d. *dojiti, dosici ad amplissimos honores pervenire*.

důstojný, a) o osobě: vůbec = ctihodný *dignus qui ab omnibus colatur et observetur; honestissimus, praeclarus, optimus*; = vážný (v chování se) *gravis*; **b)** o věci: to není mě důstojno *hoc non est dignitatis meae, infra me est*; to, myslím, bylo by bývalo důstojno muže vážného *id arbitror fuisse gravitatis*; míti něco za důstojné sebe *alqd infra se positum ducere, alienum a dignitate sua putare, non dignari (facere alqd)*; adv. *graviter; cum dignitate*.

duše, a) pův. *animus*, co síla pouze životní *anima* (d. vypustiti *animam efflare*, míti d. na jazyku *animam agere*); z celé d., z té d., celou d. *ex animo, toto animo* (n. *toto pectore ut ajunt*, s tělem a d. *penitus*; v. též „duch“; **b)** tp. α) = osoba něco řídící *princeps, auctor, dux rei alcs*: Katilina byl d. celého spiknutí *C. princeps fuit conjurationis*; podobně: zbožnost je t d. všech cností *pietas est fons* n. *fundamentum omnium virtutum* n. *pietate omnes virtutes continentur*; β) = osoba vůbec *homo*; *caput* (= hlava, zvl. při čislech); věrná d. *homo fidelis, fidelissimum mihi pectus*; ani (živé) d. *nemo*; vy, drahé d. *vos meae carissimae animae*.

dušený, v. „dusiti.“

duševní, g-n. animi (d. ehoroba *morbus animi*, d. síla *vis animi*, d. slabost *infirmetas* n. *imbecillitas animi*, d. okem *animi oculis atd.*); bytost čistě d. *nemohli si mysliti animos per se viventes mente complecti non poterant*; adv. *mente, ingenio*.

dušný, a) = těžko oddychující *angusti spiritus* (homo); b) = dech tíží *quod spiritum angit*; o povětrí *aestuosus, fervidus*; jest dušno *sol aestuat, fervet*.

dutí (větru), *flutus*.

dutina, *cavum, caverna*.

důtká, *reprehensio*, (důr.) *objurgatio, castigatio*; d. dáti, činiti komu *reprehendere*, (důr.) *objurgare, castigare alqm*; důtky házeti n. důtkami dorývati na koho *carpere alqm dictis aculeatis; oblique perstringere alqm*.

důtklivý, o prosbě, naponínání a p. *vehemens, impensus*; adv. *vehementer; magnopere, etiam atque etiam*; v. též „důrazný.“

důtky, *flagrum; flagellum*.

dutlati, v. „zatajovati.“

dutost, v. „dutina.“

dutý, *cavus*, = vyžraný *exesus* (arbor); tp. o zvuku *fuscus, raucus*.

důvěra, v. „důvěrnost.“

důvěřivý, *fidens*; = lehkověrný *credulus*.

důvěrnice, opiš slovy u „důvěrný“ podanými.

důvěrník, *familiaris*; státi se d. něčím *venire in familiaritatem alcs*; jest d. královým *rex ei omnia consilia crelit*, všech mých zámyslů *omnium consiliorum meorum particeps est*.

důvěrnost, a) = důvěra na koho, v koho *fiducia, fides*; d. kláti na koho, v. „důvěřovati“; d. k sobě samému *fiducia sui* n. pouze *fiducia*, (nemístná, s příhanou) *confidentia*; b) = důvěrné přátelství *familiaritas; usus familiaris, intima amicitia*.

důvěrný, *familiaris* (též *sermo a p.*); velmi d. *intimus*, přítel *homo familiarissimus et omnibus rebus alicui conjunctus*; d. přátelství, v. „důvěrnost“; b) adv. *familiariter* [d. žíti, obcovati s kým *familiariter* (velmi d. *familiarissime*) *uti algo n. vivere cum algo*]; = s důvěrou *animo fidenti, cum fiducia*; = taj. *secreto*.

důvěřovati, a) d. komu, čemu, v. „d. se“; b) d. si (mnoho, něco) *audere, sustinere alqd*; důvěřuji si to učiniti *videor id facere posse*; nedůvěřuješ-li si to učiniti, (vzhledem k odvaze) *si ad haec parum est animi*, (vzhledem k síle) *ad quod si vires corporis n. ingenii non sufficient*; mnoho si d. (vzhledem k statečnosti) *suae virtuti magnopere tribuere*; c) d. se komu, čemu (vzhledem k silám a moci jeho) *fidere n. confidere algo n. alicui, alqa re n. alicui rei*, (vzhledem k vůli jeho) *credere, fidei habere alicui*; důvěřuje (se) več *fidus, confusus, fretus re alqa*; d. se komu čeho *credere alicui (consilia sua)*; úplně komu (se) d. *totum se committere alicui, omnia consilia sua alicui credere*.

důvod, a) v. „důkaz“; b) = příčina *causa; ratio*; mám d. k tomu *habeo n. est quod n. cur (quamobrem) id faciam*; podati d. *causam n. rationem afferre*, důvody pro i proti podati *in utranque partem disputare*; z dobrých d. *cum causa*; z důvodů n. le d. jednati *certas rationes sequi*; mítí svůj d. v čem *a re alqa ortum n. profectum esse*.

důvodný, a) = co se důvody stvrditi dá *quod probari n. demonstrari potest*; = podstatný *certus, manifestus*; b) = dovedný, v. to'o.

důvtip, -nost, = bystrost rozumu *acumen n. acies ingenii; ingenium acutum n. acre; subtilitas*; = vtip, vtipné řeči *sal, facetiae*.

důvtipný, *ingeniosus; acutus, acer*; = blouba-ý *subtilis* (*disputator*, též o spisech důvtipností okazujících); = vtipný (o řeči) *salsus, facetus*; d. býti *acute cogitare*; adv. *acute, acriter, subtiliter; salse, facete*.

dva, (dvá), *duo*; po d. neb d. a d. *bini*; d. dni *biduum*, d. léta *bie nium*.

dvacátník, *homo viginti annorum n. viginti annos natus*.

dvacátý, *vicesimus*; po d. *vicesimum*.

dvacet, *viginti*, po d. *viceni*.

dvacetiletý, *viginti annorum*, = 20 let stár, též *viginti annos natus*.

dvacetkrát, *vicies*; d. tolik v. násl.

dvacetnásob, *vicies tantum*; po d. neb d. *ager effert cum vicesimo*.

dvacítna, *vicesima* (= *c. pars*).

dvakrát, *bis*; d. tolik *alterum tantum*; d. dvě *bis bina*, d. tak veliký *duplo major*.

dvanáct, *duodecim*; po d. *duodeni*.

dvanáctery, = dvanácti druhů *duodecim generum*, = dvanáctnásobní *duodecis tantum*, adv. *duodecies*; dvanáctero *duodecim*.

dvanáctidenni, *duodecim dierum*.

dvanáctiletý, *duodecim annorum*, = 12 let stár, též *duodecim annos natus*.

dvanáctina, *pars duodecima; uncia*.

dvanáctkrát, *duodecies*; d. tak veliký *duodecies tanto major*.

dvanáctý, *duodecimus*; po d. *duodecimum*; za d. *duodecimo*.

dvě, *duo, par* (d. pěkných bratří *par nobile fratrum*, d. holubů *par columbarum*); = párek, též *bini*; na d., ve d. = na dva díly *in partes duas*, = roztržený *ruptus, fractus*, u slovesa předslovcem *dis* (na d. rozdělit *dividere*, rozlomit, lámat *diffingere, frangere*, rozkrojit *dissecare* atd.); město na d. se dělí *urbs in duas partes divisa est*.

dvěře, *janua*; co otvor vůbec *ostium*, d. z dvou dílů sestávající (u domu obyčejného) *fores*, (u chrámu u. zámku) *valvae*; zadní

d. *posticum*, přední d. *anticum*, *janua antica*; přede d. *ad januam*, = venku *foris*, *ante foras* (*stare*), tp. býti přede d. n. za d., ve d. (o válce a p.) = nastávati *imminere, impendere, subesse*; dlouho přede d. státi *limen servare*; d. otevřítí *januam patefacere, ostium n. fores aperire*, zavřítí *januam n. fores claudere*, na d. klepati *ostium pulsare*, tlouci *fores percutere*; tp. d. komu ukázati *jubere alqm abire, ejicere alqm domo sua*; vraziti do d. *temere agere*.

dveřeje, v. „veřeje.“
dveřeň, *fores, valvae*, v. „dvěře.“
dvi, v. „dvé.“
dvojaký, a) = dvou rozličných druhů *duplicis generis*; to. v. „obojetný“; b) = dvojitý, v. *toto*; adv. dvojakó *dupliciter*.
dvojče, *frater geminus*, obyč. v pl. *gemi*.
dvoji, a) = ze dvou složený, *duplex*; *anceps* (*periculum, metus, cura*); d. vítěztví *victoria geminata*; d. trest (na penězích) *poena dupli*; dvojm způsobem *dupliciter*; b) = dvojiho druhu *duplicis generis*; tp. = obojetný, v. *toto*; dvojiho jazyka *bilinguis* (*homo*); c) = dva *duo*.
dvojiti, v. „rozdvójiti.“
dvojitý, v. „dvoji“ a).
dvojnásobný, v. „dvoji“ a); adv. *dupliciter*.
dvojpan, *duumvir*.
dvojpanský, *duumviralis*.
dvojsečný, *utrimque habens aciem*; *anceps*.
dvojsmysl, *ambiguitas*; *sensus ambiguus*.
dvojsmyslný, *ambiguus*; adv. *ambigue*.
dvojspřež, *bigae*.
dvojspřežný, † *bijugus*; d. vůz *bigae*.
dvorný, *urbanus, comis*; adv. *urbane, comiter*; ost. v. „zdvořilý.“
dvorský, *aulicus* (*munus*); d. úředník *muneri alcuí aulico praefectus*.
dvořan, *aulicus*; *purpuratus*.
dvořanstvo, *aulici*; *purpurati*.
dvořiti (se) komu, *colere et observare alqm*, (s příhanou) *venditare se, blandiri alcuí*.
dvouhlavý, † *biceps*.
dvoukolnice (u Gallů a Britannů), *essedae, essedum*.
dvouletí, *biennium*.
dvouletý, *duorum annorum*; = dvě léta stár, též *duos annos natus*.
dvouliberní, *duarum librarum*; † *bilibris*.
dvouměsíční, *duorum mensium*; † *bimestris*.

dvounohý, *bipes*.
dvoupán, v. „dvojpan.“
dvourohý, † *bicornis*.
dvouruký, *duas manus habens*.
dvouřadý, d. loď (*navis*) *biremis*.
dvouslabičný, *duarum syllabarum*.
dvouspřež, v. „dvojspřež.“
dvoustý, *ducentesimus*.
dvoustranný, *duo latera habens*.
dvůr, 1) vnitř domu *cavum aedium, cavaedium*; 2) = stavení s poli *villa*; *praedium*; *ager, fundus*; 3) d. panovnícký, a) co obydlí *aula, regia*; *sedes ac domicilium principis*; někde dvorem býti, seděti *sedem ac domicilium habere alqo loco*; b) = panovník a dvořané *domus principis*; *aula*; *regia*; *aulici n. purpurati*; jest u d. rád viděn *aula ei favet*.
dýchání, *respiratio*; *spiritus*.
dýchati, *spirare, respirare*; *spiritum ducere*, volně d. *libere respirare*; = žíti, býti *spirare, esse*; tp. vše dýše radost *omnia laetitiam spirant*; d. nepravostí *anhelare scelus*.
dychtění, *studium* (*rei alcs* po čem); *contentio*; *consectatio* (*honoris* po cti); ost. opiš slov. násl.
dychtiti, po čem *appetere, expetere, petere alqd* na př. *honores*; *studere rei alcuí* na př. *gloriae, virtuti*; *cupidum n. důr. avidum esse rei alcs*; vůbec též *sequi n. sectari, consectari alqd*; d. po slávě *servire gloriae*, po pochvle *plausus captare*; d. po penězích, po bohatství *expetere pecuniam, divitias*.
dychtivost, *cupiditas*, (důr.) *aviditas rei alcs*; *desiderium*; d. po cti *gloriae n. laudis cupiditas*; *ambitio*; d. po krvi *sanguinis sitis*, obecněji *crudelitas*; ost. v. „ctižádost“, „krvežíznivost.“
dychtivý, *cupidus*, (důr.) *avidus rei alcs*; též *appetens rei alcs*, (a ještě důr.) *cupiditate rei alcs flagrans, incensus*; d. po cti, v. „ctižádostivý“; d. po krvi v. „krvežíznivý“; d. býti, v. též „dychtiti“; adv. *cupide*, (důr.) *avide*.
dýka, *sica*.
dým, *fumus*.
dýmati, v. „dmýchati“, „dmouti.“
dýnko, *operculum*.
džbán, v. „čbán.“

E.

Eben, † *ebenus*.
ej, ejhle, interj., k označení α) podivení a vůbec věci neočekávané a p. *heu! ehem! at at!* e. tu jsem *ecce me*, e. tu jest *eccum*

adest; někdy se opouštívá: e. tu máš způsob Epikurovy blaženosti *habes formam Epicuri vitae beatae*; β) radosti *euge! io!* γ) pobádání *age, agite*.

elegický, † *elegiacus*; e. verše *versus im-
riter juncti*; *elegi*; o. báseň v. násl.
elegie, *elegia*; *elegi*.
epický, *heroicus*.
episoda, *digressio a re*; *narratio interjecta*;
excessio; e. vkládati (do čeho), v. „dbo-
čiti.“
epocha, v. „čas.“

epos, carmen epicum, heroicum.
erb, v. „štit,“ „znak.“
esthetický, asi *elegans*; vzdělání vědecké i
e. *doctrinae subtilitas atque elegantia*; pro
e. vzdělání *ad doctrinae elegantiam quan-
dam consequendam*.
esthetika, asi *doctrina elegantias et venu-
statis*.

F.

Fabor, v. „stužka.“
facka, v. „poliček.“
falešný, v. „nepravý“, „lživý“ a p.
falšovati, v. „kaziti, porušiti“ a p.
fanatický, *fanaticus, insanus*; adv. *insane*.
fantastický, *delirus, ineptus*, o člověku též
somnians; adv. *inepte, absurde; somni-
antis modo*.
fantasie, v. „obraznost.“
fatka, v úsloví: býti na f. živ, rád na f.
živiti se *parasitari; alienā vivēre mensā*.
fena, tp. v. „dračice.“
ferina, v. „čtverák.“
fiala, *viola*.
figura, *figura, forma*; figury v písku kresliti
quaedam describere in arena; figury na
dřevě ryté *figurae in ligno incisae*.
fik, *ficus* (strom i ovoce).
filolog, (u Římanů) *grammaticus*; nyní asi
*literarum antiquarum n. humaniorum stu-
diosus; philologus*.
filologický, *grammaticus; ad studia literarum
antiquarum pertinens*; též gen. *philologiae,
philologorum*; adv. *grammaticorum more
et ratione*.
filologie, *grammatica; studia antiquarum li-
terarum*.
filosof, -ie, v. „mudřec“ atd.

filosofický, a) gen. *philosophorum, philoso-
phiae n. de philosophia*; f. knihy *libri
qui sunt de philosophia*, f. učení *praecepta
philosophorum*; předpis f. *praecepta phi-
losophiae*; f. rozmluva *sermo de philoso-
phia institutus*; f. výraz *verbum philoso-
phorum*; b) = hloubavý *subtilis*; f. duch,
f. bystroť *disserendi subtilitas*; adv. a)
more et ratione philosophorum; f. vzdě-
laný *philosophiae studio eruditus*; b) *sub-
tiliter, acute*.
filosofovati, *philosophari*; též *disputare*.
finance, (osoby soukromé) *res familiaris*,
(obecní, státní) *vectigalia publica, redditus
publicus*, = pokladnice státní *aerarium*.
fletna, v. „píšťala.“
forma, *forma, habitus*; v. „spůsob“ a p.
formulovati, něco, v. „upravit“, „sestaviti.“
foukati, v. „duýchati“; tp. f. sobě *intume-
scere (superbiā)*; se *inflare*.
fraška, a) vůbec = věc směšná, žert *res
ridicula*, v pl. obyč. *nugae, ineptiae*; b)
zv. = směšná hra, veselohra *mimus*.
fraškař, *scurra; nugator*.
fraškovitý, *ridiculus, (s přiňanou) scurrilis*;
adv. *ridicule; scurriliter*.
frejiř, v. „záletník.“
fučeti, (o větru) *strepere, fremere*.

H.

Had, *serpens, anguis*; tp. = lstný člověk
homo perfidus, též *vipera*.
haď, v. „beran.“
hadač atd., v. „věštec“ atd.
hádanka, *aenigma*; tp. *res obscura*; to jest
mi h. *hoc non intelligo, hoc mihi obscu-
rum est*.
hádati, a) = domýšleti se, v. toto; b) =
prorokovati, věštiti, v. tato; 2) h. se (*ver-
bis*) *certare n. contendere (cum alqo, de re
alqo)*; *certamen n. controversiam habere
cum alqo; rixari cum alqo*.
hádavost, *certandi studium n. cupiditas*.

hádavý, *certandi cupidus*.
hadi, gen. *serpentis (morsus, sibilus, vene-
num) n. anguim (currus)*, též adj. *an-
guinus (pellis, cervix, venenum)*, i zv. *vi-
perinus* (ještěří).
hádká, *certamen*; (důr.) *contentio, altercatio*;
rixa; h. vědecká *disceptatio*; do h. n.
v h. se dáti s kým *in certamen cum alqo
descendere*; h. začíti o čem *vocare n. ad-
ducere alqd in controversiam*; h. míti, dr-
žeti, v. „hádati se.“
hadovitý, *anguineus; speciem serpentis ge-
rens*.

hadr, pannus.

hadvati se, oč s kým rixari cum algo de re alga.

háj, lucus, = sady nemus.

hájení, defensio; propugnatio, před soudem patrociniū, causae dictio; h. eti defensio existimationis alcs; často opíše se slovesem: veškeré h. n. možným učiniti omnem defendendi facultatem tollere; k h. tvé hodnosti ad tuam dignitatem tuendam.

hájitel, v. „obháj e.“

hájiti, vůbec defendere (alqm ab algo), propugnare (pro algo n. re alga), v. „brániti“; zvl.: h. koho před soudem causam dicere alcs n. pro algo, defendere alqm n. causam alcs, causam alcs tueri, h. se před soudem causam suam dicere; ipsum pro se dicere; h. se před kým, v. „stříci“ s koho.

hák, uncus; větší (zvl. lodní přitahák) harpago, = háček hamus.

hákovatý, unco n. hamo similis.

hana, a) = vytčení vady reprehensio, (důr.) vituperatio; dáti komu h. reprehendere alqm; b. loden reprehendendus n. vituperandus, reprehensione n. vituperatione dignus, býti in vitio, in culpa esse; b) z l. s dotknutím eti contumelia; probrium; c) = vada vitium; bez h. ab omni vitio vacuus; vitis carens, býti vitio vacare; to největší h. jest hoc turpissimum est.

hanba, a) = nečest u lidí dedecus, infamia; světská h. ignominia; = pohanění probrium; za h. sobě pokládati něco turpe alqd putare, ducere; h. (co interj.) o indignum facinus! to je h. turpe hoc est; s h. cum dedecore, turpiter, k naší h., s naší h. cum nostra ignominia, per nostrum dedecus; h. činiti komu, v h. uvést, k h. přivést koho infamiam n. maculam aspergere alcu; něco se komu za h. dává, pokládá, k h. počítá, někdo nese h z čeho alqd est alcu dedecori, infamiae, pudori; b) = stud nectí vzbuzený pudor; h. mi = stydím se, v. toto; hanbou zajíti pudore confici.

hanbiti se, v. „styděti se.“

hance, reprehensor, (důr.) = nadávavč conviciator; = pomlouvavč maledicus; = utrhavč calumniator.

hanebník, homo turpissimus, sceleratus.

hanebnost, a) abstr. co vlnost turpitude; b) konkr. = hanebný skutek flagitium, facinus indignum; scelus, facinus nefarium, = smilstvo stuprum.

hanebný, turpis; flagitiosus, infamis; h. věci flagitia; h. život vésti turpiter vivere; adv. turpiter; flagitiose.

hanění, v. „hana“ a).

haněti, haniti, a) = nedokonalost vytýkati reprehendere alqm (de r. in re alga); důr.

vituperare, objurgare alqm (de re alga, též akk., na př. pro netečnost koho h. pigrítiam alcs); h. něco improbare alqd; b) = tupiti, hyzditi maledicere alcu, zvl. za zády = pomlouvati contumeliose dicere de algo, in absentem graviter invehi, = utrhati komu detrahere de fama alcs.

hanlivost, studium maledicendi; dicacitas.

hanlivý, a) = kdo rád haní maledicendi studiosus; maledicus; b) = čím kdo haní maledicus též famosus, probrosus; h. slova, řeč maledicta, convicia; contumeliae verborum; h. slovo maledictum, convicium; h. ústa, h. jazyk lingua maledica; h. spis libellus famosus; h. báseň carmen probrosum; h. list literae in alqm contumeliosae; adv. maledice; h. mluvíti o kom v. „haněti“ b).

hanobení, v. „hana“, b).

hanobiti, koho, a) = hanlivá slova mluvíti o kom, v. „haněti“; b) na těle h. koho deformare, deformem reddere alqm, corrumpere, depravare alqd; c) o věcech = k hanbě býti dedecorare (alqd, se re alga), ignominia afficere alqm.

hanopis, libellus famosus.

haraburdi, scruta (orum).

harati, v. „hoře i.“

harc, impetus, incursus, v. „útok“; zvl. na h. (= na ránu) přijíti komu obviam venire, obviam fieri alcu.

harcovati, = dorážeti, v. toto; = sem tam jezdit n. chodit locum pervagari; též asi: milites per agros (hostium) vagantes omnia explorant; = na koni tryskem jeti equo citato n. admisso vehi.

harmonický, v. „souhlasný, souměrný.“

hasiti, oheň extinguere, restinguere ignem; vim flammae opprimere, sedare, (hasící náčini + instrumenta ad incendia compescenda); tudž tp. žízeň h. sitim explere n. depellere, vápno macerare calcem.

hasivo, = hasící náčini, v. „hasiti.“

hasnouti, extinguere, restinguere.

hastroš, formido (avium).

hašení, opíš slovesem.

hašteření, altercatio; jurgium.

hašteřiti se, altercari (cum algo, spolu inter se), jurgare; litigare (cum algo).

hatiti, v. „másti“, „kaziti.“

havěd, v. „sběť.“

havíř a p., v. „horník.“

havran, corvus; černý jako h. nigerrimus.

havrani, corvinus.

házeci, h. kopí, oštip jaculum; telum missile, (krátké) pilum; h. zbraň telum missile n. pouze missile.

házení, jactus, conjectio (telorum).

házeti, hoditi, a) pův. jactare alqd, o více podmětech conjicere (tela in alqm), hoditi

jacere (*lapidem*), *conjicere*; *emittere* (*telum*; peníze mezi lidmi h. *numos populo spargere*; z praku h. *fundā mittere* n. *excutere* (*lupides*); házetí kopím *jaculari*; h. něco na koho n. něčím po kom *conjicere alqd in alqm*, blátem *coeno petere* n. *laccessere alqm*; h. něco do čeho *injicere* (*ignem castris*, *alqd in ignem*), *conjicere* (*alqd in locum alqm*); h. komu co *jacere*, *objicere* *alculi alqd*; h. kým o zem *sternere alqm humi*; hoditi sebou *abjicere*, *sternere corpus* (*humu*), *házeti se versare*; h. rukama *brachia jactare*, nobama h. n. pouze *házeti* (o koni), *ca'citare*, *calces remittere*; b) tp., *házeti* krví *ejicere*, *eructare*, *evomere sanguinem*; okem na koho h. *oculos in alqm conjicere* n. *convertere*; za záda n. pryč h. *abjicere*, *negligere*, *nihil curare alqd*, něčím za hřbet h., v. „hřbet“; 2) hoditi se, a) k čemu *utilem esse*, *aptum* n. *bonum esse rei alculi* (o osobách, o věcech též *ad alqd*); k něčemu se neh. *inutilem* n. *nihi* (*nullius utilitatis*) *esse*; k nejtěžším pracem se h. *summi laboris esse*; h. se k sobě *convenire congruere inter se*; k jídlu se h. *aptum esse ad vescendum*; b) h. se komu *prodesse*, *uvui esse alculi*, *adjumentum* n. *utilitatem afferre alculi*; c) h. se za koho *vicem implere alcs*; on zv. ástě dobře hodí se za řečníka *ad dicendum maxime natus aptusque est*; d) h. se pro koho *decere alqm*; *convenire alculi*.

hbitost, *celeritas*, *agilitas*.

hbitý, *celer*, *agilis*; adv. *celeriter*.

hebkost, *mollitia*.

hebký, *mollis*; adv. *molliter*.

hedbáv, -i, *bombyx*; = h. dbávné látky *serica* (*orum*).

hedbávník, *bombyx*.

hedbávný, *bombycinus*; *sericus*.

hej, interj., *heus!*

hejčkati, koho (jakožto miláčka) *in deliciis habere alqm*.

hejno, *grex*; *turba*.

hejření, *comissatio*; *heluatio*.

hejřil, *comissator*; *helus*; *homo prodigus* (= *marnotratník*).

hejřiti, *comissari*; *heluari*.

hejtman, ve smyslu obecnějším = vůdce, v. *toto*.

hejsek, = *hejřil*, v. *toto*; = ulízaný mladík *adolescentulus imberbis*; *trossulus*.

hekati, *gemere*.

helm, -a, v. „přílbice“; tp. = muž, v. *toto*.

hemžiti se, *scatere*, čím *refertum esse*, *redundare re alqa*; *plenum esse alcs rei*; vše se hemží zlosyny *omnia redundant sceleratis*.

herec, *histrion*; *actor* (*scenicus*); *artifex scenicus*.

herecký, *scenicus*; společnost h. *grex histrionum*; h. umění * *ars scenica*; adv. *scene*.

herečka, † *artifex scenica*.

heslo, = tajné slovo, u vojska a p. *tessera*, *signum*; = výrok významný *sententia*, *dictum*.

hezky, *bellus*, *lepidus*; *pulcher*; adv. *belle*, *lepide*; *pulchre*; = dosti, velmi *bene*, *satis*; *aliquantum*; h. veliký *satis magnus*; v. „dost.“

historický, *historicus*; h. pravda *historiae fides*; h. spisy *libri de historia scripti*; h. osobnost *homo de cujus rebus gestis historiam narrat*; adv. *ad historiae fidem*, *ad fidem ac veritatem rerum*.

historie, v. „dějepis.“

hlad, a) u jednotlivce, = hladovitosť, vůbec *fames*; = chtíč k jídlu *esuries*; = zvržení se jídla *inedia* (na př. hladem (dobrovolně) se umožiti *inedia finire vitam* n. *mori*, *perire*, chtíti hladem umřiti, *inedia mori* n. *perire velle*; o h. býti, h. mít *esurire*; (dobrovolně) o h. býti *abstinere cibo*; h. trpěti *fame confici*, *laborare*, *premi*; h. zahnati, ukrotiti *famem explere*; hladem město vyležeti, vymořiti *urbem fame domare*; hladem umořený *fame enectus*; b) = všeobecný nedostatek v zemi *fames*; *inopia et fames*; zprvu nouze, pak h. nastává *inopia primum*, *deinde fames esse coepit*; v městě jest h. *fames in urbe est*.

hladina, moře *aequor*, vodní vůbec *summa aqua*, *superficies aquae*.

hladiti, a) vůb c = hladké činiti *levigare*, *polire alqd*; b) zvl. rukou h., *mulcere*, *permulcere* (*barbam*, *genas alculi*), *demulcere* (*alculi caput*, *dorsum*), lichotivě *palpare alculi*.

hladkost, *levitas*.

hladký, *levis*, = kuzký *lubricus*, v. *toto*; = bez chlupů *glaber*; tp. = úlisný *blandus*; bez přihany: h. mluva *oratio perpolita*; adv. *perpolite*.

hladový, *esuriens*, = lačný *jejunus*; (důr.) *famē laborans*; h. býti *esurire*.

hlahol, *sonus*, *sonitus*.

hlaholiti, *sonare*, *sonitum dare*.

hlas, a) pův. *vox*; silným h. *magna voce*; h. vydávati *vocem mittere*; zvl. a) co hlasu (má) křičí *altum clamorem tollit*, *maxima voce clamat*; β) na hlas *magna voce*; *clare*, na h. čísti *recitare alqd*; b) tp. a) = mínění *sententia*, *judicium*; = h. rozhodný, vydatný *auctoritas*; podobně: h. něčího uposlechnouti *alqm* n. *alqm momentem audire*; h. srdce uposlechnouti *facere quod animus jubet*; β) = pověst o kom, *fama*; h. zlý *infamia*; = po šť

vůbec: hlasové jdou, hlas jde *rumor est; fama est* n. *nunciat; dicitur, fertur*; jest o tobě h., že jsi to učinil *diceris hoc fecisse*; h. pustiti o čem *divulgare sermonibus alqd*; též *dicere; prae se ferre alqd*; 2) = souhlas, při volbě v hromadě lidu, tedy h. občana *suffragium*, při poradě na př. u soudu, tedy h. soudce n. senátora v senátě *sententia*; h. dáti *suffragium ferre, sententiam dicere*, komu *suffragari alicui*; míti h. (hlasovací právo) **jus suffragii habere*, při tom má vojsko h. *res est militaris suffragii*; nejvíce hlasů obdržeti, míti *plurimorum suffragiis creari, plurima suffragia* n. *puncta ferre*; neobdržeti žádného h. *suffragiis praeteriri*; tudíž v širším smyslu: h. svůj dáti k čemu *probare, assensu suo comprobare alqd*; jeden h. = souhlas *consensus*; jde o tom jediný h. *de hac re una est omnium vox, omnes uno ore in hoc consentiunt*.

hlásání, opiš slov. násl.

hlásati, *nunciare, pronunciare alqd*, (jakož sám hlásal a svědčil jsi *te quidem ipso praedicatoris ac teste*); h. o čem, v. též „rozhlášovati“; h. slovo boží, v. „kázati.“

hlásiti se, a) k čemu na př. k vojsku, k vystěhování se do osad, *nomen dare, edere, profiteri*; k úřadu se h. *profiteri se candidatum*; nehlásiti se (když byl volán k vojsku) *ad nomen non respondere*; dáti se h. kým, u koho, v. „ohlásiti“; b) = znáti se ke komu, k čemu: k dítěti se h. *infantem agnoscere*; h. se ke křesťanskému náboženství *profiteri se (esse) Christianum*, k učení nějakému *se disciplinae alicui esse addictum*; nechťiti se k čemu h. *negare alqd sibi notum esse*; nechci se k němu h. *ejus aditum sermonemque defugio*; k právům svým se h. *jus suum persequi*.

hlásitý, *clarus*; h. smích *cachinnus*; h. nevole *vociferatio atque indignatio*; adv. *clare*; *magna voce*; h. vykřiknouti *exclamare*.

hlásný, *custos turris*, = ponocný *vigil*.

hlasovací, h. list *suffragium; tabella*; h. právo *jus suffragii* n. pouze *suffragium*.

hlasování, h. rozstoupením *discessio*; ost. opiš slovy *sententia* n. *suffragium*: po h., po skončeném h. *suffragiis jam latis, sententiis jam dictis* (v. „hlas“ b. 2.); přichází k h. *suffragium initur*; k h. oprávněn *cui suffragii latio est, qui suffragium habet*.

hlasovati, a) v hromadě lidu: *suffragium ferre, in suffragium ire*; dáti h. *mittere (populum) in suffragium*; h. za koho *suffragari alicui, suffragio suo alqm adjuvare*; všichni hlasují *suffragium it per omnes*; b) v senátě n. při soudu: *sententiam dicere, ferre*; dáti h. *discessionem facere, patres in sententiam discedere jubere*; pro náhled něčí n. s kým h. *in sententiam alcs pedibus ire; sententiam alos sequi*.

hlava, 1) pův. *caput*; po hlavě *praeceps*, v. „sřemhlav“; od h. až do paty *ab imis unguibus usque ad summum verticem*; 2) vzhledem k životu: *caput; vita*; [jde tu o h. *agitur vita (mea, tua)*] n. *caput*; h. ztratiti *occidi*; vždyť tu o h. nepřijde *levi poena defungar*; nasaditi h. *vitalis n. capitis periculum adire*, nepříteli na h. porazit *hostem fundere, ad internecionem vincere*; 3) tp. a) = rozum, paměť a p. *ingenium; mens*; dobrá h. *felix* n. *prae-stans ingenium*, špatná h. *tardum ingenium*; tudíž: mám plnou h. čeho (myšlenek a p.) *multa simul cogito, multa me sollicitant*; z hlavy (něco povídati) *ex memoria, memoriter*; h. si namáhati *ingenii vires intendere*; v h. n. do h. vzítí něco = mysliti *cogitare, moliri, meditari alqd*, sobě něco v h. n. do h. vzítí *persuadere sibi alqd*; to mu nechce do h. (= nemůže to pochopiti) *id intelligere, assequi non potest*, (= věriti) *non potest animum inducere ut id credat*; b) = přítomnost ducha: h. ztratiti *perturbari, a mente deseri*; c) k označení vůle, chtění: *ingenium; libido*; za svou h., po své h. jíti *suo ingenio obsequi (indulgere), suis tantum consiliis uti*; tvrdá h. *animus obstinatus; pertinacia*; ze své h. činiti něco, po své h. jíti *obstinato animo agere alqd*; *omnia ad libidinem suam facere*; v. též „svěhlavý“; všechno musí dle jeho h. jíti *is omnia sibi parere aequum censet*; vzítí si něco do h. *obstinate velle alqd, in consilio alqo perseverare*; d) obrazně: chťiž zed hlavou proraziti *frenum mordere*; to mi vrtá v h. *hoc me sollicitum habet, male me habet*; e) = člověk *caput, homo*; daň n. plat od hlav, z hlav *tributum in singula capita impositum*; střechu komu nad h. zapáliti *domum super alqm concremare*; kolik hlav, tolik smyslů *quot homines, tot sententiae*; dle hlav *viritim*; chytrá h. *homo astutus*; bylo tam 50 hlav *numerus eorum fuit quinquaginta capitum*; tudíž, α) korunovaná h. *rex*; β) = hlavní osoba spolku ně akého *princeps, caput; dux et auctor*; podobně = hlavní oddíl *caput*.

hlaváč, *capito*.

hlavatý, *grandi capite*.

hlaveň, *torris*.

hlavní, 1) pův., gen. *capitis*; 2) = hrdební: h. nepřítel *hostis* n. *adversarius capitalis*, v. „úhlavní“; h. pře *res capitalis*; 3) = přední, na čem nejvíce záleží *gravissimus* (na př. *res, pars, studium, opus, vitium*,

hostis, testis, quaestio, causa, error, locus, damnum, summus (res, ars, virtus, malum), *maximus* (flumen, quaestus, impedimentum, error, vis, cura, vitium), *praecipuus* (ornamentum, telum, opus), *principalis* (significatio, genus, negotium, causa, ratio, studium); *primus*; mimo to: h. bitva *ultimum proelium*; *universa dimicatio*; h. bitvu svěsti *de summa rerum decernere*; h. brána *porta maxima*, (v ležení) *p. decumana*; h. cesta, silnice *via maxima, celeberrima*, též (silnice) *via publica, militaris*; h. částka čeho *id quo res aliqua maxime continetur*; h. dějiště války byla *Campanie in Campania longe plurimum belli erat*; h. jídlo, = krmě *caput coenae*, = stolování *coena*; h. kasa, pokladnice *aerarium*; h. kniha (u kupců) *tabulae, codex accepti et expensi*; h. ležení, tábor *castra majora*; h. město *caput (regni, imperii, ne snadno bez gen), urbs nobilissima* n. pouze *urbs*; h. mysl nka *sententia gravissima, summa orationis*; *caput*; *locus gravissimus*; *summa rei*; *quod maxime rem continet*; h. obsah *summa, caput*; h. osoba *princeps*; *caput, dux*, v divadelním kuse *persona princeps*, h. osobu hráti (v divadle) *primas partes agere*; h. otázka *quaestio gravissima*, to je h. o. *hoc maxime quaeritur, in hoc causa vertitur*; h. pevnost *locus omnium munitissimus*; h. potřeba *res maxime necessaria*; h. p. byly peníze *ante omnia pecunia opus erat*; h. prostředek k nabytí lásky u lidu jest štědrost *nulla re magis conciliantur animi vulgi quam liberalitate*; h. předhůzka *vituperatio maxima*; *quod in alqo maxime reprehendas*; h. pokuta *supplicium*; h. rozdíl *discrimen maximum*, h. r. mezi nimi jest, že . . . *hoc maxime inter eos interest quod etc.*; h. řečník, = největší ř. *orator praestantissimus, princeps eloquentiae*, = kdo při jisté příležitosti nejvíce mluví *qui maxime verba facit*; h. sídlo *sedes*, války *caput et arx totius belli*; h. síla *vis maxima* (= h. voj, v. dole); h. s. Lacedaemonů záležela v předsím vojsku *Lacedaemonii maxime pedestribus copiis valebant*; h. stan, = s. vůdcův *praetorium*, = místo kde tento stál *principia (orum)*; h. stížnost *de quo quis maxime queritur*; h. ulice *vicus maximus*, h. úloha *partes primae*; tp. h. úlohu on hraje v tom *ejus in hac re primae sunt partes*; h. útok *oppugnatio summis viribus facta*, učinili *summa vi impetum facere in hostem*; na ono místo h. útok učinili *in eum maxime locum impetum fecerunt*; h. věc *res gravissima*; *caput* n. *summa rei, caput*; *quod maxime rem continet*, = o čem se má především mluvíti *propositum*

(od h. věci se odchýliti a *proposito aberrare*); býti věci h. (n. hlavnější) *majoris momenti esse*; h. věci jest, aby člověk sám sebe na uzdě měl *totum in eo est ut tibi imperes*; v h. věci *si id spectes quod in tota re gravissimum est*; h. vchod *maxima janua*, v táboru římském *porta decumana*; h. vlastnost Římanů byla udatnost *virtus bellica Romanis maxime propria fuit*; *nulla re magis quam fortitudine Romani insignes erant*; h. voj *major exercitus pars*; h. záměr *consilium gravissimum*, h. z. můj jest *id ante omnia assequi studeo, id maxime sequor (ut...)*, *eo maxime omnia refero (ut etc.)*; *id maxime ago*; h. zaměstnání *studium gravissimum*, h. z. moje jest to *in hac re plurimum studii pono*; *in eo maxime versor*; h. zřídlo, pramen *fons praecipuus*, tp. on jest nám tu h. z. *is hac in re gravissimus auctor est*; *ex eo hic maxime haurias*; h. žalobník *qui suo nomine accusat*; *accusator*; adv. *praecipue*; *maxime, imprimis*; o to h. jsem se staral *in eo maxime elaboravi, id maxime egi, ea maxima cura mea erat, ut etc.*; od tebe h. chci zvelebován a ctěn býti a te *potissimum ornari celebrarique volo*.

hlazení, *levigatio*; ost. opiš slovesem.

hle, interj., *eu! ecce!* h. tu přichází od tebe list *ecce tuae literae!*

hledání, *investigatio, indagatio*; ost. v. sloveso.

hledaný, *arcessitus (verbum), quaesitus* (nepřirozený, dělaný).

hledati, 1) pův. = chtíti něco nalézt *quaerere alqd*; (důr.) *investigare, indagare, exquirere alqd*; v knize h. něco *requirere (apud Lucilium in nono libro)*; 2) tp. h. něčeho *appetere, consecrari alqd*; hledá v tvých slovech nařknouti *verbis tuis calumniam contineri putat*; h. bezživotí něčího *vitalis alcs insidiari*; h. spásy v útěku *fuga salutem petere*; *praesidium sibi in fuga ponere*; h. příležitosti *occasionem quaerere*, k útěku *fugam quaerere*; h. přízně *gratiam captare*; pomoci u koho h. *auxilium ab eo petere*, přátelství něčího *amicitiam alcs appetere*; ost. v. „vyhledávati.“

hleděni, opiš slov. nás!

hleděti, 1) pův. = patřiti na koho, nač, *spectare, intueri, contemplari alqm* n. *alqd*, *spectatorem esse rei alcs*, upřeně *oculos de alqo non dejicere*, na vše chtivě *ad omnia cupiditatis oculos adjicere*; h. za kým *oculis alqm prosequi*; zhůru h. (též: h. k někomu s úctou *alqm*) *suspicere*, dolů h. (tedy též o Božiu na lidi hledícím) *despicere (ad n. in terram)*; nemoci na koho h. *aspectum alcs sustinere non*

posse; do očí, v o. komu h. *intueri os et oculos alcs*, *coram aspicere alqm*; h. na zad, za sebe *respicere*; 2) tp. a) h. aby . . n. s inf. (něco učiniti) = snažiti se *studēre*, *conari s inf.*, *operam dare* (ut etc.); *vidēre*, *curare* (ut n. zvl. *ne quid fiat*); hled *vide* (*quid agas*, *ne quid pecces*), třeba hleděti *videndum est*, = se střici *cavendum est*; ty hleďž myslí udatné a v. líké býti *tu fac*, *animo forti magnoque sis*; hleďž jinocha vycvičiti *adolecentem fac erudias*; jindy se nepřekládá zvláštím slovem: a) má-li se pouhý pokus vytknouti, stává imperf.: hleďž jste do Afriky se dostati *veniebatis in Africam*; co jsi na svou ruku učiniti hleďž *quod jam tua sponte faciebas*; β) v úsloví: h. zkusiti *explorare* (*animos*); h. něco zakryti *dissimulare alqd*; to musíte h. z chovávat *hoc vobis observandum est*; b) h. k čemu, čeho, nač *respicere alqd*, *rationem habere rei alcs*; toho zá měru jediného hledím *hoc unum sequor n. ago*; nehledě na zákon *neglecta lege (id fecit)*; hleděl jsem k tomu nejvíce *id maxime secutus sum n. id potissimum spectavi* (ut etc.); hledě n. hledíc k tomu, že . . ., *quod*: Caesar h. k tomu, že nepřítel v 5 dnech by mohl přejíti, *quod diebus quinque hostis transire possit*, Caesar et.; nehleděti osob *nullius rationem habere*; c) h. (si) čeho *operam dare rei alcuī*, *studium ponere in re alqa*; agěre *alqd*, *versari* (*occupatum esse*) *in re alqa*; svého prospěchu (si) h. *prospicere n. consulere sibi*, *suae utilitati n. suis commodis servire*; povolání svého (-i) h. *negotia sua obire*; *res suas administrare*; 3) h. se, v „varovati se.“

hledišťe, v. „stanovisko.“

hlemejžď, *cochlea*; bez skořepky *limax*.

hlesnouti, *mutire*.

hlídač, *custos*; h. chrámu *aedituus*; *custos templi*.

hlidání, *custodia*.

hlidati, *custodire*, *asservare* (*domum*, *alqm*, *fructus*); *custodem apponere alcuī*, *in custodire habere n. tenere alqm*; *pascere*, *custodire* (*boves*); v noci h. *vigilias agere*; je-li „h.“ = opatrovati, ošetrovati *curare*, *fovère alqm*.

hlídka a) = stráž, v. toto; b) = místo strážné *specula*; c) = jednotlivé hodiny hlídky noční *vigilia*; o třetí h. *de tertia vigilia*.

hlina, *argilla*.

hliněný, *ficilis*; h. nádo i *vasa fictilia*.

hlinitý, *argillaceus*.

hlodání, *hlodati*, v. „hryzení, hrýzti.“

hlomoz, *strepitus*,

hlomeziti se, s čím *fatigari*, *exerceri in re alqa*.

hloub, v. „hloubka.“

hloubati, tp. = hluboce zpytovat *anxie scrutari n. cogitare*.

hloubavost, *nimis subtilis cogitatio*.

hloubavý, *in subtili investigatione nimium defixus*.

hloubi, v úsloví: z h. (tři stop) *altus* (*tres pedes*); ost. v. „hluboký.“

hloubka, a) o vlastnost *altitudo* (*maris*, *aciei*); řeka má 30 stop h. *flumen triginta pedes altum est*; b) = hlubina, hluboké místo *altum*, *profundum*, z h. se pozvednouti *ex alto emergere*, v. i sebou do h. *in profundum se jacere*.

hlouček, *exiguus numerus*; *pauci*.

hloupost, a) abstr. *stultitia*; *tarditas ingeni*, *stupiditas*; b) konkr. a) = hloupý kousek *stulte factum*; *stultitia*; v pl. *ineptiae*, *nugae*; β) = hloupí lidé *homines stulti*.

hloupý, *stultus*, *stolidus*; = zpozdilý *fatuus*; h. a dízý *stolide audax*; *temerarius*; h. člověk, (vzhledem k chápavosti = neucelivý) *ingenium tardum*, on není h. *ingenium haud absurdum*; adv. *stulte*; *stolide*.

hlit, *haustus*.

hlitati, *devocare*; *glutire alqd*.

hlitavost, *edacitas*; obecněji *aviditas*.

hlitavý, *edax*, *vorax*; adv. *avide*.

hlubina, v. „hloubka.“

hlubokost, v. „hloubka.“

hluboký, 1) pův. *altus* (*aqua*, *flumen*, *radices*, *plaga rána*), *profundus* (*mare*, *gurgēs*); = nízký *depressus*; má-li se hloubka určitě vytknouti, stává *altus s akk.*, n. *in altitudine s gen.* a slovesem n. part. (tři stopy h. *tres pedes altus*, místo tři stopy h. = vyhloubené *locus in altitudine trium pedum depressus*); z hloubka = z hloubky, v. toto; 2) tp. a) o zvuku a p. *gravis* (*vox*, *sonus*) b) z hloubka (si) vzdechnouti *ab imis pectoribus suspirare*; *suspirium alte n. ex imo ducere* (*repetere*); c) o čase: h. noc *multa nox*; v h. noc, do h. noci *ad multam noctem*; d) o velikosti stupně: α) h. sen *somnus altus n. artus*; h. mlčení *summum silentium*, ticho *summa tranquillitas*; h. žal *magnus luctus*; v h. myšlelkách býti zabrán *in cogitatione defixum n. cogitationi intentum esse*; β) = důkladný l. učennost *interiores literae*, *summa doctrina n. eruditio*, rozum *ingenium acutum*; muž h. soudu *subtilis disputator*; h. vědomosti *cognitio accurata n. subtilis*, mti v čem *accuratam alcs rei cognitionem habere*; z nejh. mého umění *ex intima nostra arte*; hlubší studie *studia acriora*; hlubší vědecká známost literatury *subtilior cognitio ac ratio literarum*; γ) h. tajemství *arca-*

num reconditum, res valde abdita; adv. 1) pův. *alte* (na př. *in corpus descendere*, o oštěpu a p.); *in profundum*; h. ležeti *in loco inferiore (alte depresso) situm esse*; oči h. ležící *oculi conditi*; h. do země vniknouti *penitus in terram aliquam ingredi*, podobně o ráně: *penitus penetrare*; h. (v zemi) býti (o kovech a p.) *penitus abditum (in terra) esse*; kořeny h. hnáti, t. zakořeněn býti, (pův.) *altas radices agere*, tp. (o zvyku a p.) *inveteratum esse*; 2) tp. a) hluboce vzdechnouti, v. shora 2) b); b) hluboko do noci *ad multam noctem*; c) v dluzích h. vězti *aere alieno demersum esse*; d) h. se zabráti do čeho *totum se addere (literis n. in literas)*; h. zabrán býti v knihách *in libris haerere*, v myšlenkách *in cogitatione defixum esse* v přemýšlení *intentum esse meditationi*; t. mysliti *acute cogitare*; tak h. v hláznovství zabředl *eo dementiae processit* (ut etc.); do srdce h. si vštípliti něco *animo suo penitus mandare alqd*; h. se pouštěti *longius progredi*, več. do čeho *nimis alqd intendere n. urgere, persequi*.

hlučení, *strepitus*; *sonus (aquarum)*.

hlučeti, *strepere*, (důr.) *aestuaré*; *fremere*; v. „hluk“.

hlučnost, *celebritas (loci)*.

hlučný, *strepens*; *tumultuosus (concio)*; *turbidus*; h. hlas *vox magna, summa*; tudíž a) = savný *magnificus*; b) = lidný *frequens hominibus n. pouze frequens*; *celeber (locus, urbs)*; *tritatus*; ulice velmi h. *via tritissima et celebrissima*; adv. h. si věsti, v. „hluk“ činiti, (jinak) při hostině *hosti h. si vedli convivium omnium sermone et laetitia celebrabatur*; = valně, adj. *frequentes, multi*.

hlučnouti, *obsurdescere*.

hlučoněmý, *naturā surdus idemque mutus*.

hlučnost, -ota, *surditas*.

hluchý, a) pův. *surdus*; *auribus captus*; trochu h. *surdaster*; b) tp. = jačový *cassus nux*, *inanis*; *sterilis (avena)*.

hluk, *strepitus (urbis, armorum a p.)*, *tumultus* (zvl. lidí a ulici), = dunění *fremitus*; = křik *conclamatio*; bez h. *sine strepitu n. tumultu*; *silentio*; *tacitu n. tacite*, (tp. = tichý, tiše *quietus, tranquillus*; *silentio*); h. dělati, v piti *strepere, strepitum edere*; *fremere, tumultuari*, (křikem) *vociferari*; tp. mnoho h. nadělati o čem *jacitare alqd*, *effuse laudare n. in majus celebrare alqd*.

hlupák, co nadávka *stipes, caudex, truncus*.

hmat, co smysl, *tactus*.

hmatati, *contrectare, attrectare (alqd)*; *manibus pertentare (alqd)*; ve tmě h. eráre *in tenebris*; *huc illuc ire manibus prae-*

tentantem; hmatnouti po čem *manum tendere n. porrigere ad alqd*.

hmota, *materia n. materies*; prvotní t. *principium*; *initia rerum*.

hmotný, a) = tělesný, gen. *corporis (vires) n. corporeus*; t. ž. *qui cerni potest, qui in sensus cadit, sensibus percipitur*; duch není h. *mens ab omni mortali concretione segregata est*; někdy nepřekládá se zvláště: h. zájmy n. zisk *lucrum, quaestus*; *utilitas*; h. potřeba *indigentia, inopia*; b) = nadělaný *solidus*.

hmoždít, *mortarium*.

hmoždit se, s čím *fatigari, exerceri in re alqa*; *torquere se*.

hmyz, *insectum*.

hnát, os; zvl. = stáhnouti kost hořejší *femur*, dolejší *crus*.

hnáti, *honiti*, 1) trans. = pů obiti, aby něco se hýbalo, a) o byt stach živých, zvl. o dobytku *agere, compellere (pecus, in stabulum, na pastvu pastum, též hominem n. armenta prae n. ante se před sebou)*; *agitare alqm in locum alqm*; = pobíjeti *incitare (equum)*, *stimulare (boves)*; h. koně na koho *equum concitare, incitare in alqm*; h. koho, zvl. nepřítel *persequi, consectari hostes (usque ad castra)*, *proturbare hostes*; h. koho před soud, v. „pohuati“; h. koho odkud *expellere, ejicere alqm (ex urbe)*, *pellere alqm (domo)*, kam *compellere (hostes in urbem, ad castra)*; tudíž tp.: h. koho k čemu *instare alcui, nt . . .*; *impellere alqm ad n. in alqd n. ut faciat alqd*; *excitare, incitare alqm*; zvl. *honiti venari (leporem)*, *sectari (aprum)*; b) h. věci neživé *pellere, impellere, agere, movere alqd*; *propellere (navem)*, *versare (rotam)*; hnáti zhruba = *rychle stavěti excitare (turrim a p.)*; vítr žene loď *ventus navem agit n. impellit, propellit*, též *urget*; loď ku břehu h. *navem in litus urgere, ejicere*; hnán býti (*proudem a p.*) *deferri*; 2) intr. a) = huáti se, v. toto dole; b) h. útokem, v. „útok“; c) h. proti sobě n. na sebe *currere cum alqo n. inter se*; d) stro n. žene *arbor gemas agit*; 3) h. se, a) = běžeti, letěti a p. *cursu effuso ferri*; *contendere*, (důr.) *ruere alqo*; h. se za kým, po čem, za čím *persequi, insequi alqm, alqd, cursu sequi alqd*, na koho *contento cursu pete e alqm*, koňmo *equo admissio incurere in alqm*; *equo admissio vehi*, vůbec též *instare alcui, premere alqm*; h. se mečem po kom *ferro pete e alqm*; b) tp. h. se po čem *sectari (voluptates)*, *appetere, venari, captare alqd*; c) o bezžižích, *ferri*; žene se prudce *amnis citatus fertur*.

hned, adv. - 1) o čase, a) = bez prodlení

statim; illoco, extemplo; e vestigio; confestim, continuo; = bez okolků *protinus*; = nejbliže (o čase) *proxime*; někdy slovesem *morari* (když konš h. nepřicházeli *quum morarentur jumenta*; vzav h. světlo šel za ním *non moratus tollit lumen et sequitur*; rozkaz h. vykonati *non morari imperium*); zvl. α) h. po . . . *statim ex n. pouze ex* (h. po spánku se koupati *statim e somno lavari*, h. po svém konsulatu *ex consulatu*); též *sub* (h. po listu tom *sub eas literas*), někdy *primus* (h. po příchodu vojska *primo adventu exercitus nostri, primum ut advenit*; taktéž: h. potom, h. nato *non ita multo post*; β) h. z cesty (bez zotavení se) *ex itinere*; γ) h. jak *ut* (n. *quam, ubi*) *primum; simul ac* (*atque*); δ) ne hned *non continuo* (nejsem h. zákeřníkem, když dýku držím *non continuo sum sicarius, si sicam habeo*); jinak: ne tak h. *non temere* (do Britanie ne t. h. někdo přicházel, vyjma kupce *Britaniam non temere adibat quisquam praeter mercatores*; ε) h. — h. *tum — tum*; *nunc — nunc*; nyní n. h. — h. zase *nunc — nunc*; v. „brzo“; b) = již *jam*; h. tehdaž *jam tum; jam tunc*; 2) o místě: h. vedle *juxta*, ležeti *proxime adjacent*; h. naproti *e regione*; h. za kým jíti *alqm consequi; vestigiis alcs instare*.

hnědý, *fuscus*, (do modra) *lividus*.
hněsti, a) pův. na př. těsto *depsere, subigere*, = tlačiti *premere alqd*, = tlačení bolest činiti *urere* (na př. střevíc hněte *calceus urit pedem*); b) tp. = trápiti *premere; mordere* (*animum*); to mne hněte *ex ea re magnam molestiam capio; aegre id fero; id doleo*; hněte ho svědomí *conscientiā urgetur*; v. též „hrýzti“.

hněv, *ira*, (dūr.) *iracundia*; = nevole *indignatio*; = popudlivost *stomachus*; hněvem se rozhorliti, k h. pohnouti, v. „roz hněvati“, učinil to v h., z h. *ira commotus* (*incensus, elatus*) *fecit*; s h. *per iram, irato animo* (*vultu*), *iratus*; h. miče, pomijí *ira defervescit*.

hněvati, koho *iratum facere alqm*, *iram alcuī movere*; h. se *iratum esse, succensere* (na koho *alcuī; stomachari cum alqo*); hněvají se na sebe *ira orta est n. intercessit inter eos*; h. se nad čím, o něco, na něco, pro něco *iniquo animo n. aegre ferre alqd; stomachari*.

hněviv, v. „hněvivý“.

hněvivost, *iracundia; stomachus; animus in iram praeceps*.

hněvivý, a) = popudlivý *iracundus; praeceps in iram, promptus ad iram*; b) = hněvající se, α) o osobě *iratus*, (dūr.) *irā incensus, flagrans, iracundiā inflammatus*; h. býti v. „hněvati se“; β) o věci *irae*

plenus (*vultus*), *trux* (*vultus*); h. list *literae minaces n. stomachosiores*; adv. a) *iracunde*; b) *per iram, irato animo* (*vultu*); h. snášeti *aegre ferre alqd*.

hněvno, mi jest čeho, v. „hněvati se nad čím“.

hnis, *pus*.

hnisati, *hnisá* (něco) *pus exit n. profluit* (*ex ulcere*).

hnísti, v. „hnísti“.

hniti, *putrescere*.

hnizditi (se), *nidum fingere, construere* (*in loco alqo*); tp. = usazovati se (s příhanou) *irrepere; sedem figere* (*in loco alqo*).

hnizdo, *nidus*; h. dělati, v. předch.; na h. seděti *nidum servare*; h. vybrati *aves implumes nido detrahere*.

hnojení, *stercoratio*; obyč. však opiše se slov. **hnojiště**, *sterquilinum; fimentum*.

hnojiti, a) h. se, v. „hnisati“; b) h. pole *stercorare agrum*; abs. = hnůj na pole dávati *stercorationem facere*.

hnouti, *hýbati*, čím a) pův. *movere*, (dūr.) *commovere alqd*; (ku předu) *promovere*, (s namáháním) *moliri alqd*; rychle čím *hýbati concitare, agitare, exagitare alqd*; b) tp. α) h. hoho k čemu, v. „pohnouti“; hnout jsa čím *motus, permotus, impulsus, adductus* (*misericiordiā*); dáti sebou h. *moveri, commoveri*; β) koněm *hýbati flectere equum*; γ) hnouti vojskem n. s vojskem, tábořem *castra movere, promovere; iter ingredi*, k městu *exercitum ad urbem admovere n. adducere*, z města *copias ex urbe educere; ex urbe exire*; 2) h. se n. sebou se *movere n. commovere; moveri*, o neživotných často *ferri*; moře se *hýbá mare agitur* (*vi ventorum*); věc sama se *hýbá res ipsa a se movetur*; neh. se *quiescere*, (viděti, že se nepřítel nehýbe *nihil ab hostibus moveri viderunt*); nemoci sebou ani h. (o nemocném) *omnibus membris captum e se*; h. se od čeho = uchýliti se, v. toto; z l h. se = dáti se na cestu, α) *vūbec proficisci, abire*; β) o vojsku *castra movere, signa movere* (*ferre, convellere*); též *exire* (*ex urbe*); vzhledem k vůci, v. shora b) γ).

hnůj, *humus; stercus*.

hňup, *stipes, truncus*.

hnusení, *fastidium; nausea*; o duševném h. *taedium*; s h. *fastidiose*; *non sine nausea*.

hnusiti, neosobně: *hnuí se mi něco res est mihi fastidio n. taedio, taedet me rei alcs, fastidio alqd*.

hnusný, *fastidium creans n. afferens*; = škaredý *foedus, odiosus, teter*; adv. *foede, tetre*.

hnuti, a) pův. *motus*, zřídka *motio*; = *hýbání agitatio, commotio*; = *chůze ambulatio*; h. nepřiele *motus*, pozorovati *quae*

ab hostibus agantur cognoscere; h. těla *motus corporis*, (u řečníka) *jactatio corporis*; b) tp. a) h. v zemi, lidu, *motus, motus concursusque; tumultus, turbae*; povstalo h. v lidu *populi motus factus est*; β) h. myslí *animi motus, commotio*, (důr. = veliké h.) *incitatio, concitatio, perturbatio*.

hod, 1) od slovesa *hoditi*, a) = hození *jactus, conjectus*; zvl. při hře: nejlepší h. *jactus venereus*, nejhorší *canis*; b) tp. = příhodnost pou e v úsloví: v *hod*, a) = v pravý čas *tempore, in tempore, ad tempus*; *opportune, apte, commode (accidit)*; přišlo velmi vhod, že . . . *opportunissima res accidit, quod . . .*; přichází právě v *hod* *peropportune venis; te ipsum cupio*; tudíž β) = vděk: v *hod* komu co učiniti *gratum facere n. probare alicui alqd, též commodare alicui (alqd); commodo (reipublicae) facere alqd*; všem v *hod* učiniti *satisfacere omnibus*; je-li ti to vhod *si placet, si libet*; to je mi vhod *hoc mihi gratum est, placet, probatur, expedit*; nevhod býti komu dopisem *obstreperare alicui literis*; 2) od slovesa *hodovati*, obyč. pl. *hody*, = slavnost *dies festus*, (svadební h. *solemnia nuptiarum*), = hostina *convivium; epulae*; svadební h. *coena nuptialis*; h. připraviti, strojiti *convivium instruere, ornare, apparare, slaviti agere*.

hoden, v. „hodný.“

hodina, a) půl. *hora*; půl h. *semihora*; za h. *in hora*, (po) tři h. *tres horas n. per tres horas*; v určitou h. *ad horam*; kolik jest hodin *quota hora est?* v šesti hodinách, o šesté (h.) *horā sexta*; co h., každou h. *singulis horis*; půlnoční h. *media nox*; on ani h. nespával *nullo horae momento ei contigit somnus*; b) tp. a) = jistý čas, *momentum*; té h. *momento; statim, continuo*; h. smrti *hora suprema, tempus mortis*, v. též „hodinka“; v poslední h. smrti *etremo spiritu, in ipsa morte*; od té h. *inde ab hoc temporis momento*; na hodinu (= správně) *accurate; diligenter, ad tempus*; v dobrou h. *in tempore*; β) h. učení *schola*; c) Pl. hodiny, co stroj, *horologium*; h. vodní *clepsýdra*.

hodinka, *horae momentum; paululum temporis*; tp. poslední h. *hora suprema*, bje *mors appropinquat*; k h. se bráti *animam agere*; v. též „hodina“ b) α).

hoditi v. „bázeň.“

hodlati, = míti úmysl *cogitare, v. ille, in animo habere n. mihi est alqd (alqd facere)*; též *parare (alqd facere)*; *hodlám statui, constitui n. in eo est ut (alqd faciam)*; často opisnou konjugací (*hodlaje na město udeřiti urbem oppugnaturus, odejiti abiturus, profecturus*); *hodlal j em cestu na-*

stoupiti parabam proficisci n. profecturus eram, iter comparabam; *hodlali město dobytí in eo erat ut urbs caperetur*; též *agi*: oblašoval, že *hodlají most strhnouti nunciavit, id agi, ut pons disolveretur*.

hodnost, hodnota, a) = *cena pretium*; b) = *zásluha dignitas; meritum*; dle h. *pro dignitate, pro merito, n. pouze merito*; c) = *důstojenství, v. toto*.

hodnověrnost, fides; gravitas (v. násl.); h. historická *fides historiae*.

hodnověrný, fide dignus, o svědku *locuples*, o zpravodaji, spisovateli a p. *gravis*; adv. *cum fide*; h. vypisovati něco (o dějepisci) *ad rerum n. historiae fidem alqd narrare a p.*; v. též „historický.“

hodný, hoden, 1) = *hodící se, spůsobný*, a) h. k čemu *aptus n. idoneus ad alqd, utilis n. bonus alicui rei n. ad alqd*; místo h. k čemu *locus ad alqd opportunus atque idoneus*, k rozbití stanů *locus castris idoneus*; podobně: vidí mi se věc *nehodná na muže moudrého infra dignitatem viri sapientis positum videtur*; tudíž b) absol. a) = *veliký, valný magnus, amplius*; h. kořist *praeda larga, opima*; h. znalec *peritissimus, intelligentissimus*; h. piják *homo multi vini*; dáti komu h. důtku *graviter objurgare alqm*; h. chvíli *aliquantum temporis*; urazil h. kus cesty *aliquantum viae processit, progressus est*; β) = *řádný, v ohledu mravném bonus, probus (vir)*; tak h. též *tantus*; γ) = *slušný, náležitý aequus; debitus, meritis*; *hodno jest aequum (par) est s akk. a inf.*; též *verum, ius, fas est s akk. a inf.*; 2) h. čeho *dignus (neh. indignus) re alqa n. celou větou s qui a konj., jako když následuje „aby“ n. inf.* (jest h. lásky n. milování n. aby byl milován *dignus est qui ametur*; víry h. *fide dignus; dignus cui credatur*; nejsi h. mé pomoci *indignus es cui auxilium feram*; h. aby světu vládl *omnium gentium imperio dignus*; mám jej za h. svých dítek mu svěřit *dignum eum habeo, cui liberos meos committam*); někdy stává v lat. gerundiv. n. adj. na *-bilis* (důtky h. *vituperandus, vituperabilis n. vituperatione dignus*; chvály h. *laudabilis, laude dignus, laudandus*; podívání h. *spectandus, visendus; dignus qui spectetur*; podívení h. *admirabilis, admirandus*, politování h. *miserandus, miserabilis atd.*); úvahy h. *considerandus*; pozorů h. *notabilis*; h. čeho, též *merere (praemia, laudem, též s násl. ut)*; za *hodno sobě měl jsem něco psáti alqd mihi scribendum putavi*; to není mne *hodno hoc non est dignitatis meae, infra me est*; míti něco za neh. *rebe alqd infra se positum ducere, alienum a dignitate sua putare, non*

dignari (*facere alqd*); adv. 1) b) α) = notně *bene*, (*et*) *naviter*; = velice *etiam atque etiam* (*gaudere*), = velmi *admodum*; γ) *aeque, juste; merito*; 2) *digne*.
 hodování, *convivium*, (hřnotné) *comissatio*.
 hodovati, *convivari, epulari, convivium agere; coenare*.

hodovní, h. sňh *coenatio*.

hodovník, *conviva*.

hoch, *puer, adolescens*.

hofmistr, nejvyšší h. (u dvora) *officiorum magister*.

hojemství, v. „lhůta.“

hojení, v. „léčení.“

hojiti, v. „léčiti“; h. se na čem *damnum n. detrimentum sarcire, damnum compensare re alqa*.

hojnost, *copia; ubertas, abundantia*; v h. *abundanter*, v h. u. h. čeho míti *abundare re alqa*, všeho n. ve všem h. míti *circumfluere omnibus copiis atque in omnium rerum abundantia vivere*; h. dáti *offatim dare*.

hojný, a) abs. = valný *copiosus; largus; uber* (*fructus*); = častý *frequens, creber*; h. dary *munera locupletia, ampla*; h. kořist *praeda opima*; u. odměna *praemium amplum magnum*; h. strava *victus liberalior*; b) h. nač *abundans u. uber re alqa*; adv. *large, copiose, abunde*, = štědrě *liberaliter*; h. míti čeho *abundare re alqa*, v. „hojnost“; h. nadán býti čím *ornari et augeri re alqa*, v. Voj. Ruč. §. 50., pozn. 1.; je-li „h.“ = valně stává adj.: h. jich leželo *plurimi jacebant*.

holdovati, komu *fidem obstringere alcui, alqm regem consalutare*; h. koho z č. ho n. čím *imperare alcui* (*tributum, commeatum*).

holeň, *tibia; crus*.

holíč, *tonsor*.

holička, pl. holičky, zvl. v úsloví: býti na h. *in angustiis esse*, nechati koho na h. *destituere alqm*.

holina, † *glabretum*.

holirna, † *tonstrina; taberna tonsoris*.

holiti *tondere* (*barbam alcui*), *radere* (*gnas alcui*); dáti se h. *tonderi, barbam ponere*; bradu neholiti *alere barbam*.

holka, *puella, dorostlá virgo*; služebná h. *ancilla*.

holobradý, *imberbis*.

holohlavý, *calvus*.

holomek, = dráb *apparitor*.

holota, *faex populi, homines perdit*.

holub, *columba, divoký palumbes*.

holubník, *columbarium*.

holý, a) = bez pokryvky: = lysý *calvus* (h. místo na hlavě *calvitium*), = oblezlý *glaber*; = bez listí *nudus foliis*, = bez stromů *apertus, nudus*; h. hlava, α) = bez vlasů *calvitium*; β) = nepřikrytá:

s h. hlavou jíti *capite aperto ire*; b) = pouhý, samý *merus, purus*; = prázdný *inanis*; h. jméno *nudum nomen*; h. voda *aqua pura*; h. slova *vocis inanes*, h. řeč *vanitas*; h. nesmysl *ineptiae*; to jest h. lež *haec mera mendacia sunt*, h. pravda *hoc verissimum est*, mluvím h. pravdu *nihil dico, nisi vera*; h. rukama (se brání) *inermis*, s h. rukama (přijíti) *sine munere n. inanis*; s h. zbraní *gladio stricto*.

homole, *conus*.

hon, 1) = honění (zvěře) *venatio, venatus*; často slovesem: na h. jíti *venatum ire*, na h. býti *venari*; 2) = hnání se, běh, zvl. „honem“ *propere, festinanter, raptim* (vojsko *honem sebrans exercitus tumultuarius*); honem něco učiniti *accelerare alqd*; h. jíti *currere, volare*; honem! *ej!* cito! 3) = délná míra *stadium*; za dvoje n. (daleko) *in longitudinem duorum stadium*.

honba, a) = hon, v. toto, dodej: h. milovník *venandi studiosus, venationis amans*; b) tp. = zvěř ulovená *venatio capta*, živiti se honbou *venando ali*.

honební, h. právo *jus venandi*; h. obvod *regio in qua venandi jus alcui est*.

honěný, a) pův., v. „houiti“; b) tp. h. v čem *versatus in re alqa, gnarus u. peritus rei alcs*, velmi h. býti *exercitissimum esse in re alqa*.

honici, h. pes *canis venatic*.

honitba, *jus venandi*.

honiti, v. „hnáti“.

honositi se, *jactare se, ostendere se, insolentius se gerere, čím jactare alqd; gloriar* *re alqa* (těž *de divitiis, in re alqa, se alqd fecisse*).

honosivost, *ostentatio*.

honosivý, *gloriosus*; ad *glorioso*.

honošení se, *gloriatio, jactatio*.

hora, *mons*, menší *collis, clivus*; tudíž a) pl. hory, α) = pohoří *montes; regio montuosa*; β) = doly, bání *metallum*; v. „důl.“; b) adv. úslo i: α) na horu = vzhůru *sursum, a lverso monte* (u slovesa dostačí často předslovese *en sub, u sub*). však adj. *adversus*: na h. jíti *escendere, in adversum subire*, jíti *evehi*, hleděti *spicere*, v. „vzhůru“; až na h. *usque ad summum*; na h. a dolů *sursum et deorsum*; β) s hor, s hůry, s hora *deorsum, desuper, e loco superiore*; s hora (ve spisu = na hoře) *supra*; s hůry až dolů *a summo ad imum*; s hůry = s nebe, od b. ha *divinitus*; γ) na hoře *supra*, též ve spisu; c) přís. o i a řeční: α) býti přes hory a doly *aufugisse, e conspectu abisse*; β) hory a doly komu slibovati *polliceri mntes aureos n. auri*, též *maria montesque*.

horák, horal, *homo montanus*.

horem, a) = na hoře *supra, in summo*; b) rčení: h. pádem, přelož adj. *praeceps*, (h. pádem *utikati praecipitem fugere, praecipiti fuga abire*), též *quam celerrime*.

horko, *aestus*; *fervor, ardor*; sluneční h. *solis ardor*; *calores*; za horka *in aestu flagranti*; tp. z horka nakvašený (*homo fervidioris animi*); v. násl.

horkokrevný, *ardens, acer; fervens*.

horkost, *ardor*, zvl. zimniční h. *aestus febrisque*.

horký, *calidus*, (důr.) *fervidus, fervens*; h. býti *calere*; h. krev tp. *animus fervens, ingenium fervidum*, o člověku: *homo fervidi ingenii n. fervidioris animi*.

horlení, v. „horlivost“.

horliti, a) h. na koho, nad čím, proti čemu, *acerbius invehi in alqm n. alqd*; b) h. pro něco *acri studio defendere (petere) alqd*, velice *incensum esse n. flagrare, ardere studio rei alcs, omne studium suum ad rem aliquam conferre*; c) h. na koho, s kým, a) v. „žehratí“; β) h. s kým o přednost v čem *certare cum alqo de re alqa*.
horlivec, * *qui magno rei alcs studio incensus est; acerrimus rei alcs defensor, auctor a p.*

horlivost, a) = horoucnost myslí, *studium* (oč n. v čem *rei alcs*), důr. *studium incitatum n. ardens*; s h. = horlivě, v. toto; b) = nevole *ira, indignatio*; c) = řevnivost, v. toto.

horlivý, a) = usilující, vroucí, o osobě *studiosus, acer* (h. stoupenec něčí *studiosissimus alcs*; velmi h. hajitel osoby tvé *acerrimus tui defensor*); o žádostech a p. *vehemens, acer, ardens, flagrans (desiderium, studium, cupiditas)*; b) = hněvivý, v. toto; c) = řevnivý, v. toto; adv. *studiose, acriter; vehementer*; h. mluvit, a p., v. „horliti“.

hornatost, opiš adj. násl.

hornatý, *montuosus n. montosus; asper*; h. krajina *regio montuosa, loca aspera; montes, saltus*.

horní, a) k hoře, k horám náležící *montanus (oppidum, h. lid homines montani)*; h. pevnost *castellum in monte positum*; b) = hořejší *superior (pars, latus)*; h. díl města, h. město *superiores urbis partes*; h. část těla *pars corporis superior*.

hornictví, * *opera metallorum n. pouze metallis; zanáseti se h. operam dare metallis, colere metallis*.

horník, * *homo in metallis occupatus*.

horoucí, *fervens, fervidus (aqua)*; tp. *ardens, vehemens n. vehementissimus (amor)*; adv. *ardenter*; h. milovati koho *ardere amore alcs*; h. toužiti po čem *flagrare desiderio rei alcs*.

horoucnost, *ardor, inflammatio animi; mirum rei alcs studium*; v. též „horlivost“ a).

horování, v. předch.

horovati, oč *miro rei alcs amore flagrare, mirum in modum alqd admirari*.

horský, v. „horní“ a).

horstvo, *montes perpetui (n. continui)*.

horšení se, *indignatio, ira*.

horšiti, a) h. něco = horším činiti *deteriorem facere, corrumpere rem aliquam*; b) h. koho *offendere alqm*; 2) h. se, a) pův. *pejorem n. deteriorem fieri, in pejus mutari*; o zlu, nemoci a p. *ingravescere*; b) h. se na kom n. na čem, nad kým n. nad čím = hněvati se *irasci alcu; stomachari, indignari (alqd na čem)*; *aegre, indigne ferre alqd*; h. se na čem = pohoršení brávi nad čím *offendere in alqa re, fastidire alqd n. in alqa re*.

hořaviny, *res quae sunt ad incendia; alimenta ignis; materia facilis ad exardescendum*.

hořavý, *facilis ad exardescendum; igni concipiendo aptus; quod ardere potest*; h. látky, v. předch.

hořčice, *sinapi n. sinapis*.

hoře, *ae-gritudo, maeror, dolor*, nad ztrátou miláčka *luctus*; k mému velikému h. *cum magno meo dolore*; h. míti *maerere*, (důr.) *maerore confici n. in maerore jacere*.

hořečka, v. „zimnice“.

hořejší, v. „horní“ b).

hořekování, *lamentatio, ejulatio; deploratio*.

hořekovati, *lamentari, ejulari*, nad čím, nač *lamentari, deplorare alqd*; hlas hořekující *vox miserabilis*.

hořelec, *bustum*.

hoření, = hořejší, v. toto.

hoření, *ardor*; obyč. však opiše se slov. násl.

hořeti, *ardere*, (důr.) *flagrare, deflagrare, conflagrare* (taktéž tp. hněvem n. od h. atd. h. *ardere, flagrare, incensum esse ira, cupiditate, amore alcs*; tváře, oči mu hoří *genae, oculi ardent, flagrant*); neosobně: hoří *incendium ortum est*; dříví nechce h. *lignum flammam non concipit*.

hořící, pův. i tp. *ardens, flagrans*.

hořkavý, *subamarus*.

hořkost, a) pův. † *amaritudo*; b) tp. *acerbitas*; = hněv *ira, iracundia*.

hořký, a) pův. *amarus*; b) tp. *acerbus (mors), amarus*; h. slzy prolévati *uberes lacrimas profundere, effusissime flere*; adv. a) *amare*; b) *acerbe, graviter*.

hořlavý, v. „hořavý“.

hospoda, (co zájezdny dům) *deversorium*; (jizba, kde se nalévá, krčma) *caupona*, tudíž vůbec = ubytování *hospitium*; h. dáti komu *hospitio accipere n. excipere alqm, hospitium alcu praestare, domum*.

suam recipere alqm; hospodou býti u koho *esse in hospitio apud alqm*, *hospitio alcs uti*; hospodou míti koho u sebe *hospitium alcuí praebere*; na h. vjíti ke komu *devertere ad alqm n. in villam, domum alcs*. hospodárnost, *diligentia*; = šetrnost *parsimonia*.

hospodárný, v. „hospodářský.“

hospodař, a) = pán *dominus*; b) = pán domu, vzhledem k čeládce *herus*, k rodině *pater familias*; vzhledem k hostům *hospes*; *convivator*; = majetník *dominus*, *possessor*; c) = rolnictví spravující, h. polní *agricola*; *colonus*, *homo rusticus*; h. býti *rei rusticae operam dare*; d) vůbec = domácnost a jmění řídící: dobrý h. *homo ad rem attentus, diligens*; býti dobrý h. *attentus esse ad rem, rei familiaris rationem habere*, nebýti *rem familiarem negligere*; e) = správce cizího hospodářství, šafář *dispensator*; *qui rem familiarem alcs administrat*.

hospodaření, *cura rei familiaris*; ost. v. sloveso.

hospodařik, -íček, = skřítek *lar*.

hospodařiti, a) = domácnost vésti *rem familiarem administrare, res domesticas tueri, curare*; dobře h. *bene rem gerere*, špatně *rem familiarem negligere, rem male gerere*; tp. zle h. = si počínati *res turbare et miscere*; *saeuire*; b) = býti hospodářem polním *rei rusticae operam dare*.

hospodářský, a) o věcech = k hospodářství patřící *ad rem rusticam pertinens, rusticus (aedificium)*; h. záležitost *res domestica*; b) o osobách = hospodárný *diligens, attentus ad rem*, = šetrný *parcus*; adv. b) *diligenter, attente*; *parce*.

hospodářství, a) = správa domu *administratio n. cura rei domesticae n. familiaris*; dobré h. *diligentia, parsimonia*, špatně *negligentia rei familiaris*; h. vésti *res domesticas administrare, rei familiari praeesse*; úsloví: to je pěkné h. *! egregiae turbae*! b) = souhrn domácích prací a záležitostí *res familiaris; res domesticae et familiares*; c) = h. polní *res rustica; agricultura, aratio*.

hospodin, *dominus*.

hospodská, *deversorii domina n. magistra*.

hospodský, *caupo*; *deversorii dominus*; h. býti *cauponam habere, exercere*.

hospodyně, vzhledem k celé domácnosti *materfamilias*, k hostům *hospita*; dobrá h. *mulier attenta ad rem*, špatná *mulier negligens rei familiaris*, býti dobrou, špatnou h., v. „hospodář“, d).

host, *hospes*, v hospodě *deversor*, u stolu *conviva*, denní *certus conviva*; hosti zváti *vocare n. invocare alqm ad coenam*, býti h. u koho *apud alqm deversari, esse in*

hospitio apud alqm, (u stolu) *coenare apud alqm*; k hostem přívětivý *hospitalis*; za h. přijmouti koho *alqm hospitio excipere, alqm invitare tecto ac domo*; přijíti hostem v dům něčí *devertere ad alqm in hospitium*.

hostimil, *vir hospitalis*.

hostina, *convivium; epulae*; h. vystrojiti *convivium instruere, ornare, apparare*; na h. jíti *coenatum n. ad coenam, convivium ire*; h. dávat *convivium agere*.

hostinec, v. „hospoda.“

hostinnost, *hospitalitas; liberalitas*.

hostinný, *hospitalis*; (rád častující) *liberalis*; adv. *hospitaliter; liberaliter*.

hostinský, *hospitalis (cubiculum, lectus)*; h. právo *jus hospitii*; h., co subst. v. „hospodský.“

hostinství, v. „hostinnost.“

hostitel, *convivator; dominus epuli*.

hostiti, koho *hospitio excipere alqm*, = častovati *convivio excipere alqm*; h. se u koho *esse in hospitio apud alqm*; h. se koho *voluntatem alcs sibi alienare*.

hošík, *puerulus; pusio*.

hotov, v. „hotový.“

hotoviti, v. „strojiti.“

hotovost, a) = připravenost *animus promptus n. paratus*; b) = hotové peníze *pecunia praesens n. numerata, numi praesentes*; míti na h. peníze *numos numeratos habere*, mnoho *in suis numis multis versari*; c) h. veřejná, vojenská *ad defendendam rempublicam populi universi convocatio*; h. veřejnou naříditi *cunctos cives ad arma convocare*; v h. býti *armatum, instructum, paratum esse*.

hotový, a) = připravený *paratus; promptus, expeditus, instructus* (k čemu *ad alqd*, na př. *ad navigandum, ad facinus*); h. k boji, též *ad pugnam paratus; manu promptus*; h. něco učiniti *paratus alqd facere*; b) = dokončený *absolutus, perfectus*; (býti h. s čím *alqd confecisse, absolvisse*; jsem hotov = domluvil jsem *dixi*); = pravý *germanus*; h. blázen *stultissima persona*; h. lež *merum mendacium*; c) h. peníze, v. „hotovost“ b), dodej: koupiti za h. (peníze) něco *praesenti pecunia n. praesentibus numis alqd emere*, hotovými (penězi) platiti *praesenti pecunia n. numerato solvere; pecuniam repraesentare*.

houba, *fungus*, k utírání *spongia*.

houf, v. „zástup, množství, hromada“ a p.

houpati, *agitare alqd*.

housenka, *eruca*.

housle, * *violina*.

housti, *canere (fidibus, * violina)*; dobře h. *scite canere*.

houšť, -i, asi *locus arboribus et rubis sentibusque obsitus*; též pouze *virgultum n. silva densa*.

houževný, *lentus*; tp. = skrbný *tenax*, *nimum parvus*.

hovadi, v. „dobytčí.“

hovado, *bestia*; *bellua*; = dobytče domácí *pecus* (udis); pracné h. *jumentum*; soumarská h. *impedimenta* (orum).

hovadský, gen. *bestiarum n. belluarum*; to je h. *hoc belluarum est*; adv. *bestiarum more, pecudum ritu*.

hovadství, opiš adj. předch.; žíti ve stavu h. *bestiarum more, pecudum ritu vivere*.

hověni, *indulgentia*; h. si *quies, requies, respiratio*.

hověti, 3) = šetřiti: h. si n. tělu svému *corpus, cutem curare*, (vojíni hovějí sobě n. údům, kostem *mīlites corpora curant*); h. zdraví svému *valetudini servire*; h. komu *conformare se ad voluntatem alcs*; *morem gerere alcuī*; h. si v čem *frui (vitā otiosā)*; podobně: času h. *temporibus servire*; *cedere tempori*; žádostem h. *cupīditatibus servire*, chuti své *gulae indulgere*; b) = ztrpění míti *veniam dare, ignoscere alcuī*; *morem gerere alcuī*; h. dlužníkovi *debitori indulgere*.

hovězi, h. maso *caro bubula*; h. dobytek *pecus bubulum, boves*.

hovor, -ořiti, v. „rozmluva, rozmlouvati.“

hra, 1) = hudba, v. toto; 2) = kratochvilná zábava, a) vůbec *ludus* (objektivně), *lusus* (subj., co stav hracího); tudíž a) h. na míč n. v míč *pilae lusio n. pouze pila*; β) dětinná h. *ludus puerorum*; γ) h. v kostky *ludus talarius; alea*; δ) h. v divadle *spectaculum*; tudíž: hry (slavnostní), u Římanů *ludi*, co dary, lidu vystrojené *munera*; tp. učiním to jako ze hry *illud facere ludus est*; jako ze hry všechno odbývá *omnia ei pro ludo sunt*; b) h., kde pouze náhoda rozhoduje *alea*; tp. dáti něco ve h. *in discrimen offerre alqd*; pokaziti komu hru *turbare rationes alcs*; c) h. v slovích, † *annominatio*, v pl. *logi*; d) = žert *jocus, ludus*.

hrabati, nohama *pedibus solum radere n. strepitum edere*; h. se v čem *fodere, erudere (terram)*; tp. *scrutari alqd*.

hrabě, † *comes*.

hráč, *lusor*; kdo ze zisku zabývá se hrou, zvl. odvážnou *aleator*; náruživý h. býti *vehementer indulgere aleae*.

hračka, a) malá hra *ludus, ludicrum*; tudíž tp. = lehká věc *ludus*; to je pro mne h. *illud facere ludus est*; všechno je mu h. *omnia ei pro ludo sunt*; to není h. *hoc est aliquid, hoc non leve est*; b) = čím se hraje, zvl. pl. hračky *crepundia* (orum); *oblectamenta*; tp. = maličkosti *nugae*,

ineptiae; (pro vyražení) *oblectamenta; deliciae*; obrazně: býti h. v rukou cizích *alieni arbitrii esse, komu ludibrio esse alcuī*.

hrad, *arx; castellum*; královský h. *domus regia*.

hradba, = čím co obraženo jest *sepes*; pro ochranu *munimentum n. munitio*, = násep *agger*, = kolí *vallum*; zevnitřní h. *propugnaculum*; hradby *munimenta, muniti-ones, opera*, h. městské *moenia*.

hraditi, něco *sepire, consepire, septo circum-dare alqd*.

hradní, gen. *arcis*; co subst. * *arcis praefectus*.

hrách, † *pisum*; cicer.

hrana, = kraj *margo*, = úhel *angulus*.

hranatý, *angulos habens; angulatus*; tp. *impolitus; rusticus*.

hrani, opiš slovesem: způsob h. *genus ludendi*; místo k h. *locus, quo pueri ludendi causa conveniunt*.

hranice, a) = hromada dříví *acervus lignorum; strues lignorum*; h. dříví, na níž se něco spáliti má *rogus*; b) = meze, α) pův. *finis*, obyč. pl. *fines*, umělé, kamenním a p. naznačené *terminus*, co čára *limes*; h. vytknouti čemu *terminare alqd*; Rhon činí h. mezi Sekvany a Helvety *Rhodanus Sequanos ab Helvetiis dividit*; h. říše tvořiti *imperium definire*; přes h. přejíti *transire fines*; za h. jíti *peregre abire*; β) tp. v. „mezé.“

hraničiti, se zemí nějakou *finitimum n. vicinum esse terrae alcuī, adjacere terrae n. ad terram*; pozemky jeho hraničí s Tiberou *undi ejus Tiberim tangunt*.

hraničný, *confinis (ager), in confinio positus (arbor, castellum), in confinio situs (locus, urbs)*; h. čára *limes*; h. řeka * *flumen quod duas terras dividit*.

hráti, 1) na hudebním nástroji *canere* (na *citaru fidibus*, na *flétě tibiā*); *cantare*; 2) = kratochviliti, hru h., h. si, *ludere (pueri ludunt, pisces in aqua ludunt)*; v. „zahrávati“; zvl. a) (na) míč h. *ludere pilā*; b) (v) kostky h. *talis ludere, talos jacere; aleā ludere*; c) divadlo h. *fabulam agere*, úlohu *partes agere, personam sustinere*; tudíž tp. h. (si) nač = dělati se *simulare* (na nemocného h. *simulare se aegrotare*); h. (si) na pána *sumptuosius insolentiusque se jactare*, (= panovati) *dominari*, na přísného *affectare censorium supercilium*, na učence se *doctum videri velle*; d) tp. h. s čím *neg. curare, pro nihilo habere alqd*; v. též „hračka“; a); h. s kým = zahrávati *ludibrio habere alqm*; e) o hrdlo h. *vitam suam in discrimen offerre, de vita dimicare*; hraje se tu o tvou hlavu *agitur vita tua; de vita in discrimen vocaris*.

hravý, *jocosus*; adv. = bez namáhání *per ludum, facile, sine ulla contentione*.

hráz, *agger*; *moles*; h. proti návalu vody *agger (moles) fluctibus oppositus (opposita)*.

hrb, *gibba*.

hrbatý, *gibber*.

hrbol, *tuber*; = pahýbek *tumulus*; *collis*; h. na štítu *umbo*.

hrčeti, *strepere*, = hrkem téci, o potoku a p. leni *murmore delabi n. fluere*; *susurrare*.

hrdelní, tp. o hrdlo n. o život jednající *capitalis n. gen. capitis*; h. právo *judicium publicum, judicium capitis*; u h. práva žalovati koho *capitis alqm accusare, judicio capitis alqm arcessere*; h. pře *causa capitis n. publica, res capitalis*; h. soudce *quaestor parricidii, judex rei capitalis*; h. trest *poena capitis*; *supplicium*.

hrdina, *vir bello fortis*, (veliký h.) *vir fortissimus*; co n. jako h., v. „hrdinsky.“

hrdinský, a) o osobě *fortissimus (vir, mulier, juvenes mládež)*; *invictus*; b) o věci *fortis n. invictus (animus, manus), viro forti dignus (mors)*; = o hrdinech jednající *epicus (poema)*; h. čin *facinus magnum*; *res praeclare (et fortiter) gesta*; důr. též *incredibile (divinum) factum*; h. síla *vires invictae*, = udatnost *virtus summa*; po h. odporu *postquam fortissime n. animo invicto se defenderunt*; adv. *fortissime, animo forti*; *ut virum fortem decet*; h. zemřítí *in proelio fortiter pugnans cadere*; h. si počínati *res praeclare gerere*.

hrdinství, = hrdinská mysl, *animus fortis et invictus*; = hrdinský čin, v. „hrdinský“; zkoušku h. provéstí *virtutis opus edere*.

hrdliti, koho, tp. = sužovati *vexare alqm*, oč n. h. se s kým oč *contendere alqd ab alqo, instare alicui de re*; h. se s kým *rixari cum alqo*, též *luctari*.

hrdlo, *jugulum*; *fauces*; co průdušnice a jícen (u člověka) *gula*, (u člověka i u zvířete) *guttur*; = krk *collum* (řetěz na h. si pověsiti *torquem circumdare collo suo*); h. podřezati komu *jugulare alqm, jugulum alicui perfodere, secare alicui collum*, sobě *secare fauces*, dáti si h. podříznouti *jugulum dare n. offerre*; zvl. a) k naznačení hřmotného hlasu: dobré h. mti *in clamando robustum esse*; křičí z plna h. n. co h. má *altum clamorem tollit*; b) v h. se hanbiti *pudore confici*; člověk se musí v h. hanbiti n. stydětí *pudet deorum hominumque*; v h. lhátí *mera mendacia fundere*; *impudenter mentiri*; c) na h. ležeti komu *in cervicibus alcs n. supra caput alicui esse*; poslati komu co na h. *immittere alicui alqd*; d) = život *caput, vita*; hrdlem zaplatiti *capite n. morte luere*

alqd, na h. trestati koho *capitis supplicio afficere alqm*; hrdla odsouditi koho *damnare alqm capite n. capitis*; hrdla se odvážiti, o h. hráti, h. nasaditi *vitam suam in discrimen offerre, de vita dimicare*; pod h. n. pod ztracením h. něco zapovědětí *morte proposita alqd vetare*; *capite sancire si quis etc.*; propadl hrdlo *poenā capitis dignus est*; někomu na h. státi *judicio capitis alqm arcessere*; o h. připraviti koho *necare, conficere alqm*, sebe vim *afferre vitae suae*; brániti se do těch hrdel *impendio omnis sanguinis se defendere*; při h. zůstatí *salvum n. incolumen abire, evadere*, zachovati zanechati *condonare alicui vitam*.

hrdlovati, v. „hrdliti.“

hrdomyslnost, -ný, v. násl.

hrdost, *superbia n. animus superbus*, (důr.) *animus inflatus n. insolens, insolentia*; h. v chování se *fastus*, = veliká důvěra ve své síly *confidentia*; *ferocia*; = osobivost *arrogantia*; národní h. *nimia* (odůvodněná *justa*) *gentis suae admiratio*.

hrdý, a) pův. o osobě, α) = hrdomyslný, pyšný *superbus*, = vysokomyslný *insolens*, = nadutý *inflatus, tumidus*, = velice v sebe důvěřující *confidens*; *ferox*; = druhým opovrhující *fastidiosus*; h. býti *superbire, alios prae se contemnere*, nač *superbire, gloriari re alqa*; h. se státi *magnam arrogantiam, magnos sibi spiritus sumere*; *insolenter se efferre*; bohatství činí člověka h. *divitiae faciunt animos*; β) = upejpvavý, zvl. o ženštinách *saeva, difficilis*; b) tp. = velkolepý *magnificus, splendidus*; adv. *superbe*; *insolenter*; h. si věsti *superbire*; h. si vykračovati *magnifice incedere*.

hrk, v úsloví: h. téci *fluminis instar fluere*, krev h. se valila *plurimus (ibi) erat sanguis*.

hrnčíř, *figulus*.

hrnčířský, *figlinus (opus)*; h. nádobí *vasa fictilia*.

hrnec, *olla*; přísl. čím h. navře, tím střep zapáchá *quo semel est imbuta recens, servabit odorem testa diu*.

hrnouti se, a) = téci valně *fluere, ferri*, z čeho *profluere (ab oculis), effundi n. se effundere*; o slovech *ruere*; b) tp. o lidech: *currere (in forum), concurrere (ad locum alqm), irruere (in locum alqm), volare alqo*; odkud *excurrere, effundi ex loco alqo*; h. se na koho *irruere in alqm*.

hrob, a) pův. *sepulcrum*; = rov *tumulus*; k h. nésti koho *efferre alqm*, k h. doprovoditi koho *exsequias funeris alcs prosequi*; do h. položití koho *corpus alcs sepulcro inferre*; řeč u h. *oratio* (co chva-

lořeč *laudatio*) *funebri*; b) tp. = smrt *mors*, *dies supremus*; až do h. *usque ad mortem*, *ad vitae finem*; nad samým h. státi, jednou nohou v h. býti *morti vicinum esse*; *mors alicui imminet*; nad samým již h. vzvolal *moriens* n. *moribundus* *evocavit*; do h. sprovoditi koho *causam mortis alcs esse*.

hrobka, *sepulcrum*, *monumentum sepulcri*.

hrobový, h. kámen *cippus*; h. nápis *elogium* (*sepulcri n. monumenti*), *titulus sepulcralis*; tp. h. ticho *silentium altissimum*.

hrom, *tonitrus* (*us*), *tonitruum*; = blesk *fulmen*; hromem omráčen *fulmine tactus*, *ictus*; *attonitus*; h. bije do věží *turres fulmine percutiuntur*; h. udeřil, uhodil *alqd de coelo tactum est*, několikráté *multae res de coelo tactae sunt*.

hromada, 1) pův. = nadožství věcí *acervus*, dobře složených *stues*, h. navršená *cumulus*; h. lidí *multitudo*, *caterua*, *agmen*, = směsice *turba*, někdy *multi* (jest jich h. *multi sunt*); zvl. v úsloví, dílem tp.: a) po hromadě, *una*, *eodem loco*; *simul*; po h. býti *una esse*, *in unum locum convenisse*; po h., n. v h. držeti *continere* (*copias*), se (o osobách) *non discedere*, (o věcech) *cohaerere*, čím *contineri re alqa*; boj se v h. srazí *concurritur*; myšlenky míti po h. *animo adesse*, *attendere*; nemíti všech po h. *non sanum* n. *non sana mente esse*; b) na hromadu klásti, dávat *coacervare*, *cumulare*; *in unum conjicere alqd*, na h. snést *in unum conferre alqd*; na h. padnouti *corruere*; c) do h., α) = v hromadu, na jedno místo *in unum locum convenire*, *conferre alqd*; β) = pospolu (*conjuncte* n. *conjunctim*); všichni do h. *ad unum omnes*; *universi*, *cunti*; *singuli universique*; my do h. *nos conjuncti*; γ) do h. dělati, o počtu = obnáseti, v. toto; 2) = shromáždění lidu n. údů z jistým účelem *coetus*, *conventus*, za příčinou hlasování a rozhodování *comitia*, v záležitostech veřejných *concio*, (též *concilium*), k úradě *consilium*; h. svolati *ad concionem convocare alqm*.

hromadění, *coacervatio*.

hromaditi, a) pův. *coacervare*, *cumulare alqd*; b) tp. *addere* (*scelus sceleris*), *cumulare* (*mala malis*, mrtvolu na mrtvolu *aliud super aliud funus*); bohatství h. *divitias* • *exaggerare*; 2) h. se, o bytostech živých *congregari*, *confluere*, o věcech *cumulari*, *augeri*, *crescere*; neštěstí se hromadí *malum malo additur*.

hromádka, *exiguus numerus*.

hromadný, v. „valný.“

hromobiti, *tonitrua et fulmina*; v. „bouře.“

hromový, h. rána *ictus fulminis*; *fulmen*; h. hlas *vox tonans*.

hrot, a) = železce střely, kopí a p. *cuspis* (*hastae*), *mucro* (*gladii*); b) = dřevce, v. toto.

hrouda, *gleba*.

hrozba, = hrození *minatio*, *comminatio*; = brozebná slova *minae*.

hrozebný, *minax*; adv. *minaciter*; v. „hrozící“ a předch.

hrozen, *uva*.

hrozící, *minax*; *minitans*, *minitabundus*; = nastávající *imminens*.

hroziti, a) pův. *minari* n. *minituri* (*alicui mortem* a p. smrti, avšak *gladio* mečem); = znepokojovati (nepřátelsky) *infestare alqd*; hrozí odejít, že odejde *minatur se abiturum*; o věcech též *videri*: dům hrozí spadnutím *domus collapsura videtur*; kterým bořící se dům zasypáním hrozil *ruina quos videbatur oppressura*; b) = nastávati *impendere*, *instare*, *imminere* (*alicui*); 2) h. se čeho *horrere*, *horrescere*, *perhorrescere alqd*.

hrozivý, v. „hrozebný.“

hroznatý, *avis abundans*.

hrozný, a) = strašný *horribilis*, *terribilis*; býti komu h. *alicui terrori esse*; b) = náramný *immanis*, *ingens*; adv. a) *horrendum in modum*; b) *admodum*; h. hluboký *infinita altitudine*, vysoký *in immensam altitudinem editus*.

hrst, a) pův. = dlaň skřivená *vola*; též pouze *manus*; b) = co se do ruky (do hrsti) zahrnouti může *manipulus*; *quantum manu capi n. prehendi potest*; tp. h. lidí *manus exigua hominum*; *parvus* n. *exiguus numerus*; *paucitas*, *pauci*.

hrstka, v. předch., zvl. b).

hrubián, *homo rusticus*, *agrestis*, *ineptus*.

hrubost, 1) *crassitudo*; 2) tp. a) *magnitudo*; b) α) = hrubá řeč, opiš rčením *aspere alqm alloqui*; β) = hrubé zacházení s kým *aspere factum*, *contumelia*; (rozdíl v. v násl.).

hrubý, 1) pův. = nejemný *crassus*; = veliký *magnus*, *grandis*, *ingens*; z hruba, na hrubo *crasse*; h. práce *opus servile*; h. písek *glarea*; = nelehký: h. strava *victus agrestis*; 2) tp. a) = veliký *gravis*, *turpis* (*vitium*, *flagitium*); h. lež *mendacium impudens*; h. přestupek *scelus*; b) = viditelný, očitý *manifestus* (*error*, *peccatum*); c) = neuhlazený *agrestis*, *asper*, mírněji *inhumanus*, *rusticus*, = nevzdělaný *indoctus*; d) h. hlas *vox gravis*; adv. 1) *crasse*; 2) tp. a) *graviter*, *turpiter*; *vehementer*; b) *manifeste*; c) *aspere*, *rustice*; h. nakládati s kým *male* n. *aspere tractare alqm*; zvl. d) = tuze, příliš *valde*; *vehementer*, *admodum*; *magnopere*; nehrubě *non magnopere*, *non multum*; me-

diocriter; non ita; non admodum; neh. divím se minime miror; nehrubě daleko non ita longe, neh. četně haud ita multi (convenerunt); h. ráno bene mane; e) = skoro fere; v. „skoro.“

hrud, hrudi, *pectus*.

hruška, strom *pirus*, ovoce *pirum*.

hrůza, *horror, formido*; = věc hrůzná *pestis*; h. mne pochází *horror me perfundit n. horresco*; jde z něho h. *horribilis, horrendus, foedus est*; až h. *horrendum n. terribilem in modum*; zvl. a) hrůzy noční *species, umbrae, larvae*; b) = veliké množství *ingens multitudo n. numerus*.

hrůzný, v. „hrozný.“

hrůzovláda, opiš rčením *omnia terrore et metu aguntur*.

hryzení, tp. h. v životě *tormina (um)*; h. v životě mítí *ex intestinis laborare*; h. svědomí *morsus n. stimuli conscientiae, mítí conscientiā (scelerum) morderi, agitari*.

hryžti, a) pův. *roděre alqd*; b) tp. o svědomí a p. *morděre, cruciare, exeděre alqm n. animum alcs, v. „hryzení“*; 2) h. se, a) = trápití se *maerore confici n. in maerore jacere*; b) h. se s kým *rixari cum alqo*.

hřbelec, *strigilis*.

hřbelcovati, koně *equum strigili raděre*.

hřbet, a) = vysedlina rovnovážná, tedy zvl. u zvířete *dorsum*; podobně: h. hory *jugum n. dorsum montis*; b) = záda, u člověka *tergum*; hřbetem se obrátiti ke komu *avertěre se ab alqo*, tp. = oslyšeti koho *deesse alcuí*; držeti h. komu α) = naháněti komu *alqm fověre*; β) = nestupovati *resistěre alcuí*; h. komu ukázati, = utíkatí *terga vertěre* (o vojínech); za h. hleděti *respicěre*; za hřbetem = tajně *clam*; za h. hoditi, klásti něco = nedbati čeho *negligěre, postponěre, omitěre alqd*, = odkládati něco *differre, procrastinare alqd*.

hřbitov, asi *publicus sepulcrorum locús*.

hřeb, hřebík, *clavus*; tp. na h. něco pověsiti *omittěre, missum facěre alqd*.

hřeben, a) k česání *pecten*; b) na hlavě zvířat *crista*; podobně: h. hory *dorsum n. jugum montis*.

hřešiti, *peccare; peccatum admittěre, (dūr.) improbe facěre, mnoho multa peccare*.

hřib, *boletus*.

hřibě, *pullus equinus*.

hříčka, v. „hračka“; dodej: hříčky sobě strojiti z koho *ludibrio haběre, luděre alqm*.

hřidel, *cylindrus*.

hřích, *peccatum, delictum*; (dūr.) *nefas*, = hanebnost *flagitium*; h. spáchati, v. „hřešiti“; obět za h. *piaculum*; za h. pova-

žovati *nefas esse ducěre*; v hříchích žiti *impie vivěre*; zvl. po hřichu! *proh! proh dolor!* v. „bohužel.“

hřímání, jednotlivé, v. „hrom“; opakující se *tonitrua*; (dūr.) *continuus fragor coeli*. hřímati, *tonare*; obyč. *neos*: hřímá tonat, neustále *continuus coeli fragor est*; tp. h. na koho, proti komu *acerbius invehi in alqm*.

hřišník, *qui peccavit, (dūr.) homo improbus*; všichni lidé jsou h. *omnes homines peccaverunt, nemo mortalium peccatis omnino vacat*.

hřišnost, *improbitas*.

hřišný, a) o osobě *impius, improbus; pravis cupiditatibus deditus*; b) o věci *impius, improbus, flagitiosus (vita)*; (mírněji) *improbatus*; adv. *impie, improbe*.

hřiti, *calefacěre alqd*; h. se *corpus calefacěre*.

hřiva, *juba*.

hřivna, *libra*; v bibli = talent *talentum*; tp. α) = peníz *numus; pecunia*; β) = schopnost *facultas, ingenium*.

hřivnáč, *palumbes*.

hřmot, v. „hluk.“

hřmotiti, = hřmot, hluk *tropiti, v. „hluk.“*

hřmotný, v. „hlučný.“

huba, v. „ústa.“

hubeněti, *macescěre*.

hubení, *deletio; extinctio*.

hubenost, *macies*.

hubený, *macer*; o půdě *macer, sterilis*.

hubička, *osculum*.

hubičkování, *osculatio*.

hubičkovati, *osculari alqm*; h. se *osculari inter se*.

hubiti, *perděre alqd*, c) nepřítel *vastare, devastare (terram)*, ohněm *urěre, exurěre*, ohněm a mečem *igni ferroque vastare alqd*.

hubovati, v. „láti.“

hučení, *strepitus, fremitus*.

hučeti, *strepěre, saevire; freměre*.

hudba, a) co umění *musica (orum)*; *ars musica*; učiti se h. *fidibus discěre*, rozuměti h. *musicis eruditum esse, h. se zanášeti fidibus uti*; znalec h. *musicus, artis musicae peritus*; b) = hra na nástroj hudební *modi*, o více účinkujících *concentus; nervorum et tibiatarum cantus*.

hudební, *musicus*.

hudebník, = hudec *fidicen*, = pištec *tibicen*.

hudlař, adj. *imperitus*, k němuž přidá se vhodné subst., na př. *artifex, medicus* a p.

hudlařství, *opus imperite (male, inscienter) factum*.

hudlovati, něco *imperite (male, leviter, inscienter) facěre alqd*.

hůl, *baculum* (k podpírání se i bití), *fustis*

(k bití); o h. *choditi baculo uti*; h. pa-
stýřská *pedum*; tp. k h. žebrácké sá-
hnouti *ad mendicandum descendere*.
hulákání, *ululatus*.
hulákati, *ululare*; *vociferari*.
hulvát, v. „hrubian“ atd.
humno, vůbec co prázdne prostranství, asi
area; za humny, tp. = nedaleko *prope*,
in propinquo; přísl. my o vlku a vlk za
b. *lupus in fabula*.
humor, *lepos, festivitas*.
humoristický, *festivus, facetus*; adv. *festive*,
facete.
huňatý, † *villosus, hirsutus*.
hůra, a) ve řeči: s hůry, v. „hora“; b) v.
„půda.“
husa, *anser*.
husi, *anserinus*.
huslař, *fidicen*.
hustost, † *densitas*, obyč. však opíše se adj.
násl.
hustý, *densus*, (důr.) *spissus, artus*; h. dav
conferta turba, nepřítel *hostes conferti*,
v nejhustším davu nepřátelském *inter con-*
fertissimos hostes; zvl. tp. z husta *saepe*;
adv. *dense*; *arte*; o lidech vedlé sebe sto-

jících *confertim*; h. postaviti *densare*; h.
stromy posázený *condensus arboribus*.
huť, *officina*.
hvězda, *stella*; *sidus*; tp. α) = průvodčí
dux; β) znamenitá věc, i muž a p. *lu-*
men, sol; γ) = los: dobrá h. † *sidus*
felix, obyč. *fortuna*; zlá h. *malum*.
hvězdář, *astrologus*; též *mathematicus*.
hvězdářství, *astrologia*.
hvězdička, *stella exigua*.
hvězdnatý, *stellis distinctus et ornatus* (*coe-*
lum); h. noc nox *sideribus illustris*.
hvízdání, *sibilus*.
hvízdati, *sibilare*.
hvozd, *silva (densa)*; *saltus*.
hýbat, v. „hnouti.“
hýbavost, *hybnost, mobilitas, motus*.
hymna, † *hymnus*; *carmen*.
hynouti, *perire, interire*; *confici (fame, siti,*
maerore); tp. na statcích, na živnosti h.
ad inopiam redigi; h. po čem *desiderio*
alcs rei confici.
hyzdit, = škarediti *deformare alqm n. vul-*
tum alcs, alqd, též = zneuctívati *dede-*
corare alqm n. alqd; = haněti, v. toto.

Ch.

Chábnouti, v. „ochabovati“, „slábnouti.“
chabost, -ý, v. „ochabělost -ý.“
chaloupka, *casula*; *tuguriolum*.
chalupa, *casa*; = bouda *tugurium*.
chápati, v. „chopiti.“
charakter, v. „povaha.“
charakteristický, *proprius*; lehkomyšlnost
jest Řekům ch. *propria Graecis n. Grae-*
corum est levitas; ch. jemu jest, že
mores n. ingenium ejus inde cognoscas,
quod etc.
charakteristika, v. „povahopis.“
chasa, a) = luza, v. toto; b) ch. služebná
familia; *servi*; *famuli et ancillae*; ch. vo-
jenská *calones*, = průvodčí *comites*, =
vojini *milites*; často dostačí pron. possess.:
moje, tvoje ch. *mei, tui etc.*
chasník, a) = čeledín *famulus*; *puer*; b) =
mladík *juvenis*.
chatra, v. „luza.“
chatrě, *tugurium*; *cas*.
chatrnost, *tenuitas*; ch. domu, opiš adj. násl.
chatrný, *tenuis, vilis*; = sprostý *humilis*;
= povreční (o důvodu a p.) *levis*; ch.
strava *victus tenuis*, zdraví ch. *valetudo*
adversa n. tenuis, incommoda; ch. dům
domus dilabens, ruinosa; ch. šat *vestis*
obsoleta, trita; ch. věc *res inepta, misera*,

v pl. též *ineptiae, nugae*; adv. *tenuiter*,
male (na př. *vestitus* oblečen).
chechtání, *cachinnus*.
chechtati se, *cachinnari*.
chlad, chladek, *frigus*, = stín *umbra*; ve ch.
odpočívati *in n. sub umbra requiescere*;
ch. poskytovat *dare alcui frigus*.
chladiť, *refrigerare*, ch. se *refrigerari*; *fri-*
gidam auram captare.
chladnokrevnost, *animi praesentia*; *fortitudo*;
s příhanou *animus lentus n. frigidus*;
frigus.
chladnokrevný, a) pův. o zvířatech, * *frigido*
sanguine; b) tp. o člověku, α) = bez
bázně *impavidus, intrepidus*; *fortis*; (ch.
zůstati při čem *alqa re non moveri*); β)
s příhanou *lentus, frigidus*; adv. tp. *for-*
titer; *impavide, intrepide*; *lento n. aequo*
animo; *vultu (non mutato n.) immoto* na
př. *excipere alqm*.
chladnost, v. „chladnokrevnost.“
chladný, 1) pův. *frigidus*; 2) tp., v. „chlad-
nokrevný.“
chlácholení, *sedatio, placatio*; = hlazení *pal-*
patio.
chlácholiti, *lenire, placare, mitigare*, (= hla-
diti) *palpare*, = konejšiti *mulcere, per-*
mulcere alqm; ch. komu *blandiri alcui*
(též smyslům *sensibus*).

chlácholivý, *blandus*; *dulcis*, *suavis*; adv. *blande*.

chlap, a) = nevolník, asi *servus*; v pl. též *familia alcs*; = sluha *famulus*, ve válce a p. *calo*; = vojín *miles*, v. „chasa“ b); b) = muž *homo* (ten ch. je ničema *est homo dissolutus, nequam*), v přistávce se nepřekládá: šest liktů, silných ch. *sex lictores valentissimi*; bláznivý ch. *mirum caput*.

chlapec, *puer*.

chlapecký, *puerilis* (*aetas, mos*); adv. *pueriliter*.

chlapectví, *aetas puerilis*; *pueritia*; za našeho ch. *nobis pueris*.

chlapeček, *puerulus*; *pusio*.

chlapský, -stvi, v. „nevolnický“ atd.

chlast, *potatio, perpotatio*.

chlastati, *potare, perpotare*; *vino se obruere*.

chlastoun, *potator*; *homo ebriosus*.

chlazení, *refrigeratio*.

chléb, a) pův. *panis*; ch. péci *coquere panem*; černý ch., v. „černý“; b) tp. = pokrm vůbec, živnost *victus*; cizí ch. jísti, na cizím ch. býti *ali n. sustentari ab alio*; z ch. přijíti *ad famem redigi*; míti svůj ch. *habere unde vivas*; nedostatek ch. *inopia rei frumentariae*; ch. dobývati *parare ea quae ad victum suppeditant; victum quaerere*.

chlév, chliv, *stabulum*.

chlipiti, uši *demittere aures* (též tp.).

chlipník, *homo libidinosus, libidini deditus*.

chlipnost, *libido*; v chlipnostech uzdu sobě pustiti *libidinibus servire n. se tradere*.

chlipný, *libidinosus, libidini deditus*; adv. *libidinose*.

chlouba, a) = honosení *gloriatio, jactatio*, (s) čím *ostentatio, venditatio*; bez ch. mluvě *quod non arroganter dixerim*; ch. z čeho mlti, v. „chlubiti se“; b) = předmět chlouby: to jest má ch. *in ea re glorior*.

chlubiti se, něčím *gloriarī alqā re n. de alqa re*, (právem) *in re alqa gloriarī n. alqd vera cum gloria de se praedicare posse*.

chlubnost, v. „chlouba“.

chlubný, *gloriosus*; *vaniloquus*; ch. býti *insolenter gloriarī*; adv. *gloriose*.

chlum, *collis*, vzhledem k návrší *clivus*.

chlup, *pilus*, na těle zvířecím *villus*; ost. v. „vlas“.

chlupatý, *pilosus*, s dlouhými chlupy † *villosus*, = štětinatý *hirsutus*.

chmatnouti, v. „hmatnouti“.

chmel, *lupus*.

chmouřiti se, v. „mračiti se“.

chmura, *nimbus*; *nubes* (pův. i tp.).

chmurný, a) pův. *nubiŕus obductus, caligi-*

nosus (*coelum*); b) tp. ch. čelo *frons contracta*, ch. tvář *vultus tristis*.

chňapati, po čem *captare alqd*.

chobot, 1) = zátoka, kout, *sinus*; 2) = trouba slonova *manus, proboscis*.

chod, vůbec *itio, ingressus*; zvl. = vážný ch. *incessus*; míti zdoluhavý ch. *uti ingressu lento*, rychlý *celerī n. citato*, též *lente, cito ingredi*; tp. a) průběh, v. toto; β) ch. děje divadelního *ordo n. descriptio fabulae*.

chodba, *ambulatio*, sloupová *porticus*, v zahradě *xystus*; ch. podzemní *cuniculus*, krytá (při obléhání) *vinea*.

chodec, *pedes*; býti dobrým ch. *pedibus valere*.

chodidlo, *planta*.

choditi, v. „jíti“.

chodník, v. „stezka“; „chodba“.

chochol, *crista*.

chomač, *fasciculus*; *floccus*.

chopiti, chápati, něco a) pův., *prehendere, comprehendere alqm n. alqd*, hbitě *arripere alqd, involare in alqd*; zbraň ch. *arma capere n. sumere*, ch. koho za plášť *apprehendere alqm pallio*, za ruku *manum alcs apprehendere n. manu alqm, dextram alcs prehendere, prosebně amplecti dextram ales*; b) tp. (rozumem) ch. něco *mente comprehendere alqd, percipere n. intelligere alqd*; 2) ch. se čeho n. koho, a) pův. = chopiti něco, v. shora; dodej: péra se ch. *ad scribendum se conferre, práce ad opus aggredi*; b) tp. α) = zvoliti a použiti čeho *capere (consilium, prostředku nějakého se ch.)*, *uti (occasione, též arripere occasionem rychle se ch.)*; nevím čeho se ch. *quid faciam nescio*; β) ch. se slova *dicere, incipere, exordiri*, = odpověděti *excipere (alqm), respondere (alci)*.

choravost, choreba, atd. v. „churavost“ atd.

chorobnice, *valetudinarium*.

choť, a) = ženich *sponsus*, = nevěsta *sponsa*;

b) = manžel, manželka *conjug*.

chouliti se, čeho *fugere, timere, pavere alqd*.

choulostivěti, *molliri, effeminari*.

choulostiviti, *mollire, effeminare (alqm n. animus alcs)*.

choulostivec, *homo mollis n. effeminatus*.

choulostivost, *mollitia n. -es; animus mollior*.

choulostivý, a) o osobě, vůbec = zženštilý *mollis, effeminatus*; = citlivý, měkký *facile (alqd) sentiens, mollis (ad offensionem accipiendam)*; *qui facile offenditur*; b) o věci *anceps, difficilis*; adv. *molliter, effeminate*.

choutka, a) = chtění, žádost *appetitus, cupiditas*, smyslná *libido*; ch. k čemu *concupiscere alqd*, napadla mne ch. *cupido rei alcs me incessit*, ch. míti *cu-*

pře, *appetere alqd*; b) = radost pochutnání, *voluptas*.
 chov, ch. dobytka, *res pecuaria*; ost. opiš slovesem.
 chování, v. „chov“; ch. (se) mravné *mores*, *vita*; dobré ch. *morum probitas*, špatné *morum improbitas*, vážné, důstojné *dignitas*, rozumné *mores moderati*, nerozumné *insania*, chytré *prudencia*, zdvořilé *observantia*, pyšné *superbia*.
 chovanec, *alumnus*.
 chovanka, *alumna*.
 chovati, 1) pův. = na místě bezpečném míti něco, vůbec *servare*, *conservare*, (u sebe) *asservare*, (= opatrovati) *custodire*, (= schovávat) *condere alqd n. alqm (domi suae)*, (= k účelu nějakému odložiti) *seponere*, *reponere alqd*; u vězení ch. koho *alqm custodia asservare*, *clausum habere*; *in custodia n. in vinculis habere alqm*; v. též „vězniti, střežiti“ koho; podobně: ch. koho, čeho = opatrovati *tueri*, *tutari alqm n. alqd* (od čeho *ab alqa re*); ch. koho u sebe, v. „přechovávat“; tudíž 2) zvl.: ch. koho n. co = vyživovati *sustinere*, *sustentare*, *alere (alqm, canes)*; též *educere (flores)*; = vychovávat *educare (liberos)*; tudíž: = zacházeti s kým *habere*, *tractare alqm (leniter, male)*, *se praebere alcu (lenem)*; co vlastní dítě koho ch. *alqm haud secus diligere ac filium*, *alqm pari ac liberos suos cura habere*; 3) tp. v tajnosti ch. něco *occultare*, *tegere*, *occultum habere alqd*, „před kým celare *alqm alqd*“; lásku ch. ke komu *amare n. diligere alqm*, přátelství *amicitiam gerere cum alqo*, *amicum esse alcu*, záští *odisse alqm*, náklonnost *studere alcu*; chceš věděti jakou věrnost a dobrou vůli kdo k tobě chová *scire vis qua quisque in te fide sit et voluntate*; v paměti něco ch. *memoria tenere*, *custodire alqd*; 4) ch. se, a) *se gerere (bene, male, prudenter, honeste, turpissime*, též *talem se gerere alcu* tak se ch. ke komu; co muž se ch. *virum se gerere*); *esse s abl.*, *se praebere (durum, milem, dignum majoribus)*, ke komu *alcu*, *habere alqm (negligentissime)*, *agere cum alqo*; ch. se jako někdo *agere (bonum patremfamilias)*; v. též „zacházeti“; b) ch. se čeho, v. „stříci se.“
 chození, = procházení se *ambulatio*; ost. opiš slovesem.
 chrabrost, *virtus, fortitudo*.
 chrabří, *strenuus, fortis*; adv. *strenue, fortiter*.
 chrám, *templum*, *aedes* (též s přídavkem *sacra*, není-li vytknuto jméno boha, jemuž jest posvěcen); v řeči vzletnější též *fanum*, *delubrum*.
 chrámek, *aedicula*, *sacellum*.

chrámový, gen. slov u „chrám“ vytčených. chráněne, *clienis*.
 chrániti, koho, čeho *tueri*, *tutari*, *defendere (alqm n. alqd, před kým n. čím ab alqo n. alqa re*, zřídčeji *contra n. adversus alqm*); *praesidio esse alcu contra alqm*, co mocný zastavatel, před soudem *patronum esse alcu*, *juvare alqm*; = oobraňovati koho před čím n. od čeho *servare alqm ab alqa re*, *avertere alqd ab alqo*; ch. proti čemu *arcere (frigus)*; chraň bůh, α) = chraň nás bůh před tím *di meliora!* β) = co rozhodný zápor *minime gentium! minime vero!* 2) ch. se, *cavere*, před kým n. koho *ab alqo n. alqm*, před čím *ab alqa re*, následuje-li v češtině inf., klade se v lat. *ne s konj.*, n. pouhý konj.; chraň se, to napsati *cave scribas*; podobně: chraň se lži *cave mentiaris*.
 chrápati, *stertere*.
 chraplavost, † *ravis*.
 chraplavý, *raucus*, trochu ch. *subraucus*.
 chrapot, *spiritus gravis*; † *ravis*.
 chraptěti, *raucum esse*.
 chrast, -i, *virgultum*; *sarmenta (orum)*.
 chrastěti, *crepare*, *strepere*.
 chrčeti, v. „hrčeti“, též *effundi n. se effundere; ferri*.
 chrlení, zvl. ch. krve *sanguinis eruptio*.
 chrleti, vůbec v. „metati“; zvl. ch. krev *sanguinem vomere*, oheň *ignem ejicere*, *eructare*.
 chromý, *claudus*, ch. býti *claudicare* (na jednu nohu *altero pede*).
 chroust, *scarabaeus*.
 ehrpa, *cyanus*.
 chrup, *dentes*.
 chrust, v. „chrast.“
 chřadnouti, *tabescere*, *extabescere*; obecněji *confici (desiderio, amore, curis, frigore, senectute, corpore et animo)*.
 chřadnutí, *tabes*; *macies*.
 chřaplavý, *raucus*.
 chřest, *asparagus*.
 chřest, chrastění, *strepitus*, *crepitus*.
 chřestati, *strepere*, *crepare*.
 chřestačka, *crotalum*; † *crepitaculum*.
 chřípě, *nares*.
 chřtán, v. „hrdlo.“
 chtění, *voluntas*, ost. opiš slovesem.
 chtiš, *cupiditas*, smyslný *libido*; pl. chtiše (smyslné) *libidines*, *voluptates corporis*.
 chtítí, *velle*; 1) vůbec: ch. něco učiniti *velle alqd facere*, (důr. *id. agito, ut . . .*, v. též „záměr n. úmysl“ míti), nechť *nolle* (= netrpěti čeho) *non pati alqd*, nech. koho poslouchati *obedientiam relinquere et abjicere*; raději ch. *malle*; 2) zvl. a) přáti si *velle*, *cupere*, *optare (alqd, facere alqd*; co chceš *quid tibi vis?* co mi chceš *quid me vis facere?* *quid mihi vis?* chceš

něco ode mne *num quid me vis?* když chceš si tibi *placet*, jak chceš ut *libet*; co tu chceš? *quid tibi hic negotii est?* chtěj nechtěj *vellem nollem* n. dle potřeby *velim nolim*; *sive vult, sive non vult*; *non sua (mea etc.) sponte*; chtě = zúmyslně *consulto*; *datā operā, de industria*; nechtě *invitus (feci)*; nechtějte toho ch. *nolite id velle*; co by chtěl míti *quid fieri vellet*; ch. koho u sebe míti *velle alqm secum esse*; ch. s někým mluvit *velle alqm*; b) = žádati, poroučeti *velle* (chci aby odešel *volo eum abire* n. *volo abeat, ut abeat*); tudíž, a) ch. komu, chci tomu tak *hoc ita fieri volo*; čas, mrav, přirozenost tomu chce *tempus, mos, consuetudo, natura fert* n. *poscit*; jak tomu chce jeho stav *pro ejus dignitate*; zákony tomu chtějí *leges jubent*; jinak: ch. tomu = praviti *velle*; *videtur, placet alcuī* (mnozí tomu chtějí, že ctnost jest nejvyšší dobro *nonnulli virtutem summum bonum esse volunt*); β) ch. něco od koho *velle alqm alqd*; *petere alqd ab alqo*; c) = hodlati *cogitare, in animo habere (alqd facere)*, často part. fut. (chtěl jsem odejít *abiturus eram*) n. *in eo est ut etc. (in eo erat ut abirem)*; když se města již zmocniti chtěli *quum jam in eo esset, ut oppido potirentur*; d) = zamýšleti *velle*; co tím chceš říci *quorsum ista spectat oratio?* nevím, co tím chce říci *nescio quid velit*; e) ellipticky: chci do Řma *Romam iter intendo (iter mihi est)*, *profecturus sum*; to mu nechce do hlavy *adduci non potest, ut id credat*; hřebík nechce vea *clavus firmiter haeret, aegre evellitur*; f) u spojení se vztažnými zájmeny a adv. „kdo, co, jak, kdy“ vytkne se v lat. naše „chce“ příklonným *cunque*: ať přijde kd. chce *quicunque veniet*; ať je to kdo chce *quicunque is est*, co chce *quodcunque est*; ať je to kdy chce, potrestán budeš *quandocunque mihi poenas dabis*; ať se zdráhal jak chtěl *quam vellet cunctaretur*; ať se děje jak chce *quomodo-cunque fit*; ať mluví proti tomu co chce *dicat quam multa volet adversus hoc*; g) naše „ch.“ nepřekládá se v lat. zvláštním slovem, α) ve rčení: ch. koupiti *empturire*, ch. zemřít *vitam fugere*, v. též II.), a); β) když naše „ch.“ pouhým obratem slovním jest: nechci zapírat *(= nezapírám)* *non infitior*; nechci říci *non dico*, chci jen toto podotknouti *hoc unum dico*, chci zapomenouti *obliviscor*, chceme-li pravdu mluvit *si verum dicimus* (avšak též *verum si loqui volumus*); těšiti jsem nechtěl, poněvadž . . . *consolatione non utebar, quod etc.*; γ) někdy stává v lat. tak zvané „imperf. conatus“ na místě našeho „chtíti“: zdráháš se na můj rozkaz učiniti to, co

jsi již dávno učiniti chtěl? *num dubitas id me imperante facere, quod jam diu faciebas?* II) chce se mi a) čeho *cupio, concupisco, appeto alqd*; zvl. α) toho by se mi ještě chtělo! *hercle etiam hoc restat!* β) chce se mi jísti *esurio*, píti *sitio*, spáti *dormito*; b) nechce se mi do čeho *nolo (alqd facere)*; nechce se mu do toho *cunctatur, tergiversatur*.

chtivost, -vý, v. „žádostivost“ atd.

chudák, a) = nuzák *homo incops, egens, dūr. mendicus*; b) = nebohý *homo miser, misellus; miserandus*.

chudina, = chudáctvo *homines inopes, egentes; pauperes*.

chudnouti, *ad inopiam redigi*.

chudoba, *paupertas*; (dūr. = nouze) *inopia, egestas*; u veliké ch. žiti *in summa egestate esse* n. *vivere*.

chudý, *pauper*; dūr. = nuzný *inops, egens*; ch. nač *inops rei alcs* n. *a re alqa*; tp. ch. rok *annus sterilis*.

churavěti, *valetudine minus bona* n. *firma uti; leviter aegrotare*.

churavost, *valetudo infirma* n. *tenuis*; též pouze *valetudo*.

churavý, *tenui* n. *minus commoda valetudine utens; qui infirma est valetudine; invalidus, imbecillus*; věkem ch. *aetate affectus*; ch. na duchu *animo aeger*.

chut, 1) = žádost, chtivost *studium, dūr. appetitus, cupiditas (discendi, legendi)*; ch. k jídlu *cibi appetentia, edendi aviditas*, míti *cibum appetere*, nemíti *cibum fastidire*, již nemíti *cibo satiatum esse*; s ch. jísti *libenter, jucunde edere*; vůbec = žádost, přání: po ch. *ut libet*, po tvé ch. *ex tua voluntate (libidine)*; ch. míti k čemu *cupere, appetere alqd, studio* n. *cupiditate rei alcs teneri*, velikou *alcs rei studio flagrare*; žádné ch. nemíti k čemu *abhorre, alienum esse a re alqa, fugere alqd*; míti dosti ch. k čemu *non deest studium alcs rei*; ch. míti k někomu *alqm amare, alcs studiosum esse*, nemíti *alieno* n. *averso ab alqo esse animo*; po ch. býti *probari*; ch. dostat k čemu *concupiscere alqd, studio* n. *cupiditate rei alcs capi, moveri*; dodati ch. komu k čemu *alcuī cupiditatem rei alcs injicere, alqm rei cupiditate incendere, alqm efficere alacriorem (ad pugnam k bitvě)*; s ch. (dělati něco) *lubenter, alacri animo, impigre, acriter*; 2) = chut věcí, chutnost *sapor*, vzhledem k osobě ch. cítící *gustus*; příjemnou ch. míti *bene sapere, v. „chutnat“*; solnou ch. míti *salsi esse saporis*; bez ch., v. „nechutný“; ch. po čem míti *sapere* n. *resipere alqd*, po víně *vini saporē referre, vinum sapere*; 3) = mocnost chuti, co smysl *gustatus; gustus*; tp. to

není dle mé ch. *hoc non est mei stomachi, mihi non placet*; podle ch. své *ad arbitrium suum*; po jejich ch. odpověděl *ad voluntatem eorum respondit*; mluvíti komu po ch. *servire auribus alcs*; ost. v. „vkus.“

chutnati, 1) trans. ch. něco, ch. sobě něco n. v čem *delectat me alqd, delector re alqa*; 2) intr. = chut vzbuzovati, míti, *sapere (bene, male)*; *esse sapore (dulci, amaro)*; *delectare*; jídlo mu nechutná *cibus ei non placet, abest ab eo desiderium cibi*, dobře mi chutná *jucunde edo, libenter cibum sumo*; dáti si ch. *jucunde n. libenter coenare, large se invitare*.

chutnost, *suavitas, dulcedo; sapor jucundus*.
 chutný, *jucundi saporis n. jucundus sapor*; *suavis; dulcis*; v. „chut“, 2).

chůva, *nutrix, nutricula*.

chůze, a) v. „chod“; b) = cestování (pěšky) *iter*; daleká ch. *longum iter*.

chvála, *laus*, často pl. *laudes*, = chválení *laudatio*; ch. veřejně hlásaná *praeconium* (ch. komu vzdáti *p. tribuere alcuí*, ost. v. též „chváliti“); = sláva *gloria*, = čest *honor*; ch. bohu *ob eam rem gratia deo habenda est*; pozdravil se, ch. bohu *praeclare nobiscum actum est, quod ex morbo convaluit*; „ch.“ = předmět n. příčina chvály něčí *laus, decus alcs*.

chvalitebnost, *laus; decus*.

chvalitebný, *laudabilis, laude dignus; laudandus, praedicandus*; též rčením *quod amorem, laudem conciliat*; ch. věc, vlastnost, skutek *laus*.

chváliti, *laudare*, (důr.) *collaudare, laudibus efferre alqm n. alqd*; = vychvalovati *praedicare alqm n. alqd*; ch. koho z čeho *laudi ducere alqd alcuí*; velice ch. koho *magnis laudibus ornare, ad coelum laudibus tollere alqm*; zvl. a) = za dobré uznati *probare alqd*; β) ch. boha *adorare, venerari deum*, z čeho *deo gratias agere n. persolvere, quod n. qui etc.*; 2) ch. se se *laudare*, z čeho *praedicare alqd de se*.

chvalný, a) = chvalitebný, v. toto; b) = pochvalný, chválicí, v. toto; adv. ch. známý *nobilis*; ch. se pronéstí o čem, v. „chváliti.“

chvalořeč, *laudatio; laudes*; ch. u hrobu činná *laudatio funebris*; ch. míti, činiti na koho *laudes alcs dicere*.

chvalořečník, *laudator; praedicator*.

chvalozpěv, *hymnus* (ke cti boha).

chvastač, *homo gloriosus, vanus*.

chvástati, *jactare (multa)*; ch. se čím *insolenter gloriari re alqa; grandia loqui*.

chvastavost, *gloriatio, jactatio*.

chvastavý, *gloriosus, grandiloquus*.

chvat, = pospěch *festinatio*; na chvat, chvatem *propere*, (důr.) *festinenter, raptim*; v. „kvap.“

chvátati, v. „pospíchati“, „kvapiti.“

chvatný, o věci *citus, festinationis plenus*, = přenáhlený *praeceps, trepidus*; adv. = na chvat, v. toto.

chvěni, *tremor, horror*; s ch. *tremens, tremebundus*; ch. země *motus terrae*.

chvěti, chviti, a) ch. čím *agitare alqd*; b) ch. se *tremere, contremiscere*, zimou, strachem *horre, na celém těle totum tremere et horre*; ch. se před kým *horre alqm*; země se chvěje *terra movet n. movetur, quatitur*.

chvíle, *tempus, spatium*; zvl. 1) ve spojení s adj. a) malou ch., *paululum temporis; paulisper*; na (malou) ch. *parumper*; za malou ch. *post breve tempus, paulo post, brevi tempore interjecto*; po malé ch. *paulo post*; b) prázdná ch. n. pouze „chvíle“ *otium, tempus otii n. vacuum*; (prázdnou) ch. n. po ch. míti *otiosum n. in otio esse, otium habere*, něco učiniti *tempus vacuum habere ad alqd faciendum, nemiti* (prázdné) ch. *temporis vacui nihil habere*; c) hodnou ch. *aliquantum temporis*; po hodné n. za hodnou ch. *satis longo tempore interjecto*; d) dlouhá ch., a) pův. dlouhou ch. = dlouho *longum tempus, multum temporis*, za dlouhou n. po dlouhé ch. *post longum tempus, longo tempore interjecto*; β) = nudění se *molestia otii n. temporis; taedium*; dlouhou ch. míti *otio languescere, taedet me; temporis molestiam sentire, tempus mihi tarde procedit*; z dlouhé ch. (něco dělati) *ad tempus fallendum*; dlouhou ch. n. pouze „chvíli“ si krátiti čím *tempus fallere re alqa, komu facere ne quis temporis moram sentiat, obecněji oblectare alqm*; 2) u spojení se zájmeny a předložkami ve smyslu často adv. a) této ch. *hoc temporis momento, nunc, modo*; té ch. = nyní *in praesentia, in praesens*; b) v tu ch. = hned *statim, extemplo*; c) od té ch. *ex eo tempore*; d) po tu ch. *ad id (hoc) tempus, adhuc*; e) po chvíli a) pův. *paulo post*; β) = snad i, co vložka věty *credo; haud scio an*; f) za ch. *paulo post*; h) každou ch., přes ch. *nullo tempore non, omni tempore*; ch) nějakou ch. *aliquod tempus; aliquamdiu*; i) před ch. *modo*; 3) = vhodná, příhodná ch. *temporis opportunitas; tempus opportunum*; uhledav svou ch. *tempus opportunum venisse ratus*.

chvilka, *breve tempus, breve temporis spatium; paululum temporis*; na ch. *paulum (requiescere)*; ost. v. „chvíle.“

chvoj, chvůje, = jehličí s větvemi *sarmentum*.

chvost, *cauda*.

chyba, *vitium*, mírněji *mendum*, = omyl *error*, = hřích *peccatum*; ch. v počtu, v psaní *mendum*, v mluvení *vitium, error*

bez ch. *ab omni vitio vacuus*; *vitiis carens*; též *emendatus*, *perfectus*, býti *vitio vacare*; nikdo není bez ch. *nemo mortaliū peccatis omnino vacat*; touž ch. udělati *idem peccare*, mnoho ch. nadělati *multa peccare*, mnohé ch. se dělají *multa peccantur*; ch. člověkem vládně *errare humanum est*; někomu něco za ch. pokládati *vertēre n. dare alicui alqd vitio*; evl. a) jest toho ještě daleko ch. v. „daleký“; b) málo chyba *paulum n. non multum abest quin etc.* b) chyba = kromě, v. toto.

chyběti, = scházeti *desse*; na mně nebude ch. *non deero*; nemnoho chybí *paulum n. non multum abest, quin etc.*; mnoho chybí *multum abest, ut etc.*; tak mnoho od toho chybí aby . . . že . . . *tantum abest ut . . . ut . . .*; jinak: chybí mi něco = jsem churav *minus bene me habeo*, co ti chybí *quo morbo laboras?* ost. v. „scházeti.“

chybiti, chybovati, a) = netrefiti, *non ferire*; *ictus alicui deerrat*; *aberrare, non ferire quod velis*; podobně: ch. cesty, dráhy *deerrare a via n. in itinere*; *errare*; b) = chybu udělati, (z omylu) *errare*, (z nedopatření) *labi*, důr. *peccare*; v. též „mýliti se“; c) chybí n. chybuje mně něco, v. „scházeti, sejíti“; d) chybí něco = nepovede se, nevyplní se, o naději a p. *fallere*, o podniku *ad irritum cadere*; málo chybuje, že *paulum n. non multum abest, quin n. quominus etc.*; 2) ch. se čeho n. s čím, a) pův., ch. se s kým *non invenire alqm*; ch. se čeho, v. shora a); b) tp. ch. se s cílem *non consequi n. non assequi consilium*, *aberrare a proposito*; s pravdou se ch., v. „mýliti se“; s nadějí se ch. *spes me fallit n. frustratur*.

chybnost, opiš adj. násl. n. subst. „chyba“, „vada.“

chybný, a) = s chybami *vitiosus, mendosus* (v. „chyba“); ch. závěrek *falsa ratio*; velmi ch., o spise *in quo multa vitia insunt*; b) o člověku: ch. na sluch *surdaster*, na řeč n. v řeči *linguā haesitans*; = chybuje: člověk jest ch. *homo errat, errare humanum est*; adv. *vitiose* (*agere, facere, loqui*), *mendose* (*scribere*), *perperam* (*verbum dicere*); list jest ch. psán *epistola parum emendata est*.

chýliti, a) něco ch. *inclinare* (*caput in dextram partem*); b) ch. se, *inclinare se n. inclinari*, n. (intr.) *inclinare, vergere* (*dies, sol*); den se chýlí (k večeru), též *adve-*

sperascit, invesperascit, n. (ve slohu vzletnější) *jam serum est diei, jam praeceps in occasum est sol*; k západu se ch., o slunci *jam praecipitem esse in occasum*; když se k večeru chýlilo *coelo advesperascente*; ch. se k čemu, o poměrech vůbec *fluere ad alqd* (*res fluit ad interregnum*), *incumbere ad alqd* (*mores ad lenitatem incumbunt*); věc chýlí se k pádu, k zmaření *inclinata res est*; v. „kloniti se“; ch. se ku konci *ad finem venire, ad exitum adduci*; *senescere* (na př. o silách, o moci státu), o časech ročních, *jam praecipitare, jam praecipitem esse*.

chystáni, *praeparatio, apparatus*.

chystati, a) = strojiti *parare, apparare alqd, instruere, parare* (*convivium, copias*); b) = hodlati, chovati *reponere, seponere* (*pecuniam ad aedificationem templi*), *praeparare alqd ad alqd*; 2) ch. se k čemu *parare, comparare alqd, accingere se n. accingi ad alqd, se componere ad* (*mortem*); ost. v. „strojiti.“

chyše, *casa; tugurium*.

chytáni, † *captura*; obyč. však slov. násl.

chytiti, chytati, *capere* (*alqm, feras*); *comprehendere, excipere, arripere alqm*; ryby ch. *piscari*; dáti se ch. se *tradere*; tp. ch. oheň *concupere ignem*; 2) ch. se, a) *pass. capi*; b) repr. a) ch. se čeho *prehendere, capere alqd*; = držeti se *adhaerere, adhaerescere rei alicui*; = přilnouti k čemu (o osobě) *capere* (*consilium*), *uti* (*occasione*), *arripere* (*occasionem, causam* záminky); nevím, čeho se ch. *quid faciam nescio*; β) abs. = počítí hořeti *flammam n. ignem concipere, ignem comprehendere*; chytilo se *incendium ortum est*.

chytlavost, = lapavost *captio*.

chytlavý, a) = lapavý *captiosus; insidiosus; fallax*; b) = hořavý, v. toto; adv. *captiose*.

chytráctví, -cký, v. „chytrost, -rý.“

chytrák, *homo astutus, versutus, callidus*; starý ch. *veterator*.

chytrost, *astutia; versutia, calliditas*; = opatrnost *prudentia, cautio; circumspectio*; ch. vojenská *ars n. fraus bellica*, vzhledem k vůdci *consilium*.

chytrý, *astutus, callidus; versutus*; = opatrný *prudens, cautus, circumspectus*; adv. *astute, callide; prudenter, caute, circumspecte*.

chyže, v. „chyše.“

I.

I, cnj., a) = a *et*, -*que* (příklonné); *atque* n. před souhláskou *ac*; b) = také, též, důr. (*atque*) *etiam*; *quoque*; = ano i *vel*; zvl. α) když k témuž podmětu nový výrok přistupuje, může též *idem* státi, na př. muž vysoce učený i bezúhonný *vir innocentissimus idemque doctissimus*; hudebníci bývali drahdy i básníky *musici quondam idem poetae fuerunt*; β) když též výrok k novému podmětu přistupuje, stává též *et ipse* na př. i město Lokri k Penským přidalo se *Locri urbs et ipsa ad Poenos desciverat*; γ) = neb *aut*, *vel*; d) u spojení s jinými částicemi: i *kdyby etiam si*, *kdyby i etiamsi*; a *kdyby i*, a *byť i ac jam ut*; i *třeba vel*; e) i — i *et — et*; *quum — tum* (když druhý člen zvláště se vytknouti má); f) na začátku věty, má-li

slovo následující zvláštní váhu, *et* (i ze zadu . . . *et a tergo . . .*), *atque*; = na to *tum*, *deinde* etc., též *quo facto a p.*; = a věru *et vero*, *et sane*, *et certe*, *et profecto* n. pouze *et* se slovesem bezprostředně následujícím.

i, interj., k naznačení a) podivení: *hm*, *ehem*; i co pak je to *hm*, *quid hoc est?* b) nevole *ehem*, *at*; u imperat. *quin*: i dej mi pokoj *quin omitte me*.

idea, smyslem platonickým *species*; *idéa*; ost. v. „pojem“ a. p.

ihned, v. „hned.“

inkoust, *atramentum*.

invalid, o vojínu, *miles militiā confectus*.

inu, interj., zvl. ve rčení: i. arcit (k nové myšlence přecházejíc) *sed videlicet*.

J.

Já, *ego*, někdy *nos* (skromnost projevujíc), v. Vojáč. Ruk. §. 25.; já sám *ego ipse*, *egomet*; = já výhradně *ipse*; jáť, *equidem*, *quod ad me attinet*; = neb já, v. „nebo.“

jablko, *malum*.

jabloň, *malus*.

jadrnost, *robur*; *vires*.

jadrný, a) pův. *granosus*; b) tp. = silný *firmus, robustus, validus*; = vydatný *gravis*; *acutus*; j. řeč *oratio salubris, gravis, fortis*; j. slova *verba gravissima*; adv. *subtiliter*; *accurate*; ost. v. „důkladný.“

jádro, a) pův., *nucleus* (v ovoci), *granum* (na př. v hroznu); = pecka *os*; b) tp. α) = co nejvýbornějšího u věci, *trest flos*; *robur* (*exercitus, militum, juventutis*); j. vojska, též *lecta manus*; j. vojska ztratiti *quod roboris in exercitu est amittere*; β) = hlavní myšlenka *summa* (*orationis, praecepti, propositorem návrhů*).

jahoda, *bacca*, hroznovitě rostoucí *acinus*.

jak, v. „jaký.“

jakkoli, -v, jakžkoli, -v, 1) adv. = na jakýkoli způsob *utcumque*; *quoquo modo*; buď tomu j. *utcumque est* n. *res se habet*; j. tomu bude *quoquo modo se res habebit*; j. málo *quantulumcunque*; 2) cnj., a) ve větách připouštěcích = ačkoli, *quamquam*; *quamvis*, *licet*; j. jest učený *quamvis doctus sit*; j. jest stár, přece ničemu se nenaučil *licet jam magno natu sit, nihil adhuc didicit*; j. jest mi to nepříjemno *quamvis moleste hoc feram*; lidé j. nehodní

homines quamvis indigni n. *licet sint homines indignissimi*; b) ve větách časových = hned jak *ut* (n. *quam, ubi*) *primum*; *simul ac* (*atque*).

jako, v. „jaký.“

jakost, v řeči filosofické *genus*, též *qualitas*; ost. *natura, condicio*; v. Vojáč. Ruk. §. 3., pozn. 2.; (zboží první j. *merx primae notae*); někdy opíše se větou: jaký n. jaké jest . . .

jakový, -ž, *qualis*; *qui*, = jak veliký *quantus*; jakováž jest tvá obezřetnost n. jakovéž jsi obezřetnosti *quae est tua prudentia, quā es prudentiā*.

jakož, v. „jaký.“

jakožto, v. „jaký.“

jaks, jaksi, v. „jakýs.“

jaký, jakýž, 1) co pronom. interrog. *qualis? quis? qui?* (j. jest to řeč od těchto lidí *qualis est istorum hominum oratio?* s jakou (zprávou) přicházíš? *quem nuncium affers?* k j. účelu *quo consilio?*); podobně při vzvolání: j. to *qualis, qui*, u adj. *quam*, = jak veliký *quantus* (jaká to usilovnost, *qui labor!* jaké hromady naleznete *quantos acervos reperietis!* jaká to obtížná věc jest *quam molesta est haec res!*); adv. jak *quomodo? quemadmodum?* j. veliký *quantus?* j. dlouho *quamdiu?* j. draho *quanti?* j. často *quoties?* j. mnoho *quantum?* = kolik *quot?* j. málo *quotus quisque* (j. málo jest filosofů, kteří smrti opovrhují *quotus quisque philosophorum est*

qui mortem contemnat?); jakže? jak? (s důrazem, k naznačení podivení) *quid?* *quid ais?* j. se vede? *quid agitur?* n. *quid fit?* j. se ti vede *quomodo vales?* (vzhledem k vnějším poměrům) *quo loco sunt res tuae?* j. se věc má *quomodo res se habet?* j. to se přihazuje n. stává se, že *quid fit, ut etc.?* taktéž: „jakby“ v otázce nepřímé *quomodo* atd. s konj.; v otázce nevoli označující stává v lat. akk. s inf. buď s tázacím příklonným *ne* n. bez něho (jak bych neměl státi s vlastním? *me non cum bonis esse?* jak bych mohl od záměru svého upustiti? *mene incepto desistere?*) n. *quidni* s konj.; jak neplakati? *quis non fleat?* při vzvolání *quam*: j. dobře jsi učinil! *quam bene fecisti!* j. bych si přál! *quam vellem!* j. jsem se radoval! *quam* n. *quantopere laetabar!* j. krásná jsi! *quam pulchra es!* často stává v příčině té pouhý akk.: j. jsem já slepý, že jsem toho nepředvídal! *me caecum, qui haec non ante viderim!* j. klamná jest naděje lidská! *o fallacem hominum spem!* 2) co pron. relat. *qualis, qui; cujus generis,* = jak veliký *quantus*; j. způsobem = jak, v. dole adv.; zlost, j. jsi již jednou měl *stomachus, cujus similem quondam habebas*; j. — taký *qualis — talis*, vzhledem k velikosti *quantus — tantus*; = jakýkoli v. toto; adv. jak, jako (ž), a) = jakým způsobem *quomodo, qua ratione, quemadmodum, quo pacto*; j. by ne *quidni?* chopiti se prostředku, j. by se něco provésti mělo *rationem inire, quomodo aliquid fieri possit*; dle toho, j. se věc má *pro re*; jakž takž *modice* (na př. j. t. záložný *modice locuples*); buď j. buď, v. „buď“; j. mnoho *quantum*; j. náleží *ut decet, ut par est*, = dosti *satis*; *probe, juste*; = velmi, v. toto; j. se doslýchá *ut dicunt*; jakož viš *id quod scis*; b) u porovnání, a) na počátku věty úplné *ut, sicut, quemadmodum* (j. věc nyní stojí *ut nunc se res habet*, j. za to mám *ut opinor*, j. jsem slyšel *quantum quidem audiui, quod quidem ego audiverim*); často následuje v druhé větě *ita* n. *sic* (j. onino za čest si pokládali, pro vlast zemřít, tak ty v zničení jí slávy hledáš *ut illis pulcherrimum fuit pro patria mori, ita tu ex perniciem ejus gloriam quaeris*); β) u jednotlivého slova *ut* n. *sicut, tanquam*, (j. zděděný *velut hereditate relictus*), = neboť jsi a p. *quum* n. *qui sis* atd.; též (o vnější postavě) *instar* s gen. (dům j. hora veliký vystavěti *domum montis instar exstruere*); = po způsobu *more* n. *ritu*; = na místě *pro* n. *loco*: miluje mne jako otce *me ut (sicut) alterum parentem* n. též *loco parentis diligit*; vystavěti pyramidu j. hory *pyrami-*

des montium instar educere; j. zvířata žít *more* n. *ritu bestiarum vivere*; zacházeti s kým j. s nepřítelem *habere alqm pro hoste*; j. písař *loco* n. *nomine scribae*; j. voják (in) *numero militis*; při adj. a adv. podobnost znamenajících (na př. *similis, alius, idem, totidem, aequae, pariter, similiter, juxta, perinde, aliter, secus*) klade se *atque, ac*: podobně j. *similiter ac*, rovně j. *aeque, juxta, perinde ac*; způsob obléhání u Gallů jest týž j. u Belgů *Gallorum eadem atque Belgarum oppugnatio est*; u sloves: „počínati si“ a p. stává vedle *pro* s abl. (j. bláznivý si věsti *pro insano se gerere*) též adv. (jako divoký *violenter se gerere*); podobně: smýšleti j. otrok *serviliter sentire*; hýřiti j. mladík *juveniliter exsultare*; jak — tak = i — i *et — et*; v. „i“; je-li „jako“ = ku příkladu, v. „příklad“; po komparat.: nic — jak, v. „než“; sem sluší dílem; c) jakoby, jakby, α) = tak jakoby *tanquam; ut, velut, sicut; quasi, ac si*; = jaksi, v. toto; ne jako by *non quo (quia, quod)*, u sloves: činiti, „stavěti se“ v. tato; β) = že, v. toto; d) jako i, jakož i *item, itemque* (zatmění slunce j. i měsíce *defectiones solis itemque lunae*); též *quoque, etiam* n. pronom. *idem* (muž zcela neúhonný jakož i velice učený *vir innocentissimus idemque doctissimus*); e) jakožto, jako = co, k naznačení vlastnosti n. co přístávka důvod označující *quum, utpote*, (Achejští j. spojenci Římanů pomoc poskytl *Achaei, quum Romanorum socii essent, auxilium miserunt*; já j. přítel tvůj *qui meus in te amor est*); ost. v. též „kdo“ 5) γ) jakož pak *quoniam*; f) co částice časová = když, jakmile *quum; ut, ubi*; od toho času, jak . . . *ex quo (tempore)* etc.; zvl. po slovesech: „pamatuji se“ a p., stává v lat. inf. praes. (pamatuji se, jak Kato se mnou rozmlouval *memini Catonem mecum disserere*); h) zvlášť u způsobu ubezpečování: j. živ *me vivo, dum* n. *quoad vivo*; j. živo ne *minime vero*; i) na počátku věty, kde naše „jakož“ = co do toho, že . . . n. co se dotýče toho . . . klade se latině *quod*: jakož věděti chceš *quod scire vis*; jakož pak díš a p. *quod dicis*, v. „vzhledem.“

jakýkoli, v. *qualiscunque, cujuscunque modi; quicunque*; v. „jaký.“

jakýs, -i, *quidam* (venkovan j. to učinil *rusticus quidam hoc fecit*); též *aliquis*, a zvl. ve větách záporných *quisquam* n. *ullus*; opovržlivě *nescio quis (homo)*, v. též „nějaký“; adv. jaksi *quodammodo; aliqua ex parte; quasi; tanquam*; často *quidam, quasi quidam* (spravedlnost zdá se obyčejným lidem j. podivuhodnou ju-

stitia mirifica quaedam multitudini videtur n. větou ut ita dicam.

jakýž, v. „jaký.“

jakž, v. „jaký.“

jakže, v. „jaký.“

jalovec, *juniperus*.

jalovice, *juvenca*.

jalovost, a) = neplodnost *sterilitas*; b) prázdnotnost *inanitas*; *vanitas*.

jalový, a) = neplodný, o živočichu i půdě *infecundus*, o půdě *sterilis*; b) = prázdný, *inanis*; *vanus* (*verba*, *promissum*; *spes*); = chladný, prázdný ducha, o řeči, *insulsus*, *jejunus*, *frigidus*; (j. řeči, vtipy *insulse dicta*; j. hlava *tardum ingenium*); = na oko pouze dělaný *simulatus*, *fictus* (j. pláč *lacrimae confictae*); = nepravý, smyšlený *falsus*, *commenticius*; adv. *je-june*, *frigide*; *simulate*, *ficte*.

jáma, *scrobis*, k chytání dravců *fovea*; tp. j. kopati komu *insidias* n. *periculum alicui parare*; přísl. kdo komu j. kopá, sám do ní padá *qui alteri exitium parat*, *eum scire oportet sibi paratam pestem*.

jantar, *succinum*.

jarní, *vernus*.

jaro, *ver*; *tempus vernum*.

jarost, -rý, v. „bujarost, bujarý.“

jařmiti, *subigere*, = krotiti *domare* n. *perdomare* (*gentem*).

jařmo, v. „jho.“

jasání, *exsultatio*; *laetatio*; = radostný pokřik *clamor*.

jasati, *exsultare*, též s přídavkem *laetitia* (*gaudio*); *alacritate gestire*.

jasniti, *neos*, jasni se *lucescit* n. *illucescit*.

jasno, v. „jasný“, n. „jasnost.“

jasnobarvý, *claro colore*.

jasnost, *claritas*; *candor* (*solis*); j. nebe *serenitas coeli*; tp. o hlasu a p. *claritas*, *splendor*; o mluvě a slohu *perspicuitas*; j. ducha *ingenii acumen*, *mentis acies*.

jasný, 1) o světle, a) pův. *clarus*; důr. *lucidus*, *splendidus*, *illustris*; = průhledný *pellucidus*; = bez mračen *serenus*; j. den *lux clara*, noc *nox lucida*, *illustris*, j. počasí *tempestas serena*; zvl. jest jasno *coelum est serenum*; b) tp. α) z čista jasna, v. „čistý“; β) j. tvář, čelo *frons serena*; γ) = zřejmý *perspicuus*, *manifestus*; *apertus* (*sententia*), *planus*; j. pojem míti o čem *probe* n. *plane intelligere*, *perspectum habere alqd*; δ) j. rozum *ingenium acutum*; ε) o řeči a p. *dilucidus*, *planus*, *illustris*, *distinctus*; j. výřečnost *os planum* n. *explanatum*; j. obraz *expressa effigies* n. *imago*; zákon není j. *lex non satis significanter scripta est*; 2) o zvuku, *acutus*, *clarus*; j. hlas *vox clara*, *splendida*; adv. a) pův. *clare*; j. se třpytiti *claro colore splendere*; j. viděti *cernere et vi-*

dere; b) tp. *clare*; *perspicue*, *manifeste*; j. mluvíti *dilucide loqui*, *distincte dicere*, j. vyslovovati *plane et articulate eloqui*; *verba exprimere*, *explanare*, psáti *plane*, *aperte scribere*, (vzhledem k smyslu) *distincte ac distribute scribere*; j. se vyjádřiti o čem *accuratius exponere de alqa re*; j. se jeví *patet atque elucet*; j. projevovati *declarare*; j. slyšeti *exaudire*.

jasot, v. „jasání.“

jati, v. „jíti.“

jatky, = místo kde se dobytek zabíjí, *laniena*; přísl. vésti vojiny na j. *militēs trucidandos obicere hosti*.

játra, *jecur*.

jaterní, gen. *ječbris*.

javor, *acer*.

javorový, *acernus*.

jazyček, ve váze *examen*.

jazyk, 1) pův. *lingua*; j. uříznouti komu *linguam excidere alicui*, vytrhnouti *evellere*, vyplatiti j. *linguam exserere*; tudíž, vzhledem k mluvení, dilem co přísl.: co na srdci, to na j. míti *nilhil dissimulare*, *nilhil reticere*; jiné na j. a jiné na srdci míti *aliud sentire et loqui*; *aliud clausum in pectore*, *aliud in lingua promptum habere*; mám něco na j. α) = nemohu si hned vzpomenouti *alqd inter labra atque dentes latet*; *versatur mihi alqd in primoribus labris*; β) = chtíti něco říci *velle alqd dicere*, *dicturum esse alqd*; svůj j. krotiti, *linguam continere*, *moderari linguae*; držeti j. za zuby, v. „mlčeti“; duši na j. míti *animam agere*; dobrý j. *linguae solutio*, *volubilitas linguae*, míti *linguā promptum esse*; mluvíti, co na j. přijde *quod in buccam venerit*, *loqui*; míti špičatý j. *linguae acerbae* (*mordacem*) *esse*; přijíti na j. lidské *in ora hominum abire*, *in sermones hominum venire*; zosobněním: jest mnoho zlých jazyků (= utrhačů), v. „utrhač“; 2) = mluva, řeč národa, v. „řeč“ *ch*; podobně = národ *gens*; *populus*.

jazykověda, *ars grammatica*; *grammatica* (*orum*).

jazykoznalec, *grammaticus*.

jazykozpyt, *ars grammatica*.

jazykozpytec, *grammaticus*.

ječeni, vln *aestus*; *strepitus*, *fremitus*.

ječeti, *aestuare*, *exaestuare*; *strepere*, *saevire*.

ječmen, *hordeum*.

ječniště, = kde ječmen jest *ager hordeo consitus*.

ječný, *hordeaceus* (*panis*).

jed, *venenum*; jedu komu dáti, v. „otráviti“; j. připravovati *venenum coquere*; tp. „jed“ = co zkázu přináší *venenum*, *pestis*.

jeden, 1) co číslovka, *unus*; sám j. v. „sám“; j. a dvacátý *unus et vicesimus*; j. a dvacet

unus et viginti n. viginti unus; j. ze dvou *alter*, z obou *alteruter*; jedním z nich bylby ty jistě, kdybych . . . *quo in numero tu certe fuisses, nisi etc.*; do jednoho *ad unum* (*omnes*), po j. *singuli*; nejeden *plures*, v. „mnozí“; zvl. a) jedno, a) *unum*; j. k druhému *plus minusve*; za j. *primum* (následuje *deinde . . . tum . . . postremo*); = rovno *pariter*; *eodem modo*; za j. se snášeti *consentire*, nesnášeti *disentire*; β) též *idem*; *eiusdem generis*; to je (vše) j., přijde na j. *idem n. par est*, obyč. *nilhil interest n. differt*, mně *nilhil mea refert n. interest*; j. jest, jest-li — či *nilhil ad rem pertinet, utrum — an*; to není j. *multum interest*; γ) = jenom, v. *toto*; b) jednou, α) pův. *semel*; ještě j. *iterum*, *denuo n. slovesem s re složeným*; ještě j. tolik *alterum tantum*, tak veliký, dlouhý *altero tanto major, longior, duplo major*; na j., po j. = zároveň *simul, uno n. eodem tempore* (všichni na j. *omnes simul n. omnes universi*), = jedním rázem *uno impetu*, = náhle *subito, repente*; j. tak po druhé jinak *alias aliter*; β) = kdysi *aliquando*, = před časy *olim*; *quondam*, = někdy *unquam*; přece j. *tandem aliquando*; c) v jednom, v. „ustavičně“; 2) jeden — druhý, o dvou *alter — alter, hic — ille*; o více než dvou *alius — alius n. pl.*; též *singuli singulos*; j. neb druhý *unus et alter*, z obou *alteruter*; j. jak d. *uterque n. ambo pariter*, ani j. ani d. *neuter*; j. po d. = po jednom *singuli*, = j. za d. *alius post alium*; *alius ex alio*; *alius atque alius*; *singuli deinceps*, = střídavě *alternis*; j. tak d. jinak *alius aliter*; j. tu d. onu příčinu udává *alius aliam causam infert*; j. z té d. z oné lodě *alius aliā ex navi*; j. jest horší než d. *alius alio nequior est*; j. v tom d. v onom vyniká *alius in alia re excellit*; j. tou d. onou cestou *alius aliā viā*; j. žije se svými tak, d. jinak *alii aliter cum suis vivunt*; při subst. se vynechávají a to se zdvojuje: j. ruka druhou myje *manus manum lavat*; j. zločin po d. páchat *scelus sceleris addere*; *facinora super facinora edere*; j. vítězství po d. dobytí *victoriam super victoriam reportare*; j. zlo pochází z d. *malum ex malo oritur*; z j. domu do d. se stěhovati *ex domo in domum migrare*; zvl. jedno po druhém = ustavičně *continenter, uno tenore*; 3) co neurčité zájmeno, a) = někdo *aliquis* (j. z vás *aliquis vestrum*; bez přízvuku, pouze *quis*; ost. v. „někdo“); též k označení jednotlivce *unus* (*ex amicis meis*, někdy pouze *amicus*); b) = jistý *quidam*; c) j. každý *omnes*; *nemo non*; *unusquisque*; j. k. to ví *nemo hoc ignorat*.
jedenáct, *undecim*; po j. *undeni*.

jedenáctiletý, *undecim annos natus n. undecim annorum*.

jedenáctkrát, *undecies*.

jedenáctý, *undecimus*; po j. *undecimum*; za j. *undecimo*.

jedeni, v. „jídlo“.

jedenkaždý, v. „jeden“ 3) c).

jedenkrát, = jednou, v. „jeden“ 1) b).

jediný, *unus n. solus* (u *filius a filia* též *unicus*); adv. *solum*; též adj. (ty j. to znáš *tu solus hoc nosti*; j. na ctnosti všechna naděje se zakládá *in una virtute omnis spes consistit*), n. dvěma zápory (přišel j. na požádání *nisi rogatus non venit*, j. v rovině bojovati *nisi equo loco non dimicare*), = mimo *praeter n. excepto alqo* (nemám nikoho j. tebe *neminem habeo praeter te n. te excepto*); v. „jen“.

jedle, *abies*.

jedlík, veliký j. *homo multi cibi, homo edax*.

jedlový, *abiegnus*.

jedlý, = k jídlu spůsobilý *esculentus*; *aptus ad vescendum*.

jednak, adv. *aliqua ex parte*; j. — j. *partim — partim, et — et, tum — tum*, = brzo — brzo, v. *toto*.

jednaký, a) = jeden, jediný, v. *tato*; b) = nezměnný *constans*, = stejný *idem*; *aequus*; = rovný komu *aequalis, par*; býti j. myslí s kým *consentire cum alqo*; j. barvy *eiusdem coloris*; adv. *eodem modo*.

jednání, a) = sjednávání *actio, pactio*; v. „vyjednávání“; b) = konání, řízení *negotium*; veškeré naše j. *quae nobis facienda et fugienda sunt*; smýšlení a j. *consilia et facta, ingenium et mores*; j. právní n. soudní *judicium*; jestliže ten způsob j. nebezpečný tobě zdáti se bude *quodsi haec ratio rei gerendae periculosa tibi esse videbitur*; c) j. s kým, vlídné *lenitas, clementia*, urážlivé *contumelia*, surové *asperitas*, nehodné *indignitas*; d) j. v divadelním kuse *actus*.

jednatel, = prostředník *interpres, intercessor*; *internuncius*; (j. pokoje *conciliator pacis*); = zástupce *procurator*.

jednati, a) = jednotiti, v. *toto*; b) = smlouvat, rokovati, řídit, α) j. oč s kým *agere de alqo re cum alqo*; *pacisci*; *conciliare* (*pacem*); *conditiones ferre et audire*; podobně: j. koho do služby *conducere alqm mercede*; j. něco = opatrovati *parare, comparare alqd*; míti s kým co j. *rem n. negotium habere cum alqo*; *est mihi alqd cum alqo*; β) j. o čem, písemně n. ústně *disserere, disputare de re alqo*, *scribere n. loqui de re alqo*; *tractare alqd*; kniha jedná o svrchovaném dobru *liber est de summo bono n. hoc libro agitur de . . .*; v. též „pojednati“; c) = konati, činiti, obyč. s adv. *agere, facere* (*prudenter, tur-*

piter, bene, ita etc.); j. co muž *virum se praebere*; j. s někým dobře n. zle *tractare alqm (liberaliter, leniter, male v p.)*; v. „zacházeti“; vím s kým jedná: *non ignoro quicum mihi res ist*; j. proti komu *contra alqm facere*, j. komu proti myslí *alcul adversari (in aliqua re)*; 2) j. se, a) s kým *transigere cum alqo*, b) obyč. neos.: jedná se o tvůj život *agitur vita tua*; jedná se mi oč *res alqa mihi cordi n. curae est, de re alqa laboro; specto alqd; alqd pertinet ad me*; jemu se jen o peníze jedná *nisi lucrum spectat, pecuniae tantum imminet*.

jednobarevný, unius coloris.
jednodenní, unius diei.
jednoduchost, simplicitas.
jednoduchý, simplex (pův. i tp.); = prostý, pouhý, v. tato; adv. *simpliciter*.

jednohlasnost, v. „souhlas.“
jednohlasný, consentiens, congruens; j. volbou *cunctis suffragiis*; po j. soudu jest . . . *inter omnes constat s akk. a inf.*; j. úsudkem všeho lidu *omnium iudicio*; adv. *una voce; uno ore; communi (omnium) consensu; omnibus sententiis (condemnari, absolvi), cunctis populi suffragiis (declarari consulem, creari regem)*; uzavřeli j. *ad unum omnes decreverunt; sine ulla varietate decretum est*.

jednomyslnost, concordia; consensus.
jednomyslný, concors, consentiens; j. býti *consentire, concordare*; v. „jednohlasný.“

jednooký, luscus; altero oculo captus.
jednopalcový, digitalis; unius digiti.
jednoroční, unius anni; = jeden rok mající, též *unum annum natus*.

jednorozený, unicus (filius, filia).
jednoruký, unimanus; altera manu orbis.
jednoslabičný, unius syllabae.
jednospréžný, vúz currus uno jumento functus.

jednostejnost, ný, v. „stejnost, -ný“; n. „jeden.“

jednosvorný, v. „svorný.“

jednota, a) v. „sjednocenost“; b) v. „obec“, „spolek.“

jednotiti, sociare, consociare alquos, svařící se in gratiam reconciliare alquos.

jednotlivec, unus; homo; co protiva obce též *privatus*; v pl. *singuli homines, singuli*.

jednotlivost, res singularis n. pouze res; v pl. singula (orum), res singulae, do j. se pouštěti *singula persequi, de singulis agere*.

jednotlivý, a) = jeden unus, v pl. singuli (homines); v. předch.; b) = o sobě stojící rarus, sparsus (v pl., na př. j. domy, stromy); adv. *singulatim; sigillatim*; často adj. *solus, rarus, sparsus*: žijí j *solī vivunt*; starati se o každého j. *singulis hominibus prospicere*; v. „zvlášť.“

jednotvárnost, similitudo; někdy též *nulla varietas*; v. násl.

jednotvárný, a) vůbec unius generis; simplex; b) s příhanou nulla varietate distinctus, sine ulla varietate; similis semper; similis atque idem; j. hlas *vox uno pressu oris obducta*, řeč *oratio neque condita neque conspersa quasi verborum sententiarumque floribus*, život *vitalis genus semper idem*; j. pohled *quasi quidam unus aspectus*; adv. *sine ulla varietate, semper eodem modo*; j. všechno přednésti *omnia similiter atque uno modo dicere*.

jednou, v. „jeden.“

jedokaz, remedium adversus venenum; † antidotum.

jedovatost, opiš adj. násl.

jedovatý, venenatus; veneno infectus, imbutus (= jedem napuštěný); tp. *malignus*; = zlobný *perniciosus*; adv. *maligne*.

jedva, adv. v. „sotva.“

jehla, acus, do vlasů † acus crinalis; j. = kůl do vody zaražený *sublica*.

jehlanec, pyramis.

jehličný, j. les pinetum, strom † arbor folio tenui et capillaceo.

jehně, agnus.

jehněci, agninus.

jek, -ot, v. „ječení.“

jektati, a) = blekotati balbutire; b) j. zuby dentibus crepitare; zuby jektají dentes colliduntur.

jelen, cervus.

jeleni, cervinus.

jelikož, a) co adv. = pokud quatenus, quantum; b) conj. = poněvadž quia, quod; quoniam; ost. v. gramm.

jelito, † farcimen, † botulus.

jemnost, a) vzhledem k hmatu tenuitas; b) tp. a) j. vtipu a p. subtilitas, acumen; β) = příjemnost venustas.

jemný, a) = hebký tenuis; subtilis; b) tp. a) = důvtipný subtilis, acutus; j. ucho aures erudiae n. teretes; β) = příjemný blandus, venustus; delicatus; = zdvořilý urbanus; j. vzdělanost humanitas; adv. a) tenuiter; b) subtiliter, acute; venuste, urbane.

jen, jenom, adv. a) vůbec modo, tantummodo; tantum; solum; nonnisi (kteréž se často v non a nisi dělí: přísahal, že j. co vítěz do tábora se vrátí *iuravit se nisi victorem in castra non reversurum esse*), též *nemo (nihil, nullus, nec) nisi*: on j. pije *nihil agit nisi ut bibat*; vztahuje-li se „j.“ k subst., stává adj. *solus, unus* (j. Římané neutekli *solī Romanī non terga dederant*; j. to *hoc unum*; j. v ctnosti vše zakládati *omnia in una virtute ponere*; j. jedinou chvílečku *vel unum temporis momentum*); zvl. a) nepřekládá se v úsloví: j.

tak veliký, že . . . *tantus, ut* etc.; j. poněkud *mediocriter*, j. tolik *tantum*; v. Voj. Ruk. §. 76, a; β) ne j. — ale i *non modo* (*tantum, solum*) — *sed etiam*, a má-li se druhý člen zvláště vytknouti *non modo* etc. — *sed*; γ) ne j. ne — ale ani n. též ne *non modo* (*solum*) *non n.* (když oba členy jediný výrok mají a tento v druhém členu stojí) *non modo* — *sed ne* — *quidem*; δ) jen že *tantum quod*; *ita ut*; po záporu *nisi quod*; ε) j. aby, aby jen, j. kdyby, j. když, jest-li j. *dummodo n. modo*, záporně: *dummodo n. modo ne*; b) ve větách přání a rozkaz naznačujících *modo, quaesio*: j. nevěř *cave credas n. noli credere*; přijď j. *fac venias*; c) u vztažných zájmen a adv. příklonným *cumque n.* zdvojením slova: kdo j. *quicunque n. quisquis*, co j. *quodcunque n. quidquid*; kde j. *ubicunque n. ubiubi*; d) ve větách tázacích *quaeso n. tandem n.* se ani zvláště nepřekládá, v. „asi“; e) k vytknutí času = hned jak *vix*; *vixdum*; *tantum quod* (j. jsem jej užíval, již mně dal list *vix eum videram, quum mihi literas reddidit*); f) = sotva, s těží *vix*; *aegre*.

jenž, v. „který.“

jeptiška, † *monacha*.

jeřáb, *grus*.

jeřábek, *attagen*.

jeseň, *fraxinus*.

jeseň, *auctumnus*; v. „podzim.“

jeskyně, *specus, spelunca*; ve slohu vzletnější *antrum*.

jesle, *praesepe*.

jestli, jestliže, 1) co sloveso „jest“ s „li“ složené, a sice ve větách tázacích i podmínečných, v. „li“; 2) co conj., ve větě podmínečné *si*; *quodsi*; v. „li“; v druhé větě podmínečné, protivu k první naznačující, = pak-li, v. toto.

jestřáb, *accipiter*.

jestřábí, j. nos *nasus aduncus*.

ješitnost, -ný, v. „marnivost, -vý.“

ještě, adv. 1) o času, a) vzhledem k přítomnosti = posavád *adhuc*; j. posud *etiamnunc*; *ad hoc tempus*; j. podnes *hodie, hodie etiam*; j. ne *nondum n. adhuc non*; j. nikdo *adhuc nemo n. nemo adhuc*, j. nic *adhuc nihil n. nihil adhuc*; sotva že j. *vixdum*; b) vzhledem k minulosti *etiamtum* (*etiamtunc*) n. *etiam*; j. ne *nondum*; j. nic *nihil dum*; j. před skončením zimy *nondum hieme confecta*; c) o budoucnosti: jak dlouho j. ? *quosque tandem?* ost. se často nepřekládá, v. Vojáč. Rukovět §. 76, c.; 2) k naznačení přidání, zmnožení = mimo to *praeterea, insuper*; musím j. těmto odpověděti *restat n. reliquum est, ut his respondeam*; zvl. a) = více *amplius*; co j. chceš *quid vis amplius?* b) j. jednou ite-

rum, = z nova *denuo*; j. jednou tolik *alterum tantum*; j. jednou tak veliký *altero tanto n. duplo major*; c) a to j., a j. k tomu *et is, atque is; et quidem*; d) při kompar., *etiam*; často se však ani nepřekládá; podobně: j. jiní *etiam alii*.

ještěrčí, *viperinus*.

ještěrka, *vipera*; *lacerta*; *aspis*.

jetel, *trifolium*.

jeti, jezdit, 1) pův., a) j. na voze a p. *vehi curru, plaustro* etc., v souvislé řeči též pouze *v. hi*; též *vehi in rheda, invehi vehiculo*; j. za kým *curru subsequi*; na lodi j. navi n. *in navi vehi, navigare*, v. „plouti“; b) = povoz řídit *equos n. currum regere, jumenta agere*; c) j. na koni *equitare, equo n. in equo vehi*, kam *advehi, equo vectum aliquo ire*; rychle *equo citato advehi*; jezdit někde *locum alqm obire, peragraré, perlustrare*; všude j. *per omnes partes perequitaré*; jel jsem veliký kus cesty *multum itineris equo vectus confeci*; dobře jezdit *equitandi peritum esse*, uměti j. *equo uti didicisse*, učit se j. *equitare discere*; na tom koni nikdo ještě nejel *eques nondum hoc equo vectus est, hic equus nondum equitem passus est*; nechati na sobě j. (o koni) *pati equitem*; j. za kým *equo subsequi*; dále j. *porro vehi, equo vectum prodire* = odjeti *avehi, equo vectum abire*; j. na koho *equum in alqm concitare*, rychle *equo concitato in alqm invehi*; d) vůbec = cestovati (bez ohledu na způsob jízdy), *ire, proficisci, iter facere*, z města j. *urbe exire n. egredi*, do města *urbem ingredi, intrare*; j. přes řeku *transire n. trajicere flumen*, přes vrch *superare montem*; j. branou *portā introire n. exire*; 2) tp. a) huba mu jede * *linguā intemperantius utitur*; b) j. na koho *invehi in alqm*; c) j. nač = měřiti *spectare alqd.*

jeti, a) na voze a p., obyč. slovesem (k j. *ad vehendum*); j. na lodi *navigatio*; b) j. na koni *equitatio*.

jev, v. „jevo“

jevení se, *adventus*, bohů *praesentiae deorum*.

jeviště, *scena*, v. „dějiště.“

jeviti, něco *ostendere, significare, prae se ferre, aperire alqd*; radost j. z čeho *dicere se re alqa gaudere n. pouze gaudere re alqa*, (slovy) *gratulari* (*alqui de re alqa*); zvl. j. něco = býti čím: j. ostrovtip, chytrost *acutum, prudentem esse*; j. takovou obzřetnost *tantā esse diligentia n. tantā uti prudentia a p.*; to jeví slabého ducha *est tardi ingenii . . . j. se apparere, cerni, ostendi* (re n. in re alqa), = odhalen býti *patefieri, patescere*; manifestum fieri.

jevo, v. úsloví: na jevo dáti, v. „jeviti“; na j. vynésti, v. „zjeviti, odkryti“; na j. při jíti n. vyjiti *patefieri, manifestum fieri*, v. „jeviti se“; jest na jevě *elucet, apparet, manifestum n. perspicuum, apertum est*; jde na j. *sequitur, efficitur, patet*.

jezdec, *eques*, co řídítel koně *rector* (kůň bez j. *equus sine rectore*); dobrým j. býti *equis bene uti, equitandi peritum esse*.

jezdecký, a) = co k ježdění na koni patří, opiš slovesem *equitare* (j. kůň *equus ad equitandum aptus*, něčí *equus quo quis vehi solet*; j. umění *ars equitandi*); b) = jezdců *equestris* n. gen. *equitum*: j. bitva *pugna equestris*; j. socha *statua equestris*, j. prapor *vexillum*; j. tlupa *turma equitum*; v. „jízdný“; adv. jezdecky = co jezdec, na koni *equo vectus*.

jezdectvo, v. „jízda“ b).

jezdění, v. „jetí.“

jezditi, v. „jetí.“

jezero, *lacus*.

ježatý, *hirsutus, horridus*.

ježiti se, *horrere*.

ježto, cnj., v. „jelikož.“

jho, *jugum* (pův. i tp.); pod j. vehnati *sub jugum mittēre*; pod své j. a panství přivěsti koho *jugum servitutis alicui imponere, injungere, subigere (gentem)*; j. poroby svrci *jugum servitutis excutere, dejicere, exuere*.

jicen, pův. *fauces*; *gula* (u člověka), v. „hrdlo“; tp. = propast *vorago*.

jidati, v. „jísti.“

jidelná, † *coenatio*; *conclave ubi epulamur*.

jidlo, a) = jedení, *coena*, = snídání *prandium*; mezi j., u j. *inter coenam*; po j. *post coenam* n. part. *coenatus*: když po j. odpočíval *quum coenatus quiesceret*; po j. byl mi list dodán *coenato mihi literae redditae sunt*; b) = pokrm *cibus*; j. mu chuťná *libenter coenat*; j. a pití *cibus potusque*.

jih, a) = polední vítr *auster*; tudíž: = strana polední *meridies*, = země k j. ležící *terrae in meridiem spectantes, regio n. terra australis*; k j. n. na j. *in n. ad meridiem, meridiem versus*, ležeti *in meridiem spectare, ad meridiem vergere*; b) = obleva zimy *frigus solutum*; j. nastává, přichází v. násl.

jihnouti, neos.: *jihne frigus n. hiems solvitur; nives liquescunt n. solvuntur*.

jihnouti, opiš slov. předch.

jihovýchod, *regio inter ortum solis et meridiem spectans*.

jihovýchodní, *inter ortum solis et meridiem spectans*; vítr j. *vulturnus*; adv. *inter ortum solis et meridiem*.

jihozápad, *regio inter occasum solis et meridiem spectans*.

jihozápadní, *inter occasum solis et meridiem spectans*; vítr j. *africus*; adv. *inter occasum solis et meridiem*.

jicha, *jus*; smrdutá j. *virus*.

jikra, obyč. pl. *jikry ova piscium*.

jil, *argilla*.

jilec, u meče *capulus*.

jilm, *ulmus*.

jilovatý, *argillaceus*.

jímati, v. „jíti.“

jímání, opiš slovesem, v. „chytání.“

jinač, adv., v. „ji ak.“

jinačí, v. „jiný.“

jinačiti, něco *mutare*, (důr.) *immutare, commutare alqd*; v. „měniti.“

jinad, v. „jinud.“

jinak, adv. v. nás'.

jinaký, v. „jiný“; adv. *jinak aliter*, (důr.) *secus, contra*; též *alio modo, alia ratione; alioquin*; poněkud j. *paulo secus*; často větou: *quod nisi ita est (erit, fuit); si res aliter ceciderit (cecidisset); = sice alioquin*; z cela j. *longe (multo) aliter, longe secus*; ne j., nic j. *sic*, ne j., nic j. než *non (haud) secus ac, perinde ac n. atque*, nic j. než jakoby, n. jako když *perinde ac si, pariter ac si*; není mi j. než jakoby *videor mihi etc.*; nemůže j. se státi než že *fieri non potest quin etc.*; j. se stalo *contra accidit*; kdyžby to j. dopadlo *si secus acciderit*; j. nemůže býti p. něho přátelství *aliter firmæ amicitiae esse non possunt*; j. býti *aliter se habere*, j. smýšleti *in alia voluntate (sententia) esse*, než někdo *dissentire ab alqo*; j. smýšleti a j. mluvíti *aliud sentire et loqui; aliter sentire, aliter dicere; aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere*; vztahem k subst. říká se *alius*: hranice mají býti j. ustanoveny *alius finis constituendus est*; j. jest n. má se s čím *alcs rei ratio alia est*; každý j., v. „každý.“

jinam, adv. *alio; in alium locum, in aliam urbem a p.*; každý j., v. „každý.“

jinda, -y; adv. a) = jiného času *alias, alio tempore*; neurčitéji *alio quodam tempore*; avšak o tom j. *sed de hoc alias*; b) = před časy *olim; quondam*.

jinde, adv. *alibi; alio loco*; nikde j. *nusquam alibi*.

jini, *pruina*.

jinoch, *adolescens; adolescentulus; juvenis* (již co mladý, silný muž).

jinošský, *juvenilis*; j. léta, v. násl. adv. *juveniliter*.

jinošství, *adolescenti*; co věk květuící *flos aetatis*; od j. *ab ineunte aetate*.

jnotaj, *inversio; oratio immutata; continua translatio*.

jinotajný, *immutatus, inversus*; *oratione immutata expositus, narratus*; vypravování j. * *oratio continuam translationem continens*.

jinší, v. „jiný.“

jinud, adv. v úsloví: od j. *aliunde*; *ex alio loco, ex alia re*.

jinudy, adv. *alio loco, aliā viā*.

jiný, *alius*, = rozdílný, nepodobný *dissimilis*, = druhý *alter*; v pl. jiní *alii*, avšak: všichni j. *ceteri, reliqui (omnes)*; docela j. *longe alius*; lidé jsou nyní j. *homines alii facti sunt*; nebyl bych j. než nyní jsem *non alius essem atque nunc sum*; co mohu j. dělati? *quid aliud facere possum?* nic jiného než *nilhil (aliud) nisi*; jiný než *alius ac*; j. způsobem, = jinak, v. toto; žádným j. způsobem jenom když *non aliter nisi*; jiné mluvíti a j. činiti, v. „jinak“; jinou začítí, α) = mírněji si vésti *ad lenitatem se dare, lenius agere*, β) = zhurta si vésti *insolentius se gerere*; na jiné koho přemluvíti *alqm ad aliam sententiam traducere*; na jiném není, než... *nilhil relinquitur nisi* (na př. *fuga*); *relinquitur n. reliquum est, restat, ut etc.*; *facere non possum, ut non etc.*; za jiné nemíti, než že... *mihi persuasissimum est; plane non dubito (quin etc.)*.

jiskra, *scintilla*; též tp. *scintilla (ingenii)*, obyč. *igniculus (amoris, ingenii, virtutis)*.

jiskření, *fulgor*, oči *ardor oculorum*.

jiskřička, zv. tp., v. „jiskra.“

jiskřiti, *fulgere*; *micare*; oči jiskřiti se *oculi ardent*.

jist, v. „jistý.“

jistebník, *contubernalis*.

jistění, = ujišťování *asseruatio; affirmatio, confirmatio*.

jisti, 1) j. něco *edere, comedere alqd, vescire alqa*; rád něco j. *cibo alqo delectari*, nerad *fastidire n. nolle alqd*; mnoho j. *largiter se invitare*, = býti velkým jedlíkem *multi cibi esse*, málo *minimi cibi esse*; chce se mi j. *esurio*, (důr.) *fame laboro*; dáváti komu j. *cibum praebere n. victum suppeditare alcuí*; nejisti *cibo abstinere*; 2) = stolovali *cibum capere*, = obědvati (u Římanů. večereti) *coenare*, = snídati *prandere*.

jistina, *caput; sors*.

jistiti, a) = za jisté praviti *affirmare, confirmare (alqd, illud esse factum)*; za pravé j. něco *verum esse alqd dicere*; jak vůbec jistili *ut vulgo ferebant n. ferebatur*; b) = zjistiti (dluh a p.) *cavere n. praestare alqd*; taktéž: j. se komu zač *praestare alqd*.

jistota, a) = nepochybnost *veritas n. fides rei explorata*; s j., v j. *certe n. certo*, tvrditi *confirmare*; jistotu n. v j. věděti

certo scire; mihi exploratum est; b) = jistá zpráva *cognitio certa*; míti j. o čem *alqd exploratum, cognitum habere, certo scire alqd*; ost. v. „jistý“; c) = co jistotu dává *cautio*; = dlužní úpis *syngrapha*; j. dáti n. položití *cavere (alcuí de re alqa)*, *praestare alqd*; j. od sebe dáti *fidem suam praestare*; d) = co stav bezpečnosti *tutum*; j. před trestem *impunitas (peccatorum)*.

jistotný, v. násl.

jistý, 1) = zjištěný, a) o věci *certus; exploratus, haud dubius; firmus*; = pravdivý *verus*; za j. držeti, za j. věc míti něco, na jisto se domnívati *habere n. ponere pro certo, credere pro certo, pro explorato habere*; na jisto = každým způsobem, v. „způsob“; jisto jest *manifestum est, (inter omnes) constat*; na j. postaviti něco *explorare alqd*; na j. jíti *caute agere (in re alqa)*, *sibi prospicere*; zvl. za jisté, v. „zajisté“; jest j. pravda *constat*; b) o osobě: jist býti sebou, že . . . j. býti čím *alqd exploratum n. cognitum, perspectum habere, alqd certo scire*; jsem si své věci j. *rem exploratam habeo*; aby toho j. byl *ut de ea re certior fieret, ut rem plane perspiceret*; tenkrát bych byl počal našim přátelstvím j. býti *tunc amicitiae nostrae fiduciam habere coepissem*; tím buď j. *certum habere*; vojsko, jako jisto svým vítězstvím . . . *milites velut exploratā victoriā* . . .; 2) = bezpečný, a) o věci *tutus, periculo vacuus*, před čím *tutus ab alqa re*; b) o osobě *certus*; j. dlužník *bonum nomen*; j. zpravodaj *auctor locuples, idoneus*; tudíž: nebýti jist životem *in vitae periculo esse n. versari*; 3) = určitý *constitutus*; *certus*; v j. den *ad diem constitutum*; 4) = jakýs *quidam* (j. otec *pater quidam*, j. můj přítel *quidam amicus meus*); adv. 1) *certe n. certo; recte*; = nepochybně *haud dubie*, = skutečně *profecto*; j. věděti *certo scire; mihi exploratum, (důr.) exploratissimum est*; 2) *tute*, též *tuto*; peníze jsou j. uloženy *pecunia recte collocata est*; 3) *certo n. certe*.

jiti, choditi, I) o bytostech živých, 1) pšov. *ire (ad alqm, Romam, domum)*, = kráčet *ingredi*, = vykračovati si *incedere, vadere*, = procházeti se *ambulare*, pro zábavu *spatiari*, = cestovati, též *proficisci, tendere, se conferre*; j. pěšky *pedibus ire*; chodě *quum irem; ambulans, incedens*; nemoci j. n. ch. *ingredi non quire*, na čem *alqd vestigiū non est patiens*; dítě učí se ch. *infans incedit*; mláďata mohou hned ch. *beluarum fetibus est statim ingressus*; zvl. choditi, (mimo slov předch. též) *deambulare* (= sem tam ch.), *inambulare (domi, ante tabernam)*, ch. od je-

dného k druhému, vůbec *circumire* (*domos*), *ire circa* (*domos*), prosebně a p. *ambire* (*homines*); často ch. *frequens venio* (*in senatum*), k někomu *frequens sum cum alqo*; jítí za kým *sequi alqm* (pův. i tp. jako naše úsloví); ch. před čím *obambulare loco alicui n. ante locum alqm*, *obversari* (*pro castris*); ch. do boje *in proeliis versari*; v tuto dobu chodívám na procházku *hoc tempore ambulare soleo*; tudíž a) = ujítí *conficere*, *emetiri* (*iter*, *viam*, *aliquantum itineris n. iter*), *progredi* (*iter bidui*, *septuaginta millia passuum*); b) při udání místa, odkud n. kam kdo jde, stává v lat. obyč. sloveso složené: j. odkud *abire* (*ab alqo*, *ab urbe*; jest čas aby ch šel *tempus est abire*), = vyjítí *exire*, *egredi*, *excedere* (*ex urbe*), j. kam *invadere*, *ingredi* (*in urbem*), j. přes něco *transire* (*flumen*); j. ke komu *adire alqm n. ad alqm*; j. na koho *invadere*, *impetum facere* (*in hostem*); *petere alqm* (*gladio*); j. do pole = na vojnu, v. pole; jinak: j. na procházku *ambulatum ire*, na venek *rus ire*, *concedere*, jdi pryč! *abi hinc! abi!* c) j. pro něco *petere alqd*, pro koho *arcessere alqm*; 2) tp. a) na ruku j. komu *adesse alicui*, *juvare alqm*; b) s nechutí j. do čeho n. k čemu *animo invito n. iniquo accedere ad alqd*; j. nač, = začítí *alqd tractare coepisse* (zvl. o vědecké práci); c) j. na mizinu, v. „mizina“; d) j. do sebe *se excutere*, *mores suos mutare*, *ad sanitatem reverti*; e) s kým na radu j. *deliberare cum alqo*; f) j. komu na hrdlo, v. „hrdlo“; h) j. po čem, v. „dychtiti“; ch. po čem, v. „zachovávatí“; j. po svých *facessere*, *abire*; jdi po svých *apage*, *facesse hinc*; jdi si se svými návrhy! *abi hinc cum rogationibus tuis!* j. za příkladem něčím, v. „následovati“; ch) j. več = svoliti, v. toto; i) v úsloví, jako: „nabý ch.“, „krásně oděn ch.“ a p., říká se obyč. *esse*, avšak někdy i *ire*; k) = postupovati, jednati: dále j. (*longius*) *procedere*, v rozebírání věci (*ad reliqua*) *pergere*; šel jsem dále (v rozmluvě a p.) než mi libo *plus feci quam vellem*; jak daleko půjdeš? *quousque progredieris?* l) j. za muže *nubere alicui*; m) j. v léta *senem fieri*, *ad senectutem pervenire*; jde do desátého roku *annum decimum agit*; II) o neživých věcech, 1) pův. *moveri* (na př. *sol*); o kole *moveri*, *circumagi n. circumverti*; ořece *ferri n. fluere*; loď jde kam, v. „plouti“, jde rychle *navis cito fertur*, *volat*; j. skrze něco *transire alqd*, pod zem (o řekách) *subire terram*; moře jde *fervet aestu mare*; 2) tp. a) = rozkládati se *pertinere* (žily jdou celým tělem *venae pertinent per omnes partes corporis*), j.

až . . *attingere* (*oram* ku břehu), voda šla po pás *aqua erat umbilico tenuis*, koním až po prsa *altitudo fluminis pectora equorum aequabat*; b) = vésti: cesta jde do Říma *via Romam ducit n. fert*, cesta jde rovně *flua recta regione est*; zeď jde okolo města *muris urbem cingit*; okna na ulici jdoucí *versae in viam fenestrae*; dvěře jdou na ulici *janua in viam spectat*; c) = vniknouti: oštěp šel skrze prsa *hasta pectus transfixit*, bluboko do těla *in corpus alte descendit*; d) o míře = obsahovati *efficere n. aequare*: na jedno stadium jde 625 stop *sexcenti viginti quinque pedes unum stadium efficiunt n. exaequant*; e) j. več *ire in* (*sucos*, *semen*, *corpus*); III) o předmětech odtažitých, a) = úspěch mítí, vésti se *succedere*, *procedere*, *evenire*; *agi*, *habere* a p.: vše jde dle přání *omnia ex sententia procedunt n. recte se habent*; jde to dobře *res bene cedit*; jde to jinak než jsem očekával *aliter ac putabam evenit*; jde to pomalu *res tarde succedit*; jde to z tuha *laboratur vehementer*; nešel mu podvod *non successit fraudi ejus*; tak to chodí *sic se res habent, ita fit* (*fieri solet*), ve světě *sic sunt homines, ita vivitur*; nechám to jítí, jak to chce *non impedio rem*; jítí = dítí se *fieri* (vím, jak to půjde *scio quid futurum sit*); to nejde (= není volno) *id fieri non potest, non licet*; to jde jeho pů odem *hoc ei debetur, hoc ab eo profectum est*; kdyby to šlo *si fieri posset*; jinak to s obhájěním té věci nejde *teneri res aliter non potest*; to jde mnou *id in me positum n. situm est*, štěstím *id fortunae subjectum est*; b) z toho jde, že . . . *inde sequitur ut* etc. (zřídka s akk. a inf.); c) v rozličných rčeních obrazných: to mi nejde v chuť *id mihi non placet*; jde mi to k srdci *haec animus meum percusserunt*; *hoc me pungit*; vše jde cestou přirozenou *nil praeter naturam accidit*; jde pověst, řeč *fama, rumor est*; soudové jdou *judicia exercentur*; jde rozbroj v zemi *terra turbatur novis consiliis*; jazyk řecký tam nejvíce šel = mluvalo se řecky, v. toto a p.; d) neosobně: jde mu na desátý rok *annum decimum agit*; jde ti o život *agitur vita tua*; mně jde oč, v. „jednati s-“ 2); IV) jde se: kudy se jde do města? *quae via in urbem ducit n. fert?*

jítí, (jati, jmouti), jímati, a) pův. = chytiti *capere alqm*; *prehendere*, *comprehendere alqm*; b) tp. *capere alqm*, (v převeliké bolesti, která mne v tvých věcech jímá *in summo dolore, quem in tuis rebus capio*); obyč. v pass.: jat býti čím *rapi*, *capi*, *duci*, *auferri* (*amore*; *studio rerum rusticarum*), *inflammari* (*cupiditate*); 2)

j. se, a) čeho *prehendere, comprehendere alqd*; b) j. se něco činiti *incipere, oriri, coepisse* (s inf. pass. *coeptum esse*), = podniknouti *aggređi, instituere, ordiri* (*facere alqd*); jali se rás o radu tázati *consuli coepti sumus*, jali se nářadí házeti *vasa conjici coepta sunt*; jme se oblěhati města *urbem obsidere aggressus est*; jal se mluvíti *dicere coepit, incepit loqui*, (= přetrhl mlčení) *silentium rupit*, jal se takto mluvíti *ita incepit n. exorsus est*.

jitrnice. † *farcimen*.

jitro, 1) = začátek dne *mane, tempus matutinum*; dobré j. *salve!* z jitra, v. „zítra“; ranním j. *primo mane, prima luce, bene mane*, ost. v. „ráno“; 2) = míra země *jugerum*.

jitřeni, = podbírání, † *suppuratio*; tp. = bouření *motus, perturbatio, turbae; tumor animorum*; v Italii jest j. *animi hominum in Italia vehementer tument*, též *Italia tument*, (důr.) *ardet*.

jitřenka, *Lucifer*; = ranní záře *aurora*.

jitřiti se, = podbíráti se, † *suppurare*, tp. = bouřiti se: lid se jitří = jest jitření, v. „jitření“.

jitřní, *matutinus*.

jizba, *conclave*.

jízda, a) = jetí, *vectura, vectio*, na koni *equitatio*, = cestování *iter*; = nájezd, v. toto; b) = jízdní vojsko *equitatus*; *copiae equestres*; *equites*; často pouze *eques*; j. a pěchota *copiae equitum peditumque n. equestres et pedestres, milites equitesque*; k j. přidělití *ad equum rescribere alqm*; v j. sloužiti *equo merere*.

jizdecký, v. „jezdecký“.

jizdný, v. „jezdecký“; dodej: j. pacholek *agaso*; j. lid, v. „jízda“ b); „j.“ co subst., v. „jezdec“; j. pluk * *cohors equestris*.

jizlivost, *malitia*, o řeči *verborum aculei n. contumeliae*.

jizlivý, *malignus, malitiosus*, o řeči *acerbus, contumeliosus*; adv. *maligne, malitiose, acerbe, contumeliose*.

jizva, = zúamka po ráně *cicatrix*.

jizvitý, *cicatricosus*.

již, adv. *jam*; j. nyní *jam nunc*, j. tenkrát *jam tum*; j. dávno *jam pridem, olim*, j. dlouho *jam diu*; v. též Vojáč. Rukověť §. 76, c.

jižný, -i, *australis (regio), meridiem versus situs n. in meridiem spectans (terra)*; j. vitr *auster*; adv. *meridiem versus*; in (ad) *meridiem*.

jmění, vůbec *res familiaris; fortunae; bona*; j. po otcí zděděné *patrimonium*; zvl. s vedlejšíím významem: = značné j. *opes, facultates; copiae*; veliké j. *amplae n. magnae divitiae*; celé mé j. *bona fortunaeque, fortunae omnes, též omnia mea*;

j. mítí *opes habere, in bonis esse, opibus valere, veliké opibus n. facultatibus abundare*.

jmeniny, asi *dies lustricus*.

jméno, a) pův. *nomen*; j. mítí *nomen habere n. gerere, též appellari, dici*; jménem pojmenovati *nominare alqm*, j. dáti čemu, v. „jmenovati“, právě *rem suo nomine dicere n. signare*; mé j. jest v. „jmenuji se“; j. obdržeti, j. dojíti, j. vzíti z čeho *nomen invenire n. trahere a re alqa*; jeden Řek, jménem *Difilus Graecus nomine Diphilus n. cui est nomen D.*; pod j. = pod zámyslem *specie n. per speciem, sub titulo (rei alcs)*; pod cizím j. *sub alieno nomine*; na něčí j. (se dlužiti a p.) *fide alcs*; ve j. něčím *nomine alcs (meo, tuo)*, vystoupiti *personam alcs gerere*; ve j. státu, jménem obce a svým *publice privatimque*; pozdrav ho jménem svým *salutem ei dic meis verbis*; přítel jménem toliko *verbo n. nomine tantum amicus*; pro j. *verbo (non re)*; ze j. *nominatim*, (= mezi nimi) *in his*; b) tp. = pověst *fama, existimatio*; též *nomen*; slavné j. *nomen celebratum, magnum, amplum*; dobré j. *bona fama; laus, (bona) existimatio*, špatné *infamia*; mítí dobré j. *bene audire* (důr. *bona est de eo existimatio*).

jmenování, *nominatio, designatio*, ost. opiš slovesem.

jmenovati, a) = jméno dáti *nomen alcuí imponere, tribuere, ponere dare, j. koho n. něco nějak alqm n. alqd vocare, appellare* (s násled. akk. výrokovým); pravým jménem j. *suo nomine alqm n. alqd dicere n. signare*; j. koho Kajem *nomen alcuí tribuere Cajo alqm, dicere Cajum*; b) = jméno říci, volati *nominare n. appellare alqm n. alqd*; zvl. a) = uvéstí jméno něčí n. koho, připomenouti *nominare, commemorare alqm, mentionem facere alcs*; β) j. se = své jméno říci *nomen suum edere n. profiteri*; c) = určití *statuere, constituere (diem, locum pugnae, poenam, pretium)*; *dicere (diem rok n. den)*; podobně: j. k čemu koho = navrhnouti *alqm commendare*; dědicem koho j. *heredem facere alqm*; d) = zvoliti *nominare, dicere (alqm dictatorem)*; vůbec *creare, facere*; 2) j. se, v. „slouti“.

jmenovec, *cui idem nomen est, nomine cum alqo conjunctus*; u Římanů *gentilis*; jsme j. *eodem nomine appellamur*.

jmenovitý, v. „určitý“; adv. jmenovitě, a) = jménem, dle jména *nominatim; nomine*; b) = mezi nimi n. těmi, na příklad *in his*.

jmouti, v. „jíti“.

jonácký, *strenuus, alacer*, = udatný *fortis*; adv. *strenue; fortiter*.

jonáctví, a) = jinošství, v. toto; b) = chra-
brost *virtus; fortitudo*.

jonák, a) = jinoch vůbec, v. toto; b) =
hrdina, *vir strenuus, alacer, fortis*.

jsoucnost, opiš slovesem *esse*: j. boží popí-

rati deum esse negare, zastávati *deum esse dicere*; pro j. boží důkazů uváděti *afferre, cur deos esse credamus*; důkazové j. boží *argumenta quibus deum esse demonstratur*.

K.

K, ke, ku, praep. a) o prostoru *ad* (jíti k městu, k otcí *ire ad urbem, ad patrem*, k západu *ad occidentem*, k severu *ad n. in septentriones*); někdy *ad n. in — versus* (k jihu *ad meridiem versus n. pouze ad meridiem*, k Oceanu *in Oceanum versus*, k Cilicii *ad n. Ciliciam versus*), u jmen měst však k vytknutí směru činnosti pouze *versus* (k Římu *Romam versus*) n. *ad* (táhnouti k Římu, ke Kapui *proficisci ad Romam, ad Capuam*); avšak: přišel k Brundisium, jen *ad Brundisium venit*; taktéž: přijíti k uším koho *venire ad aures alcs*; až k *usque ad* (až k Nemancii *usque ad Numantiam*), ost. v. „až“ 1) a); též „po“, A) 1); b) k vynešení cíle *ad n. in*; rčení sem slušící, jako: přidržeti, přivést, napomínati koho k čemu atd., v. u těch kterých sloves; c) k vytknutí poměrů osobních, přízně a nepřízně a p. kladou se buď předložky *erga, in, adversus* (má láska k tobě *meus erga te amor*, úcta k lidem *reverentia adversus homines*) n. gen. (láska k bohu *amor dei*, nenávisť k lidem *odium hominum*, míti chuť k čemu *desiderio alcs rei duci*, v. též Gramm.) n. jinými obraty na př. láskou ke komu zaujat býti *amare alqm*; d) k vytknutí účelu, úmyslu n. příčiny *ad* (býti zrozen k čemu *ad alqd natum esse*), in s akk. (k užítu něčím *in usum alcs*), *causa* s gen. (k zachování sebe *sui servandi causa*), *cum* (k naší hanbě *cum ignominia nostra*); předchází-li substantivum, klade se gen. (předmluva k punickým válkám *prooemium belli Punici*, stroj k oblébání měst *apparatus oppugnandarum urbium*); e) k vytknutí přiměřenosti a současnosti *ad* (k zvuku trouby *ad tubae sonum*; *ad classicum*; zpívati k fletně *ad tibiam canere*), *ex* n. abl. (k nařízení, k rozkazu *ex decreto n. edicto, jussu alcs*, jubente algo, též rčením *jussus ab algo*, k danému znamení *signo dato*, k návrhu poslanců *legatis rogantibus*, k tvé radě *tuo consilio, te auctore*; k mé prosbě to učinil *meis precibus commotus id fecit*); v. též „na“; f) k vytknutí vztahu (= vztahem nač) stává u adj. supinum na — u (ku poslechu příjemný *jucundus auditu*),

v. Gramm., neb jiné obraty: ku podivu veliký *stupendus, immanis*, v. též „podiv“; býti k smrti nemocen *gravissime aegrotare*; mně zle k myslí jest *non bono sum animo*, u věci té *vereor, quorsum id casurum sit n. evadat*; h) o čísle *ad* (k 10 tisícům *ad millia decem*), *circiter* co adv. (ke 200 jich tam bylo *circiter ducenti ibi erant*), v. též „asi“, „okolo“; ch) o čase *ad n. sub* (k večeru *ad též sub vesperum*, k ránu, ke dni *sub lucem*; ke dni určitému *ad diem dictum n. statutum n. constitutum; in diem certum*; ke dni 13. dubna *ad Idus Apriles*); též *circiter* s akk.; i) úsloví: k tomu *atque*; k tomu (ještě) *accedit n. accedebat (etiam), quod n. ut*; k tomu bolelo je *accedebat, quod dolebant*.

kabát, asi *vestis*.

kabinet, a) = soukromý pokoj *conclave interius*; b) = rada n. vláda zeměpána * *consilium n. consilarii principis*; c) = jizba pro starožitnosti a p. *thesaurus*; * *conclave rebus vetustate aut raritate insignibus asservandis*.

kaboniti, *turbidum reddere alqd*; k. čelo *frontem contrahere*; k. se, o nebi *nubibus obduci*, o člověku vzhledem k obličeji *frontem contrahere*; vůbec též *tristem fieri*.

kácení, opiš slov. násl.

káceti, něco *evertere, subvertere proruere alqd*; stromy k. *arbores caedere n. succidere*; k. se *labi, cadere, praecipitem dari*; tp. k. se v ohavnostech hříchů *in omni genere flagitiorum volutari*.

kacíř, * *haereticus*.

kacířství, * *haeresis*.

kád, *cupa*.

kadění, *suffitio*.

kadeř, *cirrus*, (uměle dělaná) *cincinnus*; pl.

kadeře *capillus crispus*.

kadeřaviti, v. „kadeřiti“.

kadeřavý, *crispus* n. *crispo capillo*; *calamistratus* (*coma, saltator*, o vlasech pálených).

kadeři, v. „kadeř“.

kadeřiti, vlasy *capillum crispare* n. *componere, fingere*.

kádidelnice, *thuribulum*,

kadidlo, *thus*; v širším smyslu *odores*; *suffimentum*; k. pálení, kadidlem kouření *odores incendere*; *suffire*.

kadidlonosný, *thurifer*.

kaditi, zápalem vonným a p. *odores incendere*; *suffire*; tp. k. komu *praedicare de laudibus alcs*.

kady, v. „kudy.“

kahan, -ec, -ek, *lucerna*.

kachna, *anas*.

kající, ve rčení: k. den *supplicatio*; ost. v. „káti.“

kal, *limus*; *coenum*; k. na dně něčeho na př. na dně lodi *sentina*; = nečistota vůbec *sordes*.

kalendář, *fasti*.

káletí, něco něčím *inquinare*, *contaminare alqd alqā re*; tp. k. se v obavnostech, *contaminare se flagitiis, sceleribus*; *in omni genere flagitiorum volutari*.

kalhoty, *bracae*.

kalich, *calix*.

kališek, (míra na tekutiny) *cyathus*.

kaliště, v. „kaluže“ n. „kal.“

kaliti, vodu *turbare*, *turbidam reddere aquam*; takéž tp. na př. štěstí něčí k. *felicitem alcs turbare*; nebo se kalí *coelum obscuratur*, zrak *caligo offunditur oculis*.

kalnatý, v. násl.

kalný, *turbidus (aqua)*; tp. = zatažený (o nebi), *nubilus*; *obductus*, *caliginosus*; k. nysl *maestitia*, *maeror*; k. den *dies tristis*.

kaluže, *lacuna*; *stagnum*, *palus*.

kalužnatý, *paluster*.

kalý, *bonus*, *probus*, *idoneus*.

kam, adv. (tázací a vztažné), *quo*; *quem in locum*, *in n. ad quem (quos, quod atd.)*; *quam in partem*; k. až *quem ad finem*; pohledni k. pohledni *quocunque aspexisti*; k. pak, v. „pak“; kams, v. toto.

kamarád, *sodalis*; *socius*, na vojně *commilito*, ve škole *condiscipulus*.

kamarádství, *sodalitas*, na vojně *commilitium*, ve škole *condiscipulatus*.

kamarádstvo, = kamarádi v. „kamarád.“

kámen, *lapis*, veliký *saxum*, malý *lapillus*, hladký a kulatý *calculus*, ostrý a hranatý *scrupulus*, *scrupus*, čtvercový *saxum quadratum*, hrobový *cippus*; drahý k. *gemma*, křesací k. *pyrites*, mlýnský *lapis molaris*, základní *fundamenta (orum)*; k. k dláždění *silex*; k. při hře *calculus*; tvrdý jako k. *durissimus*; *saxeus*; k. na kameni nenechatí (*domum n. urbem*) *funditus evertēre*, *diurēre atque evertēre*; tp. to by kamenem hnulo *quemvis hoc moveat*; to mně jako k. na srdci leží *hoc valde me sollicitat n. angit*.

kamenatý, *lapidibus abundans*; *lapidosus*, *saxosus*.

kamének, v. „kamínek.“

kamení, *saxa (orum)*; drahé k. *gemmae*.

kameník, *lapicida*.

kamenisté, *locus lapidibus abundans*; *lapidum cumulus*; = lom *lautumiae*; *lapicidinae*; vězení v k. *lautumiae*.

kamenitý, = kamenu podobný *saxo n. lapidi similis*; = kamenatý, v. toto.

kamenný, *lapideus*, *saxeus*; k. dům *domus lapidibus exstructa*; tp. = necitný *durus*, *ferreus*, *asper*, *atrox*; *duri animi*; k. srdce *durus animus*.

kamenování, opiš slov. násl.

kamenovati, koho *lapidibus cooperire alqm*; *lapides in alqm conijcere*.

kamenovitý, v. „kamenitý.“

kamínek, *lapillus*.

kamkoli, adv. *quocunque*; *quovis*; *quācunque*.

kamna, *fornax*.

kams, kamsi, adv. *aliquo*; *quoquam*, *quopiam*; kdyby k. *si quo*.

kamž, v. „kam.“

kanál, v. „průplav.“

kancelář, v. „úřad.“

kancelér, † *quaestor sacri palatii*; *magister scriniorum*; * *cancellarius*.

kanec, *verres*.

káně, *milvus*.

kanouti, *manare*; *fluere*, *defluere*; slzy kanou z očí *lacrimae manant ex oculis*.

kapalín, *cassis*.

kapati, a) trans. něco nač, *instillare alqd alcuī rei n. in alqd*; b) intrans. = po kapkách téci *stillare*; v. „kanouti.“

kapě, *cucullus*.

kapítal, v. „jistina.“

kapitalista, = boháč *homo pecuniosus, dives*; = kdo peníze půjčuje *fenerator*; *qui pecuniam fenori dat*.

kapitola, (= oddíl v knize) *caput*; v. „hlava“

kapitulace, = smlouva ve válce *conditio n. pl. conditiones*; = vzdání se *deditio*.

kapitulovati, = pod podmínkami se vzdáti *ad conditiones descendere*, *conditiones accipere*; město kapitulovalo *urbs certis conditionibus se hosti tradidit*.

kapka, (přirozená) *gutta*, (uměle odměřená) *stilla*; ost. v. „krápě“; tp. = maličkost *paululum*, *exiguum*; ani kapky ne tantilum *quidem, ne minimum quidem*; v. „krápěj.“

kaple, kaplička, *sacellum*; *aedicula*.

kaprad, *fili*.

kapsa, *sinus*; tp. ze své k. něco zaplatiti *ex suo (suā pecuniā) pretium pro re alqā solvere*; něco již v k. míti *jam tenere (possidere) alqd*.

kapusta, *brassica*; *crambe*.

kára, *carrus*.

kára, = kárání *castigatio*; vzíti koho na káry, dáti komu na káry *castigare alqm (verberibus n. verbis)*.

karabáč, *flagrum*.

karabáčovati, *flagris caedere alqm*.

káranec, * *maleficus in ergastulum missus*;
dům pro k. *ergastulum*.

káratel, *castigator*; *vindex*; zvl. k. (mravů)
castigator censorque morum.

káratí, koho *castigare alqm*, na těle *verberibus*, slovy *verbis*; *punire alqm*; k. koho z čeho *exprobare alqm* *alqd n. de re alqa*; *objurgare alqm de re alqā*; přísně koho k. (slovy) *graviter accusare alqm*, (trestem) *gravissimā poenā alqm afficere*; k. se kým n. čím *sumere sibi exemplum ex alqo, uti alqo exemplo*.

karavana, *coetus unā proficiscentium*; *comitatus*; *grex*.

karbovati, vodu *aquam turbare*.

karta, obecně = kus papíru *charta*; k. ku hře * *pogina*; tp. do karet komu hleděti *speculari n. deprehendere consilia alcs*; = mapa, v. toto.

kartáč, *penicillus*.

kasa, v. „pokladnice.“

kasárna, *castra (urbana)*.

kasati, něco (na př. sukni) *succingere alqd*; k. koho pod sebe *imperio suo alqm subjicere*; k. se *accingi, succingi*; tp. k. se na koho n. proti komu, nač, v. „chystati se.“

kasir, v. „pokladník.“

kasný, (o šatech) *sinuosus*; *latus*.

kasovati, (kasírovati) něco *abrogare, tollere alqd* (na př. *legem a p.*).

kasta, *tribus*; *corpus*.

kaše, *puls*.

kašel, *tussis*.

kašlati, *tussire*.

kašna, *receptaculum*; *immissarium*; *lacus*.

kaštan, *castanea* (strom i ovoce).

kaštanový, barvy k. *badius*.

kat, *carnifex*; na k. odsouditi koho *alqm dare in tormenta n. in cruciatum*; *dedere alqm tormentis*; aby tě k. *abi in malam rem crucientis, in malam pestem! male sit tibi!* jako k. *more carnificis; crudelissime*.

katalog, v. „seznam.“

katan, *carnifex*; *tortor*; tp. *homo crudelis, saevus*.

káti se, *animum n. mores emendare; ad meliorem mentem redire*; k. se čeho *poenitet me rei alcs*; v. „pykati“; k. se kým n. čím *exemplum sibi capere de alqo; documento sibi habere alqd; uti alqo exemplo*.

katolický, * *catholicus*.

katolietvi, * *fides catholica n. *ecclesia catholica*.

katovati, koho *excarificare, discruciare n. excruciare alqm*.

kavalír, *vir n. juvenis nobilis*.

kavka, *monedula*.

kaz, *mendum*.

kázání, a) = poručení *jussum*, (obyč. pl.) *jussa*; *imperium*; též slovesem *jubere a p.*; b) = řeč duchovní * *oratio sacra*.

kazatel, * *orator sacer n. a sacris*.

kázati, komu co, a) = poroučeti *jubere s akk. a inf; imperare alqm alqd n. ut s konj.*; v závětu svém k., aby... *cavere testamento, ut etc.*; k. komu odejiti *jubere alqm abire; imperare alqm ut abeat*; kázáno mně *jubeor n. jussus sum* (na př. *abire*); tp. čas n. potřeba toho káže *tempus n. res postulat; tempus ita fert; res cogit; necesse est*; jak toho káže (na př.) jeho důstojnost *pro ejus dignitate*; part. „kázaný“ nepřeloží se v úsloví jako: povinnost dětinnou láskou kázaná *officium pietatis a p.*; b) = slovo boží hlásati * *orationem sacram habere*; * *de rebus divinis dicere*; k. proti komu *reprehendere, increpare alqm*.

kázeň, a) = trest *poena*; *animadversio*; dům kázně *ergastulum*; b) = vedení u vychovávání a p. *disciplina*; = mravnost kázní spůsobená *pudor* (k. zamítati *pudorem dimittere*); k. vojenská *disciplina militaris*; v k. míti koho *tristiore disciplina continere alqm*; v k. vzíti koho *alqm regendum suscipere*; vojsko v k. a pořádku držeti *militēs coercere et in officio continere*; bez k. *nullā disciplinā assuefactus*.

kazič, *corruptor*.

kazijed, *remedium adversus venenum*; *antidotum*.

kazimir, *pacis turbator*.

kazimlův, opiš rčením *inquinare loqui*.

kazisvět, *corruptor*; *vastator*.

kaziti, *corrumpere alqd n. alqm*, = horšiti *deterius facere, depravare alqd*, = brániti čemu *impedire (reditum alcs)*, = na odpor se stavěti *oppugnare (dignitatem alcs)*, = ničiti *perdere alqd*; plnem všecko k. *devastare, pervastare omnia*; město k. *urbem diripere*; k. se *corrumpi*; *depravari, pessum dari*.

káznice, *ergastulum*.

každodenní, *quotidianus*; adv. *quotidie*; *singulis diebus*.

každoroční, *anniversarius*; adv. *singulis annis*; *quotannis*; každoročně se opakující *anniversarius*; úřednictvo volí se každoročně *magistratus creatur annuus*.

každý, -íčký, 1) obecně, a) co adj., *omnis*; *quivis, quilibet* (kterýkoliv); *nullus non*; k. zvíře *omne animal*; k. nemoci strachuji se *omnes morbos reformido*; b) co subst. = k. člověk *omnes*; *nemo non*; k. vidí *nemo non videt*; k. ví *nemo est qui nesciat*; c) co subst. i adj. *unusquisque*; mnohdy dostačí pl., na př. aby k. do své otčiny odešel *ut domus suas discedant*; 2) s po-

jmem rozřadění a) *quisque* (opírá se o superl. a pron.), *unusquisque*; k. o sobě, pro sebe, pro svou osobu *pro se quisque*; k. učenec *doctissimus quisque*; k. sám sebe miluje *se quisque amat*; každému z vás *uni cuique vestrum*; co každému připadne *quod cuique evenit*; b) k označení podílnosti *quisque* n. číslovky podílné: k. volí po jednom n. jednoho *singuli singulos eligunt*; každému vojínu pět zbraňů dal *singulis militibus n. cuique militum quinos captivos dedit*; k. zvláště *singuli*; *pro se quisque*; každému zvláště říci *singulis dicere*; starati se o k. (člověka) zvláště *singulis hominibus prospicere*; k. rok, den *singulis annis, diebus*; *quovis anno, quotannis, quotidie*; na k. den *in singulos dies*; každého pátého roku *quinto quoque anno*; zvl. u spojení s adj. „jiný“ a adv. „jinam, jinde“ a p. *alius* — *alius*; na př. k. jinam pádili *alii aliam in partem ferebantur*; k. má jiný náhled *alius alia sententia est*; sem patří též: po každé α) = vždy *semper*; po k. když *quotiescunque*; β) u čísl. základních kladou se podílné: po k. dva *bini*; po k. dvacet *viceni*; u čísl. řadných a superl. *quisque*: po k. u třetího slova *tertio quoque verbo*; k. nejstaršímu listu po k. napřed odpovím *antiquissimae cuique epistolae primum respondebo*; 3) k. kdo *quisque*; *quicunque*.

kbel, *lacus*.

kda, v. „kdy.“

kde, kdež adv. a) tážací *ubi? quo loco? ubinam?* kde pak? *ubinam? ubinam gentium?* kde = odkud *unde?* b) vztažné, α) o místě *ubi, quo loco*; Římané nebudou míti k. se zachytiti n. stanouti *locus consistendi Romanis non erit*; β) o čase, = kdy *quum, ubi*; γ) kde kdo, kde jaký *quisque, omnes, nemo non*; e) neurčitě = někde, *alicubi, usquam*; kde jinde *alibi*; *alio loco*; lépe než kde jinde *melius quam alio loco*; d) kde = kdežto *quum* s konj. v. „kdežto“; e) kde = kam v. „kam.“

kdekoli, -liv, -livěk, adv. *ubicunque*; *ubiubi*; *ubivis*.

kdes, -si, adv. *alicubi*; *usquam*; jest li n. zda-li k. *sicubi*; kdesi *cosi varia (orum)*; *aliquid*.

kdežto, enj. *quum* s konj. *quoniam* s ind.; k. předce *quum tamen*.

kdo, co, 1) tážací, kdo? kdož? kdože? co? cože? *quis? quid?* je-li řeč o dvou *uter? utrum?* kdo pak? *quisnam?* co jest? *quid rei est?* k čemu? *quo consilio? quorsum?* po čem to jest? *quanti (hoc) est?* čím, α) = jakým způsobem *quomodo?* čím to je? *qui fit?* β) = proč *quare? cur?* 2) vzta-

žné, kdo, kdož, co, což, a) vůbec *qui*, = kdokoli *quisquis, quicunque*; co kdo nejmilejšího měl *quae quisque eorum carissima habebat*; kdo koho, komu, kým = kdo druhého atd. *qui alterum, alteri* etc. (kdo komu jámu kopá, sám do ní padá *qui alteri exitium parat, eum scire oportet, sibi paratam pestem*); tak jsem přítelem obce jako kdo tam *sum amicus reipublicae quam qui maxime*; čím — tím, v. „čím“; b) zvl. co, α) = kdo *qui*; ten, co to psal *qui hoc scripsit*; všichni co *omnes qui*; β) všechno co *omnia quae*; tolik co *tot quot*; γ) = mezi tím co *dum* (co se toto dělo *dum haec geruntur*); δ) = od toho času co *dum, postquam* (co jsem živ *dum vivo*; co most začal se stavěti *ex eo tempore quo pons institui coeptus est*; co svět světem stojí *post hominum memoriam*); e) vlastnost naznačující, buď pouhou přítávkou (přišel tam co *quaestor quaestor illuc venit*) n. *pro* s abl., *loco, nomine* s gen. (přišel co řečník *oratoris modo venit*, co rukojmě *obsidis nomine* n. *loco*); při porovnání = jako *ut, tanquam* (miluji tě co přítele *te ut amicum amo*); ζ) co do ad n. a (co do přísnosti *ad severitatem*, co do učenosti obstojně vzdělán *mediocriter a doctrina instructus*; co do mne *equidem*), v. „vzhledem“; η) v úsloví: co já vím *quod sciam* n. *meminerim*; co nevidět *brevi*; (rok) co rok *quotannis* n. *singulis annis*, (den) co den *in dies, quotidie*; jíti co noha nohu mine *lente* n. *tardo gradu incedere*; θ) býti seč, v. „s“; i) u slovesa „mohu“ *quantum*: běží co může *quantum potest currit*; v. též „možný“; 3) neurčitě = někdo *aliquis, quis, quispiam*; když n. kdyby kdo *si quis*; také též „co“ = něco *aliquid, quid*; víš co nového? *numquid novi audisti?*

kdokoli, -v, *quicunque, quisquis*.

kdos, -si, *aliquis, quispiam, quidam*; ve větách záporných a pochybnost vyjadřujících *quisquam, ullus*; kdyby k., zdali k. a p. *si quis, num quis*, v. „nějaký.“

kdy, adv. a) tážací *quando? quo tempore?*

b) neurčitě = někdy *aliquando, quando*; *unquam, ullo tempore*; zřídka kdy, málo kdy *perraro, rarissime*; c) kdy = čas, zbývající chvíle *otium*; míti kdy *otium, vacuum tempus mihi est*, nemíti *otii, vacui temporis nihil habere*; míti k. k mluvení *tempus vacuum habere ad dicendum*.

kdyby, enj. *kdybych* atd., k vytknutí, a) přání *utinam, o si*; b) podmínky *si*; kdyby ne — α) *nisi*; β) k jedinému slovu slušíc *si non*; γ) schází-li sloveso *si minus*; kdyby jen *dummodo, modo, dum*; kdyby snad *si forte*; jako kdyby *quasi, tamquam si, ac si*; kdyby někdo, k. něco

si quis, si quid; a k. i *ac jam ut*; (kdy ind. n. konj. po těchto spojkách se klade, v. Gramm.).

kdykoli, adv. *quandocunque*; *quoties*.

kdys, -si, adv. a) všeobecně neurčitý čas *aliquando, quando*; *unquam, ullo tempore*; b) o minulosti *olim*; *quondam, antea*.

kdyť, v. „vždyť.“

když, kdyžtě, a) v otázce *quando?* b) časové *quum*; *postquam* n. *posteaquam*; ost. v. Gramm.; = tenkrát k. *quo tempore*; hned k. *ut, ut primum*; *ubi*; často stává part., zvl. abl. abs. (řeči obyčejně napíší se, když již byly činěny *pleraeque orationes scribuntur jam habitae*; k. hřmí, nesmí se s lidem jednati *Jove tonante non licet cum populo agere*; teprv k. se vykoupal jedl *lautus demum cibum sumpsit*); c) podmínečné *si*; když jen *dummodo, modo, dum* (s konj.) k. jen ne *dum ne, modo ne*; d) příčinné *quia, quod*; *quoniam*; *quum*; ost. v. Gramm.

kejkle, pl., *praestigiae*.

kejklíř, *praestigiator*.

kejklířský, *praestigiosus*; adv. *praestigiatorum more*.

kejklířství, *praestigiae*.

kel, 1) = zub *dens*; = dráp *unguis*; 2) = co klíží *germen*.

keř, *frutex*; keř vinný *vitis*, k. papírový *papyrus*, k. jalovecový *juniperus*.

keřnatý, *fruticosus*.

kéž, když, intrj. *utinam, si, o si* (s konj.); kéž ne *utinam ne* (s konj.); k. by byl raději říkal *potius dicebat*; k. jsem zkusil *vellem expertus essem*.

klábositi, něco, o čem *garrrire*, (o nepatrných věcech mluvíti) *nugari*, (bez příhany = švitořiti) *fabulari, confabulari*.

klábosivost, *garrulitas*.

klábosivý, *garrulus*; *loquax*.

klacek, *fustis*.

kláda, *caudex*; *truncus*.

kladivo, *malleus*.

kladný, v. „jistý.“

klam, *fraus, dolus (malus)*; = lež *mendacium*; k. a mam *mendacium, fraus*; marný k. *fraus ac vanitas*; někdy inf. *fallere a falli*; někteří učili klamu, klamu se bojíce *quidam fallere docuerunt, dum timent falli*; klamu plný *fraudulentus, dolosus*; klamu prázdný *innocens*; *simplex*.

klamání, v. „klam.“

klamati, koho *fallere, decipere, fraudare alqm*, (slibováním) *inducere, frustrari alqm*; = za blázna koho míti *deludere alqm*; k. sama sebe *decipere se ipsum*; klamu se *fallor* (čím in re *alga*), *me fallo, animus me fallit*, velmi vřhementer erro, ve své naději *spes me fallit*.

klamavý, v. násl.

klamný, a) o osobách *fallax, fraudulentus, dolosus*; b) o věcech *fallax* (k. řeč *mendacium*), = marný *vanus, inanis (spes)*; adv. *fallaciter*; *dolose*.

klanění se, (bohu), *veneratio, adoratio*.

klaněti, něco (na př. hlavu) v. „kloniti“; k. se *flectere se, flecti*; k. se komu *submittere se alicui*; zvl. bohu se k. *adorare, venerari deum*.

klapačka, *crotalum*.

klapati, *crepare*; *crepitare*.

klapka, pl. klapky (na očích) *palpebrae*.

klas, *spica*.

klassický, *optimus, praestantissimus, eximius*; *qui instar exempli esse potest*.

klassik, pl. klassikové, = klassický spisovatel, v. předch.

klásti, a) pův., něco kam *ponere* n. *collocare alqd in loco alqo*, (k. slova *verba collocare, componere*; k. jídla na stůl *cibos in mensam apponere*), k. do čeho n. na něco n. v něco *imponere alqd alicui rei*; b) dílem tp., v úsloví: vojsko k. *castra metari*; most k. *pontem facere*; něco v cestu klásti, v. „cesta“; oheň klásti *ignem subjicere (aeditibus)*; vejce k. *ova parere*; osidla k. *insidias ponere alicui*; odpor k. *resistere*; účty k., v. „účet“; jiná rčení v. u dotyčných substantiv; c) = praviti *dicere, affirmare, narrare*; dějepiscové kladou že . . . *historiae scriptores tradunt n. memoriae produnt . . .*; mnozí k. Homera 30 let před Lycurgem *quidam Homerum 30 annis ante L. vixisse putant*; d) = vzdávati něco na koho *permittere alqd arbitrio alicui* n. *alicui, vinu culpam conferre in alqm*; zvl. na svědomí n. na srdce komu co k. *etiam atque etiam commendare alicui alqd*; *monere alqm alqd*; e) = ceniti, vážiti *aestimare alqd*; k. koho rovno s kým *exaequare alqm alicui*; *eodem numero n. loco habere alqm*; k. sobě něco za hanbu, za čest *dare, vertere, ducere sibi alqd dedecori, laudi*; za žert něco k. *jocari de re alga*; za nic k. *nihili facere, pro nihilo ducere (putare, habere) alqd*; k. sobě koho přítele *habere alqm in amicorum numero*; f) k. něco k čemu = počítati *annumerare alqd alicui rei*; 2) k. se, a) refl. a) pův. *recumbere*, o vojsku *castra ponere*; β) tp. k. se čím = vydávati se zač, v. toto, 2) f); b) pass. ve rčení: slovo to klade se . . . *hoc verbo utimur* . . . ; *hoc vocabulo significatur*

klášter, † *coenobium*.

klatba, a) = zlořečení *exsecratio; imprecatio, maledictio*; (= slova sama) *dirae; preces*; k. vésti na koho *exsecrari alqm n. in alqm*; *diras imprecari alicui*; b) =

vyloučení *proscriptio*; *aquae et ignis interdictio*; církevní k. * *sacrorum interdictio*; do k. dáti *aqua et igni interdicere alicui*; *proscribere alqm*; *in proscriptorum numerum referre alqm*; církevně * *sacris alicui interdicere*; klatby rozhřešiti koho *resacrare alqm*.

kláti, něco n. koho čím *fodere, configere alqm alqā re*; k. dobytek = zabíjeti *caedere, jugulare* (bovem a p.), co oběti *macrare*; dříví k. *lignum findere*.

klátiti, něčím *quatere, agitare, jactare alqd*; k. se (o osobách) *vacillare, titubare*, (o věcech) *labare, nutare*.

klec, *cavea*, pro divoká zvířata *claustrum*.

klečeti, *genibus niti* n. *nixum esse*; transgr. *kleče genu posito, genibus nixus, supplex*.

klej, *gluten*, k. zemský *bitumen*.

klejovati, něco *glutinare, conglutinare alqd*.

kleknouti, *in genua procumbere* n. *subsistere, genua flectere* n. *submittere*; před kým *ad genua alcs procumbere, supplicem esse alicui*.

klekot, *crepitus*.

klekotati, *crepare, crepitare*.

klemžeti, *nictare*; *nutare*.

klenba, v. „klenutí.“

klení, *exsecratio*.

klenot, a) = drahá věc *res pretiosissima*; zvl. = drahokam *gemma*; obecně *ornamentum*; b) tp. = co drahého, milého jest *deliciae; voluptas*.

klenouti, něco *concamerare alqd*; k. se *fornicatim curvari*; tp. *pandi, extendi*; nebe se nad námi *klene coelum super nos extenditur* n. *panditur*.

klenutí, *camera*; = klenuté místo *fornix*; tp. modré nebes k. *convexa coeli*.

klenutý, *cameratus, concameratus*.

klep, tp. obyč. pl. *klepy sermones aniles*.

klepání, v. „tlukot.“

klepati, *pulsare*, na něco *alqd* (na př. *ostium*); k. koho přes prsty, tp. *castigare, caedere alqm*; srdce *klepá cor palpitat*; tp. = *klevetati garrire*; k. se (zimou) *horrere*.

klepeto, *brachium*; tp. do k. koho dostati *potiri algo*.

klepot, *pulsatio*.

klesnouti, klesati, a) pův. *labi, cadere*; důr. *corruere*; pod břemenem k. *oneri succumbere*; k. nohoum k. *ad pedes procumbere*; oči *klesají oculi clauduntur*; b) tp., a) = *chybiti labi, peccare*; β) k. myslí, srdcem *animum demittere, abjicere; animo deficere* n. *cadere*; kleslá mysl *animus jacens*; γ) = *tratiti se labi, interire, concidere*; k. ve vážnosti *auctoritatem suam amittere*; vážnost *senatu klesla auctoritas senatus concidit*; kázeň *klesá disciplina labitur*, moc *potestas labitur, opus corruunt*; δ)

= v mravech a p. se zhoršiti: mravy *klesají labuntur mores*; klesl hluboce *omnibus vitiis et flagitiis deditus est*; s) ve při k. *causā cadere*; ζ) o městě = *zajíti, zničenu býti perire, deleri, expugnari*; ost. v. „padnouti.“

klesť n. *klesti, sarmenta (orum)*, klestiti, v. „mýtiti“; tp. ve rčení: cestu sobě k. k čemu *viam sibi, munire ad alqd*, skrže nepřátely mečem *per medios hostes ferro* n. *vi viam sibi facere*.

kleště, *forceps*.

kleštěnec, *eunuchus*; *spado*.

kletha, v. „klatba.“

kleveta, (obyč. pl.) *sermones aniles*; = pomluva utrhačná *calumnia*.

klevetati, *garrire*; k. na koho *detrahere de famā alcs*.

klevetavost, *garrulitas*.

klevetavý, *garrulus*.

klevetiti, v. „klevetati.“

klevetník, *homo garrulus*, = utrhač *calumniator*.

kli, v. „klej.“

klič, *clavis*.

kličiti, a) trans. = *svíratí comprimere*, v. „svíratí“ a p.; b) intr. = *kly pouštěti germinare*.

klička, *laqueus*; tp. = osídlo *laqueus, insidiae*; kličky dělati, *metati laqueos ponere, insidias parare alicui*.

klid, *tranquillitas*; ost. v. „poklid.“

kliditi, *tollere, auferre alqd*; úrodu s pole k. *messem facere*; k. se *facessere, abire*; klid se *apage, facesse hinc*.

klidnost, v. „klid.“

klidný, a) = bez namáhání *quietus, otiosus, vacuus*; k. býti *quiescere; vacare*; b) = bez vášní *tranquillus, sedatus*; k. býti *animo esse tranquillo*; k. mysl *animus aequus, tranquillus; animi aequitas*; k. život *vita tranquilla, aequabilitas vitae*; adv. a) *quiete, otiose*; k. se *chovati quiescere*; b) *tranquille, placide*.

klih, *gluten*.

klika, = ohyb *flexus*; tp. = úskok *fallacia, machina*.

klikatý, *curvatus, incurvus*.

klin, a) = dřevo špičaté *cuneus*; = vojska šik k. podobný *cuneus*; k. země *lingula*; b) = sebraný šat *gremium*; obzvl. tp. = *lūno sinus*.

klinovitý, *cuneatus*; adv. *cuneatim*.

klišna, *equa*.

kliti, *exsecratione uti; maledicere*; k. na koho n. koho *exsecrari alqm* n. *in alqm*; *devověre alqm*; *male precari alicui*; k. koho = *vypověditi expellere, ejicere alqm*.

klišiti, a) trans. *glutinare, conglutinare alqd*; b) intr. = *kly pouštěti germinare*.

klnouti, v. „klíti.“

klobouček, *pileolus*.

klobouk, plstěný bez střechy *pileus*, široký, poutnický *petasus*, *causia*; k. na hlavě míti *capite operto esse*, k. smeknouti *caput aperire*.

klokotati, (o slavíku) *cantare*, *canere*.

kloniti, něco *inclinare alqd* (na př. hlavu na pravo *caput in dextram partem*); k. se (o osobách) *caput inclinare*, před kým k zemi *totum corpus circumagere*; tp. k. se ke komu *inclinare se (ad Stoicos)*; (o věcech) k. se *proclivem, declivem esse*; labi, *delabi*; *inclinare, vergere (dies, sol)*; o štěstí, času a p. *inclinari, se inclinare*.

klopýtnouti, *pedem offendere, vestigio falli, labi*; tp. = chybiti labi, *peccare*.

klopot, = náhlost *festinatio*; klopotem *rapitum; propere*.

klopotá, -tnost, = velké namáhání *labor*; = strast *aerumna*; = psota *miseria*; jest s tím náramná k. *laboratur vehementer*.

klopotný, = kvapný *festinans, praeproperus*; = bidný *miser; sollicitudinis et aegritudinis plenus; tristis; sollicitus*; adv. *miserere*.

kloub, *nodus*, = článek *articulus*; *artus*.

klouče, -ček, *puerulus*.

kloudný, = plechý (o zevnějšku) *lepidus*; (o spůsobech) *festivus, facetus, elegans*; = čistý *mundus*; tp. *nitidus, lepidus*; adv. *lepide; festive; facete; munde; nitide*.

klouzati se, * *per glaciem transcurrere*.

klubko, *glomus*; na k. víti *glomerare*.

klučík, *puerulus*.

kluk, = lehký člověk *homo lascivus*; = zlý člověk *homo improbus; scelus*; = chlapec *puer*.

klukovský, *scelestus, turpis, flagitiosus*; k. kousek *malum facinus*.

klus, *gradus citatus*; klusem jeti, běžeti, v. násl.

klusati, (o koni) *currere, citato gradu ire*; (o jezdcí) *citato equo vehi*.

kluzký, *lubricus*, = nebezpečný *periculosus*.

kmen, 1) = peň *stirps*; 2) = strom *arbor*, pouhé dřevo bez větvi *truncus*; 3) vinný kmen *vitis*; 4) tp. = pokolení *stirps*; *gens, familia, genus*; královský k. *stirps regia*; vojíný dle kmenů a národností seřaditi *copias generatim constituere*.

kmet, 1) = zeman *possessor fundi*; *vir nobili genere natus*; 2) = rádce * *consiliarius* n. (dle spůsobu římsk.) *senator*; 3) obecněji = sedlák *agricola*; zvl. = poddaný *alculi subjectus*; v pl. *cives*; 4) = stařec *vir exactae aetatis; senex*.

kmetsví, a) = statek kmetský *praedium rusticum*; 2) = řád kmetský *dignitas senatoria; ordo senatorius*; 3) = stáří *senectus; aetas senilis*.

kmit, *fulgor; splendor*.

kmitati (se), *fulgere, splendere*.

kněz, *sacerdos*, (jen jednomu bohu sloužící) *flamen*; k. nejvyšší (v Římě) *pontifex (maximus)*.

kněžic, *filius principis*.

kněžka, *sacerdos*.

kněžna, a) = knížecí dcera *virgo regia*; b) = kněžka, v. předch.; c) = královna *regina*; d) = choť knížete *princeps; uzor principis*.

kněžský, *sacerdotalis*, též gen. *sacerdotis* n. *sacerdotum* (na př. stav k. *ordo sacerdotum*); k. úřad, k. důstojnost *sacerdotium*; adv. *sacerdotum more*.

kněžství, *sacerdotium*.

kněžstvo, *sacerdotes*.

kniha, *liber*, co svazek *volumen*.

knihupec, *bibliopola*.

knihupectví, * *mercatura librari*

knihovna, *bibliotheca*.

knihovník, *bibliothecae praefectus*.

knihtiskař, * *typographus*.

knihtiskárna, * *officina typographica*.

knihvedoucí, *tabularius*.

kníže, a) = velmož *princeps*; b) = panovník *rex; regulus*; odvislý k. *dynastes*; k. kněžské *pontifex maximus*; jako k. *ut decet principem; regie*.

knížecí, a) = co knížeti náleží gen. *principis* n. adj. *regius*; b) = knížeti slušící *principe dignus; regius, regalis* též gen. *principis*.

knížetství, *principatus; regnum*.

knížka, *libellus*.

knoflík, *bullā*.

knot, *ellyphnium*.

knourání, *vagitus; ejulatio*.

knourati, *vagire; ejulare*.

knučeti, v. předch.

knuta, pův. *flagellum*; vzhledem k římskému spůsobu též *securus* (Gallie pod k. římskou u věčném otroctví úpí *Gallia securibus subjecta perpetuā premittitur servitute*).

koberec, *tapetum; stragulum*.

kobyła, *equa*.

kobylka (polní), *locusta*.

kocábka, *cymba; scapha*.

kocour, * *felis mas*.

kočár, *rheda*.

koči, *auriga* (též s dodatkem *rheda moderrans*); *rhedarius*.

koťiči, *felinus*.

kočka, *felis*.

kočovati, *cum gregibus vagari et pascua peragere*.

kočovnický, k. život vésti, v. předch.

kočovník, *nomas*; pl. * *homines vagantes et pascua cum gregibus peragrantes*.

kohout, *gallus gallinaceus*.

kochati, *amare alqm*; k. se *delectari*, v čem n. nad čím *alqā re*.

kojiti koho, = tišiti *placare*, *mulcere*, *dele-nire alqm*; (tp. hněv k. *iracundiam restin-guere*); zvl. dítě k. *mammam n. ubera praebere infanti*; *infantem ad ubera ad-mittēre*; k. se *animo conquiescere*; nadějí se kojiti *sperare*, *spem concipere*, *spem ha-bere*; také: *magna spes me tenet (fore ut etc.)*; *sperare videor*.

kojná, *nutrix*.

kokrhati, *canere*, *cantum edere*.

koktani, *haesitantia linguae*.

koktati, *linguā haesitare*.

koktavý, *linguā haesitans*.

kol, adv. v. „kolo.“

koláč, *placenta*.

kolba, *certamen*.

kolbiště, *arena*; *palaestra*.

kolébatí, *movēre (infantem cunis impositum)*; = houpati *agitare*, *jactare*; vitr k. lodí *ventus navem agitat*; k. se *agitari*, *fluctu-are*.

kolébka, *cunae*; *cunabula (orum)*, *incuna-bula (orum)*; tp. = původní místo *incunabula* (k. vzdělanosti *incunabula doctri-nae*).

kollega, *collega*.

kolej, *orbita*; tp. = pořádek *ordo*; do k. se navrátiti, přijíti *in viam redire*; k. = sbor *collegium*.

kolem, v. „kolo.“

koleno, 1) pův. = část nohy *genu*; na kolenu *genibus nixus*; *genu posito*; *supplex*; na kolena kleknouti n. padnouti *in genua procumbere*, před kým *ad genua alcs pro-cumbere*; *supplicem esse alcui*; tp. na svá stará k. *in senectute*; *senex*; 2) = pokolení *gens*, *genus*; *aetas*; třetí k. *tertium genus hominum*; *tertia aetas*.

kolik, *quantum*; k. jich *quot*; k. občanů našich *quot cives nostri*? k. jest hodin *quota hora est*; neurč. = několik *aliquot*.

kolikátý, *quotus*; k. pak *quotus quisque*.

kolikerý, *quotuplex*.

kolikrát, *quoties*.

kolikrátkoli, *quotiescunque*.

kolisání, opiš slov. násl.

kolisati se, = váhati *haerere*, *haesitare*, *du-bitare*, *pendere animi* (n. *animo*), *animum gerere ancipitem*, mezi strachem a nadějí *inter spem metumque suspensum esse*.

kolikolem, v. „kolo.“

kolmý, (*ad perpendicularum*) *directus*; adv. kolmo *ad perpendicularum*; *ad lineam*.

kolo, a) u vozu a p. *rota*, k. mlýnské *rotamolae*; b) = kruh *orbis*; *circulus*; k. udělati *circulum n. orbem describere*; (o vojínech) *orbem volvere*; do k. se postaviti *in orbem consistere*; ost. v. „kruh“; tudíž zvl. co adv.: kolo, do kola, (kol)

kolem, kol *circum*, *circa* (kolem města *circa n. circum urbem*); kolem = okolo, ad s akk., o čase též *de*; v. též „okolo“; kolem do kola, kol kolem *circum*; *circa*; *in circuitu*; hlava mi jde kolem *vertigine laboro*; k. choditi (ke každému zvlášť) *circumire singulos*; koně kolem do kola voditi *equum in orbem ducere*; tanec do kola *orbis saltatorius*; *chorus*; často: „kolem“ vyjadřuje se složeninou: *circum*: k. se točiti *circumagi*, *se circumagere*; k. jeti *circumvehi (equo; na vi etc.)*; k. čeho téci *circumfundi loco alcui*; k. voditi *circum-ducere alqm*; k. jíti, choditi *circumire (alqd)*; k. ležeti *circumjacere (terrae alcui)*; k. města ležeti, v. „obléhati“; k. seděti *circa assidere*, k. státi *circumstare (alqm)*, též (na př. o posloucháčích) *coronā alqm cingere*.

kolotati se, *agitari*; = potáceti se *titubare*; tp. v mysli se kolotám *animus in contrarias sententias distrahitur*; *haereo*; *du-bito*.

kolovati, *in orbem circumferri*, *circumagi*, *movēri*; tp. koluje pověst *fama est* (též *nunciat*).

kolovod, *chorus*.

kolevý, k. most *pons publicus*.

kolozpěv, * *carmen quod in orbem cantatur*.

kolozubý, *dentibus carens*.

komár, *culex*.

komediant, *histrion*.

komédie, *comoedia*; = fraška *fabula*.

komicie, *comitia (orum)*.

komický, a) ke komédii patřící *comicus*; b) směšný *ridiculus*; *ad risum movendum aptus*; adv. *comice*; *ridicule*.

komnata, *conclave*; *cubiculum*.

komoň, v. „kůň.“

komonstvo, *comitatus*; *comites*.

komora, a) = ložnice *cubiculum*; b) = míst-nost ku schování věcí *cella*; c) = kan-celář: k. důchodní *aerarium*; *fiscus*.

komorník, *cubicularius*.

kompanie, v. „setnina.“

kompas, v. „dralka.“

koňák, = pacholek od koní *agaso*; = je-zdec *eques*.

konání, *actio*, *functio (negotii, muneris)*; naše k. *actiones*, *facta*; = vyjednávání *negotium*; k. úřadu *functio*; *munus*.

konati, něco *agere*, *gerere alqd*; *facere*, *con-ficere*, *exsequi*, *obire alqd*; = vykonávati *exercere*, *tractare*, *colere alqd*; cestu k. *iter facere*, (na lodi) *navigare*, (v cizích zemích) *peregrinari*, (pro vyražení) *excur-rere*; svou povinnost k. *officio suo fungi*, otrocké práce *fungi servorum munere*; obět k. *sacra n. sacrum facere*; *sacrificare*; poradu k. *consiliari*; *deliberare alqd n. de re alqa*; k. věci spravedlivé *recta sequi*.

koncert, *symphonia*; *concentus*.

končina, a) = hranice země *finēs (ium)*; b) = krajina *finēs (ium)*; *regio*; *terra*; *loca (orum)*; do všech k. *quoque versus*; zdalekých k. *e longinqua n. remota terra (venire)*.

končiti, něco *finem facere rei alcijs* (n. *rei alciui*); k. se *finem habere n. capere*; ad *finem n. exitum adduci*; *exitum habere*; = vycházeti *terminari*; slovo končí se dlouhou slabikou *vocabulum longā syllabā terminatur n. cadit in longam syllabam*; věta končí slovem *enunciatio concluditur vocabulo*.

konec, 1) pův. *finis*; *exitus* (= závěrek, tudíž *exitu anni, exeunte anno*); *extremum (rei alcs)*; často adj. *extremus*: na konci města *in extremā urbe*; ku konci války, listu, řeči a p. *in extremo bello, in extremā epistolā, oratione, ad extremam orationem etc.*; od počátku až do k. a *primo ad extremum*; též part. *exiens*: na k. roku *anno exeunte*, též *sub finem anni*; k. koncův *summa*; na konec, ku konci = konečně *postremo, denique*; ad *ultimum, ad extremum*; do konce, tp. = docela *omnino, plane, prorsus*; *penitus*; (do k. ne *minime*; d. pak *vero*, aby d. ne, po slovesech „zabraňovati“ a p. *quominus*); k. udělati, učiniti něčemu *finem facere rei alcs n. rei alciui*; *finem afferre n. imponere rei alciui*, bitvě *proelium dirimere*; ku konci dovésti, přivést *conficere, ad exitum adducere alqd*; jest již k. něčemu *res finita est*; jeho vládařství jest k. *desiit regnare*; k. vzítí *finem habere n. capere, ad finem n. exitum adduci*; dobrý, šťastný k. vzítí (o věci) *bene et feliciter evenire, prospere succedere n. cedere, zlý, nešťastný male n. secus cadere, evadere, accidere, evenire*; domnívají se, že s námi vše vezme k. *nobiscum simul moritura omnia arbitrantur*; zvl. řízení: býti v koncích *jacere*; 2) = smrt *exitus (vitae)*; k. života *finis n. exitus vitae*; *supremus vitae dies*; 3) = výsledek *exitus*; jaký k. to vezme? *quorsus hoc cadet, accidet, evadet*; bojím se, jaký to k. vezme *vereor quorsum id casurum sit*; *timeo quorsum hoc evadat*; 4) = úmysl *consilium*; k. tomu cíli a k., na ten k. *eo consilio, ea mente (ut etc.)*; ad *eam rem*.

konečný, a) = konec mající *finitus, circumscriptus*; zvl. = dočasný *non aeternus, mortalis*; b) = úplný *totus*; c) = jistotný *certus*; *verus*; k. rozsudek *sententia ultima*; adv. konečně, při vypočítávání *postremo*; *denique*; jindy *ad ultimum, ad extremum*; *aliquando* (k. předce); o tom, co se až po zdráhání a otálení stává:

tandem; demum (k. nechal se uprositi *precanti tandem obsecutus est*).

konev, *cantharus*.

konfiskovati, *publicare n. in publicum addicere (bona alcs)*.

konirna, *stabulum equorum*.

konif, *emptor n. venditor equorum*.

konifství, *negotatio equaria*.

konkretní, v. „srostitý.“

koňmo, adv. *equo vectus*.

konopě, *candaris*.

konservativní, strana k. *boni*.

koňský, *equinus n. gen. equi; equorum*; k. hlava *caput equinum*; k. maso *caro equina n. equi*.

konsul, *consul*; bývalý k. (*vir*) *consularis*; předešlý k. *qui proximo anno consulatum gerebat*, (co vůdce a místodržitel v provincii) *proconsul*; k. býti *consulatum gerere*.

konsulský, *consularis*.

konsulat, *consulatus*; po uplynutí k. *consulatu peracto*.

kopáč, *rastrum*.

kopání, *fossio*.

kopati, a) = jámu a p. dělati *fodere (terram)*, také = kopáním učiniti *fodere* (na př. studni *puteum fodere*); příkop k. *fossam ducere*; k. za něčím *quaerere alqd*; b) k. nohama, (o koních) *calcitrare, calces remittere*; 2) k. se *fodere*, někam *fodiendo pervenire velle algo*.

kopcovatý, *clivus*; *tumulosus*.

kopcovitý, *colli similis*.

kopec, *collis*; *tumulus*, (vzhledem k svahu) *clivus*.

kopi, *hasta*; *lancea*; házeči k. *jaculum*; *telum missile*, krátké *pilum*; kopím ozbrojený *hastatus*.

kopinník, *hastatus*.

kopiště, *hastile*.

kopnouti, v. „kopati.“

kopřiva, *urtica*.

kopyto, *ungula*.

koráb, *navis*; ost. v. „loď.“

korál, *coralium*.

korbel, *poculum majus*.

kord, *gladius*; *ensis*; (naposledy) ke kordům přišlo *res venit n. reditur ad gladios*; v kordy jíti *certamine singulari (cum algo n. inter se) depugnare*.

korec, *modius*.

korek, *cortex*.

korma, *puppis*.

kormidelník, *gubernator*; *rector navis*.

kormidlo, *gubernaculum*.

kormoucení, *dolor*; *maeror*; *aegritudo*.

kormoutiti, koho *dolore afficere alqm*; *aegritudinem afferre alciui*; = znepokojovati *agitare*; kormoutí mne to *aegre id fero*; *molestum mihi est*; neštěstí jeho mne k,

- miseret me calamitatis ejus*; k. se čím, o něco *dolēre*, *maerēre alqd n. re alqa*; *dolore affici ob alqd*; *dolorem (magnum) capēre ex alqā re*.
- kormoutlivost, *tristitia*; *animus tristis maestusque*.
- kormoutlivý, *tristis*; *maestus*.
- koroptev, *perdix*.
- korouhev, v. „prapor.“
- korsar, v. „loupežník.“
- koruna, *corona*; tp. = okrasa vůbec *decus, ornamentum*; *summus honos, summa laus*; též *apex* (k. kmetství jest vážnost *apex senectutis est auctoritas*); = znamení nejvyšší důstojnosti *insigne regium*; *diadēma (atis)*; tedy: a) = královská moc, hodnost *regnum, imperium*; *regia dignitas n. potestas*; b) = království *regnum, imperium*; c) = vladař *rex*; *imperator*.
- korunni, gen. *regni*; k. princ *heres regni*; *filius in spem regni natus*.
- korunovaci, -ání, opiš slov. násl.
- korunovati, koho *coronare alqm*; *coronam imponēre alcu*; tp. = krášlit *ornare alqm*; k. koho na království *insigne regium n. diadema imponēre capiti alcs*; *alqm purpurā et sceptro et illis insignibus regis exornare*; býti korunován *diadema accipēre*; korunovaná hlava *princeps*; *rex, imperator, Caesar*.
- koryto, *canalis*; *rivus*.
- kořen, a) pův. *radix*; kořeny pustiti *radices agēre*; do kořen, v. „dokořán“; b) tp. = počátek, základ *stirps*; *initium*; = příčina *fons, causa, materies*; tudíž: z kořene, s kořenem *radicitus*, = docela *omnino, plane, prorsus, funditus, penitus*; z kořene n. do kořen vyvrátiti něco *alqd radicitus tollēre, evellēre*; *funditus destruēre n. e fundamentis disjicēre, funditus evertēre alqd*.
- kořeni, *condimentum*.
- kořeni (se), v. „kořiti.“
- kořeniti, něco *condire alqd (re alqā)*.
- kořist, a) = zisk *lucrum, quaestus*; b) = co se nepříteli běže *praeda*; *manubiae*; dobytá zbraň a p. *spolia*, kterou velitel veliteli odňal *spolia opima*; na k. vyjiti *praedatum exire*; c) loupež *praeda*; státi se k. koho *ab algo rapi, auferri*.
- kořistiti, a) = zisk míti *lucrum n. quaestum facēre*, z čeho *ex re alqā*; b) = kořist hledati *praedari*.
- kořistník, *praedator*.
- kořiti, koho *frangēre n. reprimēre spiritus n. animum alcs n. alqm*; k. se se *summittēre, animum demittēre*, komu n. před kým se *summittēre alcu*.
- kos, *merula*.
- kosa, *falx*.
- kositi, něco *metēre, secare alqd*; seno k. *foenum caedēre*.
- kosmo, adv. v. „kosý.“
- kost, os; jest jen k. a kůže *vix ossibus haeret*; *macie confectus est*; tp. kostem hověti *corpus (o více corpora) curare*; kosti složiti *mori*; 2) slonová k. *ebur*; ze slonové k. *eburneus*.
- kostel *aedes sacra*.
- kostěný, *osseus*.
- kostka, *talus* (se čtyřmi stranami), *tessera* (se šesti stranami); pl. kostky, co hra *alea*; v k. hráti *talis ludēre*; *talos jacēre*; *aleā ludēre*.
- kostlivec, v. „kostra.“
- kostra, *ossa (ium)*.
- kosý, *obliquus*; *transversus*; = šikmo jdoucí *declivis*; adv. *oblique, in obliquum*.
- koš, *corbis*; *fiscina*, (na chléb) *canistrum*, (na vlnu) *calathus*.
- košíček, *corbula*; *quasillus*.
- košile, asi *tunica interior*; *subucula*.
- koště, *scopae*.
- košleti, *volvēre, volutare alqd*; k. se *volutari*.
- koťe, *catulus felis*.
- kotel, *aenum*; *cortina*; = hudebný nástroj *tympnum*.
- kotiti, *evertēre, subvertēre alqd*; k. se „kácti.“
- kotlina, *locus depressior*, (hluboká) *vorago*, u sopky *crater*; os, *ex quo flammę eructantur*.
- kotník, *articulus*, u nohy *talus*.
- kotva, *ancora*; k. vhoditi, spustiti *ancoras jacēre*; k. zaraziti *naves deligare ad ancoras*, (o lodstvu) *classem constituēre alicubi*; na k. státi *in ancoris esse, stare*, (o lodi samé) *ad ancoras deligatum esse*; k. zdvihnouti *ancoras tollēre*; k. utíti *ancoras praecidēre*.
- kotviti, *ancoras jacēre*; *naves ad ancoras deligare*.
- koudel, *stuppa*.
- koukati, v. „hleděti.“
- koule, (přirozená) *globus*, (uměle udělaná) *sphaera*, (k střílení) *glans*.
- kouleti, *volvēre, volutare alqd*.
- koupati, koho *lavare alqm (aquā)*; k. se *lavari*; se *lavare*.
- koupě, *emptio*; dobrou k. udělati *bene emēre*; = zboží *merx*.
- koupel, 1) koupání *lavatio*; studená, teplá *frigida, calida lavatio*; studenou k. vzíti *lavari frigidā*; do k. jíti *lavatum ire*; 2) místo ke koupání, a sice: a) = vana a p. *balneum*; b) = koupele, lázně *balneae*.
- koupelní, *balnearius*.
- koupiti, kupovati, něco *emēre, pecuniā sibi parare*, (smlouváním) *mercari alqd*, zvl. kupovati = chtíti koupiti *empturire*; k.

- lacino bene n. parvo eměre, laciněji minoris, draho malo n. magno, tak draho tanti.
- kouř, *fumus*, = hustá pára *vapor*.
- kouření, = nakuřování *suffitio*.
- kouřidlo, *odores; suffimentum*.
- kouřiti, *fumare; fumum emittēre*; = kaditi *odores incendēre; suffire*; k. se = páru vydávati *vaporem emittēre*; v světnici se k. * *fumus implet cubiculum*.
- kousati, kousnouti, koho, co *mordēre alqm n. alqd*, k. do čeho *morsu accipēre alqd*; *dentes imprimēre alcuī*; do pysků se k. *labra mordēre*.
- kousavý, *mordax*.
- kousek, *particula, frustulum*; = díl, část *pars*; k. pole *agellus*; na kousky rozlámati *frangēre n. comminuēre alqd*; po k. v. „kus“; tp. pěkný k. *egregie factum*; šílené kousky *insaniae*; hloupý k. *stulte factum*.
- kouskovati, něco *discerpēre alqd*.
- kousnouti, v. „kousati.“
- kousnutí, *morsus*.
- kout, *angulus*; = místo skryté *angulus; recessus*; tp. = celé obydlí, ve rčení: vlastní k. a kuchyně *arae focique*; v zadních k. odpočívati *jacēre* (o studiích a p.);
- kouti, (železo), *cudēre, tundēre (ferrum)*; = shotovovati *fabricari, procudēre* (na př. meč *ensem*); tp. = vymýšleti *figēre, struēre, coquēre*; lest, úklady k. *mendacium, fallacias struēre*, tajné obmysly *consilia coquēre*; něco se kuje *alqd fit, geritur*, kuje se cosi nového *novi aliquid (ab iis) initur consiliū*; zrádu k. *proditionem machinari, moliri*.
- kouzelnictví, *veneficium; ars magica*.
- kouzelník, *veneficus; magus*.
- kouzelný, *veneficus; magicus*.
- kouzlo, *veneficium; ars magica*; tp. = vuada *eximia venustas; grutia*.
- kov, *metallum; aes*.
- kovadlina, *incus*.
- kovář, *faber ferrarius*.
- kovati, v. „kouti.“
- kovkop, * *homo in metallis occupatus*.
- kovnatý, * *metalli plenus*.
- kovový, *aëneus*.
- koza, *capra; capella*.
- kozel, *caper*; rčení: svázati koho do k. *quadrupedem alqm constringēre*.
- kozelec, v. úsloví: kozelcem letěti *praecipitem ferri*.
- kozi, *caprinus*.
- kozlik, (u kočáru) *sedes aurigae*.
- kozorožec, (zvíře) *rupicapra*; (souhvězdí) *Capricornus*.
- kožený, *e corio factus*.
- kožich, *pellis; pelles (ium)*.
- kožišina, *pelles (ium)*.
- kra, obyč. pl. kry *globi nivales*.
- krabice, *capsa*.
- kráčet, kročiti, *gradī, vadēre, ingredi*, (vážně) *incedēre*; tp. = žíti *vivēre*; dobrou, zlou cestou k. *bene, recte, turpiter vivēre*; k. sobě *incedēre*.
- krádež, *furtum*; k. obecných peněz *peculatus*; k. lidí *raptus hominum*; dopustiti se k. *furtum facēre*.
- kradmo, v. „pokradmo.“
- krahuje, *accipiter*.
- kraj, 1) = obruba *margo; ora*; u nádoby někdy i u příkopu a p. též *labrum* (rohy na k. stříbrem obkládati *cornua ab labris argento circumcludēre*); = obruba šatu *limbus*; k. lodí *latus*; někdy adj. *extremus* (na k. mostu *in extremo ponte*), v. „konec“; tp. státi na k. zkázy, propasti *in summo discrimine versari*; na k. života *mortis propinquus*; 2) = krajina, díl země *regio* (zemi na 4 k. rozdělit *terram in quatuor regiones describēre*); *tractus, pagus*; v. „krajina“; 3) = ne město, venkov *rus*; v kraji *ruri*; živobyčí v kraji *vita rustica*.
- krajan, = z též vlasti rodilý *popularis; qui ejusdem est civitatis*; = v témž městě rodilý n. obývající *civis*; jaký jest k.? *cujas est?*
- krajanka, *popularis*; v. předch.
- krájet, *secare alqd*.
- krajina, *regio*; (vzhledem k rozsáhlosti) *tractus*; často též: *provincia, loca (orum)*; *finis*; do všech k. *quoque versus*.
- krajinský, *provincialis*.
- krajní, = co na kraji jest *marginalis*; také z l. v superl. (i p.) *extremus; ultimus*.
- krajnost, *extremum n pl. extrema*.
- krákat, *crocire; canēre*.
- krákorati, *gracillare*.
- král, a) pův. *rex*; k. malé země *regulus*; býti k. *regnare*; státi se k. *regnum adipisci, regem fieri*; jako k. žíti *regio victu atque cultu aetatem agēre*; b) tp. = nejlepší, první *princeps (poetarum a p.)*.
- králevič, *filius regis*.
- králik, 1) = malý král *regulus*; 2) zvíře *cuniculus*.
- králobijce, v. „královrah.“
- králová, *regina*.
- královati, *regnare, regēre, regem esse*; k. komu, nad kým *imperare alcuī*; *regēre alqm*.
- královic, v. „králevič.“
- královna, *regina*.
- královrah, *qui regem interfecit*; (obecněji) *parricida*.
- královský, a) = co králi náleží *regius, n. gen. regis*; k. sídlo *regia*; k. koruna *insigne regium*; *diadēma (atis)*; k. rodina *domus regia*; *reges*; k. rod *stirps regia*;

- b) = krále důstojný *regalis*; k. nádhera *cultus regalis*; adv. *regie*; *regaliter*; královsky žítí, v. „král.“
- království, a) = vláda královská *regnum*; k. komu poručiti, dáti *regem alqm constituere*; na k. seděti *regnare*; b) = země králem spravovaná *regnum*; c) k. nebeské *coelum*.
- králův, *regius* n. gen. *regis*.
- krám, = místo, kde se co prodává *taberna*; k. knihkupecký *taberna libraria*; = zboží *merces*.
- kramář, *caupo*; *institor*.
- krámský, cena k. *pretium (quo res alqa venditur)*.
- krápati, *stillare*.
- krápě, -ěj, *gutta* (přirozená k.), *stilla* (uměle odměřená); k. krve *gutta sanguinis* n. *sanguinea*; není v něm k. dobré krve *ne ullum pilum boni viri habet*; ani k. krve *nilhil sanguinis*.
- krápet, v. „kapka n. krápě.“
- krápka, *guttula*.
- krása, *pulchritudo, formositas*; obecněji *forma, species*; o k. řeči a p. *elegantia*; *pulchritudo*; ženská k. *venustas*; mužská *dignitas (formae)*; o krajinách a p. *amoenitas*.
- kráska, *mulier pulchra*.
- krásnoooký, *oculis venustis*.
- krásný, *pulcher*, zvl. o krásě mužské *formosus*, o ženské *venustus*, o krajinách *amoenus*, o krásě estetické *elegans*; k. vědy *artes liberales* n. *optimae, studia humanitatis*; nejk. umění *optimae artes*; k. hlas *vox suavis, dulcis*; k. kniha *liber egregius, eleganter scriptus*; adv. *pulchre*; k. vyhlížeti *pulchrā (venustā, formosā) esse specie*; tp. o obsahu: k. psáti *eleganter scribere*; velmi k. praví Plato *P. praeclare dicit*; k. zníti *belle sonare, jucundi esse soni*; mnohdy: „krásně“ ve smyslu připouštění, zvl. u spojení: by k., kdyby k. = třebaš by *licet, quamquam, quamvis*
- krásocit, *elegantia iudicii*; *iudicium elegans*.
- krásocitný, v. „estetický.“
- krasopani, *Venus*.
- krásti, *furtum facere*, něco *furari alqd*; *furto subtrahere alicui alqd*; (mírněji *surripere alicui alqd*; tp. k. se odkud *clam se subducere ex loco alqo*.
- krášlit, něco *exornare, excolere alqd*.
- kratinký, *perbrevis*; tak k. čas *tanta exiguas temporis*.
- krátiti, něco *breviorem facere rem alquam*; tp. *contrahere alqd*; čas, noc *tempus, noctem contrahere*.
- krátkost, *brevitas*; v krátkosti a) = v krátkém čase *brevi, brevi tempore*; b) = ouhrnkem *breviter*; *paucis*; k. zraku v. násl.
- krátkozrakost, *oculi non satis prospicientes*; tp. *imprudencia*.
- krátkozraký, *cujus oculi non longe conspectum ferunt*; k. býti *oculis non satis prospicere*.
- krátký, o prostoru a čase *brevis* (velmi k. *perbrevis*); o životě a čase *exiguus*; k. dech *spiritus (angustus n.) angustior, angustiae spiritus*; k. noci *contractae noctes*, nejk. den *dies brumalis, bruma*, noc *nox solstitialis, solstitium*; v k. čase *brevi, brevi tempore*; před k. časem *brevi ante*; *nuper, modo*; po k. čase *brevi post*; k. slovy *paucis*, k. slovy oznámiti *paucis absolvere alqd*; nejkratší cesta *iter proximum*; čas jest příliš k. *temporis angustiae cogunt*; adv. krátce, krátko *breviter*; o čase: *brevi*; k. před tím *brevi ante*; k. před n. po (smrti něčí) *haud multum ante n. post (mortem alcs)*; v mluvení: *breviter*; *paucis*: k. podotknouti *breviter n. paucis attingere*; *brevi dicere*; na k. *breve tempus*; *brevi*; z krátka (řečeno) *ne multa n. quid multa? ut in pauca conferam n. conferamus; ne longum faciam; ne longus sim, ut paucis dicam; též denique*.
- kratochvile, a) = vyražení *delectamentum*; pro svou k. *animi causa*; b) = žert *jocus*; = hra *lusus, ludus*; z pouhé k. *per ludum ac jocum*; c) = posměch *ludibrium*.
- kratochvilný, *jocosus*; *jocularis*; adv. *jocose*.
- kráva, *vacca*; *bos*.
- krb, *focus*.
- krčiti, *incurvare*, = stáhnouti *contrahere alqd*; k. čelo *frontem contrahere*; k. se *curvari*.
- krčma, *caupona*; bídná k. *cauponula*.
- krčmář, *caupo*.
- krejči, * *qui vestimentis faciendis victum quaerit*; † *sartor*.
- kresba, *pictura linearis*; *imago*.
- kresliti, *adumbrare, describere alqd n. imaginem rei alcs*, na čem *in alqā re*.
- krev, *sanguis*, (k. z těla vytekla) *cruor*; bez k. *exsanguis*; *sanguine carens*; k. pustiti *sanguinem mittere*, staviti *sanguinem cohibere*, vyliti pro vlast *sanguinem pro patriā profundere n. patriae largiri*; k. ho ušla *animam cum sanguine effudit*; krve proliti *caedes*, způsobiti mezi občany *caedem civium facere*; krve žádostivý *sanguinarius*; *sanguinis avidus*; přibuzenství po k. *consanguinitas*; tp. k. = rod *stirps*; *gens*; šlechtěné krve *nobili genere natus*.
- krevnice, *vena*.
- Kristus, *Christus*.
- krk, *collum*, = šíje *cervices*, = chrťán *gula, fauces*; bolení krku *faucium dolores*; k. sraziti komu *frangere cervices alicui*; okolo k. komu padnouti *invadere in collum alcs*,

- amplecti alqm*; tp. na k. býti komu = na blízku komu *in cervicibus alcs n. supra caput alcui esse* = obtížným býti *oneri esse (molestum esse) alcui*; „k.“ = život *vita, caput*; o k. tu běží *vita (tua) agitur*; na k. uvaliti komu co, v. „uvaliti.“
- krkavčí, *corvinus*.
- krkavec, *corvus*.
- krkolomný, *periculi ac discriminis plenus*; *periculosissimus*.
- krmě, *cibus*; *alimentum*; = uměle strojené esca.
- krmeni, *pastio*, (na sádlo) *saginato*; = žrádlo *pabulum*.
- krmiti, koho *pabulum n. cibum praeberē alcui*; *nutrire alqm*; k. na sádlo *saginare (bestiam)*; krmený *opimus*.
- krmný, *opimus*; k. dobytek *pecus altile*.
- kročeť, *gradus, gressus*; = míra délná *passus*; v. „krok.“
- kročeťti, *gradum facere*; *gradi*; v. „kráčet.“
- kroj, *habitus (vestis)*; *cultus, vestitus, forma*; k. selský *vestitus agrestis*; z k. a obyčejě vyjítí *obsolescere*.
- krojídlo, (u pluhu) *dens n. culter aratri*.
- krok, 1) pův. *gradus, gressus*, krokem *gradatim*; ani k. jsem z domu potud neučinil *nondum pedem domo extuli, nondum domo egressus sum*; přímým k. *rectā (viā)*; tp. k. k něčemu učiniti *aggredi alqd*; ani k. s jistotou neučiniti *omnino haesitare*; 2) = úmysl, čin *consilium*; povážlivý k. učiniti *consilium anceps capere, inire*; také slov. *facere*: nebyl bych ten k. učinil, kdyby . . *illud non fecissem, si n. nisi* . . ; lituji k. toho *poenitet me hoc fecisse*; 3) míra délná *passus*.
- krokodil, *crocodilus*.
- krokva, *canterius*.
- krokvi, *canterii*; *contignatio*.
- krokvice, *regula*.
- krom, -ě, 1) praep. a) = mimo, leč, vyjma *praeter s akk.* (všichni k. tebe *omnes praeter te*); po záporných výrazech často: *nisi* (nikdo není dobrý k. moudrého *nemo nisi sapiens bonus est*; nic jiného k. *nil aliud nisi*); také: *excepto eo, quum discesseris ab eo*; b) = nad to *praeter*; *excepto eo*: k. toho *praetera*; *insuper*; *ad hoc, ad haec*; k. toho že *praeterquam quod*; k. dotčených jiných pevností (několik mají) *exceptis illis, de quibus locuti sumus, castellis etc.*; c) = vně *extra s akk.*; k. vlasti *peregre*; *extra patriam*; k. vlasti zemřítí *extra patriam n. fines civitatis mori*; k. obyčejě *extra ordinem*; k. žertu *extra jocum*; *joco remoto*; 2) schází-li dotčený pád, tak že se „kromě“ spojce podobá: *solum*; *modo*; *tantummodo*; *nonnisi*; k. že *praeterquam quod n. nisi quod*; k. kdyby *nisi n. nisi si*.
- kromobyčejný, *extraordinarius*; adv. *extra ordinem*.
- kronika, *annales*; *fasti*; *commentarii rerum gestarum*.
- kronikář, *qui annales etc. scribit*.
- kropenatý, *varius*; *maculis sparsus*.
- kropiti, něco *spargere, aspergere alqd*.
- krotitel, *domitor*.
- krotiti, (zvíře), *domare (bestiam)*; *mansuefacere*; tp. o lidech: *mansuefacere, domare, coercere, refrenare*; lid k. *plebem coercere*; = chlácholiti *placare alqm*; o vášních: *coercere, comprimere, cohibere, continere (cupiditates, iram, libidinem a p.)*.
- krotkost, *mansuetudo*.
- krotký, od přírody *cicur*; = ochocený *mansuetus*; *domitus, mansuefactus*; tp. = ti chý *placidus, lenis*.
- krotnouti, *mansuefieri*.
- kroupa, (ledová), *grando*, pl. *kroupy grando*, k. padají *grandinat*; *grando cadit*.
- kroutiti, *torquere alqd*; k. řeč, slova *detorquere, false interpretari alqd*; k. se *curvari*.
- kroužek, *annulus*.
- kroužiti, *circino describere alqd*; k. se *in orbem sinuare*.
- krov, *tectum*; tp. = obydlí *tectum, domus*.
- krt, -ek, *talpa*.
- kruh, 1) pův. *orbis*; *circulus*; *gyrus*; v kruh, kruhem (= do kola) koho voditi *ducere, agere alqm in orbem*; k. náspů a příkopů *corona*; k. hadí *spira*; zvl. k. zlata, stříbra *later aureus, argenteus*; k. udělati *circulum n. orbem describere, okolo čeho circumscribere alqd (circino, virgā, kružidlem, hůlkou)*; 2) tp. k. posluchačů *corona*; = spolek *circulus*; v k. přátelském *inter amicos*; v našich k. *nobiscum*; *inter nos*.
- kruněť, -ýť, *thorax*.
- krupěj, v. „krápě.“
- krupobiti, *grando*.
- krušný, = křehký *fragilis*; = těžký, perný *molestus, gravis*; *laboriosus*; adv. *moleste*; *graviter*.
- krutosť, a) = ukrutnost *crudelitas, saevitia, atrocitas* (na př. k. války *crudelitas etc. belli*); mírněji = nešetnost *asperitas*; b) = náramnost *vehementia, gravitas*; k. zimy *asperitas, saevitia hiemis n. frigoris*; k. bolesti *vis n. magnitudo doloris*; c) = přísnost *severitas, duritia*.
- krutý, a) = ukrutný *crudelis, saevus, atrox*; k. válka *bellum atrox etc.*; b) = náramný *vehemens, gravis*; k. bolest *dolor acerbissimus*, k. zima *hiems acris n. aspera*; *frigus acerbum*; méně k. zimy *frigora remissiora*; c) = přísný *severus*; *durus, iniquus*; k. trest *poena gravis n. iniqua, supplicium acerbum n. acre*; k. výminka *tristis conditio*; právo k. *lex severa*; adv.

crudeliter, atrociter; vehementer, graviter; inique.
 kružidlo, *circinus*.
 krvácení, *sanguinis profluvium*.
 krváceti, *sanguinem fundere* n. *mittere*; rána silně krvácí *largus sanguis manat* n. *profluit e vulnere*; nos krvácí *cruor e naribus fluit*; tp. srdce mně krvácí *summa miseratione afficior*.
 krvavý, a) krví zkálený *cruentus, cruentatus; sanguinolentus, sanguine respersus*; b) = co s prolitím krve jest *cruentus*; k. bitva *proelium cruentum, atrox*; adv. *cum multo sanguine, atrociter*.
 krveproliti, *caedes; sanguis*; bez k. *sine sanguine*.
 krvežiznivý, *sanguinarius; sanguinis sitiens* n. *avidus*.
 krvolačný, v. „krvežiznivý.“
 krysa, *mus; glis*.
 kryt, *tectum*; pl. kryty (nástroj vojenský) *testudo; vinea*.
 krýti, něco *tegere, contegere, integere alqd (alqā re)*; = schovávat *occultare, occultare alqd*; k. se abděre, *occultare se*; k. se koho n. čeho, v. „skrývati se.“
 křastěti, *crepare; strepere*.
 křeč, *spasmus*.
 křehkost, *fragilitas; mollitia*; tp. = slabost *debilitas, infirmitas; vitium*; to jest naše k. *hoc vitium in nobis est*.
 křehký, *fragilis; mollis*; tp. *debilis, infirmus*.
 křehnouti, *rigere*.
 křehot, *stridor*.
 křehotati, *stridere*, o žábách *coaxare*.
 křemen, *silex*.
 křepčiti, *saltare; movere*.
 křepelka, *coturnix*.
 křepkost, *vis; vires*.
 křepký, *validus, firmus*; k. síly *bonae vires*.
 křesati, oheň *ignem elicere conflictu lapidum*.
 křeslo, *sella; sedes*.
 křest, * *baptismus*; k. přijmouti = pokřtěn býti, v. „pokřtiti.“
 křesťan, *Christianus*.
 křesťanský, *Christianus*; tp. *pious*; náboženství k., v. násl.
 křesťanství, *doctrina Christiana; Christianorum religio*; v k. vyučovati koho *praeceptis doctrinae Christianae imbuere alqm*; k. přijmouti *Christianorum religionem suscipere*.
 křičeti, *clamare; clamorem edere, tollere*, o více podmětích *conclamare*; úsilovně k. *vociferari*; k. o pomoc *auxilium (alcs) implorare*; k. za někým *clamore alqm insequi*; k. na koho = pokřikovati, v. toto.
 křida, *creta*; křidou natřený *cretatus*.
 křidlatý, *volucer; volatilis*.
 křídlo, 1) pův. u zvířat vůbec *ala*, u ptáků

pennae; tp. pod křídla něčí se utíkati *in fidem et clientelam alcs se committere*; 2) boční díl vojska *cornu*; (u jízdecka a spojenců také) *ala*.
 křik, *clamor*, veliký k. *vociferatio*, (o více) *conclamatio*; do k. se dáti *clamorem tollere, edere*; *clamare*; stal se k. *clamor ortus est*; křik n. (obyč.) pl. křiky = sváry, hádky *altercatio, jurgium*; = pověst, ve rčení: do k. přijíti *in ora hominum abire* n. *pervenire*.
 křikloun, *clamator*.
 křiknouti, v. „vykřiknouti“, též „křičeti.“
 křisiti, *excitare alqm*, koho z mrtvých *mortuum ab inferis excitare* n. *revocare*.
 křiš, *cicada*.
 křišťál, *crystallum*.
 křišťálový, *crystallinus*.
 křítek, *lar*; v pl. *lares, penates*.
 křiv, v. „křivý.“
 křivda, a) = nepravda *falsum; mendacium*; b) = bezprávi *injuria*; (mírněji) *iniquitas*; činiti, dělati komu k. *injuriam inferre* n. *facere alcu*; mně se děje, stává k. *fit mihi injuria*.
 křivditi, a) = lháti *mentiri*; b) = bezprávi činiti komu *injuriam inferre* n. *facere alcu*; *injuriā afficere alqm*.
 křivdivost, *iniquitas; injuria*.
 křivdivý, v. „křivý.“
 křiviti, něco *incurvare, inflectere alqd*, k. se *curvari*.
 křivo, v. „křivý.“
 křivolaký, *curvus, incurvus; flexuosus*.
 křivonohý, *varus; valgus*.
 křivopřisežnictví, *perjurium*.
 křivopřisežný, *perjurus*, (obecněji) *perfidus*; adv. *perfide*.
 křivost, *curvatura*.
 křivý, křiv, 1) pův. = nerovný *curvus; incurvus*; = zkřivený *curvatus*, háčkovitě *aduncus*; = mnohé záhyby mající *flexuosus* (nohy k. *crura distorta* n. *vara*); = na jednu stranu nachýlený *obliquus*; 2) tp. a) = nepravdivý *falsus, vanus; pravus*; k. řeč *mendacium*; k. přísaha *perjurium*; k. svědectví *falsum testimonium*; k. zpráva *falsus nuncius*; b) = nespravedlivý *injustus; iniquus*; k. cesty *fraudes, artes*; k. sočení *calumnia; criminatio*; c) křiv, křivý = vinen *poenā* n. *supplicio dignus; reus; injuriosus*; nejsem k. *culpā vaco* n. *careo*; k. býti komu *injuriā facere alcu*; k. zůstat *causā cadere*; adv. křivo, křivě *flexuose; oblique*; křivo n. na křivo *in obliquum*, (tp. křivo hleděti *livere alcu*); = nepravdivě *falso, non resto*; k. přísahati *perjurium facere, perjurare* n. *pejorare*; k. svědčiti *falsum testimonium dare*; = neprávě, nespraved-

dlivě *injuste, inique; per injuriam*; k. jednati *injuste agere; injuriam facere*.
 kříž, a) pův. *cruce*; smrt na k. * *supplicium crucis*; v souvislé řadě pouze *cruce*; též *supplicium servile* (s. na k. komu hroziti *crucem alicui minari*, koho potrestati *supplicio servili animadvertere in alqm*); na k. pověsiti *in cruce agere* n. *tollere*, přibiti *cruci affigere*, vůbec *cruce affigere alqm*; křížem, na kříž, přes kříž * *in crucis speciem*; *in decussem* (vlastně takto X), *in quincuncem* (vlastně * *); křížem sázeti *in quincuncem disponere*; položiti co křížem atd. *decussare*; k. na k. běhati *huc illuc cursare*; b) tp. = utrpení *mala, calamitas, dolor, cruciatus*; mnoho k. mít ** multis malis vexari*.
 křížovat, koho *cruci affigere alqm*; v. „ukřížovat“; k. se = na kříž ležeti: cesty se křížují *via in diversas partes abit, dividitur*; myšlenky v hlavě se k. *animus in varias partes trahitur*.
 křížovník, křížák, * *cruciferus, * cruciatus*, v pl. též * *exercitus contra fidei christianae adversarios pugnans*.
 křovi, *virgultum; fruticetum; dumetum* (trní).
 křtiti, † *baptizare* n. *sacris Christianis initiare alqm*.
 kterak, -kž, adv. a) tážací *quomodo? quemadmodum?* b) vztažné = jak *quomodo, quemadmodum; qua ratione, quo pacto*; ustanoviti, k. se co státi má *rationem inire, quomodo alqd fieri possit*; c) = že, v lat. akk. s inf.
 kterakkoli, v. „jakkoli“.
 kteraký, *qualis*.
 který, -ž, -žto, 1) vztažné zájmeno *qui*; zvl. po jmenech přídavných, pojem řadový vyjadřujících (jako po *primus, princeps, ultimus, solus* a p.) vypouští se, na př. V. byl první, k. o tomto předmětu jednal V. *primus eam rem tractavit*; 2) tážací *quis* n. *qui* (v. Gramm.); o dvou: *uter* (kterému před k. dáti přednost *uter utri antefendus*); 3) neurč. *aliquis*; málo který *pauci*.
 kterýkoli, *quicumque; quivis; quilibet*; též *quisque* (kteří za k. příčinou k nim přišli *qui quaque de causa ad eos venerunt*).
 kterýs, -si, *aliquis; quidam*.
 kuběna, *concupina; pellex*.
 kuběnářství, *concupinatus*.
 kudrnatý, *crispus* n. *crispo capillo*.
 kudy, adv. a) = kam *quo, quem in locum*; b) = jakou cestou *per quem etc.; quā*; tp. nevím kudy kam *quo me vertam nescio*.
 kudykoli, adv. = jakoukoli cestou *quacunque (viā)*.
 kuchař, *coquus*; přísl. hlad jest nejlepší kuchař *fames optimum condimentum cibi*.

kuchařiti, *igne subjecto facere, ut ferveat alqd; cibos praeparare*.
 kuchařka, *coqua*.
 kuchyně, *culina*; k. veřejná *popina*; = jídlo *cibus*.
 kuchyňský, k. byliny *olus (eris)*.
 kukačka, *cuculus*.
 kukla, *persona; cucullus* (na hlavě); k. komu dáti *cucullum capiti alcs induere*; tp. k. pokrytství s něho strhli *evolutus est integumentis dissimulationis*.
 kůl, (tenký) *palus*; (tlustý) *stipes*; (plotový) *sudes*; (= piliř u mostu) *sublica*; pl. koly *vallus (i); pali (orum)*; na k. naraziti *per medium hominem stipitem adigere*.
 kulatost, *orbis*.
 kulatý, vůbec *rotundus*, = podobu koule mající *globosus*; adv. *rotunde*.
 kulhání, *claudicatio*.
 kulhati, *claudicare; claudum esse*.
 kulhavý, *claudus*.
 kulička, *globulus*.
 kulich, *noctua*.
 kulka, (k střelení) *glans*.
 kulovatý, v. „kulatý“.
 kůň, *equus*, (sprostěji) *caballus; mannus*; k. jízdy *equus ad equitandum aptus*; vsednouti na k. *equum conscendere*; jeti na k. *equo vehi, equitare*; s k. ssednouti *ex equo descendere*; na koni, v. „koňmo“; k. sedlati *equum sternere*.
 kuna, *meles*.
 kuňkati, *coaxare*.
 kup, *emptio*.
 kupčiti, *mercaturam facere; negotiari*, k. v čem *vendere* n. *venale habere alqd*.
 kupec, a) = obchodník *mercator, negotiator*; b) = kupující *emptor*.
 kupecký, *mercatorius*; k. krám *taberna (mercatoris)*; adv. *mercatorum more* n. *ut convenit mercatori*.
 kupectví, *mercatura*.
 kupmo, adv. *emptione*.
 kupovati, v. „koupiti“.
 kůra, (zevnější) *cortex*, (vnější) *liber*, (na chlebě a p.) *crusta*.
 kurie, *curia*.
 kůrka, (na chlebě a p.) *crusta*.
 kurník, *gallinarium*.
 kuropění, *cantus galli*.
 kuroptev, *perdix*.
 kurva, *scortum; meretrix*.
 kuřátko, *pullus*; pl. kuřátka, (= souhvězdí) *Vergiliae*.
 kuře, *pullus (gallinaceus)*; posvátná k. *pulli*.
 kuří, *gallinaceus*.
 kus, a) sousto *offa, frustum*; k. chleba *frustum panis*; tudíž = málo, trochu *paulum, exiguum (rei alcs)*; ani kusa ne *tantum quidem*; b) = díl celku *pars*, (uložený) *fragmentum*; k. papíru *scida*, k.

- látky *pannus*; hodný k. cesty *bona pars* n. *multum viae*; hodný k. pole *aliquantum agri*; k. po k. *per partes*; *singulatim* n. adj. *singuli*; po kusích *minutatim*; *carptim*; ovce po k. n. kus po k. prodávati *oves singulas vendere*; zvl. na kusy: na k. rozsekati *in partes* n. *minutatim concidere* n. *consecare alqd*, na k. roztrhati *lacerare*, *discerpere alqd*; na drobné k., v. „koušek“; c) = věc jednotlivá, k. jistému rodu a p. náležející *res*, o živém *caput*, (na př. stádo 30 kusů *grex triginta capitum*); přidáno-li jméno rodové, netřeba: „kus“ zvláštně vytknouti: k. dobytka *pecus (udis)*, dlé souvislosti též *bos*, *taurus*; deset kusů ovec *decem oves*; k. dřeva *lignum*, k. práce *opus*, také též v pl.: kusy dříví *ligna*, k. masa *carnes*; k. směly *pices*; zvl. a) = dílo umělecké *opus*, dramatický k. *fabula*, (*comedia*, *tragoedia*); mistrovský k. *opus artis absolutum*; β) z jednoho k. *solidus*; v jednom k. *uno tenore*; *continenter*; *assidue*; d) = věc, ohled *res*, *locus*: ve všech k. *omnibus in rebus*; přední a hlavní kusy čeho *prima ac praecipua capita rei alcs*; e) = skutek, (udatně vyvedený) *facinus magnum*; *res praeclare et fortiter gesta*, (lstně) *dolus*, *fraus*; v. „koušek“.
- kusý**, a) = krátce utatý *curtus*; *mutilus*; *truncus*; b) = necelý *non integer*; *mancus*; *in quo aliquid deest*.
- kuše**, *scorpio*, veliká na voze vozená *ballista*; = luk *arcus*.
- kůzle**, *haedus*; *capella*.
- kůže**, na lidech a zvířatech: a) nestažená *cutis* (jemná), *corium* (tvrdá); jen ho k. a kosti *vix ossibus haeret*; do k. *ad cutem*; jde tu o kůži *caput ejus agitur*; b) stažená *pellis*; k. ovčí *velus*; k. vydělaná *aluta*; do k. odříti koho, komu k. stáhnouti *pellem alicui detrahere*; tp. nechtěl bych býti v jeho k. *nolim ego esse qui is est*.
- kužel**, *colus*.
- kuželka**, *conus*.
- kvákati**, *crocire*.
- kvalita**, *genus*.
- kvalitativní**, opiš slovesem *genus*, v. *Vojáč.* Ruk. §. 3., pozn. 2.
- kvantita**, *magnitudo*.
- kvantitativní**, opiš slov. předch., v. *Vojáč.* Ruk. §. 3., pozn. 2.
- kvap**, *festinatio*; *properatio*, (úzkostlivý) *trepidatio*; na k. n. kvapem *propere*; *festinanter*; *raptim*; chtíti něco kvapem učiniti *accelerare*, *maturare alqd*; jindy adj. *repentinus*, *tumultuarius*: vojsko na k. sebrané *exercitus tumultuarius*; list na k. psaný *epistola festinationis plena*.
- kvapiti**, *properare*, *festinare*; *maturare*; k. kam, též (*propere*) *contendere (in Galliam)*, *currere algo*; k. v čem n. čím *accelerare*, *festinanter agere alqd*; k. na koho *instare alicui (ut n. ne alqd faciat)*.
- kvapný**, *properans*, *festinans*; o věcech: *festinationis plenus*; *citus*; = přenáhlený *praeceps*; adv. *properanter*; *festinanter*; *raptim*; v. „kvap“.
- kvas**, a) rozkvásek *fermentum*; b) hodování *convivium*; *coena*.
- kvasnice**, *faex*.
- kvěsti**, *florere*, též tp. (*florere literarum gloria a p.*); květučí *florens*; *floridus*.
- květ**, a) pův. *flos*; tp. k. mladosti *flos juventutis*; b) = výbor, nejlepší: *flos*; *robus*; k. vojska *robur exercitus*.
- květen**, *Majus*.
- květina**, *flos*.
- květinatý**, *floreus*.
- květný**, *floreus*; *floridus*; tp. k. řeč, k. sloh *floridum dicendi genus*.
- kvilení**, *ejulatio*; *lamentatio*.
- kviliti**, *ejulari*, *lamentari*, na něco, o něco *lamentari*, *deplorare alqd*; k. koho, nad kým *deflere*, *deplorare alqm (n. mortem alcs)*.
- kvitance**, * *libellus*, *quo quis alqd acceptum testatur*.
- kvitovati**, * *acceptum alqd testari*.
- ký**, v. „který“.
- kyčel**, *coxa*; *femur*.
- kydati**, ve rčení: hanu na koho k. *ignominia* (v ohledu politickém) n. *contumeliā* (v poměru i rivátním) *afficere alqm*.
- kýchání**, *sternutamentum*.
- kýchat**, *sternuere*; *sternutare*.
- kyj**, *fustis*.
- kynouti** 1) o těstě *fermentari*; 2) = pokynutím znamení dáti *nutu significare alicui*; hlavou k. *annuere (alicui)*; tp. štěstí mu kyne *fortuna ei favet n. arridet*.
- kynuti**, (hlavou a p) *nutus*.
- kypěti**, = vříti *exaestuarere*; tp. hněvem k. *effervescere iracundiā*.
- kyprý**, *solutus*, *tener*, *rarus*.
- kypřiti**, *mollire (agros)*.
- kyrys**, *thorax*.
- kysati**, *fermentari*; = kyseliti *acescere*.
- kyselina**, *acor*.
- kyselý**, *acidus*; odporně k. *acerbus*; tp. = nevlídný *morosus*; *tristis*.
- kýta**, *clunis*.
- kytka**, *fasciculus florum*.
- kývat**, *nictare*; *nutu significare alicui*; k. se *vacillare*.
- kýž**, v. „kéž“.

L.

Labuť, *olor*; *cygnus*.

labuť, *olorinus*; *cygneus* n. gen. *cygni*; l. zpěv, pův. *cantus cygni* n. *oloris*, *cygnorum* n. *olorum*; obrazně: to byl jeho l. z. *haec tamquam cypnea fuit ejus vox et oratio*.

labužiti, *ligurire*.

labužnictví, *cupedia*; *liguritis*; *gula* (l. mírniti *temperare gulae*).

labužník, *cupes*; *homo fastidii delicati*; nejsem l. *non moror cupedia*.

labužný, *fastidii delicati*; l. býti *ligurire*.

láce, lacinost, *vilitas*; *parvum pretium*.

laciný, *vilis*; *parvi pretii*; l. býti *esse parvi pretii*; *parvo pretio vendi*; l. časy *vilitas annonae*; adv. *parvo (pretio)*; l. žiti *exiguu sumptu vivere*; l. prodati *parvo pretio* n. *male vendere*, koupiti *parvo pretio* n. *bene emere*.

lačněti, *esurire*; (dobrovolně) *abstinere cibo*; tp. l. čeho n. po čem *avidum esse alcs rei*.

lačnost, *jejunitas*; *inedia*; v. „hlad“; tp. = žádost čeho *desiderium rei alcs*.

lačný, *jejunus*; = hladový *esuriens*, *jejunus*; *fame laborans*; l. býti, v. „lačněti“; l. čeho *cupidus*, *appetens*, *avidus rei alcs*.

lad, *ordo*; *convenientia*; bez l. a kladu *confusus*, *inconditus*, *perturbatus*, (co adv. *confuse*, *promiscue*; *nullo ordine*), o básních a p. *inconcinuus et illepidus*; v l. býti *congruere (inter se)*.

ladem, v. „lado“.

lahoditi, (nástroj hudební) *fides ita nervis contendere, ut concentum servare possint*.

ladnost, *venustus*, *elegantia*.

ladný, *lepidus*, *venustus*, *bellus*, *elegans*; adv. *lepide*, *venuste*.

lado, ve rčení: ladem ležeti *cessare, cultu vacare*; *quiescere* (pův. i tp.).

lahov, *lagena*.

lahoda, v. „lahodnost“.

lahoditi, komu *blandiri alcu*, (p dlízáním) *adulari alqm*; taktéž i tp.: co smyslům lahodí *quod sensibus blanditur*; l. se k někomu *blandiri alcu*.

lahodnost, *suavitas*; *dulcedo*; l. z nějšku = krása tělesná *venustus*; l. v řeči *lepor, suavitas*.

lahodný, a) = líbezný *suavis*; *dulcis*; *jucundus*, *blandus*; l. krmě *cupedia (orum)*; l. slovo *vox blanda*; b) = přívětivý, laskavý *lenis*, *mitis*; adv. *suaviter*; *jucunde*; *leniter*.

lahůdka, *cibus delicatior*, *suavis*, *lautus*; v pl. *cupedia (orum)*.

lahůvka (na víno), *laguncula*.

laik, a) člověk neposvěcený * *laicus*; 2) = nevědomý *idiota*; též *rudis (in alqa re)*.

lákadlo, *illecebra*; *irritamentum*, *invitamentum*.

lákání, opiš násl. slov.

lákati, koho k čemu *allicere*, *illicere*, *pellicere alqm in alqd*; lživě *insidiari*; obecněji *sollicitare alqm*; l. koho odkud *ellicere*, (na př. nepřítele z města *hostes ex urbe n. extra muros*).

lákavý, *quod ad se allicit, attrahit*; *blandus*, *suavis*; l. vyrazení *voluptatum illecebrae*.

lakomec, *homo avarus*; v. „lakomý“.

lakomost, lakomství, *avaritia*; *cupiditas divitiarum*; = skrblost *sordes*, = nesmírná šetrnost *tenacitas*.

lakomý, *avarus*; *divitiarum cupidus*; = skrblý *illiberalis*, *sordidus*; = nesmírně šetrící *tenax*.

lakota, lakotnost, v. „lakomost“.

lámání, v. „lámání“; tp l. v kloubích *dolores artuum*; mám l. *artus mei laborant*; l. hlavy * *intentio ingenii*.

lámání, lomiti, a) pův. *frangere*, *infringere*, *confringere alqd*; kolem lámání koho *rotā frangere*, *contundere alqm*; b) = vylamovati: kámení l. *lapides e terrā excidere*; c) = ohýbati: ruce n. rukama l., asi *manus torquere*, obyč. však *plangere*; d) láme mne v kloubích *artus mei laborant*; e) blavu sobě l. (nad čím) *in re alqa scrutanda n. exquirenda plurimum operae ponere*, = starati se oč *curare alqd*; 2) l. se *frangi*, *infringi*; l. se někam *irrumperere (in aedes alienas)*.

lampa, *lucerna*.

laně, *cerva*.

lání, *maledictio*.

lano, *funis*; l. u kotvy *ancorale*; *funis ancorarius*; l. u plachet lodních *rudens*.

lánovi, *armamenta (orum)*.

lapiti, lapati, *capere*, *arripere alqd*; zvl. *lapati captare* (na př. o psu kusy masa lapající); l. lodě *naves capere*, *intercipere*; ost. v. „chytiti“.

larva, v. „škraboška“.

lasice, *mustela*.

láska, vůbec *amor*, = ctění *caritas*; l. k rodičům, příbuzným a p. *pietas*; = přízeň, v. toto; l. k někomu *amor alcs*; l. ke mně, k tobě, k němu, k nám *amor mei, tui, ejus, nostri* n. *in me, te, eum, nos*; láskou k někomu nakloněn býti, l. k někomu míti n. chovati *amare, amore prosequi alqm*; tudíž: z lásky = darmo *gratis, gratuito, sine mercede*; služba z lásky *officium*; l. dojít u koho, l. u koho

sobě způsobiti *alqm n. alcs animum sibi conciliare*.

laskav, v. „laskavý.“

laskavost, *benevolentia, favor; studium (alcs)*; vůbec = šetrnost *indulgentia*, = laskavé obcování s kým *comitas, humanitas*; též pouze *voluntas (erga alqm)*.

laskavý, a) = nakloněný *favens, benevolus, amicus (alcul)*; *cupidus, studiosus (alcs)*; o bozích (a vůbec vyšších k nižším) *propitius; amans (pater, velmi l. amantissimus)*; l. býti na koho, komu *favere alcul*; l. ucha propůjčiti komu *benigne audire alqm*; b) = lidský, přívětivý *benignus; humanus, comis, facilis*; l. slova, též *benevolentia*; l. jednání a p., v. „laskavost“; adv. *benevole; humane, comiter*; l. vyslechnouti koho *alqm benigne audire*.

laskomina, *cupiditas*; l. míti nač *alqd mihi salivam movet; cupidum, appetentem esse rei alcs*; dělati komu l. *salivam movere alcul*, obecněji *desiderium movere n. cupiditatem injicere alcul (alcs rei nač)*.

lastura, *concha*.

laškovati, *jocos agere*.

laštovice, v. „vlaštovice.“

lať, *asser; trabs*.

látati, *sarcire (vestem)*.

látati, a) = plísňiti *objurgare, increpare alqm*, (nadáváním) *conviciis consecrari alqm*; b) = zlořečiti *exsecrari alqm n. in alqm; diras imprecari alcul*.

latina, *sermo latinus*; vzhledem k literatuře *literae latinae*; dobrá l. *sermo latinus*; l. učiti *latine docere*; do l. překládati *in latinum convertere*.

latinař, *latinis literis doctus, eruditus; latine sciens; linguae latinae peritus*; dobrý l. *latine loquendi n. scribendi facultate excellens*, býti * *admirabilem latinae linguae scientiam habere*.

latinik, v. předch.

latinský, *latinus*; adv. *latine*; (dobře) l. psáti *latine scribere*, špatně *male latine scribere*.

látka, a) = z čeho se něco dělá *materia n. materies*; zvl. l. na šaty, = tkanina *textum*, = sukno *pannus*; obyč. b) tp. l. k ústnímu n. písemnému vypracování, předmět *materia n. materies; argumentum; res; locus*; veliká l. *copia rerum uberrima; ingens locus*; nemám l. ku psaní *non habeo scribendi ullum argumentum, non n. nihil habeo quod scribam*; mám l. k mluvení *suppetit mihi quod dicam*.

látro, *terni cubiti*.

láva, tekoucí *torrens igneus e monte prorumpens*.

lavice, *scamnum*, = sedadlo *sedes, sedile*, stojí-li níže než jisté místo vyvýšené *sub-*

sellium; l. veslařská *transtrum*; l. u stolu *lectus, lectulus*.

lávka, (malý mostek) *ponticulus*.

lavřin, v. „vavřin.“

lazebna, *balnearia (orum)*.

lazebník, *balneator*.

lázeň, *lavatio*; (teplá, studená *calida, frigida*); l. na nohy *lavatio pedum*; pl. lázně *balneae*, = místo n. město lázenské *aquae*; do lázně jíti *in balneum n. lavatum ire*; do lázni jíti *ad aquas proficisci*, přijíti *venire*.

lázenský, *balnearius*; l. místo n. město *aquae*.

lebka, *calva*, = přilbice *galea*.

lecjak, -ký atd. v. „ledajak“ atd.

leckterý, v. „ledakterý.“

leč, enj. = *leda praeter*, po výrazech záporných také *nisi*; též *excepto eo, quum discesseris ab eo*; nikdo leč *nemo (nullus, nec) nisi*; nic jiného leč *nihil aliud nisi*; u spojení s jinými slovy: leč by *nisi, nisi forte; nisi si*; leč-li *nisi si* (leč-li je pomoci *nisi si quid auxilii sit*); leč že *praeterquam quod, nisi quod*.

léč, *rete*; tp. v. „léčka.“

léčba, *lěčení, sanatio; curatio*.

lěčení, *sanatio (morbi, mali)*; *curatio*; ost. opiš slovesem.

lěčitelný, *sanabilis; qui sanari potest*.

lěčitelství, *medicina; scientia medicorum*.

lěčiti, koho n. co *sanare n. sanum facere, curare alqm n. alqd; mederi alcul; sanitatem restituere alcul*; l. se *medicamentis uti*; nechati n. dáti se l. *medicum adhibere*.

lěčivý, *quod sanitatem restituit (alcul), num facit (alqm)*.

lěčivost, *vis medendi; salubritas*.

léčka, a) pův. *rete*; b) tp. *laquei; insidiae*, ost. v. též „osidlo.“

led, *glacies*.

leda, v. „leč“; ledabylo = povrchně *leviter; tenuiter*.

ledaco, -cos, -lecco, v. „ledakdo.“

ledajaký, *quicunque, quivis, quilibet*; s příhanou = sprostý, neznámý *obscurus, humilis*; adv. *ledajak quocunque modo*, s příhanou = nepořádně *leviter, tenuiter*.

ledakams, *quocunque, quovis*.

ledakde, *quocunque (loco); ubicunque; passim*.

ledakdo, *quicunque, quivis, quilibet*.

ledakdy, *quandocunque*.

ledakterý, *aliquis*; = kdokoliv *quicunque, quivis, quilibet; unus quivis*.

ledakudy, *quocunque (loco)*.

ledaký, v. „ledajaký.“

leden, *Januarius (mensis)*.

lednatěti, *conglaciare*.

ledný, *glacialis*.

ledový, *glacialis; gelidus*.

ledva, v. „sotva“

ledvi, *lumbus*; = ledvina *ren*; tp. = srdce *animus, mens*.

legát, *legatus*; l. s mocí *proconsula legatus pro praetore*.

legie, *legio*; k l. náležející *legionarius*.

léhati, v. „lehnouti.“

lehčítí, něco *sublevare n. faciliorem reddere rem aliquam*.

lehkomyslnost, *levitas animi n. animus levis*; = nestálost *mobilitas ingenii, animus mobilis*; = nedbalost *negligentia*, = neprozřetelnost *temeritas*; = lehkomyslný čin *leviter factum*.

lehkomyslný, *levis*, = nestálý *mobilis, inconstans*; = nedbalý *negligens*, = neprozřetelný *temerarius*; adv. *leviter*; *temere, parum considerate*.

lehkonohý, (*pedibus*) *velox*.

lehkost, a) pův. vzhledem k váze *levitas*, vzhledem k obtížím *facilitas*, = rychlost *velocitas*; b) tp. a) = nestálost, v. „lehkomyslnost“; β) = hanba, potupa, v. tato; γ) za l. něco mítí *leve habere alqd*; v l. něco mítí *parvi ducere, despicere, negligere alqd*.

lehkovážnost, *petulantia; levitas*.

lehkovážný, *petulans; levis*; adv. *petulanter, leviter*.

lehkověrnost, *credulitas*.

lehkověrný, *credulus*; l. býti *facilem esse n. facile adduci ad credendum*.

lehký, a) = malé váhy *levis*; l. břímě *onus leve*; l. jak péro *levissimus*; tudíž: l. jídlo, l. brnění *cibus, armatura levis*; l. péchota *pedites levi armaturā*; tp. = lehkomyslný *levis*; l. mysl *levitas animi n. animus levis*; ost. v. „lehkomyslný“; b) = snadno k vykonání *facilis, expeditus*; c) = nevelký, nesilný *levis*; l. rána *vulnus leve*, podobně: l. chůze *ingressus tener ac mollis*; l. smrt *exitus mollis*; to jest l. *id facile effici potest n. nihil habet negotii*; lehký k . . . n. s inf., v. „snadný“; po lehkou, = po lehounčku, tiše, znenáhla, v. tato; adv. a) *leviter*; vojáci l. oděni *militēs levi armaturā*; tp. l. sobě vážit *parvi facere alqd*; b) *facile*; *nullo negotio, sine labore*; l. k porozumění *facile ad intelligendum*; ty možná l. překonati *facile est hos vincere*; tobě jest l. říci *facile dicere potes*; v. „snadný“; c) = ne tuze *leviter* (l. raněný *leviter saucius n. vulneratus*); = jemně *molliter* (na př. lehce n. z lehka vyšlapovati *molliter crura explicare*, o koni).

lehmo, adv. = leže, v. „ležeti.“

lehnouti, léhati (si), a) pův. o osobě, vůbec *corpus prosternere* (na př. do trávy *in herba*); *recumbere*, ku spaní *decumbere, cubitum ire*; l. (si), zvl. pro odpočinutí

conquiescere (po obědě sobě lehává *post cibum meridianum conquiescit*); lehaje vstáváje, též *noctibus ac diebus*; polem l. *castra ponere*; přísl. jak sobě usteleš, tak lehneš *ut sementem feceris, ita metes*; b) o neživých věcech: popelem l. *incendio deleri*; obilí deštěmi lehlo *segetes imbribus procubuerunt*.

lehounký, -ounký, = velmi lehký, v. „lehký“; z lehounka, po lehounku *sensim, paulatim*, (opatrně) *pedetentim*.

lech, *homo nobilis*, v. též „kmet“, „zeman.“

lejno, *lutum; coenum*.

lěk, *medicamentum; medicina; remedium*; l. dávatí komu *medicamentum n. medicinam alicui dare n. adhibere*.

lek, v. „leknutí.“

lékárna, *taberna medica*.

lékárník, *pharmacopola*.

lékař, *medicus*; l. zavolati *adhibere medicum*; býti l., v. násl.

lékařiti, *medicinam exercere*.

lékařský, *medicus*, l. umění *medicina (sc. ars)*.

lékařství, *medicina (sc. ars)*, (zanášeti se l. *medicinam exercere*); = lěk, prostředek *medicina, remedium; medicamon*.

lekati, v. „leknouti.“

lekavý, *pavidus, timidus*.

leknouti, lekati, = strach působiti, l. koho *terrere, exterrere, perterrere alqm*; *terrorem alicui injicere, inferre, incutere*; l. se čeho *terreri, perterreri, exterreri, commoveri, permoveri re alqa*; *alqd exhorrescere; expavescere (ad omnem crepitum každého šustu)*; l. se čeho n. koho *alcs aspectu conturbari*.

leknouti, (o rybách) *exanimari*.

leknutí, *terror*.

lektání, *titillatio*.

lektati, koho *titillare alqm*.

lelkář, *stupide oculos circumferens*.

lelkovati, *hiare; stupide oculos circumferre*.

lem, *limbus*.

lemovati, něco *circumsuere, praetexere alqd*.

len, *linum*.

lenivěti, *inertiae et socordiae se dare*.

lenivost, v. „lenost.“

lenivý, *piger, segnis, ignavus, iners*; adv. *segniter, ignave; pigre*.

lenoch, *homo languori et desidia deditus*.

lenost, *pigritia, segnitia; ignavia, inertia*.

lenovati, a) = lenivěti *inertiae et pigritiae se dare*; b) = otáletí *morari; cunctari*.

lep, *gluten*, na ptáky *viscus*; tp. = léčka *laqueus*.

lepavý, *tenax; lentus*.

lepěti, v. „lpěti.“

lepiti, něco nač *agglutinare alqd alicui rei*; l. se *adhaerere alicui rei*.

lepkavý, v. „lepavý.“

lepký, v. „lepavý“; l. oči *oculi lippi*; l. oči míti *lippire*.

lepost, = ztepilost *tenuitas*; = spřisobilost, l. mravů *lepor*, *urbanitas*, *elegantia*; = pěknost *venustas*.

lepši, adj. *melior*; lépe jest *praestit*; l. bych byl udělal, kdybych byl nekonpil *melius non emissem*; lépe se líbiti *magis placere*; l. bydleti *commodius habitare*; l. skoumati *diligentius quaerere*; vede se mi l. (se zdravím) *melius mihi est*, (v ohledu hmotném) *res meae meliore loco esse coeperunt*; ost. v. „dobrý.“

lepši, subst. = užitek *commodum*; *commoda (orum)*; *utilitas*; *salus*; jest to s mým l. *id mihi prodest, saluti est*; obecné l. *utilitas communis, bonum publicum*; jest to s obecným l. *id e republica est*.

lepšiti, něco *melius reddere, emendare, corrigere alqd*; l. se, (v mravech atd.) *mores suos emendare*; *ad meliorem frugem se recipere*, (ve zdraví) *ex morbo convalescere*.

lepý, a) = ztepilý *tenuis, subtilis*; = sličný *lepidus, bellus, venustus*; = spůsobný *urbanus, elegans*; lepo jest *bellum est*.

les, *silva*, = háj *nemus*, = hustý l. na horách *saltus*.

lesina, v. předch.

lesk, *splendor*, třpitivý *nitor*; *fulgor*; tp. l. rodu a p. *splendor*; *gloria*, *dignitas*.

lesklý, *splendidus*; *nitidus, fulgens*.

lesknouti (se), *splendēre*; *nitēre, fulgēre*.

lesnatý, *silvossus*; *silvester*.

lesní, (-ý), *silvester (-ris, -e)*.

lešť, a) = lstivost co trvalá vlastnost *calliditas*; 2) = lstný skutek; a) bez příhany *consilium, callidum inventum*; l. válečná *ars n. fraus bellica*; *consilium*; β) s příhanou *dolus*; *fraus*; *machina*; zlá l. spoluobčanů *fraus civilis*; beze lsti *innocens*; *simplex*.

lešení, *tabulatum*.

let, *volatus*; často dostačí *volare* (na př. ptáka v l. zastřeliti *avem volantem dejicere*); ptačí l. *volatus avium*; z l. ptačito hádati *augurium capere*.

létání, *volatus*; n. opiš násl. slov.

létati, v. „letěti.“

létavý, *volatilis (bestia)*; *volucer (anguis)*.

letěti, *volare*; létati, též *volitare*; dolů l. *devolare*, vzhůru *evolare*, okolo *praeter-volare, transvolare*; povětřím l. *per aërem ferri*; tp. = rychle běžeti *volare, ferri*; po hlavě l. *praecipitem ferri*.

letitý, *annosus*; *aetate provecior*; = starý *grandior natu*; *senex (senior)*.

letitost, *aetas provecia*.

letmo, adv. = letem *volans*; = ihned, v. toto.

letní, (-ý), *aestivus*.

letný, v. „letitý.“

letnice, * *pentecoste*.

léto, a) = l. tui doba *aestas, tempus, aestivum*; letě, v l. *aestate*; z počátku l. *insunte aestate*; b) = rok *annus*; léta Páně * *anno Salutis*; *post Chr. n.*; ve třech letech (jest) n. tři l. stár *tres annos natus n. trium annorum*; c) = čas vůbec *tempus*; po ta léta *his temporibus*; léta služby vojenské *stipendia militaria*; obzvl. před lety, α) = před dávnými lety *olim, quondam*; β) = před jistým určitým časem *ante tempus*; *ante diem*; d) léta, vzhledem k věku n. stáří člověka *aetas*; nejlepši l. *aetas florens, flos aetatis*; v nejlepších letech býti *aetate florere*; léta rozumná, dospělá *matura aetas*; nemíti let *nondum adultā aetate esse*; býti při letech, v. „letitý“; e) = život vůbec *vita*; léta svá zle trávit *vitam miseram agere*.

letohrad, *villa*.

letopis, obyč. pl. *annales*.

letopočet, *temporum descriptio n. descriptiones, ratio temporis*; chybiti v l. *labi in temporis ratione*; chyba v l. * *peccatum in temporis ratione admissum*.

letora, *affectio n. constitutio animi*; *animus naturā constitutus*; *natura*; *indoles, ingenium*.

letos, adv. *hoc anno*.

letošek, *hic annus*; od l. *ab n. ex hoc anno*.

letošni, gen. *hujus anni*.

lev, *leo*; jako lvové bojovali *fortissime n. ferarum ritu pugnabant*.

levhart, *panthera*.

levice, *manus sinistra*; po l. *ad sinistram*; *sinistrā*.

levný, *modicus*; *mediocris*; = laciný, v. toto; adv. *modice*; *mediocriter*.

levo, levoboček, v. násl.

levý, *sinister, laevus* (obě na př. *manus*); l. ruka, též pouze *sinistra (manus)*; na n. v levo *ad sinistram, ad laevam, sinistrorsus*, = na levé straně (a) *sinistra (parte)*, (a) *laevā (parte)*; tp. syn z levého boku *filius non legitimo conjugio ortus, non justā uxore natus*.

lezení, *reptatio*; ost. v. násl.

lézti, 1) pův. po nohou *repere*, bez noh *serpere*; vzhůru l. na př. na strom a p. *nitī, in altum eniti*, dolů l. na př. se stromu a p. *descendere*; 2) tp. = přiliš se lichotiti *adulari alcuī*; 3) vlasy lezou (s blavy) *capilli defluunt*.

lež, *mendacium*; lež mluvit *mentiri*, v. „lháti.“

ležák, v. „lenoch.“

ležení, a) abstr., opiš slovesem; b) = tábor, v. toto.

ležeti, a) o bytostech živých *jacere*, = od-

počívati *cubare*; na posteli l. *in lecto cubare* (*jacere*), u stolu *accubare*; v. nemoci l. n. pouze „l.“ *in lecto jacere n. esse*; *aegrotum esse*, *aegrotare*; na smrt l. *animam agere*; ladem l., v. „lado“; l. mimo dům, stan *excubare*; l. na něčem *incubare rei alui*; *inniti re alqā*; tndiž rčení: v cestě l. komu, tp. *obstare alui*; polem l., v. „pole“; l. u města, hradu a p. = obléhati *obsidere*, *obsidione cingere urbem* etc.; zvl. α) „k.“ = posádkou býti *in praesidio esse n. collocatum esse*; β) ve rčení: v uších komu l., v. „ucho“; b) o místech, krajinách a p. *solum, positum esse*, (ležící *situs*), k východu, k západu atd. *spectare in orientem, occidentem solem*, k jihu *ad meridiem*; severozápadně *inter occasum solis et septentriones*; často dostačí: *esse*; l. u... *adjacere*; l. od... *distare, abesse a loco alqo*, pod čím *subiectum esse* (na př. pod vrchem *monti*); na kopci l. *colli impositum esse*; výše l. *in altius terrae fastigium excedere*; c) tp. ve rčeních: to mi na srdci leží *id mihi cordi est*; v oněch slovech l. tento smysl *haec vis inest n. subjecta est illis verbis*; peníze leží u koho *pecunia occupata est apud alqm*, dobře *pecunia bene credita est*.

lhář, *homo mendax*.

lháti, *mentiri (alqd)*; *mendacia dicere*; *falsa pro veris dicere*; lže jak ústa otevře *totus ex mendaciis fictus est*.

lhavý, *mendax*; *vanus, fallax*.

lhostejnost, *negligentia, animus dissolutus*; bez příhany = klidnost *animus aequus n. equitas animi*.

lhostejný, a) act. = nevšímavý *incuriosus*, s příhanou *dissolutus, piger, lentus* (l. býti, v. „nechatí čeho, nevšímáti sobě čeho“); bez příhany = klidný *aequus, tranquillus, securus*; b) pass., ve rčeních: všechno to mně jest l. *haec omnia nihil ad me pertinere arbitror*; on jest mně l. *non curo eum, negligo n. contemno eum, nullo is est apud me numero*; jest mi lhostejno *nihil mea interest (refert)* . . . adv. *negligenter, lente*; *aequo animo*; l. něco nésti (s příhanou) *lente*, (bez příhany) *aequo animo ferre alqd*.

lhůta, a) = sečkání *dies prolatus*; *tempus prolatum*; dáti komu l. několika dní k placení *prorogare alui paucos dies ad solvendum*; žádati l. k rozmyšlení *tempus ad deliberandum n. deliberandi causa postulare n. petere*; šest dní l. *sex dies spatii*; b) = uložený čas právem n. smlouvou, rok *dies (certa)*; *tempus (dictum n. finitum)*; l. na rok *annuum tempus*; l. dáti *diem constituere*; l. prošla *exiit dies* (na př. *induciarum*); l. k placení *pensio*; pe-

níze v jistých l. položití *pecuniam certis Pensionibus solvere*; neopověděvši lhůty *nulla praestituta die*.

-li, conj. a) tážací α) v přímé otázce: *num*; -ne (přistupuje z pravidla k témuž slovu, jako „-li“); není-li *nonne*; vidíš-li pak? *videsne?* β) v nepřímé otázce (dvoučlen-né): *ne, utrum (num)*; mnohdy obzvl. ve větách krátkých netřeba ani zvláště vytknouti; v druhém členu: *an* (čili); *an-non, necne* (čili *ne*); ost. v. Gramm.; b) sp. podmínečná *si* (chceš-li míru, hotov se k boji *si vis pacem, paru bellum*); -li tedy *quodsi* (miluješ li tedy . . . *quodsi amas* . . .); ost. v. Gramm.; v záporné větě *nisi*, a sluší-li podmínka k jedinému slovu *si non*.

libati, *osculari alqm*; *oscutum alui dare n. ferre*.

libeznost, *suavitas*; *jucunditas*.

libezný, *suavis*; *dulcis*; *jucundus*; adv. *suaviter*; *jucunde*.

líbiti se, komu *placere*, též *probari alui*; líbí se mně to, též *delector hac re*; jak se ti ta báseň líbí *quales tibi haec versus videntur?* zvláště n. velmi dobře se l. (= milým býti) *gratum acceptumque esse*; obzvl. a) líbí se mi *volo* (aby dal, co z obojího se mu líbí *ut daret, utrum vellet*); *videtur mihi*; líbí-li se *si videtur*; b) líbí se mi co do koho *laudo et probo alqm ob alqd n. quod etc.*

libo, v. „libý.“

libost, 1) = příjemnost *suavitas, jucunditas*; l. krásy *venustas*; 2) = zalíbení, rozkoš *voluptas*; = libovůle *libido, arbitrium*; důr. *licentia*; l. m. i v čem n. k čemu *delectari alqā re*; zvl. ve rčení: učiniti, udělati někomu něco k l. n. libost *alcs gratiā n. in gratiam alcs alqd facere, alui gratificari*; *alqd alui tribuere*; *officium praestare alui*; ukázati svou l. nad čím *ostendere sibi placere alqd*; dle l. *ad libidinem, ut libido fert, ut libet*; dle mé l. *arbitratu meo*; dle tvé l. *ad arbitrium tuum, ex tuā voluntate (libidine)*; 3) = smyslný chtíč *libido*; libostem těla sloužit *libidinibus inservire*.

libování (si), *voluptas*; *delectatio*.

libovati si, něco n. v čem *delectari re alqā, voluptatem capere ex re alqā*; *probare alqd*.

libovlnost, *arbitrium*; *arbitratus*; *libido*.

libovlný, *arbitrio n. ex libidine factus*; to jest l. *id ex arbitrio n. libidine pendet*; adv. *ad arbitrium, ex arbitrio, ex libidine*.

libovonný, *bene olens*; l. věci *odores*.

libovůle, v. „libost.“

libozvučný, *bene sonans*; *canorus*, o řeči *numerosus*.

libozvuk, *sonus gratus, jucundus*, o řeči *numerus*.

libra *libra*; *pondo* (indecl.).

libůstka, opiš rčením *res, qua quis maxime delectatur; studium (quo quis maxime ducitur)*.

libý, = libezný *suavis, jucundus, dulcis*; = milý, v úsloví: jak ti libo *ad arbitrium tuum; ex tua libidine*; libo jest libet n. slovesem *volo*, v. „líbiti se“ a); libo-li si *videtur*; bude-li ti l. *tibi si videbitur*; adv. *suaviter; jucunde*; též: *bene* (l. voněti *bene olere*; l. zvučeti *bene sonare*).

lic, v úsloví: z rub na l., v. „rub.“

lice, 1) = tvář *gena*; *mala*; = obličej *facies; vultus, os*; 2) = pravá strana *latus superius, pars superior*.

liceti, lécet, tenata *pandere n. tendere retia n. plagas*; l. na ptáky *aucupari*.

licoměrnictví, *simulatio*.

licoměrník, *simulator*.

licoměrný, *simulationis amans; simulator*.

ličení, a) = malování *pictura*; b) = líčení pře, v. „přeličení“; c) = vypravování *descriptio*; l. barevné *pigmenta et colores*; v. Vojáč. Ruk. §. 65, v. „líčiti.“

ličenost, *fucus, color*; tp. *simulatio*.

ličený, v. „líčiti.“

ličidlo, *fucus*.

líčiti, a) = líce malovati *fucare genas*; b) tp. = krášlit *decorare, exornare*; tudíž často = na oko něco činiti *simulare, mentiri alqd*; v. l. part.: ličený *fictus, simulatus, quaesitus*; l. přátelství *amicitia simulata*; l. bolest *dolor simulatus, ostentatio doloris*; c) líčiti při, v. „pře“; d) = vypravovati *depingere, describere, verbis exprimere alqd; narrare*; polohu města l. *situm urbis exponere*; l. koho co zákeřníka *describere alqm sicarium*; l. něco dle čeho *conformare alqd ad alqd*; o osobách často: *facere, inducere s part.*: Xenofon líčí Sokrata, jak tento vypravuje *X. facit n. inducit Socratem dicentem*.

líčiti, = léčky strojiti *tendere (rete, plagas)*.

lid, 1) = hromada lidí vůbec *vis, turba, multitudo, homines*; pl. lidé *homines* (mezi lidí vyjiti *in publicum prodire*), ost. v. „člověk“; mnoho lidu *magna vis hominum, multi homines*; špatný l. *homines perdit*; obecný l. *multitudo*, (naproti vyšší třídě) *plebs*, = chátka *vulgus*; sběhlý l. *convenae*; mladý l. *juvenis*; l. vesnický *homines rustici; agrestes*; l. městský *vulgus urbanum; oppidani, homines urbani*; l. válečný n. branný (n. pouze „lid“, když řeč jest o vůdci a válece) *copiae, milites*; malá část l. válečného *parva manus*; l. jízdný *equitatus, equites, copiae equestres*; l. pěší *peditatus, pedites, copiae pede-*

stres; l. vypleniti *terram vacuefacere*; 2) = národ, v ohledu politickém *populus*.

lidnatost, *frequentia (hominum); populi frequentia, hominum multitudo*.

lidnatý, *frequens (hominibus)*; = četně obývaný, hřmotný, o městě a p. *celeber*.

lidobijec *homicida*.

lidomil, *hominibus n. generi humano amicus; humanus*.

lidomilství *humanitas; animus humanus*.

lidomilý, = lid milující *hominibus n. generi humano amicus; humanus*; = lidu milý *popularis*; adv. *humane, humaniter*.

lidovláda, *civitas popularis, in qua summa rerum penes populum est; multitudinis dominatus; ea imperii forma, qua vis omnis penes populum est; zavesti rempublicam populari ratione constituere*; l. co stáť *civitas popularis n. civitas, in qua omnia per populum geruntur*.

lidožrout, a) pův. *humana carne vescens*; Scythové jsou l. *Scythae corporibus hominum vescuntur*; b) tp. *homo immanis; omni humanitatis sensu destitutus*.

lidskost, = lidství vůbec *natura humana n. hominum; humanitas*; = vlídnost *humanitas; animus humanus*.

lidský, a) = od lidí pocházející *humanus (vůbec)*; mnohdy gen. *populi n. hominum*; hlas l. *vox humana*; přikázání lidské *praeceptum ab hominibus dictum*; právo l. *jus hominum, quod situm est in generis humani societate*; někdy se nepřekládá: l. sláva n. chvála *laus*; b) = člověk *humanus n. hominum*; = smrtelný *mortalis*; l. pokolení *genus humanum n. hominum*; nepřítel l. *generi humano inimicus atque infestus*; l. osudy *res humanae*; obydlí lidská *domicilia hominum*; lidská ruka = a) pův. *manus hominis*; β) tp. co protiva přírody *manus (sing.); operae*; město rukou l. opevněné *oppidum manu munitum*; dílo l. *opus hominum*; opus manu n. *arte factum*; kdyby mne něco lidského potkalo *si quid mihi accadat n. acciderit*; c) = vlídný *humanus, hominibus amicus; facilis*; adv. *lidsky, po lidsku humano modo*; = vlídně *humane; humaniter*.

lidství, v. „lidskost.“

lidstvo, *genus humanum*; = lidé *homines*; = lidnatost *populi frequentia, multitudo hominum*.

liduprázdný, *desertus; vacuus occursum hominum*.

líhnouti, *ova excludere*; l. se nasci *ex ovis*.

lich, v. „lichý“

lichocení, *blanditiae*; (opovržlivě) *adulatio*; b. z. l. *ingenue, aperte*.

lichost, a) o číslech: *numerus impar*; b) tp.

- adj. *falsus*; *fictus*, *simulatus*; dokázati l. zprávy *probare ea, quae nuntiata sunt, falsa esse*.
- lichotil, *homo blandus* n. *blandiens*; (opovržlivě) *adulator*.
- lichotilka, *mulier blandiens*.
- lichotiti, komu *blandiri alicui*; (opovržlivě) *adulari alqm*; (přisvědčováním) *assentari alicui*; l. se ke komu *blanditiis gratiam alcs inire*.
- lichotivost, *blanditiae*; *adulatio*; *assentatio* (v. předch.).
- lichotivý, *blandus*; *adulatorius* (v. „lichotiti“); adv. *blande*.
- lichotník, *homo blandus* n. *blandiens*, (opovržlivě) *adulator*.
- lichva, *feneratio*; zákon proti l. *lex fenebris*; peníze na l. dávati, na l. půjčovati *pecunias fenerari*, v. „lichvařiti“.
- lichvař, *fenerator*.
- lichvařiti, *fenerari*; *genus iniquum exercere*.
- lichý, a) = nerovný *impar* (*numerus*); b) = nepravdivý *falsus* (*nuncius*, *spes*), = vymyšlený *fictus*; zvl. na licho, a) = na oko *specie, simulate*; β) = marně *nequidquam*.
- liják, -avec, *imber*.
- liknavěti, *languescere*.
- liknavost, *segnities*; *pigritia*, *ignavia*.
- liknavý, *segnis*; *piger*, *ignavus*; adv. *segniter*, *ignave*.
- lilie, *lilium*; bílý jako l. v. násl.
- liliový, (= běloučký), *candidus*.
- linie, v. „čára“.
- linouti se, *defluere*, též o šatu, plášti a p.
- líný, v. „lenivý“.
- lípa, *tilia*.
- lipový, gen. *tiliae* n. *tiliarum*; l. les *silva tiliarum*.
- lis, *prelum*, na brozny *torcular*.
- lisání, v. „lichotiti“.
- lisati, v. „lichotiti“.
- liška, *corylus*.
- list, 1) na bylinách *folium*; l. zbaviti *foliis nudare (arborem)*; l. míti *frondere*; bez l. *foliis carens*; ost. v. „listi“; 2) tp. a) = l. papíru *scida*; *pagina*; listy převraceti, obracet **paginas libri percurrere*; b) = psaní *literae* (vůbec); (= dopis) *epistola*; l. odeslati komu *litteras ad alqm dare* n. *mittere*, dodati *litteras alicui dare*, otevřiti *resolvere*, obdržeti *litterae ad me perferuntur, mihi redduntur*; l. si posílati *litteras dare et accipere, inter se mittere*; složiti l. *epistolam scribere*; zvl. = listina obsahu úředního a p. *literae*; *tabulae*; l. pamětní *commentarius*; l. přímlovčí, přímlovný, l. na doporučenou *litterae commendaticiae*; l. prosebný *libellus*; *litterae supplices*; l. průvodní *syngraphus*; 3) = denník, noviny, v. „noviny“.
- listář, (kdo listy nosí) *tabellarius*.
- listek, hlasovací *tabella*; *suffragium*; = psaníčko *codicilli*.
- listi, *folia (orum)*; *frons*; l. s sebe pouštěti, vydávati *frondescere*; v. „list“ 1).
- listina, *literae*, *tabulae*; historické l. *literarum monumenta*; veřejná l. *tabulae publicae*.
- listnatý, *foliis abundans*.
- listonoš, *tabellarius*.
- listopad, (*mensis*) November.
- listovna, v. „archiv“.
- lišák, *vulpecula*, tp. v. „liška“.
- liščí, *vulpinus*.
- lišej, *lichen*.
- lišení se, *dissimilitudo* n. opiš slov. násl.
- lišiti se, (= různiti se od sebe) *inter se differre*, od čeho *abhorre a re alqa*; (oni) l. se od sebe zákony *legibus inter se differunt*; l. se čím *distare* (*genere původem*); tím se lišíme my od nich *hoc inter nos est illos interest*; v ničem se nelišiti *nihil inter eos interest*.
- liška, *vulpes*; mladá l. *vulpecula*; tp. = chytrák *homo astutus*.
- lítati, v. „létati“.
- litera, v. „písmeno“.
- literární, gen. *literarum*; l. vzdělání *literae*.
- literat, *grammaticus*, *litteratus*.
- literator, v. „spisovatel“.
- literatura, *literae*; v l. zběhlý *litteratus*; známost l. *cognitio literarum*.
- liti, *fundere alqd*, do čeho *infundere alqd in rem alqm*, na něco *affundere alqd rei alicui*; l. se, = téci *fluere, manare*; slzy se l. *lacrimae manant*.
- litice, = litá žena *mulier irā* n. *furorē incensa*; = vzteklice *furia*.
- lito, ve rčení: jest mi l. *molestum mihi est, sollicitum me habet*; jest mi l. že se to stalo *molestum mihi est, quod ita accidit*; l. mi koho n. čeho *miseret me alcs*, = mám lítost nad čím *poenitet me* n. *piget me rei alcs*; jest mi tebe l. *sollicitus sum propter te*.
- lítost, = ukrutnost *saevitia, atrocitas*.
- lítost, = bolest *dolor, maeror*; = pykání *poenitentia*; l. míti, v. „litovati“; = l. nad jiným, politování *miser cordia, miserratio; commiseratio*; l. míti nad kým n. ke komu, v. „politovati“ n. „litovati“.
- lítostivost, *miser cordia*; = slitování, jemnost mysli *clementia*.
- lítostivý, a) = spoluútrpný *miser cors; misericordiā commotus*; býti l. ke komu *miser cordem se praebere alicui*; b) = bolestný *miserabilis; flebilis*; adv. a) *miser cordi animo*; b) *miserabiliter, flebiliter*; l. plakat *miserabiliter* n. *effusissime flere*.
- lítostný, v. „lítostivý“.
- litování, v. „lítost“.

litovati, někoho *misereri alcs, misericordiā alcs captum esse; miserari, commiserari alqm*; l. čeho = želeť *poenitet me alcs rei*; lituje, že neuposlechl rady *poenitet eum neglecti consilii*.

litý, a) = prudký *acer, vehemens*; l. boj, l. seš *proelium atrox n. acre*; l. řeka *rapidum flumen*; b) = divoký *ferus; rapax*; l. zvíře, zvěř l. *fera, bestia immanis*; tudíž tp. = ukrutný *saevus; immanis; crudelis*; adv. *acriter, rapide; saeve*.

lizati, *lambere, lingere (alqd)*.

lkati, nad čím n. z čeho *gemere alqd; ingemiscere in re alqā*.

lněný, *linteus*.

lnouti, k čemu *haerere in re alqā*; = viseti na čem *adhaerere rei alcuī n. ad alqd*; tp. l. ke komu, po kom *addictum esse alcuī*, s celou duší *totum esse alcs*; *esse studiosissimum alcs*; srdce mi lne k čemu *adhaeresco alcuī rei, amplector alqd*.

loď, *navis; navigium*; na lodi *navi*; l. válečná *navis longa*, přeplavná *navigium vectorium*, nákladná *navis oneraria*; dle řad vesel: l. o třech, čtyřech, sedmi řadách vesel: (*navis*) *triremis, quadriremis, septioremis* etc.; l. špižní *navis frumentaria*; l. loupežnická *navis piratica*; l. hlavní n. admirálová *navis praetoria*; l. hotoviti, přistojiti *navem armare, ornare*; do l. vstoupiti *navem conscendere n. in navem ascendere*, l. pustiti *deducere navem*.

loďářství, opiš slovy *aedificare naves*.

loděnice, *navalia (ium)*.

lodička, *navicula, navigium parvum*.

lodiště, (staniště lodi) *statio navium*.

loďka, *navicula*, = kocábka *cymba, linter, scapha*.

lodní, *navalis n. gen. navis, navium*; l. most *pons ex navibus junctis factus; rates et lintres junctae*; v. „most.“

lodnice, v. „loděnice.“

lodnictví, *res nautica*.

lodnictvo, = lodníci, v. násl.

lodník, *nauta*; pl. lodníci *nautae; nautici; socii novalis*, = veslaři *remiges*, též *remigium*.

loďstvo, *classis*; l. vypraviti *classem parare, instruere*.

loj, *sebum*.

lok, *haustus*.

lokáč, *lacuna*.

loket, a) u ruky *cubitum*; tp. (= ruka) *manus*; b) míra délná *cubitum; ulna*; jeden l. dlouhý *cubitalis*; tp. na dlouhý l. měřiti něco *differre, proferre, procrastinare alqd*.

lom, (kamenný) *lapicidinae; lautumiae*.

lomcovati, kým, čím *quassare, conquassare alqd*.

lomiti, v. „lámati.“

lomný, *fragilis*.

lomož, *fragor; strepitus*.

loni, v loni, *priore n. superiore anno; anno ante*.

lonský, *prioris n. proximi anni*; lonského roku, v. předch.

lopata, *pala*; pl. lopaty (= parohy) *cornua*. lopot, -a, *labor; aerumna, miseria*; = kruté živobyť, vzhledem k snášení namáhání *patientia* (Germané zůstávají v též chudobě, nouzi a l. *in eadem inopia, egestate patientiaque Germani permanent*).

lopotiti se, *in magnis laboribus se exercere, čím labore confici, desudare in re alqā*.

lopotný, *molestissimus; miser*; adv. *molestissime; misere*.

los, (zvíře), *alces*.

los, a) = losovní znamení *sors*; l. vrci, metati o čem *sortibus de alqa re consulere; sortiri alqd n. de alqa re*; padl l. *sors exiit*, na koho *sors alcs (prima) exiit*; lossem rozhodnouti něco *revocare ad sortem alqd*; b) tp. = co komu se dostalo, osud *sors, conditio, fortuna*.

losovati, o něco *sortiri alqd n. de re alqā; revocare ad sortem alqd*.

lot, *semuncia*.

lotr, = zákeřník *latro; sicarius*, = padouch *homo facinorosus, scelestus; scelus*.

lotrovský, = zákeřnický, o osobách *latrocinio assuetus*; = nešlechtný *improbis, scelestus*; adv. *more n. modo latronum; improbe*.

lotrovství, = zákeřnictví *latrocinium*; = zlo-synství *scelus; flagitium, facinus nefarium*.

loubi, *umbraculum*.

louč, *taeda*.

loučení, *discessus; abitus*; často opiše se slov. násl.

loučiti, a) koho od koho, v. „odlučovati“; b) l. se od koho *jubere alqm valere; discedere, abire ab alqo, ex loco alqo*; se světem se l. *vitā excedere, de vita migrare*.

loudal, *homo lentus, segnis, piger; cunctator*.

loudati se, *lente, segniter ire; cunctari*.

loudavý, *lentus, segnis; cunctabundus*; adv. *lente, segniter; cunctanter*.

louditi, k čemu *allicere ad alqd*; l. se *serpère, repère*.

louka, *pratium*.

loupání, v údech *dolores artuum*.

loupati, a) osobně a) = odlupovati *detrahere alcuī rei cutem n. follicutum a p.*; kůru se stromu l. *corticem arboribus detrahere*; β) = okrádati *spoliare, expilare alqd*; l. kostely a p. *templa expilare*; b) neos. = trhati, píchati (o bolestech): loupá jej v kloubích *artus ejus laborant*.

loupeni, *rapina*.

loupež, 1) = krádež *raptus*; *rapina*; na l. vyjítí *raptum* n. *praedatum exire*; zv. l. na moři *piratica*; 2) = věci odňaté, kořist *raptum*; *praeda*; živiti se loupeží *raptu vivere*; v l. býti komu *rapi ab alqo*; statky jeho daly se v l. *praedia ejus diripienda data sunt*; v l. se dostati komu *ab alqo auferri, rapi*.

loupežiti, *latrocinari*; *rapinas facere*, na moři *piraticam facere*.

loupeživost, *rapinae aviditas*; *rapacitas*.

loupeživý, *rapinae avidus*; *rapax*.

loupežnický, gen. *latronum*; l. rota *latrocinium*; l. loď *navis piratica* n. *praedatoria*; adv. *praedonum* n. *latronum more*.

loupežnictví, *rapina*; = zákeřnictví *latrocinium*; l. na moři *piratica*.

loupežnictvo, = loupežníci, v. toto; též *latrocinium*.

loupežník, vůbec *praedo*, = zákeřník *latro*; l. na moři *pirata*; = lupič *spoliator, diraptor*.

loupežnost, v. „loupeživost.“

loupežný, *rapax*; o národu a p. *latrocinii assuetus*; l. vražda * *latrocinium cum caede conjunctum*; l. loď, v. „loupežnický.“

loupiti, a) l. koho ze cti a p. *deträhere de fama alcs*; ost. v. „loupati“; b) = loupežiti v. toto.

louskati, (ořech) *frangere (nucem)*.

loutník, *fidicen*.

loutka, *pupa*.

loutna, *fides (ium)*.

louže, *lacuna*; *palus*.

lov, vůbec *captura*; l. ptáků *aucupium*; l. zvěři *venatio, venatus*; l. ryb *piscatus*; na lov jíti *venatum ire*; na l. býti *venari*.

lovec, *venator*; l. ryb, v. „rybář.“

lovecký, *venatorius (cornu)*; *venaticus (canis)*; l. oštěp *venabulum*.

lovectví, *res venatoria*.

loveni, l. perel *margaritarum conquisitio*; ost. v. „lov.“

loviti, vůbec *capere*; l. ryby *piscari*; l. zvěř *venari (leporem)*; *sectari (aprum)*; perle l. *margaritas conquirere*; tp. l. přízeň něčí *aucupari gratiam alcs*.

lože, a) vůbec *cubile*; l. ke spaní *lectus*; *lectulus*; l. nosečí *lectica*; l. ustlati *lectum sternere*; do l. jíti *cubitus ire, dormitum se conferre*; l. manželské *lectus genialis* (děti z l. manželského *liberi iustā uxore nati*); l. v dívadle *sedes secreta*; b) = peleš zvěře *cubile*, = skryš *latibulum*; *lustra (orum)*.

ložiště, *cubile*; *lectus*.

ložnice, *cubiculum*.

lpěti, v. „lnouti“; dodej: na mně lpí skvrna *turpitudinis nota mihi inusta est*.

lstivost, *malitiosa astutia*; *malae artes*; *dolus*.

lstivý, *malitiosus*; *fraudulentus, dolosus*; adv. *malitiose*; *per dolum*.

lub, v. úsloví: mítí něco za l. *in occulto tenere alqd*; v. též „snovati.“

lucerna, v. „pochodeň.“

lučina, *pratium*.

lučiště, = luk, v. toto.

lučištník, *sagittarius*.

lučiti, (kamenem *lapidem*) *fundā mittere* n. *excutere*.

lučni, *pratensis*.

luh, *pratium*; *campus*.

lůj, *sebum*.

luk, *arcus*.

luna, *luna*; v. „měsíc.“

luňák, *milvus*.

luno, *gremium*; = klín *sinus*; děti rodičům z l. vyrvati *liberos e sinu et complexu parentum rapere*; tp. v l. země tiše odpočívati *bene placideque quiescere*.

lunojasný, *lunae lumine illustratus*.

lupen, *folium*; v. „list.“

lupenatý, *foliis abundans*.

lupení, *frons*; *folia*.

lupič, v. „loupežník.“

lupičství, v. „loupežnictví.“

lusk, *siliqua*.

luštěnina, *legumen*.

luza, lid nižších tříd vůbec *infima plebs*; *vulgus, turba*; *multitudo obscura et humilis*; opovržlivě *colluvies hominum*; *faex populi*.

luzný, vůbec *ad animum movendum aptus*; o kráse tělesné *venustus*.

lužko, v. „lože.“

lvi, gen. *leonis* (na př. *pellis kůže*) n. adj. *leoninus* (na př. *species postava*).

lýči, *liber*.

lýko, *liber*.

lyra, *fides (ium)*.

lyrický, *lyricus*; adv. * *lyrice*.

lysati, *calvescere*.

lysina, (blavě) *calvitium*.

lysý, bez vlasů *calvus*, bez chlupů a p. *glaber*.

lýtko, *sura*.

lze, adv. opiš rčením *fieri potest (ut)*, n. slov. *posse* (město lze vydobyti *urbs expugnari potest*; což by mi l. bylo mnohými příklady vysvětliti *quod multis exemplis confirmare possem*); též *licet* (i tam l. tiše živu býti *ibi quoque licet quiete vivere*); mnohdy pouhým *pass.*: lze viděti *conspicitur*; lze přejíti *transitur* a p.; taktéž záporné: nelze *non potest fieri*; n. gerundiv.: nelze připustiti *non est concedendum*; sotva bylo l. uvěřiti *vix erat credendum*; nelze jest nám toho uvěřiti *credere non possumus*; a nobis *impetrare*

non possumus, ut credamus; v. též „možný“; nelze mi abych ne . . . *non possum non s inf., n. facere non possum quin etc.*
 lžíce *cochlear*; *ligula*; l. zednická *trulla*.
 lživost, *vaniloquentia*, *vanitas*; = smyšle-

nost, nepravdivost, v. tato n. opiš adj. násl.

lživý, a) kdo lže *mendax*; *vanus*, *fallax*; b) = smyšlený *falsus*, *commenticius*; adv. *fallaciter*; *falso*.

M.

Macecha, *noverca*.
 maceši, *novercalis*; tp. *malignus*.
 máčeti, v. „močiti.“
 máčka, *jus*.
 máčkati, *premēre alqd.*
 magnat, v. „velmož.“
 magnet, *magnes lapis*.
 máchati, čím *versare*, *vibrare alqd*; oštěpem m. *hastam torquere*; rukou m. *manum n. brachium jactare*.
 māj, v. „květen“; tp. m. života *flos aetatis*.
 maják, * *turris ex qua noctibus ad regendos navium cursus ignes emicant*.
 majestát, v. „veličeuství.“
 majetek, *fortuna*; *bona*; *res (familiaris)*.
 majetník, čeho *dominus*, *possessor rei alcs*; *qui rem aliquam habet*; býti m. čeho *alqd possidere*.
 majetný, v. „zámožný.“
 majetnost, v. „majetek.“
 māk, *papaver*; tp. ani za māk *ne minimum quidem*; sotva za m. (splniti a p.) *vix minima*.
 makati, *attrectare*; tp. můžeť se to rukama m. *ea res manu tenetur*, *manifesta n. aperta est*.
 makavý, *qui manu tenetur*; = zřejmý *manifestus*, *apertus*, *evidens*; adv. *manifeste*; *aperte*.
 makovice, *papaveris caput*; v pl. *papaverum capita*.
 malátněti, a) tělesně *languescere*, = churavěti *infirmā valetudine uti*; b) duševně *languescere*, *hebescere*; *languere*.
 malátnost, a) tělesná *lassitudo*, *languor*, = churavost *infirmā valetudo*; b) duševná *languor animi*; *animus remissus*.
 malátný, a) tělesně *lassus*, *défessus*; = churavý *qui infirmā est valetudine*; *invalidus*; b) duševně *animo fessus*; *languens*, *remissus*.
 malba, *pictura*; *tabula (picta)*.
 malebný, o krajinách a p. *amoenus*; *ad aspectum venustus*; adv. *amoene*.
 málem, v. „málo.“
 maličkost, a) = malá věc *res parva*, *minuta*; *parvum n. leve quiddam*; to není m. *est magnum*, *non leve*; *est aliquid*; taková m. *res tam parvula*; zvl. = dárek

munusculum; b) = mladost *pueritia*; od m. *a puero (n. pueris)*; *a parvulis*; *ab initio aetatis*.

maličký, *minutus*, *pusillus*; tak m. *utulus*; adv maličko, o čase *paulum*; *paulisper*, *parumper*; o m. *prope*, *paene*; po m. *sensim paulatim*.

malicherník, *homo minutiarum studiosus*.

malichernost, *res minuta*; = věci ceny nemající *nugae*; m. co stalá vlastnost *animus pusillus*.

malicherný, a) = nepatrný *levis*, = bezcenný *vilis*; tak m. věci *tantulae res*; b) = malého ducha *parvi n. pusilli animi*.

malik, -íček, *digitus minimus*; tp. ani m. pro ně-o nehnouti *ne digitum quidem alcs rei causa porrigere*.

malif, *pictor*.

malifský, gen. *pictoris n. pictorum*; m. barva *pigmentum*.

malifství, *ars pingendi*, *pictura*.

malitký, v. „maličký.“

málo, a) u subst. v čísle množném překládá se adj. *pauci*: m. lidí *pauci (sc. homines)*, velmi m. lidí *perpauci*, *paucissimi*, ne m. *multi*, *plerique*; m. věcí *pauca (orum)*; m. slovy *paucis (verbis)*; m. vojinů, zvířat *pauci milites*, *paucae bestiae*; v těch m. dnech *his paucis diebus*; m. jich jsem jmenoval *paucos nominavi*; m. slov našich *pauca dicta nostra*; je-li „m.“ = několik *aliquot*: po m. hodinách *aliquot horis interjectis*; zvl. jak m. *quotus quisque (j. m. jest těch, kteří by si nepřáli . . . quotus quisque non cupit etc.; j. m. filosofů jest, kteří . . . quotus quisque philosophus invenitur, qui etc.)*; b) u subst. v čísle jedo. buď adj. *exiguus*, *parvus n. adv. paulum*, *parum* s gen.: m. užitku mítí z čeho *exiguum fructum capere ex re alga*; m. práce *parum operae*, m. jídla pojísti *paulum cibi sumere*; c) bez subst. *paulum*, *paululum*; *parum (= tuze m.)*; *non ita valde* (na př. *probari po chuti býti, libiti se*); v. též „trochu“; ne m. = velmi *valde*, *vehementer (gaudere, perterreri)*; nemálo býti zarmoucen čím *non mediocriter affici alga re*; s málem se spokojiti, na m. přestati, mála si vážiti *paucis (n. parvo)*

contentum esse; m. mítí na čem *non acquiescere in alga re, non contentum esse alga re*, (a následuje-li „že“) *non satis habere s inf.*; m. souditi o čem *non multum tribuere rei alcuí*; m. sobě vážiti čeho *parvi ducere, despicere, contemnere alqd*; za m. býti *parvi duci n. aestimari*; zvl. α) o málo (n. pouze) málo, u komp. *paulo*; *aliquanto* (m. delší *paulo longior*, m. dál *aliquanto longius*); bez komp., ve rčení: o m. by byl . . ., bylo o m. činiti, že ne —, m. chybí, že . . . *paulum n. haud multum n. non multum abest, quin etc.*; β) málem, na málo, bez mála, o málo, málo = skoro *fere, paene*; *prope, propemodum*, u sloves a adj. též *tantum non* s ind. n. *non (haud) multum abest quin etc.* (málem bych byl zapomněl *paene oblitus sum*; málem, bez m. by se byl vojn útupil *haud multum abfuit, quin miles suffocaretur*); γ) po málu *sensim, paulatim*, = opatrně *pedetentim*; δ) rčení: na mále jest jich *pauci sunt*; vlna jest na m. *non multum vini superest*; ε) málo který, m. kdo *pauci*, málo kdy *minime saepe*; *perraro, raro*; m. kdy se přibází, že . . . *rarum est, ut etc.*; *raro fit, ut etc.*; to se m. kde nalezá *hoc rarum est inventu*; m. jen, něco m. *paulum modo*; d) kompar. méně, u subst. v čísle množném *pauciores*, u subst. v čísle jedn. a bez subst. *minus* (m. kořisti, obilí *minus praedae, frumenti*); ne m. *non minus*; ne m. dobře než *tam bene quam etc.*; čím m. — tím m. *quo minus — eo minus*; čím déle, tím m. *minus minusque, in diem minus*; více (neb) m. *plus minusve*; o mnoho n. mnohem m. *multo minus*; nic m. *nililo minus*; m. než, v. Kos. §. 480, 4; byť sebe m. *quantulumcunque*.
málokdo, -kdy, -který, v. „málo“ c) e).
maloměstský, *rusticanus*; *oppidanus*.
maloměšťak, *homo rusticanus (ex municipio), oppidanus*.
malomluvnost, *inopia sermonis*.
malomluvný, *inops sermonis*; m. býti *parce uti verbis*.
malomocenství, *scabies*; *leprae*.
malomocný, *scabiosus*; *leprosus*.
malomyslněti, *animus abjicere, demittere*; *animus mihi minuitur*; *animo demitti n. se demittere*; v bolesti m. *dolore debilitari*.
malomyslnost, = nesrdnatost *timiditas*; = sklíčenost duševní *animus demissus et fractus, animi demissio n. infractio*; důr. *desperatio*; *animus a spe alienus*.
malomyslný, = nesrdnatý *timidus*; = duševně sklíčený *animo demisso et fracto*; *demissus (et) humilis*; stávatí se m., v. „malomyslněti“; m. býti *animo esse de-*

misso (et) humili, též fracto (et) abjecto; *animo deficere*; adv. *animo demisso*; *demisse*.
malování, *pictura n. opiš slovesem*.
malovati, *pingere alqd*.
málovážnost, -ný, v. „nevážnost, ný“
malta, *arenatum, materia (ex calce et arena mixto)*.
malý, a; *neve inf.*, o výšce, velikosti a p. *parvus*; o vzrůstu též *humilis staturae* u. *humili staturā (homo, bestia = úzký angustus, = nepatrný exiguus, = nevý- datný o dědictví, moci (res), exilis*; někdy adv. *paulum, paululum* (m. zisk *paulum lucri*, m. obmeškání, m. průtah *paululum morae*); v m. letech býti *nondum adulta aetate (n. sui juris) esse*; m. část vojska *parva manus*; dosti m. *non n. haud ita magnus*; nealý *non parvus, non exiguus*; *magnus, non mediocris* (s n. nadějí *non sine magna spe*); tak m. *tantus, tantulus*; jak m. *quantus, quantulus*; u spojení se subst. dostačí často, jako u nás, slovo zdobnělé: m. kniha *libellus*, m. zahrada *hortulus*, m. dar *munusculum*, = bezcenný dar *munus leve*; m. dítě *infantulus* a p.; tp. m. mysl *animus infirmus*, = malomyslnost, v. toto; býti v m. vážnosti *parvi haberi, duci, důr. despici, contemni*, v menší *inferiorem gratiā esse*; ani nejmenší pochybnost *ne minima quidem dubitatio*; podobně o čase: malou chvíli *paulum (commorari sečkati)*; po m. chvíli u. před m. chvíli *non ita multo post n. ante, paulo post n. ante*; b) o počtu *exiguus, parvus*; *modicus*; m. počet *numerus exiguus, parvus*; *pauci*; též *paucitas*; m. suma *pecunia parva n. non magna*; jak m. *quantus, quantulus*, tak m. *tantus, tantulus* (p sádka jest tak m., že ani zdi nemohou býti obsazeny *praesidii tantum est, ut ne murus quidem cingi possit*).
mam, *fraus*; *fallaciae (klam)*; = lež *mendacium*; mamy smyslů *mendacia sensuum*; ost. v. „klam“.
mámení, v. předch.
mamič, opiš slovesem
mamidlo, *ludibrium oculorum*; tp. *fraudes*, v. „mam“.
mámiti, koho *animum* u. *mentem* alcs *caecare n. occaecare*; = šáliti *fallere, decipere alqm*.
mámivý, v. „klamný“.
mamon, *divitiae* (bohatství); *cupiditas divitiarum* (touha po b.).
mamoniti, *avarum esse*.
man, *cliens*.
mandle, *amygdala*.
maně, adv = náhodou *casu, forte*; důr. *forte fortuna*; *temere* (bez rozvahy); *ex*

(de) *improviso* (nenadále); = bez pořádku *sine ordine*.
manouti, ve rčení: *mane se mi ledacos in mentem mihi varia veniunt, varia animo meo n. ante oculos mihi obversantur*.
manství, *clientela*; po m. připravit v. „podmaniti.“
manstvo, *clientes*.
manžel, *conjug*; pl. manželé *conjuges*.
manželka, *conjug*; *uxor*; dceru za m. dáti komu *filiam alcuī nuptum dare n. in matrimonio collocare*, bdržeti *nuptias filiae obtinere*; za m. žádati *in matrimonium petere alqam*, mítí *in matrimonio habere alqam*.
manželský, a) = manželův *conjugalis n. gen. matrimonii, conjugis n. conjugum*; m. věrnost *conjugii fides*; m. svazek, m. stav, v. „manžeství“; m. lože *lectus genialis*; b) = z manželství pocházející: m. děti *liberi iusta uxore nati*; adv. m. oddán býti s kým *iusto matrimonio cum alqa junctum esse*.
manžeství, vůbec *matrimonium*; se stancvíska právního a občanského *connubium*; k m. způsobný, (o muži) *maturus*, (o dívce) *nubilis*; *matura*; k m. žádati koho *in matrimonium petere alquam*; k m. dáti *in matrimonium dare n. locare alquam*, k m. pojmuti (*uxorem*) *ducere alquam*.
mapa, * *tabula in qua picta est pars orbis terrarum*.
markhrabě, * *marchio*.
markhrabství, * *marchionatus*.
markytan, *liza*.
marniti, peníze, statek *pecuniam effundere n. profundere, rem familiarem dissipare*; tp. čas m. *tempus perdere, absumere*.
marnivost, = neštetění, v. „marnotratnost“; = ješitnost *inanitas*; *jactatio*; moje m. *quod est in me subinane*.
marnivý, = nešetrný, v. „marnotratný“; = ješitný *inanis*; adv. *inaniter*.
marnochlubník, *homo gloriosus, vaniloquus*.
marnochlubnost, *gloriatio*; *jactatio*.
marnochlubný, *gloriosus*; *vaniloquus*.
marnost, *vanitas, inanitas*, = pomíj-jícnost, také *fragilitas*; = věc marná *res vana n. inanis*; chlubná m. *levitas et jactatio*.
marnotratník, *homo prodigus n. effusus*; důr. *heluo*; *guges et vorago*.
marnotratnost, = utrácení zbytečné *effusio, profusio*; = přepych *luxuria (profusa)*; = nemírné vydaje *sumptus effusi n. profusi*.
marnotratný, *prodigus, profusus n. effusus*; adv. *prodige (vivere)*.
marný, a) = bez užitku *irritus, vanus*; m. práce *labor irritus*; m. práci si dáti *operam perdere n. frustra consumere*; m.

prosby *preces irritae*; b) = zbytečný *supervacaneus, inanis, inutilis*; m. řeči *verba inania*; c) = bez důvodu *inanis, vanus*; m. naděje *spes vana n. inanis*; m. chloubá *gloriatio, jactatio*; d) = nestálý *fluxus, fragilis, caducus*; e) = marnivý v. toto; adv. *nequidquam, frustra*; *inutiliter, inaniter*; m. se namáhati *operam perdere, frustra elaborare*; dokázal jemu, že m. se namáhá *ostendit ei, frustra ab eo operam insumi, že marně prosí irritas esse preces ejus*; m. utráceti, v. „marniti.“
Mars, *Mars*.
marsův, *Martius n. gen. Martis*; marnovo pole, marnov *campus Martius*.
máry, *feretrum*.
maření, času *temporis jactura*.
mařiti, v. „marniti.“
masitý, † *carnosus*; m. jídlo *caro*.
máslo, *butyrum*.
masný, *carnosus*.
maso, *caro*.
masožravý, *carne vescens*.
masť, *unguentum*; masťi potřítí *ungere, unguento oblinere alqd*.
masťi, něco *turbare, conturbare*; *miscere, confundere alqd*; m. někoho *perturbare, důr. conturbare alqm*; m. se, v řeči *verba confundere*; m. se več, do čeho *immiscere se rei alcuī*; *interponere se in alqd*.
mastičkář, *pharmacopola (circumforaneus)*; = špatný lékař *medicus imperitus*.
masťný, *pinguis*.
masťnost, -ota, *pingue*; *pinguedo*.
mašina, *machina*; jako m. *machinae instar*; v. „stroj“ a p.; tp. ten člověk jest pouhá m. *homo iste non movetur nisi externo pulsu*.
maškara, úsloví: do m. se obléci *personam induere*.
mát, v. „matka.“
matčín, *maternus*; sestra m. *matertera*.
materiál, v. „látka.“
materielný, v. „hmotný.“
matematický, *mathematicus*; m. zvrubnost *subtilitas mathematicorum*; m. vypočítání *rationes mathematicorum* adv. *mathematicorum ratione n. more*.
matematik, *mathematicus*; dobrý m. *mathematicorum peritissimus*.
matematika, *mathematica*.
mateřský, *maternus n. gen. matris*; m. srdce *animus maternus*; m. řeč, m. jazyk *sermo patrius*; *sermo, qui nobis natus est, in quo nati sumus*, a na rozdíl od cizí řeči též *nostra n. vernacula lingua*; m. láska *amor matris*.
mateřština, = mateřská řeč, v. předch.
matička, *matercula*.
matka, *mater*; zvl. tp. *parens*; m. včel * *regina apium*; *apium dux*; m. býti *partum*

- edidisse, liberos peperisse*; býti m. 6 dětí *sex liberos habere n. peperisse*; státi se m. *partum edere*.
- matohlavý, *mente captus*; *demens*.
- mávati, čím *micare (gladiis)*; *vibrare (hastas, sicas)*.
- mazání, *unctio*.
- mazati něco čím *linere, ungere alqd alqā re*; mastí m. *ungere, unguento oblinere alqd*; m. se, v. „mazliti.“
- mázdra, *membrana*; m. příční, v. „bránice.“
- mazliti se, s kým *blandiri alqui*; *in deliciis habere alqm*.
- mdleti, mdliti, a *viribus defici*; *perire (siti od žízně)*; m. po čem, v. „nýti.“
- mdlo, v. „mdlý.“
- mdloba a) = slabost *lassitudo*; *languor (corporis)*; tp. = křehkost, m. lidská *imbecillitas*; b) = omdlení *subita animi defectio*; v m. vpadnouti, do m. upadnouti *animus me relinquit, anima me deficit*; ve m. ležeti *animus me reliquit*.
- mdlý, a) = slabý *infirmus, languidus*; *imbecillus* (často v ohledu duševním); o spisu *exsanguis*; m. běh (řeky) *cursus languescens*; b) = umdlený *fatigatus, languidus, languens*; duševně *lassus*; m. býti *languere*; m. oko *oculi hebetes*; zvl. „mdlo“ ve rčení: jest mi m. *nauseo*; adv. *infirmè, parum*; *languide*; jde to tam m. *ista frigent*.
- meč, a) pův. *gladius*, *patheticky ensis*; často *ferrum* (na př. ohněm i mečem *ferro ignique*; od m. nepřátel padnouti, mečem nepřátelským sjíti *ferro hostium interire*); m. sobě připásati, zavě iti, mečem se opásati *gladio cingi*; mečem se potkat, v meče jíti *confligere*; *acie certare, rem gladio gerere, ferro rem decernere*; m. obnažiti, (z pošvy) vytasiti *gladium stringere, destringere*; přišlo k mečům *res venit (reditur) ad gladios*; b) tp. = mužské pohlaví, ve rčení: po m. *paternā stirpe*, býti příbuzný s kým *paterno genere contingere alqm*.
- mečeti, *balare*.
- med, *mel*; sladký jako m. *mellitus*.
- měd, *aes cyprium* n. pouze *aes*; do m. rýti *in aes incidere*; mědí okovaný *aeratus*.
- medařství, *res mellaria*.
- měděný, *cyprius, aeneus*; m. peníze *rudera (um)*, *numi cyprii*; m. nádoby *vasa cypria*.
- medle, a) ve větách tázacích *nam* (kdo m. *quisnam*, co m. *quidnam* a p.); k naznačení podivení a nevole *tandem* (čeho m. se obáváš? *quid tandem vereris?* proč m. etc. *qui tandem fit, ut* etc.); b) ve větách rozkazovacích *qua-so* (ohledej m. *tenta quaso*), n. *fac* s konj., *quin* s ind.; pověz m. *cēdo sodes*.
- mednatý, * *melle abundans*.
- medovina, *mulsum*.
- medový, *mellitus*; *melinus*; plást m. *favus*.
- medvěd, *ursus*.
- medvědi, *ursinus* n. gen. *ursi*.
- mech, *muscus*; tp. m. na bradě *lanugo*.
- měch, = pytel *culeus*; m. k dýmání *follis*; m. kožený *uter*.
- měchačka, *cochlear*.
- mechanický, a) pův. * *mechanicus*; b) tp. *quod sine consilio ac mente fit*; m. pohyb *motus sine consilio* n. *temere factus*; adv. *sine iudicio*; učinil to m. *nihil cogitans, non sentiens fecit*.
- mechanika, v. „strojnictví.“
- mechový, *muscosus*.
- měchýř, *vesica*.
- mejto, atd. v. „mýto“ atd.
- měkčiti, něco *mollire alqd*.
- měkkost, *mollitia*.
- měkký, *mollis*; m. půda *humus facilis*; tp. měkkého srdce *mollis*; adv. *molliter*.
- měknouti, *mitescere*.
- mělčina, *vadum*; *locus vadosus*.
- mělký, a) pův. *tenuis, vadosus*; řeka jest m. *fluvius tenui fluit aquā*; m. místo *vadum*; m. voda *tenuis aqua*; *vadum*; b) tp. *jejunus*; m. hlava *ingenium tenue, hebes, tardum, obtusum*.
- měna, v. „změna.“
- měňavý, o barvách *versicolor*.
- méně, v. „malo.“
- měnití, něco *mutare (colorem, sententiam)*, *immutare, commutare alqd*; koně za voly m. *equos bovis mutare*; m. se *mutari, variare* (pověst se mění *fama variat*, počasí často se mění *coelum variat*); o barvách *versicolorem esse*; ve světě všechno se mění *nihil semper suo statu manet*; ost. v. „změnití.“
- měnivost, *mutabilitas*, = nestálost *inconstantia, mobilitas*.
- měnivý, *mutabilis*; *varius*; = nestálý *inconstans*.
- menší v. „malý.“
- menšina, *pars minor*.
- menšiti, *minuere alqd*.
- měr, ve rčení: bez měru a směru *temere*; *sine certo consilio*.
- měření, *mensio, mensura*.
- měřice, *modius*.
- měřictví, *ars metiendi*; *geometria*.
- měřitko, *mensura*; tp. *ratio, lex, norma*.
- měřiti, a) něco m. *metiri alqd*, čím *alqā re*; b) tp. = směřovati: m. k čemu *propositum habere alqd*; *id agere, ut* .; jen k tomu m. *id unum contendere et laborare (ut n. ne.)*; *id unum agere (ut .)*; jen k dobrému obce m. *ad communem salutem referre omnia*; ost. v. „mířiti“; c)

= vyměřovati, v. toto; 2) m. se s kým (= bojovati) *contendēre, certare cum alqo*.
měsíc, a) co těleso *luna*; nový m. *luna nova*; zatmění m. *lunae defectio, luna deficiens*; b) = čtyři týdny *mensis*.

měsíčný, a) = od měsíce, gen. *lunae* n. adj. *lunaris*; světlo m. *lumen lunae*; m. rok *annus ad cursum lunae descriptus*; m. noc n. měsíčno *nox lumine lunae illustrata*; b) = jednoho měsíce *menstruus*; adv. *singulis mensibus*.

měsíčníctví, *error lunaticus*.

městec, *forum (rerum venalium)*.

městečko, *oppidulum*.

městi, dům a p. *verēre (aedes, favillas etc.)*; *scopis purgare (domum etc.)*.

město, *urbs*, (menší) *oppidum*, (jen vzhledem k obyvatelům) *civitas*; m. hlavní *caput regni* n. *imperii*; *urbs (nobilissima)*; m. krajské (u Římanů) *conventus*.

městský, *urbanus*; *oppidanus*; m. rada *senatus urbanus*; m. zdi *murus urbis*; *moenia*; m. brána *porta urbis*; m. život *vita urbana*; m. stav *ordo civium* n. *plebejus*; *plebs*; ost. v. „měštanský“; adv. *oppidanorum more*.

měšec, na peníze *crumena*; *marsupium*; plný m. *marsupium bene numatum*; tp. ze svého m. *privato sumptu*; *de suo (numerare pecuniam)*.

meškání, *mora*; bez m. *morā non interpositā*; *statim*; bez m. přejiti *non dubitare transire*.

meškati, a) koho *morari, detinēre, retinēre alqm*; m. co *tardare, retardare alqd*; b) = býti *esse*, = dlouho se zdržovati *morari, versari, vivēre in loco alqo*, u koho *apud alqm morari*; (nečinně) *sedēre in loco alqo*; c) m. čím *trahēre, extrahēre alqd*; 2) m. se s čím *immorari rei alqui, morari in alqā re*.

meškavost, *tarditas*.

meškavý, *tardus, lentus*.

měšťan, = obyvatel města *oppidanus*, v ohledu právním *civis* (dostačí i pro pojmenování třetího stavu v staré české společnosti státní); co protiva šlechtice *plebejus*.

měšťanka, *civis*.

měšťanosta, v Římě *consul*; v menších městech *decurio, praefectus*.

měštanský, a) = měšťánský *civilis*; m. právo *civitas*; dáti komu m. právo *civitate alqm donare*; m. povinnost *officium civile* n. *civis*; b) oprotiv šlechtě *plebejus, ignobilis*.

měšťanství, *civitas*.

měšťanstvo, vůbec *civitas, cives*; co pro iva šlechty *plebs, plebeji*.

metání, *jactus; coniectio (telorum)*.

metati, *jacēre*, (více-li podmětů) *conjićere* (na př. střely na koho *tela in alqm*); *jacitare* n. *mittēre alqd*; kopím m. *jaculari*; zpět m. *rejićere*; od sebe m. *abjićere, projicēre alqd*; losy oč m. *sortiri de re alqā*; metací *missilis*.

metelice, *nives*.

metla, a) pův. *virga*; k trestání *virgae*, děti *ferula*; mrskati koho m. *virgis (ferulā) caedēre alqm*; tp. z m. něčí vyrůst *excessit alicui aetas ex magisterio alcs*; b) tp. = neštěstí *calamitas*; mírněji *infortunium*; = trest *supplicium*.

mez, v. násl.

meze, a) = hranice dvou polí *limes; confinium*; b) pl. = hranice *finis*, častěji v pl. *fines*; kamením a p. uměle vytknuté *terminus*; m. míti *terminis circumscribi*; m. (panství svého) rozšířiti *fines extendēre, propagare*; bez m. *non finitus, finibus carens*; meze, tp. *modus*, tudíž: z mezi vykročiti, meze překročiti *modum exceedēre*; v m. slušností vykázaných *intra legem*, se držeti *non transire fines verecundiae; modum adhibēre*; m. klásti, vytknouti, vysaditi čemu *fines constituēre rei alqui* n. *alcs*; c) = mezník *terminus, meta*.

mezek, *mulus*.

mezera, *intervallum* (m. míst a časův *intervallum locorum et temporum*); *spatium interjectum* n. *intermissum* (v nepatruých m. *mediocribus intermissis spatiis*); m. v něčem = škulina *rima*, m. střelbou nepřátelskou ve zdi učiněná *ruinae muri (jacentis)*.

mezi, praep. 1) s akk. *inter* s akk.: m. ně *inter eos (eos, ea)* n. *inter hunc (hanc, hoc) et illum (illam, illud)*; m. to *eo*; vstoupiti m. ně *inter eos consistēre*; kořist m. vojíny rozdělit *dividēre* n. *distribuēre praedam inter milites*; mnohdy se slov. spojeno: vložiti něco m. co *interponēre alqd*; vložiti se mezi co *se interponēre, intercedēre*; vrhnouti se m. nepřátely *in medios hostes se immittēre*; m. bohy čítati koho *in numerum deorum referre alqm*; jíti m. lidi *in publicum prodire*; 2) s instrum. a) o prostoru: *inter* s akk. (m. městem a Tiberou *inter urbem ac Tiberim*); = u vnitř *intra* s akk.; = u, v *apud* (m. stády *apud greges*); b) k označení třídy, soujemu osob n. věcí, ke kterýmž někdo n. něco náleží: *inter* s akk., *in* s abl., a, zvl. u superl. a čísel *ex* n. *de* n. gen. part.: m. nimi *inter eos (eos, ea)*, *in iis*, *ex* n. *de iis*; m. desíti vyslanci býti *in decem legatis esse*, m. nimi nejhorší jest . . . *eorum est pessimus*; zvl. rčení: m. mnohými jinými — i to *inter (multa) alia id quoque; et alia et hoc in primis*, též spojkami *cum — tum*; c) o

vzájemnosti *inter*; m. sebou *inter nos*, *inter vos*, *inter se* (u sloves), m. nimi *inter ipsos* (při substantivech, jako *certamen*, *dissensio* a p.); v. „vespolek“; m. námi řečeno *hoc inter nos dictum sit*, *hoc inter nos dicere liceat*; m. vůdci byl veliký spor *inter duces magna fuit contentio*; d) o rozdílnosti: není rozdílu m. sebou a zvířetem *nil interest inter te et quadrupedem*; e) o stejnodobosti *inter*; m. jídlem *inter n. super coenam*; m. tím *interea*, *inter haec*; *dum haec geruntur*, (je-li však „mezitím“ = avšak, ale, nicméně však, v. tato); ještě m. válkou *bello nondum confecto*; m. čtením napadlo mi *legenti mihi in mentem venit*.
 mezinárodní, právo m. *jus gentium*.
 mezivládi, *interregnum*.
 mezkář, *mulio*.
 mezník, *terminus*.
 mezovati, s čím *finitimum n. vicinum esse* (*terrae al cui*), *adjacere* (*terrae n. terram*); jeho pozemky mezují s Tiberou *fundi ejus Tiberim tangunt n. attingunt*.
 mhlá, *nebula*; jest m. *coelum nebulosum est*.
 mhlavý, *nebulosus*; tp. *incertus*.
 mhourati, očima *convivere*.
 mič, *pila*; hra v m. *pilae lusio*; *pila*; (v) m. bráti *ludere pilā*.
 mihati, ve rčení: mihá se mi před očima, v. „manouti.“
 mihule, *muraena*.
 micha, *medulla*.
 michání, *mixtio*, *mixtura*.
 michati, *miscere*, *permiscere alqd alqā re*, víno s vodou *vinum aquā*; m. něco k čemu *admiscere alqd rei al cui*; tp. m. se v co *immiscere se n. inserere se rei al cui*, *interponere se in alqd*; m. se v cizí věci *aliena negotia curare*; *alienae rei se immiscere*; nem. se do války *a bello abesse*; m. se komu do jeho práva *interpellare alqm in jure*.
 mijeti, v. „minouti.“
 miláček, *quem quis plurimum diligit*, *vehementer amat*; *deliciae et amores alcs*; *amicus alcs*; též sup. rl. adj. *carus*, *gratus*; jest mým m. *eum prae ceteris diligo*, *tēz est in sinu semper et complexu meo* (nerozlučný m.); co m. mnoho platiti *gratiā multum valere*; byl m. lidu *populo prae ceteris gratus et acceptus fuit*; je-li „m.“ = kochánek *amor*, *deliciae*; *quem amas a p.*
 mile, a) římská *mille passus n. passuum*, v pl. *millia passuum* n. pouze *millia*; mnohdy *lapis* (= milní sloup): pět m. od Říma *ad quintum lapidem*; na m. dlouhý *milliarum longitudinem aequans*; *millarius*; vůkol samá rovina na nemálo mil *planities quoquo versus multa millia*

passuum patet; b) naše obyčejná m., asi *passuum millia quinque*.

mile, v. „milý.“

Mílek, *Amor*, *Cupidus*.

milenka, *quam amo etc.*; *deliciae*; *amica*.

milerád, *libentissime*, *libenter*, *animo libenti*; často adj. *libens*, *non invitus*; učinil jsem to m. *non invitus feci*; m. bych byl, kdybys jej přemluvil *velim ei persuadeas*; ost. v. „rád.“

milion, *decies centena millia*; dva m. *vicies centena millia*; deset m. *centies centena millia*.

milionkrát, tp. = nečíslněkrát *sexcenties*.

milník, *lapis*.

milo, v. „milý.“

milohrádek, *villa*.

milosrdenství, *miseri cordia*, *animus misericors*; k m. n. *milosrdenstvím* se pohnouti *miseri cordiā alcs commotum esse*, *misereri alcs*; bez m. (adj.) *durus*, *crudelis*; (adv.) *crudeliter*.

milosrdný, *miseri cors*; býti m. ke komu *miseri cordem se praebere al cui*; *miseri cordia uti in alqm*; adv. † *miseri corditer*; m. nakládati s kým *miseri cordem se praebere al cui*.

milost, a) = příjemnost *suavitas*, *jucunditas*; b) = přízeň *gratia*, *favor*; = dobrořivost *clementia*; v m. vejíti *probari n. placere (al cui u koho)*; v m. býti u koho *esse in gratiā apud alqm*, *gratiā alcs florere*; vypadnouti z m. něčí *excidere gratiā alcs*; k m. zase přijíti, na m. opět přijat býti *in antiquum gratiae locum restitui*; s m. boží *deo propitio n. diis propitiis*; ost. v. „přízeň“; c) = dobrořivost, obdarování *beneficium*; = dobrořinnost *munificentia*; m. komu proukázati *beneficium conferre in alqm*; prositi koho za tu m., vyprositi si něco co m. *alqd beneficii loco et gratiae petere*; *beneficium n. gratiam petere ab alqo*; prokaž mi tu m. a . . . *tribue mihi hoc ut etc.*; d) odpuštění: vzhledem k trestajícímu *clementia*, *lenitas*, *indulgentia*; vzhledem k viníku *venia*, *impunitas*; prosba za m. *deprecatio*; o m. prositi *veniam petere*; *petere ut sibi ignoscatur*, *rogare ut alqs mihi parcat*, ve válce *vitam deprecari*; m. dostati, m. dojíti u koho *ab alqo impetrare veniam*; na m. přijmouti koho, m. dáti komu *veniam dare n. tribuere al cui*, *parcere n. ignoscere al cui*; *conservare alqm*; b. z m. *inclementer*, *acerbe*, *crudeliter*; dáti se na m. i na nemilost vítězi *se suae omnia potestati victoris permittere*; e) = čestný název panovníka a p.: vaše m. *clementia vestra*! m. císařská! *indulgentissime imperator*; f) = láska *amor*; z mi-

losti (= z lásky, darmo) *gratis*; m. míti ke komu *amare* n. *diligere* *alqm*.
milostivost, v. „milost“ b).
milostivý, a) = laskavý *benignus*, *comis*, *beneficus*; b) = nakloněný *propitius*, *benivolus*, *favens*; c) = odpuštění udělující *clemens*; m. býti komu *clementem se praebere* *alcul*; adv. *benigne*, *comiter*; m. koho propustiti *cum bona gratia dimittere* *alqm*.
milostnice, *amica*.
milostník, koho *homo graciosus apud alqm*, *carus* n. *acceptus* *alcul*; býti m. koho *multum valere gratiā apud alqm*.
milostnost, *suavitas*, *venustas*.
milování, a) akt.: m. čeho *studium rei* *alcs*, *amor*; v. „láska“; b) pass., ve rčení: m. hodný *amabilis*, *amandus*; *dignus qui ametur*; ost opiš slovesem.
milovati, vůbec *amare*; = vážit si *diligere* *alqm* n. *alqd*; m. něco *delectari* *alqā re*; m. se vespolek *amare*, *diligere* *inter se*; ctnost m. *virtutem amplecti*.
milovnice, *amans* n. *studiosa rei* *alcs*; = milenka, v. toto.
milovník, *amans* n. *studiosus* *alcs* *rei*; m. pravdy *cultor* n. *studiosus* *veritatis*; m. hudby *musicorum studiosus*; m. květin *florum studiosus*; býti m. honby *venando admodum delectari*; zvl. = milenec *amans amator*.
milovný, čeho *amans* n. *studiosus* *rei* *alcs*; pokoje n. míru m. *pacis studiosus* n. *amans*; *placidus*; pravdy m. *veritatis diligens*; hudby m. *musicorum studiosus*.
milý, a) = milovaný *carus*, *dilectus*; *gratus*; nejmilejší, též *quem quis in praecipuo honore habet*; nejm. jídlo *cibus quo quis maxime delectatur*; tudíž při oslovení: můj m., m. příteli, o bone! *vir bone!* též, v mezivěti *sodes! quae so!* podobně: m. bože *dii immortales!* býti komu m. *amari* n. *diligi* *ab alqo*; b) = příjemný, o os bě *gratus*, *acceptus* (býti m., též *habere multum suavitatis* n. *leporis*); o věci též *jucundus* (rozkošný); zvl. ve výroku: to jest mi velmi milo *hoc mihi pergratum est*; není mi milo *non placet*; bude-li ti m. *tibi si videbitur*; m. lepší by mi bylo čísti *malim legere*; adv. *suaviter*, *jucunde*; = rád *libenter*, *aequo animo*; něco mile trpěti, snášeti *patienter*, *aequo animo ferre* *alqd*; v. „milerád“; zvl.: jak mile *ut* (n. *quam*, *ubi*) *primum*; *simul* *ac* (*atque*).
mimický, *mimicus*; adv. *mimica arte* n. *ratione*.
mimo, 1) adv. *praeter*; u sloves pohyb označujících obyč. se slov. spojeno: m. jíti *praetervehi*; m. jíti *praeterire*, *praetergredi*; podobně: střeliti m. *aberrare*, *non ferire quod velis*; 2) praep. a) o prostoru *extra* s *akk.*; m. území *extra fines*

civitatis; m. dům *extra domum*; m. dům, stan ležeti, spáti *excubare*; téci m. město *urbem praeterfluere*; tudíž tp. pustiti mimo sebe něco *negligere*, *nilhil curare* *alqd*, hněv *iram dimittere*; starosti m. sebe pustiti *curas abjicere*, *dimittere*; b) výminku naznačující: *praeter* s *akk.*: všichni m. *Hortensii omnes praeter Hortensium*; také *excepto eo, quum discesseris ab eo*; ve větách záporných často *nisi*; zvl.: mimo to *praeterea*, *insuper*, *ad hoc*, *ad haec*, *ultra*; často též *accedit* (n. *accedebat*) *ut* n. *quod*; m. to že *praeterquam quod*; c) = proti *praeter*; m. naději, domněni, obyčej *praeter spem*, *opinionem*, *consuetudinem*, *praeter morem*; m. právo *praeter jus fasque*.

mimochod, zvl. ve rčení: *mimochodem quasi praeteriens*; *aliud agendo*; = příležitostně *per occasionem*; *occasione datā* n. *oblata*.

mimořádný, *extraordinarius* (na př. úřad, velitelství *munus*, *imperium*); m. vyslanec *legatus extra ordinem missus*; adv. *extra ordinem*.

mimovolný, *non voluntarius*; *inconsultus* (*animi impetus*); = nahodilý *fortuitus*; adv. *non suā* (*meā* etc.) *sponte*; *nescio quomodo*.

mince, = peníz *numus*; stříbrná m. *numus argenteus*; dobrá, falešná m. *numus probus*, *adulterinus*; ražená m. *argentum formā signatum*.

minciřství, *res numaria*.

mincování atd. v. „ražení“.

minění, a) = náhled, neodůvodněný *opinio*, odůvodněný *sententia*; *ratio*, *judicium*, *existimatio*; m. lidu, veřejné m. *existimatio* též *sententia vulgi*; dle mého m. (*ex*) *meā sententiā*, *ut mea fert opinio*; *quantum ego conjectura assecutus sum*; přeji si, tvé m. o tom uslyšeti *scire cupio*, *quid ipse ea de re sentias*; srovnávati n. snášeti se s kým v m. *assentire* n. *assentiri* *alcul*; m. své krátce přednésti *brevisiter sententiam dicere*; dobré m. o sobě míti *sibi placere*; b) = smýšlení, úmysl *mens*, *consilium*.

mīniti, a) = za to míti *putare*, *opinari*, dūr. = souditi *existimare*, *arbitrari*; = smýšleti *sentire* (*bene*, *male* a p.), = svůj úsudek pronésti (zvl. byv k tomu vybiďnut) *censere*; míním, že asi . . . *haud scio an*, v. Gramm.; b) = mysliti, rozuměti *dicere*, *significare velle*; co tím míníš? *quo animo istud dicis?* *quorsum ista pertinent?* míním onoho *illum dico*; c) = chtíti *cogitare*, *velle* (*alqd facere*); *in animo mihi est*; s někým dobře m. *bene velle* *alcul*, *consulere* *et prospicere* *rebus*

ales; míním jeti do Říma *volo n. cogito Romam (ire n. proficisci)*.
minouti, *mijeti*, a) *trans.* m. čeho = jíti mimo *praeterire*, *praeteregre alqm n. alqd* (podobně: rána *minula aberravit*; zlost ho *minula ira deferbuit*); m. čeho = ujíti čemu *effugere alqd*; zv. m. koho = nezastati koho *non invenire alqm (domi etc.)*; b) *intr.* α) vzhledem k času: *abire*, *effluere*, *transire*; čas mine *tempus abit*, *transit*, *praeterit*; minulo 30 let *anni triginta interfuit*; minulý v. zvlášť; β) = přestatí *finem habere*, *capere*, = ztratiti se *abire*, *fluere*, *evanescere* (síly komu m. *vires deficiunt alqm*), = pojíti *perire*; ost. v. „pominouti“; 2) m. se, a) s kým = chybiti *e non invenire alqm*; t. ž. *ab alqd deerrare*, *aberrare*; b) m. se s čím, = vyhnouti se *effugere*, *supterfugere alqd*; = nedosíci čeho *non assequi alqd*; s účelem svým se m. *propositum n. consilium non assequi*, s výsledkem *eo quo volumus non pervenire*; s pravdou u. s pravým se m. *errare*; *in vitium delabi*.
minulost, *tempus praeteritum*; *praeterita (orum)*.
minulý, *praeteritus. exactus*; = bývalý *pristinus*; = předešlý *superior, prior*; minulé noci *nocte superiore*; m. rok *annus praeteritus, circumactus, superior, qui effluxit*; m. roku *priore n. superiore anno, anno ante*; v m. čase *tempore praeterito*.
minuta, **sexagesima pars horae*; tp. *punctum n. exiguum spatium temporis*; na m. přijíti *ad tempus venire*.
mir, = svět *mundus*; ves mír *rerum universitas, universum*.
mir, a) = smíření *reconciliatio, reditus in gratiam*; v m. a pokoj uvéstí koho s kým *reconciliare alqm cum alqd*; *in gratiam reconciliare aliquos*; b) = pokoj *pax*; = svornost *concordia*; v míru (in) *pace*; v m. i válce *domi bellicae*; zemi v m. uvéstí *provinciam pacare*; m. učiniti, sjezditi *pacem facere, jungere, componere*, zrušiti *frangere, violare*; v m. býti, žiti *pace uti*; c) m. duševní *animi tranquillitas, animus tranquillus*.
míra, 1) p. *mensura, modus*; m. vrchovatá *cumulus*; tp. u vrchovaté m. vrchovatou m. *cumulate*, míti čeho *cumulatum habere alqd*; v nepatrné m. *parum*; v hojně m. odplatiti komu *cumulatam gratiam referre alcuí*; měřiti koho na svou m. *alqm ex suo ingenio judicare*; 2) = měrice *modius*; 3) tp. = pravá míra, mez, hranice *modus, ratio*; m. zachovati n. míti v čem *modum n. moderationem adhibere in alqa re, modum observare (ve hře ludendi, v jídle in cibo)*; v m. uvéstí něco *temperare alqd*; z m. vystoupiti *modum*

excedere; zv. a) v míře = mírně *moderate, temperanter*; b) nad míru, z m., přes m. *supra n. praeter modum*; = velice *valde, vehementer*; mire, *admodum*, u adj. obyčejně *superl.* (nad m. úrodný *fertilissimus*, z m. veliký nešlechtník *homo omnium sceleratissimus*); c) touž měrou *eodem modo*; stejnou m. *pari modo n. ratione*, odplatiti komu *par pari referre*; d) v té m., tou měrou *ita*; *adeo*; e) žádnou m. *nullo modo, nulla ratione, nequaquam*; f) s míru, přelož adj. *mediocris* (kážby věci těch s m. bývalo *utinam ea mediocria essent*!) h) věci postaveny jsou na dobré m. *res bono loco sunt, bene se habent*, na jiné (než jsem doufal a p.) *alia est ejus rei ratio, res aliter se habet*; ch) = mysl, ve rčení: v dobré m., = dobré mysli *hilarus (et ad jocandum promptus)*, býti *bene affectum esse*, (vždy) *hilaro animo esse*; ve zlé m. býti *male affectum esse*, (vždy) *difficilem ac morosum esse*; v. též „mysl“ ku konci.
mírniti, = mírným činiti *temperare alqd*; o vášních a p. *moderari, temperare alcuí, coercere alqd*; zlost m. *irae moderari, iram coercere n. continere*; m. se *temperare sibi, imperare sibi n. animo suo*, v řeči *linguam continere, orationi n. linguae moderari*; nemoci se m. *intemperantem esse, animo suo imperare non posse*.
mírnost, a) *mediocritas*; zv. m. pověří *lenitas coeli*; b) = střídmost *temperantia, continentia, frugalitas*; = zdržení se vášní *animi aequitas, animus aequus*; k m. přivéstí koho *ad temperantiam n. ad (bonam) frugem adducere alqm*.
mírný, a) = ne nad míru jsoucí *modicus, moderatus*; *lenis (poena, ventus)*; *mitis (hiems, coelum počasí)*; b) = střídmy *temperans, continens, modicus, sobrius*; c) = bez vášní *moderatus*; *animi perturbatione vacuus*; d) = pokojný *placidus, clemens, placabilis*; adv. a) *modice, moderate*; m. nakloněný *leniter declivis*; b) *modice, sobrie*; c) d) *placide*; m. se cho-vati *elementem se praebere*.
mirumilovný, *pacis studiosus n. amans*; *placidus, placabilis*; adv. *placide*.
mířiti, m. koho = v mír uvéstí *reconciliare alqm cum alqd n. alcuí*; při m. *causam agere*.
mířiti, nač *telum dirigere in alqm, in alqd*; *telo petere alqm n. alqd*; tp. *spectare alqd, alqd n. ad alqd*; kam to míří? *quorsum hoc (spectat)?* kam míří odpověď? *quo valet responsum?* docela jinam *longe alio*; v. též „měřiti“.
mísa, *patina*; *lanx*; m. obětná *patera*.
misiti, v. „míchatí“.
miska, *patella*.

místní, gen. loci n. locorum, regionum.

místnost, v. „místo.“

místný, = místní, v. toto; = na pravém místě *opportunos; commodus* (zdá se mi tu m. býti (*in*) loco mihi esse videtur); = bez průtabu: m. konec učiniti čemu *statim conficere alqd*; zvl. úsloví: místněji zpraven býti o čem *certiorem fieri de re alqa*.

místo, 1) pův. *locus*, pl. *loca*, (m. boží = chrám *aedes sacra*); = sídlo *sedes* (to jest moje m. *hic locus est meus, haec est sedes mea*); na všech m. *omnibus locis, ubique*; na jiném m. *alio loco, alibi*; na svém n. na pravém m. *loco, in loco*; na své n. pravé m. *in locum*; na rozličných m. n. místem, místy *passim*; na témž m. *eodem loco*; na tomto m. *híc*; na toto m. *huc*; nemohu z m. *abire, discedere non possum*, tp. *haereo in alqā re*; 2) tp. a) m. v knize *locus*, pl. *loci*; nejkrásnější místa (spisu) *pulcherrime dicta*; b) ve rčení: místo, na místě koho = za koho *loco alcs; pro alqo*; m. pisaře *loco scribae*; kůže na m. (místo) plachet *pelles pro velis*; o osobě též (*in*) *numero alcs*; je-li: na místě = ihned *statim, illico; ex tempore*; podobně: m. někoho držeti, zastávati *vice n. officio alcs fungi, alcs vicarium esse*; na místo koho (k naznačení náležitosti) *loco n. in locum alcs*, (k oznáčení střídání) *vice n. (in) vicem alcs*; na něčí místo nastoupiti *in locum alcs succedere*; kdybych byl na tvém m. *si tuo loco essem n. si ego essem qui tu es*; kdybys byl na mém m. *si tu híc esses*; nechtěl bych na jeho m. býti *nolim ego esse qui ille est*; na m. sebe jiného poslati *substituere alqm in locum suum, mittere qui suas partes sustineat*; na m. zemlených nastupují odpočili *invicem integri succedunt defatigatis*; na m. koho zvolen býti *in locum alcs suffici*; zvl. rčení: místo (toho) že ., *non modo non sed ., tantum abest, ut . ut .; quum s konj.* (místo co by mně měl děkovati, nadává mně *quum gratias mihi agere debeat, mihi maledicit*; na m. n. místo chvály dostalo se mu všeobecné zášť *tantum abfuit ut laudaretur, ut omnibus odio esset*); c) v úsloví: k m. přivést, na m. postavit něco *conficere, efficere, perficere alqd*; k m. přijíti *confici, perfici, transigi, s čím conficere, perficere alqd*; m. dáti něčemu *locum dare n. relinquere* (na př. prosbám *precibus*), *admittere alqd*, = připustiti *concedere*, = uvěřiti *fidem habere, credere alcu* (tomu rač u sebe m. dáti *sic enim tibi persuadeas velim*), = rád něčeho dopouštěti *facile pati alqd*; m. míti *locus est rei alcu, locum habere* (rada jeho ne-

měla m. *consilium ejus non probatum est*; to má své m. *res ita se habet*; to nemá m. *locum non habet, non est probabile*; tu chytrost má m. n. jest na m. *tum verutiae locus est*; d) místo = úřad *munus, magistratus; locus*; na m. koho nastoupiti *in locum alcs succedere*; m. něčí ujíti, zajmouti *fungi vice n. suscipere partes alcs*; vyšší m., tp. *magistratus, princeps*; na vyšším m. něco oznámiti *ad magistratus n. ad principem deferre alqd*; první m., přední m. *principatus, primae (partes)*; e) s ponětím pořádku vůbec: první místo *principatus; primae (partes); locus prior n. primus*; přední m. držeti, míti *principatum obtinere*, obdržeti *praeferri, anteponi*; na prvním m. seděti, (v divadle) *in prima cavea sedere*, (u stolu) *summum n. supra n. superiorem accubare*; na posledním, (v divadle) *in ultima cavea sedere*, (u stolu) *infra n. inferiorem accubare*; tp. na prvním m. = přede vším *in primis*; f) = ves *vicus*; = město *oppidum*, vůbec *locus*; pevné m. *locus munitus*; h) = prostor, prázdnota *spatium*; prázdno m. *spatium inane*; nemíti m. nač *non capere alqd*; neměli m. v žaláři *carcer eos non cepit*.

místodržící, -tel. *praefectus, praeses*, (za část republiky) *proconsul n. propraeator*; býti m. provincie *provinciae praesesse, provinciam obtinere*.

místodržitelství, co úřad *praefectura*, co země *provincia*.

místokrál, *qui regis vices sustinet; vicarius regis*.

mistr, a) v řemeslech *offinator*; b) = ve svém oboru dokonalý *magister, antistes (artis alcs)*; velikým m. býti *mirae artis esse (in alqā re)*.

mistrný, a) = velmi sběhlý *peritissimus (artis alcs)*; b) = umělý *singulari arte factus; (singulari artificio) perfectus*; m. řeč *oratio artis plena*; v. též „mistrovský“; adv. *summā arte, egregie*.

mistrnost, v. „mistrovství.“

mistrovský, *singulari arte factus*; m. dílo *opus singulari artificio elaboratum (confectum)*; *opus artis absolutum*; m. ruka tp. *summa ars*.

mistrovství, = umělost *summa rei alcs peritia*; = umění *artificium, artis opus*.

miti, mivati, I) trans. 1) vůbec, a) pův. *habere alqd* (též *auctoritatem, potestatem*), = v držení m. *possidere* (též *ingenium, magnam vim*), *habere alqd, est mihi alqd*; *penes alqm est alqd* (T. Quinctius měl vrchní správu nad vojskem *summa imperii penes T. Quinctium erat*); v ruce m. (*manu*) *tenere* zvl. o místech, zemích, též o moci co panovník atd.; tp. *curare*

alqd; na sobě m. (na př. šat) *gerere alqd*, *indutum n. amictum esse* (veste), u sebe *secum habere*, = nésti *gestare n. gerere alqd*; často, zvl. je-li předmětu připojeno adj. *uti s abl.* (m. starostlivého otce *uti patre diligenti*, m. taže práva, tyže zákony *uti eodem jure, iisdem legibus*; m. příhodný vítr *uti vento secundo*; taktéž: štěstí m. *felicitate uti a p.*); mítí sobě něco *habere, retinere alqd*; m. již jen dvě legie *ad duas legiones redactum esse*; děti m. *liberis auctum esse*; m. dívky s manželkou *liberos sustulisse n. suscepisse ex uxore*, nemám dítek *stirps mihi deest*, již *orbis sum*; m. před sebou nepřítele *e regione hostis n. hostium esse n. stare*; máme spisy od něho *exstant libri ejus*; k označení vlastnosti stává *esse s gen. n. abl.* (mnoho vědomostí m. *magnā esse doctrinā a p.*); podobně k vytknutí stáří: má 19 roků *undeviginti n. decem et novem annos natus est n. undeviginti annorum est*; nemítí ještě 20 roků *minorem esse viginti annis* (n. annos); léta m. *maturum n. sui juris esse*; b) = obsahovati, v sobě zavíratí *continere, habere, efficere alqd*; c) = podržeti *retinere alqd* (in memoriā v paměti); d) m. něco do sebe *habere*, (= příčinou čeho býti) *afferre alqd*; *esse s abl. n. gen.*, *continere* (fabulosa něco báječného); m. do sebe nesnadnosti *difficultatem afferre*, nedostatkův *vitiis laborare*; e) m. při sobě, u sebe (= v tajnosti) něco *tacitum tenere alqd*; f) rčení: α) dobře máš *recte dixisti n. sunt ista*, že mlčíš *recte taces*; β) m. něco před sebou = zamýšleti něco, v. toto; γ) nemoha nic na něm m. *quem quum* (quum eum) *superare n. vincere non posset*; *qui quum fortior n. cautior esset, quam ut ei nocere posset*; δ) m. mnoho před kým *potiorem n. priorem esse algo*; ε) m. s kým co n. činiti *rem n. negotium habere cum algo*; m. s kým boj, v. „bojovati“; ζ) to máš z (tvého ramenářství) *hunc fructum refert ex isto tuo utriusque partis studio*; η) tu máš (knihu)! *accipe (librum)!* 2) zvl. a) s vedlejšíím významem citu *affici alqa re*; m. bolest *dolore affici*, zármutek *maerere, in maerore esse*, požitek, radost *fructum, gaudium percipere ex alqa re*; ostatní přečtená úsloví, jako: m. péči, útrpnost, podezření, smích, ve vážnosti atd., v. u těch kterých subst.; b) vzhledem k moci a majetku *habere possidere alqd, potitum esse alqa re*; m. sebe v moci *sui n. mentis compotem esse*; m. z čeho živu býti *habere unde vivas*; *copiam n. rem provisam habere*; c) = trpěti: m. škodu, ztrátu, nouzi, nedostatek a p., v. tato slova; d) m. koho k čemu = dohá-

něti *hortari, impellere alqm* (ad laborem, ad opus faciendum); e) m. koho n. něco zač *habere*; *ducere, putare, numerare, existimare s dvojím akk.*, když osoba n. věc skutečně tím jest, zač ji máme (m. koho za přítele, za nepřítele *habere alqm amicum, hostem*), je-li však „m“ = mníti, domnívati se, klade se *habere, putare alqm pro algo n. habere. ducere, existimare alqm* (in) *numero* (na př. *hostium*) n. *habere, ducere, numerare alqm* (in) *loco* s gen. sing. n. pl.; mají mne n. jmiu jsem za jistého dlužníka *bonum nomen existimor*; m. koho za nic *nullo loco putare alqm*, za blázna n. blázna z koho m. *ludere alqm*; m. vše za ztracené *de rebus summis n. de omni salute desperare*; zač mne máš? *quis n. qualis tibi videor?* tudíž, α) m. za to *censere*, = domnívati se *opinari, reri, credere, existimare, putare*; *mihi videtur, mihi placet* (též = m. za dobré): mají za to, že divadla tato psána jsou. . . *vae fabulae scriptae esse putantur etc.*; jak někteří za to mají *ut quidam auctores sunt*; za to měj, že . . . *sic habeto s akk. a inf.*; β) za zlé mítí komu co *vicio vertere n. dare alicui alqd*; *aegre n. moleste ferre alqd*; *offendi alqa re*; to se mu nesmí m. za zlé *hoc ei vicio vertendum non est, propterea reprehendendum non est*; f) „m.“ s inf. a zájmeny v lat. dvěma větami se překládá: máš (Bůh), odkud dáti *habet, unde largiatur*; mám co psáti *habeo quod scribam*; mám to komu prodati *habeo cui id vendam*; mám co plakati *est quod fleam*, m. se proč hněvati *habeo cur succenseam*; m. co dělati *habeo quod agam*, dosti *occupatus sum*; nemám koho poslati *non habeo quem mittam*; mám ti co poroučeti *habeo in te imperium*; *imperium in te penes me est*; h) k vytknutí rozkazu stává v lat. imperativ (máš věděti *scito*) n. slovesa *jubere, velle, praecipere a p.* (konsulové mají vojsko najati *consules exercitum scribere jubentur*; máš to činiti *jussus es illud facere*); při záporu *fac, ne n. cave* (ne) s konj. n. *noli s inf.* (nemáš věřiti *cave credas a p.*); ch) k označení možnosti klade se v lat. obyčejně konj. (kdyby se státi mělo *si forte accidat*; co mám činiti? *quid faciam?* nevím, co mám říci *incertus sum, quid dicam*); v otázkách nevole též akk. s inf. (já bych neměl státi s vlastímili? *me non cum bonis esse?*) n. *ut* (já bych tě měl vytrhovati? *egone ut te interpellem?*), v. též Kos. §. 414, b; Svob. §. 19, příd. 1; i) s významem povinnosti *oportet*; též gen. n. pron. *possess*, důr. *debere n. gerund.* (mám se o to starati *meum est hoc curare*, soudce má

býti spravedliv *judicis est recte judicare*; měl j i se opřít *debebas resistere*, měl býti spravedliv *aequus esse debebat*, mám jíti *eundem mihi est*; čin, jenž má býti trestán *factum puniendum*, v. „museti“; to jsi neměl dělati (= neměl jsi práva, to učiniti a p.) *non tibi licebat hoc facere*; zvl. transgressiv „maje“ = místo tobo, na mí tě, aby *tantum abest, ut — ut*; *non modo non — sed, též quum s konj.* (maje jej chváliti, káral jej *quum laudare deberet, eum vituperavit*); k) vzhledem k budoucnosti *in eo est, ut* n. part. fut. (když se již měli města zmocniti *quum jam in eo esset, ut urbs caperetur*; když již měl odejít *quum esset profecturus*; toho dne měla býti schůze senátu *eo die senatus erat futurus*; má-li zahynouti *si est interiturus*; toho, co má býti, nikdo nemůže věděti *id quod futurum est, nemo scire potest*; o němž povídáno, jakoby nás porušiti měl *quem nos esse corrupturum dicebant*); l) s významem určení: co to má býti? *quid hoc est?* n. *quid hoc sibi vult?* II) m. se, 1) osobně, a) ve rčení: jak se máš? a) vzhledem zdraví *quomodo vales?* dobře se mám (*bene*) *valeo*; β) vzhledem k p stavení atd. *quo loco sunt res tuae?* dobře se mám *bono loco sunt res meae, bene mecum agitur*; taktéž: měj se dobře! *vale!* věc se má tak *ita se habet*; *ita est*; m'j se věc jakkoliv *quoquo modo se res habet*; tak zajisté věc se má *ita vero res est*; má se to tak jako *eadem est conditio, quae etc.*; má se to jinak *alia conditio est (in iis u těch)*; b) = chováti se se *praebe* (*fortem* mužně), se gerěre; *agere (fortiter)*; m. se vliďte ke komu *facilem se praebere alui, liberaliter agere cum alio*; m. se ke komu ve všem tak *in omnibus rebus alqm ita tractare*; c) m. se k čemu *subire (laborem k dílu), descendere ad alqd*; nem. se k čemu *cunctari et tergiversari*; m. se k smrti *animam agere*; d) ve rčení: m. se na pozor před kým n. čím *cavere alqm n. alqd n. ne s konj.*; *videre ne s konj.*; m. se na péči *cavere ne* .; 2) neosobně: má se k čemu *res speciem alcs rei habet*; má se k vojně *res spectat ad bellum*, k dešti *nubilat n. nubilatur*.

míza, *alburnum*.

mizerný, = nešťastný *miser, perditus*; = špatný *malus, miser*; m. básník počta *malus, ineptus*; adv. *misere, male*.

mizeti, a) = tratiti se *evanescere*, = odtráněn býti *excuti*, = s očí se ztratiti *e conspectu abire*; m. (u porovnání k čemu) *alqa re obrui vixque apparere, obscurari nec apparere*; b) = odejiti *abire, discedere*; c) = pojít *perire, interire, sene-*

scere, tolli; mizí naděje *spes senescit*, čas *tempus transit*; mravnost mizí *mores corrumpuntur*.

mizina, *exitium, interitus; perniciēs*; = schudlost *accisae res; miseria*; na m. býti *in miseria esse n. versari, jacere*; na m. přivéstí koho *perdere alqm*; chtít i koho na m. přivéstí *perniciem moliri n. parare alui*; *de interitu n. exitio alcs cogitare*; na m. přijít *perire n. pessum ire*, vzhledem ku jmění *in miseriam incidere*; *ad inopiam redigi*, (o kupcích) *corruere*.

mlád, v. „mladý.“

mlád, = mládost, v. toto; = mláďata, v. násl.

mládě, *pullus*, m. p ů, koček, lvů a p. *catulus*; obecněji též *parvulus*.

mládenec, a) = mladík, v. toto; b) starý m. *caelebs*; c) družba *paranymphus*.

mládeneský, *juvenilis*; věk m. *adolescentia*; po m. = adv. *juveniliter*.

mládenectví, *adolescentia*, = neženatost *vita caelebs*.

mládež, *juventus*; n. konkr. dle poměru stáří *pueri, adolescentes, juvenes*.

mládí, v. „mládost.“

mladictví, v. „mládost.“

mladík, do 17. roku *puer*; od 17—25 *adolescens; juvenis* (= mladý muž).

mladistvý, *puerilis, juvenilis*; = útlý *tener*; m. věk *aetas puerilis*; adv. *pueriliter, juveniliter*.

mladiti, *juvenilem speciem reddere alui*.

mládnouti, *repuerascere*.

mládost, = věk mladý, vůbec *prima n. iniens aetas; aetas juvenilis*; zvláště: do 17. roku *pueritia*, do 25. roku *adolescentia*; do 40. roku *juventus*; od m., z m. *ab adolescentulo, a pueritia, a pueris, ab ineunte aetate*; chyba *ineuntis adolescentiae vitium*; v m., často slovy *adolescens; adolescentulus, puer*; za mé m. *me parvulo n. puero*

mladý, a) u člověka: vůbec *non multorum annorum*; zvl.: m. chlapec *puer*; m. člověk *adolescens* (m. *Crassus Crassus adolescens*); m. muž *juvenis*; m. dívka *puella*; m. lid *juventus*; m. věk *aetas puerilis, adolescentia*; on jest na to ještě m. *aetas ejus ei rei non iam matura est*; vzhledem k starším říká se: *minor (nati)* o dvou, jichž stáří porovnáváme; avšak „mladší“ naprostě řečeno *junior*; m. pán (domácí) *herus minor*; b) u zvířat a) *pullus* na př. m. kůň *pullus equinus*; m. osel *pullus asininus*; β) klade se zdobně: m. pes *catulus, catellus*; γ) zvláštní slova: m. býk *juvencus*; m. kráva *juvenca*; mladé míti *fetus edere, procreare*; c) u jiných věcí: *novus*; m. víno *vinum novum*; m. město *urbs novella*.

mlaskati, *labris crepare*.

mlat, a) = kladivo, i co bojovné náčíní *malleus*; b) = humno, na němž se mlátí *area*.

mlatec, opiš slov. násl.

mlátiti, *frumentum terere, excutere*.

mlěky, adv. obyč. adj. *tacitus*; někdy adv. *tacite*; m. snášeti něco *alqd tacitum ferre*; ost. v. „mlčení.“

mlěni, *silentium*; mlčením pominouti čeho *silentio n. tacitum praeterire alqd*; učiniti sobě m. *silentium imperare*.

mlěnlivost, *taciturnitas*.

mlěti, *tacere, silere*; mlč! *tace! quiesce!* m. s čím n. čeho *tacere de alqd re; reticere alqd*; m. k čemu *tacere ad alqd; tacitum audire alqd*; nemohu m. k tomu, co pravíš *istud a me tacitum non feres*; syn nemlčel k tomu, co otec pravil *illud pater non tacitum a filio tulit*.

mléčnatý, *lacteus*.

mléčný, *lacteus*; m. cesta *orbis lacteus*.

mléko, *lac*; bílý jako m. *candidus, lacteus*

mlha, v. „mhlá.“

mliti, *molere*; *molā terere n. frangere*.

mlsání, *liguratio*.

mlsatí, *ligurare alqd*.

mlsavý, *liguriens; cupes*.

mlska, pl. *mlsky cupedia, bellaria (-orum)*.

mlsnost, *liguratio; cupedo; gula*.

mlsný, v. „mlsavý.“

mluva, a) = řeč *vox, loquendi facultas; oratio*; b) způsob mluvení a) národní *lingua*; β) jednotlivce *genus dicendi, oratio; dictio*; krásná m. *oratio elegans*; střídavá m. *dialogus; diverbium*; m. obecná *sermo vitae communis*.

mluvěti, při vyjednávání *orator, interpres*.

mluvení, *locutio, sermo*; = co se mluví *oratio, sermo*; často postačí slova u „mluviti“ podána; způsob m. *locutio, usus loquendi; consuetudo (sermonis); vocabulum*; římský s. m. *consuetudo sermonis latini*.

mluviti, a) vůbec = hovořiti *fari*; dáti začínají m. *liberi fari incipiunt*; b) = myšlenky své slovy vyjádřiti *loqui*; řecky m. *graece n. lingua graecā loqui*; m. s kým *colloqui cum alqd*, mnoho n. dlouho *longum sermonem habere cum alqd*; m. ke komu *alloqui, compellare alqm*; d. bře m. *bene loqui*; m. po někom *repetere quae alius dixit*; zvl.: do větru m. *frustra verba consumere*; hrdě n. z vysoka, z pyšna m. *superbe loqui*; k libosti m. komu *loqui ad voluntatem alcs, assentari alcu*; nemluvě o jiných věcech *omissis rebus aliis*; zle, hanlivě m. o kom *secus dicere de alqd, male dicere alcu, de fama alcs detrahere*; za koho m. *defendere alqm v. causam alcs*; mluví se o tom všudy *omnium sermone haec res celebratur*; mluví

se o něm mnoho *multus est de eo sermo*; učeně m. o čem *disputare, disserere de re alqd*; neustále o témž m., jednu a tuž řeč m. *idem semper in ore habere*; do srdce n. k srdci komu m. *animum alcs movere*, do duše *graviter alqm movere*; c) = řečniti *dicere, orationem habere*, (za koho n. od koho *pro alqd*, proti komu *in alqm*, proti čemu *contra alqd*); *verba facere*; při svou m. *causam suam dicere n. defendere*.

mluvivost, *loquacitas*.

mluvivý, *loquax*.

mluvní, gen. *orationis n. dicendi*; m. okrasa *ornamentum*.

mluvnice, *grammatica*.

mluvnický, *grammaticus*; = mluvnice se týkající, gen. *sermonis (vitium)*.

mluvověda, *grammatica*.

mluvozpyt, *ars grammatica*.

mluvozpytec, *grammaticus*.

mluvozpytný, *grammaticus*.

mlýn, *mola*; pl. *molae* (= žernovy); *pistrinum* (stupníky); m. ruční * *mola versatilis*.

mlýnař = pán mlýna *qui pistrinum exercet*; *molitor* (kdo mele), *pistor* (kdo obilí v stoupách opichuje).

mnedle, v. „medle.“

mnich, † *coenobita, monachus*.

mniti, *putare, arbitrari, opinari*; sibi vědět; jakož mním *ut videmur* (do věty vložené); mní se slavným *illustrem se esse putat*; mní se něčím býti *videtur sibi alqd esse*; m. se jistým *tutum sibi videri*.

mnohdy, mnohdykrát, adv. *interdum, nonnunquam; saepe*.

mnohem, v. „mnohý.“

mnoho, v. „mnohý.“

mnohobozství, * *polytheismus*.

mnohokrát, adv. *saepe, saepenumero*; m. větší *multo major*; m. koho (dáti) pozdraviti *plurimam salutem dicere alcu*; m. děkovati *plurimas (quam maximas) gratias agere alcu*.

mnoholetý, *multorum annorum; grandaevus*.

mnohonásobný, *multiplex*; adv. *multum*.

mnohonohý, *multos pedes habens*.

mnohoruký, *multas manus habens*.

mnohoslabičný, *multarum syllabarum*.

mnohosmyslný, *ambiguus, variis modis interpretandus*.

mnohostranný, v. vědění *multarum rerum scientia*.

mnohovážený, *venerabilis*.

mnohovázný, *multum pollens*.

mnohověda, *qui multa et varia cognitione arripuit*.

mnohovědoucnost, *multarum et variarum rerum cognitio*.

mnohovláda, *multorum imperium*.

mnohý, 1) pův., vzhledem k počtu více méně valnému *multus*; *non pauci* (m. způsobem *multis modis* n. *vario modo*, mnohá dobrodiní *non pauca beneficia*); přidáno-li jiné adj. vlastnost naznačující, spojkou *et* spojeny bývají: m. vážné myšlenky *multae et graves cogitationes*; taktéž: m. učenci *multi et ii docti*; zvl. neutr. „mnoho“ a) co subst., α) = „mnohá věci *multa* (m. věděti *multa scire*); jak m. n. mnoho-li *quantum*; β) k naznačení množst. i a p. *multum* s gen. (m. obilí *multum frumenti*, velmi m. práce *plurimum laboris*); často adj. *multus* n. *magnus* (m. našich ustanovení *multa instituta nostra*, m. peněz *magna pecunia*, (a co jednotlivé mince) *multi nummi*; m. výborného *multa praeclara*, m. práce míti *multis occupationibus distineri*, m. radosti působiti komu *magnā laetitiae afficere alqm*); jindy jiné obraty: m. lidí *magnus numerus hominum*, též *multi* (*homines*); m. zlata a stříbra *magnum* n. *ingens pondus* též *magna vis auri argentique*, avšak též *multum aurum argentumque*; γ) ve rčení: jest nás m., velmi m. *multi*, *permulti sumus*; m. míti čeho *abundare re aliqua*; to má m. na sobě *id algo numero* n. *magni momenti est*; m. dáti na koho *multum tribuere alicui*, *magni aestimare alqm*; m. obcořati s kým *multum esse cum algo*; m. přemýšleti *multum cogitare*; o to on se m. nestará *hoc minime curat*; mnoho-li to dělá? *quantum est?* ost. úsloví, jako: m. platiti u koho a p., v. u těch kterých sloves; kompar. „více“, o. zvláště; b) adverbialně, ve rčení: o mnoho, mnohem *multo* (o m. lepší *multo melior*), *longe* (mnohem jinak *longe aliter*); na mnoho *perumque*; *magnam partem*, *magna ex parte*; *maximam partem*; 2) = některý *sunt qui* s konj. (mnozí mají za to *sunt qui credant* a p.); *non nemo*; *quidam*; jak m. *quotus quisque*; někdy stává u n^{ás} sing., v lat. však pl.: m. lotr *multi omnibus flagitiis cooperti*.

mnouti, *terere*; oči si m. *oculos terere*.

množení, *amplificatio*; *auctus*.

množiti, něco *augere*, (dár.) *multiplicare*, *commulare alqd*; = zvětšiti *amplificare alqd*; m. se *augeri*, *crescere*.

množství, a) = veliký počet *multitudo*; *numerus*, *frequentia*; m. lidu *multitudo hominum*; u velikém m. *magno numero*; b) vzhledem váhy a p. *vis*, *copia*, *pondus*; m. zlata, stříbra, obilí etc. *auri*, *argenti*, *frumenti vis*; *auri argentique magnum* n. *ingens pondus*; m. darů *abundantia munerum*.

moc, a) = možnost něco činiti *potestas*, *copia*, též *jus (alqd faciendi)*; plná m. *arbitrium*; *auctoritas*, ost. v. „plnemocen-

ství“; jest to v mé m. *in me n. in mea potestate positum est*; v m. koho býti *esse in potestate (et ditione) alicui*, míti *in potestate sua habere alqm*; zvl. = mohutnost, vydatě a mnoho působiti *opes*; *potentia*; *imperium*; nejvyšší m. *summa rerum*, vojenská *imperium*; svrchované m. dosíci *rerum potiri*; velikou m. míti *magnas habere opes*; *multum posse* n. *valere*; v ohledu politickém: nemíti m. *jacere*; moje m. tak daleko nesáhá *tantum non possum*; moc státu *opes*; b) = mocnost, síla *vis* n. pl. *vires*; m. míti *vim habere*; *vigere*, *valere*; se vši m. *omni* n. *summā vi*; *omnibus viribus* n. *quantum in me (te, eo etc.) est*; *summā ope*; žádnou m. *nullo modo* n. *pacto*; zázračná m. *vis mirabilis*; v m. své míti něco *imperio tenere, in potestate habere (alqm, regionem)*, *tenere (regionem)*; tp. vášně své v (své) m. míti *coercere, cohibere, continere cupiditates, imperare cupiditatibus*; sám sebe v m. míti *imperare sibi*, *continere* n. *coercere se ipsum*; hlas svůj v m. míti *vocem suam moderari posse*; v m. vejíti *valere* (o zákonech); c) = právo něco činiti *jus potestas (alqd faciendi)*; m. dáti komu k čemu *jus n. potestatem alqd faciendi alicui dare*, míti *jus n. potestatem alqd faciendi habere*; míti m. nad životem i smrti *potestatem vitae necisque habere*; nemám k tomu m. *id mihi non licet*; *ejus potestas penes me non est*; v m. svou uvést *in potestatem suam redigere alqd*; z m. úřadu s ého *jure* n. *auctoritate muneris mei*; moci zákona *ex lege*; d) = přesila, násilí *vis, violentia*; = nával *impetus*; moci užívati *vim adhibere*, proti komu n. m. provést *vim alicui afferre, inferre*; moci *vi* n. *per vim*; e) = bytost, moc nějakou mající *vis*; moc božská *numen divinum*; f) m. vojenská *copiae, exercitus*; brannou m. na koho se vrhnouti *vi* n. *armis alqm invadere*.

mocen, v. „mocný.“

moci, a) = býti s to *posse*, se slovem záporným n. obmezujícím také *queo*; někdy gerund. (sotva se mohlo uvěřiti *vix erat credendum*); moci zaplatiti *esse solvendo*; nemoci *non posse, nequire*; je-li „m.“ = vztahovati se, vliv míti *pertinere ad*.

(co by lid zachovati mohlo *quae ad salutem populi* n. *ad populum conservandum pertineant*); jindy však „m.“ co sloveso fraseologické vypouští se, zvl. ve rčení: nemohu pochopiti, slyšeti, viděti atd. *non intelligo, non audio, non video*; zdá se, že mohu doufati *sperare videor*; nemohu vzpomenouti n. pamatovati se *non memin*; nemoci štrpěti něco *non ferre alqd*; b) = smím *licet*; můžeš to učiniti

facias id licet; můžeš mi věřiti *crede mihi*; v obou případech v češtině někdy inf. schází; z místa moci *procedere posse*, nemoci *haerere in alqā re*; tudíž: c) mohu = j em mocen, silen *possum, valeo* (*multum*); nic nemohu *nilhil possum n. valeo*; mnoho m. *magnas opes habere, opibus n. auctoritate multum valere*; mohu něco učiniti *possum alqd facere*; mnoho mohu při něm *multum possum apud eum* (na př. *auctoritate, gratiā*); d) nemohu za to *non mea culpa est*; e) může býti *fieri potest* (že *ut*), nemůže *fieri non potest*; někdy konj. (kdybys prosil, m. býti, že bys obdržel *si roges, accipias*); může se státi n. býti, že ne — *posse se* záporným inf. (může býti, že se nevrátíš, že se neprobudíš a p. *potes non reverti, non ex-pergisci etc.*).

mocnár, *rex, princeps*.

mocnářství, *res publica*, (vzhledem k občanům) *civitas*, = říše *regnum, imperium*; vzhledem k mocnáři více méně neobmezenému: *civitas quae unius dominatu tenetur; imperium singulare n. regium; regnum; unius dominatus, tyrannis*.

mocnost, v. „moc.“

mocný, *mocen*, a) = moc a sílu mající *potens, pollens*, pro důraz se spojí *potens pollensque*; mocný vlivem, bohatstvím a p. *opulentus, opibus valens*; = velký *magnus* (*exercitus a p.*); m. stát *civitas opulenta n. ampla et florens*; m. národ *populus opibus valens*; velmi m. *praepotens; praepollens, potentissimus, opulentissimus*; m. král *rex potens n. opulentus*; m. výrok *auctoritas*, = rozkaz *imperium*; m. býti *potentem esse, opibus valere*, obecněji, o vlivu *multum posse n. valere*; mocnějšíším býti *maiores opes habere*, obecněji, o vlivu *plus posse n. valere*; velmi m. býti *magnas opes habere, copiis et opibus affluere*; na moři velmi m. býti *plurimum mari valere*; b) mocen čeho *potens n. compos rei alcs*; sám sebe m. *compos sui n. mentis*, = volný *liber, solutus*; m. (s) někoho *par alcuī*; c) = silný, vydatný *validus, firmus, robustus*; m. rukou *vi*; m. páže a bedra míti *corpore robusto esse*; adv. mocně = (s) *mocí magna vi; vehementer; valide*; m. působiti *multum dūr. plurimum valere (ad alqd)*; *magnam vim habere (in alqd)*, na koho *excitare alqm*.

močál, *palus*; v pl. též *aestuaria*.

močálový, -ovitý, *paluster (-ris, -e)*.

močiti, v. „načáčet“.

moda, *mos, consuetudo*; v m. býti *moris n. in more esse; more n. consuetudine receptum esse*; z m. vyjiti *obsolescere*; podle m. *more novo*.

moderní, *novus, recens* (nový); *hodie usitatus; qui nunc est* (nynější); adv. *more novo*.

modla, *deus fictus et commenticius*.

modlár, *qui deos fictos et commenticios adorat*.

modlářství, *cultus deorum fictorum n. falsorum numinum*.

modlení, *precatio*; veřejné, státem nařazené *supplicatio*.

modlitba, = modlení *precatio*; = slova modlitby *preces*; skroušená m. *supplicium*; obecná m. *supplicatio*; m. konati *precationem facere, precari*.

modliti se, *precari, preces n. precationem facere*; m. se (k) bohu *ad deum n. deum precari, deum orare n. invocare*, zač a deo *alqd precari*; obecněji *vota facere*.

modloslužba, v. „modlářství“.

modloslužebník, v. „modlár“.

modní, v. „moderní“.

modrooký, *caesius*.

modroost, *color caeruleus*.

modrošedý, *glaucus; caeruleus*; o očích *caesius*.

modrý, *caeruleus*, do černa *lividus*; modro *color caeruleus*.

modř, *color caeruleus*.

mohovitost, -tý, v. „zámožnost, -ný“, = jmění, v. toto.

mohutnost, *potestas, copia*; m. duševní *animi facultas*; m. myslná, v. „rozum“.

mohutný, = mocný *potens, pollens*, = veliký *ingens, magnus*; = bohatý *locuples, dives*.

mohyla, *tumulus*.

mok, *humor*.

mokrý, zevně *madidus*, u vnitř *humidus*; mokrý (o povětrí) *tempestas pluviosa*; m. býti *madere*.

mol, *tinea*.

monarchie, vláda monarchická, v. „mocnářství“.

mor, *pestilentia; lues*.

Morava, † *Moravia*.

Moravan, † *Morāvus*.

moravský, † *moraviensis*.

morní, m. *nemoc*, v. „mor.“

morous, *homo morosus*.

morový, m. rána, v. „mor.“

moruše, *morum*.

morušeň, *morus*.

moře, a) pův. *mare*; m. střední, u Římanů *mare nostrum*; m. velké n. vysoké *altum*; po m. *mari*; po m. plouti, pustiti se na m. *mare ingredi, navigationi se committere*; bitva na m. *proelium navale, pugna navalis*; pouze pro podívanou *naumachia*; město při m. *civitas maritima*, panství na m. *imperium maritimum*; obchod na m.

mercatura maritima; b) tp. m. světla *magna luminis vis*.
 mořiti, koho *vexare*, *cruciare alqm*, *dolore conficere alqm* (bol mne moří *dolore conficior*).
 mořský, a) = co v moři jest, k němu patří *marinus* (*deus, piscis, aqua, bellua*); m. lázně *aquae marinae*; b) = u moře n. na moři se nacházející *maritimus*; přístav m. *portus maritimus*; zátoka m. *sinus maritimus*; loupežník m. *praedo maritimus*, *pirata*; m. bitva *proelium navale*; m. nemoc *nausea*, dostati m. nemoc *nausea tentari*; hladina m. *aequor*; m. stát *civitas maritima*.
 mosaika, *opus tessellatum* n. *vermiculatum*.
 mosaz, *orichalcum*.
 most, *pons*, z lodí n. lodní *pons ex navibus junctis factus*; *rates et lintres junctae*; lodní m. na řece udělati *fluvium ratibus et lintribus jungere*; m. na řece udělati, vystavěti, klásti *pontem facere in flumine* n. *flumini injicere*, *flumen jungere ponte*; m. strhnouti *pontem rescindere*, *interscindere*, rozebrati *interrumpere*.
 mostní, m. kůl n. sloup *sublica*.
 mošna, žebrácká, tp. *mendicitas*; k m. žebrácké přiti, na m. přijti, dostati m. žebráckou *ad mendicandum descendere*.
 motyka, *rastrum*; *ligo*.
 motýl, *papilio*.
 moučnatý, *farinosus*.
 moučný, m. prach *pollen*.
 moudrost, *sapientia* (pravidlo m. *praeceptum sapientiae*; = opatrnost *providentia*, *prudentia*; *diligentia*).
 moudrý, *sapiens*; *sapientia praeditus*; moudrý (člověk) (*homo*) *sapiens*; = rozumný *prudens*, *sanus*; adv. *sapienter*; *prudenter*, *sane*.
 moucha, *musca*.
 mouka, *farina*; pěkná m. *pollis*.
 mouřenin, *Aethiops*.
 movitý, *mobilis*; m. jmění *res quae moveri possunt*; *res moventes*.
 mozek, *cerebrum*; člověk mdlého m. *homo habes* n. *obtusior animi acie*.
 mozol, *callum*.
 možná, v. „m. žný.“
 možnost, a) pův. *facultas* (m. zotaviti se *facultas sui colligendi*); *copia* (poskytnouti m. k čemu *copiam alcs rei facere alcu*); častěji však opsáno bývá slovy: *posse*, *feri posse*: nenabližím m. věci té *non intelligo, quomodo id fieri possit*; zapírám m. toho (= že se to státi může) *nego, rem fieri posse*, (= že tomu tak jest) *nego, rem esse*; b) = mohutnost, síla *facultas*; *vires*; podle své m. *pro viribus meis*; *ut potero*; *quantum possum*; pečuj dle m. o zdraví své *cura, quod potes, ut valeas*;

dle vši m. *omnibus viribus; quantum in me est*; to jest nad moji m. *hoc excedit modum virium mearum* n. *facultates meas*.
 možný, a) mohoucí býti *qui fieri potest*; dobytí města jest m. *urbs expugnari potest*; bude-li se věc možnou zdáti *si res facultatem habitura videatur*; m. učiniti něco *facultatem dare, facere alcs rei* n. *alqd fac i ndi*; u spojení s „všecek“: *quisquis*; všecka m. jména *quidquid nominum est* n. *inveniri potest*; všechny m. urážky *quidquid contumeliae excogitari potest*; ost. v. „všemožný“; zvl. fem.: „možná“ (věc) a neutr. „možno“, „možné“, α) s „býti“: uzdravení jest m. *valetudo restitui potest*; to není m. *id fieri non potest*; s toho jej svěsti není m. *ab eo deduci non potest*; to mi není m. *id quidem efficere non possum*; pokud mi m. *quantum possum*; není m., aby . . *fieri non potest, ut . .*; je-li m. ? (ironicky) *itane? ita vero?* (podivení) *quid ais?* m. že *fieri potest, ut etc.*, ně kdy též pouhý konj. (kdybys přičil, m. že bys bral *si roges, accipias*); není mi m., abych ne . . *facere non possum, quin etc.*, ost. v. „lze“; β) u adjektiv a adverbii, zvl. u superlativu adjektiv *quam* s adv. superl. n. *quantus maximus*, u superl. adverbii *quam* s adv. superl. n. *quantum fieri potest*: co m. největší počet *quam maximus numerus*; pochody co m. největšími Caesar do Gallie pospíchal *quam maximis poterat itineribus in Galliam C. contendit*; přijdu co m. rychle *quantā maximā potero celeritate* n. *quam celerime veniam*; co m. mnoho *quam plurimi*; co m. veliký *quam maximus* (s *possum* n. bez slovesa toho); vypravil co m. veliký počet vojska *quantas* n. *quam maximas potuit copias armavit*; b) = zámožný *locuples, dives*; adv. *možné* v. „všemožně.“
 mračiti se, pův. o nebi *nubibus obduc* (mračí se *coelum nubibus obducitur*; *tempestas ingruit*); tp. o člověku *frontem contrahere*.
 mračno, *nubes*; mračna vystupují, stahují se *coelum nubibus obducitur*; (důr.) *tempestas ingruit*; mračna přinášející *nubifer*.
 mrak, v. předch.; jest pod m. *coelum nubibus obductum est*.
 mrákot, -ta, a) = temnost *tenebrae, caligo*; b) pl. mrákoty = mdloby *subita animi defectio*.
 mramor, *marmor*; bílý co m. *marmoreus*.
 mramorový, *marmoreus*.
 mrav, *mos, consuetudo; institutum*; = zavedený obyčej *ritus*, vzhledem k náboženství *cerimonia*; dle starého m. *vetere consuetudine, more institutoque majorum*; jest m. *mos* n. *moris est* (s inf. n. *ut*); pl. mravy *mores*; porušení m., zkáza m. *mo-*

rum corruptela; při takém porušení m. *in tam corruptis moribus*.

mravenec, *formica*.

mravenčí, gen. *formicae* n. *formicarum*.

mraveniště, * *formicarum cuniculus*

mravnost, a) = jakost mravů *mores*; *morum ratio* n. *conditio*; b) = dobré mravy *honestas*; *pudor*; *mores*; m. skutku upíratí *negare alqd honeste factum esse*.

mravný, a) = k mravům se vztahující, gen. *morum* n. *moralis*; *ad mores pertinens*; m. čistota *morum probitas*; m. naučení *praeceptum veri rectique*; m. učení *morum praecepta*; *praecepta* n. *doctrina de moribus*; z m. stanoviska něco posuzovati *ad mores referre alqd*; m. náhledy něčí *quae quis de bono maloque sentit*; pouze m. důvody se řídití *nulla re nisi honestate duci*; m. cit *verecundia*; m. duch, m. cena *honestas*; m. svoboda *libertas animi*; m. život = mravnost *mores*; m. svět *honestas, virtus, mores*; b) = dobrých mravů *honestus, probus*: o osobě také *bene moratus*; m. život *vita honesta*; adv. a) opíše se, na př. jsi mravně zavázán, *toto cinitum est (debēs) hoc facere*; m. potupné *turpe*, m. počestné *honestum*; to jej musí m. zničit *hujus rei invidia ei conflagrandum est*; b) *honeste*; m. žítí *honeste* n. *cum honestate vivere*.

mravokárce, *ensor morum*.

mravopočestnost, -ný, v. „mravnost, -ný.“

mravouka, *morum praecepta*; *doctrina de moribus*; co zvláštní díl filosofie *moralis pars philosophiae*; zákon m. *lex veri rectique*.

mravověda, v. „mravouka.“

mráz, a) = tuhá zima *algor*, ledová *gelu*; (mírněji) *frigus*; mrazy *frigora*; zvl. padlý m. *pruina*; b) tp. = třesení se *horror*; m. po mně jde *horror me perfundit* n. *horresco*.

mrazení, *algor*, n. opiš slovy *frigore tentari*.

mravivý, *gelidus*; *frigidus*.

mrhač, -stvi, -ti atd., v. „marnotratník, -nost, marniti.“

mrcha, *cadaver* (též co přezdívká).

mrkev, *rapa*.

mrskati, koho metlou *caedere alqm virgis*; ost. v. „mrštití.“

mrštití, něčím *jacere, conicere, projicere alqd*, oč *allidere alqd alcu rei*; m. někým o zem *sternere alqm humi*; tp. okem n. očima po někom m. *oculos in alqm conicere* n. *convertere*.

mrštnost, *pernicitas, agilitas*.

mrštný, *pernix, agilis*; adv. *perniciter*.

mrt, na mrt, v. „docela.“

mrtev, v. „mrtvý.“

mrtvice, * *apoplexis* n. *apoplexia*; mrtvicí

raněn býti *apoplexi* n. *apoplexiā arripi, frangi*.

mrtviti, *enecare*.

mrtvola, *corpus mortuum* n. *mortui*, opovržlivé *cadaver*, vzhledem k pohřbení *funus*; m. něčí zprovázeti *funus alcs exsequi*; *funeris exsequias prosequi*; m. něčí do domu vnéstí *alqm mortuum in domum inferre*.

mrtvý, a) = umrlý *mortuus*; m. tělo, v. „mrtvola“; na po'y m. *semianimis, semivivus*; mrtví (v podsvětí) *inferi*; říše mrtvých *inferi, manes, umbrae*; v říši m. *apud inferos*; obět za m. *inferiae*; z m. povstati *ab inferis existere, in vitam redire, reviviscere, vitae reddi, vzkřísiti koho ab inferis excitare* n. *revocare alqm*; b) tp. *mortuus*; m. řeč *lingua mortua*; m. barva (= bez výrazu) *color languidus*; = pustý *desertus*; m. ticho * *vastum silentium*.

mrva, = částěčka *particula, atomus*, obecněji = „aličkost“ *assula*; = hnůj *stercus*.

mrvti, pole *stercorare agrum*.

mrzák, *homo debilis ac mancus*; *membris* n. *parte membrorum captus*.

mrzeti, koho *molestiam exhibere alcu*, *molestiā afficere alqm*; zvl. neosob.: mrzí mne něco *piget (taedet, poenitet) me rei alcs*, (život *vivere*); *aegre* n. *moleste fero alqd*; *molestum mihi est alqd*; všechno mne mrzí *stomachor omnia*; m. se nad čím, na něco *irasci, gravius commoveri alqa re*; *stomachari, indignari alqd*; *moleste* n. *aegre ferre alqd*; mrzí se na to, že *aegre illi est, quod etc.*

mrzkati, v. „mrskati.“

mrzkost, *turpitudine, foeditas*; = citění ošklivosti *taedium*; v m. mítí něco, v. „nenáviděti.“

mrzký, = ohavný *turpis, foedus*; *detestandus*; = podlý *illiberalis*; = hanebný, vzhledem k mravům *impudicus, incestus*; o ře ech a p. *obscoenus*; adv. *turpiter, foede*; *parum caste*.

mrznouti, = zimu cítiti *algere*; = zmrznouti *congelare*.

mrzout, *homo tristis ac morosus*.

mrzutost, *molestia, stomachus*; m. komu působiti *molestiam alcu afferre* n. *exhibere* (že mu ten spor velikou m. *spūsobil maximā se molestiā ex illa contentione affectum esse*); m. mítí s kým *altercari cum alqo*.

mrzutý, a) = mrzutost působící *molestus, ingratus*; m. věc *molestia, incommodum*; b) = nevrly *stomachosus, morosus, tristis*; m. býti, v. „mrzeti se“; adv. *moleste*; *aegre, aegro animo*.

mřeni, *mors, obitus*.

mřiti, *emori, mori*; hladem m. *inopia et*

fame premi; tp. m. milosti n. láskou *amore alcs flagrare n. confici*; m. po kom, za kým, čím *flagrare desiderio alcs*.
mříž, *cancelli, cathri*.
msta, *ultio*; *vindicta*; často slov. *ulcisci* (msty žádostivý *ulciscendi cupidus*, ze m. *ulciscendi cupiditate n. studio*); od m. n. pustiti *iram dimittēre n. omittēre*; m. ou hořeti *irā ardēre n. flagrare*.
mstitel, *ultor*; = trestatel *vindex (alcs rei)*.
mstiti, koho *ulcisci alqm, persequi injurias alcs*; m. čeho *ulcisci alqd, poenas rei alcs (pro re alqā, ob rem alqam) expetēre*; *vindicare alqd*, také *persequi, punire alqd*; m. smrti n. či (smrti vinníka) *parentare a/cui*; m. se na kom n. nad někým pro n. za něco *ulcisci alqm ob (propter) alqd; poenas repetēre ab alqo rei alcs n. ob alqd; vindicare in alqm*.
mstivost, *ulciscendi cupiditas; iracundia*.
mstivý, *ulciscendi cupidus; irae explendae cupidus; iracundus*.
mše, * *missa*.
mučení, = muka vůbec *excruciatio, carnificina*; = útrpným právem tázání *quaestio per tormenta; quaestio*.
mučidlo, vůbec *tormentum*; zvl. dle podoby své *equuleus, furca a p.*
mučirna, *carnificina*.
mučitel, *carnifex*.
mučiti, koho a) pův. *cruciatus alcui admo-vēre; cruciare, torquēre, excarnificare alqm*; b) = útrpným právem se tázati *tormentis quaerēre de alqo*; c) tp. *cruciare, vexare, torquēre, excruciare alqm*; podobně: m. se *cruciari, vexari*, bolestí *dolore*.
mudrácký, *qui argutiis delectatur*; o věci *captiosus*; adv. *sophistarum more; captiose*.
mudráctví, *argutiae*.
mudračiti, *argutiis delectari*.
mudrák, *sophistes, sophista*.
mudrc, v. „mudřec.“
mudrcský, v. „filosofický.“
mudrcství, *philosophia; sapientiae studium*.
mudrlantství, *argutiae*.
mudrosloví, v. „mudrcví.“
mudrování, *argutiae*.
mudrovati, o čem *argutiis alqd persequi*.
mudřec, *philosophus; sapientiae studiosus; sapiens*; největší m. *sapientissimus*.
můj, *meus*.
muka, *cruciatus, tormenta; dolor vehemētissimus*; mukami zahynouti *per cruciatum interfici*.
mumlání, *fremitus*.
mumlání, *murmurare; fremēre*.
museum, *museum*.
museti, *musiti*, a) o nutnosti vůbec, a sice: α) m. nevyhnutelně *necesse est, cogor s inf.; non possum non s inf. n. non possum, fieri non potest, facere non possum quin*;

tedy: musím jíti *necesse est abeam; cogor abire, non possum non abire, fieri non potest n. facere non possum, quin abeam*; β) méně důr. gerundivem n. rčením *opus est*; musíme jej zavolati *vocandus nobis est*; „m.“ jakožto sloveso fraseologické vypouští se, na př. *musel odbývatí trest poenas solvit*; musí bez něčeho býti *caret alqo*; *musel n. voliti cessit*; b) o nutnosti logické: *dubium non est, quin etc., quis dubitat, quin etc., quis negat, quin etc.* neb tvary *putandum, existimandum est a p.*; c) k naznačení povinnosti *debeo; oportet n. gerund. (musíš odejiti debes abire, oportet abeās n. te abire, abeundum tibi est)*; často k vyjádření povinnosti stává *esse s gen. (soudce musí nahlídnouti judicis est intelligere; musíš jíti tuum est abire)*; d) při naruživém vzvolání klade se *akk. s inf. že se to zrovna teď muselo přihoditi! hoc nunc maxime accidere!*
mušle, *concha*.

muž, a) vzhledem k pohlaví *vir*; *mas*, (m. mladý *adolescens*; m. v nejlepším věku *juvenis*); b) m., jakožto osoba, zvl. co do slabosti a p. *homo* (na př. *si vis homo esse*); c) m., hledíc k statečnosti a etnostem občanským *vir*: udatný m. *vir fortis*; učený m. *homo n. vir doctus*; buď mužem *virum te praesta*; m. nesmrtelný (co do slávy) *vir divinus*; mužové jako Cicero *Cicerones*, jako Plato *Platones a p.*; d) = voják *homo, miles*; často netřeba zvláště vytknouti: voják 20.000 m. *exercitus viginti millium*; padlo 1000 m. *mille homines in proelio caesi sunt*; e) = člověk — vůbec *homo*; výška m. *hominis altitudo*; často, zvl. před *qui* zájmenem *is*: m., jenž *is qui*; v. též „člověk“; na muže, (při rozdělování) *in singulos*; od m. k m. *viritem*; f) = manžel *maritus*; míti m. *nuptam esse (cum alqo)*; jíti za m. *viro nubere*.

mužnost, *animus virilis n. fortis; virtus; fortitudo*.

mužný, *virilis* (m. věk *aetas virilis*, též *aetas constans, confirmata n. media*), = udatný *virilis, fortis*; m. řeč *oratio virilis, gravis*; m. duch *animus virilis, fortis*; není mužné *non est viri etc.*; adv. *viriliter, fortiter; animo virili, ut vir*; mužně snášel bolest *dolorem tulit ut vir n. animo virili*; m. si vésti *virum se praestare*.

mužský, a) vzhledem k pohlaví *masculus, masculinus*; m. šat *vestis n. vestitus virilis*; b) věk m. *aetas constans, media, firmata, též aetas virilis*.

mužstvo, = mužové *viri*, (m. mladé *juven-tus*), = vojáci *copiae, milites*.

my, *nos*.

mýdlo, *sapo*.

mýlení se, *erratio*, co stav *error*.

mýliti, koho *facere ut erret alqs*; *fallere*, *in errorem inducere alqm*, = vytrhovati *perturbare alqm*; m. se *errare*; *per errorem labi*; *falli*, *animus me fallit*; velmi se m. *vehementer errare*, v čem n. na čem *in alqā re*; nemýlím-li se *nisi fallor*, *nisi me fallit animus*; ve své naději se m. *spes me fallit n. frustratur*.

mylný, *fallax* (m. naděje *spes fallax*; též = nepravý *falsus*; m. mínění *opinio plena erroris*; *error*; adv. *falso*; *fallaciter*.

myrha, *myrrha*.

myrta, *myrtus*.

mysl, a) = síla duševná, kterouž myslíme *facultas cogitandi*, *mens*; *ratio*; vůbec *animus*; myslí něco postihnouti *mente n. cogitatione comprehendere alqd*; m. roztržitá *animus aliud agens*, ostrá m. *acumen n. acies ingenii*; *ingenium acre*; ze vši m. *totā mente*; m. přiložiti k čemu *animus adjicere*, *applicare ad alqd*, = popíliti si *diligentiam conferre in alqd*, *curam ponere in re alqā*; na m. bráti něco *considerare*, *animo reputare alqd*; jiné na m., jiné na jazyku míti *aliud sentire et loqui*; *aliter sentire*, *aliter dicere*; na m. namátnouti se, přijíti, připadnouti *inducere in animum* (s inf. n. ut); *venit mihi in mentem* (s inf.); *alqd occurrit in mentem*, *occurrit animo*; na m. míti něco *in animo habere*, *moliri*, *cogitare* (*facere alqd*); dáti komu co na m. *subjicere alcui alqd*; bozi dali mu to na m. *dii eum in eam mentem impulerunt* (*eam mentem ei dederunt*), ut etc.; z m. vypustiti něco *mittere*, *omittere alqd*, starosti *curas abjicere*; v m. zachovati něco *memoriam alcs retinere*; b) = mínění *animus*, *mens*, *sententia*; jedné m. a vůle býti *consentire* (*cum alqo*); proměnění m. *commutatio animi*; c) o citu a vůli = srdce, duch *animus*; tu m. míti n. té m. býti *eo animo n. ita animatum esse*; po m. (vedle přání) *ex sententia*; k m. býti komu *ex sententia*, *ad voluntatem alcs esse*; *placere*, *probari alcui*; jak je ti k m. *quo animo es n. quid tibi animi est?* jest mi k m., jakobyh byl veliký zločin spáchal *videor mihi magnum facinus commisisse*; býti proti m. komu *displicere*, *molestum n. odiosum esse alcui*; není mi v m. *in animo mihi non est*; *non cogito*, *nolo* (*alqd facere*); náchylnou a dobrotivou m. míti ke komu *benevolo animo erga alqm esse*; m. pobožná *religio*; zpanilá m. *liberalitas*; tichá m. *lenitas* (*animi*); *animus lenis*; malá m. *animus demissus*; *animi demissio*; *humilitas*; lehká m. *levitas animi n. animus levis*; v. „lehkomyslnost“; veliká m. *animi magnitudo*; muž veliké m. *vir magnanimus*;

větší m. býti *majorem animum* (o více osobách *maiores animos*) *habere*; m. dodati komu *animum addere alcui*, *animum alcs confirmare*; m. nabyti *animum capere*, *colligere*; na m. klesnouti, mysl potratiti *animum demittere*, *animo deficere*; těžce na m. své nésti něco *aegre ferre alqd*; zvl. m. = rozpoložení mysli *animi affectio n. habitus*; dobrá, utěšená, veselá m. *animus hilaris*, *hilaritas*, = humor *lepos*; těžká m. *animus tristis maestusque*, *tristitia*, mírněji = špatné rozpoložení *animus difficilis*, *morositas*; býti m. dobré atd. *bono n. hilari animo*, *laetum*, *bene affectum esse*; buď dobré m. *fac bonum habere animum n. bono sis animo*; m. dobrou atd. sobě dáti, vzíti *spem concipere*, *in spem erigi n. adduci*; špatné m. *male affectus*, *stomachosus*; takové m. *sic animo affectus n. paratus*.

myslitel, *philosophus*.

myslitelný, *quod cogitari potest*.

mysliti, a) vůbec: *cogitare*; v otázce: co myslíš o...? v. Vojáč. Ruk. §. 83, c); b) m. si (sobě) *cogitare*, *animo comprehendere*, *figere alqd*; myslí si že... *fac*, *finge* s akk. a inf.; boha není možná jinak si mysliti *deus aliter intelligi nequit*; nikdo si nesmí m. *nemini in opinionem venire debet*; myslím si, že jsem byl chytrý *videor mihi satis prudens fuisse*; zvl.: mnoho o sobě m. *nimiam de se habere opinionem*, *magnifice de se sentire*; *multum sibi arrogare*; tudíž c) = domnívati se, míuiti, v. tato; „myslím, že by“... někdy pouhým konj. (kdybys prosil, m. že bys obdržel *si roges*, *accipias*); d) m. na něco, α) = na myslí přemítati *reputare*, *cogitare*, *considerare*, *in animo versare alqd*; β) = zpomínati si nač *remisisci*, *recordari*, *meminisse rei alcs n. alqd*; m. na koho *cogitare de alqo*; γ) = v záměru míti něco *cogitare*, *animo agitare alqd*, (je-li záměr obtížný) *moliri alqd*; na útěk m. *fugam moliri*; na něco zcela jiného m. *longe alio spectare*; e) dobře s kým m., v. „smýšlet“.

myslivec, *venator*; výtečným m. býti *fortiter venari*.

myslivecký, *venatorius*; pes m. *canis venaticus*; adv. *venatorum more*.

myslivost, myslivectví *venatus*.

myš, *mus*.

myši, *murinus* n. gen *muris*.

myška, *musculus*.

myšlení, *cogitatio*; = přemýšlení *meditatio*; často slovy u „mysliti“ podanými; = myšlénka v. násl.

myšlénka, *cogitatio*, v pl. *cogitata*; myšlénky něčí *quae quis cogitat*; býti v myšlénkách *in cogitatione defixum esse*; m. pojeti

cogitationem concipere; cogitare; své m. vyjevití aperire mentem suam, dicere quod sentias; m. své obrátiti nač cogitationes conferre in alqd; m. pobromadě míti intentum esse ad alqd; nemíti aliud agere, non consistere mente; učinil jsem to v myšlénkách aliud agens feci; tudíž m. α) = nápad repentina n. subita cogitatio; mám zvláštní m. venit mihi in mentem alqd; ost. v. „nápad“; β) = předsevzetí consilium, mens; to mne přivedlo na m. inde mihi natum est consilium; přivéstí koho na m. adducere alqm ad consilium, (radou) suadere alcuí alqd, auctorem esse alcuí rei alcs; odstoupiti (od) nějaké m.

omittere, abjicere consilium; γ) = výrok sententia, dictum; δ) = náhled sententia; máme stejné m. idem sentimus, nemáme non idem mihi videtur quod tibi; na jiné m. přijíti sententiam mutare.

mýti, lavare, abluere alqd; m. se lavari. myti, lavatio.

mýtiti, (stromy, lesy) exstirpare alqd.

mýto, v. „clo.“

mzda, merces; pretium; m. za dílo manus pretium; = odměna praemium; merces; = trest poena; merces, v. „odplata“; = plat merces; = žold stipendium.

mžik, ve rčení: mžikem extemplo, subito.

N.

Na, praep. 1) s akk. k naznačení a) prostoru *in* s akk., (na ulici jíti *in publicum prodire*); tp. na oči přijíti komu *venire in conspectum alcs*; často adj. *adversus*: vojsko na návrší vésti *copias in collem adversum subducere*; u sloves „pověsiti nač“ a p. stává *de n. ex s abl.* (na strom *de, in, ex arbore suspendere*); u sloves „postaviti, stavěti“ *collocare, ponere* a p. klade se *in s abl.*; někdy zvl. k naznačení cíle pouhý akk. n. podobný obrat: na venek jíti *rus abire*, na zem padnouti *humi cadere*, jíti na koho *petere alqm*, čekati na koho *opperiri alqm*, a p., v. ta která slovesa; tp. ve rčení: přišla na to řeč *mentio de ea re incidit*; přišel na to *incidit in eam rem*; zvl. „až na,“ α) pův. *usque ad* neb *in*; β) = vyjma *prae-ter* neb *excepto eo*, v. „vyjma“; avšak „na“ = „za“ k na načení hromadění *super s akk.*; hřích na hřích páchatí, mrtvoly na mrtvoly vršiti *alia super alia*; *facinora edere, aliud super aliud funus cumulare*; jindy stává v témž smyslu *iterum atque saepius*: posla na posla posílati *nuntium alium ex alio n. nuntium iterum atque saepius mittere*; b) směru mysli přátelského (*erga, in*), nepřátelského (*contra, adversus*) ke komu: laskav na koho *liberalis erga alqm*, táhnouti na koho *proficisci contra alqm*; c) příčiny a pohnutky, obyč. pouhý *abl.* někdy *ad*: na tvé slovo *te auctore, tuo consilio*, na mé, tvé odpovědání *meo, tuo periculo*, na moji prosbu to učinil *precibus meis commotus id fecit*; v. „k“ c), d); podobně d) k naznačení cíle a konce *in s akk. ad*; na ten cíl a konec *ad eum finem*; na to (= k tomu účelu) *ad hoc, ob id, ob eam rem, eā re*; na škodu obce *cum detrimento publico*;

dáti peníze na sochu, na chrám *pecuni- am decernere in statuam, ad templum*; na zármutek rodiny *in familiae luctum*; obilí na zimu *frumentum in hiemem*; na nic dobrého to nevyjde *ex hac re magna incommoda nascentur n. orientur*; často stává *dat.*: výživu na cestu dáti *sumptum viae dare*, na škodu býti *detrimento esse alcuí*, na znamení, na důkaz *documentum, argu- mento*; po slovesech pohyb znamenajících stává *sup. n. gerund. n. věta účelná*: na lov, na dříví jíti *ire venatum, lignatum* (o vojínech, jindy:) *lignum petere*; na smrt raněn, nemocen a p. v. „smrt“; e) na = pro, k naznačení prostředku v. „pro“; f) na = u porovnání *pro s abl. n. ut*: hranice příliš těsné na lidnatost země *fines angusti pro multitudine homi- num*; na Thebana byl dosti učený *doctus erat, ut Thebanus*; na ody časy *ut tempo- ribus illis, ut tum res n. tempora erant*; na nás *ut apud nos*; podobně: h) = vzhle- dem k čemu a, *ab*: míti nouzi na špiži *laborare a re frumenta*; silen na jízdu *firmus ab equitatu*; ch) u slov míru zna- čících: vzdálí, ztlouští a p. v. tato slova; i) když se má vytknouti čas určitý n. neurčitý: *in, sub, ad s akk.*: na večer *ad vesperum*; na čas opanoval město *ali- quod tempus, aliquamdiu urbe potitus est*; na krátký čas *ad tempus breve*; na ten čas *nunc, in praesentia*; *ad id tempus*; na jaro *sub tempus vernum*; ucházeti se o konsulát na budoucí rok *consulatum in proximum annum petere*; na pokynutí *ad nutum*; úřednictvo volí se na rok *magi- stratus creatur annuus*; na dané znamení *signo dato*; na první pokřik *primo cla- more audito*; dlouho na noc *in multam noctem*; na mnoho let napřed předpově-

díti *in multos annos praedicere alqd*; obzvl. na to *deinde, tum*, = později *post*: dva roky na to *biennio post*; nedlouho na to *paulo post*; v následujících na to dnech *reliquis deinceps diebus*; k označení terminu stává *ad*; k) k udání čísla = asi, okolo *ad, circiter* (adv.); bylo jich tam na 200 *circiter ducenti ibi erant*; na 800 lidu zabito *ad octingenti homines caesi sunt*; na tisíce *millia* (s gen.), na sta *centeni*; má-li se zároveň vzdálenost vytknouti, klade se *a* neb *ab*: rozbiv tábor na 15.000 kroků *positis castris a millibus passuum XV.*; asi na 2000 kroků *a millibus passuum circiter duobus*; l) při rozdělování *in*: Gallia rozdělena jest na tři díly *Gallia divisa est in partes tres*; na den *in diem*; na muže přišlo 400 denarů *in singulos milites quadringeni denarii dividebantur*; m) k naznačení způsobu *ad* neb *in*, často pouhý *abl.*: na ten způsob *ad* neb *in hunc modum, hac ratione*; na ten smysl neb rozum, na ta slova mluvil *in hanc sententiam locutus est; haec dixit; hanc orationem habuit*; množství podobných rčení (na hlas, na darmo, na novo, na dluh atd. atd.) v. u dotyčných slov; sem patří též: na jednou *simul, una*; zaplatiti na denar *ad denarium solvere*; 2) s lokálem, a) o místě *in* s *abl.* (na hlavě, na krku *in capite, in collo*); má-li se povrch vytknouti *super*; na vodě *super aquam*; jindy pouhý *abl.*: jeti na koni, na voze *equo, curru vehi*, seděti na k. *equo insidere*; na venkově *ruri*; někdy jiné předložky: na pravém křídle *a dextro cornu*; na řečništi *pro rostris, pro suggestu*; jindy „na“ = „ležící na“ v lat. part. se vyjadřuje strom na cestě *arbor itineri apposita*; tvrz na řece *castellum flumini appositum*; tudíž tp.: na starosti mám co *alqd mihi cordi (curaeque) est*, na paměti *memoriā teneo alqd*, na vůli *liberum (integrum) mihi est*; b) u sloves: žádati, vyhledávati, chtíti, prositi a p. osoba, na níž se co žádá atd. stává v lat. v *abl.* s *a, ab*: něco na kom žádati . . . *poscere, postulare, flagitare . . . alqd ab alqo*; to na bohu obdržel *id a deo accepit*; c) k vytknutí závislosti, ve rčenicích: učiním, což na mně jest *quantum in manu (potestate) mea fuerit, quantum potuero, faciam*; na bohu jest *in deo positum est*; to na vůli jeho (postaveno) jest *hoc a voluntate ejus proficiscitur, id ei integrum, liberum est*; na tomť jest *multum n. magni interest*; co na tom? *quid refert?* (též s následným *utrum* etc.); tu na jiném nebylo nežli . . . *aliā viā consilii invenire non poteram, quam . . .*; d) o stavu, v jakém co jest: dům jest na sboření

domus collapsura videtur; dcera jest již na vdání *filia matura n. nubilis est*; na tomť jest, že . . . *prope est ut n. non procul abest, quin . . .*; jest na době, abychom šli *tempus est abire*; e) o zaměstknání a obírání se s čím a současně činnosti: na obědě *super coenam*; na skutku postižen jest *in manifesto facinoreprehensus est*; na potkání *occurrens, obviam veniens*; f) o vztahu = vzhledem *ad* s *akk.*, *de* s *abl.* neb opsáním: *si illud spectes, ratione habita rei alcs*; zvl.: na tom *hac in re, in eo, in hoc*; na tom zle mi činíš *hoc inique in me facis*; podobně: na penězích pokutovati *multare alqm pecuniā*; na hrdle trestati *capitis supplicio afficere alqm*, a p. rčení, která v. u dotyčných slov. neb v Gramm.; h) v prosloveních: na na větším díle *maximam partem*; na mnoze *magnā ex parte*; na živě býti *vivēre a p.*, která v. u těch kterých subst. neb adj. nabádání, *incitatio, impulsus*; nabádáním koho *alcs impulsu, auctore alqo*.

nabádati, v. „nabídnouti.“

nabarviti, v. „obarviti.“

nabažiti se, čeho *alqa re satiari*; nabažil jsem se toho *satiatus me tenet ejus rei, taedet me ejus rei*.

náběh, *incursus, impetus*.

naběhlý, *tumidus*, n. býti *tumēre*.

naběhnouti, nabíhati, a) n. nač, pův. *impingi alcuī rei* (= napíchnouti se), *allidi ad alqd* (= vraziti nač); n. na koho, pův. *incurrere in alqm*, tp. nabíhati na koho (nepřátelsky) *incurrere, incurcare, irruere, impetum facere in alqm*, (dotíravě) *crebro interpellare alqm, molestum esse alcuī*; b) intr. = opuchnouti *tumescere, intumescere*; c) n. se = unaviti se během *fatigari currendo*; d) n. si u koho *male accipi ab alqo*.

naběhnuti, = oteklina *tumor*; ost. opiš slov. předch.

nabídnouti, nabizeti, nabádati, a) n. koho k čemu *hortari, impellere, excitare alqm ad* neb *in alqd* neb *ut faciat alqd*; n. koho proti komu *incitare alqm in alqm, accendere alqm contra alqm*; b) n. komu co *offerre, deferre alcuī alqd* na př. *honorem, munus úřad*; své služby k čemu n. komu, v. dole „n. se“; výminky n. *conditiones ferre*; bitvu nepříteli n. *potestatem (copiam) pugnandi hosti facere*; místo něčí n. komu *alqm in alcs locum invitare, vocare*; 2) n. se komu k čemu *operam suam alcuī ad alqd deferre, offerre, polliceri, profiteri; promittere, recipere alqd, recipere et polliceri alcuī alqd*; n. se komu za vůdce *ducem se offerre alcuī, za pomocníka k čemu se profiteri adiutorem ad alqd*.

nabídnutí, *quod aliquis offert; conditio*; n. k sňatku *conditio (uxoria)*; n. přijati *conditionem accipere, ad conditionem accedere* neb (po dlouhém zdráhání se) *descendere*.
nabiliti, *dealbare alqd.*

nabírání, (vody) *haustus*; obyč. však slov. *haurire*.

nabíratí, v. „nabrati.“

nabiti, komu *verberibus caedere alqm*; n. = naplniti, *nacpati*, v. tato.

nabizeti, v. „nabídnouti.“

nabobtěti, *tumescere*.

nabodnouti, něco nač *figere alqd re alqz.*

náboženský, gen. *sacrorum* neb *religionis*; válka n. ** bellum sacrum*; záležitosti n. *res divinae*; obyčej n. *religiones*.

náboženství, a) = nábožnost *pietas, religio*; b) = víra *doctrina*; *ratio rerum divinarum*; svoboda v n. ** libera de deo quid velis credendi, eumque quo ritu velis colendi potestas*; válka pro n. ** bellum sacrum*.

nábožnost, *pietas, religio (erga deos)*.

nábožník, *pietatis (erga deum) simulator*.

nábožný, o osobách *pius (erga n. in deum)*; *religiosus*; (byl muž velmi n. *magna sanctitatis laude florebat*); o věcech *sanctus; religiosus*; n. obyčej *religio*; adv. *pie, religiose*.

nabrati, nabíratí, čeho *sumere alqd*; vody n. *aquam haurire (e puteo)*; tp. n. koho *perstringere, cavillari, exagitare alqm*; n. se čeho *sumere alqd*.

nabytek, 1) = nabyté jmění vůbec *bona (parta)*; 2) zvl. = nářadí *supellex; instrumenta*; dům n. opatřený *domus instructa*.

nabyti, *comparatio*; lehee k n. *parabilis*; častěji však slov. násl.

nabyti, nabývati, čeho *parare, comparare, parere (sibi) alqd*; *quaerere, haurire*, (zvl. namáháním) *acquirere (sibi) alqd*; častěji tp. *invenire (laudem, gloriam)*, *colligere (famam benevolentiae)*, *conciliare sibi (amorem ab omnibus)*; zraku n. *oculis uti coepisse*; jmění n. *rem quaerere*; *facere magnas pecunias (ex metallis)*; opět n. *recuperare alqd*; přísl.: jak nabyt, tak pozbyl *male parta male dilabuntur*; síly n. *vires colligere, viribus firmari*; srdce n. *animum capere, animum suum* neb *se confirmare*; tím srdce nabyv *his rebus erectus*; opět srdce n. *se recolligere* neb *recolligi*; naděje n. *spem concipere, in spem venire*, na dosažení království *regni obtinendi*; nabyv času *spatium nactus*; n. útěchy *solatium invenire*; rozumu opět n. *ad sanitatem reverti*; vítězství n. *victoriam reportare*; *vincere*; vědomostí o čem n. *didicisse alqd*; slávy n. *laudem sibi quaerere*, přesvědčení *persuadetur mihi*;

n. větší moci, vážnosti *crescere opibus, gratiā*; vyptáváním n. přesvědčení *reperire in quaerendo*.

nacpati, něco čím *farcire, refecire alqd re alqz*; n. se jídlem a pitím *cibo et potione se implere*.

nač, adv. a) tázací *quo? quorsum? quid? = k čemu? ad quamnam rem? cuinam rei?* n. mnoho slov? *quid multa?* n. (to neb ono dělati) *quid necesse est (id facere)?* b) vztažné *ad quam rem, cui rei*; nemá nač živ býti *non habet unde vivat*.

načby, adv. v. „nač.“

načekati se, *diu expectare, manere*, na koho *diu opperiri alqm*.

načelnictví, *principatus; primae (partes)*; držeti *principatum obtinere*.

načelník, *princeps; dux*.

načerpání, vody *aquam haurire*.

načež, adv. k naznačení postupu děje *deinde, tum*; často obraty: *quo facto; quā re cognitā, auditā a p.*

načiní, a) = k provozování řemesla, obchodu *instrumenta* (mn. dy též sing. *instrumentum*); n. polní *instrumenta villae* neb *agrorum*; b) = nádobí, n. kuchynské *vasa*; n. sbíratí *colligere vasa*; c) = nářadí domácí *supellex*; = potřeby *utensilia*; podobně: lodní n. *quae ad usum navium pertinent; armamenta; arma*; loď všim n. opatřená *navis omni genere armorum ornata*.

načiniti, v. „nadělati.“

načísti, = načítati *numerare, dinumerare alqd*; = čísti, ve rčení jako: nemohu se dosti n. *satiari non possum legendo*.

načítí, něco krájením neb řezáním *incidere alqd*; ost. dostačí opsání slovesem *coepisse s příslušným slovem*.

nad, praep. 1) s instrum. a) k označení místa *supra, super s akk.* (nad zemí *supra terram*); = u *ad s akk.*, v. „u“; napsati něco nad čím *superscribere alqd*; nad ohněm táti *igne subjecto tabescere*; nad někým býti, státi *supra alqm esse, superiorem esse alqo*; tudíž tp.: nad někým vystavenu, postavenu býti *alcui praeesse, praepositum esse*; dohlídku míti, panovati nad kým a p. v. „dohlídka“ „panovati“ atd.; b) k označení příčiny u sloves pohnutí duševních *de* neb pouhý *abl.*, též *propter s akk.* plakati nad čím *flere de alqa re*; ost. v. u sloves podobných; 2) s *akk.* a) o prostoru, na otázku kam? *ultra; trans s akk.*; b) k označení přílišnosti *supra, praeter s akk.*; nad míru *praeter, supra modum*, nad míru veliký *omnium longe maximus, ingenti magnitudine*; nad potřebu *abunde*, toho mám *mihi magna ejus rei copia est*; nad obyčej

praeter consuetudinem, extra ordinem; nad obyčej veliký *solito major*; v. „obyčej“; tudíž c) k naznačení přednosti *prae* s abl., *ante, praeter* (*ceteros*); nad jiné *ante, praeter alios* n. *ceteros* na př. ctíti koho *colère alqm*; nade všecko *maxime*, ctíti koho *alqm praeter ceteros omnes colère*; následné adj. stává v superl.: nad jiné milý *ante alios carissimus*, nad všechny jiné *unus omnium carissimus*; řečnictví jest věc nad jiné n. nade všechny jiné těžká *eloquentia res una est omnium difficillima*; podobně stojí-li v češt. komp. neb superl.: nad jiné moudřejší, nade všechny nejmodřejší *omnium sapientissimus*; z pravidla však klade se po kompar. v lat. abl.: přátelství, nad něž nic nemáme krásnějšího *amicitia, quā nihil melius habemus*; sladší nad med *melle dulcior*; ost. v. „než“ 2); obzvl. míti co nad koho *praestare alcuī re alqā, alqd prae alqo* neb *aliis praecipuum habere*; jak se pojí ostatní slovesa, výbornost a znamenitost naznačující, jako: předčítí, vynikati atd., v. tato slova; d) nad to, a) = než to *supra, ultra*; nad to nic není *nihil ultra esse potest, nihil supra potest (esse)*; β) = k tomu *praeterea, ad hoc*; *accedit quod* s ind. (zřídka *ut* s korj): nad to bolelo je *accedebat, quod dolebant*; v. „mimo“; je-li „nad to“ = více, ještě ví e *acrius* (rozněcovali mne n. to mužové, kteří . . . *acrius me incendebant ii, qui . . .*); e) k na značení bromadění *super*: dobytí vítězství nad vítězství *victoriam super victoriam reportare*; marnost n. marnostmi *vanitas vanitatum*.

nadání, (od slovesa „nadati“), = vlohy, duch a p., v. tato slova.

nadání, (od slovesa „nadíti se“), = očekávání, naděje *expectatio, opinio, spes*; proti n., mimo n. *praeter* neb *contra expectationem* neb *opinionem*; *praeter spem alcs*; mimo vše n. *praeter opinionem omnium*; v. též „nadíti se“; něco dopadlo mimo n. *alqd praeter opinionem cecidit*; *aliter cecidit alqd ac putabam*; to mne mimo n. potkalo *id mihi necopinanti (insperanti) accidit*; překvapila je proti n. zpráva, že . . . *spe celerius allatum est* etc.

nadaný, *ingeniosus*; *magno ingenio praeditus*; nadaný člověk *homo magni ingenii*; n. býti, též *abundare ingenio*.

nadarmo, v. „darmo.“

nadati, nadávati, a) n. co, koho *munerari, donare alqm, čím alqā re*; b) n. komu = přezdívat *vocare, appellare alqm*; lhářů komu n. *alqm appellare mendacem*.

nadávek, *quod additur, adjicitur*.

nadávká, *maledictum, probrum*.

nadběhnouti, koho (komu) *antevenire alqm*. nadbytek, *reliquum*; *quod restat*; = co jest zbytečného *abundantia, affluentia*; *copia*; nadbytkem *abunde, abundanter*.

nadětý, v. „neobyčejný.“

naděje, *spes* též s dodatkem *bona*; n. čeho, k čemu, o čem *spes alcs rei*; mnohdy i *opinio, expectatio*; mimo n., proti vši n. *praeter spem, contra ac sperabatur*; v. „nadání“; v té n. býti, n. míti *spem habere* (v kom *in alqo*), *sperare*; *esse in spe, spes me tenet (fore ut etc.)*; nemíti n. *desperare de (republica)*; *non sperare fore ut etc.*; dobrou n. sobě dáti *bene (recte) sperare, bonā esse spe*; dobrou n. míti o kom, n. vzkládati na koho, na kom, v koho, v kom *spem in alqo habere (poněre, reponěre, collocare)*; dělati neb činiti sobě n. nač *spem poněre in alqā re, venire in spem (auxiliū na pomoc, regni obtinendi na dosažení království)*; n. klásti v něco, vzítí z čeho *spem concipere de alqā re*; plnou n. míti *magnam in spem venire*; *confidere rei alcuī* neb *re alqā*; nadějí se kojiti, těšiti *confidere, sperare*; n. dodati, poskytnouti *spem dare*.

nadějný, *magnae* neb *bonae spei*; mladík n. *adolescens magnae, egregiae, summae spei* neb *eximia spe*.

nadejiti, nadcházeti, a) pův., n. komu *occurpare, praevenire, antevenire alqm*; *celeritate superare alqm*; b) tp. nadejde koho něco (nemilého) *attingit n. tangit alqm alqd* (na př. *cura*); *pertinet ad alqm alqd* (na př. *calamitas*); protivensství mne nadcházejí *mala fero, mala me consectantur*.

nadělati, v. „dělati“ a „udělati.“

nadělení, opiš slov. násl.

nadělití, *donare alqm re alqā*.

nádenník, *mercenarius (in diem conductus)*; *operarius*.

nadepsati, (knihu) *inscribere (librum)*.

nádhera, *magnificentia*; *cultus*; (vzhledem k velikým přípravám) *apparatus*; = zevnější lesk *splendor*, (vzhledem k výlohám) *sumptus*; = nádherný život *luxuria*; n. a sláva (při výkonu nějakém) *pompa ac celebritas*.

nádherný, a) = útrátný *pretiosus, magni pretii*; *sumptuosus, lautus, magnificus*; b) = rozkošný *magnificus, splendidus*; c) = pyšný *superbus, insolens*; adv. *pretiose, laute*; *magnifice*; nádherně sobě vésti *magnifice vivere*.

nadcházeti, v. „nadejiti.“

nadchnouti, koho tp. (= naplniti myšlenkou) čím *animum alcs n. alqm inflammare, excitare, imbuere, incendere*, božským duchem *mentem alcs divino spiritu inflare, tangere, concitare, incitare*; od boha nad-

chnut býti *spiritu divino inflari*; nadšen, v. zvláště.

nadíti, něco *explere, referre alqd*, v. „nacepati.“

nadíti se, = doufati *sperare, spem habere* (že přijde *eum venturum esse, fore ut veniat*); *expectare* (očekávati); naděje se *sperans, spe ductus*; n. se v mínění neb domnění svém *opinione praecipere alqd*; n. se čeho do neb od koho *sperare alqd ab alqo*; naději se do tebe, že budeš pilen *te diligentem futurum esse spero*; nenaděje se do tebe nic dobrého *nil boni a te sperat, metu it te*; přišel dříve, než jsem se nadál *opinionem citius venit*; udeřiti na koho dříve, než se naděje *alqm incautum* neb *imprudenter adoriri*; ničeho se nenadíti *imparatum esse*; zvl. vypouští se naše „n. se“ v úsloví jako: bitka strhne se prudší než vedle počtu zápasících nadíti se jest *proelium atrocius quam pro numero pugnantium editur*.

nadivati se, v. „dívati“; nemohu se dosti n. *nequeo satis spectare*.

nadiviti se, *mirari*; nemohu se dosti n. *nequeo satis mirari*; tomu nemohl jsem se dosti n. *illud admirari satis non potui*.

nadlehčiti, něco *levare, sublevare alqd*.

nadlokti, *lacetatus*.

nadmírný, v. „nemírný.“

nadmouti, nadýmati, nadouti, *inflare alqd*; tp. = pyšným činiti *inflare alqm*; n. se *inflari*; *intumescere*; velice se n. *agnos sibi spiritum sumere*; *fastu efferri*.

nadmutý, v. „nadutý.“

nádoba, hliněná *urna*, malá *urnula*; vůbec *vas*.

nádobi, v. „náčini.“

nadohyčejný, v. „neobyčejný.“

nadouti, v. „nadmouti.“

nadpis, *inscriptio*; *titulus*.

ňadra, *sinus*; *pectus*.

nadrobiti, čeho *interere alqd*.

nadržovati, někomu *alqm fovere, alcuí indulgere*; odporné straně n. *stare a parte adversa*; *adversus alqm facere* (proti komu býti).

nadsaditi, nadsazovati, 1) = cenu zvýšiti *nimum pretium statuere rei alcuí*; tudíž tp. vůbec: slovy zvětšiti něco *rem verbis augere, in majus extollere*, (u vypravování) *fidem superare, veritatem egredi*; *mentiri*; 2) = více podati za něco *alqo licente contra liceri*; *plus adjicere*.

nadsazování, sebe n. své osoby *nimia sui aestimatio*; ost. opiš slov. předch.

nadmýslný, *qui sub sensus non cadit, qui sensibus percipi non potest; cogitabilis* (= pouze myšlením pochopitelný); věci n. *res sensibus non subjectae*; v n. svět se pohroužiti *mentem a sensibus revocare*.

nadšení, a) n. básnické a p. *ardor* neb *inflammatio animi*; n. božské *afflatus* neb *spiritus divinus*; o obou též *impetus (divinus)*; b) = prudkost a úsilí *vis, contentio*; mluvíti s velikým n. *vehementissimam contentione animi dicere*; c) = horlivost v něčem *studium*, též s přídatkem *summum, acerrimum, ardentissimum* a p.

nadšený, nadšen, *divino instinctu concitatus; afflatus numine divino, instinctus divino spiritu*; býti n. pro něco *miro rei alcs amore flagrare*; adv. = s nadšením, v. toto.

nadutost, a) = pýcha *animus inflatus et tumens; superbia inanis; fastus*; b) n. slohu *inflatum orationis genus*.

nadutý, a) = hrdý *inflatus, tumidus*; n. býti *jactare se*, pýchou n. *superbiā inflatus*; b) n. sloh *oratio tumida, inflata*; adv. *superbe, arroganter, inflate*.

nadužiti, naduživati, čeho *abuti, male uti alqā re*.

nadužiti, *usus perversus*.

nadvláda, *summum imperium; summa potestas*, (opovržlivě) *dominatio*; mnohdy slovesem *dominari* (při n. rozkošnictví *dominante voluptate*); n. míti *summum imperium tenere*; n. nabyti *rerum potiri*; pod n. něčí býti *imperio alcs parere*; přijíti *cedere in imperium alcs*.

nadvorní, -ik, *atriensis*.

nadvoří, *cavaedium*.

nadýmati, v. „nadmouti.“

nadzdvihnouti, *tollere, extollere alqd*.

nadzemní, -ský, *coelestis; divinus*; bohové n. *superi*.

nafoukati, v. „nadmouti.“

nah, v. „nahý.“

nahaněti, v. „nahnati.“

nahaňka, = pobíhání *concursatio*.

náhled, v. „mínění.“

nahlédnouti, nahlížeti, a) do čeho, v co *inspicere alqd*, do kněh sibiylinských *adire libros Sibyllinos*; b) = vyrozuměti *intelligere, mente comprehendere alqd*; to snadno nahlédneš *id facile intelliges*; nenahlížím, proč bych... *non video, cur etc.*; ost. v. „vyrozuměti, srozuměti.“

náhlost, = nahnutost místa *locus praeceps*; tp. = kvapnost *festinatio*; zvl. = n. (mysli) = hněvivost *iracundia; animus in iram praeceps*.

nahluchlý, *surdaster*.

náhlý, a) = strmý *praeceps; praeruptus, abscissus*; b) = kvapný, (o osobách) *praeceps, festinans*; (o věcech) *subitus*; n. smrt *subita mors*; n. soud *judicium militare*; c) n. k hněvu = popudlivý *iracundus, praeceps in iram*; adv. a) *praerupte*; b) *praepropere*; *subito* (vzhledem k ději rázem nastalému), *repente* (vzhledem k po-

- zorovateli náhlosti překvapenému); *rap-tim*; c) *iracunde*.
- nahnati, nahaněti, nahoniti, čeho (na př. zvěře) *venando adipisci alqd*; tp. strachu komu n. *inijicere, incutere alcuī timorem; metum offerre, terrorem inferre alcuī*.
- nahniti, *putrescere*.
- nahnouti, nahýbati, *inclinare alqd*; n. se *inclinare se, inclinari*.
- nahnuti, *inclinatio*.
- naho, v. „nahý.“
- náhoda, *casus, fortuna*; slepá n. *fors*; *temeritas fortunae*; náhodou *forte, casu*; (důr.) *forte fortunā, casu et fortuito*; šťastnou n. *forte fortuna*; stalo se velikou neb zvláštní n., že . . . *magno accidit casu, ut etc.*; všecko pohnou n. stojí a jde *omnia forte fortuna fiunt, caeco impetu feruntur*.
- nahodilý, a) = co se přihodí, opiš slovy: *quod fit, accidit, evenit*; věci při tom nahodilé *ea, quae facta sunt*; b) = náhodou stálý *fortuitus; in casu positus*; n. bitka *pugna tumultuaria*; adv. = náhodou, v. „náhoda.“
- nahoditi se, *accidere, evenire, contingere*, v. „přihoditi“; o příležitosti a p. *offerri, dari; se offerre*; n. se k čemu *forte fortunā assistere*, komu *obvenire, obviam venire alcuī*; nahazuje se mi dobrá příležitost *opportunitas datur*; nahodil se případ *casus se obtulit*.
- náhončí, *minister, administer*.
- nahoniti, v. „nahnati.“
- nahost, nahota, a) pův. *nudum corpus*; o částech těla se opiše adj.: n. prsou *apertum pectus*, n. jedné strany *latus nudum, apertum*; b) tp. = ničemnost *vilitas; nequitia*; = slabost *imbecillitas*.
- náhrada, a) = co činnost *compensatio*; n. škody *restitutio damni*; b) = věc náhradou daná *quod ad damnum restituendum datur (solvitur atd.)*; n. žádati *res repetere*; za n. žalovati *alqm de repetundis postulare*; n. dáti, a p. v. „nahraditi.“
- nahraditelný, *quod compensari, resarciri potest; reparabilis*.
- nahraditi, něco *compensare alqd*, škodu, ztrátu *damnum, jacturam sarcire, resarcire, explere, compensare; reficere quae amissa sunt*, komu *damnum alcuī restituere*, šetrností n. co na příjmech chybí *quod cessat ex redditu, frugalitate supplere*; tp. *efficere, ut re alqa facile careamus*; Homer nám starší básníky nahraňuje *Homerum quum habeamus, superioribus facile caremus*.
- nahrnouti se, (kam) *concurrere*.
- náhrobek, *tumulus; sepulcrum* n. *monumentum sepulcri*.
- nahromaditi, čeho *cumulare, accumulare, coacervare alqd*; = sněsti *congerere alqd*.
- nahřáti, v. „ohřáti.“
- nahý, *nudus, apertus*; tp. n. meč *gladius strictus, destrictus*; do naha svléci *denu-dare, spoliare*.
- nach, *purpura*.
- nacházeti, v. „najíti“, neb „nalézti.“
- nachovati, jmění a p. *bona sibi colligere* neb *parare*.
- nachovec, *murex*.
- nachový, *purpureus*; n. roucho (*vestis*) *purpurea*.
- nachvat, v. „chvat.“
- nachýlený, *flexus, inflexus*; k sobě, proti sobě *pronus ac fastigatus; proclivus*; ost. v. „náchylný.“
- nachýliti, -ovati, něco neb čeho *flectere, inflectere alqd*; tp. n. svých uší komu *aures (též aurem) dare* neb *praebere, patefacere alcuī; faciles aures praebere alcuī*; n. koho k sobě *alqm* neb *voluntatem alcs sibi conciliare*; n. se *inclinare se, inclinari*, též (intrans.) *inclinare, vergere*; den se nachyluje *vesperascit; dies inclinat*; n. se ke komu *inclinare se ad alqm*; v. „nakloniti.“
- náchylnost, a) k něčemu *proclivitas, animus propensus ad alqd; studium rei alcs*, = chtění *voluntas*; n. k opilství *vinolentia*, k chlipnosti *libido*; n. míti, jeviti k čemu *propensum esse ad alqd, studio* neb *cupiditate rei alcs teneri*, nemíti *abhorre-re alqā*; b) n. k někomu *benevolentia; favor; studium alcs; propensa in alqm voluntas; animus* (moje k tobě *meus in te animus*).
- náchylný, a) k čemu *inclinatus, propensus ad alqd*; n. k nemoci nějaké *opportunist morbo alcuī, proclivis ad morbum alqm*; k odboji n. *cupidus novarum rerum*, býti *novis rebus studere*; b) n. k někomu *amicus alcuī, studiosus, cupidus alcs*.
- nachylovati, v. „nachýliti.“
- nachystati, něčeho *parare, apparare, praeparare alqd*.
- najatec, *mercenarius, conductitiis (miles)*.
- najatý, v. „najíti (najmouti).“
- nájem, a) = najmutí *conductio*; dáti v n. *locare, elocare alqd*; v n. vzít *conducere alqd*; v n. míti *conduxisse, conductum habere alqd*; v n. býti, bydliti *in conducto habitare*; n. žádoslivý *conducendi cupidus*; b) = plat z nájmu *merces habitationis*.
- nájemné, v. „nájem“ b).
- nájemní, *conductus (equus)*; n. vůz *rheda meritoria*.
- nájemník, = kdo něco najatého má *conductor*; n. cla *publicanus; qui portoria conduxit*; = podrub *inquilinus*.
- najeti, najmuti, *conductio*.
- nájezd, *incursio (subita), impetus repentinus; irruptio, incursus*; nájezdy činiti *irrum-*

pere, incurrere, impetum facere (in agros hostium).

nájezdník, praedo; neb opiš slov. předeh.

najímač, conductor; n. vojska *conquisitor*.

najímáti, v. „najíti (najmouti).“

najísti se, cibo satiari; famem explere; kdo se naj. dl. *epulatus; satiat, satur* (syt).

najítí, nacházeti, něco v. „naléztí“; n. čím = naplniti se, vniknouti kam, v. tato.

najítí, najmouti, najímáti, něco conducere, redimere alqd, lacino parvo, draze magno; n. koho k čemu *conducere alqm (mercede) ad alqd faciendum;* vojiny n. *milites conquirere, comparare, conducere;* n. něco komu *locare, elocare alcuí alqd;* n. se komu *operam suam alcuí locare, elocare.*

nákaz, -a, pestilentia; lues; tp. n. mravů *morum corruptela;* při takové n. mravů *in tam corruptis moribus.*

nakaziti, koho (nemocí) transferre morbum in alium; morbum contagione ad alios vulgare; býti nakažen *eadem vi morbi repleri;* tp. všechno jest nakaženo *omnia jacent corrupta* (o mravech státu).

nakažení, contagio; v. „nákaz.“

nakažlivý, quod latius serpit; nemoc n. *contagio morbi; pestilentia;* nemoc jest n. *morbis ad alios transit* neb *contagione vulgatur.*

náklad, a) = věc naložená, břímě onus; • *merces in navem* neb *plaustrum impositae;* b) = útrata *sumptus; impensa;* n. věsti, nésti *sumptus tolerare, nač sumptus facere in alqd;* vlastním n., na svůj n. *suo sumptu, suis sumptibus.*

nakládání, a) pův. opiš slov. „nakládati něco“; b) = zacházení: obyč. s adj.: zlé n. *injuria, mírně lenitas, urážlivé contumelia, vlnidné clementia, nehodné indignitas.*

nakládati, naložiti, a) pův. něco komu n. imponere alqd alcuí, onerare alqm alqā re; b) n. nač = náklad věsti na něco *insumere pecuniam in alqd, consumere pecuniam in alqā re;* ost. v. „vynaložiti“; c) n. (s) kým = zacházeti s kým *consulere in alqm, tractare, accipere, habere alqm,* obyč. s adv.: špatně *male, mírně leniter, ukrutně crudeliter* a p., těž *uti alqo* neb s příslušným subst. (milostivě n. s kým *clementiā uti in alqm* a p.); n. s kým dle práva *jure agere cum alqo,* nespravedlivě n. s kým *injustum esse in alqm* neb se *praebere alcuí;* jako s nepřítelem n. s kým *alqm pro hoste* neb *in hostium numero habere;* právě tak s tímto n. jako s oným *hunc eodem loco quo illum habere;* aby řekl, jak by s nimi n. měli *ut diceret, quid his (de his) fieri vellet.*

nákladní, onerarius; n. loď *navis oneraria.*

nákladný, sumptuosus; lautus, magnificus; adv. *magnifice; laute.*

náklonek, v úsloví: k n. přicházeti senescere, labare.

nakloněnost, v. „náchylnost.“

nakloněný, a) pův. o místnostech declivis (mírně n. leniter d.); b) tp. v. „náchylný.“

nakloniti, něco flectere, inflectere alqd; tp. ucha n., v. „nachýliti“; n. koho ke své straně *alqm in sententiam suam adducere;* n. koho (k) sobě *conciliare sibi alqm* neb *animum* neb o více osobách *animos alcs;* *alqm sibi bonum reddere;* n. srdce své ke komu *amore amplecti alqm;* dary sobě koho n. *capere alqm muneribus;* chtítí si koho n. *tentare alqm* neb *animum alcs;* 2) n. se *inclinare se, inclinari,* ke komu (láskou) *complecti alqm (amicitiā, amore, benevolentia etc.), jungere sibi alqm (familiari amicitia);* ost. v. „nachýliti.“

naklonnost, v. „náchylnost.“

nakochati, ve rčení: nemoci se něčeho n. delectatione alcs rei satiare non posse; ost. v. „kochati“

nakolik, v. „pokud.“

nákop, munitiones; opera.

nakořistiti, čeho praedari; mnoho n. *magnas facere praedas.*

nakoupiti, čeho coěměre alqd.

nakousnouti, admordere alqd; = ochutnati gustare.

nakřčiti se, contrahi; cogi.

nákres, primae lineae; = kresba pictura linearis; imago.

nakresliti, něco speciem neb formam rei alcs adumbrare, describere; do pisku něco n. *formas in pulvere describere.*

nakrmiti, v. „krmiti.“

nakrojiti, incidere alqd.

nakropiti, něco aspergere, conspergere alqd.

nakřiviti, něco incurvare, inflectere alqd.

nakvasiti, něco fermentare alqd; part. v. „nakvašený.“

nakvašení, tp. n. myslí acerba animi offensio, (v ohledu polit.) tumor animorum.

nakvašený, tp. hněvem, zlostí n. iratus, ira incensus (inflammatus); srdce žádnou zlo-myslností neuakvašené *animus nullā malevolentia suffusus;* z horka n. *fervidus; iracundus.*

naladiti, nástroj hudební fides ita nervis contendere, ut concentum servare possint.

nalédí, glacies.

naléhání, opiš slov. násl.

naléhati, na koho instare alcuí, urgere, premere alqm, prosbami precibus alqm fatigare, otázkami interrogando urgere alqm; n. na něco *instare de re alqā* neb *ut alqd fiat; contendere, flagitare alqd.*

naléhavý, n. prosby obs. cratio, preces supplices, neb se opiše, ku př.: na tvé n. prosby orante et obsecrante te; precibus tuis fatigatus; n. věřitel *creditor molestus,*

nálep, *telum venenatum, sagitta venenata*.

nález, a) = co jest nalezeno *inventum*; *inventio*; tudíž tp. = plán *consilium*; zlý n. *machinatio, fraus*; b) = výpověď právní *sententia, iudicium*; n. předběžný *praejudicium*; n. senatu (= nařízení) *senatus consultum*, lidu *plebiscitum*, úřadů *edictum, decretum*; n. učiniti o čem *decernere de re alqa*, (o římském senátu často) *videtur, placet (senatui)*, (o lidu) *sciscere, jubere*; n. vynésti *iudicium facere, sententiam ferre*.

nalézati, v. „nalézti.“

nalezce, *inventor*, neb opiš slovy u „nalézti“ uvedenými.

nalezkyně, *inventrix*.

nalézti, nalézati, a) n. čeho, něco, pův. v. *invenire*, = vynajíti hledáním *reperire*, = připadnouti nač *offendere, deprehendere alqd*; podobně: n. slov, spásy *verba, salutem reperire*; n. příhodné doby *nancisci tempus idoneum*, n. víry *fidem habere*, pokoje, odpočinku *relaxari, conquiescere*, útěchy *solatium habere, se consolari (alqa re)*; nalézám u spisovatelů *apud auctores invenio*; b) n. o čem = nález učiniti *sententiam dicere* (ústně), *sententiam ferre* (hlasovací tabulkou); *decernere de re alqa*; n. koho za vinného *alqm noxium judicare, damnare alqm*; 2) n. se, a) o věcech *inveniri, reperiri*; o přírodninách *gigni, nasci*; n. se v čem *inesse in alqa re*; zhusta n. b. často n. se někde *alqd abundat* neb *refertum est alqa re* (důtipné žerty často nalézají se v knihách Sokratiků *ingenioso et faceto genere jocandi philosophorum Socraticorum libri referti sunt*); n. se u koho (u spisovatele) *legi apud alqm* neb *in libro alqo*; n. se jen u koho *in alqo esse solo*; ani sledu se nenalézá *ne vestigium quidem reliquum est*; b) o osobách: n. se někde *esse, versari*; *morari, commorari* (= zdržovati se) *in loco alqo*; n. se v čem, při čem *interesse rei alqui*, na př. *convivio, pugnae*; v stavu nějakém se n. *esse* (Caesar nalézal se ve velmi obtížném postavení *res Caesaris erat in magnis difficultatibus*); n. se v nebezpečí *in periculo versari*, v nesnázích *laborare, angustiis premi*; zvl.: n. se, dáti se n. = dostaviti se *venire, advenire, adesse, praesto esse*, u valném počtu *frequentes convenire* neb *adesse*, při čem *frequentia suā celebrare alqd* (na př. u slavnosti).

náležející, *proprius*, též *meus, tuus* atd. neb gen.: dům oci n. *domus patris*, mně *domus mea*; čas o opiše se též slov. časl.

náležeti, někomu, k čemu, kam, a) *esse alcs*; kniha n. mně *liber est meus, ego possideo librum*; n. k témuž státu *esse ejusdem civitatis*; b) = vztahovati se, patřiti perti

nere ad alqd; tamtéž n. *eodem pertinere*; k této straně n. *hujus factionis esse*; to sem nenáleží *hoc non hujus loci est*; k tvému úřadu n. *tuum est*; pod správu něčí neb k panství něčímu n. *alcs imperio subiectum esse, in ditione alcs esse*; k nim q. *in eo numero esse*; c) n. na koho, někomu = slušeti se *esse s gen.* (na mou- drého neb moudrému nál-ží *sapientis est*, na mne, na tebe n. *meum, tuum est*), *convenit alqd in alqm*; *decere, par esse* (ná- leží na tebe *decet te*); jak n. *ut decet, ut par est*; *satis*; nerozumím tomu jak n. *non satis* neb *non plane intelligo*; tvé mou- drosti a velkodušnosti (na tvou m. a v.) *naleží tuae sapientiae magnitudinisque animi est*; je-li „n.“ = patřiti *deberi (alqui)*, *tribuendum esse alqui*; čest jemu n. *honor ei tribuendus est*, království *regnum ei debetur*.

náležitý, a) = náležející komu *meus, tuus, suus* atd. v. „náležející“; n. k čemu, v. „náležeti“; b) = slušný *justus; rectus, commodus; meritus*; míra jest n. *modus convenit*; na n. místě *suo loco*; v n. čas *tempore suo*; podobně: n. na koho, v. „náležeti“; není n. *non est aequum* neb *par*; *non* neb *minime decet* neb *convenit*; adv. *juste; recte, probe; ut decet, ut par est; satis*; n. pochváliti *merita laude afficere alqm*; v. též „docela“, „důkladně.“

nalhati, komu co *mendacia proloqui alqui*, důr. *alqm mendaciis onerare*.

nalčiti, (tvář a p.) *fucare*; v. „líčiti.“

naliti, něco do čeho *infundere alqd rei alqui* neb *in rem alquam*.

nalomiti, něco *infringere, incedere alqd*.

naloziti, v. „nakládati.“

namáhání, *contentio; intentio, labor*; s veli- kým n. *cum magna contentione*; n. rozumu *cogitandi contentio*.

namáhati, koho *exercere alqm, instare alqui*; n. co, (sily, ducha, hlas a p.) *contendere, intendere (vires, animum, vocem etc.)*; n. se *contendere, niti, elaborare*, s čím neb za co *pro re alqa, ut alqd fiat*.

namáhavý, *acer, vehemens; laboriosus*; práce *labor, contentio*.

namanouti se, někomu *obviam fieri alqui*; n. se na mysl *venit mihi in mentem*; nama- nul se k tomu *casu et fortuito aderat* neb *venit*.

namazati, něco něčím *oblinere alqd re alqa; allinere alqd alqui rei*.

naměřiti, n. co *metiri, demetiri alqd*, na koho, v. „namířiti.“

naměsícnictví, *error lunaticus*.

naměsíčník, † *lunaticus*.

naměstek, -ník, *vicarius, qui sustinet vices alcs*; vůdcův n. *legatus*; je-li „n.“ =

- nástupce *successor*; *qui alui in magistratu succedit.*
- náměsti, *forum.*
- náměstnictví, v. „místodržitelství.“
- namichati, čeho do čeho *admiscere alqd alui rei.*
- namířiti, na něco neb kam, na koho *telum dirigere in alqd, in alqm; (telo) petere alqd neb alqm; tp. n. kam (při chůzi, jízdě a p.) petere (litus k břehu); v. „mířiti.“*
- namítati, něco (proti komu, n. proti čemu) *contra dicere alqd, in contrariam partem afferre; opponere; nemám co n. non habeo quod contra dicam; namítá se nám occurritur nobis.*
- namítka, a) pův. *quod contra dicitur; dubitatio*; mnoho n. činiti *multa contra dicere*; známy jsou n. proti jeho učení *nota sunt quae contra disciplinam ejus disputata sunt*; činiti n. stran poplatku *de stipendio recusare*; vyvrátiti n. něčí *refellere quae ab alqo in contrariam partem allata sunt*; b) n. spolu se zákazem spojená *intercessio*, činiti n. *intercedere, intercessionem facere*, (zvl. o tribunech).
- namlouvati, v. „namluviti.“
- namlsati se, tp. *inescari.*
- namluvy, pl. *sponsalia.*
- namluviti, namlouvati, a) = mnoho mluviti, v. „mluviti“; b) n. koho k čemu, nač *persuadere alui ut alqd faciat; impellere, adducere alqm ad alqd faciendum, ut alqd faciat*; n. komu čeho (že tomu tak jest) *persuadere alui alqd neb akk. s inf.; fidem facere alui rei alcs; nenechám si n. že . . . adduci non possum neb non adducor ut credam . . .*; n. komu co (nepravdivého) *mendacium alui dicere, falsum narrare alui, (důr.) mendaciis onerare alqm*; c) namlouvati si *ambire alquam nuptiis.*
- namnoze, v. „mnohý.“
- namoci se, (čím) *se supra vires intendere.*
- namočiti, něco do vody *in aquam alqd mergere*; péro n. *calamum intingere.*
- namokřiti, něco *maefacere alqd.*
- námořní, v. „námořský.“
- námořnický, *nauticus.*
- námořnictví, *res maritimae.*
- námořník, *nauta; homo nauticus*; = veslař *remex.*
- námořský, *maritimus*; vzhledem k lodím *navalis*; n. město, obchod etc. *urbs, mercatura etc. maritima*; válka n. *bellum maritimum neb navale*; n. bitva *pugna navalis, proelium navale*; n. bitva u Salamin *proelium navale, quod apud Salamina factum est.*
- namožený, *debilitatus; imbecillus.*
- namysliti se, *diu multumque secum reputare*; *toto animo cogitare, intendere cogitationem in alqd*; nemohu se na tebe dosti n. *finem nullum facio de te cogitandi*; ost. v. „mýsliti.“
- nandati, *imponere alqd*; v. „naložiti.“
- naněsti, čeho *comportare, conferre alqd.*
- nanic, = špatně, v. „špatný.“
- nános, *agger; acervus.*
- naopak, v. „opak.“
- napad, a) pův. *impetus*, o nemoci *tentatio*; b) tp. = připadnutí na mysl *repentina neb subita cogitatio; subitum consilium*; podivný n. *mirum inventum*; duchaplné n. *belle et literate dicta*; žertovné n. *facetiae, sales; facete dicta*; c) právo dědičné nač *hereditas*, = statek sám *heredium*; n. jde na koho h. *alui venit.*
- napadati, v. „napadnouti.“
- napadnictví, *spes (succedendi, hereditatis); jus.*
- napadník, = dědic *heres.*
- napadnouti, napadati, a) pův. = padnouti, padati nač *incidere rei alui, in rem aliquam*; napadati na nohu *claudicare*; napadlo mnoho sněhu *plurima nix e coelo delapsa est*; b) tp. n. koho, = zastihnouti *incidere in alqm, deprehendere alqm*, = přepadnouti *opprimere*, = dorážeti na koho *oppugnare alqm*; o nemoci a p. *invadere alqm*; c) n. komu = na mysl přijíti *incidere in consilium neb cogitationem*; napadá mi co *in mentem mihi venit alqd, succurrit mihi alqd, subit animum cogitatio*; mluví, co mu napadne *quod n. quidquid in buccam venit, garrit*; napadá mne chut *libido me cupit*; co ti napadá *quid tibi vis?*
- napadný, v. „podivný, divný, značný“ a p.
- napáliti, něco *accendere alqd*; tp. n. koho *decipere alqm.*
- napéčovati, něco *farcire, refecere alqd.*
- napěv, *modi; numeri.*
- napichnouti, něco nač *praefigere alqd alui rei; figere alqd re alqa.*
- napilý, v. „podnapilý.“
- napinati, v. „napnouti.“
- napis, *inscriptio* (titul knihy); *titulus* n. na oltáři, na hrobě, též *elogium*; n. listu *inscriptio nominis*; n. poetický *epigramma*; n. na listu svědčí tobě *epistola tibi inscripta est*; list měl tento n. *epistola ita inscripta erat*; knize n. dáti *librum inscribere*; kniha má n. *liber inscribitur* (o knize cizí), *liber inscriptus est* n. *inscripsi librum* (dí-li to spisovatel sám).
- napiti, v. „napnouti.“
- napiti se, č ho *bibere, haurire alqd.*
- naplat, ve rčení: n. býti *prodesse*; co je n. *quid refert? quid juvat?* nic n. *nilhil refert*; někdy *nequidquam, frustra*; není ti nic n. *frustra laboras, nihil proficies.*

naplniti, něco *complere, implere alqd alqā* re; tp. = vyplniti (prosbu a p.) v. toto; n. koho radosti *afficere alqm gaudio* neb *laetitiā, afferre alcuī laetitiam*, naději *spem alcuī injicere*; n. se, o proroctví a p. *evenire, eventum habere*.

napnouti, napíti, napinati, něco *tendere, contendere alqd* (luk *arcum*); n. plachty *vela facere, pandere*; podobně tp.: ducha, síly, hlas n. *animus, vires, vocem intendere* neb *contendere*; n. ducha = přemítati na mysli *animo laborare*; 2) n. se *contendere, niti, elaborare (pro re alqa, ut alqd fiat)*.

napnutí, napínání, a) pův. opiš slovesy *tendere, contendere*; b) n. sil a p. *contentio, intentio (virium, vocis)*; c) = napnutí očekávání *summa expectatio, animus suspensus*; v největším n. býti *inter spem metumque fluctuare, sollicitum et suspensum esse*.

napnutost, v. předch.

napnutý, tp. *intentus, attentus ad alqd*; adv. *animo suspenso* neb *attento; attente*.

napočítati, *enumerare*.

napodobení, *imitatio*; = věc napodobená *res imitando expressa*

napodobitel, *imitator; aemulus (paternae virtutis)*.

napodobitelkyně, *imitatrix*.

napodobiti, koho neb co *imitari alqm* neb *alqd*, úplně *imitando consequi alqd*.

napodobivost, *imitandi studium (ab ipsa natura ingenitum)*.

napodobný, v. „podobný.“

nápoj, *potus, potio*; n. bohů *nectar*; n. pro spaní *sopor*; jed v jídle rychleji se rozšířil než v n. *venenum comestum celerius quam epotum in venas permanavit*.

napojiti, napájeti, n. člověka *potum praebere alcuī*, čím *satiare, explere alqm (lacte)*; zvíře n. *aquatam* neb *ad aquam ducere pecus*.

napomahatel, *adjutor*.

napomahání, opiš slov. násl.

napomahati, napomoci, komu *juvare alqm* (v psaní *scribentem* neb *in scribendo*); (v nesnázích postavenému) *opem* neb *auxilium ferre alcuī, subvenire, succurrere alcuī*; n. čemu, k čemu *conferre (multum, plurimum) ad alqd, adjuvare alqd; valere (multum, nihil) ad alqd; vim (magnam, exiguam) habere ad alqd efficiendum*; k mému vítězství ty jsi mnoho n. *tuā quoque operā factum est ut vincerem*; Themistokles mnoho napomáhal k vypovězení Aristida ze země *imprimis Themistoclis operā factum est, ut Aristides patriā pelleretur*; k slávě mnoho napomáhá, když *ad laudem magni interest, ut etc.*, v. „napomocen.“

napomenouti, napominati, koho *monere, ad-*

monere; hortari, adhortari alqm, k čemu *ad alqd faciendum, ut alqd faciat*; k tomu tě napominám *id te hortor*; n. koho z čeho, o něco *monere alqm de re alqā; flagitare alqd ab alqo, appellare alqm de re alqā*.

napomenuti, napominání, *monitio, admonitio; monita (orum)*; *hortatio, cohortatio*; často však slovesy; bez mého n. *me non monente* neb *hortante*; dbáti moudrých n. něčích *obtemperare alcuī sapienter monenti*; napomenutím neb z n., na n. něčí *monente alqo* neb *monitu alcs*.

napomocen, -ný, ve rčení: býti n. komu, k čemu *juvare, adjuvare alqm in re alqa; adiutorem alcuī esse; auxilio esse alcuī; opem* neb *auxilium ferre, adesse alcuī*; v útěku *fugam alcs adjuvare*; n. býti komu proti komu *defendere alqm ab alqo*; v. též „napomahati“ a „pomahati.“

napomoci, v. předch. a „napomahati.“

napořád, adv. v. „pořád.“

naposled, -dy, adv. a) = k posledku *ad extremum; postremo; denique*; b) = posledně *ultimum; postremum*.

napospěch, v. „pospěch.“

napotom, = potom, v. „po.“

napotomni, v. „potomní.“

napouchnouti, *intumescere*.

napouštěti, v. „napustiti.“

napověda, *qui verba subjiicit alcuī*.

napověděti, napovidati, komu co *significare alcuī alqd; verba alcuī subjiicere; praecire alcuī alqd*.

napracovati se, se *defatigare (assiduo labore)*.

náprava, = dosti učinění: n. učiniti komu *satisfacere alcuī*; k n. přivést něco, v. „napraviti.“

napravení, *correctio, emendatio*; tp. n. (život) = polepšení se *reditus ad virtutem, ad bonam frugem*.

napravitelný, *emendabilis*; býti n. *emendari* neb *corrigi posse*.

napraviti, něco a) = narovnat *corrigere alqd*; b) = spraviti *reficere, reparare, restituere alqd*; tudíž tp. = polepšiti *corrigere, emendare alqm* (neb *vitam, mores* atd.) v. „polepšiti.“

naprostý, *absolutus*; adv. *naprosto plane, prorsus, omnino; utique*; n. ne *nequaquam, neutiquam*; aby n. nikdo *ne quisquam*; n. každý *nemo non*; mnohdy zápořem: není n. smlouvání podmínek *.. deditionis nulla est conditio, nisi*.

naprotějši, *contrarius, adversus*.

naproti, 1) adv. a) u sloves pohybu *obviā*; n. jíti, jeti atd. *obviā ire, occurrere, proficisci etc.*; ve smyslu nepřátelském *adversus, contra*; n. působiti *adversari*; velmi často slov. s ob složeným: n. postaviti *opponere, objicere, se opirati obniti, hu-*

četi *obstrepere* atd.; b) u sloves poklidu = na protější straně *contra*; *adversus*; n. státi *ex adverso positum esse*; n. vidíš chrámy *contra vides templa*; n. ležící, stojící *contrarius, adversus*; *oppositus, obiectus*; n. tábor rozbiti *castra castris hostium conferre*; 2) praep. v. „proti.“ napřáhnouti, *tollere* (*brachium, gladium*); *intendere alqm.*

napřed, adv. a) označuje prostor = v předu *in fronte*; n. ! *perge! pergit!* často *prior, primus*; n. přijíti *priorem venire*; n. kráčet *priorem incedere*; býti n. *praecessisse, priorem esse*; n. odcestovati *priorem iter ingredi*; n. postaviti *primo loco ponere*; které n. přišly *quae primae venerant*; obyč. však *prae* neb *ante* se slov. spojenými: n. jíti *anteire*; v. „předcházeti“; n. letěti *praevolare*, n. poslati *praemittere*, běžeti *praecurrere*, nésti *praeferre*, jeti *praevehere*, chvátati *praecurrere*, okusiti *praegustare*; podobně: n. míti něco před jiným, (= předčítí koho) *superiorem esse alqo, praestare* n. *antecellere* *alculi alqā re*; n. dáti někomu v čem *primas deferre* n. *priores partes concedere* *alculi*, (= horším býti) *inferiorem alqo* neb *imparem* *alculi esse*, nedati komu n. v čem *alculi in alqā re non* neb *nihil cedere*; b) k označení času *prae, ante* s dotyčnými slov.: n. oznámiti *praemonere*, věděti *praedicere*, pozorovati *praesentire*, viděti *providere, prospicere*; n. říčený, n. jméno aný, v. „svrchu“; již n. se radovati, doufati *laetitia, spem praecipere*; již n. se dozvěděti o čem *rem famā praecipere*

napřekot, v. „překot“

napříč, adv. *e transverso*; často adj. *transversus*; jíti přes forum n. *transverso foro ambulare*.

napsati, něco, a) vůbec *scribere, perscribere, conscribere alqd*; *litteris* neb *scripto mandare alqd*; n. něco nač *inscribere alqd* *alculi rei* neb *in alqā re*; den n. *diem ascribere* (*in litteris*); b) = sapsati *memoriae prodere, tradere alqd*; knihu n. *librum scribere, conscribere, componere*, psaní *litteras ad alqm dare, scribere*; c) n. si něco *consignare, annotare alqd*; d) n. se někde *nomen suum* *alculi rei inscribere*.

napuchlost, -ý, v. „opuchlost, -lý.“

napustiti, něco čím *imbuere alqd alqā re*; jedem n. *veneno imbuere* neb *tingere* (*sagittas*).

naraditi, koho k čemu, v. „raditi.“

náramek, *armilla*.

náramný, *nimius*; = n. veliký *ingens*; = silný, vydatný *gravis*; n. zima *frigus grave*; n. horko *gravis aestus*; vzhledem k rozsáhlosti *vastus*: n. pustiny *vastae solitudines*; = ohromný *immanis*; adv.

graviter; *valde, vehementer*; n. vysoký *in immensam altitudinem editus*; n. hluboký *infinita altitudine*; mnohdy dostačí *superl.* (n. krásný *pulcherrimus*); *mirum in modum, mirum quantum* (*prodesse*).

naraziti, narážeti, v úsloví: n. si hlavu, nohu nač *offendere caput, pedem ad alqd*; n. koho na kůl *per medium hominem stipitem adigere*; tp. n. nač, do čeho (*tecte*) *significare alqd*; *tangere alqd*; o věci = vztahovati se nač *pertinere, referri ad alqd*.

narážka, (*tecta*) *significatio*.

narčen, v. „nařknouti.“

narčení, v. „nařknutí.“

národ, a) vzhledem k stejnému původu, = kmen *gens*, oddíl jeho bydlištěm a též jazykem více méně se různící *natio*; dle národů *generatim*; b) v ohledu politickém, lid pospolitě žijící bez ohledu na původ a jazyk jednotlivců *populus* (u n. oblíbený *popularis*); *nomen* (n. římský, latinský *nomen romanum, latinum* n. *Latinorum*, n. Etolský *nomen Aetolorum*).

naroditi se, *nasci*; narozen *natus, ortus* (*ab alqo* neb *alqo*); narodí se mu syn z manželky *suscipit filium ex uxore*.

národní, a) = celému národu slušící *gentis alcs proprius*; též pouze *gentis* (na př. *lingua*); n. slavnost *dies populo* *alculi universo festus*; n. píseň *carmen genti* *alculi proprium, carmen patrium*; n. mrav *mos genti* *alculi proprius*; n. hrdost (*nimia*) *gentis suae admiratio*; n. kroj *vestitus gentis alcs proprius*; n. povaha *ingenium gentis alcs proprium*; *natura, mores*; n. bohové *dii publici*; b) = lidu *plebejus* (*sermo*).

národnost, *mores et ingenium gentis alcs*.

nárok, *vindicatio*; *jus*; n. činiti nač *vindicare sibi* neb *ad se alqd*; spravedlivý n. činiti *jure suo* n. *jure meritoque alqd ab alqo postulare, sibi vindicare*; nemíti n. nač *jure alqd postulare non posse*.

narovnání, tp. = sázení *compositio*; *pactio, conventum*; n. učiniti *pactionem facere, pacisci, mezi sebou pacisci inter se, s kým transigere cum alqo*.

narovnati, a) = rovné učiniti *corrigere alqd*; b) tp. = smířiti *componere* (*litem*); *in gratiam reconciliare* (*homines*); n. se *pacisci inter se, s kým transigere cum alqo*. narození, *ortus*; den n. *dies natalis*; od n. *inde ab incunabulis*; od n. svého (svého) *ex quo natus es*; od n. hluchý *naturā surdus*; obyč. však part. slovesa *nasci* neb větou: před (po) n. něčím *ante* (*post*) *alqm natum, ante quam* (*post quam*) *alqs natus est*; před n. Solona *ante Solonem natum*; po n. Krista *post Christum natum*; byli jsme již před n. nešťastni *miseri*

fuimus antequam nati; určil synu svému při jeho n. Aristotela za učitele *filio nati Aristotelem praeceptorem destinavit*. narozeniny, *dies natalis*.

narub, -by, adv. v. „rub.“

náruč, -či, ve rčenicích: vzíti koho do n. *alqm complecti, amplexi*; (o dítěti) *in manus accipere*; v n. koho ležeti, zemřiti *in complexu* (neb *sinu*) *alcs haerere, mori*; dítě v n. mítí, *nositi puerum in manibus gestare*.

náruční, n. kůň *equus funalis*.

náručnice, *armilla*.

narůstí, v „vyrůstí.“

náruživost, a) trvalé hnutí mysli vůbec *per-turbatio animi, animi commotio* neb *motus vehementior*; smyslná n. *libido*; b) = vášně *animi motus* (*commotio*); *cupiditas*; n. krotiti *regere animi motus, coercere cupiditates*; bez n. *animo aequo* neb *tranquillo*; ve své n. zapomněl . . . *ut erat furiosus oblitus est* . . .

náruživý, a) o osobách, α) abs. = vášnivý *vehementioris ingenii* (*homo*); = zlobivý, přehlý *iracundus*; β) n. v čem *studiosissimus alcs rei* (n. lovec *venandi studiosissimus*, býti, též *venandi studio insignem esse*; n. hráč *aleae studiosissimus*); b) o vlastnostech, *vehemens*; *gravis, acris*; n. hněv *ira gravior*; n. radost *laetitia gestiens, impotens*; n. zalíbení na čem *miti alqa re maxime delectari*; *magnō alcs rei studio teneri*; adv. *cupide, cupidissime*; *studiose, studio flagranti*; *iracunde*; č. sto part. *commotus* (*odio, irā* etc.); n. milovati koho (co přítel) *effusissime alqm diligere*, (co milenec) *alcs amore insanire*; n. milovati něco *alqa re maxime delectari*; v. shora.

nařadí, v. „náčiní.“

nařeči, *dialectus*; *genus linguae*.

nařek, a) = nařknutí, v. toto; b) = bědováni *clamores*; *clamor flebilis*; *lamentatio, questus*; n. věsti, v. „nařikati.“

naříditi, nařizovati, prohlášením *edicere*, vůbec *imperare alqd, ut* neb *ne alqd fiat*; o osobách úředních *decernere* (na př. *supplicationem*); n. komu co *mandare alqui alqd, curam rei alcs alqui tradere*; = poručiti *imperare alqui alqd, jubere* s akk. a inf.; nařizen, v. zvl.; jest mi nařizeno *jussus sum*; n. koho *constituere, creare alqm*, na místě jiného *sufficere, substituere alqm*.

nařikání, v. „nářek.“

nařikati, sobě *lamentari, queri*; n. nad čím, na co *queri, conqueri alqd* neb *de alqā re*; následuje li věta s „že“ stává v lat. *quod* neb akk. s inf.; n. na koho *accusare, incusare alqm*; *queri* (*conqueri*) *de alqo*; n. nad kým *deplere, deplorare alqm*

(též *mortem alcs*); hlas nařikající *vox miserabilis*.

nařizený, nařizen, *constitutus*; *finitus, definitus*; v n. den *ad diem* (*constitutam*); jsem k tomu n. *huic* neb *ad hoc destinatus sum*; *hoc facere jussus sum*; v. „naříditi.“

nařizení, a) = ustanovení *institutio, constitutio*; = co nařizeno *institutum*; tato n. jsou velmi dobrá *haec optime instituta sunt*; b) = poručení *mandatum*; *imperum, decretum*; n. senatu *senatus consultum*; n. praetora a p. *edictum*; mám n. *mandatur mihi* (*alqd*); *jubeor* (*alqd facere*).

nařiznouti, něco *accidere, incidere alqd*.

nařknouti, koho, z čeho, čím, v čem neprávě *insimulare, falso accusare*, zlovolně *criminari alqm*; vůbec *incusare, accusare alqm alcs rei*, ze zločinu nějakého *crimine alqo arguere alqm*; abs.: n. koho *existimationem alcs violare*; je-li „n.“ = haniti, v. toto.

nařknutí, *criminatio* (očernění), *calumnia* (krivé obžalování); *incusatio, accusatio* (obžalování).

násada, *manubrium*.

nasaditi, nasazeti, nasazovati, a) = sázeti *serere* (*arbores*); b) n. něco nač *aptare alqd alqui rei* neb *ad rem alquam*; c) tp. n. něco, čeho = v šanc dáti: života neb hrdla n. *vitam suam in discrimen offerre, de vita dimicare*, pro koho *pro alcs salute se in periculum capitis ac vitae inferre*; *vitam profundere* (*pro re alqa*); i sám sebe i toho, což má (neb: život i statky) n. pro koho *capitis ac fortunae periculum adire pro alqo*; d) n. koho proti komu *instigare, incitare, incendere alqm in alqm*; *committere alqm cum alqo*.

nasazení, opiš slov. předch.; n. spásy, života a p. též *discrimen*.

nasbirati, čeho *legere alqd*.

nasednouti, na něco, někam *conscendere alqd*; v. „dosednouti.“

naseknouti, *incidere alqd*.

násep, pl. náspy *agger*; *vallum*.

nashromážditi, čeho, co *colligere, coacervare alqd*; bohatství n. *divitias exstruere*; *opes coacervare*.

naschvál, adv. = zúmyslně *consulto, dedita opera*; *de* neb *ex industria*; *prudens ac sciens*; *sedulo*.

násilí, *vis*; *violentia*; násilím *per vim* neb *vi*; branné n. *vis et arma*; n. provésti, upotřebiti *vim adhibere, ad vim descendere*, proti komu neb násilím na koho sáhnouti, násilí komu učiniti *vim alqui afferre, inferre, facere*; n. sobě činiti sibi *imperare, se coercere*; n. panně učiniti *vitium afferre alqui*; *stuprare alquam*.

násilný, *violentus*; n. boj *vis et arma*; n. smrt *mors quaesita* neb *arcessita*; n. smrti zemřít *ab alqo interfici*, (= samovraždou) *manum sibi inferre*; n. počínání, n. moc v. „násilí“; n. způsobem, = adv. násilně *vi, per vim*; n. něco rozděliti, roztrhnouti *divellere ac distrahere alqd.*

nasiti, *serere*; *spargere alqd.*

naskočiti, a) = naběhnouti na *incurrere in alqd*; b) = oteci *tumescere*.

naskrz, -ze, adv. *penitus*; *plane, omnino*; *prorsus*; často adj. *totus* (kniha jest n. špatná *totus liber malus est*), u sloves v. „zcela“, „důkladně“ a p.

naskytati, *naskytnouti*, komu co *offerre alcu* *alqd*; n. se *offerri, dari, praeberi*, (příležitost se n. *occasio offertur, datur*); též *occurrere (consolatio occurrit)*; *apparere*; *incidere*.

následek, *eventus, exitus*; častěji však se opiše slovesy *sequi, effici* atd.; n. toho jest, že . . . *hinc sequitur ut* etc.; následky čeho *quae ex alqā re* (neb *quae rem*) *sequuntur*; to není toho n. *hoc non inde sequitur*; to bude mítí zlé n. *ex hac re magna incommoda (magnae calamitates) nascentur* neb *orientur*, pro obec *magna mala inde in rempublicam redundabunt*; to jest n. jeho neprozřetelnosti *hoc temeritate ejus effectum est*; předpovídati zlé n. války *providere mala, quae ex bello secutura sint*; hrozím se n. *horreo, quo res eruptura sit*; zvl. „následkem“ vytkne se v lat. a) *ex, ad*: n. pokřiku *ad clamorem* (v. též „pokřik“), n. jich sbíhání se *ex eorum concursu*, n. dlouhého namáhání *ex diutino labore*; b) *pouhým abl.*: n. ran *vulneribus*; n. cvičení *exercitatione*; neb *abl. abs.*: n. této řeči *hac oratione habita*; n. toho *quo facto*; *hanc ob rem*; c) *part. permotus* (n. těchto zpráv *his nuntiis commotus* neb *permotus*); ve větách záporných *impeditus* (n. stáří a nemoci nemohl přijíti *aetate et morbo impeditus venire non potuit*); d) celou větou smyslu obecného: n. toho = kterážto věc když seznána byla neb: což když se dozvěděli a p. *quae res quum esset cognita, quae quum essent allata* a p.

následnost, *ordo, series*.

následování, *imitatio* (n. hoden *dignus quem quis imitetur*; *dignus imitatione*), též často slovesem.

následovati, a) *pův.* n. koho, čeho *sequi, consequi alqm* neb *alqd*; v patách *subsequi alqm*, (důr.) *premère vestigia* neb *insistere vestigiis alcs*; hned po kom n. *proximum esse ab alqo*; zvl. *part.*: následující, α) vzhledem k předcházejícímu *sequens*; *insequens (aetas věk, annus rok)*; *continuus* (po 4 n. věky *quatuor continuis*

aetatibus); β) = budoucí *posterus* (n. dne *postero die* = den na to), je-li řeč o minulosti též *insecutus* (n. čas to dokázal *tempora insecuta docuerant*); γ) v řeči hned n. = *toto hic, talis*; *id quod sequitur (ea quae sequuntur)*; *pravil n. haec dixit*; měl n. řeč *hanc orationem habuit, in hanc sententiam locutus est*; zvl. n. způsobem *hoc modo, ita*; b) = nástupcem koho býti *excipere alqm, alqd*; *succedere alcu* neb *in locum alcs*; po zimě n. leto *hiemem aestas excipit*; c) = vyplývati, jíti z čeho *sequi alqd, effici re alqā, oriri* neb *nasci ex re alqā*; z toho následuje že . . . *inde sequitur ut* (zřídka *akk. s inf.*); též skrácením: z toho, že jsi bohat, ještě nenásleduje, že jsi šťasten *non si dives es, idcirco beatus es*; d) *tp.* = řídit se dle koho, dle čeho *sequi alqm* neb *alqd*; *obsequi, obtemperare alcu*; n. jiných lidí *aliorum consiliis regi*; e) n. po někom = držeti se jeho, stoupencem býti *auctoritatem alcs sequi, esse a disciplina alcs*.

následovně, adv. a) = následujícím způsobem, v. předch.; b) = tedy, α) na počátku věty *itaque*; *quae quum ita sint*; β) u prostřed vět *atque ita*.

následovní, = následující, v. „následovati.“
následovník, a) kdo se jiného přidržuje *fautor, studiosus alcs*; zvl. α) v ohledu polit. *qui partibus alcs favet*; β) vzhledem k učení *discipulus*; b) = kdo něco po kom činí *imitator*.

následující, v. „následovati.“

nasléchač, *captator sermonum alcs*.

nasléchat, *naslechnouti*, *naslouchati*, komu *sermonem alcs captare*; *aurem admovere alcu*; *auscultare, audire alqm*; = vůbec poslouchati, v. toto; = slyšeti, v. toto.

naslibovati, komu mnoho *multa polliceri alcu*.

nasnadě, *nasnadu*, adv. *ad manum*; *praesto*; též adj. *paratus, promptus*.

nasnovati, něco a) *pův.*: přizi navinouti *telam ordiri*; b) *tp.* = způsobiti *moliri, struere, machinari alqd*; válku n. *bellum conflare, různé seditioem movere*.

nasobení, * *multiplicatio*.

nasobiti, *multiplicare* (na př. *novem novies* devět devíti n.).

nasoliti, něco *salire, sale conspergere alqd*.

naspořiti, čeho *parsimoniā* neb *parce vivendo colligere alqd*.

nastalý, v. *násl.*

nastati, *nastávati*, a) = přiblížiti, blížiti se *instare, prope adesse*; *subesse (hiems subest)*; = počítati, o noci, zimě, válce a p. *incipere, oriri, ingruere* (den *nastává lux oritur*; *lucescit*, noc *advesperascit*, též *nox imminet*; když nastala noc, za nastalé noci *nocte intermissa, tenebris obortis*); o nebezpečí, smrti a p. *imminere, impen-*

dēre, instare; = následovati *sequi, consequi* (takové časy nastaly po tvém odjezdě *ejusmodi tempora post tuam projectionem consecuta sunt*); *nastávající in- iens*, = nový *recens*; n. vojn tīro; b) = býti, státi se *esse, fieri* (nastává boj *certamen est*, zmatenost poměrů *perturbatio rerum est*; nastalo ticho *silentium factum est*).

nástavek, adjectio.

nastavení, n. života, opiš slov. násl.

nastaviti, něco, něčeho praebēre, porrigēre; admovēre alqd; ruku n. manum objicēre; ucha n. aures praebēre, = poslouchati attendēre; uši n. (o zajíci atd.) aures erigēre; zvl. hrdla, života n. vitam periculo objicēre neb in discrimen dare, v. „nasa- diti.“

nástin, extrema lineamenta; adumbratio, forma; n. čeho podati, udělati primas lineas ducēre rei alcs, adumbrare alqd.

nastlati, čeho inspergēre alqd; n. čeho nač conspergēre, aspergēre alqd re alqā.

nastojte, co interj. a) naznačuje vyzvání: huc (venite)! agite! b) = běda vae! pro dolor! v. „bohužel.“

nastoliti, koho regnum ac diadema ad alqm deferre.

nastoupení, n. na trůn initium regni; obyč. však slov. u „královati“ a p. podanými: hned po svém n. na trůn simulatque im- perium adeptus est.

nastoupiti, nastupovati, a) n. něco, na něco inire, ingredi alqd; (na) cestu n. iter, viam ingredi; viā ire; iter facēre coepisse; n. zpáteční tažení se recipēre; na paty n. komu premēre vestigia alcs, (nepřátelsky) haerēre in tergo (hostium); tp. na právní cestu n. alqm iudicio persequi; n. na spů- sob nějaký (na př. k opatrování sebe) viam inire (se tuendi); do šlepějí něčích n., v. „šlepěje“; n. po kom, na něčí místo neb úřad n. succedēre alcuī neb in locum alcs; úřad n. rempublicam capessēre, kon- sulat consulatum inire; vládu n. imperium inire, ad gubernacula imperii accedēre, dědictví hereditatem adire; službu n. (o služebník) * ministerium inire, státní ad rempublicam accedēre; n. na místo succe- dēre in locum; na trůn n. imperium ca- pessēre, summā rerum potiri; b) n. nač = tlačiti nač instare de alqā re neb ut alqd fiat; postulare alqd; n. na koho in- stare alcuī, n. na smrt něčí alqm ad mor- tem deposcēre; n. proti komu čím adhi- bēre (vim alcuī).

nástraha, a) = osídlo insidiae; ost. v. „o- sídlo“, „úklad“; b) = léčka esca.

nastrážiti, komu, na koho insidiari alcuī neb vitae alcs; n. uši aures erigēre.

nastrčiti, něco na něco figēre alqd re alqā.

nástroj, instrumentum; (= stroj) machina; n. válečné quae ad usum belli pertinent; belli instrumentum et apparatus; n. hude- bní (strunný) fides (ium); (dechový) tibia; tp. býti komu n. inservire alcs consiliis perficiendis; míti koho za n. operā alcs uti.

nastrojiti, a) = připraviti: n. něco parare, apparare alqd, hody convivium instruēre; podobně: lodě n. (k plavbě) naves armare, ornare; všecko k léčkám n. res omnes aptare ad insidias; tp. nepokoje n. novas res moliri, nesornosti discordiam concit- are neb serēre, zlou věc mala conflare; lest n. dolum componēre; podobně: uměti věc n. callide instituēre alqd; b) n. na někoho insidias instruēre, parare neb do- lum nectēre alcuī; c) n. koho induēre alcuī vestem, (nádherně) ornare, exornare alqm; tp. n. koho k čemu subornare, subjicēre alqm ut alqd faciat neb ad alqd facien- dum; 2) n. se calceamenta et vestes su- mēre, vestem sibi induēre, (nádherně) or- nari, exornari; n. se k čemu parare, comparare se ad alqd, k válce bellum parare.

nastrádati, čeho parsimoniā colligēre alqd.

nastřeliti, leviter vulnerare (feram).

nastuditi se, * perfrigesce.

nástupce, successor; qui in locum alcs succe- dit; dostanu neb obdržím n. succeditur mihi; zvl. n. trůnu qui in regno succedēre debet; successor regni, (dědičný) heres regni.

nástupnictví, (na trůn) successio regni.

nastydnouti, * perfrigesce.

nastydnuti, * frigoris injuria; následkem n. churavěti ex frigore morbo implicitum esse.

nasvědčiti, nasvědčovati, komu, čemu (v čem) assentiri neb astipulari alcuī neb senten- tiae alcs; probare sententiam alcs; čemuž nasvědčuje i to cui rei id quoque argu- mento neb documento est; quod ea quoque re probatur neb comprobatur; cujus rei testimonium est, quod . .

nasyceni, satietas.

násyp, agger; terra egesta; n. učiniti agge- rem jacēre, munimentum exstruēre.

nasypati, infundēre alqd alcuī rei; exagge- rare.

nasytiti, koho čím satiare, saturare alqm; tp. explēre (animum lectionis voluptate); n. se satiari alqā re; tp. n. lakomství avaritiam pecuniā satiare; nasytil jsem se čeho taedet me neb satietas me tenet alcs rei; nemohu se n. hleděním na etiam atque etiam considero alqd; part. „nasy- cen“ satur; satiatus (cibo, potu).

náš, noster; n. lidé, n. vojsko nostri; zvl. ve rčení: n. Cicero (t. j. C., jímž se právě

zabýváme), n. místo (jež právě vykládáme) atd., přelož „náš“ *hic* neb *ille*; v. též Kos. §. 727. pozn. 1.

našinec, *noster*; = krajan *nostras*.

našinouti, *inflectere alqd* (pův. i tp.).

našiti, něco nač *assuere alqd rei alcui*.

našlápnouti, nač *alcui rei insistere* neb *pedem imponere*.

natáhnouti, *natahovati*, něco *extendere alqd*; ruku n. *manum proferre*; lučičtě neb struny n. *tendere arcum, chordas*, plachty *vela facere, pandere*; n. koho, tp. *ludere, ludibrio, habere alqm*; 2) n. se *brachia et crura porrigere*, = vrci sebou *abjicere se* (do trávy *in herba*).

nateci, *influere*.

natirati, v. „nařítí.“

natisk, *vexatio, injuria*; *contumelia*; n. činiti komu *vim facere* neb *adhibere alcui*; *injuriam alcui inferre*, trpěti *vexari*; *injuriam pati*.

natiti, něco *accidere, incidere alqd*.

natlačiti, *stipare alqd*.

natlak, *impetus*; n. činiti, v. „naléhati.“

natolik, v. „potud.“

natoužiti se, *desiderio macerari*.

natož, ve spojení: n. pak aby, cnj. *nedum s konj.*

natrefiti, koho *incidere in alqm* neb *alqd*, nepřipraveného *imparatum alqm offendere*.

natropiti, zlého *malum auctorem esse, mala conflare*.

natřiti, *natirati*, co barvou *colorem inducere rei alcui*, olejem, mastí *ungere alqd*.

natvařka, *persona*; * *larva*.

naučení, a) = to, čemu jiné učíme *institutio, eruditio*; n. dáti *praecipere*, komu *docere alqm*, o čem *alqd* neb *de re alqā*; n. přijímati *discere alqd*; prvního n. *nabyti rudimentis literarum institui, erudiri, imbui*; k n. *sloužící utilis ad discendum*; b) = příklad poučný *documentum*; n. si bráti z koho *capere documentum rei alcs ex alqo*; mravné n. *praeceptum veri rectique*; c) = napomenutí *admonitio*; d) = rada *consilium*.

naučiti, koho čemu, n. co *docere alqm alqd, erudire alqm (in) re alqā*; n. se čemu *discere alqd*, též *percipere, cognoscere alqd*, od koho *discere alqd ab alqo*; z paměti se n. *ediscere*, důkladně *perdiscere*; řecky se n. *Graece* neb *litteras Graecas discere*.

naučný, *ad discendum utilis*; = nauku obsahující *aptus ad docendum*.

nauka, *doctrina, ars, disciplina*; *litterae, praecepta (orum)*; rozdíl v. „věda“; n. o léčení *medicina*.

naušnice, *insigne aurium*; *inauris*; *lapilli* (co kaménky); *nositi* neb *míti n. in aures gerere, lapilli ex auribus pendent*.

naváděti, koho k čemu, v. „navéstí.“

navah, v. „svah.“

naval, *impetus, vis*; proti n. řeky *contra vim et impetum fluminis*; n. jízdecka zdržeti *equitum vim sustinere*; n. lidstva = množství *multus hominum concursus*.

navážiti, vody *haurire aquam*; n. se (k jedné straně) *inclinare se, inclinari*.

navážka, *agger*; *terra egesta*

navedení, v. „návod.“

navéstí, naváděti, *navoditi*, koho a) = odchovati *educare alqm*; k dobrému koho n. *ad virtutem instituere alqm*; b) n. koho = přemluvití, n. koho na něco, k čemu, zvl. k zlému *inducere, pellicere alqm ad alqd*, vůbec *impellere alqm ad alqd facendum* neb *ut faciat alqd*; dáti se n. *induci, impelli*; n. koho k čemu (= učiti) *instituere (atque erudire) alqm ad alqd*; n. koho na pravou cestu *reducere alqm in viam*; *erranti alcui monstrare viam* (obě pův. i tp.); na jiné n. koho, v. „přemluvití“; navoden jsa kým = *navodem koho*, v. „návod“; c) n. koho na koho *incitare, concitare alqm contra alqm*; *committere alqm cum alqo*; d) život svůj n. *vitam instituere (ita a p.)*.

navěští, a) = znamení vůbec *significatio*; n. komu dáti *monstrare* neb *significare alcui alqd*; b) = oznámení, (úřední) *promulgatio*; (= to co oznámeno) *edictum*; ostatně *nuncius*; n. dáti komu o čem *certiorem facere alqm de re alqā*; *nunciare alcui alqd*.

navězti, navážeti, *navoziti*, čeho *subvehere, advehere alqd*; n. země *exaggerare terram*.

navídněti, koho *amare, diligere alqm*; *favere alcui*.

navládniectví, *summum imperium, summa potestas*

navlažiti, v. „navlhčiti.“

navleci, *navlíkati*, a) n. jehlu *filum in acum inserere*; 2) tp. chytře něco n. *callide instituere alqd*.

navlhčiti, *malescere alqd*.

navlhnouti, *madescere*.

navnada, *esca*.

navnaditi, koho, co *inescare alqm*; tp. n. koho k čemu *pellicere alqm ad alqd*; n. koho k sobě *adducere alqm ad se*.

návod, a) = učení *institutio, disciplina*; b) = způsob učení *via, ratio; methodus*; n. k řečníctví *ratio oratoria*; c) = přemluvení *persuasio*; často úslovím s *auctor, dux, magister*: *návodem Kratippovým auctore Cratippo*, *tvým návodem te duce, magistro*; z n. přírody *naturā ducente* neb *duce*; z n. něčího *auctoritate et exemplo alcs*.

návodný, v. pravidlo *praeceptum*.

navoziti, v. „navězti.“

navracení, *restitutio*; = návrat, v. toto.

návrat, *reditus*; *reditio*, (o bojujících) *receptus*; k n. troubiti *receptui signum dare*, *canere*.

navrátiti, *navracovati*, něco komu *reddere*, *restituere* *alcul* *alqd*; *revocare* *alqd*; v předešlý stav n. *in antiquum statum*, *in pristinum restituere* *alqd*, též pouze *restituere* *alqm*; k důstojnosti n. koho *in pristinam dignitatem restituere* *alqm*; k životu n. koho *vitam restituere* *alcul*; podobně: n. řeku v řečiště prvé *flumen in antiquum abveum reducere*; 2) n. se *reverti*, *redire*, (ke komu *ad* *alqm*, z města *ex urbe*, k zaměstnání svému *ad studia*); *referre se* (*ad sua studia*); *repetere* (*Galiam* do G.); (o věcech) *referri*, *redire*; *navracející se*, též *reduz*.

návrh, a) = plán *consilium*; *ratio*; = mínění *sententia*; n. podnikání války *belli gerendi ratio*; *consilium*; n. podati *instituere* neb *describere* *rationem rei* *alcs*; b) = nabídnutí *conditio*; n. učiniti *conditionem ferre*; n. přijmouti *conditionem accipere*, *accedere ad conditionem*; c) n. zákona *lex*, *rogatio*; n. (k zákonu) učiniti *legationem* neb *legem ferre*; d) n. k lidu *rogatio*, k senatu *relatio*; n. učiniti k lidu *rogationem ferre ad populum* neb *rogare* (*populum*), k senatu *referre* *alqd ad senatum*; na n. něčí *alqo rogante*, *alqo auctore*; n. přijmouti *legem accipere* neb *jubere*.

navrhnouti, *navrci*, *navrhovati*, a) = nahoditi *offerre* *alcul* *alqd*; otázku n. *quaestionem ponere*, *afferre*; b) n. něco = na ruku dáti, doporučiti *suadere*, *proponere* *alqd*; zákon n. *legem ferre*, n. koho *commendare* *alqm*; ost. v. „návrh“ d).

návrší, *locus editus*; *collis*; *locus superior*; malé n. *tumulus*.

navrtati, něco *terebrare*; sud n. *dolium relinere*.

navřiti, *ferendo augeri*; přísł. Čím hrnek navře, z toho z těžka vyvěre *quo semel est imbuta recens, servabit odorem testa diu*.

navštěva, a) = navštivení, α) podřízených, svěřenců atd., n. čestná *salutatio*; *officium*; *salutationis officium*; k n. *salutandi causa*; β) nepřijmouti *admittere* *salutatores*; β) přátel a známých *adventus amici* neb *hospitis*; obyč. se opíše: n. tvá jest mně velmi milá *optatissimus mihi venisti, valde gaudeo adventu tuo*; n. či přijmouti *alqm admittere*, nepřijmouti *alqm excludere* neb *aditu prohibere*; n. jeho mne překvapila *insperanti mihi venit*; jíti n. ke komu *salutandi* neb *visendi causa* *alqm adire*; γ) n. místa, místnosti nějaké *accessus ad locum* *alqm*; (častá, jako školy) *frequen-*

tatio; b) tp. = osoby navštěvující *salutatores*.

navštíviti, *navštěvovati*, koho, a) ze zdvořilosti *salutatum venire* neb *salutare* *alqm*; b) co přítel a známý *adire* neb *convenire* *alqm*; *domum ad* *alqm venire*; *videre*, *visere* *alqm*; *alcs domum frequentare* (často), *celebrare* (čtně); dávno již jsi mne nenavštívil *dudum te non vidi*; n. něco: místo nějaké obire, *adire* (*regionem, villas suas*); *venire* *alqo*, *visere* *locum* *alqm*; školu n. *frequentare* *scholam*; často navštěvovaný *frequens*; *celeber* (*locus, forum*); n. shromáždění *venire in concionem*, (čtně) *celebrare concionem*; c) tp. navštíven býti nemocí a p. *vexari, tentari morbo* etc.

návyk, *consuetudo*; *mos*; od n. upustiti *consuetudinem rei* *alcs deponere*; ost. v. „zvyk“.

navyknoti, čemu *assuescere*, *assuefieri* *re alqā* neb *alqd facere*; n. koho k čemu, na něco *assuefacere* *alqm re alqā* neb *alqd facere*; part. *navyklý* k čemu *assuetus re alqā*; ost. v. „zvyknouti“.

navyptávati se, koho (dosti) *non desistere exquirere* n. *percontari ex* *alqo*; *alqm percontando* atd. *fatigare* n. *defatigare*.

navzájem, adv. = vzájemně, v. „vzájemný“.

navzdor, v. „vzdor“.

nazad, adv. *retro, retrorsum*; u sloves často předslovcem *re*: n. hleděti *respicere* a p. v. „nazpět“; zvl. úsloví: n. mítí něco za kým *inferiorem esse* *alqo*, *imparem esse* *alcul*, nemítí *alcul in* *alqa re non* neb *nihil cedere*.

nazbyt, v. „zbyt“.

nazdvihnouti, něco *paulum tollere* neb *attollere* *alqd*.

nazejtří, adv. o budoucnosti = zejtra *cras, crastino die*; o minulosti: nazejtří (učinil neb stalo se něco) *postero die, postridie* (*ejus diei*).

název, a) = nazvání *appellatio*; b) = jméno *nomen*; *titulus*, = slovo *vocabulum, verbum, vox*; čestný n. *nomen honorificum, appellatio honorifica*; *titulus*; dáti komu čestný n. *nominis honore* *alqm ornare*; obzvl. n. knihy a p. *inscriptio*; kniha má n. *Laelius liber Laelius inscribitur*; knize dáti n. *L. librum Laelium inscribere*; c) n. vědecký a p., v. „výraz“.

nazmar, adv. a) = bez výsledku *nequidquam*; b) = vnivec: n. přijíti *perire* neb *pessum ire*; n. přivesti *perdere* (*pessumdare*) *alqm*; *evertere* (*republicam* a p.).

naznačení, *significatio*.

naznačiti, něco *notare, significare, designare* *alqd*; *notam* neb *signum apponere* *alcul rei*.

naznak, adv. ve rčeních: n. se položití *re-*

cumbere; n. ležeti *recubare*; n. ležící *supinus*; n. padnouti *supinum cadere*.
naznamenati, v. „naznačiti.“
názor, *contemplatio*, = vida *notio*; *cogitatio animo informata*.
názorný, *aspectabilis*; *quod oculis cerni potest*; = zřejmý, v. toto; adv. n. něco podatí komu *quasi oculis alcs subjičere alqd*, *in rem praesentem adducere alqm*.
názornost, *perspicuitas*.
nazpamět, adv. *ex memoriā*; n. věděti *memoriā tenere alqd*; n. se naučiti *ediscere*, odříkati *ex memoriā recitare*, *reddere*.
nazpátek, **nazpět**, adv. *retro*, *retrosum*; n. téci *retro fluere*, lézti *retrosum repere*; jindy předslovcem *re*: n. dáti *reddere*, hnáti *repellere*, v. „zpět.“
nazvati, **nazývati**, *nominare*, *appellare alqm* neb *alqd*; *nomen dare* neb *imponere alcu*; přítelem jej nazval *amicum eum appellavit*, byl nazván *amicus appellatus est*; n. koho Kajus *nomen alcu dare* (trábuře, *imponere*) *Cajo* neb *Cajum*; n. něco dle čeho, po čem *nominare alqd ex* neb *ab re alqā*, dle koho *ex nomine alcs*; nazván býti dle čeho *nomen habere ex re alqā*; knihu n. *librum inscribere*, v. „název“; zvl. „tak nazvaný“ *qui dicitur* neb *appellatur*, *quem dicimus* neb *dicunt*; tak n. fil. sofově *philosophi quos dicunt*; podobně: nazván *qui appellatur*, *qui cognomen* (na př. *justi*) *habet* (*habuit*); 2) n. se *vocari*, *appellari*, *nomen mihi est*; nazývám se K. *Cajus vocor*, *nomen Cajus n. Cajus mihi est*.
názvoslovi, *verba*, *nomina*; následkem nového n. *propter novitatem nominum*.
nazývati, v. „nazvati.“
našebrati, *corrogare alqd*.
nažloutlý, *subflavus*.
ne, adv. I) v odpovědi *non*; (důr.) *minime*, *minime vero*; *nullo modo*, *nequaquam*; obyč. se však v lat. jako i často u nás opakuje sloveso s *non*: máš to? *ne habesne?* *non habeo*; přijde? *ne num veniet?* *non veniet*; stojí-li po záporu protiva otázky, vytýká se naše „ne“ v lat. *imo vero* neb *etiam*: chová se tiše? *ne*, on ještě více zuří *num quiescit?* *imo etiam magis saevit*; zvl.: odpověděti, že *ne negare*, (na prosbu) *recusare*, *abnuere*; jeden řekne ano, druhý *ne ille affirmat*, *hic negat*; odpověděti ano neb *ne aut etiam aut non respondere*; II) co záporná částice *non*; zvl. 1) u adj. a adv. *haud*; *non*; nedaleko *haud procul* (*ab urbe*); ost. v. dotýčná slova dole; 2) u sloves stává a) k naznačení zákazu a p. *ne* s konj. a imperat.; nečiň to *ne hoc feceris*; *noli id facere*; a *ne neve*; b) ve větách tázacích: α) očekává-li se odpověď

kladná *nonne*: není pes vlku podobný *canis nonne lupo similis?* β) k naznačen podivení *non* (neodpovídáš mně? *non mihi respondes?*) c) k vytknutí nevole kladí se konj. s *ut* neb bez *ut*, neb akk. s inf s příklonným *ne*, v. Kos. §. 414. 6; Svob §. 19. příd. 1.; d) když však „ne“ záporné moci míti nemá, vychází se v latině: jak mnoho marnosti neobsahují věci lidské! *quantum est in rebus humanis inane!* e) v ostatních případech naše „ne“ složeno se slovesy, nestává-li v lat. zvláštěního významu, záporom *non* se vyjadřuje: nevidím *non video*; v. dole; stojí-li v též větě důrazný zápor: nikdo, žádný, nic a p., tož předslovce „ne“ v lat. zvláště se nevytýká: nevidím nikoho *neminem video*; 3) u spojení s jinými částicemi: a) ani *ne* —, *ne* — *quidem*: ani nemluvil *ne locutus quidem est*; b) *ne* tak — jako *magis* — *quam*, (při čemž vlastnosti přirovnané se zamění): ne tak moudrý, jako výmluvný *magis disertus, quam sapiens*; c) *ne* že by *non quod, non quo* s konj.; d) že *ne* α) ve větách předmětných *ne*: spůsobil, že válka nebyla vypovězena *effecit, ne bellum indiceretur*; β) ve větách sousledných *ut non*: jest bohat, tak že si ničeho více nepřeje *dives est, ut nihil desideret amplius*; γ) po slovesech obávání a nebezpečí vyznačujících *ut*; e) k označení přání a podmínky: jen aby *ne*, jen kdyby *ne modo* neb *dummodo ne*; když *ne*, pak-li *ne*, *ne-li nisi, si non*; (bez slovesa) *si minus*; f) a *ne neque* (*nec*), táhne-li se zápor k jedinému slovu (*et non*: bratr a ne já *frater meus, non ego*; h) jest-li neb zda-li *ne*, (po slov. „nevěděti, pochybovati“) *an*; i) neb *ne*: α) po: „buď“ *aut non*; β) po: „zda-li“ v dvojité otázce *necne* neb *annon*; k) byť *ne*, třeba *ne*; položme že *ne ne*; ost. v. Gramm.

neb, v. „nebo.“

nebe, a) vůbec *coelum* (pův. i tp.); pod širým n. *sub divo*; do n. *in coelum*; *ad astra*; *sublime*; k n. očí pozdvihnouti *coelum suspicere*; do n., k n. vstupovati *sublimen abire*; do n. vstoupení *abitus* neb *ascensio in coelum*; tp. do n. vynášení koho *summīs laudibus efferre alqm*; do n. volající *atrox, immanis, nefarius*; nebe na zemi míti *summā felicitate uti*; b) zvl. = bůh, bozi *deus*; *dii, superi*; pomoc s nebe *auxilium divinum*.

nebedlivý, *indiligens*; *negligens*; = bezstarostný *securus, socors*; práce nebedlivá *opus curā carens*; adv. *negligenter*.

nebeský, *coelestis*; n. posel *nuncius coelestis*; n. království *coelum*, tp. *summa felicitas*; n. obloha *coelum*; n. zjev *visum coeleste*,

res coelestis; n. radost *summa* neb *divina voluptas*.

nebežtan, *incola coeli*.

nebetyčný, *altissimus*; adv. *in* neb *ad coelum*.

nebezpečí, -čenství, *periculum*; (důr.) *discrimen*; býti v n. *in periculo esse* neb *versari*; *periclitari*; něco jest v n. *agitur alqd* (na př. *vita tua*); n. života neb smrti *mortis periculum*, *vitalis discrimen*; *vitalis periculum*; do neb v n. se dáti, jíti, n. podstoupiti *periculum adire*, *subire*, *periculo se offerre*; plný n. *periculosus*; *plenus periculi*; *infestus*; v největší n. přijíti, upadnouti *ad extremum casum perductum esse*; v n. uvéstí koho *alqm in periculum adducere*, *creare periculum alicui*; n. přestáti *defungi periculo*; jest n., že . . . *periculum est*, ne . . .

nebezpečný, vůbec *periculosus*; = nejistý, pochybný *dubius*, *anceps* (n. postavení *res dubiae*, též *periculum*, důr. *discrimen*; v. „nebezpečí“; stav byl n. *res erat in periculo*; n. případ *casus anceps*); = zhoubný *perniciosus*; *gravis* (*bellum*); o místnostech *insidiosus*, *infestus*; n. válka *bellum grave* neb *infestum*; n. člověk *homo periculosus*, *perniciosus*, *capitalis*; n. časy *tempora periculosa*, *periculi plena*, *dubia*, v. shora; vésti vojsko cestami n. *exercitum per insidiosa itinera ducere*; jest n., v zúř se plaviti *periculose navigatur hieme*; adv. *periculose* (*aegrotare*).

neblahý, = nešťastný *infelix* (též o věcech), *miser*; = nebezpečný *anceps*, *dubius*; = bídný *miser*, *afflictus*; n. poměry *res angustae*, *dubiae*, *afflictae*, též *difficultas*; n. zmatenost poměrů *tristis rerum perturbatio*.

nebo, neb, enj. a) příčinný nebo, neboť *nam*, a před samohláskou *namque* (počínají větu, která něčeho vysvětluje); *enim*, a důr. *etenim* (ve větě, která něco odůvodňuje); b) rozličný, *aut*, *jindy vel*, též příklonné *ve*; nebo = čili, jinak *sive* (*seu*); n. alespoň *aut denique*; buď — nebo *aut — aut*, *vel — vel*, *sive — sive*; c) v otázce α) jednoduché *enim* (n. co myslíš . . . ? *quid enim censes . . . ?*); β) dvojčenné *an*; n. ne *annon*, v otázce závislé *ne*.

nebohý, v. „ubohý.“

nebojovný, *imbellis*; a *bello alienus*.

nebo li, v. „nebo“ b).

neboť, v. „nebo.“

nebožák, v. „ubožák.“

nebožtik, *qui jam vitam excessit*; *mortuus*.

nébrž, v. „nýbrž.“

nebyti, *desse*, *desiderari*, odt. v. „býti.“

nebyti, opiš slov. neb part. *absens*; za n. někoho *dum alqs abest*; *absente alqo*.

nebytelný, *inhabitabilis*.

nebytný, *non ad rem ipsam pertinens*; *levis*. necelý, *imperfectus*; *inchoatus*.

necenný, v. „bezecný.“

necesta, *locus invius*.

necestný, *invius*.

necitelnost, tělesná *torpor*, duševní *duritia*, *animus durus*, = otrlost proti bolesti, žalu *animus impatiens*; *impatientia*.

necitelný, 1) = kdo necítí, a) tělesně *sensu carens*; býti n. *non sentire (alqd)*; b) duševně *durus*; *cujus animus non facile movetur*; *ferreus*; býti n. *non moveri*, *non tangi (re alqā)*, *durum esse (ad alqd)*; 2) = co se cítiti nemůže *quod sentiri non potest*, *quod sub sensus non cadit*; adv. (duševně) *dure* n. *duro animo*.

necky, *alveus*.

něco, v. „někdo.“

nectnost, *vitium*.

nečtný, *infamis* (o osobách i o věcech); = práv občanských zbavený též *intestabilis*; = nečestný *inhonestus*, důr. *turpis*; = špatný *improbis*; n. huba *os impurissimum*, *maledicentissimum*, tp. o člověku *homo maledicus*; adv. *per ignominiam*; *turpiter*.

necuda, *homo impudens*, *impudicus*.

necudnost, co vlastnost *impudentia*, *impudicitia*; = necudná ř. č. *obscenitas*.

necudný, *impudens*; = nestoudný *impudicus*, *protervus*; o řečech a p. *obscenus*; adv. *impudentr*; *parum caste*.

necvččený, *inexercitatus*; = neučený *indoctus*.

nečas, a) = špatné počasí *tempestas turbulenta* neb *foeda*, *atrox*; mnohdy *hiems*; b) = nepravý čas, ve rčení: v nečas *intempestive*, *alieno tempore*.

nečasný, a) o počasí *turbulentus*; *pluvius*;

b) = v nepravý čas *intempestivus*; = před časem *immaturus*; *praematurus*; adv. *intempestive*; *praemature*.

nečastý, *rarus*; v. „řídce.“

nečest, *dedecus*; = stráta práv občanských *ignominia*; *infamia*.

nečestný, v. „nectný.“

nečetný, a) = počtem malý *exiguus*; b) = nesčíslný *innumerabilis*.

nečilý, *piger*, *tardus*, *lentus*; adv. *tarde*, *lente*.

nečiniti, v. „činiti“; nečiníme, co máme č. *nos desumus (alcul rei)*.

nečinnost, (káravě) *segnitia*, *ignavia*; *desidia*, *inertia*; *languor*; (mírněji) *otium*; *quies* (= odpočívání).

nečinny, (káravě) *segnis*, *ignavus*; *deses*, *iners*; (při jisté příležitosti) = tichý *otiosus*, n. divákem býti *otiosum spectatorem esse*; n. býti *nihil agere*, při čem *rei alcul*

- se non immiscere, re alqā se abstinere*; adv. *segniter, ignave*; = pokojně *quiete*, n. seděti *quietum esse*.
- nečistota, 1) = špinavost *immunditia*; 2) = neřád, v. toto; 3) = chlipnost *impudicitia*; *libidines*.
- nečistý, 1) = špinavý *immundus*; *sordidus*; 2) mravně: *impurus*; *turpis*; = chlipný *impudicus, incestus*; adv. *sordide*; *impure, obscene*.
- nečitelný, *difficilis ad legendum*; *qui legi non potest*; adv. *parum clare*.
- nedaleko, adv. v. násl.
- nedaleký, *propinquus*; adv. *prope (ad) s akk.* neb *ab s abl.*; neb *non magno intervallo ab . . .*; *haud procul ab alqā re*; též *in propinquo*; n. býti *propinquum* neb *prope esse*, (o čase) *adesse, appetere, imminere*; n. leže i *prope* neb *in vicino esse* neb *situm esse*; n. státi *esse in propinquo, haud longe abesse*.
- nedati, a) n. komu *co non dare alicui alqd*; *interdicere alicui re alqā*; b) = nedovoliti: nedati komu *co dělati vetare alqm facere alqd, interdicere ne quis faciat alqd*; *prohibere alqm a re alqā*; n. komu utéci *a fugā alqm prohibere*; nedají mně *vetor* neb *non mihi licet*; nedal nikomu přístupu *k . . . vetuit quumquam admitti ad . . .*; jindy jinými obraty: nedati na sobě nic znáti *dissimulare*; nedá se tajiti, zapřít *non est negandum, infitiandum etc.*; ost. v. „dāti.“
- nedávný, *novissimus*; *recens*; obyč. však opiš adv. nedávno *non ita pridem*; = krátce před tím *proxime, nuper, brevi ante*.
- nedbalec, *homo negligens*.
- nedbalost, *negligentia*; = bezstarostnost *so-cordia, incuria*.
- nedbalý, nedbanlivý, čeho *negligens alcs rei* (na př. *legis, amicorum*); vůbec = nečinný *dissolutus, lentus*; = bezstarostný *securus, socors*; práce n. *opus curā carens, opus sine cura confectum*; adv. *negligenter; sine cura*.
- nedbati, čeho, na něco *negligere alqd, deesse alicui* (na povinnost *officio*); *non laborare de re alqā, non curare alqd*; *contemnere alqd* (na př. *injuriam coeli*); *praetermittere alqd*; ost. v. „dbāti.“
- neděle, * *dies solis*; = týden *hebdomas (adis)*; *septem dies*.
- nedělitelný, *individuus*; *qui dividi non potest*.
- nedim, v. „dii.“
- nedlouho, za n., n. na to *brevi post, paulo post*; n. před tím *brevi ante, paulo ante*; ost. v. „dlouhý.“
- nedobytnost, -nost, opiš adj. násl.
- nedobytný, -tný, *inexpugnabilis*.
- nedočkavost, *festinatio*; = touha, v. toto.
- nedohledný, *infinitus*; *immensus*.
- nedojipka, ve rčení: z nedojípky *ex insperato*.
- nedojiti, nedocházeti, v. „dojiti.“
- nedokonaly, = nedokončený *imperfectus*; = neúplný *numerus suis non absolutus*; = chybný *vitiosus, mancus*; adv. *non perfecte; vitiose*.
- nedokončený, v. předch.
- nedomyslný, *absurdus*, v. „nešmyslný.“
- nedopatření, *peccatum; error*; z n., nedopatřením *per errorem*, též *perperam*.
- nedopisování *intermissio epistolarum*.
- nedopustiti, nedopouštěti, čeho *prohibere (alqm facere alqd)*; *recusare (laborem)*.
- nedorozumění, = malý svár *dissensio, discordium*.
- nerozvítý, *qui non plane effloruit*.
- nedosáhlý, *quod quis assequi non potest*.
- nedoslýchati, *surdastum esse*.
- nedoslýchavý, *surdaster*.
- nedospělost, *aetas infirma*; obecněji *im-maturitas* (nezralost).
- nedospělý, a) *co do let nondum sui juris (suae potestatis)*; = malý vůbec *nondum adultus, parvus*; b) *co do síly, důstojenství a p. impār (alicui)*.
- nedostatečnost, *infirmitas*; = skrovný počet *paucitas*; n. zdraví *valetudo infirma*.
- nedostatečný, = neúplný *mancus* (n. schopnost *tardius ingenium*); = chybný *vitiosus*; = slabý *debilis (corpus a p.)*; n. k čemu *non sufficiens; parum idoneus*; býti n. *non sufficere*; adv. *non satis*.
- nedostatek, a) n. čeho, na čem, v čem *penuria, inopia (rei alcs)*; vznikající n. *defectio*; n. míti čeho, neb na čem *deest mihi alqd, carere re alqā*, (cítiti) *egere* neb *indigere re alqā*; n. peněz, neb v penězích *angustiae pecuniae, difficultas numaria*, míti *difficultate numaria premi, de pecunia laborare*; n. obilí *inopia frumenti* n. *frumentaria; difficultas annonae*; zvl. a) často se naše „n. čeho“ jediným slovem v lat. vyjadřuje: n. vzdělanosti *inhumanitas*; n. zbožnosti *impietas*; β) nedostatkem neb: následkem nedostatku, z n. koho n. čeho *inopiā (argumentorum důvodů)*; nedostatkem, z n. času *tempore exclusus*, umělce *sine artifice*; b) = nouze *inopia, egestas*; n. trpěti *in egestate esse, inopem esse*; c) = chyba *vitium*.
- nedostáti, ve rčení: n. slovu *fidem frangere* neb *violare*, slibu *fidem fallere*, své povinnosti *officium praetermittere, deserere, officio deesse, ab officio recedere* neb *discedere*.
- nedostávat se, nedostati se, *deesse* (času se nedostává *tempus deficit* neb *non suppetit*, k čemu *ad alqd*); = nemíti čeho *carere re alqā*.
- nedosyta, *homo insatiabilis*.

nedosytný, *insatiabilis; inexplebilis*; n. býti *expleri non posse*.

nedošlost, -ý, v. nedospělost, -ý.

nedotknutelnost, *sanctitas*.

nedotknutelný, *intactus; sanctus*.

nedotknutý, *intactus; integer*.

nedoučený, *semidoctus, mediocriter eruditus*.

nedoučiti se, v. „doučiti.“

nedouk, *homo semidoctus* neb *mediocriter eruditus; homo rudis; idiota*.

nedověra, atd. v. „nedůvěra.“

nedozralý, v. „nezralý.“

nedržeti, tp. smlouvy n. *in fide non manēre; foedus rumpere*; slova n., v. „nedostáti“ ost. v. „držeti.“

neduh, *morbus*; tělesný n. *vitium corporis*, plícní *morbus pulmonis*; n. mítí, neduhem nějakým se trápit *laborare ex re alqā*.

nedůležitost, opiš adj. násl.

nedůležitý, *levis; tenuis, non ad rem ipsam pertinens*.

nedůslednost, *inconstantia* (o osobě i o věci); *varietas* (*decretorum* náležitů).

nedůsledný, o osobě *inconstans, sibi non constans*; o věcech *sibi repugnans*; n. chování, v. „nedůslednost“; adv. *inconstanter*; n. jednati *sibi non constare*.

nedůstojnost, opiš adj.

nedůstklivost, -vý, v. „dráždivost -vý.“

nedůstojný, *indignus* (s abl.); n. zacházení s kým *indignitas*; adv. *indigne*; n. si počinati *minuere suam dignitatem*.

nedůvěra, *diffidentia; suspicio* (podezření).

nedůvěřivý, *diffidens; suspiciosus*; stavěti se n. *diffidentiam simulare*; adv. *diffidenter; suspiciose*.

nedůvěřovati (se), komu *diffidere alicui; in suspicione habere alqm; non credere, fidem non habere alicui*.

nedůvodný, v. „bezdůvodný.“

neduživce, *homo minus validus*.

neduživěti, *infirmus valetudine uti; aegrotare, morbo diuturno laborare*.

neduživost, *infirmus valetudo; aegrotatio, imbecillitas*.

neduživý, *tenui* neb *minus commoda valetudine utens; invalidus, imbecillus; aeger* (*corpus*).

nehet, *unguis*.

nehoda, 1) = nemilý případ *casus adversus*; = nezdaření se, neštěstí *incommodum, dūr. malum, calamitas*; = úhona *offensio*; = věc protivná *acerbitas*; v pl. vůbec *res adversae*; n. vzítí, utrpěti *calamitatem accipere*; 2) = nepohoda, nečas, v. tato.

nehodnost, *indignitas*.

nehodný, *indignus*, čeho *alqā re* neb (větou vztažnou) *qui* s konj.; zahynouti spůso-

bem bolestným a n. *cum acerbitate et indignitate perire*; adv. *indigne*; *immemrito*.

neholený, *intonsus*.

nehoněný, v čem, tp. *non versatus in re alqā; peregrinus* neb *hospes in re alqā*.

nehorázný, *agrestis*, (dūr.) *immanis; ingens, vehemens*; adv. *vehementer, valde*.

nehospodář, *qui rem familiarem negligit*.

nehrubý, *modicus*; adv. *haud ita, non ita; mediocriter; haud satis; parum; non admodum*; n. daleko *non ita longe*; n. veliký *haud ita magnus*; n. četně, u. mnoho jich *haud ita multi*; n. čestně *parum honeste*.

nehýbný, v. „nepohyblivý.“

nechatí, nechávatí, a) = nebrániti, dopustiti *sinere* (*ut alqd fiat*), *pati* (*alqd fieri*), *permittere alicui alqd* neb *ut faciat alqd*; n. koho jíti *pati ire alqm*; zvl. a) imperat.: nech, necht; nech at *fac ut* neb imperat. aneb pouhý konj.: ten nechť *vi ille sciat*; nechť čeká *expectato*; nechť tomu jakoliv *quicquid est, utut est, utcunque res se habet*; v. též „at“; podobně záporně: „nenech“ s inf. *cave* (ne) s konj. (nenech si od něho namluviti *cave, ne tibi ille persuadeat*); β) často „nechatí“ s inf. vyrazí se jedním slovem: n. uplynouti *interponere* (*aliquot dies*), podobně: n. se pohnouti *moveri*, strhnouti *capi, rapi*; v. „dátí“; b) n. čeho (= nečiniti, upustiti od čeho) *omittere, mittere alqd; desistere a* neb *de re alqā*; neb inf.: nechme toho *relinquamus, mittamus haec*; nech mne *sine me*; n. války *recedere ab armis*; n. proseb *desistere* neb *mittere rogare*; podobně: n. ležeti *non tollere, suo loco relinquere alqd*, státi *immotum pati* neb *non movere alqd*; n. koho v čem = opustiti koho *destituere, derelinquere alqm, deesse alicui*; ost. v. „zanechatí“; c) n. čeho = zůstaviti *relinquere*, (nečestně) *deserere alqd*; n. něco (aby zbylo) *reliquum facere alqd*; ze jmění něčího nic nenechatí *nil reliqui facere de bonis alcs*; n. život (v boji) *cadere* (*proelio, bello*); při pokoji n. koho *non lacescere alqm*; d) n. sobě něco *sibi relinquere, excipere alqd*; n. komu co neb čeho *concedere alicui alqd*, = přenechatí *relinquere, dare, tradere alicui alqd*; zvl. n. komu co na vůli *permittere alqd arbitrio alcs* (neb jen *alicui*).

nechtě, v. násl.

nechtíti, *nolle*; dūr. = opovr. čím *spernere, aspernari, rejicere, repudiare alqd*; nechtěl bych raději živ býti než . . . *potius desinam vivere, quam etc.*; n. uznati nadvládu *imperium detrectare*; n. koho zač *recusare alqm* (*contubernalem* za druhá); zvl. transgr. nechtě *contra voluntatem*

(*alcs*); učinil to n. *invitus fecit*; ost. v. „chtítí.“

nechut, a) = nechtění *taedium*; *fastidium*; = liknavost *pigritia*; (důr.) n. k čemu *odium rei alcs*, *animus a re alqa alienus*; zvl. n. k jídlu *fastidium cibi*, *nausea*; s nechutí *invitus*, *animo invito*; s velikou n. *invitissimus*, též *cum multa indignitate* (= s velikou nevolí); n. k službě vojenské *taedium militae*; n. k čemu mítí, v. „nechutiti si“; b) n. ke komu (= neláska): n. ke komu mítí *animo esse ab alqo alieno*, *odisse* neb *odio habere alqm.*

nechutiti si, něco, nechutí se mi co, *fastidire alqd*, *res est mihi fastidio* neb *taedio*; *taedium rei alcs me capit* neb *taedet me rei alcs*; *abhorre a re alqa.*

nechutnost, = nechut, v. toto; = bez chuti *sapor nullus.*

nechutný, *sine sapore*; to jest n. *eius rei sapor nullus est.*

nechvalný, *improbabilis*; v. však „chvalný.“

nějaký, *aliquis*, po zájm. vztažných a po si, *nisi*, *ne*, *num* pouze *quis*, při důrazu však, = skutečně n., zůstává i tu *aliquis*, *aliquid*; n. dvacet dnů *aliquos viginti dies*; z n. vášně *aliqua permotione mentis*; v. „jakýs“; v pl. = někteří *non nulli*; adv. nějak, -o, *aliquo modo*; *ullo modo*, *ulla ratione*; též: *nescio*, *quomodo* neb *quo pacto.*

nejapnost, *inscitia*; *inēptia*; v. násl.

nejapný, = neohrabaný *ineptus*; *inhabilis*; *rusticus*; = nevědomý *imperitus*, *rudis*; *inscitus*; adv. *inscite*; *imperite.*

nejasnost, *obscuritas* (pův. i tp.).

nejasný, tp. *obscurus*; *ambiguus* (= dvoj smyslný); n. pro sluch a zrak *non clarus*; o řeči a písmu *impeditus*; *difficilis* (*quaestio*, *res* a p.) adv. *obscure*; *non satis clare*; *perplexe.*

nejeden, v. „mnohý.“

nejen, -om, adv. nejen — ale i (také) *non modo* (*tantum*, *solum*) — *sed etiam*; při důrazném stupňování druhého členu *non modo* etc. — *sed*; 2) nejen ne — nýbrž ani *non modo* (*solum*) *non* — *sed ne* — *quidem*, (a stojí li výrok společný v druhém členu) *non modo* — *sed ne* — *quidem*; 3) nejen ne — nýbrž *neque* — *et.*

nejistota, a) = věc nejistá *res incerta* neb *dubia*; v n. zůstatí *in incerto relinqui*; b) = vlastnost, stav toho, který neví na čem jest *dubitatio*; *animus incertus*; býti v n. *dubitare*, *haesitare*, *in dubio esse*, *animo suspensio esse*; vytáhnouti koho z n. *dubitationem tollere alcuí.*

nejistý, 1) pass. a) = o čem jistoty není *incertus*, *dubius*; *ambiguus*; nejisto jest *incertum est*, *non constat*; na nejisto se plavití *incerto cursu navigare*; b) = ne-

bezpečný *infestus* (*iter*); c) = nespolehlivý *infidus* (*amicus*); *fidei dubiae*; 2) akt. = kdo jistoty o čem nemá *incertus*, *dubius*; býti n. *haesitare*, *dubitare*; adv. *dubie*, *ambigue.*

nejméně, adv. co superl. v. „malý“; = aspoň, v. toto.

nejmenovaný, *cujus nomen non exstat.*

nejspíš, adv. *ut mea fert opinio*; *probabiliter*, *sine dubio*; = snad *haud scio an*; v. Gramm.

někady, v. „někudy.“

nekalý, *malus*, *improbis*; *nequam*; adv. *male.*

někam, adv. *aliquo*; *usquam*, *quoquam*; kdyby n. *si quo* (v. „nějaký“); někam jinam *alio*; *in alium locum*, *in aliam urbem* a p.

nekáranost, asi *disciplina nulla*; o vojínech *immodestia.*

nekáraný, *nulla disciplina assuefactus*; *effrenatus* (bezuzdný); *dissolutus* (lehkomyslný).

nekázeň, v. „nekáranost.“

někde, adv. *alicubi*; *usquam*; kdyby n. *si-cubi*; aby n. *ne necubi.*

někdejší *pristinus*; neb větou *qui olim*, *quondam*, *antea erat* a p.; n. štěstí *pristina fortuna*; též adv. *olim*, *quondam*, *antea* (Cajus, n. přítel Filippa Cajus, *olim amicus Philippi*).

někdo, něco *aliquis*, *aliquid*, *quis*, *quid* v. „nějaký“; *quispiam*, *quidpiam*; *quisquam*, *quidquam* (zvl. ve větách záporných); *quidam*, *quaedam*, *quoddam*; (jaksi opovržlivě) *nescio quis*, *nescio quid*; řekne n. *dicit aliquis*, *dixerit quispiam* neb *quis*; víš něco nového *numquid novi audisti*? zvl. něco a) = mnohé *nonnihil* (mám ti něco říci *habeo quod tibi dicam*); něco dáti na koho *magni facere alqm*; β) = n. málo *paulum*; *paululum*, *aliquantum* (trochu); (někdy slovem zdrobňovacím: n. rolí *agellus*, n. peněz *numulorum alqd*); u kompar. *paulo* (n. větší *paulo major*); *aliquanto*; mnohdy zvláště nevyjadřuje se: T. žil něco svobodněji *Themistocles liberius vivebat.*

někdy, adv. a) = časem (vůbec) *aliquando*, *interdum*; *nonnunquam*; b) o minulosti = před časy, jednou *aliquando*, *olim*; *quondam*; c) o budoucnosti, = n. potom *olim*; *aliquando.*

neklamný, o osobách *certus*; o věcech *exploratus.*

neklidný, v. „nepokojný.“

několik, *nonnulli*; *aliquot*; = více *complures*; n. dní *aliquot* neb *complures dies*; n. málo, jen n. *pauci*; n. a dvacet *amplius viginti* neb *viginti amplius*; před zájm. vztažným se často vynechává: po-

- slal několik, kteří cestu měli ohledati
misit, qui iter explorarent.
- několikery, *plures; non unius generis.*
- několikrát, adv. *aliquoties.*
- nekonečnost, *infinitas.*
- nekonečný, *infinitus; fine carens; = věčný sempiternus, perpetuus; neštěstí jest n. miseriae nullus finis est; do nekonečna = adv. nekonečně sine fine; mirum quantum; in immensum.*
- nektar, *nectar.*
- některak, adv. *aliquo modo; ullo modo, ulla ratione.*
- některý, *aliquis; v pl. též quidam, nonnulli; aliquot; n. z dvou alteruter; někteří — jiní neb někteří alii — alii, quidam — alii, pars — pars; n. tam — jiní jinam alii alio; n. tak — j. jinak alii aliter; na n. místech — na jiných alibi — alibi; před zřejmenem vztahným nepřekládá se (vyslal některé, aby . . . misit, qui etc.); podobně: n. vypravují, že . . . sunt qui tradant s akk. a inf.; po n. čase post aliquod temporis spatium; před n. letem ante aliquot annos; po n. hodině aliquot post horas; n. času, v. „někdy.“*
- někudy, adv. *alicubi; n. jinudy per alium quendam locum; od někud alicunde; aby ne od n. necunde; kdyby od n. sicunde.*
- nelad, *perturbatio, confusio (rei alcs); ordo turbatus; v n. ležeti perturbatum esse; v n. uvéstí perturbare, miscere alqd.*
- neladný, tp. *discrepans; = nepořádný inordinatus; confusus, incompositus; adv. sine ordine; confuse, incomposite; v. též „lad.“*
- neláska, ve rčení: v n. býti u koho *invisum esse alui; v. též „nechut.“*
- nelaskavost, *inhumanitas; n. dětí k rodičům a p. impietas.*
- nelaskavý, *inhumanus, durus; (k rodičům, dětem a p.) impius; adv. inhumane, dure; impie.*
- ne-li, v. „ne.“
- nelibiti se, komu *displicere alui; improbari ab alqo.*
- nelibost, *taedium; = nevole indignatio; = nechut, v. toto; mám n. nad čím offendor alqā re; n. mítí, nésti ke komu infensum esse in alqm; n. vzítí ke komu incurrere in odium alcs (změněním podmětu = v nelibost přijíti u koho); n. působiti displicere, improbari.*
- nelibý, *injucundus, ingratus; adv. injucunde.*
- neličený, pův. *non fucatus; tp. sincerus; verus; candidus; adv. sincere; vere.*
- nelidskost, *inhumanitas; crudelitas.*
- nelidský, = nepřívětivý *insociabilis; inhumanus; = ukrutný ferox, saevus; crudelis; adv. inhumane; saeve, crudeliter.*
- nelitostivost, *animi duritia; inhumanitas.*
- nelitostivý, *immisericors; inhumanus, durus; adv. sine misericordia; inhumane, dure.*
- nelze, *fieri non potest; n. mi uvěřiti credere non possum; a me impetrare non possum ut credam; n. mu ab eo effici non potest; ost. v. „z.“*
- nemajetnost, *inopia.*
- nemajetný, *inops.*
- nemalý, *non parvus, non exiguus; = nesnadný difficilis; ost. v. „malý.“*
- Němec, *Germanus.*
- němectvi, co mrav *mos germanicus, co původ origo germanica.*
- německý, *germanicus; adv. germanice; germanico more neb modo.*
- nemeškati, = nečekati *non expectare; n. něco učiniti, na př. n. přijíti non dubitare transire; transgr. nemeškaje = bez meškání, v. „meškání“; ost. v. meškati.*
- nemilosrdný, v. „nelitostivý.“
- nemilost, *odium, offensio; animus alienus; v n. přijíti, upadnouti u koho in odium venire alui; incurrere in odium alcs, ex magnā gratiā et favore in invidiam alcs venire; v n. býti u koho in offensā esse apud alqm neb zaměněním podmětu infensum esse in alqm (= nevražiti na koho); dáti se na milost i na n. v. „milost.“*
- nemilostivost, *inclementia, ost. v. „milostivost.“*
- nemilostivý, *inclemens, immitis; = rozhněvaný offensus, iratus (alui); adv. animo irato neb offenso.*
- nemilý, *ingratus, injucundus; adv. injucunde; n. přivítati koho male excipere alqm.*
- nemirnost, *intemperantia, immoderatio, v. násl.*
- nemirný, a) o osobách *intemperans; incontiens, immodestus; b) o věcech immoderatus, immodicus; adv. intemperanter; immoderate, immodice; effuse.*
- nemistnost, opiš adj. násl.
- nemistný, = nepřihodný *minus commodus; = nepřislušný alienus (ab alqā re); absurdus, ineptus; v. býti locum non habere; nihil loci est; (a re) alienum esse.*
- nemiti, v. „míti.“
- nemluvně, *infans.*
- nemluvnost, *inopia verborum.*
- nemluvný, *inops verborum.*
- nemoc, vůbec *morbis (n. tělesná); zvl. lues, pestilentia (= mor); n. nakažlivá contagio; n. duševná aegritudo; upadnouti do n., v n. in morbum incidere; morbo corripit; v n. ležeti aegrum esse (morbo alqo), laborare (re, a re); n. zahnuati, zapuditi, n. se zhostiti morbum depellere.*
- nemocnice, *valetudinarium.*
- nemocný, nemocen, a) = slabý *infirmus, invalidus, imbecillus; b) = stonavý aeger (nač re alqo); aegrotus; býti n. aegrotare,*

morbo conflictari neb *implicitum esse*; *laborare*, *minus valere*; nač *aegrum esse* neb *laborare re* neb *a re* (na bolest střevní *ex intestinis laborare*); těžce n. býti *vehementer aegrotare*; na smrt n. *morbo gravi affectus*, býti *morbo exitiali aegrotare*.

němost, -ota, os *mutum*.

nemotornost, *rusticitas*; *inscitia*.

nemotorný, tělem *vastus*, *informis*; duchem a spůsoby *ineptus*; *agrestis*, *rusticus*; *inscitus*, *rudis*; o řeči *pingui*; adv. *vaste*; *rustice*; *inscite*.

nemoudrost, *stultitia*; (důr.) *dementia*, *amentia*.

nemoudrý, *stultus*, *fatuus*, *insipiens*; (důr.) *demens*, *amens*; n. býti *desipere*; adv. *stulte*, *insipienter*; *dementer*.

nemovitý, n. věci, jmění *fundi*.

nemožnost, opiš slov. násl.

nemožný, *qui fieri non potest*; n. učiniti něco *adimere* (*omnem recusationem*); ost. v. „možný.“

nemrav, v. násl.

nemravnost, a) špatné mravy *turpitudine morum*, *perversitas*; = zkaženost mravní *mores corrupti* neb *perditi*; *nilhil sancti*; mírněji *rusticitas*; b) = nemrav, nemravný čin *vitium*; = nedůstojné chování *mores parum verecundi*; *rusticitas*; mírněji = nespůsob *licentia*.

nemravný, a) = nectnostný *turpis*, *inhonestus*; b) = nezdvohlý *male moratus*; n. býti (o dětech) *male parere*; adv. *turpiter*.

nemužný, v. „mužný.“

němý, *mutus*; *voce carens* (n. tvář *bestia muta* neb *bruta*); tp. = mlčící *tacitus*; adv. *tacite*; *silentio*.

nenabytelný, *qui reparari, sarciri, restitui nequit*; býti n. *non posse reparari* etc.

nenadálý, *inopinatus, nec opinatus*; = mimo naději stálý *insperatus*; n. smrt *mors subita, repentina*; adv. *praeter expectationem*; *ex inopinato*, neb *ex necopinato*, *ex insperato*, (*ex* neb *de*) *improviso*; *subito, repente* v. „náhle“; n. koho zastihnouti, přepadnouti *alqm inopinantem deprehendere, opprimere*; dostane se mi čeho n. *insperanti mihi alqd accidit*.

nenadáni, ve rčení: z n., = nenadále, v. přede.

nenáhlý, v. „povlovný“; z n., po n. = povlovně, v. toto.

nenahraditelný, v. „nenabytelný.“

nenáležitý, komu = nehodný koho *parum dignus* n. *non dignus personā alcs*; ost. v. „náležitý.“

nenapravitelný, *insanabilis*; *perditus*; *qui corrigi* neb *emendari non potest*.

nenasytný, *insatiabilis*; *inexplebilis*; býti n. *expleri non posse*.

nenáviděti, koho, co *odisse, odio prosequi*

alqm; *mihi alqs odio est*; *infensum esse in alqm*; (důr.) *odio flagrare in alqm*; zvl. part. *nenáviděn odiosus, invidiae plenus, invidiosus*, od koho *invisus, ingratus alcuī*; býti n. *esse alcuī odio*, nebýti, též *odii nihil habere*.

nenávisť, *odium*; n. lidí *odium hominum*; z n. ke komu *odio alcs adductus, incensus*; n. něčí získati u koho, v n. přijíti, vjíti *venire in odium alcs*; *odium alcs suscipere*; býti v n. u koho *esse alcuī odio*; v n. míti koho n. míti ke komu, v. „nenáviděti“; v n. koho vzíti, n. vzíti ke komu *odium in alqm concipere*; v n. uvést, přivést koho *vocare, adducere alqm in odium* neb *invidiam, invidiam alcuī conflare* neb *concitare*, u koho *alqm invisum reddere alcuī*; vzbuditi n. něčí *odium alcs excitare*.

nenávisťivý, *infensus*; *iniquus*; *animo inimico*.

nenechati, čeho, v. „nechati.“

nenucenost, = volnost *libertas*; = přirozenost *simplicitas*; *facilitas*.

nenucený, = volný *non coactus, voluntarius*; = přirozený *simplex*; *naturalis*; adv. *sua sponte*; *simpliciter*.

neobděláný o poli *incultus*.

neobeznámený, s čím *ignarus rei alcs*.

neobezřelost, *imprudencia*.

neobezřelý, *improvidus, incautus*; adv. *improvidē, incaute*.

neoblomitelnost, *neoblomnost, constantia*.

neoblomitelný, *neoblomný, firmus, constans*; vůle n. *constantia*.

neobmeškati, ničeho *nilhil sibi reliqui facere*; ost. v. „obmeškati.“

neobmezenost, opiš adj. násl.

neobmezený, *infinitus*; n. moc *summa potestas, summum imperium*; *omnium rerum jus atque auctoritas*; n. pán *penes quem est summa potestas*; *qui omnia potest*; *dominus*; adv. n. *panovati unum omnia posse*; *summum imperium tenere*.

neobojetnost, *neutrius partis studium*.

neobojetný, *neutrius partis studiosus*; *medius*; n. býti *neutrius partis esse*; *neutram partem sequi*.

neobratnost, *inscitia*.

neobratný, *inhabilis*; *inscitus*; v. „nejapný“; adv. *inscite*.

neobyčejnost, *insolentia*; *novitas*.

neobyčejný, *insolitus, inusitatus*; *insuetus*; (důr.) *rarus*, = obzvláštní *singularis*; *excellens* (n. chvála *laus excellens*); *mirificus*; = podivný *mirus, insignis*; = nový *novus*; n. věc též *monstrum*; adv. *inusitate*; *praeter consuetudinem* (u adj. a adv. *solito* s kompar.: n. veliký *solito major*; n. kompar. adj., v. Koř. gr. §. 702); = podivně *mirum in modum*.

neobývaný, *desertus; vastus*.
 neobyvatelný, *inhabitabilis*.
 neocenitelný, *inaestimabilis; eximius, praestans*.
 neočekávaný, *inexpectatus; inopinatus*; = mimo naděje *insperatus*; adv. *praeter expectationem* neb *opinionem*; v. „nenadálý.“
 neodbytnost, *importunitas, molestia*.
 neodbytný, *importunus, molestus*.
 neoddati, neodevdati, si nic, někomu nic = roveň býti; v. „rovný.“
 neodhodlanost, *dubitatio; animus incertus*.
 neodhodlaný, *dubius; incertus*; býti n. *dubitare, fluctuare*; adv. *dubitanter*.
 neodkladný, *qui differi non potest*; věc jest n. *res moram non habet*; adv. v. „ihned.“
 neodlučný, *qui separari, disjungi non potest*.
 neodolatelný, *cui nulla vi resisti potest; invictus*.
 neodpisování, opiš slovesem „odepsati“; též *silentium*.
 neodpustitelný, *qui nihil excusationis habet*.
 neodvislost, *libertas; liberum arbitrium*.
 neodvislý, vůbec nemini obnoxijs, *non ex alio arbitrio pendens* (n. býti suo arbitrio živě); v. ohledu polit. *liber*; *sui juris, nullius imperio subjectus*; býti n. *in libertate esse, nullius imperio parēre*; učiniti koho n. *in libertatem vindicare a/qm*; adv. *suo arbitrio; libere*.
 neodvolatelný, *irrevocabilis*; adv. *in perpetuum*.
 neohebnost, *rigor*.
 neohebný, *rigidus*.
 neohrabanost, *rusticitas; inertia*.
 neohrabaný, tělem *vastus, informis*; duchem a způsobem *agrestis, rusticus; iners*; v. „nejapný“; adv. *vaste, rustice*.
 neohroženost, *animus impavidus* neb *fortis*.
 neohrožený, *impavidus; fortis*; adv. *impavide; animo forti*.
 neolidněný, *desertus; vacuus occursum hominum*.
 neomylnost, *fides certa*.
 neomylný, o osobách *qui errare non potest; certus*; o věcech *exploratus; verissimus* (*auctoritas* výrok); n. pravda *summa veritas*; adv. *certe; haud dubie*.
 neopatrnost, a) co vlastnost *imprudentia*; důr. *temeritas*; z n. *per imprudentiam, temere, incaute*; b) = neopatrný čin, n. řeč *imprudenter* neb *temere factum, dictum*.
 neopatrný, *improvidus, incautus; imprudens*; (důr.) *temerarius*; adv. *improvidere, incaute*.
 neopeřeny, *implumis*.
 neopevněný, *immunitus*.
 neozbrojený, *inermis*.
 nepamatování, nač *oblivio rei alcs*.
 nepaměť, a) = zapomenutí *oblivio*, v. toto; b) zvl. ve rčení: od n. lidské *post homi-*

num memoriam, inde ab antiquissimis temporibus.
 nepamětlivý, = kdo lehce zapomene *obliviosus*; n. něčeho *immemor rei alcs*.
 nepamětlivost, *oblivio*.
 nepamětný, od n. časův, v. „nepaměť.“
 nepatrnost, *levitas, tenuitas*; = nízkost zvl. rodu a p. *humilitas*.
 nepatrný, *levis, tenuis*; (za n. míti něco, též *levi momento aestimare alqd*); = malý *exiguus, parvus* (n. část *pauci*), *parvulus*; = slabý *infirmus*; = neznamení, nízký *humilis, obscurus*; = bezcenný *vilis, nullius pretii*; jakkoliv n. *quantuscunque, qualiscunque*; tak n. *tantulus*; n. člověk *homo mediocris*; n. věci *res minutae*; adv. *leviter*.
 nepečlivost, *negligentia*; = bezstarostnost, v. toto.
 nepečlivý, *negligens*; adv. *negligenter*.
 neplatný, *irritus*; = marný *vanus, inanis*; *nullus*; učiniti něco n. *irritum facere alqd*, zavržiti *testamentum rescindere*, zákon *legem evterere*.
 neplecha, = rozpustilost *petulantia*; = hřmot *tumultus, turbae*; tropiti n. *turbas facere*; ost. v. „nešvár.“
 neplodnost, *sterilitas*.
 neplodný, *sterilis; infecundus*.
 nepoctivost, *infamia; improbitas, perfidia*, v. násl.
 nepoctivý, = nectný *infamis*; = špatný *improbus, malus*; = podvodný *fraudulentus, perfidus*; adv. *improbe; perfide*.
 nepočasi, v. „nečas.“
 nepočestnost, *turpitude; inurbanitas*; v. násl.
 nepočestný, = nemravný *turpis*; = nezdvořilý *inurbanus; rusticus*; = nepoctivý, v. toto; adv. *turpiter; inurbane*.
 nepodkupný, *qui pecunia corrumpi non potest; integer, incorruptus*.
 nepodminečný, *nullis condicionibus astrictus*; adv. *sine ulla exceptione*.
 nepodobnost, *dissimilitudo*; k pravdě n. *res improbabilis* n. *difficilis ad credendum*.
 nepodobný, *dissimilis* (*alcs* neb *alculi*); *dispar*; k víře n. *incredibilis, omnem fidem superans*; k pravdě n. *non verisimilis, non probabilis; difficilis ad credendum*; adv. *dissimiliter*.
 nepodstatnost, opiš adj. násl.
 nepodstatný, *levis, non ad rem ipsam pertinens*; = lichý *vanus, incertus*, v. „lichý.“
 nepodvržený, *verus*.
 nepohnutý, *immotus; defixus*; adv. v. úsloví: státi n. *defixum stare; non moveri*; oči n. upřítí na koho *oculos in algo defigere*.
 nepohnutelný, nepohyblivý, *immobilis; immotus, stabilis*; n. zůstati *non moveri; defixum stare*.

nepohoda, v. „nečas.“

nepohodli, nepohodnost *incommoditas*; = něco nepřiležitého, nepřijemného *incommodum*, *molestia*.

nepohodlný, *incommodus*; *molestus*; = nepřiznivý *iniquus*; adv. *incommode*; *molestē*.

nepohodnouti se, s kým oč *certamen habere*; *contendere cum alqo de re alqā*.

nepochybnost, opiš adj. násl.

nepochybný, *non dubius*; *exploratus*, *certus*; věc jest n. *res nihil dubitationis habet*; jakoby vítězství již bylo n. *velut exploratā victoriā*; adv. *sine dubio*, *haud dubie*; často: *verisimile est* s akk. a inf. (n. to řekl *verisimile est, illum hoc dixisse*), též *videri*, *non dubito quin*, *vereor ne* (n. již zemřel *jam mortuus esse videtur*, *non dubito quin mortuus sit*, *vereor ne mortuus sit*), jindy slovesy *credo*, *opinor* (n. jste slyšeli již *vos jam audivisse credo* neb *opinor*).

nepokoj, a) = hřmot *turbæ*, *tumultus*; n. činiti *turbas facere*; zvl. v ohledu polit.: = rozbroj *motus*, *tumultus*; = novoty *res novæ*, *seditio*; *turbæ*; nepokoje působiti *res novas moliri*, *novis rebus studere*; b) n. duševní *animi motus*, *perturbatio*; *sollicitudo*.

nepokojiti se, v. „kormoutiti, znepokojovati se.“

nepokojný, a) o nepokoji vnějším i duševním *inquietus*; *turbulentus* (*homo*, *concio*, *annus*); *tumultuans* (*legio*); *turbidus* (*motus*, *tempus*, *tempestas*); moře n. *mare commotum*, *turbidum*, (co stálá vlastnost) *mare procellosum*; noc n. *nox insomnis*; n. život *vita turbulenta*, (následkem stálého zaměstnání) *vita occupatissima*; zvl. o člověku, v ohledu polit. *novarum rerum studiosus*; *sediciosus*; b) = úzkostlivý *anxius*, *sollicitus*, *trepidus*; adv. *turbulente*; *tumultuose*; *trepide*.

nepoměrnost, opiš slov. násl.

nepoměrný, *justo major* neb *minor*; adv. *nimum*, *nimis*; trest na nepatrný přestupek n. veliký *poena major quam pro peccati levitate*.

nepopíratelnost, opiš adj. násl.

nepopíratelný, *qui impugnari non potest*; *certus*.

nepoplatnost, *immunitas*.

nepoplatný, *immunis*.

neporouchaný, *illaesus*; v. též „neporušený.“

neporušenost, *integritas*.

neporušený, *inviolatus* (*homo*, *templum*); *integer* (*fides*, *signum*); *incolumis*, *salvus*; zvl. penězi n. *incorruptus*, *integer*; adv. *integre*; *incorrupte*.

neporušitelnost, *sanctitas*.

neporušitelný, *inviolabilis*, = svatý *sanctus*;

sacrosanctus (toto zvl. o tribunech, poslancích a p.); *incorruptus*, *inviolatus*; adv. *sancte*.

nepořádek, zmatek, *perturbatio*, *confusio* (*reialcs*); *ordo turbatus*; (v n. jdoucí *incompositus*; v n. přijíti, v n. býti *perturbari*; v n. přivést *turbare* neb *perturbare*, *miscere alqd*); pl., v ohledu polit. *turbæ*; *seditiones*, *tumultus*; v. „nepokoj.“

nepořádný, a) o věcech *inordinatus*; *confusus*, *incompositus*; n. život *vita dissoluta*; n. tlupa *turba incondita*; *manus tumultuaria*; n. voj na pochodu *agmen incompositum*; b) o osobách *ordinem non servans*, *negligens*; (vzhledem k živobytí) *dissolutus*; (v jídle a pití) *intemperans*; adv. *sine ordine*; *incomposite*, *incondite*, *confuse*, *negligenter*, *dissolute*.

nepořízený, ve rčení: s nepořízenou (n. př. odejíti a p.) *re infecta*, *irrito incepto* (*discedere* etc.).

neposlušnost, zvl. o vojínech *immodestia*; důr. *contumacia*.

neposlušný, *dicto non audiens*; *male parens*, *immodestus*; *contumax*, v. předch. adv. *non obedienter*.

nepoškrvněný, *incontaminatus*; *purus*, vinou, krví *castus a culpa*, *a cruore*; adv. *pure*, *caste*.

nepotřebný, a) čeho upotřebiti nelze *inutilis* (k čemu *alcui rei*, *ad alqd*); *nullius usus*; n. člověk *homo ad nullam rem utilis*; b) = zbytečný *non necessarius*; *supervacaneus*; adv. *inutiliter*; *praeter necessitatem*.

nepovážlivost, -ý, v. „nerozvážlivost, -ý.“

nepovědomost, *ignoratio*.

nepovědomý, *ignotus*; komu jest n. *quis ignorat?* jest mně n. *nescio*, *fugit*, *fallit me*, není *non me fugit*, *praeterit*, *fallit*.

nepoznání, ve rčení: (až) k n. se změnit *ita mutari*, *ut agnosci non possis*; *plane alium fieri*.

nepozornost, *animus non attentus*.

nepozorný, *non attentus*; *aliud agens*; adv. *non attente*.

nepožitečný, *difficilis ad concoquendum*.

nepoživatelný, *ad vescendum non aptus*.

nepravda, -divost, co vlastnost *vanitas*; co věc = lež *mendacium*; = faleš *falsum*; často adj.: nablížel n. věci *rem falsam* neb *vanam esse intelligebat*.

nepravidelnost, opiš adj. násl.

nepravidelný, = bez pravidla *lege solutus* n. *carens*; = měnící se *inconstans*; = nepořádný *inconditus*, *incompositus*; n. život *vita dissoluta*; adv. *sine lege*; *non constanter*; *dissolute*.

nepravdivost, v. „nepravda.“

nepravdivý, v. „nepravý“ b).

nepravost, a) = nešlechtnost *vitium*; (=

- nešlechtný skutek) *flagitium*; b) = nepravda, v. toto.
- nepravý, a) = proti právu *injurius*, *injustus*; = zlý *pravus*; b) = lživý *falsus*, *vanus*; = podvržený *adulterinus*; adv. *injuriose*, *injuste*; *falso*, *vane*; *perperam* (*interpretari*).
- neprodleně, adv. *statim*; *sine morā*; *morā non interpositā*.
- neproměnný, *immutabilis*; *constans*, *fixus*; n. býti *mutari non posse*; adv. *constanter*.
- nepromokavý, *aquam* neb *humorem non transmittens*; *quod non recipit in se humorem*.
- neproniknutelný, *impenetrabilis*.
- neprostředný, v. „bezprostředný.“
- neprozřetelnost, a) co vlastnost *imprudencia*, důr. *temeritas*; z n. *per imprudentiam*; *temere*; b) co jednotlivý úkaz *imprudenter* neb *temere factum*, *dictum*.
- neprozřetelný, *improvidus*; *incautus*, *imprudens*; důr. *temerarius*; = přenáhlený *praeproperus*; n. jednáni, v. předch.; adv. *improvide*, *incaute*; *praepropere*.
- nepřehledný, *non pellucidus*.
- nepřátelský, a) o poměru soukromém, tedy zvl. vzhledem k smýšlení *inimicus*; = rozhořčený *infensus*, = nepřátelsky se jevící, jednající *infestus*; *hostilis*; n. smýšlení *animus infestus*, *inimicus*, *hostilis*; *infensus animus atque inimicus*; vše jest smýšlení nepřátelského *omnia hostilia sunt*; n. smýšlení býti ke komu v. adv.; b) nepříteli válčícímu patřící, gen. *hostium* (na př. *castra*, *terra*, *cadavera* a p., = nepřítel); vzhledem k smýšlení a jednáni *hostilis* (*terra*, *regio*, *odium*); adv. a) *inimice*, *infense*, *infeste*, *hostiliter*; n. smýšletí *infenso animo esse in alqm*, *inimicum esse alcu*; b) *hostiliter*, *infeste*, *inimice*; n. jednati *hostiliter facere*, *hostilia agere*, proti komu, též *insequi alqm*.
- nepřátelství, a) soukromé, α) skutkem i smýšlením *inimicitiae*; *simultas*; = hněv *ira*, = zášť *odium*, vůbec *animus infestus et infensus*, v. „nepřátelské“ smýšlení; v n. býti *esse in similitate cum alqo*, *inimicitias gerere* neb *habere cum alqo*; n. udělati, způsobiti, mezi kým *odium alcs in alqm concitare*; v n. vejíti *inimicitias suscipere cum alqo*; n. mezi sebou mají, v n. spolu žijí *sunt* neb *intercedunt inimicitiae inter eos*; β) smýšlením *animus inimicus*, *infensus*; b) ve vojně, obyč. pl. *hostilia (ium)*; n. započala *bellum geri coeptum est*; n. odložití *ab armis recedere*.
- nepřáti, komu *invidere alcu*, důr. *aversum* neb *alienatum esse ab alqo*; n. komu jeho štěstí *invidere felicitati alcs*; v. „záviděti.“
- nepředloženost, ný, v. „neprozřetelnost, -ý.“
- nepředpojatost, *animus aequus*, *liber*.
- nepředpojatý, *aequus*, *liber*.
- nepředvidaný, *improvisus*; adv. *ex improviso*, v. též „nenadálý.“
- nepřekonatelný, v. násl.
- nepřemožitelný, *invictus*; o obtížích *inexplicabilis*.
- nepřetržitý, *continens* (souvislý, též na př. *silva*); *perpetuus* (p. *rerum gestarum historia*), v. „souvislý“; *assiduus* (*labor*); adv. *continenter*, *perpetuo*.
- nepříhodnost, *incommodum*, *molestia*.
- nepříhodný, *incommodus*, *non opportunus*; = nepříznivý *iniquus*; vzhledem k času *intempestivus*; adv. *incommode*, *intempestive*.
- nepřijati, v. „nepřijíti.“
- nepříjemnost, co vlastnost *injucunditas*; = nepříjemná věc *incommodum*.
- nepříjemný, *injucundus*, *ingratus*; (důr.) *gravis*, *molestus*; adv. *injucunde*; *moleste*.
- nepřijiti, nepřijmouti, čeho *spernere*, *rejicere*, *repudiare alqd*; bitvu n. *pugnam detrectare*.
- nepřiležitost, -ý, v. „nepříhodnost, -ý.“
- nepřímý, *qui non rectā viā instituitur*; adv. *per ambages*; *non directo*.
- nepřipravený, *imparatus*.
- nepřipustiti, koho *excludere alqm*; n. si péče oč *securi esse animo de re*; *non laborare de re*; ost. v. „připustiti.“
- nepřirozenost, opiš adj. násl.
- nepřirozený, *naturae repugnans*; *qui contra naturam est*, *non naturalis*; tp. = ličený a) o osobě *ineptus*; β) o věci *putidus*, *quaesitus*; adv. *contra* neb *praeter naturam*; *inepte*, *putide*.
- nepřislušnost, a) = nepatřičnost *vitium*; b) = nepřistojnost *potestas non justa*.
- nepřislušný, *indecorus*; = nemístný, v. toto; nepřináležející *non justus*; býti n. k čemu *faciendi alqd jus* neb *potestatem non habere*; adv. *indecore*.
- nepřístupnost, opiš adj. násl.
- nepřístupný, a) o místnostech *ad quem aditus non est*, *ad quem adiri non potest*; *inaccessus*; *impeditus* (*saltus*, *palus*); b) o osobách *rari aditus*; *qui conveniendi aditum non facile dat*.
- nepřítel, a) = n. osobní, protivník *inimicus*; n. lidský *generi humano inimicus atque infestus*; můj úhlavní n. *inimicissimus mihi* neb *meus*; n. ženský *osor mulierum*; jsou (spolu) nepřátelé *inimicitiae sunt inter eos*; stali se n. *inimicitiae ortae sunt inter eos*; býti n. komu *inimicitias exercere cum alqo*; býti n. čeho *alienum* neb *aversum esse a re alqā*; nepřátelé povstávají proti čemu *alqd invidiam habet*, *in invidiam venit*; b) n. vojau vedoucí *hostis* (*alcs* neb *alcu*); za n. koho míti *hostis loco habere alqm*.
- nepřítí, v. „přítí.“
- nepřítomnost, *absentia*; = n. ve vlasti *pere-*

- grinatio*; tp. n. duchem *mens alienata*; *animus aliud agens*; v n. něčí *alqo absente*; *dum alqs abest*.
- nepřítomný, *absens*; tp. býti duchem n. *animo non adesse, aliud agere*.
- nepřívětivost, *inhumanitas*; důr. *asperitas*; *tristitia* (omrzlost).
- nepřívětivý, *inhumanus*; důr. *asper*; = mrzutý *tristis, difficilis*; adv. *aspere*.
- nepřízeň, a) = nenávisť *animus alienus*; *malevolentia*; = zášť *odium*; = nechť *offensio*; v n. přijíti *in odium alcs incurere*, důr. *ex magna gratia et favore in invidiam alcs venire*; v n. býti u koho *in offensa esse apud alqm*; b) = závist *invidia, malignitas*.
- nepřiznivý, 1) o osobách, n. komu, a) = nenávisť *alienus ab alqo, infensus* neb *inimicus alcuí též animo alienato*; *iniquus*; b) = závistivý *invidus, malignus*; 2) o věcech *iniquus (locus)*; *adversus (ventus, res)*; *alienus (tempus)*; n. okolnosti *iniquitas, difficultas rerum*; n. znamení *malum omen*; adv. *inimice, infeste*; *invide, maligne, inique*.
- nerad, *invitus*; též adv. *aegre, non libenter*; jsem čemu n. *aegre fero alqd*; *ingratum mihi est alqd*; n. něco viděti *molesto ferre alqd*.
- nerázný, v. „nehorázný.“
- nerci, -li, -liž, enj. *nedum* (neb *ne*) s konj., mnohdy *tantum abest ut etc.*, neb *multo minus*; (ani) v nejčilejších časech nebylo možná proti moci tribunů něco vyříditi, n. v těchto *optimis temporibus non potuerunt vim tribuniciam sustinere, nedum his temporibus*; (ani) příteli nic nedaruje, n. nepříteli *nulli amico, multo minus alicui inimico alqd donat*.
- neroditi, = nechtěti, v. „chtíti.“
- nerost, **fossile*; v pl. též *saxa*.
- nerovnost, a) = neroveň, α) co vlastnost *iniquitas, asperitas*; β) nerovné místo *locus iniquus, salebrae viae*; b) = křivost, n. cesty *anfractus*; c) = nestejnost *inaequalitas, dissimilitudo*.
- nerovný, a) = hornatý *iniquus, asper*; b) = křivý *curvus, curvatus*; c) = nestejný *impar, dispar*; n. počet *numerus impar*; n. boj svěsti *dispari proelio contendere*; = nepodobný *dissimilis*; n. komu *impar* neb *dispar alcuí, dissimilis alcs*; adv. *inique, fluxuose, inaequaliter*.
- nerozdílný, v. „nerozlučný.“
- nerozhodný, a) o věci *nondum judicatus*; *dubius, incertus*; *in neutram partem inclinatus*; n. boj *proelium in neutram partem inclinatum, proelium anceps*; n. vítězství *victoria dubia, incerta*; bitva byla n., bylo nerozhodně bojováno *sic pugnatum est, ut aequo proelio discederetur; aequo*
- Marte pugnatum est*; nechati něco n. *in medio relinquere alqd*; b) o osobě: n. býti, opiš rčením *dubius n. incertus sum (quid faciam; utrum etc.)*; *fluctuare*; adv. *dubie, ambigue*; n. bojovati, v. shora a).
- nerozlučný, *qui separari, disjungi (dissolvi) non potest*; mravné dobro jest od etnosti n. *honestum a virtute divelli (sejungi, separari) non potest*.
- nerozřešitelný, *inexplicabilis*.
- nerozum, *imprudentia*; *temeritas, nullum consilium*; = hloupost *stultitia*; důr. *vecordia*.
- nerozumný, a) pův. = rozum nemající *rationis expers*; *ratione non praeditus* neb *carens*; n. zvíře *bestia mula* neb *bruta*; b) = rozumu řádně neupotřebující *demens, amens; insanus*; m. něji *imprudens, nullius consilii*; adv. *sine ratione; dementer, imprudenter, stulte, inepte*.
- nerozvážlivost, žnost, a) co vlastnost *inconsiderantia*; *temeritas*; b) = nerozvážný skutek *temere factum, factum inconsideratum*; v. též „nepředloženost.“
- nerozvážlivý, -žný, *inconsideratus, temerarius*; n. slova *temere jacta*; v. též „nepředloženy“; adv. *inconsiderate, temere*.
- nerv, **nervus*.
- neřád, a) = nepořádek, v. toto; b) = smeti, nečistota a p. *sordes, squalor, illuvies*; = bláto *coenum, lutum*.
- neřádný, a) = nepořádný, v. toto; b) = špinavý *sordidus; squalidus; immundus*; adv. *sordide*.
- neřest, a) = neřád, v. toto, b); b) = bída *miseria, calamitas*; = trampotě *aerumna*; c) = vyraženina na těle *scabies, lepra*; d) = mrzkost *vitium; flagitium*.
- neřku-li, v. „nerci.“
- nesběhlý, v čem *imperitus, rudis rei alcs*; adv. *imperite*.
- nesceští, v. „bezceští.“
- nescestný, *invius*.
- nesčíslný, *innumerabilis*; n. počet lidí *sexcenti homines*; nesčíslněkrát *sexcenties*.
- neshoda, *discordia, dissensio*; = rozdílnost *dissimilitudo*.
- neshodný, *discors; dissidens*; n. býti, v. násl.; adv. *discordi animo*.
- neshodovati se, *dissidere, dissentire*, s kým *ab* neb *cum alqo*, mezi sebou *inter se*.
- neschodnost, cesty, opiš adj. násl.
- neschodný, *invius; impeditus; difficilis atque impeditus (palus)*; n. místa *invia (orum)*; cestu n. učiniti *iter impedire*.
- neschopnost, *inutilitas; inscitia rei alcs; inertia, imperitia*; n. k čemu, v. násl.
- neschopný, (k čemu) *inutilis (ad alqd neb rei alcuí)*; *non idoneus, non aptus*; = vloh nemající *indocilis; iners*; = nezkušený *imperitus*, = nečinný *iners*; býti n.

k čemu *alqd facere non posse* (= nebýti s to něco učiniti), neb adj. předch.
neschůdnost, -ý, v. „neschodnost, -ný.“
neschváliti, *improbare alqd*; ost. v. „schváliti.“
neskonalý, = bez konce *infinitus*; = bez míry *immensus*; = ustavičný, nesmrtelný *immortalis*; adv. *sine fine*; *mirum quantum*.
neskrovnost, *immodestia*.
neskrovný, *immodestus*; = nemirný, v. toto; adv. *immodeste*.
neslavný, *inglorius*; *obscurus*; adv. *sine laude* neb *gloria*; *obscurus*.
neslušnost, opiš adj. násl.
neslušný, *indecorus*, *turpis*; = nespravedlivý *injustus*, též *nefas est* s inf.; n. chování *mores turpes* neb *morum turpitudine*; adv. *indecore*, *turpiter*.
neslýchaný, *inauditus*; *novus*.
nesmělost, *timiditas*; *animus timidus*.
nesmělý, *timidus*; *pavidus*; adv. *timide*, *pavide*.
nesměti, *nesmim*, *vetor alqd facere*; v. „směti.“
nesmirnost, *immensitas*.
nesmirný, *immensus*; *infinitus*, *immanis*; adv. *in immensum*, *in infinitum*; n. veliký *immanis*.
nesmiřitelnost, *animus implacabili*.
nesmiřitelný, *implacabilis*, *capitalis* (*odium*); *inexpiabilis*; *implacatus*.
nesmrtelnost, *immortalitas* (často se opiše: důkazy n. *argumenta*, *quibus animos immortales esse demonstratur*); = nesmrtelná sláva *gloria sempiterna*; *immortalis memoria*.
nesmrtelný, *immortalis*; = trvající *aeternus*, *sempiternus*; n. památky po sobě zůstaviti *aeternam gloriam sibi parere*, *nomen suum immortalitati (aeternae memoriae) tradere*.
nesmysl, *amentia*; = hloupost *ineptiae*.
nesmyslný, *demens*, *amens*; *insanus*; n. věci *ineptiae*; adv. *dementer*; *insane*.
nesnaditi se, s kým oč, v. „přítí se.“
nesnadný, v. „obtížný“, „těžký.“
nesnášlivost, *mores difficiles*; *asperitas*; *intolerantia*.
nesnášlivý, *incommodus*, *importunus*; *asper*.
nesnáž, -e, = obtížnost *difficultas* (největší n. *res difficillima*); = tahání *negotium*; = trmácení *labor*; = obtížné postavení *angustiae*, *difficultas*; v největší n. *maxime necessario tempore*; n. působiti *difficultatem afferre*, *habere*; beze vši n. *nullo negotio*, *facile*; nebudu vám n. činiti *nil in me morae erit*; n. míti, v n. býti *in angustiis esse*, též *haerere*, *laborare*, (důr. = u veliké n. býti) *magna difficultate affici*, *mihi multum (plurimum) laboris est*; *non exigua difficultate laborare*; v n. přijíti *in angustum venire*.

nesnesitelnost, *intolerantia*.
nesnesitelný, *intolerabilis*; *non ferendus*, (Ariovistus zdá se n. *A ferendus non videtur*); = protivný *molestissimus*, *odiosus*; adv. *intoleranter*; *moleste*.
nesouhlasiti, s kým *dissentire*, *dissidere ab algo*; ost. v. „souhlasiti.“
nesouhlasný, *absurdus*; tp. *discors*, *dispans*; adv. *absurde*.
nesouměrnost, *ratio impar*.
nesouměrný, v. „souměrný.“
nespalný, *munitus ad incendia*.
nespani, *insomnia*; *vigilia*.
nespokojenost, opiše se obyčejně adj.; někdy dostačí *animus offensus*; = nevůle *indignatio*; n. v ohledu polit. *studium rerum novarum* (= novotářství); k mé veliké n. *cum magna mea molestia*; n. svoji s čím jeviti = nespojeným býti, v. násl.
nespokojený, *non contentus* (s čím *re alqā*); v ohledu polit. *novarum rerum cupidus*, *novis rebus studens*; n. býti s čím *accusare alqd* (na př. *fortunam*), *queri de re alqa*; důr. *iratum esse ob alqd*; nejsem s tím n. *non me poenitet illius rei*, *ista res satis mihi placet*; adv. *iniquo animo*.
nespolehlivost, *fides incerta* neb *dubia*; *infirmitas (animi)*.
nespolehlivý, o osobách *infidus*; = lehkovážný *levis*, *parum constans*; o věcech *incertus*; *dubius*; adv. *ambigue*; *non satis certe*.
nespořádaný, *incompositus* (*agmen*, *oratio*), *inordinatus* (*militēs*), *effusus* (*hostes*).
nespravedlivost, co vlastnost *injustitia*; = nespravedlivý skutek *injuria*.
nespravedlivý, *injustus*; o věcech *iniquus*; = nezasloužený *immeritus*; adv. *injuste*, *inique*.
nesprávný, v. „nepořádný.“
nespůsob, v. „nemrav.“
nespůsoblost, -ý, v. „neschopnost, -ý.“
nespůsobnost, -ý, „neschopnost, -ý“, v. toto; = nemravnost, -ý, v. toto.
nesrovnávati se, v. „nesouhlasiti.“
nesrozumitelnost, opiš adj. násl.
nesrozumitelný, *non apertus ad intelligendum*; *obscurus*; hlas n. *vox suffocata*; adv. *non perspicue*; *obscurus*.
nestálost, *inconstantia*; = měnlivost *mobilitas*, *varietas*; = lehkovážnost *levitas*; = nepevnost, pomíjejcnost *fragilitas*; v. též násl.
nestálý, *inconstans*, *mobilis*; *variis*, *mutabilis*; = nepevný *fragilis*; = pomíjející *fragilis*, *caducus*, *fluxus*; n. počasí *coelum varians*; n. štěstí *fortuna fluxa*; adv. *inconstanter*, *mobilitate*, *varie*.
nestatečnost, *infirmitas*, *imbecillitas*; důr. v. „bojácnost.“
nestatečný, *invalidus*, *infirmus*, *imbecillus*;

- = neudatný *non fortis; ignavus*; adv. *sine vi; non fortiter*.
- nestejnost, *inaequalitas*; n. povahy *morum dissimilitudo*.
- nestejný, *inaequalis; impar, dissimilis*; adv. *inaequaliter*.
- nesti, nositi, 1) pův. *ferre, portare alqd*, něco před kým *praeferre alicui alqd*, vstříc *offerre*, nesl jsem to za ním *eum sequens (insequens) hoc tuli*; vojín těžko nesoucí *miles impeditus*; o koni, lodi a p. *vehere alqm*; n. v sobě, v. „obsahovati“; nositi oděv, zbraň *gerere, gestare (vestem, scutum o vojínu samém, avšak o zbroji: scutum ferre)*, též: n. střevice *calceis uti*, meč *gladio cinctum esse*; týž oděv n. *eodem ornato vestiri*; nohy jej nechtěly již n. *pedes eum destituerunt*; 2) tp. a) = p. diti *ferre, efferre; edere, gignere (fruges)*; pole nese hojný užitek *ager fructus uberri-mos fert*; podobně: vejce n. (oslepici) *ova parere*; b) v srdci n. něco, na př. hněv *odium, amicitias gerere in alqm, odisse alqm, lásku amore alqm complecti*; c) s sebou n., a) = vyžadovati *ferre; postulare*; čas to s sebou nese *tempus ita fert*; jak to ono stáří s sebou n. *ut fert illa aetas*; v. též „přinášeti“; β) zkazu, nebezpečí, hanbu a p. s sebou n. *auctorem* neb *causam esse alcs rei*; d) nelibě, těžce a p. nésti *aegre ferre alqd*; e) = trpěti, snášeti, v. tato; útraty neb náklad nésti *sumptus tolerare*; n. škodu, porážku a p. *accipere detrimentum, damnum, cladem* etc.; vinu n. *culpam (rei alcs) sustinere*; culpa *penes me est*; smutek n. *luggere*; f) oko n. po čem *spectare, sequi alqd*; 2) n. se *ferri*, vzhůru *sublime ferri*; tp. α) n. se k čemu, za čím *sequi, spectare alqd, pertinere ad alqd*; β) n. se = oděti býti *vestiri*.
- nestoudný, v. „nestydatý“.
- nestrannost, *aequitas*.
- nestranný, *aequus, incorruptus*; býti n. *irā et studio vacare*; adv. *incorrupte*.
- nestřídmost, *intemperantia; immoderatio*.
- nestřídmy, *intemperans; immodestus, incontinens*; adv. *intemperanter, immodeste*.
- nestvůra, *monstrum; portentum*; o člověku *monstrum hominis; tetra et immanis bellua; portentum*.
- nestyda, v. „nestydatý“.
- nestydatost, *impudentia*; v ohledu pohlavním *impudicitia*; = dotíravost *importunitas*.
- nestydatý, *impudens*; v ohledu pohlavním *impudicus, protervus*; = dotíravý *importunus; procax*; adv. *impudenter*.
- nesvornost, *discordia* (co do smýšlení), *dissensio* (co do náhledu); v n. žiti *dissidere, dissentire*.
- nesvorný, *discors; dissidens*; n. býti *dissi-dere, dissentire, s kým ab* neb *cum alqo*, mezi sebou *inter se*; adv. *discordi animo*.
- nešetrnost, = bezohlednost *importunitas; immodestia*.
- nešetrný, = bezohledný *importunus, immodestus; protervus*; adv. *importune*.
- neškodnost, *innocentia*.
- neškodný, *innocens*; býti n. *nihil nocere*; n. nésti i *frangere, comprimere*; adv. *sine noxa*.
- nešlechtnost, *vitiositas*; často *vitia*; = nešlechtný čin *scelus*; *vitium, flagitium*.
- nešlechtný, *vitiosus; flagitiosus, turpis*; o člověku též *vitiis flagitiisque deditus*; adv. *flagitiose, turpiter*.
- nešťastný, a) v neštěstí se nacházející *infelix, infortunatus*; (důr.) *miser*; n. býti *miserum* neb *infelicem esse*, (důr.) *adversā fortunā, calamitate afflictum esse*; b) = neštěstí přinášející *funestus; perniciosus, pestifer*; n. posel *nuncius tristis*; n. poselství *nuncius mali alcs*; n. znamení *malum omen*; n. boj *proelium adversum*; n. den *dies nefastus*; adv. *infelicitate*; (důr.) *miserere, male*; n. bojovati, boj n. skončiti *male rem gerere*.
- neštěstí, a) = trvalý stav, bída *res adversae, fortuna adversa*; též pouze *fortuna*; (důr.) *miseria*; b) = nešťastný případ *casus adversus, malum, res adversa*; (důr.) *calamitas*; na n. *incommode* neb *infelicitate* *accidit, ut etc.*; též *malo meo, tuo, ejus* etc.; v n., neb do n. přijíti *incidere in miseriam, in calamitatem*; v n. uvéstí, uvrei koho *inferre alicui calamitatem, perdere alqm, sama sebe suā culpā perire*; to jest jeho n. *hoc ei nocet* neb *fraudi est*; chyba má byla mým n. *vitium meum me afflixit*; n. vzíti, utrpěti *calamitatem accipere*.
- nešvár, a) = špína, v. toto; b) = hřmot *tumultus, turbae*; c) = nepřístojnost, obyč. pl. *vitium*, neb opiš adj. *turpis, indecorus* a p.: to jest n. *hoc turpe est, dedecet*.
- neř, *fratris* neb *sororis filia*.
- netečnost, = nevšímavost *negligentia, animus dissolutus*; = nečinnost *ignavia; segnitia, inertia*.
- netečný, = nevšímavý *dissolutus, lentus* (n. býti k čemu *negligere, non curare alqd*); = nečinný *ignavus, segnis, iners*; adv. *negligenter, lente; ignave, segniter*; velmi n. se chovati ke komu *negligentissime habere alqm*.
- netělesný, *corpore vacans*; věci n. *quae cerni tangique nequeunt*.
- netoliko, adv. s násl. ale (i), nýbrž (i) *non modo (tantum, solum) — sed etiam*; má-li se druhý díl zvl. vytknouti *non modo* etc. — *sed; quum — tum*.
- netopýr, *vespertilio*.

netrpělivost, a) = nedočkavost *impatientia morae; festinatio*; s n. *festinanter*; s největší n. očekávati něco *alqd acerrime expectare*; b) o nemocném *impatientia dolorum*; s n. *impatienter*.

netrpělivý, a) = nedočkavý *morae impatiens, festinans*; n. býti *morae taedium non ferre*; b) o nemocném *dolorum impatiens*; adv. *festinanter*; v. „netrpělivost“ *impatienter*; *animo iniquo*; n. něco snášeti *animo iniquo (irato, offenso)*, *indigne ferre alqd*.

netržitý, v. „nepřetržitý.“

netvor, v. „nestvůra.“

neúčastný, *exsors, exspers (rei alcs)*.

neučelivý, *indocilis*.

neučení, *indoctus*; adv. *indocte*.

neuhlazený, tp. *rudis*; důr. *horridus (dicendi genus)*; *asper*.

neúhlednost, *exiguitas; humilitas*.

neúhledný, = nehezky *deformis*; = neveliký a p. *parvus, exiguus; humilis*; jak n. *quantulus*.

neúhonnost, *integritas*.

neúhonný, *sine vitio, vitio vacuus; integer*; n. život, též *religio vitae*.

neukojitelný, *implacabilis (ira)*; *insatiabilis (cupiditas)*; adv. *implacabiliter*.

neum, v. „nerozum.“

neumělost, vůbec *ignoratio rerum; inscientia*; = neznalost věci *inscientia, ignoratio rei alcs*.

neumělý, vůbec *rudis, indoctus, inscius*; = nesběhlý v čem *nescius, ignarus, imperitus rei alcs*; o věci *sine arte (factus a p.)*; n. býti v čem *ignorare alqd*; adv. *indocte; imperite*.

neúmýslný, *quod non consulto fit*; adv. *non consulto*.

neunavený, *indefessus; integer (čilý)*; *invictus a labore*; adv. v. násl. adv.

neunavitelný, *qui nullo labore defatigari potest*; obecněji *assiduus, impiger*; adv. *assidue, impigre*.

neupokojitelný, v. „neukojitelný.“

neuprositelný, *inexorabilis*.

neupřimnost, *animus sobdolus*.

neupřimný, *fallax, falsus; perfidus*; adv. *fallaciter*.

neurčitost, opiš adj. násl.

neurčitý, *incertus; dubius, ambiguus*; dáti odpověď n. *nihil certi respondere*; adv. *dubie; ambigue*.

neúroda, a) = špatná žeň *messis tenuis*; byla n. *frumenta tenuiter provenerunt*; b) = rok neúrodný *annus sterilis*; c) = špatná úrodnost polí *sterilitas agrorum* neb *fructuum*.

neúrodnost, *sterilitas*.

neúrodný, o půdě *sterilis*; = neplodný, o

živých bytostech i o půdě *infecundus*; n. rok *annus sterilis*.

neurozenost, *ignobilitas generis; humilitas*.

neurozený, *ignobilis, humilis, obsc rus*.

neuspořádaný, v. „nepořádný.“

neustálý, *continens, continuus (labor, imber); perpetuus (risus)*; v n. běhu *impetu continenti*; adv. *continenter, perpetuo; assidue; usque*; často řečením *non desistere, non intermittere* (n. pracovati *nullum tempus ad laborem intermittere*; n. se učiti *studia nunquam intermittere; haerere in libris*; n. táhnouti *continenter ire, continuare iter*; n. prositi koho *alqm precibus fatigare*; n. napomíná *non desistit hortari*); též adj. *frequens, assiduus, multus*; v. Vojáč. Ruk. §. 66, 1, b.

neustupnost, *pertinacia; obstinatio, animus obstinatus*.

neustupný, *pertinax, obstinatus*; = vzdorovitý *contumax*; adv. *pertinaciter; animo obstinato*.

neušlapaný, *intritus, non tritus*.

neuzdravitelný, *insanabilis*.

neuznalý, v. „nevědný.“

neuzilost, -ý, v. „skoupost, -ý.“

neuzitečný, v. „nepotřebný.“

neuzivany, *inuitatus*.

nevázanost, *libentia; intemperantia; libido effrenata*; = neposlušnost *immodestia* (zvl. o vojíněch).

nevázaný, a) bez přihany *solutus, liber*; n. řeč *oratio n. oratio soluta*; b) = prostopášný *effrenatus, ferox; intemperans*; adv. *effrenate, intemperanter*.

nevážnost, = nevážení si čeho *despicientia; contemptio* neb *contemptus*; = málovážnost, bezcennost *levitas*; v n. býti *parvi duci, contemni, despici*; v n. míti, = nevážiti si, v. „vážiti si.“

nevážný, = nevážený, v. „nevážiti“; = bezcenný *levis (auctor, causa)*; adv. *contemptim, male (loqui de alqd)*.

nevčas, v. násl.

nevčasný, *intempestivus*; = předčasný *immaturus*; n. smrt *mors praematura, immatura*; adv. *nevčas, nevčasně intempestive, alieno tempore; praemature* (předčasně).

nevědnost, v. „nevědek.“

nevědný, *ingratus; beneficii immemor*; adv. *ingrate, animo ingrato*.

nevědek, a) = nevědnost *animus ingratus* neb *beneficiorum immemor*, n. děti k rodičům a p., též *impietas*; n. prokazovati *animi ingrati esse; pro beneficiis meritam debitamque gratiam non referre*; neznám většího n. *nihil vidi ingratius*; n. světem vládne *homines ingrati esse solent*; b) co adv. *incommode* neb adj. *invitus*; učiniti komu co n. *molestiam exhibere alicui*.

nevědomost, a) vůbec *inscientia; inscitia*;

ignoratio rerum; b) = neznámost věci nějaké *inscientia, ignorantia, ignoratio rei alcs.*

nevědomky, v. násl. adv.

nevědomý, a) pass. = tajný *ignotus*; b) akt. = který neví α) n. o čem, čeho, = nevědoucí *nescius, ignarus, imperitus rei alcs*; jsem n. čeho *ignoro alqd*; β) vůbec = nevzdělaný *rudis, indoctus, inscius*; docela n. *omnium rerum inscius et rudis*; adv. a) nevědomě = nevědomky, α) = tajně *occulte, clam*; též adj. *inscius, imprudens*; n. koho přepadnouti *alqm inscium opprimere*; β) = nechtě, adj. *imprudens, inscius (facio alqd)*; b) *imperite*.

nevěra, ohledem náboženství *impietas*; ost. opiš slov. *non credere*.

nevěrnost, *infidelitas, nulla fides*; důr. *perfidia*; = odtrhnutí se *defectio*.

nevěrný, *infidelis, infidus*; důr. *perfidus*; co stálá vlastnost *perfidiosus*; státi se n. komu *fidem alicui datam fallere*; *alqm prodere, destituere*; adv. *infideliter*; *perfidiose*.

nevěsta, *sponsa* (či *alci*); b) = žena mého syna *nurus*.

nevěstin, *nuptialis*; lože n. *lectus genialis*; n. komora *thalamus*.

nevěstka, *meretrix*; *scortum*.

nevhod, v. adv. „nevhodný.“

nevhodnost, *incommoditas*, = nevrlost, v. toto.

nevhodný, a) = nevhodný, v. toto; b) = nepřiležitý *non opportunus, incommodus; iniquus; alienus*; n. místo *locus alienus*; c) = nevrlý *morosus; difficilis, acerbus*, v. toto; adv. a) nevhodně, nevhod, v. „nevčas“; b) *non opportune*; c) *morose*.

nevidanost, *novitas (spectaculi)*.

nevidaný, *novus*; v. „neobyčejný“

neviditelný, *qui oculis cerni non potest*; = skrytý *caecus*; n. býti *cerni non posse*; n. učiniti něco *delere alqd* (na př. *cerā superinductā*); srovn. též „viditelný.“

nevinnost, *innocentia*; = čistota mravů *pudicitia*; *sanctitas*.

nevinný, *innocens*, a) kdo se nedopustil přičiněné jemu nepravosti *innocens, culpā vacuus; innoxius*; n. na vraždě *innocens paricidii*; býti n. čím *insontem esse alcs rei*; co n. propuštěn býti *deliberatum discedere*; za n. uznati, prohlásiti *absolvěre, liberare alqm culpā*; jest tím n. *nulla ejus hic culpa est*; b) obecněji, α) = dobře zachovalý *integer, innocens*; β) = mravně čistý *castus; pudicus*; adv. a) *innocenter*; býti n. odsouzen *insontem* neb *immerito damnari*; b) *integre; caste*.

nevkus, *insulsitas; iudicium corruptum, nulla elegantia*.

nevkusný, *ineptus, insulsus*; o osobách *ineptus, nihil sapiens*; adv. *inepte*.

nevlastní, a) = nepatřící komu *alienus; † improprius*; b) co do rodu *germanus*; n. bratří, sestry *fratres germani, sorores germanae*; též *fratres* neb *sorores eodem patre (eadem matre) tantum nati*; adv. *† improprie*.

nevlidnost, *asperitas, inhumanitas; tristitia*.

nevlidný, *asper, inhumanus; tristis*; adv. *aspere*.

nevole, a) = nechut *odium (alcs rei)*; *animus alienus (a re alqa)*; = rozhořčení *indignatio; indignitus*; s n. *animo iniquo* neb *offenso*; *non libenter, aegre*; též adj. *invitus*; b) = mrzutost *stomachus; aegritudo animi*; plný n. *stomachosus*; *indignabundus*; n. činiti komu *molestiā afficere alqm*; c) = svár *discordium; simultas; altercatio*; n. míti s kým *contendere cum alqo*; v n. býti s kým *esse in similitate cum alqo*; obecněji *dissidere ab* neb *cum alqo; dissentire*; d) = nevolnost, v. toto.

nevolnictví, *servitus, conditio servitutis*; v. též „otroctví.“

nevolník, -ice, *servus, serva*.

nevolnost, v. „nevolnictví.“

nevolný, a) = nevrlý, v. toto; b) = otrocký *servilis*; n. člověk, v. „nevolník“; adv. a) *animo invito* neb adj. *invitus*; b) *serviliter; servilem in modum*.

nevrazení, *inimicitiae; simultas, malevolentia*; (důr.) *odium*.

nevražiti, na koho *inimicitias exercere cum alqo*; důr. *odio prosequi, odisse alqm; infensum esse in alqm; infestum esse alicui*.

nevrlost, *morositas; natura difficilis*; = rozhořčenost *indignitas*; co jednotlivý úkaz *indignatio*.

nevrlý, *morosus; difficilis, tristis; stomachosus; indignabundus; male affectus*; býti n. nad čím *aegre ferre alqd, též queri de re alqā*.

nevřítí, na koho, v. „nevražiti“

nevšední, *insolitus*; = výtečný *singularis; insignis, mirus*; v. též „neobyčejný“; adv. *mirum in modum; eximie*.

nevšímavost, *contemptio, contemptus*.

nevšímavý, *negligens*.

nevůle, v. „nevole.“

nevyhnutelnost, *necessitas*.

nevyhnutelný, *qui evitari non potest; necessarius*; n. potřeba *necessitas* n. adj. *necessarius*; jest n. *necesse est*; adv. *necessario* (n. potřebný *necessarius*), neb rčením *necesse est*; musilo n. . . . *fieri nullo modo potuit, quin etc.*

nevýmluvný, *indisertus*; adv. *indiserte*.

nevyrovnaný, tp. = zvláštní *singularis, divinus*.

nevyřízený, *reliquus, residuus*; zvl. s nevyřízenou (odejít a p.) v. „nepořízený.“
nevýslovný, *qui dici, pronunciari* neb *verbis exprimi non potest*; *incredibilis, inauditus*; to mně n. radost způsobilo *dici non potest, quantum sim illa re delectatus*; adv. *incredibiliter*; raduji se n. *dicere non possum, quantā laetitiā affectus sim*.
nevystání, ve rčení: k n. *intolerandus, non ferendus, též molestissimus*.
nevystižitelný, v. „nevyzpytatelný.“
nevysýchající, *perennis (fons pramen)*.
nevývažitelný, *inexhaustus*.
nevývratný, *firmus, certus*.
nevyzpytatelný, *inexplorabilis*; = tajný *ocultus, absconditus*.
nevzdělanost, asi *inhumanitas*, vzhledem k mravům *mores agrestes* neb *feri*; ost. opiš adj. násl.
nevzdělaný, *incultus* (pův. i tp.), = neučení *indoctus; rudis (artium)*; = divoký *ferus*; adv. *incultē*.
nezadatný, *qui ab alienari non potest*; v. též „zadati“ a).
nezákonnost, opiš adj. násl.
nezákonní, *legibus repugnans; non legitimus; injustus*; adv. *contra legem*.
nezapomenutelný, *qui nullā oblivione deletur; sempiterna memoria dignus*.
nezasloužený, *immeritus; indignus*; n. chvála *gloria falsa*; adv. *immerito*.
nezasvěcený, v něco *alienus a re alqā, expers rei alcs*.
nezávadný, *non captiosus; non suspectus*, = prostý *integer, aequus*; věc jest n. *nulla subest in ea re suspicio*.
nezávislý, v. „neodvislý.“
nezáživnost, *cruditas; nezáživností stonati cruditate laborare*.
nezáživný, *difficilis ad concoquendum*.
nezbednost, *effrenatio (animi impotentis); licentia, immodestia*.
nezbedný, *effrenatus; petulans, immodestus solutus*; vůbec *male moratus*; adv. *petulanter; immodeste*.
nezběhlý, v. „nesběhlý.“
nezbyti, *necessitas*; zvl. ve rčení: vida (vidouce) n. *quum non videret, quo pacto ex his malis evaderet*; neb *quum nullam aliam (consilii) viam adesse intelligeret*.
nezbytný, *necessarius*; n. potřeba *necessitas*; n. jest *necesse est*, též gerund.; adv. *musím n. facere non possum* neb *feri non potest, quin . . .*
nezdárný, *degener*; = špatný, co do mravů *male moratus; degener*.
nezdravi, *incommoda n. mala, infirma valetudo; aegrotatio*.
nezdravý, a) = chorobný *valetudine minus comoda utens; invalidus*; n. na rozumu, n. na mysl *animo aeger*; b) = ke zdraví

nesloužící *gravis* (na př. n. počasí *grave coelum*, n. místo *locus gravis*); důr. *pestilens*; n. počasí, též *pestilentia* neb *gravis coeli*.
nezdržlivý, v. „nemírný.“
nezdvořácký, *rusticus; inurbanus; agrestis*; adv. *rustice*.
nezdvořáctví, *inurbanitas*.
nezemdlený, *indefessus; integer a labore*; v. „neumdlený.“
nezhojitelný, *insanabilis*.
nezištnost, *innocentia, abstinentia; continentia*.
nezištný, *innocens, abstinens*; byl tak n. *tantum abfuit a cupiditate pecuniae . . .*; adv. *innocenter, abstinenter*.
nezkažený, *incorruptus; integer*; v. *incorrupte*.
nezkrocený, *indomitus*.
nezkfisený, tp. = nevýslovný *incredibilis, infinitus*.
nezkušenost, *imperitia, inscientia*.
nezkušený, *imperitus; rudis*, v čem *rei alcs*; = čeho není zkušeno *inexpertus*; adv. *imperite*.
nezletilost, *aetas pupillaris; aetas nondum adulta*.
nezletilý, *qui nondum sui juris (adultā aetate) est; pupillus; immaturus*.
nezlomný, v. „nezvratný.“
nezměnlivý, *immutabilis, constans*; býti n. *mutari non posse*; adv. *constanter*.
neznaboh, a) = pohan, * *paganus*; b) = v boha nevěřící *qui deum esse negat; impius*.
neznalost, v. „neznámost.“
neznalý, čeho *ignarus, imperitus rei alcs*.
neznámost, *ignoratio; inscientia, imperitia* (v čem *rei alcs*); n. člověka *ignobilitas*; v. „známost.“
neznámý, a) pass. *ignotus; incognitus* (na př. *terra*), též *novus*; = neslavný *ignobilis, obscurus*; není mi neznámo *non ignoro*; *non me fugit* neb *praeterit* (s akk. a inf.); b) akt. = neznalý, v. *toto*; ost. v. „známý.“
nezodpovědnost, *liberum arbitrium*.
nezodpovědný, *cui dictorum factorumque non est ratio reddenda*.
nezpůsob, v. „nespůsob.“
nezpytatelný, v. „nevyzpytatelný.“
nezralost, *immaturitas*.
nezralý, *immaturus* (pův. i tp.).
nezručnost, *inscitia*.
nezručný, *inscitus; ineptus*; adv. *inscite, imperite*.
nezřejmý, v. „neviditelný.“
nezřetelnost, *obscuritas*.
nezřetelný, *obscurus, ambiguus*; (oku, sluchu) *non clarus*; adv. *obscure; non satis clare*.
nezřídka, adv. *saepenumero*; v. „často.“

nezřízený, *inordinatus, turbatus (ordo)*; tp. n. žádost *libido*.

nezvedený, v. „nezdárný.“

nezvratný, *stabilis, firmus; constans*; důr. = neoblomný *pertinax, ferreus*; n. vůle *constantia*; *firmitas*; adv. *ferme, constanter*.

nezvyklost, *insolentia*.

nezvyklý, čemu *insuetus, insolens rei alcs*; práci n. *insuetus laboris* (též *labori, ad laborem*).

než, nežli, conj. a) ve smyslu odporovacím, a) po záporu *sed, verum*; β) = naproti tomu, co příkrá protiva *at; verum, at vero*; γ) na počátku vět přerušujíc pásmo myšlenek *quamquam*: než, co pravím? *quamquam quid loquor?* mnohdy *sed*: než, o tom již dosti *sed de his satis*; b) po komparat. *quam*; stojí-li věc porovnaná v nom. neb akk., může pouhý abl. se klásti: nic není milovanějšího než ctnost *nilhil amabilius est virtute*; ost. v. Gram. po kompar. *plus, amplius, minus, longius*, jsou-li spojeny s číslovkami, obvyčejně se *quam* bez změny pádu vynechá: více než 10000 nepřátel *plus decem millia hostium* (avšak též *plus quam decem millia* neb *plus decem millibus*); podobně: dříve než, prve než *antequam, priusquam*; před tím dnem n. *pridie quam*; mezi tím n. *dum*; taktéž: chci raději . . než *malo . . quam*; c) po adj. a adv. (v pozitivu) znamenajících nepodobnost: *ac, atque*: jiný než *alius ac, atque*; jinak než *aliter* neb *secus* (též *contra*) *ac, atque*; nic jiného n. ž *nilhil (aliud) nisi*; tudíž po záporrech: nikdo, nic, žádný atd. naše „než“ lat. *nisi, praeter, praeterquam* se překládá: neviděl jsem nikoho než onoho *neminem praeter illum vidi*; mám za to, že tobě nic neschází než vůle *tibi nilhil deesse arbitror praeter voluntatem*.

neženatý, *caelebs*; n. zůstatí *abstinere matrimonio*.

nežit, *ulcus*.

neživotný, *inanimus; inanimatus*.

nežli, v. „než.“

něžnost, = útlost *teneritas*; = milostnost *amor*; = lepost *elegantia*

něžný, = útlý *tener, mollis*; = milostný *tener; amantissimus*; = lepý *elegans*; adv. *tenere; amanter*.

ni, v. „ani.“

nic, v. „nikdo.“

nicméně, adv. *nilhilo minus; nilhilo secius*; též *tamen*.

nicota, *res vana, inanis*.

ničema, *homo nequam*; (důr.) *homo perditus*.

ničemnost, *nequitia*.

ničemný, *nequam; improbus, pravus*; = marný *inutilis; vanus*; adv. *nequiter, improbe; frustra*.

ničiti, něco *delere alqd*; ost. v. „zničiti.“

nijaký, a) = nikteraký *nullius generis*; b) = žádný *nullus*; nemám n. naděje *nullam spem habeo*; adv. nijak(ž) *nullo modo; nequaquam; minime*.

nikady, v. „nikudy.“

nikam, adv. *nusquam*; aby n. *ne usquam*; nemohu n. = unaven jsem *defatigatus sum*.

nikdá, -y, adv. *nunquam; nullo tempore*; ještě n. *nunquam antea, nunquam ante hoc tempus*; a n. *nec unquam*.

nikde, -ž, adv. *nusquam* (n. není psáno *nusquam est scriptum*); *nullo loco*; aby n. *ne usquam*; n. jinde *nusquam alibi*; n. není naděje *nilhil usquam spei*.

nikdo, nic, a) nikdo *nemo* (v gen. užívá se místo *neminis* vždy *nullius (hominis)*, a v abl. místo *nemine* obvyčejně *nullo*); *nullus*; a n. *nec quisquam*, aby n. *ne quis, důr. ne quisquam* (aby naprosto n.); nikdo není mne nešťastnější *nilhil est me infortunatius*; b) nic *nilhil*; zcela n. *prorsus nilhil*; nic dobrého *nilhil boni*, n. nového *nilhil novi*, n. takového *nilhil tale*, n. pravého *nilhil verum*; loupeže nejsou n. zlého, když *latrocinia nullam habent infamiam, quae etc.*; vyjma nom. a akk. říká se obvyčejně *nulla res*, jen ve rčeních: z něčeho *de* neb *ex nilhilo*, v nic, *in* neb *ad nilhilum*, a n kompar. stává vždy *nilhilo*: o nic větší, menší *nilhilo major, minor*; nic méně *nilhilo minus*; o nic zdравější než . . . *non magis sanus quam . .*; ve větách záporných *quidquam* (abych něčeho nepominul *ne praeterirem quidquam*); a nic *nec quidquam*; aby n. *ne quid*; za nic a pro nic *sine causa*; tudíž α) „nic“ co zosťřená záповěd: nic nespěchej *cave festines*; β) rčení: za nic považovati, míti, nic si nedělati z čeho *pro nilhilo putare alqd*; není na tom n. *in ea re nilhil est*; nebude z toho nic *res ea non conficietur, exitum non habebit*; není s tím nic *de illa re nilhil est*; nebude s tím nic *ea res non succedit*, s ním, z něho *de illo homine bene sperare non licet*; nic nebýti *nilhil esse* neb *posse*; byl bych ihned ničím *statim nullus essem*; k ničemu nebýti *nilhili esse*; na nic = špatně, v. toto; na n. přivéstí *ad interuencionem, ad nilhilum redigere alqd*; *irritum facere alqd*; na n. přijíti *pessum ire*; *ad nilhilum venit alqd*; v nic obrátiti v. „zničiti“; v dvojité otázce: či li nic *annon, necne*; v. „či-li“.

nikoli, -v, adv. a) co důr. zápor *non*; *nequaquam*; n. neumělý *non sine arte*; avšak naše „n.“ k sesílení pouze záporu přidané, opouští se: avšak n., po tom neptám se *sed ego ista non quaero*; b) v odpo-

vědi: *non*; *minime (vero)*, *nullo modo*; *nequaquam*; v. „ne.“
 nikterak, -ž, adv. a) = nikoli, v. toto; b) = žádným způsobem *nullo modo*; = na-
 prosto ne *nequaquam*, *neutiquam*.
 nikterý, *nullius generis*; *neuter*.
 nikudy, adv. *nusquam*; n. jinudy, než *nusquam alibi, nisi (quam)*.
 nit, *filum*.
 nitro, nitř, *pars interior*; obyč. jen adj. *interior*: n. domu *domus interior*; n. země *viscera terrea*; tp. = duše, srdce člověka *animus, mens*.
 nitrozemi, *regio mediterranea*.
 niva, *campus*; *ager*.
 niveč, ve rčení: v n. obrátiti, v. „zničiti.“
 nízkost, *humilitas*; tp. n. rodu *humilitas, ignobilitas generis*; n. myslí *humilitas, animus humilis, abjectus*.
 nízký, a) = nevysoký *humilis*; = nízko ležící *depressus*; n. břeh *litus planum*; n. místo (v zemi = nížina) *locus depressus*; tp. α) o hlasu, zvuku *gravis*; β) o ceně *vilis, levis*; za n. cenu něco k. *parvo* neb *vili (pretio) emere alqd*; b) o rodu a stavu = sprostý *humilis, obscurus, ignobilis*; nižší, též *minor*; (člověk (z) n. rodu *homo ignobilis* etc., neb *ignobili loco natus*); opovrživěji *sordidus* (z n. počátku a *sordidis initiis*); v kompar. a superl. stává *inferior, infimus*: člověk velmi n. rodu *infimo loco natus*; nižším býti druhého *inferiorem algo* neb *imparem alicui esse*; lidé z nejnižšího stavu *homines infimi ordinis (generis)*; c) o smýšlení = sprostácký *humilis, illiberalis*; důr. *sordidus*; n. smysl *animus humilis* etc.; adv. a) *inferius*; n. ležící *depressus, demissus*; n. seděti *humili loco sedere*; b) *humiliter*; c) *humiliter, illiberaliter; sordide*.
 nížádný, v. „žádný.“
 nížina, *locus depressus, demissus*.
 nížiti se, o osobách v. „ponížiti“; o věcech *desidere*.
 no, v. „nu.“
 nobřž, v. „nýbrž.“
 noc, *nox*; v n., za noci *nocte, noctu*; ve dne i v n. *die et nocte*, (= neustále) *dies noctesque, dies et noctes, noctes et dies*; celou noc *per noctem; totam noctem*; celou n. pracovati *lucubrare*; po celé noci *multas* neb *totas noctes*; pozdě v n. *multa nocte*; dlouho do n. *ad multam noctem*; na noc, k noci *primā nocte*; přes noc někde býti, v. „nocovati“; s noci *sub noctem*; dobrou noc! *salve! vale!*
 nocleh, a) pův. *mansio; hospitium*; noclehem býti někde, v. „nocovati“; b) = míra cesty *iter (unius diei); castra*.
 noclehovati, v. násl.
 nocovati, a) n. někde *pernoctare*; b) = bdíti,

noc strávit *vigilare*, o vojínech *vigilias agere*.
 noční, *nocturnus*; za n. doby *nocturno tempore; nocte, noctu*; n. práce *opus nocturnum*, (o učencích) *lucubratio*; n. stráž *vigiliae*.
 noh, *gryps; gryphus*.
 noha, *pes*; k nohám padnouti *ad pedes alcs se abjicere, projicere, provolvēre*; *ad genua alcs procumbere*; u n. ležeti *ad pedes alcs jacere*; na n. komu šlápnouti, v. „šlápnouti“; jíti co noha nohy mine *pedetentim*, (káravě) *tarde, lente, segniter gradi*; tp. α) v nohy se dáti *in fugam* neb *in pedes se conjicere*; v. „útěk“; β) noha = nikdo: ani noha nešla *omnes perierunt*; γ) pevnou nohou se postavit *consistere*; postavit se na nohy = zmociti se *se reficere, se recreare*, (vzhledem k moci, bohatství) *vires* neb *opes afflictas recuperare, reficere*; na nohy komu pomoci *erigere* neb *levare alqm*; práva (národu) nohama šlapati *omnia jura (populi) obtere*, božská i lidská *omnia divina humanae jura permiscere*; jednou nohou v hrobě státi *morti propinquum esse*; nohami vzhůru všecko obracet *omnia permiscere et perturbare*; na slabých n. státi *claudicare, angustius se habere*; ani nohou z domu nevyšel *ne pedem quidem domo extulit*; ani nohou někde nevskočiti *ne pedem quidem algo inferre*.
 nohatý, *longis pedibus*.
 nohsled, *pedisequus*; tp. *asseccla; imitator (ineptus)*.
 nofec, *urinator*.
 nofiti, něco *mergere alqd*; n. se *mergere se (in aquam); urinari* (co nofec).
 nos, a) pův. α) vůbec *nasus*, dlouhý n. (*nasus longus*, dlouhý n. mající *nasutus*); n. vzhledem k čenichání *nares (ium)*; dobrý n. *nares acutae*, mítí *sagaciter odorari*; něco k nosu dáti (aby voněl) *ad nares admovere alqd*; nos krvácí *sanguis ex naribus fluit*; β) n. u zvířat a u lodí *rostrum*; b) tp. ve rčení: za n. koho voditi = podváděti *ludere; circumvenire, fallere alqm*, = zdržovati *differre, extrahere, frustrare alqm*; za n. voděn býti *variis frustrationibus differri*; s dlouhým n. odtáhnouti *falli, spe* neb *conatu excidere, re infecta discedere*; n. vysoko nositi *superbire, alios prae se contemnere*; nos vzhledem k čichu: nos všudy strkáti *omnia rimari, omnibus rebus se immiscere*.
 nosatý, *nasatus*.
 nosič, * *gerulus, bajulus*; n. nosítek *lecticarius*.
 nosidlo, *ferculum*.
 nositi, v. „nésti.“
 nosítkář, *lecticarius*.

nosítka, obyč. pl., nosítka *lectica*.
 nosorožec, *rhinoceros*.
 nošení, těla *habitus (corporis)*.
 nota, ve rčení: zpívati notou *canēre cantilenam*, vždy tou neb stejnou n. *eandem cantilenam canēre*.
 notář, *scriba publicus*.
 notný, = hodně veliký *magnus, gravis*; = statečný *fortis*; = silný *solidus, firmus*; n. piják *homo multi vini*; n. muž *vir strenuus*; adv. *graviter, vehementer*; *solide*; n. vypeskovati *graviter objurgare* neb *castigare alqm*.
 nouze, a) = potřeba vůbec *angustiae, difficultas, res angustae*; v n. býti *in angustis versari, malis premi*; v n. komu přispěti *succurrere alicui laboranti*; zvl. a) čas nouze *necessitas*; v čas n. *si opus fuerit, si ita necessitas tulerit; si res coget*; v čas největší n. *si summa necessitas inciderit, in summo discrimine*; jen v čas n. *non nisi summa necessitate cogente*; pro čas n. *ad subitos casus*; přísl.: n. železo láme *necessitas ultimum ac maximum telum est*; obrana z n. *dēfensio contra vim illatam*; lež z n. * *mendacium necessitate expressum*; lži z n. si pomoci *mendacio necessario se expedire*; pomoc v n. * *auxilium in rebus adversis latum*; nouzí přinucen *necessitate coactus*, adv. *necessario*; pomocník z n. neb v n. *qui in rebus trepidis alicui succurrit*; β) n. oč *penuria, inopia rei alcs*; n. o peníze *angustia pecuniae*, míti n. o peníze *difficultate numaria premi*; n. míti oč *carere, laborare re alqā*, (ji pocitovati) *egere, indigere re alqā*; n. všech věcí *inopiā omnium rerum*; b) = nedostatek pokrmu, bída *inopia, egestas*; n. trpěti *in egestate esse, inopem esse; egestate premi*; nenechati koho n. trpěti *victum suppeditare alicui*; v n. přijiti, upad outi *ad inopiam redigi*.
 nováček, *novus*; n. v čem *in alqā re tiro, rudis*; zvl. = branec (nově odvedený voják) *novus miles, miles tiro*; nováčekové *novi milites, (milites) tirones*, o ce'ě legii též *legio quae proxime conscripta est, legio tironum*, o celém vojsku *exercitus tiro*.
 novina, *res nova*; *novum*; zvl. pl. noviny = denník *acta diurna; commentarii diurni*.
 novinka, = prvotina *quod primum est in suo genere*; = prvotiny ovoce a p. *primitiae*.
 novinkář, *homo nova quaeque captans*.
 novoluní, *luna nova*.
 novomodní, *novus*; adv. *nove, novo more*.
 novorozený, *recens (toto co adv.) natus*.
 novosnoubenec, *novus sponsus*.
 novost, *novitas*; = nová věc, v. „novina.“
 novota, *novitas*; v ohledu společenském a polit. „novoty“ *res novae*; novotám přáti,

po nich bažiti *novis rebus studere*; novoty dělati *res novare*.
 novotář, *qui in re alqā alqd novat*; v ohledu polit. *rerum novarum studiosus* neb *cupidus*.
 novotářský, *omnia novandi cupidus*; v ohledu polit. *rerum novarum studiosus* neb *cupidus*.
 novotářství, *cupiditas omnia novandi*; v o hledu polit. *studium rerum novarum*.
 novotnost, *novitas*.
 novovdaná, *nova marita*.
 novověký, *novus, recens* neb *recentior*.
 nový, *novus*, = druhý, jiný *alter*, = čerstvý *recens*; zcela n. *plane recens*; = neseslabený *recens, integer*; n. síly *vires integrae*; v. vojsko *copiae recentes, integrae*; n. osada *ad colonia*; n. věk *aetas recentior*; n. rok *annus iniens*; v. „rok“; n. měsíc *luna nova*; n. člověk α) = nezkušený, v. „nováček“; β) = z nepatrného rodu *homo novus*; zvl. z novu, z nova *denuo; de (ex, ab) integro; iterum* (z n. narozený * *renatus, iterum natus*); často předslovcem *re*; z n. začít něco *integrare, redintegrare, renovare alqd* (na př. *pugnam, bellum, seditionem etc.*) v. „obnoviti“; adv. *nove*; n. narozený *recens natus*.
 nozdra, *naris*.
 nožeň, v. „pošva.“
 nožík, *cultellus*.
 nožní, gen. *pedis*.
 nu, nuž, nuže, int. *age*, o více osobách *agite*; n. tedy *agedum (agitedum)*; *ej!*
 nucení, *vis*; s n. něco činím *vi coactus* neb *necessario alqd facio*; bez n. *sine necessitate, nullā vi cogente*; též *sine causa*.
 nucenost, *vis*; tp. *duritas*.
 nucený, adj. tp. o řeči *coactus, contortus; durus*.
 nuditi, koho čím *taedium* neb *molestiam afferre alicui*; *re alqa*; n. se otio *languescere*; *taedet me rei alcs*.
 nudnost, opř. adj. násl.
 nudný, *taedii plenus, molestus*, = suchopárny *insulsus*, = zdlouhavý *lentus*; adv. *moleste, lente*.
 nůše, *fiscina; corbis*.
 nutiti, koho k čemu a) pův. *cogere alqm facere alqd*, vřídka *ut faciat alqd* neb *ad alqd faciendum*; dáti se n. *cogi*, = nerad činiti *invito animo facere alqd*; b) méně důr. = míti koho k čemu *compellere, adducere, perpellere alqm ad alqd faciendum, ut faciat alqd*; potřeba nutí tvá *povinnost* tě k tomu nutí *tuum est hoc facere*, též *debes hoc facere*; c) = neustále prositi *etiam atque etiam rogare*, k jídlu, pití *invitare alqm poculis, cibo*; zvl. pass. „nucen“ *coactus*; n. býti neb viděti se n. *coactum esse (alqd facere)*; *non posse quin*

eto.; jsem n. cestu nastoupiti *faciendum mihi video, ut proficiscar*; n. se, tp. *animus vincens; imperare sibi*.
 nutkáni, *impetus*; často se opiše slov. *instare*.
 nutkatí, koho, v. „nutiti“; n. se na koho *petere alqm*, nač, več. *tendere, niti ad alqd*; *invadere in alqd*.
 nutnost, *necessitas*; často opiše se: nenahližím n. věci té *non video, id facere necesse esse*; podal jsem důvody nutnosti cesty té *exposui, cur iter illud faciendum esset*.
 nutný, *necessarius*, — nezměnný *immutabilis, inevitabilis*; nutná potřeba *necessitas*; mnohdy se opiše: n. následek toho jest *necessario inde sequitur*; *fieri non potest quin . . . nutno jest* (aby neb inf.) *necesse est* (s akk. a inf. neb konj.), *toto učiniti hoc facere*; jindy též gerund. ano i *oportet*; adv. *necessario*.
 nuzáctví, *egestas*; (důr.) *mendicitas, miseria*.
 nuzák, *homo egentissimus, pauperrimus; mendicus*.
 nuzný, o osobě *egens, inops*; důr. *mendicus*; o věci *miser*; *tenuis* (*victus*); n. život *vita misera*, zvl. vzhledem k stravě *victus tenuis, tenuitas victus*; n. býti in *egestate, in inopia vivere*, velmi in *summa egestate esse*; adv. *misere*; n. se živiti v. násl.
 nuzeti se, nuzovati se, *aegre vitam tolerare*;

n. se čím *fatigari re* neb in *re alqa, exerceri in re alqā*, s kým *multum operas* neb *molestiae in alqo exhaustire*.

nuže, v. „nu.“

nůž, *culter*.

nůžky, *forfex*.

nýbrž, conj. *sed*; *verum*; nejen — n. i *non modo* (*solum, tantum*) — *sed etiam*.

nynějšek, *haec tempora*; zvl. od n. *ab hoc inde tempore*; až do n. *ad hoc usque tempus, usque ad hodiernum diem*; pro n. in *praesens, in praesentia*.

nynější, *qui nunc (hodie) est; praesens; hic; quo etiam nunc utuntur homines*; n. král *rex qui nunc imperium tenet*; n. časy *haec tempora*; n. času *nunc*; n. věk *haec* neb *nostra aetas; aetas quae nunc est*; při n. okolnostech *impraesentiarum; ut haec sunt tempora*.

nyní, adv. a) pův. o přítomnosti *nunc; hoc tempore, hodie*; i n., n. ještě *etiam nunc usque*; n. teprv *nunc demum*; zrovna n. *nunc ipsum, nunc quum maxime*; b) při přechodu myšlenek *jam*; n. povím *jam dicam*; c) o minulosti *tum, tunc*; n. teprv *tum ipsum, illo ipso tempore*.

nyti, *perire*; touhou po čem n. *desiderio alcs rei flagrare* neb *confici*, láskou k čemu *amore alcs flagrare, confici*; oko *nyjící oculi ignem fatentes*.

O.

O, praep. A. s akk. a) o věcech, kolem kterých se činnost podmětu pohybuje, v lat. obyč. pádem, ježž sloveso vyžaduje: hlavu o zeď *naraziti caput illidere parieti*; zaváditi o něco *offendere in alqā re n. ad alqd*; zásluhy o vlast *merita in patriam*; v. dotyčná slova; b) u sloves: raditi se, hádati se, bojovati, smlouvat se a p. stává u předmětu v lat. buď *propter, ob, de* n. pouhý abl.; mluvit o přátelství *de amicitia sermonem habere*; ost. v. dotyčná slov.; obzvl. u sloves: jíti, běžeti, přijíti, praviti: běží (jde) o život tvůj *vita tua agitur*; přijíti oč *perdere alqd, privari re alqā*; připraviti koho oč *privari re alqā*; c) k vytknutí čísla, ceny a míry, zvl. u kompar. a jemu podobných výrazů stává pouhý abl.: o něco *paulo*, o nic *nihilo*; o co n. oč jsi šťastnější *quanto es felicior*; o jeden prst více máti *uno digito plus habere*; aby o jeden (dům) více měl *ut ad earum numerum unam adderet*; o dva roky starší *biennio major*; o tři stěvy více větší *tribus pedibus major*; o hlavu

větší býti než někdo *capitis longitudine alqm superare*; B. s lokál., a) u sloves: o čem věděti, slyšeti, mluvit, přemýšleti a p. *de*; psáti o čem *de alqā re scribere*; kniha o přátelství *liber qui est de amicitia*; Cicero ve své knize o přátelství *C. in eo libro, quem scripsit de amicitia*; pracovati o čem, v. toto; b) k vytknutí způsobu na místě gen. přivlastňovacího, v lat. abl. n. jiné obraty: potvora o mnohých hlavách *monstrum multa capita habens*, vůz o dvou kolích *carrus duabus rotis instructus*; loď o šesti veslích *navis hexeris*, o třech *triemis*; žítí o čem *vivere alqa re*, býti o hladu *esurire*; c) o čase *circiter, sub* (s akk.); mnohdy abl.: o východě, západě slunce *solis ortu, occasu*; jindy *de*: o půl noci *media de nocte*; o třetím bdění *de tertia vigilia*.

ó, interj. o! o, Romule! *Romule!* obyč. akk.: o bože *per deum immortalem*, o, já nešťastník (o) *me perditum!* o, nikoliv *minime vero*; o by *utinam!* o, odpusť mně *ignoscas mihi quaeso* (*obsecro!*)!

ob, praep. a) o místě, ve rčení: ob dům *alternis domibus*, ob onu stranu potoka *ultra (trans) rivum*; v. též „za“; b) o čase: ob den *alternis diebus*, (míti ob den velitelství *alternis imperitare*); ob měsíce *alternis mensibus*; ob rok *secundo quoque anno*; ob noc *secunda quoque nocte*; je-li „ob noc = za noc, na noc,“ v. tyto praep.

oba, ambo, (o věcech co pár k sobě patří: oběma rukama *ambabus manibus*, neb když = oba spolu: oba plakali *ambo flebant*; oba bratři *ambo fratres*); *uterque* (= každý o sobě, my oba *uterque nostrum*; oba padli *uterque eorum cecidit*); někdy též *duo* (zvl. u zájmena ukazovacího) a pl. *utrique*, a sice, a) při subst. toliko v plur. užívaných: obě ležení *utraque castra*; β) kdykoli na každé neb aspoň na jedné straně více osob se nalézá: oběma, Athénanům i Lakedaemonským, zapověděl k válce se strojit *utroque et Athenienses et Lacedaemonios bellum parare vetat*; taktéž: obě strany (nepřátel) *utrique*; jeden z obou *alter n. alteruter*; *utervis*, *uterlibet*; žádný z o. *neuter*; po obou stranách *ad utrumque latus*; *in utraque parte*; z obou stran *utrimque*; *ab utraque parte*; na obě strany *utroque*; v obou případech *in utraque parte*; obě *utrumque*, následují-li dva pojmy, v jeden celek sloučeny býti mající: *et — et, quum — tum*: obě, moje peníze i práce byly marny *et pecuniam et operam perdidit*.

obadva, v. „oba.“

obako, adv. *utrimque*; *ab utraque parte*.

obal, *velamentum*; zvl. tp. bez obalu *aperte, ingenue*.

obaliti, něco do čeho, čím *circumplicare*, *involvere alqd alqā re*.

obálka, *involutum, tegumentum, velamentum*.

obapolný, *mutuus*, (o láska *amor mutuus*); mnohdy gen. *utriusque n.* jinými obraty: o. zášť *odium mutuum n. commune*; své o. síly *suas invicem vires*; o. dobrodiní *beneficia ultro citroque data et accepta*; adv. *mutuo, inter se*; *invicem, vicissim*; podporují se obapolně *alter alterum adjuvat*; v. též „vespolek.“

obarvití, něco *colore inficere n. tingere alqd*. obava, *metus*, se starostí spojená *cura*, důr. *solicitude*.

obávají se, čeho, v. „báti se.“

obcování, *communio, societas*; = tovaryšení *usus, consuetudo*, důvěrné *familiaritas*; *sermo familiaris* (důvěrná rozmluva); v. též „tovaryšství“; je-li „o.“ = chování se: dobré (zlé) o. *boni (mali) mores*.

obcovati, čemu *interesse alicui rei*, s kým *uti alqd n. consuetudine alios, versari cum alqd*, důvěrné *familiariter uti alqd, usu amici-*

tiae cum alqd conjunctum esse; o. někde = býti, v. toto.

občan, *civis*.

občanský, *civilis*; o. záležitost *res civilis n. publica*; na o. záležitostech dílu bráti *in forum venire*.

občanství, *civitas*.

občanstvo, *cives*; *civitas*.

občasný, *certo tempore recurrens*; adv. *certis temporibus*.

občerstvení, *recreatio*; = věci občerstvující *cibus et potus*.

občerstvení, *recreatio*.

občerstvěti, *animum relaxare*; *recreari*.

občerstviti, koho *recreare, reficere alqm*.

občina, *ager publicus*.

obdaření, *donatio*, neb slov. násl.

obdařiti, koho čím *donare alqm re alqā n. alicui alqd*, hojně *magnis donis (amplissimis praemiis) afficere alqm*; též tp. part. obdařen *praeditus, ornatus, auctus re alqā*.

obdělati, obdělávati, něco *colere (agrum)*.

obdiv, -ování, *admiratio*; k o. všech *cum omnium admiratione*.

obdivovatel, *admirator*; častěji slov. násl.

obdivovati, koho, co neb o. se komu, čemu *mirari, admirari alqm, alqd*; velice se jemu obdivuji, též *magna est ejus admiratione*, obdivuji se mu velice *est mihi magnae admirationi*.

obdoba, *similitudo*; *par ratio*.

obdobný, *similis, consentiens*; *ad parem rationem compositus*; adv. *similiter*; *pari ratione*.

obdržeti, něco a) = neztratiti *tenere, retinere, obtinere alqd*; obzvl. boj, bitvu, pole o. *superiorem esse n. discedere (proelio)*; *vincere*, v. „vítěziti“; též obecně *rem obtinere*; při o. *causa n. judicio vincere*; *causam n. litem obtinere*; b) = dostati *accipere, obtinere alqd*; *pervenire ad alqd*; (více méně násilím) *potiri re alqā* (vládu *rerum potiri*); o. čeho při kom n. na kom (prosbou) *impetrare alqd ab alqd*, (namáháním) *adipisci, consequi, assequi alqd*, (dobrou náhodou) *nancisci alqd*; obdržím list *litterae ad me perferuntur*, zprávu *nuncius mihi affertur*; *certior fio*; vítězství obdržeti *victoriam reportare* (nad nepřitelem, na nepříteli *de hoste*), v. též shora, a); zvl. mužskou togu o. *virilem togam sumere*.

obé, v. „oba“ n. „oboje.“

obec, = obecnost *commune*, = městská o. *civitas*, co občané *cives*; = vesnická o. *pagus*; = stát *respublica, civitas*; svobodná o. *respublica libera*; = říše *regnum, imperium*; na útraty o. *publico sumptu, de publico, publice*; ve jménu o. *publice; publico consilio*.

obecný, v. „obecný“; o. duch, o. mysl

amor ad communem salutem defendendam a natura datus.

obecenství, *usus, consuetudo*; o. míti s kým, v. „obcovati s kým.“

obecenstvo, *homines; populus*; naše (nynější) o. *homines nostri temporis n. qui nunc sunt*; s přízní o. *secundo populo*; oznámiti něco o. *in vulgus edere n. efferre alqd.*

obecný, -ní, a) = obci náležející *publicus (ager polnosti)*; o. pokladnice *aerarium publicum n. commune*, o. jmění (*bonum commune*, co polnosti *ager publicus, agri publici*; o. starší *senator*, o. rada *senatus, senatores*; na o. útraty, v. „obec“; b) = veřejný *publicus, communis*; o. dobré *salus communis*, v příčině o. dobrého *rei publicae causa*, jakž užitečné jest o. dobrému *ut rei publicae poscit utilitas*; c) = všech se týkající *communis n. gen. omnium* (o. radost *omnium laetitia*, o. úžas *omnium terror*; o. zlo *malum commune*); všem o. *universus*; d) = společný *communis*; to nám o. s hovady *hoc nobis cum bestiis commune est*; všechny věci mají o. *omnium rerum est inter eos communitas*; e) = obyčejný *vulgaris; usitatus, tritus*; o. řeč *sermo vitae communis, sermo vulgaris*, též *plebejus*; f) = sprostý *vulgaris; plebejus*; o. lid *vulgus, multitudo, plebs*; o. člověk *homo plebejus n. de plebe; unus de multis, unus e plebe*; adv., v. „vůbec.“

oběd, vzhledem k času *cibus meridianus, prandium*; co hlavní jídlo *coena*, co hostina *convivium*; o. vystrojiti, dáti, učiniti *convivium instruere, ornare, apparare*; k o. pozvati koho *ad coenam alqm adhibere*; po o. spal *coenatus n. post coenam dormivit*, sobě léhává *post cibum meridianum paulum conquiescit*; po o. byl mně list dán *epistola mihi coenato tradita est.*

obědvati, *coenare.*

oběh, *ambitus, circuitus; cursus (stellarum, lunae)*; o. hvězd, též *conversiones coelestes; orbis astrorum.*

obehnání, opiš slovesem násl.

obehnati, obháněti, něco čím, na př. město zdí *circumdare, cingere alqd a'qa re, circumdare alcuí alqd; sepire alqd alqa re*; lidem válečným o. město *obsidione cingere, obsidere urbem.*

oběhnouti, obíhati, a) trans., o. něco n. kolem čeho *currere circum alqd*; slunce obíhá zemi (dle mínění arci myslného) *sol circum terram volvitur*; b) intr. *circumire*, o hvězdách *decurrere.*

obebráti, koho o peníze * *ludendo n. lusu numos ab alqo auferre.*

obejiti, obcházeti, *circumire*; městem obch. *urbem circumire*; tp. než rok obejde *priusquam annus exactus est, praeterit*; zvl. a) o. koho, = jíti do kola *circumire alqd,*

ire circa alqd; (prosebně) *ambire (homines)*; o. ponůcky, stráže *circumire vigilas, stationes*; o. koho (tajně, co nepřítel) *circumvenire alqm*; tudíž: strach mne obešel *timor me incessit*, hrůza *horror me perfudit*; tp. o. koho = ošiditi *circumvenire alqm; fallere, decipere alqm*; b) o. něco, α) = projíti *obire alqd*; β) = vyhnouti se čemu *vitare, declinare alqd*; zákon o. legi *fraudem facere*; 2) obejít se s čím *contentum esse re alqā; satis habere alqd*; o. se n. moci se o. bez čeho *carere posse alqa re n. alcs operā; non desiderare alqd*; nemoci o. se bez čeho *egere alqa re; sine alqa re omnino esse non posse.*

obejmouti, v. „objíti.“

obejmuti, v. „objetí.“

obelhati, koho *mendaciis fallere alqm; mentiri alcuí (sebe sama sibi ipsi).*

obelstít, koho *dolo capere n. fallere, (per insidias) circumvenire alqm*, důvěrou *per fidem circumvenire alqm.*

obemknouti, v. „obklíčiti.“

oběsiti, koho *suspendere alqm (na stromě de n. in arbore); suspendio interimere alqm*; o. se *vitam suspendio finire.*

obeslání, = zavlání *invitatio*, zvl. úřední *vocatus*; ost. opiše se často slov. násl.

obeslati, obsilati, koho, před sebe, k sobě *vocare, advocare, evocare, (= mnohé o.) convocare, (důr.) accire, cogere alqm ad se*, do shromáždění *ad concionem, (= přivést) arcessere alqm*; dáti otce do kurie o. *patres in curiam citari iubere*; o panovníku a p. říká se: *excire, evocare* (na př. *principes civitatis*); ku právu, právně n. před soudce, před soud o. koho *alqm in jus vocare, diem dicere alcuí, též in iudicium citare, arcessere alqm, z čeho de re alqa n. alcs rei*; v. „přizváti.“

oběšenec, *qui vitam suspendio finivit.*

oběšení, *suspendium.*

oběť, a) = posvátný výkon *sacrificium; sacrum; res sacra*; o. za mrtvé, o. pohrobní *inferiae*, za hřích *piaculum*; o. pohrobní mrtvým přináseti *parentare mortuis*; vůbec: o. činiti, konati, v. „obětovati“; b) = věc obětovaná, zápalná o. * *holocaustum*; o. mokrá *libatio*, zábitná *hostia; victima*; c) tp. ve rčeních: vlasti velikých o. přinést *multa condonare patriae*; sebe v o. dáti *vitam (salutem) suam condonare*; státi se obětí čeho *perire, opprimi re alqā; mortem occumbere pro re alqa.*

obětavost, v. „obětovnost.“

obětnice, *ara.*

obětný, *sacrificalis*; o. kvas *epulae sacrificales; daps*; o. chléb *libum*, o. dobytče *hostia, victima*, o. nůž *culter.*

obětování, *sacrificatio*, zvířat *immolatio*; obyč. však se opiše násl. slov.

obětovati, a) = oběť konati *rem sacram n. sacra* (n. *sacrum*) *facere*; *sacrificare*, na hrobě nebožtíků *parentare* (*mortuis*); b) o. něco *sacrificare alqd n. hostiā*; *sacra facere re alqā*, (zvířata) *immolare, mactare, caedere* (*hostias, victimam, bovem*); c) tp. = dáti, přiněsti darem *dare, donare, offerre alqd*; o. se n. život svůj *vitam (salutem) suam condonare*, pro koho *vitam pro algo profundere, pro salute alcs se morti offerre*; o. čas nějaký něčemu, v. „věnovati.“

obětovnost, asi *jactura* (vynaložení zvl. peněz nač), velikou o. získati koho sobě *alqm magnis jacturis ad se perducere*; velikou o. koho zachovati hleděti * *capitis ac fortunae periculum adire pro alcs salute*.

obezditi, něco *muro circumdare alqd*.

obeznalost, v čem *cognitio, scientia, peritia rei alcs*.

obeznalý, v čem n. s čím *gnarus, peritus rei alcs, versatus in re alqā*; velmi o. býti v čem *exercitissimum esse in re alqā*; o. s poměry *rerum peritus*.

obeznati se, a) s kým *notum n. familiarem fieri alcuī*; *familiaritatem contrahere cum algo*; b) v čem *scire alqd, alcs rei non ignarum esse*; se vším úplně obeznámen býti *omnia explorata habere*.

obezřelost, obezřetnost, *circumspectio, cautio; prudentia*.

obezřelý, obezřetný, *cautus, prudens*; adv. *caute, prudenter*.

obezřiti se, kde *situm loci circumspicere*, tp. v čem *cognoscere, perspicere alqd*.

oběžnice, *stella errans*.

obežrati, něco *ambedere alqd*.

obhájce, *tutor, defensor, propugnator*; o. před soudem *patronus*.

obhájiti, obhajovati, *retinere alqd*; ost. v. „hájiti.“

obhlédnouti se, někde *oculis perlustrare n. collustrare alqd, visere alqd*; tp. = seznámiti se *cognoscere alqd*.

obhraditi, něco čím *sepire alqd re alqā*.

obhrýzti, něco *circumrodere alqd*.

obcházeti, v. „obejíti.“

obcházka, v. násl. n. „obchůzka.“

obchod, 1) = obcházka *ambitus, slavnostní pompa*; 2) = živnost vůbec *quaestus*; = kupčení *mercatura; negotium*; = peněžnictví *negotiatio*, o. vésti, míti *mercaturam exercere n. facere, negotium facere, negotiari*, v čem *vendere n. venale habere alqd*.

obchodilý, v. „ošumělý.“

obchoditi, (oděv a p.) *usu terere alqd*.

obchodni, o. město *emporium, znamenité forum rerum venalium celebratum*; o. záležitost *negotium*.

obchodnický, *mercatorius*; o. loď *navis mercatoria*; o. živnost *mercatura*.

obchodnictví, *mercatura*.

obchodnictvo, *collegium mercatorum; mercatores*.

obchodník, *mercator; negotiator*; o. v obilí (*negotiator*) *frumentarius*.

obchůzka, *circuitio (vigiliarum)*; obyč. slov. *circuire (vigilias n. stationes)*.

obihati, v. „oběhnouti.“

obilí, *frumentum*, co potrava *fruges*; vzhledem k ceně a prodeji *annona*; (tudíž: o. přiráží *annona ingravescit*; o. jest drahé *annona cara est*, (s) o. spadá *annona laxat n. levatur*); obchod v o. *negotiatio frumentaria*; nouze o o. *inopia frumenti n. frumentaria*; dodávání o. (co daň) *tributum frumentarium*, (co příspěvek ve válce) *frumentum imperatum*.

obiliti, něco *dealbare alqd*.

obilna, -ice, *horreum*.

obilný, *frumentarius*; o. trh *forum frumentarium*.

obírání, = okrádání *spoliatio*; o. se čím *cura rei alcs*; o. se vědami *studia literarum*, filosofií *studium philosophiae*, rolnictvím *cultus agrorum*.

obíratí, obratí, a) = sbíratí *legere (poma), stringere (folia)*; housenky o. *erucas colligere*; b) tp. a) = loupiti: lidi o. *spoliare, exspoliare, expilare alqm*; pocestné o. *latrocinari*; β) obratí si něco = vybratí *eligere, deligere alqd*; *dare se rei alcuī*; obral si zvláště filosofií za předmět bádní *philosophiam imprimis elegit, in qua elaboraret*; c) o. se (s) čím *operam ponere in re alqā, versari n. occupatum esse in re alqā*; *tractare alqd* (na př. *historiam*), *studere rei alcuī* (na př. *graecis literis řeckou literaturou*); *exercere (artem)*; = býti při čem *interesse (rebus divinis bohoslužbou)*; tím se neobírám *hoc alienum est a meis studiis*; zpytováním čeho se o. *quaerere alqd*; zapověděti komu o. se knihami *usum librorum interdicere alcuī*; v. též „zanášeti se“; v myšlenkách o. se s kým, s čím *cogitare de algo*; o. se myšlenkou nějakou *cogitare, meditari*, = úmysl nějaký míti, v. „úmysl.“

obiti, něco čím *praefigere alqd re alqā*.

objasnění, = vysvětlení *explicatio, explanatio*; dáti o., v. násl.

objasnití, něco *illustrare, collustrare alqd*; tp. = vysvětliti *illustrare, explicare, explanare alqd*.

objednati, něco a) = sjednati v. toto; b) o. něco u koho, při kom, na př. práci u řemeslníka *opus alqd fabro curandum dare; mandare opifici, ut rem alquam mihi conficiat*; jídlo o. *coenam imperare*.

objem, *ambitus, circuitus*; = obsah *spatium*, = velikost *magnitudo*; ostrov má 20000 kroků v o. *insula in circuitu viginti millium passuum est* n. *viginti millia passuum in circuitu patet*; veliký o. mítí *late patere*; velikého o. *capax*.

objeti, objížděti, a) = jeti okolo, na koni *circumequitare alqd*, na voze, na lodi *curru, navi circumvehi alqd*; *superare* (na př. *Euboeam*); b) = jedá minouti *cursu declinare* n. *vitare alqd*, = delší cestou jeti v. „zajeti“; c) = jezdením prohledávati *obequitare* (na př. *stationes*); *perequitare* (*aciem*).

objeti, = obejmutí *amplexus* (v o. *in amplexu*), *complexus*; = objíždění, opiš slov. předch.

objevení, *inventio*; = prozrazení *indicium*; o. se *adventus* n. opiš se slovesem: hned při svém o. se *quum primum in publicum prodit*; při jeho o. se *illo conspecto*.

objeviti, -ovati, něco a) = vynalézti *invenire alqd*; b) = v známost uvést *aperire, patefacere, detegere* (na př. *sensus suos, occulta consilia alcs a p.*); 2) o. se, a) = zjevit se (o věcech) *apparere, cerni*, (o osobách) *se ostendere, conspici, in conspectum venire*; Apollo objevil se jemu ve snu *species Apollinis per somnum ei oblata est*; b) = nastati *existere*; největší obtíž se objevila *summa difficultas proponebatur*.

objevný, cesta o. *iter ad novas terras inveniendas susceptum*.

objezd, opiš slov. u „objeti“ vytknutými; v. též „objíždka.“

objiti, v. „obejít.“

objiti, (obejmu), objimati, něco, koho *amplecti, amplexari, complecti alqd, alqm*; kolena něčí o. *genibus alcs se advolvère, ad genua alcs provolvi*; o. se *inter se complecti*.

objíždka, *circuitus*; o. v cirku jednou kolem *spatium; orbis*.

objížděti, v. „objeti.“

obkládati, v. „obložiti.“

obkladek, *fomentum*; dávati komu o. *corpori alcs fomenta adhibere*.

obklíčení, (měs'a) *obsidio, obsessio (urbis)*.

obklíčiti, koho *circumstare, circumstare, (čestně) stipare*, (nepřátelsky) *circumvenire (hostem)*; vojskem svým obklíčen *copiis circumfusus*; o. něco *cingere, circumdare alqd*; moře horami obklíčeno jest *montibus mare continetur*; o. město a p. *urbem obsidione cingere; operibus cingere* n. *claudere arcem*; obklíčen býti (o obležených) *circumsederi*.

obklopiti, koho v. předch.

obkousati, něco *circumrodere alqd*.

oblak, *nubes*.

obléci, oblikati, koho do šatů *induere alcuí vestem*; šaty na sebe o., v šaty o. se *vestem sibi induere; calceamenta et vestem sumere*, v jiný šat *vestem mutare*; do zbroje, v odění o. se *arma induere*; part. oblečen *vestitus*, černě *sordidatus*.

obléhání, *obsidio, obsessio; oppugnatio* (dobývání); ustati od o. *obsidione relinquere, obsidione absistere*; často však opiš se slov.: po dlouhém, marném o. odtáhli od hradu *ab arce, quum diu nequidquam oppugnata esset, recessum est*.

obléhati, oblěhnouti, *obsidere, též obsidione cingere (urbem); operibus cingere* n. *claudere (arcem)*; oblehací vojsko *copias urbem obsidentes; oppugnantes*; o. stroje *opera (um)*.

oblek, *vestitus; cultus, vestes, též koll. vestis; habitus*; krásný o. *ornatus*.

obleknouti, v. „obléci.“

oblétati, *circumvolare alqd*.

obleva, *frigus solutum*; nastává o. *nives liquescunt* n. *solvuntur; frigus* n. *hiems solvitur*.

obleviti, o zimě v. předch.

oblezlý, *glaber*.

obležení, v. „obléhání.“

oblíba, a) na čem, v čem = oblíbení *voluptas; studium*; mítí o. v čem *delectari re alqā, voluptatem capere ex re alqā; studio (amore) rei alcs capi*, nemítí *abhorrere a re alqā*; b) = oblíbená věc *res gratissima; quo quis maxime delectatur*.

oblíbenec, něčí *deliciae (et amor) alcs*; ost. v. „oblíbený.“

oblíbenost, *gratia; caritas*; u veliké o. býti, v. „oblíben.“

oblíbený, oblíben, vůbec = milý *gratissimus, praecipuus; quo quis maxime delectatur*; (o. jídlo *cibus, quo quis maxime delectatur*; o. slovo *vocabulum quo quis saepissime utitur*; o. předmět básníků, rozmluva a p. *locus sollemnis*); *dilectus, gratus (alcuí), gratiosus (alcuí n. apud alqm)*; u lidu o. *popularis*; v provincii velmi o. *gratiosissimus in provincia*; u koho velmi o. býti *esse magnā gratiā* n. *multum valere gratiā apud alqm; florere gratiā alcs*; bohům o. býti *uti diis propitiis*; s áti se o. u koho *gratiam* n. *favorem alcs sibi conciliare*.

oblíbiti, oblíbovati, (si) něco, v čem *delectari re alqā, voluptatem capere ex re alqā; studere alcuí rei*; zvl. oblíbiti (si) někoho n. něco, též *adamare alqm* n. *alqd; diligere alqm; amplecti (honestum mravopop-čestnost)*.

obličej, vůbec *facies*; vzhledem k výrazu vnitřních citů *os, vultus, frons*; o. zasmušilý *vultus tristis*, veselý *vultus laetus, serenus*; smutného o. býti *frontem contrahere*; znáti koho po obličejí *nosse alqm*

de facie; podoba obličej *facies*; *oris habitus*.

obliti, koho n. něco čím *circumfundere alcu* *alqd* n. *alqm* *re alqa*.

obloha, *coelum*.

oblomeni, opiš slovesem (k o. přijíti *infringi*).

oblomiti, koho, co, tp. násilně *infringere* (*improbitatem*); = obměkčiti *mollire*, *lenire* *animum* *alcs*; dáti se o. *leniri*, *molliri*, prosbou něčí *precibus* *alcs* *cedere*, *obsequi* *alcul* *precanti*.

oblouk, a) = křivá linie *curvatura*; při pohybování *flexus*; b) u staveb *arcus*; vítězný o. *arcus triumphalis*.

obloukovitý, *arcuatus*; adv. * *arcuatim*.

obloupati, strom *corticem arbori detrahere*.

obloupiti, 1) v. předch.; 2) o. koho, co *expiare*, *spoliare alqm*, *alqd*, (z) čeho *privare alqm* *re alqā*; *spoliare alqm* (na př. *armis*, *veste*, *pecuniā* a p.); *auferre*, *eripere* *alcul* *alqd*.

obložiti, něco čím *circumdare alqd rei alcul*.

obluda, = přišera *species*; *umbra*, *larva*; = neobyč. výjev *portentum*, *miraculum*; tp. o člověku *monstrum hominis*, *tetra et immanis bellua*.

oblý, *oblongus*; *ovo similis*.

obměkčiti, něco *mollire alqd*; tp. o. koho prosbami a p. *flectere animum* *alcs*; v. „oblomiti“.

obměr, *orbis*; *circuitus*.

obměškání, *cessatio*; *negligentia*.

obměškati, koho *tardare*, *retardare alqm*, *moram* *facere alcul*; o. něco *praetermittere alqd*, čas *tempori deesse*; *non adesse ad tempus*, *non obire tempus*; = zanedbati *negligere alqd*; o. koho čím *recusare alqd dare alcul*; o. se v čem *immorari rei alcul*; *haerere in re alqa*.

obmezení, *circumscrip* *io*; bez o. *sine ulla exceptione*; *absolute*.

obmezenost, o. místa, času *angustiae*; tp. o. rozumu *stupidus*.

obmeziti, koho, něco *certis finibus includere*, *terminis circumscribere*, *intra terminos coherere alqm*, *alqd*; *modum ponere rei alcul*, čím, též *terminare alqd re alqā*; = zmenšiti *minuere*, *deminuere*, *imminuere alqd*; vydaje o. *sumptus circumcidere*; o. se nač *ultra alqd non progredi*, ve svých požadavcích *non amplius postulare*, v řeči *non amplius dicere*, ve vydáních *sumptus suos circumscribere*, *parcere sumptibus*; part. obmezený: o. moc *potestas certis finibus circumscrip* *ta*; tp. o. člověk *homo tardus*, *hebes*; hlava o. *ingenium tardum*, *imbecillum*; o. čas *temporis angustiae*.

obmysl, *consilium*; vojenský o. *ars* n. *fraus bellica*; bez o. *aperte*, pod o. *per speciem*.

obmysliti, obmysleti, a) o. koho čím *desti-*

nare alcul *alqd*; = dáti, darovati *conferre alqd in alqm*; dobrého n. dobré o. komu *alcul* *consulere*; *alcs rationibus consulere*, *prospicere*; *commodis alcs inservire*; v. „starati se“, „pečovati“; b) o. něco *spectare* (*alqd* n. *ut alqd faciamus*); *id agere ut . . .*; *in animo mihi est* (*facere alqd*); *in animo habere alqd*; něco velikého *molliri*, zlého *machinari alqd*; nic zlého neobmýšleje *bono consilio*; co obmýšlíš *quid tibi vis?* něco zcela jiného o. *longe alio spectare*; válku tajně o. *bellum dissimulare*.

obmyti, koho, co *abluere alqm*, *alqd*.

obmyti, opiš slov. předch.

obnašeti, (v počtech) v. „dělati“.

obnažiti, něco *nudare*, *denudare alqd*; o. meč *gladium stringere* n. *e vagina educere*; o. hlavu *caput aperire*.

obnositi, šat *terere*, *conterere vestem*; zvl. part. obnošený (o šatech) *tritus*, *obsoletus*.

obnovení, *renovatio*; *instauratio*.

obnoviti, něco a) = v předešlý stav přivést *renovare*, *reficere*, *restituere alqd* (na př. *muros*, *templum* a p.); *revocare* (*tempus*); b) = znova začít *integrare*, *redintegrare*, *renovare* (na př. *proelium*, *pugnam*, *seditionem*, *amicitiam*, *dolorem* atd.); válku o. (o národech podmaněných) *rebellare*; mír o. *pacem reconciliare*; 2) o. se *renovari*; o. ráně a tp. o vášních *recrudescere*; vzbouření se obnovuje *seditio recrudescit*.

oboči, *supercilium*.

obohatěti, v. „zbohatnouti“.

obohatiti, koho *locupletare*, *divitiis augere*, *divitem reddere alqm*; o. se, v. „zbohatnouti“; tp. abecedu o. *novas literas addere*; o. řeč *copiam sermonis augere*; *sermonem ditare*.

obohatnouti, v. „zbohatnouti“.

oboje, v. „obojí“.

obojek, co ozdoba *monile*; u psů *melium*.

obojetnost, *ambiguitas*.

obojetný, *anceps*; o. meč *gladius utrimque habens aciem*; tp. o odpovědi a slovích *ambiguus* (*responsum*, *verba*), *anceps* (*oraculum*, *responsum*), *dubius* (*verba*), *flexiloquus et obscurus* (*oraculum*); o. člověk *qui utrique parti favet*; *homo bilinguis*; *homo ambiguus ingenii*; o. odpověď dáti *ambigue* n. *nil certi respondere*.

oboji, *utrumque*; s o. strany *utrimque*, *ab utraque parte*; lidé o. pohlaví *homines utriusque sexus*; v. též „oba“.

obojživelník, *bestia quasi anceps, in utraque sede* (*in terra et in aqua*) *vivens*.

obor, a) = okršlek *orbis*; o. země *orbis terrarum* (n. *terrae*); vzduchový o. *aër circumjectus*; *coelum*; o. parnatý *aër qui est terrae proximus*; b) = působiště *locus*, *campus*, v. *toto*; zvl. věda, umění, kte-

rými se kdo zanáší *genus; studia (orum); ars, artificium*; v o. literatury *in literis*; to nesáhá n. nepatří do mého o. *hoc alienum est a meis studiis*; volil sobě obzvláště filosofii za o. svůj *philosophiam imprimis eligit, in qua elaboraret*; o. filosofie jest veliký *philosophia late patet*; to patří do o. řečníka *hoc est proprium oratoris*.

obora, *vivarium*.

obořiti se, na koho, na něco, a) násilně *impetum facere, irruere, irrumpere in alqm*; vi adoriri n. *oppugnare alqd*, zbrani ferro *petere alqm*; na Italii se o. *Italiam petere*; β) slovy *vehementer increpare alqm, acerbius invehi in alqm*.

obořeňný, v. „obojetný.“

obouti, boty *inducere calceos sibi, soleas in pedes*.

obr, *vir major quam pro humano habitu; vir ingentis corporis; gigas*; o. býti *humanae magnitudinis modum excedere*.

obrácení, *conversio*; = návrat *reditus*; = polepšení *reditus ad virtutem*; o. se, v co *mutatio*.

obrácený, *inversus*; tp. *perversus, pravus*; v. „opáčený.“

obraceti, v. „obráti.“

obradovati, koho (čím) *delectare alqm, laetitia afferre alicui (alqa re)*.

obrana, a) = bránění *defensio, propugnatio*, před soudem *patrocinium*; o. z nouze *defensio contra vim illatam*; použití o. z nouze *vim vi repellere*; o. podniknouti *propugnationem suscipere*; tp. = pomoc *praesidium, fides*; něčí o. hledati *fidem alicui implorare*; b) = budova pro obranu *propugnaculum, munimentum*; arx; c) = posádka *praesidium*; město velikou o. osazeno jest *urbs valido praesidio firmata est*.

obrance, *defensor, propugnator*; o. lidu *tribunus plebis*; o. před soudem i obecněji *patronus*.

obraňovati, v. „brániti“ n. „ubrániti.“

obrat, 1) *conversio*; o. kola *circumactus rotae*; na obrat = ihned *illico, statim*; tp. o. v řeči *translatio*; † *figura*; v obratech mluvíti *verba transferre*; 2) = změna *commutatio*; o. štěstí *commutatio n. vicissitudo fortunae*.

obráti, v. „obíráti.“

obráti, obracet, 1) trans. a) pův. *vertere, convertere*, (koně o. *equos circumagere*, loď ku břehu *navem ad litus torquere, dirigere, convertere*); = na druhou stranu o. *invertere* (na př. *manum*); obracet listy v knize * *paginas libri percurrere*; záda, hřbet o. *se convertere*; = utéci, v. toto; tp. vše z vrub na lic o. *ima summis miscere, omnia turbare et miscere*; b) = směr

dáti *dirigere*; oči o. na koho, nač *oculos conjicere n. convertere, referre ad n. in alqd*, od čeho *avertere oculos ab alqo*; o. hlavu po čem *circumagere cervicem (ad omnem strepitum)*; podobně: zřetel lidí na sebe o. *oculos (animos) hominum ad se convertere*; zřetel svůj nač *animum attendere ad alqd*; řeč nač o. *mentionem facere de re alqa*; na dobrou stránku, v dobré něco o. a) = za zlé neměti *in meliorem n. in bonam partem accipere n. interpretari alqd*; bene *accipere alqd* (na zlou in *malam partem n. male accipere alqd*); β) = dobře ukončiti *exitum rei alicui prosperum reddere*; veškerou mysl o. nač *omni cogitatione ad alqd ferri, toto animo et studio incumbere alqd*; to n. ta slova na sebe obrací *id sibi dictum n. ad se pertinere putat*; nejvyšší moc na sebe o. *rerum potiri*; c) = vynaložiti *conferre alqd ad alqd, collocare, ponere alqd in re alqā*; peníze nač o. *pecuniam insumere in alqd n. conferre ad alqd, práci operam in re alqā collocare*, mnoho práce a času *multum temporis et operae rei alicui tribuere*; k svému užitku o. něco *in suam utilitatem convertere alqd*; d) = proměnit, v úsloví: v nic, v nívec o. (město) *tollere, delere (urbem)*; v. „zničiti“, v poušt o. *devastare*, v popel *incendio n. igni delere (urbem)*; v drť o. *discerpere alqd*; zvl. = proměnit v jinou bytost *in aliam naturam convertere alqd*; *mutare alqd in alqd*; koně do vola o. *equum in bovem convertere*; podobně a) radost v zármutek o. *dolorem gaudio mutare*; β) o. = napraviti koho *abducere alqm a vitiis*; a *perdita vita ad virtutem revocare alqm*; jest všecken obrácen *commutatus est totus*; *totus alius est*; k pravé víře o. koho * *ad verum Dei cultum alicui animum convertere*; 2) o. se, a) pův. *se convertere, converti alqo*; *circumagi*; vojíni se obracejí (pěší) *militēs convertuntur*, (o koňácích) *equos circumagunt*; zvl. (rozpačité) se obracet *tergiversari*; o. se = vrátiti se *reverti, redire*; *iter retro vertere*; *remigrare*; obrá il se s vojskem do R. *Ruspinam cum copiis convertit, iter flexit*; o. se někam = jíti, pospíchat, v. tato a p.; tp. vše se na ruby obrací *omnia turbantur et miscentur*; b) směr změnit *se convertere, alio dirigere*; vítr se obrací *ventus se vertit n. circumagit*, v jihozápadní *ventus in Africum se vertit*; štěstí se obrací *fortuna vertit n. convertitur n. se inclinatur*; *magna rerum fit commutatio*, se obrátilo, též *fortuna mutavit n. mutata est*; k někomu se o. *se convertere ad alqm*, a) o pomoc *confugere ad alqm*; β) slovy *adire alqm*, přívětivě *blande appellare alqm*, prosebně

petere alqd ab alqo; na soudce se o. *judicem convenire, ad judicem deferre alqd*; nevím, kam se o. mám *quo me vertum, non habeo*; c) o. se k čemu = oddati se *dedere se rei alicui, se conferre ad alqd*; d) o. se več = proměnití se *se convertere, mutari*; v prach se o. *in pulverem resolvi*, v popel *ad cineres redire*; v nic se o. *ad nihilum venire n. redigi n. recidere*, mži kem *nullum repente fieri*; pověťi se obrátílo *tempestas commutata est* podobně: o. se = napravití se *mores suos mutare, ad bonam frugem se recipere*; o. se k víře křesťanské **ad Christianam fidem transire*; e) o. se = skončiti se nějak *exitum habere*; v. „konec“ 3).

obratník, **circulus tropicus*.

obratnost, pŕv. *agilitas, celeritas*; tp. o. duševní *ingenii celeritas*; = zručnost *ars, artificium*; *facultas* (v římském hovoru *romanae linguae*).

obratný, pŕv. *agilis* (o. most **pons qui tolli et demitti potest*); tp. = hbitý *promptus*, k čemu *ad alqd*; *facilis*; *exercitatus, versatus* (in re *alqā*), (o. k mluvení, v řeči *facilis et expeditus ad dicendum*); o. řeči *volubilis*; = chytrý *callidus, versutus*; adv. *prompte*; *callide*.

obraz, a) vŕbec *imago*, co plastické dílo *effigies*; *signum*; o. bohŭ a p. *simulacrum*, o. člověka *statua*; malovaný o. *imago picta, pictura*; původní o. *exemplum, exemplar*; kniha s obrazy *liber imaginibus distinctus, ornatus*; b) = podoba *imago*; *species, figura*; spaní jest o. smrti *somnus est imago mortis*; o. svůj viděti *exemplar alquod sui intueri*; c) = podobnost v řeči *translatio*; *figura*; v obrazích mluvíti *verba transferre*; d) = představení věci *imago, species, forma rei alcs*; o. o čem si utvořiti (v mysli) *imaginem rei alcs cogitatione fingere*; e) = vzor *exemplar* (*ad imitandum propositum*); *exemplum*.

obrazec, *exemplum*.

obrázkový, spis *liber imaginibus ornatus, distinctus*.

obrazný, *imagine expressus*; o. výraz *verborum immutatio*; adv. *per imaginem*; o. mluvíti *verba transferre*.

obraznost, *cogitatio* (po případě též s přívlastkem *falsa*); *ingenium, mens*; *imaginatio, imaginandi vis*; bohatá o. *ubertas quaedam ingenii*; klam o. *lusus ingenii; visum*.

obrážeti se, (o světle) *refulgere, relucere*.

obrniti, koho *loricā munire alqm*.

obrok, *pabulum*.

obrokovati, koně *equos nutrire*; *pabulum praeberē equis*.

obrostlý, v. „porostlý.“

obrovský, *ingentis n. vastae magnitudinis*;

ingens, immanis; o. tělo *corpus ingens n. vastum*; o. síla *robur ingens*; o. postava, (co vlastnost) *species viri majoris quam pro humano habitu*, = obr, v. toto; o. stavba *opus ingens, aedificatio immanis*; *moles*; o. práce *labor ingens, opus plurimi laboris*; o. krok *gradus ingens*; tp. o. krokem jíti *admirabiles facere progressus*.

obruha, = kraj vŕbec *ora, margo*; = lem *limbus; clavus*.

obruč, *circulus*.

obruči, *armillae*.

obřad, *cerimonia*; *ritus sollemnis*; obřady náboženské, též *religiones*; dle o. *rite*.

obřemeniti, koho, co *onerare alqm, alqd*; *onus imponere alicui*.

obřezati, -ávati, něco (na př. víno) *putare, amputare* (vitem); o. peníze *circumcidere numos*.

obsaditi, místo nějaké *locum praesidio firmare, occupare*; obsiděre n. *insidere alqd* (na př. *vias, itinera, omnes aditus*); úřad o. *munus deferre n. mandare alicui*.

obsah, vŕbec *quod alqa re continetur*; o. knihy a p. *argumentum; summa, sententia*, co protiva formy *res*; list, jehož o. byl tento *epistola, in qua erat haec sententia*; list byl následujícího o. *literae in hanc sententiam n. his verbis scriptae erant*; slova plná vážného o. *verba gravia*, řeč *oratio rebus et sententiis referta*.

obsáhnouti, obsahovati, něco a) = rukou o. *palmā amplecti alqd*; strom *arborem circumplecti*; b) o. v sobě *continere, complecti alqd; habere alqd*; (celá otázka něčeho neobsahuje než ... *tota interrogatio nihil habet, nisi ...*); c) rozumem o. něco *mente alqd complecti, comprehendere*; podobně: řečí svou o. něco *oratione complecti alqd*; několika slovy o. něco *paucis verbis complecti alqd*.

obsazení, (města a p.) *occupatio*; obyč. se však opíše slov. u „obsaditi“ vytknutými. obsilka, opíše slov. u „obeslati“ vytknutými. obskakovati, *circumsilire*.

obsloužiti, obsluhovati, koho *ministrare n. ministeria facere alicui; famulum esse alcs*; obsluhuje mne kdo *operā n. ministerio alcs utor*; o. veřejné hodnostáře *apparere alicui*.

obsluha, *ministerium n.* opíše slov. předch.

obstarávání, *curatio*, věcí cizích *procuratio* (*alcs rei*).

obstarávateľ *curator*, záležitostí cizích *procurator*.

obstarati, obstarávati, něco *curare, accurare* (pro koho) *procurare, alqd n. alqd faciendum n. ut alqd fiat*; psaní na koho o. *litteras ad alqm perferendas curare*; své záležitosti o. *suas res obire*; špíží o., o

vojínech samých *frumentari*, pro vojíny n. pro vojsko *providere frumentum exercitui*; obzvl. o. pole *agros colere*.

obstárly, *aetate provecior, grandior*; adv. *seniliter*; o. vypadati *senili specie esse*.

obstáti, a) = okolo státi *circumstare alqm*; b) = nebýti dopaden *intactum esse*; *non tentari ab alqo*; c) = vydržeti *manere, permanere, též valere*; vzhledem k blahobytu a společnému dobru *stare*; beze vší spravedlnosti nemoci o. *sine ulla justitia vivere non posse*; pohodlně může o. *habet unde commode vivat*; d) (dobře) obstáti, v zkoušce a p. *probari, bene rem gerere, lépe než ostatní vincere ceteros*.

obstaviti, v. „zatknouti.“

obstojný, o jakosti *mediocris*, o velikosti, výši a p. *modicus, satis magnus*; = snesitelný *tolerabilis*; adv. *mediocriter*; *modice*; *satis*; *tolerabiliter*.

obstoupiti, obstupovati, koho *circumstare, circumstare alqm*, (nepřátelsky) *circumvenire alqm*; vojskem obstoupen *copiis circumfusus*; o. co cingěre, *circumdare alqd*.

obasypati, něco a) pův. *obruere alqd*, v. též „posypati“; b) tp. α) o. koho (o množství lidu někoho obkličujícím) *stipare alqm*; β) o. koho čím *cumulare alqm (praemiis, muneribus)*, *conferre in alqm alqd, ornare alqm (honoribus, laudibus)*.

obšírnost, a) = prostrannost *amplitudo, latitudo*; b) tp. o. v řeči *copia, ubertas; diligentia*.

obšírný, a) = prostranný *amplus; laxus, spatiosus*; b) tp. o. v řeči, bez přihany *copiosus; accuratus, diligens*; s přihanou *longus, verbosus*; o. řeč *oratio latior, uberius*; bylo by n. jest obšírné *longum est* (s inf. n. větou podmíněnou); adv. a) *laxe, late*; b) *copiose; accurate, diligenter; uberius, multis verbis*; obšírněji *pluribus verbis*; o. vypisuje hodnoti jeho *longus n. multus est in honoribus ejus enumerandis*.

obtáhnouti, něco čím, a) = obklíčiti *cingere alqd re alqa*; b) = potáhnouti v. toto.

obtékati, *circumfluere (terram)*; *circumfundi alcuí rei* (na př. *urbi*).

obtěžovati, obtížiti, a) něco (břemenem) *onerare alqd alqa re; onus imponere alcuí*; = nesnadným učiniti *difficilius reddere alqd*; v. „střížiti“; obtížený čím *onustus, oneratus re alqa*; b) tp. o. koho *molestum, incommodum esse alcuí; oneri esse alcuí; negotia facessere alcuí, čím obtundere alqm alqā re*, na př. otázkami *interrogando*, listy *epistolis*; prosbami o. koho *precibus fatigare alqm*; c) o. sobě *gravari s inf.*; neobtěžovati sobě *placere, dignari*; neobtěžoval sobě mne pozdraviti *dignatus est me salutare*.

obtíž, a) = tíže *onus*; b) = obtížnost *incommodum, molestia; onus*; o. komu dělali, na o. býti komu *molestiam alcuí exhibere, afferre*; v. „obtěžovati“; o. mítí *onere premi*; c) = těžkost *difficultas; labor; impedimentum*; bez o. *facile; nullo negotio*; s o. *difficiliter (difficulter)*; o. komu dělali, v cestu klásti *impedimentum afferre, impedimento esse alcuí*; žádné o. se strany nepřítele nenalézaje *nilhil hoste prohibente*; bez o. můžeš nahlédnouti *facile potes intelligere*; nebudu vám o. činiti *nilhil in me morae erit*.

obtížiti, v. „obtěžovati.“

obtížnost, v. „obtíž.“

obtížný, a) = obtíže čínící *difficilis; gravis*; b) = odporný *molestus; importunus, incommodus; gravis*; trochu o. *submolestus*, velmi *permolestus*; adv. *difficulter*; *molesté, incommode, graviter*.

obtočiti, něco čím *involvere, circumplicare alqd re alqā; redimere alqd re alqā*.

obůj, v. „obojí.“

obuši, v. „naušnice.“

obuv, *calceamentum*.

obuvník, *suter*.

obvazadlo, *vinculum*.

obvazati, něco čím *circumligare alqd alcuí, koho čím alqm alqa re*; ránu o. *vulnus alligare, obligare, oltář pentlí vinculum arae inserere*.

obvěnění, *dos uxori a marito oblata*.

obveselení, a) = obveselování *oblectatio, delectatio*; pro své o. *animi causa*; b) = co obveseluje *oblectamentum; jucunditas*.

obveseliti, -ovati, koho *oblectare alqm n. animum alcs*; *jocum n. risum movere alcuí; laetitiam efficere alqm*; o. se *oblectari n. se oblectare re alqā, oblectamentum capere ex re alqā*.

obvěti, *comprehensio n. ambitus, circuitus verborum; periodus*; o. nad míru dlouhé *nimis longa sententiarum continuatio*.

obvinek, *taemia*.

obvinělec, *reus*.

obvinění, a) = obviňování *incusatio, accusatio; criminatio*; b) = z čeho kdo obviněn jest *crimen*.

obvinitel, *qui incusat alqm; criminis auctor*; ost. v. „žalobník.“

obviniti, -ovati, koho z čeho vůbec = vina dáti komu *culpam rei alcs alcuí tribuere*; zvl. žalováním: o. koho z čeho, do očí *incusare*, před jiným *accusare alqm alcs rei*; arguere *alqm crimine alqo*; *nomen alcs deferre de alqā re*, neprávě *falso alqm accusare, falso culpam in alqm conferre*, zlovolně *criminari alqm*; o. před právem, v. „obžalovati.“

obvinouti, v. „obtočiti.“

obvlhnouti, *madescere*.

obvod, o. kruhu, kola a p. *ambitus*; = území *ager, territorium*.

obvyklost, v. „zvyk, obyčej.“

obvyklý, v. „zvyklý, obyčejný.“

obvyknouti, v. „přivyknouti, zvyknouti.“

obyčej, *consuetudo*; *mos*; někdy též slovesem *solēre* (míti o.); = obcování, v. toto; po starém o. *vetere consuetudine, more institutoque majorum*; nad o. *praeter consuetudinem*, u adj. a adv. *solito* s komp. (nad o. veliký *solito major*); řeka zaplavila místa ta nad o. *fluvius loca solito magis inundavit*; jest o. že . . . *mos n. moris est s inf. n. ut; ea est consuetudo, ut . . .*; též *in usu communi est*; to jest můj o. *sic consuevi n. institui, hoc est meae consuetudinis*; mítí v o. *consuevisse, solēre*; podle o. mého *uti consuevi, institui, soleo*; v o. přijíti *in consuetudinem venire*; z o. vyjítí *obsolescere*; o. to s sebou nese, jest tak o. *consuetudo fert, est usu receptum, est institutum*; býti s kým v o., mítí o. s kým, v. „obcovati“; všemi o. státi *oē omnibus viribus et opibus contendere ut . . .*; zvl. o. = mravy člověka *mores*.

obyčejný, a) = v obyčeji jsoucí *usitatus*; *solitus, solemnus*; *communis*; o. slovo *verbum usitatum et tritum*; často se opíše slov. *solēre* (jest o. otázka *quaeri solet*; dokázal tím svoji o. lehkomyšlnost *eadem, quae solebat, hac in re fuit ejus tevitās*; o. znamení otrávení *quae indicia esse solent veneni*); b) = obecný *communis, vulgaris*; o. člověk *unus e multis, homo plebeus*; adv. *ex more n. consuetudine*; *ut (fieri) solet, ut fit; plerumque, fere*; též se může opsati slov. *consuevisse n. solēre*; zvítězí o. *vincere consuevit n. solet*; jel dříve než o. *maturius, quam consueverat, profectus est*; jak se o. stává *ut fit n. ut solet*.

obydli, a) = příbytek *domicilium, domus*; b) = sídlo *sedes*; o. vykazati komu kde *collocare alqm in loco alqo*.

obyť, v. předch.

obyvatel, vůbec *incola*, k čemuž může se přidati vhodný gen. (na př. *i. oppidi, vici, insulae* a p.); = občan *civis*; = měšťák, též *oppidanus*; = vesničan, též *paganus, vicinus*; „obyvatelé“ vzhledem k počtu *homines* (krajina ta má mnoho o. *haec regio multos alit homines*); někdy též *habitor*; první obyvatelé Britannie *qui initio Britanniam incoluerunt (tenuerunt)*.

obyvatelka, *incola*.

obyvatelstvo, = obyvatelé, v. „obyvatel.“

obývati, o jednotlivci a rodině: o. dům *habitare in aedibus, semi in terra*; o celém národu *tenere, colere (regionem)*.

obzor, *aspectus*; též *coelum*; to obmezuje

náš o. *id aspectum nostrum definit*; tp. o. poznání *intelligentia*.

obzvláštní, v. „zvláštní.“

obžaloba, a) ve při hrdelní *accusatio*, co obviňování *crimen*, zvl. křivě *criminatio*; b) ve při soukromé, o majetek a p. *postulatio; petitio; actio*; v. „žaloba“; o. vznésti na koho, v. „obžalovati.“

obžalovací, spis *libellus (actionis)*, řeč *accusatio*.

obžalování, v. „obžaloba.“

obžalovaný, v. „obžalovati.“

obžalovatel, v. „žalobník.“

obžalovati, někoho z čeho, čím před soudem *accusare, postulare, arcessere alqm* (z krádeže *furti*, z podplacení *crimine ambitus*, z násilí *de vi*, z vraždy úkladné *inter sicarios*); *nomen alcs deferre de re alqā* (z vraždy otce *de parricidio*); *diem dicere aloui, reum facere alqm*; písemně *dicam scribere alcuī; libellum dare de alqo*; hrdelně o. koho *capitis alqm accusare etc.*; křivě, neprávě *crimen fingere in alqm, falsā criminatione uti*; part. obžalovaný *reus*.

obžalovník, v. „žalobník.“

obžerný, *edax, vorax*; o. člověk *homo multū cibi n. multū vini*.

obžerství, = žravost *edacitas*; = opilství *ebriositas*.

obživa, *victus; alimenta*.

obživěti, v. „obživnouti.“

obživiti, koho = vzkřísiti *vitam alcs restituere, vitam alcuī reddere*; tp. *excitare, erigere alqm*; 2) = vyživiti, v. toto.

obživnouti, *reviviscere*; tp. o věcech *renasci. oas, cauda*; o. kométy *crines*.

ocel, *chylas*; tp. = zbraň *ferrum*.

ocelový, *e chalybe factus*; tp. *durissimus, firmissimus*.

ocenění, *censura, aestimatio*.

ocenitelný, *aestimabilis*.

oceniti, něco *aestimare alqd*, tp. též *judicare de re alqā*; v. též „ceniti.“

ocet, *acetum*.

ociditi, něco *tergere n. tergere, purgare alqd*.

octnouti se, někde, v čem *devenire, delabi, incidere in alqd*; mnohdy dostačí *esse*: kde se octneme (za rok)? * *quo loco erunt res nostrae?*

oč, = o co, v. „kdo.“

očaditi, *fuligine oblinere*.

očadlý, *fuligine oblītus*.

očekávání, *expectatio; opinio, spes*; nad vše o. *praeter n. contra spem omnium*; nad vše o. rychle přijíti *celerius omni opinione venire*, pozdě *serius omnium spe*; v napnutém o. *expectatione erectus*; všechno o. předčítí *omnium opinionem superare*.

očekávati, koho, co *expectare alqm, alqd* n. předmětuou větou s akk. a inf. (při-

chod nepřátel *hostes venturos esse*, vydo-
bytí města *fore ut urbs capiatur*); též =
něco příjemného o. *sperare*, nepříjemného
timere alqd; dříve než očekávali *expecta-*
tione celerius; je-li „o.“ koho = čekati
na koho *expectare*, *opperiri*, *praestolari*
alqm, nač *expectare alqd*; jak velice jsem
byl očekával na řeč svou *quae mea ex-*
spectatio fuisset orationis tuae; o. nepří-
tele a p. *manere*, *expectare hostem*; o
věcech neživých *manere alqm*, *imminere*
alcul; smrt nás všechny o. *mors omnes*
manet; o. od koho něco, na př. spásu a
p. *in algo spem salutis ponere*; zvl. rčení:
větší, menší než bylo lze o., vytkne se
v lat. též obratem *quam pro*: krveproliti
bylo menší, než na takové vítězství dalo
se o. *minor clades quam pro tanta victoria*
fuit.

očerniti, něco *nigrum colorem inducere rei*
alcul; tp. o. koho (= zostuditi) *in in-*
vidiam alqm adducere, *invidiam alcul con-*
citare, u koho *alqm alcul in suspicionem*
adducere.

očesati, něco *detergere n. detergere*; *de-*
ctere alqd; ovoce o. *poma decerpere*.

oči, v. „oko.“

očihledě, adv. *aperte*; *manifeste*; *palam* (ve-
řejuě).

očistec, **purgatorium*; tp. = trápení *cala-*
mitas; *dolor*.

očistění, -ování, *purgatio*; tp. *excusatio*, před
soudem *liberatio*, *absolutio*; v ohledu ná-
bož., obětmi a p. *lustratio*.

očistiti, očistovati, a) pův. *purgare*, *expur-*
gare alqd; síráním *tergere n. tergere*, *ab-*
stergere n. abstergere, metením *verere*; b)
o. koho *purgare alqm*; = soudu zprostiti
absolvere, *liberare alqm culpā*; c) v ohledu
nábož. obětmi a p. o. *lustrare (locum,*
exercitum); očistující oběť *piaculum*, *sacri-*
ficiū piacularē; 2) o. se *purgari*; tp. =
vinu s sebe svaliti *alcs rei crimen amo-*
liri; o. se u koho *purgare se n. purgari*
alcul.

očítý, a) = kdo něco sám vidí, ve spojení:
o. svědek *testis, qui ipse rem vidit n. qui*
rei alcul interfuit; byl jsem o. svědkem
toho *ipse (meis oculis) rem vidi*; b) =
patrný, viditelný *apertus*, *manifestus*, *prae-*
sens, *evidens*; o. nebezpečí *periculum*
praesens; adv. *aperte*, *manifeste*; *palam*
(věřejně).

očividný, v. předch. b).

očko, *ocellus*.

očni, přelož gen. *oculorum*.

od, praep. a) o místě a, ab s abl., (od Říma
a *Romā redire*), = z, ze e, ex s abl.;
od domu k domu, dům od domu (jít)
per domos; *ostiatim*; jak naše „od“ pře-
kládá se u sloves: vzdáliti, odloučiti, zba-

viti, děliti a p., v. tato a podobná slo-
vesa; tudíž tp.: α) o původu, příčině a
p. a, ab; ex; *secundum n. pouhý abl.*:
jméno dáti čemu od čeho *nominare alqd*
ab algo; v rodě trpném: milován býti od
koho *diligi ab algo* atd.; syn od dcery
(mé) *ex filia nepos*; umřítí od čeho *alqd*
affert mortem, *causa mortis est*; *perire*
(morbo), *mori (ex vulnere)*; mdletí od ži-
zně *siti perire*, shořeti od ohně *igne ab-*
sumi, *consumi*; β) = ve jménu někoho
nomine alcs (meo, tuo) (na př. *loqui mlu-*
viti od koho); podobně: od sebe, sám od
sebe *sua sponte*; γ) k vytknutí látky kla-
de se v lat. vhodné adj.: věc od železa
res ferrea; (též *ferramentum*); v. „z“; δ)
o věcech, kam co přináleží: klíč od do-
mu *clavis aedium*; to místo není od toho,
aby (toto tu mluveno bylo) *hoc non hujus*
loci est; to nebude od místa, od věci *hoc*
non alienum n. non sejunctum est (n. esse
videtur) a re proposita; nejsem od toho
= k tomu *meum non est*, = proti tomu
non repugno; b) o čase a, ab, někdy ex,
post; od onoho času *ex illo tempore*, od
dětinství a *pueris n. a pueritia*; den ode
dne *diem ex die*; rok od r. *singulis annis,*
quotannis; má-li se naznačiti trvání času
až do přítomnosti, klade se *abhinc* s akk.:
znám jej od třiceti let *abhinc triginta*
annos eum novi; c) u porovnání, při kom-
parativu (na př. větší od koně a p.), v.
„než.“

oda, *carmen byricum*.

odběhleč, -lik, *desertor (signorum)*; *transfuga,*
perfuga.

odběhlý, *fugitivus*.

odběhlictvi, opiš násl. slov.

odběhnouti, a) = pryč odejítí *discedere*; se
proripěre; b) = utéci *aufugere*, *effugere*,
(o více podmětech) *diffugere*; = přebě-
hnouti, v. toto.

odblesk, v. „odlesk.“

odbočiti, v. „odchýliti se“; tp. (v řeči o.)
a *rerum ordine poetarum more ornandi*
causa declinare; obecněji *recedere a re*
alqa.

odboj, a) vůbec = odpor, obrana *defensio*
též s dodatkem *contra vim illatam*; o. u-
činiti *resistere (alcul)*; b) zvl. α) = ne-
poddanost *contumelia*; β) = bouře lidu
seditio, *motus*; o otrocích, sedláčích a
spojencích *tumultus*, o národu podmaně-
ném = vzpoura proti vítězi *rebellio*, *re-*
bellatio; o. učiniti, svéstí *seditionem*, *tu-*
multum facere, *concitare*, *seditionem com-*
movere; *rebellionem facere*; *rebellare*, =
odpadnouti *deficere (ab algo)*, o vojsku
imperium alcs abnuere, *detrectare*.

odbojnictví, *studium rerum novarum*; = od-
boj, v. toto.

odbojník, a) = kdo se protivuje *homo contumax*; b) = buřič *homo seditiosus*; = původce odboje *turbae ac tumultus concitator, stimulator et concitator seditionis*, = sváděč lidu *concitator multitudinis, turbator plebis n. vulgi*; = odpadlík *qui ab rege n. ab imperio regis defecit*.

odbojnost, v. „odbojnictví.“

odbojný, a) = odporující *contumax*; b) = bouřící se *seditiosus*, (často a rád) *rerum novarum cupidus n. studiosus*; adv. *contumaciter; seditiose*.

odbyt, ve rčení: zboží jde na o. *haec merx a multis emitur*; nejíti na o. *sperni, fastidiri*.

odbyti, odbývati, a) = oddáliti od sebe koho *dimittere alqm*, něco *exsolvi, liberari re alqā*; = vykonati něco *conficere, expedire alqd*; zkratka o. něco *rem paucis n. cito expedire*; o. slavnost *diem festum agere*, (za hojného účastenství) *celebrare*; v. „držeti“; o. otázku *quaestionem conficere*; mečem a ohněm věc se odbývá *ferro et igne res geritur*; b) = propustiti *mittere, dimittere alqm*; o. koho = s nepořízenou propustiti *petenti recusare*; býti odbyt *repudiari, repelli*; příkrou odpovědí, posměškem a p. koho o. *contumeliose alqm dimittere, superbe alcuī respondere*; o. koho skrovným penízem (za něco) *paululā pecuniā cum alqo transigere n. decidere, pacisci*; tím nedám se o. *in hoc non acquiesco, hoc mihi non sufficit*; c) = rozprodati *vendere*; d) = utratiti (plýtváním) *dissipare, profundere pecuniam etc.*; e) odbývati zač *poenas luere (peccati za provinění), luere (peccata)*; je-li „o. zač“ = jímín býti zač, v. toto: 2) o. se s čím *contentum esse re alqa*.

odbyti, opiš slov. předch.

odbytný, = koho, co možná odbyti, v. „odbyti.“

odbývání, slavnosti a p. *celebratio*.

odbývati, v. „odbyti.“

odcizeni, *alienatio*.

odciziti, odcizovati, *alienare, abalienare* (toto též tp. *hominem abalienare a senatu*), = ukrásti *subducere (furto), surripere, avētere alqd*; o. se od koho *alqm n. voluntatem alcs sibi alienare*.

odčiniti, něco *amovere alqd*, čím *reparare, sarcire alqd alqā re*.

odčísti se, v. „odřici.“

oddáliti, v. „vzdáliti.“

oddanost, *studium (alcs); animus alcs studiosus; voluntas in alqm propensa*; oddanost k rodičům, příbuzným, k vlasti atd. *caritas, pietas*; myslí v o. udržeti *animos devinctos retinere n. in officio retinere*.

oddaný, *deditus alcuī n. rei alcuī*, (horlivě)

studiosus alcs n. rei alcs; býti komu zcela o. *totum esse alcs*; ost. v. násl.

oddati, oddávati, a) = odevzdati *tradere alcuī alqd*, též *dare, dedere*; zvl. o. komu pannu za manželku, o. koho s manželkou **ritu sacro uxorem alcuī jungere*; mysl o. nač *adjicere animum alcuī rei*; b) o. komu = ustoupiti, zvl. ve rčení: nemnoho n. málo komu o., nic neoddati *non inferiorem, parem esse alcuī, aequare alqm*, v čem *re alqā*; 2) o. se, někomu (*totum*) se *dedere n. tradere alcuī*, něčemu, nač se *dedere, dare, tradere; operam dare, vacare, studere rei alcuī; incumbere, se conferre ad alqd; collocare studium in re alqā*; v. též „dāti se nač“; bohoslužbě se zcela o. *totum se vertere in cultum deorum*, zpytování čeho *totum se collocare in re alqā exquirenda*, žalu *aegritudini se dedere*, v ochranu něčí *in alcs fidem se conferre*; o. se službě obce *republicam capessere*.

oddech, *spiritus* (bez o. *uno spiritu n. uno tenore; sine intermissione*); tp. = odpočinutí *quies, requies*; den oddechu *dies ad quietem datus*; bez o. *uno spiritu*, = neunaveně *assidue, impigre*; neměti o. *requiescere n. otio frui non posse*; o. popřáti komu *pati alqm quiescere*, sobě *quieti se dare*, nepopřáti *exercere, lacerare, non pati quiescere alqm*; nedati si o. *non requiescere*; ani v noci nedati si o. *ne nocturnum quidem tempus sibi ad quietem relinquere*.

oddechnouti, a) pův. *animam n. spiritum ducere; respirare*; b) tp. o. sobě = odpočinouti *quiescere, requiescere, quietem capere*; = občerstviti se *se reficere, se recreare, se recipere*; v. též „oddech.“

oddechnuti, v. „oddech.“

oddělati, něco od čeho *amovere alqd a re alqa*.

oddělení, a) = rozdělování *divisio, partitio*, = odtržení *distractio*; o. tečkami *interpunctum*; b) = díl *pars*, v knize, též *caput*; c) = odcizení *separatio, sejunctio*; o. duše od těla *discessus animi a corpore*.

oddělit, -ovati, a) = díly udělati, rozdělit *dividere, partiri*; b) o. jedno od drahého *separare, sejungere, secernere alqd a re alqā*; = odtrhnouti *divellere, distrahere*; tečkami o. *interpungere*; part. oddělený *separatus; secretus*; o. se *separare etc.*, též *recedere* (= odejiti).

oddíl, *pars*; o. vojska *pars exercitus*, poslední *agmen extremum*; *novissimi* (sc. *milites*).

odebrání se, *abitus, discessus*; o. se na věčnost, v. „umrti“; ost. v. násl. slov.

odebrati, odebirati, a) o. komu co, = odniti *demere adimere alcuī alqd*, mocí *eripere*,

tajně *surripere alicui alqd*; b) o. se někam *conferre se ad alqm, in castra* etc.; do Říma *Romam*; na cestu se o. *in viam se dare*; *ingredi n. inire iter*, na venek *rus abire*, z města *urbe exire*, na odpočinutí *quieti se dare, cubitum ire*, nazpět se *recipere*; o. se z provincie, v. „odjíti“; o. se ze světa *excedere vitā, migrare de vitā*; o. se ke komu *adire alqm*, v. „jíti.“

odehnati, odbáněti, a) o. něco (na př. zvěř) *abigere (bestias)*; od sebe o. koho *e conspectu abire jubere alqm; repellere alqm*; b) = k útěku přinutiti *pellere, depellere; fugare, profligare* (na př. *hostem*); nepříteli od města o. *hostes a muris removere*, nazpět do města *hostem in oppidum repellere, rejicere*.

odechtiti se, neos.: odechce se mi čeho *me piget rei alcs*.

odejeti, v. „odjeti.“

odejiti, v. „odjíti.“

odejmouti, v. „odniti.“

odemknouti, *recludere, aperire (portam, fores a p.)*; zavoru *reserare (januam)*.

odězec, (*vir*) *armatus*; lehcí o. *velites*.

oděni, a) = zbroj *armatura; arma*; v o. obléci *armare, armis instruere*, se obléci *arma induere*; o. poraženému nepříteli odňaté *spolia*; b) = pancéř *lorica, thorax*.

odepiti, řeč, v. „odrásati.“

odepřiti, odpirati, odporovati, 1) o. komu n. čemu, a) *moci resistere, repugnare, adversari, obsistere, reniti alicui*; o. moci moci *vim vi repellere*; o. zlému n. zlu (= zamézovati je) *comprimere n. cohibere malum*; b) o. slovy komu n. čemu *obloqui, resistere, repugnare alicui, disputare contra alqm, dicere contra alqd*; o starších lidu *intercedere, intercessionem facere*; odpírá mi to *contendit mecum de ea re*; řeči jeho všichni hlasitě *odporovali ejus orationi ab omnibus reclamatum est*; c) obecněji: o. čemu (smyšlením a p.) = n. srovnávati se *repugnare (veritati n. contra veritatem pravdě)*; *non convenire rei alicui*; o. si n. sám sobě *secum pugnare, sibi non constare, a se dissentire*, o více věcech *inter se pugnare*; neodporovati, v. též „sohlasiťi“; d) = zdráhati se *reniti, obniti*, ost. v. toto; e) odepřiti, odpirati něco = zapřítí, v. toto; f) o. čeho komu n. komu v čem = nepovoliti *negare, denegare alicui alqd; abnuere alicui alqd n. de re alqa*; nemoci sobě (čeho) o. *non impetrare a se ipso*; proshbě, žádosti něčí o. *preces alcs repudiare n. aspernari*, v. „oslyšeti“; průchod komu o. *alqm transitu prohibere*, pohřeb *sepulturā alqm prohibere*; 2) o. se, a) = vzpírati se, nechtiti čeho *recusare*, ost. v. tato; b) o. se čeho = odřikati se, v. toto.

odepsati, odpisovati, komu, a) = listem odpověditi *respondere n. rescribere literis n. alicui*, nač *ad alqd*; b) o. komu daň a p. *alqd alicui acceptum referre*.

odervati, něco *avellere, eripere alqd*, koho z náručí někoho *alqm e complexu alcs avellere*.

odesláni, *missio*; ost. v. násl. slov.

odeslati, koho, co *mittere alqm, alqd* (ke komu *ad alqm*); list *litteras mittere n. dare ad alqm*; o. koho co vyslanec a p., v. „vyslati.“

odestati, = odevstávati, v. toto.

odestati se, *infectum fieri*; zvl. ve rčení: co se stalo, o. se nemůže *factum infectum fieri nequit*.

odestřiti, v. „odkryti.“

oděv, *vestitus; vestes, vestimenta*, (krásný, nádherný) *ornatus*; svrchní o. *amiculum*.

odevstávati, = škulinu tvořiti *hicre*.

odevšad, adv. *ab omnibus partibus; ex omni parte; undique*.

odevzdání, *traditio*, města obleženého *deditio*; obyč. však se opíše slov. násl.

odevzdati, -ávati, něco komu *tradere*, (do rukou *in manus*) *dare alicui alqd*; o. komu co mi svěřeno n. co jsem obdržel, na př. list *reddere alqd alicui*; avšak: o. komu list (jež jsem psal) pro koho n. na koho *litteras dare n. tradere alicui ad alqm*; statek komu o. *cedere (alicui) possessione, bonis*; obilí uložené o. *frumentum, quod imperatum est, conferre*; k odpravení koho o. *supplicio alqm dare*; o. komu správu čeho *praeferre alqm rei alicui*; to mu celé odevzdám *illud arbitrio ejus permitto*; tp. ve rčení: málo n. nic komu *neodevzdati non multum aut nihil omnino cedere alicui*; od se se *tradere, se dedere alicui*.

odfouknouti, *flando auferre alqd*.

odhad, a) = odhádání, vycenění věci *aestimatio*; zvl. ocenění majetku římsk. občana *census*; b) = prodej veřejná *auctio*, (zobavených statků) *sectio*; často *hasta*; na o. dáti *hasta subijcere*, na o. rozprodati *sub hasta vendere alqd*; o. vykonati *auctionem facere, auctionari*.

odhadač, *aestimator; censor*.

odhadati, odhadovati, něco a) = vyceniti *aestimare alqd, aestimationem facere rei alcs*; jmění občanů (v Římě) *censere*; b) = na odhad rozprodati *sub hasta vendere alqd*.

odhadni, *auctionarius*; o. cena *pretium*; adv. *auctione constituta, sub hasta* (na př. *vendere alqd*).

odhájiti, (shromáždění, soud a p.) *dimittere (concionem, senatum etc.)*.

odhaliti, něco *nudare n. denudare, detegere alqd*; tp. = vyzraditi *aperire, patefacere alqd*.

odháněti, v. „odehnati.“

odhlasovati, *suffragium ferre*; jest odhlasováno *suffragia lata sunt*; ost. v. „hlasovati.“

odhoditi, něco *abjicere alqd*, zbraň *arma projicere*.

odhodlán, v. „odhodlati.“

odhodlaný, *fortis*; *animo promptus*; o. myslí, též *magno animo*; adv. *fortiter, prompte*.

odhodlanost, *animus promptus, paratus, praesens*.

odhodlati, něco k čemu *destinare alqd ad alqd*; o. se k čemu *statuere, constituere, discernere alqd facere; consilium capere (alqd facere n. faciendi)*; (po dlouhém váhání, s vnitřním odporem) *descendere eo ut . . .*; k válce se o. *bellum discernere*; jsem odhodlán *statui, constitui, stat consilium, certum mihi est, mírněji mihi est in animo (facere alqd) n. part. fut. act.: odhodlán (jsa) na město útokem hnáti urbem oppugnaturus*; ke všemu odhodlán *ad omnia paratus*.

odhrnouti, něco *amovere alqd*; o. se *succingere vestem*.

odhroziti, koho od čeho *abterrere, detertere alqm a re alqā*; = odmluviti, v. toto.

odcházeti, v. „odjíti.“

odchod, *abitus, discessus; profectio*; = zpátečný o. *reditus*, u vojska *receptus*; po tvém o. *post tuum discessum*; jest čas k o. *tempus est abeundi n. abire*; při o. pravil *discedens, (abiens, quum discederet) dixit*; v. též „odjezd“; na o. troubiti, znamení k o. dáti *receptui signum dare, canere*; ost. v. „odjíti.“

odchovati, koho *educare alqm*; v širším smyslu *erudire, docere alqm*; o. koho k čemu *ita instituere alqm ut rei alicui aptus sit*.

odchýliti, odchýlovati, něco = odehnouti *avertere alqd*; tp. mysl o. od čeho *animum abducere a re alqa*; o. se, a) od koho, α) = přízeň svoji odnítí *abalienari ab alqo*; β) = nesouhlasiti *dissentire ab alqo*; b) od čeho *deflectere, declinare (de viā, a proposito), discedere, recedere (ab officio, a natura, ab aequitate)*; mnoho se o. od čeho (= jiným býti) *multum differre a re alqa*; o. se od pravé cesty *viā aberrare*, od pravdy a veritatem *deflectere*.

odchýlka, = n. stejnost *dissimilitudo*; = nepravdivost * *anomalía*.

odirati, v. „odratí.“

oditi, koho v šaty *vestem alicui induere*; = okrášliti *ornare*; o. se veš, též *sumere (togam virilem)*.

odiv, *spectaculum*; na o. býti (*spectandum*) *proponi, exponi*; na o. stavěti něco *spectandum proponere alqd*, tp. *ostentare, prae se ferre alqd*; na o. se stavěti se *ostentare*.

odjakživa, v. „živ.“

odjati, v. „odnítí.“

odjeti, *discedere, abire, avehi* (na lodi *navi*, koňmo *equo*, na voze *curru* etc.); o lodích: *e portu egredi, proficisci*; o. s lodstvem *classem (e portu) educere* (o vůdci *mluvie*).

odjeti, a) = odjezd, v. toto; b) = odjati *occupatio*; v. „odnítí.“

odjezd, *profectio*; obecněji *abitus, discessus* (= odchod), odkud a (*de, ex*) *loco alqo*; po tvém o. *post tuam projectionem*; často však stává vhodně sloveso: při o. pravil *proficiscens n. quum proficisceretur dixit*; před samým o. *jam abiturus (dixit)*; dávno před tvým o. *multo ante quam profectus es*; čas o. *tempus proficiscendi*; k o. se *chystati iter parare*.

odjímati, v. „odnítí.“

odjinad, -ud, adv. *aliunde*; *ex alio loco*; *ex alia re*.

odjíti, odejíti, odcházeti, *abire, discedere*, od někud a, *ex, de loco alqo*; zpět o. *redire (ex urbe), recedere*; o. z provincie (o odchodu úředníků římských z provincií) *decedere de n. ex provincia*; n. pouze *decedere provinciā*; odcházejí s touž odpovědí *eadem ferunt responsa*; tp. k otčům o. = umřítí, v. toto; je-li „o. od čeho“ = nečesně opustiti něco *deserere alqd*.

odjíti, odejmouti, v. „odnítí.“

odkad, v. „odkud.“

odkaz, a) = odkázání *testamentum*; b) = věc odkázaná *legatum*.

odkázati, odkazovati, a) o. koho k čemu n. na něco, na koho n. ke komu *delegare alqm n. alqd ad alqm (rem ad senatum, alqm ad volumen ke knize); relegare (ad auctores), revocare alqm ad alqd n. ad alqm (ad philosophos, ad fabulas); rejicere (causam ad senatum)*; b) (v poslední vůli) o. komu co (*testamento*) *legare alicui alqd*; celý svůj statek komu o. *alqm heredem ex asse instituere*, nic neodkázati *excludere alqm ab hereditate*.

odkazce, *qui testamentum facit*.

odklad, *dilatio, prolatio*, = průtah *mora, retardatio*; o. z jednoho dne na druhý *procrastinatio*; bez o. *sine mora, nullā morā interpositā; confestim, statim*; netrpěti o. *dilationem non recipere n. pati*; na o. býti *differri*.

odkládati, v. „odložití.“

odkliditi, něco *amovere*, s namáháním *amolari alqd*; tp. o. koho (ze světa) *de medio tollere alqm*.

odkopnouti, něco *detrudere alqd*.

odkoupení, *emptio*.

odkoupiti, něco komu *emere alqd ab alqo*.

odkouzlití, něco *artibus magicis amovere alqd*.

odkrásti se, *clam se subducere*.

odkroutiti, něco *detorquere alqd.*

odkryti, něco a) = krov odundati *detegere, retegere alqd*; = obnažiti *nudare alqd*; b) tp. a) = vyjevití *aperire, patefacere, in lucem proferre, detegere alqd*; = vyzraditi *prodere alqd*; β) = vynalézti *invenire alqd.*

odkud, adv. a) tázací i vztahné *unde*; a n. *ex quo (quibus)*; b) neurč. = odněkud *alicunde.*

odkudkoli, -lívěk, adv. *undecunque.*

odkup, *emitio.*

odkupník, *qui alqd ab alqo emit.*

odkvapiti, *avolare; aufugere, se proripere.*

odkvěsti, *deflorescere.*

odlehčeni, a) = odlehčování *levatio, allevatio*; čím o. (co nemocný) *melius mihi est*; b) = to co odlehčuje *levamentum.*

odlehčiti, a) = lehčí dělati *levare, sublevare alqd*; b) tp. o. komu *levare alqm*; odlehčilo (se) mu *melius ei est.*

odlehlost, *spatium, intervallum.*

odlehlý, *remotus; disjunctus, longinquus*, (na o. místě *loco remoto*; nejudlehlější *ultimus*); = skrytý *reconditus, abditus*, = s cesty ležící *devius*; býti o. *abesse, distare (a loco).*

odlesk, opiš na př. světlo měsíce jest o slunce *splendor lunae lumine solis percussus efficitur*; tp. *splendor.*

odletěti, *avolare.*

odlev, *recessus n. decessus aestus*; za o., v čas o. *aestu minuente*; o. nastává *aestus minuit.*

odleva, v. „odlehčení.“

odleviti, v. „odlehčiti.“

odlézti, *proripere.*

odličiti, v. „oddělití.“

odliti, *defundere.*

odliv, v. „odlev.“

odlivek, *simulacrum expressum* na př. *ex auro, ex aere etc.*

odlomek, *fragmentum.*

odlomiti, něco od čeho *defringere, abrumpere alqd.*

odloučen, v. „odloučiti.“

odloučený, *separatus*; adv. *separatim*; o. žiti *vitam solitariam agere.*

odloučenost, *solitudo, secessus.*

odloučiti, koho, co od koho *separare, sejungere; secernere alqm, alqd a re alqā*; o. se se *separare, se sejungere etc.*; též *secedere, recedere*; od světa se o. *a turba in otium et solitudinem se conferre*; žiti odloučen od obcování lidského, od světa *vitam solitariam agere, procul a coetu hominum aetatem agere.*

odlouditi, komu co *elicere alqd ab alqo*; v. „vylouditi.“

odloupati, kůru a p. *corticem arbori detrahere.*

odložení, a) původně, v. „odložiti“; b) = odročení *dilatatio, prolatio*; o. sněmu a p., v. „odložiti.“

odložiti, odkládati, a) pův. *deponere alqd* (na př. *onus*), o. zbraň, šat *ponere arma, vestem, též exuere vestem, ab armis discedere*; na vždy o. něco *abjicere, rejicere alqd*; b) tp. a) = pustiti mimo sebe *deponere (simultatem), dimittere, abjicere (curas), mittere, omittere (consilium, odium)*; strach o. *omittere, abjicere timorem*; β) chybu o. *vitium exuere, deponere, zvyk a consuetudine recedere*; γ) o. něco na jiný čas *differre alqd (in tempus aliud, na příchod něčí in adventum alcs)*; *proferre (rem in annum)*; *rejicere alqd (in mensem Januarium)*; odkládati (den ode dne) s čím, něco *procrastinare, diem ex die ducere n. trahere alqd*; sněm o. *consilio diem eximere*; lhůtu o. *diem differre n. proferre*; o. něco na jiný čas *alqd in aliud tempus reservare, differre*; δ) o. něco k čemu *seponere alqd alicui rei n. in alqd*; též *designare, destinare.*

odměknouti, *mitescere.*

odměna, = odplata *remuneratio, compensatio*; = to co se odměnou dává *praemium*; *pretium*; čestná o. *honor*; = trest *poena*; o. míti čeho *praemium n. fructum rei alcs percipere.*

odměniti (se), komu zač n. čeho *gratiam referre alicui ob alqd*, penězi *remunerari alqm*; o. se rovným za rovné *par pari referre*; o. se špatně *malam gratiam referre alicui*, zlé dobrým *maleficia benefactis pensare*; za dobrodiní se o. *beneficium reddere, referre*; o. koho darem *praemio afficere alqm, praemium dare alicui*; slušně se o. *meritum praemium persolvere*; nemohu se ti o. za služby tvé *tantum tibi debeo, quantum solvere difficile est*; dle zásluh odměněn býti *meritum praemium accipere*; odměněn býti zač *praemium n. fructum rei alcs percipere.*

odměnný, *mutuus*; o. služba *officium mutuum.*

odměřenost, = míra *modus*; o. v chování se, = vážnost *gravitas*, (s příhanou) = chladnost *rigor; tristitia.*

odměřený, = spořádaný *compositus*; = mírný *modicus*; adv. *composite.*

odměření, opiš slov. náš.

odměřiti, -ovati, něco *metiri, demetiri, dimetiri alqd*, (obilí komu *metiri alicui frumentum*); též *admetiri alicui alqd*; v. též „měřiti.“

odměsti, něco *averrere alqd.*

odmirka, *modus; portio.*

odmísiti, něco *separare, sejungere alqd ab alqo*; o. se *separare se etc.*

odmitnouti, -ati, něco, koho (od sebe) *rejicere, repellere alqd, alqm*, (pohrdavě) *repudiare, aspernari alqd*; o. mínění něčí *dicta alcs refutare*.

odmitnuti, *rejectio, repudiatio*.

odmladnouti, *repuerascere*.

odmlčeti se, *obmutescere; conticescere*.

odmlouvání, opiš slov. „odmlouvati“; bez o. *non repugnans; prompte*.

odmlouvati, odmluviti, někomu, něčemu, vůbec *obloqui*, zvl. o tribunech *intercedere*; = protiviti se *resistere, repugnare alcu*; = mluviti proti *disputare contra alqm, dicere contra alqd*; do řeči vpadnouti *interpellare alqm*; ost. v. též „odpor“, a „odporovati“; o. koho od čeho *dissuadere ne quis faciat alqd; avocare alqm a re alqa*.

odmluva, tribunů *intercessio*; ost. opiš slovesem.

odmrštění, *rejectio, repudiatio*; (při ucházení se o úřad) *repulsa*.

odmrstiti, vůbec v. „odmítnouti“; zvl. odmrštěn býti (při ucházení se o úřad) *repulsam ferre*.

odnárodněti, -niti se, asi *mores et ingenium sincerum integrumque a contagione accolarum non servare*.

odnášeti, v. „odnésti.“

odnaučiti, koho čemu *dedocere alqm alqd*, = odvyknouti *a consuetudine rei alcs alqm deducere*; o. se čemu *dediscere alqd*, = odvyknouti se *a consuetudine rei alcs deducere, desuefieri a re alqā*.

odnechtiti, v. „odechťiti“

odněkad, -ud, adv. *alicunde*.

odnésti, odnášeti, něco *asportare, auferre alqd*; o. se od čeho (= zanechati, opustiti) *discedere, abire a re alqā*; odnášeti se k čemu *spectare, pertinere ad alqd*; to odnášelo se k tomu, že . . . *hoc eo spectabat, ut etc.*; to odnáší se k těm, kteří etc. *hoc illis dictum est, qui etc.*

odněti, *occupatio*, = dobytí *expugnatio*; o. statkův *publicatio (bonorum)*.

odnikud, adv. *neque hinc neque illinc*; o. není naděje, o. pomoci *nihil usquam spei, nihil auxilii*.

odniti, odjímati, odejmouti, něco komu a) vůbec *demere alcu*; z celku, ze sumy o. něco *de summa alqd deducere*; o. něco řezáním *amputare*; b) zvl. a) = vzíti *adimere*, násilně *eripere, auferre alcu alqd*; *privare, spoliare alqm re alqā*; tajně *surripere, subtrahere alqd*; nepříteli o. zavazadla, zbraň, tábor *hostem exuere impedimentis, armis, castris*, hrad *arcem capere ex hostibus*, špízi *commeatum intercipere hostibus*; úřad komu o. *munus n. magistratum alcu abrogare*, správu jmění rodinného *removere alqm a re familiari*,

velitelství *imperium adimere*, důvěru *fidem derogare alcu*; podobně: svobodu, spaní, naději, vyhlídku o. komu *libertatem, somnum, spem, prospectum adimere, eripere, auferre alcu*; řeč, dech *vocem, spiritum intercludere alcu*; život o. *interficere*, sám sobě *mortem sibi consciscere*; o. komu strach *metum alcu demere, alqm metu levare*, bolest *dolorem detrahere alcu*; β) = sníti *levare, liberare alqm re alqā*; pouta komu o. *vinculis alqm levare*, soumarům zavazadla *jumenta sarcinis levare, onera de jumentis detrahere*.

odelati, (proti) komu, čemu *parem n. neodolati imparem esse*, dorážejícímu *resistere alcu*; *ferre, perpeti (dolores, incommoda)*; *sustinere, excipere alqd*, = přemoci *vincere, superare alqm*; o. žádostem *continere, coercere (libidines, iram)*; o. útoku *impetum ferre, sustinere*.

odonud, adv. *illinc*.

odpadek, (= co odpadlo) *intertrimentum, ramentum*.

odpadlik, opiš slov. „odpadnouti.“

odpadlati, *defectio (ab alqo)*; o. od víry * *defectio a sacris*.

odpadnouti, od čeho *decidere, delabi*; = spadnouti se *corpus amittere*; tp. o. (od) koho, = odvrátiti se *deficere, desciscere, discedere ab alqo n. a re alqa*, o národech podmaněných zbouřivších se *rebellare*, o vojínech (= přejíti ke komu) *transfugere, transire ad alqm*; od víry křesťanské o. a † *cultu Christiano desciscere*.

odpadnutí, *defectio*; k o. poňoukati koho *animum alcs ad defectionem sollicitare*, národ podmaněný *ad rebellandum sollicitare, excitare alqm*.

odpásati, meč a p. *latus gladio succinctum nudare*.

odpečetiti, list *solvere, resignare, aperire literas*.

odpirání, opiš slov. násl.

odpirati, v. „odepřítí“, „odporovati.“

odpis, *responsum*.

odpisovati, v. „odepsati.“

odplata, v. „odměna.“

odplatiti, něco *reddere alqd*, dluh *aes alienum solvere*; tp. = odměniti, v. toto.

odplavati, v. „odplouti.“

odplaviti se, v. „odplouti.“

odplouti, a) = odplavati *nantem abire*; b) = odplaviti se *solvere navem n. pouze solvere* (z přístavu *ex portu*, od pevniny *a terra*); *vela ventis dare*; s loďstvem o. *classe proficisci*, s udáním cíle též *classe navigare (in Macedoniam etc.)*; loď odplula *navis, e portu exiit, solvit, in altum provecta est*; vůdce odplul *imperator classem eduxit*.

odplynouti, *defluere*; tp. o čase, v. „uplynouti.“

odpočinek, a) = odpočinutí *quies, requies, respiratio*; o. požívati *quietem capere*; v. též „odpočinutí“; tp. chystati komu jaksi milé o. *velut deverticula amoena quaerere alicui*; b) = den odpočinutí *dies ad quietem datus; dies quietis*; o. držeti *quiescere*; dáti vojínům o. *militibus diem ad quietem dare*; obecněji *lassitudinem militum sedare*; c) = odpočinutí po skončené úřední službě *otium*; na o. dáti koho * *muneris vacationem alicui dare*; na o. jíti a *publicis negotiis se removere*.

odpočinouti, (si, sobě), odpočívati *quiescere, conquiescere, requiescere*, (od práce a *labore*, od trampot *ex molestiis*; od práce o., též *aliquod tempus a labore n. ab opere intermittere, ex labore se reficere*); vřbec též *quietem capere*; nechati koně o. *equos reficere*; zvl. odpočívati = spáti *quiescere, dormire*.

odpočinutí, *quies, requies; respiratio*; = spaní *quies, somnus*; na o. jíti, odebrati se *cutibitum n. ad quietem ire, dormitum se conferre*; ost. v. „odpočinek.“

odpočisti, něco *enumerare, dinumerare alqd*; = ze sumy odniti *deducere, detrahere alqd de summa*.

odpočivadlo, *sedile, sella*.

odpočívati, v. „odpočinouti.“

odpoledne, v. „poledne.“

odpolední, *pomeridianus*.

odpolu, v. „půl.“

odpomoci, čemu *mederi (malo alicui zlu nějakému, taktéž inopiae frumentariae nouzi o špiži)*; = umírniti něco *levare alqd* (na př. nouzi *inopiam a p.*); *subvenire alicui* (na př. *morbo, necessitati*); *occurrere alicui*, (obstaráním čeho) *providere*; tomu se odpomůže, tomu lehce se může o. *huic rei facile remedium inveniri potest; huic rei remedium parabitur*.

odpor, a) = odboj *certamen*; o. činiti, na o. se postaviti n. býti *alicui resistere, repugnare*; bez o. *nullo repugnante, resistente*; po dlouhém o. *quum diu restitisset, nepřítel postquam hostes diu repugnarunt*; b) = vzpěčování, protivení se *renisus; obstinatio, hlasitý reclamatio*; o. starších lidu *intercessio* (o. klásti *intercedere*); bez o. a) = neodporuje *non repugnans; sine retractatione*; bez všelikého o. *nullo obloquente, nullo repugnante*; β) = dobrou vůli *prompte, libenter*; γ) = bez pochyby *sine dubio, haud dubie; sine controversia*; u superl. *vel* (bez p. největší chvála *vel maxima laus*); o. činiti, na o. mluvit, o. klásti, položit *obloqui, resistere, repugnare alicui*; proti jeho řeči pozdvihl se ode všech prudký hlasitý o. *ejus orationi ve-*

hementer ab omnibus reclamatum est; v. „odporovati“; o. sněsti *pati se impugnari*; c) = nesrovnávání se *repugnantia, discrepantia*; na o. býti čemu *repugnare rei alicui, discrepare cum re alqd*, nebýti *consentire*; sobě na o. býti *pugnare inter se, sám sobě sibi non constare, secum pugnare*; d) = co se proti druhému namítá v řeči *quod contra dicitur; recusatio; refutatio*; o. vésti, držeti, klásti *refellere, contra dicere alqd*; zvl. e) na odpor, = jinak *contra (ea)*, n. adj. *contrarius* (na o. tomu činí *contrarium n. contra facit*); na o. tomu všemu *contra, contra ea*; f) = spor, v. „toto.“

odpornost, a) = odporování, v. „odpor“; b) = neštěstí *res adversae*; c) = protivnost *molestia; taedium*.

odporník, v. odpůrce.

odporný, a) = odporující, opiš slov. „odporovati“, na př. o. mínění býti *discrepare cum alqd*; b) = protivnický *adversus*; o. příhoda *casus adversus; incommodum*; o. strana *pars n. factio adversa*; c) = nepřijemný *molestus, gravis*; = ošklivý *foedus, putidus*; = protivný *fastidiosus* (o. chování *fastidium; intolerantia morum*); = nenáviděný *odiosus*; o. komu býti *fastidium movere alicui*; jest mi něco o., též *me alcs rei pertaesum est, res taedium mihi creat*; adv. *moleste, foede; odiose, putide*.

odporoučeti, v. „odporučiti.“

odporovati, v. „odepřítí.“

odporučení, a) závětím, α) = závětí *testamentum*; β) podíl *legatum*; b) = poručení *commendatio*; = rada *suasio*; na o. něčí *alqd commendante, suasore*; o. hodný *commendabilis, commendandus, commendatione dignus*.

odporučiti, odporučovati, odporoučeti, a) o. komu co = odkázati (*testamento*) *legare alicui alqd*, celé své jmění *alqm heredem ex asse instituere*; v. „odkázati“; b) = poručiti, α) o. komu koho *commendare*, (do ochrany) *committere, tradere alicui alqm n. alqd; probare alicui alqd*; odporučující (na př. list) *commendaticius*; míti koho odporučena *alqm sibi commendatum habere*; β) o. se, o osobách = rozloučiti se *jubere alqm valere, = odjíti abire*; o věcech *commendari, placere*; věc sama se odporučující *res sua naturā grata*.

odpověď, *responsum*; o. dáti, v. „odpověděti“; o. obdržeti, za o. dostati *responsum ferre*; na list obdržím o. *litteris meis respondetur*; o. na to jest snadná *non difficile est ad hoc respondere*.

odpověděti, odpovídati, *respondere (alicui alqd)*, *responsum dare n. reddere (alicui)*, v rozmluvě obyčejně *inquam*; o. k čemu, nač

respondere n. *dicere ad alqd*, písemně *per literas respondere*, na list *respondere* n. *rescribere literis*, (komu nač *alcul ad alqd*), k obžalobě *crimini respondere*, *crimen defendere*; zvl. a) o. z čeho = odpověď právní dáti *respondere jus n. de jure*; odpovídati komu z čeho n. zač = zodpovídati se, v. toto; b) odpovídati čemu = srovnávat se *respondere rei alcul n. ad rem*, též *convenire*, *parem esse*; c) = odpřítí, v. toto; d) o. komu = opověděti válku *bellum indicere alcul*; 2) o. se čeho, = odřící se, v. toto.

odpovědník, opiš slovesem.

odpovědnost, *ratio*; v. „zodpovědnost“ a násl. odpovědný, *qui rem alqm praestare* (n. *periculum rei alcs sustinere*) *debet*; *cui ratio reddenda est*; činím tě za to o. *ejus rei a te rationem repetam*; *tibi hoc praestandum erit*; v. „zodpovědný.“

odpovídání, v. „zodpovídání.“

odpovídati, v. „odpověděti.“

odprava, v. „poprava.“

odpravení, *demissio*, neb slov. „odpraviti“; = poprava, v. toto.

odpraviti, a) = odbyti koho (aby odešel) *confecto negotio dimittere alqm*; z hruba o. koho *contumeliose alqm dimittere*; o. něco *absolvere*, *expedire* (*negotium a p.*); o. něco někam *amovere*, *transportare*, (něco těžkého) *amoliri alqd*, v. „dopraviti“; b) o. koho, = usmrtiti *supplicium sumere de alqo*, *supplicio afficere alqm*; *morte multare alqm*; oběšením, v. „oběsiti“; kolem, v. „lámati“, *sekeron securi percutere alqm*.

odprodej, -ej, odprodati, v. „proděj“, „prodati.“

odprositi, odprošovati, koho *delicti* (n. *erroris*) *veniam ab alqo petere*; *postulare, ut sibi ignoscatur*, veřejně *publice satisfacere alcul*.

odprošení, *satisfactio*.

odpřísáhnouti, -hati, něco a) = přísahu složit na něco *jurejurando alqd firmare* n. *affirmare*; b) o. (se) = přísahou zapřítí *abjurare alqd*; c) o. se čeho *ejurare alqd*; *jurejurando interposito affirmare, se alqd non facturum esse*.

odpuditi, koho, v. „odehnati.“

odpůrce, *adversarius*, = nepřítel *inimicus*; o. v hádce *qui contra dicit n. disputat*.

odpuštělný, *cui ignosci potest*; *qui excusationis alqd habet*.

odpuštění, odpouštění, komu co, = prominouti (provinění a p.) *ignoscere alcul n. erroris alcs*; *veniam dare alcul rei alcs*; *condonare alcul alqd*; o. komu něco, co měl dáti *remittere*, *condonare alcul alqd*; trest o. komu *poenam alcul remittere*, *veniam et impunitatem alcul concedere*; odpustím

ti to pro tvoji neprozřetelnost *imprudentie tuae ignosco*, na tvoji prosbu *precibus tuis condono*; o. komu k vůli otci jeho *patri alqm condonare*; provinění o. komu *condonare alcul peccatum*, *veniam dare alcul peccati*, *ignoscere peccato alcs*; *ignoscere alcul peccanti*; nic někomu neodpustiti *non cedere alcul*; to mu neodpustím *inultum id nunquam a me auferet*.

odpuštění, a) o. viny *venia*; *remissio poenae*; za o. prositi *petere*, *veniam* (*ignoscendi*) n. *ut sibi ignoscatur*; prosba za o. *deprecatio*; s odpuštěním! *sit venia verbo!* *honoris auribus!* zvl. o hříchu *venia peccati*; b) o. požadavku *remissio*; c) o. = požehnutí (při odchodu): o. vzíti od koho *jubere alqm valere*.

odraditi, koho od čeho, komu co *dissuadere ne quis faciat alqd*; *avocare alqm a re alqā*.

odraný, v. násl.

odratí, něco (na kom) *deripere*, *discindere alqd*; part. odraný *pannosus*.

odraziti, odrážeti, 1) trans. a) = odtlouci *praecidere*, = sraziti *decutere alqd*; b) = odpusiti: o. koho *propulsare*, *propellere* (*hostem a finibus*); *prohibere* (*praedones ab insula*); *arcere* (*hostem a terra*); o. něco *depellere* (*bellum a moenibus*); útok o. *impetum propulsare*, *repellere*; střely o. *tella missa excipere* n. *intercipere*; podobně tp.: důvody něčí odrážeti *rejicere*, *refellere*, *refutare* (*argumenta, rationes*); c) o. koho od čeho *intercludere alqm* (*ab exercitu, ab oppido etc.*), od přístavu *excludere alqm portu*; = odstrašovati *absterrere*, *detertere alqm a re alqa*, v. „odraditi“; = zabraňovati komu v čem *abstinere alqm* (a) *re alqā*; d) = odejmouti, odtáhnouti (z celku) *de summa alqd deducere*; e) p»prsky o. *radios repercutere*; skála odráží hlas *rupes vocem remittit* n. *reddit*; hlahol odražený *vox repercussa*, *sonus relatus*; v. „ozvěna“; f) o. potok, vodu (= jinam vésti) *avertere*, *deducere*; *derivare* (*aquam ex flumine*); 2) intr., odraziti (o loďníku, = loď o.) *solvere navem*, od břehu *a terrā*; z přístavu odrazil e *portu navem solvit*; loď odrazila *navis e portu exit, in altum n. a terra provecta est*; 3) o. se, a) = odloučiti se *sejungere*, *se separare*; *recedere*, *secedere*; = opustiti koho stranicky *abalienari ab alqo*; b) = odskakovati, obrážeti se *resilire a re alqa*; *recellere*, *repercuti*; o světle *relucere*, *refulgere*.

odražení, a) = odpuzení *propulsatio*; b) = odrážení se, zvl. o světle *repercussio*; *repercussus*; *lux repercussa*.

odrážeti, v. „odraziti.“

odrážka, při placení, ve rčení: na o. zaplatiti něco * *aliquantum pecuniae ante diem solvere*.

odrhnutí, něco a) = odtrhnouti, na př. listi *destringere folia (ex arboribus)*; b) = očistiti *detergere alqd*.

odročití, něco *differre alqd (in aliud tempus)*; na příchod něčí *in adventum alcs*; též *proferre alqd* (na př. lhůtu *diem, tempus*).

odročení, *dilatio, prolatio*; často opiše se slov. předch.: odročováním bitvy *pugnare differendo*.

odrod, v. „odrůda.“

odrodilec, *homo degener*.

odrodilý, *degener*.

odrodití se, *degenerare; abire (in alqd)*; = zl. oršiti se *depravari*.

odrostek, *germen*.

odrosti, *adolescere; crescere*; ve zbrani o. *in armis quasi nutritum esse*; v. též „vyrosti.“

odrostlý, *adultus*; syn o. *filius adolescens*.

odryvek, v. „úryvek.“

odřeknouti, odřikati, -ávati, odřici, komu co a) soudně = nález proti komu udělati *abjudicare alqd alcuí n. ab alqo*; hrdla o. koho *damnare alqm capitis*; b) návštěvu o. *nunciare, se non, ut promissum erat, ad alqm salutandi causa venturum esse*; podobně: život o. nemocnému *negure, aegrum ex morbo convalescere posse*; c) = odpověděti, v. toto; d) odřikati něco, = vyřikati *recitare, pronunciare alqd*, doslovně *iisdem verbis reddere*, z paměti *memoriter recitare alqd*; 2) o. se čeho *mittere, dimittere, missum facere alqd*, (= všeho práva nač) *omni jure alcs rei cedere n. decedere*; o. se práva svého *de jure suo cedere n. decedere*, slávy *gloriam abjicere*; = opovrhnutí čím *spernere alqd*; o. se koho *societatem alcuí renunciare*; naděje se o. *spem abjicere*, všeho n. přátelství *simulatem deponere*; o. se úřadu *deponere magistratum, abdicare se magistratu*.

odřeknutí se, čeho na př. úřadu *abdicatio muneris*.

odřeni, v. „odřítí.“

odřezek, *segmentum*.

odřici, v. „odřeknouti.“

odřikati, v. „odřeknouti.“

odřítí, kůži *detrahere pellem (bestiae alcuí)*; tp. o. koho *bonis exuere alqm*.

odřiznouti, odřezati, něco *abscidere, intercidere alqd*, (úd těla nějaký) *amputare*, uši o. *aures desecare*.

odsaditi, něco *deponere, seponere alqd*; tp. o. koho od úřadu, s úřadu *magistratum alcuí abrogare*.

odseděti, trest *multam custodiā (vinculis) luere*; poenam *in carcere perferre*.

odsednouti, od koho *procul ab alqo considerare*.

odseknouti, něco *abscidere, praecidere alqd*; v. „useknouti“, tp. o. komu *tangere alqm*.

odskočiti, *resilire*.

odsloužení (se), *officium mutuum*.

odsloužití, něco * *operā suā alqd compensare*; o. se komu *beneficium n. officium reddere, referre, gratiam referre alcuí*, čeho n. záš. ob *alqd*; *respondere officiis alcuí*; o. se špatně *malam gratiam referre alcuí*, dobrým za zlé *maleficia benefactis pensare*; služby se o. *mutuum officium alcuí praestare*.

odsouditi, odsuzovati, a) právně o. koho *damnare, condemnare alqm*, hrdla, a smrt, k smrti *capitis n. capite damnare alqm*; cti koho o. *infamiā notare alqm*, statku *bona alcs publicare*; k vězení koho o. *in vincula (carcerem) conjicere alqm*, k pracem v báních *ad metalla damnare*, k pokutě 10000 ass *denis millibus aeris damnare alqm*; pro zločin, pro krádež o. koho *sceleris, furti damnare alqm*; právem někomu něco odsouditi *abjudicare alqd alcuí n. ab alqo*; b) o. koho, čeho, bez pojmu práva a soudu *abjudicare alqm ab alqo*.

odsouzení, *damnatio*.

odstavec, *caput*.

odstaviti, něco v. „odsaditi.“

odstěhovati, koho jinam *transferre alqm in aliam sedem n. alio*; o. se *transmigrare*; v. též „vystěhovati se.“

odstin, *umbræ; umbra et recessus*; tp. *discrimen*.

odstiňovati, něco *distinguere alqd*.

odstonati, něco *morbo n. valetudine affici n. tentari (ex) alqa re*.

odstoupiti, odstupovati, a) o. od čeho *discedere, secedere a re alqā*; na stranu o. *secedere*; tp. odstup to, aby ... nýbrž... *tantum abest, ut . . . ut . . .*; b) o. od čeho, tp. = uchýliti se *deflectere* (od předsevzetí *a proposito*); *discedere, recedere a re alqa*; c) o. od koho = odpadnouti, v. toto; d) o. komu čeho n. co *cedere, concedere alcuí alqd*, statek *cedere alcuí possessione, bonis*; *decedere-de possessione, zemi terrā alqā*.

odstranění, *remotio, amotio*; = zrušení *sublatio, abrogatio*; ost. v. násl.

odstraniti, něco, koho *tollere (e medio) alqd, alqm*, = odundati *amovere, removere alqm n. alqd (ex loco alqo)*, něco těžkého na př. vrchy *amoliri alqd*; o. něco tajně *clam amovere alqd*, násilně *depellere, propulsare alqm*, osoby v cestě stojící *submovere alquos*; = zničiti *delere, extinguere alqd*; tp. při o. *litem dirimere, controversias componere*, návrh něčí, v. „od-

mítnouti“; o. koho = zabiti (*de medio*) *tollere alqm*; překážky o. *impedimenta superare, tollere*, těžkosti *difficultates expedire*, starý mrav *consuetudinem extinguere, ritum abolere*; 2) o. se *secedere*; *abire, discedere*.

odstrašiti, koho od čeho *absterrere, detertere alqm a re alqā n. ne, quominus* (po záporu též *quin*) s konj.; dáti se o. *detereri*; ničím se nedáti o. *nulla re detereri posse; invictum esse adversus ea quae ceteros terrent*; zvl. odstrašující *quod terrorem movet; formidolosus*; o. příklad, v. „výstraha.“

odstrčiti, odstrkovati, něco *detrudere alqd*, loď od břehu *navem expellere a litore*; o. koho *detrudere alqm*; tp. *exigere, abigere alqm*, manželku *uxorem repudiare*; odstrčen býti (při ucházení se o úřad) *prae-teriri, repulsam ferre*; a. koho z čeho *pellere alqm (possessione ze statku)*.

odsud, v. „odtud.“

odsvit, v. „odlesk.“

odškrabati, -nouti, něco *abradere alqd*.

odštěpenec, *qui defecit ab alqo*; v ohledu nábož. *falsae doctrinae deditus; errans*.

odtah, v. „odtud.“

odtah, a) = průtah *dilatio, prolatio; mora*; bez o. *nullā morā interpositā; statim*; o. dělati, v. „protahovati“; b) = odejítí *abitus*, u vojska *profectio*.

odtáhnouti, odtahovati, a) trans. *abstrahere alqd*; tudíž α) tp. o. koho n. mysl řeči od čeho *abducere, avertere, avocare alqm a re alqā*; β) = protáhnouti, v. toto; γ) v počtech *deducere alqd (de summā)*; b) intr. = odjítí *abire, discedere*; též *migrare, demigrare*; o vojsku *proficisci, discedere*, z ležení *castra movere*; s vojskem o. *exercitum deducere (ab loco alqo)* o mračnech a p. *abire*.

odtamtud, adv. *istā; illā*.

odtažení, v. „odtah.“

odtažitý, *infinitus, universus*; *sejunctus a sensibus*; pojem o. * *notio universalis n. * notio rei a materiā sejunctā*.

odtéci, *deflere*.

odtiti, něco v. „odseknouti.“

odtok, v. „odlev.“

odtrhnouti, 1) trans. a) o. něco *avellere alqd*, zámky bran *claustra portarum revellere*; b) tp. α) mysl svoji o. od čeho *animum a re alqā avocare, sevocare*; β) o. koho od čeho *abducere, avertere, avocare alqm a re alqā*; 2) o. se, a) pŕv., v. „utrhnout“; b) tp. o. se od koho *desciscere*, (zvl. v ohledu polit.) *deficere ab alqo n. a re alqā*; (vůbec) *deserere alqm*; v. „odpadnouti“; o. se od čeho se n. *animum a re alqā avellere, divellere*; 3) odtrhnouti, intr. = odjítí (*ab alqo*) *discedere, abire*, s voj-

skem *exercitum, praesidium deducere (ab loco alqo)*.

odtržení, a) = odtrhnutí čeho *abruptio*; n. opiš slov. „odtrhnouti“; b) = odtažení (vojska) *profectio*; = návrat *receptus*; c) = o. se (od koho) *defectio (ab alqo)*, o národu podmaněném *rebellio*, o sbězích *transitio*; často slovesem, na př. oznamoval o. se spojenců *nunciavit, socios defecisse*; mysliti na o. se *res novas n. defectionem moliri*; zdržovati něčí o. se *in fide retinere (populum)*.

odtud, adv. a) o prostoru *inde*; *ex eo loco*; = z tohoto místa *hinc*; = z onoho místa *illinc, istinc*; o. — *condidit hinc — illinc*; = odtudno, z téhož místa *indidem*; *ex eo ipso loco*; tu o. *hinc*; u spojení se slovesy obyč. předsloucem a n. *ab*: o. jíti *abire, discedere*; o. odvésti *abducere, amovere*; o. letěti *avolare*; o. hnáti *abigere*; v. slov. s „od“ složená; b) k naznačení příčiny *inde*; *ex ea re*; o. jest, se stává, že . . . *inde fit, ut . . .*; = protož *itaque*; *ideo, propterea*; *idcirco*, a pro užší spojení vět též *quare, quamobrem, quapropter*; *quae quum ita sint*; ost. v. „protož“, „pročež“; c) k naznačení času *ex eo tempore*.

odtucha, odtušení, a) = ulehčení, v. toto; b) = odpočinnutí *quies, requies*; o. míti *quiescere, nemíti requiescere (n. otio frui)* *non posse*; budu-li míti o. od prací *si quiescere licebit a negotiis*.

odtušiti, a) = ulehčiti, v. toto; b) o. komu *tranquillum facere alqm*; = pochybovati o kom (nemocném) *desperare de salute aegri*; odtušen *desperatus*; c) = odpověděti *respondere*.

odučiti, koho čemu *deducere alqm alqd*; = odvyknouti a *consuetudine rei alcs alqm deducere*; o. se čemu *dediscere alqd*; *desuescieri a re alqā* (odvyknouti).

odumřiti, odumirati, a) = zemřítí od koho, od čeho *decedens relinquo alqm, alqd*; b) = umřítí, (zvl. znenáhla) *emori*; tudíž tp. údové odumirati *membra sanguine et tamquam spiritu carere coeperunt*; světu o. * *renunciare rebus humanis*.

odundati, něco *amovere, removere*, (s namáháním) *amoliri alqd*.

odůvodniti, něco *rationibus n. argumentis firmare, argumentis probare, comprobare alqd*; musím záměry své poněkud důkladněji o. *altius paulo rationem consiliorum meorum repetam necesse est*.

oduzditi, koně *frenos equo detrahere*.

odváděti v. „odvésti.“

odvaha, v. „odvážlivost.“

odvaliti, něco *amoliri alqd*, též tp.: o. od sebe vinu *crimen amoliri*.

odvázati, něco *solvěre, resolvěre alqd*.

odvážení, od slovesa „odvážiti“, a) = vážení čeho, v. sloveso; b) = oddání v nebezpečí *periculum (vitae života)*.

odváženi, od slovesa „odvážeti“, opiš slovy u „odvézti“ vytknutými.

odvážeti, v. „odvézti.“

odvážiti, a) pův. o. něco *pensare alqd*; též *pendere*; b) tp. o. (se) čeho *audere alqd*, *periculum facere rei alcs*, = podniknouti *suscipere*, *aggredi alqd*; všeho se o. *ultima audere n. experiri*; rozhodné bitvy se o. *de summa rerum decertare*; zvl. hrdla (se) o. *vitam periculo objicere n. in discrimen dare*; pro koho živeta se o. *pro alcs salute se in periculum capitis ac vitae inferre*; o. se na koho *audere alqm aggredi*; o. se do země nepřátelské, na místo nebezpečné se *committere in hostilem terram*, *in locum praecipitem*; na koně (vsednouti) se o. *equo se committere audere*.

odvážlivec, *homo audax*, *homo singularis audaciae*; *homo ad omnia audenda promptus*; s příhanou *homo temerarius*.

odvážlivost, a) co vlastnost *audacia*; též pouze *animus*; s příhanou *temeritas*; b) = odvážlivý skutek *facinus audax*; *facinus temerarium*.

odvážlivý, odvážný, *audax*; s příhanou *temerarius*, *stolide audax*; *ferox*; velmi o. býti, též *summā audaciā esse*; *ad omnia audenda promptum esse*; adv. *audacter*; *temere*, *inconsulte*.

odvece, v. „odvětiti.“

odvěčný, odvěký, *aeternus*; *sempiternus*.

odvedenec, *novus miles*.

odvedení, *deductio*; *asportatio*; o. k vojsku, \ opiš slov. „odvésti.“

odvésti, odváděti, odvoditi, odvozovati, a) = pryč vésti *abducere*, *deducere*, násilně *abstrahere alqm*, *alqd*; tajně *subducere*; o. koho ke komu *deducere alqm ad alqm*; o. vojsko do zimního tábora *in hiberna concedere*; b) tp. o. koho od čeho = odraditi *abducere*, *avertere*, *avocare alqm a re alqā* (od předsevzetí *a proposito*, *a consilio*); c) o. komu co = odevzdati *reddere*, *tradere alqui alqd* na př. list *epistolam*; *deferre alqd ad alqm*; peníze o. = vyplatiti *pecuniam solvere alqui*; *repraesentare pecuniam*; dluh o. *dissolvere aes alienum*, *reddere debitum*; daň o. *vectigalia pensitare*, *tributa pendere*; obílí, jak nařizeno o. *frumentum quod imperatum est*, *conferre*; zvl. odvésti, odváděti (nováčky) k vojenské službě *scribere milites*, *delectum habere*; o. koho k jízdě n. na koně *ad equum rescribere alqm*; d) o. vodu *avertere*, *derivare aquam (ex flumine)*, jezero *lacum educere*; tudíž tp. původ rodu *odvozovati*, *odváděti* od koho *originem ab algo ducere*, *trahere*; o. slovo od

čeho *verbum ab alqā re ductum esse putare*, *verbum derivare*; odvozen býti od čeho *manare*, *fluere ex alqā re*; e) o. žalobu, nářky *diluere*, *amoliri*, *repellere crimen*.

odvětiti, někomu *respondere alqui (alqd)*; odvece, v. „vece.“

odvětví, vědy *pars n. genus literarum*.

odvézti, něco *avehère*, *devehère alqd (curru, navem etc.)*.

odvislost, = závislost *officium*; v o. žiti *esse sub alcs ditione et imperio*, *in potestate alcs*; v o. udržeti *in officio continere alqm*.

odvislý, = závislý, o. od koho *pendens ex algo n. ex arbitrio (voluntate) alcs*; *subjectus alqui*; býti o. vůbec *alieno imperio parere*, od panovníka *p. esse sub alcs ditione et imperio*, *in potestate alcs*; o. od čeho *pendens ex re alqā*, *positus (situs) in re alqā*; o. býti od čeho *pendere ex alqā re*.

odvlastiti, něco *tepefacere alqd*.

odvléci, *abstrahere alqd*, *abripere alqm*.

odvod, a) = odvádění, vůbec *deductio*; *asportatio*; zvl. o. vojska *delectus*; o. vody *derivatio*, *deductio*; b) = odevzdání, opiš slov. „odvésti.“

odvoditi, v. „odvésti.“

odvolání, a) = nazpět volání *revocatio*; obyč. však opiše se slovesem „odvolati“ a); b) o. čeho (dříve ustanoveného), v. „odvolati“ b); c) o. se (k vyššímu právu) *appellatio* (na př. k *tribunum tribunorum*, k lidu *ad populum*); o. vzítí, v. „odvolati se.“

odvolatelný, *qui revocari potest*.

odvolati, odvolávati, a) = zpět volati *revocare*, *avocare alqm*; b) = zpět bráti, co řekl *revocare alqd*; *irritum esse iurare alqd* (na př. slib *promissum*); závěti o. *rescindere testamentum*, svůj výrok *mutare sententiam*; 2) o. se, a) na koho *provocare ad alqm*, *appellare alqm*, co svědka *nominare alqm testem*; o. se nač (aby se vymluvil) *excusari n. se excusare re alqā*; o. se na nemoc *morbum excusare*; b) o. se ke komu (co vyššímu soudci) od koho *appellare alqm*, od praetora na tribuny *appellare tribunos a praetore*, k lidu *provocare ad populum*; o. se z čeho, zvl. z nálezu k lidu *ad populum provocare iudicium*; možná n. lze, smí se o. *est provocatio*.

odvoliti, v. „odřici.“

odvozování, slov *etymologia*; ost. opiš slovesem.

odvozovati, v. „odvésti.“

odvrácení, a) o. čeho *declinatio*; *propulsatio*, prosbami *deprecatio*; v. „odvrátiti“; b) = nenáklonnost *fuga rei alcs*; *animus ab algo alienus*; v. „odvrátiti.“

odvrátiti, odvracovati, odvraceti, a) pův. o. něco od čeho *avertēre alqd ab alqa re* (na př. oči od koho ke komu *oculos ab alqo ad alqm*); řeku o. *aquam fluminis derivare*; *flumen avertēre*; b) tp. a) zlé o. od koho *malum ab alqo depellēre, propellēre, propulsare*, prosbou *deprecari alqd*; válku o. *bellum repellēre*, (prosbami) *bellum deprecari*; válka prosbami odvrácená *bellum deprecatum*; je-li „o. něco“ = předejiti čemu, v. toto; hněv bohů o. *iram deorum averruncare*; podobně: β) ruku svou o. od koho *destituēre alqm, opem n. auxilium alcui non amplius prae-stare*, od čeho *mittēre rem alqm*; γ) o. koho od čeho *abducēre, avertēre, avocare alqm a re alqā* (od předsevzetí *a proposito, a consilio*, od činů *a rebus gerendis*); mysl od čeho o. *animum a re alqā avocare, sevocare, avertēre*, v. též dole „o. se“; o. mysl od žalu *animum a sollicitudine abducēre*; 2) o. se, od čeho *declinare, recedēre a re alqā* (*a proposito* etc.); *abstinēre re alqā*; = zanechat čeho *se n. animum a re alqa avellēre, divellēre*; s hrůzou se o. *horrore percussus refugēre* (*a re alqa*); *exhorrescēre* (*alqd*); o. se od koho, v. „odtrhnouti“, o štěstí a p. *ab alqo discedēre, abire*, v. též „obrátit se.“

odvrcei, odvrhnouti, něco *abjicēre alqd*, zbraň *arma projicēre*; tp. od sebe něco o. *repudiare, rejicēre alqd*; strach a p. o., v. „odložit.“

odvyknouti, odvykati, čemu *a consuetudine rei alcs recedēre*; *desuefieri a re alqā*, (čemu se naučil) *dediscēre alqd*; o. komu co, v. „odnaučiti.“

odzábnouti, v. „umrznouti.“

odzbrojiti, koho *armis exuēre alqm*; *arma adimēre alcui*.

odznak, *nota, signum*; o. hodnosti, úřadu a p. *insigne*.

odzpívati, něco *decantare*; *canēre*; = dozpívat, v. toto.

oháněti, *abigēre (muscas)*.

oháňka, *flabellum*.

ohaň, *cunis venaticus*.

ohava, v. „ohavnost.“

ohavník, *homo turpissimus, sceleratus*.

ohavnost, a) = ohyzdnost *deformitas*; b) tp. = špatnost *foeditas, turpitude*; = ohavný skutek *facinus nefarium n. malum*; *flagitium*; *scelus*; mnohé o. *multa nefaria*; mnohých o. se dopustiti *multa nefaria committēre*; v o. míti něco *longe ab alqā re abhorrēre*.

ohavný, a) = ohyzdný *deformis*; b) tp. = špatný *turpis, foedus*; *detestandus n. detestabilis*; = neudný *obscenus*; vůbec *nefarius, nefandus* (na př. *scelus, facinus a p.*); *flagitiosus, sceleratus (homo)*; o. věci

flagitia; o. život věsti *turpiter vivēre*; o. smrti zemřít *turpiter occumbēre*; adv. *foede*; *turpiter, nefarie*.

ohěbnost, *mollitia*; o. údů *molles commissurae*; tp. o. hlasu *vocis mollitudo*.

ohěbný, *flexibilis*; *mollis* (též tp.).

ohěň, 1) pův. a) vůbec *ignis*, důr. *flamma*; mečem a ohněm *igni ferroque*; o. chytiti *ignem n. flammam concipēre, ignem comprehendēre*; o. udělati, rozdělati *ignem facēre, accendēre*; o. rozkřesati *ignem elicēre conflictu lapidum*; o. založiti, položiti *ignem subjicēre n. admovēre alcui*; *accendēre n. incendēre alqd*; b) zvl. a) = požár *incendium*; *flamma*; ohěň byl založen *incendium humanā fraude factum est*; o. se zřít *incendium ortum est*; ohněm a mečem městu hroziti *minitari urbi flammam ferumque*; město v o. bylo *urbs ardebat, flagrabat*; β) = boj *bellum*, zvl. = střelba **ictus tormentorum n. telorum*; byl v o. *bello interfuit*; 2) tp. a) = lesk *ardor n. ignis* (na př. oči *oculorum a p.*); b) = ohnivost, v ohledu duševném *ardor*; = vyšší stupeň čilosti *vigor*; *animi fervor n. impetus*; o. řeči *impetus orationis*; o. mladosti *fervor adolescentiae*.

ohlas, v. „ozvěna.“

ohlásiti, -šovati, něco *nunciare*, veřejně *pronunciare alqd*; rozkazem *edicēre, imperare alqd*; = udati *indicare alqd*; vůbec *significare, indicare*; *aperire*; zákon o. *promulgare legem*; o. něco na dotaz n. rozkaz něčí *renunciare alqd alcui*; příchod něčí o. *ostendēre* (*significare, nunciare*) *alqm n. se adesse n. venturum esse*; hry a p. o. *indicēre ludos* etc., válku *bellum indicēre, denunciare alcui*; dal se o. *misit qui nunciarent se adesse*; o. se *nomen edēre*.

ohlášení, vůbec *significatio*, veřejné *pronunciatio, promulgatio*; = zpráva *renunciatio*; = rozkaz *imperium*.

ohlašovač, *praeco*.

ohlávka, *capistrum*.

ohled, 1) = ohledání *aspectus*; *obtus*; tudíž 2) tp. = vzhled, pozor *ratio (alcs rei)*; o. na koho n. na něco míti, vzíti *respicēre alqm n. alqd, rationem habēre alcs n. rei alcs*, sám na sebe *sibi consulēre*; nemíti, nebrati o. nač *negligēre alqd*; mravné ohledy *honestates*; zvl. a) ohledem nač, o. čeho z o. nač, *respicens alqd n. ratione habita rei alcs*; o. nato *praeval haec respiciens locutus est*; z toho také o. chtěl lid raději... *haec respiciens populus maluit* etc.; jindy a) předložkami *ad* (to jest o. krátkosti vhodnější *hoc ad brevitate est aptius*), neb *de* (o. obce bojím se *de republica timeo*); β) rčením *quod attinet n. pertinet ad* (ohledem mravů

quod attinet ad mores); *γ*) = při in s abl.; *δ*) u adj. a sloves stává pouhý abl. n. *ab*: silný o. jízdecka *firmus ab equitatu*; *ε*) o. na to, že . . . *quod s ind.*; ost. v. též „strana“ 2) b); b) bez o. nač *nullā ratione alcs habitā*, na osobu *nullius n. nullā hominis (n. hominum) ratione habitā*; *sine studio*; bez o. na povinnost *miso officio*; c) z ohledu (na) koho *alcs causā*, často pouhým dat. osoby, na kterou ohled se bere: z o. (na) koho něco činiti *tribuere alcuī alqd*, komu odpustiti *condonare alcuī alqm*; d) v ohledu tomto *hoc in genere, hac in re, hac ratione*; v každém o. *ab omni parte*; *in omni genere*; v jistém o. *aliquā ex parte*; v mnohém o. *multis locis*; místo v každém o. příhodné *idoneus omnibus rebus locus*; v každém o. nepředloženě jednati *omnia praepropere agere*; v o. (mravném a p.) *quod attinet n. pertinet ad (mores etc.)*.

ohlédač, *contemplator*; *spectator*.

ohlédání, *investigatio*; *examen*; v. „ohled“; o. se *respectus*; bez o. se utíkati *sine respectu fugere*; o. se nač, v. „ohled.“

ohlédati, ohledávati, ohlednouti, ohlížeti, něco a) = hledě skoumati *inspicere, visere, invisere*; *spectare, contemplari alqd*; pilně o. něco *oculis perlustrare alqd*; *scrutari alqd*; makáním o. *contrectare, attrectare, temptare alqd*; ránu o. *vulnus inspicere*; b) = skoumati *quaerere de re alqā*; *inquirere in alqd*; *tentare, examinare*, = vyzvídati *explorare alqd*; při o. *causam cognoscere*; o. koho (soudně) *inquirere in alqm*; 2) o. se, -a) pův. = zpět, za sebe hleděti *respicere*; = vůkol sebe *circumspicere, circumspectare*, po čem *circumspicere alqd*, na př. *sua* po svém, = hledati něco *quaerere, anquirere alqd, requirere (consilium alcs)*; o. se za kým *oculis alqm prosequi*; o. se v čem *oculis perlustrare, visere alqd*; zvl. ohlednouti se kde = obeznámiti se *cognoscere alqd*; *notitiam rei alcs sibi comparare*; b) tp. o. se nač, = zřetel bráti *respicere alqd, rationem habere rei alcs*; *movēri re alqā*; neohlédati, neohlížeti se nač *oblivisci alcs rei, negligere, nihil curare, contemnere alqd*; na náklad neb výlohy se neo. *sumptui non parcere*.

ohlídati, ohlížeti, v. předch.

ohlodati, něco *arrodere alqd*.

ohlubeň, *puteal*.

ohluchnouti, *obsurdescere*.

ohlušiti, koho *obtundere alqm n. aures alcs*, křikem *voce*; též *obstrepere alcuī*.

ohmatati, něco *contrectare, attrectare, temptare alqd*.

ohnipal, *torris*; *fax*.

ohniště, a) o. v kuchyni a p. *focus*; tp. =

sidliště *lar, domus*; *focus*; b) = spáleniště *locus incendii*.

ohniváč, -áček, *phoenix*.

ohnivěti, *candere*; tp. *ardere* (na př. hněvem *irā*).

ohnivost, v. „ohně“ 2) b).

ohnivý, a) pův. *igneus*, koule o. *globus igneus*; b) tp. = zářící *ardens, igneus*; c) = náruživý *ardens, vehemens*; d) = čilý *fervidus, acer, vehemens*; *ardens (oratio, orator, verbum)*; adv. *ardenter*; *acriter*.

ohnojiti, v. „pohnojiti.“

ohnouti, ohýbati, něco *flectere* (pův. a tp.), *inflectere*, = zkřiviti *curvare alqd*; part. ohnut *flexus, inflexus*, = křivý *curvus*; ost. v. „pohnouti“; o. se *flectere se, flecti*.

ohnovzdorný, v. „nespalný.“

ohnutelný, *flexibilis*.

ohnuti, *flexio*; často však opíše se slov. „ohnouti.“

ohoblovati, něco *deruncinare alqd*.

oholiti, v. „holiti.“

ohon, v. „ocas.“

ohofeti, *aduri*.

ohrada, a) = ohrazení, vůbec *sepes*; o. města a p. *munitio*; obyč. pl. *munitiones, opera*; *munimentum*; přední ohrady *propugnacula*; o. z kolí *vallum*; = hráz *agger*; o. sdělati *munimentum extruere, aggerem jacere*; b) = ohrazené místo *septum*; tp. = obrana, v. toto; = omluva *defensio*; = výminka *conditio*; s tou o. *ita*; o. a omluva *declaratio*.

ohradí, *septum*.

ohraditi, ohrazovati, něco čím *sepire alqd re alqā*, = ohraničiti, v. toto; obecněji *circumdare alqd alqā re n. alqd alcuī rei*, = opevniti *munire, communire (locum, urbem)*; o. město zdí *circumdare, cingere urbem muro n. circumdare urbi murum*; o. hranicemi něco, v. „ohraničiti“; o. něco před čím, proti čemu *munire, defendere alqd a re alqā, firmare alqd contra alqd*; tp. své právo o. *jus suum exsequi*; 2) o. se, a) pův. = opevniti se *muniri, firmari*, proti čemu *muniri, defendi a re alqā*; b) tp. o. se (slovy komu v čem, proti čemu) *intercedere (alcuī rei), intercessionem facere*; *vetare (ne quid fiat), se opponere (rei alcuī), provocare (adversus alqd)*.

ohradni, (ý), o. řeč *defensio*.

ohraničiti, něco *terminis circumscribere alqd*; *terminare, finire, definire alqd*; řekou ohrazen býti *continēri flumine*.

ohrazení, a) = ohrada, v. toto; b) = zákaz *intercessio*; o. podati, v. „ohraditi.“

ohrnouti, (sukni, rukávy a p.) *succingere alqd*.

ohromiti, koho = omráčiti *obstupefacere, percellere, perturbare, percutere alqm*; o-

hromen *attonitus, perculsus, obstupefactus, perterritus; confusus et attonitus.*

ohromnost, *immanitas; immanis magnitudo.*

ohromný, *immanis; ingens, vastus; = strašný terribilis, horribilis; o. bouře, též impetus tempestatis.*

ohroziti, ohrožovati, koho čím *minari alcui alqd*; válkou koho *c. arma intentare alcui*; ohrožovati koho (o neštěstí a zlu nějakém) *imminere, impendere*; o. se = osmělit se, v. toto.

ohrýzti, něco *arrodere alqd*.

ohřání, opiš násl. slov.

ohřítí, ohřívati, ohřátí, něco *calefacere*, mírně o. = ovláztí *tepefacere alqd*; vzhledem k dobrým účinkům *fovère*; o. se, o věcech *calefieri, calescere*, o osobách *corpus calefacere*, u ohně *admoto igne refovère artus*.

ohyb, *flexio; flexus.*

ohýbati, v. „ohnouti.“

ohybnost atd., v. „ohybnost“ atd.

ohyzditi, v. „zohyzditi“; o. si něco, v. „ošklivit.“

ohyždnost, *deformitas*; tp. *foeditas, turpitude.*

ohyždný, *deformis; turpis, foedus*; velmi o. *insignis ad deformitatem*; tp. *turpis; foedus*; = necudný *obscenus*; adv. *turpiter; foede.*

ochabělost, ducha *languor; dissolutio animi.*

ochabělý, -blý, a) pův. *laxus*, = houbovitý *fluidus*; o. tváře *buccae fluentes*; b) tp. o duchu *languens, languidus; remissus*; adv. *languide, remisse.*

ochabiti, -ovati, něco *laxare, remittere, resolvère alqd*; tp. *infringere (virtutem)*; o. koho *exanimare alqm*; *unimum alcs frangere*; intr. v. „ochabnouti.“

ochablost, -ý, v. „ochabělost, -ý.“

ochabnouti, -ovati, *languescere; defervescere; animum abjicere*; o. v naději *deficere in spe.*

ochechule, *Siren (enis).*

ochladiti, něco *refrigerare*; o. se *refrigerari.*

ochlácholiti, koho *lenire, placare alqm n. animum (iram) alcs*, též na př. *populum concitatum; mulcere animum alcs.*

ochlazení, *refrigeratio*; často slovesem.

ochlazovati, v. „ochladiti.“

ochmatati, v. „ohmatati.“

ochmelený, *ebrius.*

ochmeliti, koho *ebrium facere alqm*; o. se *ebrium fieri.*

ochocený, *mansuetus; domitus, mansuefactus.*

ochočeti, *mansuefieri.*

ochočiti, koho *mansuefacere alqm, alqd*; o. se *mansuefieri.*

ochodilý, *tritus, obsoletus.*

ochota, v. „ochotnost.“

ochotník, * *qui artem aliquam oblectationis non quaestus causa colit.*

ochotnost, a) o. k čemu, = chut *studium, appetitus; cupiditas rei alcs*; s o. činiti něco *lubenter facere alqd*; b) = čilost *alacritas*; c) = úslužnost *animus promptus n. paratus; officium*; vůbec *comitas, urbanitas*; o. v službě *officium*, (s významem poddanosti) *obsequium; studium aliis n. alcui inserviendi*; se vši o. *libentissime*; s největší o. všech občanů *summā omnium civium voluntate*; projevil o. svou *se non nolle dixit.*

ochotný, a) o. k čemu *studiosus n. cupidus rei alcs*; b) = čilý *alacer*; c) = úslužný *promptus, paratus ad alqd faciendum; officiosus*; vůbec *comis, urbanus*; k službám o. *officii plenus; officiosus*; ochotným uchem *propitiis auribus, propitius*; o. vůle *voluntas*; ke všemu v příčině přátel o. býti *amicorum causa nihil non velle*; adv. *prompto animo, prompte, libenter; officiose*; co nejochotněji, též *animo paratissimo.*

ochrana, *praesidium, tutela*; o. mocného *patrocinium*; = útulek *perfugium*; vzhledem k věrnosti ochránce *fides*; tp. = místo chránící *arx*; často opiše se však slovesem „chrániti“; pro o. svou *suae salutis causa*; bez o. *sine praesidio; indefensus, destitutus*; poroučeti koho v o. něčí *commendare alqm alcs tutelae*, sebe se *commendare alcui in fidem et clientelam*; v o. koho vzíti *alqm in fidem recipere, patrocinium n. procuracionem (rei) alcs suscipere*; dáti koho pod o. něčí *tradere alqm in alcs fidem et tutelam*, něco *alqd fidei alcs permittere et mandare*; o. hledati u koho, o. něčí se dovolávati *fidem alcs implorare*; pod o. něčí býti, státi *esse in tutela (et fide) alcs*; pod o. koho míti, v. „ochraňovati“; pod o. něčí se utéci, oddati *in fidem et clientelam alcs se committere.*

ochránce, ochránitel, ochraňovatel, *tutor; defensor*; o. mocný n. před soudem *patronus*

ochrániti, ochraňovati, koho před kým n. čím, od čeho *tueri, defendere alqm n. alqd ab alqo n. ab alqā re, zřídka contra n. adversus alqm; tutum praestare, též tutari, vindicare alqm ab alqo; praesidio esse alcui contra alqm*, co mocný ochránce n. před soudem *patronum esse alcui, juvare alqm*; ost. v. „chrániti.“

ochranni, o. list * *diploma (atis).*

ochranný, o. vrchnost, o. pán *patronus.*

ochrannost, *patrocinium.*

ochraptěti, *ravum fieri; irrauescere.*

ochromiti, koho *facere alqm claudum (na nohu), mancum (na ruku)*; vůbec *debi-*

litare, = zmrzačiti *detruncare*, *truncare* *alqm*.
ochromnouti, (na nohu) *claudum*, (na ruku) *mancum esse*; na všech údech ochromen *mancus et omnibus membris captus ac debilis*.
ochuditi, koho *ad inopiam alqm redigere*.
ochudnouti, v. „schudnouti.“
ochuravěti, *in morbum incidere*; morbo *implicari* n. *corripere*.
ochutnati, něco *gustatu explorare alqd*; = okusiti čeho *gustare alqd*.
ojasniti, něco *illustrare*, *collustrare alqd*.
oje, *temo*.
ojedovatiti, něco *veneno imbuere* n. *tingere alqd*.
ojeti, něco *circumvehi* (*navi*, *curru*) *alqd*.
okáletí, něco *inquinare*, *contaminare alqd*.
okamžení, okamžik, *punctum temporis*; *momentum* (co doba rozhodná); okamžikem n. v o. *horae momento*, *in praesenti*, *in praesentia*; = ihned *statim*, *continuo*; na o. *parumper*; pro o. *in praesentia*, *in praesens*.
okamžitý, a) = ihned nastávající n: nyní platný *praesens*; o. pomoc, smrt *auxilium*, *mors praesens*; b) = okamžik trvající *brevissimus*; *qui ad tempus est*; adv. *continuo*, *extemplo*, *statim*, *illico*; *ad tempus* (*exignum*).
okap, *stillicidium*; přišel: přišel z deště pod okap *incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdem*.
okasati, šat *vestem succingere*.
okatý, *magnum oculos habens*.
okázalost, *ostentatio*; *venditatio*; = vnější lesk *splendor*; = nádhernost *apparatus*; *magnificentia*; = zdání *species*.
okázalý, *conspicuus*; = patrný *evidens*, *apertus*; *speciosus*; = chlubný *gloriosus*; = nádherný *magnificus*; adv. *cum ostentatione*; *aperte*; *gloriose*; *magnifice*.
okázati, okazovati, a) c. komu co *ostendere*, *monstrare*; *demonstrare*, *ante oculos ponere alicui alqd*; prstem o. nač *digito monstrare alqd*; tp. paty o. *in pedes se conjicere*; b) = důkazy dáti *ostendere*, *demonstrare*, *docere alqd*; okazuje to věc sama *res ipsa docet*; v. „dokázati“; = osvědčiti *praestare* (na př. *hrdinství virtutem*, *dobročinnost benevolentiam*, *věrnost fidem alicui atd.*); též *ostendere alqd*, mnohdy *esse*: takovou starostlivost okázal *tantā fuit diligentia*; 2) o. se, a) p. v. α) o osobách se *ostendere*, *in conspectum* (*in oculos hominum*) *prodire*, *venire*; veřejně se o. *in publicum prodire*, neokázati *publico se abstinere*; před nikým se neokázati *vitare hominum conspectum*; β) o věcech *apparere*; *elucere*, *cerni*, (náhle) *emergere*, *erumpere*; b) tp. α) = okazo-

vati se (chlubně) čím *alqd in ostentationem comparare*, *ostentare alqd*; rád by se okázal *hic in ostentationem compositus est*; β) o. se jaký, jakým *praebere* n. *praestare*, *exhibere se alqm*, (mužem *virum*); s adj. též často *esse*: nespravedlivým se o. ke komu *injustum esse in alqm*, přísným *severum esse*, velice lehkověrným *nimiā credulitate esse*; γ) o. se, jako by . ., a sice: jakoby něco bylo, co není *simulare*, (okazuje se, jako by učeným byl *simulat se doctum esse*); jakoby něco nebylo, co jest *dissimulare* (okazuje se, jakoby žádný strach neměl *dissimulat metum* n. *akk. s inf.*).
okázka, v. „ukázka.“
okazovatel, *index*.
okazovati, v. „okázati.“
okazování, a) o. čeho, p. v. opiš slovesem: „okázati“; b) = okázalost, v. toto.
oklamač, v. „podvodník.“
oklamání, v. „podvod.“
oklamati, koho, živě n. lichometně *fallere*, listivě *decipere*, nečestně *fraudare alqm*, oč *re alqā*; žertem nějakým *imponere alicui*; deluděre *alqm*, sliby a průtahy *inducere*, *frustari alqm*; vůbec *in errorem inducere alqm*; v očekávání svém od něko- koho oklamán býti *ab alqo destitui*; oklamán v své naději, v očekávání tří legií *dejectus spe, opinione trium legionum*; naděje mne oklamala *spes me fefellit* n. *frustrata est*.
oklátiti, něco *quassare*, *concutere alqd* (čím *alqā re*).
oklestek, = klacek *fustis*; pl. oklestky *sarmenta*.
oklestiti, strom a p. *ramos abscidere*.
oklika, a) p. v. *flexus*, (plný oklik *flexuosus*); *ambages* (*um*); = zájezd *anfractus*; *circuitus*; b) tp. o. v řeči *ambages*; *circuitus*; *circuitio et anfractus*; o. dělati *circuitu* n. *circuitione uti*, (= nechtíti něco dělati) *moram facere*, *tergiversari*; nedělati o. *nil circuitione uti*, *simpliciter breviterque dicere*; bez o. *sine mora*, = prostě *simpliciter*; bez o. vypravovati *rectā viā* n. *missis ambagibus narrare*; nač ty o. *quid opus est circuitione et anfractu*?
okno, *fenestra*.
oko, 1) p. v. *oculos*; na jedno o. neviděti *altero oculo captum esse*; dobré oči mít *oculis valere*, špatné *oculis parum valere*, imbecilitate *oculorum laborare*; oči zamhouřiti *connivere* (též tp. *in re alqā*), = spáti *somnum capere*, obdormiscere; oči mu slzami zacházejí *lacrimae ei oboriuntur*, *lacrimas effundit*; svýma n. vlastníma očima, na oko, na své oči vidím něco *ipse oculis n. hisce oculis n. coram cerno*, *ipse n. praesens video alqd*; oči

vytřeštití, vyvaliti *obstupescere*; po oku hleděti na koho *oculis limis aspicere alqm*; 2) tp. a) oko, oči = pohled *conspetus, aspectus*; z očí komu co viděti, z očí poznati *ex vultu alcs alqd conjicere*; činím vše, co mu na očích vidím *totum me fingo ad nutum et arbitrium ejus, omnia facio quae grata ei futura esse conjiciam*; jakoby mu z oka vypadl *simillimus est ejus*; zvl. na oko *specie, ad speciem, simulate*; co se pouze na o. děje *fictus, simulatus*; služba na oko *officium simulatum*; na o. činiti něco *simulare alqd, videri s inf.*; na o. sobě odpírají *dissidere videntur*; v. též „zdánlivý“; dav se na o. na pochod *simulatione itineris usus*; b) = přítomnost, tvář: do očí komu říci co *aperte, palam, in os dicere alcui alqd*; *liberrime profiteri apud alqm*; do očí komu hleděti *intueri os et oculos alcs, coram aspicere alqm*; mezi čtyřma očima *secreto, remotis arbitris*; do očí koho chváliti *laudare alqm praesentem*; krom očí *occulte, clam*; na oči přijíti komu *venire in conspectum alcs*; *apparere*; na očích, před očima mýma *ante oculos meos, me inspectante, in conspectu meo*; *coram*; míti koho před očima (co vzor) *exemplum alcs sibi ad imitandum proponere*; nepříteli na oči postaviti něco *in conspectu hostium alqd constituere*; *alqd hostibus ob oculos ponere*; mám to na očích *id specto, id mihi propositum est*; z očí sejíti *e conspectu decedere*; z očí jíti komu *abire ex oculis, e conspectu alcs*; jdiž mi s očí *apage, facesse hinc*; přisl. z očí z mysli *eorum, qui ab oculis abierunt, memoria cito dilabitur*; c) v úsloví: oči na něco obrátiti *oculos defigere in alqd, (toužebně) concuspicere alqd*; to do očí bije, = leží před očima *sub n. in oculos cadit, conspicitur*; *in promptu est*; to bije do očí = láká *arridet alcui, desiderium alcs movet*; přisl. víc očí víc vidí *oculi plus vident quam oculus*; oči nestrhnouti s čeho *haerere in conspectu alcs*; pozorné, bedlivé oko míti nač *diligenter observare n. custodire alqd*; býti komu tmem v oku *invisum n. odio esse alcui*; nespouštěti něco s očí *semper spectare alqd*; d) rčení: něco v očích mých jest chvalné a p. = zdá se mi ch., přelož slovesem *videri*; on v tvých o. velikou věc dokáže, když . . . *is multum profecisse tibi videbitur, si etc.*; to v jeho o. jest jediné náčiní, jimžby *unicum id instrumentum ei esse videtur, quo etc.*; 3) o věcech oku podobných, a) o. stromů a p. *oculus, gemma*; b) = osidlo *laqueus*; *tendicula*; (pro nohy) *pedica*.

okojiti, v. „ukojiti.“

okolek, a) *orbis, circuitus*; = kraj *margo*; b) tp. zvl. v pl., okolky = okliky, zápolí *ambages*; v. „oklika“ b).

okoli, *loca quae circumjacent*; o. města *loca urbi propinqua*; město má krásné o. *urbs sita est in regione amoena*; v o. *circum* (v o. Narbony *circum Narbonem*), v. též „okolo“; je-li „o.“ = okřšlek, kraj, v. tato.

okolitý, v. „okolní.“

okolkování, v. „oklika“ b).

okolkovati, v řeči = okliky dělati, v. „oklika“ b).

okolní, *vicinus, finitimus*; o. krajina, v. „okolí.“

okolnost, a) = okolek, v. toto; b) tp. a) vůbec *res*; hlavní o. *caput rei*; = rozhodná o. *momentum*; to jest velmi závažná o. *hoc rem efficit, in hoc res vertitur*; tato šťastná o. *haec opportunitas*; často dostačí pronomen n. adj.: tato o. přiměla mne k tomu, abych . . . *hoc me adduxit, ut . . .*; na této o. visí všechno *in eo tota res vertitur*; malá, nepatrná o. *leve, nepříjemná incommodum*; β) pl. okolnosti = poměry vůbec *tempora, tempus*; *res*; o. jednotlivce též *conditio*; skvělé o. *res florentes*, neblahé o. *res angustae, dubiae*, též *difficultas*; do velmi neblahých o. přijíti *in magnum discrimen adduci*; býti ve velmi neblahých o. *in summo discrimine versari*; řídit se okolnostmi *temporibus servire*; zanechávám tě v těch o., v kterých . . . *in ea rerum conditione te relinquo, in qua etc.*; dle o. *ex re, pro tempore, pro ratione temporum*; dle tehdejších o. *ut tum erant tempora, ut illis temporibus, pro ratione illorum temporum*; při n. v n. za takových o. *tali tempore*; *quum res ita se habeant (haberent)*; ost. v. „poměr“; γ) = jednotlivosti, adj. *singuli*; vypravovati všechny o. *singula exponere*, věc se všemi o. *rem ordine ut gesta erat (ut singula gesta erant) narrare*; v. „podrobně.“

okolo, praep. 1) o m'stě, a) = vůkol *circum, circa*; o. osy c. *axem*; o. koho býti *circum alqm esse, comitem esse alcs*, neustále *ab alqo nunquam discedere*; státi o. koho *circumstare alqm*; b) = mimo, u sloves pohybování naznačujících předslowcem *praeter*: jíti o. koho, čeho *praeterire, praetergredi alqm, alqd*, = minouti *locum non attingere*; o. jeti (co vozka) *praeterehēre alqd, (na lodi) praetervēhi, (rychle) praetervolare*; téci o. města *praeterfluere urbem*; vésti pluky o. tábora *copias praeter castra traducere*; letěti o. *praetervolare*; musí zde o. *hac transeat necesse est*; 2) tp. a) okolo = o, ve rčení: pracovati o. čeho *occupatum esse n. versari in re alqā*; b) o čase *circiter, sub* (obyč.

s akk.); též *de* (o. půlnoci *de media nocte*); c) u číslovky, ne zcela určitý počet naznačující *circiter*; *ad* (co adv.): zabiv o. čtyř tisíců lidí *occisis ad hominum millibus quattuor*.

okončený, *fastigatus*; *acutus*.

okop, v. „příkop.“

okopati, něco a) = okolo kopati *circumfodere alqd* (na př. *arborem a p.*); b) půdu, zemi o. *terram fodere*; c) = příkopem obehnati město a p. *fossam ducere circum urbem*; vůbec též *munitionibus circumdare, munire urbem*; zvl. ve rčení: o. se někde (příkopy) *locum munitionibus sepire, castra in loco alqo communire*.

okořeniti, něco *condire alqd (re alqā)*.

okotiti se, *catulos edere*; *purere, gignere*.

okousati, něco *arrodere, adedere alqd*.

okoušeti, v. „okusiti.“

okoušení, opiš slov. „okoušeti.“

okouzlení, v. násl.

okouzlití, a) pův. *incantare alqm*; b) tp. *capere, incredibili voluptate perfundere alqm*.

okov, nádoba *hydria*; *situla*.

(okov), pl. okovy *vincula*; *compedes*; o. na rukou *manica*; o. vložiti na koho, do o. dáti koho *in vincula conjicere alqm*; *catenis vincire alqm*; v poutech a o. seděti *in vinculis et catenis esse*; držeti koho v o. *in compedibus tenere alqm*.

okovati, a) něco čím *obducere, munire, tegere*, (pro krásu) *ornare alqd alqā re*; železem okovaný *ferratus*; b) o. koho *catenis vincire, devincire alqm*; v. předch.

okrádání, opiš slov. „okrásti.“

okraj, vůbec *margo*; *ora*; u nádoby též *labrum*; = obruba *limbus*; = zábradlí *lorica*; v. „kraj.“

okrájeti, něco *circumcidere alqd* (na př. *peniže numos*).

okrasa, *ornatus, ornamentum*; *decus*; o. ženská (= perly, drahé kamení atd.) *mundus muliebris*; tp. o. řeči *ornatus n. ornamenta orationis*; bez všelikých o. mluvit *inculte dicere*.

okrásiti, v. „okrášlití.“

okrásti, okrádati, koho *furtum alcuī facere, oē furari n. furto auferre alcuī alqd*; *orbare, privare, spoliare alqm re alqā*; *auferre, eripere alcuī alqd*; o. chrám *depeculari fanum*, obec *peculatum facere, aerarium depeculari*.

okrášlití, něco *ornare, exornare alqd alqā re*; o. koho, tp. též *decus afferre alcuī*; *honestare alqm*; *decori n. ornamento esse alcuī*; vlasy o. *comere capillos*; okrášlený *ornamentior*; nebe hvězdami okrášlené *coelum stellis distinctum*.

okres, *orbis, circuitus*; = okršlek *ager, pagus*; *territorium*.

okreslití, něco *formam et speciem rei alcs adumbrare*; *deformare, describere alqd*.

okrojiti, v. „okrájeti.“

okrotiti, v. „zkrotiti.“

okrouhlenost, -lost, *forma rotunda*; *orbis*; tp. o. řeči *oratio conclusa*; *verborum apta et quasi rotunda constructio*.

okrouhliti, v. „zaokrouhliti.“

okrouhlý, *rotundus*; *teres*; do okrouhla = adv. *rotundē, in orbem*.

okršlek, v. „okres.“

okruží, a) = střeva *intestina*; b) ostatní vnitřnosti *viscera, exta*.

okružní, o. list *literae* (*circum alquos dimissae*).

okrvavití, koho *cruentare, sanguine respergere n. contaminare alqm*.

okřátí, vůbec *recreari*; tělesně *corpus reficere, membra recreare*, zvl. po nemoci *convalescere, refici, recreari (ex margo)*; duševně o. *animo relaxari*; *recreari* (čím *re alqā*).

okřídlený, *volucer*; *volatilis*; tp. *incitatus* (krok *gradus*).

okřídlení, něco a) pův. *pennis instruere alqm, alas addere alcuī*; b) o. něco = urychlití, zvl. krok svůj a p. o. *accelerare gradum*.

okřík, = odpor, v. toto.

okříknouti, koho, vůbec *inclamare alqm, zhurta asperere alqm appellare, increpare*; o. se na koho = o. koho; o. se nač = odporovati čemu, v. toto.

okulatiti, něco *rotundare alqd*; o. se *conglobari*.

okurka, *cocumis*.

okus, a) = okoušení *gustatio*; tp. = pokus *experimentum*; v. „pokus“; b) = jeden z pěti smyslů *gustatus*.

okusiti, okoušeti, a) o. čeho, jaké jest chuti *gustatu explorare alqd*; b) = jen málo požití čeho *gustare* (též *libare*), *alqd*; c) tp. a) o. čeho = průbu udělati *experiri alqd, periculum facere rei alcs*; svého štěstí o. *fortunam experiri*; β) = pocítiti, vystáti *pati, tolerare, perferre alqd* (na př. bolesti a p. *dolores, cruciatum* etc.); nevědu o. *pro beneficiis meritam debetamque gratiam non ferre*; bidy okoušeti *in egestate vitam degere*; okusili jsme, zač jeho upřímnost stojí *expertus sumus n. cognovimus, qualis sit ejus amicitia*; radosti o. *voluptatem percipere (ex re alqā)*; polehčení o. *relaxari*.

olámati, listí vůbec *arborem foliis nudare*, listí vinné *pampinare vites*.

olej, *oleum*.

olejna, *mola olearia*.

olejnatý, *oleaceus, oleosus*.

olejový, *olearius n. gen. olei*.

oliti, něco *circumfundere alqd* (čím *alqā re*).

- oliva, co strom *oliva*, *olea*, planá o. *oleaster*; o. co ovoce *oliva*.
- olivovi, *olivae*, *oleae*, = les olivový *olivetum*.
- olivový, gen. *olivae*, *oleae*; o. jádro *os oleae*; o. strom, v. „oliva“; o. les *olivetum*.
- olizati, něco *delingere*, = lízáním očistiti *lambendo purgare*.
- oloupati, strom *corticem detrahere arbori*.
- oloupení, opiš slov. násl.
- oloupiti, koho, co, oč, z čeho, v. „okrásti.“
- olověný, *plumbeus*.
- olovnice, a) = olověné závaží na šňůře *pendiculum*; b) = rukavice bitečův *cestus*.
- olovo, *plumbum*.
- olstiti, v. „obelstiti.“
- olše, *alnus*.
- oltář, *ara* (kamenný n. z drnu nanosený); *altaria*, *ium* (větší a svěstnější, zvl. pro oběti zápalné); o. postavit *aram statuere*.
- oltářik, *arula*.
- olympiada, *olympias*.
- omačka, *jus*.
- omakati, v. „ohmatati.“
- omalovati, něco *colorem inducere rei alcu*; o. se čím *se inficere re alqā*.
- omam, v. „mam.“
- omámiti, a) = ošáliti koho *occaecare mentem alcs*; *pellidere, in fraudem impellere alqm*; b) = ohlušiti *obtundere alqm n. aures alcs*; omámea = omráčen *obstupefactus*; *attonitus*.
- omámení, *caecitas mentis*; *perturbatio, torpor*.
- omastek, *adepts*.
- omazati, něco *oblinere, perungere alqd (re alqā)*.
- omdlelý, *torpens*; *quem animus reliquit*.
- omdlení, *subita animi defectio*.
- omdletí, -ivati, *animus me relinquit, anima me deficit*.
- ometati, omitati, něco čím *injicere alqd alcu rei*.
- omeziti, něco *finire, terminare rem alqam*.
- omladnouti, *repuerascere*.
- omluva, *excusatio*; v. násl.
- omluvitelný, *excusabilis*.
- omluviti, omlouvati, koho, co, a) = vymlouvatí koho, co *excusare alqm, alqd*; též *defendere, purgare alqd*, u koho *excusare alqm alcu n. apud alqm*; o. se *excusare se*, u koho *alcu n. apud alqm*; o. se čím (na př. nemocí) *excusare (morbum)*; o. se u koho, z čeho *satisfacere alcu de re alqā*; b) = osočiti, předhazovati, v. tato.
- omočiti, něco do čeho *mergere alqd (in aquam)*.
- omráčiti, koho *sopire alqm*; hromem omráčený *fulmine victus, tactus*; tp. o. koho *obstupefacere, perturbare alqm*; omráčen *attonitus, obstupefactus*.
- omrzelec, *homo tristis, vitae pertaesus*; omrzeloš, omrzeni, a) = nelibost *molestia*, často též (na př. ve rčení: až do o.) o. píše se slovesem; b) = nechut *stomachus, aegritudo animi*; v. „mrzutoš.“
- omrzely, a) = kdo koho omrzel *molestus, ingratus*; b) = mrzutý *stomachosus, tristis*; adv. *moleste*; *aegre, aegro animo*.
- omrzeti, *molestum esse*; *displicere*; omrzelo inně n. mne to *taedet, piget, poenitet me hujus rei (život živere)*; *molestum mihi est alqd*.
- omyl, *error*; omylem, z o. *per errorem*; *falso*; na o. býti *versari in errore*, velice *vehementer errare, in magno errore versari*; dopustiti se o., v. násl.
- omýliti, koho *in errorem inducere alqm*; o. se (*per errorem*) *labi*; *errare*.
- omyti, v. „umyti.“
- on, (ona, ono) *is, (ea, id)*; důr. *ille, (a, ud)* n. *iste, (a, ud)*; někdy, zvl. poněkud opovrhlivě *homo*.
- onačejší, v. „onaký.“
- onačiti, něco *mutare, commutare alqd*.
- onady, adv. *illac*; *illuc*.
- onakost, a) = jinakost, v. „onaký“ a); b) = úhlednost tělesná *dignitas formae*; = krása *pulchritudo, venustas*; c) = znamenitost, vzhledem k stavu, vážnosti a p. *amplitudo, dignitas*.
- onaký, a) = jinaký *alius, diversus*; b) = úhledný tělesně *bellus, pulcher*; jindy na př. o městě, domu a p. *speciosus, insignis*, důr. *amplus, magnificus, splendidus*; c) = znamenitý *gravis, illustris*; adv. a) *onako aliter*; tak neb *onak ita aut aliter*; b) *belle, pulchre; speciose; magnifice*.
- onam, adv. *illuc, illo*; *istuc, eo*.
- onda, v. „onehdy.“
- ondání, *vexatio; labor*.
- ondati se, čím *fatigari (in) re alqā; exerceri, laborare in re alqā*.
- onde, adv. *illic*; zde i o., o. i o. *passim*; ukazovali se zde i o. *rari apparebant*.
- ondy, v. „onehdy.“
- onehdá, v. násl.
- onehdejší, opiš adv. (tvůj o. dopis *literae tuae quas proxime miseras*); adv. *onehdy nuper; modo, proxime*.
- oněměti, = řeč úplně ztratiti *obmutescere*, též tp. = umlknouti *conticescere*.
- onemocněti, *in morbum incidere, morbo implicari n. corripiti*.
- onen, (ona, ono) *ille, (a, ud)*; vzhledem k osobě oslovené *iste*; tp. o. svět *coelum; vita quae post hanc futura est*.
- onenno, *iste*.
- opačina, u lodě *clavus*.
- opáčiti, ve rčení: o. komu čelo, o. se komu *obsistere alcu*; ost. v. „opakovati.“
- opácnost, a) = opakování se *repetitio*; b)

= obrácenost *perversitas, pravitas*; c) = opak *contrarium*.
 opáčný, a) = opětovaný *repetitus*; b) = obrácený *inversus*; tp. *perversus, pravus*; = zcela jiný *contrarius; diversus*; o. náhled mítí *dissentire*, = špatný *prava sentire de re alqā*; o. mluvení *ironia; dissimulatio*; o. smysl, o. rozum *ratio perversa* = opak *contrarium*; o. moudrost, *prava sapientia*; adv. a) *iterum ac saepius*; b) *inverse; perverse*, = ironicky *simulate, fictē*; o. postavití něco *perverse collocare alqd*; o. obléci *perperam inducere alqd*.
 opad, mořský, v. „odliv.“
 opadnouti, a) = spadnouti, o ovoci, listí a p. *decidere*, o květinách *defluere*; b) = ubyti, zvl. o vodě a p. *minui*, o těle *corpus amittere*.
 opak, a) = obrácenost *conversio*; tudíž: opak, na o. = jinak než patří *inverse; perverse*; o. ruce svázati (= na zad) *post tergum manus religare*; o. lézti *retro n. retrorsum repere*; v. „opáčný“; b) = protiva *contrarium (rei alcs)* n. adj. *contrarius*; zbabělost jest o. zmužilosti *ignavia virtuti contraria est*; tudíž: opak, na o. at, *contra (ea)*; e *contrario*; = jinak, ne právě *secus*; o. mysliti *contra putare*; má se to k sobě na o. *diversa ratio est*.
 opakování, *repetitio; iteratio, redintegratio*.
 opakovati, něco *repetere alqd*; = po druhé činiti *iterare*, = z nova *redintegrare*, = opět prodělati *retractare alqd*, = zbytečně a neužitečně *decantare alqd*; = opět říkati *denuo n. identidem dicere alqd*; slovo od slova o. něco *alqd iisdem verbis redde*; opakují nyní svoji prosbu *nunc rursus idem a te peto*; o. sobě něco (slova něčí, v udivení) *quasi cum animo suo reputantem iterare alqd*.
 opalek, *titio*.
 opálenina, *adustio*.
 opáliti, něco *adurere, amburere alqd*, o. se *aduri*; zvl. o slunci obličej opalujícím: od slunce opálený býti *colore adustiore esse*.
 opálka, *vannus*.
 opanování, *occupatio; possessio*; obyč. opiše se slov. násl.
 opanovati, něco *potiri re alqā; occupare, in potestatem n. in dicionem redigere alqd*, násilně *invadere in alqd*; tp. o náruživostech *occupare animum alcs*; o. se sibi *imperare*, = svůj hněv *iram reprimere, irae moderari*; nechati se o. kým *ab alqo regi*.
 opas, *cingulum*; na peníze a p. *zona*.
 opásati, koho *cingere alqm (re alqā)*; mečem se o. *gladio cingi*.
 opásti, něco *depascere alqd*.
 opat, * *abbas*.
 opatrnost, a) = prozířetelnost *providentia*;

prudentia; vzhledem k nebezpečí *cautio, circumspectio*; = bedlivost *diligentia*; = znalost *peritia, intelligentia*; b) = starost, dohled *cura*; v. „opatrování.“
 opatrný, a) = prozířetelný *prudens*; vzhledem k možnému nebezpečí *cautus; circumspectus; consideratus*; = bedlivý *diligens*; = zkušený *peritus*; po vzaté škodě opatrnějším býti *malis doceri n. moneri*; b) = starostlivý *diligens, curiosus*; adv. *prudenter, caute; diligenter, curiose*; o. sobě počínati v čem *considerate n. caute versari in re alqa*.
 opatrovanec, *cliens*.
 opatrování, *cura*; = ochrana *tutela*; k o. dáti koho komu *tradere alcuí alqm curandum n. alendum*; v o. přijíti koho *alqm curandum n. alendum suscipere*; v o. mítí *curare alqd* (o dítěti též *alere*).
 opatrovatel, v. „opatrovník.“
 opatrovati, něco, koho v. „opatřiti.“
 opatrovnice, *custos*; o. děti *nutrix*.
 opatrovnictví, *tutela; cura*.
 opatrovník, *custos, curator; altor* (= vyživovatel).
 opatření, a) o. čeho *comparatio, conciliatio*, koupí *emptio*; b) = obstarání, péče o budoucí *providentia; consilium*; rozkazem *praeceptum*; do dalšího o. *in praesentia; interim, interea*; o. učiniti *providere, prospicere rei alcuí, curare alqd*, vůbec *parare, apparare alqd*, = ustanoviti se *consilium capere, rationem inire*, učiniti o. proti čemu *occurrere rei alcuí*; učiniti o., aby ... *constituere, decernere ut* . . . , *jubere* s akk. a inf.; ta věc rychlého o. potřebuje *res celeriter peragi debet; consilio calido opus est*; moudré o. stalo se, aby . . . *hoc bene n. sapienter institutum est, ut etc.*; vhodná o. učiniti *bonis consiliis uti*, včasná *consilium pro tempore et pro re capere*, potřebná *providere quae tempus monet*; k přísnějším o. *raditi asperiora suadere*; c) = založení potřebnostmi k životu *victus; alimenta*; o. mítí *habere unde commode vivas*; d) = ujištění *cautio*; ost. opiš slovesem „opatřiti.“
 opatřiti, opatrovati, a) = spatřiti, v. toto; b) opatřiti, opatrovati koho, něco *curare, fovere alqm n. alqd, tueri alqd* (své zdraví o. *valetudini inservire*), opatřiti koho, též *tutum praestare alqm*, něco *in tuto collocare alqd*, = ohraditi *circummunire alqd*; = hlídati koho *servare, custodire, tueri alqm*, před čím *ab alqa re*, = odvracetí něco od koho *avertere alqd ab alqo*; bůh tě opatřuj! *deus te servet!* tudíž: opatřený *tutus, munitus*, před čím *tutus ab alqo*; (on) jest dobře opatřen *praeclare de eo agitur*; c) opatřiti něco = zaopatřiti *providere (frumentum exercitui), pa-*

rare, comparare, acquirere alqd; *prospicere, consulere rei alcu*; = opatření učiniti, v. „opatření“; o. koho čím *instruere, ornare, exornare alqm re alqa*; *suppeditare, parare alcu alqd*; opatřen býti čím *ornatum, instructum*, (= ozbrojen) *armatum esse re alqa*, hojně *abundare re alqa*; o. koho výživou *victum et cultum suppeditare alcu*; peníze o. komu *pecuniam conficere alcu*; 2) o. se, a) o. se proti čemu *se munire contra alqd, se defendere a re alqa n. contra alqd*; b) o. se podle čeho (ve svém chování k jiným) *se fingere ex re alqa*; c) o. se čím, = o. sobě něco, v. shora c).

opažení, *tesserae*, na stropě *lacunar*.

opažiti, něco *tesseris struere n. operire alqd*;

strop opažený *tectum laqueatum, lacunar*.
opěra, *fulcrum*; *adminiculum*; o. dáti čemu *fulcire alqd*.

opeřiti, něco *plumis obducere alqd*; *pennis vestire alqd*.

opět, adv. a) k naznačení opětování *rursus, (rursum)*; = po druhé *iterum*, = znova *denuo*; o. a o. *semel atque iterum*; *iterum et saepius (rogare)*; *identidem*; o. započítati *denuo incipere*, válku, boj *redintegrare bellum, proelium*; *rursus instare alcu*; b) návrat n. navrácení v předešlý stav na značující, předslovcem *re*; o. sjednati, spraviti, zříditi, postaviti *reparare (téz exercitium)*, o. k sobě přijíti *ad se redire*; o. se bráti kam *repetere locum alqm*; v předešlý stav opět přivésti něco *restituere alqd*; dům o. vystavěti *domum restituere, reficere*, o. zbořiti *rescindere* atd.; c) = na vzájem, zase (střídavě) *vicissim (considera nunc v. tuum . . .)*.

opětný, *repetitus*, = častý *creber*, = důtklivý řčením *etiam atque etiam*; adv. *identidem, iterum ac saepius, semel atque iterum*; *saepius*; v. „opět“.

opětovati, něco v. „opakovati“.

opěvati, něco *canere, cantare, versibus celebrare alqd*.

opevnění, a) = opevňování *confirmatio, munitionis*; obyč. opiše se slovesem „opevniti“; b) = zdi a p. *munimentum*; *munitiones, opera (um)*.

opevniti, něco *munire, communire alqd (locum, urbem)*.

opice, *simia*.

opičáctví, *imitatio inepta n. ridicula*.

opičák, = kdo se opčí *imitator ineptus n. ridiculus*.

opičiti se, po kom *inepte n. ridicule imitari alqm*.

opička, *simiolus*.

opilec, a) = opilý člověk *homo ebrius, vino gravis*; b) = piják *homo ebriosus, vinolentus*.

opilství, a) = stav opilého *ebrietas*; učinil to v o. *ebrius fecit*; b) = opíjení se *ebrietas*.

opilý, *ebrius, vino gravis*.

opíradlo, v. „opěra“.

opíratí, v. „opřítí“.

opis, a) = popis, v. toto; b) = přepis *exemplum n. exemplar (alcs rei)*; c) = širší vypsání pro nedostatek slova n. pro srozumitelnost *circumlocutio*; obyč. slovesem: to jest jen opis tvého prvého výrazu *idem dicis quod antea, modo aliis verbis*; opisem něco vyjádřiti *pluribus verbis (n. circumcitu loquendi) exponere alqd*.

opisovač, *scriptor*; o. kněh (*scriptor*) *librarius*; = veřejný písař *scriba*.

opisovati, v. „opsati“.

opiti, koho *ebrium facere alqm*; o. se *ebrium fieri*.

opiti, opnouti, něco *amplecti alqd*.

oplakání, *deploratio*, o více plačících *comploratio*; o. hodný *flebilis, deplorandus*.

oplakati, -kávati, koho co *deflere, deplorare, lacrimis prosequi alqm, alqd*.

opláknouti, něco *abluere alqd*.

oplata, *remuneratio*; obyč. opiš slov. násl.

oplatiti, a) = vypůjčené vrátiti *reddere alqd*; dluhy o. *aes alienum solvere, dissolvere*; b) = odměniti, dobrodiní o. *beneficium reddere, referre*; v. „odměniti“.

oplátka, *remuneratio*; přísl.: půjčka za o. *par (pro) pari refero*.

oplaviti, a) = plavením objeti *circumvehi alqd*; b) = obtékati *alluere alqd*; *circumfundi (urbi), cingere (urbem)*.

oplaziti, něco *clam circumire alqd*.

opleci, v. „obručí“.

oplésti, oplétati, něco čím *intexere alqd re alqa*; oplétati se čím, tp. *nugari*.

opletky, a) = nesnáze *molestia, gravitas*; činiti komu o. *molestiam exhibere alcu, molestia afficere alqm*; b) = osidla *artes, artificia*; důr. *consilia dolosa*.

oploditi, něco *fecundum reddere alqd*.

oplotiti, něco *sepire alqd (čím re alqā)*.

oplouti, něco v. „oplaviti“.

opizlost, *lascivia*, důr. *obscenitas*; = smilnost *impudicitia*; *libidines*; o. v řeči *sermo obscenus; obscene dictum*.

opizlý, a) = kluzký *lubricus*; b) tp. = mrzký *lascivus*, důr. = necudný *obscenus*; = smilný *impudicus, libidinosus*; o. řeči *obscene dicta*; adv. tp. *obscene; impudice, libidinose*.

oplyvati, čím *abundare*, důr. *circumfluere re alqa*; vším o. *omnium rerum copia diffluere*; oplývám tím *magna mihi ejus rei copia est*; podobně: o. v radosti a v rozkoších *luxuria diffluere et delicate et moliter vivere*.

opnouti, v. „opřítí“.

opocen, v. „opotiti.“

opodál, (od) čeho, adv. v. „opodálný.“

opodál, opodáli, *longinquitas*; z o., v. předch.
opodálný, *remotus*; *longinquus*; adv. opodál
procul, longe; o. od čeho *procul (a, ab)*
s abl.; o. býti *procul n. longe abesse*; o.
od čeho ležeti *sejunctum esse a re*.

opodstatniti, něco *firmare. confirmare alqd.*

opojiti, a) pův., v. „opiti“; b) tp. zvl. v part.
opojen *elatus, gestiens (voluptate, laetitia, victoria etc.)*; slávou o. *gloriā tumens*.

opojný, *qui ebrium facit alqm.*

opolední, v. „polední.“

opominouti, opomijeti, něco n. čeho *mittēre, omittēre, praetermittēre alqd*; též *non uti re alqā*; neopominouti čeho, též *non deesse ad rem aliquam*; o. příležitost *occasionem dimittēre n. praetermittēre, occasione deesse*; o. něco činiti *praetermittēre, intermittēre, negligēre facēre alqd*; nemohu o. tobě psáti *non possum n. facēre (praetermittēre) non possum, quin tibi scribam*.

opominuti, *intermissio*.

opomitáni, (koho, čeho) *aspernatio, repudiatio*; často opíše se slov.

opomitati, čím v. „opovrhovati.“

opona, *velum*, veliká a skvoťná *aulaeum*;
oponou zastříti něco *velis intendēre alqd*.

opora, v. „opěra.“

opotřebovati, něco (něčeho) *usu terēre, conterēre alqd*; o. se *usu conteri*; opotřebovaný = obnošený, v. „obnositi.“

opouštěti, v. „opustiti.“

opoutati, koho, a) = pouty svázati *vincire, devincire alqm*; b) tp. = okrotiti *mansuefacēre, domare alqm, alqd*; = upoutati, v. toto.

opováženi, čeho, opíše se slovesem násl.

opovážiti, a) = odvážiti, v. toto; b) o. se čeho *audēre, sumēre sibi, conari alqd*; zvl. o. se života, hrdla, v. „nasaditi“; o. se nebezpečnosti *obviam ire n. se offerre periculo*; v. „nedbati“; pokud pak se budeš opovážovati trpělivosti naší *quousque tandem abutere patientia nostra?* opováživ se všeho *postpositis omnibus rebus*.

opovážlivec, v. „odvážlivec.“

opovážlivost, a) co vlastnost *audacia, confidentia; temeritas*; b) = skutek opovážlivý *facinus audax*.

opovážlivý, *audax, confidens; temerarius*; adv. *audacter, confidenter, temere*.

opověď, *enunciatio, declaratio*, veřejná *pronunciatio*; války *denunciatio belli*; častěji však slovo *bellum*.

opověděti, něco *nunciare*, na dotaz n. rozkaz *renunciare*, něco zlého *denunciare*, veřejně *pronunciare (alqui) alqd*; válku komu o. *bellum indicere, denunciare alqui*; b) o. koho, a) jeho návštěvu *nunciare alqm venisse salutandi causa*; b) že přišel

nunciare alqm venisse; dáti se o. *nunciare (n. mittēre alqm qui nunciet) se venturum esse n. venisse*.

opovrhovati, v. „opovrhnouti.“

opovrhlost, v. „opovrženost.“

opovrhnouti, opovrei, opovrhati, opovrhovati, kým, čím = nechtíti *spernēre, fastidire alqd*, = zamítnouti *rejicēre alqd, aversari (consilium), aspernari alqd*; *repudiare (uxorem)*, = pohrdati *despicēre, respuēre alqd*; = nevážiti si *contemnēre, contemptui habēre alqm*; = nedbati *posthabēre, negligēre alqd*; = nebáti se čeho *contemnēre alqd*; o. se, v. „snížiti se.“

opovržení, *contemptio, contemptus; despicientia, despectus*; o. hoden *contemnendus; contemptus; contemptu dignus; abjectus*; v o. přijíti *in contemptionem n. in contemptum venire*, v o. býti *contemptui esse, contemni, despici*; s o. *contemptim*, s o. mluvíti o čem *cum contemptu de re alqā loqui*; s o. pozemských statků *contemptis bonis externis*.

opovrženlivost, co vlastnost *turpitude, improbitas*; = skutek opovržení hodný *facinus turpe; turpiter factum*.

opovrženlivý, = opovržení hodný, v. „opovržení.“

opovržený, *abjectus, contemptus*, = daremný *perditus, nequam*, = nevážený *humilis, vilis*; adv. *abjecte; humiliter*.

opovrženost, a) v. „opovržení“; b) v. „opovrženlivost.“

opozditi, něco *retardare alqd*; o. se *morari, sero venire*; neosob.: když se opozdilo *multā nocte*; v. „setmíti se.“

oprášiti, něco *pulverum excutēre e re alqā*.

oprat, *funis*.

opрати, něco *abluere alqd*.

oprava, a) = opravení vad *correctio, emendatio*; poslal mně knihu se svými o. *na zpět librum mihi a se emendatum remisit*; to potřebuje o. *limā eget*; poslední o. k dílu přičiniti *manum extremam operi imponere*, v pass. též *manus extrema operi accedit*; tudíž = zlepšení *mutatio in melius, emendatio*; o. v církvi **emendatio et correctio sacrorum*; b) = vylepšení toho, co se zkazilo **refectio*; lépe však se opíše slov. „opraviti“ b); c) v. „náhrada.“

oprávce, *corrector, emendator*; častěji však opíše se slov. „opraviti.“

opravdovost, -divost, a) = pravda *veritas*; na o. čeho pochybovati *fidem alcs rei in dubium vocare, nepochybovati non dubitare quin verum sit alqd*; b) = upřímnost *veritas, verus animus*; c) = bedlivost *studium, contentio*; d) = jednání důležitosti věci *přiměřené gravitas*; = přísnost *severitas*.

opravdivý, divý, a) = pravdivý *verus*; = skutečný *germanus*; o. učenec *vir vere doctus*; o. sláva *vera laus*; o. osoby a věci podávati *in hominum rerumque veritate versari*; b) = upřímný *verus*, *non simulatus*; *sincerus*, *ingenuus*; c) = nežertovný, o osobách *gravis*, dŕ. *severus*; *tristis*; o věcech *serius*, *gravis*, též na př. o řeči, tvářnosti atd. *severus*; o. slova *verba gravia* n. *graviter dicta*; o. bitva *pugna acris*; d) = bedlivý *gravis*, *acer*; o. vůle n. snaha *acre studium*; o. pilnost *gravis contentio*; o. pílí *omni studio, toto animo*; adv. a) *vere*; *re, re vera*; b) *vere*, *sincere*, *ingenue*; abych o. řekl *ne mentiar* n. *si verum quaerimus; ut aperte dicam*; c) *serio*, *extra jocum*, *ex animo*; míní to o. *serio, vere, ex animo id dicit*; d) *graviter, severe*; mítí se k čemu o. *rem alquam serio agere*; nyní o tō o. se příčiním *nunc vere rem conficiam*; nemoc počíná o. *morbus ingravescit*.

opravdu, adv. a) = opravdivě *vere*; *re, re vera, reapse*; věc se má o. tak *verum est*; člověk o. moudrý *homo vere sapiens*; b) = beze žertu *serio: extra jocum, ex animo*; *vere (alqd dicere)*; děje se to o. *ex animo fit*; v. též „opravdivý“ adv. b); zvl. v ironické otázce: o. ? *itane? ita vero? ain' tu?* c) k naznačení ujišťování *sane, profecto, nimirum*; o. to nevím *ne vivam, si scio*.

opravdivost, opravdivý, v. „opravdivost, „opravdivý.“

opravení, v. „oprava.“

opravitel, v. „oprávce.“

opraviti, -ovati, něco a) = chyb zbaviti *emendare, corrigere alqd* (též *vitam, mores* a p.); b) = co porouchaného napraviti *reficere, reparare alqd* (*naves etc.*); dŕm o., též *domum in melius reficere*; tudíž i tp. stát a p. o. *in melius mutare, emendare alqd*; c) v. „nahraditi“; 2) o. se = pomoci si *res afflictas recipere*.

oprávněnost, *jus, potestas* (k čemu *alqd faciendi*).

oprávněný, *justus* (na př. *causa justa*); ost. v. násl.

oprávniti, a) = právně d. svědčiti něco *apud judices profiteri* n. *probare alqd*; b) o. koho k čemu (= právem nadati) *jus* n. *potestatem alqd faciendi ulcui dare*; oprávněn býti k čemu *jus* n. *potestatem alqd faciendi habere*; *licet mihi* n. *possum alqd facere*; mítí se za oprávněna k čemu *putare jus sibi esse alqd faciendi*.

opravný, o. návrh *correctio, emendatio*.

opravovati, v. „opraviti.“

oproti, v. „naproti.“

opřiti, opirati, něco *fulcire alqd re alqa, sustinere alqd*; 2) o. se, a) o něco, na něco

niti re alqa; acclinare se rei alcui; tp. *niti re alqā, fretum esse n. confidere re alqā*; b) = zdráhati se *recusare alqd* n. *de re alqā* n. s inf.; též (po záporu) *ne* n. *quominus, quin*; c) o. se komu, čemu *resistere, obsistere alcui; repugnare, adversari alcui; impedire alqd*; v. též „odpírovati.“

opsání, v. „opis.“

opsati, něco a) = podle jiného přepsati *exscribere, describere alqd*, doslovně *transscribere (orationem)*; b) = okolkem něco vykládati *pluribus verbis exponere alqd*.

optati se, koho nač *interrogare, rogare alqm alqd* n. *de re alqā*; *quaerere alqd ex alqo*; (za příčinou porady) *consulere alqm*.

opuchnouti, *turgescere; intumescere*.

opustiti, opouštěti, koho, co a) = zůstaviti, vůbec *relinquere alqm, alqd*, nevěrně n. zrádně *deserere alqm, alqd*, bez pomoci *destituere alqm*; *deficere, desciscere ab alqo*; *desse alcui*; nikdy neo. koho a *latere alcs nunquam discedere*; o. něco = odejítí *discedere, abire ab alqo*; *cedere, decedere, excedere (ex) loco alqo*; pole (v bitvě) o. *inferiorem discedere; vinci*; bojště co vítěz o. *discedere proelio superiore*; provincii o., v. „odjítí“; vojíni opustili jej *milites ab eo defecerunt*, šik *exercitum deseruerunt*; podobně: svět o. *vitam relinquere, ex vita discedere, (de vita) decedere*; naděje opouští koho *destituitur alqs a spe*; síly mne opouštějí *vires me deficiunt*, paměť *memoria deficit*; *memoria labor*; opuštěn *destitutus*, od boha opuštěn býti *deo* n. *diis carere*; b) = nedbati *negligere alqd*; povinnost o. *de officio decedere, ab officio degredi, zakon legem non servare*; c) = vynechatí, v. toto; d) = obklíčiti, v. toto.

opuštěnost, místa *vastitas, solitudo*; ost. opiš slovesem.

opuštěný, o místnostech *desertus, vastus*; = neobděláný *incultus*; ost. opiš slovesem.

opykati, v. „oželeti.“

oraci, o. nástroje *instrumenta villae* n. *agrorum*.

orač, *arator*.

oradlo, = orací nástroj, v. „orací.“

orání, *aratia*.

oranina, *arvum; campus arabilis*.

orati, *arare; aratro subvertere*.

orba, a) = orání *aratia*; b) = hospodářství polní *agricultura*; *agri* n. *agrorum cultus*; orbou se obíráti *agrum colere, agris colendis operam dare*.

orel, *aquila*.

original, původní spis *exemplar*; co protiva překladu *verba scriptoris ipsius*; spisovatelé řečtí v o. *graeci scriptores ipsi*.

originalní, v. „původní.“

orlí, v. násl.

orličí, *aquilinus* n. gen. *aquilae*; o. oko *oculus aquilinus*; tp. o. zrak *oculus acer et micans*; o. nos, = ohnutý *nasus aduncus*.

orný, a) = co se může orati *arabilis*; = plodný *fertilis*; o. půda *campus arabilis*; *arvum*; b) = orající: lid o. *agricolae*; *aratores*; o. vůl *bos n. taurus arator*; o. nástroj, v. „orací.“

orodování, v. „přímůva.“

orodovati, v. „přímůvati se.“

orodovník, v. „přímůvce.“

ortel, v. „nález“, „soud“ a p.

ortelovati, v. „odsouditi.“

orudi, a) = nářadí, v. toto; b) = zbroj *telum*; *arma*.

oruží, v. předch. b).

oř, *equus*; ost. v. „kůň.“

ořech, *nux*, co strom i ovoce; vlašský o. *juglans*.

ořechový, *nuceus* n. gen. *nucis*; o. strom *nux*; o. škořepina *putamen nucis*.

oříznouti, ořezati, něco a) = vůkol řezati *circumcidere alqd* (na př. *numos*); b) = zbytečné odříznouti *putare, amputare alqd*; *resecare alqd*.

osa, *axis*.

osa, hmyz *vespa*.

osada, a) = obec, ves *pagus*; do svých o. se vrátiti *in agros remigrare*; b) = nově založená obec *colonia*; založiti o. *condere, in alqo loco collocare coloniam*; *colonias deducere alqo*.

osaditi, osázeti, osazovati, něco a) = obložit, obstatiti *cingere alqd alqa re*, zahradu plotem *sepire hortum*; b) = posaditi *locare, ponere*; (rostlinami, stromy a p.) *conserere alqd alqā re*, na př. *hortum arboribus*; podobně: stůl krměmi o. *mensam cibis exstruere*; stůl hojně krměmi *osazený convivium opipare apparatus*; c) o. koho kde, město lidem (= usaditi) *collocare aliquos in loco alqo*; *colonos n. coloniam in locum alqm deducere*; *regionem colonis frequentare*; d) o. místo, (lidem válečným) v. „osednouti“ d) a „ob-saditi“; lodí lidem o. *navem armatis (militibus) complere*; e) právo, soud, radu o. *judicium constituere n. instituere*, komu *judicium facere de alqo*; úřad někým o. *munus deferre n. mandare alqui*; 2) o. se = usaditi se někde (jako obyvatel) *domicilium collocare, sedem figere in loco alqo*; *considerare*; *certam sedem ac domicilium sibi parare*.

osadník, a) = v obci bydlící *incola*; *civis*; *civitati ascriptus*; b) = obyvatel založené jinde obce *colonus*.

osáhnouti, v. „obsáhnouti.“

osáknouti, a) = oschnouti *arescere, siccari*; b) = na suše zůstatí vězeti *in sicco con-*

sistere; o lodi též: *in vadum n. ad scopulos alidi, in litus ejici, in terram deferri*.

osamělost, *solitudo*; v o. žiti *in solitudine vivere*, býti *solum esse*.

osamělý, a) o osobách *solitarius, solus*; = osiřelý *orbis*; b) o věcech *desertus, solus*; *secretus*; o. místo *locus desertus n. solus*; *solitudo*; o. život *vita solitaria*, věsti n. osaměle žiti *vitam solitariam ago*; *in solitudine vivere*; o. býti *solum esse*.

osamotněti, *solitarium* n. (= osiřeti) *orbem fieri*.

osazeni, a) dle: „osaditi“ c) *colonia*; b) = obsazení města a p. *occupatio*; ost. v. „osaditi“, d); c) = usazení se *sedes, domicilium*.

osázeti, atd. v. „osaditi.“

oseč, a) = osekáni, opiš slov. „osekati“; 1) = záseka, v. toto.

oseděti, na čem, v. „udržeti se.“

osedlati, koně, u Římanů *sternere equum*, u nás * *equo sellam imponere*; na osedlaném koni jezdící *ephippiatus*.

osedlost, a) = držení statku *domicilium certum, sedes stabilis*; b) = statek sám *praedium, fundus, ager*.

osedlý, někde *qui alicubi domicilium habet*.

osednouti, něco a) = okolo čeho sednouti *circumsidere*; b) = usaditi se, v. „osaditi“ 2); c) o. koně *equum conscendere*; d) zemi a p. o. *possidere, occupare alqd, potiri re alqā*, násilně *invadere in alqd*.

osekati, v. násl.

oseknouti, něco a) = obsekati *circumcidere (ramos etc.)*; b) = useknouti, v. toto; posekaný *mutilus, truncus*.

osel, *asinus*.

osení, *seges*.

oschlý, *aridus, siccus*.

oschnouti, *exsiccari*.

osi, gen. *vespae*.

osidlati, *irretire (alqm re alqa)*.

osidliti, = osidlem chytiti, tp. *illaqueare alqm*.

osidliti, = osaditi, v. toto.

osidlo, a) = provaz *laqueus*; tudíž b) tp. = léčka *insidiae*, též *laqueus*; o. komu klásti, strojiti *insidias parare n. dolum nectere alqui*; zaplésti se do o., v. padnouti v o. *in insidias incidere*; do o. lákati koho *in insidias alqm pellicere*; osidlem polapiti koho *irretire alqm (illecebris corruptelarum)*.

osiřelost, *orbitas*.

osiřelý, *orbis*; dítě o., v. „sirotek.“

osiřeti, *orbem fieri*.

osiřiti, koho *orbem facere alqm*.

ositi, pole obilím *conserere agrum*; *sementem facere*; co nejvíce o. *sementes quam maximas facere*; oseté pole *seges*.

oskočiti, koho, v. „zaskočiti.“

oslabiti, a) = popustiti něco svázaného *laxare, remittere, resolvère alqd*; b) = se-
slabiti, tělesně *debilitare alqm*; v. „sesla-
biti.“

oslablost, tělesná *debilitas, imbecillitas*; du-
ševní *languor*.

oslablý, o lučišti a p. *remissus, laxus*; tudíž
tp. o člověku: tělesně o. *imbecillus, in-
firmus*, duševně *languens, languidus*; o.
oči, uši *oculi, aures hebetes*, míti *oculis,
auribus minus valere*.

oslabnouti, a) = popustiti *laxari, remitti*;
b) tp. = seslábnouti, tělesně *hebescere*;
emolliri; duševně *elanguescere*.

osladiti, něco *condire alqd*, tp. *lenire, levare*
(*molestias* a p.); život sobě o. *vitam sibi
jucundam facere*.

oslák, -ář, *agaso; mulio*.

oslava, = oslavení *laudatio, praedicatio*;
= sláva *gloriae fama; gloria*; vítězná
o. *pompa; triumphus*; k o. jeho udatnosti
ad honorem virtutis; ost. opíše se často
slov. „oslaviti“

oslavenec, *qui celebratur, laudatur*.

oslavení, -ování, v. „oslava.“

oslavitel, *laudator; praedicator*.

oslaviti, -ovati, koho, něco *illustrare, nobi-
litate; ornare, exornare alqm*; = vychvá-
liti *laudibus celebrare alqd, laudibus ef-
ferre alqm, praedicare alqd*; o. se *gloriam
comparare, laudem sibi parare*, svými činy
rerum gestarum gloriam comparare.

oslepiti, koho a) pův. = slepým učiniti *ocu-
lis privare, caecum reddere alqm*; b) tp.
v. „zaslepiti.“

oslepnouti, *caecum fieri, oculos perdere n.
amittere, capi oculis*.

osli, osličí, *asininus*.

oslice, *asina*.

oslik, *asellus*.

osliz, *pituita*.

oslizlý, *lubricus; pituitosus*.

oslnouti, = oslepnouti n. *slepnouti*; v. tato;
zvl. part. oslnující *splendidus, nitidus* n.
subst. *splendor, lumen, lux*.

osloniti, něco *illustrare, collustrare alqd*.

oslovení, opiš slov. násl.

osloviti, koho *alloqui, appellare alqm*, z ostra
compellare, pokorně a prosebně *rogare
alqm (alqd oč)*.

oslýchat se, v. „ostýchat.“

oslyšení, v. násl. slov.

oslyšeti, koho n. žádost, prosbu něčí *non
audire alqm n. preces alcs; potenti alcu
denegare, deesse; repudiare, aspernari
preces alcs*; oslyšen býti *non impetrare
(quod petieris)*.

osm, octo; po o. octoni, o. psaní *octonae li-
teras*; o. set *octingenti*, po o. stech *octin-
geni*.

osnahlý, *adustioris coloris*; o. obličeje *vultus
coloratus*; o. obličeje míti *adustioris colo-
ris esse*.

osmdesát, *octoginta*; po o. *octogeni*.

osmdesátkrát, *octogies*.

osmdesátiletý, *octogenarius*; *octoginta annos
natus*.

osmdesátník, *homo octogenarius*; *homo octo-
ginta annos natus*.

osmdesátý, *octogesimus*.

osměliti se, k čemu *audere, sibi sumere, su-
stinere alqd*.

osmeronásobný, *octuplus*.

osmerý, *octo generum*.

osmidenní, *octo dierum*.

osmidilný, *ex octo partibus constans*.

osmihodinný, *octo horarum*.

osmiletý, a) = osm let starý *octo annos na-
tus; octo annorum*; b) = osm let trávající
octo annorum.

osminohý, *octo pedibus instructus*; * *octipes*.

osmispřežný, *octojugis*.

osmistý, *octingentesimus*.

osmkrát, *octies*; po o. *octavum*; o. větší *octo
partibus major*.

osmnáct, *duodeviginti*; po o. *duodevicensi*.

osmnáctekrát, * *duodevicies*; o. větší * *duode-
viginti partibus major*.

osmnáctiletý, *duodeviginti annos natus*.

osmnáctý, *duodevicesimus*.

osmsedkrát, * *octingenties*.

osmý, *octavus*; po o. *octavum*.

osnova, a) pův., při tkaní *stamen*; b) tp. =
záměr *consilium*; = hlavní rysy čeho
adumbratio; o. zákona *lex*.

osnovati, a) pův. při tkaní *stamen ducere*;
telam ordiri; b) tp. = způsobiti něco mo-
dlí, *struere, machinari alqd*, tajně *clam
alqd pacisci*; to hvlo osnováno *hoc ex
composito factum est*.

osoba, a) = člověk vůbec *homo*; (mluviti
proti věci ne proti o. *contra rem non con-
tra hominem dicere*); často však se opou-
ští: tři o. *tres*, na o. (přišlo tolik) *in sin-
gulos n. in singula capita*; mužská o. *vir*,
ženská *mulier*; jednotlivá o. *homo*, v pl.
singuli homines; singuli; často pouhým
zájmenem (zachování mé o. *salus mea*,
příčinou o. mé *mea causa*; hájitel osoby
tvá *tui defensor*; osvědčováním tvých slu-
žeb osobě jeho prokázaných *testificatione
tuorum in se officiorum*); každý pro svou
o. *pro se quisque*; pro mou o. *meo nomine,
mea causa*; já pro svou o. *equidem*; b)
vzhledem k hodnosti: městská o. *magi-
stratus*, privátní o. *homo privatus*, nej-
přednější osoby *capita, principes*, králov-
ská o. *rex*; po osobách něco činiti *rati-
onem habere hominis (dignitatis alcs)*; tri-
buere *alcu alqd*; bez ohledu na o. *nulla
habita ratione hominum n. dignitatis, am-*

- placitudo alcs*; c) = postava zevnitřní *species, forma*; znáti o. něčí n. koho od o. *nosse alqm de facie*; d) o., kterou kdo hraje *persona*; *partes*; vzíti na se n. bráti o. něčí *personam alcs sustinere n. partes alcs agere*; v. o. něčí *sumptū alcs personā*; e) o. = co opis zájmen osobních: *ego, tu, ipse*; vždy svoji o. uvádí *de se ipso semper praedicat*; důstojnost osoby jeho *ipsius dignitas*.
- osobení**, (čeho), opis slov.
- osobiti**, -ovati, sobě něco *vindicare sibi alqd, id sibi sumere ut etc.*, neprávne *arrogare n. assumere sibi alqd; in se transferre alqd; occupare (regnum)*, násilně *rapere alqd ad se*; v. též „přivlastniti si.“
- osobivost**, *arrogantia*; často však vhodněji slovesem předch.
- osobivý**, *arrogans*; *qui multum sibi sumit*; adv. *arroganter*.
- osobní**, = osoby se týkající *privatus, proprius; ipse*; o. nenávisť *odium privatum n. proprium*, chovati se komu *suo nomine odisse alqm*, nechovati *nullum privatim cum alqo est mihi odium*; o. zájmy, o. užitek *utilitas privata n. domestica n. mea*; o. záležitost *res privata n. domestica*; o. nepřítel *inimicus*; o. lékař *custos salutis*; adv. osobně *ipse*, vzhledem k přítomnosti *coram, praesens*; = pro svou osobu *suo nomine, privatim*; = sám jediný *per se (omnia obire)*; o. přítomen býti *coram n. praesentem n. ipsum adesse*; o. koho nenáviděti *suo nomine odisse alqm*; o. s kým mluvíti *coram agere cum alqo*; viděl jsem jej o. *praesens eum vidi*; o. koho znáti *alqm ipsum n. de facie nosse*; o. udatný *manu fortis*.
- osobnost**, v. „osoba“; = osobní vlastnost *natura, ingenium, mores*.
- osobovati**, v. „osobiti.“
- osočeni**, -ování, *criminatio*; *calumnia*; *invidia*.
- osočiti**, -ovati, koho *conflare invidiam alcui, adducere alqm in invidiam*, u koho n. před kým *in suspicionem adducere alqm alcui*.
- osoliti**, něco *sale condire alqd*.
- osopiti se**, na koho *aspere alqm appellare, increpare*; *aspere n. acerbius invehi in alqm*.
- ospalec**, *homo multi somni*.
- ospalost**, = dřímota *somni necessitas*; = ospalivost co choroba *veternus*; tp. *segnities; tarditas*.
- ospalý**, a) v jednotlivém případě *dormitans; somno gravis, somni plenus*; o. býti *dormitare*; b) co vlastnost *somniculosus*; tp. = nebedlivý *segnis, tardus, lentus*; adv. tp. *segniter, tarde, lente*.
- ospravedlnění**, -ování, *purgatio, excusatio*; *satisfactio*; = obhajování *defensio*; = sprostění *liberatio*; obyč. slovesem: k svému o. uvéstí něco *se purgandi n. excusandi causa dicere alqd*.
- ospravedlniti**, -ovati, a) koho = za spravedlivého vyhlásiti *purgare alqm (proti čemu de re alqā)*; *liberare alqm culpā*; = omluviti *excusare alqm de re alqā*; b) o. něco *excusare alqd*; 2) o. se *se purgare, se excusare, satisfacere*, u koho *alcui, z čeho de re alqā*; nemohl se z činu onoho řádně o. *non satis se de illo facinore purgavit*.
- ostarati**, v. „obstarati.“
- ostatek**, *reliquum*; v pl. *reliquiae*; často též *quod restat, quod reliquum est* neb adj. *reliquus*; o. peněz *pecunia reliqua*, o. senátorů *reliqui senatorum*; tělesné o. *corpus*; o., v o., k o., = ostatně, v. „ostatní.“
- ostati**, -ávati, 1) intr. a) = býti, trvati *manere, permanere*; b) = v jistém stavu ostati *manere*; ostane to tak *manet hoc; stat sententia, certum est*; ostanu ti vždy přítelem *semper tibi amicus ero, nunquam te amare desinam*; o. na svém *manere in sententia sua*; na tom ostane *stat mihi, certum est mihi*; ostali na tom, že . . = umínili si, v. toto a p. slova; c) = na místě trvati *manere, remanere*; doma o. *domi remanere*; d) = pozůstat *restare, relinquere, reliquum esse*; zvl. v bitvě o. *cadere, occidi, interfici*; 2) trans., o. koho n. čeho, v. „zanechati“; zimnice ho ostala *febris decessit, desuit*.
- ostáti**, v. „obstáti.“
- ostatní**, *reliquus*; v pl. *ceteri, reliqui*; adv. *ceterum, ceteris in rebus; ceteroquin*; = konečně *denique*; též větou *quod superest n. reliquum est*; o. není nikoho *reliquus nemo est*.
- ostávat**, v. „ostati“ a „bydleti.“
- ostaviti**, a) = zanechati *relinquere*; ost. v. „zůstaviti“, a „zanechati“; b) = opustiti, v. toto; c) o. dílo, práci, = přestati dělati *abjicere rem institutam*; vůbec *omittere, mittere alqd*.
- osten**, a) pův. = špičatý výrostek z kůry *aculeus*; = trn *spina*; = špička vůbec *spiculum*; zvl. = bodec k pobádání volů *stimulus*; b) tp. = pobídka *stimulus*; *incitamentum*; ostny svědomí *morsus n. stimuli conscientiae*.
- ostiniti**, něco *opacare alqd; umbram afferre rei alcui*.
- ostnatý**, *aculeatus; spinosus*.
- ostouzeti**, v. „ostuditi.“
- ostraha**, a) = péče o koho *cura*; b) = ochrana *praesidium*; ost. v. „péče“ a „ochrana.“
- ostrach**, v. „strach.“

ostrážiti, v. „ostrázi.“

ostrážitost, *vigilantia*.

ostrážitý, *vigil*; *vigilans*; velmi o. *pervigil*; o. pes † *canis vigilax*; tp. = bedlivý *diligens, vigilans*; adv. *vigilanter*; *diligenter*; méně o. *indiligentius*.

ostroch, *locus vallo munitus*; *valli*.

ostroha, v. „ostruha.“

ostroš, 1) pův. *acies*; = drsnatost *asperitas*; 2) tp. a) vzhledem k smyslům, α) = pernost *acrimonia*; β) o. očí *acies oculorum*, uší *ares acutae*, čichu *sagacitas (narium)*; b) v ohledu duševním: o. mysli, rozumu, vtipu *acies n. acumen mentis, ingenii*; *subtilitas iudicii*; v. též „ostrovtip.“

ostrouhati, něco *abradere alqd*.

ostrov, *insula*.

ostrovan, *insulanus*.

ostrovid, *crocodilus*; = rys *lynx*.

ostrovtip, -nost, *acumen n. acies ingenii*; *ingenium acutum n. acre*; *subtilitas*.

ostrovtipný, *acutus, acer*; *perspicax*; o spisovatelích a p. *subtilis*; o. býti *acute cogitare*; adv. *acute, acriter*; *subtiliter*.

ostrozraký, *oculbrum acie valens*; *acute cernens*; o. býti *acute videre*; *oculorum acie valere*.

ostruha, *calcar*, obyč. v pl. *calcaria*; koně na o. vzíti *calcaria subdere n. subicere equo, equum calcaribus concitare*.

ostružina, -i, n. ostružinový keř *rubus*.

ostrý, 1) pův. *acutus*; na obě strany o. *anceps*; = špičatý *acutus*; *fastigatus*; 2) tp. a) vzhledem ke smyslům: α) o chuti a čichu *acer, acutus*; β) o zraku *acer, acutus*; o. oko *oculi acres n. acies oculorum*, míti *acute videre*; b) vzhledem k duševným darům: *acer*; o. rozum *acumen ingenii, acies mentis*; c) = přísný *severus, acer* (na př. rozkaz *edictum, imperium a p.*); = příkrý *acerbus*; *asper*; ostro n. z ostrá v. adv.; d) = prudký *vehemens, asper, acer*; o. zima *frigus acerbum*; adv. tp. a) o smyslech *acriter, acute*; ostře n. z ostrá pohlednouti na koho *acriter intuēri alqm*, na vše strany o. hleděti *in omnes partes aciem oculorum intendere*; b) v ohledu duš. *acriter*; *acute, subtiliter*; c) = přísně *severe, acriter*; *acerbe*; = prudce *acriter*; *graviter (accusare alqm)*.

ostřehač, v. „strážce.“

ostři, *acies*; o. oštěpu *cuspis hastae*.

ostřici, ostřihati, čeho a) = opatrovati *custodire, asservare alqm n. alqd*; *in custodia habere alqm*; tudíž tp. což bůh o. rač *dii meliora! quod abominor*; o. koho od koho n. čeho *avertere alqd ab alqo*; b) = zachovati *servare, observare* (na př. *legem, officium, praeceptum*); 2) o. se čeho *cavere ab alqo, koho alqm*.

ostřihnouti, ostřihati, něco *circumcidere alqd*; = oholiti *tondere (barbam, capillos)*.

ostřiti, něco a) pův. *acuere alqd*; b) tp. vtip, rozum a p. *acuere, exacuere (mentem, ingenii aciem)*; vtip si na kom o. *ludere, ludibrio habere, ludificari alqm*; uši o. *ares erigere*.

ostřiti, něco čím *velare alqd re alqa*.

ostříž, * *falco n. accipiter*.

ostřížek, *segmentum*.

ostuda, a) = ostouzení se s kým *vexatio; negotium, molestia*; b) = hanba *dedecus; infamia*; něco dělá komu o. *alqd est alcuī dedecori, infamiae, pudori*; o. komu dělali *infamiam n. maculam aspergere alcuī*; k naší o. *cum nostra ignominia, per nostrum dedecus*.

ostuditi, ostouzeti, a) = stud ným učiniti *refrigerare*; b) o. něco, koho = oškliviti *fastidire alqd*; *alqd mihi est fastidio n. taedio*; zvl. = osočiti, v. toto; o. se *fastidium creare n. afferre; exosum fieri*; to se mi již ostudilo *taedet me ejus rei*; o. se s kým *multum molestiae n. laboris in alqo exhaustire*.

ostudnost, a) = hanebnost *turpitudine*; b) = mrzutost *molestia, labor*.

ostudný, a) = ostudu dělající, hanebný *turpis, flagitiosus, infamis*; b) = mrzutý, nepříjemný *molestus, ingratus*.

ostuzení, ostuzování, opiš slov. ostuditi.

ostydnouti, vystydnouti, *refrigerari*.

ostydnouti, komu, v. „zoškliviti se.“

ostýchání (se), a) = štítění se *fuga (rei alcs)*; b) = bázeň *verecundia; pudor; timiditas*; bez o. *audacter; libere*.

ostýchati se, čeho a) = štítiti se *abhorre, refugere a re alqā*; práce se o. *laborem fugere, fastidire*; b) = báti se *vereri alqm n. s inf.*; *pavere, timere alqd*; *verecundari (facere alqd)*; neostýchati se, též *non dubitare n. non me pudet (alqd facere)*; ostýchám se to říci *hoc dicere mihi verendum est*.

ostýchavost, v. „ostýchání.“

ostýchavý, *timidus; verecundus*; adv. *timide; verecunde (verecundius (scribere a p.))*.

osud, a) = co vůbec neodvolatelně usouzeno *fatum*; o. boží *consilium divinum*; osudem božím, též *divinitus*; osudem se to stalo *ita in fatis fuit*; jest to můj o., že . . . *fato meo fit, ut . . .*; b) = soujem rozličných poměrů člověka n. lidí vůbec *fortuna; sors; res*; zlý o. *fortuna adversa*, šťastný *fortuna secunda n. prospera*; o. celé obce svěřuje se komu *summa res publica committitur alcuī*; c) = jednotlivý šťastný n. nešťastný případ *res, casus, eventus n. eventum*; zvl. = šťastný o. *fortuna*, zlý o. *casus adversus*; zlým o. postižen býti *acerbo casu conflictari*;

osudy něčí *quae alicui acciderunt*; též *tempora*; *conditio*.
 osudí, = nádoba vůbec *vas*; zvl. *urna*; *amphora*.
 osudný, *fatalis*; = nešťastný *perniciosus*.
 osušiti, něco *siccare*; slzy o. *lacrimas detergere*; o. se *siccari*, *arescere*.
 osvědčovati, v. „osvítiti.“
 osvědčení, -ování, *testificatio*; o. sepsané *litterae*, *tabulae*, ústně *declaratio*, *professio*; ost. opiš slov. násl.
 osvědčiti, -ovati, něco, a) = svědky dokázati *testari alqd*; v. „dosvědčiti“; b) = svědectví o čem vydati *testimonio confirmare*, *testificari alqd*; *testari*, *affirmare*, *confirmare alqd* n. *factum esse alqd*; o. písemně něco *litteris firmare* n. *testari alqd*, přísahou *jurejurando (interposito) alqd firmare*; c) = na jevo dáti, dokázati *prae-stare (fidei alicui věrnost komu, virtutem udatnost, benevolentiam přízeň a p.)*, v. též dole 2) b); 2) o. se, a) = oznámiti *dicere*, *profiteri*, *affirmare*, *prae se ferre alqd*; b) o. se (spolehlivým a p.) *probari (alicui)*; často *esse*: osvědčil se tak opatrným *tantā fuit diligentia*, velice vytrvalým *magnā fuit constantia*.
 osvěta, a) pův. = světlo *lux*; b) tp. = vzdělanost *humanitas*; *doctrina*, *eruditio*.
 osvětlení, = osvětlování *illustratio*; = světlo *lux*.
 osvětliti, něco *illustrare*, *collustrare alqd*.
 osvěžiti, *recreare* n. *reficere alqd*, *alqm*.
 osvěžeti, *animum relaxare*.
 osvicení, a) = osvětlení, v. toto; b) tp. *doctrina*, *eruditio*.
 osvicenost, *ingenium atque doctrina*.
 osvit, *diluculum*.
 osvititi, osvěcovati, něco a) pův. *illustrare*, *collustrare alqd*; b) tp. o. rozum, mysl *ab animo quasi caliginem dispellere*; obyč. *mentem fingere* n. *conformare*; osvicený člověk *doctus homo*; osvicený věk *tempora erudita*, rozum *mens exulta*, *humanitas politior*.
 osvoboditel, *liberator (vlasti patriae)*.
 osvoboditi, koho (od) čeho a) vůbec *liberare alqm (a) re alqa*; *levare alqm* (na př. strachu, nepříjemností a p. *metu*, *molestiis* etc.), před nebezpečenstvím *eripere alqm e periculo*; město obležené o. *obsidione liberare urbem*; b) zvl. a) o. koho od čeho *gratiam facere alicui rei alcs*, od daní a p. *de vectigalibus eximere alqm*, od služby vojenské *militiae vacationem alicui dare*; tudíž: osvobozen *liberatus*, *liber*, *solutus (a re alqa)*, od daní *immunis*; býti o. *vacare re alqa*; β) o. koho = svobodu dáti komu *e servitute in libertatem restituere* n. *vindicare*, *servitute liberare alqm*; γ) = soudu zprostiti koho

absolvēre, *liberare alqm (crimine)*; 2) o. se *se liberare*, *se in libertatem vindicare*; = sprostiti se čeho, v. toto.
 osvobodzeni, *liberatio* (na př. *culpa* etc.); o. obležených (= pomoc) *subsidium*, *auxilium*; zvl. o. od daní atd. *immunitas*, od služby vojenské *vacatio militiae*; zvláštní o. *beneficium* n. *donum singulare*; * *privilegium*; o. z moci otcovské a p. *missio*; o. před soudem *absolutio*; ost. v. slov. „osvoboditi.“
 osvojení, opiš slov. násl.
 osvojiti, sobě něco *alqd suum facere* n. *in suum usum convertere*; (= pro sebe žádati) *vindicare sibi alqd*, bezprávně *arrogare* n. *sumere sibi alqd*; *in se transferre alqd*; *occupare alqd*; tp. o. si něco (učení) *scientiā alqd comprehendere*; zásobu slov si o. *vocabulorum copiam tenere*; o. sobě smýšlení něčí *animum alcs sibi induere*.
 osyka, *populus*; úsloví: jako o. se třásti * *toto corpore tremere*.
 osykový, *populeus*.
 osypati, něco čím *circumfundere alqd alqa re*; zvl. město valy o. *munire* n. *operibus et munitionibus cingere urbem*; o. se někde *locum munitionibus sepire*, *castra in loco alqo communire*; tp. dary koho o. *donis alqm cumulare*; o. se okolo někoho *circumsistere alqm*, okolo čeho *cingere alqd*.
 ošáliti, koho *fallere*, *decipere*, *in fraudem inducere alqm*, oč *fraudare alqm re alqā*; též *circumscribere alqm*.
 ošatiti, koho *vestire alqm*.
 ošemetník, *homo fraudulentus* n. *dolosus*.
 ošemetnost, *animus subdolos*; důr. *fraus*, *dolus (malus)*.
 ošemetný, *falsus*, *fallax*; *fraulentus*, *dolosus*; *perfidus*; adv. *falso*, *fallaciter*; *per fraudem*, *dolose*; o. nakládati s kým *dolos struere alicui*.
 ošetření, *cura*.
 ošetřiti, -ovati, *curare*, *fovēre alqm*, *alqd*, zdraví své *valetudini servire*; o. se *corpus curare*.
 ošiditi, v. „ošáliti.“
 ošklebiti se, na koho * *subsannare alicui*.
 ošklivení, v. „ošklivost.“
 oškliviti, a) něco komu *fastidium alcs rei creare* n. *movēre alicui*; *alcs animum ab alqā re avertēre*; b) koho komu *alcs odium alicui conciliare* n. *in alqm concitare*; 2) o. si něco, oškliví se mi něco *fastidire alqd*; *alqd est mihi fastidio* n. *taedio*, *taedium rei alcs me capit*, *taedet me rei alcs*.
 ošklivost, a) nechut *fastidium*, *satietas (rei alcs)*; *taedium*; s o. *fastidiose*; o. míti k čemu, nad čím, = oškliviti si něco, v. „oškliviti“; v o. míti něco *detestari alqd*,

animus a re alqā abhorret, koho *aversari*, *abhorrere*, *detestari alqm*, in *summo odio habere alqm*; vzítí koho v o. *odium in alqm concipere*; v o. uvéstí koho u koho n. *komu alcs odium in alqm concitare*; b) = šerednost *deformitas*.

ošklivý, a) = nechuf vzbuzující *fastidium creans n. afferens*; *foedus*, *odiosus*, *teter* (o. býti *taedio esse, taedium creare*); důr. *detestandus n. detestabilis*; zvl. jest mi ošklivo *nauseo*; b) = šeredný *deformis*, *foedus*, *turpis*; tp. *turpis*; *foedus*; adv. *foede, turpiter*.

oškrabati, *abradere*.

oškubati, ptáka *avi pennas eripere*.

ošlechtiti, *exornare alqd*; o. osobách též *nobilitare alqm*.

oštědřiti, koho čím *largiri alcuī alqd*.

oštěp, *hasta*; *lancea*; lovecký o. *venabulum*, házečí *jaculum*; *telum missile*, krátký *pilum*.

oštěpiště, *hastile*.

oštěpiti, strom *arborem inserere*.

oštěpník, *hastatus* (*miles, eques*).

ošumělý, *tritus, obsoletus* (zvl. o šatech; *obsoletus* též o osobách).

otáčení se, *conversio*.

otáčeti, v. „otočiti.“

otálavost, *cunctatio*; *tarditas*.

otálavý, *cunctabundus*; *tardus, cunctans*; adv. *tarde, cunctanter*.

otáleč, *cunctator*.

otálení, -ování, *cunctatio, tergiversatio*; *mora*; *dilatatio*.

otáletí, *cunctari*; *morari, cessare*, o. s čím, přelož inf., na př. s odjezdem *proficisci*.

otáti, *solvi, liquescere*; tp. = spraviti se se *reficere, se recreare*.

otázání, -ování, *interrogatio*; bez o., opiš rčením *non interrogare* etc.

otázati, -ovati se, koho nač n. čeho, o čem *interrogare alqm alqd n. de re alqa*; *quaerere alqd ex algo*; o. se boha nějakého, jako *Apollina a p. consulere (Apollinem)*, *sciscitari (deos)*.

otázka, *interrogatio*; o., která může býti příčinou bádání vědeckého *quaestio*; o. sporná v soudní rozepři a p. *causa, res controversa, quod cadit in controversiam*; nastává o., jest o. *quaeritur*, též *quaestio est* (toto však obyč. s dodatkem *magna, difficilis, obscura a p.*); o. udělati, učiniti, vydati, podati *quaestionem ponere, proponere, instituere*, na koho v. „otázati se“; činěna jest jemu o. *quaesitum est ex illo*; na o., k o. odpověditi *ad interrogata respondere*, komu *interroganti alcuī respondere*.

otcobijce, *otcevrh, parricida*.

otcovský, a) = otcí patřící *patrius*; o. město

(*urbs*) *patria*; b) = otcí slušící *paternus*; o. jméno *nomen patris n. paternum*; o. srdce *animus paternus n. patrius*; o. statek *res paterna*; *bona paterna*; o. pódíl *patrimonium*; adv. *otcovsky*, po *otcovsku patris instar, ut parens*; *more n. animo paterno*.

otcův, gen. *patris*.

otčím, *vitricus*.

otčina, *patria*; v o. = doma *domi (nasci povstati)*.

otec, a) vůbec *pater*; = rodič *parens*; o. čelední *pater familias*; o. nemající, v. „sirotek“; za o. býti komu *patris loco esse alcuī*; jako o. etíti koho *alqm in parentis loco colere*; b) v širším smyslu = původ rodiny *auctor generis n. gentis*; tudíž pl. *otcové a) = předkové patres, majores*; k otcům jíti *vitā decedere, mori*; β) = *otcové a volenci patres conscripti*.

otěci, = opuchnouti, v. toto.

otěhotněti, *gravidam fieri*.

otěhotniti, *gravidam reddere aliquam*.

otěkati, a) trans. *circumfluere alqd*; *circumfundi alcuī rei*; *cingere alqd*; b) intr. = opuchnouti, v. toto.

oteklina, *tumor*.

oteklý, *tumidus, turgidus*.

otemniti, v. „zatemniti.“

otep, otýpka, *fasciculus*; *manipulus*; otepě slámy *fascies stramentorum*.

otepliti, něco *calefacere alqd*; o. se *calescere, incalescere*.

otesati, něco *circumcidere alqd*.

otevřenost, tp. o. srdce *animus apertus*.

otevřený, 1) pův. *apertus*; *patens*; o. býti *patere*; zvl. a) o ústech a p. *hians, apertus*; b) o listu = nezapечатěný *non obsignatus*, = rozпечатěný *resignatus, apertus*; 2) tp. a) o místnostech = širý *patens, apertus*; (o. krajinou *locis patentibus n. apertis*); = neopevněný *non munitus*; b) = upřímný *apertus, simplex, ingenuus*; člověk o. srdce *homo apertus* etc.; c) o. hlava *ingenium docile*; adv. tp. = upřímně *aperte, ingenue*.

otevřítí, otvirati, něco 1) pův. *aperire*, = odemknouti *recludere, reserare alqd* (na př. *fores, domum* etc.); = přistupným učiniti *patefacere alqd*; otevřen býti *patere*; 2) dílem tp., ve rčeních: a) list o. *epistolam solvere, aperire, resignare*; dle římského způsobu též *linum incidere*; b) knihu o. *librum evolvere*; c) cestu sobě o. *viam aperire, munire, pandere*; též tp.: k němu cesta o. *aditum patefacere ad alqd*; d) ruku o. *digitos porrigere*; otvírá se komu dráha k čemu n. čeho *datur alcuī spatium alcs rei*; e) hubu, ústa o. os *aperire*; *hiare*; bál se huby o. *hiescere non audebat*; s otevřenou hubou *hians*;

ore aperto; f) oči o. *oculos tollere*; oči něčí jsou o. na koho *intueri alqm*; oči komu o. *meliora docere alqm*; *facere ut alqd rectius judicet; errorem eripere alqui*; oči se mi otvírají *jam rem perspicio, omnia clara mihi fiunt*; g) srdce komu o. *animum suum alqui aperire; quid sentiam alqui aperire, retegere*; 3) o. se se *aperire, patefieri*; = pukati, o zemi atd. *dehiscere; discedere, patefieri (terra dehiscit, patefit)*, jindy: *rimas agere*; o květu *efflorescere*; o poli *patescere*.

otěž, *habenae, lorum*; o. pustiti (koni) *habenae remittere, natáhnouti adducere*; tp. žádostem o. pustiti *cupiditates non coherere, cohibere*.

otirati, v. „otřítí.“

otisk, = obraz *imago expressa*; o. knihy * *exemplar typis exscriptum*.

otisknouti, něco *exprimere alqd* (na př. *in cera*); pečet o. *sigillum in cera imprimere*; knihu o. * *librum typis exscribere*; dáti o. * *librum typis exscribendum curare*.

otlouci, otloukati, něco *decutere alqd* (na př. makovice holí *papaverum capita baculo*); v uši komu co o. *objicere, exprobrare alqui alqd*.

otočení, otáčení, opiš slovesem; o. se *versio; circumactus*.

otočiti, otáčeti, a) o. něco něčím *circumplacare, involvère alqd re alqa; redimère alqd re alqā*; b) o. něco = obrátiti *convertère, circumagère alqd*; c) = obklíčiti *circumdare, cingère alqd re alqa*; 2) o. se a) = oviti se se *convertère*, (o bezživotných věcech) *circumagi n. se circumagère, versari, volvi, volutari*, do kola *in orbem*; země okolo osy se otáčí *terra se circum axem convertit et torquet*; oběžnice okolo slunce se otáčejí *planetae circa solem feruntur*; b) = obrátiti se se *convertère*; (o vojinech) *converti*, (o jezdcích) *circumagère equos*; c) otáčeti se = pilně pracovat *festinare*.

otok, *tumor*.

otrap, v. „trápení.“

otrava, v. „jed.“

otravce, *veneficus*.

otrávení, a) co jednotlivý čin, opiš slovesem: „otrávití“; otrávením zemfiti *veneno sumpto perire*; b) = otravování *veneficium*.

otrávití, koho, (jedem) *veneno necare n. absumere alqm*.

otrhaný, *pannosus*.

otrhati, něco (ovoce) *avellere, decerpere alqd, (listi) stringere*.

otrlost, v. „otužilost.“

otrlý, v. „otužilý.“

otrocký, *servilis*; adv. otrocky, po otrocku *serviliter; servilem in modum*; o překladu a p. *nimis presse*.

otroctví, *servitus; conditio servitutis*; do o. prodati (zajatce) *sub corona vendere (captivum)*; v o. uvést *asserere alqm in servitute*; v o. žiti, v. „otročiti“; z o. vymoci koho *in libertatem vindicare alqm*; v o. koho držeti *alqm servitute oppressum tenere*.

otročiti, *in servitute esse, servitute servire*; o. komu *servire alqui*.

otročník, *venalicius; mango*.

otrok, (vůbec) *servus*, (co majetek a zboží) *mancipium*, (co sluha) *puer, pedisequus*, (co čeledník) *famulus*; (o. v domě narozený) *verna*; otroci na prodej, zvl. mladí *venales (Asiatici)*; někoho otroka n. otrokem udělati *asserere alqm in servitute*; o. býti, v. „otročiti“; o. někoho býti *servire alqui*, tp. žádosti *servire cupiditatibus, libidinum servum esse*.

otrokář, v. „otročník.“

otrokyně, *serva*, též *ancilla*.

otruby, pl. *furfur*.

otřas, v. „otřesení.“

otřásti, otřásati, a) = třesením pohybovati *quatere, dūr. quassare; concutere alqd*, toto též tp.; b) = třásti: o. ovoce *decutere poma etc.*; 2) o. se, (o zemi a p.) *tremere, (dūr.) contremiscere*; též *movère n. ingenti motu concuti*; o. se (o osobách) *cohorrescere, se concutere*; tp. o. se (= ne dbati na kárání) *monita parum curare, mox oblivioni tradere*.

otřelý, o šatu, v. „ošumělý“; tp. o. smělost *audacia, impudentia*.

otřesení, opiš slov. „otřítí.“

otřepati, něco *decutere, excutere alqd*; prach ze šata o. *vestem excutere*; zvl. part.: otřepaný, tp. *tritum, contritum; pervulgatus, pertritum*; též *decantatus (fabulae)*; o. pravidla *omnium communia et contrita praecepta*; o. věci *res pervulgatae n. vulgi rumoribus exagitatae*.

otřesení, *quassatio, conquassatio*; o. země *subitus et brevis motus terrae*; tp. *motus* (na př. *reipublicae a p.*).

otřítí, otirati, něco *abstergere, detergere alqd* (na př. *cruorem, oculos, mensam*); vůbec *purgare alqd*; o. si ruce *manus tergere n. sibi extergere*; tp. o. se o koho *laccessere n. vexare alqm*.

otupělý, *obtusus (vigor animi, homo)*; „tupý.“

otupěti, *hebescere; hebetem fieri, hebetari*.

otupiti, něco *retundere* (na př. *gladium*); *hebetare*; tp. *obtundere, hebetare alqd*.

otužilost, *patientia, duritia*.

otužilý, *duratus*; o. býti k čemu *obduruisse contra alqd*; vojsko o. *exercitus omnium rerum patientia duratus*; o. mysl *firmitas et robur animi*.

otužiti, -ovati, něco pův. i tp. *durare alqd*;

tp. *firmare, confirmare alqd*; mládež o. *adoleſcentiam in labore patientiaque corporis exercere*; o. se se *durare*, proti čemu *ad alqd*, práci *labore*; k vytknutí snahy a úmyslu = chtítí se o. *duritiae se dare, labori ac duritiae studere*.

otvíratí, v. „otevřítí.“

otvor, = díra *foramen*; = puklina *rima*; = průchod *exitus, aditus*; o. ve zdi *fenestra*; = ústa *os*; o. udělati v čem *aperire, recludere, patefacere alqd*, (vrtáním) *perforare alqd*; o. mítí *apertum esse, patere*.

ou . . na počátku slov v. ú

ovad, *oestrus*.

ovanouti, *afflare alqm*.

ovařítí, něco *decoquere alqd*.

ovázati, něco čím *circumligare alqd alcuí n. alqd re alqa*; *redimire alqd (sertis = ověňčiti)*.

ovce, *ovis*.

ovčácký, v. „pastýřský.“

ovčák, *ovium custos*; *opilio*.

ovčí, *ovillus*.

ovčín, -inec, *ovile*.

ovdovělý, *viduus*.

ověňčiti, koho *coronare alqm, coronam imponere alcuí*; o. něco *redimire alqd sertis*; ověňčen vavřínem *laureatus*.

oves, *avena*.

ověsiti, něco něčím (pro okrasu) *ornare alqd re alqā*, = potáhnouti *obducere*.

ovesný, *avenaceus n. gen. avenae*.

ovětrati, něco ačr *exponere alqd*.

ovinouti, něco v. „ovázati“; tp. o prst by ho *ovinul nihil est illo tractabilis*.

ovivati, v. „ovanouti.“

ovládatel, v. „vládce.“

ovládati, ovládnouti, koho, něco *imperare alcuí, coercere, imperio tenere n. in potestate habere alqd, alqm*; v. „vládnouti.“

ovlažněti, *tepscere*.

ovlažniti, *tepefacere*.

ovlhlý, *humidus*.

ovlhnouti, *madescere*.

ovoce, (vůbec každý požitok země) *fructus*; o. nesoucí *fructuosus*; zvl. = úroda stromu *poma (orum)*; (jednotlivý plod) *pomum*; tp. a) = užitek *fructus*; *utilitas, commodum*; b) = výsledek, přelož slovesy *proficisci, nasci, oriri ex alqa re*.

ovocný, a) = na ovoce: o. zahrada *pomarium*; b) = ovoce nesoucí: o. strom *arbor frugifera n. pomifera*; *pomus*.

ovrhnouti, něco čím *inijicere alqd rei alcuí, interlinere alqd re alqa*.

ovšednělost, *vulgaris ratio*.

ovšednělý, tp. *vulgaris*; *quotidianus, pervulgatus*.

ovšedněti, *vulgari*; *increbrescere*.

ovšedniti, *vulgare, pervulgare alqd*.

ovšem, adv. a) = docela, úplně, v. tato; u adj. k zvýšení vlastnosti klade se lat. superl. (člověk o. lehký *homo levissimus*); b) tvrdící = zajisté *sane, haud dubie*; v odpovědi též *certe, ita*; o. že *scilicet, videlicet; nimirum*; c) připouštěcí = *arci quidem*; často pobočnou větou připouštěcí, počínající od conj. *quamquam, etsi*: bylť o. bohat, nebyl však přece s to . . *quamquam dives erat, non potuit . .*

ozábnouti, *perfrigescere*; *frigore rigere*; úd těla ozábně *membrum vi frigoris amburitur*; ozáblý *praeustus*.

ozářiti, něco *collustrare, illustrare alqd*.

ozbroj, *armatura*; *arma (orum)*.

ozbrojenec, (*miles*) *armatus*.

ozbrojení, = ozbrojování, opiš slov. „ozbrojití“; = ozbroj, v. toto.

ozbrojiti, koho, čím *armare alqm re alqa*; *arma praebere alcuí, armis instruere alqm*; vojsko o. *exercitum comparare, instruere, armare*, loď *naves armare, ornare*; zvl. part. ozbrojený *armatus, instructus, paratus*; vojsko o. *exercitus instructus*; lehce o. *levis armaturae*; ozbrojená loď *naves instructae et paratae*; o. se se *armare*; *arma capere, armis se instruere*.

ozdoba, 1) pův. *ornatus, ornamentum*; = čestný odznak *insigne*; o. hlavy *ornamentum capitis*; ozdoby ženské *mundus muliebris*; 2) tp. = okrasa *decus*; o. řeči *ornatus n. ornamenta orationis*; zvl. o výtečných mužích a p. *lumen, laus*.

ozdobiti, něco *exornare, ornare alqd*; *decori n. ornamento esse rei alcuí, koho honestare alqm*.

ozdobnost, *ornatus, elegantia*; *venustas*.

ozdobný, *ornatus, elegans*; *venustus*; o řeči též: *comptus, politus*; o. písmo *litterae compositae*; adv. *ornate, eleganter*.

ozdravěti, ozdrávnouti, *convalescere*; e morbo *recreari*.

ozimiti se, *frigus ingruit*.

označiti, něco *notare, signare alqd*; *notam n. signum apponere rei alcuí*; potupným jménem *triumviratu* něco označiti *tristi triumviratus nota insignire alqd*, důr. *inurere alcuí (rei) tristem triumviratus notam*, též *inurere alqm tristi triumviratus notā*.

oznak, *imago, signum*.

oznámení, (vůbec) *significatio*; = udání *indicium*; (veřejné, úřední) *promulgatio*; též *pronunciatio*; o. budoucích věcí *praedictio*; = co oznámeno, (úředně) *edictum*, = rozkaz *imperium*.

oznámiti, vůbec *notum facere, vulgare, in vulgus edere n. proferre alqd*; *nunciare alqd*; = vdati *indicare*; (veřejně) *pronunciare*; (prorocky) *canere*; o. zákon *legem promulgare, nřízení edicere n. edictum proponere, pochod iter pronunciare*;

zvl. o. komu co, = říci *aperire, indicare, exponere, narrare alicui alqd*, = zpravití koho o čem *certiorem facere alqm de re alqa, docere alqm alqd*, = ohlásiti komu co *deferre n. referre alqd ad alqm*, (*ad senatum, ad consilium*), = zdělití *communicare alqd cum alqo*; úmysl, myšlení svá o. *animum aperire, dicere quae sentias*; o. komu, aby . . . *denuntiare alicui, ut etc.*; 2) o. se = dáti se znáti *alicui quis sim, aperio*.

oznati se, s čím *cognoscere alqd, scientiam n. notitiam rei alcs sibi comparare*, s kým *notum n. familiarem fieri alicui, venire in notitiam alcs*.

oznobiti se, v. „ozábnouti.“

ozvati se, ozývati se, = odpověditi *respondere*, proti čemu, k čemu *obloqui, resistere, repugnare (alicui rei)*; ozývati se, (jako ozvěna) *vocem reddere, voci respondere; resonare*; vzkol se o. *circumsonare*.

ozvěna, *vox reddita; sonus relatus*.

ozývati se, v. „ozvati se.“

ožebraditi, koho *ad rerum omnium inopiam redigere, bonis evertere alqm*.

ožehnouti, v. „opáliti.“

oželeti, něčeho, něco, = opykati *deplorare alqd*; = přestati želeť *oblivisci rei alcs*; *superare alqd*; ještě jsem toho neoželel *adhuc me pungit illa res*; nemohu toho o. *acerbissime id fero*.

oženiti, koho *aliquam alicui in matrimonium dare n. collocare*; o. se *uxorem ducere*, s kým, za koho *ducere aliquam in matrimonium*.

ožiti, *reviviscere; in vitam redire*; tp. v. „okřáti.“

oživavý, *ruminans*.

oživiti, koho *animare alqm*, oživený *animatus*; znovu o. koho *vitam reddere alicui*; tp. = udržovati *sustinere, sustentare*, = čilým činiti *excitare, erigere*; c. naději něčí *ad spem erigere alqm*.

oživnouti, v. „ožiti.“

ožralec, *homo ebriosus*.

ožralství, *ebriositas*; = opilost *ebrietas*; v o. *ebrius*.

ožralý, *ebrius*.

ožrati, něco *circumrodere alqd*; o. koho, v. „opiti.“

P.

Paběrek, zvl. pl. paběrky *reliqua (orum), reliquiae; quod superest*; = sbírání klásků *specilegium*.

paběrkovati, *specilegium facere*, tp. * *omissa colligere*.

páčiti, tp. = ceniti a p. *aestimare alqd*; počet Germanů páčí se na 40000 *Germani arbitrantur ad XL. millia*.

pád, a) pův. *casus, lapsus*; v p. = padaje *labens*; b) = úpadek, zničení *ruina; excidium*; = neštěstí *casus adversus; incommodum*; p. Troje *excidium Trojae*; p. vzítí, ku p. přijítí *incommodum accipere, dūr. perire, interire*.

padání, v. předch.

padati, v. „padnouti.“

padělati, něco a) = dělati něco po kom *imitari alqm re alqa* (p. podpis něčí *chirographum alcs imitari*); *imitando exprimere n. effingere, assimilare alqd*; b) zvl. podvodně: *corrumpere (tabulas publicas)*; peníze p. *numos adulterinos percutere*; padělaný *adulterinus*.

padesát, *quingenta*; po p. *quingeni*.

padesátiletý, *quingenta annos natus*; *quingenta annorum*.

padesátkrát, *quingages*.

padesátý, *quingagesimus*.

paděti, *cursu tendere, contendere; currere, irrumpere (abs.)*; napřed p. *praecurrere*.

padlý, v. „padnouti.“

padný, *gravis*; p. důvod *argumentum grave n. firmissimum*; adv. *graviter*.

padnouti, padati, a) pův. *cadere*, (padati) *labi*; často pro důraz složeninou *decidere, delabi (ex arbore, ex equo), deferri*; Nil padá s vysokých vrchů *Nilus praecipitat se ex altis montibus*; = vpadnouti *incidere (in foveam), illabi (mari)*, o řece = vtékati, v. toto; = upadnouti, tp. *incidere (in morbum), delabi (in vitium)*; nechatí něco p. *mittere, amittere alqd (ex manibus)*; sníh padá *ningit, nives cadunt*, mlha *nebulae desidunt*; b) zvl. dílem tp. α) ve řeči: kostky padly *alea jacta est*, p. komu k nohám *ad pedes alcs se prosternere, projicere, provolvere*; los padl na něho *ejus sors excidit, ejus prima fuit sors*; p. komu okolo krku *invadere in collum alcs*; β) padati = hyznouti, (o zvířatech) *mori, perire*; γ) v bitvě p. *in acie cadere*; padlí nepřátelé *hostes qui ceciderunt*; podobně tp. o říši *dilabi, collabi*, o městech = vybojovánu býti *expugnari, capi, deleri*: Troja padla *Troja expugnata, deleta est*; δ) p. komu do rukou *in manus n. in potestatem alcs venire n. incidere*; do oka p. = zřejmým býti, v. toto a p.; hlasem p. *vocem remittere*; ε) p. ve při *causa cadere, litem perdere*; ζ) = men-

šiti se, opadávati *minui, imminui; decrescere*; voda padá *undae recedunt*; cena obilí padá *annona levatur, frumentum fit levior*; η) podezření padá na něho *suspicio cadit in n. pertinet ad eum*, vina culpa *confertur in eum*; δ) úsloví: padni co *padni utcunque se res habet; utcunque res ceciderit; utique*; ι) neosobně: padlo mi něco nějak *agitur mecum (bene, male)*, po vůli *ex voto mihi alqd succedit, ad voluntatem fluit*.

padouch, *homo sceleratus, nefarius; scelus*.

pahejl, *truncus*.

pahorek, pahrbek, *collis*; = návrší, mohyla *tumulus*; vzhledem k úbočí *clivus*.

pahorkovátý, *clivosus; tumulosus*.

páchání, opiš slovesem.

pachatel, *auctor facinoris; qui facinus commisit*.

páchati, v. „spáchati.“

páchnouti, *olēre, redolēre*, čím *alqd*.

pachole, *puer*.

pacholetský, *puerilis*.

pacholetství, *pueritia*; za našeho p. *pueris nobis*; od p. *ab adolescentulo*, (o více osobách) a *pueris, ab adolescentia*; vůbec a *pueritia*.

pacht, atd., v. „nájem.“

pachtiti se, *labore confici, desudare (in re alqa)*; v. též „dychtiti“; p. se po čem *sectari (praedam)*.

pak, adv. a) o čase *tum*, = na to *deinde, post, dūr. tunc*; b) k naznačení případu n. podáníky, větami: *quod si ita est n. quae si ita sunt; quod si acciderit*; c) co přechod k jiné myšlence *autem; vero*; již p. *jam vero*; tento p. *qui*; d) v otázce příklonným *nam (quisnam, ubinam)* n. (zvl. k naznačení nevole a podivení) *tandem*; čeho p. se obáváš *quid tandem vereris?* co p. jest to *quidnam est?*; e) p. předce u *imperat. quin s imperat.* (řekni to p. přece jedním slovem *quin tu uno verbo dic*).

paka, pův. *vectis*; tp. = pohnůtka *stimulus*, = důvod *causa*.

pak li, pak-liže, *konj.*, často u spojení s „ale“ *sin, sin antem, si vero*; p. ne *si non, si minus, si aliter*; ost. v. Gramm.

pakostnice, *dolor (n. dolores) articulorum n. artuum*; trpí velice p. *artus ejus valde laborant*.

palác, *castellum*, (na výšině) *arx*; též *turris* (vysoké stavení), *insula* (stavení veliké od jiných oddělené); = velkolepý dům *domus ampla*; zvl. královský p. *domus regia*, též pouze *regia*; *domicilium regis, aedes regiae*; v spojitě řeči dostačuje někdy *domus*.

palaš, v. „meč.“

palati, čím *vibrare, jactare, torquere alqd*.

palcát, *clava*.

palcivost, *aestus; fervor*.

palčivý, *fervidus, ardens*.

palec, *pollex*, též *digitus, pollex*; co míra *digitus; pollex*; na p. tlustý *crassitudine digiti pollicis*, široký *latitudine digiti pollicis*.

palice, *clava*.

palič, atd., v. „žhář“ atd.

páliti, a) pův. o ohni *urere, adurere, slunce páíí sol urit, též torret*; b) p. něco *cremare alqd*; voskové svíčky p. *cereis uti*; p. a pleniti *ferro ignique vastare*.

palivo, = dříví *lignum n. pl. ligna*; též *alimenta ignis*; p. snášeti *lignum petere*, o vojíněch *lignari*; rozešli se do lesů pro p. *lignationis causa in silvas discesserunt*.

palma, *palma* pův. i tp.

palmový, p. ratoleš, p. strom, v. předch.; p. les n. háj *palmetum*.

palouk, *locus herbidus*, = louka, v. toto.

paluba, *constratum (navis)*; † *stega*; = chodby mezi lavicemi veslařskými *fori*; loď s p. *navis constrata*.

památka, a) abstr. = upomínka *memoria; recordatio*; na p., pro p. nač * *ad n. ob memoriam rei alcs*, též rčením *ut ea res monumento sit, monumenti causa*; pro p. na místo to *ad memoriam loci recolendam*; trvalá p. *memoria diuturna*; v p. zachovati něco *memoriā tenere alqd n. memoriam rei alcs servare, retinere*, ve vděčné p. zachovati koho *gratam alcs memoriam retinere, alcs bene memorem esse*; p. zůstaviti, v. „zůstaviti“; b) konkr. = věc, znamení, čím se paměť obnovuje *monumentum*; = stopa, znamení *vestigium, indicium, nota, signum*; písemní památky *literarum monumenta; veterum monumenta*; = dar na p. *donum memoria causa datum*.

památnost, = věc památná, v. násl. n. předch.

památný, a) = paměti sloužící *memoralis (liber)*; p. znamení *monumentum*; p. den *dies* (p. den bitvy u Allie *dies Alliensis*); p. spis *libellus*; p. sloup *cippus*; b) = paměti hodný *memorabilis, memoriā dignus*; adv. *memorabili modo*.

pamatovati, a) p. si = v paměti držeti, zachovati *memoriā tenere n. comprehendere, complecti alqd; meminisse alqd n. rei alcs*; p. si něco = zapamatovati si *memoriae mandare n. infigere alqd*; b) p. na něco n. na koho *reminisci, recordari, meminisse rei alcs n. alqd; reminisci, recordari alcs*, = zřetel míti nač *respicere alqd*; nep. nač *oblitum esse rei alcs*; zvl. p. koho *meminisse alqm* (pamatuji Cinnu *Cinnam memini*); c) p. koho nač *admonere, commonefacere alqm rei alcs n. de re alqa*; 2) p. se, a) = v paměti držeti *meminisse alqd*, v. shora a); b) =

vzpamatovati se *resipiscere, ad sanitatem reverti*; n. *redire*; ad se *redire*; c) = vzpomínati si *memoriā repetere alqd.*

paměť, a) pův. *memoria*; dobrá p. *memoria tenax* (dobrou p. míti *memoriā valēre*), slabá *memoria mala*, mdlá *memoria segnis ac lenta*; z p. *ex memoriā* (z p. něco věděti *memoriā tenēre alqd*, naučiti se *edis cēre*, odříkávati *memoriter dicere* n. *pronuntiare, recitare, ex memoriā exponere, reddere*); na p. vzítí, v p. vložiti něco *memoriae mandare, committere alqd*; v p. držeti, zachovati *memoriā tenēre, custodire alqd*, v. „pamatovati si“; p. ztratiti *memoriam amittere* n. *perdere*; to mi není v p. *id memoriā non teneo*, v. „pamatovati“; z p. vyjítí *elabi* n. *excidere memoriā*; na p. uvéstí komu co *in memoriam revocare alicui alqd*; b) = památka, v. toto; = dobrá n. zlá pověst *fama*; c) = věk: za lidské p., od p. světa *post hominum memoriam*; *post homines natos*; nad lidskou p. *inde ab antiquissimis temporibus*; *post hominum memoriam*; za p. našich otců *patrum (nostrorum) memoriā*.

pamětihodný, v. „památný“, b).

pamětlivý, pamětliv, *memor* (též *haud immemor*) *rei alcs*; dobře p. *non immemor*; p. býti čeho, (důr.) *memoriam rei alcs retinere, rem memoriā tenēre*; též *meminisse alqd* atd., v. „pamatovati“; těchto věcí p. *earum rerum memoriā*.

pamětník, asi *qui alqd vidit*.

pamětný, v. „památný.“

pamlsek, *cibus delicatior*; v pl. *cupedia*.

pán, a) vůbec *dominus*, v nadpisu n. oslovení *vir*, (s příslušným superlativem na př. *amplissimus, clarissimus*); = osoba prvního stavu v království českém * *baro*; v pl. * *barones terrae* n. obecněji *proceres, optimates*; vůbec = osoba vážná n. osoba vyššího stavu (*homo*) *nobilis*; p. Bůh *Deus*; císař p. *imperator, Caesar Augustus*; p. ve státu *rex, princeps*, v obci dříve svobodné *tyrannus*; býti p. čeho n. nad čím *imperare (praeesse) rei alicui, imperium rei alcs tenēre*, města, moře *urbem, mare tenēre*; býti p. života a smrti *arbitrium vitae necisque habere*; vlastním n. svým pánem se státi *sui juris* n. *suae potestatis fieri*; *tutelae suae fieri*; býti sám svůj p., svým pánem *sui juris* (n. *liberum*) *esse, in sua potestate esse*; státi se p. čeho, v. „opanovati“; b) zvl. a) = p. domu, vzhledem k rodině *paterfamilias*, k otrokům *herus*; β) = majitel *dominus, possessor rei alcs*; p. lodě *dominus navis*; *navicularius*; býti p. čeho *alqd possidere*; γ) co protiva člověka obyčejného, zvl. = zpanštělý *lautus*; tito švarní p., náramní p. *isti lauti*.

pancěť, -íř, *thorax* (z kovu), *lorika* (z kůže).

páně, gen. slov. u „pán“ naznačených.

panenský, *virginalis*; adv. *virginum more*.

panenství, *virginitas*.

panev, † *sartago*; p. na žhavé uhlí *foculus*.

panchart, *puer non legitima uxore natus*.

paní, a) = panující nad čím *domina*; domácí p., vzhledem k rodině *mater familias*, k otrokům *hera*; b) = žena vůbec *mulier, femina*, = manželka *conjux*; *uxor*; vzhledem ctihodnosti *matrona*.

panic, *caelebs*.

panictví, *vita caelebs*.

panna, *virgo*; p. Maria † *beata virgo M.*

panoš, *puer nobilis*.

panování, a) = správa, panství *gubernatio, administratio*; b) = vladaření *imperium*, = králování *regnum*, neobmezené p. *dominatio*, = poddanství *dicio*; za p. něčího *alqd imperante* n. *regnante*; žádost p. *cupiditas imperii* n. *regni, regnandi* n. *imperandi*; p. držeti, v. násl.

panovati, a) pův. *imperare, imperium tenēre* n. *obtinere*; *reipublicae praeesse*; = královati *regnare*; zvl. = neobmezeně p. *dominum esse, dominari*; panující *imperans* (p. národ *gens ceteris imperans*, býti *ceteris* n. *plurimis gentibus imperare*), p. rod *familia principis* (= rodina panovníka); panující kníže, v. „panovník“; p. nad kým n. komu *imperare alicui, regere alqm*, neobmezeně a krutě *dominari in alqm*; tudíž tp. nad svými žádostmi a náklonnostmi p. *coercere, cohibere, continere cupiditates, imperare cupiditatibus*; b) = často se jeviti *vigere, valere, invaluisse* (mrav panuje *mos* n. *consuetudo est, invaluit*, blud tento panuje za našich dob *hic error seculum tenet*, v městě panoval smutek *in urbe luctus agitabatur*); *dominari (libido dominatur)*, často *esse*: všudy panuje radost *ubique est laetitia*, panuje náhled *opinio est* n. *percrebuit*, strach *est metus*; nepanuje mezi námi dobrá vůle *intercedunt mihi inimicitiae cum eo*; zvl. panující = obecný *vulgaris (mos), communis (studium, vitia)*.

panovitost, *superbia*.

panovitý, *imperiosus, superbus, arrogans*; adv. *superbe, arroganter*.

panovnice, *domina*.

panovnícký, a) = panovníku patřící *regius* n. gen. *principis* (p. rodina *domus principis* n. *regia*); b) = panovníku slušící *imperatorius*; p. vlohy † *indoles imperatoria*; *ingenium ad imperandum naturā aptum et accommodatum*; p. moc *imperium*; *dominatio, vis dominationis, potestas et imperium*.

panovníčí, v. předch.

panovník, *dominus, princeps; qui imperium tenet*; = císař *imperator*, = král *rex*.

panaký, gen. *domini, heri*; p. láska *favor principum*.

panství, a) = panování, moc panská *imperium*; p. prováděti *imperium exercere in alqm*; ost. v. „panování, svrchovanost, vláda“ a p.; b) = okrášek vlády *finis, ager*; p. své rozšířiti *finis imperii propagare*.

panstvo, *nobilitas, nobiles*.

pantr, *panthera*.

pantofel, asi *solea, crepida*.

papež, * *papa*; *pontifex Romanus*.

papežský, * *papalis*.

papír, *charta*; p. popsaný *literae*, = listiny *tabulae*; na papíru *scriptus, literis consignatus*.

papírek, *chartula; scida*.

papírový, *chartaceus*; p. keř *papyrus*.

papoušek, *psittacus*.

paprsek, *radius*; paprsky vydávati, v. „zářiti“.

pár, *par*, po p. n. v p. bini.

pára, *vapor*, z jídel vařených a p. *nidor*; páry vystupují z vody *aquae vaporant*.

paráda, *ostentatio, species*, p. vojenská *pompa militaris*; pro p. *ostentationis causa*; p. dělati *magnifice incedere n. se inferre*.

párati, něco sešitého *dissuere; dissolvere*; p. se *solvi*.

páravý, *operosus, molestus*.

pard, -ál, *panthera*.

parma (mořská), *mullus (barbatus)*.

parno, *calores; solis ardor*.

parný, *calidus, ardens*.

parob, v. „otrok“.

pařez, *caudex*; tp. co nadávka *caudex, stipes*; hloupý jako p. *stupidissimus*.

pařiti, *fovère (membra)*.

pářiti, *jungere, conjungere (alqd cum re alqa)*.

pas, † *syngraphus*.

pás, *cingulum*, k nosení zbraně *balteus*.

pásek, na krk *focale*, u psů *armilla*.

pásmo, země *coeli tractus n. regio; coelum*; horké p. *ardores* (v h. p. bydleti *vicinum esse soli*), studené p. *frigora*.

pasovati, koho na rytiře *ad equum rescribere alqm*; *alqm in ordinem equestrem recipere*.

past, *laqueus*; p. na myši *muscipula*.

pásti, *pascere (sues, gregem)*; tp. oči na něm p. *pascere oculos re alqa; fructum capere oculis ex re alqa*; p. očima po kom * *continuo et cum aviditate spectare et observare alqm*; p. po kom *insidiari alqui*; 2) p. se *pasci*; tp. *delectari (re alqa)*.

pastorek, *privignus*.

pastorkyně, *privigna*.

pastouška, *casa n. stabulum pastoris*.

pastva, a) = jidlo, píce *pabulum, pastus*, (na p. jiti *pastum ire*, hnáti *pastum a-*

gere); tp. p. oči *spectaculum suavissimum*; (abstr.) *voluptas quae oculis percipitur*; b) = pastviště *locus pascuus; pascua (orum)*.

pastvina, pastviště, v. předch.

pastýř, *pastor*; = ovčák *ovium custos; pilio*.

pastýřka, *puella n. mulier pastoralis; femina pastoris*.

pastýřský, *pastoralis; pastoricius (vita)*; = pastýřů, gen. *pastorum (deus, vita, sermo) n. pastoris (cornu)*; p. hůl † *pedum*; p. báseň n. zpěv *poëma bucolicum*, v pl. též pouze *bucolica (orum)*; p. národ *populus vitam pastorem agens; populus pastorius*.

pata, a) pův. *calx*; od hlavy až do p. *a capillo usque ad unguis; a vertice, ut ajunt, ad extremum unguem*, měřiti (pozorovati) koho *alqm totum oculis perlustrare*; patami platiti, paty ukázati *in pedes se conjicere*, v bitvě *terga vertere; terga dare*; v patách za kým jíti, následovati *instare vestigiis alcs, premere vestigia alcs; vestigiis alqm sequi, consequi*; za zločinem pokuta v p. běží n. následuje *scelera statim puniuntur quum facta sunt, imo dum fiunt*; p. z domu nevytáhnouti *pedem e pomo non efferre n. non egredi*; nemíti ani hlavy ani p. a) = spletený býti *perplexum, obscurum esse, β*) = necelý býti *numerus suis non absolutum esse*; b) = spodní část nohy *planta*; tp. p. hory *radices* (na p. hory *in radicibus montis*), též *infimus mons*; kopec u p. *collis infimus*; u samé p. kopce *sub infimo colle*; město leží na p. hory *oppidum montis subiectum est*; p. sloupu *basis*.

pateronásobný, † *quincuplex*.

paterý, v. „pět“.

patnáct, *quindecim*; po p. *quini deni*.

patnáctiletý, *quindecim annorum; quindecim annos natus*.

patnáctkrát, *quindecies*.

patnáctý, *quintus decimus*; po p. *decimum quintum*.

pátrati, po čem *quaerere, investigare alqd*; též *inquirere in alqd, quaerere de re alqa*.

pátravý, *speculatorius (navis)*; p. oči *oculi curiosi*.

patriarch, * *patriarcha*.

patrnost, *evidentia*.

patrný, *evidens, apertus, manifestus; non obscurus*; p. nebezpečí *periculum praesens*; jest patrné *apertum n. manifestum est; apparet, patet*; z toho patrné *inde intelligitur, patet*; nad světlo patrnější n. zcela p. *luce clarior*; adv. *aperte, manifeste*; (on p. lhal *manifestum est eum mentitum esse*); má-li se nepochybnost výpovědi pronésti, počne se věta slovcí *nimirum n. videlicet*.

patro, a) = lešení a p., tudíž tp. ve rčení: z patra (= naduté) mluvíti *tumide loqui*, *pompam adhibere in dicendo*, (= z náhla, nepřipraveně) *ex tempore dicere*; b) = poschodí *contignatio*; hořejší p., též *domus superior*.

patron, o svatém *tutela* (též co obraz v popředí lodí).

patřici, patřičný, v. „náležitý.“

patřiti, a) = hleděti, v. toto; b) = náležeti, přináležeti, α) p. k čemu, kam *pertinere ad rem alqam, spectare ad alqd*; tamtéž p. *eodem pertinere*, to nepatří sem *id non hujus loci est*, do mého úřadu *hoc non est mei muneris*; *hoc pertinet ad alium judicem*; k této straně (politické) p. *hujus factionis esse*; k sobě p. *conjunctum esse, separari non posse*; β) co díl k celku p. *ortum esse (ex gente alqa)*; k přátelům něčím p. *esse inter amicos (ex amicis)*, in *numero amicorum alcs*; k panství něčím p. *alca imperio subjectum, in ditione alcs esse*; p. k těm *eo numero esse*; γ) = potřebným býti *opus esse; desiderari*; k tomu patří veliký duch *magni est ingenii* (s násl. inf.); c) = slušeti *deberi alcuí, tribuendum esse alcuí*; patřící *conveniens, dignus*; čest stáří patřící *aetatis honor*; jak patří *ut dignum est, ut decet n. convenit*, jak sluší a patří *ut decet et par est*, též *juste, recte, probe*.

pátý, *quintus*; po p. *quintum*, za p. *quinto*.

páv, *pavo*.

pávi, gen. *pavonis*.

pavouk, *aranea*.

pavučina, *texta aranea (orum)*, n. pouze *aranea (orum)* n. *araneum*.

pazneht, *ungula*, = pazour, dráp, v. násl.

pazour, *unguis*; tp. padnouti komu do p. in *manus (potestatem) alcs incidere*.

pážď, *ala*.

páže, v. „rámě.“

páže, = panoš, v. toto.

pážit, *cespes; locus herbidus*.

pec, *furnus*.

péci, *coquere (panem)*; *torrere alqd igne*; pečeny *assus*; p. se *coqui*.

pecka, *os*.

péče, v. „starost“; = ochrana, v. toto.

pečeně, *assum*, telecí *assum vitulinum*.

pečeť, a) = náčiní, zvl. prsten k pečeti *annulus (signatorius)*; b) = znamení pečeti vyražené *signum, sigillum*; co otisk prstenu *signum annuli in cera expressum*; p. otisknouti *sigillum in cera imprimere*; p. otevřít *resignare (litteras)*, *signum detrahere rei alcuí*; tp. pod p. mlčenlivosti svěřiti komu co *taciturnitati et fidei alcs alqd credere; alqd alcuí soli dicere*.

pečetiti, něco *signare, obsignare (epistolam)*; tp. v. „tvrditi.“

pečlivost, *cura, diligentia*; ost. v. „starost.“
pečlivý, a) o osobách *diligens, curiosus*; b) o věcech = pečlivě dělaný *accuratus*; adv. *diligenter, curiose; accurate*.

pečovati, v. „starati se.“

pejsek, *canicula; catulus, catellus*.

pěchota, *peditatus; copiae pedestres*; těžká p. *militēs legionarii*, lehká *peditēs levis armaturae; velites*.

pekárna, *furnus*.

pekař, *pistor*.

pekařství, *pistrinum*.

pekelný, a) pův. *infernus*; p. bolesti, p. muka *supplicia quae impii apud inferos perferunt*; b) tp. *horribilis, terribilis*.

peklo, asi *sedes impiorum apud inferos*; tp. přisl.: mítí p. na zemi *vitam miserrimam agere*.

pěknost, v. „krása.“

pěkný, a) pův. *bellus; lepidus; pulcher, venustus*; ku podivu p. *mira specie n. pulchritudine*; ost. v. též „krásný“; b) tp.

α) = dosti veliký, dosti mnoho *satis magnus; bonus* (p. zásoba *bona copia*); β) = žádoucí *exoptatus, optatus*; γ) iron., v úsloví: p. ptáček, p. kvítek (o člověku) *homo nequam, dissolutus*; adv. a) *belle, lepide; pulchre, venuste*; b) *bene, satis*.

pelech, peleš, = doupě *lustra (orum)*; p. loitrovská *latronum receptaculum*; p. neřestí *deversorium flagitiorum*.

peluňek, *absinthium*.

peň, *stirps*, = špalek *truncus*.

pěna, *spuma*.

penězoměnec, *argentarius*.

peněžitý, = v peněžích záležící, na peněžích gen. *pecuniae* n. adj. *pecuniarius, numarius*; p. záležitost *res pecuniaria* n. *numaria*; p. pokuta *multa* (p. pokutu uložití komu *dicere* n. *irrogare alcuí multam*); p. dluh *nomen*, (u koho) *pecunia credita*; p. odměna *praemium (pecuniae)*, p. dar *munus (pecuniae)*, hojný *largitio* (zvl. lidu); p. zisk *quaestus pecuniae*.

peněžník, *argentarius*.

pění, v. „zpěv.“

pěnití se, *spumare, spumas agere*.

peníz, a) = malá mince *numulus, teruncius*; b) = mince vůbec *numus*; tudíž hromadně = peníze, v úsloví: skrovný p. *paupulus pecunia*; za malý u. laciný p. *parvo pretio; parvo*, v. „lacině“; za veliký n. drahý p. *magno pretio*; c) pl. peníze *pecunia*, (= suma peněžítá, pročez spojuje se s adj. *magna, grandis, parva, tenuis, quanta*, tanta mnoho, málo atd. peněz), vzhledem k jednotlivým kusům *numi* (na př. *aceruus numorum, servus multorum numorum*), vzhledem ke kovu *aurum, argentum, aes*, = jmění vůbec *opes, res familiaris*; nouze o p. *difficultas rei numariae; difficultas*

- numaria*; na penězích, v. „peněžitý“; za p. *pretio* (to není za p. *id non venale est*); za p. a dobré slovo *pretio et precibus*; nemíti p. *laborare de pecunia*, není p. mezi lidmi *magna est pecuniae raritas*; míti mnoho p. *bene numatum esse, pecuniā abundare*, (obecněji) *opibus florere*; značnou summu p. u sebe n. s sebou míti *aliquantum numorum secum ferre*; p. dáti nač *insumere pecuniam in rem aliquam*.
- pentle, v. „tkanice.“
- peprný, a) pův. † *piperatus*; b) tp. a) = těžký, obtížný *laboriosus, operosus, molestus* (labor, negotium, opus a p.); β) = perný, štiplavý *acer*; p. slova *verborum aculei*; adv. p. sobě něco zasloužiti *sudare ac laborare in re aliqua n. ut*.
- pepř, *piper*.
- pergamen, *membrana*.
- pergamenový, *membranaceus*.
- perioda, a) = čas *tempus*, = věk *aetas*; b) = obvětí, v. toto.
- periodický, = v jistém čase opět se ukazující *certo tempore recurrens*.
- perla, a) pův. *margarita*; unio; b) tp. = okrasa *ornamentum, decus*.
- perleť, *concha unionum*.
- perliti se, *fervere*; † *bullare*.
- perlový, = z perel, gen. *margaritarum*.
- pernatý, † *pennatus*; *volucer*.
- pernost, pův. *austeritas*; ost. v. násl.
- perný, a) pův. *acutus, acer*; *austerus*; b) v. „peprný.“
- péro, a) pův. na těle ptáků *penna*, měkkí a menší *pluma*; zvl. p. na klobouku a p. *crista*; b) co nástroj ku psaní *calamus*; chopiti se p. *ad scribendum se conferre*, přem vládnouti *scribere*, se živiti *scribendi operā victum sibi quaerere*; povídati n. klásti komu co do p. *dictare alicui alqd*; c) tp. = sloh *genus scribendi*; *oratio*; *ratio scribendi*; *stilus*; p. cvičené *stilus exercitatus*; řeči téměř attickým p. psané *orationes paene Attico stilo scriptae*.
- Perun, asi *pater altitonans*; *Jupiter*.
- peruť, v. „křídlo.“
- peři, *pennae* (větší a silnější); *plumae* (krátké a měkké).
- peřina, *culcita plumea*.
- pes, *canis*; rčení: aby tě p.! *malum tibi!*
- pěst, *pugnus*; hra v pěsti *pugilatio*; jako p. veliký *pugillaris*; udeřiti koho, dáti komu p., bití koho p. do obličeje *pugnum alicui in os impingere*; kde p. rozhoduje *ubi manu agitur*.
- pěstni, p. právo *vis*; p. právo panuje *omnia vi u. manu aguntur, non legum auctoritate*.
- pěstník, *pugil*.
- pěstoun, *altor, educator*; *alter parens*; = vychovatel *magister et morum formator*.
- pěstounka, *nutrix, educatrix*.
- pěstování, *cultus, cultura*; v. násl.
- pěstovati, a) = odchovávat *curare, fouere alqm*; = vychovávat *educare (liberos), erudire alqm*; b) tp. p. vědy a umění *colere artes et disciplinas n. studia et artes*; *tractare* (vykládati a p.).
- pestrost, *varietas*.
- pestrý, *varius*; *versicolor, discolor*; adv. p. malovaný = pestrý n. též *variis coloribus pictus*.
- pěšák, v. násl.
- pěši, *pedes*; p. lid *peditatus*; *copiae pedestres*; *pedites*.
- pěšina, *semita*; *callis*; *trames*.
- pěšky, adv. *pedibus* (ire a p.).
- pět, *quinque*; po p. *quini* (taktéž u subst. pouze v pl. užívauých: p. listů *quinae literae*); p. let = pětiletí *quinquennium*.
- pětidenní, *quinque dierum*; po p. pochodu *quintis castris*.
- pětiletí, *quinquennium*.
- pětiletý, a) = pět let star *quinque annos natus n. quinque annorum*; b) = pět let trvající *quinquennalis (censura)*; c) = každých pět let se opakující *quinquennalis (celebritas ludorum)*.
- pětíměr, v. „šestiměr.“
- pětina, *quinta pars*.
- pětipání, *quinqueviri*.
- pětipanství, *quinqueviratus*.
- pětistý, *quingentesimus*.
- pětkrát, *quingies*.
- pětaetkrát, *quingenties*.
- pěvec, *cantor*, tp. = básník *poëta*, (básnický) *vates*.
- pěvecký, p. sbor *chorus canentium*.
- pěvkyně, † *cantrix*; tp. = básnířka, v. toto.
- pevnina, *terra continens*.
- pevnost, a) = trvalost *firmitas*, pův. i tp.; = stálost *constantia, stabilitas*; b) = opevnění, bezpečnost *munitio*; c) = pevné místo, tvrz *arx, castellum*; *locus munitus*; přirozená p. *locus naturā munitus*.
- pevnůstka, *castellum*.
- pevný, a) pův. *firmus*, = tuhý *solidus*, = tvrdý *durus*; = opevněný *munitus*; p. země, v. „pevnina“; p. město n. místo, v. „pevnost“; b) = trvalý *firmus (amicitia)*, *robustus* (= silný); = stálý *stabilis, constans*; p. zdraví *firma corporis constitutio, corpus bene constitutum*; p. předsevzetí, p. úmysl *consilium certum*; p. vůle *voluntas*; p. myslí *magno animo*; p. krokem *certo gradu*; p. spaní *somnus artus*; p. povaha *animus firmus, sibi constans*; muž p. zásad *homo constans*; p. v čem *tenax (propositi)*, býti *stare (in sententia)*; adv. a) *solide*; p. státi *firmum n. immotum esse*, též pouze *stare*; b) *firme*; = nezvratně *constanter, obstinate*; p. státi na čem *obstinato animo alqd agere, con-*

stantiam adhibere; p. odhodlán býti *certum et deliberatum mihi est*; p. státi na svém náhledu *perstare, perseverare in sententia sua*; jsem p. přesvědčen *certo mihi persuasi*; p. spáti *arte et graviter dormire*; toho zdání p. se držím *hoc teneo*.

pevnůstka, *castellum*.

piati, v. „pnouti.“

pice, *pabulum*; *pastus*; pro p. jiti, p. započítati *pabulari, pabulum conveyere*; vojiny pro p. poslati *pabulatum milites mittere*.

picování, *pabulatio*.

picovati, *pabulari*.

picovník, *pabulator*.

piď, *palmus*; *spínthama*; pídi n. na p. zdělí *palmaris*; tp. p. času *vestigium temporis*; přísl. ani o p. neustoupiti od čeho *non digitum transversum a re alga discedere*.

piditi se, po čem *quaerere alqd*; = žádati si čeho, v. toto.

piha, *lentigo*.

pichati, pichnouti, *pungere, compungere alqm*; p. se jehlou *acu se vulnerare*; tp. píchá mne něco do očí *valde aridet mihi alqd, pulchritudine rei alcs capior*.

pichlavý, *aculeatus* (pův. i tp.): *spinosus*; p. řeč *dictum aculeatum, oratio aculeata*.

pijacký, p. píseň *carmen inter pocula cantandum*; *canticum*; p. společnost *compositores, sodalitas*.

piják, *potor*, silný n. veliký p. *homo multi vini*; = ožralec, v. toto.

pijavice, *hirudo*.

pika, v. „kopí.“

pikel, obyč. pl. = úklady *fraus, fallacia; dolus, machina*; = spiknutí *conspiratio, coitio; conjuratio*; p. strojiti, snovati *fallacias fingere, struere, consilia coquere*, n. pouze *conspirare (cum alqo, contra alqm)*.

pila, *serra*.

pile, v. „pilnost.“

pilen, v. „pilný.“

piliny, *scobs*.

piliř, (hranatý, co podpora) *pila*, (kulatý, co podpora n. obyč. pro okrasu) *columna*.

piliřový, v. „kolový.“

piliti, čeho *studere alicui rei, studiosum esse rei alcs*.

pilník, *lima*.

pilnost, a) zvl. vzhledem k snaze, vynasazení se *studium* (v čem *rei alcs*; p. vynaložiti nač, přičiniti k čemu. p. mítí oč *studere rei alicui, studium ponere n. collocare in re alga n. conferre ad rem aliquam*), = bedlivost a pozornost *diligentia, cura* (se vši n. se vši možnou p. *quam diligentissime n. accuratissime*; s p. = pilně, v. toto); p. vynaložiti *diligentiam adhibere in re alga*; b) vzhledem k práci a činnosti *opera: labor: industria: n. vyna-*

ložiti nač *operam dare n. tribuere rei alicui n. conferre, impendere in rem aliquam; incumbere in alqd, též operam ponere in re alga, industriam locare in re alga; mnoho p. vynaložiti operae plurimum studii n. multum operae laborisque in alga re consumere*.

pilný, pilen, a) o osobě, = činný *navus industrius*, obyč. *assiduus; sedulus*; = pracný *laboriosus*; (velmi p., též *qui singulari est industria*; p. poslouchač *frequens auditor*); = pečlivý *diligens*; pilným býti *diligentem esse (in alga re)*; pilen býti čeho *studiosum esse rei alcs, studere n. operam dare rei alicui (ut alqd faciam); operam collocare in re alga*; b) o věci = důležitý, potřebný *gravis, magnus; quod differri non potest*; v komp. a superl. též *antiquior, antiquissimus*; p. potřeba *necessitas*; p. věc *res gravis n. magni momenti*; pilnější práce *maius negotium*; za času tak p. *tam necessario tempore*; nemám nic pilnějšího, než . *nil antiquius habeo n. mihi est, quam etc.*; mám pilnější věc na starosti *aliud mihi praevertendum est*; zvl. mám pilno n. na pilno, pilno mi *occupatus sum*; adv. a) *diligenter; sedulo, assidue; studiose*; = snažně *acriter, enixe*; = čile *strenue*; = často *frequenter, saepe*; p. studovati = pilnost vynaložiti na vědy, v. „pilnost“; p. udělaný *accuratus*; b) = velmi *valde*.

pilous, † *curculio*.

pilování, opiš slov. násl.

pilovati, *limare alqd* (pův. i tp.).

piplavý, v. „loudavý.“

pisadlo, † *calamus scriptorius*.

pisat, a) = píšící *scribens, qui scribit*; b) co úředník, obecný *scriba*, privátní *scriptor*; p. býti *scriptum facere*.

pisatelství, *ministerium n. munus scribae*.

pisatel, *scribens, qui scripsit alqd*; = spisovatel *scriptor, auctor*.

pisčina, zvl. pl. *loca arenosa (et deserta); arenae (arum)*.

pisčitý, *arenosus; sabulosus*.

pisek, *arena*, s prstí smíchaný *sabulum*; jemný písek, v kterém se kreslíti může *pulvis*.

písemnictví, *literae*.

písemnost, *scriptum; liber*; pl. písemnosti (spisy, listiny) *literae, tabulae*.

písemný, -i, *scriptus; literis mandatus n. consignatus*; (p. rozkazy *scripta mandata*); často subst. *literae*; p. památky *literarum monumenta*, p. vysvědčení *literarum testimonium*, p. důkaz *literarum fides n. auctoritas*; p. zprávu dáti komu *literis n. per literas certiore facere alqm (de re alga)*; jinak: p. nařízení *edictum*, p. žaloba *libellus* (proti komu *de alio datus*), p. po-

jištění *chirographum*; p. jazyk, asi *sermo quo in libris (scribendis) utimur*; adv. *literis n. per literas*; p. podati něco *literis mandare alqd.*

píseň, vzhledem k slovům *carmen*, vzhledem k zpěvu *cantus*.

písk, pískání, píštění, *sibilus*.

pískati, píštěti, *sibilare*, písknouti *mutire*.

písmě, v. „písmeno.“

písmenkář, *syllabarum auceps*.

písmenkářství, *syllabarum aucupium*.

písmeno, *litera*; p. zákona *verba legis*; držeti se p. *verba premere, verbis inhaerere*.

pismo, a) = písmena *literae*; b) = psaní *scriptio, scriptura*; krásným p. psaný *elegantanter scriptus*; c) = spis *scriptum, liber*; zvl. svaté p. *libri divini n. sancti, literae sacrae, sanctae, divinae*.

pisnička *cantiuncula*

píšťala, *fistula* (zvl. pastýřská); *tibia*.

pítí, vůbec *bibere*, mnoho p., tudíž zvl. o velikých zvířatech n. o pijácích *potare*; dáti komu p. *aquam (vinum a p.) prae-bere alui*, (při hostině) *ministrare, dare alui bibere*; nad n. přes míru n. přílišně p. *modum excedere in bibendo*; víno rád p. (a často) *indulgere vino*; až do noci p. *perpotare usque ad noctem*; chce se mi p. *sitio*.

pítí, (pnu, pnouti), v. „pnouti.“

pítí, *potio, potus*, = pitka *potatio*: voda k p. *aqua ad potum utilis n. salubri potu*.

pitka, *potatio*; *comissatio*.

pitomost, *stupor animi*; *ingenium hebes*.

pitomý, *stupidus, tardus*; *hebes*.

pitvorný, *putidus* (o osobě i o věci); = li-čený, v. toto; adv. *putide*.

pitvořiti se, po kom *inepte imitari alqm*.

pitvoření se, *imitatio inepta*.

pivo, † *cerevisia*.

placení, *solutio*, ost. opiš slovesem.

pláč, *fletus*, často = slzy *lacrimae*; hlasitý pláč *ploratio, ploratus*; = naříkání *lamentatio*; s p. *flens, lacrimans*; *cum fletu*; pro p. nemohu promluvit *lacrimae sermonem impediunt*; nemoci se od p. zdržeti *lacrimas tenere non posse*; dáti se do p. *lacrimae prorumpunt, erumpunt alui*; *complorationem edere*; k p. pohnouti koho *lacrimas n. fletum alui movere, lacrimas alui elicere, ad fletum adducere alqm*; něco jest k p. *miserabile est alqd.*

plačky, v. „pláč“; zvl.: s p. *flens, lacrimans*; *cum fletu*.

plačka, *placnice, praefica*.

plačtivý, *flebilis n. lamentabilis (vox)*; adv. *flebiliter*.

plachta, obyč. pl. plachty (na lodi) *velum*; p. natáhnouti, roztáhnouti, rozestříti *vela facere, pandere*, (s rozpiatými p. *passis velis*); p. spustiti, stáhnouti *vela contra-*

hære, též demittere; směr p. *pozměniv mutata velificatione*.

plachý, *timidus, pavidus*; = divoký *ferus*.

plakati, vůbec *flere, lacrimare*; (hlasitě) *plorare*, = naříkati si *lamentari*; o plačnicích říká se *ejulare*; tuze n. těžce p. *uberius flere*; zvl. a) p. koho, pro koho, v. „oplakávati“; b) p. nad čím, pro co *lacrimare alqd n. de re alqa, flere de re alqa*; *deplorare (casum alcs)*.

plamen, *flamma* (těž tp.); plamenem hořeti *flagrare*.

plán, a) = náskres, v. toto; b) = záměr, v. toto.

plaň, v. „rovina.“

planéta, *stella errans*.

planetář, v. „hvězdář.“

planouti, v. pláti.

planý, a) = neúrodný, o půdě *sterilis*; = nevzdělaný, holý *vastus*; b) = polní, lesní, o stromech *agrestis, silvester*; c) tp. = daremný, prázdňný *inanis, vanus (verba, promissum)*.

plápolati, *flagrare*; tp. *flagrare, ardere (amore a p.)*; = vláti, v. toto.

plást, medu *favus*.

plašiti, koho *turbare*; *exagitare, vexare alqm n. alqd*; p. se, o koních *consternari*.

plášť, pláštík, a) pův. *pallium*; co svrchní šat vůbec též *amiculum*; p. pro cestování *paenula*, (hrubý) *laccerna*; p. vojína v poli *sagum, vřdce paludamentum*; b) tp. a) = zámysl, zástěra *species, simulatio*; β) = ochrana *praesidium, tutela*.

plat. a) = placení *solutio*; b) = peníze zaplacené n. placené býti mající *pretium*; *pecunia (soluta n. solvenda)*; zvl. a) = peníze na jistý čas určené za službu a p., = služné *merces*; *stipendium* (roční p. *merces annua, † annum*); = žold, p. vojínům *stipendium, merces* (za p. sloužití *mercede militare*; p. dáti *stipendia dare* též *numerare, persolvere militibus*; pod p. stojící *stipendiarius*); β) = mzda *merces*; *pretium*; za p., z p. *mercede, pretio*; denní p. *merces diurna*; γ) = poplatek, daň, v. tato; pod p. býti, pod p. uvéstí, v. „poplatný“; δ) ve rčení: co na p. *quid refert n. quid juvat*; nic na p. *nihil agis*, = marně, v. toto; nic na p., oni musí býti předvedeni *nihil potest, producendi sunt*.

platan, *platanus*.

plátce, platitel, *qui (pretium, pecuniam) solvit*; špatný p. *malum n. lentum nomen*.

platební, p. den *dies pecuniae, dies ad solvendum praestitutus n. pouze dies*; p. den nedodržeti *ad diem non respondere*.

plátěný, *linteus*.

platitel, v. „plátce.“

platiti, a) pův. *solvěre, persolvěre* (*aes alienum, pecuniam*), *penděre, numerare* (*pecuniam*); napřed p. *ante diem solvěre n. numerare*; p. hotovými *representare pecuniam*; p. daně *pensitare vectigalia, tributa penděre*; p. žold vojsku *militibus stipendia dare* (*numerare, persolvěre*), mzdu komu *mercedem alcuī dare*; nemoci p., neměti čím n. odkud p. *non esse solvendo n. ad solvendum*; p. vojsko *alěre exercitum*; p. za koho *suis sumptibus alěre alqm*; po čem se platí ta věc? *quantū stat n. constat, emitur ea res?* tp. = trpěti zač *luěre alqd, dare poenas rei alcs*; b) = cenu mít, intr. *pretium haběre*; málo p. *parvo emi n. vendi, parvi pretiū esse, méně minoris esse*; obilí počíná p. *annona carior fit*; pozemky nyní nic neplatí *nunc jacent pretia praediorum*; sestercius platí půl třetího assu *sestertius efficitur ex duobus assibus et tertio semisse*; sestertius *exaequat duos asses et tertium semissem*; tudíž tp. a) = vážnost mít *valěre, posse*; *polěre*; něco p. u koho *valěre n. posse alqd apud alqm*; mnoho p. *multum valěre, posse* (více *plus, majorem auctoritatem haběre*), též *gratiosum esse*; *florěre*; on platí u mne mnoho *auctoritas ejus summa est* (*plurimum valet*) *apud me, plurimum ei tribuo*; jeho slovo mnoho u mne n. přede mnou platí *multum moveor ejus auctoritate*; nic nep. (o osobě) *nullum esse*, (o věci) *nullius momenti esse apud alqm*; zdání něčí platí *sententia alcs valet*; to platilo u lidu jako veliké vítězství *hoc plebi pro ingenti victoria erat*; β) = moc, průchod mít *valěre*, o zákonech a p. též *ratum esse*; práva Římská platila daleko široko *jura Romana late pollebant*; to neplatí *hoc concedi non potest*; γ) p. zač = jmn býti *haberi, existimari* (*virum fortem za reka, doctum za učence*); δ) = vztahovati se: to platí o filosofii *id valet in philosophia n. in philosophiam*; to platí tobě *hoc ad te pertinet, tu designatus es*; (o slovích) *hoc tibi dictum est n. dictum puta*; o útok: on pozoroval, že to jemu platí se *peti sensit*.

plátno, *linteum*.

platnost, *vis*, = cena vnitřní *virtus*; *vis et virtus*; p. svědka a p. *fides, auctoritas*; zákonu p. sjednati *efficěre ut lex valeat*; býti v p. *vigěre, valěre, k p., v. násl.*

platný, a) pův. = cenu mající, o penězích *bonus*; (p. býti *valěre*); tudíž: b) tp. α) o zákonu a p. *ratus* (*ac*) *firmus*; β) = podstatný *justus* (*causa, excusatio*); γ) = vážný, vydatný *bonus, locuples* (*testis*); o léku a p. *efficax*; δ) = prospěšný *utilis*; někomu býti platen *utilem esse, prodesse alcuī, esse ex usu n. re alcs*; nebýti

p. *inutilem n. nihili* (*nullius utilitatis*) *esse*; co platno přístav uzavřít *quid attinet claudi portum?* co by to bylo platno? *quid referret?* adv. a) p. uzavírat *o čem dijudicare alqd*; b) p. posloužit komu v čem *magni est in alqa re opera alcs*.

plavání, † *natatio*; častěji však opíše se slovesem.

plavati, *nare, notare*, p. k čemu *innare rei alcuī*, přes řeku *tranare n. nando trajicěre flumen*.

plavba, a) = plavání, v. toto; b) = jetí na lodi *navigatio*; p. po moři *navigatio*; *cursum maritimum*.

plavec, a) = plavající na vodě † *natator*; býti dobrým p. *nandi peritum esse*; b) = na lodi plavoucí *nauta*.

plavecký, *nauticus* (*verbum, res*).

plavectví, *res nauticae*.

plavení, (přes řeku) *trajectus*; ost. opiš slov. násl.

plaviti, a) p. dříví * *ligna secundo flumine demittěre*; b) p. se *navigare, navi vehi*, přes moře n. po moři *iter facěre n. petěre mari, mare trajicěre, transmittěre*; ost. v. „plouti.“

plaziti se, a) pův. jako had, bez noh *serpěre*, = lézt (majíc nohy) *repěre*; *reptare*; po čtyrech se p. *reptare per manus et genua*; tp. b) α) = zdlonhavě jíti *reptare*; β) p. se před kým *adulari alcuī n. alqm*; vůbec se *abjicěre*.

plazivost, *adulatio*.

plazivý, a) pův. *serpens*; *repens*; b) tp. *humilis*; *demissus, abjectus*.

plecatý, *latis humeris* (*vir*).

plece, *humerus*; u větších zvířat *armus*.

plech, *lamina*.

plechatost, *calvities*.

plechatý, *calvus*.

plechovice, asi *ocrea*.

plejady, *vergiliae*.

plémě, v. „plemeno.“

plemeniti se, *augeri*.

plemeno, a) = potomstvo *liberi*; *stirps, progenies*; b) = rod, plod *genus*; = národ *gens*.

plen, = kořist *praeda*; v p. vzíti něco *invaděre* (*in praedia alcs*), *occupare alqd, potiri re alqa*; na p. vyjít *praedatum exire*; otěčinu v p. a požeh *ostaviti patriam diripiendam inflammandamque relinquěre*; dáti něco v p. *vastare* (*agros*), v p. a požeh *igni ferroque vastare alqd*. plenění, *vastatio*; *populatio*.

pleniti, *vastare*, (důr.) *devastare, pervastare terram*; (mírněji) *populari* (*agros*); mečem a ohněm p. *igni ferroque vastare*.

plénka, *linum*, v pl. plénky dítěte *incunabula* (*orum*).

ples, = plesání, v. toto; = tanec * *sallatio*.

plesání, *exsultatio*; *laetatio*; = rado t (pokud se jeví) *laetitia*.
 plesati, *exsultare* často s přídavkem *laetitia* n. *gaudio*; *gestire* (*alacritate*).
 pleskatý, *planus*.
 plesnivěti, *mucescere*.
 plesnivina, *situs*; † *mucor*.
 plesnivý, *situ obsitus*; † *mucidus*; p. býti *mucere*.
 plésti, něco *nectere* (*coronas*), *texere* (*fascinas*); vlasy p. *capillos componere*; 2) p. se do čeho = míchat se *admiscere* n. *interponere se rei alicui* n. *in alqd*.
 pleš, *calvitium*.
 plešatý, *calvus*.
 pleš, a) = barva tělesná zvl. tváří *color oris* též ponze *color*; krásná p. *color suavis*; b) = nohlaví *sexus* (*virilis*, *muliebris* mužská, ženská p.).
 pletenina, (z roští) *crates*.
 pleticha, v. „pikel.“
 pletichář, *fraudum inventor*.
 pletivo, v. „pletenina.“
 pletka, = maličkost, v. toto.
 pléva, *palea*.
 plíce, *pulmo*; vzhledem k namáhání, k dlouhému mlavení potřebnému *lotus* n. obvě. pl. *latera* (dobré p. mítí *bonis lateribus esse*); přísl.: to mu jde jen od p., asi *non ex animo loquitur*.
 pliseň, *situs*; *mucor*.
 pliskavice, *delphinus*.
 plisniti, koho *objurgare*, *increpare alqm*; = vytýkati komu co *exprobrare alicui alqd* n. *de re alqa*.
 plíti, plivati, plivnouti, *spuere*, na něco *conspuere* n. *sputo aspergere alqd*.
 plížití se, *serpere*, *repere*; v. „plaziti se.“
 plnění, = zachovávání *observatio*, častěji však se opiše slovesem, na př. p. povinnosti není vždy lehké *non semper facile est officium exsequi*.
 plnitel, opiš slovesem.
 plniti, a) = plné činiti *complere*, *implere*. *explere alqd re alqa*; b) = držeti, zachovávat *explere* (*officium*), *implere* (*partes officii*, *promissa*), *servare*, *observare* (*legem*, *officium*, *praeceptum*), *satisfacere* (*officio suo*); slib p., též *promissum servare*, *solvere* n. *persolvere*. *promisso stare*.
 plnoletý, v. „zletilý.“
 plnomocenství, *potestas* (*alqd faciendi*), písemné p. *auctoritas*, též *auctoritates ac literae*; dáti komu p. v čem *auctoritatem rei agenda* n. *rerum agendarum alicui dare*; rem *alquam arbitrio alcs tradere* (*alicui mandare*).
 plnomocník, *rei alcs agenda* n. *rerum agendarum potestate instructus*; *cui potestas* (*jus*, *arbitrium*) *rei alcs* (n. vůbec *rerum*) *permissum est*.

plnomocný, v. předch. = neobmezený, v. toto.
 plný, pln, a) = naplněný čím a) pův. *plenus rei alcs*; *repletus*, *expletus*, *completus*, (důr. = nacpaný) *refertus re alqa*; = p. lidí *frequens* (*theatrum*, *senatus*). = obtěžkaný, p. nákladu *onustus*; p. hrst *quantum manus capit*; β) tp. p. slzí *multis cum lacrimis*; mítí n. ruce práce, v. dole c); b) p. touhy *desiderio teneri*; p. naděje býti *bonam spem habere*; p. nebezpečí *plenus periculi*; *infestus*; p. radosti, (o osobě) *laetitia gestiens* n. *elatus*, *perfructus*, (o věci) *laetus*, *gaudiis refertus*; *jucunditatis plenus*; p. smutku, žalosti *luctus et moeroris plenus* (*locus*), *lugubris* (*dies*); muž p. radv *vir prudens*, *peritus*, *prudentiae* n. *consilii plenus*; jiná rčení jako: klamu p. a p., v. u těch kterých substantiv n. opíš vhodným adjektivem, na př. citu p. = citelný: strachu p. = bázlivý, bojácný a. p.; b) = úplný, náležitý *plenus*, = celý *totus*, *solidus*, *integer* (*stipendium*, *annus*); p. měsíc *luna plena*; v p. běhu *cursu citato*, v p. běhu koně *equo admisso* n. *incitato*; v p. zbroji *plane armatus*; p. moc, v. „plnomocenství“; p. tři léta *tres annos totos* n. *continuos*; žíti p. sto let *centum annos conficere*; zvl. c) plno = velmi mnoho *vis*, *multitudo*, *moles* (*rerum*, *hominum*), *pondus*, *vis*, *copia* (*auri*, *argenti*, *frumenti*) obyč. s přídavkem *magnus* (*magna vis* a p.); mítí p. díla *maximis occupationibus distineri*; měsíc na plně *luna plena*.
 plod, vůbec *fructus*; zvl. α) p. zemský, obilí a p. *fruges*; β) = mládě, dítě zrozené *fetus*; γ) = ovoce *pomum*; δ) tp. p. ducha *ingenii monumentum* n. *opus*.
 plodina, v. předch.
 ploditi, a) pův. *gignere*, *generare*, *procreare* (*liberos ex alqa děti se ženon*); b) tp. *creare*, *parere*, *efficere* (*discordiam*, *luxuriam*, *falsas opiniones*): *concitare*, *movere*, *serere* (*discordiam*, *odium*), též *auctorem* n. *causam esse rei alcs*; *ferre alqd*; *cfferre* (*laetitiam*).
 plodnost, *fertilitas*; *ubertas* (*agrorum*); násl. *fecunditas* (o lidech a zvířatech).
 plodný, o půdě *fertilis*; *uber*; o lidech a zvířatech *fecundus*; tp. p. spisovatel *multorum librorum scriptor* n. *auctor*; p. duch *ingenium*.
 plocha, *planities*; *planum*; p. rukv *palma*.
 plochý, *planus* (*carina*); *non fastigatus* (*tectum*); p. lodě *naves planae carinis*; zvl. mečem na plocho udeřiti koho * *lamina gladii percutere alqm*.
 ploský, p. nos *nasus simus*; ost. v. „plochý.“
 plot, *sepes*, samorostlý p. *sepes silvestris*; plotem ohraditi, obehnati něco *sepire*, *consepire*, *septo circumdare alqd*.

plouti, plynouti, a) = téci *fluere*; vzhledem k místu n. předmětu, z něhož něco plyne *manare* (na př. o slzích); důr. *ferri*; p. do čeho, v. „vplývati“; tp. z toho plyne *inde sequitur* (ut etc.); čas plyne *tempus abit*; řeč plyne *oratio fluit*, někomu *est in alqo verborum expedita ac profluens quodammodo celeritas*; nad střed sladší řeč jeho z úst mu plynula *ex ejus lingua fluebat melle dulcior oratio*; b) = po vodě se nésti, plovati nare, *natare*, v. „plavati“; tp. plynouti v slzích *lacrimis n. fletu perfusum esse*; c) = jeti po vodě *navigare*, (in) *navi vehi*; p. po břehu, okolo břehu *oram legere, oram praetervehi*, přes moře *mare trajicere, transmittere*; p. kam *vela n. cursum dirigere ad locum alqm, tenere locum alqm*; p. ku břehu, (o lodi) *appelli ad litus n. ad terram*; p. do přístavu *portum petere*, z přístavu *e portu solvere*; loď pluje *navis vento fertur*.

plovaci, p. pták *avis natans*.

plovati, v. „plouti n. plavati.“

plst, † *lana coacta*.

plstěný, e *lanis coactis factus*.

pluh, *aratrum*; najíti koho a p. *alqm in opere et arantem invenire*.

pluk, asi *legio*.

plukovník, asi *tribunus militum* (u pěchoty), *praefectus* (u jízdy).

plynouti, v. „plouti.“

plynný, a) pův. *liquidus*; *fluens*; b) tp. o řeči *profluens, fusus, volubilis*; p. řeč *expedita et facile currens oratio*; *oratio numerosa*; adv. tp. *facile, volubiliter*; p. ypravovati *non interrupte narrare*, p. mluvíti *verba volvere, commode verba facere*.

plýtvá, *pinna*.

plýtvání, (čím) *effusio*.

plýtvati, čím *effundere, profundere* (*pecuniā*); *dissipare* (*rem familiarem*); tp. časem p. *tempus perdere*.

plzkost, atd., v. „kluzkost“ atd.

plž, *limax*.

pněti, pníti, *pendere ab n. ex, in alqa re* (na čem), na kříži p. *in cruce pendere*.

pnouti, něco *tendere, intendere alqd*; p. se *extendi, porrigi*; o klenutí † *fornicatum curvari*; obloha pne se nad námi *coelum super nos panditur, extenditur*; p. se vzhůru po čem, (jako byliny) *se circumvolvère alcuī rei*; kůň se pne *equus erigit pedes priores*.

po, praep. A) s akk. 1) o místě = až tam k čemu, též: až po *usque ad n. in* až po vrch *usque ad montem n. ad montem usque*; až po Dunaj *usque ad Danubium*, až po Řím *ad Romani usque*; jen po *tenus* (jen po Taurus *Tauro tenus*); 2) po slovesech pohybování naznačujících (jíti, poslati a p.), k vytknutí předmětu v lat. buď se

utvoří účelná věta (s ut n. ne), aneb stává supinum a p. opisy, aneb kladou se zvláštní slovesa: jíti po koho *arcessere alqm*, po vodu *petere aquam*, o vojíněch *aquari*, taktéž: j. po dříví *lignari*, po píci *pabulari* atd.; 3) o čase, k vytknutí doby, až kam co trvá: až po dnes *ad hunc usque diem, usque ad hoc tempus*; *hodie quoque*; po večer *ad vesperum*; 4) u číslovek, kladou se číslovky řadové na — *um*, (řídčeji na — *o*): po první *primum* (ne *primo*), po druhé *iterum*, po třetí *tertio n. tertium*, po čtvrté *quartum* (na př. *consul*), po desáté *decimum*, po třikrát *ter*, po čtyřikrát *quater*; 5) o trvání činnosti = během *per*, *inter* s akk. n. pouhý akk.: po tři léta *per triennium*; po celou zimu *per hiemem*, po celých 10 let *inter decem annos*; po celých 5 dní *dies continuos quinque*; po ty dny *per hos dies* (též abl. *his diebus*); B) s dat. k vytknutí přiměřenosti, v lat. stává *ex, secundum n. pouhý abl.*: po zákonu *lege n. ex lege*; po právu *jure*; po příkladu *exemplo*, po zvyku svém *ex consuetudine sua, moribus suis, uti consuevit*; po mém soudu není hloupý *meo iudicio haud stulte sapit*; po největším díle *magnum (maximam) partem*; po návodu něčím, po radě něčí *auctore, suasore, duce alqo*; po hlavě *praeceps*; zvl. při jmenech přídavných rodu středního klade se v lat. adverbium: po lidsku *humane*, po tichu *tacite, quiete*, po latinsku *latine*, po německu *germanice*, též *germanico more n. modo*; po česku † *bohémice*, po otrocku *serviliter*; C) s lokalem 1) o místě *per* s akk., *in* s abl. n. pouhý abl.: po provincii *per provinciam*, po žilách *per venas*; žebrati uo domích *per domos stipem colligere*, choditi po domích *ire circa domos, circumire domos*, po lidech (prosíc a p.) *ambire homines*; léztí po rukou a nohou *per manus et genua reptare*; pouhý abl. stává při adj. *totus*: „po celé obci *tota civitate*, po celém městě *tota urbe*, po vši zemi *toto orbe terrarum*; taktéž: po vodě, po řece (= po proudu) *secundo flumine*; po řece něco přivážeti *flumine subvehere alqd*; 2) k vytknutí strany: seděti komu po boku *ad latus alcs sedere*; státi komu po boku *ab latere alcs esse*, tp. *alcuī consilio adesse*; 3) o pořadí, jak co za druhým jde, a) v prostoru = za *secundum* (hned po n. za . .); druhý po kom *secundus ab alqo*; po Bohu tobě děkuji *secundum deum tibi gratias ago*; hnáti se po kom *insequi, persequi alqm*; jeti, přijíti, přijetí, jíti po kom *sequi, subsequi alqm*; jeden n. jedno po druhém, v. „jeden“ 2); zvl. po sobě = po pořádku *ordine*, = jeden po druhém *alter post alte-*

rum, alius post alium (jak po sobě přicházeli, stavěli se *ut quisque primus venerat, consistebat*; jak po sobě vstupovali, byli zatýkáni *ut quisque intravit, comprehensus est*); o věcech *deinceps* (ve dvou bitvách po sobě *duobus deinceps proeliis*), n. adj. *continuus* (tři dny po s. *triduum continuum, tres dies continuos*), v. „napořád“; b) o pořadí v čase *post, infra* s akk., = hned po *secundum* (s. *comitia* po samé hromadě lidu), *ex, zřídka ab* (*ex proelio* n. *confestim a proelio rediit* hned po bitvě vrátil se, *statim e somno lavantur* hned po spaní se koupají, *ex tanti belli timore* po takém strachu před válkou); po roce *post annum* n. *anno interjecto*, po půl noci *post mediam noctem*; žíti po kom *aetate posteriorem esse*; po Lykurgovi žil *infra Lycurgum vixit*; čtvrtý den po příchodu *post diem quartum quam est ventum*; často abl. abs. n. větou časovou: po této řeči *hac oratione habita*; po smrti krále *rege mortuo* n. *post regem mortuum*; po vzdání se *deditione facta* n. *post dediti-onem*; po několika bitkách *aliquot proeliis factis*, po třech dnech *triduo intermisso* n. *absumpto*, po třidenním meškání *tridui morā interpositā*; po založení Říma *ab urbe condita* (= od z. Ř., avšak = co Řím stojí *post urbem conditam*); po Kristu *post Christum natum*; po mnohém ukrutném a lakotném skutku *quum multa crudeliter avaraeque fecisset*; po stole *post coenam, coenatus*; zvl.: po té, po tom = na to *deinde, tum*; v. „potom“; po sobě, přelož adj. *continuus* (mnoho dní po sobě *continuos complures dies*); 4) k vytknutí cíle, u sloves toužiti, bažiti a p., v. ta která slovesa; 5) k naznačení přiměření: vrhuouti se, zdati se po kom, a p., v. tato slova; chce, aby všecko po jeho hlavě šlo *omnia sibi parēre aequum censet*; budiž po Vašem *vincite* (*si ita vultis* když tomu tak chcete); zvl. ve rčeních: dělati něco po kom *imitari alqm*, (psáti po kom *scribendo imitari alqm* n. *imitari chirographum alcs*); *imitando exprimere* n. *effingere, assimilare alqd*; 6) u slovesa: poznati, posouditi něco po čem *cognoscere, judicare* n. *aestimare alqd ex alqa re*; 7) k vytknutí ceny: platiti něco po čem = zač, za jakou cenu, v. tato slova; podobně: co je po tom? není nic potom *res est nihili, res est levissima*; co je mně po tom *quid hoc ad me? quid id meū refert?* nic po takovém člověku není, který . . . *nequidquam est in tali homine, qui etc.*; člověk, po kterém nic není *homo nihili* n. *nequam*; 8) distributivně: po jednom *singuli*, po dvou *bini*, po třech *terni*, po stu *centeni* atd.; dal jim po třech knihách

singulis ternos dedit libros; 9) ve spojení s „býti“, k naznačení skončení: jest po mne *actum est de me*; jest po divadle *ludi finiti sunt*; po smrti nebude po všem *non omnia cum vita extinguuntur*; a bude po hoři *luctum sustuleris*.

pobádač, -tel, *impulsor, stimulator*.
pobádání, v. „pobídka“ n. opiš slovesem.
pobádati, pobídnouti, pobizeti, koho k čemu *impellere, incitare, excitare, stimulare*, = vyzývati *hortari alqm ad alqd* n. *ut* s konj.; p. koně ostruhami *equum calcaribus incendere*.
pobavití, koho čím *paulisper oblectare alqm alqa re*; p. se s čím, s kým *paulisper se oblectare alqa re* n. *cum alqo*.
pobditi, *paulum vigilare*.
poběhlec, -ik, *erro*; *homo vagus*; pl. poběhlíci, též *convenae*, opovržlivě = darebáci *homines perdití*.
poběhlíce, *quae est circum fora vicosque vaga*.
poběhnouti, (od) koho, v. „odpadnouti.“
poberta, *raptor*.
pobídka, *impulsus, incitatio; incitamentum, stimulus*; na moji p. *me impulsore* n. *autore*.
pobídnouti, v. „pobádati.“
pobídnuti, v. „pobídka.“
pobíhání, *concursatio*.
pobíhati, někde *ultro et citro cursare*; *concursare loco alqo*; *conterere (forum)*.
pobiti, něco něčím *praefigere, suffigere alqd alqā re*; = zabiti: p. nepřátele *concidere, occidere, sternere hostes*.
pobizeti, v. „pobádati.“
poblázniti, *infatuare alqm*.
pobliti, *conspuere, consputare*; p. se voměre.
poblizku, v. „blízko.“
pobloudilec, *qui itinere deerravit*.
poblouditi, (s cesty) *itinere deerrare*; v. „zblouditi“; p. v čem *errare, labi*.
pobočí, *latus*; p. vrchu *locus acclivis, proclivis*.
poboční, ve spojení: p. syn *filius non legitimus, nothus*; p. cesta *trames, semita*; p. příjem *pecunia adventicia*; p. pokolení *linea transversa*; p. ulice *semita, angiportus*; p. příbuzný *cognatus*; adv. a *latere, ex obliquo*; = vedle *juxta*.
pobočník, asi *adjutor tribuni militum*.
pobodati, v. „pobádati.“
poboj, *caedes*.
pobojovatel, *victor*.
pobojovati, *vincere, superare alqm; expugnare (terram)*.
pobořiti, v. „sbořiti.“
pobouření, atd., v. „vzbouření“ atd.
pobožnost, *pietas, religio*; svoji p. vykonávati * *precari deum*, * *sacra (publica, privata) obire*; v. „modliti se.“

pobožnůstkář, * *pietatis (erga deum) simulator; pietatem simulans.*

pobožný, *pius, religiosus*; adv. *pie, religiose.*
pobratí, (*omnia*) *corripere*, někomu něco adiměre, *auferre n. eripere alicui alqd*; *nudare, denudare, exuere alqm alqa re*; statky n. majetnost p. komu *bona alcs publicare, in publicum addicere.*

pobratřiti se, *fraterno foedere jungi.*

pobřeží, mořské *terra maritima*; = břeh, v. toto.

pobuda, v. „poběhlec.“

pobudovati se, *vagari.*

pobuřovati, v. „vzbouřiti.“

pobyt, -i, *commoratio, mansio*; častěji opiše se: mého p. zde bude na krátko *non diu hic commorabor*; za jeho p. *quum aderat (adesset) n. aderit.*

pobyti, *morari, commorari, versari, esse, vivere in loco alqo.*

pocelovati, koho *osculari alqm, osculum alicui dare, ferre.*

poceni, *sudatio.*

pocestný, *qui iter facit, qui est in itinere; viator; vector* (na koni, na voze a p.); = přichozí *advena, hospes.*

pocit, *sensus*; = vědomí *conscientia*; bolný p. *dolor, maestitia*; radostný p. *laetitia*; p. svých sil *virium suarum fiducia*; rozličné p. vzbuditi u koho *varie afficere alqm*; ost. v. „cit.“

pocítiti, něčeho n. něco *sentire alqd, sensu n. sensibus percipere alqd; affici alqa re*; radost a p. z čeho pocítiti *percipere gaudium, voluptatem etc. (ex re alqa), gaudere n. laetari re alqa*; bolest p. *dolere, alqa re z čeho, též dolore affici, dolorem sentire n. capere*; hlad p. *famem sentire, útrpnost misereri (alcs), misericordiā commoveri*; mnohých nesnází p. *mala ferre n. perpeti.*

pocta, *veneratio, cultus; observatio, honor*; p. komu učiniti *honorem habere n. tribuere, dare alicui, honore alqm prosequi n. afficere*; v. „čest.“

poctiti, koho něčím *honorare, ornare alqm alqa re*; p. koho návštěvou *salutandi causa ad alqm venire*; poctil mne svým pohledem *dignatus est me aspicere*; nepoctl jsi mne ještě svojí návštěvou *nondum mihi contigit ut te domi meae viderem.*

poctivec, *vir bonus, probus, honestus.*

poctivost, vůbec *honestas, probitas*; = nevinnost *innocentia*; vzhledem k plnění slova a slibu *fides*; = pohostinnost, v. toto.

poctivý, *honestus, bonus, probus*; = věrný *fidelis*; = počestný *castus, pudicus*; adv. *honeste, probe; caste*; poctivě smýšleti s kým *ex animo consulere rebus alcs*; nesmýšlí p.

fides ei non habenda est, est in eo alqd fraudis.

počasí, a) = povětrnost *tempestas, coelum*; jasné p. *tempestas serena, coelum serenum, serenitas*; za jasného p. *coelo sereno*; deštivé p. *tempestas pluvia, imbres; hiems*; špatné p. *tempestas foeda, atrox, turbulenta*; suché p. *siccitas*; sychravé p. *coeli asperitas*; b) = roční čas *anni tempus*; jarů počasí = jaro atd. v. tato.

počasní, -ný, v. „dočasný.“

počáteční, počátek, počítí, atd. v. „začáteční, začátek“ atd.

počernalý, *fuscus, subniger.*

počerniti, něco *colorem nigrum inducere alicui rei.*

počerveniti, něco *rubro colore tingere alqd.*

počest, na p. *honoris causa*; ost. v. „pocta.“

počestnost, *honestas; boni mores*; = cudnost *pudicitia, castitas; verecundia.*

počestný, *honestus*, = cudný *pudicus, castus; verecundus*; adv. *honeste, verecunde, caste.*

počet, a) pův. *numerus*; větší p., též *plures*; p. malý, nepatrný *pauci n. paucitas*; p. rovný, nerovný *numerus par, impar*; počtem *numero*; jichž bylo počtem 5000 *quorum erat quinque millium numerus*; čemu počtu není u. bez p. *innumerabilis*; v náležitém p. *ad numerum, shromážděný frequens (senatus)*; přišli v převelikém p. *frequentissimi convenerunt*; dráhný, nejvíce p. lidí *plerique*; v p. těch = mezi těmi, v. toto; b) = počítání: chyba v p. *mendum*; zvl. pl. počty *arithmetica (orum)*; = součet *ratio; rationes*; p. vydati, učiniti, klásti z čeho *rationem reddere rei alcs n. de re alqa*; do p. vložití něco *in rationem inducere, in rationes referre alqd*; p. držeti s kým, p. žádati od koho *rationem accipere ab alqo, vocare alqm ad calculos*; c) = mínění *opinio*; dle mého p. *mea opinione*, v. „soud“ c).

početní, p. kniha *rationes, tabulae.*

početnictví, *rationes*, = počtářství, počty *arithmetica (orum).*

počínati, počítí, a) = začítí, v. toto; b) počítí (sobě), = činiti, v. úsloví: co počnu *quid incipiam n. quid faciam n. agam?* co počneš s tím člověkem *quid hoc homine facies?* nevím co počítí *quid faciam nescio*, též *haereo, haesito*; co s tebou počnou *quid de te fiet?* budou-li něčeho p. *si quae conabuntur agere*; c) počínati sobě, si = chovati se se gerěre (*prudenter, honeste, turpiter, též tālem se gerere alicui, se praebere (durum, mitem, dignum majoribus)*; *versari (considerate, prudenter, moderate in re alqa)*; *agere (liberius volněji)*; mnohdy jediným slovesem: p. si pyšně *superbire, zběsile insanire.*

počísti, počítati, a) pův. *numerare*, (bedlivě)

dinumerare alqd; = počty dělati *rationari*, (učiti se p. *arithmetica discere*, dobře p. *bene versatum esse in arithmeticeis*, špatně *labi in computando*), = sčítati *computare* (*numerus dierum*), též *numerus inire* (*copiarum*); p. na prstech *digitis* n. *per digitos numerare alqd*; p. dle čeho *alqd numerare ex re alqa*, dle olympiad *tempus describere olympiadibus*; p. po kom, v. „přepočítati“; b) = v počet zavřítí, obsáhnouti, p. mezi . . *numerare* (*alqm inter doctos* n. *in doctis*, *in amicis*, *inter suos* mezi své), *ducere* n. *habere* (*alqm in hostium numero*, *amicorum numero*), *referre* (*alqm in numerum* n. *in numero* *deorum* n. *inter deos* za boha, mezi bohy) *ascribere* (*alqm in numerum civium*); c) = položití, souditi *habere* (*alqm pro hoste* n. *in hostium numero*), *existimare*, *putare* (*alqm bonum virum*); p. něco za hřích, k hanbě *dare*, *vertere*, *ducere alqd vitio*, *turpe*, k hanbě počteno bývá něco komu *alqd est alcuī dedecori*, *infamiae*, *pudori*; za nic nep. něco *pro nihilo ducere*, *habere*, *putare*; *nihili facere alqd*; *nullo loco habere alqd*; 2) p. se, a) *pass.*, v. předch. slovesa; on se nepočítá *ejus ratio non habetur*; *is nullo loco habetur*; b) *repr.* p. se s kým *putare rationem cum alqo*, *alcuī rationem reddere* (počet vydati komu).

počítí, v. „počínati.“

počkati, = pozdržeti se *manere*, = očekávati co se stane *expectare*; p. na koho *opperiri*, *manere alqm*; p. s čím *differre alqd* (*donec* etc.); zvl. *imper.*: počkej (jen)! *hoc tibi non impune abibit*.

počtářství, v. „početnictví.“

počtverný, *quadruplex*; p. vůz * *currus quatuor sedilibus*.

pod, *praep.* 1) s *akk.* a) o místě *sub* s *akk.* (*schovati se pod schody* *se sub scalas conjicere*, nepřátele pod jho pohnati *hostes sub jugum mittere*, pod střechu něčí vejíti *tectum alcs subire*; pod zeď *supter murum*); b) k vyjádření poddanosti, ochrany a p. *sub* s *akk.* (p. jho a panství něčí přivéstí, pod moe něčí připravití zemi *redigere terram sub potestate alcs*; c) o čase *sub* s *akk.*, též *ad* (p. večer *sub* n. *ad vesperum*; *vesperascente coelo*); 2) s *instr.*, a) o místě *sub* s *abl.* (*sub terra habitare*, *sub pallio alqd gestare*); b) k naznačení poddanosti, odvislosti a p. *sub* s *abl.*: pod nadvládou n. pod mocí něčí býti, státi *esse sub imperio* (*potestate*) *alcs*; pod někým býti *parere alcuī*, *regi ab alqo*; mítí koho pod sebou *imperare alcuī*, *regere alqm*; c) k vytknutí způsobu *sub* s *abl.* n. obyč. *pouhý* *abl.* (pod tou výminkou *sub hac condicione* n. pouze *hac condi-*

cione; pod záminkou n. pod zástěrou přátelství *specie amicitiae*); někdy jiné obraty: p. přísahou *juratus*, p. ztracením brdla n. p. pokutou smrti (příkázati, zapověditi a p.) *morte proposita*; *sub poena capitis* n. *poenā capitis propositā*; d) o čase: pod kým, pod panováním koho *alqo imperante* n. *regnante*; pod tímto králem *sub hoc rege*, *hoc regnante*; p. velitelstvím P. mpejovým *sub Pompejo* n. *Pompejo duce*.

podajnost, *facilitas*, = poslušnost *obedientia*, *obsequium*; důr. *servitus*.

podajný, *facilis*, = poslušný *obediens*; *plane alcuī addictus*; vůbec *qui non sui arbitrii est*; *adv.* *obedienter*.

podál, *adv.* *procul*; *longe*; p. (od) čeho býti *abesse*, *distare ab alqa re*; *satis magno intervallo ab alqa re*.

podání, ústné = pověst *fama*; *memoria*; rozličnost p. *discrepantia auctorum*.

podalilý, v. „ed. řilý.“

podariti, a) = obdarovati, v. toto; b) p. se, v. „poštěstiti se.“

podati, podávati, a) = k rukoum dáti *porrigere*, *praebere alcuī alqd*; též *dare alcuī alqd*; *subministrare* (*alcuī tela*); *ministrare* (*pocula*); ruky komu p. *porrigere alcuī manum*, *tp.* = pomáhati *juvare*, *adjuvare alqm*; p. si ruce *dextras inter se jungere*; *tp.* p. o čem v učení *tradere alqd*; p. důkazů *afferre rationes*, příčinu a p., v. „zavdati“; b) = ohlásiti, že dáti chce *offerre alcuī alqd*, *deferre alqd ad alqm* n. *alcuī*; co kupec p. nač *promittere pecuniam*, *pretium alquod se dare velle*, při dražbě *liceri* (*hortos* za zahradu); více p. než druhý *contra liceri*; *facere licitationem contra alqm*; jinak: p. otázku na koho n. *absol.*: p. na koho = tázati se koho, v. toto n. „otázka“; 2) p. se, a) = povolití *cedere*; b) to se podá *huic rei remedium parabitur*; c) podala se příležitost *occasio oblata est*; d) p. se čemu *se totum dedere* (*aegritudini*), = volným býti *placide ferre* (*omnia*); p. se k čemu *dare se ad alqd*.

podbirati, podebrati, něco (na př. dům, břeh a p.) *subruere alqd*; 2) p. se = vředovátí, úslovím: *pus exit ex ulcere*; *suppurare*; podebraný *suppuratus*.

podbiti, koho pod se, pod svoji moc *subigere*, *subjicere alqm sibi* n. *imperio suo*.

poddanost, = poslušnost *obedientia*, důr. *servitus*; v p. udržeti koho *in officio retinere alqm*, *in ditione atque servitute tenere alqm*; v p. něčí uvéstí koho *in ditionem alcs redigere alqm*, *sub imperium potestatemque alcs subjungere alqm*; *imperio* (*suo*) *alqm subjicere*; v p. něčí býti, státi *esse in alcs ditione* (*ac potestate*), *parere alcuī*; v p. něčí se dáti *se alcs imperio subji-*

čere, upadnouti *cadere sub imperium* (*dicionemque*) *alcs*; z p. propustiti, v. „propustiti.“

poddaný, komu *alcui* n. *imperio alcs subiectus*; vůbec *obnoxius*; (býti komu p. *parere alcs imperio* n. *alcui, esse in ditione* n. *in potestate alcs, esse sub potestate* n. *sub imperio alcs*); zvl. co subst. „poddaný“, obyč. v pl. α) vůbec = nižší, podřízení *parentes*; (ii) *quibus quis praeest*, též pouze *inferiores*; β) co protiva vrchnosti a zeměpána *cives*.

poddati se, poddávati se, komu se *dare, tradere, dedere alcui, se subijcere imperio alcs, se submittere alcui; in deditioem alcs venire*; tp. poddá se překonán (důvody) *dat manus*, též s dodatkem *vincique se patitur*; ost. v. „vzdáti se“; ve všecko se p. *ad omnia descendere, placide omnia ferre*; p. se čemu *totum se tradere (aegritudini)*; v službu se p. komu se *alcs imperio subijcere*.

podebranina, *suppuratio*.

podebrati, v. „podbíratí.“

podejiti, (podejdu), a) pův. † *subire alqd*; b) tp. = ošáliti, přelstíti *dolo capere*, = překvapiti *opprimere alqm*.

poděkování, *gratiarum actio*; p. učiniti, v. násl.

poděkovati, a) komu z čeho, zač *gratias agere alcui pro re alqa* n. *ob alqd*; při pozdravení: *resalutare alqm; salutem reddere* n. *referre alcui*; b) p. se, α) zač, v. a); β) p. se z úřadu *abdicare se magistratu, deponere magistratum*; v. též „vzdáti se.“

poděl, praep. *secundum (fluvium)*; *praeter* (okolo, p. *ripam*); p. břehu plouti *ripam legere, jiti oram sequi*.

podělati, něco *conficere, perficere alqd*.

poděliti, koho čím n. oč *dividere inter alquos* n. *alcui alqd* (na př. *bona inter milites* n. *militibus*), *partiri* n. *dispertiri alqd inter alquos*; p. se oč n. čím (mezi sebou, spolu) *dividere* n. *partiri inter se alqd*.

podemleti, (podemliti), něco *subruere alqd*.

podepřiti, něco čím *fulcire alqd re alqa; sustinere alqd*; p. se nač niti *re alqa*; na loket se p. *corpus levare in cubitum*, na kopí podepřen *telo innixus*.

podepsati, *subscribere alqd*; p. list *nomine subscripto literas firmare*; *nomen literis subscribere*; p. se *nomen subscribere*, na něco *alcui rei*.

poděsiti, koho *obstupefacere, perturbare, perterrere alqm*; p. se *turbare*; celé vojsko velice se p. *magna totius exercitus trepidatio facta est*; poděšen *obstupefactus, perterritus, animo percussus, attonitus*; strachem p. *metu percussus*.

podestati, a) = podstoupiti *suscipere, reci-*

pere alqd; nebezpečí p. *subire periculum*; b) = zmoci *valere, posse*.

poděšení, *perturbatio, pavor, trepidatio, stupor*.

podešev, *solea, crepia*.

podešlý, (krví atd.) (*sanguine*) *suffusus*.

podezřelost, v. „podezření.“

podezřelý, *suspectus*; velmi p. *suspiciosus*; býti p. komu *esse suspectum* n. *in suspicione alcui*; státi se p. *in suspicione venire alcui*; adv. *suspiciose*.

podezřelivý, *suspiciosus, suspicax*; adv. *suspiciose*.

podezření, *suspicio*; to nejmenší p. *minima suspicio*; p. vzbuditi *suspicionem movere, excitare, afferre*; p. míti *suspicionem habere; suspicari (nonnihil poněkud)*; věrnost něčí míti v p. *fidem alcs suspectam habere*; v p. míti koho *suspiciari alqm* n. *habere alqm in suspicione*; býti v p. *sustinere suspicionem, esse in suspicione*; p. jest n. padá na něho *suspicio convenit* n. *cadit in eum*; v p. koho uvéstí *in suspicionem adducere* n. *suspectum reddere alqm*; vzíti něco v p. *res venit mihi in suspicionem*; vzešlo-li p. *si res in suspicionem venit (de morte stran smrti)*.

podezřivati, koho *suspectum reddere* n. *in suspicionem adducere alqm*.

podhlavnice, *pilvinus, cervical*.

podhoditi, v. „podložiti.“

podil, a) pův. *portio, pars, pars rata*; p. otcovský (= po otcí zděděný) *patrimonium, hereditas*, (co statek) *heredium*; to jest p. po předcích mých *id hereditate a majoribus mihi relictum est*; býti n. dostati se někomu za p., v p. *contingere, obtingere, evenire alcui*, = státi se kořísti něčí *ab alqo rapi, perdi, auferri*; b) = účastenství, v. toto.

podilný, *dividuus; qui dividi potest*; adv. *podílně per partes, ex parte; carptim*.

poditi se, kam *incidere, incurrere in alqd*; kam se poděl? *ubi est?*

podiv, -eni se, *stupor, admiratio*; s podivením (ptal se a p.) *rem miratus*; *admiratione affectus*; *in admirationem conversus*; ku p. *mirum in modum, mirum quantum; vehementer*; ku p. krásný *mirā pulchritudine* n. *specie*; *pulcherrimus*, ku p. krásně *pulcherrime*; *mirare*; ku p. zřídka *rarissimus, perrarus*, ku p. zřídka *rarissime, perraro*; jest ku podívu n. s podivením *mirum est, mně mirum mihi videtur* n. *est, miror*; na p. býti komu, p. způsobiti u koho *admiratione afficere alqm, admirationem movere alcui*.

podívaná, *spectaculum*; býti na p. *spectaculo esse alcui; spectandum proponi* n. *exponi; in promptu poni*.

podívati se, nač *oculos in alqd convertēre*, *aspicēre alqd*; *intueri alqm n. alqd*.

podivení, v. „podiv.“

podivín, *mirum caput*; *homo ineptus, morosus*.

podivinství, * *mira ratio*.

podiviti se, čemu *mirari, admirari alqd*; *admiratione affici re alqa*.

podivnost, *admirabilitas*.

podivnůstka, *res mira, mirabilis*.

podivný, *mirus, mirificus*; = podivu hodný *mirabilis*; p. způsobem *mirum in modum*; adv. *mirabiliter*; *mirum in modum*.

podjiti, podejmouti, koho *capēre, invadēre alqm*; podjala bázeň nepřátely *timor hostes incessit*; p. něco, v. „podstoupiti“; p. se čeho, = na se vzíti, *podstoupiti, v. tato*.

podkasati, (šat) *succingēre (vestem)*, p. se *succingi*; p. koho pod sebe, v. „podmaniti.“

podklad, *fundamentum*.

podkládati, podložiti, něco a) pův. *supponēre, subjicēre alcuí alqd*; oheň p. *subjicēre ignem (aedibus), inferre ignem (operibus)*; b) tp. p. něčemu jiný smysl *rem ad alias rationes revocare*; zvl. podložiti nepravé na místě pravého *subjicēre, supponēre (filium, testamentum)*; *subdēre (filium)*.

podkolení, *poples*.

podkoni, *magister stabuli*; císařský p. *tribunus stabuli*.

podkop, *cuniculus*; p. dělati *cuniculos agēre*.

podkopati, -ávati, něco *suffodēre, subruēre alqd*; *cuniculis subruēre n. evertēre alqd*.

podkopník, *qui cuniculum agit*.

podkoupiti, v. „podplatiti.“

podkouřiti, podkuřovati, *suffire alqd*; tp. v. „lichotiti se.“

podkova, *solea ferrea*.

podkup, v. „podplacení.“

podlaha, *pavimentum*.

podle, praep. a) o prostoru *secundum, juxta, prope*; = u *apud*; státi p. (= vedle) koho *stare juxta n. prope alqm*, (tp. co spojenec) *stare ab n. cum alqo*; b) co ředidlo konání = dle, v. toto.

podlehnouti, podléhati, čemu *succumbēre, cedēre rei alcuí* na př. *oneri, dolori, fortunae, labori*; *subjectum esse rei alcuí* (těž *sub varios casus*); p. nepříteli *hosti succumbēre*; *vinci, superari, inferiorem discedēre*.

podlezač, tp. *adulator*; *humilis assentator*.

podlezačství, *adulatio*.

podlezti, -zati, a) pův. pod něco *subrepēre (sub) alqd*; b) tp. p. (k) někomu *adulari alqm, servire alcuí*.

podlézavý, *adulatorius*; *blandus*.

podliti, *suffundēre alqd*.

podlodi, *carina*.

podlokti, *ulna*.

podlomiti, něco *frangēre alqd*.

podlost, a) co vlastnost *animus abjectus, illiberalitas; improbitas, turpido*; b) co jednotlivý čin *indignitas, dedecus*.

podloubi, *porticus*.

podlouditi, (zboží) v. násl.

podloudnictví, *mercatura vetita, rerum prohibitarum importatio*; p. *provozovati merces vetitas furtim n. clam importare*.

podloudník, *qui merces vetitas furtim importat; qui ex mercatura vetita quaestum facit*.

podlouhlý, *oblongus*.

podložek, -ka, *fundamentum*.

podložiti, v. „podkládati.“

podlý, *improbis; turpis; abjectus*; podlé jest *abjecti animi est*; adv. *turpiter, improbe*.

podmanitel, *domitor; expugnator (urbis)*; velikým p. *qui multas terras bello cepit, vir multis victoriis inclitus*.

podmaniti, -ňovati (si), *domare alqm; capēre, occupare, expugnare (urbem, terram)*; *potiri (urbe)*; *subjicēre sibi n. subigēre alqd; in dicionem n. potestatem redigēre alqm, subjicēre alqm imperio, potestati alcs; opprimēre alqm*.

podmanivost, *cupido imperii (proferendi)*.

podmanivý, *imperii (proferendi) cupidus*.

podmazati, někomu *corrumpēre alqm (pecuniā)*; *expugnare alqm (pecuniā)*.

podmazek, *largitio*.

podměsíčný, věci p. *quae infra lunae orbem sunt*.

podmět, podmětný, vytkne se slovy *ipse, homo*; *res a p.*

podminiti, *conditionibus astringēre alqd*.

podminka, *conditio; lex, pactum*; = výminka *exceptio*; s tou p. *ita*.

podnapilost, *crapula*.

podnapilý, *vino gravis n. gravatus*.

podnapiti se, *vino se obruēre n. onerare; ebrium fieri*.

podnebí, *coelum*; mirné p. *coeli temperies*; nezdравé p. *coeli gravitas; aer pestilens*; = země vzhledem k p. *loca*; teplé p. *loca calidiora, chladné loca frigidiora*.

podněcovati, v. „podnítiti.“

podnět, a) pův. = podpal: p. (k) ohni *alim- mentum ignis*; *res quae sunt ad incendia*;

b) tp. = pobudka *incitamentum, irritamentum*, čeho n. k čemu *alcs rei n. ad alqd*; *stimulus (gloriae k slávě)*; = příčina *causa, ratio*; p. nenávisti *invidia, hanc contumelia*; p. čemu dáti, o osobě: *auctorem esse alcs rei* (na př. *legis, belli, alcs reditus*), o věci: *locum dare n. facere alcuí rei* (na př. *fabulae pověsti*); to zavdalo p. k válce *inde bellum ortum est*; v. též „příčina.“

podník, v. „podniknutí.“

podnikatel, vůbec *qui alqd aggreditur* n. *suscipit*; zvl. p. stavby *aedicator*; = kdo za jistou sumu co podnikne *redemptor*, *conductor*.

podnikavost, *animus ad experiendum* (*ad res gerendas*) *promptus*.

podnikavý, *experiens*; *promptus*; = činný *acer*, *strenuus*.

podniknouti, podnikati, a) = podrobiti se čemu *adire* (*periculum*), *subire* (*poenam*); b) = před se vzíti *suscipere*, *aggredi alqd*; *rem gerere*; cestu p. *iter incipere*; válku p. *bellum suscipere*; výpravu vojenskou p. *expeditionem facere*; veliké věci p. *magna moliri*.

podniknutí, *inceptum*, *institutum*, *conatus*; *negotium*; též vůbec *res* (*magna*, veliké p.); vojenské p. *expeditio*; soukromé p. *res privato consilio suscepta*.

podnititi, podněcovati, oheň *accendere*, *ignem facere*; p. koho, tp. *incitare*, *concitare*, *irritare*, *accendere alqm*; p. něco *conflare* *ciere*, *commovere* (na př. *bellum*), *accendere* (na př. *certamen*, *amorem*, *cupiditatem*).

podnož, -i, *scabellum*.

podoba, = podobnost, *similitudo* (sloupení v p. *D porticus in similitudinem D literae circumactus*); = postava *figura*, *forma*, *species*, *habitus*; zevnější p. *facies*; v p. něčí *specie alcs*, v lidské p. (o bozích) *specie humana*, býti *humano visu esse*; p. něčí na se vzíti *speciem alcs induere*; *mutari in alqm* n. *in alqd*; v pravé p. se okázati se *aperire*; věc dostala jinou p. *magna rerum commutatio facta est*, *facies rerum immutata est*; míti p. čeho *videri esse alqd*; v. též násl.

podobati se, (k) čemu, (k) komu a) osob. *similem esse alcs* n. *alcui*; *similitudinem habere cum algo*, *referre os vultumque* n. *mores alcs*; podobají se (k) sobě velice *intercedit inter eos magna similitudo*; obávají se, že odchod útěku p. se bude *fugae speciem abeundo timere*; b) neos. *videri*, podobá se, že . . . *videtur* s nom. a inf.; podobá se k válce *bellum imminere videtur*.

podobenství, *similitudo*, *simile*; = pouhý obraz (*umbra quaedam et*) *imago*.

podobiti, -ovati, něco, v. „napodobiti.“

podobizna, *imago*; *effigies ad exemplum expressa*.

podobnost, *similitudo*, = podoba, v. toto; p. míti čeho *similem esse alcs* n. *alcui*, *est mihi cum algo alqa similitudo*, nemíti *dis-similem esse alcs*; zvl. pravdě p. *verisimilitudo*; *probabilitas*.

podobný, a) p. (k) komu n. čemu *similis alcui* n. *alcs* (toto zvl. o vnitřní podobě); zcela p. *consimilis*, *simillimus*, *persimilis*;

bohu velmi p. *deo proximus*; p. býti komu, též *specie ac vultu similem alcs esse* n. *alqm referre*; (k) pravdě, k víře p. *veri similis*, *probabilis*, jest (k) víře p., též *non abhorret a vero*, velmi *ad verum proxime accedit*; jest (k) víře p., že on to učinil *veri simile est*, *eum illud fecisse*, též *is illud fecisse videtur*; b) v úsloví: a podobné *et quae sunt generis ejusdem*, *et id genus alia*, *et alia generis ejusdem*; a p. více *atque ejusdem generis complura*; ten a p. *talis*, toto a p. *talía*, tímto a p. bezprávím *tali injuria*; cosi p. (= cosi toho druhu): psal jsem cosi p. *scribebam alqd id genus*; adv. podobně α) = podobným způsobem *similiter*, *simili modo*; item (p. měl za to *item ille contendit*; β) = nepochybně, asi, přelož slovesem *credo*, *opinor* n. *verisimile est*; slyšeli jstě p. *vos audivisse credo* n. *opinor*; on p. to řekl *verisimile est eum hoc dixisse*.

podol, -i, *valis*, v. „údolí.“

podolek, *limbus*.

podotknouti, podotykati, něco = krátce se zmíniti o čem (*breviter* n. *strictim*) *tangere*, *attingere alqd*, důr. *perquam breviter perstringere atque attingere alqd*.

podpalek, *torris*.

podpáliti, -ovati, dříví a p. *accendere*, *incendere alqd*; dům p. *aedibus subicere ignem*; tp. p. koho proti komu *instigare*, *incitare*, *incendere alqm contra* n. *in alqm*.

podpásati, *cingere*, *succingere*.

podpáždí, *ala*.

podpěradlo, *fulcrum*, *adminiculum*.

podpirati, v. „podepřiti.“

podpis, = podepsání *scriptio*; = podepsané *nomen subscriptum*; *titulus subscriptus*.

podpisovati, v. „podepsati.“

podplacení, -ování, vzhledem k dávajícímu *largitio*, vzhledem zkaženosti mravné podplaceného *corruptela*; p. při ucházení se o úřad *ambitus*.

podplatiti, koho (*pecuniā* n. *donis*, *largitione*) *corrumpere alqm*; chtíti p. koho *pecuniā sollicitare alqm*, *alcs animum donis tentare*; nechati se p. *pecuniam accipere ab algo*, se *vendere alcui*, nenechati *largitioni resistere*.

podplatnost, * *animus venalis*.

podplatný, *venalis* (*pretio*).

podpora, a) pův. *fulcrum*, *adminiculum*; b) tp. α) *columen* (obzvl. o osobách); *firmamentum* (na př. *reipublicae*), *praesidium*, *subsidium*; jest mojí jedinou p. *omnis mea spes in eo posita est*, *is mihi unus praesidio est*, *eo uno nitor*; býti komu p. *alqm sustentare* n. *fulcire et sustinere*; nalézati p. v čem *adjuvari alqa re*; β) = pomoc *auxilium*.

podporovati, koho čím *juvare, adjuvare, sublevare alqm re alqā; opem n. auxilium ferre (alcul)*; *tueri, sustentare alqm*; p. stranu něčí *partibus alcs favēre*; p. síly *vires alēre*.

podpůrce, *adjutor, fautor*.

podrápati, něco *radēre alqd*.

podraziti, -ražeti, něco na př. komu nohu *supplantare alqm*.

podrážditi, v. „rozdrážditi.“

podrobení, opiš slovesem; k úplnému p. se dohnán býti *in jus ditionemque cogi*.

podrobenost, *servitus; obedientia*; = podrobení *deditio*.

podrobiti, něco, někoho *subjicēre alqm alcul n. imperio alcs*; obyč. p. sobě někoho *subjicēre alqm imperio suo; redigēre alqm n. regionem in (sub) potestatem (ditionem) meam*; p. se se *subjicēre imperio alcs, se alculi submittēre; in ditionem alcs venire*; p. se výroku *decreto stare*; p. se trestu *poenam subire*; podroben (-ý) *subjectus n. obnoxius rei alculi; subjectus (sub varios casus)*.

podrobnost, *res singularis, res*; pl. podrobnosti *singula n. res singulae; singulae partes*.

podrobný, = obšírný *copiosus, longus*; = důkladný *accuratus, subtilis (notitia); diligens*; podrobnu, do p. n. adv. *podrobně copiose, uberius, fusiis, accurate, diligenter*; p. vypravovati něco *singula exponere*.

podruh, *inquilinus; serviens*.

podruží, *habitatio mercede conducta*.

podružina, *domestici*.

podryti, -ývati, něco a) pův. *suffodēre, subruēre alqd*; b) tp. *evētere (republicam, fundamenta reipublicae), subruēre (salutem alcs, libertatem), labefactare (amicitiam, justitiam, republicam)*; pověst a po čestnost něčí p. *alcs famam atque pudorem atterēre*.

podržeti, a) = zadržeti, obhájeti, udržeti něco *retinēre alqd* (na př. *consuetudinem, dignitatem, imperium, munus*); také *tenēre*: p. koho, na př. doma, u sebe *alqm domi n. apud se tenēre*; p. svoji ústavu *legibus suis uti*; p. úřad i pro příští rok *continuate magistratum*; b) neztratiti *non amittēre alqd*; zvl. v paměti p. *memoriā tenēre, in memoriā retinēre alqd*, také *memoriam rei alcs retinēre*; p. něco u sebe = nevyzraditi *continēre, tacēre, tacitum tenēre alqd*; to podrž u sebe, též *hoc tibi soli dictum puta*; p. něco za sebou *avertēre, suppressere* (na př. *pecuniam*); *fraudare* (na př. *stipendium equitum*).

podřaditi něco něčemu, v. „podříditi.“

podřeknouti se, *errare n. labi in loquendo*.

podřezati, něco *praecidēre* (na př. *jugu luu*).

podříditi, něco něčemu *subjicēre alqd alculi*;

part. *podřizen* (co do vlivu a postavení) *inferior, secundus*, = *poddán obnoxius, subjectus*.

podřimovati, *dormitare*.

podřizenost, *obsequium*; vojenská p. *disciplina; modestia et temperantia*.

podřaditi, *supponere n. subdēre alqd alculi rei*; tp. p. někoho proti komu *incitare, irritare, accendēre alqm contra n. in alqm*.

podřaditý, *habitu brevis et obesus*.

podřeknouti, něco *succidēre, subsecare alqd*.

podřskočiti, koho, tp. *fraudare alqm; circumscribere alqm; fraudem alculi facēre, fallere alqm*; zvl. p. nepříteli *dolo capere n. fallere* = přepadnouti *opprimere hostem*.

podřskočník, *homo insidiosus n. fraudulentus*.

podřskočnost, *fraus; dolus*.

podřskočný, *insidiosus, fraudulentus, dolosus*; adv. *insidiosus n. per insidias; per fraudem, dolose*.

podřskok, *insidiae, fraus, dolus*.

podřstata, *natura; vis*, často spojeno *vis et natura*; = váha, vážnost *auctoritas* (větší p. do sebe míti *majorem auctoritatem habere*); v p. *vere, naturā ipsā*; v p. se lišiti *re ipsā n. naturā differre*; dle p. *genere ipso*.

podřstatný, a) k podřstatě nutně patřící *ad rei naturam pertinens; sine quo res intelligi nequit*; = opravdový *verus*; p. vlastnost *natura*; p. býti *ad vim et naturam rei pertinere, a re segregari non posse*; b) = ne marný, solidní *solidus*; c) = vážný, vydatný *gravissimus, maximus*; = zjištěný *certus*; p. okolnost *res gravissima, caput rei*; to jest věc p. *in hoc causa vertitur*; bez p. základu *sine certa re* (na př. *ad consilium descendere*); p. příčina *causa n. res gravissima n. justa*; p. změna *mutatio magna*; p. změnu způsobiti *ipsam rem mutare*; p. rozdíl *discrimen magnum*; adv. *vere, naturā ipsā; magnopere, praecipue*; p. k čemu dopomáhati *plurimum conferre ad rem alquam*.

podřstavec, -ek, *fundamentum; basis*.

podřstaviti, něco pod něco *supponere, substruere alqd alculi*.

podřstirati, podřstřiti, něco *substernere alqd*.

podřstoupiti, pod něco *succedere alqd*; tp. p. něco *aggredi alqd*; p. cestu *iter incipere, suscipere*, válku *bellum suscipere*, trest p. *poenam subire*, smrt *mortem oppetere*, nebezpečení a p. *adire, obire, subire periculum etc.*

podřstrčiti, něco pod něco *subdēre, subjicere, supponere alqd alculi rei*; p. něco někomu *clam (furtim) suggerere alqd alculi*; p. syna komu *filium alculi subjicere, subdēre, supponere*.

- podstřeší, *tabulatum*, = válečný stroj *musculus*.
- podsvěti, *inferi*; *umbrae*, *manes*; v p. *apud inferos*.
- podsvinče, *porculus*.
- podšepťati, něco někomu *insusurrare* *alci* *alqd* (*in aurem*).
- podtaji, adv. *occulte*, *in occulto*, *clam*, *obscure*; *furtim*.
- podtíti, něco, v. „podseknouti.“
- podtrhati, -nouti, *subtrahere* *alqd*; p. slovo * *lineā conspicuum reddere* *alqd*.
- podupati, něco obťerě, *conculcare* *alqd*.
- poduška, *torus*, *cervical*.
- podváděti, v. „podvésti.“
- podvádivý, *blandus*, *captiosus*; *fallax*; adv. *blande*; *fallaciter*.
- podvaliti, něco tp. *percutere*, *labefactare*, *evētere* *alqd*.
- podvaz, -adlo, *vinculum*.
- podvázati, něco = dole svázati *subligare*; = zavázati *alligare*, *obligare* (na př. *vulnus*).
- podvečer, *dies proximus ante* (*diem festum*).
- podvésti, koho, lstně *decipere*, (zatajením) *fallere* *alqm*, (čtverácky) *imponere* *alci*; p. koho oč *fraudare* *alqm* *re alqā*.
- podvod, *fraus*, *dolus* (*malus*); *fallacia*; = ošizení o peníze *fraudatio*.
- podvodník, vůbec *homo fraudulentus*; *fraudator* (co se peněz týče).
- podvodný, *fallax*, *fraudulentus*, *dolosus*; ad *fallendum instructus* n. *paratus*; adv. *fallaciter*, *per fraudem*, *dolose*.
- podvojitý, -ní, -ný, *duplex* (*lorica*, *amiculum* a p.); *anceps*; p. vítězství *victoria geminata*; adv. *dupliciter*.
- podvoliti, k čemu *probare*, *accipere*, *admittere* *alqd*; k podmínkám p. *ad condiciones accedere*, (nerad *descendere*), *condiciones accipere*; k požadavkům něčím p. *facere* (*promittere*) *quae quis postulat*; p. se čemu, k čemu, več *recipere* *alqd*, *recipere et polliceri* *alci* *alqd*; *suscipere* *alqd* (podvolil se, že Epaminonda podplatí Epaminondam *pecuniā corrumpendum suscipit*); p. se komu *morem gerere* *alci*.
- podvolnost, *obsequium*; *officium*; *propensa voluntas*.
- podvolný, *obnoxius* *alci*, k čemu *promptus* n. *paratus ad alqd*; p. býti komu *morem gerere* *alci*.
- podvrat, *eversio*.
- podvrátiti, něco *evertere*, *subvertere* *alqd*; p. se *concidere*, *ruere*.
- podvrhnouti, v. „podložit“, „podstrčiti“; podvržený, tp. = nepravý *adulterinus*; *subditicius*.
- podvrtnouti, nohu komu *supplantare* *alqm*; p. úd těla vůbec *luxare* *alqd*.
- podvrženec, *filius subjectus*.
- podzemčan, pl. *podzemčané inferi*, *umbrae*, *manes*.
- podzemi, v. „podsvěti.“
- podzemní, -ský, *subterraneus*; *inferus*, *infernus*.
- podzim, -ek, *auctumnus*.
- podzimkový, -ní, *auctumnalis*.
- pohádati se, s kým *oritur* *alci* *cum alqo altercatio* (oč *de re alqā*), *venire in certamen cum alqo*; *altercari cum alqo*.
- pohádka, = povídka *fabula ficta*, *fabula*; = hádanka *aenigma*.
- pohan, * *ethnicus*, *gentilis*, * *paganus*; pl. *pohané gentes barbarae*.
- pohaněč, *agitator*.
- pohanění, a) = haění, opiš slovesem; b) = hana *contumelia*; *ignominia*, v. „hana.“
- pohaněti, v. „pohnati.“
- pohaněti, -niti, koho *ignominia* n. *contumeliā afficere* *alqm*; *contumeliā* *alci* *imponere*, *facere*, *injungere*; *probrum* *alci* *inferre*; býti pohaněn *contumeliā accipere*.
- pohanský, * *ethnicus*, * *gentilis*; *barbarus* (*mos*); p. národové, v. „pohan“; adv. *ethnice*.
- pohanství, * *gentilitas*, * *paganitas*; co nepravá vira *impia superstitio*; = modlářství *cultus idolorum*; od p. odpadnouti a *cultu idolorum deficere*.
- pohár, *poculum*, *calix*.
- pohladiti, koho *os manu permulcere*; *barbam* *alci* *permulcere*.
- pohlavek, *colaphus*; v. též „políček.“
- pohlavi, *sexus* (mužské, ženské *sexus virilis*, *muliebris*); děti, mladí lidé obojího p. *liberi*, *juvenes utriusque sexus*; slabé p. *sexus naturā invalidus*; krásné p. *sexus muliebris*.
- pohled, = zření *aspectus*; = tvářnost *vultus*, *frons*, *os*; = obličej *facies* (dle p. *facie*), p. zevnější *species*, = vyhlídka *despectus*; = podívaná *spectaculum*; na p. *specie* n. *in speciem*; na první p. *primā specie*; jest na p. zdrav *speciem sanitatis praebet*; býti na p. šťastným *speciem habere felicitatis*; na p. krásný a p. *speciosus*.
- pohledávání, *postulatio*; = to co se pohledává *postulatum*; míti co k p. *jus postulandi* (*alqd ab alqo*) *habere*.
- pohledati, pohledávati, čeho na kom, u koho, za kým *petere*, důr. *poscere*, *prosequi*, *postulare* *alqd ab alqo*; nemám tam co p. *nil mihi illic negotii est*.
- pohleděti, pohlížeti, pohlednouti, nač, na koho *aspicere* *alqm*, *alqd*; *intueri* *alqm* n. *in alqm*, *oculos in alqd convertere*; nemoci na koho p. *oculos* *alci* *submittere*, *aspectum* *alci* *sustinere non posse*; nazpět p. *respicere*; ost. v. „hleděti.“
- pohlížeti, v. předch.

pohltiti, něco *devorare alqd*; *haurire alqd*; vlnami pohlcen býti *fluctibus hauriri* n. obrui; tp. *devorare*; očima něco p. *oculis devorare alqd*; jmění p. *rem familiarem devorare*.

pohnati, pohaněti, pohniti, koně *equum incitare*, voly *boves stimulare*; tp. p. koho k čemu *impellere alqm ad n. in alqd*; ost. v. „pohnouti“; p. koho k soudu, před soudce (ku právu, na soud, před soud) *in jus n. in iudicium vocare, arcessere alqm*; *alqm reum facere, litem intendere alcui*, z čeho, v. „obžalovati“; p. koho na přísahu *alqm adigere jus iurandum n. jurejurando*, (u vojinů) *sacramentum n. sacramento*.

pohnojiti, pole *stercorare agrum*.

pohnouti, a) pův. něčím p. *movēre, commovēre alqd*; *promovēre alqd*; p. se *moveri, commoveri*; v. „hnouti“; b) tp. p. kým *movēre, commovēre alqm, movere, commovēre, concitare* na př. *misericiordiam alcs*; *flectere n. commovēre animum alcs*; p. koho k čemu *commovēre, incitare, impellere alqm ad (alqd faciendum) n. ut (faciat alqd)*; *adducere, deducere alqm ut (alqd faciat)*; = přemluvit *persuadere alcui, ut . . .*; p. koho k zlosti *iram movēre alcui*, k útrpnosti *ad misericordiam perducere, impellere alqm*, k smíchu *risum movēre alcui*, k pláči *lacrimas movēre (elicerē, excutere) alcui*, *ad fletum adducere alqm*; prosbami koho p. *precibus inflectere alqm*; chtíti p. *pellicere alqm*; co té k tomu pohnulo? *quid te impulit, ut hoc faceres?* n. *quā re adductus (impulsus, commotus) hoc fecisti?* nechat se p. *movēri, commoveri*; pohnut, part. *motus, permotus, impulsus, adductus alqā re*, jím p. odešel *eo auctore (impulsore) abiit*.

pohnutelný, *mobilis*.

pohnuti, *motus*; *commotio, impulsus*; p. myšli *animi motus, commotio, concitatio, perturbatio*; v. „hnutí“.

pohnutka, *causa*; *ratio*; jest mi něco p. k čemu *moveor, commoveor alqa re, ut etc.*

pohoda, a) = pohodlí, v. *toto*; b) = pohodné počasí *temperies, coelum serenum*, = úroda *annus felix*.

pohoditi, něco n. čím *abjicere, projicere (arma)*, v. „odhoditi“; pohrdavě *abjicere, negligere, omittēre alqd*; p. dítě *exponere infantem, puerum*.

pohodlí, *commoditas, opportunitas*; = to co p. činí v pl. *commoda (vitae)*, dle p. *ex commodo*, dle svého p. *quod tuo commodo fiat*; = prospěch *commodum* (pokudby to s p. obecním učiniti mohl *quod commodo reipublicae facere possis*); = odpočinek *quies*.

pohodlnost, v. „pohoda.“

pohodlný, a) = příležitý *commodus, opportunus*; *idoneus, aptus* (na př. *tempus, portus, locus*); vzhledem k času *tempestivus*; b) = štitící se práce *iners (homo)*; *lentus*; c) = obtíž nepůsobící *commodus, facilis, expeditus* (na př. *via, iter*); p. počasí, též pouze *tempestas*; adv. a) *commode, opportune, apte, tempestive*; b) *lente, segniter*; c) *commode, facile, expedite*; pohodlně kráčet *commode procedere*; p. bydleti *bene habitare, žiti commode vivere*.

pohodnouti se, s kým a) = povaditi se *orta mihi est altercatio cum alqo de alqa re*; = znepráteliti se *inimicitias suscipere cum alqo*; v perf. pohodl jsem se s kým *intercedunt mihi inimicitiae cum alqo*; *inimicitias exerceo cum alqo*; b) = smluviti se *res convenit inter nos*.

pohodný, *carnifex*.

pohniti, v. „pohnati.“

pohoršení, a) = zhoršení *depravatio; deterior condicio n. locus*; b) = zlý příklad *malum exemplum, offensio* (p. učiniti, dáti *malo exemplo vivere n. facere alqd*); = horšení se, ve rčení: k p. někomu (něco učiniti) = p. dáti komu *offendere alqm n. apud alqm*; *in offensionem alcs incurere n. cadere*; býti k p. *habere alqd offensionis*.

pohoršiti, něco *depravare, deterius facere, corrumpere alqd*; p. se *deteriorem fieri, in pejus mutari*; o nemocech *ingravescere*; on si pohoršil *deteriore statu n. pejore loco est*; p. koho, tp. *offendere, laedere alqm* (u. *alcs animum, též aures alcs*); *malo exemplo facere alqd*; p. se čím *indignari alqd*; *offendi alqā re*; v. též „horšiti se.“

pohoršlivý, a) = pohoršující *improbis*; p. řeč *voces lascivae*; p. život *vita mali exempli, vita flagitiosa n. turpis*; adv. *improbe*; b) = popudlivý *ad iram proclivior*; *stomachosus*; adv. *stomachose*.

pohořeti, *res suas incendio amittere*.

pohoří, *montes*; *regio montuosa* (= krajina hornatá).

pohostinnost, *hospitalitas*.

pohostinný, *hospitalis*; *in hospites perhonorificus*; adv. *pohostinno, -sku, pohostinnē hospitaliter*; p. přijmouti koho *hospitio n. tecto, ad se excipere, accipere alqm*; p. býti u koho (bydleti) *deversari apud alqm n. in domo alcs*, (při hostině) *apud alqm coenare*; p. přijíti ke komu *devertere ad alqm*.

pohostinství, *hospitium*.

pohostiti, koho *hospitio excipere alqm*, u stolu *convivio excipere alqm*; p. koho čím *apponere alcui alqd*.

pohotově, ve rčení: p. býti *paratum, promptum, expeditum, instructum esse; praesto*,

- ad manum esse*; p. něco mít *paratum* etc. *habere alqd.*
- pohov, v. „pohodlí.“
- pohovění, v. „odpočinek“ n. opiš slov. násl.
- pohováti, někomu *levare alqm*, *benigne facere alcu*; p. si *corpus* (o více *corpora*) *curare cibo somnoque*; = dobře žiti *genio suo indulgere*; *commode vivere*, v. též „ho věti“; = odpočinouti, v. toto.
- pohovka, *lectus, lectulus*.
- pohraničný, *finitivus*; p. řeka * *flumen, quod duas terras dividit*; p. město *urbs in confinio sita*; p. země *confinium, ager confinis*; p. pevnost *castellum (arx) in finibus terrae alcs n. in extrema terra positum*; p. stráž *custodia in finibus posita*.
- pohrávati, s kým *jocari, joca agere cum alqo*.
- pohrdač, *contemptor*.
- pohrdání, *contemptio; contemptus; despectus*; v p. vejíti *contemni; in contemptum venire*.
- pohrdati, -nouti, kým, čím *contemnere, despicere, spernere alqm n. alqd, fastidire alqd; alqd mihi contemptui est*; = málo si vážiti, v. toto.
- pohrdavý, *contemptionis plenus, fastidiosus*; adv. *contemptim*; p. mluvíti o čem *cum contemptu de re alqā loqui*.
- pohrdlivý, v. „pohrdavý.“
- pohrdnouti, v. „pohrdati.“
- pohrobek, (= po otcově smrti narozený) *postumus; post mortem patris natus*.
- pohrobní, oběť p. *inferiae*, ost. v. „oběť.“
- pohroma, = nešťastný případ *fortuna adversa, casus adversus*; = škoda *incommodum, důr. = neštěstí calamitas*; p. vzíti, utrpěti *incommodum accipere; detrimentum capere; offendi*.
- pohromadě, v. „hromada.“
- pohrouziti, -žiti, něco (do vody atd.) *mergere, demergere alqd*; p. loď do moře *navem deprimere, demergere*; p. se, a) pův. *mergere se n. mergi; demergere se, demergi; urinari (sub aqua)*; b) tp. p. se v studie *totum se abdere in literas*; v myšlenkách pohroužen býti *in cogitatione defixum esse*.
- pohroziti, komu, v. „hroziti.“
- pohrůžlivý, *minax, minitans, minitabundus*; adv. *minaciter*.
- pohrůžka, pl. pohrůžky *minae*.
- pohřbení, *sepultura*; vydati na p. *sepeliendum tradere*.
- pohřbiti, *sepelire*, též *humare* (= zahrabati), *infodere alqm*; též *sepulturā afficere, efferre alqm*; slavně p. býti *amplo funere efferri, za živa vivum terrā obrui*; tp. = zasypati *obruere*; ve vlnách pohřben býti *undis obrui, hauriri*; vojsko bylo v sněhu p. *exercitus nive obrutus est*.
- pohřeb, = pochování *sepultura, humatio*; dovolení k p. *potestas sepeliendi*; p. co
- poslední čest *justa (orum), justa funebria*; = průvod pohřební *funus*; slavný p. *pompa funeris; exequiae*; p. byl v noci *funus elatum est noctu*; jíti na p. *prosequi exequias funeris, exequias ire alcu*; slavný p. učiniti komu *amplo n. magnifico funere efferre alqm*.
- pohřebiště, *sepulcrum, veřejné sepulcretum*.
- pohřební, *funebriis (epulum)*; p. průvod *pompa funeris*; p. náklad *sumptus funeris; impensae funebres*; p. píseň, zpěv *cantus funebriis*.
- pohřešitelný, *quo quis facile caret; non necessarius*.
- pohřešiti, ovati, čeho *desiderare, requirere alqd*, = býti bez čeho *carere re alqā*; těžce něco p. *desiderio rei alcs angi*; nedati při sobě nic p. *partes alcs non requiruntur*.
- pohřichu, v. „hřích.“
- pohřiziti, v. „pohroužiti.“
- pohubiti, a) o moru, nemoci a p. *absumere, conficere, consumere (multos homines)*; b) o lidech *caedere, trucidare, occidere (multos)*; nepřátely p. *hostes ad internecionem caedere; delere alqm*.
- pohyb, v. „pohybování.“
- pohyblivost, *mobilitas, agilitas (navium, animi)*.
- pohyblivý, *mobilis (turris, animus); agilis (animus)*; adv. *mobilitate*.
- pohybování, *motus; motio, commotio* (p. těla *chůzí ambulatio*); = posuna *gestus (oratorius řečníka)*.
- pohybovati, něčím *movere, commovere*, (něčím těžkým) *moliri alqd*; p. se *moveri; ferri*.
- pocházeti, v. „pojíti.“
- pochlebenství, *adulatio, assentatio*; = lichocení *blanditiae*; bez p. *ingenue, aperte*.
- pochlebování, v. předch.
- pochlebovati, někomu *adulari alqm, blandiri, assentari alcu*.
- pochlebový, -ný, *adulatorius; blandus*; adv. *blande*.
- pochlebnice, *assentatrix; mulier blandiens*.
- pochlebník, *adulator, assentator; homo blandus n. blandiens*.
- pochlubiti se, někomu něčím *gloriari (in, de) re alqā; praedicare alqd de se*; v. též „chlubiti se.“
- pochmurný, a) pův. = mračný, zamračený *nubilus (coelum, dies)*; = tmavý *obscurus, důr. caliginosus*, obé na př. o noci; b) tp. *tristis (vultus)*; p. čelo *frons contracta*.
- pochod, *iter; profectio*; p. zpátečný *reditus, receptus*; p. denní *iter unius diei n. jen iter, též castra* (po pětidením p. *quintis castris*); vojsko na pochodu *agmen*, v. též „šik“; na pochodu *in itinere*; udeřiti na nepříteli na p. (jsoucího) *hostem iter fa-*

cientem aggredi; dáti se na p. *castra movēre*; *proficisci*; *iter ingredi*, rychle *ire contendere*.

pochodeň, *fax*; *taeda*; průvod s p. *pompa collucentibus facibus ducta*.

pochoditi, v. „pojítí.“

pochop, *lictor*; *servus publicus*.

pochopení, *cognitio*, *perceptio*; obyč. opíše se slovesem: to není k p. *hoc intelligi non potest*; lehko k p., v. násl.

pochopitelný, *facilis ad intelligendum n. mente comprehendendum*; *qui comprehendit, intelligi potest*; *perspicuus, planus*; adv. *facile ad intelligendum, plane, perspicue*.

pochopiti, něco *intelligere, cognoscere, percipere, mente n. animo comprehendere alqd.*

pochoutka, *cibus delicatior*; *cibus suavis*; též *cupedia*; *mensa secunda*; tp. *deliciae*.

pochovati, koho, v. „pohřbítí.“

pochut, *sapor in ore relictus*.

pochutnati, čeho *gustatu explorare alqd*; p. si na čem *recreari re alqā*; tp. *delectari re alqā*.

pochva, *vagina*; kožená p. na štít *tegimentum*.

pochvala, *collaudatio*; *laus, favor*; *plausus*; p. dojíti *probari*, u koho *alcul*; p. zasluhovati *laudabilem n. probabilem esse*; p. vzdávati atd., v. „chvála“ n. násl.

pochváliti, *laudare, collaudare alqm, alqd*; *cum laude commemorare alqd*; náležitě p. něco *merita laude afficere alqd*; ost. v. „chváliti.“

pochvalkovati, *nimis laudare*.

pochvalný, *laudans, collaudans*; p. list * *litterae in alqm honorificae*; p. zmínka *mentio alcs honorifica*; p. křik *clamor laudantium*.

pochvilí, *otium*; ost. v. „chvíle“; „čas.“

pochyba, v. úsloví: bez p. *sine dubio, haud dubie*, v. „pochybnost“, též úslovím *non dubito* (bez p. ti všichni psali *non dubito quin ad te omnes scripserint*), n. *verisimile est* (on bez p. dnes přijde *verisimillimum est, eum hodie venturum esse*).

pochybiti, -ovati, a) = omýliti se *errare*; *in errore esse*; *peccare*; p. cesty *errare*; jest pochybeno od koho v čem *culpa aliqua committitur ab alqo*; v. „chybiti“; b) = nemíti jistoty v čem *dubitare, dubium esse*; *haerere*; velmi pochybuji aby . . n. že . . *haud scio an etc.*; p. o čem *dubitare de re alqa*; následuje-li věta předmětná (p. že . .), říká se raději *non credo, non spero* (pochybuji, že přijde *non credo eum esse venturum*), avšak: nepochybuji že . . . *non dubito, quin etc.*; pochybuji, že jest tomu tak *nego illud vere dici*, p. zda-li *dubito, num . . , dubius sum utrum . . . an . . .*

pochybnost, *dubitatio*; v p. býti, v. „pochy-

bovati“ b); beze vši p. *sine (ulla) dubitatione* (= bez pochybování, tábne se k podmětu větnímu; avšak = bez pochyby = *zajisté*, v. „pochyba“); co do smýšlení neberou se v p. *non veniunt in dubium de voluntate*; není p., že . . . *non est dubium, quin etc.*; nemíti žádné p. *non dubitare (quin etc.)*; v p. uvéstí *in dubium vocare alqd, dubitare de re alqa*; o tom není p. *id dubitationem non habet, in nulla dubitatione versatur*.

pochybnůstka, *scrupulus*; ost. v. předch.

pochybný, a) o osobě *dubius*; p. býti, „pochybovati“; b) = o čem se pochybuje *dubius, ambiguus, incertus, anceps*; ač za p. nemám *quamquam mihi non est dubium (quin etc.)*; není p. *non est dubium (quin etc.)*; adv. *dubie*; nepochybně, = bez pochyby, v. toto.

pochybovačnost, *studium omnia in dubium vocandi*.

pochybovačný, *omnia in dubium vocandi studiosus*.

pochybovati, v. „pochybiti.“

pojatost, *animus errore (vanis opinionibus) impeditus*.

pojatý, p. býti *implicitum esse (erroribus)*; *teneri (errore)*.

pojednání, a) v. „smíření“; b) = vědecké rozložení: ústní *disputatio*, písemní *dissertatio*; *commentatio*; *commentariolum*; = spis takový *liber*; též *opusculum*; *scriptum* pojednati, pojednávatí, a) = smířiti, v. toto; b) = spraviti *conficere, transigere, expedire alqd*; c) p. o čem *disputare, disserere de re alqa, agere alqd* (též *de re alqa*); *tractare, pertractare alqd*; *persequi alqd in libro*; *exponere alqd n. de re alqa*; 2) p. se, s kým *transigere n. decidere cum alqo, pacisci cum alqo*, se svým věžitelem *satisfacere creditori*.

pojmem, *notio*, = *idea species*; *notitia, conformatio animi*; někdy pouze *ipse* (p. ctnosti rušiti *virtutem ipsam tollere*); pojmy o bohu *quae quis de deo sentit*, o mravopoctnostnosti *quae quis de bono maloque sentit*; = náhled *captus, intelligentia* (dle p. Germanů *ut est captus Germanorum* dle mého p. *quantum quidem ego intelligo*); činiti si p. o čem *notionem rei alcs in animo informare n. concipere*; též *informare (deos)*; míti o čem p. *notionem de re alqa n. rei alcs habere, alqd intelligere, mente comprehendere, percipere complecti alqd animo n. mente*; jasný p. míti o čem *rem aliquam probe intelligere perspectam habere*, nejasný *rem ex parte tantum intelligere, non satis perspicere*; podati komu p. o čem *alqd alcul explicare*.

pojímati, v. „pojítí.“

pojistí, a) = snísti *consumere*, *comedere* (*ci-bos*); b) = jísti skončiti *coenam finire*; pojedli *coenatum est, surrexerunt a mensa*.
pojistiti, něco a) = sjistiti, ujistiti, v. tato; b) = zápisem n. rukojměmi utvrditi *cavere* n. *praestare alqd*; pojistěné smlouvy *fides foederum*.

pojiti, v. „spojiti.“

pojiti, pochoditi, pocházeti, 1) pojdu, půjdu, = jdu, kráčím *eo, ingredior*; obyč. však vytkne se časem budoucím: půjdu ibo atd.; půjdu za ním *sequar eum*; pojď *veni*, pojďme *eamus*; 2) pojíti, pocházeti, = zhytnouti *interire, perire*, v bitvě *cadere*, = zabit býti *interfici*; p. hladem, žízni, v. „zahynouti“; 3) pojíti, pocházeti odkud, a) o osobě *originem trahere* (*genus ducere*) *ab alqo, natum esse alqo* (a *Belgis*), *ortum n. oriundum esse ab alqo* (ex *Belgis*); z nízkého rodu p. *obsuro loco ortum esse*; b) o věcech *ex (ab) re alqa oriri, proficisci n. ortum, profectum esse, ex fonte alqo emanavisse*; (o slovích též *ductum esse ab re alqa*); *oriri, existere a re alqa, fluere* (ex *eodem fonte*); *consequi, sequi* (*inde* z toho); odkud to p.? *qui fit?* *od-tud* pochází, že . . . *hinc fit, ex quo fit, hinc evenit, ut . . .*; z toho nepojde žádný užitek *ex ea re fructus nullus; nihil efficitur ex ea re*; nevím, co z toho asi pojde *nescio, quorsum id casurum sit n. quorsum id evadat*; odkudž pošlo, že . . . *quo n. ita factum est, ut . . ., inde n. ex quo evenit, ut etc.*; též na počátku věty pouze *itaque*; vítězství pochází od boha *victoria deo debetur*; mé štěstí pochází od tebe *tu auctor es fortunae meae*; 4) pochoditi, pojíti, dobře n. zle, rčením *res bene n. male cecidit, rem bene n. male gessi*; *parum* (zle) *successit, quod agebam, male mihi hoc cessit*; pochoditi u koho (= přijat býti) *bene n. male též haud blande ab alqo excipi*, zle, též *offendere alqm n. animum alcs*; s tou výmluvou u něho nepochodíš *hac excusatione apud eum nihil proficies*; 5) ve rčení: oči jeho pocházejí *oculos n. lumina oculorum amittit, oculis capitur*; 6) trans., ve rčení: slzy ho pocházejí *lacrimae ei oboriuntur, lacrimas effundit*; pochází mne hrůza, mráz *horresco, horror me perfundit*.

pojiti, pojmuti, pojimati, 1) = vzíti *sumere, capere*, s sebou *secum ducere, deducere, adducere alqm*, k sobě *ad se recipere alqm*; někam s sebou p. koho *adducere alqm*; za ruku p. koho *manum alcs apprehendere, manu alqm prehendere*; 2) = v jedno zahrnouti *comprehendere, complecti*; po, at býti v čem *re alqa teneri n. contineri*; in *alqa re inesse*; do počtu n. v počet p. *numerare, annumerare in . . ., referre in*

numerum (*eorum, oratorum a p.*); podobně: p. v mysl *in animum inducere*; 3) v uzdu p. *continere* (*cupiditates*), *moderari* (*linguae*); 4) = chopiti, zastihnouti *invadere alqm, ingruere in alqm*; vůbec *capere*; jsem pojat podivením *admiratio me capit n. incessit*; pojala jej nemoc *morbus eum invasit*; strach pojal nepřátely *timor hostes incessit*, pojat býti strachem *timore percelli, in timorem dari*, pojat čím, vůbec *captus, ductus, motus, commotus re alqa*; podivení pojímá mne *stupor, admiratio me incessit*; 5) p. ženu n. za ženu, za manželku *ducere uxorem, ducere aliquam; matrimonio aliquam sibi jungere*; p. koho za manžela *nubere alcuí*; 6) = pochopiti (rozumem), v. toto.

pojmenování, *appellatio*, = jméno *nomen; vocabulum*.

pojmenovati, *nominare, appellare alqm n. alqd; nomen dare n. imponere alcuí*; jmenem p. *nominare*; p. něco dle čeho *nominare alqd ex n. ab alqa re*, dle koho *ex nomine alcs*; dle čeho pojmenován býti *nomen habere ex re alqa*.

pojmuti, v. „pojiti.“

pojmuti, v. „pojem.“

pojny, = co se pít může, v. toto.

pokad, v. „pokud.“

pokáleti, *inquinare, contaminare, polluere alqm n. alqd alqa re*.

pokaliti, a) pův. v. „zkaliti“; b) tp. štěstí komu p. *felicitatem alcs turbare*, mysl *alqm tristem reddere, tristitiā afficere*; zrak p. komu *caliginem offundere oculis* (*menti*) *alcs*.

pokáni, = žel a lítost *poenitentia*; = polepšení *morum n. vitae mutatio*; p. činiti, dáti se na p. *animum n. mores emendare, ad meliorem mentem redire*.

pokavad, v. „pokud.“

pokaziti, *corrumpere*, = zhoršiti *depravare*, = zničiti *perdere alqd*; p. koho *alqm depravare* (též na př. *indulgentiā shovivavosti*), *alcs mores depravare n. corrumpere*; p. se *corrumpi, depravari*.

pokaždé, v. „každý.“

pokažení, *corruptio, depravatio*.

poklad, *thesaurus*, = vůbec bohatství *divitiae*; = zásoba, látka *materies*; p. obecní n. státní *aerarium, thesaurus publicus*, knížete n. panovníka *gaza*; tp. p. vědomostí *copia doctrinae*.

pokládati, položit, 1) pův. = klásti co kde *ponere, deponere, collocare alqd in loco alqo*; p. něco čím *tegere, contegere alqd re alqa*; ruku na hlavu něčí p. *imponere manum in caput alcs*; p. oheň, v. „založit, zapáliti“; ruku k dílu p., v. „přiložit“; p. se *recumbere*; se *abjicere, corpus*

prosterněre (in herba), na lůžce n. spat se p. *decumbere*; *cubitus ire*; 2) zvl. dílem tp. a) základ p. *fundamenta jacere rei alcs*; b) do hrobu p., v. „pohřbiti“; život p. za koho *vitam profundere pro alqo*; p. nepřátely, v. „pobiti, zabiti“; podobně: zdi položití = rozbořiti, v. toto; c) penize p. *solvere pecuniam*; d) sněm a p. *indicere conventum n. concilium*; král položil sněm, sjezd, též *rex conventum agi jussit*; den, rok p. komu *diem dicere alcu*; e) posádku p. do města *praesidium imponere urbi*; *urbem copiis occupare*; podobně: p. se někde (polem) *castra ponere n. locare n. collocare*; *considerare in loco alqo*; f) cíl p. k čemu *modum facere, fines constituere rei alcu n. alcs*; *coercere n. continere (cupiditates)*; h) = zaznamenati, zmíniti se *commemorare, afferre alqd*; ch) p. dítě *exponere infantem*; i) = souditi, za to míti *existimare, putare, censere*; *habere*; = praviti *dicere*; p. za to, že . . *putare sibi faciendum etc.*; chce aby ho za učeného pokládali *doctus haberi vult*; za zlé p. *in malam partem accipere alqd*, komu *vitio vertere n. dare alcu alqd*, *reprehendere alqd in alqo*; to nesmí se mu za zlé p. *hoc ei vitio vertendum non est, propterea reprehendendus non est*; p. komu co za hřích, za hanbu *dare, vertere, ducere alqd vitio, crimini*; *turpe alqd putare, ducere*; za čest sobě p. něco *in honore n. in laude ponere alqd, honori n. laudi ducere, honorificum sibi esse putare*; za dobrodiní p. něco *in beneficii loco ponere alqd*; za veliké štěstí p. něco *inter magna bona numerare alqd*; za těžké sobě p. něco *alqd difficile mihi est; aegre fero alqd*; za nic p. něco *pro nihilo ducere, putare, habere, nihili facere alqd*; p. se zač, na př. za šťastného n. šťastným *felix sibi videri*; moci se za šťastného p. *praeclare secum actum putare debere*; za svoji povinnost pokládal jsem *esse officium meum putavi n. meum esse putavi*; za svoji svatou povinnost pokládám, upřímně říci *nil antiquius habeo quam ut aperte dicam*; za pýchu p. komu co *alqd alcu superbiae tribuere*; pokládán býti zač *haberi, putari, existimari* (s dvojím nom.); k) p. něco v čem, v. „skládati“, 2) b).

pokladnice, *thesaurus, fiscus, arca*; p. státní *aerarium*; p. královská *fiscus*.

pokladník, * *custos pecuniarum*; p. královský *gazae regiae custos*; p. státní *aerarii praefectus*.

poklesek, -ska, *error*, = čin z p. vznikající *erratum*; *peccatum*; p. z nedopatření *mendum*; dopustiti se p., v. násl. b).

poklesnouti, a) pův. *pedem offendere, vestigio*

falli; b) tp. = pochybiti *errare*; *peccare, labi*; *delinquere, culpam committere*.

poklice, -čka, *operculum*; tp. *praetextus, integumentum*; pod p. *occulte, in occulto, clam*, pod p. něčeho *specie alcs rei*.

poklid, *tranquillitas, quies, requies*; p. duševní n. ducha n. mysli *animi tranquillitas n. aequitas, animus tranquillus, sedatus*; p. v obličeji *lenitas vultus*; ost. v. „pokoj.“

pokliditi, *tergere, abstergere alqd; in ordinem redigere alqd*.

poklona, *inclinatio corporis*; = pozdravení *salus, salutatio* (učiniti komu p. *salutare alqm*); = zdvořilá slova *verba honorifica; verborum honos*; lichá p. *verba, inania verba*; poklony komu činiti *honorificis verbis alqm prosequi*.

pokloniti se, komu (*corpore inclinato*) *salutare alqm*.

poklop, *operculum*, p. nad studní *puteal*.

poklopiti, něco *obtegere alqd*.

pokoj, a) = nečinnost, p. od prací *quies, requies; otium*; = ticho *silentium*; v p., v. „pokojně“; p. míti, dopřáti si p. *quiescere*; nemíti p. *quiescere (otio frui) non posse*; nic nenechat na p. *nil quietum relinquere*; b) = mír *pax; otium*; v p., v. „pokojně“; p. zjednati v provincii *provinciam pacare*; míti p. od koho *non lacessi ab alqo*; dej mi p. *omitte me! mitte me!* nedati p. komu *exercere, lacessere, non pati quiescere alqm; nechati na p. nepříteli hostem omittere*; v Římě *nastává p. res romanae tranquillatur*; ost. v. „mír“; c) p. duševní, v. „poklid“; d) = světnice *conclave, cubiculum*.

pokojný, a) nečinný *quietus, otiosus, vacuus*; p. býti *quietum esse; vacare* (= prázdň míti), *quiescere* (= odpočívati); p. život *vita quieta, otiosa*; b) = bez války *pacatus, placatus*; p. býti *quiescere, quietum esse*; c) = tichý *tranquillus, sedatus*; pokojný život *vita tranquilla*; adv. a) *quiete, otiose*; b) *per otium, cum bona pace*; nechati koho p. odejiti *alqm cum pace dimittere*; p. uspořádati něco *componere et tranquillare alqd*; c) *tranquille, placide, sedate*.

pokojnost, *pacis studium n. amor; animus placidus*.

pokolení, = rod *gens, genus*; = původ *stirps, origo*; = věk *aetas*; nynější p. *homines hujus aetatis*.

pokonati, něco *finire, conficere alqd*; p. se s kým *certare cum alqo*.

pokora, *animus submissus n. demissus; animi submissio, modestia ac verecundia*.

pokorný, *submissus, demissus (animus, oratio etc.)*; *modestus (homo, vultus)*; p. v prosbě *supplex; humilis*; adv. *submisso animo*

submisso; modeste; suppliciter; p. koho prositi supplicem esse, supplicare alicui.
pokořiti, koho *alqm n. animum n. spiritus alcs reprimere, frangere; audaciam alcs comprimere; p. národ domare, perdomare, subigere populum n. gentem; pýchu královskou p. spiritus regios reprimere; p. se se submittere, spiritus remittere; animum demittere; submisso se gerere; p. se komu = poddati se komu, v. toto, prosebně supplicare alicui.*
pokoupení, *coemptio.*
pokoupiti, *coemere (alqd, omnia).*
pokoušení, *cavillatio, ludificatio; = rozpuštění petulantia, lascivia.*
pokoušeti, pokusiti, koho (*per lasciviam*) *cavillari, ludibrio habere alqm (nepřítele p. hostem carpere, lacescere), = sváděti tentare, sollicitare alqm; p. se s kým cavillari cum alqo; p. se oč tentare, experiri, conari alqd; periculum facere rei alcs; attingere alqd, = odvážiti se conari (alqd facere); p. se o vzletnutí tentare volatum; o vše se p. nihil inexpertum omittere; p. se, zda-li by . . . conari, periclitari si etc.; pokusí-li se o něco si quae conabuntur agere; pokouší se o nás peně si pecuniā nos oppugnat; podobně: zimnice se o něho pokouší febris tentatur.*
pokouška, *experimentum; ničež nenechati bez p. nihil inexpertum relinquere.*
pokoutný, = tajný, v. toto; zvl. p. písař ** ex tenebris iure consultus; adv. pokoutně clam, occulte, in occulto.*
pokoutnost, *secretum.*
pokračování, a) pův. *progressus; b) tp. ve spise, p. v látce začaté continuatio n. větou materia instituta porro tractatur; p. následuje (na př. v II. odstavci) reliqua deinceps persequemur.*
pokračovati, v. „pokročiti.“
pokradi, -dmo, -dmu, adv. *furtim, clam, in occulto, occulte; p. odejiti clam se subducere; p. vzíti něco furtim auferre alqd, subtrahere alqd.*
pokraj, -ji, *margo; v. „kraj“; tp. na p. smrti moriens, moribundus; na p. smrti býti morti propinquum esse; přivést koho na p. záhuby in locum praecipitem perducere alqm; na pokraji záhuby býti in summo discrimine versari.*
pokrátati, *rorare; pokrátá dříve než prší ante rorat, quam pluit.*
pokrčiti, -ovatí, *ramenama, tp. nihil certi respondere.*
pokrevenka, *consanguinea.*
pokrevenství, *consanguinitas; býti s kým v p. sanguine cum alqo conjunctum esse.*
pokrevenstvo, *consanguinei.*
pokrevník, v. násl.

pokrevní, p. přítel *consanguineus; sanguine conjunctus.*
pokrm, vůbec *alimentum; zvl. p. lidský ci-bus, p. pro zvířata pabulum, tp. p. duševní animi ingenique quasi pabulum.*
pokrmít, (dobytek) ** pabulum dare (alicui).*
pokročilý, věk *aetas propecta; býti v p. věku aetate propectum n. propecta esse.*
pokročiti, pokračovati, a) pův. *procedere, progredi; p. za kým, v. „následovati koho“; b) tp. a) p. v čem perseverare in re alqo (na př. in bello) též s násl. inf.; non intermittere (negotium); persequi, prosequi, tenere alqd, = dále jíti pergere; pokračuj tak dále perge ut instituisti n. ut facis; ve válce p., též bellum persequi; zvl. p. u vypravování ad reliqua enarranda pergere; institutam orationem persequi; p. ve vědách a p. progressus facere in re alqo, procedere et progredi (in virtute); β) p. s kým, v. „naložiti s kým.“*
pokrok, *progressus, processus; jsem se svými p. spokojen non me poenitet, quantum profecerim; p. dělati, v. „pokročiti.“*
pokropení, *aspersio; respersio.*
pokropiti, něco něčím *aspergere, conspergere, respergere alqd alqā re.*
pokrov, -ek, *tegumentum, integumentum.*
pokrváceti, něco cruentare, *sanguine respergere alqd.*
pokrytec, *simulator; náboženský p. pietatis et religionis simulator.*
pokryti, -ývati, něco čím *tegere, contegere, obtegere alqd alqā re; vrch stromy pokrytý mons silvā vestitus; = rozestříti něco nač sterně, consterně, insterně alqd alqā re (na př. terram foliis); p. hlavu caput tegere, operire n. velare; zecla p. cooperire; obruere, complere; šupinami pokryt squamis obductus, blátem pokryt luto n. coeno oblatus; prachem pokryt pulvere sparsus, ranami p. vulneribus obrutus.*
pokrytatvi, *simulatio; ficti simulatique vultus. náboženské p. mentita pietas, pietas erga deum ficta n. simulata.*
pokrytský, *simulatus (risus, fuga), fictus; o osobě simulator; simulationis amans; adv. simulate, fecte; cum simulatione.*
pokryvka, *tegumentum; p. na koně tegumentum equi, stratum, ephippia.*
pokřik, a) = křik *clamor, vociferatio, conclamatio; strhl se p. clamor factus n. ortus est; na první p. primo clamore audito; na p. sběhnouti se ad clamorem convenire; b) = (zlá) pověst, v. toto.*
pokřikovati, *inclamare, na koho alqm; acclamare alicui, urážlivě vocibus carpere alqm; bylo na něho od vojinů pokřikováno militum vocibus carpebatur.*

pokřtiti, koho † *baptizare, sacris christianis initiare alqm*; dati se p. * *sacra Christiana suscipere*.

pokud, adv. 1) o prostoru *quo, quem ad finem*; p. možná dohlednouti *quo longissime oculi conspectum ferunt*; p. se roviny rozprostíraly *quem ad finem loca aperta pertinebant*; 2) o čase *dum, donec, quoad, quamdiu* s ind.; p. mohl *quoad potuit*; potud — pokud *tamdiu — donec* n. *dum*; 3) o způsobu (obmezujíc výrok povšechný) *quatenus; quantum, quod*; p. (já) vim *quod sciam*, p. se pamatuji *quod meminerim*, též *si bene (recte) memini*; p. (já) jsem slyšel *quod quidem nos audierimus*, též *quantum quidem audiui*; p. by toho učiniti mohl *quod facere possis*; p. ti vhodno *quantum quidem tibi commodum est* n. *quod tibi commodum sit*; jen potud pokud *tantum — quantum; ita — ut tamen*; 4) = zda-li *si*.

pokulhávati, *claudicare*; tp. pokulhává to *claudicat (et) vacillat alqd*; pokulhává to s ním *res ejus afflictas sunt*; přátelství jaksi pokulhává *amicitia quasi claudicat*.

pokus, *experimentum; periculum, conatus*; p. učiniti s čím *experiri, tentare alqd, periculum facere alcs rei, conari alqd*; nešťastný p. *res infeliciter tentata*; první jeho p. byl zmařen *primo conatu repulsus est*.

pokusiti se, oč v. „pokoušeti se.“

pokúšení, *tentatio, sollicitatio*; v p. uvéstí koho *tentare, sollicitare, pellicere alqm*; tp. = utrpení *calamitates, mala*.

pokúšitel, *tentator*.

pokuta, *poena*; zvl. peněžitá p. *multa (multa)*; *damnum*; p. smrti n. p. hrdla ztracení *poena capitis* n. *mortis; supplicium*; tělesná p. *castigatio*; bez p., adj. *impunitus*, adv. *impune*; pod p. *poenā propositā*; p. uložití komu, p. uvaliti na koho, v. „pokutovati“; p. nésti *poenam luere, pendere (zač alcs rei)*; pod p. zapověditi něco *poenam constituere rei alcu*; padnouti v p., do p. *poenam committere*.

pokutovati, *punire, poenā afficere alqm*; v. trestati; zvl. p. koho na penězích *pecuniā multare alqm, multam alcu irrogare*; p. koho územím, polovicí území *multare alqm agris, dimidia parte agri*; p. koho na hrdle *morte* n. *capite multare alqm*; pokutován býti *poenas dare*.

pokynouti, *annuere; nutu imperare alqd*; p. na někoho *nutu alcu alqd significare*; p. někomu *monere alqm; docere alqm alqd*.

pokynuti, *nutus; signum et monitum*; na p. *ad nutum*; pokynutím něčím *monitu alcs*.

pol, v. „točna.“

polámanina, *fractura*.

polámati, něco zvl. úd těla *frangere (brachium)*, = vyknouti *luxare*.

polapiti, *comprehendere, deprehendere, interceptare alqm* n. *alqd*.

polární, hvězda *septemtrio*, kruh * *circulus poli*.

pole, 1) pův. a sice a) = rovina, planina *campus; planities*; b) vůbec = krajina okolo města n. vesnice *campus, agri (orum)*; čiré, širé p. *campus apertus* n. *patens; apertum, aperta (orum)*; v (širém) p. *in aperto*; do p. jíti (aby se prošel) *in aperta prodire; rus excurrere*; přes p. jíti n. jíti *peregre proficisci*; tudíž tp. to jest ještě v dalekém p. * *res admodum dubia est*; c) = oranina, role *ager; arvum* n. pl. *arva, seges* (osení), *solum* (půda); d) v řeči vojenské, a sice α) = otevřené, neopevněné místo, kde vojsko se nalézá, zvl. ve rčení: v p. *in castris*; (in) *bello*; doma i v p. *domi bellique, et domi et militiae, et domi et belli*; v p. sloužiti *in castris esse, militare*; do p. jíti, do p. n. polem táhnouti (o vojsku i veliteli) *ad bellum proficisci, (o vůdci) exercitum* n. *militas in expeditionem educere*, proti komu *proficisci contra alqm, arma capere* n. *ferre adversus alqm; bellum inferre alcu*; nechtíti do p. jíti n. polem táhnouti *militiam detrectare*; polem se položití *castra ponere, locare, collocare*, proti komu *bellum inferre alcu*; polem ležeti *castra habere (contra alqm)*; β) = bojiště, ve rčení: p. obdržeti *superiorem discedere* n. *evadere*, v. též „zvitěziti“ a p.; p. ztratiti, opustiti *inferiorem discedere (proelio* n. *pugnā)*, *vinci*; γ) = válka, bitva, ve rčení: polem se sraziti, potkati s kým *proelio contendere, configere, decernere cum alqo*; polem poraziti koho *acie devincere alqm*; jedním p. přemoci koho *uno proelio devincere alqm*; v p. padnouti (in) *proelio* n. (in) *acie cadere*; δ) = vojsko, ve rčení: p. sbíratí, dělati *exercitum comparare, contrahere*; p. rozpustiti *militas mittere, dimittere*; e) svaté p., v. „hřbitov“; 2) tp. a) p. ve znaku * *area*; b) = věc, kterou se nejvíce někdo zanáší a p. *campus*; to není mé p. *hoc alienum est a meis studiis*; míti veliké p. před sebou *late vagari posse*; ost. v. „bor.“

poledne, *meridies; tempus meridianum*; do p. *ante meridiem, mane*; v p., o p. *meridie, meridiano tempore*; od p., s p., po p. *post meridiem*; až přes p. *in majorem partem diei*.

poledni, *meridianus*; = jižní *australis*; p. strana *meridiana pars; regio australis; pars quae ad meridiem vergit*; p. čas, v. „poledne“; p. slunce *sol medius, meridianus*.

poledníčko, *meridiatio*.

poledníčkovati, *meridie conquiescere; meridi-
atione uti.*
polehčiti, -čovati, čemu n. komu čím, komu
čeho *levare, sublevare alqd; loď p. navem
exonerare; p. starostí něčích minuere sol-
licitudines alcs; p. si v bídě miseriam
levare.*
polehku, -oučku, v. „lehký.“
polehmu, *oblique, in obliquum.*
polehnouti, *decumbere* (obilí polehlo deštěm
frumenta imbribus procubuerunt); = pad-
nouti v bitvě *cadere, occumbere, mori.*
polekati, koho *exterrere, perterrere alqm;
terrorem injicere n. incutere alcui.*
poleno, *lignum sectum; pl. polena ligna.*
polepšiti, něco n. čeho *emendare, corrigere
alqd; p. koho mores alcs emendare; p. si
meliore quam antea conditione uti; p. se
mores suos emendare, ad meliorem frugem
se recipere.*
polesný, *saltuarius.*
poletovati, *volitare*; sníh poletuje * *nives te-
nues cadunt.*
polévati, v. „politi.“
polibek, *osculum.*
polibení, *osculum; osculatio.*
polibiti, koho *osculari alqm; osculum alcui
dare, ferre.*
policie, * *magistratus, quibus morum praefec-
tura et securitatis publicae cura delata est.*
poliček, *alapa; colaphus*; p. komu dáti ala-
pam n. *colaphum ducere alcui.*
poličkovati, koho, v. „předch.“
politi, polévati, *perfundere; rigare (flores);
polily jej slzy lacrimae ei abortae sunt.*
politický, a) = státu se týkající *civilis, pu-
blicus*; p. spisy *libri qui sunt de repu-
blica*; p. řeč *oratio civilis*; p. činnost *res
gestae*; předněty n. věci p. *res publicae*;
z p. příčin *reipublicae causa*; p. rozmluva
sermo de republica; p. záležitosti, poměry
res quae in republica versantur; p. pře-
vraty *rerum publicarum eversiones n. con-
versiones*; p. bouře *tempora turbulenta*;
turbulentae in civitate tempestates; my jsme
p. nepřátelé *dissentimus inter nos de re-
publica*; s p. stanoviska něco posuzovati
alqd ad reipublicae rationes referre; b)
= chytrý *callidus, prudens*; adv. a) *pu-
blice, reipublicae causa, si rerum publica-
rum rationem habes*; b) *callide, prudenter*;
p. si počínati *tempori servire.*
politik, v. „státník.“
politika, a) = státnická opatrnost *prudencia
n. scientia civilis; rei publicae regendae
n. administrandae ratio n. scientia*; *res
publica*; o p. rozmlouvati *de republica
disputare*; moudrá p. *callida consilia (o-
rum)*; moudrou p. provázeti *prudenter
versari in rebus publicis regendis*; celá
jeho p. *omnis voluntas consiliaque, quae*

de republica habet (habuit); sobeckou p.
provázeti *omnia ad suam utilitatem re-
ferre*; b) = chytrost *calliditas, prudentia,
consilium*; činiti něco z p. *tempori inser-
vire, callide alqd facere.*
politování, *miser cordia, misratio*; p. hodný
miserandus, miserabilis, dolendus; jest s p.,
že . . . *dolendum est, quod etc.*
politovati, koho *misereri alcs*; *miserari, com-
miserari alqm n. fortunam alcs.*
polívka, *jus.*
polknouti, *devorare; absorbere*
polní, a) pův. *agrestis; rusticus*; p. myš *mus
rusticus*; p. hospodářství *res rustica*; p.
práce *opus rusticum*; p. květiny *flores qui
in arvo nascuntur*; p. právo *lex agraria*;
b) = válečný *bellicus*; p. lid *copiae, mi-
lites*; p. vůdce *dux (belli); imperator.*
polnost, *fundus; ager*; pl. *polnosti agri.*
polo, ve složeninách *semi*; p., na p. = ne-
úplně *non plane*; *paene*; na p. spící *somno
paene oppressus*; jen na p. slyšeti, viděti
non satis clare audire, videre; něco (jen)
na p. obstarávati *leviter tantum alqd cu-
rare*; na p. rozbořený *semirutus*; ost. v.
„půl.“
polobarbar, *semibarbarus.*
polobratr, *frater eodem patre n. eadem matre
natus; frater germanus.*
polobůh, *heros*; tp. *homo paene divinus.*
poloňlověk, *semivir; ambigua hominis et ferae
figura.*
polodivoký, *subagrestis; barbarus.*
poloh, *partus*; hora v polohu *mons partu-
riens.*
poloha, *situs*; příznivá, příhodná p. *oppor-
tunitas loci*; přirozená p. *natura loci*;
tábor i polohu svojí i lidskou rukou pře-
pevný *castra et loci naturā et manu mu-
nitissima*; krásnou p. mítí *amoeno loco
positum esse, situ ad aspectum praeclaro
esse*; tp. p. myslí *animi affectio n. habitus*;
v dobré p. myslí býti *bene affectum esse*,
v. „mysl.“
polohmo, adv. v lat. adj. *abscisus, praeceps,
deruptus.*
polokoule, *hemisphaerium.*
polokruh, *semicirculus.*
polokulatý, *semirotundus.*
pololeti, *sex menses.*
pololetní, *semestris*; ost. v. „půl.“
poloměr, * *radius*
polomrtvý, *semianimis, semivivus.*
polonahý, *seminudus.*
polooostrov, *peninsula.*
poloprázdný, *dimidiā parte inanis.*
polosestra, *soror eodem patre n. eadem matre
nata; soror germana.*
pološero, večerní p. *crepusculum*, ranní *dilu-
culum.*
poloubota, *caliga.*

polouživý, *semivivus*.

polovice, *dimidium*, *pars dimidia*; na p., do p., s p., od p. *ex parte dimidia*, v. „půl“; s p. pravdivý *ex parte tantum verus*; o p. větší *dimidio major*; o p. více *sesqui*, často adj. *dimidiatus* (na př. polovici knihy přečísti *dimidiatum librum legere*); p. života mám za sebou *aetas mea descendit*; to jest p. *hoc est semis*; v p. cest; *medio itinere*; ost. v. „půl.“

polovičatý, v. násl.

poloviční, -ný *dimidius*; tp. = neúplný, na př. důkaz p. *argumentum leve* n. *tenuē*; p. opatření n. prostředky *consilia infirma* n. *molliora*; adv. *mediocriter*; *paene*, *non plane*.

polovypouklý, p. řezba *caelatum opus*; ozdoben řezbou p. *falicatus*.

položivý, *semivivus*.

položení, a) = poloha, v. *toto*; b) = poměry něčí *fortuna*; p. zvrhlé a p. *fortuna afflicta*; p. šťastné n. nešťastné, v. „štěstí“ a p.

položiti, v. „pokládati.“

položitosť, *locus declivis*; *fastigium*.

položítý, *declivis*, *deventus*.

politi, něco *(ferro) dividere*, *discindere alqd.*

polykati, něco *devorare alqd.*

pomahač, *adjutor*.

pomahati, pomoci, komu *juvare alqm*; *opitulari*, *succurrere*, *subvenire*, *auxilio venire*, *opem ferre alicui*, (nemocnému) *mederi alicui*; p. komu při čem *adesse alicui in re alqā*, k čemu *adjuvare alqm ad alqd assequendum*; p. komu na koně, na vůz *tollere alqm in equum*, *in currum*; p. si od čeho *levare se (molestiis)*, *se cripere (ex illis malis)*; též *rem expedire*; p. si jak možná a re *praesenti consilium capere*; z dluhů si p. *aere alieno exire*, *aes alienum solvere*; co to pomůže? *quid prodest?* v. též „napomahati.“

pomalu, *sensim*, *paulatim*; *tarde*, *leniter*; p. jíti *lente incedere*; tp. ta věc jde p. *tar dius procedit*; p. téci *lente*, *leniter fluere*; p. růsti *tarde crescere*, *lente nasci*.

pomámiti, koho *occaecare alqm*; p. se *mente alienari*.

pomásti, něco *turbare*, *perturbare*, *conturbare alqd*; *miscere*, *confundere alqd*; p. koho *animum alcs* n. *alqm conturbare*; p. se *mente turbare*; p. se v řeči *verba confundere*.

pomatenost, *perturbatio*; p. rozumu *mentis error*; *insania*.

pomatený, *perturbatus*, *conturbatus*; p. řeč *sermo perplexus*; p. na rozumu *mente captus*, *male sanus*; *delirus*, *insanus*.

pomazati, *perungere alqd alqā re*; p. koho na království, opíš rčením u „korunovati“ vytknutým.

poměr, vůbec *ratio*, = okolnosti *conditio*; *res*; *rerum conditio*; = čas, zvl. v pl. *tempora*; = stav *status*; = spojení, svazek společenský *necessitudo*, *necessitas*; týž p. panuje i zde *eadem est hujus rei ratio*; týž p. práva a svobody *par juris libertatisque conditio*; s p. neznámý *rerum imperitus*; přátelské p. *amicitiae*; pravý p. *veritas*, nové p. *novitates*; mé p. to sebou přinesly *meae rationes ita tulerunt*; poměry státní *reipublicae rationes*; lidské p. *res humanae* n. *neutrum pl. humana*; všechny p. u nich *omnia eorum*; v těsných p. žiti *angusta re familiari esse*; dobré p. *bonus status*, *bona conditio*; *res bonae* n. *secundae*; žiti v lepších p. *in meliore conditione esse*, *meliore loco res meae sunt*; státi s kým v blízkém p. *summa necessitudine cum alqo conjunctum esse*, v přátelském p. *familiariter cum alqo vivere*, *alcs familiaritate uti*; nestojím s ním v žádném p. *nulla inter nos intercedit ratio*; p., v kterých zrozen byl *ea in quibus natus erat*; dle poměru *pro* s abl.; dle poměrů *ut sunt (erant) tempora*.

poměrný, i adv. poměrně *pro cuiusque (mea, tua) parte, condicionē*; *si temporis* n. *rerum rationem habes*; poměrně k ostatním *ad cetera*; sešlo se jich p. mnoho *frequentē*, *ut erant tempora*, *convenerunt*.

pomezí, *confinium*; ost. v. „hranice.“

pomezni, v. „pohraničný.“

pomichati, *commiscere*, *permiscere alqd*; p. se *commisceri*, *permisceri*.

pomíjející, *fluxus*; *caducus*, *fragilis*; *fugax*.

pomíjeti, v. násl.

pominouti, pomíjeti, a) intr. α) o čase *transire*, *praeterire*, *abire*; β) = mizeti *decedere* (též o nemoci); *abire*, *fluere*, *evanescere*; pomíjející v. *toto*; válka *pomine bellum conquiescet*; b) p. něco *praeterire*, *praetergredi alqd*; p. čeho *omittere*, *praeterire*, *praetermittere alqd (tempus p.)*; nep. příležitosti *uti occasione*, *occasione non deesse*; p. slibu *fidem fallere*; p. mlčením něco n. něčeho *silentio praeterire alqd*, nemohu pominouti ti psáti *non possum* n. *facere non possum*, *quin tibi scribam*; 2) p. se a *mente deseri*, *dementem fieri*; o psech a p. *ravidum fieri*; p. se (s) rozumem *mente alienari*.

pominulý, *ravidus (canis)*.

pomlčení, *silentium*.

pomlčeti, o čem *silentio praeterire alqd*; zvl. abych pomlčel (o věci ne právě potřebné) *ut non dicam*, (= abych tím příliš mnoho neřekl) *ne plura dicam*.

pomlčky, pomlkem, *silentio*, *per silentium*; *tucite*; *clam*.

pomlouvač, *qui detrahit de fama alcs*; *calumniator*; *obtrectator*.

pomlouvačný, *malignus*.

pomlouvání, v. „pomluva.“

pomlouvati, pomluviti, koho *de fama* n. *existimatione* *alcs* *detrahere*, *maledicere* *alcui*; *de alqo* *absente* *detrahendi* *causa* *contumeliose* *dicere*; *infamiam* *inferre* *alcui*.

pomluva, *crimen falsum*, *criminatio falsa*; *obtrectatio*; = urážka *voces contumeliosae*.

pomnění, na něco n. čeho *recordatio*, *memoria rei* *alcs*.

pomník, *monumentum*.

pomniti, nač, čeho v. „pamatovati.“

pomoc, *auxilium*; p. k čemu *adjumentum*, = ochrana *praesidium*, = záloha pro čas nouze a potřeby *subsidium*; pomoc proti čemu *remedium*; bez p. *inops*; beze vši p. *nullo* *adjuvante*; pomocí něčí *ope* n. *auxilio*, *operā* *alcs*; *per* s *akk.*, *alqo* *juvante* n. *adjuvante*; „pomocí čeho“ vytkne se obyč. ablativem: pomocí řebříků *scalis* a p.; ku p. přispěti n. p. dáti, učiniti, podati, na p. přijíti, jíti komu *alcui* *subvenire*, *succurrere*, *auxilio* *venire*, *opem ferre*; táhne Caesarovi ku p. *ad Caesarem auxilii* *ferendi* *causa* *proficiscitur*; p. obdržeti od koho *juvari* *ab alqo*; na p. poslati komu koho *mittere* *alcui* *alqm* *auxilio*; penězy komu na p. býti *pecuniam* *alcui* *suppeditare*; na p. koho vzíti *alqm* *in auxilium* *adhibere* n. *auxilio* *vocare*; nebýti komu pomocí *deesse* *alcui*; není jemu p. *desperatur* *de eo*.

pomoci, v. „pomahati.“

pomocnice, *adjutrix*.

pomocník, *adjutor*; = náhončí, v. *toto*.

pomocný, pomocen, *auxiliaris*; p. vojsko *copiae auxiliares*; *auxilia*; p. vojsko jízdecké i pěší *auxilia equitatus et peditatus*; p. býti, v. „pomahati“ a „nápomocen.“

pomodliti se, v. „modliti se.“

⁠pomodralý, *subcaeruleus*.

pomořan, *incola orae maritimae*, *maris accola*.

pomoři, *terra maritima*; *ora maritima*.

pomrviti, *stercorare* (*agrum*).

pomsta, *ultio*; *vindicta*; p. bráti *ultionem exigere* *ab alqo*; po p. práhnouti *ad ulciscendum ardere*.

pomstiti, něčeho, někoho *ulcisci* *alqm*, *alqd*; *poenas* *rei* *alcs* *expetere*; *persequi* *alqd*; *vindicare*, *punire* *alqd*; p. se na kom, někomu za něco *ulcisci* *alqm* *ob* (*propter*) *alqd*, *poenas* *repetere* *ab alqo* *ob alqd*, *vindicare* *in alqm*; v. též „mstiti.“

pomůcka, vůbec *adjumentum*, *auxilium*; v. „pomoc“; zvl. vědecké p. *adjumenta*, *subsidia*, *instrumenta* (též s *gen.* *doctrinae*, *artium* a p.).

pomysl, v. „mysl.“

pomyslitelný, *qui cogitari potest*.

pomyslití (si), pomýšletí (si), nač a) = před-

staviti sobě (*cum animo suo*) *cogitare* *alqd* n. *de re alqa*, též s nepřímou otázkou (*quam honestum sit*); *secum* n. *animo* *reputare* *alqd*; = u sebe mysliti a mluvití *secum cogitare loquique*; nemůžeš si ani p. *concupere* *animo* *non potes*; *mirum est* (*ut . . . jak . . .*); nemohu si p., jak ne . . . *non possum* *in animum* *inducere*, *quin* etc.; nemohu si skoro ani p., že . . . *illuc adduci* *vix possum*, *ut* etc.; pomysli si, že . . . *fac* s *akk.* a *inf.*; b) = starati se oč, zření míti nač *animum* *inducere* (*facere* *alqd*), *rationem* *habere* *rei* *alcs*; = v úmyslu míti *moliri* (*agere*) *alqd*, *animum* *adjicere* *ad alqd* *faciendum*.

pomyšlení, opiš slov. předch., též *memoria*, *cogitatio* (*alcs* na koho).

ponaučení, ponaučiti, v. „naučení“ atd.

ponavrhnouti, v. „navrhnouti.“

pondělek, -lí, * *dies lunae*.

ponebí, v. „podnebí.“

ponechati, čeho komu *concedere* *alcui* *alqd*; p. zvláštní právomocnost komu *jura legesque reddere* *alcui*; na živě p. koho *reliquum* *facere* *alqm*; p. koho k čemu *reservare* *alqm* *ad alqd*; p. si něco *excipere* *alqd*.

ponejprv, adv. *primum* n. *primo*.

ponejvíce, adv. *maxima ex parte*; *plerumque*.

poněkud, adv. = částečně, jaksi *aliquo* n. *quodam modo*, *quadam* n. *aliquā ex parte*; = trochu *aliquantum*; *aliquid*, *paulo*, *non nihil*; v. též *Kos. § 702.*, *Svob. § 62.*

ponenáhlu, adv. v. „znenáhla.“

ponenáhly, opiše se adv. (*sensim*, *paulatim*) a vhodným part., na př. p. úpadek mravův *disciplina sensim labens*; p. zkvétání věd a umění * *efflorescentes paulatim litterae artesque*; v. „znenáhly.“

poněti, v. „pojem.“

poněvadž, conj. *quia*, *quoniam*, *quod* s *ind.*, *quum* s *conj.*

ponížení, opiše se vhodným obratem sloves u „ponížení koho“ podaných; ost. v. násl. *poníženost*, *humilitas*; *animi submissio*, *modestia* *ac verecundia*; (opovržlivě) *animus abjectus*, *humilis*.

ponížití, -ovati, koho = snížití *minuere* *actoritatem* *alcs*; = pokořiti *animum* n. *spiritus* *alcs* *frangere*; obecněji *deprimere* *alqm*; ponižující *indecorus*, *contumeliosus*; p. se se *submittere*, *animum* *demittere*, (opovržlivě) *se abjicere*; tudíž: ponížený *submissus*, *demissus*; *modestus*; *supplex*; adv. *submisso*; *modeste*; *suppliciter*; p. prositi koho *suppliciter* *rogare* *alqm*, *supplicare*, *supplicem* *esse* *alcui*, za koho *pro alqo*.

ponocný, *vigil*.

ponocování, *vigiliae*; *excubiae*.

ponocovati, *vigilias* *agere*; *excubare*.

ponožiti, něco več *alqd mergere, demergere, submergere in alqd, in alqā re, sub alqā re; demittere in alqd; p. se do moře alto se demergere.*

ponoukání, opiš slov. násl.; = původ, v. toto.

ponoukati, koho k čemu *impellere, excitare, cohortari, incitare alqm ad n. in alqd n. ut alqd faciat; v. též „popuditi.“*

ponůcka, *vigilia.*

ponůckovati, *stationes circumire.*

pooddechnouti sobě, *paulum respirare; se recreare.*

poodjiti, *aliquantulum abire, discedere.*

poodložiti, něco *intermittere alqd.*

poodplouti, *paulum removere navem.*

poodpočinouti si, *paululum conquiescere; ali-quod tempus a labore intermittere.*

poodraziti, (od břehu) *paulum removere navem.*

poodstoupiti, *paulum secedere.*

poodtáhnouti, něco *paulum abstrahere alqd; abs. paulum proficisci (o vojsku).*

poodhlednouti se, *aliquantulum circumspicere, na něco, po čem alqd.*

pookřáti, *paululum se reficere, recreari.*

poopraviti, *corrigere alqd.*

pootevřiti, *aperire, adaperire alqd.*

popadnouti, něco, koho *prehendere, comprehendere alqd, alqm, (prudce, rychle) rapere, arripere; nemoc jej p. morbus eum invadit, báz-ň timore percussus est; duch p. respirare, spiritum ducere.*

popálenina, *adustio, adustum.*

popáliti, něco *adurere alqd.*

popásti, něco *alqd depascere.*

popatřiti, v. „pohlednouti.“

popel, *cinis, horký p. favilla, p. mrtvol reli-quiae funerum; ropelem položiti, v p. obrá-titi incendio delere, obrátiti se in cinerem verti; popelem lehnouti incendio deleri, flammis absumi.*

popelnice, *urna feralis; urna.*

popichovati, -chnouti, koho *cavillari, vellicare alqm; instigare (iracundiam); p. koho proti komu concitare, irritare alqm ad-versus alqm.*

popiliti si, *contendere, s čím accelerare, ma-turare alqd.*

popírač, *infitiator.*

popíratí, čeho *negare alqd; = zapíratí infi-tiari (verum, vitia etc.); ost. v. „zapíratí.“*

popis, *descriptio; enarratio; p. lidu recensio populi.*

popisovati, popsati, něco = vyložití *descri-bere, exponere, enarrare alqd; = slovy objasnití verbis exprimere, exsequi, defi-nire; describere; = sepsati: p. lid popu-lum recensere; = písmem naplniti * com-plere (paginam).*

poplach, = pobouření *tumultus, tumultuatio,*

*turba; trepidatio; na p. volati ad arma conclamare; bítí na p. * campanis pulsatis alqd significare; troubiti na p. classicum canere.*

poplašiti, koho *terrorem alcuí injicere n. in-cutere; býti čím p. re alqā perterritum esse.*

poplatek, *vectigal (zvl. co nepřímá daň); tri-butum, stipendium; ost. rčení v. u těch kterých sloves.*

poplatný, *vectigalis; tributarius, stipendiari-us; býti p. vectigalia n. tributa pensitare, komu stipendiarium esse alcuí; p. učiniti vectigalem n. stipendiarium facere alqm.*

poplenění, *depopulatio, vastatio.*

popleniti, *depopulari, populari, vastare alqd.*

poplésti, něco *tp. perturbare, conturbare, con-fundere alqd.*

popluží, *fundus, ager, praedium.*

poplyti, *conspuere, consputare alqm.*

popoběhnouti, *aliquantulum procurrere.*

popohnati, *aliquantulum porro agere alqd, (na př. armentum).*

popojeti, (intr.) *longius provehi.*

popojiti, *aliquantulum procedere; longius pro-gredi.*

popolední, *tempus pomeridianum; adj. pome-ridianus.*

popondati, *promovere alqd.*

poponěsti, (*aliquantulum*) *porro ferre alqd.*

popořad, *adv. ordine; ost. v. „pořádek.“*

popotáhnouti, něco *aliquantulum porro trahere alqd; attrahere alqd (= přitáhnouti); intr. = popojiti aliquantulum longius progredi n. procedere.*

popouštěti, v. „popustiti.“

popouzení, *incitatio.*

popouzeti, v. „popuditi.“

poprášiti, *pulvere aspergere alqd.*

poprava, *supplicium; na p. koho vésti ad supplicium ducere alqm.*

popravec, *carnifex.*

popraviště, *locus supplicii; na p. koho vésti ad supplicium ducere alqm; na p. zemřítí supplicio affici.*

popraviti, 1) něco a) = zapraviti, v. toto; b) = zlepšiti *corrigere alqd; 2) p. koho supplicium sumere de alqo; morte multare alqm.*

poprositi, koho zač, oč *rogare n. orare alqm alqd n. alqd ab alqo.*

poprsí, *clipeus (na ploše štítu podobné); imago (obraz).*

poprvé, *adv. primum; v. „prvý.“*

popřáti, komu čeho *alcuí alqd dare, conce-dere, permittere; času p. komu k čemu tempus n. spatium dare alcuí ad n. in alqd.*

popředí, = přední díl *pars antica, (na je-višti) proscenium, (na obraze) quae in imagine eminent; něco do p. postaviti (vůbec, též na př. v řeči) alqd primo*

loco ponere n. *collocare*, (na obraze) * *in pictura alcs rei* n. *hominis imaginem primam ponere*.

popředník, *qui proximus ante alqm est*.

popřítí, v. „popíráti.“

popřání, v. „popis.“

popřati, v. „popisovati.“

poptati se, poptávati se, koho, v. „ptáti se“;

p. se po něčem *requirere, quaerere alqd*, u koho *ex alqo*; *sciscitari, percontari*; poptávati se všude *ubique quaerere* n. *percontari alqd*, u všech *omnes (ordine) interrogare*; *ab omnibus sciscitari*.

poptávka, *percontatio*, častěji opíše se slov. předch.

popud, v. „podnět“, „pobídka“; vlastním popudem *mea (tua, sua) sponte*.

popuditi, popuzovati, *incitare, instigare, impellere alqm (ad alqd)*, k smíchu, v. toto, k hněvu *ad iram* n. *irā exacerbare animum alcs*; = pobuřovati *sollicitare (civitates)*; vůbec *agitare alqm*; p. koho proti komu n. na koho *incitare alqm in alium*; *alqm alcuī infestum reddere*; p. se hněvem *irā incendi, inflammari*.

popudlivost, *ingēnium irritabile*; *iracundia*.

popudlivý, *qui facile excitatur*; *irritabilis, iracundus*.

popustiti, a) pův. *laxare, remittere (arcum)*; b) p. něčeho komu *cedere, concedere alcuī alqd*, majetnost *cedere alcuī possessione* n. *decedere de possessione*; mnoho svých práv komu p. *multa alcuī cedere de jure suo*; já tomu nepopustím *perseverabo in re*; c) intr. *remittere (dolor, ventus, frigus)*; *levari (morbus)*.

popuzovati, v. „popuditi.“

porada, *deliberatio, consultatio*; *consilium*;

v p. vzíti něco *deliberare alqd n. de re*.

poraditi, komu *suadere, consilium dare alcuī, auctorem esse alcuī (k čemu alcs rei)*; p. se s kým *consilium capere una cum alqo*, *consilium inire cum alqo*; *alqm in consilium vocare, consultare cum alqo*, o čem *deliberare cum alqo alqd n. de re alqa*; ost. v. „raditi.“

poradovati se, *aliquamdiu gaudio frui*.

poranění, *vulneratio*; = rána *vulnus*.

poraniti, koho *vulnerare, vulnerare afficere alqm, alcuī vulnus inferre*; na mnoha místech koho p. *multa vulnera alcuī inferre*; těžce p. *grave vulnus alcuī inferre n. infligere*; smrtelně býti p. *mortiferum vulnus accipere*; poraněn *vulneratus, saucius*.

poraziti, porážeti, = povaliti *evertere, subvertere alqd*; *prosternere, dejicere, ad terram affigere, projicere, supplantare alqm*; porážeti se s kým *luctari cum alqo*; tudíž zvl. a) stromy porážeti, k stavbě *materiam caedere, materiari*, k palivu *lignari*, vůbec *caedere, succidere arborem n. arbore*; do-

bytek p. *jugulare, caedere (boves)*; b) nepříteli p. *vincere, superare*, důr. *fundere, clade afficere hostem, cladem hosti inferre*; všechno před sebou p. *omnia caede implere*; tp. = důvody něčí vyvrátiti *refellere, confutare alqm, alqd*; *redarguere alqd*; býti poražen, též *jacere*.

porážka, a) p. ve válce, vůbec *clades, strages, caedes*, = porubání *internecio*; co něštěti *calamitas*; mírněji (kde Římané o vlastních porážkách s zmiňují) *adversum proelium, adversa pugna; incommodum, detrimentum*; p. utrpěti, vzíti *cladem accipere, superari, vinci*, úplnou *ad internecionem caedi*, velkou *ingentem cladem accipere, ingenti clade prosterni*; kdybychom p. vzali si *adversa pugna evenerit*;

b) tp. p. při ucházení se o *repulsa*; p. vzíti *repulsam ferre*; c) = jatka, v. toto.

poroba, *servitus, jugum* n. *conditio servitutis*; v p. býti *in servitio esse*; *servitutem pati (n. servire)*; v p. upadnouti *in servitutem delabi*, v p. uvést *in servitutem redigere*; dáti se v p. komu se *dare in servitutem alcuī*.

porobek, *servus*; býti p. *servitutem servire*; v. předch.

porobiti, koho *subigere, perdomare alqm*; = podrobiti, v. toto.

porobný, *servilis*.

porod, *partus*; ku p. *pracovati parturire*; e *partu laborare*.

poroditi, *partum edere*, koho *parere alqm*.

porokovati, s kým o čem (*aliquid tempus*) *colloqui de re alqā cum alqo n. inter se*.

porostlina, *fruticetum, virgultum*.

porostlý, *vestitus, obsitus, tectus alqā re*; pole křovím p. jest *ager virgultis obsitus, tectus est*.

porota, = porotei *judices jurati*; = soud, vyšetřování *quaestio*; stálé p. *quaestiones perpetuae*.

porotec, -tník, *judex juratus*.

poroučeti, poručiti, komu co n. aby . . . a) pův. *imperare alcuī alqd n. ut s konj.*; *jubere s akk. a inf.*; *demandare, mandare, praecipere alcuī alqd*; písemným ohlášením p. něco *edicere alqd*; p. nad něčím *praeesse* n. *praefectum esse alcuī*; (neobmezeně) *ad arbitrium* n. *ad libidinem agere* n. *constituere alqd*; nechati koho p. nad čím *alcs arbitrio permittere alqd*; p. nad kým *statuere de alqo n. in alqm*; nechati si od koho p. *parere alcuī*; nemá mi co p. *nullum ei est in me imperium*; b) = odkázati komu co *testamento legare alcuī alqd*; celé jmění p. komu *alqm heredem ex asse instituere*; nic nep. komu *excludere alqm ab hereditate*; c) = žádati *velle*; poroučíš něco? *num quid vis?* jak poroučíš *ut jubes, ut tibi videtur*; d) =

- doporučiti, schváliti *commendare*, ost. v. tato; e) = svěřiti *committēre*; p. koho ochraně něčí n. v ochranu komu *tradēre*, *committēre alicui alqm*, *salutem alicui committēre alicui*; ost. v. „svěřiti“; 2) p. se komu *jubēre alqm valēre*, = odcházeti *abire*.
- porouchati, něco *laedēre*, *violare alqd*; lodě porouchané *naves quassae* n. *quassatae*.
- porovnání, 1) = přirovnání *comparatio*, *collatio*, *contentio*; p. učiniti, v. „porovnatí“ a); u p. s něčím *pro*, *prae* s abl., neb *ad* s akk. neb větou *si (hoc) cum (illo) comparaveris* (na př., u p. s počtem nepřátel Labienus co do množství slabším byl *pro hostium numero* n. *si hostium numerum cum nostro comparaveris*, Lab. *minus multitudinem militum valebat*; blažený u p. s námi *prae nobis beatus*; jest muž řádný, avšak nic u p. s Persiem, *vir bonus, sed nihil ad Persium*); 2) = udobření *reconciliatio*; *reditus in gratiam*; = narovnání *pactio*, *conventum*, p. učiniti *pacisci*; v. „porovnatí“.
- porovnatelný, *comparabilis*.
- porovnatí, v. „porovnávatí“.
- porovnávatel, = prostředník, smírec *arhiter*.
- porovnávatí, porovnatí, a) p. něco s něčím *comparare*, *conferre alqd cum alqa re*, *res inter se*; b) = narovnati při *componēre litem*; c) p. koho *in gratiam reconciliare homines*; 2) p. se *pacisci*, *pactionem facere*; *transigere cum alqo*.
- porozprávěti, v. „porokovati“.
- porozumění, opiš slovesem.
- porozuměti, něčemu a) = dobře slyše i *auribus percipere*, *exaudire alqd*; b) = pochopiti *intelligere alqm*; c) = seznati *animadvertere*, *percipere*; porozuměl jsem z řeči jeho *ex verbis ejus cognovi*. v. též „srozuměti, seznati“ a p.
- porozumitelný, v. „srozumitelný“.
- porta, *limbus*, u oděvu Římského *clavus*.
- portýr, v. „vrátný“.
- porubání, *occidio*, *internecio*.
- porubati, *occidione occidere*, *trucidare*, *ad internecionem caedere*; *obtruncare*.
- poručenec, *cliens*; = nezletilý *pupillus*.
- poručení, a) = rozkaz *imperium*, *jussum* (obyč. pl. *jussa*); = rozkaz úřední *edictum*, *decretum*, *mandatum*; z p. *jussu alicui (meo, tuo atd.)*; mimo p. *injussu alicui (meo)*; p. vyšlo, abychom atd. *jussi sumus* (na př. *arma abjicere*); p. učiniti, udělati, vydati *mandare*; p. miti *juberi alqd facere*; p. vykonati, vyřídit *mandata alicui exsequi*; b) = cdkázávi, v. toto.
- poručenství, *tutela*.
- poručiti, v. „poroučeti“.
- poručník, *tutor*; ustanoviti koho p. *tutorem instituere alqm*.
- porušení, *corruptio*, *depravatio*; = porušenost *corruptela*, *pravitas*; bez p. *integer*, *sospes*; p. vzíti, bráti *corrumpi*; *pessum dari*, (o mrtvole) *putrescere*; obzvl. porušení penězy *largitio*; p. závěti, opiše se, na př. z toho povstává p. závěti *hinc falsa testamenta nascuntur*.
- porušitel, *corruptor*, *perditor*; p. závěti *subjector testamenti*; *testamentarius*.
- porušiti, a) = pokaziti *corrumpere*, *depravare*; *subvertere* (na př. *mores patrios*), úplně p. *perdere alqd*, = zneuctiti *profanare (locum)*, vůbec *polluere*, *violare alqd* (na př. *dignitatem a p.*); b) = zfalšovati *corrumpere*, *interpolare (testamentum)*, *adulterare (naturam, numos)*; c) p. koho (dary, penězi) *corrumpere*, *expugnare alqm pecuniā*; p. koho, aby . . . *pecuniā impellere alqm, ut etc.*; d) = nakaziti *inficere alqm* n. *alqd alqā re*.
- porůzniti, *sejungere*, *secernere*, *disjungere alqd*; p. se *secedere*, *discedere*; = pohodnouti se, v. toto.
- porůzný, *dispersus*, *rarus*; adv. porůzně, -no, -nu *passim*; *compluribus locis*; neb adj. *rarus*, na př. stromy stojí p. *rarae sunt arbores*; p. se objevovali *rari apparebant*.
- porvati, něco *arripere alqd*; p. se s kým *rixari cum alqo*; porvali se *res venit ad manus*.
- pořád, I) co subst. *ordo*, *series*; = řád, způsob *ritus*, *ordo*; pořádem čeho *ritu*, v. „řád“, = dle pořádku *ordine*, *ex ordine*; zvl. pořád práva *juris norma*, *jus*, *leges*; pořádem práva proti komu *iti lege agere cum alqo*, *legibus experiri cum alqo*; mimo obyčej a p. práva *contra jus fasque*; tudíž: na p. a) = po pořádku *ordine*; b) = ve směr, bez rozdílu *deinceps*, *promiscue* n. se opiše: vstupující byli na p. *ut quisque intravit, comprehensus est*; c) = na vždy *in perpetuum*; II) pořád, -e, co adv. a) = po řadě *ordine*, *ex ordine*, *per ordinem*; v desíti p. běžících letech *annos decem continuos*; do dvou nedělí p. zběhlých *intra dies quatuordecim*; ve třech těchto p. kapitolách (in) *hisce deinceps tribus capitibus*; b) = neustále *assidue*; = ustavičně (o činu) *usque*; = vždycky *semper*, = jedním tahem *perpetuo*; = nepřetržitě *continenter*; a tak p. *et sic porro*; nějakou věc p. činiti *continuate alqd* (na př. p. mluvit *verba continuare*, p. panovati *regnum continuare*), neb také *non desistere* s inf. (na př. pořád prositi *non desistere precari*, žalovati *queri atd.*); jindy postačí adj. *frequens*, *assiduus* (na př., p. kdesi býti *frequentem* n. *assiduam esse alqo loco*).
- pořádání, *ordinatio*, *dispositio*.
- pořádati, něco *ordinare*, *disponere*, *dirigere*,

in ordinem redigere alqd; p. vojsko k bitvě *aciem n. ordines instruere*, k pochodu *agmen instruere*; vlasý p. *crines componere*; p. se, = střídati se sibi *succedere*.
pořádek, a) = řada *ordo, series*; bez p. *nullo (certo) ordine, omisso ordine, incomposite*; po p. *ordine, per ordinem, ex ordine, ordinatim*; jde to po p. *servatur ordo*; všichni po p. *omnes deinceps*; p. slov *structura, collocatio verborum*, umělý p. *ornatus*; v p. uvéstí *in ordinem redigere*; *disponere*, o vojsku: v p. uvéstí *milités instruere*; do p. se postaviti *in ordines ire*; po p. přecházeti *ordinatim ire*; věc jest v p. *res composita, explicata est*; b) = vztahem k činění, chování *ordo, disciplina*; dobrý p. *modestia, modus*; v p. koho držeti *in officio continere alqm*; k p. koho přidržovati *severā disciplinā continere alqm*; c) = cech řemeslnický *tribus*; *collegium*.
pořadí, *series, ordo*; p. domů *vicus*.
pořádnost, a) = pořádek *ordo*; p. rodu *genealogia*; b) = spořádanost *rerum suarum quidam modus et ordo*; *disciplina* milovnost p. *bonae disciplinae studium*; zvl. p. účtů **justa ratio*; p. udělati *rationem reddere*; p. na někom chtíti *rationem ab alqo reposcere*.
pořádný, a) o věcech *compositus, dispositus*; (p. bitva *pugna justa, composita*); = zákonný *justus, legitimus* (na př. *matrimonium*); = mírný *moderatus*; p. život *frugalitas*, vésti *modeste vivere*; b) o osobách *diligens* (p. platitel *bonum nomen*; p. hospodář *attentus ad rem (familiarem)*); = střídmý *frugi, sobrius, temperans*; = dobrý, jaký býti povinen *bonus, probus*; p. jezdec *equitandi peritissimus*; p. bojovník *miles fortissimus*; adv. a) *composite, ordine; recte, bene*; b) *diligenter, accurate; frugaliter, temperanter; vere, plane*; pořádně přicházeti *in tempore venire*.
pořekadlo, *proverbium*; ost. v. „příslloví.“
pořezati, p. se *vulnerare se (cultro)*.
poříci, **terra, quam amnis permeat*.
poříditi, pořizovati, a) p. něco = vykonati *perficere, efficere (multum, nihil)*, prosbou *impetrare alqd ab alqo*; jen málo p. *non multum n. parum proficere*; nic nepořídív n. nepořídívše *re infecta, irrita incepto*; zvl. oběti p. *sacra facere*; b) p. komu co = sjednati *comparare alcuí alqd*.
pořídka, adv. v. „řídký.“
pořizení, -ování, a) = vykonání, opiš slovy u „poříditi“ vytknutými, na př. po špatném n. dobrém p. *re male n. bene gesta*; bez p. *re infecta, irrita incepto*; b) = závět, v. toto.
pořizovati, v. „poříditi.“
posada, na ptáky *aviarium*, na slepice *gallinarium*.

posaditi, posázeti, a) pův. *ponere, collocare*; p. koho na koně *alqm in equum imponere*, na vůz *in currum tollere alqm*; podobně tp. na úřad p. koho *praeficere alqm muneri*; na stolec královský p. koho *regem facere alqm, regnum alcuí deferre*; = umístiti, dáti *ponere*; p. koho do vězení *in custodiam dare, in vincula conjicere alqm*; na hlavu p. *induere, imponere*, na př. *galeam capiti*, klobouk **petasum sibi ad caput aptare*; p. strom *arbores serere, ponere*; zahradu stromy p. *hortum arboribus conserere*, vřeh n. hora stromy posázená *mons arboribus consitus n. vestitus*; b) tp. p. koho na koho, proti komu *incitare, concitare, irritare, accendere alqm in n. contra alqm*; 2) p. se *considere, residere* (na zemi *humí*, na louce *in prato*); p. se na koně *equum conscendere, in equum ascendere*; p. se za stůl, asi *in sella ad mensam assidere*, (dle římského způsobu) *accumbere mensae*; p. se = sídlo kde obrati *considere, sedem ac domicilium constituere n. collocare in loco alqo*; 3) p. si hlavu *non pati sibi opinionem animo conceptam eripi, evelli; pertinacem esse, non cedere*.
posádka, *praesidium*; posádkou zanechat *praesidio relinquere cohortes*; posádkou ležeti *in praesidio (collocatum) esse*; p. vložiti do města *praesidium in urbe collocare n. urbi imponere*; p. míti *praesidio teneri* (silnou firmo).
posavád, adv. *adhuc, až p. usque ad hoc tempus (hunc diem)*; *etiam nunc*.
posavádní, *qui (qualis) adhuc fuit*.
posázeti, v. „posaditi.“
posečkati, nač *paulisper n. parumper manere*, s čím = odložití něco *differre alqd, donec etc.*; posečkej mi s penězi, asi *expecta mihi pecuniam; noli mihi pecuniam impetere*.
poseděti, *paulisper sedere*.
posedlý, *furens, furibundus, furiosus*.
posekati, les *silvam excidere*, p. louku *demitere pratum*; p. koho *sauciare, vulnerare alqm*; všechno p. *concidere, trucidare; omnia caede implere*.
posel, *nuncius*; = kdo listy donáší *tabellarius*; rychlý p. *hemerodromos*; tp. boží p. *fulmen*.
poselství, a) = zpráva *nuncius*; ost. v. „zpráva“; b) = vyřízení rozkazu *legatio* (býti v p. *legationem gerere, legatione fungi*) = rozkaz *mandatum* (p. vyříditi *mandatum efficere, conficere*); c) tudíž tp. = poslové *legatio, legati; qui missi sunt*; přišlo p. *legati venerunt*; v. „vyslanec“ atd.
posestřený, s kým *propinquitate cum alqo conjunctus*.
poshověti, *expectare*, v. „posečkati.“

poschodi, *contignatio, contabulatio*; v. „patro.“
posici, (louku) *demetere*; v. „posekati.“

posila, *confirmatio*; *vires novae n. auctae*; posily komu podati *confirmare n. corroborare alqm n. alqd*; zvl. p. z nových vojinů záležející *novae copiae, supplementum*; *auxilia*; *subsidium*; obdržel p. *subsidium ei missum est*; p. přibrati *majorem manum arcessere*; *novis copiis se firmare*.

posilati, v. „poslati.“

posilek, *confirmatio*; pl. posilky *auxilia, copiae auxiliares*, v. „posila.“

posili, *recreatio*; *confirmatio*.

posiliti, posilniti, koho čím *corroborare, confirmare, firmare*; *reficere, recreare alqm n. alqd alqā re*; p. se *vires reficere*; *recreari re alqā*.

posilka, *missio*; ost. v. „zásilka.“

positi, *conserere* (na př. *agrum*); tp. ranami poset *vulneribus onustus*; nebe hvězdami poseté *coelum stellis distinctum*.

poskakovati, *salire*; *exsilire*.

poskok, ve rčení: na p. býti, státi = pohotově, v. toto.

poskytnouti, -ovati, komu co n. čeho *dare, porrigere, offerre, praebere, suppeditare alcuī alqd*; zásobu obilí komu p. *frumenti copiam alcuī facere*; tajně n. pod rukou p. komu co *clam suggerere alcuī alqd*; příklady p. *exempla praebere, habere*; možnost n. příležitost k čemu p. komu *copiam n. potestatem alcs rei facere alcuī*; obtíže p. *difficultates habere, offerre*; v. též „dāti.“

poslanec, *legatus*; *nuncius*; v. „vyslanec.“

posláni, *missio*.

poslati, posýlati, *mittere*, něco komu *alqd alcuī n. ad alqm*; list komu p. *litteras dare n. mittere ad alqm*, po někom *epistolam perferendam tradere alcuī*; pomoc p. *auxilium alcuī submittere*; p. pro koho *vocare*, (a když se dostaví) *arcessere alqm*; p. pro posilu n. o pomoc *auxilium petere, mittere qui auxilium petant*.

posled, p. voje *agmen novissimum n. extremum*; na p., k p. *postremum, postremo, ad postremum, ad ultimum*; tentokrát (nyní) na p. *hoc postremum n. ultimum*; často postačí adj. *postremus, ultimus*; na př. jim dal na p. peníze *is postremis pecuniis dedit*.

posledek, *ultimum*; = zbytek *reliquum*; *quod restat*; pl. *posledkové posteri*.

poslední, o řadě i o místě *ultimus*, o řadě *proximus, novissimus, postremus* (o dvou *posterior*); = ještě zbývající *reliquus*; tp. = nejzadnější, nejhorší *ultimus, postremus*; o čase *supremus, superior*; p. oddíl vojska *agmen novissimum*, v pl. *poslední novissimi (milites)*; p. vůle, v. „závěti“; p. slova (umírajícího) *vox supre-*

ma; p. naděje *spes extrema, ultima*; p. list (= předešlý) *litterae proximae*; p. deset let *anni decem proximi n. superiores*; p. čest prokázati komu *justa solvere alcuī*; p. prostředku se chopiti *ad ultimum auxilium descendere*; *ultima audere, experiri*; do p. krůpěje krve se brániti *rem ad ultimum discrimen (periculum) deducere*; zvl. p. válka α) ta, po které válčení přestalo *bellum ultimum*; β) = p. z více po sobě vedených *bellum postremum*; γ) = válka nedávno vedená *bellum novissimum*; δ) = válka posléz vedená *bellum proximum*; adv. o řadě *postremo*, o čase (ad) *ultimum, postremum*; *proxime*; obce, které p. válku vzdvihly *civitates quae proxime bellum fecerant*.

posledníkrát, *postremum, ultimum*.

poslechnouti, v. „poslouchati.“

posléz, -e, adv. a) co kompar. = později *serius* (o dva dni p. *biduo serius*); *posterius*; v. „pozdě“; b) co superl. = naposledy *postremo*; *postremum, ad extremum, ad ultimum, denique*.

posliniti, poslintati, něco *salivā commingere alqd*.

poslouchač, v. „posluchač.“

poslouchati, poslechnouti, poslyšeti, koho, čeho a) pův. = naslouchati *audire alqm n. alqd*; *auscultare*; *ares praebere n. dare alcuī*; p. koho co posluchač *audire alqm*, (pílně) *operam dare alcuī*; b) = poslušen býti, vůbec *audire alqm*, zvl. o povinné představeným poslušnosti *parere, obtemperare*, (mírněji) *obedire, morem gerere alcuī*, (na slovo p. býti) *dicto audientem esse*; poslechni! poslyš! *audi!* mne (moji rady) *ausculta mihi*; měl jsi p. rady přátelské *vellem te audisse amicissime momentem*; neposlechnouti čeho *alqd non curare*.

posloupenství, v. „posloupnost.“

posloupník, *successor*.

posloupnost, *ordo successionis*; *successio*; dle p. *ordine successionis*.

posloužiti, posluhovati, komu *operam alcuī navare n. tribuere*; = službu prokázati (*bene n. male*) *mereri de alqo*; p. komu čím *suppeditare alcuī alqd*; p. komu u stolu *ministrare alcuī pocula n. coenam*; p. komu pomocí *auxilium ferre alcuī*; tp. tím jsi mi neposloužil *id me non juvit, haec res mihi non profuit*; to mi poslouzilo (o léku) *hoc mihi levamento fuit*.

posluha, *ministerium*; *famulatus*.

posluhovač, -ka, v. „sluha“ atd.

posluhovati, v. „posloužiti.“

posluchač, *qui audit*; *audiens, auditor* (býti p. koho *audire alqm*); v pl. též násl.

posluchačstvo, *auditores*; *ii qui audiunt*; vzhledem k kruhu, ježž kolem řečníka a soudců

tvoří *corona*; četné p. *frequentia eorum, qui nos audiunt.*

poslušen, v. „poslušný.“

poslušenství, *obedientia, obtemperatio, obsequium*; o poddaných také *officium*, ve řečích: v p. udržeti koho *in officio continere alqm*; k p. opět přivesti koho *ad officium reducere alqm*; p. vypověděti *officium deserere*; *parere nolle*; p. držeti, zachovávat, v. „poslouchati.“

poslušný, *obediens; dicto audiens*; p. býti, v. „poslouchati.“

poslyšeti, v. „poslouchati.“

posměch, *irrisio; ludificatio, ludibrium*; na p. *per ludibrium; ludibrii causa*; býti na p. neb k p. *irrideri, illudi*, komu *ab alqo; ludibrio esse alcuí*; v p. míti něco, z něčeho (si) p. *tropiti, dělati alqd in ludibrium vertere*, z někoho *alqm ludibrio habere, ludere, illudere, ludificari alqm*; v p. něco dáti *irrisui objicere alqd*; v p. přijíti *ludibrio haberi*, u lidí *pro ludibrio in ora hominum abire*.

posměšník, *irrisor, derisor*.

posměšný, *irridens, illudens*; p. řeči *acerbe dicta, verborum aculei*; p. báseň *carmen ad irridendum factum, vůbec satira*.

posměváč, v. „posměšník.“

posměvačný, v. „posměšný.“

posmívání, *irrisio, illusio; ludificatio*.

posmívati se, komu *ludere, ludibrio habere, illudere, ridere, irridere alqm*, čemu *irridere, deridere, in ludibrium vertere alqd*; p. se po kom *cavillari alqm*.

posouditi, posuzovati, něco, čeho *judicare, aestimare alqd*; *judicium facere de re alqa*; p. něco dle čeho *judicare, aestimare alqd ex alqa re, referre alqd ad alqd*; lidi dle sebe *homines fingere ex sua natura*; knihu p. *de libro judicare*; to nemohu p. *id procul est a meo iudicio*; p. záměry dle výsledku *ex eventu de consilio existimare*; dobrotivě p. něco *in bonam partem accipere alqd* (= na dobrou stránku vyložit); zdravě něčeho p. *considerate n. accurate reputare alqd*; když vše dobře posoudíš *omnibus rebus circumspicere, bene ponderatis*; je-li „p.“ = poznati *intelligere, cognoscere*; to lehce posoudíš *id facile intelliges*; ost. v. „souditi.“

posouzení, *dijudicatio, aestimatio*; = rozsudek *judicium*.

pospěch, v. „spěch.“

pospěšný, v. „spěšný.“

pospíchat, pospíšiti, kam *properare, festinare, properare contendere alqo*; p. domů *domum pervenire properare*, do vlasti *in patriam redire properare*, z města *maturare ab urbe proficisci*; p. s čím *accelerare, festinanter agere alqd*; napřed p. *praecurrere*;

p. si *magis properare, festinare*; jest třeba si p. *properare opus est; res urget*.

pospod, adv. *infra*; p. položit *in imo ponere*; u sloves obyčejně předslovcem *sub, subter*; p. natřít *subterlinere*; p. šít *sub-suere*, p. položit *supponere*.

pospolitost, *communitas, societas*.

pospolitý, -lný, *communis; publicus*; p. blaho *salus communis n. publica*; p. obec *res publica*; adv. *communiter*; p. s kým jednati *causam suam communiare cum alqo*; p. válku vésti *bellum conjungere*.

pospolu, adv. a) = na téměř místě *unā, uno loco*, p. býti *unā esse*; b) = společně *conjunctim, communiter*; všichni p. *universi, cuncti, omnes ad unum*; ost. v. „spolu.“

postačitelný, v. „dostatečný.“

postačiti, *satis esse, sufficere, suppeditare*, k čemu *ad alqd*; *suppetere alcuí rei*; postačuje mi *satis habeo*; p. komu (v chůzi) *aequaliter ambulare; cursu aequare alqm*.

postarati se, oč *accurate alqd*; *providere (frumentum n. commeatum exercitui)*; *suppeditare, parare, curare alcuí alqd*; dostatečně jsem se postaral *satis mihi provisum est*; postarej se o to, aby . . . *curā, ut . . .*; postarám se, aby knihy k tobě doneseny byly *curabo libros ad te perferendos*.

postáti, *aliquod tempus n. aliquamdiu stare; consistere, subsistere*.

podstatný, v. „podstatný.“

postava, = podoba *figura, forma*; = vnějšek *species, habitus; statura*; malá p. *brevis corporis* (člověk malý p. *homo staturae brevis n. humilis*); ušlechtilá p. *magna corporis dignitas*; přímou p. komu dáti *erigere alqm*; býti malý p. *statura humili esse*, veliký *specie corporis ampla esse*; je-li „p.“ = vnější vzezření *gestus, facies*; strojit p. *magnifice se inferre*; znáti koho dle p. *nosse alqm de facie*.

postavení, = postavování *collocatio*; = místo *locus* (vojsko naše mělo dobré p. *militēs nostri opportuno loco collocati erant*); tp. = stav *status, locus, conditio*; = stupeň *gradus; dignitas, causa; fortuna*; v téměř p. býti *in eadem causa esse*; v jakém p. se nalézám *quo loco res meae sint (sunt)*; jakož mi o mém p. svou radost jevíš *quod mihi de nostro statu gratularis*.

postaviti, koho, něco a) pův. *statuere, constituere alqm n. alqd in loco alqo*; p. něco, také *ponere, collocare*; jsem postavěn někde *sum, constiti loco alqo*, více tp. *constitutus sum (amplissimo dignitatis gradu)*; vojáky do řady p. *instruere aciem n. milites, exercitum*; na něčí místo p. *substituere (in alcs locum)*; b) = předvesti *statuere alqm*; p. nováčky *novos milites n.*

supplementum praestare n. *mittēre*; vojsko p. *exercitum comparare* n. *scribēre*; postavili do pole sto tisíc mužů *confecerunt armata millia centum*; vojsko p. kázati *milites imperare*; svědka p. *testem adducere*; osobně p. koho *praesentem exhibere alqm*; e) v širším smyslu v prosloveních: na nohy koho postavit (= α) *uzdraviti sanitatem alcs restituere*; (β) = z nesnázi vytrhnouti *res alcs inclinatās et prope jacentes restituere*; *afflictum alqm erigere*; na proti p. *opponere* n. *objicere alcuī alqd*; zrovna p. *erigere*; k sobě p. *conferre alqd alcuī*; *componere alqos*; p. koho n. co nad něco (= více si vážit) *praeferre, praepondere alqm* n. *alqd alcuī*; na místě, na konci p. něco = k místu přivést, v. „místo“; na jisto p., v. „jistý“, též *explicare et expedire*; d) = udělati *perficere*; p. za dědice *heredem facere, instituere, scribere alqm*; p. koho nad kým, nad čím, v. „ustanovit“; muž vysoce postavený *vir praestans in republica*, v pl. též *virī principes*; podobně: někde n. v čem postaven býti *esse, situm* n. *collocatum esse*; v nouzi postaven býti *malis premi, in miseriis esse, in angustiis versari*; v nejistotě, v pochybnosti p. býti *dubitare, dubium esse*; to p. jest na dobré míře, na jiné míře, v. „míra“; p. býti v úřadu, v správě *munere fungi*, v nebezpečí *in periculo esse, versari*; je-li: postaven býti = zakládati se *niti, contineri re alqā*; na jisto postaveno jest *constat inter omnes, omnes in eo conveniunt*; e) = vystaviti *aedificare, exstruere (domum)*; věž p. (na rychlo) *turrim excitare*; dům sbořený zase p. *instaurare domum*; 2) p. se *consistere*; p. se před soudce *coram iudice* n. *apud iudicem adesse, comparere, se sistere*; v čele vojska se p. *ducem* n. *principem se offerre*, v čele vlády *rerum potiri*; p. se komu, proti komu n. čemu *resistere, obsistere alcuī*; *repugnare, adversari alcuī*; p. se proti nepříteli, též *infestis signis contra hostes consistere*; p. si hlava *contumacem esse*.

postel, *lectus, lectulus*; do p. jíti *cubitum ire, dormitum se conferre*; do p. koho uložit *collocare alqm in lecto*; p. připravit *lectum sternere, parare*; na smrtelné p. v., „smrtelný“.

postěžovati si, *animum levare*, komu *in aures alcs, quidquid me urit, exonero*; *omnes sollicitudines in algo depono*; *animum alcuī aperio*; p. si u koho nač *conqueri cum algo de re*.

postihnouti, *postihati*, koho v čem, na čem, při čem, čím *deprehendere alqm in alqā re*, též *in mendacio* (ve lži n. lhářem); smrti býti postižen *morte opprimi*; p. čeho,

v. „dosíci“; p. něco (rozumem) *mentē alqd comprehendere* n. *capere*; *animo* n. *mente alqd complecti*; *intelligere, perspicere, percipere alqd*; p. čeho n. něco na kom *vincere sibi alqd*, = vyžadovati, v. toto; p. soudem trest na kom *judicio poenas ab algo persequi*.

postiti se, cibo abstinere.

postlati, něco něčím *contegere, vestire, sternere alqd alqā re*.

postní, den p. *dies jejunii*.

postonávati, = lehce stonati *leviter aegrotare*; často stonati *valetudine minus bona* n. *firma uti*; morbo *diuturno laborare*.

postoupení, *cessio*; = vzdálení se *secessio*.

postoupiti, postupovati, (napřed) a) pův. *progredi, procedere*; s vojskem p. *exercitum* n. *castra promovere*; b) tp. = vyššího postavení *dosíci ad altiore dignitatis locum ascendere (pervenire)*; p. zpátkem *loco cedere, pedem referre*; p. komu, = předej dáti *cedere alcuī in alqa re*; nepostoupiti komu v čem *parem* n. *non inferiorem esse algo, aequare alqm re alqā*; p. po kom, za kým *sequi alqm*, v. „následovati“; p. v čem *pergere facere alqd, persequi alqd*, = pokrok činiti *procedere et progredi (in virtute)*; c) p. komu čeho *cedere, concedere alcuī alqd*; majetek komu p. *cedere (alcuī) possessione, bonis, města, hradu a p. komu p. urbem tradere alcuī*; postoupil mu místa *cessit ipsi locum*; něco svých práv p. *paulum de jure suo cedere*.

postrádati, čeho a) = ztratiti *amittere alqd, jacturam facere alcs rei*; b) = nemíti vůbec *carere, egere alqa re*, zvl. vzhledem k pocitu při tom nemilému *indigere alqa re*.

postrach, *terror*; *timor*; na p. *injiciendi timoris causa, ad terrorem ceterorum*; na p. jiným někoho co nejpršněji trestati *omnia exempla cruciatusque in alqm edere*.

postranni, a) pův. *a latere, ex obliquo*; p. ulice *via*; p. dveře **janua, quas ab altero latere est*; p. brána *porta altera* n. *minor*; p. cesta *trames, semita*; tp. p. čas *tempus subsecivum*; p. práce *operae subsecivae*; b) = nepravý *vanus, falsus*; p. syn *filius non iusta uxore natus*.

postrašiti, koho *terrorem alcuī injicere, incutere, (mírnejí) inferre*; *alqm in terrorem conicere*; postrašen *terrore percussus*.

postrčiti, něco *protrudere alqd*.

postřeh, *animadversio*.

postřela, -lenina, *vulnus telo ictum*.

postřeliti, koho *leviter (telo) vulnerare alqm*.

postřibřiti, něco *argentum illinere alcuī rei*.

postřici, něco v. „pozorovati“.

postup, *iter, profectio*; v. též „postoupení“; tp. p. časový *ordo temporum, successio*;

- v p. časův *postero tempore*; *tempore procedente*; *temporis progressu* n. *intervallo*;
p. inýšlenek *sententiarum ordo*; *cogitatio*.
postupně, adv. *gradatim*; *gradibus* n. *per gradus*.
postupovati, v. „postoupiti.“
postýskati v. „postěžovati.“
posud, v. „posavad.“
posuněk, *gestus*; = šklebení n. ošklibnutí se *os distortum*, tudíž: dělati posuňky *miro modo os distortuere*; *scurram agere*.
posuňkář, *nugator*.
posunouti, v. „pošinouti.“
posupný, *tristis*, *tetricus*.
posuzovač, -atel, *judex*; *existimator*; *aestimator*.
posuzování, *aestimatio*; *ratio judicandi*.
posuzovati, v. „posouditi.“
posvátnost, *res sacra* n. *divina*; p. místa, přísahy a p. *religio*.
posvátný, *sacer*; *sanctus*; p. místo *locus sacer*, *religiosus*; p. obřad *cerimonia (sacra)*; p. den *dies festus ac sollemnis*.
posvěcen, posvěcený, *consecratus*; *dedicatus*, *sacer*, = netykalný *inviolatus* (na př. *legatus*); v. „posvětiti.“
posvěcenec, (*homo*) *consecratus*.
posvěcení, *consecratio*; *dedicatio*; obdržeti p. *consecrari*.
posvědčiti, *affirmare*, *confirmare alqd*, komu *assentiri alicui* n. *sententiae alcs*; *sententiam alcs probare*.
posvětiti, *consecrare*, (= službě zvláštního boha určiti) *dedicare alicui alqd*; = požehnatí *consecrare*, *inaugurare*; p. pokrmů * *benedicere*; p. na kněžství * *in sacerdotium numerum recipere sollemni ritu*; p. se čemu, k čemu *totum se dedere rei alicui*.
posvititi, někomu *facem* n. *lucernam praeferre alicui*; tp. = vyplatiti koho *tangere alqm*.
posypati, něco čím *conspergere*, *aspergere alqd alqā re*.
pošepky, pošeptmo, pošepmu, adv. *submissa voce*; *submisso*; p. mluvití, též *submittere vocem*.
pošeptati, komu co *insusurrare alicui alqd (in aurem)*.
pošetilec, (*homo*) *stultus*.
pošetilost, *stultitia*; = pošetilý čin *stulte factum*; jest to největší p. *eo nihil stultius est*; mněl to za největší p. *hoc summae stultitiae esse putavit*.
pošetilý, *stultus*; *stolidus*; p. tlachání *nugae*, *ineptiae*; adv. *stulte*; *stolide*.
pošinouti, čím *promovere alqd*; p. hranice říše své *imperii fines* n. *imperium proferre*, *propagare*; p. se *moveri*.
pošiti, něco čím *inducere alqd alqā re*; p. střechu *casam stramentis tegere*.
pošivka, *involucrum*; *tegumentum*.
poškleba, -bač, *irrisor*.
pošklebačný, *illudens*, *contumeliosus*.
pošklebek, *irrisio*, *ludificatio*; = úšklebek, též *os distortum*.
pošklebovati se, čemu *deridere*, *irridere*, *ludibrio habere alqd*.
poškoditi, *damnum* n. *detrimentum inferre*, *afferre alicui*.
poškození, *detrimentum*; *malum*, *maleficium*.
poškvrna, *labes*, *macula*; bez p. *ab omni vitio* n. *macula vacuus*; *integer*.
poškvrnění, *commaculatio*, *contaminatio*.
poškvrniti, *maculare*, *commaculare alqd alqare*; *maculis aspergere alqd*; svatyni p. *sacrilegium facere*; pověst p. *famam inquinare*, *gloriam maculare (turpi morte a p.)*; p. se zločiny a p. *vitiiis se maculare*, *polluere*; zločinem poškvrněný *sceleratus*.
pošlapati, *conculcare*, *obterere alqd (pedibus)*, též tp. *jura obterere*.
pošmoufiti, *obscurare*; p. se *nubibus obduci*; tp. = hněvivě hleděti *iram vultu ostendere*; *indignari*.
pošmurný, v. „pochmurný.“
pošpiniti, něco *inquinare*, *contaminare alqd*.
pošta, * *cursus publicus*; = vozová p. * *vehiculum publicum*; = listonoš *cursor* n. *tabellarius publicus*.
poštěk, *latratus*.
poštěstílek, *fortunae filius*.
poštěstiti se, vůbec v. „zdařiti se“; zvl. rčení: poštěstilo se mi . . . *contigit mihi*, *ut etc.*; bylo by se poštěstilo lsti *successisset fraudi*.
poštěvat, *impulsor*, *instigator*, *concitator*.
poštivati, (na př. psa) *immittere (canem in alqm)*; tp. p. koho na koho *incitare*, *inflammare alqm in alqm*; *accendere alqm contra alqm*.
pošva, *vagina*.
pot, *sudor*; do p. přijíti *sudare coepisse*; do p. přivéstí *sudorem ciere*, *movere*; p. se se mne leje *multo sudore mano*; v p. tváři dobývá si čeho *multo labore atque sudore alqd acquirere*.
potáceti se, *vacillare*, *titubare*; tp. p. se (v nejistotě a p.) *fluctuare*.
potad, v. „potud.“
potah, a) = spřežení *jugum*, *jumentum* n. *jumenta (orum)*; b) = povlak *involucrum*, *tegumentum*; c) = vztah v. toto; d) = podezření, v. toto.
potáhlý, *oblongus*.
potahmo, adv. *quod attinet ad etc.*
potáhnouti, -ovati, a) p. něco čím *inducere alqd alqare* n. *alicui rei* (na př. štít koží *scutum pelle*, *pellem scuto*); tudíž: neba se potahuje *coelum nubibus obducitur*; b) p. koho k sobě, na sebe, v. „přivábiti, na svou stranu přivéstí“; p. koho k soudu, před právo, v. „pohnatí“; zvl. p. něco

nač = obracet *revocare*, *referre alqd ad rem aliquam*, na sebe *alqd sibi dictum putare*; 2) p. se nač = žádati si čeho *concupiscere alqd*; = právo sobě k čemu *dělati vindicare rem ad se*; *postulare alqd* (na trůn se p. *regnum sibi vindicare*); právem n. právně p. se nač *jure suo alqd ab alqo postulare, sibi vindicare*.

potají, v. „podtají.“

potakač, *assentator, assensor*.

potakati, *affirmare, confirmare alqd*, komu v čem *assentiri sententiae alcs*; *ad sententiam alcs accedere*.

potakavý, *ajens, affirmans*, = povolný *indulgens*; *in obsequium promptus*.

potápěč, = nořec *urinator*.

potaz, *consultatio*; p. bráti, v. „raditi se“; v p. vjíti, sestoupiti se *consilium inire, in consilium ire, consiliari*; v. též násl.

potázati se, *requirere, percontari*, koho nač *alqd ex alqo*, p se s někým o něco *alqm in consilium adhibere*; tp. p. se s dobrou *bene sibi consulere*.

potěcha, *solatium*; bez p. *omni spe destitutus*; p. v stáří *solatium n. consolatio senectutis*, ve veliké bolesti *doloris maximi*, v mém nynějším stavu *fortunae praesentis*; p. komu dáti, v. „potěšiti.“

potěšení, = útěcha *solatium*; = vyrazení *delectatio, gaudium, voluptas*; s p. = rád *libens*, co adv. *libenter*, důr. *libentissime*; pro p., k p. *delectationis n. voluptatis, animi causa*; p. míti z čeho, v čem *delectari re alqa*; *voluptatem capere n. percipere, voluptate affici ex re alqa*; p. komu přinést *laetitiam alcuí afferre, gaudio n. laetitiam alqm afficere*; s p. připomínati si čeho *alcs rei recordatione frui*.

potěšitel, *consolator*; -kyně *consolatrix*.

potěšitelný, = mohoucí potěšen býti *consolabilis*; = mohoucí potěšiti *solatii plenus*; *ad consolandum aptus*; *laetus, gratus, jucundus*; p. psaní *litterae consolatoriae*; p. slovo *solatium*.

potěšiti, koho *consolari, solatio levare alqm; solatium afferre alcuí*; p. se *gaudio n. laetitiam affici*; *laetitiam percipere ex alqā re*; tím se p., že atd. *eo solatio uti, quod etc.*; nedati se *potěšiti solatio non levare*.

potírati, v. „potříti.“

potiti se, *sudare, sudorem emittere*; p. se krví *sanguinem sudare*; strachem se p. *metu madere*.

potíž, *labor*; = nedostatek *inopia*.

potížití, něco *gravare, onerare alqd alqā re potkan, mus*.

potkáni, *occursus*; p. se v poli = bitva *proelium*.

potkati, potkávati, koho *occurrere, obviam n. obvium venire n. esse n. fieri alcuí*; *alqm obvium habere, náhodou indicere alcuí n.*

in alqm, offendere alqm; tp. = napadnouti *accidere, cadere, evenire alcuí*; neštěstí mne potkalo *res adversa mihi accidit*; ono neštěstí potkalo mnohé *ad multos pertinuit illa calamitas*; když nás štěstí potká *si nobis fortuna adriserit*; p. se s kým *obviam fieri alcuí*; obzvl. p. se s nepřítelem *in hostem incidere n. incurrere*, = polem n. mečem se p. *congregi n. configere*; *proelio n. acie contendere cum alqo*; *certamen inire cum alqo*; p. s čím = dosíci, nabýti čeho, v. tato; nepotkal jsem se za to s žádnou od tebe vděčností *pro his rebus nulla mihi abs te relata est gratia*.

potlačiti, vůbec *opprimere alqm n. alqd*; *comprimere, reprimere, suppressere* (*iracundiam, iram, impetum*); vzpouru p. *seditionem sedare, lenire, comprimere, extinguere*.

potlesk, *plausus*.

potlouci, koho *vulnerare alqm*, nepřátele *vincere, superare hostes*; p. se *vulnerari*; potloukli se se *invicem verberaverunt*; zvl. kroupy potloukly n. obyč. intr.: *potlouklo *grandines segetes conculcaverunt*.

potloukati se, *vagari*.

potlučení n. potlučenina, *vulneratio*; p. obilí *calamitas*.

potlukač, (*homo*) *vagus, vagans*; zvl. pl. potlukači, (o vojínech opozdivších se) *moratores*; *novissimi*.

potměšilec, *homo subdolus, occultus n. tectus*.

potměšilost, *animus subdolus*.

potměšilý, *subdolus*; *occultus, tectus*.

potnice, *sudatorium*.

potok, *rivus*; p. přívalný *torrens*.

potom, adv. *postea, post*; *deinde, tum*; *hoc facto*; nedlouho p. *non multo post*; *paulo post*; na p. *in posterum*; někdy p. *aliquando*; p. přijíti, v. „následovati.“

potomek, *stirps, progenies (alcs)*; *natus, prognatus alqo*; *filius, filia*; pl. potomci, a) = děti *liberi, stirps, progenies*; nezanechal potomků *sine liberis decessit*; *liberos non reliquit*; b) = další nástupcové *posterii*.

potomný, -ní, *posterior, insequens*; *qui postea fuit n. futurus est*; stranu p. času *de reliquo tempore*; na p. čas *in posterum*; p. bolest *mala quae ex re alqa redundant*.

potomstvo, *posteritas*; *posterii*; *homines qui futuri sunt*.

potopa, = povodeň, v. toto; zvl. p. světa **inundatio propter scelera hominum in terras immissa*; p. moře *diluvium*.

potopení, p. lodí *naufragium*.

potopiti, *mergere, demergere, submergere alqm n. alqd*; loď p. *navem deprimere, demergere*; podobně: krajinu p. *inundare*; p. se *mergi, demergi*; potápěti se, v. „nořiti.“

potoužiti, komu co n. čeho *conqueri cum alqo (de miseriis suis)*.

potratiti, *amittere*, v. „ztratiti.“

potrava, *alimentum, victus; cibus*, pro dobytek *pabulum*, v. „píce“; mletá p. *molita cibaria*; zvl. p. pro vojsko *commeatus*; *res frumentaria, frumentum*; potravou zásobiti, zaopatřiti *frumentum n. commeatum exercitui providere*; nonze o p. *difficultas rei frumentariae*.

potravárna, *cella penaria*.

potraviny, *alimenta*.

potravni, -ik, subst. v městě *praefectus annonae*; u vojska *praefectus rei frumentariae*.

potravný, *ad alendum aptus*.

potrestáni, † *punitio*; vyžádati koho ku p. *in poenam deposcere alqm*; ost. opiš slovesem n. v. „trest.“

potrestati, koho *punire alqm*; *poenas ab alqo petere, repetere, expetere*; *poenā alqm afficere*; *animadvertere in alqm*, za n. pro něco, z čeho ob *alqd*; nepotrestati koho, též *impunitum dimittere alqm*, *non animadvertere in alqm*; ost. v. „trestati.“

potrhlý, *mente captus; temerarius*.

potrhnouti, čím *loco suo movere alqd*.

potrojný, *triplex (acies); tripartitus*; adv. *tripartito (dividere rozděliti)*.

potrvati, v. „trvati.“

potřásati, čím *quassare, concutere alqd*; *agitare, jactare alqd*, p. sebou se *concutere*; blavou p. *caput concutere*.

potřeba, a) = potřebování *desiderium*, důr. *necessitas*, = užívání *usus*; bez p. n. přes p. *praeter necessitatem, praeter rem*; *sine necessitate, nulla vi cogente*; *temere*; p. toho káže *opus n. necesse est*; v této náhlé p. *hoc in tempore*; když p. nastává *quum usus est*; čeho p. zařídí *quae (ad eam rem k tomu) usui sint, imperat*; ke každodenní p. *ad usum quotidianum*; přišla-li by p. *si usus veniat*; uznati čeho p. *alqd faciendum putare*; nuzná n. pilná p. *necessitas*; z nevyhnutelné p. *necessitate coactus*, adv. *necessario*; přisl. nuzná p. práva lomí *necessitas ultimum ac maximum telum est*; čas potřeby *necessitas*; v čas p. *si opus fuerit, si ita necessitas tulerit*; pro čas p. *ad subitos casus*; obecná, zemská p. *necessitas publica, usus publicus*; zvl.: s potřebu = dosti *quantum satis est*; míti s p. *habere quae ad vitam sustentandam n. ad vitae usum pertinent*; b) = řízení *negotium; officium*; jíti po svých potřebách *negotia sua obire*; c) = potřebná věc *res necessaria*, zvl. pl. potřeby = nábytek *supellex; vasa; utensilia*; p. vojáka *sarcinae*; p. tělesné, v. „tělesný“; zvl. d) potřeba, potřebí, za p. jest (mi) n. p. mám čeho *opus (mihi)*

est alqd n. alqa re n. facere alqd, důr. *necesse est facere alqd n. ut alqd fiat n. akk. s inf. (zákon dáti jest p., ale nikoli nevyhnutelná legem ferri opus est, necesse non est)*, též *usus est* (když jest p. *quum est usus*); = cítím p. čeho, postrádám *egreo, indigeo alqa re*; = sluší se *oportet s konj. n. s akk. a inf.*; = mám, musím něco učiniti, vytkne se gerund. n. zvl. v záporu rčením *est quod n. cur*; v. (jest) péči míti o zdraví *habenda est ratio valetudinis*; jest p. zcela jinak válku vésti *longe alia ratione bellum est gerendum*; není p. spěchati *non est quod festines, festinandum non est*; není p. se báti *non est quod timeas n. nihil habes quod timeas, non est cur timeas*; někdy stává v téže příčině gen.: k tomu není umění p. *id nullius artis est*; k abstraktnímu přemýšlování p. velikého ducha *magni est ingenii sevocare mentem a sensibus*.

potřebí, v. předch.

potřebnost, *necessitas*; ost. v. „potřeba.“

potřebný, a) pass. = čeho se potřebuje *necessarius*; = užitečný *utilis*; b) akt. = chudý *inops, egenus, pauper*; p. býti, v. násl.

potřebovati, čeho a) o skutečné potřebě *egere re alqā (zřídka rei alcs)*; *opus est mihi re alqā n. res alqa*; nepotřebovati čeho *re alqā carere posse*; b) = vyžadovati čeho *requirere (sapientiam)*; c) = užívat *uti re alqā, adhibere alqd*, k čemu *ad alqd*; peněz p. k čemu *pecuniam in re alqā insumere n. conferre ad alqd*; taktéž: p. se *adhiberi*; ost. v. „potřebí.“

potřepati, komu na př. na ramena * *alcs humerum leniter percutere*.

potřeštěnec, *homo temerarius; mente captus*.

potřeštěný, *temerarius; mente captus*.

potřeštiti, koho *animum alcs perturbare; mentem exturbare alcuí*; p. se *mente capi n. alienari*.

potřásniti, *adspergere, inspergere alcuí alqd n. alqm re alqā*.

potřítí, něco čím obliněre, *circumlinere alqd alqā re*; = zničiti *caedere, trucidare, occidere alqm*; nepřátele p. *hostes ad inter-necionem delere n. caedere*; tp. *affligere (dignitatem a p.)*.

potůček, *rivulus*.

potud, až p. adv. a) o prostoru *huc, ad hunc locum; ad hanc rem*; b) o čase a) o minulosti, ve větách záporných *nondum* (neměl p. dítek *nondum ullos suscepit filios ex uxore, též nullos dum* . .); β) o přítomnosti = posud *adhuc, usque hoc tempus (hunc diem)*; potud — pokud(ž) *tamdiu donec n. dum; tamdiu — quamdiu; eatenus — quatenus*; v. „pokud“; c) o

spůsobu *ita* (odpočítí od čeho p., že . . . *ita recedēre a re alqa, ut* etc.).
 potuchlý, *humidus*; *humore corruptus*; tp. = tajný *obscurus*; *occultus*.
 potulka, (věž dřevěná k dobývání měst, ke zděm přičiňovaná) *turris (ambulatoria)*.
 potulný, *vagus*; *vagans*; pl. potulníci (o vojíněch) *palati*.
 potulovati se, *vagari*; *oberrare*; o vojíněch porůznu chodících *palari*.
 potupa, *contemptio*, *contemptus*; *despicientia*, *despectus* (p. hoden *contemnendus*, *contemptu dignus*); = hana, hanba *contumelia*; = úštipky *ludibrium*; všeho způsobu p. *omnes ignominiae*; p. uvéstí na koho *ignominiam alicui injungere*; v p. býti *contemptui esse*, *contemni*, *despici*; v p. přijíti *in contemptum venire*; jest nám na p. *est nobis dedecori*, též *est dedecus nostrum*.
 potupce, -ec, *contemptor*.
 potupiti, koho = pohrdnouti *contemnere*, *spernere alqm*; = pohaniti *infamiam*, *ignominiam alicui inferre* n. *injungere*.
 potupný, a) = potupy hodný *contemnendus*, *contemptu dignus*, *abjectus*; b) = s potupou a hanbou spojený *ignominiosus*; *probrosus*; *contumeliosus*; *foedus (fuga, mors)*; *turpis*; p. spis *libellus famosus*; p. život *vita turpis*, p. smrt *mors indigna* n. *foeda*; p. slovo *maledictum*, p. slova *maledicta*, *convicia*; *contumeliae verborum*; p. jmenem označiti, v. „označiti“; adv. *abjecte*; *turpiter*, *cum ignominia*; *foede (perire)*.
 potutelník. *homo subdolus*, *occultus*, *tectus*.
 potutelnost, *animus subdolus*; *astutia*.
 potutelný, *subdolus*; *astutus*; *occultus*, *tectus*.
 potvora, = podoba ohyzdná *deformitas*; = věc zpotvořilá, neobyčejná *monstrum*, *prodigium*, *portentum*; = člověk hroznosti neobyčejné *monstrum hominis*, *tetra et immanis bellua*; *portentum*.
 potvornost, *deformitas*, *immanitas*.
 potvorný, *deformis*; *immanis*, *monstruosus*, *teter*.
 potvořiti, něco *deformare*, *depravare alqd*.
 potvrditi, tp. a) = pravdu ujistiti *firmare*, *affirmare*, *confirmare alqd*, *alcs rei auctorem esse*; *comprabare alqd*, přísahou *jurjurando (interposito) alqd firmare*; β) = platným učiniti *sancire (legem, pactum) ratum facere* n. *esse jubere*; volbu *augura* p. (o lidu) *augurem sancire*.
 potvrzení, *confirmatio*.
 potykač, *pugnator*.
 potýkati se, s kým (co bitec) *luctari cum alqo*, (polem) *pugnare*, *dimicare*, *confligere cum alqo*; slovy a p. (verbis) *certare*, *contendere cum alqo de re alqā*.
 potykavý, *pugnandi cupidus*.
 poučení, *institutio*; *praecepta (orum)*; = výklad *explicatio*; = upozornění *admonitio*;

= rada *consilium*; p. něčeho nepotřebovati *alcs praecepta non desiderare*; činím to k tvému p. *id facio, ut te doceam*; dostalo se mu p. *admonitus est, edoctus est*; nedostane-li se (čemu) p. *nisi doctrina accedat*.

poučenlivý, v. „poučný.“

poučiti, -ovati, koho *docere alqm*, *praecipere alicui*, důkladně *edocere alqm*, o čem *alqd* n. *de re alqā*; p. se *discere*, *addiscere*, o čem *alqd*; dáti se p. *monentem audire*, o čem *edoceri alqd*, od koho *cognoscere de re alqā ex alqo*, = napravití se *monenti alicui obtemperare*.

poučný, = poučující *idoneus ad docendum*, *ad discendum utilis*; *salutaris*; = prospěšný, v. *toto*.

pouhý, a) = nemíchaný *merus*, *purus*, p. víno *vinum merum*; b) tp. = prostý *purus*, *simplex*, *integer*; p. pravda *simplex veritas*; to jest p. pravda *hoc verissimum est*, p. lež *haec mera mendacia sunt*; p. malichernosti *merae nugae*; p. jméno *nomen nudum*; často dostačí pron. *ipse*; na př. již pouhým jmenem *ipso nomine* (na př. *terrui hostem*); *voce ipsa*; již pouhý pohled *aspectus ipse*, p. strachem *ipso terrore*; již pouhým množstvím *ipsa multitudinem*; již jen p. naděje *ipsa tantum spes*; adv. pouze *solum*, *modo*, *tantummodo*; neb adj. *solus*; na př. pouze Římané nedali se na útěk *soli Romani non terga dederunt*; jindy *nonnisi* neb *non . . . nisi, nisi* . *non*; umění pouze od umělce posouzeno býti může *ars intelligi nisi ab artifice non potest*; bojí se p. svědků a soudců *nilil timet nisi testem et iudicem*; míti p. dvě legie *ad duas legiones redire*.

poukaz, v. „poukázka.“

poukázati, komu nač *demonstrare*, *ostendere alicui alqd*; p. k čemu (rozkazem a p.) *monere alqd (edicto etc.)*, v. též „ukázati, věstiti“ a p.; p. komu co = v moc n. v majetek dáti *assignare*, *attribuere alicui alqd (agros, munus, eam partem muri defendendam)*, zvl. peníze *pecuniam alicui atribuere*, *jubere numos alicui solvi ab alqo*, písemně *perscribere alicui pecuniam*; p. koho na koho *allegare alqm ad alqm*, kam *dimittere alqm alqo*; je-li: p. = poučiti *meliora docere*, *monere alqm*.

poukázka, *assignatio*, *attributio*; p. písemná *perscriptio*; vydám peníze k tvé p. *pecuniam curabo cui jusseris*.

poupě, *calyx*.

pousmáti se, *subridere*.

poustevnický, *solitarius (vita)*; adv. *more et ratione hominis solitarii*; p. žiti *in solitudine vivere*; *vitam solitariam ago*.

poustevník, *homo solitarius*; † *eremita*; žiji jako p. *vitam solitariam ago*.

poustka, poustečna, *secessus*; *solitudo*.

poušť, = krajina pustá *regio deserta, loca deserta*; *locus vastus et incultus*; *solitudo*; abst. co stav = pustota *vastitas*; v p. obrátit *devastare*.

pouť, *iter, via*; zvl. = nábožná cesta * *peregrinatio sacra*; jíti na p., v. „putovati.“

poutati, koho *vincere, devincere alqm*; tp. = vábiti, zajímati *capere, tenere, retinere alqm*, čím *alqā re*, na sebe *alqm sibi adjungere*; úslužnostmi p. koho *alqm officiis obstringere*; p. srdce k čemu *unice complecti alqd*.

poutni, -ický, místo p. * *locus ad quem peregrinationes religionis causa suscipiuntur*.

poutník, vůbec = cestující *viator, peregrinator*; zvl. v křest. smyslu: * *qui loca sacra obit*.

pouto, vůbec *vinculum*; zvl. p. na nohy *compes*, na ruce *manica*; = řetěz *catena*; pouta komu dáti, v p. koho ukovati, do p. koho dáti *in vincula alqm conjicere, vincula alicui injicere*; dáti koho do p. ukovati *alqm vinculis mandare, in vincula mittere*; v p. (sevěn) před soudem se hájiti *ex vinculis causam dicere*; uvolniti p. *laxare compedes, manicas n. vincula*.

pouzdro, *theca*.

pouze, adv. v. „jen.“

použiti, používat, čeho *uti alqa re; in rem suam convertere alqd*; času dobře p. *tempus n. horas non perdere*; p. příležitosti *uti occasione, occasione non deesse*; *tempus rei gerendae non dimittere*, nepoužiti *occasione dimittere n. praetermittere, occasione deesse*; chyby chytře p. *errorem in consilium vertere*; p. čeho k čemu *conferre alqd ad n. in alqd, convertere alqd ad alqd*; *impendere alqd in n. ad alqd*; času p. k čemu *tempus consumere n. collocare in alqa re, otium conferre ad alqd*; času dobře k čemu p. *tempus bene locare n. collocare in alqa re*.

povaha, a) = vlastnost, vůbec *natura*, zvl. o osobě *natura, ingenium, indoles*, o věci *natura, vis*; = zvláštnost *proprietas*; p. mysli *animus, ingenium*; přirozená p. *natura, ingenium*; dle p. *naturā*; té p. jest lakomství *est hoc proprium avaritiae* . . ; zvl. p. člověka *mores, ingenium ac mores, natura*; jemná a vzdělaná p. *humanitas*, pevná p. *gravitas*, muž pevné p. *homo constans, gravis*; (to) jest p. něčí n. vyznačuje p. něčí (*id*) *proprium est alcs n. pouze est alcs*; jest to p. lidskou *hominis n. humanum est, Romana Romanum est*; byla to p. Římanů *fuit hoc proprium populi Romani* (na př. *longe a domo bel-*

lare); té p. *talís, ejusmodi, is*; b) = rozvaha, v. *toto*.

povahopis, *descriptio morum n. ingenii alcs*. poval, ve rčení: povalem padati *alii super alios occidunt*.

povaliti, koho *prosternere alqm*; v. „poraziti.“ povalovač, *homo desidia deditus*.

povalovati se, *desidem esse; languori et desidia se dare*.

povážená, ve rčení: věc jest na pováženou *res est in angusto, dūr*. = nejvýše na p. *res est in summo discrimine*; to jest na p. *periculosum est; res habet dubitationem*. pováženi, *consideratio, cogitatio, deliberatio*; podle p. svého *suo judicio*; dle mého p. *quantum equidem video*; to je k p. *periculosum est; res est in angusto*.

povážiti, považovati, a) p. čeho = rozvážiti *deliberare, perpendere, ponderare, considerare, (cum animo) reputare alqd*; vše dobře pováživ *omnibus rebus circumspectis, bene ponderatis*; ost. v. „rozvážiti“; b) p. (se) čeho, = odvážiti se, v. *toto*; c) považovati čeho n. koho zač, v. „pokládati“ i); „míti“ I) 1) e).

povážlivost, *consideratio*.

povážlivý, a) = opatrný *consideratus, prudens, circumspectus*; adv. *considerate, caute*; b) = k povážení *dubius, anceps, gravis, periculosus*; p. stav *res dubiae; discrimen*; jest povážlivo *periculosum est*; věc jest p. *res est in angusto*; adv. *dubitanter*; povážlivě se roznemoci *graviter aegrotare coepisse, gravi morbo affici, corripit*.

povážný, v. předch.

povážovati, v. „povážiti.“

povděčiti se, komu *morem gerere alicui*.

povděčen, povděčný, v. „vděčný“; zvl. v úsloví: p. jsem tomu *hoc mihi gratum est, že jsi přišel gratus n. exoptatus mihi venisti*.

pověditi, povídati, v. „praviti“ a „vypravovati.“

povědom, -ý, a) pass. = známý *notus, cognitus*; vůbec p. *vulgatus, pervulgatus, tritus*; nejsem zde p. *nemo me hic novit, ignotus hic sum*; není p. *incertum est, non constat*; není mi p. *latet me*; to jest mi dobře p. *bene memini illud*; b) act. = znalý, p. čeho *gnarus, peritus rei alcs*; práva p. *juris sciens n. prudens*; p. v čem, v. „sběhlý“; jsem jeho p. *bene eum novi*; čeho sobě (si) p. *consciens alcs rei, býti sobě čeho p. conscium (sibi) esse alcs rei n. s akk. a inf.*; nejsem sobě žádně viny p. *nullius mihi culpae conscius sum*.

povědomost, *cognitio, nunciatus*; p. sebe samého *conscientia*.

pověký, *aeternus, sempiternus, perpetuus*.

pověra, *superstitio*; mnohdy též *religio*; pověrou nadehnout *superstitione imbutus*; z p. se strachovati *religiones sibi fingere*,

pověřivec, -rečník, *homo suspertitiosus*.

pověřivý, -rečný, *superstitiosus*; *superstiti-*
onibus obnoxius; národ ten jest p. *gens*
illa religionibus dedita est; adv. *supersti-*
tiose.

pověsti se, *feliciter provenire n. cedere*; pove
dlo se mi *contigit mihi ut etc.*; v. „zdařiti
se“; obilí špatně se povedlo *frumentum*
angustius provenerat.

pověsiti, něco nač *suspendere alqd de, a, ex*
alqo; tp. p. komu něco na nos *mendaciis*
onerare alqm; *imponere alcu*; p. se na
koho *applicare se ad alqm*; *inhaerere*
alcu.

pověst, a) = co se povídá, vypravování nar-
ratio, fabula; o tom panuje dvojí p. *de*
hac re duplex memoria prodita est; za-
chovala se p. *memoriae proditum est*; b)
= řeči lidské, a sice vůbec *fama*, = zvěst
nezaručená *rumor*, též *auditio* (p. lehko-
vážná *levis auditio*); p. jde *fama est*; p.
roznášeti, roztroušiti *famam dissipare*, *ru-*
mores spargere; v p. přijíti *in ora homi-*
num abire, in sermones hominum venire;
dle p. *ut dicitur, ut fama est*; c) = jméno
(dobré n. zlé) *fama, existimatio, nomen*;
slavná p. *gloria, laus*; zlá p. *infamia*,
mala fama, (v ohledu politickém též) *in-*
vidia; v dobré p. býti *bene audire*; *bene*
existimatur de alqo, bona est de alqo exi-
stimatio, v špatné p. *male audire, in in-*
famia n. in invidia esse; v zlou p. uvéstí
alcu infamiam aspergere, movere, infamem
facere alqm; pro učinnost ve slavné p.
býti *doctrinae famā florere*; v p. (dobrou)
přijíti, vjiti, dán býti *nomen invenire alqa*
re, (zlou) infamiā aspergi.

pověstný, dobře p. *qui in laude est; qui bene*
audit; nobilis; = zlopověstný *infamis (ob*
alqd), famosus; p. býti *infamem esse, male*
audire; p. se státi *infamiā aspergi*.

povětrnost, *tempestas, coelum*; oěr.

povětrný, *aërius; aetherius*; p. ptactvo *aëriae*
volucres; úkaz p. *visum coeleste*; tp. =
lehký, nestálý *mobilis; vagus*; = lichý
commenticius; řeči p. a smyšlené *ficta et*
commenticia; p. zámek *somnium*; stavěti
si p. zámky *somniare; spes inanes animo*
conspicere.

povětroň, *lapis qui coelo decidit*.

pověťi, a) = vzdach aěr, vzhledem k výši
sublime: do p. *sublime* na př. vystupovati
ferri, afferr; *sublimem abire*; do p. se
vznéti, též *evolare sursum*; v p. *sublime*;
pověřím letěti *per sublime volare*; b) =
povětrnost *tempestas, coelum*; zdravé p.
coelum salubre n. bonum, aër salubris neb
saluber, nezdravé *coelum malum, aër pe-*
stilens; studené p. *aër frigidus*; c) =
bouře *fulmina et tonitrua; tempestas*; str-

hlo se p. *coorta est tempestas cum magno*
fragore et tonitribus; d) = vichr *procella,*
ventus procellosus.

povidač, *narrator; fabulator*.

povidačka, *narratio, fabula*; zvl. = vymy-
šlená povídka *commentum, fabula ficta*;
= malá povídka *narratiuncula*.

povidati, v. „povědit“.

povidaavý, *loquax*.

povídka, *narratio; res gesta*; malá p. narra-
tiuncula.

povinen, povinný, a) akt. p. býti komu de-
běre *alcu*, co *alqd n. debeo alqd facere*;
mnoho *multum alcu debere*; p. jsem po-
slechnouti *parere debeo*; jak jsem byl p.
ut debui; jsem p. k tomu *meum est hoc*
facere, debeo hoc facere; on jest p. *ejus*
est n. debet hoc facere; p. býti komu čím
deběre *alcu alqd*, na př. platem *pecuniam*
debere; zaplat, čím jsi p. *quod reliquum*
restat, persolve; p. býti zač *gratiam de-*
bere alcu pro alqā re; b) pass. povinný
debitus, quod quis debet; meritis; p. díky
vzdáti *meritam debitamque gratiam alcu*
referre; p. úctu komu prokázati *eā, quā*
par est, observantiā colere alqm; adv. po-
vinně *ut debeo, ut par est; officio (defen-*
dere p. hájiti koho).

povinnost, a) vůbec *officium*; z p., dle p.
secundum fidem et religionem, též *ut debeo*
atd.; p. rušící *perfidus*; jest má, tvá atd.
p. *meum, tuum, ejus etc. est*; také *debeo,*
debes . . .; na p. zapomenouti *ab officio*
discedere, officium praetermittere; p. svou
konná *officium servare, praestare, officio*
non deesse; mám obojí za p. svou *ego*
utrumque meum esse puto; mám za svatou
p. *nihil antiquius habeo quam ut etc.*; jak
velikou p. na sobě mám *quantum officii*
sustineam; b) zvl. = úřad *officium, mu-*
nus, v p. býti *esse in officio, munere*
fungi; ost. v. „úřad.“

povinný, v. „povinen.“

povinovati, komu něco, v „povinen.“

poviti, *insolvère (alqd alqā re)*.

povlak, *involutrum, tegumentum*.

povléci, *inducere alqd alqā re*.

povlovný, přelož adv. *sensim, paullatim, pe-*
detentim a vhodným part.: p. úpadek ká-
zně *labens paullatim disciplina*; řeč p.,
též *lenitas orationis*; adv. *sensim, paulla-*
tim; = krokem *gradatim*; o znenáhlém
vystupování *leniter, molliter (collis l. edi-*
tus, m. assurgens).

povodeň, *inundatio, eluvio*; řa a působí p.
flumen super ripas effunditur, alveum ex-
cedit.

povodniti, *inundare alqd*.

povolání, *vocatio, invitatio*; zvl. = stav, úřad
munus, officium, partes; p. své vykoná-
vati, p. svému dosti činiti, p. svého pilen

býti *munere fungi*, *munus suum curare*, *vacare muneri suo*, *partes officii sui implere*; svému p. nedostáti *deserere officii sui partes*; za svým p. jíti *munus suum obire*.

povolati, povolávati, a) koho, α) = přivolati *vocare*, *advocare alqm ad se*; *citare*, *arcessere alqm*, (před soud *in judicium*); je-li jich více *convocare*; *accire*, *cogere*; *excire*, *evocare*; nazpět p. *revocare*, vyhnance *in patriam revocare n. restituere*, *de exilio reducere*; β) k úřadu koho povolati *munus alcuí mandare*, do rady *in consilium adhibere alqm*; zvl. b) povolávati za kým *voce alqm sequi*, vysmívavě *verbis contumeliosis alqm prosequi*.

povoleni, *concessio*, *consensus*; *voluntas*; = dovolení *venia*, úřadu *auctoritas*; s p. všech *consensus omnium*; s p. tvým *permissu tuo*; *si per te licet*; bez p. *injussu alcs*; s p. jeho *eo volente*; p. dáti k čemu *concedere alqd*; v. „povoliti“; za p. žádati *veniam petere*; *petere ut sibi liceat alqd facere*.

povoliti, -ovati, komu co n. v čem a) *annuere*, *concedere alcuí alqd*; *dare* (na př. *pacem*; *iter per provinciam*); *permittere alcuí alqd*; *facere n. dare alcuí potestatem alqd faciendi*; v. „dovoliti“; něčí radě p. *consiliis alcs uti*; úřadně p. *decernere* (senat povolil *triumf senatus ei triumphum decrevit*); p. k čemu *consentire alcuí rei n. ad alqd*, *probare alqd*; prosbě, žádosti p. *precibus alcs cedere*, *precanti alcuí obsequi*; v. též „přivoliti“; mnoho komu p. *indulgere alcuí*; b) = popustiti *laxare*, *remittere alqd*; *intrans. laxari*, *cedere* (o lodí, sudu a p. rozstupujících se); p. sobě *sibi indulgere*, *genio suo indulgere*, v něčem *sumere sibi alqd*.

povolnost, = nepospěch *commoditas*; = ústupnost *facilitas*, *voluntas*; *obsequentia n. obsequium*; = úslužnost *officium*.

povolný, = nekapný *commodus*, = ústupný *facilis*, *mollis*, *indulgens*, *in obsequium promptus*; p. se prokázati *facilem se praebere alcuí*; p. býti *indulgere*, *obsequi*; p. zima *mitis hiems*; p. služba *officium*; adv. *commode*; *indulgender*; *mollius*.

povoz, *vehiculum*.

povozník, *auriga*, *rector equorum*.

povrei, povrhnouti, co, čím *projicere alqd*; ost. v. „opovíhnouti.“

povrhel, -hleč, *homo nequissimus*, *perditus*.

povrch, *superficies*; obyčejně adj. *summus*; p. země *summa terra*, na p. *in summo*; na p. plovati *super natare*, *innatare*.

povrchní, a) pův. *externus*, *exter (us)*; p. vzeření *species*; p. svatost *pietas simulata*; b) = sběžný, tp. *levis*, *parum subtilis*, *parum diligens*, (o osobách i věcech); *parum accuratus* (o věcech); p. učenec *homo*

leviter eruditus; p. spisovatel *scriptor levis*; ani p. vědomosti nemíti *ne imbutum quidem esse alqa re*; míti jen p. vědomosti *primis*, *ut dicitur*, *labris gustasse alqd*; adv. *leviter*, *parum subtiliter*, *parum accurate*; jen p. znáti co *primis*, *ut dicitur*, *labris gustasse alqd*, *leviter imbutum esse alqā re*, poznati *leviter attingere alqd*.

povrchnost, = povrch, v. toto; = sběžnost *levitas*, *animus levis*.

povrzení, v. „opovrzení.“

povstalec, v. „odbojník.“

povstání, a) = vstání *consurrectio*; p. z nemoci, v. „pozdravení (se)“; b) = vznik *ortus*, *origo*, v. toto; c) = odboj, v. toto.

povstati, -ávati, a) pův. = vstáti *surgere* (na př. *e lecto*), je-li jich více *consurgere*; *se levare*, *se attollere*; p. před kým *assurgere alcuí*; p. z nemoci *ex morbo assurgere*; *convalescere*, z mrtvých, v. toto; b) tp. α) p. z čeho, odkud *oriri*, *existere*, *nasci*, *gigni ex alqā re*; β) p. proti komu *exsurgere adversus alqm*; = odpadnouti *ab alqo deficere*, *imperium alcs detrectare*; Gallové povstali *Galli seditionem moverunt*; v. též „odboj“; γ) = počítí vůbec *oriri*, *cooriri*, *exoriri*, *existere*; zvl. o pověsti a p. *nasci*, o válce a p. *moveri*, *conflari*, o boji *concitari*; mnohé škody povstávají komu z čeho *multa mala redundant in n. ad alqm*; válka povstala *bellum ortum n. exortum est n. exarsit*; podobně: kopec povstává *collis nascitur*.

povšední, *quotidianus*; tp. = obyčejný *vulgaris*, *pervulgatus*.

povšechnost, *universitas*.

povšechný, *universus*, *generalis*; (p. otázka *quaestio generalis*); = všem náležející *communis*; p. blaho (= blaho všech) *salus communis n. omnium*; p. povinnost *officium commune*; adv. povšechně *generatim*; *communiter*; p. platný *ad omnes (omnia) pertinens*; není pravdy p. platné *nil est, quod omnibus verum videatur*; zákon p. platný *lex quae ad omnes pertinet, quae omnes tenentur*.

povšimnouti si, čeho *oculos in alqd convertere*.

povyk, *clamor*, důr. *ululatus*; = hřmot vůbec *strepitus*; *tumultus*; mnoho p. nadělati s čím *jactare*, *venditare alqd*; p. činiti, v. násl.

povykovati, *ululatum n. clamorem tollere*, = hřmotiti *strepere*, *strepitum movere*, *tumultuari*; *turbas facere*.

povyraziti, koho *alqm n. animum alcs oblectare*; p. se *delectari* (čím *alqā re*); v. „vyraziti.“

povyšenec, *homo novus*.

povýšení, (na úřad), *amplificatio honoris*; *gradus, honos; beneficium*.

povýšiti, povýšovati, = zvýšiti *excitare*, nákupením *exaggerare alqd*; tp. p. hlasu *vocem tollere n. intendere*; p. koho *ornare, augere alqm honore n. dignitate*; p. se *efferrī, inflari*; *ceteros prae se contemnere*.

povzbuditi, -zovati, koho k čemu *hortari, adhortari, cohortari, excitare alqm ad alqd n. ut faciat alqd*; p. horlivost něčí *alcui studium injicere*, útrpnost něčí, v. toto.

povzbuzení, -ování, *hortatio, adhortatio, cohortatio*, důr. *permotio, stimulatio*; *impulsus*; tvým p. *te hortatore, adhortatore, impulsore*.

povzdál, -i, adv. *procul*; *e longinquo*.

povzdálný, v. „vzdálený.“

povzdech, *suspirium, gemitus*; v. též „vzdech.“

povzdechnouti si, v. „vzdechnouti.“

povzdy, adv. v. „vždy.“

povznésti, povznášeti, a) pův. p. něco *tollere, attollere, extollere alqd*; zraku n. oči svých p. *oculos tollere, erigere*, k čemu *suspiciere alqd*; tp. ducha, srdce p. k Bohu **animum convertere ad cogitationem Dei*; v. též „pozdvihnouti“; b) tp. = zvelebiti a p. *augere, ornare (civitatem n. alqm na př. honore, dignitate)*; = výše stavěti: rozum povznáší nás nad zvířata *ratione bestiis antecellimus*; 2) p. se, a) pův. se *tollere, se attollere*; b) tp. duševně se p. *animum erigere*; p. se k věcem nadpozemským **animum ad coelestia tollere*; p. se (ve své obrazotvornosti, o básnících a p.) *assurgere, insurgere*, (o řečnících) *attolli, orationem attollere*; p. se na vyšší důstojenství *evolare altius*.

povznešení, ducha *elatio, sublatio animi*.

pozadi, *recessus; pars posterior*; v p. státi *recedere*.

pozadu, adv. v. „zad.“

pozapomenouti, v. „zapomenouti.“

pozastaviti, -ovati se, a) pův. *paulum subsistere*; b) tp. nad něčím se p. *obstupescere*; = káratí něco *reprehendere alqd*.

pozatím, v. „zatím“

pozatmělý, *subobscurus*.

pozbylý, *reliquus*, (po smrti něčí) *superstes*.

pozbyt, -i, = ztráta *amissio, jactura*; p. rozumu, smyslů *mens alienata, animus alienatus n. sui non compos; amentia*.

pozbyti, -ývati, čeho = ztratiti *amittere, perdere alqd*; *jacturam facere rei alcs*; = p. čeho zlého *exsolvi, liberari re alqā*; *abjicere, dejicere (timorem)*; nemoci p. *morbum depellere*; ost. v. „zbýti se“; přísl.: jak nabyt, tak pozbyl *male parva male dilabuntur*; tp. p. rozumu, smyslů *mentis non compotem fieri, mente capi n. alienari*; smyslů p. = omdletí, v. toto; naděje p. *spem amittere, spe excidere, desperare*.

pozdaleka, adv. = zdaleka, v. „daleko.“

pozdě, adv. a) positiv, „pozdě“ = ne v čas *sero*; *post tempus*, = u večer *vesperi*; příliš p. *sero*; *nimis sero*; velmi p. *sero*; jest p. (příliš p.) *serum est, sero est*; často adj. *multus*: p. na den *multo die*, též pouze *sero*, teprv p. na den *multo denique die*; bylo již p. na den *multa jam dies erat*, = soumrkalo se *jam advesperavit*; p. v noci, na noc *multa nocte*, až p. do noci *ad n. in multam noctem*; nepřicházím nikdy tak p. domů *nunquam tam vesperi domum revertor*; b) komp. „později“, při porovnání: *serius* (o dva dni p., t. j. než se to vlastně a vhodně státi mělo *biduo serius*); = v pozdější době, nato *posterius*; *postea, post*; několik let p. *post aliquot annos, aliquot annis post*; tři léta p. *triennio post*; žil o něco p. *paulo aetate posterior erat*; nežil p. než *Lycurgus non infra Lycurgum fuit*; c) superl. *sero*; *tardissime* (= po dlouhém otálení).

pozdití se, neos. pozdí se *vesperascit, advesperascit*; *jam diei vesper est*; *multa jam dies est*.

pozdni, *serus (ficus, gratulatio, poenitentia)*; pozdější v řadě *posterior, inferior*, = později žijící *aetate posterior n. inferior* (pozdější spisovatelé *scriptores aetate posteriores n. inferiores*); pozdní dobou, v p. době, v. „pozdě“; na pozdější dobu *in longiorem diem*, odložiti, v. toto; v pozdějším věku *aetate progrediente*, = v stáří *aetate ingravescente*; v pozdní n. za p. noci, v. „pozdě.“

pozdravení, a) = zotavení *recuperatio sanitatis, vitas restituta*; obyč. opíše se slovesem a př. po svém p. *postquam convaleuit n. e morbo emersit*; *valetudine restituta*; brzké p. komu zvěstovati *dicere alcuī, fore ut brevi convalescat*; b) = pozdrav, pozdrávka *salutatio, salus*; p. dáti *salutem alcuī dicere, salutare alqm*, vzkázati *jubere alqm salvēre*, vyříditi *salutem alcuī nuntiare verbis n. nomine alcs*.

pozdraviti, koho a) = uzdraviti *sanare alqm*; p. se *convalescere, curari, e morbo emergere*; b) = pozdravení dáti *salutare alqm, salutem alcuī dicere*, srdečně n. vřídne *multam salutem alcuī dicere*; p. koho jmenem pán *salutare alqm dominum*; zase p. koho *resalutare alqm*; p. koho od koho *salutem alcuī nuntiare verbis n. nomine alcs*; vzkazovati, dáti koho p. *jubere alqm salvēre*; písemně *salutem alcuī ascribere*; pozdrav té pán bůh *salve*; *salvēre te jubeo*.

pozdržeti, něco, koho *morari, retinere, retardare alqm, alqd*; p. se *commorari (in loco alqo)*; p. se u koho (pohostinu) *devertere*

ad alqm, domum n. in domum alcs; tp.
p. se nad čím reprehendere alqd.
 pozdvihnouti. a) pův. někoho, něco n. něčeho
tollere, extollere, levare, sublevare alqm,
alqd; oči p. oculos tollere n. erigere;
hlasu p. vocem tollere n. intendere; rukou
svých p. tollere manus n. supinas tollere
manus; b) = způsobiti efficere alqd; svár
p. discordiam concitare, v. „zdvihnouti“; c)
= zbouřiti concitare; lid p. populum concit-
are n. sollicitare; tudíž: p. koho na koho,
proti komu concitare alqm in alqm; 2)
p. se = vstáti surgere; corpus levare; v.
„povstati“; p. se proti komu, v. „povsta-
ti“; na mysli se p. animum capere, colli-
gere; proti jeho řeči pozdvihli se odevšad
prudci hlasové ejus orationi vehementer ab
omnibus reclamatum est.
 pozdvížení, a) p. hlasu contentio vocis; ost.
 opíš slovesem; b) = odboj, v. toto.
 pozejtřejší, perendinus.
 pozejtři, adv. perendie.
 pozemek, ager, fundus; pl. agri, fundi, po-
 zemky (vojínům a p.) přidělené assigna-
 tiones.
 pozemský, a) pův. rusticus; p. statek fundus;
praedium = zemský, časný terrester;
qui est in terris; humanus; p. statkové,
p. zboží res externae, opes, divitiae; p.
život haec vita.
 pozimek, hiems in vernum tempus producta.
 pozirati, v. „pozřítí.“
 pozlatiti, inaurare alqd; aurum illinere n.
inducere rei alcu; pozlacený auratus, in-
auratus.
 poznamenání, adnotatio; explicatio; p. hodný
 memorabilis.
 poznamenati, notare (zvl. káravě), adnotare,
 signare, = napsati scripto m., ad-
 notare, perscribere alqd; = komu com-
 memorare alqd.
 poznámka, v. „poznámenání.“
 poznání, -ávání, cognitio; = vědomost scien-
 tia; všestranné p. perspicientia; p. pravdy
perspicientia veri; býti lehce k p. facilem
habere cognitionem; přijíti k lepšímu p.
meliora intelligere; k p. viny přivéstí koho
facere ut alqs cognoscat se peccasse.
 poznatelný, qui cognosci potest; insignis.
 poznati, poznávati, a) pův., vůbec cognoscere,
 = p. (koho) opět agnoscere alqm n. alqd,
 = nabližeti intelligere, videre alqd; per-
 spicere alqd; p. z čeho, dle čeho něco
 cognoscere, agnoscere, perspicere alqd ex
 alqa re; p. koho dle čeho noscitare alqm
 alqa re (facie, voce po obličej, po hlase);
 Boha p. dle skutků jeho Deum ex operi-
 bus agnoscere; j den nemohl druhého p.
 homo hominem non agnovit; z toho pozná-
 vání tvoji lásku inde n. ex ea re amorem
 tuum agnosco; dávám se p. quis sim de-

tego, komu alcu quis sim, aperio; to lze
lehce p. id facilem habet cognitionem; b)
p. koho = za pravého shledati noscere,
cognoscere alqm; býti poznán za pravého,
hodného a p. u koho probari alcu; 2) p.
se a) = do sebe jíti descendere in se, =
polepšiti se mores suos mutare, se corri-
gere; v své vině se p. peccatum confiteri;
b) = sobě vědom býti ad se redire; c)
p. se s kým, v. „seznati, spřáteliti se.“
 poznávavost, intelligentia, intellectus.
 poznovu, adv. v. „znova.“
 pozor, animi attentio; obyč. u sloves: míti,
 dáti atd.; p. míti, dáti attendere, nač ani-
 mum (při více osobách animos) advertere
 ad alqd n. alcu rei, animum attendere
 ad alqd, attendere alqd n. alqm, observare
 alqd; p. dáti na koho, = stfci koho ob-
 servare et custodire alqm; nedati p. aliud
 agere, non attendere, nač negligere alqd;
 p. k někomu míti oculos convertere ad n.
 in alqm, intueri alqm; p. míti nad čím
 custodire alqd, providere rei alcu n. ut,
 ne etc., curam gerere alcs rei; na p. se
 míti, býti cavere, animum attendere ad
 cavendum, před kým, čím alqm, alqd;
 ab alqo (ab insidiis) cavere; cavere, ne
 etc., praecavere ab alqo; videre ne etc.
 pozornost, animi attentio; často slovem oculi:
 p. něčí vzbuditi, na se obracet convertere
 alqm n. oculos alcs in se n. ad se; p.
 všech k němu jest obrácen omnium oculi
 in eum sunt confecti.
 pozorlivý, -ný, attentus, intentus; p. býti nač
 animum attendere ad alqd; učiniti koho
 p. nač animum alcs ad alqd advertere,
 monere alqm alqd; adv. attente, animo
 attento; diligenter.
 pozorovatel, observator, tajný speculator; p.
 ustanoviti custodes ponere; p. přírody spe-
 culator naturae, hvězd spectator coeli si-
 derumque.
 pozorovati, animadvertere; intelligere, sentire,
 (že . ., s akk. a inf.); p. něco observare,
 servare alqd, bedlivě p. contemplari, spec-
 tare; hvězdy p. sidera spectare; p. koho
 (neustále) oculos de alqo non dejicere.
 pozoun, bucina; na p. troubiti bucina canere.
 pozouník, bucinator.
 pozpátku, adv. retro; v. též „nazpátek.“
 pozřiti, pozirati, nač, na koho aspicere alqm,
 alqd, oculos in alqd convertere; nemohu
 naň p. aspectum ejus sustinere non pos-
 sum; zvl. pozirati intueri, contemplari
 alqm, alqd.
 pozůstalost, reliquum, pl. reliquiae; p. po
 umrlém fortunae quas quis moriens reli-
 quit; hereditas, patrimonium; z p. něčí
 hereditate ab alqo relictus.
 pozůstatý, reliquus, residuus; qui superest-
 restat; pl. pozůstatí = ostatní ceteri, re

- liqui*; p. po kom (po umrlém) *superstes al cui*; dědictví po otci p. *hereditas paterna*.
- pozůstatek, *reliquum*; pl. *reliquiae*.
- pozůstati, pozůstávati, někde *permanēre, remanēre in loco alqo*; = pozůstavenu býti *relinqui*; = zbyti *superesse, restare, reliquum esse*; = zaležeti, v. toto.
- pozůstavení, *exceptio, conditio*; s tím p. *ea lege n. condicione ut (ne) etc.*
- pozůstavitel, *qui testamentum facit*.
- pozůstaviti, *relinquere alqd*, (dědičně) *hereditate relinquere al cui alqd*; v. též „zanechati“; p. si něco *excipere alqd*.
- pozvání, *invitatio*, (p. obdržeti *invitari*); = povolání *evocatio*; p. zpět *revocatio*.
- pozvati, a) pův. p. koho k čemu, na př. k stolu a p. *invitare, vocare alqm ad coenam, coenae alqm adhibere*; b) = povolati *evocare alqm*; před soud p. koho, v. „pohnati“; na radu p. koho *in concilium advocare alqm*.
- pozvednouti, v. „pozdvihnouti.“
- pozvolna, v. „zvolna.“
- požádalost, *postulatum*.
- požádati, požadovati, čeho od koho *petere, postulare, poscere alqd ab alqo*; p. koho o něco, za něco *rogare, orare alqm alqd, petere alqd ab alqo*.
- požadavek, *postulatum*; *conditio* (= podmínka).
- požadování, *postulatio*, úsilovné *flagitatio*; = požadavek *postulatum*.
- požadovati, v. „požádati.“
- požal, *miseratio, commiseratio*; p. hodný v. násl.
- požalný, *deplorandus, miserandus, miserabilis, flebilis, lamentabilis*; adv. *miserabiliter, flebiliter*.
- požalovati (si), komu co n. čeho *queri n. conqueri apud alqm alqd n. de re alqa*.
- požár, *incendium, flamma*.
- požehnání, a) = posvěcení *consecratio*; b) = rozloučení *discessus*; vzíti od koho p. *jubere alqm valere*; c) = přání dobrého *vota laeta n. prospera*; p. dáti, uděliti *omnia laeta et prospera al cui precari, bonis ominibus alqm prosequi*; d) = zdaření *successus, prosperitas*; p. komu přinést *salutem afferre al cui*; p. boží *dei favor n. benignitas*; Bůh uděluje k tomu p. svého *deus rem juvat, fortunat*; dejž, Bože, p. svého *quod deus bene vertat*! v. též „zdar.“
- požehnaný, v. násl.
- požehnati, a) něco *consecrare alqd*; b) p. někomu n. něčeho *laeta n. fausta precari al cui*; budiž požehnan *bene tibi sit*! c) = velebiti *celebrare*; d) = rozloučiti se *jubere alqm valere*; e) = štěstí uděliti *fortunare al cui alqd*; zvl. požehnaný pro-
- sper, faustus, felix; fortunatus*; = úrodný, o krajinách a p. *ferax*, nač n. čím *rei alcs* (též tp.); nejpožehnanější krajina Italie *ager Italiae uberrimus*; 2) p. se * *digitis signum crucis informare*.
- poželeť, čeho *misereri alcs rei*.
- požeradlo, *fauces*.
- požirati, něco = sežrati *depascere*; = shtnouti, v. „pozřítí.“
- požitek, a) = užitek, v. toto; b) = všeliký plod *proventus*; p. zemský *fructus*, = obilí *fruges*; c) duševní p. = radost *voluptas*.
- požiti, něco = posíci *demetere (fruges)*; seno p. *foenum caedere*.
- požiti, požívatí, něčeho a) = zažiti *concoquere (cibum)*; b) = jísti *vesci re alqā*; pokrmu p. *cibum capere, sumere*; pokrmu a nápoje p. *capere cibum potionemque, edere et bibere*; p. jednu *venenum sumere, accipere*; něčeho nepožiti *cibo se abstinere*; tolik pokrmu a nápoje p. *tantum cibi potionisque adhibere*; c) tp. = radostně cítiti *delectari, perfrui alqa re*; *percipere (fructum sapientiae ovoce moudrosti)*; rozkoše p. *percipere delectationem n. voluptatem (ex re alqā)*; pokoje p. *pace frui*; podobně: d) = míti *esse, florere s abl.*; p. veliké cti n. slávy *magna gloria esse, florere, gratia et auctoritate florere, magno honore esse*; královské cti p. *regia dignitate esse*; stejných práv p. *in pari jure esse*; e) = užívatí *uti alqā re*; převrácených zákonů p. *perversis legibus uti*.
- požívání, *usus*.
- požloutlý, *subflavus*.
- požřiti, *devorare, glutire alqd*.
- prabába, *proavia*.
- prabydělitel, pl. *primi incolae*.
- práce, a) = vynakládání sil *opera, occupatio; negotium*; duševní p. *studium*; k naznačení obtíže *labor*; *molimentum*; bez p. *otiosus*; p. hlavou * *negotium quod ingenio exercetur*; noční p. *opus nocturnum*, (u učenců *lucubratio*); p. denní *labor diurnus, pensum*; dáti si p. *operam dare*, s čím *al cui rei, studium ponere in re alqa, operam conferre in alqd*, všemožnou *summa ope eniti*; to stojí za p. *operae pretium est*; p. přejmouti *laborem sumere*; co máš na p. *quid tibi negotii est?* p. s tak malichernými věcmi *tantularum rerum occupationes*; to není žádná p. *non est quicquam negotii, nihil est negotii*; p. míti, vésti, v. „pracovati“; mnoho p. míti, *occupatum esse; occupationibus distinēri*; bez p. býti, nic na p. nemíti *vacare (a bore, a labore)*; namahavou p. udělati *emoliri alqd*; stojí to mnoho p. *res est multi laboris*; více p. to dává *plus operis est in eo*; dáti se do p. *ad opus facien-*

dum accedēre; mítí co v p. *in manibus opus habere* (n. *opus est*); b) = dílo pracované opus; = kniha, spis, též *liber*; *scriptum*; to jest jeho vlastní p. *haec suo Marte fecit, scripsit*; skrovná p. *opusculum*.

pracka, *pes*; *ungula*.

pracný, *gravis, laboriosus, operosus*; *multi laboris*; adv. *graviter, laboriose, operose, aegre*.

pracovati, a) abs. = nelenošiti *opus facere, in opere faciendo occupatum esse*; agěre alqd, = usilovně p. *laborare, elaborare, contendere, eniti*; na darmo, daremně p. *operam perdere*; celou noc p. *nullam partem noctis laborem intermittere*; ve dne v noci p. *opus continuare diem et noctem*; b) s předložkami: pracovati v čem, o něčem, o něco *operam dare alicui rei, occupatum esse in re alga*; *laborare, elaborare, contendere ut etc., niti in re alga*; usilovně o čem p. *moliri alqd*; ty jsi již dávno o tom pracoval *jam diu huic rei operam das*; p. v historii *historiam tractare, in historia scribendā occupatum esse*; o to p. aby id *elaborare n. agere ut etc.*; p. ku porodu *parturire*; k smrti p. *animam agere*; p. pro něco n. k čemu *servire rei alicui*; pro blaho státu p. *utilitatibus reipublicae servire*, k pohodlí něčím *commodis alcs servire*; p. za mzdu *operam suam locare, u koho alicui*; zvl. p. hlavou *ingenium exercere; studia literarum colere*.

pracovitost, *navitas, assiduitas; laboris patientia*.

pracovitý, *laboriosus, strenuus, assiduus*; adv. *strenue*.

pracovna, (učence) *conclave studiis destinatum*.

pracovnice, *operaria*.

pracovník, *operarius*; dobrý p. *qui strenue opus facit*; častěji však se opíše: p. v čem *qui in re alga elaborat*.

práč, *homo pugnax, certaminum avidus*.

pračka, *pugna, rixa*; přišlo to k p. *res venit ad manus*.

pradávní, *priscus, antiquissimus, perantiquus*; v p. časích *antiquissimus temporibus*.

praděd, *proavus*.

pradějiny, *origines*.

praděti, *pronepotes*.

prádlo, = prání *lavatio*; = košile a p. *linteum (orum)*.

pradoba, *tempora antiquissima*.

práh, *limen*; přes p. přejíti *intrare limen alcs*; přes p. z domu vyjítí *exire limine tecti*; pl. práhy = skaliny, s nichž voda spadá *cataractae*.

prahnouti, a) pův. *torreri, arescere*; žizní p. *ardenter sitire, siti premi, cruciari*; ve-

drem p. *aestu confici, enecari*; b) p. po čem (*ardenter*) *sitire n. desiderare alqd*, (na př. *aquam, sanguinem*); tp. *flagrare alga re*; též *aestuare*; láskou p. *amore alcs flagrare, confici*; touhou p. *desiderio alcs rei flagrare*.

prach, a) pův. *pulvis*; p. dělati v. „prášiti“; mnoho p. *magna vis pulveris*; v p., na p. se obrátiti, (o lidech) *in sua initia resolvi*; zvl. „na prach“ n. do prachu, *prachem*, = docela *prorsus, penitus, funditus*; na p. spáliti *incendio delere alqd*; mnohdy dostačí předslovce *per* ku slovesu příčiněné neb dvě synon. slovesa, na př. na p. zkaziti (*funditus*) *perdere*; *perpopulari*; *affligere et perdere*; *evertere deripereque*; ani za prach *nilhil omnino*; zvl. α) prach pernatý *pluma*; β) p. střelný * *pulvis pyrius*; zavoněl p. = byl v bitvě *pugnae interfuit*; b) tp. = nízkost, neslovůtnost *tenebrae, humile*.

práchněti, práchnivěti, *situ corrumpi*; o mr-tvole *in sua initia resolvi; tabescere*.

práchnivění, *tabes*.

práchnivý, *putridus*.

prak, *funda* (prakem n. z p. házěti *fundā mittēre n. excutere* na př. *lapides*); veliký p. (stroj vojenský) *tormentum; ballista*.

prakovnice, v. „prak“ veliký.

prakovník, *funditor*.

praktický, *in agendo positus*; avšak a) nepřekládá se ve rčení: p. cvičení *exercitatio*, p. rozum *prudentia*, p. zručnost *usus*, p. život *vitalis usus n. pouze usus*; b) vynáší se rozličnými obraty v úsloví: p. vědomost *res quae ad vitam communem adduci potest*; mítí v čem p. vědomosti *usu alqd didicisse n. cognitum habere*; p. člověk *homo usu peritus, usu ipso perdoctus*; celá p. filosofie *omnis quae est de vita et moribus philosophia*; adv. *usu, ex usu*; p. se učiti čemu *usu discere alqd*; vzdělán býti více p. než vědecky *minus in studio quam in rebus et usu versatum esse*.

praktika, a) = sběhlost a p., v. toto; zvl. pl. praktiky = lest *dolus, fraus*; b) = předpovídání budoucnosti z planet *astrologia*.

praktikář, = pletichář *fraudum inventor*; = planetář *astrologus*.

praktikovati, něco *exercere alqd*; = podváděti *fallacias struere*.

prales, *silva vetustissima; silvae vetustas intacta aevae et congenita mundo*.

prám, *ratis (ad trajiciendum comparata)*.

pramalý, *minimus; pusillus*.

pramáti, *una majorum; gentis origo*.

pramen, a) = paprsek *radius*; p. vlasů *circus; crista*; b) = kmen rodiny *stirps*,

gens; c) = rámě řeky *brachium*; d) p. kovu pod zemí *vena*; p. dříví *ratis*; p. vody n. pouze: pramen = zřídlo *fons*; tp. = původ *fons, caput, origo, principium*; též rčením *id ex quo sumitur, petitur alqd*; = příčina *causa*; ctnost jest p. všech dobrých skutků *ex virtute omnes honestas actiones proficiscuntur*; to byl p. hojných neštěstí *hinc multa mala ad me redundarunt*; máme ještě jiných p. *alia restant, unde hauriamus*; někdy vyjádří se naše „p.“ konkrétně slovem *auctor*: vím z dobrého, z jistého p. *bono auctore, certo auctore n. certis auctoribus comperi*; není v pramenech na jisto postaveno *inter auctores non constat*.

prameniti se, *scaturire, manare, profluere*.
 pramenitý, *fontibus abundans*; p. voda *fons*; *aqua fontana, aqua vivo e fonte hausta*.
 pranárod, * *ille primus populus*.
 praněf, * *palus ignominiosus*; tp. na p. koho postaviti *ignominiae alqm objicere*.
 prani, *lavatio*.
 pranic, adv. *nihil omnino*.
 pranice, v. „pračka.“
 pranýř, v. „praněř.“
 praobyvatelé, *primi incolae*.
 praobraz, *exemplum*.
 praotec, *gentis n. generis auctor; proavus*.
 prapor, a) pův. *signum*; p. vojenský *signum militare, signum, vexillum*; p. na lodi *vexillum navale; insigne*; tp. pod tvým p. *te duce n. imperante*; b) p. neb praporec = oddělení vojska pod jedním p. *cohors*; p. jezdců *turma equitum*.
 praporec, v. předch.
 praporečník, *signifer*.
 prarodiče, *atavi*.
 prasák, *subulcus*.
 prase, *porcus*; divoké p. *aper*.
 praskati, prasknouti, a) abs. *rimas agere, findi*; b) p. čím *crepare, sonare*.
 praskot, *fragor; crepitus, strepitus*.
 praslepý, *plane caecus*.
 prastrýc, *patruus magnus*.
 prasev, *primordia rerum*.
 prašenice, *nives*.
 prašil, *homo vaniloquus, mendax*.
 prašiti, *pulverem excitare n. movere, tp. = lháti, v. toto*; praší se *pulvis oritur*; sníh se p. *tenues nives cadunt*.
 prašivina, *scabies*.
 prašivý, *scabiosus, scaber*.
 praujec, *avunculus magnus*.
 práv, v. „pravý.“
 pravda, 1) co vlastnost vůbec, ve smyslu odtažitém *veritas*; někdy též *verum*; p. milovati *veritatis amicum n. diligentem, studiosum esse*; láska k p. *veritatis amor*; proti právu a p. *contra jus et fas*; 2) = to co pravé, pravdivé jest, věc pravdivá,

konkrétně *verum, vera (orum)*; též *res vera*; p. jest (to) *res ita se habet, verum est*, = připouštím, nezapírám *non nego, concedo*; jest p. skutečná, boží, jistá *pro vero constat*; to jest arci p., avšak . . . *sunt ista, sed . . .*; není p. *falsum est*; není tomu žádná p. *non verum est*, není na tom ani slova p. *tota res ficta est*; není-li p. že mne miluješ? *nonne me amas?* není-li p. že jej nemiluješ? *num, quaeso, eum amas?* nemíti p. *errare, falli*; máš p. *recte dixisti n. dicis; res ita est, ut dicis; res ita se habet (ut dicis)*; p. se dopiditi *ea, quae vera sunt, cernere*; p. mluv i *verum n. vera dicere, vera n. vere loqui, dicere quod res est*; p. ublížiti *non vere loqui*; p. podobný *verisimilis*; chceš-li se dověděti p. *si verum scire vis*; zvl. „pravda“ a) co adv. α) potakací *sane; certe, ita; ita vero*; p. (ž) bych si přál *ego vero vellem*; β) připouštěcí *quidem*; častěji větou připouštěcí: bylť p. bohat, avšak . . . *quamquam erat opulentus, tamen etc.*; v. „arci“; b) u spojení s předložkami α) o pravdu, v. „opravdu“; β) na mou p. *mehercule*; γ) v pravdě *vere*; (v p. učený *vere doctus*); = skutečně *re vera n. ipsa*; ba v p. *verum, enimvero*; v p. pověděti, v. shora „pravdu mluvit“; δ) za p. komu dáti *assentiri*, (ve všem) *assentari alicui*; c) = věčnost, ve rčení: již jest na p. *jam mortuus est*; d) p. historická *historiae fides; quod historiae fide confirmatur*; p. náboženské n. náboženství křesťanského * *vera, quae doctrina Christiana tradit*.

pravdivost, *veritas, fides*.

pravdivý, *verus; certus*; = pravdomluvný *veritatis amicus; verax*; p. slovo zřídka pronese *fere nunquam verum dicit; nil nisi mendacia loquitur*; není na tom ani slova p. *tota res ficta est*.

pravdomluvný, v. předch.

právě, v. „pravý.“

pravěk, *tempora antiquissimi*; p. národu nějakého, též *origines*.

pravěký, *priscus, antiquissimus, perantiquus*; v p. dobách *antiquissimis temporibus*.

pravice, *dextra manus, dextra*; na p. *ad dextrum, a dextrā*.

pravidelnost, *concinnitas; apta membrorum compositio*; = pořádek *ordo, constantia*; p. ve střídání se *vices, vicissitudo*.

pravidelný, *legi n. legibus conveniens; omnibus membris aequalis et congruens*; p. oběh hvězd *constans siderum motus*; p. obličej *facies concinna*; p. střídání se v přírodě *vicissitudines rerum atque ordines*; p. řeč *sermo rectus, purus, emendatus, legibus dicendi conveniens*; adv. = *ordine; constanter* (na př. chodící); *ad regulam n.*

normam (na př. žítí *exaequare n. dirigere vitam*); *legitime, rite* (= zákonitě).

pravidko, *regula*.

pravidlo, a) = míra, dle níž se něco udělati má α) ř. *regula, norma*; β) tp. = předpis *praeceptum*, = zákon *lex*; = úhru pravidel, jimiž jest říditi se *regula, norma*; p. mluvnické *lex, praeceptum (dicendi)*; p. života *praeceptum vivendi*; šetřiti p. *legem servare, praeceptum tenere*; z p. = obyčejně *fere, plerumque*; b) = veslo, v. *toto*.

praviti, vůbec *dicere*, = vypravovati *narrare*, = zvěstovati *referre, renuntiare*, = veřejně p. *pronuntiare, profiteri*, = vyzraditi *prodere (alqd, hostem jam adesse, quid factum sit)*; p. že ne — *negare* s akk. a inf.; praví, praví se, že . . *dicuntur, fertur, narratur* s nom. a inf., n. *dicunt, ajunt*, též *rumor n. fama est* s akk. a inf.; praví se všeobecně *communis fama est*; praví-li se, že neposlechnou *quod non fore dicto audientes dicuntur*; praví se o tobě, že stůněš *aegrotare diceris*; jak pravím *ut jam dixi, ut supra dictum est*, a při opakování anebo když po delší přestávce k započaté řeči se vracíme *inquam*; p. se býti čím se *profiteri alqm*, (lživě) *simulare, assimilare alqm*, v. „vydávati se“; praví tě býti obojetným *hominem bilinquem te esse dicit*; zvl. dobře pravíš *recte dixisti, sunt ista*; do péra p. komu co *dictare alcuí alqd*.

právní, *judicialis* (soudní), *legitimus* (zákonní); p. přítel *patronus, cognitor*; p. rozepře *lis, causa*; p. cestu nastoupiti *litem instituere, jure n. lege agere (cum alqo)*; *alqm judicio persequi*; p. outraty * *summa litis*; p. nález *judicium, sententia*; p. posel *viator*; p. den *dies judicii*; p. den ustanoviti *diem dicere, vadimodium constitutare*; v p. den se dostaviti *vadimodium obire*; nedostaviti *vadimonium deserere*; p. prodej *auctio*; p. spis *litterae forenses*; p. řízení *judicium*; adv. *lege, jure*; *legitime*; p. obviniti, obeslati, obžalovati koho *alqm in jus vocare*; pře se p. vede, p. se ohledává n. přikročí ke komu *lege agitur cum alqo*; p. ztvrzený *ratus*.

právníctví, *juris (civilis) scientia* (= znalost zákonů).

právník, *juris sciens n. peritus, consultus*; dovedný p. *juris consultissimus*; je-li „p.“ = práva studující * *qui juri civili cognoscendo operam dat*; * *juris n. legum studiosus*.

pravnuh, *pronepos*; -čka, *proneptis*.

pravo, adv. v. „pravý.“

právo, a) = spravedlnost *justitia, jus*; *aequitas*; právem, z p. *jure, merito*; bylo by s p. *aequum est*; za p. komu dáti *alcuí*

jus dare n. reddere; proti p. a pravdě *contra jus et fas*; b) = mravná mohutnost něco činiti neb žádati *jus, potestas*, nad čím *alcs rei*; p. míti k čemu, nač *habere potestatem alcs rei (faciendae)*; *jus est alcuí in alqm*; právem *jure*; podle p., mocí p. *ipso jure*; vším p. *optimo jure, jure meritoque*; bez p. *injuriöse*; p. k čemu *vindiciae, jus*; p. své zadati *de jure sus decedere, jus suum non obtinere*; k p. dopomoci *efficere ut alqs jus suum adipiscatur*; p. svého vyhledávati *jus suum persequi*; ženy mají táž p. jako muži *mulieres eodem jure sunt, quo viri*; p. podržeti *jus suum tenere*; p. válečné *jus belli*; p. (k) volení *jus suffragii*; p. obzvláštní *jus praecipuum, beneficium singulare*; p. pokrevnství *jus sanguinis*; p. dědičné *jus hereditarium*; p. občanské *civitas*; p. (k) pasení *jus pascendi*; p. stavné *jus pignoris capiendi*; c) = ustanovení, sbírka zákonů jednorodých *jus, jura; lex; leges*; p. lidské *jus*, božské *fas*; p. přirozené *jus naturae; jus naturale*; p. občanské *jus civile*; p. mezinárodní *jus gentium*; p. vyslanecké *jus legationis*; svolené p. obecné *plebiscitum*; dle práv *ex jure*; za p. vynésti, aby . . . *legem ferre n. jubere ut* . . . p. zrušiti *legem tollere n. abrogare*; v p. zběhlý *juris peritus n. consultus*; právů n. se učiti *ad juris studium se conferre*; juri *cognoscendo operam dare*; d) = soudcové, soud *judicium*; p. hrdelní *judicium publicum n. capitis*; u h. práva koho žalovati *capitis alqm accusare, judicio capitis alqm accessere*; vojenské p. *judicium militare*; při p. seděti (*judicio*) *assidere*; na p. zanésti, právu udati *causam ad judices deferre, in judicium deducere*; před p. pohnati, obeslati koho *in jus vocare alqm*; p. osaditi komu *judicium constitutare, instituere*; ku p. jíti *rem deferre ad judicem; litem alcuí intendere*; ku p. státi, dostaviti se *vadimonium obire*; ku p. se odvolati *jure agere; judicium appellare; provocare ad judicium*; ta věc leží na p. *sub judice lis est*; při p. padlý *qui causā cecidit*; e) = moc práva *jurisdictio, judicium*; nejvyšší p. míti *summum jus habere*; f) = pořád p. = cesta *právní lis, causa*; pořádem p. *lege n. legibus*; vesti s kým p. *litem habere cum alqo*; právem n. po p. jíti proti komu *lege agere cum alqo*; h) = rozsudek *jus*; p. říci, vynésti *jus dicere n. reddere*; za p. uznati, vykhnouti, vynésti, nalézt *sententiam dicere, ferre; decernere*.

pravomocnost, *jurisdictio; judicium*; = vrchní správa *summum imperium*, (slešeti pod p. něčí, býti pod p. něčí *esse in alcs ditione n. potestate n. in alcs ditione ac potestate*;

pod p. svoji připraviti, přivéstí koho *in ditionem suam redigere*, *ditionis suae facere alqm.*

pravopis, *formula ratioque scribendi*; *orthographia*; (vědecký) *recte scribendi scientia*. pravoslavný, * *verae et receptae doctrinae deditus*.

pravost, *veritas*.

právovati se, s kým *controversiam habere cum alqo*; *litigare*.

pravý, práv, a) = rovný *rectus*; b) = přiměřený *aptus*, *justus*; c) = pravdivý, skutečný *verus*, *germanus*; p. smysl slov *propria significatio*; p. zlato *aurum purum*; p. vlast *germana patria*; p. Říman *homo vere Romanus*; p. Řecko *vera et mera Graecia*; v. též „spravedlivý“; podobně: p. úsudek *judicium sincerum*, podati o čem *vere judicare de re alqo*; p. sláva *vera gloria*; za p. míti, držeti *pro certo habere n. poněre*; za p. komu dáti, (= přisvědčiti) *assentiri alcuí*; d) = notný, náležitý *verus*, *rectus*; p. blázen *homo stultissimus*; p. mudřec *homo vere sapiens*; iron. Tys mi ten p. *nimirum tu homo egregius es!* e) = pravý dle žádosti, úmyslu *rectus*, *justus*, *qui debet*; (u subst. „čas“ a místo“ se zvláště nepřekládá: v p. čas *tempore*, *in tempore*; na p. místě *loco*, *in loco*); f. cesta *via recta*; p. cestou se dáti *rectam viam ingredi*; pravým spůsobem *recte*; p. přítel *fidus amicus*; f) = zákonu přiměřený *legitimus*, *justus*; p. syn *filius justo matrimonio natus*, *legitimus*; p. manželka *iusta uxor*; co jest p. a slušného *quod aequum et justum est*; p. manželství *matrimonium justum*; za p. komu učiniti *jus alcuí dare n. redděre*; zvl. práv býti a) *justum esse*; β) p. býti n. zůstatí před soudem *judicium n. iudicio viněre*; *jus suum teněre*, *obtiněre*; *causam n. litem obtiněre*; p. býti n. zůstatí proti komu (v hádce a p.) *resistěre*, *obsistěre alcuí*; γ) p. býti komu z čeho n. za něco *praestare (damnum)*, *alqd in se recipěre*, = zodpovídati se *purgare*, *excusare se (alcuí)*; p. býti za koho *sponděre pro alqo*; δ) p. býti čemu na př. rozkazu něčímu *imperata alcs facěre*, *exsequi quod quis imperavit*, své povinnosti *officium suum exsequi n. servare*, *explěre*; podobně: svým věřitelům p. býti *satisfacěre creditoribus*, nemůže p. býti svým věřitelům *solvendo non est*; g) = ne levý *dexter*; p. ruka *dextra manus n. pouze dextra*; na pravo n. v p. stranu *dextrorsum*, na p. straně *ad dextram*, *a dextra*; adv. právě, 1) = podle práva *juste*; *recte*; *merito* (náležitě); p. souditi *juste judicare (de alqo)*; p. učiniti komu *justum se praeběre erga alqm*, (před soudem) *jus alcuí redděre*; p. jednati

n. činiti *bene agěre*, neprávě *male (cum alqo)*; 2) = docela, úplně *plane*, *prorsus*; nerozuměti čemu p. *non satis (non plane) intelligěre alqd*; 3) = v pravdě *vere*, *re vera*; *certe* (jistě); p. výmluvný jen mudřec jest *vere facundus nemo nisi sapiens est*; 4) = zrovna, jak potřeba, k naznačení shody, a) času *modo*, *commodum* (p. jsi odešel, když . . . *commodum discesseras, quum . . .*); = té chvíle *in praesentia*; p. jsem to chtěl činiti *in eo erat, ut id facerem*; = náhodou *forte*; p. v čas *in tempore*; často klade se v příčině té v latině a) *ipse* (p. ten den *eo ipso die*, p. 5 srpna *ipsis Nonis Sextilibus*; p. nyní *nunc ipsum*, = nyní zvláště *nunc (quum) maxime*; p. v tu dobu *tum ipsum, illo ipso tempore*), p. tenkrát n. tehdy *tum quum maxime*; p. při přípravách k válce *in ipso apparatu belli*; n. β) adj. *recens* (lidé p. z Říma přišli *homines Romā recentes*; vítězství p. dobyté *victoria recens*; b) prostoru: p. tady, tam *ibidem, illo ipso loco*; *eādem viā*; p. odtud *indidem*, p. na pomezí *in ipsis finibus*; c) příčiny: p. proto *eandem ipsam ob causam, eā ipsā de causā*; ob id *ipsum*; p. k tomu *ad hoc ipsum*; d) osoby *ipse*; *potissimum* (= hlavně, přede vším); p. ten *idem, ipse*; p. onen *ille ipse*; p. ty jsi to *ipse tu es*; u superl. *quisque* (p. nejvýtečnější mužové *optimus quisque*); e) p. tak *eadem ratione*; *pari modo*; p. tak starým býti *eadem aetate esse*; p. tak veliký *aeque magnus*, jako . . . *non minor — quam . . .* (též slovesem *aequare*: p. tak silným býti jako někdo *aequare alqm viribus corporis*); p. tak, jako *aequa — ac (atque) si*; *perinde — ac (atque)*, *item — ut*; *non minus n. non secus — atque (ac)*; *non magis — quam*; p. tak, jako kdyby *perinde (pariter, aequae) ac si*; p. tak daleko *pari spatio*; f) p. tolik — jako (kolik) *totidem — quot*; *tantumdem*; h) ne p. *haud*: ne p. prostřední *haud mediocris*; ne p. daleko *haud ita longe*; ch) pro důrazné vytknutí jednoho pojmu *quidem, maxime, potissimum*: já se p. nezdráhám *non equidem recuso*; proč p. mne obviňuješ *cur me potissimum accusas?* p. to, též *nihil aliud quam*; avšak p. to chtěl říci *at id quidem n. maxime dicěre voluit*; to p. ne, avšak . . . *imo, imo vero, imo enimvero*.

praxe, v. „pratický.“

pravzor, *exemplum*; *exemplar*.

prázden, v. „prázdný.“

prázdeň, *otium*; *tempus otii n. otiosum*; *tempus (labore n. negotiis) vacuum*; ost. v. „čas“ 2) f); „chvíle“ 1) b); „kdy“ c); „prázdeň“ b); život v p. si hovicí *vita otiosa*.

prazdnina, = prázdnota, v. toto; zvl. pl. prázdnyiny *feriae*.

prázdniiti, *vacuum facere alqd.*

prázdnota, a) pův. *vacuum*; *inanitas*; b) tp. *inanitas, vanitas*; p. času *otium*.

prázdny, prázden, a) pův. *vacuus*, (s příhrou) *inanis*; p. ořech *nux cassia*, p. klas *spica sterilis*, zrno *granum inane*; p. prostor *inane*; p. neb s p. přichází *inanis* (= bez daru, též *sine munere*) *venit*; s p. rukou odejiti *nilhil auferre*; *non participem fieri rei alcs*; p. býti *vacuum n. inanem esse, vacare*; dům jest p. *domus vacat*, (= pustý) *vasta est*; zvl. s gen.: p. čeho *vacuus re n. a re alqa*; býti p. čeho = nemíti čeho *carere re alqa*, = osvobozen, svoboděn, prost čeho, v. tato; místo pusté a lidí p. *locus vastus et vacuus occursu hominum n. desertus*; studu p. *impudens*, v. „nestudný“; citu p. *ferreus*, (= ukrutný) *crudelis*; cti p. *infamis*; *famosus*; boha p. *impius, nefarius*; ducha p. (homo) *hebet ingenio, tardi ingenii*; jiná rčení, jako: klamu p, a p, v. u těch kterých substantiv n. opiš vhodným adjektivem, na př. viny p. = nevinný a p.; b) = volný, bez práce *vacuus, otiosus*; p. čas n. chvíle *otium*; *tempus otii n. vacuum*, míti p. čas neb p. býti, prázdno míti *otiosum n. in otio esse, otium habere*; p. chvíle požívati *otium sequi*; zvl. p. čeho, od čeho *liber n. vacuus re n. a re alqa* (p. obecných břemen *immunis*), = oloupen *spoliatus, orbatus re alqo*; vlasti p. *patria extorris*; c) tp. = marný *inanis, vanus (verba, promissum)*; zvl. na prázdno *nequidquam, frustra*, = na oko *simulatus, fictus (impetus)*; v. „darmo“; na p. mluvíti α) = žvatlati *verba inania facere*; *garrere*; β) = bez výsledku *verba ventis profundere; nequidquam loqui*.

prážiti, *torrere alqd*; slunce praží *sol urit*. *prcháti, fuga*.

prchati, v. „prchnouti.“

prchavý, *fugas; fugiens*.

prchlec, a) = prchající *homo profugus*, zvl. vojenský p. *desertor (signorum)*; též *transfuga, perfuga*; b) = hněvivý člověk *homo iracundus, praeceps in iram*.

prchlivost, *iracundia; animus in iram praeceps*; = prudkost *vehementia, impetus*; = zápalčivost *ardor, fervor*; v p. *iracundiā inflammatus, ardore animi abreptus*.

prchlivý, = popudlivý *iracundus; praeceps in iram*; = prudký *vehemens; acer, ferox*; adv. *iracunde; vehementer; ferociter*.

prchlost, *fugacitas*; ost. v. „prchlivost.“

prchlý, v. „prchlivý.“

prchnouti, *fugere (ab n. ex loco alqo)*, *prchati*, též *in fuga esse*; před kým n. čím *alqm n. alqd fugere*, do lesa *in silvam fugere*.

prince, puer n. adolescens n. juvenis regius; filius regis.

princezna, virgo regiu; filia regis.

prkenný, e tabulis factus; ligneus; p. krytem opatřiti *contabulare*.

prkno, tabula; malé p. *tabella*; silné, tlusé p. *axis*; z p. sbíti n. prkny poklásti *contabulare*.

pro, praep. 1) důvod a příčinu označující ob, *propter* s akk. *causā* s gen.; pro nějaký zisk ob *aliquod emolumentum*; pro mrazy *propter frigora*; pro tu příčinu n. věc *hanc ob rem n. causam*; pro mne (= k vůli mně) *meam ob causam, propter me*, (= nemám nic proti tomu) *per me licet, nihil impedio, non repugno*; pro mne může odejiti *per me licet abeat*; pro nic a za nic *temere; frustra*; pro všechno, pro všechny případy *ad omnes casus*; zvl. a) ve větách záporných klade se *per* s akk. n. *prae* s abl.: pro počasí roční nemohlo se to státi *per anni tempus fieri non potuit*; pro množství šípů slunce viděti nebudete *solem prae multitudine sagittarum non videbitis*; někdy stává v tomž smyslu *impeditus*: pro stáří a nemoc nemohu se dostaviti *aetate et morbo impeditus venire non possum*; k vytknutí příčiny též part., v. „z“ 5); b) při zaklínání se něčím *per* s akk.: pro bůh *per deum, per deos*; pro všechny svaté *per quidquid deorum est*; pro všechno všady prositi koho *omnibus precibus obsecrare alqm*; 2) účel *pro* s abl. *in, ad* s akk.: pro potřeby vojenské peníze dáti *in rem militarem pecuniam dare*; pro každého vojína *in singulos milites*; pro čas *ad tempus*; p. okamžik *ad praesens*; p. budoucnost *in posterum*; jsme pro tak krátkou dobu zrozeni *in tam breve vitae tempus nati sumus*; jindy pouhý dat.: pro sebe *sibi*, (= k svému lepšímu; je-li však: pro sebe = ne s jiným, klade se obrát *quasi suo Marte* na př. *tractare alqd* něco čísti n. též *sua sponte*); pro sebe žíti, v. „žíti“; učíme se pro život *vitae discimus*; zvl. a) „pro“ = k lepšímu někoho *pro* s abl., *in* s akk. (činiti všechno pro koho *omnia in alqm conferre*; mluvíti pro a proti *in utramque partem disputare*; hlas dáti pro koho *suffragari alui*; pro vlast bojovati, zemřiti *pro patria dimicare, mori*), někdy *causā, gratiā* s gen. (ne pro zvířata, nýbrž pro lidi toto stvořeno jest *non bestiarum causa, sed hominum gratia ea generata sunt*); b) k naznačení prostředků, léků atd.: pro = proti; lék pro nemoc *remedium morbi*; v. „proti“; c) u sloves pohyb označujících: pro = po: jíti pro něco *petere alqd*; poslati pro koho *vocare, arcessere alqm*; odejiti pro prst *aggeris petendi causa procedere*; po-

slati pro spíži *commeatus petendi causa mittere*.

probděný, *insomnis*; *pervigil*; p. noci *insomniae*; *vigiliae*

probditi, noc *pervigilare unam noctem*; *totam noctem somnum non capere*.

proběhnouti, a) něco p. *percurrere*, *pervolare alqd*; *decurrere*, *emetiri* na př. *spatium*, *septem millia passuum*; b) intr. = ujíti, ucházeti, o čase *praeterire*, *transire*, *abire*.

probirati, v. „probrati.“

probiti, něco *perfringere*, *percutere*, *perfordere alqd*; p. se *ferro sibi viam facere* n. *iter aperire*, skrze vojáky nepřátelské *per medium hostium agmen perirumpere*.

probodnouti, někoho něčím *transfigere*, *confodere alqm (gladio)*; p. komu hlavu čím *alqd in caput infigere* *alqui*.

probořiti, v. „sbořiti“; p. se, o osobě *mergi*, *demergi (in terram)*; o zemi *desidere*.

probošt, asi *praepositus*.

probrati, něco tp. *disserere*, *disputare de alqā re*, *exponere alqd*; = vyčerpati *exaurire*; knihu p. *perlegere librum*; p. se čím *emergere ex re alqā*, eniti *per alqd*; p. se ze sna *somno solvi*, z omráčení *animum recipere*, z nemoci, v. „uzdraviti se.“

probuditi, koho z *somno excitare alqm*, *expergefacerē alqm*; tp. *excitare alqm*; p. se *somno solvi*, *expergefieri*; tp. *excitari*.

probůh, v. „bůh.“

probůsti, v. „probodnouti.“

procediti, *percolare alqd*.

processi, *pompa*.

procestovati, *peragrarē*, *perlustrare*, obíre *terram alqam*, rychle *percurrere*, *pervolare regionem*.

procitnouti, v. „probuditi se.“

proč, a) v otázce přímé *cur? quare? quam ob rem? quam ob causam? quid est quod?* proč ne? *cur non?* a vyzýváme-li koho *quin*, na př. proč tedy nepomstíme Řecku? *quin igitur ulciscimur Graeciam?* proč pak by ne . . . *quid est causae, quin . . . n. quidni s konj.*: proč bych nemohl *quidni possim?* proč bych rád nepřisvědčil? *quidni libenter concesserim?* b) v otázce nepřímé *cur, quare, quom ob rem*; mám p., jest proč *est quod s konj*; není proč *non est quod, non n. nihil habeo quod s konj.*, není se ho proč báti *non est etc. quod eum timeas*; ni proč, ni zač *frustra, nequidquam*.

pročež, conj. *itaque* (obyčejně na počátku věty), *igitur* (klade se za jedno n. více slov); *ergo* (obyčejně na začátku věty); *ideo, propterea, idcirco*, a pro užší spojení vět též *quare, quomobrem, quapropter n. quae quom ita sint*.

pročísti, *perlegere (librum)*.

prodaj, *venditio*; na p. *venalis*; mítí něco na p. *venum dare alqd*, *venale habere alqd*; na p. vyložiti něco *venale proponere alqd*, v. „prodávati.“

prodajný, *venalis*.

prodati, prodávati, něco komu *vendere* *alqui alqd*, prodávati, též *venum dare alqd*; p. *lacino male n. parvo*, draho *bene n. magno*, draže *pluris*, laciněji *minoris*, rovně tak draho *tantidem*; prodán býti *venire*; veřejně p. *sub hasta vendere*; za otroka koho p. *sub corona vendere alqm*; je-li p. = prozraditi, v. *toto*.

prodavač, *venditor*; *mercator* (= obchodník). prodávati, v. „prodati.“

prodej, v. „prodaj.“

prodělati, a) = prostrčiti a p. *perficere alqd*; cestu p. *viam aperire*; b) = škoda vzíti *damnum accipere*; mnoho p. při čem *magnum detrimentum ex alqa re capere*.

prodělek, *jactura, damnum*.

prodlení, *mora*; *cunctatio* (bez p., beze všeho p. *sine mora n. cunctatione*; *nullā morā interpositā*); = čas na rozmyšlenou *deliberandi spatium*.

prodlévání, *cunctatio, mora*, v. předch.; = průtah *dilatatio, prolatio*.

prodlévavý, *cunctator*.

prodlévati, prodlíti, a) intr. *cunctari, cessare*; *moram interponere*; neprodléváje *sine morā, nullā morā interpositā*; *propere, festinanter*; p. kde *morari in loco alqo*; p. čím *cunctari, cessare, morari s inf.*; b) p. co, čeho: p. života komu *alqui vitae spatium n. spiritum alqui prorogare*; p. řeči až do plnoci *extendere orationem ad mediam noctem*.

prodlévavý, *cunctabundus, cunctans*; adv. *cunctanter*.

prodlíti, -eti, v. „prodlévati.“

prodlíti, = prodloužiti, (o čase) *producere, proferre, extendere alqd*; *propagare (vitam alqui)*; prodlil se život jeho *longior facta est ejus vita*; ost v. „prodloužiti.“

prodloužení, (na př. života) *productio, propagatio (vitae)*; p. moci úřední *prorogatio imperii*.

prodloužiti, prodlužovati, něco *rem alquam longiorem reddere, alqd extendere*; vzhledem k času *extendere, producere, proferre alqd*; obléhání p. *obsidionem urbis in longius trahere*; prodlužuje se to *tardius id fit*; válku p. *bellum ducere, trahere*; p. něco na budoucí rok *rem in annum proferre, differre*; řeči p. *sermonem producere*; p. něco ode dne ke dni *alqd differre quotidie et procrastinare*; velitelsvi komu p. *imperium alqui propagare n. prorogare*; 2) p. se *longius extendi*; *longum esse*; obléhání se prodlužuje *lentior est oppugnatio (munitas urbis)*.

prodloužný, *diuturnus, longus*.

prodloužiti, něco *aere alieno* obružre n. obli-
gare *alqd*; prodloužený *obaeratus*; velmi
p. *aere alieno obrutus*; v. „zadlužiti.“

prodlužování, *dilatatio, prolatio*.

prodlužovati, něco v „prodloužiti.“

prodrati, *perfricare alqd*; p. se skrz něco,
něčím (na př. úžinou, lidstvem) *viam sibi*
facere n. *penetrare per angustias* n. *per*
turbam; *erumpere, emergere ex alqa re*;
slunce prodírá se skrze mračna *sol inter*
nubes effulget.

produktivní, v. „plodný.“

proháněti, v. „prohnati.“

proházeti, prohazovati, v. „prohoditi.“

prohlásiti, *edicere, indicare, in vulgus edere,*
vulgare alqd; (slavným jaksi způsobem)
profiteri; všudy p. *concelebrare*; nařízení
p. *edictum proponere, promulgare, man-*
data edicere, zákon legem promulgare;
statky p. *bona alcs publicare* n. *in publi-*
cum addicere; p. koho čím n. zač *judi-*
care, declarare, appellare alqm alqd, (o
předsedovi volební schůze) *renuntiare alqm*
(*consulem* a p.); p. koho za nepřitele ho-
stem *judicare, za krále regem declarare*
n. *appellare alqm, za nevinného absolvěre*
n. *liberare alqm culpā*; 2) p. se = a)
oznámení býti *percrebrescere, in vulgus*
emanare; *edici, indicari* etc.; p. se zač
(mocí) *se facere (regem* etc.); b) = dáti
se slyšeti, praviti *declarare, significare,*
dicere, profiteri, affirmare, pronunciare
alqd; ost. v. též „vyhlásiti.“

prohlášení, *promulgatio; edictum*; často též
slov. předch.

prohlédati, prohlédnouti, prohlídnouti, a) =
otevra oči hleděti *oculos tollere, aperire*;
o slepém * *visum recuperare*; b) p. něco
visere, lustrare, perspicere, perlustrare
alqd; knihu p. *librum inspicere, pervol-*
věre; tp. p. koho *perspicere animum alcs*;
zvl. prohlížeti vojsko *exercitum recensere,*
inspicere, recognoscere; c) p. k čemu ra-
tionem *habere rei alcs, respicere alqd*; k
cíli *finem spectare*; prohlédám k tomu *id*
specto n. *mihi propositum est*.

prohlídka, *recensio, lustratio*; často slovesem
předch.

prohlížitel, *contemplator; spectator*.

prohloupiti, v čem *stulte alqd facere*.

prohlubeň, *altum, profundum, vorago*.

prohlubiti, něco *excavare alqd*.

prohnanost, -ný, v. „schytralost“ atd.

prohnati, proháněti, něco *alqd agere, pellere*
per (na př. *per silvam*); sem tam p. *agi-*
tare, peragitare; p. koho mečem *gladio*
transfigere alqm n. *pectus alcs*.

prohnouti, *inflectere, reflectere*.

prohoditi, něco *tragicere alqd*; tp. p. (slovo)
= pronésti *jacere (verbum); significare*

alqd; přenáhliv se prohodil *inconsultus*
evectus projecit . . . mezi řečí p. *injicere*
alqd in sermone.

prohra, *damnum*.

prohrati, ve hře *aleā* n. *ludendo (pecuniam)*
perdere; p. při (= a soudu ztratiti) *litem*
n. *causam amittere, causā cadere*; p. bitvu
proelio vinci, inferiorem discedere, sázku
p. sponsione vinci.

prohřešiti (se), *peccare, delinquere, delictum*
committere, proti někomu in alqm; nep.
se *nihil facere contra alqd*.

prohýřiti, něco *profundere (pecuniam); dis-*
sipare (rem familiarem); čas p. *tempus in*
luxu convivisque terere.

procházeti, v. „projíti.“

procházka, *ambulatio*; na p. jíti *ambulatum*
ire; jíti na p. *carpento gestari, (na koni)*
equo gestari.

projeti, projížděti. a) vůbec *transvehi, per*
locum a'qm vehi; na koni: *perequitate*
(na př. *urbem*), řekou *equo flumen traji-*
cere, mezi dvěma vojsky perequitate inter
duas acies; na lodi moře p. *mare trans-*
mittere; b) = jeda prohlížeti *peragrarare,*
perlustrare, obire, pervolare (regionem);
všechno p. *per omnes partes perequitate*;
2) p. se (z kratochvíle) *carpento* n. *equo*
gestari.

projeviti, -ovati, *aperire, patefacere alqd*; =
dáti znáti, říci *prae se ferre, declarare,*
dicere, = dokázati *praestare, praebere,*
probare (na př. *fidem alcu*); naději p.
sperare; ost. v. „jeviti.“

projíti, procházeti, a) pův. *per locum alqm*
transire, pervadere, penetrare; p. něco
peragrarare, perlustrare locum, rychle per-
currere; p. čím (per) *locum transire*; po-
dobně: tp. pověst prochází (mezi lidmi)
rumor n. *fama est (per totam civitatem a*
p.); tp. knihu p. *librum legendo leviter*
percurrere, transire; b) p. někomu = od-
puštěno míti *admitti, ferri; ignosci*; to tak
lehce neprojde *illud veniam non habebit;*
illi peccato ignosci non potest; id haud
ita facile feretur, tolerabitur, probabitur;
mnohým všechno bez trestání projde *sunt*
qui semper dimittantur impuniti n. *inca-*
stigati; c) = snesitelným býti *tolerabilem*
esse, ferri posse; d) o čase = minouti
praeterire, abire, transire; když dlouhý
čas prošel = po d. č., v. „čas“; prošlo
30 let od . . . až do . . . *interfuere tri-*
ginta anni inter etc.; hodina prošla *hora*
praeterlapsa est, abiit, praeteriit; neda-
douc ani okamžení p. *sine mora, morā*
non interpositā; continuo; 2) p. se *spa-*
tiari, ambulare; deambulare.

projíti, projmouti, projímati, koho čím *afficere*
alqm alqa re; zvl. v pass. *projat býti čím*

- commoveri re alqa, radosti laetitiā affici n. perfundi.*
- projížďka, *gestatio, vectatio; excursio; obitus; v. „projeti.“*
- projížďeti, v. „projeti.“
- prokázati, -ovati, něco a) = dáti *praestare, declarare* *alcul alqd*, čest p. komu *honorem alcul praestare, habere, tribuere; honore alqm prosequi*, božskou čest *divinis honoribus colere alqm*; úslužnost p. *officium adhibere erga alqm, conferre in alqm*, výtečnou službu p. komu *egregiam operam alcul navare, dobrodiní beneficia in alqm conferre*; p. = dokázati, v. toto; 2) p. se se *praestare, praebere, vděčným gratum se praestare, gratiam referre*; ost. v. „proukázati.“
- proklatec, *homo devotus, nefarius, sacer.*
- proklati, něco *perforare alqd*, koho mečem *transfigere, transfodere, confodere alqm gladio.*
- proklatý, v. „prokletý.“
- proklestiti, něco *discidere alqd*; cestu p. *viam aperire, facere*; mečem cestu si p. *ferro viam facere.*
- proklet, -tý, *devotus, sacer*; = ohavný *nefarius, execrandus, impius, scelestus*; adv. *nefarie*; u zvolání: *proklatě! malum.*
- prokleti, *exsecratio, detestatio; dirae.*
- prokliti, *exsecrari, devovere alqm*; *male precari alcul, diras imprecari alcul*; p. koho = do klatby dáti *aquā et igni alcul interdicerē*; = do duchovní klatby * *interdicere alcul sacris.*
- prokmitati, *pellucere.*
- prokopati, něco *perfodere alqd* (na př. *montem*); p. se *fodiendo viam sibi facere.*
- proleniti, v. „prozaháleti.“
- proletář, = *chudas homo egens.*
- proletěti, *pervolare alqd.*
- proletilý, = co řadou let *platiným se stalo vetustate confirmatus*, = co řadou let práva *pozbylo vetustate infirmatus*; = zastaralý *exoletus.*
- prolévati, v. „proliti.“
- prolézti, *perreptare alqd*; intr. asi *transire*; nemůže p. *transire n. evadere non potest.*
- proležeti se, * *femora n. humeros exulcerare cubando*
- prolhaný, *mendax; fallax.*
- proliti, *prolévati*, něco *transfundere alqd*; zvl. *krev, slzy p. sanguinem, lacrimas effundere, profundere*; slzy p., také *lacrimare*; slzy bolu pro bezdětnost p. *orbitatis do lorem in lacrimas effundere.*
- proliti, *effusio*; krve p. *caedes; sanguis*; bez krve p. *sine sanguine*, až ku krve p. *usque ad sanguinem*; p. krve *neviné parricidium, caedes.*
- prolomiti, něco *perfodere* (na př. *parietem*); *perrumpere alqd*; skálu p. *petram pervi-*
- am facere*; p. se *rumpi, frangi*; p. se někam *irruere, irrumpere in alqd* (na př. *in aedes alienas*).
- promáfiti, -marniti, peníze *pecuniam profunderē, statek rem familiarem dissipare*, čas *tempus perdere, absumere.*
- proměna, *mutatio, commutatio*, (pravidelná p. *vices* (pl.), *vicissitudo*; bez p. *vicissitudini non obnoxius; sibi constans*); = rozličnost *varietas*; p. v ohledu *politickém res novae*; p. udělati, učiniti *mutare*; p. bráti, vzíti *mutari; mutationem habere*; veliké p. učiniti *magnam rerum commutationem efficere*; proměnám *podrobena jest všechno nihil semper suo statu manet*; v. též „změna.“
- proměňavý, *versicolor, variis coloribus distinctus.*
- proměnití, *mutare, immutare, commutare alqd*; stráž p. *militēs statione deducere*; p. něco v jiné *in aliam naturam convertere alqd*; *vertere, convertere* (na př. *equum in bovem*); v provincii p. *in provinciae formam redigere*; p. se *mutari, se convertere*; v. též „změnití.“
- proměnlivý, *mutabilis; mobilis, varius*; = nestálý *inconstans, levis.*
- proměnlivost, *mutabilitas, mobilitas*; = nestálost *inconstantia, levitas.*
- proměškání, *intermissio (officii).*
- proměškati, něco *praetermittere alqd* (na př. *tempus, occasionem*); *deesse (officio, occasione)*; *non interesse (scholis)*; čas p. též *tempori deesse, tempus non obire*; neproměšká *ni noci ni dne neque noctem neque diem intermittit.*
- promíchati, v. „promísiti.“
- promíjenlivý, *indulgens.*
- promínouti, *promíjeti*, něco = *mimo pustiti praetermittere alqd*, příležitost p. *occasione praetermittere*; tp. něco komu p. *ignoscere alcul alqd; alqd impunitum dimittere; veniam delicti alcul alcul dare; urážku p. injuriam non sectari n. negligere*; trest, pokutu p. *gratiam facere alcul rei alcul; liberare alqm poenā; remittere alcul poenam; vinu p. ignoscere peccato alcul; peccatum alcul condonare*; pošetilost někomu p. *stultitiae alcul ignoscere*, daň *tributum alcul remittere*; peníze p. komu *remittere n. condonare alcul pecuniam*; mnoho komu p. *magnā esse in alqm indulgentiā*; p. komu k vůli otei *alqm patri condonare*; lásce něčí p. něco *amori alcul largiri alqd*; to se nemůže p. *illud veniam non habet, illi peccato ignosci non potest.*
- promínutí, *remissio (poenae); venia (delicti, delictorum)*, též *pouze venia; impunitas*; zákon o p. trestu *lex oblivionis.*
- promísiti, něco *permiscere alqd.*

promlčeti, něco = promlčením ztratiti *vetustate infirmare alqd*, býti p. *vetustate infirmari* n. *praescribi*; promlčený *vetustate infirmatus*.

promlouvání, promluvení, opiš slov. násl.

promluvíti, -ouvati, *proloqui*, *vocem edere* n. *mittere*, (jsi syn smrti, jest-li slovo promluvíš *moriere*, si *vocem emiseris*); = mluvíti *loqui*, *dicere*; p. k někomu *alloqui*, *appellare*, *compellare alqm*; p. s někým o něčem *colloqui cum alqo de alqā re*; *communicare alqd cum alqo* n. *inter se*.

promoknouti, *madeferi pluvia* n. *imbre*.

promrhati, v. „promařiti.“

promrštiti, v. „prohnati.“

promrznouti, *vi frigoris penetrari*.

promysleti, něco *cogitando persequi*, *meditari*, *accurate anquirere*, *considerare alqd*; řádně p. *omni cogitatione pertractare alqd*.

pronájem, *locatio*.

pronajemník, *locator*.

pronajmouti, něco někomu *locare*, *elocare alcuī alqd*.

pronásledování, *insectatio*, *vexatio*.

pronásledovati, koho a) pův. = stíhati *persequi*, *insequi*, *insectari alqm*; nepříteli a útěku p. *hosti fugienti instare*, *haerere in tergo hostium*; b) tp. = nepřátelsky se míti ke komu *vexare* (*populum Christianum*), *insectari* († *Christianam religionem*); muže o vlast zasloužilé p. *bene de republica meritis viros consecrari*.

pronásledovník, *persequens*, *infestus*; *insectator*; *vexator*, v. slov. předch.

pronášeti, v. „pronésti.“

pronedbati, něco *negligentius habere alqd*; příležitosti p. *praetermittere occasionem*.

pronésti, pronášeti, něco a) = skrze něco nésti *alqd per locum alqm ferre*; b) = vyjeviti *aperire*, *ostendere*; *patefacere alqd* (vůli svou p. *animum suum alcuī declarare* n. *ostendere*); = vyzraditi *prodere*, *patefacere*; *enunciare alqd* (na př. *commissa*); radu p. *consilium prodere*, *proferre*; pronášeti něco na sobě *prae se ferre*, *ostendere alqd*; v pass. *divulgari*, *vulgari*, *patefieri*, *exire et in vulgus emanare*; *efferrī*; a když to na ně proneseno bylo n. když se proneslo, že . . . *quum enunciatum esset* n. (*in vulgus*) *emanasset*, *eos* . . .; c) = vysloviti *proferre*, *afferre*; náhled svůj p. *dicere quid sentias*, slovo p. *verbum jacere*, *projicere*, úsudek n. nálež p. (o soudcích) *sententiam dicere*; v pass. = pronáší se písmeno tak *ita pronunciatur*, *profertur*, *exprimitur litera*; 2) p. se s čím = vyjeviti *significare*, *ostendere*, *prae se ferre*, *aperire alqd*; p. se se svým náhledem n. jakého by náhledu byl *quid sentias* n. *sententiam suam aperte*

ostendere; p. se o čem *dicere*, *loqui de alqo*; pronesl se takto n. v ten smysl *haec n. in hunc modum locutus est*; pronesl se asi takto *his fere verbis usus est*; uctivě o někom se p. *honorifice de alqo loqui*.

proneseni, *sententia*, *dictum*; *judicium*.

pronevěra, *perfidia*, *infidelitas*.

pronevěřiti se, komu *perfidium esse in alqm*, *prodere alqm*.

pronikavost, *acies*; p. zraku *acies oculorum*; p. hlasu *vox acuta*.

pronikavý, a) = pronikající *acer*; *acutus* (*vox*, *gelu*); o zvuku též *acerbus*; p. bolest *dolor acerbissimus*, p. řeč *oratio animos audientium commovens*, p. vítr *ventus perfrigidus*; b) = proniknutelný, v. toto; adv. pronikavě = hlasem pronikavým *voce acuta*; *acute*.

proniknouti, pronikati, a) = projíti, v něco, skrze něco *penetrare*, *pervadere per alqd*, k něčemu *ad alqd*, o zvuku *exaudiri ab alqo*, *ad aures alcs pervenire*; taktéž tp. = vniknouti *penetrare in alqd*; pronikající, = pronikavý, v. toto; tp. *animum movens*, *ad animum (animos) commovendum* (*commovendos*) n. *animis commovendis aptus*; proniknut *commotus*, *imbutus* (*metu*, *dolore*), *plenus* (*laetitiae*); b) p. něco = prorazit *perfodere alqd* (na př. *parietem*). proniknutelný, *penetrabilis*; nep. *impenetrabilis*.

proorati, *perarare* (*agrum*).

propadlý, = prostálý *vetustate infirmatus*; v. též sloveso, a „proletilý.“

propadlina, *terrae labes*; udělala se p. *terra desedit*.

propadnouti, a) intr. α) pův. *cadere per locum alqm*; β) = času placení dojíti *cadere*; peníze p. tím dnem *nummi cadunt in eam diem*; čas propadl *dies praestituta exiit*, *praeteriit*; b) trans. p. něco = z trestu soudně něco ztratiti *perdere alqd*; statek v pokutě propadený *praedium publicatum* n. *in publicum addictum*; při p. *litem perdere*, *causā cadere*; *judicio vinci*; hrdlo n. hrdlem p. *poenā capitis dignum esse*; *capitis poenam commerere*; d) = nedosíci čeho *excidere re alqā*; p. při ucházení se o úřad *repulsam ferre*; 2) p. se *mergi*, *demergi*; *desidere*; město se propadlo *urbis terrae hiatus hausta est*.

propadnutí, p. země *terrae labes*.

propachtování, atd. v. „pronájem.“

propast, a) pův. (když shora se díváš, sráz) *locus praeruptus*, *praeceps*; (vzhledem k hloubce) *vorago*, též o vodě jako zvl. *gurges*; p. mořská *profundum*; p. se udělala *terra desedit ad infinitam altitudinem*; b) tp. = zkáza *pestis*, *perniciēs*.

propásti, čeho *negligere alqd*; zvl. příhodného

okamžiku p. *opportunitatem negligere, cor-rumpere*, nepropásti, též *observare*.

propíchnouti, co čím *perfodere, transfigere alqd alqā re*.

propítí, (peníze, statek a p.) *potando consu-mere alqd*.

propitné, *munusculum, mercedula*.

propláknouti, něco *eluere, proluere alqd*.

propléstí, něco čím *alqd alcuī rei intexere*,

proplovití, = proplovití se *transnatare flumen; transmittere mare*.

propouštěti, v. „propustiti.“

propověď, v. „průpověď.“

propověděti, něco *enunciare, dicere*; onen starý Kato velmi pěkně propověděl *Cato ille senex pulcherrime dixit*.

propracovati, něco *diligenter perficere alqd*; p. se něčím *eluctari alqd, per alqd penetrare*.

propůjčiti, -ovati, komu něco n. čeho *tribuere, dare, praebere, concedere alcuī alqd*; pomoci p. *opem ferre alcuī, k čemu adju-vare alqm ad alqd assequendum*; totéž že tné místo p. komu *alqm eodem in ho-nore habere*; *alcuī eundem honorem tribu-ere, dare, deferre*; milost komu p. *clemen-tem se praebere alcuī*; laskavého ncha p. *secundas aures praebere alcuī*; p. se ně-komu k čemu (k službám) *morem gerere alcuī*; *operam suam praebere ad alqd*; *facilem alcuī se praebere, sui potestatem facere ad alqd*; p. se komu (láskou a p.) *alqm complecti (caritate etc.)*; k službám p. se komu *officia alcuī praestare, in alqm conferre*; přátelům štědře se propůjčil *be-nignus in amicos fuit n. officia in amicos contulit*; času se p. *tempori servire n. ce-dere*.

propuknouti, *erumpere, oriri, exoriri* (o ne-moci, válce a p.); zlá nemoc propuká *pestilentia erumpit, ingruit (inter agrestes)*; když spiknutí propuklo *quum conjuratio ex latebris atque ex tenebris erupisset*.

propustiti, propouštěti, a) koho, kudy *transi-tum n. iter dare alcuī, něco transmittere alqd*; p. vodu, o lodí (*omnibus*) *compagi-bus aquam accipere; sentinam trahere*; b) p. koho = pustiti koho od sebe *dimittere, missum facere alqm, z vazby e vinculis n. e custodiā alqm emittere*; taktéž: p. koho (na př. vojínů) ze služby a p. *mittere n. dimittere alqm, z úřadu successorem dare alcuī*; manželku p. *uxorem repudiare*; z poddanosti koho p. *alqm in libertatem vindicare, otroka servum manu mittere*; tedy: propuštěný *liber*; syna z moci ot-covské p. *filium emancipare*; p. koho bez trestu *impunitum n. incastigatum alqm di-mittere, z žaloby absolvere alqm*.

propuštění, *missio, dimissio*; p. otroka: *ma-numissio*.

propuštěnec, (vzhledem k bývalému pánu) *li-bertus*; (vzhledem k stavu) *libertinus*.

proputovati, v. „procestovati.“

proraziti, prorážeti, a) p. něco, = prolomiti, *perfringere*, = probodnouti *perfodere*, = protlouci *pertundere*, = prodrati *perrumpere alqd*; p. cestu *viam facere n. ape-rire*; šik p. *per aciem perrumpere*; slunce mraky proráží *sol discutit nubila*; b) abs. proraziti = náhledu svému platnost zís-kati *pervincere; superare*; konsulové ne-mohli p. *consules non potuerunt pervin-cere*; p. s čím *obtinere alqd (causam s věci svoji), perficere ut s konj., s návrhem zá-kona legem perferre*; 2) p. se *ferro sibi viam facere*.

prorocký, *divinus; fatidicus*; p. řeč *verba divino quodam instinctu elata*; adv. *di-vine, divinitus*; prorocky n. po prorocku sobě počínati *coelesti quodam instinctu agi-tari*.

proroctví, *vaticinium, praedictum*.

prorok, * *propheta; vates*.

prorokyně, *vates; mulier fatidica*.

prorokovati, něco, o čem *vaticinari alqd*; ca-něre, *divinare, augurari; praenunciare*; osud komu p. *praedicere, quid alcuī even-turum sit*; prorokující *fatidicus*.

prorokování, *vaticinatio, praedictio*; = pro-roctví *vaticinium, praedictum*.

prořeknouti, prořici, *proloqui*; (v. „promlu-viti“); náhodou slovo p. *jacere, dicere alqd*; p. se *inconsultius evehi*.

prořiznouti, něco *persecare, scindere, excidere alqd*.

prosa, v. „prostomluva.“

prosaický, a) pův. p. spisovatel, v. „prosaik“; p. řeč v. předch.; b) tp. = suchopárný *siccus; jejūnus*; adv. a) *oratione soluta*; b) *jejune*.

prosaik, *scriptor solutae orationis*.

prosáklý, čím *infectus alqa re; madidus alqa re*.

prosáknouti, *permadescere alqa re*.

prosba, a) pův. *preces, rogatio*; = přání *op-tatum; votum*; snažná p. *obtestatio, obse-cratia*; s poníženou n. snažnou p. *sup-pliciter*; na p. *rogatu (meo, ejus)*; *alqo rogante, precante*; p. za milost, za odpu-štění *deprecatio (facti)*; p. činiti *petere, precari* (o něco *alqd*), v. „prositi“; prosbě místo dáti, povolití, p. vyslyšeti *audire preces alcs, petenti alcuī satisfacere n. non deesse*; prosbami na koho dorážeti *precibus alqm fatigare*; b) = modlitba *preca-tio, preces; supplicium*.

prosebník, *rogator; supplex*; = žadatel, v. toto.

prosebný, *supplex*; p. list, p. spis *libellus, literae supplices*.

proseděti, *persedere (totam noctem)*.

prosekati, proseknouti, *dissecare, discidēre alqd*; p. se *per medios hostes ferro sibi viam facere*.

prosevadlo, *cribrum*.

prosevatí, *cribrare, cribro cernēre alqd*

prosechnouti, *siccari*.

prosinec, (*mensis*) *December*.

prositi, = poprositi *rogare*, (trochu důr. jest) *orare*; = prosebně vzývati *precari*, důr.

= zaklínati *obsecrari, obtestari*, = plačíc

p. *implorare*, = klečíc n. pokorně p. *supplicare*; p. čeho na kom, koho zač n. oč

petěre *alqd ab algo, orare n. rogare alqd*

ab algo n. alqm alqd; precari alqd ab

algo n. alqm ut . . .; pro Bůh n. snažně

p. *obsecrare, obsterari, deprecari, summis*

precibus rogare alqm; pokorně p. *supplicare, supplicem esse alcui*; prosím pro

boha, pro všecko *oro quaesoque, obsecro, obtestor*; o pomoc koho snažně p. *auxilium alcs implorare*; p. o zamezení čeho

deprecari alqd; p. za život *mortem deprecari*; prosím (co mezislovce) *quaeso, oro, obsecro*; prosící *supplex*; p. nač koho (na

př. na oběd) *invitare, vocare alqm (ad coenam)*; zvl. p. = žebrati *mendicare, mendicari (zač alqd)*; *stipem colligere*; p. se oč *precibus efflagitare alqd*; v. „pro-

siti.“

proskočiti, *transsilire per locum alqm*; *pene trare per alqd*; tp. řeči proskakují *sermones exoriuntur, crebescunt*.

proskoumati, *perscrutari, pervestigare, explorare alqd*.

proslaviti, koho čím *illustrare, nobilitare alqm alqā re*; p. se *gloriam sibi comparare, laudem sibi parare, svými činy rerum gestarum laude florere*.

prosliditi, něco *perspeculari, perscrutari, rimari alqd*.

proslov, *prologus*.

prosloviti, *verbis exprimere, enunciare*.

proslulý, *clarus, inclitus; illustris, nobilis, čím re alqā; ornatissimus (doctrina)*; p. učiniti, v. „proslaviti.“

proslulost, *gloria, claritas*.

proslýchati, zvl.: *proslýchá se dicitur, fertur fama est*.

prosmyk, *angustiae, fauces*; = lesnatý důl *saltus*.

proso, *milium*.

prospati, něco *somno conterere n. consumere (diem)*; tp. = zanedbati *negligere alqd*; čas příhodný p. *tempori indormire*; p. starosti a p. *curas somno pellere*; p. se *edormire, somno satiari*.

prospěch, a) = zdar, pokrok *successus, processus, progressus*; = výsledek *proventus*; v. též „pokrok“; bez p. *nequicquam, frustra*, něco činiti *operam perdere*; p. činiti, bráti *succedere, procedere*; b) = užitek

commodum, utilitas; fructus; = zájmy *rationes*; ku p. něčím u re n. *ex usu alcs*, k svému p. *ad suam utilitatem*; p. přinéstí, s p. n. ku p. býti n. rčení: p. káže *prodesse, (magno) usui esse; fructum ferre, conducere, expedire, in rem esse alcui*; též *juvat, ex usu est n. accidit; expedit, e re est* (jest ku p. obce e re *publica est na př. alqm interfici*); z toho mím i ten p., že . . *ex quo etiam illud assequor, ut etc.*; o p. země pracovati *reipublicae consulere*; ve svůj p. obrátiti něco *in rem suam convertere alqd*; hleděti, hájiti, šetřiti svého p. *suo commodo consulere n. servire, causam suam tueri*; sobě v p. koho odsouditi *alqm sibi condemnare*; někdy se vypouští: volba (byla a) skončila se ve p. . . *comitia habita sunt. Creati sunt consules L. Aebutius, P. Servilius*.

prospěšenství, prospěšnost, *utilitas; commodum*.

prospěšný, *utilis* (k čemu *alcui rei, ad alqd*); *salutaris*; zvl. zdraví p. *saluber*; p. jest *expedit, conducit, juvat, prodest*, v. „prospěch“ b); jest mně p. *est e re mea, est mihi utilitati*; nejprospěšnější by bylo *optimum est*.

prospěti prospívati, a) v čem, = pokrok činiti *proficere, progressus facere in re alqā*; viděti stát *prospicati (an prospívá) rempublicam procedentem videre*; b) = užitečným býti *utilem n. utilitati, usui esse, utilitatem praebere n. afferre*, komu *prodesse alcui, ex usu n. ex re alcs esse*; zdraví p. *salubrem esse*; prospívá = ku prospěchu jest, v. „prospěch“; v ničem jiném neprospěti *nihil aliud praestare*.

prospívání, v. „prospěch.“

prost, v. „prostý.“

prostácký, *simplex, apertus, verus*; = prohoupný *stultus*.

prostáctví, *simplicitas*; = hloupost *stultitia*.

prosták, *homo simplex, apertus*; = hlupec *homo stultissimus*.

prostálý, v. „propadlý.“

prostavěti, *aedificando consumere (pecuniam)*.

prostěradlo, *tegumentum (linteum)*; *stramentum*.

prostíratí, v. „prostřítí“; p. se, v. „rozprostíratí se.“

prosto, v. „prostý.“

prostoduchý, *simplex, apertus, verus*.

prostomilý, *dilectissimus, unice dilectus*.

prostomluva, *oratio soluta; prosa oratio*; též pouze *oratio*.

prstonárodní, *ad vulgarem popularemque sensum accommodatus*; adv. *ad commune iudicium popularemque intelligentiam accommodate*.

prostomyslnost, a) v dobrém smyslu, v. „prostosrdečnost“; b) = prohlouplost *stultitia*.
 prostomyslný, a) = prostosrdečný, v. toto; b) = prohloupilý *stultus*; adv. *stulte*.

prostopášnost, *licentia, intemperantia; libido effrenata*.

prostopášník, v. násl.

prostopášný, *effrenatus, intemperans; libidinosus*; p. život, p. mravy *mores soluti*; v. „prostopášnost“; adv. *effrenate, intemperanter; libidinose*.

prostor, -ra, *spatium; locus*; p. mezi dvěma věcmi *intervallum, spatium interjectum*; celý p. světa *orbis terrarum*; volný p. poušti *locum dare n. relinquere*; ost. v. „místo.“

prostorný, v. „prostranný.“

prostořeký, *liberius n. inconsiderate loquens; arrogans*; = drzý *protervus*; obecněji *levis*.

prostosrdečnost, *simplicitas; animus apertus; lepos*.

prostosrdečný, *simplex, apertus, ingenuus*; = milý *lepidus*; adv. *simpliciter, aperte, ingenuè, libere*.

prostota, = „prostosrdečnost“, v. toto.

prostovláda, v. „samovláda.“

prostovlasý, *passis capillis n. crinibus*.

prostranek, *funis*.

prostraniště, v. násl.

prostrannost, prostranství, *spatium, locus* (p. domu *amplitudo domus*); = objem *ambitus, circuitus*; p. času *spatium temporis*; p. mezi dvěma věcmi *intervallum*.

prostranný, *amplus, spatiosus; latus, magnus; laxus*; zvl. na prostranně, v. „veřejně.“

prostřít, něco trojicě, *transmittere alqd.*

prostřed, *media pars, medius locus, medium alcs rei*; obyčejně však stává adj. *medius*; p. světa *medius mundus*, p. lesa *media silva* a p.; zvl.: v p., u p. čeho, na př. u p. města *in media urbe*; u p. jara, leta *medio vere, mediā aestate*; v p. hradu *in media arce*; v p. cestě *ex medio itinere* a p.; položil se u p. mezi . . . *medius discubuit inter (Tarquinius et Perpernam)*; vrhl se do p. nepřátel *in medios hostes irrupit*; často předslovcem *inter*: do p. hoditi, klásti, dáti . . . *interjicere alqd inter alqd*; u p. namazati *interlinere* a p. prostředek, *quod per alium (ope alius) fit, efficitur*.

prostředek, a) = prostřed *media pars, medius locus, medium alcs rei*; prostředkem města *per mediam urbem*; ost. v. „prostřed“; b) = jmění, obyč. pl. prostředky *opes, copiae, facultates, fortunae*; nemá p. *inops est*; c) = náčiní *instrumentum*, = cesta *modus, iter*, = pomůcka *adjumentum*, způsob *ratio, via, subsidium*, abstraktněji *consilium*; často též abl. slova *res n.*

zájmena rodu středního: chopiti se p. *consilium capere, rationem inire*, proti čemu *occurrere rei alicui*; mírnějších p. se chopiti *lenius agere*, všech p. *omnia experiri; nihil intentatum relinquere*, poslední p. *ad ultimum auxilium descendere*; všemi možnými p. *quibuscunque rebus possum (poteram a p.)*; jindy netřeba zvláště vytknouti, na př. p. k uprchnutí *effugium*; vynašel p., jakým by mu mohl škoditi *reperit quo ei noceret*; tímto p. *hoc, eo; hac re*; zbyl jediný p. *relinquebatur* (n. *nihil relinquebatur nisi*) *ut s konj.*; všemi p. *omni ope atque operā*; zvl. d) p. proti čemu *remedium alcs rei n. ad alqd; medicina*; tp. *salus*; prostředkem koho *per s akk. ope n. auxilio alcs*.

prostřednictví, v. „prostřednictví.“

prostředí, v. „prostřed.“

prostředkování, *intercessio*; p. něčím, opiš slov. násl. (též *alcs beneficio n. per alqm, ope alcs*).

prostředkovati, *intercedere, intervenire, se interponere*, s kým *agere cum alqo*, mezi kým *interpretem n. intercessorem esse*; v. též „sprostředkovati.“

prostřední, a) = u prostřed jsoucí *medius*; p. cesta *via media*; b) = mírný, ne velký a ne malý *modicus, mediocris*; velmi p. *permediocris*; p. postava *statura mediocris n. modica*; tp. p. cesta *mediocritas, medium, modus*; p. cesta jest nejlepší *mediotutissimus ibis*; adv. *mediocriter, modice*.

prostřednice, *interpres; conciliatrix (alcs rei)*.

prostřednictví, *intercessio*; prostřednictvím někoho *alqo intercessore n. interprete, per alqm*.

prostředník, *interpres, intercessor; conciliator (alcs rei)*.

prostřednost, *mediocritas*.

prostřeliti, prostřileti, *telo alqd n. alqm trojicě, transfigere*; zeď p. *tormentis et arietum pulsu muros quatere*; *muri partem ariete incusso subruere*.

prostřihnouti, něco *persecare alqd*.

prostřít, prostírat, něco *subternere, pandere alqd*; půda prostřena čalouny *solum tapetis coniectum*; na stůl p. něco *sternere mensam* (na př. *linleo*); abs. = chystati k jídlu *triclinia sternere, coenam apparare*.

prostý, prost, a) = rovný *rectus, directus*; p. vlasy *passus capillus, crines passi*; b) = jednoduchý *simplex, apertus, rectus*; = obyčejný *communis, vulgaris, mediocris*; p. řeč *oratio incompta, inornata*, = prostomluva, v. toto; p. člověk *unus e multis*, ve smyslu poněkud potupném *fatuus, subabsurdus*; c) p. čeho *liber n. vacuus re n. a re alqa*, p. co do daní, služby vojenské a p. *immunis; qui vacat*; prost býti čeho *vacare, solutum esse re alqa*, zla, nemoci

carere malo, morbo etc.; p. vášní *solutus n. remotus a cupiditatibus; cupiditatum expers*; býti p. podezření *abesse a suspicione*; adv. a) = rovně *recte*; b) = jednoduše *simpliciter, aperte, ingenue, vere; fatue; libere*; mluvím p. *libere et aperte loquor*; c) prosto, na prosto a) = prostě *simpliciter, libere, aperte*; β) = zcela *prorsus, plane, omnino*; na p. ne — *nequaquam, neutiquam*; to jest na p. nemožno *id quidem nequaquam fieri potest*; γ) = každým způsobem *utique*.

prosvítati, *pellucere*.

prošiti, oblek zlatem *aurum insuere vestibus, též intexere aurum*.

prošlý, a) = minulý *praeteritus, exactus*; b) = propadnutý *commissus, caducus*; p. den *dies committendi; dies*; c) p. v čem *peritus alcs rei*, v. „sběhlý.“

protáhnouti, protahovati, a) něco skrze něco *trahicere, transmittere alqd per alqd*; p. se *transmitti, perreptare per* etc.; b) = natáhnouti něco *extendere, tendere alqd*; p. se *extendi*; o osobách: údy p., p. se *brachia et crura porrigere*; c) o čase = prodloužiti *producere (sermonem), proferre, extendere alqd*; věc se protahuje *res ducitur, perducitur, producitur, trahitur*; válku protahovati *bellum ducere, trahere*; když se spor ten až do noci protáhl *hac controversiā usque ad noctem ductā n. perductā*; d) = prodávati s čím *morari, tardare, retardare alqd, moram n. tarditatem afferre alicui rei, differre alqd*; to nenechá se p. *res moram non habet*; v. „odložití“; p. koho *detinere, retinere alqm*; e) p. zemi, skrze město *transire, iter facere per locum alqm*.

protahování, = prodávování *mora*; = odkládání *dilatio, prolatio*, z jednoho dne na druhý *procrastinatio*.

protější, *contrarius, adversus*; z p. strany *ex adverso*.

protékati, něco, skrze něco *per locum alqm fluere*.

proti, praep. 1) vzhledem k prostoru a) = na druhé straně, s druhé strany *contra n. adversus s akk., ex adverso s dat.* (proti městu *ex adverso urbi*), *e regione s gen.* (p. městu, věži, jednomu z mostů *e r. oppidi, turris, unius eorum pontium a p.*), též s dat. (p. nám *e r. nobis*, p. tábora *tábor rozbití e r. castris castra ponere*); p. oněm krajům *contra eas regiones*; p. sobě ležící, stojící *contrarius, adversus*; o poloze krajín: *ad — versus*; p. polední *ad meridiem versus*; p. východu *ad orientem*; v. „k.“; b) k naznačení pohybu: *obviā*; p. komu jíti, jeti, běžeti a p. *alicui obviā ire, proficisci, currere* etc.; ost. v. „naproti“; 2) k naznačení

odporu *contra, in, adversus s akk.*; bojovati proti komu *contra alqm pugnare*, řečníti *orationem habere in alqm*; lék p. jednu *remedium adversus venenum*; u subst.: válka, řeč proti komu, stává také adj., na př. válka p. Mithridatovi *bellum Mithridaticum n. contra Mithridatem gestum*; řeč p. Katilinovi *oratio catilinaria n. contra Catilinam habita*; často klade se gen.: záští p. nepřítelům *odium hostium*; prostředek p. nemoci *remedium morbi*; u sloves „protiviti se“ a p. stává též záporná věta s *ne*: nikdy nevystupoval jako mého konsulatu *nunquam vehementius actum est quam me consule, ne solveretur aes alienum*); obzvl. a) u sloves „brániti, chrániti“ a p. stává *ab s abl.*: brániti koho proti nepříteli *ab hoste alqm defendere*; proti mrazům více chráněný *a frigoribus tutior*; b) p. vodě, p. proudu *adverso flumine*, p. větru *adverso vento (navigare)*; c) k naznačení odchylování se *praeter, contra s akk.*; p. nadání *praeter spem n. contra ac credidi; praeter opinionem*; p. nařízení *contra atque erat dictum*; p. mravu, zvyku *praeter morem, consuetudinem*; p. řádu a právu *contra jus et fas*; p. zákonu, p. vůli něčí *praeter legem, praeter alcs voluntatem* (= nedbaje zákona, vůle); p. zákonu jednati *contra legem facere, legem violare*; p. své vůli jsem to učinil *invitus feci*; proti vůli otcově *patre invito*; býti p. komu *contra alqm facere*, p. záměru něčímu *a consilio alcs abhorre*; d) proti tomu *contra, též contra ea; e contrario; at, sed*; u spojení se slovesy dostačí příslovce *ob —, re —*; nemám nic proti tomu *nilhil repugno*; mluvil p. tomu *oblocutus est, repugnavit*; v. „naproti“; 3) k vytknutí porovnání *prae s abl., ad s akk.* na př. všichni jsou proti němu *malí omnes prae illo parvi sunt*; C. A. nic p. Coeliovi nejsouce *Clodius, Asellio nihil ad Coelium*; to není nic proti tomu *id cum illo comparari non potest*; též větou s *ut*: oni zdají se proti letopočtu římskému starci *hi quidem, ut populi romani aetui est, senes debent videri*; ost. v. „porovnání.“

protijed, *remedium adversus venenum; antidotum*.

protiti, *dissecare, discindere alqd*.

protiva, subst. *contrarium* neb adj. *contrarius*. protivensví, *res adversa, casus adversus; malum, incommodum*.

protiviti se, komu, čemu, proti čemu *resistere, obsistere, adversari, repugnare alicui, tendere adversus alqd*; často následuje předmětná věta = p. se čemu, aby ne — *resistere, ne s konj.; neprotiviti se non*

- resistere* etc. *ne n. quin n. quominus* s konj.; to se mi protivi *taedet me hujus rei*; lehkomyslnost se člověku velice protivi *levitatis animi me pertaesum est*.
- protivnice, *adversaria, aemula*.
- protivnictví, *inimicitiae, odium, simulas*.
- protivník, *adversarius, aemulus*.
- protivnost, = protiva *contrarium*; = nepřijemnost, v. „protivenství“; = nepřátelství *inimicitia, odium*.
- protivný, a) = naproti postavený *oppositus, objectus*; vtr p. *rentus adversus n. contrarius*; b) = odporný *molestus, gravis; ingratus*; býti komu p. *fastidium movere alcuí; taedium creare alcuí; taedet me alcs rei*; c) = nepřátelský *adversus, contrarius*; p. strana *pars n. factio adversa*; adv. *moleste, graviter, ingrate*.
- protizákonný, *legibus repugnans; injustus*.
- protkati, *neco čím alqd alcuí rei intexere*; tp. básně protkány jsou čím *alqd disseminatum est per carmina*.
- protlačiti, něco = prolomiti *frangere, effringere alqd*; p. se skrze zástup *per turbam penetrare n. viam sibi facere*.
- proto, adv. *eo, eā re, eā de re, ob eam rem n. causam, ejus rei causa*; a proto, protože *quocirca, quapropter, qua re, quam ob rem n. causam*; často též větami *quae quum ita sint, quo fit n. factum est ut* etc. *quod si ita est a p.*; proto poněvadž *eo quod, propterea quod*; proto přece *nihilo minus, nihilo secius*; ne proto aby *non quo s konj.*
- protokoll, *tabulae*; úřední p. *monumenta publica*; v p. uvéstí, v. násl.
- protokollovati, *in tabulas referre alqd*; v. též „sepsati.“
- protože, conj. *quia, quod, quoniam, quum, ost. v. Gramm.*
- protrhnouti, něco *perscindere, dirumpere, per-rumpere alqd*; tp. smlouvu a p. p., v. „zrušiti“; p. se *dirumpi*; hráz se protrhla *aggeres rupti sunt*; p. se ze sna *somno solvi*.
- protřiti, protirati, cesta *viam munire* (pův. i tp.); tp. oči p. komu *meliora alqm docere*; p. se, v. „prodrati se.“
- proud, *flumen, cursus*; pl. proudy *fluctus, aestus*; tp. p. času *cursus temporis*, p. slzí *multae lacrimae*; ve třech p., o vojsku *tripartito*; silný p. řeky *vis atque impetus fluminis*; řeka prudkým p. teče *fluvius rapido cursu fertur*; proti p. *adverso flumine, contra aquam*; po n. podle p. *secundo flumine, secundum naturam fluminis*; proudem zachvácen *vi fluminis oppressus*; proudem pohlcen býti *gurgite hauriri*; proudem (téci) *fluminis instar* (fluere), tp. *largiter* (se *effundere, ferri*); proudem tekla krev *plurimus (ibi) sanguis erat*;
- proudem slzy *cediti multas lacrimas effundere*.
- proudití se, *fluctuare*; řeka prudce se proudí *Citatus fertur fluvius*.
- prouzení (moře), *flumen; aestus, fluctus*.
- proukazati, proukazovati, a) = ukázati něco *monstrare alqd*; obyč. p. se s čím *ostendere alcuí alqd; proferre alqd*; p. se kým (býti) *praebere, praestare, exhibere se* (mužem *virum*); b) p. komu co = udělití *praestare alcuí alqd; afficere alqm alqā re, dobrodiní (pl.) beneficia in alqm conferre n. alcuí tribuere, čest honore alqm afficere, honorem alcuí habere, honor alcuí est*.
- proutek, v. „prut.“
- proutěný, *vimineus*.
- prouti, a) = mnoho prutů, v. „prut“; b) = roští *sarmenta*.
- proužkovati, * *virgis distinguere alqd*; proužkovatý † *virgatus*.
- prováděti, v. „prověsti.“
- provaliti, provalovati, něco *perfringere alqd*; provalovati se *volutari, se volutare (in luto)*.
- prováti, provanouti, *perflare alqd*.
- provaz, silný *funis*, slabý *restis*, k věšení *laqueus*, lodní *rudens*; provazem koho odpravit *suspendere alqm; in crucem tollere alqm*; po p. choditi *per funem ingredi*.
- provázeti, v. „prověsti.“
- provázek, *funiculus; vinculum*.
- provazník, *restio*.
- provdati, dceru za koho *filiam alcuí in matrimonio n. in matrimonium collocare; filiam n. virginem alcuí nuptum n. in matrimonium dare, filiam matrimonium cum alqo jungere; filiam nuptum collocare*; p. se *matrimonio se jungere n. jungi; nubere alcuí*.
- provedeni, a) = vykonání *executio, confectio*, = vystavění *exaedificatio*; často slovesem: vzpírati se p. čeho *ne res conficatur obsistere*; b) p. čeho slovy *explicatio, expositio*; ost. v. slov. násl.
- prověsti, provoditi, prováděti, provázeti, provozovati, 1) p. sárze něco = naskrz vésti *traducere alqd per locum alqm*; 2) p. koho, aby shledl *circumducere alqm* (na př. *per aedes* po domě); p. koho a co pamětního, ukazovati *ducere alqm ad ea, quae visenda sunt et unumquidque ostendere*; 3) provázeti, provoditi koho a) pův. = s kým jíti *comitari*, čestně *deducere*, též *prosequi alqm*, pro ochranu *praesidio esse alcuí; cum praesidio deducere alqm*; k hrobu koho p. *exsequias funeris alcs prosequi*; provázen kým *comitante n. comite alqo*, (je-li průvod veliký) *stipatus*, v. „s“; b) tp. a) odcházejícího provázeti na př. slzami *prosequi alqm lacrimis*, blahopřá-

- ním *bonis ominibus, votis*; β) v hudbě *adesse alui*; zpěv provázeti hudbou * *sociare carmina nervis, vocem fidibus jungere*; píšťala p. zpěv * *tibiarum soni conjunguntur cum voce*; γ) ruka provází slova přednášená *manus subsequitur verba*; 4) p. něco = činiti, konati *conficere, perficere, peragere alqd* (čin p. *perpetrare facinus*, slavné činy *res praeclaras gerere*, šašky, dětinství p. *ineptias, puerilia tractare, žerty joculari*), = páchati *patrare, perpetrare* (*facinus, caedem*), *committere* (*scelus, nefaria facinora*), *exercere* (*crudelitatem*); moc p. nad kým n. nad čím *vim adhibere* n. *afferre alui, violare alqm* n. *alqd*; *vim et manus inferre alui*; p. svou vůli *obtinere quod velis*, svůj záměr *propositum peragere*; *consilium suum exsequi*; provedl to, že . . . *effecit ut* etc.; výrok něčí p. *auctoritatem* (*Amphictyonum*) *tueri*; zvl. provozovati něco = zanášeti se čím *facilitare, facere, exercere, tractare alqd* (na př. *piraticam* loupežnictví námořské, *artem* umění, *rem rusticam* rolnictví); kupectví p. *mercaturam facere*; provozovati hry divadelní *edere* n. *dare spectaculum, ludos*; *agere fabulam*; 5) = dokázati a) slovy *docere, ostendere alqd*, důvody *rati-onibus confirmare alqd*; vůbec *probare, demonstrare, ostendere, efficere* (*alqd esse*); p. něco na koho, v. „dokázati“; dokázal jsem a provedl to, že . . . *docui et rati-onibus confirmavi* (s akk. a inf.); žalobu p. *rem peragere*; provedl při výmluvně *causam diserte peroravit*; co se dá provést *quod probari* n. *demonstrari potest*; podobně: p. něco řečí, pismem, spisem *verbis persequi, exponere alqd*; b) p. něco = způsobiti *proficere, efficere, facere* (*multum, nihil*); 6) ze světa koho p., v. „usmrtiti“; 7) p. sobě, si, v. „počínati sobě.“
- provincie, *provincia*; provincií učiniti *in formam provinciae redigere*; z p. odejít (co místodržitel) *provincia decedere*; obyvatelé provincie *provinciales* (*ium*).
- provinciální, *provincialis*.
- provinění, *delictum, peccatum*; důr., v. „zločin“; oběť za p. *piaculum*.
- provinilec, kdo jistě provinění spáchal *auctor sceleris*; *is qui scelus commisit, perpetravit* n. *maleficium admisit*; v. též násl.
- provinilý, *nocens, noxius, sons*.
- proviniti, něco *auctorem esse rei alcs*, *delinquere alqd*; on nic neprovinil *nullam commisit culpam*; v. též „zaviniti“; život p. *capitis poenam committere*; p. se peccare; *delictum committere*, těžce *magnum delictum committere*, na někom *peccare in alqd*.
- provivati, *perflare* (*alqd*).
- provléci, něco něčím *trajicere, transmittere alqd per alqd*.
- provoditi, v. „provésti.“
- provolání, veřejné ohlášení *promulgatio*; *edictum*; p. učiniti *edicere, edictum edere*.
- provolati, p. něco *pronunciare, promulgare alqd*; hry dáti p. *ludos indicere*; p. koho čím n. zač (při volbě) *renuntiare alqm* (*consulem*); p. koho za krále a p. *regem appellare alqm*.
- provolávač, *praeco*.
- provozovati, v. „provésti.“
- provrtati, *perterebrare, perforare alqd*.
- prozaháletí, něco *desidia perdere alqd*; neprozahálím žádného dne, též *nullus dies exit per otium*.
- prozatím, v. „zatím.“
- prozatimní, *quod ad tempus fit*; p. vůdce *dux ad tempus lectus*; p. nařízení *edictum ad tempus propositum*; = prozatím komu svěřený *fiduciarius* (na př. *imperium, opera*); v. „zatimní.“
- prozbyti, něčeho *amittere alqd*, samochtě *jacturam facere rei alcs*.
- prozpěvovati, *canere, cantare*, písně *carmina canere*; p. sobě *canere, cantare*; * *cantillare*.
- prozraditi, něco *prodere, patefacere, enunciare alqd*; p. se (zvratně) se *prodere*; o věcech = znamenati *ostendere, demonstrare; esse alcs*; vábavá chůze prozrazuje lenocha *ingressus languidus* n. *lentus segnis hominis est*.
- prozrazení, *proditio*.
- prozřetelnost, *providentia, prudentia*; *cautio*.
- prozřetelný, *prudens*; *cautus*; adv. *prudenter, caute*.
- prozřiti, v. „prohlednouti.“
- prožiti, *agere* (na př. *vitam, aetatem*); třidcet let p. *triginta annos vivere*; ostatní život s kým p. *reliquam vitam cum alqo exigere*.
- prožvatlati, něco *effutire alqd*; *vulgare* (*arcana*).
- prs, *mamma, uber*; dítě při p. *infans lactens*; dáti p. dítěti *infanti mamam* n. *ubera praebere, infantem mammae admovere*; p. prsy, prsa = hrud *pectus*; jízvy na p. *cicatrices adverso corpore*; rána na p. *vulnus adversum*; prsa vzhledem k hlasu a plícím *latus* n. *pl. latera*; dobrá prsa (u řečníka a p.) *bona latera*, slabá p. *latus imbecillum*; šetřiti si p. *lateri consulere*.
- prskati, *emicare*; oheň prská *ignis scintillas edit, micat*; chřípěmi p. *fremere*.
- prsní, přelož gen. *pectoris*; p. rána *vulnus pectoris* n. *adversum*, p. nemoc *morbus pectoris*.
- prso, v. „prs.“
- prst, a) u ruky, α) pův. *digitus*; přední prst *index*, prostřední p. *digitus medius*, prstenuí

digitus minimo proximus, malík *digitus minimus*; tp. něco v prstech míti *facile expedire alqd*; na p. vypočísti *digitis* n. *per digitos numerare*; ani prstem nehnouti *ne manum quidem vertēre*; *alcs rei causa ne digitum quidem porrigēre*; někoho přes prsty klepati *reprehendēre* n. *objurgare alqm*; skrze prsty hleděti komu, na koho (= shovívavě) *indulgēre alcuī*, (= závistivě) *invidēre alcuī*; dlouhé p. míti *furari*; přísl.: dá se okolo prstu obvinouti *nihil est illo tractabilius*; prsty si opáliti *infortunium invenire*; *offendēre*; β) prst co míra: jednoho prstu ztlouští, na p. tlustý *digitalis*; *unum digitum crassus*, dlouhý *unum digitum longus*, široký *unum digitum latus*; *digitalis*; b) prst a nohy *digitus (pedis)*; po prstech jíti *gradu suspensio ire*.

prst, *humus*; s p. zmásti, smísiti, srovnati *solo aequare*.

prsten, *anulus*; p. nastrčiti *anulum induēre*; pečetní p. *anulus (signatorius)*.

prstének, *anulus*.

pršeti, a) = sypati se, padati *cadēre, decidēre, defluēre*; listí prší se stromů *folia ex arboribus decidunt*; b) = dštíti *pluēre*, neosobně *pluit*; silně prší *magna vis aquae dejicitur, magnos et assiduos habemus imbres*; prší krví, kamení n. kamením *pluit sanguine n. sanguinem, lapidibus*.

průba, *experimentum, tentamen; periculum*; p. udělati *experiri n. tentare alqd, periculum facere rei alcs*.

průčeli, *frons*; p. vojska *frons, (prima) acies*.

průčelník, *propugnator*.

prudkonohý, *pedibus celer; pernix*.

prudkost, = rychlost *celeritas, velocitas*; důr. *rapiditas (fluminis)*; = divokost *ferocia (Hectoris)*; = kvapnost, síla *vehementia, ardor, impetus*; p. myslí *impetus n. ardor animi*; p. nemoci *gravitas morbi*; p. hněvu *iracundia*.

prudký, a) = rychlý *celer, velox; rapidus, praeceps*; p. řeka *rapidum flumen*; b) = násilný, náhlý *vehemens, acer, gravis*; p. oheň *incendium grave n. magnum*; p. zima *frigus grave*; p. bitka *pugna acris*; tp. o povaze *ferox*; p. člověk *homo fervidi ingenii, homo iracundus n. praeceps in iram*; o vášních *ardens, flagrans*; z prudka = prudce, adv. *celeriter, rapide*; řeka prudce proudí *fluvius citatus fertur*; = násilně, náhle *vehementer, acriter, graviter*; p. mluviti *magnā contentione loqui*.

průduch, *spiraculum; fenestra*.

průdušnice, *arteria*.

pruh, a) od metly *vibex*; od rány vůbec *catrinx*; b) = cokoli dlouhého na těle, šatstvu a p. *limes, linea, virga*; c) = pásma země *coelum*.

pruhovitý, *virgatus*.

průhledný, *pellucidus*.

průchod, abstr. = prochození i konkr. = průchodiště *transitus*; dáti komu p. skrze provincii *iter n. transitum n. itineris facultatem alcuī per provinciam dare*; jindy p. = úžina *angustiae*; podzemní p. *specus*; podkopní p. *cuniculus*; tp. = volnost, svoboda (k) činění *successus, progressio*; volný p. míti *non impediri, cohiberi, coerceri*; šťastný, zlý p. míti *bene (prosperare), parum procedere*; dáti čemu p. *locum dare n. relinquere alcuī rei*; zlosti p. dáti *irae indulgere*; dáti p. zákonům, právu *ut valeant leges, efficere, spravedlnosti iustitiam colere, leges sequi et colere*; práva mají p. *leges valent n. exercentur*.

průchodici, v. „průchoditý.“

průchodiště, *transitus*; p. řekou *vadum*; úzké p. *angustiae*; ost. v. „průchod.“

průchoditý, *pervius*.

průjem, *διάρροια*; * *profluvium alvi*.

průkaz, v. „důkaz.“

průkazný, *qui probari n. demonstrari potest*.

průkop, *fossa*: krytý p. *cuniculus*; udělati p. horou *montem intercідere*.

průliv, (mořský) *fretum*.

průloun, (hradeb) *ruinae (munimentorum n. muri)*; byl p. do zdi udělán *pars muri dejecta erat*; p. do zdi udělati, v. „prostrálet.“

průměr, p. kruhu * *diametros; dimetiens*; tp. v p., průměrem, průměrně *fere, circiter; plus minusve*.

průmysl, *industria*; konkr. *artes quae quae-stus causa exercentur*.

průmyslný, *industrius; navus*.

průmyslník, *homo industrius, navus*.

průplav, *fossa*.

průpověď, *sententia; enunciatum; dictum*; vtipná p. *salse n. facete dictum*; mnohdy se zvláště nevytkne, na př. ona p. Aristippova *illud Aristippeum*; p. základní *pronunciatum, praeceptum*.

průsvitný, *pellucidus*.

prut, a) pšv. *virga*; p. k švihání *virgae*, děti *ferula*; zvl. pruty liktorů *virgae*, svázané *fascēs*; p. kouzelný *virgula divina*; p. svobody (jehož dotknutím otrok stal se svobodným) *vindicta*; b) = hůlka *later, p. zlatý later aureus*; c) p. co míra délná *decempēda; pertica*.

průtah, a) = průchod *transitus*, v. „průchod“; b) = odkázání na delší čas *dilatatio, prolatio; mora, retardatio*; p. činiti, dělati *alqd in tempus differre*, průtahy činiti *procrastinare alqd*; bez p. *sine morā; morā non interposita; propere, festinanter*.

průtrž, (protržení bránice) *ramex*.

průval, vody *aquae super ripam effusae*.

průvan, *aura; meatus aurae; perflatus (venti)*.

průvod, a) = provázení *comitatus*, pro ochranu *praesidium*; b) = osoby provázející *comitatus*, *comites*; v p. někoho (jít kam) *comite alqo*; čestný p. komu dáti (*honoris causa*) *deducere alqm*; pohřebný p. *exsequiae*; *pompa funebris*; p. do města *ingressus*, *introitus*; p. zavíratí *agmen claudere*; p. prosebný *pompa sollemnis*; p. v hudbě * *cantu vocis sociata nervorum concordia*; průvodem fletny *ad tibiam*; c) = důkaz *probatio*, *demonstratio*; způsob p. *ratio probandi*.

průvodce, *comes* (na útěku *fugae*); *dux* (*ilineris*); neustálý p. *assectator*, *sectator*.

průvodkyně, *comes*.

průvodni, p. list *syngraphus*.

průvodnost, *vis probandi*.

průvoz, *transvectio*.

průzračný, *pellucidus*.

pružnost, * *natura n. vis elastica*; p. vzduchu *intensio aeris*; tp. p. duševní *agilitas animi*; *nervi*.

pružný, * *elasticus*.

prv, -é, -ější, v. „prvý.“

prvek, a) = počátek *principium*, *initium*; zprvku = zprva *initio*, *principio*, *in principio*, *ab initio n. principio*; b) = z čeho jiné složeno jest *principium*, *elementum* (obyč. pl.); *natura*.

první, a) = vzhledem k prostoru, času a pořádku *primus*; p. ze dvou *prior*, onen p. *ille*, k oněm prvéjším (náleží a p.) *ex illis n. e numero illorum*; p. na útěk se dáti *fugientibus ducem se praebere*; b) = vzhledem k hodnosti *princeps*; p. z našich spisovatelů *princeps scriptorum nostrorum*; p. ve hvězdářství *princeps in astrologia*; p. mužové Řecka *principes Graeciae*; c) = předešlý, (obyč. v komp. = prvnější) *prior*, *superior*; = dávný *pristinus*.

prvopočátečný, *primus*, *principalis*; adv. *principio*, *initio*.

prvopočátek, *primordium*.

prvorozenec, (*natu*) *maximus*, ze dvou (*natu*) *major*.

prvorozenství, právo p. *jus aetatis*; *aetatis privilegium*.

prvotina, *quod primum est in suo genere*; pl. prvotiny (plodin a p.) *primitiae*.

prvotinný, v. „prvopočátečný.“

prvotnost, *principatus*; v. též „přednost.“

prvotný, *primus*; p. svět *primordia rerum*; p. hmota *principium*, p. hmoty *initia rerum*.

prvovzor, *exemplum*.

prvý, v. „první“; adv. *prvé*, *prv*, z prvu n. z prva, nejprvé, nejprv *primo*; obyč. však adj. *primus*; *prvé* přišel *primus venit*; zvl. α) nejprvé, z prva (o posloupnosti v čase) *primo*, načež následuje *deinde*, *postea* atd.; β) za *prvé* (při vypočítávání

důvodův *primum*, načež následuje *deinde*, *tum*, *postremo*; γ) *prvé*, *prv* = před tím časem, předtím *prius*; *prvé* již *prius etiam*; ve spisu: p. = na hoře *supra*; jako *prvé ut supra*; u sloves předslovcem *pro n. prae* (*prvé* viděti *providere*, *prospicere*, *prvé* to cítiti *praesentire*); δ) *prvé* — než *prius n. ante quam*; ε) co nejprvé, co nejprv *quam primum*, *primo quoque tempore*; *citissime*.

prý, a) = praví on *dicat*; *dictat*, *perhibet*; on prý o tom neví *se id scire negat*; že p., větou s *quod* (vrátil se, že p. něco zapoměl *redidit*, *quod se oblitum nescio quid diceret*; oni že p. na svou ruku s Římany válku povedou *quod se suo nomine cum Romanis bellum gesturos dicebant*; b) = praví se α) *dicunt*, *ajunt* (jest p. bohat *eum divitem esse dicunt*; β) *pass. (is) dicitur (esse dives)*; ost. v. „praviti.“

prýč, adv. *procul*; obyč. u sloves pohyb naznačujících předslovcem *ab*: p. jíti *abire*, p. letěti *avolare*, p. jeti a p. v. slovesa s „od“ — složená; zvl. s výpustkou slovesa: *prýč! apage, abi*, v množném čísle *abite, discedite!* p. s tím žvástáním! *pellantur istae ineptiae!* p. s váhavostí! *absit cunctatio!* p. s ním! *auferte illum!*

prým, -ek, *limbus*.

pryskýř, *pustula*.

pryskyřice, *resina*.

prýštiti se, *scaturire*, *bullire*, *scatere*, *effluere*, *manare*; tp. = vznikatí *oriri*, *originem ducere (ab alqo)*.

przniti, *maculare*, *commaculare alqd*; *inquinare*, *polluere alqm n. alqd*.

přadlena, *quae stamina net*.

přádlo, *fila (orum)*.

přání, a) = přizeň *benevolentia*; b) = žádání si *optatum*, *voluntas*; p. se slibem spojené *votum*; dle p. *ex sententia*, dle p. něčím *ad voluntatem alcs*; jediným mým p. jest to *hoc unum cupio*, *volo*, *concupisco*, *expeto*; p. něčím vyhověti *facere quae quis optavit*; *alqm voti compotem facere*; mé nejvřeější p. se vyplnilo *quod maxime optavi mihi contigit*; c) = přání blaha, zduku komu *gratulatio*.

přátelsti, koho *conjungere alqos inter se*; p. s kým = tovaryšiti *alqo familiariter n. intime uti*; *usu amicitiae alcu conjunctiorem esse*; *amicitia intercedit inter etc.*; p. s kým *in amicitiam alcs venire*; *alqm habere amicum*.

přátelský, *amicus*, *familiaris*, = laskavý *benignus*; p. obcování *familiaritas*, *usus*; p. list *litterae officii et amoris plenae*; p. mysl *animus amicus*; p. rada *consilium fidele*; p. rozmluva *sermo familiaris*; p. mluvení s lidmi *affabilitas*; p. narovnání učiniti *aequis conditionibus pacem componere*;

je-li „p.“ = příbuzný *consanguineus*, *affinis*; adv. přátelsky, po přátelsku *amice*, *familiariter*; *benigne*; p. obcovati s kým *uti algo familiariter*.

přátelství, a) pův. *amicitia*; = přátelské obcování *familiaritas*, *usus*; *necessitudo*; p. ze školy *condiscipulatus*; v p. vjíti, p. učiniti *amicitiam jungere, facere, contrahere, conciliare*; dobré p. míti s kým, v p. žiti s kým *algo uti amico n. familiariter*; *esse amicum alcs n. alcu*; *esse in amicitia cum algo*; b) = skutek přátelský *officium*; p. komu prokazovati *officia conferre in alqm n. alcu praestare*; prokážeš mi příjemné p., když *gratissimum mihi feceris si etc.*; c) = příbuznost *consanguinitas*.

přáti, a) přítelem býti, komu n. čemu *favere alcu*; *favere alqd*; štěstí mu přeje *fortuna ei arridet, favet*; *res ei semper succedunt*; příroda mu přála *naturam habebat fautricem*; že bohové jemu p. *deos facere secum*; nepřáti komu *esse animo alieno ab algo*; b) p. komu čeho *non invidere alcu alqd*; toho jemu přeji rád *per me licet illud habeat*; přeji mu té cti *non invideo honori ejus*; nic dobrého nepřáti komu *invidere alcu*; zlého komu p. *gaudere malo alcs*; c) = nechati komu čeho *concedere, dare, tribuere alcu alqd, sinere ut etc.*; d) p. si čeho = chtíti, žádati *cupere, velle alqd n. ut n. ne n. akk. s inf*; velmi si přáti *expetere, avere, gestire*, ničeho více si nepřěji, než . . *nihil est, quod malim quam*; jak velice bych si přál *quam vellem*; e) p. si n. komu = přání své vysloviti *optare, exoptare, in votis habere alqd n. ut n. ne . .* zlého komu na bozích přáti *mala alcu precari*; štěstí komu p. *gratulari alcu*, k něčemu *de re alqā n. alqd*.

pře, a) = hádka *certamen*, důr. *contentio*; = hástření se *altercatio, rixa, jurgium*; pře o slova *verborum diceptatio n. concertatio*, o slovo *verbi controversia*; při o slova začítí *rem ad verba deflectere*; pře o náboženství * *controversia quae est (erat) de religionibus*; při s kým míti *contendere cum algo*; zvl. b) pře právní, soudná *lis, causa*; pře o hrdlo n. útrpná *causa capitis*; pře ličení *actio forensis; actio; causa*; bez řádné pře *indicta causa*; při s někým na soudu míti *litem habere cum algo*, při vésti (o advokátovi) *causam agere n. ducere*; začítí při *actionem n. litem instituere, lege agere*, s kým n. zdvihnouti p. proti komu *actionem intendere alcu, alqm iudicio persequi, controversiam movere alcu*; při ličiti *jus agere*; p. vyhráti, obdržeti *causā n. iudicio vincere; causam n. litem obtinere, prohráti, ztratiti causā cadere,*

litem n. causam amittere; při rozsouditi, rozhodnouti, rozvésti *litem dijudicare*, pro n. proti obžalovanému *secundum n. contra reum dare litem*.

přeběda, adv. *vae, proh dolor*.

přeběh, -lec, -lik, *transfuga*, co zrádce *perfuga*.

přeběhnouti, přebíhati, kam n. ke komu *transire, transfugere ad alqm*, přes něco *percurrere per alqd*; zvl. přebíhati (semotam) *huc et illud cursare n. cursitare; concurrere*.

▀ přebíhavý, *fugitivus*.

přebirati, v. „přebrati.“

přebíhatý, *praedives; divitiis abundans*.

přebojovati, koho *vincere, superare alqm*.

přebrati, přebirati, něco a) = čistiti *purgare alqd*; b) = probrati, vyčerpati, v. tato; 2) p. se čím *obru* (*cibis*), *se complere (vino)*, *obruere se (vino)*; přebirati se v čem = čísti, prohlížeti něco a p., v. tato.

přebrodití, přebřísti (se), *vado transire (flumen)*.

přebytek, *id quid superest n. reliquum restat*; jest p. čeho n. na čem *alqd superest*, na penězích *pecunia superest*.

přebýti, přebývati, a) = někde bydliti *habitare (Romae, in Italia)*, o národech *incolere (Galliam, in Gallia)*, *sedes ac domicilium habere (in Gallia)*; p. u koho *habitare apud alqm n. in domo alcs*, s kým *cum algo habitare*; b) = přežiti koho, v. toto; c) = nad počet a p. býti *restare, superesse; justum numerum excedere*.

přebývání, *habitatio*; ost. opiš slov. předch. přec, přece, enj. a) označuje protivu čelící proti předvěti připouštěcímu *tamen* (obyč. na prvé místo věty); důr. = p. ale, p. však *attamen, verumtamen; sed tamen*; p. však ne — *neque tamen*; a p. *et tamen, ac tamen*; kdežto p. *quum tamen n. interim*; b) (proto) p., ve větách časových a podmínečných *nihilominus, nihilo secius*; a když (proto) p. odjel *quum nihilominus profectus esset . . .*; vždyť p. *saltem, certe*; c) v prosbě a vyzývání přeloží se naše „přece“, „pak p.“ α) vsouvnutým *quaeso obsecro, rogo n. amabo*; β) *quin* s imperat. neb tázacím ind. vloženým *tandem*; na př. *prospes p. quin maturato iter*; přijď p. *factandem venias*; řekni to pak p. jedním slovem *quin tu uno verbo dic*; mnohdy stává naše: „přece“ zbytečně, na př. nic se jich nestrachujíce p. *primitus eos non timentes advenerunt*; d) podobně k označení nedočkavosti: p. jednou *tandem aliquando*.

přeceniti, přeceňovati, co *nimum tribuere alcu rei*; *nimis admirari alqd n. confidere re alqa*; p. se *nimum sibi tribuere; immodicum sui esse aestimatorem*.

přečasný, v. „předčasný.“

přečasto, adv. *persaepe*; *saepissime*.

přečin, *delictum*, *peccatum*; popírám, že by p. se byl udál proti zákonu *nego quidquam contra legem commissum esse*.

přečiniti (se), = proviniti se *peccare*, *delinquere*, *delictum committere*.

přečísti, něco *perlegere alqd*, rychle *legendo percurrere alqd*.

přečkatí, něco *superesse alcuí*; přečkal tolik století *tot saecula manserat*; p. koho (životem) = přežiti *superstitem esse alcuí*, *vita alqm superare*.

před, *pars prior*, v. „předek“; obyčejně s předložkami: a) k předu, ku p. *protinus*, *porro*; u sloves často předslovcem *pro*, ku p. postupovati, kráčet *procedere*; *progredi*; k p. nachýlený *pronus*; hnáti se ku p. *prorumpere*; b) na před, v. „napřed“; c) od p. *a fronte*; často adj. *adversus*; d) po předu *in n. a fronte*; e) z p., s p. *a fronte* (knihu z p. figurami ozdobiti *frontem n. primam paginam libri figuris ornare*), neb adj. *adversus*; nepřítelé z p. popadnouti *hostes adversos aggredi*; s p. se postaviti *ducem se offerre*; s p. do stehna uhozen *adversum femur ictus*; s zadu i s p., adj. *aversus et adversus*; *a tergo et in fronte*; f) v před *porro*; kopec v p. mírně nakloněn *collis in frontem leniter fastigatus*; v před! *perge!* *pergite!* v předu *in fronte*; *ante*; ost. v. „ku předu.“

před, praep. 1) s akk. a) o prostoru *ante*, *ad* (ku), *in* s akk. n. jiné obraty: p. soudce n. p. soud koho věsti, pohnati *in jus n. in iudicium vocare alqm*; přivéstí koho p. koho n. p. oči něčí *producere n. adducere alqm in conspectum alcs*; položití něco p. něco *opponere alqd alcuí rei*; valiti se p. bránu *portā effundi n. se effundere*; ost. v. u těch kterých sloves; b) zvl. rčení: před se, p. sebe, (předse) α) ve spojení se slovesy pohybování *ante se*, *prae se*, = dále *porro*, *prorsus* n. předslovcem *pro*, *prae*: p. se jíti *pergere*, *procedere*, *progredi*, = odejítí *abire*; p. se nakloněný *pronus*; p. se s tím! *apage!* podobně: hleděti p. se i za se při čem, tp. *circumspectius facere alqd*, *circumspicere dicta et facta*; právo p. se pustiti *lege agere (cum alqo)*, = spravedlivým býti *leges sequi et colere*, *justitiam promere et exercere*; β) p. se, p. sebe = bez ustání, neustále, v. tato a p. slova; γ) v úsloví: p. se bráti, vzíti něco, pův. *praecingi re alqa*, tp. = podniknouti, v. „bráti“ 7); při p. se vzíti *causam persequi*; 2) s instrumentalem a) o prostoru *ante* s akk., *pro* s abl. (p. městem, p. očima *ante ur-*

bem, ante oculos na př. *positum esse*, p. dvěma *ante januam*, p. uohama *ante pedes*, = blízko, v. toto; přede zděmi *pro muris*, p. tábořem *ante castra n. pro castris*, p. řekou *ante fluvium*, též = s této strany *cis n. citra fluvium*; též *prae*: míti řeku p. sebou *flumen prae se habere*; p. sebou hnáti *prae* (též *ante*) *se agere*; u sloves dostačí často předslovce *prae*: nésti co p. kým *praeferre alcuí alqd*, vystaviti něco p. čím *praestruere alqd alcuí rei*, býti p. kým *praecessisse alqm*; jinak: býti p. rukama *praesto esse*; b) = v něčí přítomnosti, u koho *coram alqo*, *alqo praesente n. inspectante*; řečníti p. lidem *dicere coram populo* (a vzhledem k moci jeho rozhodující) *apud populum*, taktéž: p. úřadem, p. soudem, p. vojskem *apud magistratum*, *apud milites n. exercitum loqui a p.*; rčení: milost p. kým obdržeti, naleztí, p. kým povstati, pokořiti se, p. kým se báti, jist býti a p., v. u těch kterých slov; c) k naznačení ochrany = proti čemu *a n. ab, adversus n. contra*; p. zimou (chrániti a p.) *contra frigus*; chrániti, hájiti atd. koho p. čím, v. tato slova; d) s významem přednosti, zvl. ve rčení: míti před kým *antecedere alqm*, *potiorem n. priorem esse alqo*, mnoho *multum praestare n. antecellere alcuí (re alqa v čem)*; přede vším *ante omnia*; e) o čase, vůbec *ante*, počítá-li se však od nynějška nazpět *abhinc* (p. třiceti lety t. j. ode dneška *abhinc triginta annos n. triginta annis abhinc*); p. dnem, p. svítáním *ante lucem*, p. několika léty *aliquot annis ante* (n. *ante aliquot annos*); rok p. smrti svou *anno ante*, *quam mortuus est*; p. málo měsíci *paucis mensibus ante*; p. Kristem *ante Christum natum*; p. mnou (= p. moji dobou) *ante me*; zvl. rčení: α) p. časem, = kdysi *antea*, *ante hoc tempus*, = záhy, p. určitou dobou *ante tempus*; *praemature*, *mature* (*decedere* umřítí, též *immatura morte absumi*); β) p. časy *olim*, *antea*, *quondam* (města p. č. nejslavnější *oppida quodam tempore florentissima*); γ) p. tím, = s vrchu *ante* (jak p. t. řečeno *ut ante dictum est*, v. „vrch“, „hora“), = jindy, před časy, v. shora e) β); rok p. tím *anno ante*, krátce p. tím *aliquanto ante*, *paulo ante*; též *paulo supra hanc memoriam*; dávno p. tím *multo ante*, *ante multo*, dlouho n. dávno p. tím *videti longe ante videre*; čtyři dni p. tím *quatrduo ante*.

předák, *qui proximus ante alqm est*; v pl. *primores*.

předalpský, *cisalpinus*.

předběhnouti, předbíhati, koho *cursu superare n. vincere alqm*; *praecurrere alqm*.

přeběžný, v úsloví: p. nález *praejudicium*, p. otázku učiniti *prius n. ante rem interrogare*.

předce, v. „přec.“

předcit, v. „tušení.“

předčasný, *praematurus, immaturus*; adv. = dříve času, v. toto.

předčítatel, *lector, recitator*, = otrok k předčítání ustanovený *anagnostes*.

předčítání, *lectio, recitatio*.

předčítati, *recitare, legere alqd*.

předčítí, koho před kým, komu, nad koho *potiorem n. priorem esse algo, antecedere alqm*, čím n. v čem *alqa re praestare, vincere, superare alqm*, jízdectvem *equitatu plus valere*; p. před jinými čím *excellere inter omnes n. aliis (in) re alqa, praestare aliis, superare alios re alqa*.

předčivý, *honorum cupidus*.

předdomí, *vestibulum*.

přededni, *tempus antelucanum*.

přededvoří, *vestibulum*.

předehra, *proemium*, na divadle *prologus*.

předejíti, předcházeti, a) koho *anteire*; *antecedere alqm n. alcuí, praecedere alqm*; = přikvačiti *occupare alqm n. alqd*; b) p. něco n. čemu, zvl. zlu nějakému *occurrere rei alcuí, praecavere, prohibere alqd*; p. nemoc n. nemoci, válce *morbo, bello occurrere, morbum prohibere*, zlu, též *malo mederi*; záměry něčí p. *consilia alcs praecoccupare*; odsouzení p. čím *damnationem praevenire n. antevertere (veneno, morte voluntaria)*.

předek, o věci a) = přední díl *pars prior*, lodí *prora*; z p., od p., po p., v. „před“; tudíž „předkem“ = nejprve *primo, primum*, = nejhlavněji *potissimum*; b) = přednost, v. toto.

předek, o osobě, vůbec = předchůdce *qui praecedit, prior*, v úřadě *decessor*; *qui ante alqm muneri alcuí praefuit*; zvl. = první otec rodiny *gentis auctor*; pl. předkové *majores*; *priores, patres*, gen. předků, též adj. *avitus (religio), proavitus*.

předělati, něco *retractare alqd*, = přepsati, v. toto.

předepsati, předpisovati, něco a) pův. na př. žákům na tabuli a p. *scribere quod quis imitetur*; *praeformare alcuí alqd*; b) = pravidlo dáti *praecipere* (zřídka *praescribere*), *imperare alcuí alqd, ut n. ne etc.*; lék p. *praescribere medicamentum*.

předeslati, *praemittere alqm n. alqd*.

předestřiti, v. „předstíratí.“

předěšlý, = nedávno minulý *praecedens, prior, superior*, = právě minulý *proximus*; = bývalý *pristinus (dignitas)*.

předevčirem, adv. *nudius tertius*.

předhazování, opiš slov. násl.

předhoditi, předhazovati, a) pův. *objicere alcuí alqd*; b) tp. = vytýkati, v. toto.

předhoniti, v. „přeběhnouti.“

předhoří, *promontorium*.

předhůzka, v. „výčitka.“

předcházeti, v. „předejíti.“

předchůdce, v. „předek.“

předchvátiti, komu co *praeripere alcuí alqd; praecipere alqd*; předchvácen býti čím *opprimi alqa re*.

předivo, *fila (orum)*.

předjevný, *ominosus*; p. osud *omen, portentum*.

předjeti, předjížděti, koho, se *certatim equo n. curru vehi*.

předjíždka, *cursus egnorum n. equester*.

předjmení, *praenomen*.

předkládati, v. „předložití.“

předlokti, *brachium*.

předložení, a) = návrh *latio (legis)*; b) = rozvážení *deliberatio, consilium*; bez p. *temere, inconsulte, inconsiderate*; člověk bez p. *homo temerarius, inconsultus, inconsideratus*.

předložiti, předkládati, a) = položití něco před koho n. co *praeponere, apponere*, vůbec = dáti *tradere alcuí alqd*; obdě *alqd (ostio)*; p. předmluva *libro prooemium addere*; p. jídlo *apponere, ponere alcuí cibum*; podobně tp.: otázku p. *quaestionem ponere, instituere, zákon legem ferre*, též *rogare*; b) = slovy představití, přednésti *exponere, explicare, demonstrare alqd*; c) = p. sobě něco (na mysli) *reputare, deliberare alqd n. de re alqa n. quid faciendum sit; considerare (in animo n. cum animo n. secum) alqd n. de re alqa*; předlož si jen to *hoc unum cogita*; d) p. koho jinému, v. „přednost“ dáti.

předluda, v. „přelud.“

předměstí, *suburbium*; v p. ležící, v. násl.

předměstský, *suburbanus*.

předmět, vůbec *res*; učebné p. *disciplina*; = to o čem se jedná *argumentum, causa, id de quo agitur; propositum; quaestio, locus*; to jest p. našeho b. *id quaeritur*; mnohdy *esse s gen.* (jest p. filosofie, učiti *philosophiae est, docere etc.*) n. jiným o bratem: vyvolil si zvláště filosofii za p. svých studií *philosophiam imprimis elegit, in qua elaboraret*; vyvolím n. obru si p. *sumo mihi in quo elaborem*; zvl.: p. nenávisti *odium, uctivosti religio*, bázně *metus*; býti p. rozprávěk *usurpari sermonibus* (též s dodatkem *crebris*), žertů a úštěpků *illudi, vellificari*.

předmětný, = zevnější *externus, adventicius*, = jsoucí *in natura rei positus*; to nejsou pojmy podmětne nýbrž p. *haec non in opinione sed in natura rei posita sunt*.

předmluva, (na spis a p.) *prooemium*, *prae-fatio*; *prologus*; po krátké p. *pauca prae-fatus*, bez p. *nihil prae-fatus* (*dicit a p.*).
předmluvčí, (na divadle) *prologus*.

předmosti, *castellum ad caput pontis pos-
itum*.

přednášeč, *qui alqd narrat, tradit, renunciat,
defert*; *qui de re alqā refert*.

přednášeti, v. „přednésti.“

přednáška, přednášení, přednes, opiš slovy u
„přednésti“ vytknutými, na př.: usnešení
senatu stalo se za tvým p. *senatus con-
sultum te referente factum est*; p. míti, v.
„přednášeti“; zvl. a) p. vzhledem k ob-
sahu *oratio*, vědecká *schola* (p. míti o čem
scholam habere de re alqa); b) vzhledem
k výřečnosti *elocutio*, *pronunciatio*, *actio*;
živá p., živý p. *actio plena animi n. spi-
ritus*.

přednésti, přednášeti, něco, tp. řeči n. spisem
p. něco *afferre* (*rationes důvody, causam*);
= jednati o čem *disserere, disputare, di-
cere de re alqā*; p. komu co *ferre, deferre,
alqd ad alqm*; = povídati *narrare alcuī
alqd*; p. něco v radě A. *deferre alqd ad
Amphictyonum consilium*, v senatě *ad se-
natum alqd referre*; vzhledem k poučení
= vyložiti *exponere, tradere alqd, orati-
onem habere de re alqā*; *agere alqd*; při
p. litem *orare, causam dicere*, podmínky
conditiones ferre, dějepis *historiam enar-
rare*; náhled svůj p. *censere, dicere quid
sentias*; *sententiam dicere*; p. komu co
tajně *insinurare alcuī alqd*.

přední, a) pův. *prior n. primus*, k nám obrá-
cený *adversus*, u domu a p. *anticus*; p.
noha *pes prior*, p. zub *dens prior n. ad-
versus*, p. díl lodí *prora*; p. stráž *statio
extrema*, p. stráž na pochodu *antecurso-
res*; p. strana *frons*, (u domu) *pars an-
tica*; p. dveře *janua antica, anticum*; p.
náspy *vallus exterior*; p. šik n. voj *prima
acies*, na pochodu *primum agmen*; v p.
šiku státi *in primis stare*; přednější ča-
sem, bližší právem *prior tempore potior
jure*; b) = nejvzácnější *primus, princeps*;
excellens, egregius; *optimus*; přednější,
též *superior*; p. býti *principatum tenere*;
p. věc *res gravissima, caput n. summa
rei*; p. místo *sedes prima n. prior*; tp.
principatus; p. místo míti *praesidere, prae-
esse alcuī rei*; komp. přednější *potior*;
prior (p. býti, též *praestare alcuī alqa
re*); nejpřednější *summus, princeps*; pl.
nejpřednější mužové v státu *principes,
primores*; adv. předně *primum* (násl. *dein-
de, tum etc.*); *inprimis*; nejpředněji *pri-
mum, potissimum*.

přednost, a) = přední místo, tp. *principatus*;
primae (partes); *locus prior n. primus*;
žádost p., po p. *loci superioris n. honoris*

cupiditas; pře o p. *contentio de loco et
dignitate*; p. míti, v p. býti *principatum
n. priorem locum obtinere*, před kým *prae-
poni, anteponi, praeferrī alcuī, alqm an-
tecedere*, v čem *alqa re praestare alcuī*;
p. komu dáti *principatum n. primas alcuī
dare, primas ad alqm deferre, alqm ante-
ponere n. anteferre, praeferre, praeponere*,
před kým *alcuī*; p. dáti čemu *alcuī rei
principatum dare, alqd potissimum pro-
bare, před čím alqd antepone, anteferre,
praeponere, praeferre alcuī rei, alquam
rem potiore habere re alqa*; p. obdržeti
superiorem fieri; b) = zvláštní vlastnost
virtus, laus, praestantia; pl. *bona (corpo-
ris et animi)*; *commoda*.

přednosta, *praefectus*; *magister*; *praeses*; u-
činiti koho p. čeho *praeficere alqm rei
alcuī*.

předobry, *perbonus*; *optimus*.

předpis, = rozkaz *praeceptum, praescriptum*,
zákonní *lex*, důr. *imperium*; p. dáti, v.
násl.

předpisovati, v. „předepsati.“

předplacení, *-lata, pecunia quae ante diem
solvitur*.

předplatiti, *ante diem solvere n. numerare
pecuniam*.

předpojatý, *ante conceptus, praejudicatus*; p.
domnění *opinio praejudicata, error, prava
n. falsa opinio*; *praesumpta opinio*; *opi-
nionis commentum*.

předpokládati, něco a) = za známé a nutné
míti *ponere, sumere alqd*; = doufati *spe-
rare, confidere* (předpokládaje *confusus,
sperans*); b) = svědčiti o čem *esse s gen.*;
c) něco předpokládá *alqd inest in re alqa*;
alqd tum apparet, quum . . .

předpoledně, *tempus antemeridianum*.

předpolední, (adj.) *antemeridianus*.

předposlední, *superior*.

předpověda, -dník, *vates*; *divinus*; *augur* (ptá-
kopracev).

předpověděti, -idati, a) = předzvěstovati *va-
ticipari, canere, divinare*; *augurari alqd*;
o udílení věštby Apollinem a p. říká se
praedicere, edere, respondere; b) = svr-
chu pověděti *supra commemorare, dicere*.
předpovídání, *vaticinatio, divinatio*; *prae-
dictio*.

předprsí, *lorica*; *pluteus*.

předpustiti, koho *aditum n. copiam adeundi
dare alcuī*; před senát koho p. *senatum
dare alcuī*; býti předpuštěn *conveniendi
potestate habere, admitti*; chtíti býti p.
aditum conveniendi petere; nebýti p. *ex-
cludi*.

předrahý, přelož superl. adj. u „drahý“ uve-
dených.

předrámě, *brachium*.

předříkávati, někomu něco. (voce) *praeire al cui alqd* (na př. *verba* slova, *carmen*), = diktovati (aby psal) *dictare*; byli pobádáni, aby vám předříkávali . . *incitati sunt, ut vobis voce praeirent* etc.

předse, v. „před“; = přece, v. toto.

předseda, *qui rei al cui praees* n. *praesidet*; *praeses*.

předsedati, při čem *praeesse*, *praesidere* *al cui rei*.

předsednictví, *primus locus*; tp. opiš slov. předch.

předsevzetí, a) = podniknutí *conatus*, *institutum*; b) = úmysl *propositum*, *consilium*; pevné p. *animi inductio*; *summa propositi*; mám p. *constitui*, *propositum mihi est*, pevné *stat sententia (alqd facere)*; oň p. ustoupiti *consilium deponere*; *desistere a proposito*.

předsevziti, sobě něco *consilium capere*, *in animum inducere*, *statuere*, *in n. constituere*, *cogitare*, *in animo habere (alqd facere)*; pevně jsem si předsevzal *stat sententia*.

předsiň, *vestibulum*.

předskok, tp. p. míti před kým *aliquantum antecessisse alqm*.

předslov, v. „předmluva.“

představa, *informatio* (o bōhu *dei*); *notio*, *opinio*.

představený, *praefectus*; *magister*; úřad představeného *praefectura*; býti p. *praeesse (al cui rei)*.

představení, (na divadle) *actio*.

představiti, představovati, a) pův. *anteponere alqd*; své jméno *nomen suum inscribere rei al cui*; = vystaviti před co *praestruere alqd rei al cui*; p. koho komu (aby viděl) *adducere alqm ad alqm*; *introducere alqm apud alqm*; b) = předložiti komu co *ostendere al cui alqd*; *ante oculos al cui alqd ponere*; nebezpečnosti ap. komu p. *animum alcs ad pericula* etc. *advertere*; zvl.: poučlivě a názorně komu co p. (aby viděl) *alqd spectandum proponere*, = učiti *docere alqm alqd*, = ukázati *ostendere*, *demonstrare al cui alqd*, napomínavě *monere alqm de re alqā* n. *ut n. ne s konj.*; c) p. sobě něco (na mysli) = rozvážiti, pomysleti *cogitare*, *cogitatione sibi fingere alqd*; *animo fingere* n. *sibi effingere alqd*; = pojímati *intelligere*, *animo comprehendere alqd*; já si to tak p. *rem talem esse existimo* (n. *puto*, *credo*); dobře si to představuje *rem probe intelligit*, *perspectam habet*, nedobře *rem ex parte tantum intelligit*, *non satis perspicit*; mohu si lehce p. *facile intelligo*, *existimo*; smrt si p. *mortem meditari*; představ si, že jsi mrtev *finge te mortuum esse*; d) p. koho, vůbec *fungi vice alcs n. partibus alcs*; zvl. =

hráti úlohu něčí *agere alqm*, *sustinere partes n. gerere personam alcs*; o sochách a p. *speciem n. effigiem alcs representare*; e) p. koho čemu n. za zpráve čeho *prae-ficere*, *praepondere alqm rei al cui*; představený, v. zvl.

předstihnouti, koho n. čeho *antevenire*, *praevenire alqm n. alqd*; v. „předejíti“; v běhu koho p. *cursu superare* n. *vincere alqm*; *praecurrere*; tp. *superare alqm*, *antecellere al cui*, v. „předčítí“; nechati se p. *superari*, *vinci ab alqo*.

předstírání, *simulatio*, *species*; *causa ficta* n. *simulata*.

předstírati, předestřítí, a) pův. p. něco před koho *obtendere*, *opponere*, *objicere al cui alqd*; tp. komu p. co, (jeho aby) *exprobrare*, *objicere al cui alqd*, *objurgare alqm de re alqā*; b) p. něco = na bílo praviti *praetendere*, *fingere*, *simulare*, *praetextere alqd*; *causam interponere* n. *interserere*; všelicos p. též *non semel vanā spe alqm frustrari*; předstírajíce něco, též *simulatione*, *per causam*, *specie* n. *per speciem rei alcs*, (nemoc p. *simulans morbum* n. *se aegrotare*, *simulata valetudine*), *causā interpositā quod . . . n. akk. s inf.*

předstírka, *obtentus*; *simulatio*, *species*; „záminka.“

předstoupiti, před koho *accedere ad alqm*; před právo p. *in iudicium venire*.

předsudek, *opinio praepudicata* n. *praesumpta*; mnohdy jen *opinio* neb i *superstitio*; p. zastaralý *opinio confirmata*; p. míti *opinionē praepudicata duci*; vyvésti koho z p. *opinionem al cui detrahere*; oddán býti p. *opinionē praepudicata duci*.

předtucha, *praesagatio*, *augurium*; míti p., v. nás!

předtušiti, *praesagire*, *praesentire*, *animo prospicere alqd*.

předtušivost, *divinatio*.

předváděti, v. „předvésti.“

předvěasný, v. „předčasný.“

předvěirem, *nudius tertius*.

předvěřejší, přelož adj. *nudius tertius*; tvůj p. list *litterae quas nudius tertius dedisti*.

předvečer, *dies proximus ante (diem festum)*.

předvěk, *aetas prisca*; *antiquitas*; met. *priores*.

předvěký, *priscus*, *antiquus*.

předvésti, předváděti, *producere*, *adducere alqm*; *inducere alqm (loquentem an mluví)*; předváděti komu co (na mysl) *al cui alqd ante oculos ponere*, *oculis alcs alqd proponere*.

předvídati, něco *praenosce*, *praesagire*, *praevidere alqd*; *praecipere* (vítězství *victoriam animo*, zámysly nepřátel *consilia hostium*); cerně (anímus cernit); v duchu p. *providere*.

předvoj, *primum agmen*.

předvolání, (před soud) *vocatio (in jus)*.

předvolati, koho *citare*, *arcessere alqm*, před soud *in iudicium*; k zodpovídání koho p. *rationem repetere ab alqo rei alcs*; *postulare ab alqo ut se defendat n. excuset*.

předznamení, v „znamení“ 2).

předzpěvovati, komu co (aby po nás zpíval) *praeire alcuī carmen*; (aby to slyšel) *coram n. audiente alqo cantare alqd*.

předzvidati, v. „předvidati.“

přehádati, *confutare alqm*, *alqd*.

přeháněti, v. „přehnati.“

přehánka, (děšť vrstvový) *pluvia repentina*.

přehazovati, v. „přehoditi.“

přehled, *prospectus*; tp. *conspetus*, *aspectus*; = rejstřík *index*; podati p. *sub uno aspectu ponere alqd*, krátký *brevi in conspectu ponere alqd*; mítí p. o čem *alqd perspectum habere*, *mente comprehendere*

přehledati, co *scrutari*, *perscrutari*, *pervestigare alqd*.

přehlédnouti, přehlídati, přehlížeti, a) = celé viděti *oculis terminare*, *perlustrare alqd*, *prospicere*, *prospectare*, *despicere alqm locum*; všechno na jednou *omnia uno in conspectu videre*; krajinu možná daleko, široko p. *regio longe lateque patet*; b) p. něco (aby poznal a p.) *perspicere*, *recensere*, *perlustrare alqd*; knihu *recognoscere* *perlégere*, *recensere librum*; vojsko *exercitum recensere*, *recognoscere*; *inspicere*; c) p. něco = přes něco hleděti a toho nepozorovati *non animadvertere n. videre alqd*; *praeterire*, *omittere*, *praetermittere alqd*, = pochybiti *peccare*; p. komu co, = skrze prsty hleděti *veniam dare*, *indulgere*, *ignoscere alcuī*, *connivere in re alqā*; mnoho komu p. *maxime alcuī indulgere*; *magnā esse in alqm indulgentiā*; 2) p. se, = omýlití se *peccare*, *labi*.

přehledný, *facilis ad perspicendum*; *qui uno quasi aspectu percipi potest*; adv. *brevi conspectu*, *perspicue*; přehledně něco podati *sub uno aspectu n. in uno conspectu ponere alqd*.

přehlidka, *recensio*, *lustratio*.

přehluboký, = velmi hluboký, v. toto.

přehmat, přehmátnouti se, v. „chyba, chybiti.“

přehnati, přeháněti, a) = hnáti (dobytek) př s něco *compellere n. agere (pecus) trans alqd*; tudíž: p. se *abire*, *transire* (o bouři a mračnách); b) = během nemoci (dobytce) *nimis agitare*, *vehementius agere (bestiam)*; c) = nemírně si počínati, nadhazovati, v. tato slova; d) = přeběhnouti, v. toto.

přehoditi, přehazovati, a) = hoditi přes něco *trajicere alqd*; = na sebe hoditi *injacere sibi (vestem)*, *amicire se (veste)*; b) p. ko-

ho, = v prodeji veřejné více podati, *alqo licente contra liceri*; *plus adjicere*.

přehojný, *uberrimus*, *amplissimus*; *ingens (praeda)*.

přehraditi, *intersepire*.

přehrozný, *horribilis*, *horrendus*; adv. *horrendum in modum*.

přehrst, v. „hrst.“

přecházení, *transitio*; častěji opíše se slovesem.

přecházeti, v. „přejíti.“

přechmat, tp. v. „chyba.“

přechmátnouti se, v. „chybiti.“

přechod, *transitus*; *transgressio*, přes volu *trajectio*; tp. *transitus*; *transitio*.

přechodiště, *transitus*.

přechovavatel, -vavač, *occultator*; p. zlodějš receptor.

přehovati, -vávati, něco, koho *sustentare alqm*, *alqd*; = hospodu dáti *hospitio alqm accipere n. excipere*; *hospitium alcuī praebere*; tajně u sebe p. *recipere*, *receptare alqm (ad se)*; tp. *dissimulare* (na př. *zlost iram*).

přechvat, *nimia festinatio*; *temeritas*.

přechvátiti, koho *opprimere alqm*; p. se *prae-propere agere*.

přejeti, a) = jeti přes co *curru n. equo trans-vehi*; b) = zajeti, vozem *jumentis n. curru obtere alqm*; koněm *equo prosternere alqm*; c) = jeda předstihnouti *antevertere alqm*.

přejinačiti, něco *immutare*, *mutare alqd*; p. se *immutari*; *totum alium fieri*.

přejiti, přecházeti, 1) intr. *transire*; přecházeti (sem tam *ultro citroque*) *commeari*, *ire et redire*; po pořádku p. (o vojsku) *instructa acie procedere*; zvl. a) p. přes něco *transire trans alqd n. pouze alqd*, do Afriky *in Africam a p.*; b) p. k někomu *transire ad alqm n. ad partes alcs*, k nepřátelům *ad hostes transire*, *transfugere*; *deficere ad alqm*; c) p. v něco *transire*, *verti in alqd*; o barvách *vergere (in album)*; v hnilobu p. *putrescere*; kopeč přecházel v rovinu *collis ad planitiem redibat*; d) p. na koho *transire*, *descendere ad alqm*, právo přechází na koho *jus transit ad alqm*; p. nač (v řeči) *transire ad alqd*; *deflectere ad alqd* (= znenáhla p.); e) o čase *transire*, *praeterire*; *abire*; bouřka přešla *tempestas abiit*; 2) trans. p. něco *transire alqd*; v. „překročiti“; zvl. a) p. něco α) = ohlédati *perlustrare alqd*, *perscrutari*, *recensere alqd*; β) = nepozorovati čeho *praeterire*, *praetermittere*, při ucházení se oč *praeterire alqm*; *repulsam dare alcuī*.

přejiti, v. „přechod.“

přejiti, přejmouti, přejimati, něco *suscipere*, *recipere alqd n. curam rei alcs*; (něco obtížného) *subire alqd*; odpovídání na se

p. *periculum ejus rei in me recipio*; veřejný úřad n. zprávu p. *ad rempublicam accedere*; řeč p. = do řeči skočiti *interpellare alqm loquentum*; sermonem alcs *incidere*, sermonem medium *intercipere*; alqm *plura loqui volentem inhibere*, *plura rogantis verba intercidere*; p. list *intercipere (litteras)*.

překaziti, něco *irritum reddere*, *ad irritum redigere alqd*; *occurrere*, *obsistere (consiliis alcs)*; záměry něčí násilně p. *consilia n. conatus alcs infringere*, *perfringere*, *perimere*; všechny záměry komu p. *omnes rationes alicui conturbare*; první pokus jeho byl p. *primo conatu repulsus est*.

překážeti, něčemu n. někomu *impedimento esse*, *officere*, *obstare alicui*; *impedire alqm*, *alqd*, = zdržovati *morari alqm*; p. komu v čem *prohibere*, *arcere alqm alqā re n. ab alqā re*; *tardare*, *retardare alqm in alqā re n. ab alqā re faciendā*, neb celou větou: *impedire etc. ne alqd faciat*; *non impedire etc. quominus . . . p. komu v mluvení impedire ne loquatur (impedire alqm loqui)*; mnoho věcí mi v tom překazilo *multa impediverunt*, *quominus id facerem*; překázel mi v tom *ne id facerem impedivit*; p. komu v jeho právu *alqm in jure suo interpellare*.

překáživý, -livý, *qui impedimento est*.

překážka, *impedimentum*, = obtíž *difficultas*; = zdržování *mora*; bez p., adj. *liber*, *expeditus*, *incolumis*, co adv. *libere*, *expedite*; bez p. se strany nepřítele *nihil hoste impediēte*; p. udělati, činiti, na p. býti komu, v. „překážeti“; největší p. přemoci *summas difficultates superare*, *facilia ex difficillimis redigere*; mnohé vnější p. mohou se provedení tomu na odpor postaviti *multa externa possunt obsistere*, *quominus hoc efficiatur*.

překlad, a) (spisu n. slov z jedné řeči do druhé) = překládání *interpretatio*, *translatio*; *conversio*; nebo opiš slovesy u „přeložiti“ podanými; b) = to co přeloženo, adj. *conversus (a, um)*; na př. latinský překlad Homera *Homeri carmina in sermonem latinum conversa n. latine reddita*; vydal p. spisů Platonových *libros Platonis edidit translato*; obstaral český p. toho *illud in linguam bohemicam transferendum curavit*.

překladař, *interpres*; *qui convertit, transfert alqd*.

překládati, v. „přeložiti“.

překlenouti, něco *concamerare alqd*.

překonatelný, *qui superari potest*.

překonati, koho *vincere*, *superare alqm*; úplně p. *conficere*, *ad internecionem vincere alqm*; p. sám sebe (= více než obyčejně zmoci) *puene naturam suam studio vin-*

cere; obtíže p. *difficultates superare*; v. též „přemoci“; právně p. koho (*in judicio*) *convincere*, *coarguere alqm alcs rei*.

překot, *eversio*, *conversio*; překotem, na p., = zcela *funditus*, *penitus*, na p., o p. = úprkem *raptim*, *festinanter*; *quam celerime*; často adj. *praeceps*, *repentinus*; na p. utikati *praecipitem fugere n. praecipiti fuga abire*; vše jde o p. *aguntur omnia raptim atque turbate*.

překotiti a) *evertere*, *subvertere alqd*; p. se *everti*, *concidere*.

překrásný, *pulcherrimus*, *praeclarus*.

překřehnouti, *obrigescere frigore*.

překročiti, něco a) pův. *transgredi (flumen řeku)*, *transire (fines hranice)*, *egredi (extra fines)*; b) tp. *excedere alqd*; míru n. meze p. *modum egredi n. excedere*, *extra modum egredi*; *transire fines rei alcs*; zákon p. *legem negligere*, důr. *violare*, předpis n. rozkaz *praeceptum non servare*.

překrožiti, něco *secare*, *ferro dividere alqd*; *scindere*, *discindere* (na př. brus břitvou *cotem novaculā*).

překroutiti, *překrucovati*, něco *detorquere alqd*; tp. chybně vykládati *detorquere*, *depravare*, *false interpretari alqd*.

překvačiti, koho *opprimere alqm*; překvačuje mne *strach timor me opprimere*.

překvapení, *res necopinata n. improvisa n. nova*; (= neočekávaný příchod) *adventus inopinatus*, (to bylo pro mne veliké p. *illud mihi plane necopinanti accidit*); = přenáhlení se *nimia festinatio*.

překvapiti, koho *opprimere*, *occupare alqm* (na př. *hostes*, *urbem*), při něčem *deprehendere alqm in re alqā*, příchodem svým *praeter expectationem supervenire alicui*; mile koho p. *alicui necopinanti laetitiam obicere*; to mne překvapilo *illud mihi necopinanti accidit n. inexpectatum oblatum est*; p. se *festinantius agere*.

překvapný, *praeceps*; *temerarius*.

přeletěti, *transvolare alqd*.

přeletzi, *transscendere*, *transgredi alqd*.

přeleželý, *obsoletus*.

přeliti, *transfundere alqd*.

přelomiti, *frangere*, *confringere alqd*; p. se *frangi*, *rumpi*.

přeložiti, překládati, něco a) pův. p. něco (na jiné místo) *aliter collocare alqd*; = přenést *transferre alqd*; vojsko p. někam *milites traducere*; posádku do jiných měst p. *copias in aliis oppidis collocare*; bojiště do Italie p. *bellum in Italiam transferre n. inferre*; tábor p. kam *castra deferre n. transferre in (s akk.)*; b) spis na jiný jazyk *transferre*, *vertere*, *convertere alqd*; (na př. z latiny do češtiny *ex latino in bohemicum sermonem n. latina in bohemicum*); latinsky něco p. *alqd latine*

reddere; slovo p. *vocabulum reddere*, *interpretari*, doslovně p. *verbum e (n. de) verbo exprimere*.

přelstít, koho *dolo capere n. fallere alqm*; *decipere alqm*.

přelud, *visum, species*, co nepodstatné zdání *imago falsa n. vana, species falsa*; = strašidlo *formido*; *umbra, larva*.

přemáhání, opiš slovesem; zvl. p. sebe, v. „drželivost“.

přemáhati, v. „přemoci“.

přeměnit, v. „proměnit“.

přemistiti, něco *transferre, conferre alqd*; v. „přeložiti“.

přemítání, *cogitatio*; ost. opiš slov. násl.

přemítati, něco (na mysli) *cum n. in animo n. secum considerare n. reputare alqd*; také jen: *considerare, reputare, cogitare, deliberare, consultare alqd n. de alqā re*.

přemlouvání, přemluva, *persuasio*, často slovesem, na př. přemlouváním *persuadendo*.

přemluvit, přemlouvati, koho k čemu *persuadere alqui alqd n. ut, ne alqd faciat*; jsem přemlouván mihi *persuadetur*, přemluven mihi *persuasum est*.

přemluveni, *persuasio*.

přemnozi, *plerique*.

přemoci, *nimia potentia*; *opes nimiae*; = větší počet *numerus n. multitudo major*.

přemoci, přemáhati, koho, co *vincere, superare alqd, alqm*, úplně *devincere, opprimere*; upláči se tak, že mne to přemáhá *conficior lacrimis sic ut ferre non possim*; p. koho dobrodiními *beneficiis expugnare alqm*; důvody p. koho *redarguere, refellere, confutare, convincere alqm*; 2) p. se a) = příliš se namáhati *se supra vires extendere*, jídlem a pitím *cibo et vino obrui*; b) = vítěziti nad sebou *se ipsum n. animum vincere*; nemohu se p. abych to činil *a me impetrare n. in animum inducere non possum, ut hoc faciam*.

přemocný, *praeptens, praevalens n. superl.* slov. u „mocný“ uvedených.

přemostiti, řeku *fluvium ponte jungere*; v. „most“.

přemožitel, *victor (gentis), expugnator (urbis)*.

přemrštělec, -nost, -ý, v. „přepjatec, -ost, -ý“.

přemysleti, v. „promysleti“.

přemýšlená, v úsloví: dáti na p. *dare, quod cogitem*.

přemýšlení, *meditatio, cogitatio*, v. „rozmyšlení“.

přemýšlet, o čem *in animo suo n. secum reputare, considerare alqd, meditari (secum) de alqa re n. alqd*; *commentari de alqa re n. alqd*; dlouho p. *diu multumque secum reputare*.

přemýšlivý, *prudens, consideratus*.

přenáhlenost, = úkvapnost *nimia festinatio*, = neprozřetelnost *temeritas, imprudentia*.

přenáhlený, = úkvapný *praeceps*, = neprozřetelný *temerarius, inconsultus*; p. povaha *ingenium praepropere*; adv. *temere, inconsulte*.

přenáhliti, něco neb p. se s čím *festinantius n. praepropere agere alqd*.

přenechati, komu co *concedere alqui alqd*; v. „nechati“.

přenést, přenášeti, něco kam *transferre alqd in locum alqm*; tp. p. něco na papír *litteris mandare alqd*; p. něco na koho *deferre alqd ad alqm, committere alqui alqd*; p. něco na jiný jazyk, v. „přeložiti“.

přenocovati, *pernoctare*.

přeorati, *obrarare (agrum)*.

přepadení, = náhlý příchod vůbec *adventus repentinus*; zvl. nepřátelské p. *impetus repentinus, incursio subita*.

přepadnouti, přepadati, koho, vůbec *opprimere alqm* (též s dodatkem *imprudenter, incautum* = nenadále); zvl. o loupežnících a p. *vim alqui inferre*, o nemoci a p. *corripere, invadere alqm*; chtíti koho p. *clam petere (navem)*; noc nás přepadla *nox nos oppressit*.

přepadnouti se, = zhubeněti *corpus amittere*.

přepásati, koho čím *cingere alqm re alqa*.

přepažiti, něco *sepire, obstruere alqd*.

přepis, atd., v. „opis“ atd.

přepiti se, *nimum bibere*.

přepiti, něco, v. „přepnouti“.

přepjatec, v. „přepjatý“.

přepjatost, opiš adj. násl.

přepjatý, o věcech *nimius*; o osobě *opinionibus inflatus*; = nemírný *immodicus, immoderatus*, = prudký *vehemens*, vůbec *qui justum modum excedit in alqa re*; p. republikán *nimius reipublicae liberae vir*; adv. *immodeste*.

přeplaviti, něco *navibus alqd transportare, transvehere*; p. se *trajicere (flumen, mare), transire (flumen)*; *transvehit*.

přeplný, *plenior, redundans*.

přeplniti, *nimis complere, onerare alqd alqa re*; p. se jídlem a pitím *onerari epulis*; přeplněný *onustus*, o místnostech *spissus, refertus*.

přeploviti, něco *tranare, transnare (flumen)*; ost. v. „přeploviti“.

přepnouti, přepiti, přepinati, něco čím *obtenere alqd alqui rei*; tp. = nadsazovati, v. toto; přepjatý, v. toto.

přepočísti, přepočítati, něco *dinumerare alqd*; p. se *in computando n. in rationibus errare*; *ratio me fallit*.

přepona, *velum*, veliká a drahocenná *aulaeum*.

přepracovati, něco *retractare alqd*.

přeprava, *trajectio, transvectio; vectura*.

přepraviti, koho n. co *trajicere, transvehere, transportare alqm n. alqd*; p. se kam,

v. „přejítí, přijítí, dostati se“; p. se přes něco *superare* (*montes přes hory*), v. „přejítí, překročiti.“

přepřítí, koho *convincere, coarguere alqm.*

přepsati, přepisovati, a) = opsati, v. toto; b) = jinam napsati *transcribere* (*testamentum in alias tabulas*); 2) p. se *errare in scribendo.*

přeptati, přeptávati se, po čem *requirere, percontari alqd*, u koho *quaerere alqd ex alqo.*

přepustiti, přepouštěti, a) p. koho přes co *pati alqm transire*; b) ohněm něco p. *igne solvere*, o kovích *flare alqd*; c) p. něco komu *concedere, permittere alicui alqd.*

přepych, = vysokomyslnost *superbia, insolentia*, = nemírná nádhra *sumptus effusi, luxuria*; p. milující *sumptuosus.*

přeraziti, něco *discutere alqd.*

přerozkosný, *mira pulchritudine; pulcherri-mus, amoenissimus*; aj totě p., aby . . *hoc vero optimum est, ut etc.*; adv. *pulcherrime; mire.*

přerýti, přerývati, *fodere (terram).*

přerušení, *intermissio (epistolarum dopisová ní); interpellatio*; bez p., v. „neustále.“

přerušiti, -ovati, a) = přestoupiti, v. toto; b) = přetrhnouti *interrumpere (orationem, somnum, ordinem); intermittere (proelium, iter); incidere (sermonem, ludum), dirimere (sermonem, proelium); rumpere (silentium)*; spojení nepřátel p. *distendere copias hostium*; most p., v. „strhnouti“; stavba byla přerušena *opus turbatum est*; cesta bařinami přerušena *iter aestuariis concisum.*

přervati, v. „přetrhnouti.“

přeřiznouti, přeřezati, něco *ferro dividere alqd; secare, scindere, discindere alqd.*

přeřeknouti, přeřici, komu *aures alcs offendere*; p. se *errare n. labi in loquendo.*

přes, praep. I) o prostoru 1) u sloves klidu a pohybování *trans, super, per* s akk.; most p. řeku vystavěti *pontem in flumine facere*; kůže přetáhnou se p. tyče *coria super lateres inducuntur*; jest p. hory a dolů, v. „hora“; slzy tekou p. líce *lacrimae per genas manant*; u sloves pohybování dostačí často buď předslowce *per* (na př. přeplaviti se p. řeku *flumen trajicere, transire*) n. se dodá předložka *trans, per* (přepraviti vojsko p. řeku *trajicere copias trans fluxium*), někdy stává i jednoduché sloveso: p. vrch přejíti *montem superare*; 2) = okolo, na (u sloves: vzítí, hoditi, pověsiti přes sebe) obyč. dat.; na př. šat, plášť přes se vzíti *vestem n. pallium sibi injicere, circumdare*; II) tp. 1) = dále než třeba, za meze věci *ultra, supra, praeter*; přes míru *ultra, supra, praeter modum*; p. potřebu *praeter rem n. necessitatem; sine causa*; p. příliš *prae-*

ter n. supra modum; p. síly *supra vires* a p.; avšak smyslem připouštění kladou se buď předložky *adversus n. in* (toto s abl.) n. věta připouštěcí: p. všechny překážky *licet tot difficultates obstant, quamvis difficilis sit res*; p. rozkaz *contempto imperio*; p. mnohá napomenutí *quamquam saepius monitus est*, v. též „proti“ c) a „při“ 1) b) γ); zvl. přes to = nad to, k tomu *praeterea, ad hoc; accedit quod* s ind.; p. to všechno (přece), p. to přese všechno, = nicméně *nilominus, attamen, tamen*; 2) = nad, v. „nad“; 3) k označení převyšování počtem a množstvím: *supra; plus n. amplius (quam)*; padlo p. 6000 nepřátel *supra sex millia hostium occisa sunt*; *plus (amplius quam) sex millia hostium occisa sunt*; mnohdy i abl. stává po *plus, amplius*; neměl p. 2000 mužů *non amplius duobus millibus militum habuit*; 4) o čase a) v kterém děj před se jde *per, inter* s akk. neb pouhý akk.; p. (celou) noc, léto, zimu *per noctem, aestatem, hiemem*; p. některý č. *aliquod tempus; aliquamdiu*; p. chvíli *nullo temporis puncto intermisso; usque*; před den, a) = přes celý den, ve dne *interdiu, die*; β) = ob den *tertio quoque die*; přes rok a) = přes celý rok, v roce *anno vertente; hoc (illo) anno*; β) = po roce *anno post*; b) k označení převyšování časem, zvl. při naznačení stáří *major (quam)*; jest p. 20 let stár *major est viginti annis*; *major quam viginti annos natus*, také *major viginti annos natus est*; podobně: přes rok = více než rok *plus annum* (na př. žíti s kým *vivere cum alqo*); též *annum et eo diutius*; jest tomu již p. rok *annus est diutius.*

přesaditi, *aliter disponere, jinam alio transferre alqd* (na př. *arborem*).

přesáhnouti, přesáhati, přesahovati, tp. meze, cíle p. *egredi n. excedere modum, fines transire*; = převyšovati *praestare, antecellere alicui.*

přesednouti, *sedem mutare.*

přesechnouti, *ferro dividere alqd.*

přeschnouti, *exarescere.*

přesídlení, opiš slovesem.

přesídliti, koho *alqm in aliam sedem n. alio transferre*; p. se *mutare locum n. solum, sedem et locum*; *sedem ac domicilium alio transferre; transmigrare*, k někomu *migrare in domum alcs.*

přesila, *numerus n. multitudo major.*

přeska, v. „přezka.“

přeskočiti, *transsilire alqd*; tp. p. co (při čtení a p.) *praeterire, transire alqd.*

přesladký, *nimis dulcis.*

přeslavný, *gloriosus; praeclarus.*

přeslechnouti, něco *non audire* n. *attendere*, schválně *negligere alqd*; = tajně naslechnouti *subauscultando voces alcs excipere*; p. koho, v. „vyslechnouti“; p. se *non recte audire*.

přeslice, *colus*; příbuzenství po p. *propinquitias materna* n. *per maternam originem*.

přesmyk, *angustiae (locorum)*; *fauces*.

přesnost, *integritas*; = čistota *castitas*; p. jazyka *integri atque incorrupti sermonis proprietates*.

přesný, a) = nekvašený, p. chleba *panis sine fermento*; † *panis azymus*; b) = nezkažený *purus*; *integer*; p. sloh *sermo purus* n. *rectus* n. *bonus*; adv. *pure, integre*.

přesoliti, * *nimio sale conspergere*.

přesouditi, přesuzovati, něco po svém *ad iudicium suum revocare alqd*.

přespati, *noctem totam noctem dormire*.

přespočetni, *justum numerum excedens*.

přespolni, *peregrinus*; *exter (us)*, *externus*; člověk p. *peregrinus*.

přestání, *intermissio*; bez p. *continenter, perpetuo*; *usque*; *assidue*; často rčením: *non desistere, non intermittere* n. adj. *continuus*.

přestářlý, *senectute confectus*; *vetulus*.

přestati, přestávati, a) = konec vzíti *finem habere* n. *capere*; *desinere*; *quiescere, conquiescere*; válka přestane *bellum conquiescet*; nemoc přestává *morbus abit*; p. na čas *intermittere*; b) = konec učiniti *finem facere rei alcs* n. *alci*; zvl. s i. f. *desinere, desistere (alqd facere)*; *omittere (facere alqd)*; p. mluvíti *loquendi finem facere*, hráti *ludendi finem facere*, *ludum absolvere*; p. běžeti *cursum reprimere*; p. stavěti *desinere aedificare alqd*; (v pass. *urbs aedificari desita est*); p. zabývati se uměním *artem desinere*; přestaň! *omitte me!* mnohdy postačí jednoduché sloveso s předlovcem *de* — složené: p. válčiti *debellare*; p. bojovati *decertare*; c) p. od čeho, v. „ustáti“; d) p. na čem *satis habere*; *satis est*, s akk. a i. f. n. s inf. *contentum esse* n. *acquiescere re alqā*; p. na svém *re sua contentum esse*; na mále p. *parvo* n. *paucis contentum esse*; přestal na odpovědi *satis habuit respondere*; p. na rozhodnutí *decreto stare*; ost. v. „spokojiti se“; jindy: p. na čem = konec vzíti *finem habere*; e) p. (od) čeho, v. „ustáti“, „upustiti“.

přestati, něco *perpeti alqd*; *perfungi, defungi alqā re*; *perferre, tolerare alqd*; nebezpečí p. *periculo perfungi*, = podniknouti nebezpečí *periculum subire*; nemoc p. *morbo defungi*, trest *poenas persolvere*.

přestaviti, něco někde *transponere alqd in locum alqm*; dům p. *domum mutare, aliter aedificare*.

přestávka, *intermisso*; *intervallum*; *intercapedo*; p. činiti v čem *intermittere alqd*, v psaní *intercapedinem scribendi facere*; nastává p. v čem *intermittitur alqd*.

přestěhovati, v. „přesídliti“.

přestihnouti, v. „předstihnouti“.

přestoupiti, přestupovati, přes něco *transgredi, transire alqd*; tp. p. zákon, rozkaz *legem, praecepta migrare, non servare, negligere, violare*; p. k někomu *transire, deficere ad alqm*.

přestrašiti, koho *perterrere a'qm*; *pavorem (metum) incutere alci*; přestrašen *timefactus*.

přestrojiti, koho *aliā vestem inducere alci*; p. se *vestem mutare*.

přestřeba, *imitator ineptus* n. *ridiculus*.

přestřebovati, komu *inepte* n. *ridicule imitari alqm*.

přestřihnouti, *scindere, discindere alqd*.

přestupek, *peccatum, delictum*.

přestupný, p. rok *annus intercalaris*; p. den *dies intercalaris*.

přestydnouti, *perfrigescere*.

přesuzovati, v. „přesouditi“.

přesvědčiti, koho o čem *persuadere alci de re alqā*, (o tom *hoc, id*; jindy akk. s inf.: o vítězství Římanů *Romanos vicisse*); *probare alci alqd*; *fidem facere alci alcs rei*; přesvědč mne, že . . *fac fidem s ná l.* akk. a inf.; přesvědčuji se *persuadeo mihi*; přesvědčuji mne, jsem přesvědčován *mihi persuadetur*; jsem p. *persuasum mihi est, persuasum habeo, perspectum habeo alqd*, pevně *persuasissimum mihi est*; přesvědčen jsa *ratus*; *quod credebam atd.*; buď p., v. „přesvědčení“; p. koho o čem, z čeho, v čem *convincere alqm alcs rei* n. *de alqā re*; v. „usvědčiti“; p. se o čem = seznati, v. toto.

přesvědčení, *persuasio*; nabývám p. *mihi persuadeo* n. *persuadetur* (ty ale nabývej toho p. *tu velim tibi ita persuadeas; sic volo te tibi persuadere*); mám to p. *persuasum mihi est, persuasum habeo, mihi persuasi*, pevně *persuasissimum mihi est*; mluvíti proti svému p. *aliud dicere aliud sentire*; dle svého p. mluvíti *ex animi sententiā loqui*, jednati *iudicium suum sequi*.

přesycení, -ost, (*nimia*) *satietas*; = ošklivost tím vzešlá *fastidium*.

přesycený, životem a p. *fastidiosus*.

přeskrtnouti, něco *eradere, delere alqd*; p. koho ze seznamu *nomen alcs eximere de tabulis*; v. „vyškrtnouti“.

přeskrtnuti, *litura*.

přešlý, v. „přejíti“.

přestátný, *longe felicissimus; beatissimus*.

přetáhnouti, přetahovati, a) *trans.*, p. něco něčím *inducere alqd alqā re, alqd alci rei* (na př. štít koží *scutum pelle, pellem*);

scuto); b) intr. = přejíti *transire, trans gredi alqd.*
 přetékati, přetéci, *redundare*; břehy přetékati (o řece) *super ripas effundi.*
 přetěžký, *difficillimus*; adv. *difficillime*; v. „těžký.“
 přetiti, *ferro dividere alqd; incidere alqd.*
 přetížiti, *nimis complere, onerare alqd.*
 přetlouci, *discutere alqd.*
 přetnouti, v. „přetiti.“
 přetočiti, *detorquere alqd.*
 přetrhnouti, 1) = roztrhnouti *discindere alqd*; 2) tp. = zrušiti, zastaviti *interrumpere, dirimere*, p. něco zlého (na př. neřád, zlé, rozpustilost a p.) *comprimere (seditionem, motus), cohibere, reprimere alqd*; řeč komu p. *orationem interrumpere*, (sám svoji) *incidere orationem*; spaní p. *somnum interrumpere*, bitvu *proelium dirimere*, mlčení *silentium interrumpere* n. *rumpere*, přátelství *amicitiam dissolvere, dirumpere*, smlouvu *fidem frangere*; 3) p. něco napsaného, v. „přeškrtnouti“
 přetrpěti, v. „přestáti.“
 přetrvati, *permanere*; p. koho (živobytím) *superstitem esse alcuí.*
 přetrženi, bez p., v. „přestání.“
 přetržitý, *intermissus*; plán kopci p. *planities collibus intermissa.*
 přetřes, ve rčení: na p. bráti, v. násl.
 přetřásati, něco tp. v. „rozbíratí, uvažovati“ něco a p.
 přetvárný, o osobách *simulator*, o věcech *simulatus, fictus.*
 přetváření, přetvářka, *simulatio; dissimulatio* (rozdíl v. u „přetvářiti se“); bez p. *aperte, ingenue.*
 přetvářiti, přetvářovati, koho, co *deformare alqm, alqd*; = jinak učiniti *immutare alqd*; p. se a) = tvářnost svoji změnití *deformari, transformari*; zvl. v hlasu *alienum vocis sonum fingere*; b) p. se po kom = jinou osobu napodobiti *imitari alqm re alqā*; zvl. = jiný úmysl předstíratí *simulare*, pravý skrývati *dissimulare, tegere*; p. se jakoby bláznit *dementiam simulare*; jakoby nemocným byl *simulare se aegrum* n. *aegrotare*, také *morbum simulare.*
 přetvářlivost, v. „přetváření“; důr. *simulandi artificium.*
 přetvořiti, v. „přetvářiti.“
 přeutěšený, *suavitatis* n. *venustatis plenus; pulcherrimus, amoenissimus*; adv. *pulcherrime.*
 převaha, *pondus majus*; tp. *major auctoritas, opes majores*; p. míti, (o osobách) *potentiā* n. *opibus* n. *viribus antecedere* n. *antecellere* n. *praepollere*, (o věcech) *praevalere, praeponderare.*
 převázati, * *denuo ligare.*

převážiti, něco *denuo ponderare alqd.*
 převelmi, adv. *vehementer, valde, admodum.*
 převeliký, *ingens, maximus; extremus (fames).*
 převésti, převáděti, a) p. přes něco *traducere, transportare, (exercitum Rhenum)*; b) p. něco jinam *avertere, deducere, flectere, deflectere, derivare alqd*, řeku *omnem avertere*, vodu z řeky *aquam ex flumine*; c) = přeložiti (spis na jinou řeč) v. „přeložiti“; d) = přemluviti, v. toto; e) p. koho v čem *convincere, coarguere alqm (sceleris)*; f) p. něco na sebe *acquirere, suum facere alqd*, na někoho *deferre alqd ad alqm.*
 převéztí, převážeti, *trajicere, transportare, transvehere, transmittere* (na př. vojsko do Sicilie *militēs in Siciliam*); p. zboží (někam od někud) *merces exportare (ex loco alqo in locum alqm)*; p. se (nave n. curru) *transire, transvehē.*
 převládá, v. „nadvláda.“
 převládati, *praevalere, valere*, = panovati *dominari*; = vítěziti *superiorem esse*; dáti se p. *ab alqo regi*; náruživost převládá *cupiditas plus (n. plurimum) potest.*
 převléci, koho, v. „přestrojiti.“
 převod, *traductio*, = překlad, v. toto.
 převoz, *trajectio, trajectus; transmissio, transmissus*; p. přes řeku *trajectus* n. *transvectio fluminis*; za p. platiti *pro vecturā solvere.*
 převrácenost, *perversitas; pravitus.*
 převrácený, v. „převrátiti.“
 převrat, *eversio*; tp. *perturbatio; interitus, ruina*; nastal veliký p. *magna rerum commutatio facta est*; převraty v ohledu politickém *res novae*
 převrátiti, převracovati, něco a) = obrátiti, *convertere, invertere alqd*; tp. = změnití *commutare, pervertere alqd*; převrácený *perversus, pravus, depravatus, praeposterus*; adv. *perversē, praepostere*; b) = převrhnouti *evertere, subvertere alqd*; (tp. říši p. *republicam evertere*); p. se *curru effundi.*
 převrhnouti, v. „převrátiti“; p. se, tp. *corrumpi; degenerare.*
 převýborný, *divinus*; ost. v. „výborný.“
 převysoký, *praealtus, praecelsus.*
 převyšiti, převyšovati, *eminere, prominere, exstare ex alqā re*; *altiorē, excelsiorem esse quam . . .*; tp. převyšovati koho *superare, vincere alqm alqā re*; *praestare, antecellere, antecedere, antecire alcuí*; počet p. *numerum excedere*; to p. rozum *hoc majus est quam quod quis cogitare possit*; to p. síly lidské *hoc est supra vires humanas.*
 převzděti, přezděti, přezdivati, komu nějak *aliud nomen dare alcuí*, (směšně) *nomen*

jocularē alicui dare; cognomine joculari appellare alqm, (nářlivě) *contumeliae causa alicui cognomen dare*; ost. v. „spilati.“

převzít, něco *suscipere, recipere alqd*, (něco nemilého) *subire alqd*; řeč p. *dicere, incipere, exordiri; respondere*.

přezdívat, v. „převzděti.“

přezdívká, *nomen n. cognomen jocularē*; (u nářlivá) *cognomen ignominiosum*.

přezimování, vojska *hiematio; hiberna* (= zimní tábor).

přezimovati, *hiemare, hibernare; hiberna agere*; p. něco (ovoce a p.) *per hiemem servare alqd*.

přezka, *fibula*.

přezouti, boty, p. *se calceos mutare*.

přezralý, *nimis maturus*.

přezvíděti, něco *explorare alqd; per exploratores cognoscere alqd*.

přezádouci, **desideratissimus*.

přezít, koho *superstitem esse alcs*; p. sám sebe *vivere tanquam superstitem sibi*; rok p., život p. *agere, degere annum, vitam*.

přezívat, přezvíkat, *ruminare*.

při, praep. 1) o prostoru a) pův. *juxta, ad, apud, prope* (ad n. ab); při ruce býti *ad manus esse*; býti p. čem *adesse alicui*, co divák *spectare alqd*; b) dílem tp. α) ve řečích: při dvoře vychován býti *in aula (regiā) educari*; mám jej p. sobě *apud me n. domi meae est*; β) k naznačení pomoci blízkostí osoby n. věci získané: býti, státi p. kom *stare ab n. cum alqo; cum alqo facere*; b. při něčem *afinē esse rei alicui; adesse, interesse*; p. světle *ad lucernam, ad lumina*; při tobě (= v tvé moci) to jest *penes te est*; γ) spolubytí in n. jiné obraty: při tvé učnosti in n. *pro magnā tuā doctrinā*; p. tvé opatrnosti *quā es prudentiā; quae est tua prudentia*; při tom = mimo to *praeterea; ad hoc*, = zároveň *simul*; když k těmž podmětu nová vlastnost přistupuje *idem*: muž spravedlivý a p. tom velmi mocný *homo justus idemque potentissimus*; a p. tom byl bohat *accedit quod dives erat*; při nejmenším *minimum*; avšak ve smyslu připouštěcí = ač, ačkoliv, klade se in s abl. n. *adversus* s akk. n. věta připouštěcí: p. svém stáří jest nemoudrý *stultus est adversus aetatem*; při vši chytrosti své byl přece oklamán *quamvis esset prudens, tamen deceptus est; licet prudentissimus esset, tamen . . .*; ost. však v. „čas“; při tom (při) všem *nilominus; quae quum ita sint n. quae quum omnia facta sint, tamen . . .*; δ) při přísahání a zaklínání: *per*; přísahati p. živém bohu *jurare per deum immortalem*, též *sancte adjurare*; při sám bůh *ita me deus juvet*;

medius fidius! p. sám Herkules *mehercules, mehercle; hercule*; e) k označení majetnosti, rozličnými obraty: býti p. penězích *numatum esse*, při síle *viribus valere*, při zdraví *bona valetudine uti*, při rozumu *sanā mente esse*, při chvíli *otium habere*; zachovati koho p. životě, p. hrdle in *vitā conservare alqm; vitam alicui condonare*; podobně: p. tom to zůstane *manet, stat (certum est) mihi*; zanechatí něco tak při tom in *medio relinquere alqd; zůstává p. svém perseverat in sententia suā*; ζ) když osoba sama jest sídlem přísudku: jest při sobě *mentis suae compos est; apud se est*; p. sobě něco rozvážiti *secum n. cum animo cogitare alqd*; p. něm není vřidnosti *comitas in eo non est*; to se p. něm chválí *hoc in eo laudatur n. laudabile est*; znamenati něco při kom *notare alqd in alqo*; 2) ohledem času *sub n. p. ubi abl. též ad*; = mezi *inter*; p. příchodu vojska *adventu militum*; p. samém odchodu *sub ipsa profectio*; p. příležitosti *datā occasione, per occasionem*; p. západu slunce *occasu solis, sole occidente*; p. prvé zprávy *ad primum nuntium*; p. blesku a hromu *inter fulmina et tonitrua*; p. pádu vůdce *ad casum ducis*; p. tak obtížných časech in *tempore tam difficili*; p. nynějších poměrech in *praesenti, in praesentia*; p. víně in *vino*; *inter pocula*; p. jídle, p. stole *inter n. super coenam*; často part.: p. čtení napadlo mi *legenti mihi in mentem venit*; potkal jsem jej p. svém návratu *mihi redeunti occurrit*; často též abl. abs. n. věta časová, v. Gramm.

přibájeti, *affigere alqd*.

přiběh, *eventum, casus, res*; *res gesta*; celý p. vypravovati *rem ordine narrare; exponere quomodo res gesta sit*; neslýchaný p. *res inaudita; miraculum*; jindy netřeba zvláště vytknouti: onen p. stal se roku . . . *illud accidit in annum . . .* příběhy něčí *quae alicui acciderunt*; ost. v. též „případ.“

přiběhnouti, přibíhati, (někam, k někomu) *accurrere, advolare*.

přibíti, přibíjeti, *affigere*, (koho na kříž *alqm cruci*); na zeď něco p. *figere alqd in pariete*; hřeby p. něco *clavis affigere alqd (alicui rei)*.

přiblížení se, -ování se, *appropinquatio, adventus*; o vojsku *accessus, successus*.

přiblížiti se, přibížovati se, a) o osobě k čemu *appropinquare ad alqd*, (k onomu místu též *illi loco*); *prope accedere ad alqd*; ke kopci *propius tumulum accedere*; s vojskem se p. *exercitum admovere*; b) o čase *appropinquare, appetere*.

přibíci se, k někomu, k nepříteli *hostem a latere invadere*.

příboj, *aestus*; (*maris* n. *maritimus* mořský p.).

přibratí, přibíratí, koho n. co *assumere*, *adhibere* alqm, alqd; p. se *accedere*, (podtají *arrepere*, *obrepere*; (opět) p. se kam (*iterum*) se *referre* na př. *Romam*; p. se k čemu, tp. = ruky přiložit *aggredi* alqd, opět *referre* se *ad* alqd.

přibuzenský, *propinquus*, *cognatus*.

přibuzenství, *propinquitas*, *cognatio*, = švákrovství *affinitas*; pokrevně p. *consanguinitas*; v p. vejíti s kým *affinitatem cum alqo jungere*.

přibuzenstvo, *cognatio*; = přibuzní *propinqui*, (*genere*) *proximi*, *necessarii*; celé p. *cognati et affines*.

přibuznost, = spojenost podobná přibuzenství *cognatio*, *conjunctio*; ani té nejmenší p. nemíti s čím *remotissimum esse a re alqā*; duše má p. s bohem *animus tenetur cognitione deorum*.

přibuzný, a) vůbec = jakkoli spojený n. podobný *finitimus*, *propinquus rei alcu*; p. býti čemu *cognitionem habere cum alqo*; všechna umění jsou si p. *omnes artes quasi cognitione quadam inter se continentur*; b) zvl. = spřízněný, krevně *consanguineus*, švákrovstvím *affinis* n. *affinitate conjunctus alcu*; obecněji *propinquus*, *necessarius*; nejbližší p. *proximi*; býti komu p. *cognitione attingere alqm*.

příbytek, = co přibýlo *incrementum*, *accessio*; míti p. *crescere*, *augeri*.

příbytek, = obydlí *domicilium*; *domus*; *sedes ac domicilium*.

příbyti, přibývati, 1) = býti nad počet, nad zřůst *augeri* (o osobách a věcech); *crescere* (o věcech); a) neosobně: přibýlo jich *plures* n. *aucti sunt*; přibývá vody *flumen crescit*, dne *dies longius extenditur*, měsíce *luna crescit*, bolestí denně p. *dolores in dies accrescunt*; přibývá nepřátel *numerus hostium crescit*; přibývá tíže komu *alqs fit gravior*; b) osobně: já jsem přibyl *accessi*, *numerus eorum auxi*; přibyli dva *numerus eorum duobus auctus est*; 2) = přijíjí *venire*, *adesse*; na pomoc p. komu *auxilio venire alcu*.

příbyti, přibývání, opiš slov.; též *incrementum*; p. a ubývání dnův *incrementa et decessiones dierum*.

přieválati, *equo citato* (n. *equis citatis*) *advehi*, *venire*, *advolare*.

příč, ve rčení: na p. *in transversum*; *ex* n. *de transverso*.

příčernalý, *fuscus*, *subniger*.

příčervený, *subruber*, *utilus*; *rubicundus*.

příčina, a) pův. *causa*, *ratio*, = zřídlo *fons*; *origo*; o osobě: *auctor*; zevní p. *causa*, první p. *causa prima*; *principium*; hlavní p. *causa gravissima*; bez p. *sine causa*,

temere, *ultro*; za příčinou čeho *causā a gen.* (*timoris causā* za p. bázně), *ex* (k vytknutí důvodu) n. opiš se větou příčinou; za tou p., z té p. ob *eam rem* n. *causam*; *itaque*; *quare*; (na počátku věty = za kteroužto p.) *quam ob rem* n. *causam*; *quā de causa*, *quare*; za tou p. že *ideo* n. *propterea quod*; on jest toho příčinou *hoc ab illo ortum* n. *profectum est*, *is hujus rei auctor est*; *is effecit*, *ut* . . .; on jest p. že město padlo *ejus culpā factum est* (n. *is commisit*), *ut oppidum expugnaretur*; já nejsem p. *non meā operā factum est*; *culpa non mea est*; to bude p., že . . . *id erit causae, quod* etc.; za jeho příčinou *suā causa*, *suo nomine*; eo *auctore*, *ejus nomine*; p. jakoukoli vzíti *causam rei alcs inferre*; vzav za p. *simulans* n. *causatus* (s násl. akk. a inf.), *causā interpositā quod* n. akk. s inf.; máš p. se radovati *est quod gaudeas*; nemám n. není příčiny *non est, nihil est, non habeo, nihil habeo, quod* . . ., *nihil est causae, cur* . . .; ptáti se na p. toho *quaerere quid hoc rei sit*; jaká jest p., že . . . *quid est causae, cur* . . . (s konj.), *quid in causa putas esse*; buď p. jakákoliv *quidquid in causa est*; býti p., zavdati, dáti, podati p. k čemu a) *causam dare* n. *praebere alcs rei*; *causam rei alcs afferre*; *auctorem esse rei alcs*, k válce *bellum conflare*; toto zavdalo p. k pověsti *inde fabula nata est*, k válce *inde bellum ortum est*; β) = býti předmětem čeho, v. „předmět“; válka měla vnější p. *belli causa extrinsecus venit*; první p. zavdati k čemu *principem esse rei ordiendae*; b) = příležitost *occasio, causa*; v. „příležitost“; c) = případnost, věc, okolnost *res*; *casus*; v té p., v této p. *si res ita se habet*; *hac in re*; v p. čeho = vzhledem k čemu, ohledem nač, v. tato; též *alcs causa*; v p. přítel *amicorum causa*; v p. obecného blaha *rei publicae causa*.

příčinění, = p. se *studium*, *labor*, *contentio*; = spolupůsobení *opera*; jeho příčiněním *ejus operā* (též *per eum*); bez mého p. *sine meā operā, non me auctore*; vlastním p. *meā* etc. *operā*, = dobrovolně *meā, tuā, suā sponte*.

příčiniti, příčiňovati, něco n. čeho k čemu *addere*, *adjicere*, *apponere alqd alcu rei*; pínost p. k čemu *diligentiam adhibere*, *studium collocare in re alqā*; *operam ad* n. *in alqd impendere*; podobně: náhoda mnoho příčinila *fortuna multum potuit (in repentino adventu)*; ruky k čemu p., tp. *aggredi*, *suscipere alqd*; p. se *operam dare* n. *navare rei alcu*; *operam* n. *studium ponere, collocare in re alqā*; *niti, elaborare pro re alqā*; velmi se p. *omnibus*

nervis contendere pro re alqā n. ut alqd fiat; p. se o to, aby . . id contendere n. agere, in eo laborare, eo tendere, ut . . . ; ty přičiniž se ať jsi myslí udatné a veliké tu fac animo forti magnoque sis.

příčinnost, *navitas, industria; assiduitas.*

příčinnivý, *navus, industrius, assiduus.*

příčísti, přičítati, a) = připočítati *adnumere rare alcuī alqd n. alqm; p. koho k přátelům, k svým alqm in amicis n. inter amicos n. inter suos numerare; b) p. komu něco ascribere, tribuere, attribuere, assignare alcuī alqd; ad alqm auctorem referre alqd; conferre alqd in alqm; vinu komu p. culpam (rei alcs) in alqm conferre, (s sebe na koho) transferre; za počtu sobě co p. alqd sibi laudi dare, vertěre, ducere.*

přičítati se, něčemu *adversari, repugnare alcuī; přičí se mi to id fastidium mihi creat; taedet me hujus rei; přičí se mi někdo alqs mihi invisus est.*

příčka, přičnice, *transtrum; lignum transversarium.*

příční, -ný, *transversus, transversarius; adv. e transverso.*

příčník, (příčná hlava) *homo praeposterus.*

přídavek, v. „přídavek“; něco přídátku přibírá *accedit alqd n. nonnihil ad alqd.*

přidati, přidávati, a) p. něco k čemu *addere, adjicere alqd alcuī rei n. ad rem alqm; = dāti mezi něco interponere n. interjicere alqd alcuī rei; p. koho komu za rádze alqm alcuī in consilium dare; b) p. komu slávy alcs gloriam amplificare (et) augere; p. komu srdce, myslí animum addere alcuī, animum alcs confirmare; 2) p. se a) o osobě: p. se k něčí straně *applicare se ad alqm, ad partes alcs transire, k mínění něčímu in sententiam alcs discedere n. ire, sequi sententiam alcs; b) o věcech accedere ad alqd.**

přídavek, *additamentum, accessio; quod adjicitur; zvl. p. k ročnímu platu: obdržel p. merces ejus annua aucta est.*

přídavný, *appositus, p. jméno † appositum.*

přidělati, něco k čemu *adjungere alqd alcuī rei.*

přiděliti, něco komu *tribuere, attribuere, dare alcuī alqd; p. koho jízdectvu ad equum rescribere alqm.*

přidružiti, komu koho *alqm adjungere n. addere n. aggregare alcuī, sobě asserere sibi alqm (na př. co spojence socium); p. se k někomu adjungere se comitem alcuī, k čemu accedere ad alqd n. rei alcuī.*

přidržeti, přidržovati, koho k čemu, tp. *hortari, adhortari, incitare, impellere, compellere alqm ad alqd (faciendum); p. se někoho, a) v ohledu politickém alcuī deditum, addictum esse, favere alcuī, stare*

ab alqo n. a partibus alcs, studiosum esse alcs, sequi alqm; b) co učitele a p. sequi n. sectari alqm, sectatorem esse alcs; p. se čeho adhaerere, adhaerescere rei alcuī n. ad alqd; obecněji sequi alqd, stare ab alqa re; nevědi čeho se p. nihil habent, quod sequantur; p. se náhledu něčího sententiam alcs sequi; ad voluntatem alcs accedere; v. též „přilnouti.“

přihazeti, v. „přihoditi.“

přihlásiti se, *nomen dare, edere, profiteri, k čemu rem ad se n. sibi vindicare; ost. v. „přiznávati“ a „hlásiti.“*

přihlednouti, přihlédati, přihlížeti, k čemu, k komu *spectare, sequi alqd, (s významem péče, ochrany) videre, curare, alqd n. ut ne . . , providere, consulere alcuī rei; cavere (ne quid fiat); (= dozor míti) curare, regere alqd, custodire alqm; ve všem k praktickému prospěchu p. ad vitae usum referre omnia.*

přihluchlý, *surdaster.*

přihnati, *adigere alqm, alqd; p. se accurrere, advolare.*

přihoda, *casus, fortuna, fors; = udalost eventum, res, res gesta; zvl. pl. přihody casus, eventa (orum); přihodou forte, fortuito.*

přihodilý, *fortuitus, in casu positus.*

přihoditi, přihazeti, přihazovati, a) p. něco k čemu *adjicere, jacere alqd; b) p. koho n. něco čím injicere alcuī (vestem); 2) p. se a) p. se k čemu = náhodou přijíti forte adesse; b) = státi se, a sice: z přirozené jakési nutnosti evenire, pouhou náhodou accidere, o událostech šťastných contingere, nenadále a neočekávaně incidere (incidit bellum, talis casus), vůbec fieri, usu venire; přihází se, že . . fit, accidit, evenit, contingit, usu venit ut . . . veliké věci se zatím přihodily magni casus intercesserunt.*

přihodnost, *opportunitas; occasio; utilitas; v. násl.*

přihotný, *aptus, idoneus (ad alqd); utilis (rei alcuī, ad alqd); commodus, opportunus; p. vítr ventus secundus; p. čas tempus opportunum, occasio, v p. čase in tempore; p. okamžik opportunitas; p. poloha opportunitas loci; locus opportunus; v p. místě bitvu svésti suo loco pugnare; přilákati nepříteli na místo sobě p. hostes in suum locum elicere; adv. apte, accomodate; zvl. příhodně = příležitostně per occasionem, data occasione.*

přihotklý, *subamarus.*

přihotoviti, něco *parare, apparare, instruere alqd; mám něco přihотовeno paratum mihi est alqd; p. si zbraň (k boji) arma expedire; přihotovený instructus, expeditus (exercitus); p. se k čemu parare, com-*

parare se ad alqd; na cestu se p. *iter comparare*, k válce *bellum parare*, *apparare*, *comparare*.

přihrnouti, *adjicere*, p. se *confluere*, *concurrere*.

přicházeti, v. „přijíti.“

příchod, a) = přijítí *adventus*, o lodích také = přistání *appulsus*; častěji však part. slovesa *venire*, *advenire* n. větou časovou: čtvrtý den po p. *post diem quartum quam est ventum*; *quatruiduo postquam venit*; *post quatuor dies quam venit*; s p. pospíšiti *maturare venire*; p. jeho byl. všem milý *omnibus optatus advenit*; potkal jej při jeho p. *ei advenienti obvius factus est*; b) p. k domu (kde se vchází) *aditus*.

přichovati, něco = přispořiti *parsimoniā colligere alqd*.

přichovek, *quod quis parsimoniā collegit*; *peculium*.

přichozi, *advena*, *peregrinus*.

přichuf, * *sapor alienus*; *sapor in ore relictus*; p. mítí po čem *resipere alqd*; voda, která má p. *aqua quidquam resipiens*.

přichylnost, atd. v. „náchylnost“ atd.

přichystati, v. „přihotoviti.“

přijati, v. „přijmouti.“

příjem, *acceptio*, = důchod *reditus*; *quaestus* (výdělek); *fructus* (výnos); obyč. pl. příjmy: má hojně p. *victus ei abunde suppetit*, *abunde habet unde vivat*; státní p. *vectigal*, z dolů *pecunia publica quae ex metallis redit*; veliké p. z čeho mítí *magnas pecunias facere ex alqo* (na př. z dolů *ex metallis*).

příjemce, *qui accipit n. accepit (alqd)*.

příjemný, *acceptus*; *gratus*; *gratus acceptusque*; = libý *jucundus*, *suavis*, = oblíbený *carus*, *gratiosus*, o místnostech *amoenus*; o spůsobech, řeči a p. *urbanus*, *facetus*, *lepidus*; *comis*; velmi p. býti (o osobě) *habere multum suavitatis, leporis*, (o věci) *perjucundum a p. esse*; p. mravy *commodi mores*; p. počasí *tempestas laeta*; p. život *vita jucunda, suavis, dulcis*; adv. *jucunde*, *suaviter*; *urbane*, *lepide*.

příjemnost, *jucunditas*, *suavitas* (na př. *vitae*); *amoenitas* (o místnostech).

příjeti, přijížděti, *curru*, *navi*, *equo advehi*, též vůbec *pervenire*; p. rychle *equo citato advehi*; k branám p. *obequitare portis*; přijel (na koni) *equo vectus venit*; p. s vozy *vehicula perducere (ad locum alqm)*.

příjeti, *acceptio*; p. do domu *hospitium*, p. do rodiny *adoptio*, do sboru *cooptatib*.

příjezd, *adventus ad n. in locum alqm*, n. opíše se slovesem; (= přístup s koněm n. vozem) *aditus*.

příjimač, *qui accipit n. accepit*.

přijiti, přijmouti, v. toto.

přijiti, přicházeti, A) o živých bytostech, 1)

pův. *venire*, *advenire*, *pervenire (in locum; ad alqm; Romam)*, nenadále p. *supervenire*, šťastně p. *bene advenire*, zpět p. *redire*, *reverti*, blíže p. *appropinquare*, *adventure*; p. ke komu = navštívití, v. toto; zvl. přicházeti kam *ventitare (Romam)*; *frequens venio*; 2) tp. a) ve rčeních: na svět p. *in lucem edi n. suscipi*, na oči komu p. *in conspectum alcs venire*, mezi lidi p. *in publicum prodire*; p. k čemu = obdržeti něco *consequi adipisci alqd*; ku koncei p. s čím *finem facere alcu rei*; k sobě p. *ad se redire*, *animum recipere*; na myšlenku p. *incidere in cogitationem*; na něco p. *venit mihi in mentem alqd*, (v řeči, mezi řeči) *mentionem facere de re alqa*, = vynajíti co *invenire alqd*, = odkryti, na stopu p. *deprehendere alqd*; nemohu na to p. *eius rei reminisci non possum*; k štěstí p. *rebus suis consulere*; ke škodě p. *damno affici*, *detrimentum accipere*; do vězení, do okovů p. *in custodiam n. in vincula mitti*, *tradi*, *conjici*; p. k statku *facultates acquirere*, *bona sibi colligere*; k silám p. *vires colligere*; k hodností, ke cti p. *honoribus augeri*; *ad honores pervenire*; p. na koho *incidere in alqm, alqd*; nepřijíti daleko s čím *parum proficere re alqa*, v čem *in re alqa*; p. o něco *amittere alqd*, *jacturam facere alcs rei*, *spoliari re alqā* o život *necari*, *morte multari*; *perire*, o zrak *oculos amittere*, o oko *oculo capi*, o rozum *mente capi*; na mizinu p. *ad inopiam redigi*; na zmar p. *perire*, *interire*; b) = upadnouti *incidere incurrere*; do špatné společnosti p. *impli-cari consuetudini malorum hominum*; do rakou nepřátel, do nebezpečnosti *in hostium manus*, *in periculum incidere*, *incurrere*; v zapomenutí p. *in oblivionem venire*, v opovržení, do potupy *in contemptum n. in contemtionem venire*; často: „přijíti“ se subst. zvl. abstr. zastupuje lat. pass. na př. k utracení p. *necari*, k zrušení *tolli* (o úřadu, zákonu, rozsudku a p.) *solvi*; *rescindi*, na n. k zpuštění, k zkažení *collabi*, k rozdělení *dividi*, k úrazu *laedi*, *vulnerari*, k zatemnění p. *obscurari*, k obnovení *refici*, k zahanbení *pudore affici (alqa re)*, k potrestání *puniri*, v nepamět n. v zapomenutí *in oblivionem adduci*, *oblivione obrui* (avšak též *in o. venire*), k oblomení p. *infringi*, k povýšení *promoveri (ad altiorum gradum)*, na zkázu *perire*, *interire*, k zahanbení *pudore suffici*, v nenávist p. *invidia onerari* atd.; c) = zdáti se *videri*, *apparere*; přicházíš mi jako vypovězenec *plane relegatus mihi videris*; přicházím si (mihi) *videor*; B) o bytostech neživých *deferri*, *perferri*; psaní přišlo *litterae allatae sunt*;

přijď co přijď *ut cunq̃ue ceciderit; utiq̃ue*; zvl. a) = přítomným se státi, (o čase) *venire, pervenire*; = nastávati, v. toto; zimy záhy přicházejí *hiemes sunt maturae*; noc přichází *nox imminet*; *advesperascit*; přijde čas *tempus veniet*; přichází něco (na př. království) na něho *redit alqd (regnum) ad eum*, dědictví *hereditas ei venit, obvenit*; b) = napadnouti *incidere*; na mysl p. *in mentem venire*; přichází mi něco na mysl *in mentem mihi venit alqd, subit animum cogitatio, succurrit mihi alqd; incidere in consilium n. cogitationem*; mdloby na mne přicházejí *animus me deficit; animo linquor*; přišel naň strach *timor eum incessit*; c) = přijíti, pocházeti, v. toto; d) = zdáti se *videri*; za těžko mi něco přichází *alqd mihi difficile est; aegre fero alqd*; nic mi nepřichází obtížněji *nilhil difficilius facio*; přece mi to nepřicházelo tak trpce *non tamen tam acerba mihi haec accidebant*; přichází mu za těžko psáti *grave est illi scribere*; e) = cenu míti *stare, constare*; p. draze, lacino *stare magno, parvo*, za sto talentů *centum talentis*; f) neosobně: přichází, přijde, přišlo k čemu, nač = dochází atd. do čeho, nač, vytkne se buď úslovím *res venit ad alqd* (na př. k bitvě *ad arma atque pugnam*) n. *venitur ad alqd* (na př. k právu *ad causam dicendam*, k násilí přišlo *ad vim et manus ventum est*), n. jinými obraty zvl. v pass.: přišlo k narovnání *transactum n. compositum est*; nepřišlo k bitvě *non acie certatum est*; přišlo již na to, k tomu, tak daleko, že . . . *res eo deducta est n. in eum locum ventum est n. rem eo adduximus, ut etc.*; i Mithridatovi na to přišlo, že . . . *Mithridati quoque accidit, ut etc.*; když na nejtěžší přijde *si res ad extremum casum perducta est (erit)*; n. myslel jsem, že to tak přijde *haec fore non putaram*; přišlo na mé *facta sunt omnia quae praedixeram*; přijde na jedno *idem est, nihil interest*; jak to přišlo, že . . . *quā factum est, ut etc.*; zvl. úsloví: p. s následným inf. = jest mi něco činiti, přelož gerund. n. podobnými obraty: přijde vám utíkat *fugendum vobis erit n. fugere debetis*; kudy nám přišlo jíti *ubi (quā) nobis erat eundum*; v. též „museti“ a býti“ 3) b).

přijížděti, v. „přijeti.“

přijměni, přijmi, *cognomen*; měl p. Kapito *ei cognomen Capito n. Capitoni fuit*; f. spravedlivý dostal *cognomine justus appellatus est*, měl *cognomen justī habuit*.

přijmouti, přijimati, něco a) = vzíti vůbec *accipere alqd (ab alqo)*; pokrm p. v. „jísti“; b) = na se vzíti *suscipere, (in se)*

recipere alqd, (na př. rozkaz *mandatum*, poselství *legationem*); nepřijmouti úřadu *deprecari munus*; tp. podobu nějakou p. *formam et speciem assumere, assciscere*; na milost n. k milosti p. koho opět *alqm in gratiam recipere*; c) = k sobě vzíti *excipere, recipere*; laskavě koho p. *bene accipere alqm*, pohostinu *hospitio excipere alqm*, u sebe *ad se*; v ochranu p. koho *alqm in fidem recipere, tueri*; vděčně přijat býti (o věci) *grate pieque accipi*; *gratum acceptumque esse*; tudíž d) p. koho ve spojení, do spolku *assumere, recipere, assciscere alqm*, v počet svých přátel *in amicitiam suam recipere alqm*; za syna p. *adoptare alqm*, do spolku *in societatem assumere alqm*; do města *alqm urbe n. in urbem recipere*, do domu *in domum n. domum, tecto recipere*, do měšťanství n. za měšťánina *in civitatem recipere, civitati n. in civitatem asscribere alqm*; e) p. něco = za pravé uznati, schváliti *probare, accipere alqd*, nepřijmouti *improbare; rejicere, repudiare, respuere alqd*, v. „zavrhnouti“; p. domnění n. náhled *sententiam probare*, omluvu *excusationem accipere*; p. podmínku, návrh *conditionem accipere, ad conditionem accedere*; vojíní přijali řeč s velikou nadšeností *exercitus adhortationem mira alacritate prosecutus est*; za pravé něco p. *fidem alcuī rei tribuere*, za jisté *pro certo putare, habere alqd*; mnohdy postačí v lat. pass., na př. naučení p. *doceri, edoceri*; p. trpělivě důtku *patientius reprehendi*; radu p. *alcs consilio obtemperare*; jindy jiné obraty: výstrahu p. *audire monentem*, od koho *alqm, též locum relinquere admonitionibus alcs*; potěšení nepřijmouti *nilhil consolationis admittere*; podobně: f) p. něco = osvojit si *sumere* (na př. název královský *nomen regium*); *assumere* (na př. bohoslužbu bohyně Ceres z Řecka *sacra Cereris de Graecia*); p. cizí mravy *peregrinos mores assciscere*, římské bohoslužby *Romana sacra suscipere*.

přikaz, *jussum* (obyč. pl. *jussa*); *imperium*; *praeceptum, mandatum*; (od vrchnosti) *edictum*; p. dáti *imperare, jubere*.

přikázání, = prikazování *praeceptio*; = prikaz, zvl.: p. mravní *honestum*, p. boží *dei praecepta n. mandata*; ost. v. předch.

přikázati, prikazovati, komu co *jubere* s akk. a inf. (komu aby odešel *alqm abire*, aby se co stalo *alqd fieri*; mlčení p. *silentium imperare, silentium fieri jubere*; prikázáno mi *jussus sum abire*); *imperare alcuī alqd n. ut . . .; praecipere, mandare alcuī alqd*; (veřejným ohlášením) *edicere alqd*; v. „poručiti“; p. koho komu *adjungere alqm alcuī*, za společníka *comitem*, za rádce *in*

consilium dare alqm alcuī; p. se komu se traděre alcuī, v. „oddati se.“

příkazný, *cujus copia n. potestas est; paratus; qui praesto est.*

příklad, *exemplum*, (p. na výstrahu) *documentum, exemplum*; (k poučení) *documentum*; (= ukázka) *specimen*; zvl: ku p., na př. *ut, velut, in his* (mezi jinými), někdy též *ut hoc afferam* (bohové také své vlastní války vedli, na p. s Giganty *dii etiam, ut cum Gigantibus, sua propria bella gesserunt*; nejrozdílnější věci, ku p. barva, chuť, teplo *res dissimillimae, ut color, sapor, calor*), a jen v úplné větě se slovesy *dico, nomino* a p. říká se též *exempli causa n. gratia* (pro p. málo jsem jich jmenoval *exempli causa paucos nominavi*); přivezuje-li se za příklad skutečně jen jediné slovo, může se naše „na př.“ vytknouti rčením *verbi causa n. gratia*; p. uvéstí, předložití, přivéstí *exemplum ponere, uti exemplo*; za p. něco dáti, předložití *ponere, afferre alqd*; p. k následování *exemplar ad imitandum propositum; exemplar; exemplum*; brátí sobě koho za p., jíti příkladem někoho, p. od koho brátí *proponere sibi alqm exemplar ad imitandum; deligere alqm ad imitandum; sumere sibi exemplum ex alqo; uti alqo exemplo; capere documentum rei alcs ex alqo*; na sobě p. dáti, ukázati, (dobrým) p. jiné předcházeti *exemplum alcuī prodere, praebere, edere*; po tvém p. *te auctore, tuo exemplo*; dle n. po p. otce *exemplo patris*; (na výstrahu): p. na někom udělati *edere n. statuere exemplum in alqm*; je-li „p.“ = podobenství *species; simile*.

příkládati, v. „přiložiti.“

příkladnost, (životu vitae) *sanctitas, summa probitas*.

příkladný, *qui exempli instar est; egregius, optimus*; p. chování *vita sanctissima, summa morum probitas*; p. vážnost (*exemplum et*) *auctoritas*; adv. *egregie, optime*; p. živu býti *sanctissime vivere*.

příkloniti, v. „nakloniti.“

příklonitý, v. „nakloněný.“

příklop, -ek, *operculum*.

příklopiti, něco *operire, tegere alqd*.

příkop *fossa*; p. dělati *fossam ducere, před čím fossam praeducere (viis)*.

příkorný, *adversus, acerbus*; p. počasi *injuria coeli*.

příkoř, -ři, *res adversa, malum*; = urážka *offensio, injuria, contumelia*, = žal *dolor, aegritudo*; komu co na p. činiti *impedimentum afferre alcuī*; = na vzdory *alqo invito n. cum contemptu alcs alqd facere*; mně na p. *ut mihi aegre sit*; příkoří komu činiti *dolorem afferre alcuī; animum*

alcs offendere, (= bezpráví) *injuriam inferre alcuī, injuriā afficere alqm*; p. státu učiněné *injuria reipublicae*.

příkouti, *affigere alqd, alqm (alcuī rei)*.

příkrmě, *opsonium; pulmentum*.

příkročiti, pokračovati, k čemu, ke komu *accedere, aggredi ad alqd n. alqm*; tp. p. k čemu (k dílu) = začítí *rem alquam aggredi n. suscipere*; p. k někomu nějak = míti se k němu, obyč. ve smyslu nepřátelském: *consulere in alqm*, trestem p. ke komu *poenā afficere, punire alqm*, mečem *ferro alqm petere*, přísně, slovy *invehi in alqm*; právem p. ke komu *in jus vocare alqm, litem intendere alcuī*.

příkrost, 1) = náhlá spaditost hory *declivitas; locus praeceps n. arduus*; 2) tp. = přísnost, příkoří *asperitas, severitas, acerbitas; res adversa; malum*; p. zimy *saevitia hiemis; asperitas frigoris*; p. chudoby *asperitas paupertatis*; p. činiti komu *injuriā afficere alqm*; v. „příkoří“; p. a hana *indignitates*.

příkrov, *tegumentum, operimentum; stragulum*.

příkrý, 1) = strmý *praeruptus* (na př. vrch *mons*); *praeceps; arduus* (strmý); p. skála, také *scopulus*; p. cesta *via ardua*; cesta jde z příkra *via est ardua et derupta*; 2) = prudký, tp. *praeceps; acer*; 3) = krutý *acer, asper* (na př. *hiems*); *acerbus* (na př. *frigus*); p. slova *aspere dicta; probra; verba aspera n. acerba*; p. podnebí *inclementia coeli*; adv. 1) *praerupte*; 2) *acriter*; 3) *aspera, acerbe*; z příkra = příkrě (adv.) na koho dokročiti *aspere alqm appellare, acerbius invehi in alqm*.

příkryti, něco něčím *tegere, contegere, obtegere alqd re alqā*; zemi listím p. *terram foliis consternere, insternere*.

příkryvadlo, v. „příkrov.“

příkfiti si, co v. „přičítí.“

příkvačiti, koho obružre *alqm*; ost. v. „případnouti, přepadnouti“ a p.

příkvapiti, *accurrere, advolare*.

přílakati, koho *allicere alqm*.

přílba, -ice, *galea* (kožená), *cassis* (kovová). přílehavý, (o šatech) *apte haerens; bene sedens*.

příléhati, přilehnouti, příleži, (o šatech) *apte haerere (corpori), bene sedere*; dvěře nepřiléhají *fores non satis aptae sunt*; tp. příleži komu, v. „přináležeti.“

přílep, -ek, *appendix; accessio*.

přílepiti, *agglutinare (alqd alcuī rei)*.

příletěti, *advolare*.

příleztí, *arrepere*.

příležeti, a) pův. *adjacere*; b) tp. = prospívati *conducere, expedire*; co k obecnému dobrému příleží *quod e re publica est*.

příležitost, vůbec *occasio*, = příhodnost místa *opportunitas*; = okolnost něco usnadňující *potestas, facultas, copia*; p. k čemu *occasio, facultas alcs rei*; vhodná p. *locus opportunus, tempus (opportunum)*; *causa idonea*; míti n. dáti p. k čemu *habere n. dare, praebere occasionem ad alqd faciendum*, k bitvě *pugnandi potestatem dare alcuí*; při p. *per occasionem, occasione oblata*; si *occasio fuerit*; při první p. *primo quoque tempore, ut primum occasio data est*; při kteréžto p. *qua in re*; při té p. *hac occasione oblata*; vyskytá se p. *occasio offertur*; míti p. *occasio alcuí offertur, licet alcuí, k čemu alcuí est locus ad alqd (ad violandam rempublicam)*, s kým mluvíti *aditum sermonis cum alqo habere*; použití p. *occasione uti*, rychle *arripere occasionem*; často netřeba slovo to zvláště vytknouti: měl jsem p. viděti = viděl jsem *vidi*, slyšeti *audivi* a p.

příležitostní, v. násl.

příležitý, *opportunus, commodus*, = vhodný *idoneus, aptus*; p. místo *locus opportunus*; p. přístav *portus opportunus*; p. čas *tempus idoneum*, v p. čas *in tempore*; adv. *commodus, opportune, apte*; = při příležitosti, v. „příležitost.“

přilichotiti se, komu *blanditiis benevolentiam alcs colligere*; *in gratiam alcs se insinuate*.

přilísati se, komu, v. předch.

přilíš, adv. *nimis, nimium*; = velmi *admodum*; *mirum in modum*; přes p. *supra modum*; až p. *justo plus*; ničeho p. *nihil nimis*; ne p. veliký počet *non ita magnus numerus*; p. veliký *nimius*; *nimis magnus*; zvl. a) často se v lat. naše „p.“ zvláštním slovem nevynáší: p. málo *parum*, p. pozdě *sero*; hranice p. úzké u porovnání *angusti fines pro . . .* (na př. *pro gloria belli*); b) častěji však: „přilíš“ s posit. adj. n. adv. překládá se lat. komp., na př. přilíš svobodně *liberius*; stáří bývá samo sebou p. tlachavé *senectus est naturā loquacior*; p. daleko *longius*; p. dlouho *diutius*; mnohdy následuje vytknutí poměru této přilíšnosti k něčemu: na př. bitka p. krutá na ten počet bojovících *proelium atrocius quam pro numero pugnantium*.

přilíšenství, v. násl.

přilíšnost, *abundantia*; = nesmírnost *res immoderatae*; obyč. však adj.: *nimius*; každá p. škodí *vitium est ubique, quod nimium est*; p. bolesti *nimius dolor*.

přilíšný, *nimius*, = nemírný *immodicus, immoderatus*; *insolens*; = zbytečný, v. toto; p. pýcha *insolentia, superbia*; p. veselost *laetitia gestiens n. exultans*; p. čistota *munditia nimis exquisita*; p. štědrota *ni-*

mia n. immoderata liberalitas; p. dobrota *lenitas solutior*; p. útratnost *sumptus effusi*; adv. *nimis, nimium, immoderate*; p. se radovati *laetitia exsultare n. gestire*; p. se báti *pertimescere*; ost. v. „přilíš.“

přilíti, *affundere (alqd rei alcuí)*.

přiliv, (moře) *accessus maris*; *aestus*; p. nastává *aestus ex alto se incitat*, přestává *aestus minuit*.

přilnouti, k čemu *adhaerere alcuí*; tp. ke komu = pevně se přidržeti koho *sequi n. sectari alqm, studiosum esse alcs, sectatorem esse alcs*; p. k čemu *amplecti alqd, deditum esse, adhaerescere rei alcuí*.

přiloha, *additamentum, appendix*; *quod alcuí rei adjicitur*.

přilouditi, koho *allicere, allectare alqm ad alqd*; p. se *arrepere, obrepere*.

přiložiti, přikládati, a) = přičiniti, připojiti něco k čemu *apponere, adjicere, addere alqd alcuí rei n. ad rem alqam*; *admovere alqd ad alqd*; tp. ruku p. k čemu *aggredi, suscipere, instituere alqd*; všecku svoji bedlivost, pilnost k čemu p. *omne studium, omnem operam conferre ad alqd n. collocare, ponere in re alqa*; cenu p. čemu, v. „vážiti si, ceniti“; mysl p. k čemu *incumbere ad n. in alqd, operam dare rei alcuí*, celou n. veškerou mysl p. k čemu *omni mente ac voluntate se conjicere in alqd*; víru k čemu p. *fidem habere alcuí*; vinu p. komu n. čemu *culpam conferre in alqm, ad alqd*; ost. v. „připisovati“; důležitost p. čemu *multum tribuere alcuí*; p. si jmeno filosofa *nomen philosophi sibi imponere n. inscribere*; 2) = ku předešlému více položiti *addere alqd*; dříví na oheň p. *igni alimenta dare*.

přilud, v. „přelud.“

přiměřenost, *convenientia*; obyč. adj. u „přiměřený“ vytknutými: popíral p. věci *negavit rem illam aptam esse*.

přiměřen, -ý, *dimensus*; = vhodný *acommodatus (ad alqd, rei alcuí)*; *aptus (ad alqd, rei alcuí)*; (p. správa života *ratio vitae*); = shodující se *conveniens, congruens*; *bonus, idoneus*; *utilis*; = příslušný *dignus*; býti p. *respondere*; *convenire, congruere*; *consentaneum esse*; p. jest důstojnosti mé *est dignitatis meae*; míti, pokládati něco za p. *ad rem pertinere mihi videtur, probare alqd*; to jest přírodě p. *naturae convenit n. secundum naturam est*; adv. *acommodate, apte, convenienter*; = dobře *bene, scite*.

přiměří *induciae*; p. učiniti, udělati *inducias facere, pacisci*, držeti *inducias conservare*, zrušiti *induciarum fidem rumpere*, míti *in induciis esse*; *in induciis res est*; čas, na n. za který p. platí, stává v gen.:

na dva roky *induciae biennii*, na více let *plurium annorum*.

přiměřiti, *aptare, accommodare alqd alcu rei*; *facere ut alqd congruat, conveniat cum re alqā*; = přirovnati *comparare alqd cum re alqā*.

přiměsek, *quod admiscetur*.

přímětek, *quod adjicitur*; *accessio*; = výklad, poznámka *interpretatio, nota*.

přiměti, koho k čemu *movēre, compellēre, impellēre, incitare, adducēre alqm ad alqd faciendum n. ut faciat alqd*; p. koho k tomu, že . . . *eo adducēre alqm, ut etc.*; k odpadnutí p. koho *ad defectionem cogēre alqm*; co tě k tomu přimělo? *quid te impulit ut hoc faceres n. qua re adductus (impulsus, commotus) hoc fecisti?* záští ho k tomu přimělo *odio incensus fecit*.

přimhouřiti, očí *connivēre*, (také tp. *in alqā re*).

přimísiti, přiměšovati, něco k čemu *admiscēre, inserēre alqd alcu rei*; p. se do čeho *se immiscēre rei alcu*.

přímka, *linea, recta*.

přimlouvati, v. „přimluvití.“

přimluva, a) = mínění, zdání, v. tato; b) p. za koho, prosba *deprecatio, preces*; na p. n. jeho přimluvou *precibus ejus*; *eo deprecante n. deprecatore n. saffragante*; na tvoji p. jemu odpustím *precibus tuis eum condonabo*; za p. n. na p. Remů *petentibus Remis (impetrant, ut .)*; p. podati za koho *supplicari, deprecari, rogare pro alqo*, u koho *supplicari alcu*.

přimluvee, *deprecator*.

přimlůvčí, adj. *commendaticius*; p. list *litterae commendaticiae*; subst. *deprecator*, (rodu žensk.) *deprecatrix*.

přimluvití, přimlouvati, a) p. k čemu (slovo, slovičko) *verbum addēre*; ani slova nepř. k čemu *nil dicēre, plare tacēre ad alqd*; b) p. komu α) = domlouvati, v. toto; β) = řeči naváděti *suadēre alcu*, (napomínavě) *monēre, hortari alqm*, k čemu *ut n. ne faciat alqd*; 2) p. se a) za někoho (k někomu) *supplicare alcu pro alqo*; *deprecari pro alqo, rogare pro alqo*; *commendare alqm alcu*; b) p. se k čemu = schvalovati něco *probare alqd*, zvl. hlasováním *suffragari alcu rei*.

přímno, atd. v. „přímý.“

přímofí, *ora*; *regio n. terra maritima*.

přímofní, -ský, *maritimus*; p. obyvatel *incola orae maritimae*; p. město *urbs maritima*.

přímmost, (zrůstu) *proceritas*; jindy obyč. adj. *rectus*, (nepopíral jsem p. cesty *non negavi viam esse rectam*); tp. = upřímnost *simplicitas, probitas*; *animus apertus, ingenuus*.

přímý, a) = rovný *rectus, directus*; p. cesta

via recta, p. cestou *rectā viā n. jen recta*; b) = neležící, kolmo stojící *erectus*; c) tp. = upřímný *simplex, apertus, ingenuus*; přímno, z přímno = adv. přímě a) = rovně *rectā, directo*; = ihned, v. toto; b) = upřímně *aperte, ingenue*; *plane, libere*.

přináležeti, v. „náležeti.“

přinéstí, přináseti, a) = donášeti něco *afferre, apportare alqd*; p. něco do země cizí (na př. zboží) *invehēre, importare*, od někud (z jiné země) p. (na př. zboží) *evehēre, exportare alqd*; podobně: vzdělanost z Athen (si) p. *deportare elegantiam Athenis*; vodu p. *aquam petēre*; zvl. o vojíněch: dříví p. *lignari*, obrok *pabulari*, obilí *frumentari*, vodu *aquari*; peněz p., v. „výnosným býti“; tp. s sebou p. *ferre*; čas to tak s sebou přináší *tempus ita fert*, n. *postulat*, stav státu *tempora reipublicae ita ferunt*; b) = ploditi *gignēre, generare, ferre, edēre*, hojuš p. *fundēre*; ovoce p. *fructus gignēre, ferre etc.*; tp. co štěstí přineslo *quod fortuna tulit n. dedit*; užitek, zisk, škodu a p. přinéstí, v. dotýčná subst.

přínos, (nevěsty) *dos*.

přinutiti, koho k čemu *cogēre alqm alqd facēre* (zřídka *ut alqd faciat*); *necessitatem rei alcs imponēre alcu*; k útěku p. koho *in fugam vertēre alqm*; vidíme se přinuceny *coacti sumus*.

přioditi, koho *vestire, convestire alqm*; *vestem alcu induēre*.

přiosobiti si, něco *vindicare sibi alqd*, bezprávně *arrogare n. sumēre sibi alqd*; *occupare alqd* (na př. *regnum*).

připad, připadnost, *casus*; obyč. obecněji *res*, = událost, též *res gesta*; často dostačí zájmeno *is, ea, id n.* opiše se celou větou: v tomto p. *in hoc, hac in re, si res ita se habet*; *quae si ita sunt*; v obou p. *in utraque re n. utroque modo*; v každém p. *utique n. utcunque se res habet*; v p. potřeby *si quid opus est*.

připadnouti, připadati, a) = padnouti nač *cadēre in alqd*, tp. p. nač, na koho, α) o věcech zvl. nemilých *incidēre in alqm*; *pertinēre ad alqm*; neštěstí to připadlo na mnohé *ad multos pertinuit illa calamitas*; připadá na mne strach *terror incidit mihi, horror me perstringit*; podobně: nyní připadá pořádek na tebe *nunc tuae sunt partes*; β) = za podíl se dostati *contingēre, obtingēre, evenire alcu*; *venire, redire ad alqm*; dědictví připadá na mne *hereditas mihi evenit n. obvenit*, království *regnum ad me redit*; Scipionovi připadla Syrie *Scipioni Syria obvenit n. obtigit*; jemuž téhož dne vůdcovství připadlo *cui sors imperii ejus diei erat*; podobně: volba připadá na něho *is eligitur n. creatur*, los

ejus sors excidit; b) = přihoditi se accidere, cadere, incidere; zvl. o svátcích, slavnostech a p. *cadere, incidere, incurrere in s akk.*; c) na mysl p. *in mentem mihi venit alqd*; *subit animum cogitatio, succurrit mihi alqd*, = vzpomenouti si reminisci, recordari; nemohu na to p. *ejus rei reminisci non possum*; d) p. na koho (nenadále, zvl. nepřátelsky) *opprimere alqm (hostes), occupare alqm*, při čem *deprehendere alqm in re alqa*, též s dodatkem *incautum n. improviso*; v. „přepadnouti“; e) připadatí = zdáti se *videri*; připadá mi, jako bych . . *mihi videor s inf.*; f) připadá na mne, na tebe . . *meum, tuum etc. est*; na moudrého *sapientis est*.

případnost, v. „případ.“

případný, *fortuitus*; *in casu positus*; = vhodný, příležitostný, v. tato i jich adv.

připamatovati, komu co, koho nač *alcul alqd in memoriam reducere*; *monere, admonere, commonefacere alqm alqd n. rei alcs n. de re alqa*.

připásati, v. „opásati.“

připatřiti, *attendere (alqd, animum ad alqd)*.

připevniti, (provazy) *destinare alqd* (na př. *vela ad malos, naves ancoris*); *vincere alqd*; (hřebíky) *figere alqd*, k čemu *affigere alqd ad alqd n. alcul rei*.

připiliti, k čemu, p. si s čím *accelerare, maturare alqd*.

připis, *asscriptio*; *quod asscriptum est*; = připsání komu díla * *dedicatio*; = psaní, list *epistola, literae*; = poznámka *interpretatio, nota*.

připisovati, v. „připsati.“

připiti, komu *propinare alcul*, (na zdraví *salutem*), *praebibere alcul (venenum)*.

příplatek, *additamentum*.

příplatiti, *příplaceti*, někomu k čemu *addere alcul alqd*; *plus adjicere*; intr. = dražším býti *cariorem fieri*; *pretium rei alcs augetur*; obilí *příplácí annonae ingravescit*.

příplav, (lodí) *appulsus*.

příplaviti (se), *navem n. classem appellere*, k břehu *ad litus*; *navis appellitur ad litus (n. Syracusas a p.)*.

příplaziti se, (kam) *arrepere*.

příplouti, *adnare*, k lodi *navem*; na lodi p. *navi advehi*, k břehu *navem appellere ad litus n. applicare ad terram*; loď *příploula navis appropinquavit, ad litus appulsa est*.

přípnouti, *annectere alqd alcul rei*, též *affigere, alligare*.

přípočísti, -itati, a) = k tomu počísti *annumerare alqd rei alcul*; tp. p. koho k učencům *inter doctos n. in doctis numerare alqm*; k bohům p. koho *inter deos n. in deorum numerum referre alqm*; *in deorum numero reponere*; b) = připsati (za vinu)

komu co *vitio alcul alqd vertere, culpam rei alcs in alqm conferre*.

připodobniti, něco (k) čemu *comparare, conferre, componere alqd n. alqm cum re alqa n. cum algo*.

připochlebiti se, (k) komu *blanditiis benevolentiam alcs colligere*; *in familiaritatem alcs se insinuare*.

připojení, *adjunctio*.

připojiti, připojovati, něco k čemu *adjungere alqd alcul rei n. ad rem alqm*; *annectere*, a zvl. ústně n. písemně *adjicere, addere alqd*; tp. hlas svůj p. *assentiri*; p. se *applicare se, adjungere se*, ke komu *ad alqm též alcul*, (co spojenci) *se applicare ad alcs societatem*; on sám připojil se s legiemi *ipse cum legionibus subsecutus est*; p. se v zadu, (na př. k vojsku táhnoucimu) *agmen claudere n. cogere*; duševně p. se ke komu *applicare se ad alqm n. ad amicitiam alcs*; *consuetudinem jungere cum algo*, k nátladu něčímu *sententiam alcs sequi*, (co žák) *ad alqm (magistrum) se conferre*.

připomenouti, připominati, a) p. něco n. čeho komu *alqd alcul in memoriam reducere*; *monere, admonere, commonefacere alqm (alqd n.) rei alcs n. de re alqa*; p. koho v dobrém *bene alcul dicere*; ničím zlým nep. čeho komu *ignoscere alcul alqd, veniam dare alcul alcs rei*; p. sobě něco *reminisci, recordari alqd*; *memoriam rei alcs repetere*; b) p. něco = praviti, podotknouti *commemorare alqd, mentionem facere n. injicere rei alcs, in mentionem alcs rei incidere*, (svrchu připomenutý *de quo n. qua též quem n. quam supra commemoravimus v. „svrchu“*); p. dlouho by bylo *longum est narrare*.

připomenuti, *monitio, admonitio*; = vzpomenutí *commemoratio*; = předmluva *prae-fatio*.

připoměti, v. „připomenouti.“

připomoci, v. „pomoci.“

připouštěti, v. „připustiti.“

připoutati, koho a) pův. v. „poutati“; b) tp. p. koho k sobě *alqm sibi devincire, adjungere*.

připověd, *promissum, fides*; p. učiniti, v. „připověděti“; státi k své p. *promissum servare, solvere, persolvere*; *promisso stare*; obaplná p. *fides data et accepta*; dáti si vespolek p. pod přísahou *fidem et ius-jurandum inter se dare*.

připověděti, připovídati, něco komu *promittere, polliceri alcul alqd*, vážicím slibem *spondere alcul alqd* (na př. dcera komu p. *filiam alcul despondere*; tudíž: připovězená = nevěsta *sponsa*, něčí *desponsa alcul*); p. se na statek, ke statku a p.

vindicare sibi alqd; p. se komu k obědu *condicere alcuī*.

příprava, *apparatio, apparatus; praeparatio*, přemýšlením *meditatio, commentatio*; přípravy válečné *apparatus belli*; přípravy k čemu dělají *comparare alqd* (na př. k hostině *convivium comparare; epulum adornare, apparare*, k útěku *fugam parare*, na cestu, k válce *iter, bellum parare*); všecky p. k válce dělají *omnes res ad bellum comparare*; bez p. *imparatus*; bez náležitě p. *non satis praeparatus*.

přípraven, v. násl.

přípraviti, pripravovati, a) = přihotovati, zvl. pro čas potřeby *praeparare*, = vyhotoviti *parare, apparare, comparare, instruere alqd*, (na př. hostinu, kvas *convivium, epulum*, všechno k válce *omnia ad bellum*); p. pokrmy *cibos apparare*, lék *medicinum parare n. facere*; p. se nač, k čemu *parare, praeparare se ad alqd*, k válce, na cestu *bellum, iter parare*; p. se k boji = zbraň si přichystati *arma expedire*; připravený k čemu, nač *praeparatus ad alqd*; voják k boji připravený *miles expeditus*; na cestu připravený *itineri n. ad iter ingrediendum paratus n. instructus; expeditus*; zvl. duševně: p. se nač (v duchu) *animum praeparare ad alqd, se n. animum componere ad alqd*, = přemýšleti o čem *meditari alqd, commentari (consilium, orationem)*; jsem na to připraven *non imparato mihi hoc accidit*; p. koho nač *praemonere alqm de re alqā, animum alcs ad alqd componere*; b) = přivést, pohnouti *adducere, perducere ad alqd*; ku právu, před soud p. *in jus adducere alqm*; pod zem p. koho *necare alqm*; pod manství a svou moc p. *redigere alqm sub imperium, dicionem suam*; na mizinu, na zkázu p. *perdere alqm*, do vězení *in vincula conjicere alqm*; c) p. koho oč *auferre alcuī alqd, privare alqm re alqā*, ošizením *fraudare n. defraudare alqm re alqā*; p. koho o zrak, o oči *caecum reddeere, oculis privare alqm*, o hrdlo, o život *vitam alcuī adimere*, o úřad *deporre n. movere alqm honore n. munere*, o všechno *deturbare alqm de fortunis omnibus*, o rozum *ad insaniam adigere alqm*; 2) se oč *perdere alqd*, o přiznání něčí *gratiam alcs effundere n. perdere*, o příležitost *opportunitatem corrumpere*.

přípravný, ve rčení: p. studie konati *meditari*.

přípravování, v. příprava.

přípřáhnouti, *curruī n. plaustro jungere n. adjungere (boves, equos)*.

přípřež, *jumenta (orum)*.

přípsání, v. „přípis.“

přípsati, připisovati, a) p. něco k čemu *asscri-*

bere alqd (na př. datum ku psaní *dies in epistola*); *apponere alqd ad alqd*; tp. k svým n. v počet přátel p. koho *asscribere alqm in numerum amicorum*; *ducere n. habere alqm in amicorum numero*; p. komu knihu *librum ad alqm mittere*; *librum alcuī despondere*; b) p. komu něco (dobrého n. zlého) *asscribere, tribuere, attribuire, assignare alcuī alqd*; vinu komu p. *culpam rei alcs in alqm conferre n. transferre*; bylo mu to k hrdosti připsáno *superbiae ei datum est*; p. komu co k slávě *laudi alqd alcuī dare, vertere, ducere*; v. též „přičísti“; c) ve smyslu právnickém: p. komu co *transcribere alcuī alqd* (na př. kus pozemku *agri plagam*).

připustiti, připouštěti, a) p. koho k čemu n. někam *admittere alqm ad alqd*, nepřipustiti *introitu prohibere alqm*; p. koho k sobě *alqm ad se adire pati, admittere alqm*; *aditum n. copiam adeundi dare alcuī*; býti připuštěn *admitti, conveniendi potestatem habere*, nebýti *excludi*; tp. nepřipustiti koho k slovu *obloqui alcuī*; *interpellare alqm*; b) p. něco = svoliti, nechat *sinere (ut alqd fiat)*; *pati (alqd fieri)*; *non impedire alqd; concedere alqd*; pokud toho tvá vůle připouští *quantum tua fert voluntas*; c) k srdci, k myslí něco p. *inducere in animum, considerare, secum n. animo cogitare alqd*; nic k sobě čeho nepřipouštěti *alqā re non moveri, non laborare de re alqā*; d) = za pravdu dáti *concedere, dare*; připouštíš, že bůh svět řídí? *dasne, mundum e deo gubernari?*

přiraziti, přirážeti, a) p. něco k čemu *allidere alqd alcuī rei*, p. dveře *fores objicere*; b) = přibiti *figere, affigere alqd*, k stěně *in pariete*; c) = připočísti *annumerare*; d) neosobn.: na obilí přiráží *annonae ingravescit*; žitu přiráží *pretium frumenti augetur*; e) = přistati, přijíti *venire, advenire*, k městu *ad urbem*; p. ke komu, v. „připojiti se“; (s lodí) p. kam *navem appellere ad n. in locum alqm*, k břehu p. *navem n. classem appellere ad litus*; f) p. se k někomu *applicare se ad alqm, transire ad partes alcs*; v. též „přidati se“, „připojiti se“.

přirážek, = zvětšení ceny *pretium auctum*. přiročí, *dilatatio, prolatio*; *dies prolatus, tempus prolatum*.

přiročiti, *prorogare (alcuī paucos dies ad solvendum)*.

příroda, *rerum natura; natura*.

přiroditi se, *crescere, augeri; nasci*.

přírodní, *naturalis n. gen. naturae*; p. věda *physica (orum), ratio naturae*; p. ukaz *res naturalis*, (neobyčejný) *ostentum, prodigium, zlý malum*.

přírodnictví, *physica (orum)*; *quae de naturā rerum quaeruntur*.

přírodnina, *quod natura gignit*; pl. přírodniny *res, quas natura gignit*; * *corpora naturalia*.

přírodopis, *historia naturalis*.

přírodověda, *physica (orum)*; *ratio naturae*.
přírodoznalec, *physicus*; *rerum naturae peritus*.

přírodozpyt, *physica (orum)*; *philosophia de natura*; *quae de natura rerum quaeruntur*.
přírodozpytec, *physicus*; *speculator venatorque naturae*.

přirostek, *incrementum*; *auctus*; *accessio*.

přirovnání, *comparatio*, *collatio*, *contentio*; není žádného p. mezi . . . *cum algo comparari non posse*; u p. k . . . , v. „porovnání.“

přirovnati, = rovným učiniti *aequare*, *exaequare alqd*, (na př. *locum*, *aream*); = připodobiti, v. *toto n. „porovnati.“*

přirozenost, *natura*; v. „narození“; o osobách též *indoles*, *ingenium*; = mravy *mores*.

přirozený, 1) = vrozený *ingeneratus*, *innatus*; *insitus (alcul)*; a *naturā profectus*; p. povaha *indoles*, *ingenium*; p. náklonnost k čemu *indoles alcs rei* (na př. *virtutis*); p. dar *ingenii vis n. bonitas*; p. vtip *ingenium*; *sensus communis*; p. vada *vitium naturae n. a naturā profectum*; p. láska *amor a naturā insitus*; p. smrt *mors naturae debita*; sejíti p. smrti *morbo mori*, *morbo naturae debitum reddere*; jazyk p. *sermo patrius*; p. poloha místa *loci natura*; 2) = původnímu způsobu přiměřený *naturae conveniens*; *ad naturam accommodatus*; p. člověk a) = v stavu přírody žijící *homo agrestis*, *homo ad humanitatem nondum informatus*; b) = prostý *homo simplex*; 3) = pravý, nezjinačený *verus*, *germanus*; *nativus*; p. syn *filius legitimus*, *justo matrimonio natus*; p. barva, p. vlas *color*, *capillus nativus*; 4) = na přírodu se vztahující *naturalis n. gen. naturae*; p. právo *jus naturae*; p. způsobem *secundum naturam*, vykládati něco *ad naturam revocare alqd*; p. úkaz *visum*, (neobyčejný) *portentum*, *monstrum*, *prodigium*; 5) = přírodou způsobený, nutný *consentaneus*; p. příčina *causa naturalis*; to jest přirozené *consentaneum n. necesse n. non mirum est*; to jest p. následek *hoc inde sequatur necesse est*; *hoc necessario inde sequitur*; *hoc per se intelligitur*; adv. 1) *naturā*; *secundum naturam*; 2) = *naturae convenienter* (na př. *vivere*); 3) = *simpli-citer*; *vere*; 4) *secundum naturam*; 5) *necessario*.

přiručnictví, (u vojevůdce aneb v provincii) *legatio*.

přiručník, *legatus*.

přiručný, *quod ad manum n. praesto est*; *paratus*, *promptus*; = příležitost *opportunus*, *commodus*.

přirůstek, *incrementem*, *accessio*; mladý p. *suboles*.

přirůsti, *accrescere rei alcul*.

přirůknouti, komu co = přislíbiti *promittere*, *polliceri alcul alqd*, = přísouditi, přivlastniti *addicere*, *adjudicare alcul alqd*.

přísada, *quod adjicitur*; *additamentum*.

přísaditi, něco k čemu *apponere alqd alcul rei*, = přidati *addere*, *adjicere alqd alcul rei n. ad alqd*.

přísaha, *jusjurandum*; p. věrnosti (vojínů) *n. =* slib věrného sloužení *n. úřadování sacramentum*; křivá p. *perjurium*; p. složití, činiti, přísahou se zavázati *dare n. jurare jusjurandum*, *obstringere se jurejurando*, (o vojínech) *dicere sacramento n. sacramentum alcul (daci)*; jindy: *jurare in verba alcs*; zvl. p. věrnosti skládati (králi a p.) *in verba n. nomen alcs jurare*, *alqm regem consalutare*; přísahou něco potvrditi *jurejurando (interposito) alqd firmare*; přísahou se vespolek zavázati *fidem et jusjurandum inter se dare*; přísahou koho zavázati, pod p. vzíti *adigere alqm jusjurandum n. jurejurando*, (vojíny) *adigere milites sacramentum n. sacramento* p. držeti, zachovávat *jusjurandum servare*; pod p. *juratus*.

přísahati, *jurare*; *jusjurandum jurare n. dare*, *interponere*, (o vojínech) *sacramentum n. sacramento dicere (alcul)*; křivě p. *pejorare*, *perjurium facere*; p. bohu *n. skrze boha jurare per deum* (u Římanů *per Jovem*), v. též „zapřísahati se čím“; smrt komu p. *jure jurando mortem alcul minitari*; p. na něco (na př. na zákon) *jurare in alqd (in legem)*; věrnost p. komu *jurejurando interposito fidem alcul obstringere*; *in verba alcs jurare*, králi *alqm regem consalutare*.

přísazný, *juratus*.

přisedící, v radě *assessor*, při hostině *con-sessor*.

přisednouti, přisedati, ke komu *considerare propter alqm*; *assidere (apud) alqm*, nechati koho p. *alqm juxta se locare*, *alqm sessum recipere*.

přiskočiti, *assilire*; *currere*, ku pomoci *succurrere*; 2) = připláceti, dražším býti, v. „přiraziti“ *n. „připlatiti.“*

přisladlý, *dulciculus*; p. chuť míti *dulciculo sapore esse*.

přislíbiti, komu co *promittere*, *polliceri alcul alqd*; ost. v. „slíbiti.“

přisluouchati, *auscultare*; = přislušeti, v. *toto*.

přísloví, *proverbium*; *verbum*, *dictum*; staré p. *proverbium n. verbum vetus*; staré p. praví *vetus verbum hoc quidem est*; dle p.

ut est in proverbio; vejíti v p. *in proverbii consuetudinem* n. *in proverbium venire*; vešlo to v p. *proverbii locum obtinet* n. *in proverbio est*; *proverbio increbuit*.

přisluhovati, atd. v. „posluhovati.“

přislušenství, *res quae pertinent ad alqd*; *res necessariae*; p., které záleží v lidech na někom závislých *familia*; = nářadí *instrumentum*; dům se vším p. *domus instructa*.

přislušeti, a) = náležeti komu *alcs* (*meum, tuum* . .) *esse*; kniha přisluší mně *liber est meus* n. *ego possideo librum*; právem jež mi přisluší *meo jure*; b) p. k čemu, kam, ke komu *pertinere ad alqd* n. *alqm*; p. k nim *in eo numero esse*, k vládě, k panství něčímu *alcs imperio subjectum*, *in dicione alcs esse*, k přátelům něčím *esse inter amicos* (*ex amicis*), *in numero amicorum alcs*; c) p. komu, na koho = hodno býti, slušeti, zvl. *neos decere, convenire, par esse*; *esse*; tobě to přisluší *tuum est*, jemu *ejus est* n. *debes, debet* (na př. *poslouchati parere*); přisluší senatorovi, aby byl muž moudrý *senatorem sapientem esse decet*; soudci přisluší *judicis est* . . .; přisluší rozumnosti tvé *est prudentiae tuae*.

přislušník, opiš zájmeny: *meus, tuus* atd.

přislušný, a) = náležející *qui pertinet ad alqd*; nauky vzdělanci p. *artes liberales*; b) = slušný, vhodný *justus, rectus, commodus, meritus*; na p. místě *suo loco*; v p. čas *suo tempore*; p. k čemu *accommodatus ad alqd*; *aptus alcuí rei*; *dignus alqā re* n. *alqo*; p. čest *honor debitus* n. *qui decet*; p. soudce *judex idoneus, justus*; nejsme p. soudcové *hoc non est nostri iudicii*.

přisnosit, *severitas*; *duritia, asperitas, acerbitas*; p. sodee, kázně *severitas iudicis, disciplinae*; p. života *duritia*; o počasí: p. zimy *asperitas frigoris*; *saevitia hiemis*; *vis frigoris*.

přisný, a) o způsobu života *durus, asper*; p. život *duritia*; p. život všeti *parce ac duriter vivere*; b) vzhledem k zákonu a povinnosti *severus, durus, acer, acerbus*; *gravis*; p. u vykonávání povinnosti *diligens officii*; p. otec, p. soudce *severus pater, judex*; p. soud *judicium severum*, vynést *tristiores sententiam pronunciare*; p. mrav a kázeň *morum disciplinaeque severitas*; p. trest *poena gravis*, v. „krutý“; raditi k p. zakročení *asperiora suadere*; c) o počasí *acer, asper, acerbus*, (na př. zima *frigus, hiems*); adv. a) *aspere, parce*; b) *acerbe, acriter, graviter; severe*; p. panovati *severo imperio uti*; p. souditi *severe judicare*; peníze velmi p. vybíráti *acerbissime exigere pecunias*; předpis p.

zachovávat *diligenter praeceptum observare*, p. něco bráti *rem in serium vertere*; p. s kým nakládati *graviter statuere in alqm*; p. potrestati koho *graviter statuere* n. *vindicare in alqm*.

přisouditi, komu co *addicere, adjudicare alcuí alqd*; triumf p. komu *decernere alcuí triumphum*.

přispěti, přispívati, a) = přiběhnouti *accurrere, advolare*; obyč. ku pomoci komu p. *propere subvenire; succurrere alcuí*; b) bez ohledu na rychlost = pomoci komu *opem ferre alcuí; auxilio venire* n. *subvenire alcuí*, penězy *suppeditare, praebere alcuí pecuniam*; p. s vojskem k někomu *cum exercitu subsidio proficisci; subsidio* n. *auxilio venire alcuí*; táhne Caesarovi přispět *ad Caesarem auxilii ferendi causa proficiscitur*; tudíž a) = příspěvek dáti k čemu *conferre ad* n. *in alqd*; *pecuniam dare ad alqd*; dle možnosti n. dle sil p. *pro re sua* n. *pro facultatibus conferre*; β) p. k čemu (působením, vlivem) *conferre ad alqd, vim habere, valere ad alqd*; *prodesse, adjuvare ad alqd*; mnoho, více p. k čemu *magnum momentum, plus momenti afferre*, k slávě *magni interesse ad laudem* (s akk. a inf.).

příspěvek, peněžitý *collecta; stips*; p. k společné hostině *symbola*; p. dáti, v. předch. přispěšiti (si), *contendere; festinare, propere*, s čím *maturare, accelerare alqd*, s odjezdem *maturare* n. *properare proficisci* (ab urbe).

příspora, *quod quis parsimoniā collegit*.

příspošiti, komu čeho *augere alqd, addere alcuí (vires)*.

příspůsobiti, něco k čemu *aptare, accommodare alqd alcuí rei*, slova myšlenkám *verba ad sensus accommodare*; p. se k čemu se *conformare (ad voluntatem alcs)*.

přistání, *exscensio; egressus*.

přistáníště, *locus ad egrediendum aptus* n. *delectus*.

přistálý, *aetate provector (grandior)*; adv. *seniliter*; p. vypadati *senili specie esse*.

přistati, a) = stanouti ke komu *assistere, accedere ad alqm*; b) = přibýti *venire, advenire, pervenire*; s lodí k břehu p. neb pouze: přistati (k břehu a p.), o lidech *navem* n. *classem appellere*, též *navem applicare ad alqm locum*, (*ad litus, ad Syracusas*), = vystoupiti z lodě *in terram egredi* n. *exire, (navi) egredi*, zvl. o vojsku *escendere, exscensionem facere*; p. k břehu, o lodi *appelli ad litus a p.*; c) = dáti se kam: p. k vojsku, mezi vojáky *nomen dare* n. *profiteri militiae*, do služby *locare operam suam alcuí*; d) p. k něčemu = přivolit *consentire alcuí rei, probare alqd*; e) = přiléhati *bene sedere*,

- apte haerere (corpori)*; tp. p. komu = slušeti se, náležeti, v. toto; = přispěti komu, v. toto.
- přistáti**, *stare apud alqm*, je-li jich více *circumstare alqm*; tudíž: přistojící *qui ad-sunt*; *spectatores*; p. komu, v. „přispěti ku pomoci.“
- přistav**, *portus*; do p. přijeti *portum capere*, *intrare*; *in portum pervenire*.
- přistaviště**, v. „přistaniště.“
- přistaviti**, a) = postavit něco k čemu *statuere*, *collocare ad n. juxta alqd*; b) = ku břehu s lodí přijíti (*navem*) *appellere*; *appelli (ad ripam, ad terram)*; *terram attingere*; *in terram egredi*.
- přistavěti**, *adstruere*, *adjungere alqd alcu rei*; domy k zděm pevnostním *aedificia moenibus continuare*.
- přistavné**, *portorium*.
- přistavni**, p. město *urbs portum habens*.
- přistěhovalc**, *advena*, který se usadí *colonus*.
- přistěhovati**, koho kam *transferre alqm in alqm locum*; p. se kam *immigrare in locum alqm*, do bytu *migrare*, *immigrare (in domum)*.
- přistěra**, *velamentum*; tp. = záminka *praetextus*; *species*.
- přisti**, *nere*; *lanam tractare*.
- přistihnouti**, koho na čem n. v čem *deprehendere alqm in re alqā*.
- přistojící**, v. „přistáti.“
- přistojný**, = přistojící, v. „přistáti“; = příslušný, v. toto.
- přistoupiti**, **přistupovati**, a) p. k čemu, ně kam, před koho *assistere*, *accedere ad alqd*, *ad alqm*; *adire alqm*, ke stolu *ad mensam consistere*; b) tp. = počítati jednati *aggređi alqd* (k dílu *rem propositam*) n. *ad alqd*, *accedere ad alqd*; k úřadu p. *munus suscipere*; c) = přivoliti k čemu *assentiri n. astipulari rei alcu*; *probare alqd*; k podmínkám p. *conditiones accipere*, též *ad conditiones accedere*; v. též „svoliti“; p. k náhledu něčimu *sententiae alcs assentiri*, *ad sententiam alcs accedere*, *sententiam alcs probare n. comprobare*; k něčí straně p. *applicare se ad alqm*, *transire ad partes alcs*; d) p. ke komu n. k čemu = ruce naň vztáhnouti *manum injicere n. inferre alcu*.
- přistrach**, v. „strach.“
- přistrast**, *animi affectio*; v. „strast.“
- přistrěiti**, něco k čemu *admovere alqd alcu rei*.
- přistroj**, v. „rouška, závoj“; = náčíní, v. toto.
- přistrojiti**, a) p. něco = připraviti *parare*, *apparare alqd*; *instruere (convivium)*; *armare*, *ornare (naves)*; b) p. koho *induere alcu vestem*; p. se *calceamenta et vestes sumere*, *vestem sibi induere*, *přistojený ve-*
- stitus*, černě *sordidatus*; c) p. koho o něco *privare alqm re alqā*, podvodně *fraudare*, *defraudare alqm re alqā*.
- přistřešek**, -ši, pův. * *protectum*; † *suggrundium*; = sloupení střechou pokryté *porticus*; = p. pohyblivé proti střelám při obléhání *testudo*, *vinea*, *pluteus*; = útulek, byt *tectum*, *hospitium*, *deversorium*; p. komu dáti, poskytnouti *tecto n. in domum suam alqm recipere*.
- přistřiti**, něco *operire*, *tegere*, *contegere alqd*.
- přístup**, *aditus*, *accessio*, *accessus*; *adeundi n. conveniendi copi*; míti p. k něčemu *aditum habere ad (in) alqd*; p. k úřadům n. hodnostem *aditus honorum*; k sobě p. *nedati sui potestatem non facere*; p. dáti komu *admittere alqm*, *alcu aditum conveniendi dare*, *nedati aditu n. janua prohibere alqm*; *aditum alcu intercludere*, k sobě *alqm ad se adire non pati*.
- přístupný**, 1) o místnostech *facilis accessu n. adeuntibus*; *patens* (p. býti *patere*; p. učiniti *patefacere locum*); těžko p. *impeditus*; podobně o věcech: p. = při ruce jsouci *paratus*; *quod praesto est*; 2) o osobách, = vlivný *qui facile aditum (n. sui potestatem) dat*; *facilis*, *comis*; všem p. *quem omnes adire possunt*.
- přisudek**, (právní) *sententia*, *judicium*.
- přisvědčiti**, čemu *confirmare*, *probare n. comprobare alqd*; p. komu *assentiri alcu*, ve všem *assentari*; p. se k čemu *profiteri alqd*.
- přisvětlý**, *subobscurus*.
- přisvojenec**, *filius adoptivus*.
- přisvojení**, *adoptio*.
- přisvojiti**, sobě co, v. „osvojiti“ dítě si p. *adoptare*.
- příšera**, *species*; *umbra*, *larva*; *monstrum*.
- příšerný**, *larvalis (habitus)*.
- příští**, adj. *futurus*, *posterus*; *venturus (senectus)*; p. konsulové *qui post me consules erunt*; p. čas *tempus sequens*, *insequens*, *posterum*; nejprve p. *proximus*; adv. *příště in posterum*; *posthac*, *postea*.
- přistivati**, v. „poštivati.“
- přitahák**, lodní *harpago*; *manus ferrea*.
- přitáhnouti**, **přitahovati**, a) trans. α) p. co k čemu *attrahere alqd*; loď háky p. *ferreas manus n. harpagones in navem injicere*; β) = stáhnouti *adducere*, *contrahere alqd*; b) intr. = přijíti, zvl. o vojsku *accedere*, *appropinquare ad alqd n. ad alqm*, do města, do země nepřátelské *ingredi in urbem*, *in fines hostium*, *terram intrare n. invadere*; s voj. kem k městu p. *exercitum propius urbem admovere*; na pomoc komu p. *alcu auxilio venire*; *subvenire*, *succurrere alcu*.
- přitažlivý**, *qui ad se trahit*, *ducit alqd*.

přítéci, *affluere*; = přiběhnouti, v. toto.

přítel, a) vůbec *amicus*, něčí *alcul* n. *alcs*; domácí p. *familiaris*; nejtažejší n. velmi důvěrný p. *homo familiarissimus et omnibus rebus alculi conjunctus*; jest můj dobrý p. *amicus est meus* n. *mihi*, můj nejlepší p. *familiarissimus* n. *amicissimus meus* n. *mihi*, pl. přátelé, také *mei*, *tui*, *sui* (*orum*); jest můj velmi dobrý p. *utor eo valde familiariter*; jsme staří přátelé *vetus est n. intercedit inter nos amicitia* n. *familiaritas*; mítí koho za (n. mítí v kom) nejlepšího p. *habere alqm hominem amicissimum* n. *amicum fidelissimum*; býti p. koho bono animo *esse in alqm*; jsou opět přátelé *inter eos gratia reconciliata est*; b) = přítel krevní *consanguineus*; c) p. právní *patronus*; d) ve smyslu polit.: *qui facit cum alqo, qui stat ab alqo*, ost. v. „přivrze nec“; e) obecněji: p. čeho *studiosus*, *amans*, *amicus alcs rei*; p. pravdy *veritatis amicus* n. *cultor* n. *diligens*; on není p. svárů *pacis studiosus* n. *amans est*; *placidus est*.

přítelíček, *amiculus*.

přítelkyně, *amicitia cum alqo conjuncta*; zřídka *amica*; krevní p. *consanguinea*.

přítěžek, v lodi *saburra*.

přítí, záporně, v úsloví: nepřím toho, že.. *haud abnuerim* s akk. a inf.; p. čeho, v. „zapíratí“; p. se, s kým o něco *certare, contendere cum alqo de re alqā*; (právně) *controversiam* n. *litem habere cum alqo*; *litigare, lege agere cum alqo*.

přítisknouti, a) = přitlačiti něco k čemu *apprimere alqd alculi rei* n. *ad alqd*; (na př. štit k prsům *scutum pectori* n. *ad pectus*); p. koho k sobě *artius alqm amplecti*; b) pečet p. *signum* n. *anulum alculi rei imprimere*; *signo consignare alqd*; 2) p. se se *abdere* n. *se compingere* (*in angulum*).

přítížití, něco *onerare, gravare alqd re alqā*; p. komu *alqd difficilius* n. *durius* n. *gravius facere alculi*; *difficilius reddere alqd*.

přítlačiti, v. „přítisknouti.“

přítlumiti, něco (na př. oheň) *restinguere* (*ignem*); tp. *opprimere, affligere* (*animos*); *attenuare, deprimere* (*vocem*).

přítmiti se, přítmivá se *tenebrae oboriuntur*; *advesperascit*.

přítok, moře *accessus maris*; *aestus*; p. a odtok *accessus et recessus aestuum* (*marinorum*); *aestus maritimi accedentes et recedentes*.

přítomen, v. „přítomný.“

přítomnost, *praesentia*; = přítomný čas, v. „přítomný“; p. ducha *animus praesens*, *animi praesentia*, (vzhledem k rychlému uchopení vhodných prostředků) *celeritas consilii*; u p., v p., za p. přelož a) part.

praesens; *inspectans*; za mé p. *me praesente* n. *inspectante*; za p. více mužů *pluribus praesentibus*; b) *coram* s abl.: v p. tvé *coram te* etc., též *quum tu aderas* a p.; v p. něčí mluvití *dicere, loqui, verba facere apud alqm*; jindy jinak se opíše, na př. větou: raduji se z vaší p. *gaudeo quod adestis* n. *advenistis*; věřiti na všudy p. božskou *deum ubique praesentem esse credere*.

přítomný, a) pův. *praesens*; *qui adest*; p. čas *tempus praesens* n. *hoc*; p. býti *adesse, interesse*, (při čem *alculi rei*), co divák *spectare alqd*; přítomen byl bitvě *pugnae aderat* n. *intererat*; nejza p. *me, te* atd. *absente* (n. dle vazby též *absens*); přítomní *qui adsunt, auditores* n. *spectatores*; b) = před rukama jsoucí *hic*; p. spíš *hic libellus*; *hoc scriptum*; c) = pozemský *humanus, externus* (*res*); p. věci, též *divitiae, voluptates*.

přitrhnouti, kam, v. „přítáhnouti“ c).

přitrž, *intermissio*; bez p. *uno tenore, perpetuo, continenter* n. *adj. continuus*; válka trvala bez p. do desíti let *bellum decem annos continuos gerebatur*; bez p. něco činiti *non interrumpere* n. *intermittere alqd*; p. čemu učiniti *comprimere, reprimere, cohibere alqd* (na př. *tumultum*), boji *certamen dirimere*.

přítulek, v. „útulek.“

přituliti, koho k sobě *artius alqm amplecti*; p. se (ke) komu *corpori alcs se applicare* n. *adjungere*; *se applicare ad alqm*; *blandiri alculi*.

přitulnost, *blanditiae*.

přitulný, *blandus*; *officiosus* (úslužný).

přitužiti, něco *adducere alqd*; = zvětšiti: trestu p. *poenam augere*; zákonnitou pokutu p. *legitimam poenam supergredi*.

přiučastniti, koho k čemu *participem facere alqm rei alcs*; p. se čemu *participem fieri rei alcs*.

přiučiti, přiučovati, koho čemu (učením) *docere alqm alqd*; (zvykáním) *assuefacere alqm re alqā*; p. se čemu *addiscere alqd*; = přivyknouti *assuescere re alqā* n. *rei alculi*; *insuescere facere alqd*.

přivábení, * *allectatio*.

přivábiti, koho k čemu *allicere, allectare alqm ad alqd*; p. koho kam *deducere alqm in locum alqm*.

přival, *imber*; = po lijavci sběhlá voda *torrens*; vzhledem k bouři *procella*.

přivaliti, něco *advolvere alqd*; p. se *irruere*; proud se přivalí *aestus se incitat*.

přivázati, přivazovati, něco k čemu *alligare alqd n. alqm ad alqd*; plachty k stěžem *vela ad malos destinare*, lodi ku břehu *navem ad terram religare*.

přivažek, *quod justum pondus n. onus excedit.*

přivažeti, v. „přivezti.“

přivažka, v. „dovoz.“

přivěsek, *appendix; additamentum.*

přivést, přiváděti, a) pův. *adducere alqm*, svědky přivést *testes proferre, producere, excitare*; p. koho před koho *adducere alqm ad alqm*; *introducere alqm apud alqm*; na pravou cestu p. koho, v. „cesta“; něco na jevo, na světlo p., v. „jevo“, „světlo“; b) p. koho k čemu = pohnouti *adducere, perducere alqm ad alqd n. ut . . .*; *movere, impellere alqm ad alqd n. ut . . .*; *eo rem perducere ut . . .*; na útěk n. k útěku p. koho *fugare alqm*; c) p. něco ke konci, k místu, k cíli *efficere, conficere, perficere alqd*; k lepšímu způsobu p. něco *ad meliorem rationem revocare alqd*; k tomu p. *eo adducere*; daleko to přivedl *magna consecutus est; divitias paravit* (= zbohatnul); d) p. koho nač, več, do čeho, k čemu: na žebrota, na mívinu, v nouzi, na chudobu *ad rerum omnium inopiam redigere, bonis evertere alqm*, na záhubu, na zkázu *perdere, pessumdare alqm*, stát *republicam evertere*; p. koho ke škodě n. do škody *damnum n. detrimentum inferre alqui*, k svobodě *vindicare alqm in libertatem*; p. koho k čemu = pohnouti koho k čemu, v. toto; na jiné domnění p. koho *meliora docere alqm*; v poslušenství p. koho *ad officium reducere alqm*; p. koho k sobě *excitare alqm*; pod svou moc n. pod sebe p., v. „podmaniti“; v porobu p. *subigere alqm*; ostatní sem sloušící řeční v. u dotýčných subst.; e) p. něco ku paměti *alqd alqui in memoriam revocare*; na mysl, k srdci komu co p. *monere alqm alqd*; p. něco v jednu formu *ad unam et eandem formam revocare alqd*; f) = připomenouti *proferre, afferre, producere*; slova něčí *verbis alcs uti*; příklad p. *exemplum afferre, commemorare.*

přívětivost, *comitas, humanitas*, k hostům *hospitalitas.*

přívětivý, *comis, humanus*, = úslužný *officiosus*, = lichočný *blandus*; p. k podřízeným *facilis, communis*; adv. *comiter, blande, humane.*

přivezti, přivažeti, něco *subvehere, supportare alqd* (na př. *commeatum*); = odvézti, s sebou p. *deportare (alqd ex provincia)*; *invehere, importare alqd* (na př. *merces*); zboží od jinud přivezená *merces adventiciae*; p. se *advehi curru, navi.*

přivinouti, něco k čemu *involvère alqd circum alqd*; p. se ke komu, v. „přitaliti.“

přivítání, *salutatio.*

přivítati, koho *salvère jubere alqm; salutare*

alqm, přívětivě *benigne salutare alqm*, nepěkně, špatně *male excipere alqm.*

přivlastniti, přivlastňovati, komu co (soudně) *addicere alqui alqd*; knihu komu p. *mittere librum ad alqm*; zvl. sobě něco p. *vindicare (ad se) alqd*, (neprávně) *arrogare, sumere sibi alqd, in se transferre n. ad se ipsum referre alqd*, říši *regnum occupare*; úsilovně p. si něco *vindicare et suum esse dicere aliquid.*

přivléci, něco n. koho *attrahere alqd n. alqm.*

přivolat, koho *advocare, ad se arcessere alqm*; zálohy p. *subsidia arcessere*; koho na pomoc p. *alqm auxilio vocare n. in auxilium adhibere.*

přivoleni, *consensus, assensus*; s mým p. *me probante*; bez mého p. *me adversante.*

přivolit, k čemu, več *consentire alqui rei n. ad alqd, probare, accipere, admittere alqd*, k podmínkám *ad conditiones accedere*, (nerad) *descendere.*

přivoz, = přivážení *subvectio; invectio*; = špiže *commeatus*; přivozy zastoupiti komu *commeatu alqm intercludere n. prohibere.*

přivozně, *portorium.*

přivítati, (dveře, oči) *claudere (fores, oculos).*

přivrženec, *sectator, studiosus alcs*; v pl. také zájmeny *mei, tui, sui*; zvl. a) v polit. *qui partibus alcs favet, qui partes alcs sequitur, qui faciunt n. stant ab algo*; přivrženci něčí, také *factio* (n. *partes*) *alcs n.* adj. z vlastního jména tvořeným: p. Manliovi *turba Manliana*; p. Sullovi *Sullani*; b) vzhledem k učení *qui est ab algo n. ab alcs disciplina; discipulus; qui auctoritatem alcs sequitur*; také adj. z vlastního jména tvořeným: přivrženci Pythagorovi, Sokratovi *Pythagorei, Socratici* a p.; býti p. něčím (v ohledu polit.) *alqui deditum, addictum esse, favere alqui, sequi alqm*, (co žák) *sequi n. sectari alqm, sectatorem alcs esse*, náboženství křesťanského *Christianae legis studiosum esse.*

přivtělit, něco *addere, aljicere, adjungere alqd alqui rei*, cizí vojsko k svému *auxiliares copias exercitui immiscere.*

přivyknouti, přivykati, čemu *assuescere n. assuescieri (re alqā n. alqd facere)*; *conformari ad alqd*; v. „zvyknouti.“

přivyknuti, *assuetudo (rei alcs).*

přivziti, v. „přibrati.“

příze, *fila; linum; lana.*

přízemí, *pars aedificii, quae est plano pede.*

přízeň, 1) = láska, již kdo má *gratia*, již komu věnujeme *favor*; *studium, benevolentia, voluntas*; p. u lidu *gratia popularis, favor populi; aura popularis*; p. míti ke komu, přízní ke komu nakloněn býti *favere alqui*; býti v p., míti p. *gratosum esse alqui n. apud alqm*; míti u všech,

ode všech, při všech velikou p. *apud omnes gratia multum valere* n. *in magnā gratiā esse, gratiosissimum esse*; býti s kým v dobré p. *esse in gratia* n. *est mihi gratia cum alqo*; p. posluchačů *assensio coronae*; p. u někoho. sobě spůsobiti, sjednati, p. od koho d jiti, dosáhnouti *gratiam* n. *favorem alcs sibi conciliare*; p. u koho hledati *gratiam alcs quaerere* n. *captare*; dřívější p. dojíti *in antiquum locum gratiae restitui*; o p. něčí se připraviti, v. „připraviti“; z p. souditi *secundum alqm judicare*; 2) = přání čeho, v. „přání“ a p. obraty; 3) = přátelství, příbuznost *propinquitas, cognatio; affinitas* (jsem z přízně něčí *cognatio mihi est cum alqo, cognatus sum alcuī*); = příbuzní *propinqui, proximi*; celá p. *omnes necessarii*.
 přízev, *cognomen*; v. „příjmění.“
 přizískati, v. „získati.“
 příznak, *signum, indicium; nota*; = odznak *generis insigne*; p. hodnosti, p. boha nějakého *insigne*.
 přiznání, *confessio; confessio*.
 přiznati, přiznávati, 1) p. komu co *addicere, adjudicare alcuī alqd*; léta komu p. *emancipare alqm*; 2) p. se k čemu, (nuceně) *fateri, confiteri alqd*; (bez nucení, přiznávati se) *profiteri alqd*; p. se ke křesťanství *profiteri se (esse) Christianum*, k učení nějakému *profiteri se disciplinae alcs esse addictum*.
 příznivec, *fautor; qui rebus alcs favet; studiosus alcs*, = zástupce *patronus*.
 příznivkyně, *fautrix*.
 příznivý, a) o osobách: p. někomu *favens, benevolus*, o bozích *propitius*; = laskavý *benignus, humanus*; = přátelský *amicus alcuī; studiosus alcs*; p. býti *favere alcuī*; p. odpověď dáti *benigne respondere*; b) = vhodný, (o věcech) *secundus, commodus, opportunus*; p. poloha *opportunitas loci*; v p. poloze bojovati *suo loco pugnare*; vítr p. *ventus secundus* n. *prosper, idoneus*; p. doba *temporis opportunitas*; p. počasí *tempestas idonea*; všechno bylo nepříteli p. *omnia pro hoste erant*; adv. a) *benevole, amice*; p. vyslechnouti něco *secundis auribus accipere alqd*; b) *commode, opportune, apte*.
 přízrak, *commentum; visum*.
 přízvuk, *sonus vocis; * accentus*.
 přízvukovati, komu *assentiri, astipulari alcuī*.
 příživník, *parasitus*.
 přízloutlý, *subflavus*.
 psací, *scriptorius*.
 psanec, a) = zlopověstoík *homo infamis, famosus*; b) = vypovězenec *exsul; patriā ejectus, expulsus; proscripius*.
 psaní, 1) konání písčeho *scriptio*; obyč. však slov. *scribere*; k psaní pobádati koho *ad*

scribendum n. *ad scribendi studium alqm excitare*; spůsob p. *scribendi genus*, = pravopis, v. toto; 2) = to co napsáno jest *scriptum*; bez mnoha p. *sine multi literis*; smazati p. *scriptum delere, extinguere*; zvl. = list *literae, epistola*; p. učiniti *litteras dare, mittere, scribere ac alqm, dodati, odvésti litteras alcuī dare* ost. v. „list.“
 psáti, pisati, vůbec *scribere (alqd)*, pěkně ozdobně p. *bene* n. *eleganter scribere, exarare litteras*; p. po kom *scribendo imitari alqm*; zvl. a) = myšlenky své na papír přivést, vůbec *scribere, conscribere, literis mandare alqd*; = zvěstovati, praviti *memoriae tradere*; p. tragédie *tragoedias facere*; knihu o něčem p. *librum de alqā re conscribere, conficere*; p. o čem *scribere de alqo*; p. v řeči nějaké *linguā alqā uti*; p. komu (roz. list) *scribere alcuī* n. *ad alqm; litteras dare* n. *mittere ad alqm*; p. si *litteras dare et accipere*; psáno stojí *scriptum est*; stojí psáno o kom *scribitur alqs* sinf.; právo psané *jus civile*; zákon psaný *lex scripta*; b) p. koho *proscribere alqm*; c) p. se *alcuī est nomen* (s násled. nom. n. dat., zřídka gen.); p. se odkud *ortum* n. *natum esse ex alqo*.
 psavý, *impiger in scribendo*.
 psi, *caninus* n. gen. *canis*; p. dni *dies caniculares*; p. hvězda *canicula; Sirius*; na psi letničky (= nikdá) *ad graecas calendae*; tp. = špatný *turpis, humilis*; p. život *vita turpis*.
 psí, ve řeči: ve psí býti *in miseria esse* n. *versari, jacere*; ve p. jíti *in miseriam incidere*; ve p. učiniti něco *in miseriam adducere* n. *conducere alqd* n. *alqm*.
 psice, *canis femina; canis*.
 psík, *canicula; catulus catellus*.
 psota, *miseria; res miseriae* n. *afflictae; fortuna misera*.
 pšenice, *triticum*.
 pšeničný, *triticeus*; p. pole *ager tritico consitus*.
 pštros, *struthiocamelus*.
 ptactvo, *aves*.
 ptáček, *avicula*; tp. chytrý p. *homo astutus, versutus*.
 ptáci, a) = ptáka n. ptáků, gen. *avis* n. *avium*; p. let *volatus avium*; p. let pozorovati (a dle něho prorokovati) *augurium capere*; p. zpěv *cantus avium*; p. hnízdo *nidus avis*; b) = na ptáky *aviarius*; p. síť *rete aviarium*, p. klec *aviarium; cavea*, p. lep *viscus*, p. lov *aucupium*.
 ptáčnictví, *aucupium*.
 ptáčník, *auceps; aviarius*.
 pták, *avis*; (= okřídlenec) *volucris*, také *alcs*; tp. pěkuý p. = čtverák *homo lascivus, callidus*.

ptáková, -vectvi, *augurium*; *auspicium*.

ptákovavec, *augur*; *auspex*.

ptáni, *interrogatio*; *quaestio*.

ptáti, čeho *quaerere alqd*; rady p. u koho *consulere alqm*; 2) p. se, čeho na kom, koho na něco, o něco, po čem *quaerere alqd ex n. ab algo*; *rogare n. interrogare alqm alqd*; *percontari alqd ex algo n. alqm de re alqā*; *explorare alqd n. cognoscere de re alqā*; p. se koho o radu *consulere alqm de re alqa*; p. se po kom, na koho *quaerere, requirere alqm*.

ptavost, *nimum interrogandi studium*.

ptavý, *molestus percontator*; adv. *interrogando, percontando*.

pučeti (se), *gemmas agere*; *progerminare*.

pud, *impetus*, = chťič *appetitus*; = popud *instinctus (divinus)*; z vlastního p. *sua sponte, ultro*; p. smyslný *sensus*; p. přirozený *appetitus naturae n. naturalis*; z přirozeného p. něco činiti *naturā duce alqd facere*; přirozeným p. *secundum appetitum naturae*.

půda, 1) = země *solum (terrae, urbis, agri)*; *humus*; *terra*; zvl. vzhledem k majetku *fundus, ager*; = vlast, území *finis*; = sídlo *sedes*; pevná p. (při zakládání domu) *solidum*; p. pískovitá, kamenitá a p. *solum arenosum, calculosum*; 2) = spodek, dno *fundus*; = podlaha *solum*; 3) = hůra *tabulatum*; p. na seno *fenilia (um)*, na obilí *granarium*; 4) základ *fundamenta (orum)*.

pudidlo, *incitamentum*.

puditi, koho k čemu *impellere, incitare alqm ad alqd (faciendum)*; = nutiti *cogere*.

půdorys, *descriptio*.

půhon, ve rčení: p. na koho vzíti, někomu položit a p., v. „pohnati“, „obeslati“ koho.

puch, *odor malus*; *foetor*.

puchřeti, *putrescere*.

puchýř, *pustula*.

půjčiti, čeho někomu *mutuum dare alui alqd*, na př. *frumentum a p.*; p. komu peněz *dare alui pecuniam mutuum*; *credere alui pecuniam*; o věcech, které tytéž nazpět obdržíme *commodare alui (libros, vestes)*; půjčený *mutuus*; tp. p. komu předního místa, v. „předek“; přísl.: když se páni rvou, poddaní vlasů p. musejí *quidquid delirant reges, plectuntur Achivi*.

půjčka, *mutuatio*; = perize vypůjčené *pecunia mutua, credita*.

pukati, v. „puknouti“.

puklina, *rima*; *fissura*.

puknouti, *pukati, rumpi, dirumpi*, o zemi *dehiscere*; srdce mi puká bolestí, žalostí *dirumpor dolore, summa misericordia com moveor*.

půl, *dimidium n. dimidia pars alcs rei* (p. dne *dimidia pars diei a p.*); = v p. rozdělený *dimidiatus (mensis)*; někdy, zvl. o penězích, pozemcích a p. *semis* nesklonné n. s gen. *semissis* (p. chléba *semis panis*, p. třetí stopy *duos pedes et semissem*, p. jitra pole *semis agri*), jindy předslovcem *semi*: p. stopy *semipes*, široký atd. *sempedalis*; p. lokte dlouhý *semicubitalis*, p. palce široký atd. *semidigitalis*; čas bránění se na p. hodiny obmeziti *spatium defensionis in semihorae curriculum cogere*; p. člověka *semihomo*, p. člověka a p. zvířete *ambigua hominis et bellua forma*; zvl. a) p. léta *spatium semestre, sex menses*; každého p. l. *sexto quoque mense*; p. cesty *dimidium spatium*, na p. cesty *medio itinere*; b) u spojení s předložkami: do polu, do pola, do poly, do polou, na poly, vytkne se buď adj. *dimidius n. předslovcem semi* (do p. nahý *seminudus*, od p. mrtev *semanimis, semivivus*, na p. spálený *semiustus, semicrematus*), u sloves dostačí předslovce *dis* (na p. roztíti *dissecare a p.*); u polu, v půly *medius n. in media alcs rei parte* (uchopiti koho v p. *medium alqm arripere*).

půldruhý, *sesquialter*; *unus et dimidia pars*; p. střevíce dlouhý *sesquipedalis*; p. měřice *sesquimodius*.

půliti, něco *bipertire, in duas partes dividere alqd*.

půlka, *dimidia pars n. dimidium*.

půlleti, *sex menses*.

půlletní, *semestris*; adv. *sexto quoque mense*.

půlměsíc, *luna dimidiata n. dimidia*.

půlnoc, a) = polovice noci *media nox*; o p. *mediā nocte*; s p., po p. *de mediā nocte*; 2) = sever *septentriones*; na p. ležící *septentrionalis*.

půlnoční, a) o čase *mediae noctis*; *qui media nocte fit, cernitur, auditur etc.*; p. hodina *media nox*; b) = severní *septentrionalis*; p. vítr *ventus a septentrionibus oriens*; *boreas*; p. strana *latus septentrionale*; adv. *ad septentriones versus*.

půlostrov, *peninsula*.

puls, *pulsus venarum*; p. jde *venae micant*.

pulsovní, žila *arteri*.

puntík, *punctum*.

pupek, *umbilicus*, na štítu *umbo*.

pupen, -ec, *gemma*.

pupeněti, *gemmae*.

purkmistr, (v Římě) *consul*; v menších městech *decurio, praetor, praefectus*.

purkmistrovství, *dignitas consularis*.

působce, *auctor*; *effector*; opovržlivě: *machinator*.

působení, a) = moc pů obivá *vis, efficacitas*; *momentum*; b) činnost sama *quae quis agit (egit)*; *res gestae*; p. úřední *muneris*

officia; mluvím o jeho úředním p. *de iis loquor, quae in munere suo fecit (egit) n. facit (agit)*; protivně p. nebylo vydatné *parum in contrariam partem effectum est*; bez vnějšího p. *sine ulla vi externa*; jeho působením *eo auctore*; blahodárné p. *opera salutaris*; p. míti na koho *pertinere ad alqm.*

působíště, *campus*; *locus* (aby každý své p. znal *ut suum quisque locum noverit*), = úřad *munus, procuratio, provincia*; stát podává rozsáhlé p. *magnus est in re publica campus.*

působiti, a) = jednati *efficacem esse*; vim *habere*; b) p. v něco, na něco *movere alqd*; *pertinere ad alqd*; (*magnam*) vim *habere in alqd*; *magni momenti esse ad alqd (conficiendum)*; působí ve mě něco *alqd movet me*; p. v lid *movere, afficere animos hominum*; c) p. něco *efficere, facere, creare alqd*; *auctorem n. causam esse rei alcs*; cokoli Římané v čas pokoje a válek působili *Romanorum res pace belloque gestae*; p. komu truchlivost, bolest *luctum, dolorem alcuí afferre*; p. že . . . *efficere, perficere ut n. ne . . .*; p. k tomu, aby . . . *id agere n. contendere n. anniti ut . . .*

působivost, *vis efficacitas*; *usus.*

působivý, *efficax, potens*; adv. *efficienter, potenter.*

působnost, *effectus*; obor p. v. „působíště“

půst, *jejunium*; = postní den *dies jejunii.*

pusta, *regio deserta*; *locus deserta*; *solitudo*; *locus desertus.*

pustina, v. předch.

pustiti, pouštěti, 1) trans. a) = nedržeti *mittere alqd*; z ruky něco p. *mittere, emitte alqd de manibus*, p. koho *mittere, dimittere alqm*; pust mne *sine me*; p. koho (na př. vězence) *e custodia emittere, vinculis solvere alqm*, bez trestu *impunitum dimittere alqm*; otroka p. (na svobodu) *servum manu mittere, liberare, libertate donare*; loď do vody p. *navem deducere (in aquam)*; plachty p. *vela facere, pandere*; psy na koho p. *canes in alqm immittere*; krev p. v. „krev“; b) = odstoupiti *cedere, concedere alcuí alqd n. alqare*; království komu p. *concedere alcuí regnum, imperium*; c) p. co mimo sebe *missum facere alqd, amittere n. abjicere alqd* starosti *curas abjicere, dimittere*, hněv *odium deponere, abjicere*; d) = upustiti od čeho, v. „upustiti“; e) uzdu p. α) pův. *habenas remittere*; β) tp. žádostem uzdu p. *cupiditates non impedire, coercere, cohibere*; podobně: vůli p. komu *alqm non coercere*; f) hlas n. pověst o čem p. *rumores n. sermones spargere, disseminare*; h) = povolití jíti, vpustiti ad-

mittere, intromittere, recipere alqm, někam *admittere in etc. n. alqm inire locum pati*, do města p. nepříteli *hostem in urbem accipere*; nepustiti koho *introitu prohibere alqm*; oknem koho p. *per fenestram admittere alqm*; p. před sebe *admittere alqm, aditum n. copiam adeundi dare alcuí*; od sebe p. koho, v. „propustiti“; p. koho ze služby *mittere n. dimittere alqm*; i) zvl. střelba k městu p. *tormentis et telis urbem oppugnare*; pokutu smrti p. na koho *supplicium proponere alcuí*; strach p. *timorem alcuí injicere, incutere*; ducha p. *animam afflare*; kořeny p. *radices agere*; pupence p. *gemmae*; 2) intr. pouštěti *liqueescere, solvi*; led p. *glacies solvitur, dilabatur*; 3) pustiti se, a) čeho n. koho = zanechati *relinquere alqd, alqm*; *omittere, praetermittere alqd*; b) p. se někam *proficisci*, na cestu *se in viam dare, iter ingredi*; daleko se p. *longius ire n. intrare audere*; p. se přes něco *transire alqd, (s nebezpečenstvím) alqd n. trans alqd transire audere*; (po moři n. na moře se p. *navigationi se committere, mare ingredi*; c) p. se po kom, za kým *insequi, persequi alqm, instare alcuí*; po čem *sectari (voluptates, praedam), venari, captare alqd*; d) p. se do koho, na koho *impugnare, aggredi, invadere alqm*, slovy *dictis n. conviciis alqm insectari*; do čeho se p. = počítí co dělati *incipere, suscipere, instituere alqd*; *moliri alqd*; obzvl. *descendere in alqd* na př. *in certamen cum alqo*; p. se do vyjednávání *condiciones ferre et audire*, do hádky *controversiam intendere*, do řeči s kým *colloquium cum alqo instituere*; do zápasu se p. *ad pugnam descendere*; nepouštěti se do čeho *aspernari, removere alqd*; p. se trochu hlouběji pro odůvodnění úmyslu svých *altius paullo rationem consiliorum suarum repetere.*

pustošení, *vastatio.*

pustošiti, něco *vastare, devastare, pervastare alqd.*

pustota, *vastitas, solitudo.*

pustý, *vastus, desertus*; = neobděláný *incultus*; země leží p. *terra cultu vacat*; pusté položení (na př. statek) *devastare alqd*; tp. p. člověk *homo dissolutus.*

půtká, a) = svár *altercatio, jurgium, rixa*; učiniti p. *altercationis materiam praebere*; b) = bitka *pugna, certamen, proelium*; ost. v. „boj.“

putovati, a) vůbec *proficisci, migrare*; = na cestě býti *iter facere*; *peregrinari*; po světě n. mnohými zeměmi p. *multas terras peragraré*; obíre (*loci, urbes*); b) zvl. = pouť konati *religionis causa peregrinari n. loca sacra obire.*

půvab, -nost, *illicebra, blandimentum*; *suavitas, dulcedo*; *venustas* (p. řeční a p., a však též p. tělesné krásy), o krajinách *amoenitas*, v řeči *lepos, suavis*; p. míti do sebe *valde placere*; ta věc má pro mne velikou p. *ejus rei dulcedine magnopere moveor, studio ejus rei teneor*, nemá žádné p. *nilhil voluptatis ea res mihi affert*; sláva má pro nás jakýsi p. *dulcedine quadam gloriae commovemur*.

půvabný, *blandus; suavis, dulcis*; o tělesné kráse *venustus*, o krajinách *amoenus*; p. přednes *eloquendi suavis*; má ve svém jednání mnoho p. *morum facilitate sermonumque jucunditate mirifice hominum animos oblectat*; p. stil *speciosum dicendi genus*; p. něco učiniti *alcul rei suavitatem afferre*; adv. *blande, suaviter*; *venuste, amoene*; p. krásný *venustissimus, amoenissimus*.

původ, a) = návod, příčina *opera, causa*, o osobě *auctor*; mým p. *me auctore*; (činím to) tím p. *eo, eam ob rem n. causam; propterea*; býti p. čeho *auctorem esse rei alcs, ost. v. násl.*; b) = původce, v. toto; c) = počátek *principium*; = zdroj *origo, ortus, primordium*; = rod *genus*; p. vzíti, míti odkud a) o osobách *originem trahere, genus ducere ab alqo, ortum (oriundum) esse ab alqo*; β) o věcech *ex (ab) re alqā ortum, profectum esse, ex alqo emanavisse*, o slovech také *ductum esse ab re alqa*; p. slova *origo verbi, vis verbi*; p. rodu = původce *gentis auctor*, = kmen *stirps*.

původce, *auctor, effector*, (hanlivě *machinator; architectus*); = vynálezce *inventor*, = zakladatel *conditor*; p. míru *pacis conciliator, interpres*; p. záměru, války *princeps consilii, belli inferendi*; p. zločinu *sceleris auctor n. architectus n. molitor*; p. všeho zla *omnium malorum seminator*; býti p. čeho *alqo auctore instituitur alqd, auctorem esse rei alcs*.

původčitosť, *fides, auctoritas*.

původčítý, *verus, fide dignus*.

původistě, *sedes prima*; tp. *fons, caput, origo*.

původkyně, *auctor, effectrix; mater*.

původní, *primus, principalis*, (kompar. původnější *origine prior*); = bývalý *pristi-*

nus, prior; p. spis *exemplar*; p. obraz *exemplum (primum)*; p. jazyk * *verba scriptoris ipsa n. ipsius*; p. příčina *causa prima, principium*; adv. *principio, initio; a prima origine*.

původnictví, *auctoritas*.

původnost, *proprietas, propria et singularis natura*.

puzení, v. „pud.“

pych, a) = nadutost *fastus, superbia, insolentia, spiritus (pl.)*; p. něčí zkrotiti *spiritus n. animos alcs frangere n. infringere*; z pychu *insolentiā exsultans; superbiā elatus*; z p. něco činiti *superbiā facere alqd*; b) = násilí *violentia*; p. provéstí vim *adhibere*, nad kým vim *alcul afferre, inferre, facere*.

pýcha, a) co vlastnost *superbia, animus superbus n. insolens; insolentia*; pýchou se nadýmati *superbire*; p. odložití *superbiam ponere, abjicere; spiritus remittere*; b) = to, nač kdo pyšným jest *laus, gloria, decus alcs*; on jest mojí p. *est decus meum*; jest p. vlasti *est decus patriae*; Agenor, p. svého rodu *A. gloria gentis*; bohatství jest jeho p. *in divitiis suis maximam gloriam ponit*; c) = nádhernost *luxuria; sumptus effusi*.

pýchati, *superbire*; velice p. *magnum sibi spiritus sumere*.

pykati, *poenitentiam agere*; pykám čeho *poenitet me alcs rei, toho skutku hujus facti n. hoc fecisse n. quod hoc feci*; smrtí p. čeho *capite n. morte poenas rei alcs luere*.

pýřeni, *rubor*.

pýřiti se, *erubescere*, (pro co re *alqa n. in re alqā*), *rubor mihi suffunditur*; = stydět se *pudore affici*.

pyšk, *labrum*; = přední špic lodí *rostrum navis*.

pyšniti se, *superbire; jactare se, insolentius se efferre*, z čeho, nač *gloriari re alqa*.

pyšný, *superbus; insolens, elatus; arrogans*; p. býti, v. předch. pyšným se státi *superbiam n. spiritus sumere, inflari, efferri*; z pyšna = adv. pyšně *superbe, insolenter, elate, arroganter*; z p. si vykročovati *magnifice incedere*; p. si počínati *superbire*.

pytel, *saccus*; velký kožený *culeus*.

pytlák, * *qui furtim feras intercipit*.

R.

Rab, a) zajatý *captivus*; b) = otrok *servus*.

ráčiti, a) = rád míti, žádati *appetere, expectere alqd; cupidum esse rei alcs*; míti, co hrdlo n. srdce ráčí *abundare, affluere omnibus rebus*; b) o bohu a vznešených

osobách *velle, placere, dignari*; ráčil to říci *placuit n. libuit n. visum est ei hoc dicere*, ráčil mne pozdraviti *dignatus est me salutare*; jak ráčíte *ut libet, ut vis*; ráčte přijíti *veni, quaeso*; by to bůh dáti

ráčil, aby . . . *utinam* . . . ; často v podobných případech stává v lat. pouhý konj. (čechčz rač nás bůh uchovati *quod deus avertat!*), v. Svob. §. 95, příd. 2. Kos. §. 629, pozn. 2. Někdy vypouští se naše „r.“ v lat. jakožto sloveso fráseologické, v. Vojáč. Ruk. §. 81, 5.

rád, A) = chtě, s potěšením, 1) positiv, buď adj. *libens, volens, non invitus* (rád jsem to učinil *non invitus feci*); = s radostí *laetus*; neb adv. *libenter, animo alacri* n. *libenti*; *facile*: r. něčeho dopouštěti *facile pati alqd*; r. trpím něco *facile* n. *non moleste fero, facile sustineo alqd*; často jinými obraty: rád bych věděl . . . *flagro cupiditate cognoscendi alqd*; r. obcovati s kým *delectari consuetudine alcs*; r. poslouchati *audiendi studiosum esse*; zvl. a) rád bych atd. *velim* n. *vellem* etc.; rád bych věděl *scire velim*; v příčině té stává mnohdy též ind.: r. bych byl v Římě *Romae esse volo*; r. bych byl, kdybys co možná brzy ke mně přišel *gratum mihi erit (gratum mihi feceris), si quam primum ad me veneris; velim te quam primum ad me venire*; b) r. býti čemu, α) = rád miti něco *delectari re alqa, alqd mihi gratum* n. *jucundum est*; v. „mílovati“; nebýti čemu r. *moleste ferre* n. *pati alqd*; β) = spokojiti se *satis habere*; buď r. že si nenaříkám *satis habeas me non conqueri*; γ) = přát čemu, přát si čeho, v. toto; 2) kompar.: radši n. adv. raději a) = s větším potěšením *libentius*; tím r. *eo libentius*; r. chtěti n. býti (r. bych, r. jsem) *malle* n. úsloví *s praestat*: r. všechno budu trpěti *než . . . mihi praestat quamvis fortunam pati quam . . .*; b) = spíše *potius; prius; citius; magis*, čili r. *vel potius, sive potius*; a ne r. (k jednotlivým slovům slušic *et non, ac non*; nechtěl bych raději žíti, než . . . *potius* n. *prius desinam vivere quam* etc.; B) = snadno *facile*; rád věřím *facile credo*; r. snášeti něco *facile pati alqd*; nerad *non facile*; C) = obyčejně *plerumque; vulgo*; často i slovesem *solere* (rádi milujeme toho, kdo . . . *solemnus eum amare, qui* etc.).

rada, a) = společné razení se *consultatio, deliberatio; consilium*; r. obecní *senatus*; r. válečná *consilium militare, (castrense)* obyč. též jen *consilium*; v r. vejíti, r. bráti, míti, držeti, vstoupiti s kým *consilium inire, consiliari cum alqo, in consilium adhibere alqm, consulere alqm*, s náčelníky *consilium principum habere*, s bohem deo *consiliorum auctore uti*; k tajným r. se sjížděti *coetus* n. *conventus clandestinos facere, habere*; všedše v r. *inito consilio*; ost. v. „raditi se“; b) = porad-

nost *sapientia, prudentia, consilium*; muž plný rady *vir prudentissimus*; c) = co v radě nalezeno *consilium, decretum; sententia*; (r. vynésti *sententiam dicere*); = záměr *consilium*; na jinou r. přijíti, nastoupiti *consilium mutare, de sententia decedere*; d) = důvěrné poučení *consilium*, (vážného muže) *auctoritas*; r. dáti n. radou býti komu *consilium dare, auctorem esse rei alcs, suadere alcui*, dobrou bene *suadere* n. *praecipere alcui*; ost. v. „raditi“; tázati se koho o r., bráti r. s kým, za r. vzíti, prositi koho, v r. vejíti *consulere alqm, consilium petere ab alqo*; neuposlechl r., město rozbořiti *non paruit consilio eorum, qui putabant, urbem esse delendam*; dáti na r. něčí, v. „uposlechnouti“; dobrá r. není zbytečná *moneri non est inutile*; dle tvé r., z tvé r., na tvou r. *te auctore; tuo consilio (adductus)*; tudíž α) rada = pomoc, prostředek *ratio, via, consilium*; nevím jiné r. *aliam rationem non invenio*; nevím r. *consilia mea torpent; non video, quomodo rem expediam, sobě haereo, haesito; non video, quomodo me expediam*; radou přispěti *viam consilii invenire, explicare*; β) rada = pomoc proti čemu *remedium, auxilium*; e) coll. = osoby, radu skládající *consilium (publicum)*; v Římě *senatus*; ost. v. „senát“; zvl. = společnost rádců městských, rada městská *senatus urbanus*; do r. koho voliti *legere alqm in senatum*; r. osaditi, v. „osaditi“; f) = radní pán: v Římě *senator*; v městech municipalních *decurio*; u nás asi * *consiliarius*; radové v Římě *patres* n. *patres conscripti, senatores*; radové něčí *ii cum quibus consultare alqs solitus est; qui alcui a consiliis sunt*.

rádce, a) = radu v jistém případě udělující *suasor, (consilii) auctor*; též *consiliarius, monitor, hortator*; b) = vůbec vezdy komu radící *consiliorum socius et adiutor* n. *minister; consiliarius*; is, *cujus consiliis alqs utitur; consiliorum auctor*; býti komu r. *consiliis suis alqm regere, juvare, adjuvare*; dáti komu koho za r. *dare alcui alqm in consilium*; c) = radní pán, v. „rada“ f).

radén, v. „radný.“

raditi, komu *suadere, consilium dare alcui; consulere alcui, consilio juvare alqm* n. *consilium dare alcui*; dobře komu r. *bona consilia alcui dare*; r. komu co, k čemu *suadere alcui alqd* n. *ut n. ne faciat alqd, auctorem esse alcui rei alcs, (Helenae reddendae k vydávání Heleny, belli k válce), též auctor tibi sum, ut (hoc facias)*; neraditi komu k čemu *dissuadere alcui alqd, avocare alqm a re alqa*; zvl. α) = varovati koho *monere alqm*; β) = povzbuzo-

- vali *hortari alqm ad alqd faciendum n. ut faciat alqd*; 1) = svůj náhled vysloviti *censere*; 2) r. se *consilium habere*, s kým *deliberare n. consultare cum alqo*; *adhibere alqm in consilium*, spolu se r. *consilia inter se communicare*, oč, v čem, o čem *de alqa re deliberare, consultare, consilium inire*.
- rádkyně, *auctor*; *quae consilio regit, juvat alqm*.
- radlice, *vomer*.
- radní, ve rčení: r. dům *curia*; r. pán, v. „rada“, f); r. sluha *viator, apparitor*; r. písař * *scriba senatus*.
- radnice, *curia*.
- radnost, *consilium*; v. „rada“ b).
- radný, raden, a) = radu vědoucí *prudens, plenus consilii*; býti sobě raden *sibi consulere*; r. býti komu, k čemu, v. „raditi“; r. (a nápomocen) býti komu v čem *consilio (et re) juvare n. tueri alqm in re alqa*; *adesse alcuí; in alqa re esse socium alcs consiliorum (et adiutorem)*; b) = k čemu se raditi může, v úsloví: není rádně *non potest suaderi*; není r. tam jíti *ille locus infestus, parum tutus est*.
- radost, (tichá, vnitřní) *gaudium*, (= vnější veselost) *laetitia*; (= pocit r.) *voluptas*; pln r. *laetus, gaudiis refertus*, (o osobách též důr. = opojen r.) *laetitia gestiens n. elatus*; s r. *laetus*; v. též „rád“; r. pocítiti n. míti z čeho, r. míti čeho n. nad čím, v čem (svou r.) *laetitia n. gaudio affici, laetitiam capere n. percipere ex re alqa, delectari alqa re*; první nával r. *primus impetus gaudientium*; r. komu působiti, činiti *afficere alqm gaudio n. laetitia, afferre alcuí laetitiam*; též *voluptatem parare n. afferre alcuí*; to mně působí velikou r. *mirifice delector illa re*.
- radostný, radosten, a) = radost přinášející *laetus*; *gaudiis refertus, jucunditatis plenus*; r. den *dies laetus*; r. zpráva *nuncius laetus*; v r. vytržení *laetitia gestiens n. elatus*; b) = radost cítící *laetus*; r. býti čím n. z čeho, v. „radost“ míti z čeho; adv. *laete*.
- radovánky, *dies laeti*; * *festi dies laetissimi*; = veselé hody *convivium laetum*; = příjemnosti vůbec *voluptates*.
- radování, v. „radost“.
- radovati se, (tiše, uvnitř) *gaudere*, (potutelně) *in sinu gaudere*, (= radost jeviti) *laetari*, (= kochati se) *delectari (re alqā)*, k čemu, nad čím, z čeho *re alqā n. de re alqa* (nad tím, z toho *id, illud a p.*), v. též „radost“ míti; vytknutá-li příčina větou „že . . .“, klade se lat. akk. s inf. (n. *quod*); velice se r. (*alacritate*) *gestire, magnam laetitiam percipere ex alqa re*; (*gaudio*) *exsultare*, nad míru *effusae laetitia* se *dare*; vše se raduje *plena sunt omnia laetitiae*.
- ráhno, u lodí *antenna*; vůbec = bidlo, v. toto.
- rachot, *strepitus*; (lámáním způsobený) *fragor*.
- rachotiti, *strepitum movere*; *strepere*; hrom rachotí *tonat, coeli fragor intonat*.
- ráj, tp. = nebesa * *sedes beatorum*; = rozkošná krajina *locus amoenissimus*.
- rajský, = velmi šťastný *beatissimus*; = překrásný *amoenissimus*.
- rak, *cancer*.
- rakev, *arca*.
- rákos, *arundo*.
- rákosi, *arundinetum*.
- rám, -ec, *margo*.
- rámě, v. „rameno“.
- ramenáč, *vir latis humeris*.
- ramenář, *qui utrique parti favet; homo bilinguis*.
- ramenatý, *latis humeris*.
- rameno, a) = celá ruka *brachium*, k označení síly *lacertus*; tudíž tp. r. řeky a p. *brachium, cornu*; b) = plece *humerus*, (a větších zvířat) *armus*; vzíti koho na r. *efferre alqm in humeros, suscipere n. tollere alqm humeris*; tp. na obou r. *nositi utrique parti favere*; *stare ab utraque parte*; přes r. hleděti na koho *alqm se inferiorem putare, alqm contemnere, parvi facere*, na každého *hominem prae se neminem putare, omnes contemnere*.
- rána, a) = uškození na těle, vůbec *vulnus*, = suchá r. *plaga*; = jizva *cicatrix*; r. na prsou *vulnus adversum*, na zádech *aversum*; r. udělati komu, v. „raniti“; po r. zemřít *ex vulnere mori*; b) = udeření *plaga*; (holí, metlou a p.) *verber*; (mečem, kopím, blesku) *ictus (gladii, telii, fulminis)*; (plochou rukou) *alapa*, (pěstí) *colaphus*; jednou r., na ránu *uno ictu*; r. zaměřiti na koho *alqm caesim petere*, mečem *gladio*; r. dáti komu *plagam alcuí infligere*, do hlavy *caput percutere alcuí*; r. dostati *plagam accipere, caedi*, (holí a p.) *verberibus affici, castigari*; zvl. rána = vystřelení *conjectus n. ictus telii*; dostati r. *ictu vulnerari*; tudíž: mimo r. býti *extra telii jactum esse, stare*; na r. vydati koho komu *obicere alqm (servis armatis)*; na r. přijíti *in telii conjectum venire*; tp. na r. komu přijíti *obviā venire n. fieri alcuí*; na ráně býti *sub ictum dari, sub ictu esse*, vůbec *objectum, obnoxium, expositum esse (alcuí)*, = blízko *prope esse*; c) tp. r. osudu *fortuna ictus n. tela*, obecněji = neštěstí *plaga, calamitas, damnum*; zvl. rána morová *pestilentia*; d) = zvuk ranou způsobený *sonus*.
- ranec, *pera*.

ranhojič, * *chirurgus*.

ranhojičství, *chirurgia*.

ranění, v. „rána.“

raniti, koho *vulnerare*, *vulnĕre afficĕre alqm*, *vulnus inferre*, *infigĕre alcuī*; *sauciare alqm*; r. koho v hlavu, do nohy *caput*, *pedem alcs vulnerare*, na mnohých místech *multa vulnera inferre alcuī*, těžce *grave vulnus infigĕre alcuī*; smrtelně raněn býti *mortiferum vulnus accipĕre*.

ranní, *matutinus*; r. návštěva *salutatio matutina*; r. čas *tempus matutinum*; *mane*; r. hodina *hora matutina* atd.; zvl. r. záře *aurora*.

ranný, a) = časný, z rána *matutinus*; b) = předčasný *immaturus (mors)*; c) dle ročního času *maturus*, velmi r. *praematurus*, o ovoci a p. *praecox*; adv. *mature*.

ráno, a) co adv. ráno, z r. *mane*; časně r. *primo mane*, *prima luce*; *bene mane*; dnes r. *hodie mane*, včera r. *heri mane*, zýtra r. *cras mane*; b) co subst. = jitro *mane*, *tempus matutinum*; k ránu *sub lucem*; celé r. spáti *dormire totum mane*; až do bílého r. *ad ipsum mane*; bylo r. *mane erat*; na ráno *cras*, *crastino die*; odložme to na r. *in crastinum diem differamus*.

rantění, atd. v. „běhání, pobíhání“ atd.

ras, v úsloví: jdi k r. *abi in malam rem*, *in malam pestem*! aby tě r. *male sit tibi*!

ratolest, a) pův. *surculus*; (ohledem svěžesti) *frons*; (= větev) *ramus*; r. posvátného stromu (olívy, myrty a p.) *verbena*; palmová r. *palma*; vinná r. *palmes*; b) tp. r. rodiny *familia*.

ratolesti, (posvátné) *verbenae*.

ráz, a) = udeření, v. „rána“ b); zvl. úsloví: jedním rázem *uno impetu*, = na jednou, v. „jeden“; b) = co se vyrazilo, znamení mince *signum n. imago*; *forma*; tudíž tp. c) = způsob *ratio*; *habitus (linguae latinae)*; (r. svatosti *religio*; r. čeho na sobě míti *prae se ferre alqd*); = druh *genus*; r. lidí *genus hominum*; zvl. v ohledu mravním: *ingenium*, *indoles*, *natura*; *habitus*; člověk dobrého n. starého r. *homo priscæ fidei*, obyčejného *homo vulgaris*, *unus e multis*; téhož r. *eiusdem generis*; mého, tvého atd. r. *mei*, *tui* etc. *similis*; lidé jeho r. *similes ejus*; přátelství obyčejného r. *amicitia vulgaris*.

raziti, v úsloví, a) r. cestu *viam aperire*, *munire*, *facĕre*; ražená cesta *via trita*; *iter commodum*; tp. r. si cestu na př. k slávě a p. *viam sibi facĕre n. munire (ad gloriam, ad consulatum* etc.); r. komu cestu k čemu *dare alcuī aditum ad alqd*; b) peníze r. *signare (argentum)*; 2) r. se k čemu, v. „řítiti se.“

ráznost, *vis*, *gravitas*.

rázný, *gravis*, *fortis*; *vehemens*; = výborný *egregius*; adv. *graviter*, *fortiter*; *vehementer*; *egregie*; *acriter (pugnare)*; co nej-ážněji, též *constantissime*.

ražeti, (ovoce) *decutĕre (poma)*.

rci, v. „řici.“

rĕni, a) = mluvení *locutio*; *sermo*; b) = slíbení, v. toto.

rdĕlost, *rubor*.

rdĕlý, *rubore suffusus*; v. „zardĕlý.“

rdĕní, *rubor*.

rditi se, *rubĕre*; zvl. studem a p. *erubescĕre*.

rdousiti, koho * *spiritum n. fauces elidĕre alcuī*; často pouze *trucidare alqm*.

rejď, zvl. pl. rejdy rozpustilé *lascivia*; *pro-cacitas*, demagogické *concitatio popularis*, politické *motus*; *res novae*, tajné *artes obscurae*; *malae artes*.

rejda, *statio navium*.

rejdiště, vřbec *campus*, pro zápa-y *pal-estra*; *arena*.

rejdiťi, *huc et illuc cursare*.

rej dovati, (vůz) *regĕre*, *flectĕre (currum, navem* etc.); rovně r. *cursus dirigĕre*.

rejsek, *sorex*.

rejstřík, *index*.

rejže, * *oryza*.

rek, *vir (bello) fortis*; *heros*; statečný r. *vir fortissimus*; starý r. *senex fortis*.

rekovnost, *animus fortis n. invictus*.

rekovný, *fortissimus*, *invictus*; r. čin *facinus magnum*; *res praeclare (et fortiter) gesta*;

- v. „hrdinský“; po r. odporu *postquam fortissime se defenderunt*; adv. *fortissime*; *ut virum fortem decet*.

rekovský, v. předch.

rekovství, v. „hrdinství.“

rekyně, *mulier fortissima*.

ren, * *tarandus*.

reptání, *fremitus*.

reptati, *fremĕre*, nač, proti čemu *fremĕre adversus alqd*, *queri de re alqa*.

republika, v. „svobodná obec.“

republikán, *civis rei publicae n. liberae civitatis*; = přívrženec svobodné ústavy *liberae reipublicae amicus*.

republikánský, r. řízení *forma liberae reipublicae*; r. smýšlení *libertatis communi studium*; r. obec, v. „republika.“

ret, *labrum*; tp. = ústa *os*; člověk rtů výmluvných *homo disertus, facundus*.

réva, *vitis*.

revoluce, *rerum publicarum commutatio n. conversio*; *seditio*; ost. v. „odboj.“

revoluční, *sediciosus*; r. snahy, též *nova consilia*; ost. v. „odbojný.“

rez, na rostlinách *robigo*, na železe *ferrugo*, na mědi *aerugo*.

rezný, = tlustý *crassus*; = hrubý, v. tot.

rmoutiti, koho *maerore* n. *dolore afficere* *alqm*, *aegritudinem afferre* n. *dolorem creare* *alcui*; rmoutí mne *molestum mihi est*, *aegre fero*, též obratem násl.: r. se (oč, proč, nad čím) *dolore affici* (ob *alqd*), *dolere*, *maerere* (*alqd*), *in maerore esse*; *dolorem (magnum) capere ex re alqa*; že jsou přemnoží, jež rmoutí to n. již se rmoutí nad tím, že obec mnou byla zachována *permultos esse, qui rempublicam a me conservatam doleant*.

rmut, na dně lodi *sentina*.

rob, v. „otrok“.

robota, = práce vůbec, v. „práce“; = služebnost *servitium*.

robotný, = pracný, v. toto; = otrocký *servilis*.

robotovati, = pracovati, v. toto; = otrocky pracovati *servire*.

robský, *servilis*.

roční, a) = k roku náležející: r. čas *anni tempus*; b) = rok starý *unius anni*; *unum annum natus*; c) = jeden rok trvající *annuus*; r. běh *cursus annuus*; r. plat *merces annua*; adv. *quatannis*; *singulis annis*; *in singulos annos*.

rod, a) = původ vůbec, rození *origo*; *ortus*; zvl. v úsloví: *rodem*, po r., na př. Říman, z Alexandrie *natus (ortus) Romae, Alexandriae*; *Romā, Alexandria oriundus*; *genere* n. *natione Romanus*; *ortu* n. *origine Tusculanus* (z T.); b) = kmen *gens, stirps*; vznešený, slavný r. *nobilitas*; z r. slavného (pošlý) *nobili loco natus*, z velmi vznešeného *genere amplissimo* n. *loco summo natus*; z dobrého, řádného r. *honesto loco natus*; z nízkého r. *ignobili* n. *humili, obscuro loco natus*; z r. Herkulova *ex progenie* n. *stirpe Herculis*; jmeno r. *nomen*; c) = více podobných věcí v jedno poní sebraných *genus*.

rodák, *qui ejusdem est civitatis*; *popularis*.

rodič, a) = roditel *procreator, generator*; *parens*; tudíž pl. rodiče *parentes*; b) = rodilý, pošlý od někud, = *rodem*, v. „rod“ a); odkud jsi r. *cujas (tu) es?*

rodiči, -ové, v. předch.

rodička, *mater* n. *parens*; *genitrix*.

rodilý, = *rodem*, v. „rod“ a).

rodina, a) = manželka s dětmi *conjug et liberi, domus*; *mei, tui, sui*; b) = děti *liberi*; s r. svou *cum liberis suis*; četnou r. mít *multos habere liberos*; c) rodiči, děti i čeleď *familia, domestici*; člen r. *homo de alcs stirpe*, v pl. *domus*; d) = rod, v. „rod“ b).

rodinný, *domesticus, gentilicius*; r. záležitost *res domestica*; r. místo, v. „rodiště“; = osobní *privatus*.

rodiště, *locus in quo quis natus est*; *urbs patria*.

roditi, *partum edere*, (děti) *parere (liberos)*; rozen *natus, ortus (ab) alqo*; rození *Persae qui in Perside nati erant*; rozený Říman *Romae natus*; tp. (o zemi, polích a p.) r. *fructus ferre, edere, efferre*, (hojně) *fundere*; r. něco *gignere, generare alqd*; 2) r. se *nasci*; tp. o plodech rostlinných: *crescere, provenire*; tu obilí dobře se rodí *frumentum hic lacte provenit*; ost. v. „ploditi“.

roditi, = chtít a p., zvl. v záporu: nerod, nerodte to učiniti *noli* n. *nolito, nolite id facere*; *cave id facias*; *id ne feceris*.

rodný, a) = plodný, v. toto; b) = vlastní *germanus*; r. sestra *soror germana* n. *soror ex iisdem parentibus nata*; c) r. město, r. kraj, v. „rodiště“.

rodokmen, *stemma*; *familia*.

rodopis, *scientia quae in origine gentium inquirenda et exponenda versatur*.

rodopisný, *ad originem et propagines gentium pertinens*.

rodopisek, *qui originem et propagines gentium inquit et exponit*.

rodový, r. znak *generis insigne*.

roh, a) na hlavě zvířat *cornu*, tedy i co nástroj hudební a p.; na rohy koho vzíti, bráti *petere alqm cornibus*; b) = kopyto *ungula*; c) = úhel *angulus*; = cíp *lacinia*.

rohatý, *cornutus*; dobytek r. *pecus cornutum*.

rohový, *corneus*.

rohožka, *teges*.

roj, (včel) *examen*; tp. r. lidí *turba*.

rojiti se, (o včelách) *examen apum exit*; r. se na koho *impetum facere in alqm*.

rok, a) = rokování *colloquium*; *sermo*, r. ukončiti *loquendi finem facere*; r. mít s kým, v. „rokovati“; ost. v. „rokování“; b) = schůzka *congressus, congressio* (r. mít, mívat s kým *congressus* n. *coetus* (na př. *nocturnos*) *cum alqo habere* n. *facere*); tudíž = shromáždění lidí v určitý čas k společnému jednání *comitia*; *concio*; (vůbec) *coetus, conventus*; roky držeti *comitia peragere*; c) = určitý čas, v kterém se co státi má *dies* (fem.), též *dies praestituta, constituta, dicta, data, praefinita*; *tempus* (*dictum* n. *finitum*); r. k placení *pensio*; r. k dostavení se před soudem *vadimonium*; r. sobě vzíti *diem sibi sumere* (na př. *ad deliberandum* a p.); r. položit, uložiti *diem dicere* n. *constituere*, k rokům státi *in iudicium venire*; r. žádati *tempus petere, diem postulare*; na r. státi s kým (a při jeho věsti) *causam alcs defendere*; d) = 365 dní *annus*; *annuum tempus, anni spatium*; přestupný rok *annus intercalaris*; r. vojenské služby *militiae tempus*; *stipendium*; před r., mí-

nulý r. *anno ante*, *anno proximo* n. *superiore*; r. před tím *anno ante*; budoucí, příští r. *ad annum*; do r. *intra annum tempus*, (co lhůta) *intra annum diem*; toho r. *eo anno*; po r. *anno post*, *anno interjecto* n. *exacto*, *circumacto*; z počátku r. *anno ineunte* n. *initio anni*, ku konci r. *anno exeunte* n. *extremo*; r. od r., od r. do r., (r.) co r. *singulis annis* n. *quotannis*; nový r. *annus iniens*; přáti komu k novému r. *novum annum alcuī gratulari*.
 rokle, *locus praeruptus*; = otvor země *fauces*; *saltus* (zvl. v hustém lese).
 rokování, *colloquium*; = vyjednávání *pactio*, *actio*; r. o mír, v. „vyjednávání“; v r. se pustiti *conditiones ferre et audire*; ost. v. násl.
 rokovati, a) = rozmlouvat s kým o čem *sermones conferre*, *colloqui cum alqo de re alqa*; b) = jednat, raditi se *agere*, *deliberare cum alqo alqd* n. *de re alqa*; (důvody) *disputare*, *disserere alqd* n. *de alqa re*.
 role, -i, *ager*, *arvum*, zaseté *seges*; vůbec = pozemky *fundi*.
 role, (herce divadelního) *partes*; *persona*; hráti r. nějakou *partes alcs agere* n. *personam alcs gerere*, převzít *suscipere personam* n. *partes*, provést *partes alcs defendere* n. *tueri*; tp. hrál při tom velikou r. *magna in ea re fuit auctoritas ejus*.
 rolnictví, *agricultura*; *agri* n. *agrorum cultus*; zanáseti se r. *agrum colere*, *agris colendis operam dare*.
 rolníčka, *tintinnabulum*.
 rolník, *agricola*; *arator*; = venkovan *rusticus*, *colonus*.
 román, * *fabula Romanensis*.
 roniti, slzy *lacrimas effundere*, *profundere*; *lacrimare*.
 rosa, *ros*; r. padá, v. násl.
 rositi, a) neosob: *rosi rorat*, *ros cadit*; b) r. něco = rosou kropiti *irrorare*; tp. tvář slzami r. *lacrimare*, *lacrimas effundere* n. *profundere*.
 rosti, v. „růsti.“
 rostlina, (vůbec) *quidquid nascitur* n. *provenit ex terra*; obyč. slovy *arbor*, *herba*, *flos* a p.
 rostlinář, * *herbarius*; *herbarum peritus*.
 rostlinný, gen. *herbarum*, *plantarum* a p.
 rostlinstvo, *quaecunque ita orta sunt e terra*, *ut stirpibus suis nitantur*; *res eae*, *quae gignuntur e terra*; *arbores et stirpes*; *ea quorum stirpes terrā continentur*; též pouze *stirpes*.
 rošt, *crates ferrea*.
 rošti, *sarmenta*.
 rota, a) vůbec zástup lidu *turba*, *manus*, *caterva*; *grex* (bez příhany i s příh.); b) zvl. oddíl vojska *cohors*, menší oddíl (pě-

šího) *manipulus*, (jízdy) *turma*; vůdce roty *decurio*; po rotách *manipulati*, *turmati*; c) = houf darebných lidí *colluvies hominum*; *homines perdit*; r. loupežnická *latrocinium*.
 rotiti, koho proti komu *concitare alqm* n. *animum alcs contra alqm*; r. se, a) vůbec = shromažďovati se *coire (inter se)*; b) r. se proti komu *conjurare*; *conspirare (in eadem alcs, ad res novas)*; v. též „bouřiti se.“
 rotmistr, *decurio*.
 roubení, (okolo studně) *puteal*.
 rouhač, *homo maledicus*, proti bohu *in deum*.
 rouhání, *maledictio*; r. proti bohu *impia in deum dicta*; *impietas*; r. se náboženství *sacrilegium*.
 rouhati se, komu *male dicere alcuī*, zvl. bohu se r. * *deum blasphemare*, bohům *deos irridere*.
 rouhavý, *maledicus*; *impius*; adv. *impie*.
 roucho, *vestis*; *vestitus* (toto též tp.); r. římské zvl. *toga*; spodní *tunica (interior)*; r. slavnostní *vestis forensis*, u konsulů a p. *trabea*; r. dlouhé *velamentum*, krásné *ornatus*.
 rounatý, *lanosus*.
 rouno, *vellus*.
 roura, *tubus*, úzká *fistula*; = žlab *canalis*.
 rouška, = závoj *rica*; tp. *velum*; přikryti něco r. *velare*, *velo obtendere alqd*; pod r. tajemství svěřiti komu co *taciturnitati alcs credere*, *alqd alcuī in aurem dicere*; je-li „r.“ = zástěra, záminka, v. tato.
 rov, = hrob *sepulcrum*, = mohyla *tumulus*.
 roven, v. „rovný.“
 roveň, a) = rovina, v. toto; b) zvl. ve řečních α) sobě r., r. býti komu a p., v. „rovný“ c); β) na roveň postavit n. za roveň položit koho n. co s kým n. s čím *alqm alcuī* n. *alqd alcuī rei in aequo* n. *parem ponere*, *alqm cum alqo eodem loco (et numero) habere*, *alqd alcuī rei par facere*; sobě na r. postavit něco *in aequum deducere (fortunam)*; γ) za roveň, zaroveň, v. „zaroveň.“
 rovnání, opiš slov. násl.
 rovnati, a) rovinnu dělati *aequare* n. *exaequare (locum, aream)*; b) křivé rovnati *corrigere alqd*; c) = v pořádek uvést *ordinare*, *disponere alqd*; tudíž tp.; d) r. koho s kým *in gratiam conciliare (homines)*, *componere (litem, controversiam)*; e) r. koho n. co komu, k čemu, α) připodobňovati *comparare*, *conferre*, *contendere*, *componere alqd cum re alqa*, *res inter se*; β) = za stejné, za rovné pokládati *exaequare alqm alcuī*, *eodem numero* n. *loco habere alqm* n. *alqd*; 2) r. se a) = rovným býti komu *aequare alqm*, *parem esse alcuī* (v čem *re alqa*), statečností *virtutem alcs*

aequare; = podobati se *similem esse alicui*; podobně: to se mi k smrti rovná *id mortis instar puto*; b) = mířiti se s kým *transigere cum alqo*, mezi sebou *pacisci inter se*; c) = přirovnávati se komu *parem se ponere alicui*, *aequare se cum alqo*.
rovník, *circulus aequinoctialis*, též *c. meridianus*.

rovno, zrovna, v. „rovný“ a „zrovna.“

rovnoběžný, * *parallelus*; dva r. trámy *duo tigna paribus intervallis inter se distantia*; adv. *paribus intervallis*.

rovnodennost, *aequinoctium*.

rovnoprávnost, *aequalitas juris*; *aequa conditio*; *jus aequabile*.

rovnoprávný, *qui aequabili jure est*; adv. *aequaliter*.

rovnost, a) = rovina, v. toto; b) = nekřivost, zvl. r. cesty *via recta*; c) = stejnost *aequalitas*; zvl. r. v ohledu společenském a politickém = rovnoprávnost, v. toto; r. míry *convenientia partium*; *modus*; r. hlasů *sententiae pares*.

rovnováha, a) pův. *par n. aequum pondus*; v r. býti *paribus ponderibus examinatum esse*, *ponderibus suis librari*; b) tp. = rovnoprávnost, v. toto; r. států *aequa conditio rerum publicarum*.

rovný, roven, a) = srovnalý *planus*; r. krajina, v. „rovina“; rovno n. rovné děliti, v. „rovnati“; tp. r. počet *par numerus*; b) = nekřivý *rectus, directus*, = kolmo stojící *erectus*; r. cestou *rectā (viā)*; zrovna, v. adv. „rovně“; c) = též platnosti a moci *aequalis*; *par*; (důr.) *idem*; (r. měrou *pariter, aequē*); = podobný *similis*; sobě rovni *pares inter se*; r. mezi sebou *aequalis*; r. býti komu *aequare alqm n. alqd*, v čem *alqā re*; přísl. rovné k rovnému se táhne, r. rovného hledá *pares cum paribus facillime congregantur*; nemiti sobě r. v čem *alqā re parem habere neminem*; *omnibus antecellere alqā re*; mně rovni *homines mei ordinis, eodem loco quo ego nati*; d) = slušný *aequus*; na r. přestati *aequa postulare*; r. myslí snášeti *aequo animo ferre alqd*; e) = stejný, v. toto; adv. rovně n. zrovna a) *plane*; b) *rectā*; *recte, directo*; r. se postaviti se *erigere*; zrovna do obličeje *in adversum os*; tp. = přímo, beze lsti *aperte, sine fraude (loqui)*; c) *aeque, pariter*; *perinde, eodem modo*; *aequaliter* (na př. rozdělití r. *aequaliter distribuere*); zvl. a) v porovnání: rovně tak, rovněž *aeque, pariter*; = ne méně *non minus*; = podobně *similiter, simili modo*; r. tak draho *pari pretio*; r. tak příčinlivým býti *pari diligentia se praebere*; r. tak starým býti *eiusdem aetatis esse*; *aequalem esse alicui n. alicui*; r. tak — jako *aeque — ac, perinde — ac*

(*atque*); *item — ut*; *non minus quam n. non secus — atque n. ac*; též slovesem *aequare*: r. tak silným býti jako někdo *aequare alqm corporis viribus*; β) = právě, přelož pron. *ipse* zvl. při udání časových jakož i při číslovkách: zrovna 5. srpna *ipsis Nonis Sextilibus*; zrovna z pochodu *ex itinere*; ost. v. „právě.“

rovněž, adv. v. předch.

rozbažiti se, po čem *concupiscere alqd*.

rozběhnouti se, a) = od sebe běžeti *dilabi, digredi*, (útekem) *diffugere*; pro zbraň se r. *ad arma discurrere*; b) = dáti se do běhu *impetum sumere*.

rozbijeti, v. „rozbiti.“

rozbirati, v. rozebrati.“

rozbit, -ek, = komu na moři koráb rozbit *naufragus*; = rozbití lodí *naufragium*.

rozbití, -ijeti, něco a) pův. *contundere, discutere*, (= rozlomiti) *frangere alqd*; hlavu r. *elidere caput*; bránu *portam effringere*; b) = roztáhnouti, postaviti *collocare*; tábor r. *castra ponere, collocare, facere*, stan *tabernaculum statuere*; 2) r. se *contundi, frangi*; *solvi*; o lodích *frangi, ad scopulos allidi*.

rozbití, lodí *naufragium*.

rozbitek, obyč. pl. rozbitky *fragmenta*.

rozbojník, atd. v. „loupežník“ atd.

rozbor, *explicatio, expositio*.

rozboření, *versio, excidium*; obyč. se opíše slov. násl.

rozbořiti, -ourati, vůbec = zničiti (na př. město, domy, sochu) *evertere, delere; excidere*; zvl. r. zeď a p. *disjicere, dūm destruere, demoliri, diruere*, město *diruere*, přístav, pevnost *disturbare, most rescindere; interrumpere, interscindere*; r. se *collabi*; (důr.) *concidere, corruere*; = rozpadnouti se *dilabi*.

rozbouřiti, něco *movere, agitare alqd*; tp. o myslí, náruživostech a p. *excitare, concitare*; mysl *rozbouřenā animus perturbatus, vehementer commotus*.

rozbroj, *discordia, discidium, dissensio*; = nenávisť *odium*; = odboj *seditio, motus, tumultus*; = válka *bellum*; = třenice *simultas*; v čas pokoje i r. *domi bellique, domi militiaeque*; rozbroji válku působiti *bellum turbare*; v r. býti s kým *simultatem habere n. simultates gerere cum alqo*; též rčením *est similtas inter alquos*.

rozbrojník, *concitator*.

rozbrěsknouti se, *lucescere, dilucescere*.

rozcestí, *compitum*; r. trojí n. r. na tři cesty *trivium*.

rozouchati, něco *lacerare alqd*; vlasy *rozouchané crines passi, capillus passus*, šat *vestis fluens*.

rozčilení, vůbec *animus incitatus; perturbatio, motus animi*; r. myslí *concitatio animi*

n. *mentis*; *motus animorum*; r. řečníka a p. *concitatio*; *commotio*.
rozčíliti, koho *excitare*, *concitare alqm* n. *animum alcs*.
rozčtvrťiti, *in quatuor partes dividere alqd*.
rozdati, -ávati, něco *dilargiri*, *largiri*, též *donare alqd*; = rozdělití, v. toto.
rozdávání, *largitio*, *donatio*.
rozdávač, *largitor*.
rozdělati, a) = počítí dělati *coepisse facere alqd*; *in manibus habere alqd*; *instituere* (věci rozdělané *res institutae*); zvl. oheň r. *ignem facere*, *accendere*; b) = rozmíchatí *miscere*, *temperare*.
rozdělitelný, *dividuus*; *quod dividi potest*.
rozdělení, *divisio*; *partitio*; *distributio*; *descriptio* (o rozdílu slov těch v. „rozdělití“).
rozdělití, něco a) = na díly rozložití, vůbec *dividere*, na souměrné díly *dispertire*, *partiri*, pravidelně *describere*, pořádně *disponere*, (aby každý svůj díl obdržel) *distribuere alqd*; na dvě, na tři r. *in duas*, *tres partes dividere*, rok na 12 měsíců *annum in duodecim menses describere* n. *dividere*, zemi na okrsky *terram in regiones describere*; r. něco stejným dílem komu n. mezi koho *aequaliter dispertire* (*praedam*), *alqd aequā portione dispensare alcu*; b) = rozpojití *dividere*, *disjungere*, *separare*, *dirimere alqd*; s kým, s čím a re *alqā* (duši s tělem *animum a corpore*); tudíž tp. = nesvorné učiniti *discordiam concitare inter aliquos*, *discordes reddere aliquos*; c) = podělití, r. něco mezi mnohé, r. koho oč *partiri* n. *dispertiri alqd inter* . . . , *partiri* n. *dividere alqd pluribus*, mezi sebou *inter se dividere* n. *dispertiri*; 2) r. se a) = rozloučiti se *dividi*; b) r. se o něco *inter se dividere* n. *dispertiri alqd*; rozdělití se s kým o práva a svobody *in parem juris libertatisque conditionem alqm recipere*; r. se (losem) o provinci *provinciam inter se sortiri*.
rozdil, a) = nestejnost mínění *dissensio*; býti na r. *dissidere*, *dissentire*, mezi sebou, sobě *inter se*; *discrepare*; b) = čím se vše od věci dělí *discrimen*; = rozdíl, rozdíl, nestejnost *varietas*, *dissimilitudo*, *diversitas*, *differentia*; r. činiti mezi čím *discrimen facere alcs rei*, mezi lidmi *distinguere homines*, mezi občany a cizinci *delectum habere civis et peregrini*; číním r. mezi právem mezinárodním a občanským *aliud jus gentium*, *aliud jus civile esse volo*; žádného r. nedělati *omnia promiscue habere*, mezi osobami *nullum personae discrimen facere*, mezi božskými a lidskými věcmi *divina et humana promiscua habere*; s tím r. *ita*; jen s tím r. *illo*

tantum discrimine interposito; bez r. *sine discrimine*, *promiscue*; všichni bez r. *omnes promiscue*; jest r. mezi . . . *aliquid interest inter* etc.; jest veliký r. mezi . . . a . . . *multum interest inter* . . . *et inter* . . . , n. dvojitou otázkou: *utrum . . . an . . .* (mezi ztenčením chvály a opuštěním blaha něčího *utrum laus imminuatur an salus deseratur*); není (žádného) r. *nil interest*; není r. u významu *nil significationis interest*; jaký jest r. mezi lhářem a křivořísežníkem? *quid interest inter mendacem et perjurum?* jaký r. *quantum differt!* ten r. jest *hoc interest*.
rozdílnost, v. „rozdil.“
rozdílný, a) = nepodobný *diversus*, (od čeho *ab alqo*), *dispar* (*rei alcs*), *dissimilis* (*alcs*); b) = rozličný, v. toto; adv. *diverse*, *diversa ratione*.
rozdirati, ústa *os diducere*.
rozdmýchnouti, ovati, pův. oheň *ignem flutu accendere*; tp. rozdmýchovati (rozbroje a p.) *conflare*, *accendere*, *concitare*, *alere* (*discordiam* etc.).
rozdouti, něco *inflare alqd*.
rozdrápati, něco *lacerare alqd unguibus*.
rozdráždití, koho *irritare*, *concitare alqm*.
rozdrobiti, něco *comminuere*, *conterere alqd*; tp. síly své r. (o jednotlivci) *industriam in plura studia distrahere*, = seslabiti, v. toto.
rozdrťiti, něco *comminuere*, *conterere alqd*; zvl. = roztlouci *discutere*, *frangere*, *perfringere alqd*.
rozdrojení, *discidium*, *discordia*; *dissensio*; n. se opiše slovesem násł.
rozdrojiti, něco pův. *dividere*, násilím *findere alqd*; tp. r. koho *dissociare homines* n. *animos hominum*, *discordes reddere aliquos*; rozdrojen (jsa) v mysli *dubius* (*sententiae*); 2) r. se (s kým) *inimicitias suscipere* (*cum alqo*), vespolek *inter se*, též *dissidere inter se*.
rozebrati, rozbirati, něco a) = na kusy rozložití *dissolvere*, *solvere alqd*; = roztítí *dissecare*, *secare alqd*; b) = pobrati *auferre*, *absumere alqd*; r. si něco (násilně) *diripere* (*bona alcs*); c) tp. r. koho *animum alcs permovere*, *movere*, *frangere*, ze sua a p. *excitare alqm*; podobně: r. něco (= vyložiti) *exponere*, *explicare*, *explanare*, *illustrare alqd*; (ponětí a p.) *per partes explicare*; 2) r. se, ze sua a p. *expergisci*, *expergefieri* (též tp. jakož i) *excitari*.
rozednění, -ivání, *lux*, *dies*; před r. *ante diem*, n. opiš slovem násł.
rozedniti, neos. rozednívá se *dilucescit*; *lux oritur*.
rozedrati, (šat) *scindere*, *discindere*, = rozdrápati, v. toto.

- rozehnati, *dispellere, disjicere* (*nubes, hostes*); *discutere* (*nubes*); 2) r. se, rukou se r. *brachium tollere*, mečem *gladium attollere*, v běhu *impetum capere*; kůň rozehnáný *equus incitatus*.
- rozehřati, něco *calefacere, tepefacere alqd*; r. se *calefieri, calescere*; = táti *liquescere, solvi*; tp. *incendi*.
- rozejiti, rozcházeť, a) = od sebe jíti *dilabi*; = táti *liquescere, solvi*; tp. rozchází ho to *consilium mutat*, = mrzí ho to *mordet n. pungit eum*; rozešlo ho to *consilium mutavit*; *in alia voluntate est*; b) r. se a) = od sebe různě jíti *discedere, digredi, abire*; β) = rozdělovati se *dividi*; řeka se rozchází na dva díly *flumen in duas partes dividitur n. finditur*; tp. náhledy se rozcházejí *sententiae variantur n. in diversum tendunt*; γ) = rozšířiti se, (o pověsti a p.) *vulgari, spargi; effundi*; δ) = ztratiti se, (o mračnu a p.) *dispelli, disjici*; e) rozchází se komu oč . . *deficit alqm alqd*; oč se ti ještě rozchází? *quid ultra tendis?*
- rozemleti, něco *commolere*, obecněji = rozdrťiti *conterere, comminuere alqd*.
- rozemnouti, v. předch.
- rozepiati, rozpiti, a) = roztáhnouti *tendere, extendere, distendere alqd*, plachty r., též *vela facere, pandere*; s rozpiatými plachtami *passis velis*; ruce r. *pandere, extendere manus, brachia*; b) něco spiatého *rozundati laxare, solvere alqd*.
- rozepře, vůbec *certamen, contentio*; *controversia*; právní r. *lis*; *controversia*; = hádka *altercatio*, (důr.) *rixa, jurgium*; = přetřásání čeho *disceptatio*; to oč jest r. *quaestio*; *quod cadit in controversiam*; toto jest v r. *hoc cadit in controversiam*; r. rozhodnouti, rozsouditi *controversiam dirimere n. sedare, litem componere*; v r. býti, r. míti s kým *certamen n. controversiam habere cum alqo, contendere cum alqo*; *dissidere*; jestliže to k r. přijde *si res in controversiam vocabitur n. adducitur*; r. započítí s kým *in certamen cum alqo descendere*.
- rozepsati, na př. sněm r. (*literis*) *indicere conventum a p.*, v. „sněm“; daň r. *tributa indicere, imperare*; *pecunias pro portione describere*; r. se o čem = psáti o čem, v. toto.
- rozervati, něco *lacerare alqd*.
- rozeschnouti, *rimas agere*; *rozeschlý rimosus*.
- rozeslati, rozesilati, něco *dimittere alqd n. alquos, (litteras passim in alias urbes)*; *circummittere (legationes in omnes partes)*.
- rozesmáti, koho *risum movere alcuí*; r. se *risum tollere*.
- rozespalý, *somno gravis*.
- rozestaviti, a) = sem a tam postaviti *separatim collocare*, (v pořádku) *disponere alqd*, vojsko *copias diducere*, stráž *custodias n. stationes disponere*; b) r. se *separatim se collocare*, v stejné vzdálenosti *paribus intervallis consistere*.
- rozestřiti, něco *pandere, extendere alqd*, plachty *vela pandere n. facere*; *vela vento permittere*; síť r. *rete jacere*.
- rozetnouti, v. roztíti.
- rozetřiti, něco *conterere alqd*; = rozmazati, v. toto.
- rozevřiti, = odevřiti něco *aperire, recludere alqd*; r. knihu *librum evolvere*, ústa *os diducere*, dveře *januam pandere*; r. se *se aperire, patefieri*.
- rozevřiti, = rozvařiti se, tp. hněvem r. *irā exardescere, inflammari*.
- rozeznání, *distinctio*; ost. opiš slov. násl.
- rozeznati, -ávati, a) = rozdílnosti poznati *discernere, distinguere, internoscere*, očima *oculis judicare alqd*, jedno od druhého *res inter se*, pravé od nepravého *vera a falsis separare, sejungere, discernere*; b) = rozhodnouti, rozsouditi, v. tato.
- rozhaněti, v. „rozehnati.“
- rozhozování, (peněz) *profusio, dissipatio*.
- rozhozovati, v. „rozhoditi.“
- rozhlásiti, něco *vulgare, divulgare alqd*, (co by tajno zůstati mělo) *efferre alqd foras n. in vulgus*; *celebrare (nomen alcs)*; pověst r. *rumorem spargere n. dispergere*; r. se *evulgari, divulgari, pervulgari*; *in notitiam hominum venire*; *emanare (in vulgus)*; *effluere et ad aures hominum permanere*; pověst se rozhláší *rumor vulgatur, percrebescit atd.*; part. *rozhlášený*, v. „vyhlásiti.“
- rozhled, a) = pilný pohled, poznání *cognitio*; b) = vyhlídka *prospectus*; odtud jest krásný r. *inde longe lateque prospectus est*.
- rozhlednouti se, rozhlížeti se, *circumspicere, circumspectare; speculari*.
- rozhněvati, koho *irritare alqm, irā alqm incitare, inflammare, irā animum alcs exacerbare*; *iratum facere alqm, iram n. stomachum movere alcuí*; r. se *irrasci, offendi*; *irā exardescere n. inflammari*; part. *rozhněván iratus, irā incensus n. inflammatus; offensus*.
- rozhodce, *arbiter*.
- rozhodčí, r. soud *arbitrium*.
- rozhoditi, rozházeti, -zovati, něco *dispergere, dissipare, disjicere alqd*; zvl. peníze r. *pecuniam dissipare, profundere*, zboží *merces male vendere, abjicere*.
- rozhodnouti, rozhodovati, něco, o čem, nad čím *discernere alqd n. de re alqa*; *statuere, constituere de re alqa*; při r. *controversiam dijudicare, disceptare, componere*, koho n. mezi kým *inter aliquos*, v. též „rozsouditi“ a p.; podobně: vítěz-

- ství r. *momentum facere victoriae*, bitvou *pugnam decernere*; r. bitvou *depugnare*; meč n. uší r. *manu decertandum est, omnia armis agenda sunt*; věc mečem r. *gladio cominusque rem gerere*; r. něco kostkou *revocare ad sortem alqd*; otázku r. *quaestionem solvere*; věc není ještě rozhodnut *res adhuc integra est*; mohl r. o čem *eius rei potestas penes me est, res in mea potestate est*; štěstí válečné jest rozhodnuto *belli fortuna dijudicata est* n. *jam decretum est*; to nic nerozhoduje *illud nullum habet momentum*; 2) r. se *statuere, constituere, decernere (facere alqd)*; *animum inducere (odejiti abire n. ut abeas)*, o věcech *manifestum fieri, patere*; r. se pro koho *partes alcs sequi*; jsem rozhodnut *statui, constitui, certum n. exploratum mihi est*; často stává *part. fut. act.*: jsem r. místo dobývat *urbem oppugnaturus sum*; nejsem r., co mám činiti *non mihi satis constat, quid agam*.
- rozhodnutí, *decretum, iudicium*; r. bitvy *discrimen certaminis*; přišlo k r. *in discrimen ventum est*; vše po vlastním r. činiti *omnia ad suum arbitrium referre*.
- rozhodný, 1) = rozhodnut, -ý, opiš slovesem „rozhodnouti“; = jistý *certus*; r. stoupenec něčí *studiosissimus alcs*; 2) v úsloví: a) r. bitva, boj *universae rei dimicatio*; *proelium in quo summa rerum bellicae versatur*; r. bitvu svěsti, r. bitvy se odvážiti *acie n. proelio decernere, pugna n. proelio decertare; de summa rerum decertare*; boj tam byl r. *eo proelio debellatum est*; b) r. okamžik *temporis discrimen, ipsum rerum discrimen*; též pouze *discrimen*; r. krok *discrimen, chystati se k r. kroku ad discrimen acoingi*; adv. *certe*; r. zamítnouti *rejicere et aspernari*.
- rozhodovati, v. „rozhodnouti“
- rozhojnění, opiš slov. násl.
- rozhojnití, *augere (fortunas)*.
- rozhoření, (k hněvu), „rozhořčení.“
- rozhořliti, k hněvu, v. „rozhořčiti“; r. se *animo incitari, irā exardescere n. incendi*.
- rozhořčenost, -ní, *ira vehementior, gravis n. acerba animi offensio; iracundia*; (trvalá) *odium*.
- rozhořčiti, *exacerbare, exasperare alqm n. animum alcs, iram alcs accendere*; r. se *ira incendi*; *part. rozhořčen irā accensus n. incensus; iratus*.
- rozhořeti se, *ignem n. flammam concipere, ignem comprehendere*.
- rozhoditi se (kde), *considerare, (trvale) sedem ac domicilium constituere in loco alqo*.
- rozhořet, v. „rozmluva.“
- rozhořetiti se, *longius progredi, provehi*; r. se o čem *uberius n. pluribus dicere, disputare, uberius exponere de re alqa*.
- rozhrabati, něco *eruerē alqd*.
- rozhraditi, něco, v. „otevřít“ a p.
- rozhraní, = rozcestí *compitum*, = hranice *confinium, fines*; zvl.: r. vod *divortium aquarum*.
- rozhrěšení, *venia (peccati, peccatorum)*.
- rozcházení, v. „rozejít“.
- rozchodný, v. úsloví: na rozchodné *discedens n. abiens n. quum discederet*; hody na rozchodnou * *coena in honorem alcs abeuntis n. ab alqo ante discessum instructa*.
- rozinka, *acinus passus*.
- rozjaření, *mysli perturbatio, concitatio, motus animi*.
- rozjařiti, *excitare, concitare alqm n. animum alcs*; = rozhněvati, v. *toto*.
- rozjeti se, a) = rozehnati se (koňmo) *equo incitato impetum capere; equum admittere*; rozjel se a vrhl se v nepřítele *equo incitato hostibus se intubit*; b) = různou jeti, (koňmo) *in diversas partes vehi, (na voze) in diversas partes curru abire*.
- rozjímání, = rozvažování *contemplatio, commentatio; consideratio, cogitatio, deliberatio*; často slovesem: zde třeba řádného r. *hoc dignum est quod accuratius consideretur*.
- rozjímání, něco, o čem, o kom *cogitare alqd n. de re alqa; perpendere*, = pozorovati *intueri, (na mysli, s sebou) animo agitare n. volutare alqd; in animo suo considerare alqd, (připravováním se) meditari, commentari, (aby se rozhodl) deliberare, consultare alqd n. de re alqa n. quid faciendum sit*.
- rozjítiti, v. „rozjařiti.“
- rozkasati, *discingere alqd*
- rozkatiti, koho *iram alcui movere, alqm irritare*; rozkacen *irā incensus, indignabundus*.
- rozkaz, *jussum n. častěji jussa (orum), imperium, (mírněji) praeceptum, mandatum, (o vrchnosti) edictum; decretum*; na r., z r. *jussu (alcs, meo, tuo)*; bez r. *injussu (alcs, meo atd.)*; často však opisuje se slovesem: na r. složili zbraň *arma tradere jussi faciunt*; mám r. *jubeor (alqd facere)*; r. dáti a p., v. „rozkázati“; r. vykonati, r. uposlechnouti n. šetřiti, k r. státi *imperata n. jussa facere*.
- rozkázati, rozkazovati, komu co *jubere (alqm abire, alqd fieri), imperare alcui alqd n. ut faciat alqd*; mírněji *praecipere, mandare alcui alqd, (veřejně) edicere alqd*; rozkázáno mi *jussus sum (abire a p.)*; dáti si rozkazovati *parere imperio alcs n. alcui*; nemá mi co r. *nullum ei est in me imperium; nullum imperandi jus habet*; ost. v. „poroučeti.“
- rozkládati, v. „rozložit“.
- rozklati, něco *diffindere, findere, discindere*,

scindere alqd; vůbec = probodnouti *trans figere, confodere alqm (gladio)*.
rozkmotřiti, v. „rozdvíjeti.“
rozkopnouti, něco *disjicere alqd*.
rozkoš, a) bez přibíhání = nejvyšší stupeň potěšení *delectatio, oblectatio; voluptas*; = vyražení *delectamentum*; = radost *delectiae*; k r., pro r. *animi causa, animi et voluptatis causa*; r. mít v něčem, pocítiti z čeho *delectari re alqa, voluptatem capere n. percipere ex re alqa*; je t m rozkoší něco činiti *delectat me facere alqd*; r. působiti komu *voluptatem parare n. offerre alcu*; b) nejvíce s přibíháním = příjemnost smyslům lahodící *voluptas; libido*; (byč. pl.: smyslné rozkoše *libidines, voluptates corporis*; hleděti r., kochati se v r. *libidinibus servire*; v r. oplývati *omni genere libidinum diffluere*.
rozkošnický, v. „rozkošný“ b)
rozkošník, *homo voluptarius*, důr. *libidinosus*.
rozkošnost, v. „rozkoš.“
rozkošný, a) = utěšený *qui delectationem habet; dulcis, suavis, amoenus*; r. zahrada, sady, též *horti (orum)*; r. místo *locus amoenus*; r. les *nemus*; r. krajina *regio amoenae*; b) = rozmařilý; (o osobách) *luxuriosus; libidinosus, libidini deditus, voluptarius*; (o věcech) *delicatus, mollis*; r. život *vita libidinosa*; adv. *suaviter, jucunde; libidinose*.
rozkotání, v. „rozboření.“
rozkotati, v. „rozbořiti.“
rozkouškovati, *comminuere, discerpere alqd* (též tp. *sententias*); *in partes minutas concidere* (na př. *orationem*).
rozkrojití, něco *secare, ferro dividere alqd*; *scindere, discindere alqd (novacula)*.
rozkríčetí, něco *fama vulgare, sermonibus divulgare alqd*, koho *infamiam alcu aspergere*; rozkríčený *infamis, infamatus*.
rozkríknouti se, *clamorem edere, tollere*.
rozkvásek, *fermentum*.
rozkvéstí, *efflorescere, florescere* (též tp).
rozkvět, v. „květ“
rozladiti, něco *dissonum reddere alqd*; tp r. koho *molestia n. tristitia afficere alqm stomachum movere alcu*; rozladěn *male affectus; morosus; tristis, stomachosus*.
rozlamati, v. „rozlomiti.“
rozléhati, -hnouti se, *resonare* (křivem *clamore*); *vocem reddere, voci respondere*.
rozlehlý, *longe lateque patens; patulus*.
rozletětí, rozlítnouti se, (na rozličné strany) *in diversas partes avolare*; r. se (do výše) *capere impetum evolandí n. ad evolandum*.
rozličnost, *varietas*; = nestejnost *diversitas; dissimilitudo*
rozličný, *varius*, (na r. místech, též *passim*); = nestejný *diversus; dissimilis*, důr. (= naprosto sobě odporující) *contrarius*; jsou

o tom r. náhledy *de hac re dissentiunt homines, discrepat inter scriptores* (mezi spisovateli), *variae et discrepantes sunt sententiae*, r. pověsti *varie de hac re narratur*; adv. *varie; diverse, diversa ratione*.
rozliti, něco *effundere, profundere alqd*; r. se *effundi, profundi*, (o řece) *redundare super ripas; inundare terram a p.*
rozlítiti, koho *in furorem impellere alqm*; r. se *furore inflammari n. incendi*.
rozlobiti, v. „rozžlobiti.“
rozlomiti, něco *frangere, confringere alqd*; r. se *frangi*.
rozlosovati, *sortiri alqd*.
rozloučení, *separatio, disjunctio*; r. se *discessio abitus*; = rozvedení se, v. toto.
rozlučítí, rozlučítí, něco *sejungere, separare alqd a re alqa*, koho *segregare alqm ab alqa*; r. se *discedere, abire (ab alqa, ex loco alqa)*; = rozvésti se, (o manželích) v. toto; se světem se r. *vita excedere, de vita migrare*.
rozlousknouti, ořech *nucem (dentibus) frangere*.
rozložití, rozkládati, něco a) = rozebrati *disolvère, solvère alqd*; b) = vyložití (zboží a p.) *exponere, explicare alqd*; c) = rozestřítí, v. toto; tudíž tp. *explicare, interpretari alqd* (na př. *verba alcs a p.*); v mysli své něco rozkládati, v. „rozjímati“; d) vojsko r. do 3 táborů *dispertire copias trinis castris*; do bytů *collocare milites in hibernis etc*; 2) r. se, (o stromech) *diffundi, se diffundere*; strom se široko rozkládá *arbor patulis diffunditur ramis*; (o krajině) *porrigi n. patere, pertinere* (daleko *longe*, k území *Daků ad fines Dacorum*, čtyry mile do délky *quatuor millia passuum in longitudinem*); r. se po širých místech *multum loci occupare*; vojsko se rozložilo (táborům) *exercitus castra posuit n. habet; exercitus consedit*.
rozložitý, (o stromu) *patulus*.
rozluštiti, něco, pův. v. „rozlousknouti“; tp. r. hádanku, otázku *solvère, dissolvère*.
rozmačknouti, něco *contundere alqd*.
rozmahati, v. „rozmaci.“
rozmanitost, *varietas*.
rozmanitý, *multiplex varius*; r. barev *varius, versicolor, discolor*; adv. *varie, vario modo*.
rozmar, a) = rozmaření *effusio*; b) = rozkoš, v. toto; c) = rozpoložení mysli, v. „mysl“ c) ku konci.
rozmarňý, a) = dobrého rozmaru *hilaris*; = zábavný *lepidus, facetus, jocosus*; b) = špatného rozmaru *tristis, difficilis; morosus*; adv. *hilare, jocosae, lepide, facete, festive; morose*.
rozmařilost, = lenost *ignavia, pigritia*; =

- rozkošnost *luxuria*; *luxus*, = život rozmařilý, v. násl.
- rozmařilý, = líný *ignavus*, *piger*; = rozkošnický *luxuriosus*; *dissolutus*, *lascivus*; r. život *vita dissoluta*; *lascivia*; adv. *pigre*, *ignave*; *luxuriose*, *dissolute*.
- rozmařiti, něco *effundere*, *profundere*, *dissipare alqd*, čas *tempus perdere*.
- rozmazanec, *homo mollis* n. *effeminatus*.
- rozmazanost, *mollitia*, *mollities*; *animus mollior*.
- rozmazaný, rozmazlený, *mollis*, *effeminatus*; adv. *molliter*, *effeminate*.
- rozmazati, něco, nač obliněre, *perungere alqd alqā re*; tp. dítě r. *nimiā indulgentiā corrumpere (filium)*; *mollire*, *emolire*, *effeminare alqm* n. *animum alcs*.
- rozmazliti, v. předch.
- rozměr, a) = rozměření *dimensio*; míti r. široký, širší *late*, *latius patere* (o přepovědi a p.); b) = míra *modus*, *ratio*; u velikém r., v. „míra“; zvl. r. *syllab numerus*.
- rozměřiti, -ovati, něco *dimetiri*, *metiri*, *demetiri alqd*.
- rozměsti, -etati, něco *disjicere alqd*.
- rozmilý, *dilectissimus*; *unice dilectus*.
- rozmisiti, v. „rozdělit“ b); n. slovo násl.
- rozmiška, *discidium*, *contentio*; *discordia* (nesvornost); rozmišky v obci *turbæ*, činiti *perturbare rempublicam*, začínati r. *certamina serere*.
- rozmlouvati, v. „rozmluviti.“
- rozmluva, nahodilá *sermo*, umluvená *colloquium*, vědecká *disputatio*, (když osoby mluvící se uvádějí) *dialogus*; r. s sebou samým *sermo intimus* n. se opíše slovy *secum colloqui*; r. při stole *sermo intercoenam natus*; r. počala tím *sermo hinc ortus est*.
- rozmluviti, rozmlouvati, komu co *dissuadere alcuī alqd*, *abducere* n. *deducere alqm a re alqā*; zvl. rozmlouvati s kým o čem *sermocinari*, *colloqui*, *sermonem conferre cum alqo de re alqā*; *confabulari*; (učeně) *disputare*, *disserere de re alqā*, (mezi sebou) *inter se colloqui*; rozmlouvají o politice *sermones habentur de re publica*.
- rozmnožení, *auctus*, *amplificatio*; = přirostek *incrementum*; přídavek *adjectio*.
- rozmnožitel, *amplificator*.
- rozmnožiti, něco *augere*, *adaugere*, (důr.) *cumulare*, = zvětšiti *amplificare alqd*; síly rozmnožovati *vires alere*; r. se *augeri*, *crescere*.
- rozmoci, rozmáhati se, *crescere*, *augeri*, o nemocech a jiném zlu *pervagari*, *ingravescere*, nepozorovaně *gliscere*, šířením se *serpere*; o větru *increbescere*.
- rozmočiti, něco *diluere*, *solvere alqd*; r. se *dilui*, *solvi*.
- rozmrhati, v. „promrhati.“
- rozmrviti, v. „rozdrobiti.“
- rozmrzelý, *iratus*, *obiratus*; důr. *stomachosus*; = zakaboněný *tristis*.
- rozmrzeti, koho *molestiam exhibere*, *stomachum facere* n. *movere alcuī*, *molestiā afficere alqm*; r. se *molestiā affici*; v. „rozhněvati.“
- rozmysl, *consilium*, *consideratio*; = obezřetnost *cautio*; = čas na rozmyšlenou, v. „rozmyšlení“; potřebuje to r. *res est consilii*; *res cadit in deliberationem*; s r., s dobrým r. a) = s uvážením *consilio*, *consulto*; *judicio*, *considerate*; b) = pozorně *diligenter*, *attente*; c) = obezřetně *caute*; d) = schvalně *de industria*, *deditā operā*; e) = zvolna *lente*; bez r. *temere*; *caeco impetu*.
- rozmysliti, -mýšleti, a) r. (si) něco, o čem *perpendere*, *animo agitare* n. *volutare alqd*, *considerare alqd in animo suo*; b) roz-mýšleti se a) = přemýšleti *reputare*, *considerare*; β) = váhati *dubitare (facere alqd* n. nepřímou otázkou sloveci *num* n. ne uvedenou, též *an*, *an — non*, v. Svob. 104, příd. 4); co se roz-mýšlíš? *quid dubitas?* nic se nerozmýšleje n. nerozmýšle-jice, též *sine ulla dubitatione*, v. též „roz-pak“; c) r. se = na jiném se ustanoviti *mutare sententiam*, *a sententia sua discedere consilium mutare*.
- rozmyslný, = kdo roz-mýšlí *consideratus*; *gravis*; = opatrný *cautus*, *circumspectus*; adv. *considerate*; *caute*.
- roz-mýšlení, *deliberatio*, *cogitatio*; *consilium*; na r. vzíti, bráti něco, v. „rozmysliti“; bez (dlouhého) r. *nullā interjectā dubitatione*, *sine dubitatione*, *nihil haesitans*; zvl. r. = čas na rozmyšlenou, v. násl.
- rozmyšlený, zvl. v úsloví: čas n. lhůta na rozmyšlenou *spatium deliberandi*; dáti komu na r. *tempus ad deliberandum dare alcuī*, vzíti sobě na r. *consultandi* n. *deliberandi spatium sumere*.
- roz-mýšleti, v. „rozmysliti.“
- roznášet, (zpráv a p.) *vulgator (rei alcs)*.
- roznášeti, v. „rozněsti.“
- roznemoci se, v. „rozstonati se.“
- rozněsti, -náseti, něco *digerere alqd*; do kola *circumferre*, *circumgestare*, *distribuere* (= rozdávat) *alqd*; jinak: horu r. *montem in planum ducere*, *montem coaequare*; tp. = rozhlásiti *in vulgus efferre*, *divulgare*, *evulgare alqd*; r. koho *traducere alqm per ora hominum*, *differre alqm sermonibus*; r. se *vulgari*, *divulgari*, *exire et in vulgus emanare*; *innotescere*, *percrebescere*; rozněslo se, rozněsla se pověst, též *fama est*; *fama nunciat*; když se byla rozněsla nehoda stran smrti S. *incommodo de Sabini morte perlato*.

- roznícení, pův. *incensio*; tp. *inflammatio* n. *ardor animi*; *mens incitata*; r. pro něco *mirum rei alcs studium*; ost v. „roznítiti.“
- roznítiti, -něcovati, a) pův. oheň r. (dmýcháním) *ignem flatu accendēre*; b) tp. = dráždití, pobádati *inflammare*, *incendēre*, *acuēre*, *accendēre alqm n. animum alcs* (k čemu *ad alqd*); *incendēre* (*cupiditate*, *iram*); láskou koho r. *amore alqm inflammare*; řeč jeho mne roznítíla *mirifice mihi placuit oratio ejus*; válku r. *bellum suscitare*, vojiny *ardorem militibus injicēre*; 2) r. se, pův. *accendi*; tp. *incendi*, *inflammari*, *excandescēre* (*irā*, *amore*, *studio*); roznícen býti k čemu *miro rei alcs amore flagrare*, *mirum in modum alqd admirari*, nadšením r. *divino spiritu inflatus*, *divino spiritu concitatus*, *impulsus*.
- rozor, *sulcus*; r. dělati *sulcum ducēre n. imprimēre*.
- rozorati, něco *exarare alqd*; = rolí dělati, r. novinu *proscindēre alqd*.
- rozpáč, v. „rozpačitost.“
- rozpáčiti, -akovati, koho *dubitationem injicēre alcuí*, r. koho v čem = odraditi *dissuadēre ne quis faciat alqd*, *avocare alqm a re alqa*; r. se *dubitare*; *haesitare*; v. „rozpak“; r. se nad kým *irasci alcuí*.
- rozpačitost, = nejistota *dubitatio*; (důr.) *sollicitudo*, *trepidatio*; = rozpaky, v. „rozpak“; = rozmlška, v. *toto*.
- rozpačitý, *dubius*, *incertus*, *haesitans*; r. býti *haesitare*, *fluctuare*, *consilii inopem esse*; adv. *dubitanter*.
- rozpadnouti se, rozpadati se, *dilabi*, *dissolvi*; = rozskočiti se *rimas agēre*; obec se rozpadne *respublica nulla erit*.
- rozpadnutí, *ruína*.
- rozpak, pl. -ky, *dubitatio*, *haesitatio*; = zaraženost, *perturbatio*; r. náboženský (z náb. ženství vzešlý) *religio*; bez r. odpověděl *non cunctatus n. sine dubitatione respondit*, to učinil *non dubitavit hoc facēre*; beze všech r. *nulla interposita dubitatione*; *sine ulla dubitatione*; *nilhil haesitans*, též *facile*; na rozpaku n. na rozpacích býti *in angustiis esse*, *haesitare*, *fluctuare*, *consilii inopem esse*, *dubitare*; nejse n. na r. *non dubito* (s inf.); v r. uvéstí koho *animum alcs perturbare*, *conturbare*.
- rozpakovati, v. „rozpačiti.“
- rozpáliti, -ovati, něco *calefacēre*, = roznítiti *alqd accendēre*, *incendēre*, = žhavým učiniti *fervefacēre alqd* (na př. *pix fervefacta*, *jacula fervefacta*); r. se *excandescēre*, *incendi*; tp. r. koho *accendēre*, *incendēre*, *inflammare alqm n. animum alcs*, *incitare alqm*, k čemu *concitare*, *stimulare alqm ad alqd*, k hněvu *irritare alqm*, *iram alcs commovere*; r. se *excandescēre*, *incendi*, *inflammari* (*irā* a p.); *incitari*; *excandescēre*.
- rozpamatovati, v. „upamatovati.“
- rozpárati, něco *scindēre*, *findēre*, (něco sešitého) *dissuēre alqd*.
- rozpásati, *discingēre* (*tunicam*).
- rozpečetiti, (list a p.) *resignare* (*litteras*), *signum detrahēre* (*rei alcuí*).
- rozplakati, koho *lacrimas n. fletum alcuí movēre*, *lacrimas alcuí elicēre*; *ad fletum alqm adducēre*; r. se *flēre n. lacrimare incipēre*, *coepisse*.
- rozplašiti, něco, koho *disjicēre*, *dispellēre*, *fugare alqd*; *dissipare*; *dispergēre* (*hostes* a p.); tp. též *pellēre curas*, *dubitationem*; r. se *dissipari*, *diffugēre*, *dilabi*; rozehnání a rozplašení *diversi dissipatique*.
- rozplemeniti, -ňovati, něco *propagare*, = rozmnožiti, v. *toto* n. „rozšířiti.“
- rozplesklý, r. *nos nares simus*.
- rozpléstí, něco *solvēre alqd*.
- rozploditi, v. „rozplemeniti.“
- rozplynouti, rozplývati, *liquescēre*; r. se *liquescēre*; tp. r. se (rozkošemi a p.) *diffuēre*, = pojiti *interire*, *mori*; r. se zármutkem *maerore confici*; v dýmě se r. *incendio deflagrare n. deleri*.
- rozpočet, *computatio*; *ratio* n. *rationes*.
- rozpočísti, něco *computando alqd invenire*.
- rozpojení, *dissolutio*; obyčejně však opíše se slov. násl.
- rozpojiti, něco *solvēre*, *dissolvēre alqd*.
- rozpolití, -liti, něco *bipertire*, *in duas partes dividere alqd*; obecněji = rozraziti *discindēre*, *findēre alqd*; *dissecare*, *ferro dividere alqd*.
- rozpoložení, myslí n. ducha, v. „mysl“ c) ku konci.
- rozpoložiti, v. „rozložiti“; zvl. part. rozpolož-n (v mysli), v. „mysl“ c) ku konci.
- rozpolití, v. „rozpolití.“
- rozpomenouti se, -mínati se, a) r. se nač, = vzpomenouti si *remiscere alcs rei n. alqd*, *recordari alcs rei n. alqd n. de re alqa*; *rei alcs memoriam repetere*; = pamatovati *meminisse alcs rei*, *alqd n. de re alqa*, *memorem esse alcs rei*; = mysliti nač *cogitare de re alqa*; nerozpomenouti se již nač *oblitum esse rei alcs*; b) r. se nad kým, v. „smilovati se.“
- rozpominání, v. „vzpominání.“
- rozpor, v. „rozepře.“
- rozpouštěti, v. „rozpustiti.“
- rozpoutati, koho *e vinculis eximēre alqm*, *vinculis liberare alqm*; tp. *solvēre alqd*; žádosti r. = uzdu popustiti, v. „n zda“; rozpoutaný, též důr. *effrenatus* (*libido*, *cupiditas*).
- rozprášiti, v. „rozplašiti“, „rozehnati“, „rozptýliti.“
- rozprava, -ěti, v. „rozmluva, -ati.“

rozprchnouti se, v. „rozutíci se.“
rozprodati, všechno *omnia divendēre, vendēre*
rozprostřiti, -irati, něco *extendēre, tendēre, pandēre alqd*; o platách též *facēre*; r. se, o krajinách *patēre, patescēre* (široko *late, latius*, až k moři *usque ad mare patēre n. excurrēre*), o stromu *diffundi, se spargēre*; mě to daleko se rozprostírající *urbs spatío disjecta*.
rozprostraniti, něco *amplificare*, obecněji *augēre alqd*; r. se, v. předch.
rozproudití se, *effervescēre*; vlnobití se *rozproudí aestus se incitat n. effervescit*.
rozpřáhnouti, ruce *distendēre, extendēre manus*; r. se (na koho) *brachium tollēre*.
rozptýlení, -ování, = roztroušení *dissipatio*; k r. přijítí = rozptýlen býti, v. násl.
rozptýlití, -ovati, a) = rozeznati, rozplašiti, v. tato; r. se, v. „rozutíci se“; rozptýlen *dissipatus, disjectus*, = potloukající se *vagus*; b) r. statek, jmění, v. „promarniti.“
rozpudití, v. „rozplašiti.“
rozpuklina, *rima*; r. země *hiatus terrae*.
rozpuknouti se, = roztrhnouti se *rumpi, dirumpi*; zvl. o prameni *rimam agēre, findi*, o zemi *dehiscēre; discedēre, patefieri*.
rozpuštělost, *licentia, lascivia; petulantia*, míraěji *intemperantia*; r. s přepychem spojená *luxuria*.
rozpuštělý, a) o osobách *dissolutus; lascivus, petulans*; = nemírný *intemperans*; = bezuzdný *effrenatus*; b) o věcech *immoderatus; lascivus, effrenatus (vita a p.)*; r. radost *laetitia exultans, effusa*; adv. *petulanter, lascive*.
rozpuštění, rozpuštění, a) = různě pustiti *dimittēre*, na př. *senatum, concilium, milites a p.*; vězně r. *e vinculis emittēre aliquos*; b) = povolití *pandēre alqd*; plachty r. *vela pandēre n. facēre*; c) vodou, o něm něco r. *solvēre, liquefacēre*, (o kovu) *flare alqd*; 2) r. se *liquecēre n. liquefieri, solvi*; led se rozpouští *glacies solvitur, dilabitur*.
rozpuštění, ojska a p., opiš slov. předch.; též *missio, dimissio*.
rozraziti něco, pův. *discutēre, diffindēre alqd*; v. „rozbití“; dveře r. *portam effringēre*; tp. šik nepřátelský r. *mediam aciem hostium dirigēre n. per mediam hostium aciem perrumpēre*; rozraží mne zima *aestu febrigue tent r.*
rozryti, něco *eruēre alqd*; zvl. tp. zármutek *rozryvá srdce aegritudo exest animum*.
rozřaditi, něco *distribuēre alqd*.
rozřediti, něco *diluēre alqd*.
rozřešení, opiš slov. násl.
rozřešiti, otázku, hádanku atd. *quaestionem, aenigma solvēre n. explicare; quaestionem persolvēre n. ad exitum adducēre*.

rozřiznouti, něco *secare, ferro dividēre, discindēre alqd*.
rozsaditi, něco *disponēre*. = přesaditi *transponēre, transferre alqd (in locum)*; r. se *disjunctis locis considēre*.
rozsáhlost, *ambitus*; (veliká r.) *amplitudo, (malá) exiguitas*.
rozsáhlý, *late patens*; = rozšířený (*longe lateque*) *diffusus; pervulgatus*; = značný *magnus, amplius*; r. vědomosti *doctrina multiplex, varia*; muž r. vědomostí *vir doctrina abundans, omni doctrina eruditus*; r. známosti *notitia cum multis contracta*; r. panství *imperium late patens*; r. obchod *mercatura ampla*; r. pojem *notio late patens*.
rozšápati, něco *dilacerare, lacerare, dilaniare, laniare alqd*; r. se = velmi se rozhněvati *irā exandescēre*, na koho *furenter irasci alicui*; rozšápaný *saevus, furore incensus*.
rozsedlina, v. „rozpuklina.“
rozsednouti se, pův. *disjunctis locis considēre*; = rozpuknouti, v. toto; též *diduci* (všechny spáry se rozsedají *junctura omnis diducitur*); rozsedlá loď *navigium dehiscens*.
rozsekati, -nouti, (na dva díly) *ferro dividēre, discindēre, secare alqd*, (na více = zabiti) *concidēre; discerpēre, dilaniare (corpus alcs)*.
rozsíti, něco *serēre, seminare (frumentum)*; tp. *disseminare, spargēre alqd*; sváry r. *discordias serēre*.
rozskočiti se, v. „rozpuknouti.“
rozsocha, *furca*.
rozsochatý, *furcae similis*; adv. *furcae instar*.
rozsounditi, rozsuzovati, (mezi stranami) *judicium facēre, sententiam ferre; jus dicēre, reddēre*; koho n. něčí rozepři r. *litem, controversiam adjudicare, disceptare, též dirimēre, litem componēre inter aliquos (ortam)*; b) = rozeznati, v. toto.
rozstaviti, v. „rozestaviti.“
rozstonati se *in morbum incidēre n. conjici, morbo tentari n. corripi n. implicari; morbum contrahēre*; velmi se r. *gravi morbo affectum esse*.
rozstoupiti se, pův. *discedēre*; = rozpuknouti se, v. toto n. „rozsednouti se.“
rozstřihnouti, něco *forfice discindēre alqd*.
rozstup, *discessus*; = mezera, v. toto.
rozsudek, *judicium, sententia*, smíří r. *arbitrium*; r. vynésti, učiniti *judicium facēre, sententiam ferre, judicare*.
rozsudi, *arbiter*.
rozsvítiti, (svíčku a p.) *accendēre (candelam etc.)*.
rozsypaný, něco *dissipare, dispergēre alqd*; r. se *dilabi, dissolvi*.
rozšafnost, v. „opatrnost“, „šlechtnost“ a p.

rozšafný, v. „opatrný“, „šlechtný“ a p.

rozšíření, -ování, *extensio*; r. hranic *propagatio finium* (*imperii*); = z. šíření *amplificatio*, = vzrůst *incrementum*.

rozšířený, v. ná. l.

rozšířiti, -ovati, něco a) pův. *dilatare*, (litim) *diffundere*, = zvětšiti *augere*, *implificare* *alqd*; tábor, panství r. *dilatare*, *promovere castra*, *imperium*, šik *aciem* n. *ordines explicare*, město *urbem amplificare*, *augere*, svoje panství až k moři *imperium usque ad mare proferre*; r. hranice *propagare* n. *proferre fines imperii* n. *imperium*; světlo, krev *diffundere lumen*, *sanguinem* (*per venas in omne corpus*); b) tp. *amplificare*, *augere*; = rozplemeniti *disseminare*; pověst r. *rumorem spargere* n. *dispergere*; příčiny nemoci, řeč r. *causas morbi*, *sermonem disseminare*, své vědomosti *addiscere alqd*; nábožen ké obřady ve Frygii r. *Phrygiam religionibus implere*; mezi lidem něco r. *vulgare*, *divulgare*, *in vulgus efferre alqd*, sváry mezi občany *discordias civiles serere*, zvl. part. rozšířen, -ý, v. „rozsáhlý“; 2) r. se *augeri*, se *dilatare*, *patescere* (*campus*); o nemoci a p. *manare*, *pervagari*; *serpere*; = rozplemeniti se *disseminari*, *late serpere*, *luxuriari*; pověst se rozširuje *rumor vulgatur*, *in vulgus emanat*; *fama exit*; mrav ten dále se rozširoval *haec consuetudo latius manare coepit*; jed v žilách se rozšířil *venenum in venas pervasit*, náhled *opinio per animos hominum pervasit*; světlo po celém nebi se rozširuje *lux toto coelo diffunditur*.

rozškrabatí, něco (nehtem) (*unguibus*) *lacerare alqd*.

rozštěpiti, něco *diffindere*, *findere alqd*.

rozšlápnouti, něco *effringere*, *obterere alqd* (*pedibus*), *calce frangere alqd*.

rozstáhnouti, -ovati, něco *distrahere*, *tendere*, (do délky *in longitudinem*), *extendere*, (na kříž koho *in crucem alqm*), *distendere alqd*; r. plachty *vela facere*, *pandere*, síť *rete jacere*, ruce *manus pandere*, *brachia extendere*, šik *aciem distendere*, *explicare*, *dilatare*; r. se *extendi*, zvl. (o osobách) *brachia et crura porrigere*, na zem se r. *abjicere se* (*in herba* do trávy); tp. rozstahovati se (pyšně, nadutě) *jactare*, *ostentare* (s čím *alqd*).

rozstáti, *liquescere*, (o sněhu a p.) *solvi*.

rozstěci (se), *diffluere* (*in plures partes*), *dilabi*; = rozstáti, v. předch.

roztepati, v. „roztlouci.“

roztliti, v. „rozseknouti.“

roztlouci, *discutere*, *contundere*, = zlomiti *frangere alqd*; dveře r. *fores effringere*, *frangere*; r. se *frangi*, *contundi*.

roztomilý, v. „rozumilý.“

roztopiti, (pec) *calefacere alqd*.

roztoužiti se, po kom *desiderium alcs n. e capit*.

roztrhání, *laceratio*; *laniatus*.

roztrhnouti, -ati, něco *discindere*, *scindere*, *divellere alqd*, *discerpere*, *laniare alqm* n. *alqd* (*manibus*); roztržená plachta *scissum velum*; o živých bytostech *lacerare*, *dilacerare alqm*; roztrhaný *laceratus*, o šatech *pannosus*; tp. přátelství a p. r. *amicitium discindere*, *rumpere*, *divellere*; obec jest (vádkami) roztržena *respublica dilacerata est*; r. se *rumpi*, *dirumpi*.

roztrousiti, něco *dispergere*, *spargere*, *dissipare alqd*; tp. = rozhlásiti *divulgare sermonibus* n. *in vulgus efferre alqd*; v. „rozšířiti.“

roztržení, *scissura*; tp. v. „roztržka.“

roztržitost, *animus alienis rebus districtus* n. *distentus*; *animus aliud agens*; = nesvornost, v. t. to.

roztržitý, = nepozorný *non attentus*, *aliud agens*; r. býti *aliud agere*, *non attendere*; = mnohou prací zanešený *distentus*, *districtus negotiis*; = nesvorný, v. toto.

roztržka, *discordium*; *discordia*, *dissensio*; = zbouření *sediti*

roztržiditi, něco (*in classes*) *describere*, *generatim distribuere alqd*.

roztržskati, v. „roztlouci.“

rozum, a) = rozumění *intelligentia*, *prudentia*; b) = mínění *sententia*, *judicium*, *opinio*; c) = co se slovem atd. rozuměti má, smysl *sententia*, *vi*; *notio*; v ten r. *mutavi in eam sententiam*, též *hoc n. tali modo*, *hunc in modum loqui*, *dicere*; na r. dáti komu co *alcul alqd significare*, krátký r. listu toho byl *literae in hanc fere sententiam scriptae erant*, *haec fere continebant*; ost. v. „význam“; d) = mohutnost duše rozuměti *intelligendi vis*; *intelligentia*; *mens*, *ratio*; dobrý, zdravý r. *sana mens*, *recta ratio*; bystrý r. *acumen ingenii*; s r, v. „rozumný“ adv.; obyčejný n. sprostý r. *intelligentia communis*; r. míti *sapere*; *sanum* n. *mentis compotem esse*, nemíti n. při rozumu nebýti *nihil sapere*, *mente captum esse*, *insanire*, *amentem esse*; k r. přijíti *ad sanitatem reverti*, *sapere coepisse*, r. pozbyti *exire e potestate mentis*, *mente capi* n. *alienari*; e) na r. dáti komu co *significare alcul alqd*.

rozuměti, a) r. komu = pojíti, poznati *intelligere alqm* n. *alqd* n. *quid velit alqs*; *intelligere orationem alcs* n. *intelligere quid dicat alqs*; = zaslechnouti, uslyšeti *exaudire*, *accipere*, *auribus percipere alqd*; málo, úplně r. *ceam parum* n. *minus*, *penitus intelligere alqd*; pokud já tomu rozumím *quantum ego video* n. *intelligo*; b) = to si mysliti, co při slovích myšleno

býti má *intelligere, perspicere, (mente) comprehendere* n. *amplecti, percipere, videre alqd*; dobře nerozuměti čemu *male* n. *non recte intelligere* n. *interpretari alqd*; spisovateli r. *scriptorem intelligere, scriptoris cogitationem assequi*; c) = znáti něco *scire, intelligere, nosse, didicisse alqd, peritum esse rei alcs*; r. latinsky *linguam Latinam intelligere, Latinas literas didicisse, Latinae linguae peritum esse, Latine scire*; právům rozumějící *juris sciens* n. *prudens*; d) = mluvit, souditi *putare*; *intelligere, sentire*; = vykládati *interpretari, explicare (alqd)*; z toho můžeš r. *ex quo effici cogique potest*; něco (pod) něčím r. *intelligere* s dvojím akk. (*quid intelligit honestum?*); eo pod rozkoší rozumím, nahlížíte *quam dicam voluptatem, jam videtis*; rozumím při tom toto *his verbis illud significare* n. *dici puto, haec verba ita explicabo, ut . . .*; *his verbis eum sensum subjicio* n. *subesse puto, ut significant . . .*; jak tomu mám r.? *quid hoc sibi vult? quorsum hoc pertinet?* něčemu tak r. *alqd in eam partem accipere*; zvl.: na něco, o něčem r. *alqd referre alqd ad rem alqm*; 2) r. se a) rozumí se (bez toho), to se r., samo sebou r. se *intelligitur (per. n. ex se)*; *manifestum est, apparet.* (ironicky) *scilicet, videlicet*; b) r. se čemu, nač, v. „rozuměti“ c); c) r. si s kým *consentire cum alqo*; *res inter nos convenit.*

rozumnost, a) = rozum, v. „rozum“ d); b) = moudrost *sapientia, prudentia*; též *ratio*.

rozumný, a) = rozum mající *ratione praeditus, particeps rationis*; b) = moudrý *sapiens, prudens; sanus*; též o věcech *rationi conveniens* n. *consentaneus*; r. myšlenka *ratio, consilium*; r. léta *matura aetas*; adv. *ratione; sapienter, prudenter, sane; rationi convenienter*; = mírně *leniter*; r. mysliti *sapere*.

rozumování, *ratiocinatio; argumentatio*.

rozumovati, *ratiocinari; argumentari*.

rozutéci, -íkati se, *discurrere, diffugere; dilabi*.

rozvaditi se, s kým v. „povaditi.“

rozvaha, *consideratio; deliberatio; ratio, consilium*; s r. *consilio et ratione; prudenter*; člověk bez r. *homo inconsideratus*; bez r. jednati *temere, inconsulte, inconsiderate agere*; na r. býti *consilii inopem esse, haesitare*.

rozvalina, obyč. pl. rozvaliny *parietinae, reliquiae*; *muri diruti* n. *moenia diruta*.

rozvaliti, něco (hrad a p.) *disjicere (arcem, moenia), diruere (domos, urbem)*; vůbec *evertere, delere, excidere*; r. se a) = rozbořiti se *corruere, collabi*; b) = položit se *sternere se, sterni*.

rozvázati, *laxare; solvere, dissolvere, resolvere (vinculum, nodum)*; tp. jazyk r. *libere loqui*.

rozvážení, (= přemýšlení) *deliberatio, cogitatio, consilium*; s bedlivým r. *omnibus rebus circumspectis, bene ponderatis*; ost. v. „rozvaha“, a slov. násl.

rozvážiti (si), něco *deliberare, perpendere, ponderare; examinare, considerare, reputare alqd*, (při sobě, u sebe) *rem animo volvere* n. *volutare, cum animo reputare*; náležitě r. *diligenter perpendere alqd*.

rozvažlivost, *providentia, prudentia; consilium*.

rozvažlivý, *prudens, gravis; cautus*; adv. *prudenter, consulto, caute*.

rozvedení, (manželské) *divortium*.

rozveselení, *hilaritas*, k svému r. *animi causa*; ost. v. násl.

rozveseliti, koho *hilarare, exhilarare, laetitia, afficere alqm*; r. se *hilarem se facere; frontem explicare*.

rozvésti, něco *dirimere, separare, sejungere alqd, alqm*; zvl. o manželích: rozvésti se s mužem *discedere a marito, divortium facere cum marito*, se ženou *nuncium remittere uxori, divortium facere cum uxore; repudiare uxorem*.

rozvětvit se, (= rozšířovati) se *diffundere, se spargere* (o stromu).

rozviklati, něco *labefacere alqd*; rozviklaný *vacillans*; r. se *lubefieri*; rozviklal se v předsevzetí *fluctuat, concilium ejus labat*.

rozvin, v. „vývin.“

rozvinouti, v. „rozvíti.“

rozvirati, v. „rozevřítí.“

rozvíti, -nouti, -vijeti, něco pův. *explicare, evolvere alqd*; tp. *explicare, aperire*; zvl. r. činnost (zvláštní a p.) *uti industria (singulari)*; 2) r. se, pův. *explicari*; = ukázati se *aperire se; planum* n. *manifestum fieri*; o bylinách *germinare, progerminare*; stromoví se rozvíjí *gemmae proveniunt*; o květu *efflorescere; florescere*.

rozvlačiti, v. „rozvleci.“

rozvlačitost, (řeči) *ambages*.

rozvlačitý, o řeči a) = zdlouhavý *tardus, lentus, segnis*; b) = mnoho mluvící, (bez příhany) *copiosus*, (s příhanou) *longus, verbosus, latus*; o spisovateli n. řečníkovi *longus, multus* (v čem *in alqa re*); r. způsob psaní *scribendi genus languidum*; adv. *copiose; multis verbis, latius, uberius*; mluví r. o tom *multus* n. *longus est in ea re*.

rozvlačnost, a) = váhavost, v. toto; b) = rozvlačitost, v. toto.

rozvlačný, a) = váhavý, v. toto; b) = rozvlačitý, v. toto.

rozvlažiti, něco *madefacere alqd*; tp. v. „obměkčiti“; r. se *malescere*.

rozvléci, -áčiti, něco pův. = roztáhati *auferre*, *avertēre alqd*; tp. řeč r., a) = zdlouha, rozvláčetě mluvíti *tarde, lente loqui*; b) = obšírně mluvíti *multis verbis n. latius loqui, multum n. longum esse in re alqa*.

rozvod, v. „rozvedení.“

rozvodeň, v. „povodeň.“

rozvodnění, v. „povodeň.“

rozvodnutí, něco (řeku) *aquam fluminis augere*; r. se *crescere, accrescere*, důr. *super ripas effundi, extra ripas defluere*.

rozvrcei, rozvrhnouti, něco a) = rozhoditi *disjicere alqd*; b) = rozdělit *dividere, distribuere, digerere, disponere alqd*; c) = rozpočítati *computare alqd*.

rozvrh, rozvržení, *divisio, distributio, dispositio*; = rozpočet *computatio*; pečlivé uspořádání a r. látky *rerum exponendarum ac digerendarum diligentia*.

rozvztekliti, koho *in furorem impellere alqm*; r. se *furore incendi n. inflammari*; rozvzteklý *furibundus*.

rozzlobiti, koho *iratum facere alqm*; *iram n. stomachum movere alcu*; rozzlobený *iratus, offensus*; r. se *irasci, offendi*.

rozžehnati se, s kým *jubeo alqm salvare n. valere*; *abire, discedere*; s světem se r. *e vita discedere*.

rozžiti, rozžehnouti, v. „rozsvítiti.“

rožeň, *veru*.

rtý, v. „ret.“

rtuť, *argentum vivum*.

rub, pl. ruby, = nehladká strana *pars aversa*; tudíž: na r. obrátiti *invertere*, tp. = zmásti *perturbare, miscere, confundere alqd*; všechno na r., z rub v líc obracet *omnia miscere et turbare, summa imis miscere*.

rubáš, * *vestis funebris*.

rubati, v. „sekati.“

ručeť, (horní r.) *torrens*.

ručiti, za koho *praestare alqm* (za sebe se), *spondere, fidei interponere*, a zvl. v peněžítých závazcích *intercedere, praedem esse pro alqo*; r. za něco *praestare alqd*, též *de re alqa* (za násilí a v), též s násl. *akk. a inf.*; *cavere de re alqa; fidei suam obligare s akk. a inf.* (za to, že .).

ruční, r. práce *opera*.

rušnice, * *sclopetum*; ve smyslu Římském *telum, missile*.

ručník, *mantele*.

ruda, *metallum*; = rez na rostlinách, v. „rez.“

rudokop, * *homo in metallis occupatus*.

rudovlasý, *rufus*; *capillo rufo n. rutilo*.

rudý, *ruber*; zvlášt o vlasech *rufus, rutilus*.

ruch, *motus*; důr. *commotio*.

ruka, 1) původně: *manus*; rukou ukazovati *manu n. nutu significare alqd*; *digitis innuere*; na rukou nositi (dítě *puerum*) *in*

manibus gestare, tp. = velmi sobě vážiti *in manibus habere, fovere, in deliciis habere alqm*; na ruce vzíti *in manus accipere*; jíti z r. do r. *de manu (ut ajunt) in manum n. per manus tradi*; za r. pojmuti koho *alcs manum apprehendere*, za r. vésti koho *manu ducere alqm*; 2) tp. a) r. vzhledem ku práci *manus*; mistrovská r. *summa ars*; *singulare artificium*; lidskou r. opevněné místo *locus manu (arte, opere) munitus*; lidskou r. dělaný *manu factus*; *artificiosus*; r. v klín složiti *compressis, ut ajunt, manibus sedere*; r. k práci přiložiti, přičiniti *aggredi, suscipere, instituere alqd*; mezi r. (v r.) míti (práci) *alqd in manibus habere*; někomu na r. hleděti, tp. *observare n. custodire alqm*; plné r. práce míti *multis occupationibus distineri*; b) = vzhledem k moci, síle, vládě *manus*; *vis*; *potestas*; brannou r. vzíti (město) *vi capere, expugnare (urbem)*, přepadnouti koho *vi n. armis alqm invadere, oppugnare*; r. vložit *n. vztáhnouti na koho manum injicere, afferre, inferre alcu*, na sebe *manus sibi afferre*; mám r. zavázané, svázané *non est integrum mihi, libere agendi copia mihi non est*; v r. něčí býti *esse in manibus, in potestate alcs*; stát jest v r. aristokratů *respublica apud optimates est*; c) vzhledem ku jmění, držení *manus*; do r. dáti, podati, odvésti komu *co in manus dare, tradere alcu alqd*; v r. míti něco *possidere, habere, tenere alqd*; býti před rukama *exstare*; *ad manum n. prae manibus esse*; do r. dostat něco *in manus meas pervenit alqd*; tudíž úsloví: k r. něčí *commodo alcs n. pouhým dat.*: k mé r. *mihi etc.*; pod r. jíti komu, v. „poslouchati“; d) vzhledem ku pomoci, ochraně *manus*; ruku komu podati, na r. komu býti *opem n. auxilium ferre, subvenire, succurrere alcu*; k r. míti koho *ad manum habere alqm*; *auxilio (ope, operā) alcs adjuvari*; r. komu, nad kým držeti, r. nadržovati komu *praesidio esse alcu, tueri, juvare alqm*; r. nad čím držeti *curam gerere rei alcs, providere rei alcu* (též *ut n. ne fiat alqd*); r. nad řády držeti *curare, exercere leges*; r. odtáhnouti od koho *deesse alcu*; na svou r. (něco činiti) *suis viribus, suo consilio*, (ve válce) *suo Marte*; e) ruka, osobně = člověk: z dobrých r., z jisté r. to mám *id certo auctore comperi*; f) ohledem na poměry přátelské a p.: dáti, podati r. komu, α) vůbec *dextram porrigere alcu*, sobě *dextras inter se jungere*; r. dáním slíbiti komu *co dextrā datā fidei facere alcu rei alcs*; β) = ženiti se *uxorem ducere aliquam*, = vdáti se *nubere alcu*; γ) při smíření se *dextras inter se jungere, redire*

in gratiam cum alqo; h) v úslovích: α) pod ruku, k rukám, od ruky jíti *succeděre*; *proceděre*; *bene atque feliciter evenire*; β) k ruce, na ruku, po ruce, při ruce býti komu *ad manum*, (a kde toho vyžaduje povinnost n. účta) *praesto esse alcuī*; *adesse*; též adj. *paratus*, *promptus*; míti něco při ruce *praesto*, *promptum habēre alqd*; γ) na ruku dáti komu co *subjicēre*, *suadēre alcuī alqd*; δ) pod rukou *clam*; ch) ruka, ohledem na psaní *manus*; vlastní rukou *meā (tuā, suā) manu scriptum*; i) = strana, ve rčení: pravou r. komu dáti *ad sinistram alcs ire*.

rukáv, *manica*; rukávy mající *manicatus*; tp. něco z r. vytrásti *alqd effundēre*.

rukavice, asi *manica*; *digitale*.

rukojemství, a) vůbec slib *sponsio*; r. dáti, rukojemstvím slíbiti *sponsione facēre*, *sponsione, se obstringēre*; b) = zaručení pro stání k soudu *vadimonium*; r. dáti *vadimonium facēre*; *vadem dare*; v r. se postavit *vadem fieri (alcs sistendī)*; c) v záležitostech peněžných *cautio*; r. dáti za koho *praedem esse pro alqo*; v. „ručiti“; d) za věc na soudě se nalezající *satisfactio*; r. dáti *satisfactare*; dáti si složit *r. satis accipēre*.

rukojeť, v. „rukovět.“

rukojmě, -mí, a) vůbec *sponsor*; b) pro stání k soudu *vas*; za r. se postavit *vadem se dare alcuī pro alqo*; *vadem fieri (alcs sistendī)*; r. býti *vadem (sponsorem) esse*; r. žádati *vadem poscēre*, na kom *vadari alqm*; dáti si r. postavit *vades accipēre rei alcs*; c) r. za peníze *praes*; r. býti *praedem esse*, za koho *pro alqo*; r. dáti za koho *praedibus alcuī cavēre*; d) kdo svojí osobou zač ručí, zvl. ve válce *obses*; r. dáti, postavit *obsides dare*.

rukopis, *liber n. codex (manu) scriptus*; *codex*.

rukovět, a) = držadlo *manubrium*, = ucho nádoby *ansa*; b) = příruční kniha *summarium*.

rum, *rudus*; rumem zasypati něco obruře *alqd*; tp. položit (město a p.) v r. n. rumem *evertēre alqd*; v rumy padnouti *ruinis collabi*.

ruměje, *agmen extremum n. novissimum*.

ruménec, *rubor*.

ruměněti, *rubescēre*; studem *erubescēre*.

ruměný, *ruber*.

rusalka, *Nais*.

rusavý, *rutilus*.

rusovlasý, *flavus*; *rufus*; *rutilus*.

rusý, v. předch.

růsti, a) pův. *crescēre*; o mladých lidech též *adolescēre*; přestati r. *non amplius crescēre*; nechati si r. *promittēre (barbam, capillum)*, alěre (*barbam, comam*); *non resicare (ungues nehty)*; b) = dařiti se

(o bylinách) *gigni, nasci*, zvl. *provenire*; obilí zde dobře roste *frumentum hic laete provenit*; c) = větším býti *crescēre*; *augescēre*, *augēri*; (bez poznání r.) *succrescēre*; (o náruživostech) *ingravescēre*; voda roste *aquae crescunt*; bohatství, moc a p. roste *divitiae, opes crescunt*.

rušení, *turbatio, perturbatio* (otii pokoje, *ordinis* pořádku); bez r. zákonů *salvis legibus*.

rušitel, (pokoje) *turbator (otii)*; *interpellator*; obecněji *homo seditiosus*; = kazitel *violator*; *ruptor (foederis)*; r. přísahy *perjurus*.

rušiti, něco a) = kaziti *corrumpēre*; *perdēre*, = zmásti *turbare, perturbare*, = ničiti *frangēre alqd*; pořádek r. *ordinem turbare, miscēre*; b) = neplatné činiti *tollēre*; *abrogare, abolēre (legem a p.)*; *rescindēre (decretum, instituta etc.)*; *solvēre, dissolvēre (amicitiam, societatem, disciplinam)*; *solvēre, violare (leges, jura a p.)*; = přestoupiti *laedēre, violare (amicitiam)*, smlouvu r. *foedus rumpēre, violare*, pokoj, mír *pacem turbare, dirimēre*, (důr.) *frangēre, violare*; nerušíc zákonův *salvis legibus*; c) = přetrhnouti: mlčení r. *rumpēre silentium*.

různění, v. „různice.“

různice, ohledem na smýšlení *discordia*, na náhled *dissensio*, důr. *discidium*; *certamen*; v ohledu polit. *turbae, res novae*; *seditio, tumultus* (vzbouření); r. stropiti, činiti, vůbec *discordiam concitare n. serēre*, v polit. ohledu *novas res moliri, novis rebus studēre*; mají spolu stálé r. *semper inter se dissident, dissentiunt*.

různití, koho mezi sebou *discordiam concitare n. serēre inter alquos*; r. se s kým = různice míti *simultates gerēre n. exercēre cum alqo*, (v smýšlení) *dissidēre, dissentire ab n. cum alqo, inter se*; vůbec *differre, distare ab alqo*; r. se rozličnými smysly n. náhledy *in varias sententias distrahi*.

růžno, v. „různý.“

různobarevný, *varius*; *versicolor, discolor*.

různorodý, *diversi generis*.

různost, a) = nestejnost *diversitas*; *dissimilitudo, differentia*; r. náhledů *dissensio*; b) = rozmanitost *varietas*; c) = různice, v. toto.

různý, a) = sem tam se nalezající *dissipatus, dispersus*; *rarus, sparsus*; b) = rozdílný *diversus*; *varius*; na r. strany se rozejíti *in diversa abire n. discedēre*; c) = nesvorný *discors, dissidens*; adv. různě, různě, a) = zde onde, buď adj. *rarus n. adv. passim*; r. se ukazovali *rari apparebant*; domy r. stojící *rara n. disjecta aedificia*; b) = sem a tam, se slovesy

pohyb naznačujícími obyč. předslovcem *dis*: r. běžeti *discurrere*, *dilabi*; r. jíti *discedere*; taktéž: r. n. na r. zaměstnán býti *distringi*; ost. v. slovesa s „roz“ — složená; c) = pro sebe, zvlášť *separatim*, *seorsum*; r. od koho *procul ab alqo*; r. žíti *vitam solitariam agere*; d) s praep.: na r. = různě, v. toto; po r. = různě, v. toto.

růže, *rosa*; z růží, v. „růžový.“

růžobarevný, *roseus*.

růžoprstý, *roseus*.

růžovitý, *roseus*; *rosae similis*.

růžový, a) = k růži náležející, gen. *rosae* n. *rosarum*; r. list *folium rosae*; r. keř *frutex rosae*; *rosa*; vůně r. *odor rosarum*, zahrada *rosarium*; b) ohledem na barvu *roseus*; r. barva *color roseus*; c) = z růží dělaný *rosaceus*; r. věnec *corona rosacea*.

rváč, *homo pugnax*, *certaminum avidus*.

rvačka, *pugna*, *rixa*; strhla se r. *res venit ad manus n. ad manum atque ad pugnam*.

rváti, a) = trhati *vellere*, *evellere* (na př. *alcui capillum*); r. si vlasy *scindere capillum n. comam*; b) r. se s kým *digladiari*, *rixari cum alqo*; *pugnis inter se contendere*; pořekadlo: když se páni rvou, poddaní vlasů půjčiti musejí *quidquid delirant reges, plectuntur Achivi*.

ryba, *piscis*.

rybař, *piscator*; = kdo ryby prodává *qui pisces vendit*.

rybaření, *piscatus*.

rybařiti, *piscari*.

rybařský, *piscatorius*; síť r. *rete*.

rybařství, *piscatus*.

rybi, gen. *piscis* (r. kost *os piscis*); = rybě podobný *pisci similis*.

rybička, *pisciculus*.

rybník, *piscina*; (bez ohledu na ryby) *lacus*; malý *stagnum*.

rybnatý, rybný, *piscibus abundans*.

ryč, *pala*.

rydlo, -délko, *caelum*; *scalprum*.

rychlec, -ik, *homo pedum pernitate excellens*, = rychlý posel *nuncius volucer*, *citus*, = kůň hbitý *equus currulis*.

rychliti, něco, v. „urychliti.“

rychlo, v. „rychlý.“

rychlonohý, *pedibus celer*; *pernix*.

rychlost, *celeritas*, *velocitas*; = čerstvost, čilost *vigor*; jen o živých bytostech *pernitas*; (následkem pobádání) *incitatio*; v r., na rychlost *propere*, (důr.) *festinanter*, *raptim*, často adj. *repentinus*, *tumultuarius*: vojsko v r. sebrané *exercitus tumultuarius*; v největší r. vrátil se do Říma *quantum accelerare potuit, Romam rediit*; list v r. psaný *epistola festinationis plena*.

rychlý, *celer*; *citus* (obyč. o věcech); důr. *velox*; = čerstvý, čilý *alacer*, *impiger*, *acer*; jen o živých bytostech *pernix*; (následkem popouzení) *incitatus*; = prudký *praeceps*; r. krok *gradus citatus*; r. pochod *agmen citatum*; rychlými pochody (o vojsku) *magnis itineribus (diurnis nocturnisque)*; r. posel *nuncius volucer*, *citus*; poslal do Říma r. posla *nuncium misit qui Romam quam celerrime iret*; adv. rychle, na rychlo *celeriter*, *cito*; důr. *raptim*; *festinanter*; r. na útěk se dáti, (těž) *praecipitem fugae se mandare*; r. odejít *citato gradu abire*; r. něco učiniti, též slovesem *properare*, *maturare*, na př. r. přichází *maturat venire*, r. nepřitele pronásleduje *maturat hostem persequi* a p.

ryjec, *sculptor*.

ryk, = řvaní dobytka *mugitus*; = jek, r. moře *aestus*; *strepitus*; r. lidu *turba*, *tumultus*.

rylec, *stilus*.

rým, asi *extremorum verborum similis sonus*, *exitus ejusdem soni*; rýmy * *versus extremis verbis similiter sonantes*.

rýma, *gravedo*.

rýmovati, = rýmy dělati, v. „rým“; r. se * *in eundem sonum exire*.

rypák, *rostrum*; r. slona *manus*.

rypál, *qui vellicat*, *carpit (alqm)*; v polit. ohledu *seditionis auctor*.

rypání, pův. *fossio*; tp. *cavillatio*; *aculei*.

rypati, a) pův. *fodere (terram a p.)*; tp. = urážeti koho a p. *vellicare*, *carpere alqm dictis aculeatis*; = nepokoje činiti *novas res moliri*; b) = rýti v. toto; 2) r. se v čem, tp. *scrutari*, *pertractare alqd*.

rys, *lynx*.

rysi, r. oko *oculus Lyncei*.

ryšavý, *subruber*, *rutilus*; *rufus*.

rytba, = dílo polovypuklé *caelatura*.

rytec, *sculptor*, polovypuklé řezby shotovující *caelator*.

rytectví, *caelatura*.

rýti, a) pův. *fodere*, v. „rýpati“; b) r. (do mědi, na kameni atd.) *incidere alqd* (na př. na dřevě *in ligno*), *sculpere*, *caelare alqd*.

ryti, *sculptura*; *caelatura*.

rytina, v. „rytba.“

rytiř, *eques*; učiniti koho r. *ad equum rescribere alqm*.

rytiřský, a) = jezdecký *equester*; b) = udatný *fortis*; c) = rytiři příslušící *equite dignus*; d) = urozený *equester*; r. stav *ordo equester*; *equites*; adv. *fortiter*; *equiti convenienter*.

rytiřství, a) = stav rytiřský *ordo equester*; *equites*; b) = hodnost rytiřská *dignitas equestris*; c) = hrdinský čin *res praeclare et fortiter gesta*.

rytířstvo, *equites*.

ryzý, -í, a) = ryšavý, v. toto; b) o kovu = čistý *solidus*; r. zlato, též *aurum quod ex obrussa est*; *aurum obrussum* n. obryzum; z r. zlaťa *auro solidus*; r. stříbro

argentum purum n. *probum*; tudíž tp. = pravý *verus*; *germanus* (*illi veteres et germani Campani*); adv. ve rčení: ryze národní *ad populi alcs mores ingeniumque excogitatus* (na př. *carmen*) a p.

Ř.

Řad, a) = řada, v. toto; b) při pití *sumptus convivii*.

řád, a) = řada, v. toto; b) = třída *ordo*; c) = stav, povolání *ordo*; *locus*; *dignitas*, *gradus*; člověk nízkého r. *homo infimi ordinis* (*generis*); konšelský ř. *ordo senatorius*; tudíž α) řád = sbor *collegium*, *ordo*, *corpus*; β) = oznak řádu nějakého * *insigne ordinis*; d) = pořádek *ordo*; *series*; ost. v. „pořádek“; ř. vojenský, v. „šik“; posvátný ř. *ritus solemnus*; *cerimonia*; právní ř. *juris norma*; e) řád a právo *jus et lex*; ř. udělati, ustanoviti *sancire*, *sciścere*; tudíž: ř. a právo = způsob vyhledávání práva svého *jus*; mimo ř. a právo, proti ř. a právu *contra jus*, jednati *legem violare*; po ř. a právu *ex jure*; *ex lege*, *ex legibus*; *recte atque ordine*; f) = mrav *consuetudo recepta*, *institutum*, *mos*; jest to starobylý ř. *more majorum traditum* n. *receptum est*; dle ř. *more* n. *more atque instituto majorum*; ř. a obyčej při soudu *juris norma*; *consuetudo juris*; h) = správa (zemská) *instituta et leges*; *instituta reipublicae*, *forma civitatis*, *rationes civiles*; podobně: držeti lid v ř. *in officio continere populum*; ch) = způsob *modus*, *ratio*; tím ř. *haec ratione*, *hoc modo*, *ad hunc modum*.

řada, a) vůbec *series*; *ordo*; ř. vrchů *montes continui* n. *perpetui*; rovnou ř. *rectā*, *recto itinere*; řadou, po ř. *ordinatim*, *ordine*, řadou n. po řadě jíti *ordine* n. *in orbem ire* (ke všem *per omnes*); jde to řadou *servatur ordo*, *ordine per omnes itur*; na tobě jest nyní ř. *nunc tuae sunt partes*, *jam tua res agitur*; přijde i na mne ř. *me quoque eadem fortuna manet*; b) ř. vojska = šik, v. toto.

řádek, řádka, *versus*; tp. několik ř. *pauca*, *pauca verba*; ani ř. nenapsal *ne literam quidem scripsit*; ve rčení: tyto ř. (čísti, psáti a p.), opouští se „ř.“; v. Vojáč. Rak. § 80, b).

řaditi, něco *ex ordine collocare alqd*; *in ordinem redigere*, *dare alqd*.

řaditi, vůbec *modum excedere*, *praeter modum insanire*; *res turbare et miscere*; o nepříteli též *populari*; = dováděti *tumul-*

tuari; ř. v čem n. kom *grassari in alqm* n. *adversus alqm*.

řádka, v. „řádek.“

řadnost, v. pořadnost, pravidelnost, pravost.

řádný, a) = pořádný, α) o osobách *diligens*; ř. platce *bonum nomen*; ř. hospodář *attentus ad rem familiarem*; ř. = bezúhonný *probus (vir)*; β) o věcech *moderatus*, *honestus (vita)*; b) = s zákonem a obyčejným řádem srovnalý *justus* (*matrimonium*, *funus*, *proelium*, *victoria*); *legitimus*; *rectus*, *commodus*, *meritus*; na ř. místě *suo loco*, v ř. čas *suo tempore*; *ad tempus*; *tempore*; ř. opovězení *denuntiatio*; adv. a) *diligenter*; *accurate*; = po pořádku *ordine*, *composite*; *bene*; = mírně *frugaliter*, *temperanter*; b) *juste*, *legitime*; *recte*, *probe*; = jak se sluší *ut par est*, *ut decet*; *satis*; (ř. vychovati *liberaliter educare*; považ ř. *diligenter* n. *etiam atque etiam cogita*, *reputa*); = notně *bene*, = velice *valde*, *vehementer*, *graviter*; ř. koho vyplíniti *graviter objurgare alqm*.

řadový, o vojsku: *legionarius*; ř. vojsko *copiae legionariae*, *milites legionarii*.

řasa, a) = brvy *cilium*, obyč. pl.; b) = fald na rouchu *sinus*.

řasnatý, řasný, *sinuosus*; též *laxus*.

řasno, asi *limbus*; řasnem okrášlen *praetextus (toga, tunica)*.

řava, *strepitus*.

řebř, -ik, *scalae*; řebříky při staviti ke zdi *scalas admovere muris*.

řebro, v. „žebro.“

Řecko, *Graecia*.

řecký, *graecus*, s opovržením *graeculus*; adv. *graece*; ř. uměti *graece scire*, ř. mluvíti *graece* n. *linguā graecā loqui*.

řeč, a) = mohutnost mluvíti *oratio*; *loquendi facultas*; *vox*; b) = způsob mluvení *vox*; *sermo* (*urbanus*, *rusticus*, *vulgaris*, *vitiosus*, *superbus*, *lenis* a p.); po ř. poznati koho *voce alqm noscitare*; lehká ř. *linguae solutio*; člověk hbitý ř. *homo facundus*; c) co výraz myšlenek *oratio*; = rozmluva *sermo*; o učených věcech *disputatio*; jest ř. o čem (když se v skutku mluví) *oratio* n. (= rozmluva) *sermo est de re alqa*, (= u spisovatele) *agitur de re alqa*; přichází ř. na něco *incidit* n. *fit mentio rei*

alcs n. *de re alqa*; v ř. vpadnouti, vskočiti komu *interpellare alqm loquentem*; to nestojí za ř. *hoc non dignum est quod commemoretur, non tanti est*; dáti se v ř. *dare se in sermonem*; *in sermonem ingredi*; přivéstí ř. nač *inferre* n. *injičere, facere mentionem rei alcs*; po takové ř. *quibus dictis* a p.; po takové ř. ulekli se *ad haec terrore percussi sunt*; d) = způsob psaní *oratio, genus dicendi*; *sermo*; vážná filosofická ř. *quietum disputandi genus*; e) ohledem na jakost a obsah vůbec: holá, marná ř. *verba*; mnoho ř. nadělati *verba facere infinite*; co potřeby dlouhé ř. *quid multa?* ř. pochlebná *blandae voces*; f) = pověst *rumor*; *fama, sermo*; pl. řeči (lidské) *rumores*; přijíti v ř., do řeči lidských *in ora hominum abire, in sermonem hominum venire*; h) = přednáška, ř. řečníka *oratio*, (v shromáždění lidu) *concio*; státní ř. *actio*; ř. u hrobu *oratio funebris*; ř. míti, ř. činiti *orationem habere*; *verba facere*, ke komu *apud alqm*; *concionari*; ch) = jazyk *lingua*; též *sermo*, ohledem na spisy *literae*; latinskou ř. znáti *literis latinis eruditum* n. *imbutum esse*, nemoci vystáti *litteras latinas odissz*; ř. řecké užívati *litteris graecis uti*; mateřská ř., v. „mateřský“; učitel řeči *grammaticus*; *praeceptor grammaticorum*; mrtvá ř. *lingua mortua*, živá * *lingua viva*.

řečený, *qui — dicitur, quem — dicunt*; jak výše ř. bylo, svrchu ř. *quem supra nominavi, dixi*; bylo mi ř. *audivi, comperi, ad aures meas pervenit*.

řečiště, *alveus*.

řečnění, v. „řečnictví“.

řečnický, ohledem na řečníka *oratorius* n. gen. *oratoris*; ohledem na řečnictví *rhetoricus*; umění ř., v. „řečnictví“; adv. *oratorie, rhetorice*.

řečnictví, *rhetorica*; *eloquentia*; oddati se ř. *ad dicendum se conferre*; v ř. se cvičiti *declamare, in dicendo se exercere*; slynouti ř. *dicendo multum valere*; vynikati v ř. *principatum eloquentiae tenere*.

řečník, a) = člověk krasomluvný *orator*; dobrý ř., též *dicendi artifex*; řádným ř. býti *oratore perfectum* n. *perfectum in dicendo esse*; co ř. vystoupiti *prodire* n. (když seděl) *surgere ad dicendum, in rostra escendere*, poprvé *initium facere dicendi*; b) = kdo za jiného řeč vede, a) u soudu, = zástupce *patronus*; = žalobník *actor (causae)*, (co stav) *actor causarum*; býti ř., vůbec *causas agere, dicere, versari* n. *esse in foro, causis dicendis operam dare*, býti ř. někoho (v jistém případě) *causam dicere pro alqo, causam alcs dicere*; b) = mluvčí při vyjednávání *orator*; = prostředník *interpres*.

řečníště, vůbec = vyvýšenina *suggestus* (s ř. oznámiti něco *pro suggestu pronuntiare alqd*); též *tribunal* co místo vyvýšené, kdež úředníci, konsulové a p. sedíce jednali; zvl. ř. v Římě *rostra*; na ř. *pro rostris*.

řečniti, *dicere, verba facere, orationem (concionem) habere, orare, perorare*, k vojínům *apud milites*, k lidu *coram populo* n. (ohledem na moc rozhodující lidu) *apud populum dicere*, pro koho *pro alqo*, proti komu *in alqm*, proti čemu *contra alqd*.

řečnivý, řečný, bez příhany *linguā promptus*, s příhanou *verbosus, loquax*.

řečtina, *literae graecae*.

ředitlo, *regula*; *norma*.

ředitel, *rector et moderator*; = představený *praefectus*; *magister*.

ředitelkyně, *rectrix et moderatrix*; *magistra*.

ředitelství, *gubernatio*; *administratio*; = nejvyšší dozorství *summa cura*; *custodia*.

řediti, něco *diluere, liquefacere alqd*.

ředkev, *raphanus*; *radix*.

řednouti, *dilui, liquefieri*; tp. = nečastý býti *rarum esse inventu*.

řehole, *collegium, corpus*; † *regula, ordo*.

řehot, řeht, řehtáni, *hinnitus*; tp. = nezbedný smích *cachinnus*.

řehotačka, *crepundia (orum)*.

řehotati, řehtati, *hinnire*; ř. k čemu *ad alqd* n. *alcul rei adhinnire*; = chřestiti *crepare, crepitare*; tp. ř. se *cachinnari*.

Řek, *Graecus*; (pl. Řeky *Graecia*); tp. býti výborný Ř. = vynikati v jazyku řeckém * *admirabilem graecae linguae scientiam habere*.

řeka, *flumen, fluvius*; veliká *amnis*.

řeknouti, v. „řící“.

řemen, *lorum*; = pás, na němž meč visí *baleus*; ř. u kopí a praku *amentum*.

řemeslnický, a) gen. *opificis* n. *opificum, fabricorum*; b) tp. s příhanou *officinam redolens*; *illiberalis*; adv. *opificis more et ratione*; *illiberaliter*.

řemeslník, *opifex*; *artifex*; pl. často *fabri* n. *qui in tabernis sunt*; *qui in arte aliqua sordida versantur*.

řemeslo, vůbec *artificium, ars*; co protiva umění *ars sordida*; ohledem práce *opera*, ohledem výdělku *quaestus*; tp. ř. z čeho dělati *ad mercedem et quaestum abducere alqd*.

řepa, *rapa*.

řetavý, v. „žeřavý“.

řešeto, *cribrum*; skrze ř. prosivati *cribrare, cribro cernere alqd*.

řešiti, *solvere (quaestionem)*, též *explicare*.

řetěz, a) vůbec *catena*; do řetězů vzíti, ř. svázati, ukovati koho *catenis vincire alqm*,

catenas alicui injicere, in vincula alqm con-jicere; b) pro okrasu *torques*; ozdobený řetězem *torquatus*.

řevnitel, *aemulator*.

řevniti, a) = horliti po někom *aemulari alqm, (virtutes alcs)*; b) ř. k své ženě (= žárliti) *uxorem ob alienum amorem suspectam habere*.

řevnivost, a) = horlení *aemulatio; similtas*; b) = žárlivost *sollicitudo propter suspectum amorem alcs*.

řevnivý, a) = horlivý *aemulus*; b) = žárlivý *sollicitus propter alienum amorem; suspecti amoris stimulis agitatus*.

řez, a) = říznutí *sectio*; tudíž tp.: řízem *statim, illico, extemplo*; (řez) do řízu, adj. *praeceps*; též *celeriter, quam celerrime*; b) = vrub *incisio*; ř. udělati *incidere*; c) = místo, kde říznuto bylo **incisura*; d) = ostrost nože *acies*.

řezák, = zabiják *culter lanii*.

řezanec, v. „kleštěnec.“

řezanka, **stramentum concisum*.

řezání, *sectio*, ost. v. sloveso.

řezati, říznouti, 1) = ostrým býti *acutum esse*; 2) ř. koho, něco a) pŕv. *secare alqm, alqd*, na kusy *dissecare*; vinici, kmen vinný ř. *vitem putare n. amputare*; b) = zabíjeti *caedere, jugulare (boves)*, co oběť *mactare*; c) = řezbovati *exsculpere alqd (ex ligno); caelare*; 2) říznouti se *cultro se vulnerare*, řezati se, zvl. o zubech = klabať se **dentire*.

řezba, a) = obřezávání révoví viničného *amputatio, putatio*; b) = řezání z dřeva obrazů a p. *sculptura*; ř. vypuklá n. povypuklá *opus caelatum; caelatura*; ř. dělali *exsculpere alqd (ex ligno); caelare*.

řezbař, *fictor, statuarum artifex; sculptor*.

řezbařství, *ars signa fabricandi; ars fingendi*.

řeznický, *laniarius n. gen. lanii*.

řezník, *lanius*.

řezný, řízný, ř. zima *gelu acutum*; ř. vítr *ventus perfrigidus*.

řícení, v. „řítiti.“

řici, říkati, a) vůbec *dicere (alqd n. akk. s inf. n. nepřímou otázkou)*, hlasitě a veřejně *profiteri, edicere, pronunciare*; ani slova neřici *nullam vocem emittere*; *plane tacere*; *nilhil dicere (ad haec k tomu)*, dále n. více *verbum non addere*; zvl. a) řka *inquit*, v. Svob. Sl. §. 171, 1; (klade se vždy před jmenem toho, jehož slova přivádějí se); β) já bych řekl (= myslil) *puto, putem*; γ) já řku *inquam*, řečí přímou: já-ř, že v Římě bydlí *Romae, inquam, habitat*; δ) říkávají, říká n. říkává se *est in proverbio; proverbii loco est*; jak říkáme, jak se říká a p. *ut ajunt n. dicunt*, (o přísloví) *ut est in proverbio*;

co ještě ř. ? *quid multa? ne multa! ne-plura!* e) dáti si říci *audire*, = uposlechnouti *parere monenti, cedere n. obtemperare praeceptis alcs*; ζ) jak jsem řekl *ut jam dixi, ut supra dictum est*; η) říkají *dicunt, ajunt* (že jest bohat *eum divitem esse*) n. pass. *is dicitur dives esse*; θ) jako řka, tak říkáje n. říkají *ut ita dicam, ut hoc verbo utar*; když obce říkají nebylo *quum res publica nulla esset omnino*; ι) neřka, neřku, nerci *non dico n. dicam; non modo*; je-li pojem, u kterého úsloví to stojí, důraznější, stává *nedum*: člověk ujde sotva v domech zimě, neřku aby na moři to možná bylo *vix in tectis frigus vitatur, nedum in mari sit facile*; κ) co k tomu říkáš *quid tibi de hoc videtur? quid ea de re sentis? quid censes?* λ) po někom říkati *repetere, quae alius dixit*; b) = jmenovati: říkají mně, říká se mně *Kajus Cajus vocor, appellor; nomen Cajo n. Cajus mihi est*; c) s pobočným významem nařizování a p. *dicere (aby ut, aby ne — ne); praecipere, imperare alicui alqd (těž ut n. ne); jubere alqm facere alqd n. alqd fieri*; ř. aby se něco nestalo *vetare (alqd fieri, alqm abire)*; = napomínati *monere*; d) = naznačiti: co tím chceš říci *quae tua est mens?* řičeti, o hovězím dobytku, též tp. o moři a p. *mugire*; o lvu, oslu *rudere*, o lvu *rugire*.

řičice, v. „řešeto.“

řička, *amniculus*.

řičný, a) = z řeky *fluvialis*; ř. voda *flumen vivum*; b) = rozplývající se, zvl. v úsloví: býti ř. (od horka) *multo sudore manare*.

řiditi, a) = spravovati *regere, administrare (republicam, mundum)*, *gubernare, curare alqd*; *praeesse (provinciae, judicio)*; ř. koně *flectere n. regere equos*, též vůz *currum*; ř. loď *navem regere, moderari*, kam *cursum tendere n. dirigere alqd*; b) = konati *gerere, agere*; 2) ř. se kým, čím, podle čeho n. koho *obtemperare n. obsequi alicui n. voluntati alcs, accommodare n. fingere se ad voluntatem alcs; conformare se ad alqd, sequi alqm n. mores alcs*; = příklad si vzíti z koho *sumere sibi exemplum ex alqd; uti alqd exemplo; imitari alqm*; ř. se radou něčí *uti consilio alcs*; ř. se okolnostmi n. dle poměrů *tempori n. temporibus servire, cedere tempori*, dle mravů perských *studiis Persarum inservire*, vlastními zákony *suis legibus uti*.

řidkost, *raritas*.

řídský, a) = nehuť *rarus*, o tekutinách *liquidus; dilutus*; b) = nemnohý *rarus*; v pl.: řídci, kteří *pauci*; adv. a) řídce, *rare*; b) řídce, řídce, zřídka, po řídce, k označení času, též: ř. kdy *raro*; velmi

ř. *perraro, rarissimé*; to se ř. nachází *hoc rarum est inventu*; z ř. kdo *pauci*.
řihati, *ructare*.
řijen, *mensis October*.
řikadlo, *sententia*.
řikati, řikávati, *dictitare*; ost. v. „řici.“
Řim, *Roma*.
Řiman, (*homo*) *Romanus*; Římané *Romani*; pravý Ř. *vir vere Romanus*.
řimský, *romanus*; ř. literatura *litterae Romanorum* n. *litterae latinae*; adv. *romano more*.
řinčení, *crepitus, strepitus* (*catenarum* a p.).
řinčeti, *crepare, strepere*.
řinouti se, *fluere*; *ferri*; *prorumpere*; slzy se mu řinou z očí *ingentem vim lacrimarum profundit*.
říše, = království *regnum*; = císařství *imperium*; ř. římská *imperium* (*romanum*).
říšský, gen. *regni* n. *imperii*.
říti, v. „řičeti.“

řítiti se, a) na koho, za kým *irruere, impetum facere, se inferre in alqm*; *invadere alqm*; = padati *ruere, corruere, praecipitem deferri*, (náhle) *praecipitare* (*in fossam*); b) řítí se z něho pot *multo sudore manat*; c) = bořiti se *corruere, collabi*.
říza, asi *palla*.
řízení, *administratio*; zvl. a) ř. božské *consilium divinum*; ř. bohův *fata deorum*; to jsou ř. božská *haec ita fieri deus jubet, haec deo placuerunt*; mítí něco za ř. božské *alqd divinitus accidisse putare*; stalo se to řízením b. *divinitus accidit* (*ut . .*); b) ř. zemské *administratio rerum publicarum*; c) = konání *negotium*; mítí mnoho k ř. *multis occupationibus distineri*.
říznouti, v. „řezati.“
řkp, v. „řici.“
řvání, *mugitus*; *rugitus*.
řvátí, v. „řičeti.“

S.

S, praep. I) s akk. a) u vyrovnání se jedné věci k druhé, v úsloví: býti s koho (= rovnati se komu na př. vzrůstem a p.) *aequare alqm*; *parem esse alcuí*, čím *re alqa*; (= podobným býti) *similem esse*; býti s koho udatností *virtutem alcs aequare*; b) ve smyslu více méně nepřátelském: býti s koho *alcuí parem esse* (ve válce *bello*); nebýti s koho *alcuí imparem esse, inferiorem esse alqo, alqm sustinere non posse*; podobně: býti seč *alcuí rei* (na př. *negotiis*) *parem esse, sustinere alqd* (na př. *onus*); *posse alqd facere*; že s nic více (výše) býti nemůže *ut nihil supra possit*; seč budu *quantum potero*; jsoucí s něco *potens* n. *compos rei alcs*; seč jsi *quid efficere potes*; býti seč pro koho *praestare alqd alcs causa*; jsem s ten úřad *sufficiunt vires ad munus obeundum*; s ty daně býti nemůže *vectigalibus pendendis non par est*; jest s ten plat *pecuniam conficere potest*; nejsem s to, abych zaplatil *solvendo non sum*; c) k vytknutí kolikosti α) = tolik co sluší *quantum satis est, suppetit* (*ad alqd*), *sappetit* (*rei alcuí*); s náručí *quantum manus capit*; s potřebu *quantum opus* n. *satis est*, mítí s potřebu statku *habere, quae ad victum cultumque* n. *ad usum vitae pertinent*; β) = asi *ferre*; *circiter, ad*; γ) = na: s jeden den *in unum diem*; 2) s gen. a) o místě *de*, též *ex*; sestoupiti s řečiště, s koně, s vřehu na rovinu *descendere de rostris, ex equo, ex loco superiore in pla-*

nitiem; podobně: s této n. s oné strany a p., v. „strana“; s cela, v. „celý“; s polovice, v. „polovice“; s hůry *desuper, e loco superiore*, = od Boha *divinitus*; s větší částky *magnam partem, magnā ex parte*; b) o čase, obyč. pouhý abl., též *sub* s akk. n. *ad*; s počátku (*in, ab*) *initio, principio*; s večera *ad vespertum*; s půlnoci *de media nocte*; 3) s instr. a) o spojení, spolubytí a p. *cum* (s abl.); se mnou, s tebou, s námi, s vámi, s sebou *mecum, tecum, nobiscum, vobiscum, secum*; s nímž *quocum* n. *cum quo*; cestovati s kým *proficisci cum alqo* (též *unā migrare*); válku vésti s kým *bellum gerere cum alqo*; je-li osoba zároveň nástrojem druhého (na př. o vojsku) stává též pouhý abl.: táhl se vším vojskem do Říma *toto exercitu* n. *omnibus copiis Romam profectus est*; zvl. s kým býti, s kým držeti, státi *stare ab alqo* n. *a parte alcs, favere alcuí, facere* n. *sentire cum alqo*, s nikým *nullius partis esse*; plakati s kým *unā flere*; nemítí s manželkou dítek, v. „mítí“; b) o věcech, kterými co opatřeno, ozdobeno jest, obyč. *cum*, (poslati koho s psaním *mittere alqm cum epistola*), často však v příčině té v lat. klade se vhodné part.: *ornatus, instructus alqa re*; *ferens, portans alqd* na př. (přišel) se řebříkem *cum scalis, scalis instructus, scalas portans*; jen k naznačení nástroje stává pouhý abl.; jinak: dívka s modrýma a p. očima, v. „modrooký“ a p.; c) o způsobu, jakým

se co děje, stává pouhý abl. n. *cum*, když způsob vytknut jest adj. a subst., na př. s velikým pohoršením *magna cum offensione*; s velikým ukrutenstvím válku vésti *magnā crudelitate bellum gerere*; je-li způsob jen subst. označen, tu stává α) adverb. na př. se ctí *honeste*; s pilností *diligenter*; β) adj. n. part.: odešel s pláčem, s hněvem, s bázní a strachem *flens, iratus, perterritus abiit*; s prosbou *precans* n. *precantes*; s radostí *laetus (audivi)*; γ) někdy pouhý abl.: s křikem *clamore*; δ) o účinku a výsledku *cum*; s obecní škodou *cum detrimento publico*; s velikou mojí žalostí *cum magno meo dolore*; jest mi to s podivením *miror* n. *mirum mihi videtur*; jest to s mým lepším, v. „lepší“; jest s politováním, že . . . *dolendum est, quod* etc.; se svým zlým (o tom zvěděl a p.) *cum (magno) damno* n. *detrimento suo*; e) o srovnalosti *secundum*; *ex, de*; zvl. v úsloví: mluvit, říkat s kým = slova něčí uváděti *alcs verbis uti* n. též *auctore alqo*; ζ) o odporu činnosti k věci = vzdor *adversus*; *in*, na př. i s svým věkem a s šedinami blázen jest *stultus est adversus aetatem et capitis canitiem*; však s tím věkem oběma jaré mysli jsou *sed in hac aetate utrique animi juveniles sunt*; zvl.: s tím se vším *nihiilo minus, nihiilo secius*; mnohdy opíše se větou připouštěcí: i se vši svojí chytrostí obelstěn byl *licet prudentissimus esset, tamen deceptus est*; η) o čase, v lat. pouhý abl. n. *cum*; s úsvitem *cum prima luce*; se slunce východem *cum primo sole, sole oriente*; zvl. s tím = na to *deinde, tum*.

sad, vůbec *locus arboribus consitus*; = zahrada *hortus*; = štěpnice *pomarium*; = sad rozkošný, sady *horti*.

sada, (filosofická a p.) *sententia, formula, praeceptum*.

sadař, *arborator*; = zahradník *topiarius*.

sadařství, *arborum* n. *hortorum cultus*.

sadba, a) = sázení rostlin *satus*; b) v. „sazenice“; c) = školka stromová *seminarium*; d) v. „skladba“.

sádec, *aestimator*.

saditi, sázeti, a) = aby seděl, činiti *ponere alqm* n. *alqd in loco alqo*; na koně koho s. *imponere alqm in equum*, na vůz *tollere alqm in currum*; na břeh *in terram alqm exponere*; tp. na královskou stolicí koho s. *regem facere alqm, regnum alcuí deferre*; b) = postaviti *ponere, statuere*; sázeti, aby rostlo *serere, conserere, surculum in terram deferre*; stromy s. *arbores serere, ponere*; tp. na úřad s. koho *praeferre alqm muneri*; c) = cena udati *aestimare*; d) = někam dáti *ponere, dare*; do vězení s. *in custodiam dare* n. *in vin-*

cula conicere alqm; přilbicí na hlavu s. *galeam capiti imponere*; peníze s. *numrare, dinumerare pecuniam (alcuí)*; rány komu s., v. „bíti“; e) s. na něco = založiti se *pignore certare (cum alqo)*; co sadiš *quid pignori opponis?* tudíž: život v šanc s., v. „šanc“; 2) s. se, = sedati *considere, residere (in prato, humi a p.)*; = ke dnu padnouti, (též o stavení = nížiti se) *desidere, demitti*; o tekutinách: *sedere, subsidere*; tp. = usazovati se *considere, residere*; b) s. se s kým, v. s. hora e).

sádka, *piscina*.

sádlo, *adeps*; = tučnost *pingue, pinguitudo*.

sádra, *gypsum*.

sádrovati, *gypsare*.

sáh, *terni cubiti*.

sáhati, sahnouti, a) = ruku vztáhnouti po čem *manum admovere rei alcuí, manus porrigere* n. *tendere ad alqd*; k zbrani s. *arma capere*; tp. *ad vim, et arma descendere*; tudíž b) tp. raději s. k čemu (= voliti) *praeoptare (alqd alcuí rei), malle*; c) zvl. s významem moci, násilí, bezpráví, v úsloví: s. nač, k cizímu, na statek něčí (by to odcizil) *alienis bonis manum afferre, in aliorum fortunas invadere*; k někomu n. na koho s. (násilně) *manus afferre alcuí; vim alcuí afferre, inferre, facere*; k hrdlu s. komu *interficere alqm*, sám sobě *manum* n. *mortem sibi inferre, sua manu se interficere*; podobně: do úřadu komu s. *partes alcs sibi sumere*; do práva něčího s. *interpellare alqm in jure suo*; na čest, na poctivost komu s. *de fama (existimatione) alcs detrahere, existimationem alcs oppugnare*; s. okolo sebe (= nedovolenou moc sobě přivlastniti) *opes n. potentiam suam nimium augere* n. *extendere*; d) = dosahovati, vztahovati se *pertinere, porrigi, patere*; most sáhá do území Helvetův *pons ad Helvetios pertinet*; až k Rýnu s. *Rhenum attingere*, daleko s. *late patere*, do moře *in mare excurrere* n. *eminere*; tp. pokudž vědomí mé sáhá *quantum memini*; e) = týkati se *pertinere, spectare ad alqd*; ta věc k hrdlu sáhá *agitur vita (tua)*; f) nad někoho s. = vyšším býti *superare alqm; praestare, antecellere alcuí*.

sáknouti, *arescere*.

sál, v. „síň“.

salaš, * *tugurium pastoris Alpini*.

salát, *lactuca*.

sálati, *halare, spirare*; zvl. = horkostí dýchat *aestuar*.

sám, samý, I) = sám jeden, bez druhého *solus*, = jediný *unus*; s. ze všech *unus omnium*; on s. *is solus, is unus*; s. býti *solum esse*, též *sine arbitris* n. *remotum ab arbitris esse*; s. pro sebe býti, (= sa-

mostatným) *sui juris esse*; s. panovati *solum regnare*; s. o sobě stojící *secretus*; s. sobě živ býti *secum vivere, vitam solitarii ago*; s. a s. *unus, solus; unus solus*; s. a s. se s někým potýkati *certamen singulare subire*; II) = osobně *ipse*; *praesens, coram suo nomine*; se zájmem osob. často — *met: egomet*, v. Gramm. s. se odstaviti *coram, ipsum n. praesentem adesse*; pro sebe samého *proprio nomine*; podobně: skutek s. *res ipsa*; v samých začátkách *inter ipsa principia*, proto samo, tím samým ob id *ipsum, ea ipsa de causa, eandem ipsam ob causam*; zvl. 1) k označení důrazu, sám, i sám, a sice: a) bez záporu *ideo, vel, ipse*; s. Demosthenes *ipse D.*; b) se záporom *ne — quidem*: s. D. neodvážil se *ne D. quidem ausus est*; 2) u spojení se zvrtným: se, sebe, sobě, a) vůbec *se ipse n. ipsum*; samého se zabil *se ipsum interfecit*, sám se zabil *ipse se interfecit*; samého se vynášení *propria laus; animus elatus, superbia*; zachování sebe samého *conservatio sui; salutis suae cura*; b) bylo to samo sebou *nilhil praeter naturam accidit*, nebylo *hoc monstri simile erat; nescio quid doli suberat*; c) sám od sebe, sám sebou, α) = samoděk, *samochtě voluntarius*; častěji též *ipse meā (tuā, suā etc.) sponte; ultro; per se*; dveře samy od sebe se otevřely *valvae se ipsae aperuerunt*; β) = samovolně *ultro; per se*; že sami od sebe potřebné zařídí *per se administrare, quae videntur*; γ) = ani k jinému nehledíc *per se, per se ipse*; neboť filosofie sama sebou . . *philosophia enim per se n. ipsa*; až tábor sám sebou malý byl *etsi erant castra exigua per se*; samo sebou rozumí se *hoc ex se intelligitur*; d) sám o sobě, = oddělen od druhého *seorsum*; s. o sobě, s. v sobě *ipse* (když věc s. o sobě pozorujeme *si rem ipsam spectas*), též = s. sebou *per se, naturā* (moře samo o sobě tiché jest *mare suā naturā tranquillum est*), též *ut habet se res*; e) sám pro sebe *separatim; seorsum*; s. pro sebe žiti *vitam solitarii ago*; f) s. při sobě nejsem *animi non compos sum*; h) s. u sebe se dívím *tacitus mecum miror*; s. u sebe myslím *mente agitare, in animo versare alqd*; 3) sám druhý *cum altero*, s. třetí *cum duobus*, s. čtvrtý, pátý atd. *cum tribus, cum quatuor etc.*; vůdce přišel s. pátý (do shromáždění) *dux cum quatuor principibus n. comitantibus quatuor principibus venit*, přišel s. osmý *ipse octavus n. cum septem venit*; 4) k naznačení blízkosti *proxime (locum), juxta; ipse*; až pod samu pevnost *sub ipsa urbis moenia*; ležeti, státi u čeho samého (o místnostech) *tangere*

alqm locum, adhaerere alicui loco; proxime situm esse, adjacere; dům stojí u s. jezera *domus lacum tangit*; nepřítel u nás s. byl spatřen *hostes jam in manibus nostris videbantur*; nad samým hroben státi *morti propinquum esse*; samou nocí (odešli) *primā nocte, primo vespere, primis se intenditibus tenebris*; 5) samý, sám = pouhý, nic než a) o věcech = nesmíšený *merus, purus*; samé víno *merum (vinum)*; s. zlato, stříbro *aurum, argentum purum (putum)*; ost. v. „čistý, ryzý“; též tp. to jsou s. lži *haec mera mendacia sunt*; s. hlouposti *merae nugae*; s. podivnosti *mera monstra*; též *omnis*; okolo města jsou s. pole *sunt omnia campi circa urbem*; v záporných větách i jindy *prae: samou radostí prae (summo) gaudio*; b) o osobách *omnes*; to jsou s. řádní mužové *hi omnes homines probi sunt*; vybráno bylo jich (k vojsku) 300, s. vznešení lidé *lecti sunt trecenti, nobilissimus quisque*; ost. v. též „pouhý.“

samec, *mas.*

samice, *femina.*

samočinnost, *studium sua sponte motum.*

samočinný, *qui sua sponte alqd agit, molitur.*

samoděk, adv. v. „sám“, 2) c) α) β).

samochtě, adv. v. „sám“, 2) c) α) β).

samochovalný, *gloriosus, vaniloquus*; adv. *gloriose.*

samojediný, *unus, solus*; ost. v. „jediný.“

samolibost, a) = zalibování se sobě samému *admiratio sui*; n. se opiše rčením *sibi placere*; b) = sobectví *suarum rerum studium; avaritia.*

samolibý, a) = samolibný *valde sibi placens; sui admirator*; b) = sobecký *suarum rerum studiosus*; adv. b) *cupide.*

samomluva, *sermo intimus*; obyč. však opiše se rčením: *solus secum colloquitur.*

samopše, *far.*

samorodý, o kovech = ryzý, v. toto.

samorostlý, *a natura insitus n. profectus*; s. plot *sepes silvestris.*

samostatnost, a) v ohledu mravném *constantia, firmitas (animi)*; = svobodná vůle *liberum arbitrium*; b) v ohledu politickém *libertas* (též se opiše, na př. Římané dávali L. a K. s. *populus romanos Lycios et Caros liberos esse jubebat*); v ohledu občanském, opiše se úslovím: *sui juris, suae potestatis esse.*

samostatný, a) v ohledu mravném, s. smysl *animus firmus et constans*; ohledem soudnosti *qui est sui iudicii n. sui arbitrii, suo iudicio utens, qui non ab alieno iudicio pendet*; = nenapodobující *qui est ab imitatione alienus*; s. býti *suum iudicium sequi*; etnost jest pojem s. *virtus per se, non ex aliis rebus, spectanda est*; b) v ohledu politickém *liber, non alieno imperio*

- subjectus, suis legibus et institutis utens*; v ohledu občanském *qui sui juris, suae potestatis est*; adv. *suo arbitrio* n. *ad suum arbitrium*; *suā sponte*, též *per se* (jednati *agere*); s. souditi *suo sibi iudicio uti, suo iudicio stare*; s. vzdělati něco (bez napodobování) *suapte ingenii vi excolere alqd.*
- samostříl**, *tortementum*.
- samosvůj**, v. předch.
- samota**, a) abstr., stav naznačující *solitudo*; o s., v s., na s. *solus*; *secreto*; vyptávati se koho o s. nač *quaerere ex solo alqd alqd*; čas o s. trávit, o s. živu býti in *solitudine* (též *secum*) *vivere*; b) = místo osamělé *locus desertus, solitudo*; o s. stojící *sparsus* (na př. boudy *tuguria sparsa*).
- samotář**, *qui hominum congressus et societatem fugit; homo solitarius*.
- samotina**, v. „samota“; = dům o samotě *privatum aedificium*.
- samotný**, *solitarius, solus*; = jediný *unus*; s. život vésti in *solitudine vivere*; s. místo *locus desertus, solitudo*; adv. *secreto, remotis arbitris*; = o samotě, v. „samota.“
- samouk**, * *qui sine ullo magistro artem aliquam (alqd) percepit n. didicit*; s. býti *nullum habuisse magistrum*.
- samovláda**, *imperium unius; imperium singulare*; = neobmezená krutovláda *dominatio, dominatus; tyrannis*.
- samovládce**, *penes quem est summa omnium rerum; qui unus omnem omnium rerum potestatem habet*; obyč. s příhanou *tyrannus, dominus*.
- samovolnost**, *arbitrium*; (s příhanou) *licentia*.
- samovolný**, *arbitrio* n. *arbitratu* (meo, tuo, suo) *factus, constitutus*; (s. býti *ex arbitrio pendere*; s. vláda, v. „samovláda“); = dobrovolný *voluntarius*; adv. *ad arbitrium, ex arbitrio*; = dobrovolně *meā* etc. *sponte*.
- samovrah**, = kdo samovraždu spáchá, v. násl.
- samovražda**, *mors voluntaria; mors quam sibi alqs consciscit*; s. spáchati (*voluntariam*) *mortem sibi consciscere, manus sibi inferre, vim afferre vitae suae*.
- samožilec**, v. „sobík.“
- samý**, v. „sám.“
- saň**, *draco; serpens*; zlá s., = litice *Furia*; tp. o vášnivě ženě *mulier irā* n. *furore incensa*, o vášnivci vůbec *furia*.
- sandál**, *solea*.
- saně**, *traha*.
- sáňka**, *maxilla*.
- sápání**, *laceratio, laniatus*.
- sápati**, něco *lacerare, dilacerare, dilaniare, laniare alqd*; mírněji, též tp. *carpere alqd*; tp. s. se hněvem *saeuire*, s. se na koho *gravius invehi in alqm.*
- satira**, *satira*; tp. v. „posměch“, „smích“, „žert“ a p.
- satirický**, *satiricus*; tp. = posměvačný *acerbus, dicax*; adv. *acerbe, dicaciter*.
- satirik**, a) = kdo satiry píše *satirarum scriptor*; 2) tp. *homo dicax*.
- satyr**, *Satyrus*.
- saze**, *fuligo*.
- sázení**, *collocatio*, ost. opiš slov. „sázeti.“
- sazenice**, obecně *propago*; též *planta*; zvl. bez kořínku *malleolus*, s kořínkem *viviradix*.
- sázeti**, v. „saditi.“
- sazka**, ve hře *quod in medium confertur, quod ponitur*; = základ *pignus*; v s. prohrati *sponsione vinci*, vyhrati *sponsione* n. *sponsionem vincere*.
- sbaliti**, *convolvere alqd*.
- sběh**, = sběhnutí (v hromadu) *concursum*, (dolů) *decursus*; = přeběhlík, v. „zběh.“
- sběhlost**, v. „zběhlost.“
- sběhlý**, a) s. lid, pův. opiš slovesem, avšak tp. = tuláci, ničemové *perditi homines latronesque*; b) s. v čem, v. „zběhlý.“
- sběhnouti**, sbíhati, s vrchu *decurrere*, sběhati něco *percurrere, pervolare (agrum)*; s. se (v hromadu) *concurrere*, (důr.) *convolare*, (četně) *confluere*, v. též „srotiti se“; tudíž tp. α) sbíhati se = stýkati se *conjungi*, o cestách a p. *contingere inter se*; β) sbíhati se kam, k čemu = směřovati kam *alqd redire*; všechna slova k tomu se sbíhají *omnia verba eo redeunt*; γ) = státi se, v. „zběhnouti se.“
- sběh**, *colluvio hominum*; zvl. s příhanou *multitudo obscura et humilis*; důr. *faex populi, homines perditi*.
- sběžnost**, -ný, v. „povrchnost, -ní.“
- sbírání**, *ati*, v. „sebrání, -ati.“
- sbírka**, = sbírání *collectio* (s. učiniti *collationem facere*); = co sebráno *thesaurus, corpus*; častěji pl.: s. knih *libri*, veliká *multi libri*; s. starožitností *monumenta antiquitatis*.
- sbiti**, něco (hřebíky) *clavis ferreis configere alqd*; s. koho *verberibus caedere alqm.*
- sbliženi**, sbližiti, v. „přiblížiti.“
- sbor**, vůbec *coetus, conventus*; za příčinou porady *consilium*, za příčinou pojednání o veřejných záležitostech *concio*; *concilium*; = spolek *societas*; *chorus* (*philosophorum* a p.); ohledem osob: *corpus, ordo, collegium*; zvl. s. vojenský *manus*; *agmen*.
- sbořiti**, v. „zbořiti.“
- sbratřiti se**, *fraterno foedere* n. *amicitiā inter se jungi* n. *conjungi*.
- sbudovati**, *zbudovati*, v. „vystavěti.“
- sceliti**, (ránu a p.) *sanare, curare (vulnus)*.
- scesti**, *deverticulum*, tp. *error*.
- scestiti**, *de via deflectere*; tp. *in errores induci*.

scestný, *devius*; tp. *falsus*; adv. *falso*.

scipnouti, *perire*, *mori*.

sevrknouti (se), *corrugari*; tp. = ubyti *de-minui*.

sčekati, v. „sečkati.“

sčísti, = spočítati *computare alqd*; sčísti, sčítati na koho vinu a p. *culpam conferre*, *conjicere in alqm*, v. „přičísti.“

sčítání, v. „sečtění.“

sdělati, v. „vzdělati.“

sdělití, v. „zdělití“ atd.

sdrůžiti, *consociare alqm cum alqo*; ost. v. „spojiti.“

sdržeti, v. „zdržeti.“

se, pron. a) u sloves zvratných, dle osoby podmětu *me*, *te*, *se* etc. (chválím se *laudo me*, chválíš se *laudas te* atd.; říznouti se *vulnerare se cultro*) n. trpnou formou slovesa: mýti se *lavari*; ost. v. ta která slovesa; b) vzájemnost naznačující a) v první a druhé osobě *inter nos*, *inter vos*, (milujeme, -ete se *amamus inter nos*, *inter vos*); ost. *inter se*; libati se *inter se osculari*; býti si rovni *pares esse inter se*; β) adv. *mutuo* n. adj. *mutuus*: nenáviděti se *mutuo odio flagrare*; dobrodiní si prokazovati *mutuo officiis respondere*; sekati se *mutuis ictibus se petere*; γ) *alius* — *ali-um* etc. n. *alii* — *alios* etc. n. = oba- polně *alter* — *alterum*: podporují se *alii alii opem ferunt*, *alter alterum adjuvat*; c) u sloves středních, v lat. často slov. jednoduchým: báti se *timere*, radovati se *gaudere*, laetati; opovážiti se *audere*, ost. v. ta která slovesa; d) k naznačení formy trpné, v lat. pass.: jmenuji se *vocor*, *dicor*; narodil jsem se *natus sum*; vozím se *vehor* atd. v. slovník; ohledem subst. od sloves tvořených (na př. učení se, zje- vení se a p.) platí tože co o slovesech, v. dotýčná subst.; e) u třetí osoby sing. akt. stává „se“ co opsání formy neosobné: spí se *dormitur*, žije se *vivitur*; zdá-li se vám *si videtur*; sešlo se jich 300 *trecenti convenērunt*; f) s předložkami α) bez sebe býti *sui* n. *mentis* (*suae*) *compotem non esse*, radostí *gaudio efferri*, strachem *metu exanimatum esse*, = mrtvým býti *mortu-um esse*; zůstal celý bez sebe (strachem a p.) *vehementer perturbatus est*; β) do sebe jíti *mores suos mutare*, v. „jíti“; dáti se do sebe *manus conserere*; γ) k sobě přijíti *ad se redire*, se *recipere* n. *colligere*; δ) na sobě (o dvou) *alter super alterum*, (o více) *alius super alium*; o jednotlivci *in* n. *apud se*, *secum*; e) sám od sebe, o sobě v. „sám“; ζ) při sobě nebýti, v. shora α); po sobě, v. „po“; η) u sebe *apud se*, = pospolu *unā*; θ) ze sebe (= ze svého středu) vyslali jednoho *alqm ex numero suo miserunt*; chtěli někoho ze

sebe za krále vyvoliti *alqm sui corporis regem creari voluerunt*; ι) za sebou = za zády *post tergum*; za sebou něco zadržeti *reddere nolle alcuī alqd*; peníze za sebou míti *pecuniam debere alcuī*; h) instr. se- bou hnouti, vládnouti, v. ta která slovesa; ch) gen. sebe u komp. v lat. z pravidla superlativem se vyjadřuje: sebe zdařilejší *optimus* a p.; ve větách připouštěcích *quamvis* a p.: byť sebe bohatší byl *quamvis dives sit*; lidé sebe nehodnější *homines quamvis indigni* n. *licet sint homines in-dignissimi*; sebe větší *vel maximus* n. *quamvis* (*quantumvis*) *magnus*; *quantulusvis*, n. *quantuscunque*; sebe menší *quantulus-cunque*; mnohdy *aliquis*; kdyby sebe men- šího bezpráví vědom si byl *si alicujus injuria sibi conscius esset*.

sebevražda, v. „samovražda.“

sebezapření, *continentia*, *temperantia*, *mode-ratio*.

sebranec, *puer non legitima uxore natus*.

sebrání, sbírání, *collectio*; s. vína *vindemia*, zvl. s. vojska *delectus*.

sebrati, sbíráti, něco *colligere*, *legere* (*spicas, fabas, lapides, flores in calathos* a p.); peníze *pecuniam conferre*, *comparare*, al- mužnu *stipem colligere*; šaty s. *vestem colligere*, plachty *vela contrahere*; příkla- dy, doklady s. *eligere*, *seligere exempla*; zvl. vojsko n. pole s. *scribere milites, de- lectum habere*; *cogere*, *contrahere*, *compa-rare copias* n. *exercitum*; též *conquirere*, za peníze *conducere*; podobně = stáhnouti v jedno místo *in unum locum cogere* n. *contrahere* (*exercitum, naves*); síly své s. *vires intendere*, nač *totā mente* (*omni co- gitatione*) *incumbere in alqd*; své myšlenky *aciem mentis* n. *cogitationem intendere* (*ad alqd*); 2) s. se, = sejíti se *congregari* n. *se congregare*; = vztýčiti se (ze země) *prolapsus assurgere*; s. se na koho *bellum parare*, *comparare alcuī*; tp. s. se (tělesně, zotaviti se) *vires colligere*, *recreari*; *vires recipere*; se *reficere*; (duševně) *ad se red- ire*.

seč = s co, s jakou věc: seč býti, v. „s“, I. b.

seč, = sekání, zvl. mečem *caedes*, *trucidatio*.

sečísti, v. „sčísti.“

sečka, v. „řezanka.“

sečkání, *expectatio*; s. učiniti komu (peněz půjčených) *spatium dare debitori*, *nomen non exigere*; = shovění, v. toto.

sečkati, *expectare* (*alqd*), zvl. peníze komu s. *nomen non exigere*.

sečmo, adv. *caesim*; s. udeřiti koho *ictu vul- nerare alqm*.

sečný, s. rána *vulnus atque plaga*; *vulnus*. sečtění, *computatio*.

sedadlo, *sella*; *sedes*; drnové s. *sedile de cespite vivo exstructum*, zvýšené *solium*; s. soudců *tribunal*; sedadla v divadle *spec-tacula*, v kurii n. před tribunalem *sub-sellia*.

sedati, v. „sednouti.“

seděti, a) pův. *sedēre*, s. u n. vedle, po straně, při boku koho *assidēre alui*, na koni *sedēre* n. *insidēre equo* n. *in equo*, na voze *carpento*; za stolem (u jídla) *accubare*; zůstatí s. *non surgere*; na vejcích seděti (o ptáku) *ovis incubare*; b) tp. a) s pobouřením významem účele, v úsloví: na právé, na soudě s. *sedēre in iudicio*; *jus dicere*; v radě s. *sedēre (in consilio)*, co předseda *consilium habere*, s kým *assidēre alui*; β) dlouho nečinně s. *sedēre, haerere (in loco alqo)*; tudíž: ve vězení s. *custodiā tenēri, in custodiā* n. (v poutech) *in vinculis esse*; γ) činně: na něčem pilně s. *incubare rei alui*; s. nad knihou *imminere libro*; δ) s významem stavu nějakého: pevně s. *haerere* = bohatým býti *res meae bene se habent*; tiše s. *quietum sedēre, quiescere*; vždy doma s. *semper delitescere domi*; v dluzích s. *obrutum esse aere alieno, laborare ex aere alieno*; e) ohledem bydlení a vlády: *sedem ac domicilium habere, habitare (in urbe alqā)*; na dvoru sedí *villam* n. *praedium possidet*; na trůnu, na království s. *regnare*.

sedlačiti, *rusticari*.

sedlák, (*homo*) *rusticus*; *agricola*, trochu s příhanou *homo agrestis*; = venkovan *paganus, vicanus*; tp. s významem hrubosti *rusticus*.

sedlo, u Římanů = pokrývka na koně *stragulum, ephippia*; u nás asi **sella equestris*, = soumarské s. *clitellae*; z sedla vyhoditi koho *equo dejicere alqm*.

sedláký, *rusticus*; s příhanou *agrestis* adv. *rustice*.

sedlý, v. „ssedlý.“

sedm, *septem*; u subst. v pl. n. = po sedmi *septeni*.

sedmdesát, *septuaginta*; u subst. v pl. n. = po sedmdesáti *septuageni*.

sedmdesátiletý, *septuaginta annorum*; *septuaginta annos natus*.

sedmdesátkrát, *septuagies*.

sedmdesátník, *homo* n. *senex septuaginta annorum* n. *septuaginta annos natus*.

sedmdesátý, *septuagesimus*; po s. *septuagesimum*.

sedmerý, *septem generum, septem*.

sedmoroňasobný, *septemplex*.

sedmidenní, *septem dierum*.

sedmiletý, vůbec *septennis*; zvl. o lidech *septem annorum, septem annos natus*.

sedmiměsíční, *septem mensium*.

sedminohý, *septem pedes habens*.

sedmipán, *septemvir*.

sedmipanský, *septemviralis*.

sedmipanství *septemviratus*.

sedmistý, *septingentesimus*.

sedmkrát, *septies*; s. tolik *septies tantum*.

sedmnáct, *septendecim* n. *septem et decem*;

u subst. v pl. n. = po s. *septeni deni*.

sedmnáctiletý, *septendecim annorum*, též *septendecim annos natus*.

sedmset, *septingenti*; u subst. v pl. n. = po s. *septingeni*.

sedmsetkrát, *septingenties*.

sedmý, *septimus*; po s. *septimum*.

sednice, v. „světnice.“

sednouti, sedati, *considēre, residēre* (na zem *humis*, na louce *in prato*); s. za stůl, k stolu *accumbere*; na koně s. *conscendere equum, ascendere in equum*; nenechati na sebe s. (o koni) *non pati equitem*; s koně s. *descendere ex equo (ad pedes)*, (hbitě) *desilire ex equo*; tp. na rozum si s. *exire e potestate mentis*; zvl. sedati α) = počínati seděti, opiše se rčením *in eo est, ut considam* etc. n. part. fut. akt. slov těchto u spojení s *esse*; β) = častěji seděti *solere* n. *consuevisse sedere*; 2) sedati se, v. „ssedati se.“

sedrati, sedřiti, něco (šat) *discindere (vestem)*; sedraný (šat) *pannosus*; kůži s. *cutem detrahere alui*; s. se labore *confici*.

sehnati, sháněti, a) dohromady s., dobytek a p. *cogere, compellere alqd*; = dolů s. *depellere*, nepřátele *deturbare hostes*; b) tp. peníze, bohatství a p. s. (z lakomství) *corradere pecunias, conquirere pecuniam*; *pecunias undique corripere*; peníze s. (pro potřebu) *pecuniam conficere*; vojsko s. *exercitum conficere, copias cogere*, (na kvap) *exercitum raptim conscribere*; 2) s. se, a) = honem se sjíti, v. „sběhnouti“; b) s. se za kým, po kom (nepřátelsky) *persequi, insequi alqm*; tudíž tp.: sháněti se po čem *exquirere, indagare alqd*; *sectari (praedam)*, po kom *quaerere alqm*.

sehnouti, něco *flectere, deflectere alqd (ramum)*; s. se *inclinari, se* n. *corpus demittere*; part. sehnutý *flexus, deflexus*.

sejítí, schoditi, scházeti, a) pův. α) = svrchu jíti *descendere*; β) = odchýliti se: s cesty (pravé) s. *deflectere* n. *declinare de via, averti ab itinere*; b) tp. = tratiti se, pojíti *decrescere, diminui, imminui*, (stářím n. časem vůbec) *senescere*; stářím s. *senio confici*; sníh schází *nix liquescit* n. *solvitur*; rolnictví sešlo *agricultura neglecta jacet*; zvl. se světa s. (*vita*) *decedere, cedere* n. *excedere e vita*; *mortem* n. *diem supremum obire, mori*; od meče s. *ab alqo interfici*; na těle s. *tabescere, senescere*; na zrak s. *oculis capi*, na rozumu *exire e potestate mentis*; *mente capi*; c) trans.

a) = chodě projíti: s. krajinu, zemi a p. *perambulare, peragraré, perlustrare*, (chvatně) *percurrere locum alqm*; β) = chozením zkaziti *terere, contere* (*vestem*); d) scházeti = nedostávat se *deesse*, na čem, co *alqd*; to jediné schází k dřívějšímu štěstí *hoc unum deest ad pristinam fortunam*; nic mu neschází *nilhil ei deest*; nic nebude na sumě s. *nilhil de summa decedet*; síly mu scházejí *vires ei decedunt* (*deficiunt eum*); na tom nic nesejde *leve hoc est*; *nilhil est quod hoc nos moveat*, mně *nilhil id mea interest*; co mu na tom sejde? *quid illius interest?* a že na tom nesejde, zdaž — aneb *neque interesse, utrum, n. ne — an*, zřídka *ne — ne*; nesejde mi nač, na př. na vydaje *non curabo sumptus, non parcam impensae*; mnou to neschází *culpa ejus rei non teneor, culpa in me non haeret*; e) sejítí, scházeti s čeho (obyč. neosobně) *irritum fieri*; sešlo s vyjednávání *conditiones non convenerunt*; o sňatku a p. *discuti*; jindy též *rescindi*; s našeho úmyslu sešlo *consilium deposuimus, rem institutam abjecimus*, s obléhání *oppugnationem reliquimus n. dimisimus*; f) sejítí, scházeti = klíčiti, růsti, v. „vzejítí“; 2) s. se, a) = shromáždit se *convenire (in unum locum)*; *congregari n. se congregare*; zvl. o řeckách: scházeti se *confluere*; b) = setkat se s kým (náhodou) *incidere in alqm, obvium fieri alcuí, congregari cum algo*, (úmyslně) *convenire alqm.*, tp. když se rok s rokem sejde *quum annus exactus est, praeteriit*.

sejítí, = schůzka, co děj *congressio*, = lid shromáždivší se *conventus; concilium*; = s. se světa, v. „smrt“; ost. častěji opiše se slov. předch.

sejmouti, v. „snítí.“

sek, *ictus*; sekem *caesim*.

sekač, vůbec, opiš slovesem; s. obilí a p. *messor*.

sekání, obilí a p. *messis*; ost. opiš slovesem „sekati.“

sekati, seknouti, *caedere, ferire (securi, virgis alqm.)*; dříví s. *ligna caedere*; s. do čeho *incidere in alqd*, do n. na koho, *caedere alqm., cum ferro invadere in alqm.*; síci, sekati obilí *metere, demetere (segetem)*; s. seno *fenum secare*; s. se *mutuis ictibus se petere*.

sekera, *securis*; stinací *securis (carnificis)*, tesařská *dolabra*.

seknouti, v. „sekati.“

seknutí, v. „sek.“

sekretář, *scriba*.

sekretářství, *scribae munus*.

sekta, *secta (philosophorum)*; *schola*, ohledem učení *disciplina*.

selanka, *poëma bucolicum*, v pl. též pouze *bucolica, orum*.

selhati, a) = nepravdu pověditi *mentiri*; s. komu co *mendacium alcuí dicere*, řádně *mendaciis onerare alqm.*; b) tp. selhala naděje *spes me fefellit n. frustrata est*; selhalo mu *res ejus ad irritum cecidit n. reducta est*.

selka, atd. v. „sedlka“ atd.

sem, adv. *huc*; *in hunc locum*; dej s. *cedo!* zvl. *sem—tam*, a) = na rozličné strany *ultra citroque, huc illuc (mittere), quoquo-versus*; jeden odešel sem, druhý tam *alius alio discessit*; s. tam choditi *ultra citroque ire, commearé; ire et redire*; s. tam voditi koho (nadějemi a p.) *ducere alqm*; s. tam obracet koho *in orbem circumagere alqm*; b) = na rozličných místech *passim (jacere a p.)*; c) k označení času *interdum, nonnunquam*.

semeniště, *seminarium*.

semeno, símě, a) pův. *semen*; b) tp. = počátek *semen* (na př. *omnium malorum*).

semleti, něco molěre (*hordeum a p.*); semleté obilí *molita cibaria*.

sen, a) = spaní *somnus*, co odpočinek *quies*; hluboký s. *somnus artus n. gravis*; v hluboký s. pohřížen *sopitus, artius n. gravius dormiens*; ve snách n. ve snu *per somnum, somnians; in somno n. somnis, per quietem, často part. dormiens*; podobně: to by mi ani ve s. bylo nenapadlo *id quidem non somniabam; ne per somnum quidem cogitabam id eventurum esse*; jako ve s. (choditi a p.) *somniculosus n. somniculose*; s. jej zachvátil, obklíčil *somnus eum oppresit*; snu neměti *somnum capere non posse*; b) = noční zdání *somnium*; = to co vidíme ve spaní *visum somnii, species per somnum oblata*: pouhý s. *vana species somnii*; zdá se mi ve snách, mám s. *somnio*; *video alqd in somnis*.

senát, *senatus*; s. svolati *vocare n. convocare, cogere senatum*; rozpustiti *mittere n. dimittere senatum*.

senátor, *senator*.

senátorský, *senatorius*

senátorství, *honor senatorius, dignitas senatoria*.

seno, *fenum*; s. sekati *secare n. demetere fenum*.

sepis, *index*; s. jmen (*senatorum a p.*) *album*; ost. též *tabula, titulus*.

sepítí, sepnouti, spínati, něco *connectere*, = svázati *colligare, constringere alqd.*; přeskou *fibulā astringere, nectere alqd.*; do pout n. okovy s. koho *in vincula conjicere alqm*; zvl. ruce s. *jungere manus*, k nebi *tendere manus ad coelum*, udivením *tollere manus*, radostí *complodere*;

- sepiatýma rukama, též *passis manibus* (*obtestari alqm*); s. ruce na zad *manus post terquum restringere*; 2) s. se (o koni) *erigere pedes priores*.
- sepřítí se, s kým *in certamen cum alqo decendere*.
- sepsání, v. „sepis“, častěji však opiše se slov. násl.
- sepsati, spisovati, něco *perscribere, conscribere, alqd*; též *litteris mandare*, (pro potomstvo) *memoriae prodere, tradere alqd*; knihu s. *librum conficere, componere, scribere*; spisovati = spisovatelem býti, v. „spisovatel“.
- seřadění, *descriptio, dispositio*; = pořádek *ordo*; = sestavení *compositio*; *collatio* (důvodů *rationum*); s. slov *verborum conformatio* n. *compositio*; bitevní s. *acies*.
- seřaditi, něco (*certo ordine*) *componere, disponere, ex ordine collocare, digerere alqd*; vojsko k bitvě s. *aciem instruere*.
- sesaditi, v. „ssaditi“.
- sesileni, *confirmatio*, (s. tělesné, opiš rčením *vires colligere*); = co sesiluje *vires novae* n. *auctae*; s. vojskem *novae copiae, supplementum*, (spojenců) *auxilia*; obdržel s. *missum est ei subsidium*.
- sesiliti, *corroborare, firmare, confirmare* = zvětšiti *augere alqd, alqm*; s. se *vires colligere, corroborari*.
- seskočiti, *desilire*.
- seslabiti, koho, co *infirmum* n. *debile red-dere alqd, infirmiore redigere alqm, debilitare alqd, infirmare* (*legiones*); tělesně *debilitare alqm*; *corpus afficere*; legii s. *legionem attenuare*, vojsko *copias imminuere*, moc obce *opes civitatis frangere, atterere, comminuere, affligere*, zrak *oculorum aciem praestringere*, naději *spem infringere, extenuare*, síly *vires attenuare, minuere, frangere*.
- sesláblý, v. „slabý“.
- seslábnouti, opiš trpnými formami sloves u „seslabiti“ vytknutými.
- seslati, koho *demittere alqm* (*ex loco superiore*); tp. s. na koho něco (zlého) *inferre alicui alqd*.
- sesouti se, *collabi, prolabi*, též s dodatkem *ruinā* n. *ruinis*; *corruere*.
- sestarati (se), sestárnouti, *senem fieri, ad senectutem venire*; *senescere*; sestárnuv, sestárly *aetate proventus*; *senex*.
- sestávati, z čeho *constare e re alqa*; člověk sestává z duše a těla *homo constat ex animo et corpore*; loďstvo sestávalo z 30 korábů *classis erat trecentarum navium*.
- sestavení, v. „seřadění“.
- sestaviti, *componere* (*aliquos*) = porovnat *comparare, conferre* (*alqd cum alqo*); v *pass.* v. též „sestávati“.
- sestehnouti, *conserere alqd*.
- sesterský, *sororius*; s. políbení *osculum sororium*; s. povinnost *pietas*; *adv. sororum modo*; *ut decet sororem*.
- sestoupiti, v. „sstoupiti“.
- sestra, *soror*; s. otcova *amita*, matčina *matrtera*, mužova † *glos*.
- sestřediti, něco *in unum conferre, contrahere alqd*.
- sestřenec, = mé sestry syn *sororis filius*; v pl. též = děti od bratra a sestry *ex fratre et sorore nati*.
- sestřenice, a) = z mé sestry dcera *sororis filia*; b) = mého strýce dcera *soror patruelis, consobrina*; = mé strýny dcera *soror amitina*; v pl. = dcery dvou sester n. z bratra a sestry *ex sororibus* n. *ex fratre et sorore natae*.
- sestřička, *sororcula*.
- sestřině, *filius* n. *filia sororis*.
- sestup, v. „sstoupení“.
- sesuti, *ruina*.
- sesypati se, v. „sesouti“.
- sešikovati, v. „sšikovati“.
- sešit, *chartae junctae*; popsany *libellus*.
- sešiti, *consuere alqd*.
- sešlost, a) vůbec = seslábnutí časem *deminutio, defectio*; *vetustas*; v s. přijít *deficere, imminui*; častěji opiše se adj. „sešlý“; b) zvl. s. věku (o osobách) *senium*; = vysoké stáří *senectus*.
- sešlý, a) = shromážděný, s hory přišlý, s cesty sešlý a p., opiš slovesem „sejít“; zvl. b) věkem, stářím, lety s., α) o osobách *decrepitus*; *senectute confectus, aetate affectus* n. *gravis*; *debilis*; β) o věcech, o stavení a p. *ruinosus, vitiosus*; s. šat *vestis trita* n. *obsoleta*.
- sešvakřiti se, *affinitate se jungere* n. *jungi cum alqo, affinitatem conjungere cum alqo*; sešvakřen *affinitate conjunctus*; *affinis*.
- setba, a) = setí *satio*; vysívání *sementis*; s. učiniti, opatřiti *sementem facere*; b) = čas setí *tempus sationis*; *sementis*; s. z jara *satio verna*, na podzim *satio autumnalis*.
- setí, v. předch. n. opiš slov. „síti“.
- setkáni, se, opiš slov. násl.
- setkati, něco = tkáním udělati *contextere alqd*.
- setkati se, s kým *occurrere, obviam venire* n. *fieri alicui*, náhodou *incidere in alqm, offendere alqm*; zvl. s. se s kým (polem) *signa conferre, proelium committere, manus conserere, concurrere, congregi cum alqo*; o dvou vojskách *signis infestis concurrere*.
- setleti -iti, *putrescere*; setlelý *putridus*.
- setmění, *crepusculum*; po s. *prima nocte*
- setmiti se, *neos. setmivá se tenebrae oboriuntur*.
- setnictví, *centuriatus*.

setník, *centurio*; s. býti, též *ordines ducere*.
setnina, *centuria*.

setrvalost, *constantia*; *animus constans* n.
firmus; (důr.) *obstinatio, perseverantia*, =
pilnost *assiduitas*.

setrvalý, *constans, firmus*; důr. *obstinatus*,
perseverans; = pilný *assiduus*.

setrvati, = trvati *durare*; = zůstati *per-*
manere, manere; s. ve svém úmysle, ve
předsevzetí a p. *manere, perseverare, per-*
stare in proposito, in incepto; = důsled-
ným si zůstati v čem *sibi constare in*
alga re; u vedení války s. *perseverare*
bello persequi alqm.

setřásti, v. „strásti.“

setřítí, něco a) = třením odstraniti *abster-*
gere, detergere alqd; tp. a) s. na kom
lněv svůj *effundere iram in alqm*; β) s.
n. stíratí koho *delere, extinguere*; b) =
dohromady třítí *conterere alqd*; 2) s. se
s kým *concurrere cum alqo (inter se)*.

sever, a) = vítr půlnocní *ventus a septen-*
trionibus oriens; boreas; b) = půlnoc
septentriones; = krajiny k severu ležící
regiones septentrionales; proti s. ležeti *in*
septentriones spectare, ad s. vergere.

severan, -fan, *incola terrae septentrionalis*.

severní, *septentrionalis*; s. hvězda *septentrio*;
adv. *ad septentriones versus*.

severovýchod, *aquilonis partes*.

severovýchodní, * *inter septentriones et ori-*
entem solem spectans; s. vítr *aquilo*;
adv. *inter septentrionem et orientem so-*
lem.

severozápad, * *regio inter septentriones et*
occasum solis spectans.

severozápadní, *inter septentriones et occasum*
solis spectans; s. vítr *caurus*; adv. *inter*
septentriones et occasum solis.

sevtíti, svíratí, *comprimere alqd*; tudíž =
užším učiniti *coartare, in angustias com-*
pellere alqd; = obklíčiti *claudere, cin-*
gere, astringere; tp. a) o chuti *constrin-*
gere, astringere; β) s. někoho = trápití
vexare, premere, urgere, angere alqm; =
svázati *vincire, devincire alqm*; koně o-
struhami s. *calcaria subdere* n. *subjicere*
equo, equum calcaribus concitare; s. se
a) = nepokojiti se *angi* n. *anxium esse*;
b) = sraziti se *coire*.

sezení, *sessio*; o více osobách *consessus*; s.
senatu *senatus*, vůbec sboru radíciho se
consilium.

seznam, v. „sepis.“

seznamenati, něco *conscribere alqd*.

seznámiti, koho s kým *notum reddere alqm*
alcul, conciliare alcul notitiam alcs; s.
koho s čím *docere alqm alqd*; s. se
s kým *notum* n. *familiarem fieri alcul,*
venire in notitiam n. *familiaritatem alcs,*
ad consuetudinem alcs adduci; familiari-

tatem jungere cum alqo; cognoscere, vi-
dere alqm.

seznati, něco a) = poznati *noscere, cogno-*
scere alqd; obecněji *percipere, perspicere*
alqd; intelligere alqd; v. též „shledati“;
seznal jsem jej býti mužem ochotným n.
seznal jsem o něm, že jest..... *cognovi*
quem hominem officiosum; seznal se býti
u velikém nebezpečí *vidit* (n. *intellexit,*
reperit) *se in magno periculo esse*; koho
seznali hodného *quem dignum cognove-*
runt; v. „shledati“; sezná mne *sentiet,*
qui vir sim; b) = vyznati, v. totc.

sežrati, něco *comedere, consumere alqd*.

shaněti, v. „sehnati.“

sházeti, v. „shoditi.“

shladiti, něco, a) = uhladiti, v. toto; b) tp.
= zahladiti *delere, extinguere alqd*; v.
„zahladiti.“

shled, v úsloví: shledem toho, že...., v.
„ohled.“

shledání, opiš slov. násl.

shledati, shledávati, něco, a) = hledaje
snéstí *conquirere, colligere alqd*; b) = na-
léztí, přesvědčiti se *cognoscere, animad-*
vertere, reperire; dobře s. (= prohléd-
nouti) *perspicere, (zkoušením) experiri*
(věrnost něčí *alqm fidelem*); = dozvědětí
se *comperire* (shledalo-li se tak si *com-*
pertum est), v. též toto a „seznati“; =
uznati *censere, též videri*: shledávám to
dobrým býti *hoc mihi bonum videtur*; =
schvalovati *probare alqd*; ost. v. „se-
znati“; 2) pass. shledán býti *cognosci*
(vděčným *memorem gratumque*); obecněji
haberi, putari, existimari a p.; neviným
(u soudu) *liberatum a iudicio discedere*;
shledalo se býti příliš těžké *visum est*
difficilius; shledávati se někým býti se
praebere, praestare, exhibere alqm; shle-
dáno to jest *apertum* n. *manifestum est*;
patet; shledáno toho původ býti *causam*
eius rei esse reppererunt; 3) s. se conve-
nire, s kým *invenire alqm, incidere in*
alqm.; *videre alqm*; shledám se s ním
opět *mihi postea in conspectum redibit*;
právě s tebou s. se žádám *te ipsum cu-*
pio; shledal jsem se s ním náhodou
casu mihi oblatu est n. *occurrit*; s něčím
se shledávati *quaerere, anquirere, shledati*
reperire alqd.

shlédnouti, shlídnouti, něco a) = uvidětí,
spatřítí *conspicere alqd*; zvl. o vyzvěda-
cích: s. město a p. *explorare (locum),*
cognoscere (situm urbis); = vůbec spa-
třítí, v. toto; b) = doří pohlédnouti *de-*
spicere, nač in alqd.

shluk, *turba, caterva*.

shluknouti, shloučiti, něco *coartare, compri-*
mere alqd; s. se *in unum locum confluere*;
concursum facere; tumultum conflare; lid

se shlukl *factus est concursus*; v úmyslu nepřátelském: s. se proti komu *exurgere contra n. adversus alqm*; vše se shluklo na záhubu vojska římského *omnia ad n. in perniciem exercitus romani conspiraverunt*; s. se okolo koho *circum stare*, (nepřátelsky) *circumvenire alqm*.

shluknutí, *concursus, concursatio*, (bouřlivé) *tumultus*.

shnilota, *putredo*.

shniti, *putrescere*; shnilý *putrefactus*; *putidus* (caro, uva); *putridus*.

shoda, *consensio, consensus*; ohledem smýšlení *conspiratio*.

shoditi, (dolů), *deicere, praecipitare alqm* (de n. ex loco algo), s. koně *equo deicere alqm*; s. koho (o koni) *effundere* (*equus effundit equitem*); tp. s. trůnu koho s. *expellere n. spoliare alqm regno*.

shodnost, v. „shoda.“

shodnouti se, shodovati se, *consentire, convenire, congruere*; shodují se *convenit inter eos*; všichni shodovali se *omnes idem senserunt*; naše smýšlení se velice shodují *magna est inter nos studiorum consensio*; účet se s. *ratio convenit n. constat*; rozkoše neshodují se s rozumem *voluptates rationi non respondent*; s. se s kým *consentire cum algo, convenit mihi (alqd) cum algo*; (ohledem narovnání) *decidere n. transigere cum algo, též pacisci cum algo*; s. věřitelem se s. *satisfacere creditori*; s. se (s kým) oč *transigere n. conficere (cum algo) de re alqa*; shodli se na čas *tempus (proelii committendi) inter eos convenit*; shodli jsme se o mir *pax convenit inter nos*; s. se (o věcech) *congruere, convenire (inter se)*; neshodovati se *discrepare, dissentire, dissidere (inter se)*.

shodný, *consentiens, conveniens, congruens*; adv. *convenienter, congruenter*.

shon, *concursatio, concursus*, (bouřlivý) *tumultus*; jest s. *fit concursus atd.*

shora, adv. *desuper, e loco superiore*, = od boha *divinitus*; (s. až dolů a *summo ad imum*); = dříve, ve spisích *supra*.

shořeti, *deflagrare, conflagrare*; *incendio deleri*; též, avšak jen ve slohu vzletném *flammis absumi, incendio hauriri*.

shotoviti, něco *facere, conficere*, co řemeslník *fabricari*.

shotovovatel, *fabricator, opifex (rei alx)*.

shovění, a) = sečkání *expectatio*; mítí s. *expectare* (malé *paululum, paulisper*); ost. v. „sečkání“; = tiše se chovati *quiescere*; b) = ztrpění *indulgentia*; s. mítí *convivere, s kým indulgere alcu*; *ferre alqm n. mores alcs*; *ignoscere alcu*.

shověti, shovívati, a) = sečkati, v. toto a „shovění“ a); b) = ztrpění mítí, v. „shovění“ b); dlužníku s., v. „sečkání.“

shovívavost, *indulgentia*; = trpělivost *patientia*, = šetrnost *clementia, lenitas*.

shovívavý, *indulgens, patiens, clemens, lenis*, v. předch.; adv. *indulgender; patienter, clementer; benigne (judicare)*.

shození, *dejectus*; často opíše se slov. „shoditi.“

shrabati, shrábnouti, něco, tp. peníze s. *corradere pecunias; nummos auferre*.

shrbený, *capite demisso* (těž adv.).

shrbiti se, *caput demittere*.

shrnouti, něco *comprehendere alqd*; tp. peníze s. *nummos auferre*; s. se, v. „shromáždit se.“

shromáždění, a) co děj = shromáždování *congregatio*; obyč. však opíše se slovesem; b) = shromážděné množství, vůbec *coetus, conventus*; četné *frequentia*; s. lidu za příčinou hlasování a rozhodování *comitia*, k vyslechnutí předlohy n. jednání o obecných záležitostech *concio*, též *concilium*; s. poradní *consilium*; s. na zřízení krále *comitia regi creando*; s. senátu *senatus*; s. soudců, též lidu v divadle *consessus*, s. posluchačů řeči *corona*; v s. lidu *apud populum*.

shromáždění, *conveniendi locus*; *locus quo conveniunt*; s. lidu (v Římě) *comitium*.

shromáždit, shromažďovati, něco *cogere* (co bylo rozptýleno) *colligere*, = snést *congerere, conquirere alqd*, peníze *pecuniam conquirere*; s. koho *congregare, cogere* (*homines*), = svolati *convocare*, senát *senatum cogere n. convocare*, vojsko, branný lid *exercitum comparare*, na jedno místo *exercitum in unum locum contrahere*; shromážděný též *convocatus* (= svolaný); 2) s. se *congregari, convenire, coire*; (četně) *confluere*, (chvatně) *concurrere*, okolo koho *circumsistere alqm*.

shřýzti, něco *devorare alqd* (těž tp.).

shřáti, něco *calefacere alqd*; s. se *corpus calefacere*.

shřešiti, *peccare*.

shůry, v. „shora.“

shustiti, *densare alqd*.

shustnouti, *densari, concrescere*.

shvězdění, *sidus*.

schablý, v. „ochablý.“

scházení, a) = dolů chození *descensus*; b) s. s cesty *declinatio*; c) = mizení *decessio*; d) = nedostávání se *inopia, penuria*; s. sil *defectio virium*; e) s. se *congregatio*.

scházeti, v. „sejítí.“

schladiti, v. „ochladiti.“

schlípělý, *dependens*; s. uši *flaccidae prae-gravantesque aures*.

schlipiti, uši a p. *demittēre alqd.* (na př. *aurēs, aurīculas*, též tp.).

schnouti, povrchu *exiccari*, úplně i u vnitř *arēscere*; tudíž o údech a tělu *tabescēre, contābescēre*.

schod, a) = scházení, v. toto; b) = stupeň *gradus*; pl. *scalae, gradus*; se s. shoditi koho *alqm per gradus dejicēre*; se s. spadnouti *per scalas praecipitem ferri*.

schodek, = nedostatek *inopia, penuria*; často též úslovím *quod deest*.

schoditi, v. „sejítí.“

schodnost, opiše se adj., na př. nepochybuji o s. místa toho *non dubito, quin locus ille pervius sit*.

schodný, *pervius*; s. cesta *via commoda, facilis, munita*; s. učiniti *munire, aperire, patefacēre (loca)*; místy méně s. *impeditioribus locis*.

schopiti, schápati, něco *raptim colligēre, arripēre alqd*; s. se, v. „vzchopiti se.“

schopnost, vůbec *facultas*, s. ducha *ingenium*; mnoho s. mítí *magno ingenio esse*; s. k učení *docilitas*; s. k vynalezení *inventio; sollertia*; často násl. adj.

schopný, a) = schopnost rozumu mající *ingeniosus, sollers*; = učenlivý *docilis*; b) s. k čemu, s. čeho *idoneus n. aptus rei alcuī n. ad alqd faciendum*; často: schopni býti *posse alqd facēre, lži mentiri posse*; n. jinými obraty: nejsem lži s. *mentiri non est meum*; toho on není s. *hoc non cadit in eum*.

schouliti se, se *complicare*.

schovanec, *alumnus*.

schovanka, *alumna*.

schování, opiš násl. slov. (na př. ke s. dáti něco *deponēre alqd*).

schovati, schovávatí, něco *servare, asservare, conservare, condēre alqd*; = nevyzraditi *servare, continēre (tajemství secretum)*; dáti s. něco komu *alcuī alqd servandum dare; deponēre alqd apud alqm*; meč do pošvy s. *gladium condēre*, (opět) *gladium in vaginam recondēre*; zvl. = skrytí (pokrytím) *occultare, occultare, tegēre alqd*, (= zandati, zastrčiti) *abdēre, abscondēre alqd (loco alqo n. in locum alqm)*; 2) s. se *abdēre n. occultare se; delitescēre, latēre*.

schrániti, schraňovati, něco, v. předch.

schránka, vůbec, *receptaculum*; zvl. = spížirna *cella*; = sýpka *horreum*; = skříň *arca*.

schromnouti, v. „ochromnouti.“

schřadlý, *decrepitus (senex)*; s. tělo *corpus defectum et praemortuum*.

schřadnouti, *extābescēre, tabescēre*; v. též „chřadnouti.“

schudnouti, v. „zchudnouti.“

schůdný, schůdnost, v. „schodný“ atd.

schůze, -ka, = scházení se, *congressio*; = sbor *conventus; concilium, coetus*; s. rázu politického *concio*; s. mítí, držeti, opiš slovesem „sejítí se“; soudní s. držeti *conventus agere*.

schvál, v. úsloví: na s. *consulto, deditā operā*; činím to na s. *prudens ac sciens facio*.

schválení, *probatio, approbatio, comprobatio* = chvála *laus*; srozumění *consensus*; = doporučení *commendatio*; o senátu a p. říká se též *auctorias*; bez s. senátu *injussu senatus*; často slovesem: na s. něčí *alqo probante n. auctore*; zjednati čemu s. něčí n. u koho, při kom *probare alcuī alqd*; úmysl dochází s. *consilium probatur*.

schváliti, schvalovati, něco, a) = pochváliti *collaudare, laudare alqd*; s. komu co *commendare alcuī alqd*; b) = za dobré uznati *probare*, důr. *approbare, comprobare alqd*; neschvalovati *improbare, non probare*, též *reprehendēre alqd*; zvl. zákon s. *legem accipere*, (o lidu též) *jubere*.

schválný, *consulto factus*; zvl. s. posel *nunciū ad id missus*; adv. = na s., v. „schvál.“

schvátiti se, práci *labore nimio frangi*.

schýliti, schylovati, něco *inclinare (caput in dextram partem a p.)* s. se, α) pův. *inclinare se n. inclinari*; β) tp. o času a p. *inclinare (inclinari, vergere (sol))*; den se s. *dies inclinatur n. inclinat (ad vespērum)*; zvl. neos.: schyluje se k čemu (k válce, k smrti a p.) = hrozí něco *imminet, instat, impendet* (na př. *bellum, mors a p.*), jindy *vidēri*; schylovalo se k tomu, jakoby důstojenství královské zase do města uvéstí chtěl *regnum restituere videbatur*; ke zkáze se s. *labi, collabi*; k prosbě něčí se s. *audire preces alcs*; k tomu jsem se schýlil *inclinat animus ut hoc faciam*.

schystati, v. „uchystati.“

schytati, (*omnes n. plures*) *capere, comprehendere*, v. „chytiti.“

schytralec, *homo malitiosus, fraudulentus*.

schytralosť, *malitiosa astutia; fraus; artificium*; (co trvalá vlastnost) *fraudulentia*.

schytralý, *astutus*, = lstivý *fraudulentus, dolosus*, = honěný, úskočný *versutus*; s. chlap, ptáček *veterator*; adv. *malitiose, dolose*.

sice, sic, 1) adv. a) k naznačení výjimky = jinak, též: sic jináč *alioquin*; = jiným způsobem *aliter*; sic nemohou přátelství trvanlivými býti *aliter amicitiae stabiles esse non possunt*; často větou: *quod nisi ita est (erit, fuit); si res aliter ceciderit (cecidisset)*; sic arci, sic jináč =

ač *quamquam, etsi, etiamsi* a p.; 2) conj. a) připouštěcí *quidem*; často změněním věty *quamquam, etsi*: byl s. bohat, avšak s vydajů těchto přece nebyl *quamquam dives erat, illos sumptus tolerare non potuit*; jindy comp.: bojoval s. udatně, avšak nešťastně *fortius quam felicius pugnavit*; b) a s., a to s. *et quidem*; přímětek k adj. donášejíc *et is, et is quidem, atque is, isque*; a s. ne *neque is, nec is*; obdržel jsem 3 listy a sice velmi obšírné *tres epistolas accepi easque longissimas*; jindy dostačí pouze *et*.

síci, v. „sekatí.“

sidelni, s. město *sedes regni n. imperii; caput regni*.

sidliti, (někde) *sedem ac domicilium habere, habitare (alicubi, in urbe aliqua)*.

sidlo, *sedes, domicilium*; = dům *domus*, s. panovníka *sedes ac domicilium principis*; dvorem a sídlem býti někde, v. „sídliti“.

сила, a) pův., *vis*, (působící) *vires*, (odporující) *robur*; (obrazně) *nervi*: = namáhání *contentio*; = udatnost *virtus*; ze všech sil, vši silou *omni vi, summa ope, quantum in me (te, eo), est n. omnibus viribus*; při s. a zdraví býti *vigere, valere*; jest při s., též *vires ei sufficiunt*; s. dodati *vires suppeditare, sufficere*; s. nabyti *vires colligere, viribus firmari, zase se reficere, se recreare, se recipere*; též *refici, recreari*; s. odnítí, s. zbavití *infirmare, debilitare alqm n. alqd, nepřátelům hostes frangere*; b) = moc *potentia*, (o státu) *opes*; s. jejich záleží ve vojsku pozemním *quicquid possunt, terrestribus copiis valent*; použijí veškerých s. hlasu svého *quicquid potero voce contendam*; c) síla čeho, a) o předmětech sčítatelných *multitudo*; též *vis, frequentia*; listů jeho mám s. *epistolas ejus sexcentas habeo*; β) o věcech nesčítatelných *vis, copia, pondus (auri, argenti, frumenti)*; mítí s. čeho, též *abundare re aliqua*.

siliti, *corroborare, firmare n. confirmare (corpus cibo, animum)*; *vires n. robur addere rei alui*; sílí mne naděje *spes me quasi allevat*; s. se *vires reficere*.

silnice, *via*; s. stavěti *viam munire*.

silniti, v. „siliti“

silný, a) = sílu mající, (působivě) *validus*, (k vydržení) *robustus*; s. člověk *homo robustus et valens*; = pevný *firmus*; tělesně s. *corpore valens; validus*; = udatný *manu fortis; praevalidus; fortis*; s. býti *valere, důr. viribus multum valere, magnis viribus esse*; duchem n. na duchu silen býti *animo valere*; b) v širším smyslu: s. pevnost *oppidum munitissimum*

n. maximis operibus munitum; s. duch *animi robur*; s. důvod *grave argumentum*; s. nápoj *potus valens*; s. lék *forte remedium*; c) = vydatný *magnus (memoria, vox)*, *vehemens (ictus, ventus, somnus, vis calorum n. frigorum)*, o vášních též *ardens, flagrans*; s. déšť *pluvia larga*; s. vůně *gravis odor*; d) = četný *magnus (exercitus)*; legie na tuze s. *legio non plenissima*; s. posádka *praesidium magnum, firmum*; e) = tlustý *crassus*, (o těle) *plenus*; adv. α) *fortiter, graviter*; β) město s. opevniti *urbem valido praesidio firmare*; γ) *graviter, vehementer*; s. mluvíti *vocem intendere, magna voce loqui*; s. voněti *gravi esse odore*.

silozpyt, *physica (orum); philosophia de natura*.

silozpytec, *physicus*.

silozpytný, *physicus*.

simě, v. „semeno.“

siň, a) = přední díl domu *vestibulum; atrium*; b) = světnice *conclave (amplius); aula*.

sinalost, *livor*.

sinalý, *lividus*.

sipavost, *ravis*.

sipavý, *raucus*.

sipěti, *sibilare*.

síra, *sulphur*.

sirkovati, *sulphure inficere alqd*.

sirkový, sirný, *sulphureus, sulphureus*.

siroba, *orbitas*; na sirobu narozený, v. násl.

sírobě, sirubě, *postumus; post mortem patris natus*.

sírobnost, v. „siroba.“

sirotčí, gen. slov.: *orbis, orba*.

sirotek, *orbis, orba*; pl. *orbi*.

sirý, *orbis*.

sit, *siti, juncus*.

sit, vůbec *rete*; s. na zvěř *plaga*; tp. *laquei, insidiae*.

sitěný, *junceus*.

síti, *sementem facere; semen spargere*; s. něco *serere, spargere alqd*.

síto, *cribrum*.

sivý, *glaucus, caesijs (oculus)*; v. „šedivý.“

sjařmiti, *jungere (boves)*.

sjednati, a) = sjednotiti, spřáteliti, v. tato; b) = učiniti a p., v. „zjednati.“

sjednocení, a) = spojení *conjunctio*; (s. ve spolek) *consociatio, congregatio*; b) = jednomyslnost *concordia, consensus*; v. „spojení.“

sjednocenost, v. přech. b).

sjednocený, = svorný *concors, concordia conjunctus*; chtěl jsem aby ste byli co nejsjednocenější *vos volui esse quam conjunctissimos*; ost. v. „svorný.“

sjednotiti, *jungere n. jungere (alqd cum re aliqua n. rei alui)*; = spřáteliti koho,

- v. toto; s. se *conjungere se cum alqo*, *conjungi*; *convenire*; sjednotili jsme se o mír *pax convenit inter nos*.
- sjeti, sjižděti, a) = dolů jeti (na voze a p.) *devehi*; *deferri*; (na koni) *equo devehi*; s. někam *in locum alqm equum demittere*; b) sjeti, sjezditi = jezdě shlédnouti obíre, *visere locum*; *obequitare (stationes)*; 2) s. se = vůbec sejíti se, v. „sejíti.“
- sjezd, a) = sjetí, opiš slovesem „sjeti“; zvl. v úmyslu nepřátelském: sjezd (nepřátelský) = vpád *incursio*; *excursio*, *expeditio*; s. činiti, (o vůdci) *milites in expeditionem educere*; (o vojínech) *excursionem, facere, excurrere*; s. = přístup, v. toto; b) = shromáždění, v. toto.
- sjiť, v. „sejíti.“
- sjiť, v. „scházeti.“
- skáceti, v. „skotiti.“
- skákati, v. „skočiti.“
- skála, vůbec *saxum*, příkrá *rupes*; = zvl. mořské skalí *scopulus*; *cautes*; kus s. *saxum*.
- skali, *saxa (orum)*; *rupes, scopuli*; *cautes* v. předch.
- skalina, v. „skála“ a „skalí.“
- skalisko, *istě, saxetum*; *cautes*.
- skalnatý, *saxosus*.
- skalní, -ý, *saxeus*, též *saxosus*; s. rozsediná **hiatus rupis*; s. jeskyně *spelunca*.
- skameněti, *in lapidem mutari*; tp. *obtorpescere*; skamenělý *attonitus*.
- skameniti, *in lapidem mutare (alqd)*.
- skartiti se, *ad irritum cadere n. redigi*.
- sklad, s. těla *figura corporis*; podobně: s. něčeho (dříví, vína a p.) *horreum, cella*; tp. = způsob, jakým něco uspořádáno jest *conformatio*; *structura*; = pořádek, v. „lad“; (v mluvnici) *compositio verborum*; = harmonie *concentus*; = souvislost *continuatio (verborum)*; *perpetuitas (orationis)*.
- skladatel, *qui componit alqd*; zvl. s. spisu, knihy a p. *auctor, scriptor (libri alcs)*; s. býti *scripsisse alqd*; s. písní *poeta lyricus n. melicus*; *qui carmina ad lyram componit*; s. hudby *qui modos facit n. modos musicos componit*.
- skládati, v. „složiti.“
- skladba, v hudbě: **musica, quam vocant, compositio*; v mluvnici **syntaxis*; *syntactica conformatio*.
- skladiště, *horreum*; *cella*.
- sklamati, v. „oklamati“, „ošiditi.“
- skláněti, v. „kloniti.“
- sklapnouti, tp. = nezdařiti se *non succedere, ad irritum cadere n. redigi*.
- skláti, koho *transfigere, trajicere alqm*.
- sklátiti, něco *decutere alqd*.
- skleněný, *vitreus*.
- sklenice, *poculum vitreum*; vůbec = pohár *poculum, scyphus*; = láhev *ampulla*; u s. vína *inter vina, inter scyphos*.
- sklenička, *vasculum vitreum*; ost. v. též předch.
- sklenouti, něco *concamerare alqd*.
- sklený, *vitreus*.
- sklep, = klenutí, *camera*; zvl. α) vůbec = komora klenutá *fornix*; *locus concameratus*; *cella*; (podzemní) *cella subterranea*; *hypogeum concameratum*; vinný s. *cella vinaria*; *horreum*; β) = vězení, v. toto.
- sklepní, -ový, gen. *cellae n. adj. cellarius*.
- sklesnouti, *collabi*; *concidere*; (důr.) *corruere*.
- skličenost, *animi demissio*; *animus afflictus, abjectus*.
- skličený, *afflictus, abjectus*; všecken s. *afflictus debilitatusque*; s. býti *animo esse afflicto, abjecto*, též *fracto, humili*; adv. *animo abjecto, afflicto*.
- skličiti, pův. *comprimere, premere*, (okovy a p.) *vincire alqm, alqd*; tp. *affligere, frangere animum alcs n. alqm*, skličen v. „skličený.“
- skliditi, sklizeti, něco *amovere alqd*; zvl. o-bilí s. *demetere fruges, messem facere*; s. se = pryč jíti *facessere, abire*.
- sklíziti, něco *conglutinare alqd*.
- sklo, *vitrum*.
- sklon, -ek, pův. *inclinatio*; tp. = konec *exitus*; s. života *finis n. exitus vitae*.
- skloniti, něco *inclinare alqd* (na př. *caput in dextram partem*); *flectere, inflectere alqd*; tp. *frangere*; s. se *inclinare se*; *inclinari*; též *inclinare, vergere (dies, sol)*; s. se k čemu *cedere alcuí*.
- sklonitost, *inclinatio*; (zvl. při pohledu s dola) *acclivitas* (při pohledu shora) *declivitas*.
- sklonitý, *inclinatus*; *acclivis, declivis* (rozdíl v. předch.).
- sklopiti, něco *dejacere, demittere alqd* (in terram) na př. *oculos, vultum, caput, aures*; sklopenou hlavou *capite demisso*.
- sklouznouti, *fallente vestigio labi*, (a když upadne) *cadere*; sklouzl na ledě *glacies vestigium ejus non recepit*; noha mi sklouzla *me instabilis gradus fefellit*.
- skluzký, v. „kluzký.“
- skoba, (veliká) *obex*, (menší) *pessulus*.
- skočiti, skákati, vůbec *salire*; *saltum edere*; do výše *exsilire*, (= vyskočiti z něčeho ven) *prosilire*; dolů s. *desilire*, na něco *insilire* (na koně *in equum*), k čemu *assilire*; zpět s. (strachem a p.) *resilire, recellere*; přísl.: (to udělati a p.) zdá se mu na tvrdo s. *asperum ipsi videtur*; zvl. α) radostí s. *exsultare (gaudio n. prae gaudio)*; β) s. komu do vlasů, do očí *involare alcuí in capillum, in oculos*; γ) do řeči komu s. *interpellare alqm lo-*

quentem, obloqui alui; ost. v. „přejiti, přejmouti“ řeč.
 skočmo, adv. *salu n. saliens*.
 skok, *salus*; s. udělati, v. „skočiti“; v s., skokem *salu n. saliens*, = rychle *celeriter, cito, raptim*.
 skoliti, v. „skláti.“
 skon, v. „skonání.“
 skonalost, *finis*.
 skonalý, *finitus*; = smrtelný *mortalis*.
 skonání, a) = čin skonávajícího *confectio*; často se opiše slovesem; b) = konec *finis, exitus*; zvl. s. života *finis n. exitus vitae; excessus e vita; obitus*; často opiše se slovesem; v. též „smrt.“
 skonati, skonávati, něco *finem facere rei alcs n. alui, conficere, perficere alqd*; zvl. s. (život) *vitam finire, e vita excidere*; v. „umřít“; skonávati *animam agere*; s. se *finem habere*, v. „skončiti“; = dít se *evenire*.
 skončení, a) = čin skončícího *confectio*; s. pře, a p., opiš slovesem; b) = konec, v. toto; s. života, v. „skonání.“
 skončiti, něco *finem facere n. afferre rei alcs n. alui, conficere, perficere alqd*; *finire n. ad finem perducere n. ad exitum adducere alqd*; válku s. (vůbec) *belli n. bellandi finem facere*, (přemožením nepřitele) *bellum conficere n. perficere; debellare*, (mírem n. smlouvou) *bellum componere*; válka jednou bitvou byla skončena *uno proelio debellatum est*; boj s. *proelium dirimere*; psaní, řeč s. *finire n. concludere epistolam, orationem, modlitbu precandi finem facere*; řeč svoji skončil takto *ad extremum haec dixit*, svůj list *in extrema epistola haec scripsit*; při s. *dirimere, componere litem*; život s., v. „skonati.“ 2) s. se *finem habere n. capere*; *ad finem n. exitum adduci; confici*; jak se to skončí? *quorsus hoc accidet, evadet?* neskončí se bez krve *proliti res non sine sanguine componetur, conficietur*; dobře, špatně se to skončilo *res bene, male cessit*.
 skopati, něco, = rozkopati (pole) *fodere*; s. vrch, hráz a p. *subvertere montem*; též *aequare, exaequare (locum, aream)*; hory s. *montes coaequare*; dolů s., skopnouti *detrudere, dejicere, deturbare alqm*.
 skopec, *vervex*.
 skorem, v. „skoro.“
 skorně, *ocrea*.
 skoro, v. násl.
 skorý, a) = brzký *maturus, propinquus*; b) = rychlý *celer, citus*; c) = ranný *praecox*; adv. skoro a) = brzo *brevi (tempore), mox*; β) = rychle *celeriter, cito*; γ) = časně *primo mane*; s. zralý *praecox*; δ) = téměř *prope, paene; pro-*

pemodum, fere; tantum non; též *non multum abest quin etc.*: skoro n. skorem by byl býval zabit *haud multum aberat quin interficeretur*; s. bych byl řekl *paene dixi*.

skořápka, — řepina, (ořechová) *putamen*; (na vejci, na některých živočiších) *testa*.
 skořepinák, *conchylum*; *animal testaceum*.
 skofice, *cinnamomum*.

skositi, (trávu a p.) *caedere (foenum)*; vůbec *demetere, desecare alqd*.

skot, a) = dobytek vůbec *grex*; b) = s. ovčí n. menší *pecus (oris)*; *grex ovium*; c) obyč. = větší dobytek *amentum, boves*.

skotáctví, tp. *lascivia; petulantia*.

skotačiti, tp. *lascivire; petulantem esse*.

skotačivost, v. „skotáctví.“

skotačivý, *lascivus; petulans*; adv. *petulanter*.

skoták, a) = pasák, vůbec *pastor*; = pasák skotu *bubulcus*; b) tp. = neposedný hoch *puer lascivus, petulans*.

skotaliti, něco *devolvere alqd*; s. se (o věcech) *devolvi, deferri*; (o osobách) *praecipitari*.

skotiti, skáceti, něco *dejicere alqd*; = vyvrátiti *vertere*; stromy s. *arbores caedere*; (vozem) s. *curru effundi*; tp. naději něčí s. *destituere spem alcs*; spe *deturbare alqm*; s. se *collabi, concidere*, (důr.) *corruere*; náhle dolů se s. *praecipitare*, s. koně *equo effundi*, s. vozu *curru excuti*; tp. *ad irritum cadere*; naděje moje se skátila *spe dejectus sum*.

skoumati, atd., v. „zkoumati“ atd.

skoupiti, něco = pokoupiti *coemere (omnia, omnes merces alcs)*.

skoupiti, = skoupým býti *tenacem esse*, s. (se) s čím *nimis parcere rei alui*.

skoupost, *tenacitas, illiberalitas*.

skoupý, *tenax, illiberalis*; důr. *sordidus*; tp. s. na řeč *inops verborum*; *brevitatis nimium studiosus*; adv. *tenaciter, illiberaliter*.

skovati, něco *cudere, tundere (ferrum)*; = kovááním spojit *incude inter se jungere alqd*; = kovááním učiniti *fabricari, procudere (ensem)*.

skrácení, a) = čin skrácícího, opiš slovesem „skrátiti“; b) skrácenina (slova) *nota (verbi)*; c) = ujma, škoda *detrimentum*; s. trpěti na čem, s. mít *detrimentum accipere n. facere*; v. „skrátiti.“

skrácený, v. „skrátiti.“

skrání, -ě, = čelist *maxilla*; = spánky *tempus (capitis)*; obyč. pl. *tempora*.

skrásti, v. „okrásti.“

skrátiti, skrácovati, něco *breviorem facere n. reddere rem aliquam*; = stáhnouti *contrahere*; = skrácením zohaviti *decurtare*; = ořezati *amputare, circumcidere*;

- často tp. *contrahere* (*orationem, opus, tempus, noctem* a p.); při mluvení s. něco *in angustum* n. *in breve cogere, in pauca conferre alqd*, při psaní *per notas scribere, verborum compendia facere*; řeč s. *contrahere orationem; in angustum* n. *in breve cogere; incidere sermonem* (rozmluvu ukřátiti); slovo s. (u vyslovení) *imminuere verbum*; v psaní s. něco *notis excipere alqd; notare*; život komu s. (o věci) *maturare alicui mortem*; zvl. s. koho = ubližovati *injuriam facere* n. *inferre alicui*; s. koho na čem n. v čem, s. komu v čem *injuriā detrahere de re aliqua* (na mzdě *de alce mercede*), na spravedlnosti *in jure suo alqm interpellare*, na svobodě *minuere, imminuere libertatem alcs*; s. právo něčí *minuere jus alcs*.
- skrbec, -blik, *homo sordidus*; (mírněji) *homo tenax, illiberalis*.
- skrbiti, *sordidum, tenacem, illiberalem esse*; s. (se) s čím *parcere alqd, nimium parcere rei alicui*.
- skrblictví, *sordes; tenacitas, illiberalitas*.
- skrblý, skrbný, *sordidus; tenax, illiberalis*; adv. *sordide, illiberaliter*.
- skrček, *homo pusillus*.
- skrčiti, něco *contrahere alqd* (na př. *frontem, a p.*); s. se se *complicare; convolvi*; též zvl. o věcech *contrahi, cogi*.
- skrocení, *domitus*; tp. s. náruživostí *sedatio perturbationum animi*.
- skrojiti, něco *abscedere alqd*.
- skromnost, v. „skrovnost“ b).
- skromný, v. „skrovný“ b).
- skropení, *aspersio, respersio*.
- skropiti, něco, čím *conspargere, aspergere*, n. důr. *opplere alqd re aliqua (alqm lacrimis)*; *rigare (alqd rore)*; krví s. *sanguine respergere* n. *cruentare*.
- skrotitel, *domitor*.
- skrotitelný, *qui domari potest, facilis ad domandum; coercitus*.
- skrotiti, a) = krotkým učiniti *domare* (*beluas, též gentes feras*); *mansuefacere* (*bestiam*); b) tp. *coercere, refrenare, též domare, mansuefacere (juventutem, plebem)*; *moderari (irae)*, žádosti a p. s. *coercere, continere; cohibere, domare (libidines, iram)*; = zahnati *explere (famem, sitim)*; s. koho mitem *et mansuetum alqm reddere*.
- skrotnouti, *mansuefieri; mitescere*; nevím, proč tak náhle skrotl *nescio, cur tam subito mansuetus fuerit*.
- skroušenost, v. násl.
- skroušený, srdce s. * *animus acerbissimā poenitentia afflictus*; adv. * *cum poenitentia, animo poenitentia commoto*.
- skroutiti, skrucovati, něco, *detorquere alqd*; krk s, v. „zakroutiti“; s. se se *complicare; convolvi*.
- skrovníčký, přelož superl. s. „skrovný“; ten n. tak s. *tantulus*; (že sotva k tomuto s. dopisu času jsem nabyl *ut huic vix tantulae epistolae tempus habuerim*).
- skrovniti, čeho *parcere (labori, pecuniae)*.
- skrovnost, a) = malost *parvitas, exiguitas*; o těle *brevitas*, co do počtu *paucitas*; b) = mírnost *modestia, moderatio; verecundia*; = zdrželivost *temperantia, continentia*.
- skrovný, a) = malý *parvus, exiguus*; = neznačný *tenuis (praeda), levis (spes)*; = nečetný *exiguus (exercitus, classis; res familiaris)*; *parvus (pecunia; manus)*; *modicus*; tak s. *tantus* n. *tantulus*; s. peníz, též *paulula pecunia*; na skrovném přestati = na mále, v. „malý“; s. počet *paucitas*; často dostačí subst. deminut.: s. zahrádka *hortulus*; s. knížka *libellus*; s. oběd *coenula*, s. sláva *gloriola*; podobně: jak s. *quantulus*; b) = mírný *moderatus, temperatus; modestus, continens* (s. strava *victus tenuis, parvus*); = nevypínavý *modestus, moderatus; verecundus* (ve svých požadavcích *in postulando*); *submissus*; s. mlčení *modestia*; adv. a) skrovně n. po skrovnu *parum; exigue* (míti zásoby s. na 30 dní *exigue dierum triginta frumentum habere*); *leviter*; b) *moderate, temperanter (vivere)*.
- skryš, *latebra, též pl. latebrae*; opovržlivě *latibulum*; lotrovská s. *latronum receptaculum*; *locus latronum occultator ac receptor*; podzemní s. *specus, spelunca*; = doupě *lustra (orum)*; v. též „úkryt.“
- skryt, v. úsloví: v s. *in occulto; occulte, clam*; ost. v. předch.
- skrytí, skryvati, něco (pokryvkou) *occultare, occultare, tegere, (v úkrytě) abdere, abscondere alqd*; (zapíraje) *dissimulare (dolorem, odium, aegritudinem animi)*; = u-schovávat *condere alqd*; s. co před kým *celare alqm alqd*; s. co kde *abdere alqd loco algo* n. *in locum alqm*; s. se *abdere* n. *occultare se; delitescere, latere*.
- skrytost, zvl. v úsloví: v s., v. „skryt“; v. s. mítí, v. „skrýti.“
- skrytý, *occultus; absconditus; abditus; tectus*; = tajný *clandestinus, furtivus*; (co jen málo zasvěcenům známo jest) *arcanus*; s. býti, *latere, delitescere*; s. průkopy *cuniculi tecti*; adv. *occulte, in occulto, clam; obscure*.
- skryvač, *occultator*; (který zloděje přechovává) *receptor*.
- skrz, -e, 1) praep. a) o místě, *per* s. akk.; k naznačení cesty, kterou se kam přijde, stává obyč. pouhý abl.: s. tuto bránu odešel *hac portā abiit*; b) = pomocí, přičiněním koho *per* s. akk.; s. tři nejmocnější národy celé Gallie se zmocniti

*per tres potentissimos populos totius Gal-
liae potiri*; vhodněji však ablativy sub-
stantiv přiměřených smyslu věty, jako:
*alcs operā, beneficio, auxilio, arte, fraude,
dolo, insidiis, consilio*, též *alqo auctore,
suasore, duce* a p.; s. mne *per me, meā
operā, meo beneficio* atd.; c) o příčině
propter n. ob s akk., *causā* s gen.; též
pouhý abl.; zvl. s. to *propterea, eam ob
rem* n. *causam*; *ideo, idcirco*; často též
quae quum ita sint n. obvětím: mluvil
trochu svobodomyslněji a s. to odsouzen
k lomům *qui quum liberius diceret, in
lautumias conjectus est*; d) u sloves: při-
sahati, zaklinati, zlořečiti *per* s akk. (s.
boha *per deum immortalem*); e) čas *per*
s akk.; 2) adv. jíti s. *transire (per lo-
cum alqm)*; musím jíti s. *necesse est eā
pervadam*; jeti s. *transvehi*; *per locum
atqm vehi*; zvl. na s., ve s., s. na s. α)
= úplně *penitus*; = zcela *prorsus*; *plā-
ne, omnino*, = v každém ohledu *ab omni
parte*; jindy též adj. *totus*: kniha jest
na s. špatná *totus liber malus est*; na s.
probodnouti, prohnati *transfigere (alqm
gladio)*, *perfodere (parietem)*; jinak β)
na s. = průměrně *plus minusve, plus
minus*.

skřehlost, rigor.
skřehlý, *rigens* n. *rigidus*; s. býti *rigere*.
skřehnouti, (zimou) *rigescere, obrigescere*; =
křehkým se státi (o mase a p.) *mollem
feri*.

skřehot, *strepitus, stridor, fremitus*.
skřehotati, *strepitum edere, stridere*, zvl.
zuby s. *dentibus frendere*; o žábě *co-
axare*.

skřek, skřekati, v. předch.
skřet, v. „skřítek.“
skříně, *armarium*.
skřipati, -ěti, zuby *frendere* n. *crepitare den-
tibus*.

skřípec, (nástroj katovský) *tormenta (orum),
equuleus; fidiculae*; na s. koho roztá-
hnouti *alqm dare in tormenta, dedere tor-
mentis*; pomocí s. vyšetřovati *quaestionem
de alqo servilem in modum habere*.

skřipění, zubů *stridor* n. *crepitus dentium*
skřipnouti, *collidere*.
skřítek, *lar*, v pl. *lares, penates*.
skřivan, -ánek, *alauda*.
skřivení, *inflexio*.
skřivenina, *flexus*.
skřivenost, *curvatura; aduncitas*.

skřiviti, něco *incurvare, inflectere alqd*; po-
řekadlo: ani vlásku neskřiviti komu *ne
levissimam quidem injuriam inferre alui*;
s. se *incurvari*.

skučení, *ejulatio, gemitus, ululatus*; s. větru
stridor.

skučeti, *ejulare, gemere, ululare*; o větru
stridere.

skuhrati, v. předch.

skulina, *rima, fissum*; = *dira foramen*; =
nevyplněné místo *lacuna*.

skuliti, v. „skotálet.“

skumnost, *ratic, praecepta (artis alcs);
disciplina, doctrina*.

skumný, *qui in praeceptis et ratione tantum
positus est*; = skoumavý, v. „skouma-
vý“; s. vědomost n. pl. s. vědomosti *ra-
tio et doctrina; scientia, doctrina*, s. vě-
domosti míti *ratione alqd cognitum ha-
bere*; s. vědomosti nedostačují *non suf-
ficiat praecepta et rationem (artis alcs) te-
nere*; adv. *ratione; ex praeceptis artis*.

skupec, v. „skrbec.“

skupeni, -ina, (životných bytostí i soch
zvl. jízdeckých) *turma*; skupeniny spolu
rozmlouvajících *sermones inter se seren-
tium circuli*; často též adj. *plures, juncti*
a p., n. pl. subst.: s. ostrovů *insulae
(complures)*; s. ostrovů Strofadských,
Strophades insulae; s. vrchů *montes con-
tinui*; s. mladíků *adolescentes aliquot con-
globati*.

skupiti, *conglobare, conjungere*.

skupovati, v. „skoupiti.“

skutaliti, v. „skotálet.“

skutečnost, a) v. „činnost“; b) = pravdi-
vost, α) co vlastnost *veritas*; v s., dle s.
re, re vera, re ipsa; β) = skutečná věc
res vera, verum, = výsledek *eventus*;
obyč. však opíše se; zapírám s. toho
nego rem esse; nedá se pochybovati o s.
věci té *dubitari non potest quin res vera
sit*; řeč, jejíž látka ze s. vzata jest *ora-
tio in qua vera materia est*.

skutečný, *verus*; = opravdivý *germanus*;
též *solidus*; s. osoby a věci představovati
in hominum rerumque veritate versari;
jest to s. pravda *hoc verissimum est*; lí-
čiti s. život *vitam, ut est, depingere*; po-
vím s. pravdu *aperiam quod res est*;
adv. a) = opravdově, *vere; re, re vera,
reapse*; často však vypouští se, zvl. ve
rčenicích *ut est, sicut est* a p.: mnozí ná-
hled jeho měli za ukrutný, jak s. byl
*multis, ut erat, atrox videbatur ejus sen-
tentia*; v. Voj. Ruk. § 76, b; s. nějaký
aliquis, aliquid: cit umírání může s. ně-
jaký býti *sensus moriendi aliquis esse po-
test*; zvl. v otázce ironické; s. ? *itane?
ita vero?* b) co částice stvrzující = za-
jistě *sane, nimirum, profecto*.

skutek, *factum*; = příběh *res*; s'avný a
důležitý s. *facinus*; *res gesta, opus*; pl.
skutky, vůbec *facta*, znamenité *res ge-
stae, gesta (bello et pace)*; s. oprotiv slova
res; hanebný s. *facinus (nefarium), turpe
factum, flagitium; scelus*; dobrý s. *recte*

- n. *bone factum*, též *bonum factum*, špatný, zlý s. *male n. malum factum*, šlechtitný *egregie factum*, *praeclarum facinus*; po mnohém ukrutném a lakotném s. *quum multa crudeliter avaraeque fecisset*; při s. postihnouti, vzíti koho *in manifesto facinore deprehendere alqm*; s. vykonati, učiniti *facinus efficere, rem gerere, alqd facere*; zvl. a) skutkem n. skutky (svými) *re, opěra*; slovem i skutkem *consilio et operā n. re*; ne slovy ale skutkem *non verbis sed re*; skutkem prokázati něco *praestare alqd*; b) v skutku, = skutečně, v. „skutečný“ adv.
- skvělost, vůbec *splendor* (též tp. = slovnost), s. čistého, hladkého povrchu *nitore*; blýštící se *fulgor*; s. vydati, v. „skviti se“; tp. s. mravů *morum probitas*; = velkolepost *magnificentia*
- skvělý, a) pův. *splendidus*; *nitidus, fulgens* (rozdíl v. u předch.); b) tp. *splendidus*; *illustris, clarus*; *amplus*; s. okrasa *lumen et ornamentum*; s. část *lumen*; *pars n. locus operis maxime illustris*; míti s. vlastnosti *virtutibus elucere*; za velmi s. okolností *florētissimus rebus*; dobytí s. vítězství *magnifice vincere*; adv. *splendide*; *magnifice*; s. bílý *candidus*.
- skvěti se, skviti se, a) pův. *splendēre*; *nitēre, fulgēre* (v. skvělost); b) tp. *splendēre, florēre* (na př. *gloria generis floret*; též o osobě: *floreo in omni administratione reipublicae*); *elucere*; též *excellere, admirationem sui efficere*, čím, nad druhými *alqua re, prae ceteris n. inter omnes*.
- skvost, a) = velkolepost *magnificentia*, = skvělost, v. toto; b) = okrasa *ornatus, ornamentum*; zvl. pl. skvosty *margaritae gemmaeque*.
- skvostnost, *magnificentia*, ohledem na přílišné přípravy *apparatus*; marnivá s. *luxuria*; *sumptus effusi*.
- skvostný, *magnificus* = nákladný *sumptuosus*; *pretiosus*; *lautus*; = s mnohými přípravami spojený *apparatus*; s. hody *coena lautissima, apparatissima*; s. stan *tentorium omni luxu et opulentiā instructum*; adv. *magnifice*; *pretiose, apparate, laute, sumptuose*; s. koho vyčastovati *alqm apparatis epulis accipere*.
- skvrna, v. „škrna.“
- slabec, tělesně *homo imbecillus*, = chorobný *infirmus valetudinis*; duševně *homo imbecilli n. tardi ingenii n. obtusior*.
- slabika, *syllaba*.
- slabikář, * *libellus elementorum*.
- slabina, pl. -iny, -izna *ilia (um)*.
- slabiti, tělesně *debilitare, infirmum n. debile reddere alqd*; ost. v. „seslabiti.“
- slábnouti, *infirmum n. invalidum fieri*; *vires me deficiunt*; *debilitari et frangi*; tp. *languere*; *senescere (animus, též vires)*; *decrecere*; zrak slábne *acies hebescit*, paměť *memoria minuitur, labat*.
- slaboch, v. „slabec.“
- slabost, -ota, *infirmitas, imbecillitas* (následkem neduhu) *debilitas*; s. těla, též *corpus infirmum*; s. věku *senium*; s. zraku, oči *oculi hebetiores, oculorum valetudo*; podobně: s. hlasu *exilitas vocis*; v ohledu duševném, též *imbecillitas, infirmitas*; = vada, chyba *erratum*; s. rozumu, ducha *animi imbecillitas, ingenii infirmitas*; *acies animi obtusior*; je-li „slabost = umdlenost“ *languor*; *nulla vis, lassitudo*; = nedostatečnost *error*; *inscientia rei alcs*; = poddajnost *mollities animi*; svoji s. ukázati *latus praebere n. dare adversario*; mnohé s. míti *in multis rebus labi*; s. svoji znáti, cítiti *sentire quid sibi desit, non nimium sibi tribuere*; se s. něčími strpení míti *ignoscere erroribus (imbecillitati) alcs*.
- slaboučký, po případě superl. slova násl.
- slabý, a) = netuhý *tenuis*; skrovný *parvus, exiguus (spes, classis, exercitus, copiae)*; slabší *inferior (copiis)*; = útlý *tenuis, (sonus), gracilis (crura)*; *exilis (vox)*; *levis (spes, argumentum, suspicio)*; b) = nesilný *infirmus, imbecillus* (churavý); = neduživý *debilis*; *fragilis*; = poddajný *mollis*; = n dlý *languidus, iners*; s. řeč *oratio languida, jejuna, enervata*; s. člověk, v. „slabec“, na těle i na duchu *confectus corpore et animo*; s. paměť *memoria hebes, parum tenax, infirma*; s. důkaz *leve argumentum*; s. síly *vires affectae, (dūr.) afflictae*; s. oči *oculi hebetes, míti oculis minus valere*; s. rozum *animus imbecillus, ingenium infirmum n. hebetius*; *obtusior animi acies*; s. rozumu býti *mente captum, ingenio habetioe esse*; s. býti v čem *parum eruditum esse re alqa, non multum profecisse in re alqa*; adv. a) *tenuiter*; *exiliter*; řeka s. teče *flumen tenui fluit aqua*; b) *infirmus*; *parum*; *languide*.
- sladkavý, *dulciculus*; s. chuť míti *dulciculo sapore esse*.
- sladkost, *dulcedo*; = lahodnost *suavitas*.
- sladký, *dulcis*; s. jako med *mellitus*; tp. = lahodný *dulcis, suavis*; *jucundus, blandus*; adv. s. chutnati *dulci sapore esse*; tp. *suaviter, blande (loqui a p.)*.
- sladnouti, *dulcescere*; tp. *placere (alcul)*; též *delector re alqā*.
- sladounký, přelož superl. adj. „sladký.“
- sláma, *stramentum*.
- slaměnka, slamník, * *saccus stramento refertus*.
- slaměný, *stramineus*.
- slánina, *lardum*.

slánka, *salinum*.

slanost, *salsitudo*.

slaný, *salsus*; s. voda *aqua salsa*; s. důl *salinae*; s. prameny *aquae salsae*.

slast, *suavitas*; *laetitia*, (*magna*) *voluptas*; slastí opojen *laetitiā n. voluptate gestiens (elatus)*; slasti plný *laetitia et voluptatis plenus*; *laetus*.

slastný, = slasti plný, v. předch.

slátanina, *cenio*.

slátati, *consuere alqd.*

slatina, (= místo bařinaté) *campi uliginosi*; *solum uliginosum*.

sláva, a) vůbec = dávaná čest *gloria*; = pochvala *laus*; = slovnost, slavná pověst *fama*, *nomen*, *claritas*; *decus*; *amplitudo*; s. po smrti *gloria apud posteros*, *fama superstes*, *nomini fama*; s. vojenská *laus bellica*, *gloria militaris n. in re militari*; žádost slávy *gloriae cupiditas n. aviditas*; *laudis studium*; *gloriae amor*; slávy hodný *laude dignus*, *gloriosus*, *laudandus*, (vší s. hoden *omni laude praestans*), býti *gloriam meruisse*; u veliké s býti, v s. kvěsti *gloriā excellere, florere*; b) = velkolepost *magnificentia*, *splendor*; = vážnost *amplitudo*, *dignitas*; c) = nádhera, skvostnost *pompa (solemnis)*, *magnificentia*; *apparatus*; vítězná s. *triumphus*; d) při vzvolání: sláva! (ať žije) *bene beateque vivat!* s. tobě! *macte virtute esto!* (při pochvale).

slavík, *lusciniā*.

slavití, a) = velebiti *praedicare (alqd)*, *laudibus efferre n. celebrare, laude officere (alqm)*; b) = světiti *agere, agitare* (svátek a p. *diem festum*); (u valném počtu a hlučně) *celebrare (diem)*; podobně: hody s. *convivium agere*; hry s. *ludos frequentare*, vítězství *triumphare n. triumphum agere* (nad kým *de algo, ex terra alqa*).

slavnost, a) = sláva *gloria*; s. jména *nomini fama*, *claritas*; v. „sláva“; b) = velebnost *magnificentia*, *splendor*; c) = okolnosti, které věc vážnou činí *solemne*; *cerimonia*; *pompa*; d) = svěcení dne *celebratio*; = den slavný *dies festus*; s. na poděkování *gratulatio*; *supplicatio*.

slavnostný, v. „slavný“ c).

slavný, a) = rozhlášený *clarus*, *gloriosus*, *inclitus*, *illustris*, čím *re alqa*; = chvalný *laudabilis*, *laude dignus*; státi se s. *gloriam comparare*, *laudem sibi parare*; svými činy *rerum gestarum gloriā florere*; s. býti *florere*; s. učiniti, v. „oslaviti“; b) = nádherný *magnificus*, (ohledem na útraty) *sumptuosus*; = úpravný *apparatus*, = skvělý *splendidus*, *amplus*; s. průvod *pompa solemnis*; dosíci s. vítězství *magnifice vincere*; c) = sváteční *solemnis*; *festus*; s. den *dies festus*; s. oděv

ornatus solemnis n. festus; s. průvod *pompa (solemnis)*; s. brána *porta triumphalis*; s. oběd *epulum*; adv. *gloriosae*; *cum laude*; b) *magnifice, apparate*; *splendide*; c) *solemniter*.

slečna, *virgo nobilis*.

sled, *vestigium*; (ubíratí se po s. něčím *sequi alqm*; v. „následovati“); = zbytek, zvl. pl. sledy *reliquiae*, též rčením *quod superest n. reliquum est*.

sledovati, v. „následovati“; zvl. řeč něčí s. (s pozorností), v. „poslouchati“; cíle nějakého s., v. „směřovati“.

slehnouti, (= poroditi) *partum edere*; s. synem *parere n. partu edere filium*; 2) s. se = ssaditi se *desidere, demitti*.

slech, v. úsloví: ani slechu není po něm, n. o něm, v. „zmizeti“; ost. v. „sluch“.

slepec, = slepý člověk, v. „slepý“.

slepice, *gallina*.

slepiči, *gallinaceus*.

slepiti, něco *conglutinare (alqd)*.

slepnouti, *caecum fieri, oculos perdere n. amittere, capere oculos*.

slepost, -ota, a) pův. *caecitas*; slepotou raniti koho, v. „oslepiti“; b) tp. *caecitas*; slepotou raniti koho *caliginem offundere animo alcs*.

slepý, a) pův. *caecus*; *oculis captus*; býti s. *caecum n. oculis captum esse, oculorum usu carere*; slepýma očima *clausis oculis*; b) tp. = bez rozvahy *caecus (amor, fides, cupiditas)*; *temerarius*; s. náhoda *temeritas et casus*; c) bez podstaty *inanis (terror)*; adv. a) obyč. adj. n. *clausis oculis*: hnali se s. do vody *caeci ruebant in aquam*; b) *temere, inconsiderate*; *inconsulte*; *caeco impetu*.

sletěti, slétnouti, *devolare*; tp. = spadnouti *praecipitari n. praecipitare; cum impetu decurrere*; o věcech *devolvi, deferri*.

sleviti, na čem *de pretio remittere alqd*; *minore pretio vendere alqd*.

slezina, *lien*.

slézti, a) intrans., a) = lezením dolů sjíti *derepere*; β) sestoupiti *descendere*; γ) = vypadati (o vlasech) *defluere (capilli defluunt)*; b) trans.: s. něco = lezením vzíti, přelézti *ascendere (montem, muros)*; *escendere n. ascendere, evadere (in montem, in muros)*; po řebřících s. město (*impetu facto urbem scalis capere*; hradby *munimenta ascensu capere*; s. vrchol hory *evadere in jugum montis, eniti in verticem montis*; 2) s. se *correpere*.

slib, a) bohu, = zaslíbení *votum*; s. učiniti *votum facere, suscipere*, (hlasitě) *nuncupare*; s. splniti, vyplniti *votum reddere, persolvere, exsolvere*; b) s. člověku, připověď *promissio*; *promissum, fides*; s. s přísahou *sacramentum*; často slovesem:

- na veliké sliby (to učinil) *quum multa ei essent polliciti*, n. *quum ei prolixè promississent* povzbudil vojíny slibem, že *animos militum incendit spe propositā* . . . ; mám s. *promittitur mihi*; s. obapolný *fides data et accepta*, si dáti *fidem* (*et iusjurandum*) *inter se dare*; s. učiniti komu, že . . . *promittere* n. *polliceri alicui alqd*; slibu svému dosti činiti *promissum servare*, *solvère* n. *persolvère*, *promisso stare*; *fidem servare*; c) = rukojemství, v. *toto*; d) s. se závazkem *pactum*; s. držeti *pactum praestare*, *manère in pacto*; vojína ze s. propustiti *militi missionem dare*, *militem missum facere*.
- slíbiti, slibovati, něco komu, a) = bohu slib učiniti *vovère alqd*; b) = připověditi něco komu *promittere* (za nějakým vybídnutím), *polliceri* (dobrovolně a ochotně) *alicui alqd* n. *akk. s inf.*: důr. = slavně s., zaslíbiti *spondère alicui alqd*; *fidem dare*; = na sebe vzíti (*in se*) *recipère*; dáti si něco s. *stipulari alqd*; dceru svoji komu s. *spondère* n. *despondère alicui filiam*; s. některé, že ji za manželku vzíti chce *despondère sibi aliquam*; zvl. α) slíbiti za koho = ručiti, v. *toto*; β) slibovati sobě něco *sperare alqd*; mnoho od koho *multa (bona) ex algo sperare*; γ) osení slibuje dobrou úrodu *seges bonos fructus latura videtur*.
- slibný, s. řeč, v. „slib.“
- slíčnosť, *forma, formositas*; s. tváři *pulchritudo*; u ženského pohlaví zvl. *venustas*; u mužského zvl. *dignitas (formae)*; s. řeči a p. *elegantia, pulchritudo*.
- slíčný, *formosus*; *pulcher*; o ženské slíčnosti zvl. *venustus*; o řeči a p. *elegans*; adv. *pulchre*; s. vypadati *pulchrā (formosā, venustā) esse specie*.
- slidič, *speculator*; = vyvědač *explorator*.
- slidění, *investigatio; indagatio*.
- sliditi, = po sledu, po stopě jíti, zvl. o psu *odorari (alqd)*; *investigare*; *indigare*; tp. *speculari*, = vyvědati *explorare alqd*; *indagare, investigare alqd*.
- slidný, = po sledu, po stopě jdoucí *sagax (canis)*; tp. s. člověk *homo curiosus*.
- slimák, *limax*; škeřepinou *cochlea*.
- slin, *limus*.
- slina (co mok v ústech i vyhozený) *saliva*; vyhozená s. *sputum*.
- sliti, něco, a) dohromady líti *confundère alqd*; b) s. něco s čeho *defundère*, = přelíti *transfundère*; c) = lije sformovati *figère (simulacrum alcs ex aere)*; 2) s. se *confluère*; = rozpustiti se *liqueścère, liquefieri*.
- slitnouti, v. „sletěti.“
- slitování, *misericordia; miseratio, commiseratio*; s. míti, v. násl.
- slitovati se, nad kým *misereri (miseret me) alcs*; *capi* n. *commoveri misericordiā alcs*.
- slitovník, *qui alcs miseretur; misericors*.
- slíva, strom *prunus*; ovoce *prunum*.
- sliz, *pituíta*, v. ústech *saliva*, v. nose *mucus*.
- slizký, *puitosus*; = kluzký *lubricus*.
- sliznouti, něco *delingère alqd*; = sliznutím očistiti *lambendo purgare*.
- slniti, zrak komu *praestringère oculos* n. *aciem oculorum*.
- slon, a) vůbec = způsob složení věci nějaké * *structura; compositio*; b) = způsob psaní *genus scribendi*, mluvení *dicendi; oratio, orationis genus; ratio dicendi* n. *scribendi*; pravidla s. latinského *praecepta artis latine scribendi*; c) ve stavitelství *structurae genus*; starý s. *antiquae structurae genus*; gothický * *Gothicum structurae genus*.
- slon, *elephas, elephantus*.
- sloni, -ový, *elephantinus* n. gen. *elephanti (caput, manus)*; s. kost *ebur*; ze s. kosti *eburneus*.
- slota, = plískanice *tempestas turbulenta* n. *foeda, atrox; pluviae*; tp. v. „psota“; = darebák *homo nequam*; = luza *faex populi; homines perdit*.
- sloučení, v. „spojení.“
- sloučiti, v. „spojiti.“
- sloup, = pilíř *columna*; s. milní *lapis*; s. ke cti postavený n. s. s obrazem *statua*; s. lodí *malus*; zvl. „sloup“, ku kterému zločinci byli přivazováni * *palus ignominiosus*; tp. α) = pomoc, podpora *columen*; β) k naznačení nepohyblivosti, v. úsloví: státi jako s. *defixum* n. *immobilem stare*; oči v s. pošlé *oculi rigidi*, (o umírajícím) *lumina natantia*; oči mu (umírajícímu) jdou v s. *oculi solvuntur*; též *animam agit*; γ) ohnivé s. na nebi *faces coeli*; δ) s. prachu *nubes pulveris*.
- sloupati, v. „sloupnouti.“
- sloupení, *porticus*.
- sloupnouti, kůru *corticem (arbori) detrahère*; *delibrare (arborem)*.
- sloupovi, *porticus*.
- slouti, *vocari, appellari, dici* n. rčením *nomen mihi est* (sluji *Cajus Cajus vocor, nomen Cajo* n. *Cajus mihi est*); též *nomen habère* n. *gerère*; tak s. *hoc nomine vocari*; s. dle čeho *nomen invenisse* n. *traxisse a re*.
- sloužící, v. „sluha“ n. násl.
- sloužiti, komu, a) vůbec = poddaným býti *parère alicui, esse sub potestate* n. *imperio alcs*; b) v užším smyslu, a sice α) s. komu co nevolník *servire* n. *servum esse alicui* (též *apud alqm*); β) ze mzdy, co

služebník *famulari alcu*; co sluha úředníků *apparere alcu*; sloužící *famulus, puer, minister*; c) = o jiného věci pečovat *operam alcu navare n. tribuere*; s. komu v rozepři před soudem *adesse alcu*; zvl. α) o úřednících *munere algo fungi*; β) co vojin *militare*; *stipendia facere n. merere*; pod někým *algo imperante n. imperatore, sub algo, alcs auspiciis, in alcs exercitu*, co pěší *pedibus*, co jezdec *equo*; nechtíti s. *militiam detrectare*, dlouho s. *multa stipendia fecisse n. habere*; sloužil se mnou *eum commilitonem habui*; *simul militavimus*; d) tp. α) s. bohu *deum colere, venerari*; β) žádostem s. *cupiditatibus servire n. deditum esse*; (důr.) *totum se tradere libidinibus*; e) s. komu = činiti k zalíbení *gratum facere n. gratificari alcu*; *servire n. inservire alcu*; s. komu v čem *juvare alqm re alqa*; též jiným obratem: piš mi, čím bych tobě s. mohl *scribe ad nos, quid a nobis fieri aut curari velis*; f) = posluhovat, α) k stolu *ministrare alcu pocula, coenam, též ad coenam consistere*; β) s. nemocnému *aegrotum curare, fovere*; γ) tp. s. času *tempori servire n. cedere*; s. pověsti své *famae consulere, servire*; h) = užitečným býti *prodesse alcu*; vlasti s. *utilem operam praestare, prodesse patriae*; *republicam juvare*; (k živobytí s. *ad victum pertinere*; to mu slouží k duhu, v. „duh“); = prospívati *vertere, evenire, cadere (bene, male) alcu*; o jídlech a p. *conducere, expedire, salubrem esse*, o jiných věcech *salutarem esse, prodesse*; často *esse*; slouží mu to ke cti *hoc est ei honori*, k okrase *ornamento*; za rádcé komu s. *consiliis suis alqm juvare*; jak slouží zdraví? *quomodo vales?*

Slovan, † *Slavus*.

slovanský, † *slavicus*.

slovanství, dle potřeby buď * *mos slavicus n. origo slavica a p.*

slovce, v. „slovo.“

slovenský, † *slovenicus*.

slovesnost, *artes liberales, elegantiores*; = řečnictví, v. toto.

slovičkář, *verborum n. syllabarum auceps (sectator)*.

slovičkářství, *verborum aucupium n. captatio*.

slovičko, a) = malé slovo, jako částice a p. *vocula*; ost. *verbum*, jako v úsloví: na slovičko! *tribus verbis te volo*; b) = řísneno *litera*.

slovní, gen. *verborum, vocabulorum n. qui in verbis inest, qui pertinet n. spectat ad verba, vocabula*; v. „slovní“ b).

slovník, * *lexicon (i), n. index vocabulorum*.

slovní, a) = na slova bohatý *copiosus verbis abundans*; poněkud s. přihapou *verbosus*; b) = na slova se vstahující, gen. *verborum n. větou qui pertinet n. spectat ad verba, vocabula*; s. rozum *vis et sententia verborum*, (jednotlivého slova) *vis vocabuli*; s. překlad *interpretatio ad verbum expressa n. singula verba reddens*; v. „doslovní.“

slovo, a) pův., ohledem na význam *verbum*, co do tvaru a znění *vox*, co pojmenování věci *vocabulum; nomen*; = výpověď *dictum*; pl. „slova“ v souvislé řeči *verba, voces*, jednotlivá *nesouvislá vocabula*; slovo = název, výraz, v. tato; původní s. *verbum nativum*, odvozené *derivatum*; tudíž: s. od s., s. z s., na s., s. do s. *ad verbum*; s. od s. uvéstí něco *verbis ipsis, quae scripta sunt, uti*; s. do s. přeložiti něco *alqd ad verbum n. totidem verbis transferre*; s. říci *verbum dicere, vocem mittere*; nechci ani s. slyšeti! *verbum unum ne faxis cave!* b) = řeč *dictum; verba, voces*; též *oratio*; s. přísné, hořké, mírné *dure, acerbé, leniter dictum*, též *durum, acerbum, lene d.*; slovem, jedním s., krátkými n. nemnohými s. *uno verbo; ut paucis comprehendam; denique*; po takových s. = po takové řeči, v. „řeč“; to jsou jen slova (prázdná) *verba sunt*; chudý na s. *inops verborum*; na slovo! v. „slovičko“; zvl. ve rčení: slovo míti, věsti *dicere*; s. se ujeti, s. převzítí, s. se chopiti *dicere incipere, exordiri*, = odpověditi *respondere, excipere*, = po jiném mluvíti *alqm excipere, post alqm verba facere*; dáti něco na s. něčí *audire alqm*; do s. vpadnouti, k s. nepustiti *interpellare alqm, obloqui alcu*; nemoci ke s. přijíti *loqui, verba proferre non posse, přijíti k s. dicendi potestatem n. copiam habere*; o s. prositi *dicendi potestatem petere*; s. komu odejmouti, v. „brániti komu mluvíti“; c) slovem n. slovy něčími, = jmenem *nomine (ulcs, meo, tuo a t. d.)*; pozdrav jej slovem mým *salutem ei dic verbis meis*; d) = přípověď *fides*; s. dáti *fidem dare n. interponere*, komu nač *alcu de re alqa n. in alqd*; s. mnou dané *mea fides*; v s. svém státi, s. své držeti *fidem praestare, servare, dostáti solvère fidem*, s. zrušiti, s. nedržeti *fidem frangere n. violare*; muž od s. *vir probus; qui fidem datam servat*; s. s to! *mea fide, me auctore*; s. dělá muže *in bonum virum non cadit mentiri*; za s. držeti, bráti, chytiti koho *postulare ut alqs fidem datam servet*; e) = napomenutí *praeceptum, dictum*; = rozkaz *jussus*; dáti na s. něčí *praeceptum alcs sequi*; na s. uposlechnouti *dicto audientem esse*; f)

= pověst, jméno *fama*; zvl. v úsloví: na s. vzatý *clarus, inclitus, nobilis*, býti (v čem) *nobilem n. praeclarum et nobilem esse (alga re)*, též *auctoritate florere*, pro zvláštní své udatenství *maximam virtutis opinionem habere*; na slé s. vzatu býti *male audire*; *in infamia esse*; muž v něčem na s. vzatý *auctor alcs rei*.

slovosled, *ordo verborum*.

slovozpyt, = původ *origo*, = odvozování *notatio*; * *etymologia*; mnobdy *vis verbi* (toliko s. šetřice *vim, verbi solam intuentes*).

slovozpytec, *qui studiose exquirat, unde verba sint ducta*.

slozopýtný, *originem n. vim verbi respiciens n. intuens*; adv. *origine n. vi verbi spectata*; jmeno s. vykládati *nomen rei interpretari*.

slovutný, v. „slavný.“

slovutnost, v. „sláva.“

složení, skládání, (co čin) *compositio*; ost. opíše se často *slovesem*; = složenina *structura*; = pořádek *ordo*; zvl. s. těla *figura corporis*; *conformatio*; s. ve mlýně *rota*; s. = složené slovo *verbum copulatum n. junctum*.

složenina, v. předob.

složiti, skládati, něco, 1) = dohromady položit, a) vůbec *componere alqd*; = na jedno místo *in unum locum conferre*, = sebrati *colligere*, = vložit (zboží) *imponere, condere (alqd in cista)*; ruce s. *manus jungere*, list *epistolam complicare*; togu s. v záhyb *sinum ex toga facere*; o osobách: s. více lidí v jedno místo *collocare alquos (in iisdem hibernis, in eodem hospitio)*; b) = pořádati *componere, suo loco ponere alqd*; *ordinare, disponere alqd*; c) s. peníze (k účelu nějakému) *conferre pecuniam*; = uložit *deponere (pecuniam a p.)*; s. peníze ku prospěchu státu *opes in medium proferre*; *solvěre, pendere (tributum)*; pokutu s. *poenam pendere, solvěre*; podobně: škodu s. *damnum explere n. compensare*; d) = z více částí jeden celek učiniti *componere, jungere alqd*; býti složen, v. „sestávat“; zvl. s. slovo (z dvou) *duplicare verbum*; slova s předložkami s. *voces praepositionibus subjungere*; slova složená *verba copulata n. juncta n. (inter se) conjuncta*; e) = smysliti *excogitare, fingere alqd*; úklady, lest s. proti komu *insidias instruere alcu*; *insidiari alcu*; f) = sepsati, sestaviti *scribere, conscribere*; *componere (librum)*; dobře a krátce složený *verbis apte comprehensus et conclusus*; zvl. = básniti, s. básně n. verše *carmen facere, fingere, scribere, versus facere*, (po- chvalně) *carmen componere*, na koho *in*

alqm; umím s. básně *possum versus facere*; 2) = dolů položiti, klásti *deponere (onus, vestem, též exuere vestem)*; zbraň s. *ponere arma*, zvl. = vzdáti se *arma ponere n. projicere*; *ab armis discedere*; *manus dare*, též *vinci se pati, victum se fateri*; tudíž tp. a) = vyzouti se z čeho, odložit něco: obyčej s. *consuetudine recedere*, péči, starosti s. s sebe *curas deponere, abjicere*; zvl. α) s. kosti *sepeliri*; *quiescere*; β) s. úřad *deponere magistratum, abdicare se magistratu*; *magistratum deponere*; diktatura s. *dictaturā se abdicare*; s. koho z úřadu *abrogare alcu* *magistratum*; b) s. naději v čem, v kom *spem suam ponere, reponere, constituere, in alqo, n. positam habere, collocare in re alqua*; naději v samém tobě skládám *spes omnis sita est in te, v sebe in me omnis spes mihi est*; c) s. počet *rationem reddere rei alcs*; s. přísaha *jusjurandum jurare, dare*; o vojínech *dicere sacramento n. -tum (komu alcu)*; s. komu svoji účtu, poklonu *salutare alqm*; d) vinu na koho s. *culpam conferre, conjicere*, (se sebe *avertere, transferre*) *in alqm*, úřad nějaký *praeferre alqm rei alcu* (*quaestioni a p.*); *mandare alcu munus*; e) = ustanoviti ve rčení: s. rok někomu *diem dicere alcu*; sněm s. *indicere concilium*, v. „svolati“; 3) s. se a) s. se (na něco) = peníze s., sbírat *pecunias conferre*; b) skládati se z čeho, v. „sestávat“.

složitosť, v. „složení.“

složiti, a) pův. v. „složiti“; b) = zavalitý *habitu brevis et obesus*.

slučovati, v. „sloučiti.“

služa, v. „služebník.“

sluch, a) co smysl *auditus*; *sensus n. facultas audiendi*; s. míti *audire*; bez s., v. „hluchý“; nejasný s. *auditus imbecillitas*; bystrý s. *auditus acutus n. sollers*; tp. *ares eruditae, teretes*; slabý s. *ares hebetes*, míti *auribus minus valere*; b) = slyšení, ucho, v úsloví: k s. přichází něco *pervenit n. accidit alqd ad aures meas, exaudio alqd, ad me perfertur alqd*; s. nastavit *aurem admovere*; s. popřáti čemu *ares patefacere*, nepopřáti *ares claudere (ad verba alcs)*, též pouze *audire alqd*, komu *ares praebere alcu*, *ares patefacere (assentatoribus)*; s. uraziti *ares violare*; c) = pověst *fama, auditio*; od s., ze s. to vím *haec auditu comperta habeo*; *auditione et fama accepi*; znám to jen dle s. *nilhil praeter auditum habeo*; nemluví to ze s. nýbrž ze zkušenosti *hoc non auditum sed cognitum narro*; ani dle s. to nevím *ne fando quidem audiui*.

sluj, *spelunca, specus*; význam ušlechtlejší jest *antrum*; = rozsedlina země *fauces*. slunce, a) pův. *sol*; s. vychází *sol oritur, exoritur*, zachází *occidit*; od východu až do západu s. *ab orto usque ad occidentem solem*; b) = paprsky sluneční, světlo *sol*; *lumen n. lux solis*; jest s. *sol lucet*; s. míti (o pokoji a p.) *solem accipere, sole uti*; jíti ze s. *e sole recedere*; tp. pod s. *infra lunam* (na př. *nil est nisi mortale*).

sluneční, -ý, gen. *solis*; světlo s. *lumen n. lux solis*; s. hodiny *horologium (solarium)*; s. rok *annus qui solstitiali circumagitur orbe*.

sluní se, *apricari*.

slunný, *apricus*.

slupina, v. „šlupina.“

slušeti, a) s. pod koho = poddanu býti *alcs imperio subjectum, in ditione alcs esse*; b) s. pod něco, k čemu = náležeti *esse alcs*; k nim s. *in eo numero esse*; ke mně sluší něco *meum est (facere alqd)*; = týkati se *pertinere ad rem alqm*; sem sluší *eodem n. huc pertinet*; c) = hoditi se (o šatech): dobře s. *decere*; *convenire, aptum esse (alcui)*; tudíž d) tp. = slušno býti *decere alqm*; *convenire alcui*; též *fas est*; často *esse s gen. n. nom. zájmen přisvojovacích, jindy part. fut. pass.*: jak (se) sluší a patří *ut decet et par est*; jinak než se slušelo a patřilo *contra jus fasque*; sluší (se) mně tobě n. na mně, na tebe... *meum, tuum est...*; sluší (se) péči míti o zdraví *habenda est ratio valetudinis*; sluší (se) moudrému n. na moudrého *sapientis est*, na tvou a říše naší důstojnost *est et tuae et nostri imperii dignitatis*; nesluší (se) na mne, mi *dedecet me a p.*

slušnost, a) = způsobnost, krása *decor*; *decus*; ohledem na mravy *decencia*; *honestas*; = co (se) sluší *decorum, quod decet*; = jemný způsob chování a p. *urbanitas*; (dūr.) *elegantia*; s. šetřiti *decorum sequi, servare*; pokud s. dovoluje *quoad licitum est*; b) = spravedlivost, náležitost *aequitas, aequum*; = mírnost *moderatio, modus*.

slušný, a) = ozdobný *decens, decorus*, = pěkný *pulcher, venustus*; *liberalis (forma)*; b) = příslušný, hodící se *aptus, accommodatus (rei alcui n. ad alqd)*; zvl. v ohledu mravním *quod decet, decorus, honestus, ingenuus (jocus, oblectatio)*; neslušný *indecorus, turpis*; slušno jest, v. „slušeti“ d); c) = spravedlivý *aequus (postulatio), modicus (pretium)*; s. jest *aequum (par) est obyč. s akk. a inf.*; adv. a) *decenter, ut par est*; *pulchre, venuste*; = řádně *liberaliter (educare)*; b) *apte, accommo-*

date, decenter, decore; honeste; c) *aeque, juste*; = právem *merito, jure*; s. nazvati (koho nějak) *et appellare et existimare*.

slůvko, v. „slovíčko.“

služba, 1) = sloužení, posluhování na důkaz poddanosti, a stav toho, kdo v poměru takém jest, a) otroka *servitus*; *famulus*; *servitium*; v s. podrobiti *in servitute redigere*; b) volnějšího způsobu, α) s. úředníka *munus, magistratus*; *officium*; s. státní *munus reipublicae n. publicum*, často jen *respublica*; s. zastávati, vykonávati *munere fungi*; státní s. se od datí *accedere ad rem publicam*; β) s. vojenská *militia*; ohledem mzdy n. počtu válek *stipendia (orum)*; s. konati *militare, stipendia facere n. merere*; γ) vůbec = posluhování *ministerium; officium, munus*; jíti, dáti se do s. *locare operam suam (alcui)*; 2) = plát od služby *merces; stipendium*; 3) = jednotlivý čin úslužnosti a) hmotně, zvl. tělesnou činností *opera*; prokázati komu s. *operam alcui navare n. tribuere*; jakou větší s. můžeme jemu prokázati? *quod majus munus ei afferre possumus?* poslední s. prokázati komu *supremo in alqm officio fungi; iusta alcui facere, praestare, solvere, persolvere*; jsem ti navzájem k službám volný *mutuam operam tibi praestabo*; mé jmění jest ti k s. *meas opes tibi paratae sunt*; prokázal mi znamenitě s. *optimā ejus operā usus sum*; jsem ti zcela k s. volný *quamcunque volueris operam tibi praestabo*; b) s. z ochoty *officium, (dūr.) beneficium*; = úslužnost *officium, v. toto*; často adj. *gratus*: s. komu prokázati *gratum facere alcui*, velikou *gratissimum alcui facere, beneficio afficere alqm*; k s. volný *officiosus, officii plenus*; 4) = užitek *usus*; veliké s. komu prokázati *magno usui esse alcui; bene mereri de alqo*; 5) s. boží *cultus deorum*; *sacra publica*; s. božím obcovati, při s. božích býti *rebus divinis n. sacris interesse*.

službovolnost, -ný, v. „úslužnost“ atd.

službičkař, *assentator, adulator*.

služebnice, *serva, famula, ancilla; ministra*.

služebnický, gen. *servi, famuli; pueri, ministri*; též pl. *servorum* atd.; *servilis*.

služebnictví, v. „služba.“

služebnictvo, *familia*; též plur. slov násl.

služebník, *servus, famulus*; zvl. mladý a silný *puer*; = posluhovač *minister*; s. úřední *apparitor*, obecní *lictor*; s. při chrámu *aedituus*; s. na oko *assentator; adulator*; ve smyslu vznešenějším: s. obce, státu = úředník *magistratus; qui publicum munus gerit*.

služebnost, a) v. „služba“; b) v. „úslužnost.“

služebný, a) = nevolný *servus*; s. býti *servire*; b) = jiného vůlí se spravující *servilis*, obecněji = poddaný *obnoxius*; s. býti *parere alicui*; c) = úslužný *officiosus officii plenius*; d) = sloužící, v. „služebník, služebnice“; adv. = poddajně *serviliter*; = úslužně *officiose*; = pokorně *submisse*, (v prosbách) *suppliciter*.

služka, v. „služebnice.“

služné, *merces*; *stipendium* n. *salarium* (an-
num roční).

slýchati, slýchám, slýchávám, v. „slyšeti“ b).
slynouti, čím, v čem *alqa re excellere*; in
re alqa florere; řečnictvím s. *dicendo va-
lere*; *magnum in oratoribus nomen ha-
bere*, svými činy *rerum gestarum gloria
florere*.

slýšení, a) pův. *auditio*; obyč. slovesem;
zvl. od s., v. „sluch“ c.; b) = přístup,
aby slyšán byl *admissio, aditus*; bez s.
indistā causa (= bez výsledku); často
slovesem: míti s., dostati, dosáhnouti s.
admitti, též *aditus conveniendi mihi da-
tur*, nemíti *ad colloquium non admitti*;
vůbec: nemá s. *non auditur*, (o prosícím)
non impetrat; s. dáti, (vůbec) *ares prae-
bere alicui, audire alqm*, (o osobách vy-
soce postavených) *alqm (ad colloquium)
admittere*; *conveniendi aditum dare al-
cui*; s. žádati *aditum principis conveni-
endi petere*.

slyšeti, a) abs. = sluch míti *audire*; dobře
auditu valere; *acri esse auditu*; též *acuti
auditus esse*; nedobře, málo s. *auditu non
valere, surdastrum esse*; b) slyšeti, slý-
chati něco *audire, auribus percipere alqd*;
od koho *alqd ex n. ab alqo audire*; slý-
chám, slýchávám *vulgo audio dici*; če-
kož prvé nikdy slýcháno nebylo *inauditum
ante hoc tempus ac novum*; rád něco
s. *delectari re alqa*; slyšel jsem jej pra-
viti n. an pravil *audivi eum dicentem n.
quum diceret*; zvl. a) s. něco, koho =
k slyšení se propůjčiti *alqm (ad collo-
quium) admittere, conveniendi aditum dare
alicui*; též vůbec *ares praebere alicui, au-
dire alqm*; tudíž: s. koho, s. prosbu koho
audire alqm n. preces alcs; *petenti alicui
satisfacere*; β) = dozvědět se *comperire
alqd, certiorum fieri de re alqa*; *audire
s. akk. a inf.*; *ad aures meas pervenit*;
s. něco od koho (jako od učitele a p.)
percipere alqd ab alqo; slyšel jsem, že
pravil *audivi eum dicere*; král to slyšel
ad aures regis pervenit; jest s. *fama est
n. nunciat*; dáti o sobě s. *de rebus suis
alqm certiorum facere*; nic o něm není s.
silentium est de eo; γ) dáti se s. o čem
loqui, dicere; δ) slyš (tedy), mezi před-
vším a závětím, opouští se, v. „věz“ a
Voj. Ruk. § 81, b) a).

slyšitelný, *qui audiri n. auribus percipi po-
test*.

slza, *lacrima*; pl. slzy *lacrimae, fletus*; hoř-
kými s. *multis cum lacrimis, magno cum
fletu*; nemohu se od s. zdržeti *lacrimas
tenere n. cohibere non possum*; s. jej po-
lily *lacrimae ei obortae sunt*; s. prolévati,
*cediti lacrimare, lacrimas effundere n.
profundere*, mnoho s. *cediti*, v s. ply-
nouti *ingentem vim lacrimarum profun-
dere*; k s. pohnouti koho *lacrimas n. fle-
tum movere alicui*.

slzavý, *plenus lacrimarum, lacrimabundus*;
s. pláč *fletus*; s. oči (co neduh) *lippus
oculi*; *lippus*; adv. slzavě n. se s. očima
lacrimis obortis, lacrimabundus; (důr.)
multis cum lacrimis, magno cum fletu.

slzeti, = slzy prolévati, v. „slza“; = oční
neduh (slzení) míti *lippire*.

smáčeti, v. „smočiti.“

smáčknoti, *comprimere (digitos, manum)*.

smah, * *nota ustionis*; u zločinců *nota (in-
usta)*; zvl. smahem = zcela *radicitus; fun-
ditus, penitus*; = napořád *prorsus, plane,
omnino*; vše s. popleniti, zkaziti *omnia
igni ferroque vastare; agros urere*.

smání, v. „smích.“

smaragd, *smaragdus*.

smaragdový, *smaragdinus*.

smásti, něco *turbare, miscere, confundere
alqd*; s. prstí, s. zemí s. město a p. *solo
aequare, evertere, delere urbem*.

smáti se, *ridere*, (= chechtati se) *cachin-
nari*; v sobě n. tajně se s. *in sinu ri-
dere*; s. se komu, čemu, α) pův. *ridere
alqm, alqd, n. de alqo, de re aliqua*; β)
= s. se z koho, s. čeho, *irridere*, (uště-
pačně) *deridere alqm*; s. se na koho *ar-
ridere alicui*.

smazati, něco, pův. *abstergere alqd*; zvl.
něco psaného *delere, extinguere, litura
tollere alqd*; tp. *delere (maculam, memo-
riam rei alcs)*, *extinguere (contumeliam)*.

smážiti, něco *frigere, torrere alqd igne*.

směčka, smyčka, a) = oko z provazu, ze
žíní *laqueus*; (na nohy) *pedica*; tp. hlavu
z s. vytáhnouti *periculum n. insidias cal-
lide evitare*; b) = oprátka na psy honící
copula; s. psů *canes juncti*.

smědý, v. „snědý.“

smeknoti, smekati, klobouk a p. *caput ape-
rire*; listí s. (s prutu) *destringere folia
ex alqā re*; s. se (noha se smekla a p.)
vestigio falli; *fallente vestigio labi*; též
lapsare; o sekeře a p. *excidere*; o psu
vincula abrumpere; s. se po čem (o meči
a p.), v. „odraziti se.“

smělec, v. „smělý.“

smělost, a) = udatnost, srdnatost *audacia,
animus fortis n. magnus*, v souvislé řeči
často pouze *animus*; s. přidati *animus*

addēre alui, animum alcs confirmare; vzal jsem sobě s. toto učiniti *ausus sum hoc facere*; b) s příhanou *confidentia, audacia*; důr. = odvážlivost *stolida audacia*; *temeritas*; = drzost *petulantia*; *pro-cacitas*.

smělý, a) = srdnatý *audax, fortis, animosus; intrepidus*; muž velmi s. *homo summae audaciae*; b) s příhanou *confidens; insolens*; důr. = odvážlivý *stolide audax, temerarius*; = drzý *petulans, pro-cax*; adv. a) *audacter, fortiter, animose; animo forti*; s. mluvit *libere profiteri*; b) *confidenter, audacter; temere, inconsulte; petulanter*.

směna, a) = proměna *commutatio*; (pravidelná) *vices, vicissitudo* n. často *vicissitudines (dierum noctiumque a p.)*; b) = zaměnění *mutatio, permutatio (mercium)*; činiti s. nač s kým *rem n. res cum alqo mutare*, o vězně *captivos permutare*; směnou dostati něco zač *mutare alqd cum re alqa*; c) v. „směnka.“

směnití, směňovati, něco *mutare, permutare, immutare, commutare alqd*, za něco, v něco, něčím *re alqa n. cum re alqa*; též *mutare res* (na př. *merces*) *inter se*; nechtěl bych s ním s. = na jeho místě býti *nolim (ego) esse qui ille est*.

směnka, *syngrapha*; s. vystaviti *syngrapham conscribere*, komu *pecuniam alui perscribere*.

směnný, s. list, v. předch., s. obchod, v. násl.; s. obchod vésti *res n. merces inter se permutare*.

směňování, mutatio, permutatio (mercium).

směr, a) pův. = směrování někam *regio*; rovným s., v přímém s. *recta (regione)*, též *directum*; = běh *cursus*; s. dodržeti, v s. se udržeti *cursum tenere*; často jinými obraty: s. dáti čemu *dirigere, flectere alqd (in n. ad alqd)*; ost. v. „směřovati“; b) tp. *ratio*; zvláštní s. ducha jeho *propria animi ejus indoles*; bráti se jistým s. *institutam rationem persequi*; špatný s. *error, decessus a recta via*; je-li „s.“ pouze fraseologické, nepřekládá se lat.: čtení určitého s., rozmanitého s. *lectio certa, varia*; c) = účel *consilium; propositum; voluntas*; často jinými obraty: jíti za s. nějakým *alqd spectare, in animo habere, agere*; d) = souměr *convenientia partium*; v. toto.

směřiti, směřovati, a) v. „cílití“; b) s. někam *cursum n. iter alio dirigere n. flectere, tamtéž s. eundem cursum tenere, idem iter ingredi*; c) tp. na něco, k čemu s. a) = účel míti *spectare alqd n. ad alqd, pertinere ad alqd; id agere ut . . .; proponere sibi alqd; in animo mihi est; cogito*; k tomu, právě k tomu s. *eo, eo-*

dem spectare, zcela, jinam *longe alio*; celá řeč k tomu směruje, aby . . . *tota oratio ita comparata est, ut etc*; náboženství směruje k bohu *religio deum spectat*; všechna slova k tomu směrují *omnia verba eo redeunt*; β) = narážeti nač *tangere, dicere alqd*; na koho *petere alqm (re alqā)*; to na mne směruje *hoc mihi dictum puto*, (o činech) *hoc ad me spectat, ego petor*; d) v. „přirovnávati.“

směs, v. úsloví: ve s., v. „vesměs“; ost. v. násl.

směsice, mixtio, mixtura; temperatio; zvl. a) = obecný lid *vulgus, multitudo*; β) = s. rozličných živlů, chaos, *rudis indigestaque moles; Chaos*; tp. *omnium rerum perturbatio et confusio*.

směstí, smítati, něco, a) = shoditi *deicere alqd, koho detrudere, deicere, deturbare alqm*; tp. s důvody a p. *refellere, confutare*; b) = odstraniti (smetákem) *avertere alqd*; c) = dohromady městí *convertere alqd*.

směstiti, -nati, něco comprimere alqd; s. se někam n. někde, přelož směněním vazby *alqd capit s. akk.*: všichni zajatci neshmestnají se v žaláři *carcer omnes captivos non capit*; na jednom voze se směstnají *unum vehiculum eos capere potest*.

směstnaný, confertus, densus.

směšnost, a) co vlastnost, opiše se na př. nenabližím s. věci té *non video hanc rem ridiculam esse n. ad risum movendum n. risui movendo aptam esse*; b) = směšná věc *res ridicula; ridiculum*.

směšný, a) = smích vzbuzující *ridiculus; ridendus*; *ad risum movendum n. risui movendo aptus; ludicer*; velmi s. *perridiculus*; = žertovný *lepidus, jocosus*; = komický *comicus*; směšným koho učiniti *alqm deridere, něco in risum vertere alqd, sebe risum movere, deridendum se praebere*; s. se státi *ridiculum fieri, rideri; risum praebere alui*; b) = kdo se rád směje, smíšek *ridens*; adv. *ridicule; lepide, jocosely; comice*; velmi s. *perridicule*.

smet, obyč. pl. *smeti, purgamenta (orum)*.

smetati, v. „směstí.“

směti, v. „smítí.“

smích, a) = smání *risus*, (hlasitý = chechtot) *cachinnus; cachinnatio*; k s. podobný, v. „směšný“; zdržeti se od s. *risu temperare*, s. zatajiti, v sobě zdržeti *risum continere*; dáti se do s. *in risum effundi, cachinum tollere*, komu *ridere, deridere alqm*; všichni dali se do s. *risus omnium coortus est*; není mi do s. *non est quod rideam*; to jest k s. *ista ad risum (sunt)*; *hoc ridiculum est*; strhl se s. *risus factus est*; k s. přivéstí, popuditi koho *risum*

al cui movēre, concitare, excitare, dūr. elicere risum al cui; s. udělati, stropiti risum movēre; b) = posměch irrīsio; ludibrium; s. sobě z koho dělati, strojiti, s. z koho míti ludibrio habēre, ludificare, illudēre alqm.

smíchatí, v. „smísiti.“

smilník, *homo impudicus, libidinosus.*

smilniti, *stuprum n. stupra facere.*

smilnost, *libidines, impudicitia, lascivia.*

smilný, *libidinosus, impudicus, lascivus; adv. libidinoso, impudice.*

smilování, *miser cordia; miseratio, commiseratio.*

smilovati se, nad kým, v. „slitovati.“

smilství, v. „smilnost.“

smír, v. „smíření.“

smíree, *reconciliator gratiae; v. „smlouvce.“*

smírnost, a) v. „souměrnost“ a „mírnost“; b) = smířlivost, v. toto.

smírný, a) v. „souměrný“ a „mírný“; b) = smířlivý, v. toto.

smíření, *placatio; reconciliatio; reditus in gratiam; též slovesem: co píšeš o s. našem quod scribis de reconciliata nostra gratia; s. učiniti, v. násl.*

smířiti, koho *placare, lenire alqm n. animam alcs, s kým reconciliare alqm cum alqo n. al cui, in gratiam cum alqo reducere alqm; s. se s kým redire n. reverti in gratiam cum alqo.*

smířlivost, *animus placabilis; placabilitas, ingenium placabile.*

smířlivý, *placabilis; s. povaha, v. předch.*

smísiti, něco s čím *miscere alqd (cum) alqare; permiscere, commiscere, právě s nepravým vera cum falsis confundere; s. se misceri; permisceri, commisceri.*

smítati, v. „sméstí.“

smíti, směti, a) = dovolení míti *licet (smí se vejiti, intrare licet? smí to učiniti licet ei hoc facere; to se smístáti licet hoc fieri), též facultatem, (dūr.) jus habere; potestas mihi est; b) = potřebovati est quod n. oportet; nesmím si na stáří nářikati non habeo quod senectutem accussem; to nesmíš říci talia dicere non oportet; nesmíš se stydět za to, že . . . non est quod te pudeat; c) = moci posse (smím říci possum dicere); nesmím n. sotva, stěží smím *debeo n. obyč. gerund.: nesmíme se diviti non est mirandum, non debemus mirari; sotva se smělo věřiti vix erat credendum; d) = důvěřiti sobě audere (alqd facere).**

smířeti, něco *tacere, reticere, silentio tegere n. praeterire alqd.*

smlouva, *pactum, conventum; pactio; státní s. foedus, svadební pactio nuptialis; s. v rozepři = porovnání compositio; dle s. ex foedere; ex pacto, convento; s. učí-*

niti, udělati foedus n. pactionem facere, pacisci cum alqo; učinili s. convenit inter eos; vjíti v s. conditiones ferre et audire; s. držeti pactum praestare, manere in pacto, stare conventis; s. rušiti, s. nestáti foedus violare, frangere, rumpere.

smlouvání, *actio, o čem de re alqa; též pactio; zvl. s. o pokoj actio de pace, conditiones pacis, dáti se do s. conditiones ferre et audire; dali se do s. de pace agi coeptum est.*

smlouvati, v. „smluviti.“

smlouvce, -či, = při mezi stranami rovnající *arbitr; = sjednávatel míru internuncius, interpres; též conciliator (pacis); pacis auctor et interpres.*

smluvení, v. „smlouvání“ n. opiš násl. slov.

smluviti, a) = sjednati *constituere, condicere, pacisci alqd cum alqo; agere; decidere cum alqo (rem n. de re); též convenit mihi cum alqo de re alqa; vūbec agere de re alqa; disceptare inter se de re alqa; pacisci inter se; smlouvati o cenu čeho liceri alqd; b) = smítiti, v. toto; 2) s. se o něco, v. a); s. se proti komu se *conjungere contra alqm; zvl. s. se s kým = rozuměti jeho řeči linguae alcs peritum esse.**

smořiti, smačeti, něco čím *irrigare alqd; též emollire alqd; conspergere (alqm lacrimis); rigare (alqd rore); mergere (alqd in aquam).*

smok, v. „drak.“

smokva, *ficus.*

smola, sama ze sosny a p. vytékající *resina; z dřeva vypálená pix.*

smolnice, a) = smolná louč *taeda; b) = pochodeň smolená fax picea; c) = věnec smolný, asi corona stupea et pice illita.*

smolník, v. „smolnice“ c).

smolný, *piceus.*

smoutiti, v. „zarmoutiti.“

smrad, *odor malus; foetor.*

smradlavý, *foetidus; male olens.*

smradnouti, *foetidum fieri.*

smrak, v. „soumrak.“

smrákati se, smráká se, *tenebrae oboriuntur; advesperascit, invesperascit; též jam diei vesper est; jam serum est diei; nox appetit.*

smrě, smrk, *pinus.*

smřina, smrkový les *pinetum.*

smrděti, *foetere; male olere, něčím alqd.*

smrdutý, v. „smradlavý.“

smrk, *pinus.*

smrkání, v. „soumrak.“

smrkati, *emungere (nares).*

smrkati se, smrknouti se, v. „smrákati.“

smrkový, *pineus.*

smrsknouti se, = zmenšiti se *deminui*; = sevrknouti se *corrugari*.

smrt, vubec *mors*; ve slohu vzletnějším též *obitus*, *finis vitae*, *decessus* n. *excessus* e *vita*, *interitus*; *letum*; s. pro vlast *mors pro patria oppetita*; násilná s. *nex*; přirozená s. *mors (naturae debita)*; smrti sjíti *mori*, *mortem obire*, přirozenou morbo *mori*, morbo *naturae debitum reddere*, *naturae concedere*, násilnou *praeter naturam mori*, *fato maturo exstingui*; též *ab alqo interfici*; (= samovraždou) *manum sibi inferre*; moc nad životem a smrtí *potestas vitae necisque*; zvláště a) smrti blížek býti *morti vicinum esse*, *animam agere*; b) den smrti *dies vitae supremus*, = den, na kterém kdo zemřel *dies quo quis mortuus est*; hodina s. *moriendi hora*, *hora suprema*; *tempus mortis*; c) s. s. vedlejším ponětím trestu *poena capitis* (n. *mortis, vitae*); *supplicium* (*ultimum* n. *capitale*); na s., k s. odsouditi *damnare alqm capite* n. *capitis*; *supplicium constituere in alqm*; žádati s. něčí *ad supplicium deposcere alqm*; smrti trestati, pokutovatí koho *supplicio afficere*, *morte multare alqm*; na s. jiti *supplicium* n. *capitis poenam subire*; d) s. předločkami: α) (až) do s. *usque ad mortem*; *per omnem vitam, in vita*; *dum vivo* n. *vivam*, *dum vixi* (*vivas, vixisti* etc.); *dum spirare potero*; aniž buda míti do s. kterého většího záměru než aby.... *neque mihi in omni vita res tam erit ulla proposita, quam ut* etc.; jinak: do s. se nahněvati *ira confici*, nahladověti *per in ediam a vita discedere*, nasmáti *risu rumpi*; β) ke s. se strojiti, k s. n. k hodince s. pracovati *animam agere, extremum spiritum ducere*; γ) na s. nemocen morbo *gravi affectus*, býti *gravissime* n. morbo *mortifero*, morbo *exitiali aegrotare*; na s. bledý *perpallidus*; *exsanguis*, býti *perpallido esse ore*; δ) při s. *moriens* (*dixit*); *moribundus*; e) po s. *mortuus*, *post mortem*; po s. něčí *alqo mortuo*; sláva po s. *gloria apud posteros*; *fama superstes*; *nominis fama*; ζ) se s. zápatí, v. β).

smrtelník, zvl. pl. smrtelníci *homines*; u spojení se slovy *omnes, multi, cuncti* též *mortales*.

smrtelnost, *mortalitas*; = smrtelný, pozemský život *res humanae*; *vita humana*.

smrtelný, a) = smrti podrobený *mortalis*; = pozemský *humanus*; b) = smrt působící *mortifer* (*vulnus, morbus*); c) = zhoubný *capitalis* (*hostis*), *implacabilis* (*odium*); d) = na smrt se vztahující, α) s. postel, obyč. part. *moriens*, též *moribundus*; otec pravil na s. posteli *pater*

moriens dixit; ještě na s. posteli *animam agens etiam tum*; β) s. úzkost *angores mortis*, tp. = veliká úzkost *summus angor*; nahnati komu s. úzkostí *exanimare alqm*; γ) s. bolesti *mortis cruciatus*; δ) s. hodinka *moriendi hora*, *hora suprema*, *tempus mortis*; adv. s. raniti koho *mortifero vulnere afficere alqm*; s. nenáviděti koho *capitali odio prosequi alqm*.

smrtnice, (u Římanů) *Libitina*.

smrtelný, v. „smrtelný.“

smrtonosný, *mortifer*.

smrtonoš, bůh vojny u Římanů *Mars*.

smůla, v. „smola.“

smušiti, tp. čelo s. *frontem contrahere*.

smuteční, -ý, *lugubris* (*vestis, dies, epulum cantus, querela*); = smutný *tristis*; s. čas *tempus luctus*; adv. smutečně n. ve s. oděvu choditi *squalere, sordidatum esse*.

smutek, vubec, zvl. vnitřní *maeror*, vnější, v obleku a tváři se jevíci *luctus*; *squalor* (zvl. ohledem šatu zanedbaného, špinavého), = zármutek *tristitia, dolor*; čas s. *tempus luctus*; zvl. s. nad mrtvým, stav smutku: s. míti, s. nésti, v s. choditi, v s. býti *in luctu esse, vestem mutasse, sordidatum esse*; mnohé domy měly s. *multae domus lugubres*, (n. nad smrtí příbuzných) *funestae erant*; s. svléci, složiti *luctum deponere* n. *finire, ad suum vestitum redire*.

smutnohra, *tragoedia*; co druh básnictví po-
ěma *tragicum*.

smutný, a) = truchlivý *tristis*, důr. *maestus, afflictus*; *maerens*; s. býti *in dolore esse, dolere, maerere, in maerore esse*; zvl. α) = nešťastný *miser*; *misellus, miserandus*; β) tp. = kalný: s. nebe *coelum nubibus obductum, caliginosum*; s. tvář *vultus tristis, obscurus*; b) v. „smutečný“; c) = smutek působící *tristis*, důr. *luctuosus, acerbus* (*victoria, dies, mors*); s. časy *tempora dura, tristia*; *iniquitas temporum*; s. noviny *nuncius tristis*, (písemní) *litterae tristes*; s. skončení, s. konec vzíti *tristes habere exitus*; adv. a) *maeste, maesto animo*; s. vypadati *tristi esse vultu*; c) *luctuose, miserabiliter*.

smýčiti, a) v. „smýkati“; b) = čistiti *purgare* = vymetati *verrere*.

smyčkovitý, *nodosus*.

smyčka, obyč. pl. smyčky, = smyky *traha*. smýkati, *trahere*, (násilně a = smyknouti) *rapere alqm, alqd*; s. se *trahi*, = toulati se *vagari*.

smysl, a) = co myšleno jest, myšlénka *co-gitatum* (obyč. v pl.), *sententia*; *dictum*; b) = domnění *sententia*, = pouhý náhled *opinio*; podle mého s. (ex) *mea sententia, me auctore* n. *ut mea fert opinio*; nedělití se v s. *idem sentire*, od koh

consentire cum alqo; c) = co se vyroz-
 umívá něčím, ponětí *sententia*, *vis*; *notio*;
 doslovní s. *propria (verborum) sententia*;
 v doslovním s. *ad verbum*; dávati slovu
 s. nějaký *sub voce alqam sententiam sub-*
ijicere; v ten s. mluvíti *in eam senten-*
tiam, ad hunc modum, hoc modo loqui;
 slovo v nepravém s. bráti *voci alcuí vim,*
quam non habet, subijicere; odporný s.
absurditas; slovo má dvojnásobný s. *ver-*
bum potest in duas sententias accipi; s.
 slova nepostihnouti *verbum quid valeat*
non videre; průpověď hlubokého s. *sen-*
tentia arguta; d) = rozum *mens*; *ratio*;
 bže s. *alienata mente*; nebýti při zdra-
 vém s. *mente captum esse, insanire,*
amentem esse, býti sanum, mentis compo-
tem esse; s. zbaviti *mentem exturbare al-*
cui; jsi při s. *satín' sanus es?* pomi-
 nouti se s. *exire e potestate mentis*; *mente*
capi n. alienari; e) = jeden z 5. smyslů
 člověka, mohutnost cítící a t. d. *sensus*;
 do s., pod s. padati *sub sensus cadere*;
 podobně tp. α) míti s. pro něco = moci
 to pochopiti *in alqa re aliquem sensum*
habere, = náklonnost k čemu míti *volunta-*
tem alcs rei habere; *studio alcs rei duci*
n. trahi; nemíti s. pro něco *alienum esse,*
abhorre ab aliqua re; β) = srdce, vůle
animus, mens, voluntas; jednotejným s.
consentiens, concors.
 smyslitelný, a) = co smyšleno býti může
qui (quae, quod) excogitari (fingi, též
fieri) potest; všecku s. čest komu proka-
 zovati *nihi praetermittere, quod ad ho-*
norem alcs excogitari possit; b) v. „vy-
 myslitelný.“
 smysliteli, smýšleti, a) = myslí naleztí *exco-*
gitare, invenire alqd; = zamýšleti *mo-*
liri, parare, cogitare alqd; s. o to, aby...
id agere ut....; b) = souditi, mysliti *ju-*
dicare, existimare, putare, rerí alqd; co
 smýšlíš? *quid tibi videtur*, o něm *qualis*
is tibi videtur? jednotejně s. *consentire,*
convenire, congruere, s kým consentire
cum alqo, convenit mihi alqd cum alqo;
 jinak s. *dissentire, discrepare cum alqo*;
 avšak národ římský takto smýšlí *haec*
tamen opinio est populi romani; s. o ně-
 kom špatně *male de alqo sentire, existi-*
mare; brzy tak, brzy onak s. *alias aliud*
judicare; jinak s. a jinak mluvíti *aliud*
dicere aliud sentire; smýšlím také tak
idem mihi videtur; jinak *alia mihi est*
mens; vysoce o sobě s. *nimiam de se ha-*
bere opinionem, nimium sibi placere;
 mnoho o sobě smýšlející *vanā superbiā*
inflatus; superbus; zvl. smýšleti s kým
 dobře *alcuí bene velle n. amicum esse, cu-*
pere, lépe melius consultum velle alcuí;
 jakkoliv o mně smýšlíš *quocunque in me*

eris animo; c) = domnívati se *suspi-*
cari, conijicere (alqd); *videri*; d) s. něco
 (s ponětím nepravdy) *fingere, confingere*
comminisci, (dūr.) mentiri alqd; smýšlen:
fictus, commenticius; e) smýšleti, potahm-
 na moc žádoucí; dobře smýšlející, a
honesto n. bono animo; v politickém o
 hledu (= konservativní) *bonus*, zle s. *ma-*
lus; β) s kým *benevolus*; smýšleti s kým
 (v ohledu polit.) *stare ab alqo n. a parti-*
alcs, favere alcuí; 2) s. sobě, si, α) =
 smyslití něco, v. d); β) s. sobě, si něco
 = připadnouti nač *in mentem mihi veni-*
alqd, subit animum cogitatio, incidere in
consilium; = něco si v hlavu vzíti *sibi*
fingere alqd.

smyslivost, = vymýšlivost *sollertia*; = lico-
 měrnost *simulatio*.

smyslivý, = vymýšlivý *qui alqd excogitat*;
 = licoměrný *simultatus, fictus*.

smyslnost, a) = povážlivost *sana mens*;
 b) = dovtip *acumen n. acies ingenii*; c)
 = smyslové *sensus*; d) = tělesnost *li-*
bido, voluptas corporis.

smyslný, a) = povážlivý *consideratus*; b)
 = dovtipný *acutus, subtilis*; c) = smy-
 slům dostižitelný *qui sensibus percipitur*;
sensibus subjectus; též opisem *quae vide-*
mus et tangimus; d) = tělesný, gen. *cor-*
poris; s. radosti *voluptates corporis*; s.
 žádosti *libidines*; o osobách *corporis vo-*
luptatibus deditus, libidinosus; s. býti
omnia ad corporis voluptatem referre,
omnia voluptate metiri; adv. a) *conside-*
rate; b) *acute*; c) smyslně něco postih-
 nouti *sensu alqd percipere*.

smýšlení, a) v. „vymýšlení“; b) = mínění
sententia; existimatio; opinio; býti téhož
 s. *in eadem sententia esse*; s. míti o kom
 dobré, zlé *bene, male de alqo sentire,*
existimare; vysoké o sobě s. *insolentia,*
fastus; superbia; c) v. „smýšlenka“; d)
 = vůle, chtění *consilium; mens, animus*
 (duch); s. přátelské *amicus animus*; s.
 lidské *mentes hominum et cogitationes*;
 s. a jednání *consilia et facta, ingenium et*
mores; = povaha *ingenium*; své s. tajiti
quae sentias dissimulare.

smýšlenka, *res ficta n. commenticia, commen-*
tum; též *fabula*.

smýšlený, v. „smyslití“ d).

smýšleti, v. „smyslití.“

smýti, něco *abluere, eluere alqd*.

snad, 1) v úsloví: na s. *ad manum, prae-*
sto; též adj. *paratus, promptus*; 2) =
 může býti *fortasse; forsitan* (s konj.),
 též pouhý konj. (kdybys prosil, s. bys
 bral *si roges, accipias*); ko značení skrom-
 něho potakání *haud scio an, nescio an*
 (bez závislého slovesa); po si, *nisi, num*
 stává *forte*: kdyby s. *si forte*; taktéž:

aby s. ne *ne forte*; v otázce *numquid*: pochybuješ s. ? *numquid dubitas*; máme s. dvě vlasti? *numquid duas habemus patrias*? podobně: zda-li s. někdo *ecquis*; s. přece n. přece s. *ut spero, id quod spero*; zvl. (s. a) bez s. *sine dubio*; *haud dubie*.

snadnost, a) = lehkost *facilitas*; b) náchyllost, v. „snadný“ b); c) = ochotnost *officium*.

snadný, a) = lehký *facilis*; velmi s. *perfacilis* (s. říci *facilis dictu*); též *expeditus*, *promptus*; to jest vše s. *id nihil habet negotii*; s. učiniti *facilis*; s. k 1) *facilis*, někdy se sup. na — u, obyč. α) *ad* s. ger.: s. k ztrávení *facilis ad concoquendum*, k porozumění *ad intelligendum*; β) subst.: ctnosti a neřesti s. jsou k rozeznání *virtutum ac vitiorum facilis est distinctio*; v. též „lze“; 2) *possum*: s. k poznání *qui (quae quod) cognosci potest*; k snadšímu vyrozumění, *ut facilius intelligatur*; zvlášť neutr. (snadné n.) *snadno facile*; *nullo negotio, sine labore*; velmi s. *minimo negotio*; v. též „lehký“; *snadno jest facile est* s. inf.: s. jest tyto poraziti *facile est hos vincere*, toto vysvětliti *hoc facilem habet explicationem*; to se s. správi *id nihil habet negotii*; b) = náchylný, spůsobný *inclinatus*, *propensus ad alqd*; s. k učení *docilis*, ke hněvu *irritabilis*; *iracundus*; c) = ochotný *officiosus*; adv. a) *facile*; též *nullo negotio, sine labore*; v. též a), a 2) shora „snadno.“

snaha, *studium*, důr. *nisus*, *contentio*; = pokus *conatus*; = namáhání *labor*; vůbec *opera (rei alicui data, in re aliqua posita)*; radou i s. přispívati komu *consilio et opera juvare alqm*; moje s. jest *id sedulo ago, ut*; hanebné s. koho ničiti *nefarios conatus alcs reprimere*; se vši s. *toto animo ac studio, omnibus viribus*; *velis, ut ita dicam, remisque*; *toto corpore atque omnibus ungulis*; *snahy a city srdce projevit quae quis velit, quaeque sentiat, expromere*.

snacha, *nurus*.

snář, = snů vykladač *somniorum conjector*.
snářství, *somnia (orum)*.

snášelivost, **snášelivost**, = smířlivost *pacis amor, concordiae studium*; = trpělivost *patientia*; *animus aequus*.

snášelivý, = smířlivý *pacis amans, concordiae studiosus*; = trpělivý *patiens*; *aequus*; adv. *concorditer*; *patienter, animo aequo*.

snášení, a) = hromadění *collatio*; b) tp. = trpění *toleratio* (na př. *dolorum*), *perpesio*; obyč. však slovesem.

snášeti, v. „snést.“

snátek, = oddavky *nuptiae*; = manželství *matrimonium, conjugium*.

snažení, v. „snaha.“

snaženství, v. „snaha.“

snažiti se, oč *operam dare n. navare rei alicui, n. ut alqd fiat, niti, anniti, elaborare pro n. in re aliqua n. ad rem aliquam*; *studere ut alqd fiat, studium ponere in re atq;* velice, všemožně, se vši pilností k čemu se s. *omnibus nervis contendere pro re aliqua n. ut alqd fiat*; *sedulo id ago ut*; *summa ope eniti, omnibus nervis contendere*; marně se s. *frustra conari*; též *operam perdere, inane laborem capere*; „s. se“ co sloveso fraseologické opouští se, na př. s. se pohnouti koho, aby *compellere alqm ut etc.*; v. Voj. Ruk. §. 81, 5.

snaživost, *navitas, industria*; ost. v. „snaha.“

snaživý, *navus, industrius*; s. moc *appetitus*; s. býti, v. „snažiti se.“

snažnost, a) v. „snaha“; b) = důtklivost, pilnost, zvl. s. prosby v. „snažný“ b).

snažný, a) = snažící se *navus, industrius*; *assiduus, sedulus*; b) = úsilný *vehemens, impensus*; s. žádost, prosba *obsecratio, preces supplices*; často opsáním: na tvoji s. prosbu *orante et obsecrante te*; s. prosbám koho učiniti za dost *enixe roganti alicui non deesse*; adv. a) *sedulo, assidue*; b) *vehementer, magnopere, etiam atque etiam (orare, petere a p.)*; *summo studio n. opere* (co nejsnažněji); někdy dvěma souznačnými slovesy: s. prositi koho *alqm obsecrare atque obtestari*; avšak též *omnibus precibus alqm petere n. rogare*.

sněd, **sněd**, *robigo*.

snědavý, v. „snědý.“

snědek, v. „pokrm.“

snědý, *fuscus*; *pullus*.

sněhobělý, *niveus*.

sněhový, *nivalis (mons)*; též gen. *nivis, nivium*.

sněm, * *concilium ordinum n.* (dle Balbína) *comitia, orum*; též pouze *concio, concilium, conventus*; s. říšský (v Německu) * *concilium n. conventus principum*; s. zemský, asi *comitia populi*; s. držeti *conventum agere*; *comitia habere* (o volení konsulů *consulibus rogandis*).

sněmovní, gen. slov u „sněm“ uvedených; s. usnešení *leges in comitiis perlatae*.

snění, *somnia (orum)*.

snesitelnost, a) = možnost snést *tolerabilis conditio*; ost. v. „snesitelný“; b) v. „snášelivost.“

snesitelný, a) = mohoucí snést *tolerabilis*; s. učiniti něco *levare, lenire alqd (dolorem, miseriam)*; b) v. „snášelivý“; adv. *tolerabiliter*.

sněsti, snášeti, a) = dohromady nésti *conferre, comportare (alqd)*; = sbírat *colligere alqd*; podobně: rady snášeti = raditi se (na sněmu a p.) v. „usnésti se“; s. vejce *ova parere*; b) = dolů nésti *deorsum ferre*, často pouze *ferre, portare alqd*; c) = unésti *sustinere*; led snese (člověka) * *aqua satis congelata est*; tudíž d) tp. = trpěti *tolerare, perferre, perpeti*; (mírněji) *ferre, sustinere alqd*; = na se vzít *suscipere (invidiam hominum)*; často dvěma slovesy *pati et ferre, perpeti ac perferre*; všeliký trest s. *nulum supplicum recusare*; nemoci s. čeho *non ferre alqd*; s. něco s kým *partiri et communicare alqd cum alqo*; 2) s. se, a) = peníze s. *conferre pecuniam*; b) = dolů letěti (o ptáku a p.) *delabi, devolare*; c) v. „usnésti se“; d) srovnávati se myšlením *consentire, concordare, convenire* na čem *convenit mihi alqd cum alqo*; na tom (domnění) všichni se snášejí, že . . . *hoc inter omnes constat . . .* (s akk. a inf.); podobně: nesnášeti se s čím: to nesnáší se s dobrými mravy *id alienum est n. abhorret a bonis moribus*; e) s. se s kým = dobře spolu býti *concordare, concorditer n. amanter vivere cum alqo*; nesnášeti se s kým, též (*semper*) *in simultate esse cum alqo*; vespolečně dobře se s. *amanter inter se vivere, inter se amare*.

snět, v. „sněd.“

sněžiti, sněži (se), *ningit; nives delabuntur n. cadunt*; silně *plurima nix e coelo delabitur*.

sněžka, mons nivalis n. semper nivibus rigens.

sněžný, niveus; = sněžnatý *nivosus*; = bílý jako sníh *niveus*.

snídaně, -í, u Římanů, o poledne prandium; u nás = jedení ráno *jentaculum*.

snídati, prandere; jentare; nasnídav se *pransus*.

sníh, nix; bílý jako s. *niveus*; s. prší, padá, v. „sněžiti“; sněhem zapadnutí *nivibus obrui*.

sniknouti (se), evadere, elabi (ex re alqā), solvi re alqa.

snísti, něco consumere, comedere alqd.

sníti, něco, o čem somniare alqd, de re alqā; snilo se mi o čem *per quietem n. in somnis videbam n. videre mihi videbar; species mihi dormienti oblata est*; snilo se jí, že matku vidí *visa sibi est per somnum matrem videre*; tp. ty sníš! *somnia! nugae!*

sníti, sejmouti, snímati, sjímati a) = dolů vzít *demere; detrahere alqui alqd*; (klobouk s. *caput aperire*); = osvoboditi koho čeho *levare, liberare alqm re alqa*;

okovy komu s. *levare alqm vinculis*; břímě s. s koho *sarcinis levare alqm, onera ex alqo detrahere*; b) = pryč vzít, odstraniti *tollere alqd*; zeď s. *murum destruere, demoliri*; s. koho ze světa e *medio tollere alqm*; c) sjímati (všecky, mnoho) *capere*; 2) s. se s kým, zvl. = v manželství pojití se, o muži *uxorem ducere alquam*; o ženě *nubere alqui*; b) = zapáliti se *ignem concipere*.

snivý, qui saepe somnia videt; tp. *somnians*; adv. *somniantis modo*.

snížení, -ování, tp. imminuta alcs auctoritas; k s. přijít *dignitatis jacturam facere*; s. hlasu *submissio vocis*; myslí s. *animus submissus*.

snížený, depressus; tp. = pokorný *submissus*; bídou s. *egestate pressus*; na poctivosti s. *auctoritate imminutus*.

snížití, -ovati, něco, vůbec deprimere alqd; *submittere (fascis alqui)*; hlavu s. *caput demittere*; cenu s. *levare (annonam)*; tp. s. něco *abducere (artem ad mercedem)*; s. koho *minuere auctoritatem alcs, detrahere de auctoritate alcs*; obtrectare *alqui n. laudi alcs*; = ponížiti *frangere animum alcs n. alqm*; obecněji *deprimere alqm*; zvl. snižující *indecorus, contumeliosus*; s. se, (bez přihany) se *submittere*; *descendere ad alqd*, (s přihanou) se *abjicere, se dedecorare (flagitiis)*; *dignitati suae immemorem esse*; s. se k čemu *descendere ad alqd*.

snížující, v. předch.

snop, merges.

snopavce, v. „snář.“

snositi, v. „sněsti.“

snoubce, a) = námluvce *nuptiarum conciliator*; b) = ženich *procus*; pl. snoubci, snoubenci *sponsus et sponsa*; *novi mariti*.

snoubenec, v. předch. b).

snoubiti, = namlouvati si ambire alquam nuptiis; s. pannu komu *despondere (virginem alqui)*; s. se, o ženichu *despondere sibi alquam*; o nevěstě *desponderi alqui*.

snovač, -atel, machinator; auctor.

snovati, snouti, něco, a) pův. fila revolvere; = osnovu dělati *telam ordiri*; b) tp. s. něco zlého *moliri*; *struere, machinari alqd*; *conflare (tumultum, seditionem, bellum)*; úklady s. *coquere consilia, zrādu conjurationem facere*; něco takového snovají *ea tela texitur*; s. se, tp. všecko se dobře snuje *omnia prospere cedunt*.

sob, tarandus.

sobec, -ek, -ík, = člověk sobecký, v. násl.
sobecký, commodi sui n. suarum rerum n. utilitatis suae studiosus; *qui sua cupiditate non utilitate communi impellitur*; = lakomý *illiberalis, avarus*; adv. *propter*.

- sui commodi studium*; = lakomě *avare*, *illiberaliter*; s. jednati *omnia ad suum commodum referre*; *suae utilitati servire*.
- sobectví**, *suarum* (mearum, tuarum) *rerum studium*; (*privatae utilitatis*) *cupiditas*; = lakomost *avaritia*; ze s. něco činiti *cupide n. suae utilitatis causa alqd facere*.
- soběhrdý**, *superbus*; *vanā superbiā inflatus*.
- sobiti**, komu co *addicere alcuī alqd*; sobě *vindicare sibi alqd*, (bezprávně) *arrogare sibi alqd, in se transferre alqd*; s. se rem *familiarem constituere, domum instruere, res suas ordinare*.
- sobota**, * *dies Saturni*; *dies Sabbathi*.
- sočeni**, a) = nepřátelství *inimicitiae*; b) = zlehčování *obtrectatio*; ost. opiš slovesem násl.
- sočiti**, na koho, a) = býti komu nepřitelem *inimicum esse alcuī n. in alqm*; *impugnare alqm n. alqd*; b) = pošťívati na koho u koho, před kým *incitare, inflammare alqm in alqm*; *accendere alqm contra alqm*; = zlehčovati *obtrectare alcuī, detrahere de fama alcs*; *invidiam concitare alcuī, u koho in suspicionem adducere alqm alcuī*; c) = chtíti rovným býti *aemulari alcuī*.
- sočiti**, zočiti, koho *conspicere alqm, alqd*.
- sočivost**, *studium maledicendi*.
- sočivý**, a) = pošťívavý *maledicus*; *maledicendi studiosus*; b) = řevnivý *invidus, aemulus*; adv. *maledice*; *invide, cum aemulatione*.
- sofa**, v. „pohovka.“
- solist**, *sophista n. sophistes*.
- solistectví**, *ars n. sophistica; argutiae*.
- solistický**, *sophisticus; captiosus* (zvl. o věci na př. *disputatio a p.*); adv. *sophistarum more; captiose*.
- socha**, a) v. „rozsocha“; b) v. „tyč“; c) v. „kůl“; d) = sloup, zvl. s obrazem, s. člověku postavená *statua* (na př. *Bruti*); *signum* (též co obraz sám); s. jízdecká *statua equestris*; s. boha nějakého *signum, simulacrum*; často však stává pouze jméno boha: s. *Diany Diana, s. Apollina Apollo* atd.
- sochař**, *fictor*; *qui signa fabricatur; statuarius*.
- sochařský**, s. dílo *sculptura*.
- sochařství**, *ars fingendi; ars statuaria*.
- sochor**, = kyj *fustis*; k zdvíhání čeho *vectis*; s. plavecký *contus; remus*.
- sojka**, *pica*.
- sok**, a) = protivník *adversarius; inimicus*; = hance *conviciator; maledicus*; b) = který o tože stojí *aemulus*, (závistivě) *obtrectator*; zvl. v lásce *rivalis*.
- sokol**, *falco; accipiter*.
- sokolí**, sokolový, gen. *falconis*; s. oko, tp. *acies oculorum, míti lynceum esse*.
- sokovství**, *aemulatio*, (závistivě) *obtrectatio v lásce rivalitas*.
- solárna**, *salinae*.
- solaf**, *salinator*.
- solafství**, *salis commercium*.
- solený**, *salsus*.
- soliti**, něco *sale condire alqd*.
- solný**, -i, *salsus*; s. doly *salinae*; s. pramen *fons aquae salsae; aquae salsae*; s. voda *aqua salsa*; s. chuť míti *salsi esse saporis*.
- solovitý**, *salis similis*.
- sopečný**, opiš gen. slova „sopka“; půda s. *solum quale inter n. prope montes flammam eructantes esse solet*.
- sopka**, *mons ex cujus vertice ignes erumpunt; mons flammam eructans*; (špatně jest *mons ignivomus*).
- soptiti**, *soptati*, a) = silně dýchat *anhelare*; zvl. s. plamén n. plamenem, dým n. dýmem a p. *ignem etc. ejicere, eructare*; též: *sopti, soptá z něčeho plamen, oheň alqd ignem n. flammam eructat, ejicit*; tp. s. = vztěkati se *furere, saevire*, (též o bouři a p.).
- sosna**, *pinus*.
- sosnový**, *pineus*.
- sotva**, *sotvy*, adv. a) = pracně, těžce, α) subj. ohledem na osobu *aegre*; důr. *aegerrime*; co mírná zápora = snad *haud scio*; a tomu s. (asi) třeba se diviti *idque haud scio mirandumne sit*; β) = le-dva, obj. *vix; non facile; haud*; s. — což aby *vix — nedum*; ost. překládá se „s.“ často též úslovím *vereor, ut etc.*, v. Voj. Ruk. § 50, b.; b) k označení času: s. (že) *vix; vixdum; tantum quod*; s. jsem jej spatřil, dal mně psaní *vix eum videram, quum mihi literas reddidit*.
- souběžný**, *paribus intervallis inter se distans; parallelus*; adv. *paribus intervallis*.
- souboj**, *certamen singulare, pugna singularis*.
- soubojník**, *qui certamine singulari depugnat cum alqo, pl. soubojníci qui certamine singulari inter se depugnant*.
- soubor**, *comprehensio; summa*.
- soucit**, = soustrast *aegritudinis societas*; = slitování *miserordia*; = lidskost *humanitas*; s. míti s kým *cum alqo gaudere n. dolere; gaudere rebus secundis, dolere rebus adversis alcs*; s. jeviti *gaudium n. dolorem suum significare*.
- soucitnost**, a) v. „soucit“; b) co tajemný jaksi souhlas, *sympatie convenientia et conjunctio naturae quam οὐμπάθειαν Graeci vocant*; s. míti s kým, s čím *consentire, congruere rei alcuī n. cum re alqo*.
- soucitný**, v. „soutřpný“; s. býti *partem doloris sustinere, et ipsum dolere*.

současník, *aequalis* (*alculi* n. *alcs*); všichni jeho s. *omnes qui tum erant; omnes qui unā vivebant*; býti s. koho *eadem aetate vivere atque aliquis; temporibus alcs esse* n. *vivēre*; současníci *ejusdem aetatis* n. *temporis homines*.

současný, *ejusdem temporis*; *qui eodem tempore fit* n. *est*; s. spisovatelé *scriptores eorundem temporum*; s. někomu, s kým *aequalis alculi* n. *alcs*; následkem s. porážky konsula *clade eodem tempore a consule accepta*; adv. *uno* n. *uno et eodem tempore; simul*.

součastník, *socius* (*rei alcs*).

součastniti se, s kým čeho *communicare alqd cum alqo*; *vocare alqm in partem rei alcs*; = podílu bráti na čem *in partem venire rei alcs*, na zločinu a p. *affinem esse culpae*.

součet, = sečtení *subductio*; = počet *ratio*; = suma *summa*.

součtovati, něco, v. „spočítati.“

soud, a) = uvažování čeho vůbec *deliberatio; consilium*; s sebou sám v pilný s. vejíti *multa secum reputare de re alqa*; *etiam atque etiam reputare*; b) = soudná moc *judicium; intelligentia, prudentia*; muž hlubokého s. *vir mentis altae*, n. *ingenii acuminis valens* n. *acerrimo ingenio*; c) = úsudek *judicium, sententia, existimatio*; podle mého s. (*ex*) *mea sententia, me auctore* n. *ut mea fert opinio*; s. vynéstí *sententiam dicere, apēire*; d) = souzení činů podle práva *judicium*; s. držeti, činiti, konati *judicium facere* (nad kým *de alqo*), *jus dicere*; den soudu *dies judicii*; v s., na s. seděti *in iudicio sedere; jus dicere, dare, reddere*; na s. se postaviti *in iudicium venire*; na s. ostáti, s. vyhráti *iudicio vincere*; na s. ztratiti *litem* n. *causam amittere; causā cadere*; e) = pře *lis; causa*; s. miti n. věsti (s kým) *litem habere*; v s. vejíti, do s. se dáti, s. podniknouti *lege agere, s kým cum alqo, actionem intendere alculi, alqm iudicio persequi*; f) = nález soudců *judicium, sententia*; s. vynéstí *judicium facere, sententiam ferre* n. *dicere; judicare de re alqa*; h) = osoby právem soudící *judices, jus*; jíti k s. *in jus ire*; před s. pohnati, obeslati *in jus vocare* n. *adducere alqm; diem dicere alculi*; s. vojenský *judicium militare*; vojenským s. *exercitu suffragium ferente*; v s. seděti *sedere iudicem*; s. zasednouti *judicium facere, jus dicere* n. *agere*; k s. státi se *sistere, vadimonium sistere, nestáti vadi-monium deserere*; ch) = moc a právo souditi *jurisdictio*; i) = místo kde se soudí *judicium, jus*; též *tribunal* (= soudná stoličice).

soudce, *judex*; též *qui judicat* n. *judicium exercet*; s. od strany volený *arbiter*; s. domácí, rodinný *judex domesticus*; s. v oboru umění a vědy *existimator*; s. býti *juri dicendo praesesse, judicandi munere fungi*; ost. v. „souditi“; něco na s. vznésti *ad iudicem deferre alqd*; před s. pohnati koho *in iudicium* n. *in jus vocare alqm*.

soudcovství, *judicatus; partes judicis*.

souditi, a) s. o čem n. o kom (= zdání své podati) *judicare alqm* (*ex* n. *de alqa* re n. pouze *alqa* re dle čeho), též *de alqo*; *existimare, sentire, censere, iudicium facere*, též *statuere de re alqa*; *rerī alqd* n. s. akk. a inf.; jak soudím, též *ut mihi videtur*; co soudíš *quid tibi videtur?* o něm *qualis is tibi videtur?* o tom nechť jiní soudí *hoc alii videant*; soudil bych *crediderim*; soudil by jsi *credas*; byl by jsi soudil *credēres*; soudě *ratus*; s. z čeho, podle čeho, po čem *concludere, colligere alqd ex re alqa; iudicium facere* (*ex eventu de consilio*), podle sebe o jiných *alios ex se judicare*; abs. transgr.: soudíc dle... přeloží se větou vztaznou: s. dle přirozené povahy tvé *quae tua natura est*; b) = právně rozeznávati *judicare* (*causam, de re alqā, de alqo*); *judicium facere, jus dicere; sententiam ferre* n. *dicere*; spravedlivě n. mírně s. koho *aequum iudicem se alculi praebere, nespravedlivě* n. přísně *iniquum esse iudicem in alqm*; zvl. v pass.: jest mi souzeno *ea lege* (*conditione*) n. *ita natus sum, též ita in fatis est* n. *fuit alculi; fato meo fit ut...*; 2) s. se, a) vůbec = hádati se s kým *expostulare, contendere, controversiam habere cum alqo*; b) = při věsti s kým *litem habere; litigare, lege agere cum alqo*.

soudlivý, *litigiosus, litigandi cupidus*.

soudní, v. „soudný.“

soudnictví, *res forenses; judicia* (*orum*); též *jus dicendum, iudicium exercendum*; často však opíše se úslovím *jus dicere, iudicium exercere* a p.

soudnost, v. „soud“ b).

soudný, a) = rozumný *cui satis est iudicii; prudens, sapiens, intelligens; sanus*; b) soudný, soudní = k soudu náležící *judicialis, judiciarius*; též *forensis*; s. stoličice *tribunal*; na s. stoličici seděti, v. „souditi“ b); státi před s. stoličí = souzen býti, v. „souditi“ b); před s. stoličí koho povolati *vocare, adducere alqm in iudicium*; s. pře *lis, causa*; s. výrok n. nález *judicium, sententia*; s. místo *forum*; s. jednání *causa forensis*; s. řeč *sermo forensis*; s. den, α) = den, na kterém kdo k soudu dostaviti se měl *dies* (*ju-*

dici); = na kterém se souditi smělo *dies fastus*; obyč. pl. *dies fasti*; β) = poslední den světa *dies qui dabit exitio terras*; měli to za s. den *aeternam illam novissimamque noctem mundo interpretabantur*; moc s. *jurisdictio*; adv. a) *judicio*; *prudenter*, *sapienter*, *intelligenter*; b) *lege n. jure*; s. zakročiti proti komu *lege agere cum alqo*; s. vyřknouti, vypověděti *apud judices profiteri*.

soudruh, vůbec *socius*; *sodalis*; = stejným osudem postižený *consors*; = týž úřad zastávající *collega*; = spolu bydlící *contubernalis*; s. ve válce *commilito*; = spolu cestující *comes*, *itineris socius*; = spolužák *condiscipulus*.

soudružství, *societas*; *sodalitas*; *contubernium*; *commilitium*; *itineris societas*; *condiscipulatus*; (rozdíl v. předch.).

soudství, *judicatus*; *partes judicis*; v. též „soudnictví.“

souhlas, = souzvuk (v hudbě) *concentus*; tp. = sjednocenost *concordia*; = stejné mínění *consensus*; *convenientia*; v s. býti, žiti s kým *consentire*, *concordem esse cum alqo*.

souhlasiti, s kým, s čím *consentire*, *congruere*, *concinere cum alqo*, *convenit mihi alqd cum alqo*; = přesvědčiti *assentire n. assentiri alicui*; všichni souhlasili *omnes idem senserunt*; tyto věci nesouhlasí spolu *haec non inter se conveniunt*, tito lidé *ii dissentiunt inter se*; naše smýšlení velice souhlasí *magna est inter nos studiorum consensio*; výpovědi všech souhlasí *sermo congruit inter omnes*.

souhlasnost, v. „souhlas.“

souhlasný, *consentiens*, *conveniens*, *congruens*; *constans*; s. s čím *consentaneus alicui rei*; s. náhled *consensus*; s. vzdělání *conformatio*; adv. *consentienter*, *congruenter*; všichni s. oznamují *constanter omnes nuntiant*.

souhraní, *finis*.

souhvězdí, *sidus*; *astrum*.

souchoté, *tabes*.

soujem, v. „soubor.“

soujmenný, *ejusdem nominis*, *eodem nomine*.

soujmenovec, *cui idem nomen est*; u Římanů *gentilis*.

soukmenovec, *gentilis*.

soukromí, a) subst. *solitudo*, *secessus*; *secretum*; *locus desertus*; v s. α) = v soukromném místě: v s. žiti *vitam solitariam agere*, *in solitudine et otio vivere*; β) = soukromně, v. toto; b) adv., v. „soukromně.“

soukromnický, v. „soukromný.“

soukromník, a) *qui vitam solitariam agit*; b) *homo privatus*; co s. též *privatim*; (rozdíl v. „soukromný“).

soukromný, soukromý, a) = o sobě stojící *separatus*, *sejunctus*, *singularis*; (s. místo, v. „soukromí“); = samotný *solitarius*, *solus*; s. život vésti *procul a coetu hominum aetatem agere*, *vitam solitariam agere*, *in solitudine et otio vivere*; b) = zvláštní, pro sebe *privatus*; = tajný *secretus*; = osobní *proprius*; s. záští *odium privatum n. proprium*; s. člověk *homo privatus*; s. nepřítel *inimicus*; s. jmění *res familiaris*; (oprotiv obecnému n. státnímu) *bona n. res privatorum*; s. podniknutí *res privato consilio suscepta*; adv. a) *separatim*; b) *privatim*; s. vptávati se koho nač *ex solo quaerere alqd*; s. žiti *privatum vivere*; = tajně *secreto*.

souložnice, *concubina*.

souložnictví, *concubinatus*.

soumar, a) = soumarské hovado, vůbec *umentum clitellarium*; zvl. *equus n. asinus clitellarius*; pl. *soumary*, též *impedimenta*; b) = kdo *soumary* chová *calo*; c) = soumarské sedlo *clitellae*.

soumarský, -rný, *clitellarius*; v. předch.

souměr, *convenientia partium*; *concinnitas*.

souměrný, *aequalis et congruens*; *concinnus*; s. vzdělání *conformatio*; adv. *aequaliter*, *congruenter*.

soumrak, *crepusculum*; za s., v s. *primo vespere*, *quum jam advesperasceret*.

soumrká se, v. „smrákati.“

souostroví, *insulae complures parvo intervallo inter se distantes*; často pouze *insulae*.

soupeř, a) vůbec = kdo za touže věci se běže, cílí *competitor*; zvl. = kdo o týž úřad žádá *qui una petit munus*; tudíž b) = protivník *adversarius*; = proti komu se pře vede *pars n. factio adversa*, s. v hádce *qui contra dicit n. disputat*.

soused, a) = v též obci bydlící *civis*; b) = ve vedlejším domě bydlící *vicinus*; c) = v pohraniční zemi bydlící *finitimus*; *confinis*; d) s. při hostině *qui proxime accubabat n. accumbit*.

sousediti, s kým *vicinum*, *finitimum*, *confinem esse alicui n. alicui loco*; *tangere*, *attingere locum alqm*; sousedící v. násl.

sousední, -ný, ohledem domu a dvoru, tedy jednotlivce *vicinus*, ohledem země, tedy národů a p. *finitimus*.

sousedský, a) v. „sousední“; b) = sousedu příslušný *vicinis conveniens n. dignus*; adv. *more vicinorum*, *ut decet vicinum*.

sousedství, a) = blízkost *vicinitas n. vicinia*; v s. *in vicinia n. prope*, *in propinquo*; v dobrém s. býti s kým *alqo bono vicino uti*, obecněji *concordissime vivere*

- cum alqo*; b) = měšťanství *civitas*; v s. koho přijmouti *alqm in civitatem accipere* n. *civitati ascribere*.
- sousedstvo, *vicinitas* n. *vicini*.
- soustáti, * *civitates foederatae*.
- soustava, *ratio, disciplina*; *ars*; často se spojí *ratio et disciplina, ratio et ars*; v s. uvést, sestavit něco *ad artem et ad praecepta* n. *ad rationem revocare, ad artem redigere alqd*; *certam, quandam alcs rei formulam componere*.
- soustavný, *ad rationem* n. *ad praecepta artis revocatus*; *qui via et ratione fit* n. *agitur*; s. učenost *ratio et doctrina*; *ratio quaedam conformatioque doctrinae*; adv. *ratione*; *ex artis praeceptis*.
- sousto, *offa, frustum* (na př. *panis*); často se však nepřekládá: nejlepší sousta *optima* a p.
- soustrast, *aegritudinis societas*, ostatně v. „soucit.“
- soustružit, něco *tornare alqd*.
- soustřediti, něco *in unum conferre, contrahere alqd*; vojsko s. *copias in unum contrahere* n. *in unum locum cogere*; myšlenky své s. nač *cogitationes suas ad unam rem dirigere*; veškerá moc soustředí se v jediném vůdci *summa rerum penes unum ducem est*.
- souš, = suchá země *siccum*.
- soutěska, *angustiae, fauces*.
- souti, něco v. „sypati“; s. se *collabi, concidere, corruere*.
- soutrpnost, v. „soustrast“ a „soucit.“
- soutrpný, v. „soucitný.“
- souvědomec, *consciens (rei alcs)*.
- souvědomost, *conscientia*; v. „vědomost.“
- souvědomý, *consciens (rei alcs)*; *haud ignarus*.
- souvěký, v. „současný“ a „současník.“
- souviseti, s čím *cohaerere cum re alqa* n. *rei alqui, inter se*; též *pertinere ad alqd*; *contineri inter se*; *apta et connexa esse*; s. s čím *contineri re alqa*.
- souvislost, pův. *cohaerentia*; tp. *cohaerentia (sermonis, orationis)*; často adj. *perpetuus* n. *continens*; v s. mluvit *orationem perpetuam habere*; řeč v s. slyšeti *orationem continentem audire*; řeč beze vši s. *oratio male cohaerens*; bez s. býti *confusum et perturbatum esse*; není s. v řeči jeho *oratio ejus male cohaeret*; v s. něco vypravovati *rem ordine narrare*; v s. býti, v. „souviseti.“
- souvislý, *continens (silvae, paludes, oratio, terra, agmen)*; *continuus (oratio, montes)*; *perpetuus (paludes, rerum gestarum historia, oratio, disputatio)*; nesouvislý *interruptus*; *dissipatus (oratio, orator)*; adv. *continenter, perpetuo*; mluvit s. (= v jednom) *orationem continentem habere*.
- souzení, a) co čin, opiš slovesem, v. též „soud“; b) = úsudek, v. toto.
- souznačný, s. slovo *vocabulum idem declarans* n. *significans*; s. býti *idem significare* n. *declarare* n. *valere*.
- souzvučný, v. „souhlasný.“
- souzvuk, v. „souhlas.“
- soužel, v. „soustrast.“
- soužení, sužování, a) akt. = skličení koho *vexatio*; b) pass. = trápení se *aegritudo, sollicitudo, angor*; = starost *cura*; = svízel *angustiae, miseria; calamitas*; vůbec *labor, aerumna*; mám s ním s is *mihi multa negotia facessit, mihi molestissimus est*; s. působiti, v. „soužiti“, každý má své s. *nemo mortalium expers est malorum*.
- soužiti, sužovati, a) s. něco = uzke činiti *coartare alqd*; b) tp. = sklíčiti koho *vexare, premere alqm*; = trápit *cruciare, excruciare alqm*; vůbec *molestia* n. *incommodo afficere alqm, affligere alqm, dolorem afferre alqui*; s. koho čím *alqm enecare (rogitando), fatigare (precibus), angere (querelis)*: to mne sužuje *hoc me pungit* n. *mordet* n. *angit*; *hoc est mihi dolori, id doleo* n. *aegre fero*; soužen *afflictus* (nedostatkem *rebus angustis*); 2) s. se *cruciari, excruciar*, = bolestněti *dolere, maerere*; důr. *maerore confici*; s. se s čím *laborare in re alqa*, s kým *multum laboris in alqo exhaustire*.
- sova, *noctua; ulula*.
- spáč, *homo multi somni*.
- spád, *casus, lapsus*; s. vody *libramentum (aquae)*; s. plochy zemské *fastigium*; tp. α) = výpad odkud na koho, v. toto; β) = cesta tajná *via occulta*; = úskok *ars, dolus, fraus*; všechny s. znáti *omnium aditus tenere*.
- spaditý, spádný, *declivis; devexus, proclivis*; důr. = srázný *praeceps; deruptus*.
- spadnouti, spadati, a) pův. = dolů padnouti vůbec *cadere; decidere (ex) alqa re*; *delabi (ex arbore, de digito, ex equo)*; *excuti (curru)*; důr. *praecipitari* n. *praecipitare (in fossam)*; *incidere (in foveam), illabi (mari)*; (z lebka, na př. o dešti) *defluere*; s nebe s. *de coelo labi*, se schodů *scalis devolvi, labi per gradus*, s koně *labi ex equo, defluere ex equo, (in terram, zvl. o raněném) důr. cadere ex (de) equo, ještě důr. effundi equo*; podobně: spadl hojný dešť *magna vis aquae dejecta est*; spadající = visící *dependens*; tp. rčení: sem spadá = náleží, sluší, patří a p., v. tato slovesa; b) = sesypati se *collabi, důr. concidere, corruere*; c) = ubyti *minui, imminui*; voda spadává *undae recedunt*; cena spadá pre-

- tium (mercis) imminuitur*; na obilí spadlo *annona laxat, levatur*; d) v úsloví: *los naň spadl ejus sor excidit; ejus prima sors fuit*; 2) s. se *corpus amittere*; = rozpadnouti se v. toto.
- spadnutí, v. „spád“; = zboření, v úsloví: na s. býti *ruinam minari; in ruinam prorum esse; lubare*.
- spádný, v. „spáditý.“
- spáchatí, něco, a) vůbec, v. „vykonati“ a p; b) zvl. zlé s. *patrare, perpetrare (caedem, facinus), committere (scelus), admittere (flagitium)*; vraždu s., též *caedem facere*; bezpráví na Ciceronu *spáchané injuria Ciceronis*.
- spálenina, * *nota ustionis*.
- spáleniště, *locus incendii*.
- spáliti, něco, koho *comburere, cremare, concremare (mortuum), igni necare alqm, incendio n. igni delere (urbem), incendio consumere (urbem), flammis absumere, exurere alqd*; = zapáliti *incendere (et) inflammare (classem)*; o slunci a ohni říká se *urere, adurere (agros)*; o mrazu *deurere (hiems arbores deusserat)*; = opáliti něco, koho *adurere (cibos, panem)*; s. se, = shořeti, přelož *pass. formou sloves s hora uvedených*; = popáliti se *aduri*.
- spamatovati, v. „zpamatovati.“
- spánek, a) = spaní *somnus; quies*; v. „sen“; b) = lék pro spaní * *medicamentum somnum faciens*; *sopor*; c) s., zvl. pl. spánky, v. „skráně.“
- spaní, *somnus, quies*; v. „sen“; k s. se položití *somno n. quieti se tradere*; před s. *antequam dormitum n. cubitum eo, ante somnum*.
- spanilomyslnost, v. „spanilost“ a).
- spanilost, = a) spanilomyslnost *animi magnitudo, ingenuitas; liberalitas; generositas*; = skvostnost *magnificentia, splendor*; s. mravů, *mysli animi splendor n. magnitudo, mens liberalis, liberalitas, animus ingenuus*; b) = slíčnost, v. toto.
- spanilý, a) = spanilomyslný *magnanimus, ingenuus, liberalis; generosus*; s. smysl, v. „spanilost“; s. skutek *facinus pulcherrimum n. praeclarum*; s. stud *ingenuus pudor*; s. = vznešený, velebný *magnificus; splendidus*; b) = slíčný, v. toto.
- spár, špár, = pazneht *ungula, u dravců unguis*.
- spára, *junctura; commissura; compages*.
- spása, *salus*; = spasení *conservatio, liberatio*; = štěstí *fortuna*; s. svoji hledati *saluti suae consulere; fortunam experiri*, v útěku *in fuga sibi praesidium ponere*; nad s. zoufati *de rebus summis desperare*; není pro obec žádná s. více *respublica desperatur*.
- spasitel, *liberator, vindex; servator*; S. náš *salutis nostrae auctor*.
- spasitelný, *salutarius, utilis*; = svatý, blažený *beatus (vita)*.
- spasiti, koho *liberare, vindicare alqm; servare, conservare, salvum praestare alqm*; spasen, též *salvus*; s. se se *servare, salut suae consulere*.
- spásonosný, *salutaris*.
- spásti, něco *depascere alqd*.
- spáti, spávati, vůbec *dormire, dūr. dormire (pevně s.)*, = odpočívati *quiescere*, = usnouti *somnum capere*, = přenocovati, s. u koho *pernoctare cum alqo*; pevně, tvrdě s. *arte n. graviter dormire*; jíti spat *cubitus ire (o dvou n. více discedere), dormitum se conferre, ad quietem ire*; chce se mi s., spal bych *dormito; somni indigeo*; nemoci s. *somnum capere non posse, noctem insomnem agere*, něčím *alqd mihi somnum adimit*; dlouho spávati *multi esse somni, málo brevissimi esse somni*; nechati koho tři hodiny s. *alcul tres horas ad quietem dare*; nenechati koho s. *alqm somno prohibere*; celou noc jsem nespál (= probděl) *totam noctem pervigilavi*.
- spatření, *aspectus*; hodný s. *spectandus, visendus*; ost. opiš *slovesem*.
- spatřitelný, *aspectabilis, conspectus; qui oculis cerni potest*.
- spatřiti, -ovati, něco, a) pův. *conspicere, conspiciari, videre alqd*; opět s. *revisere*; s. světlo boží *in lucem edi, lucem aspicere*; b) = poznati, v. toto; s. se opět též *mutuo sibi reddi*.
- spavost, * *inexpugnabilis somni necessitas*.
- spavý, *somniculosus; multi somni*.
- spěčovati se, v. „vzpěčovati se.“
- spěch, *festinatio, těkavý trepidatio; mírněji properatio*; spěchem, na s. *festinanter, raptim, mírněji propere*, v. též „rychle“; mnohdy adj. *tumultuarius, repentinus*: vojsko na s. sebrané *exercitus tumultuarius n. subitarius*; list na s. psaný *epistola festinationis plena*; míti na s., v. „pospíchatí.“
- spěchatí, v. „pospíchatí.“
- spěchavý, v. „spěšný.“
- speřiti se, *manus conserere, s kým congregi cum alqo*; v bitvě *res venit ad gladios*.
- spěšnost, v. „spěch.“
- spěšný, *festinans, mírněji properans*; o věcech *citus, festinationis plenus, maturus*; adv. *festinanter; properanter; raptim, citatim*; v. též „rychle.“
- spěti, v. „pospíchatí.“
- spiklenec, *conjuratus*.
- spiknouti se, *conjurare, conjurationem facere, proti komu in alqm, de alqo interficiendo, contra rempbl.*

spiknutí, *conjuratio*; s. stropiti, v. předch.
 spilati, komu (co, čeho) *vocare, appellare alqm*, lhářů *mendacem*, též *increpans eum mendacem voco*, tyranův *alqm tyrannum vocitare*.

spinati, v. „sepnouti.“

spis, vůbec *scriptum*; *literae*; *libellus*; v s. uvéstí něco, v. „sepsati“; prosebný s. *libellus, literae supplices*; s. hanlivý *literae in alqm contumeliosae*; zvl. α) pl. spisy (právní a p.) *acta (orum), tabulae; literae (publicae)*; β) spis = kniha *liber*, menší *libellus*; ohledem na podobu u Římanů *volumen*; též vůbec *scriptum*; *opus*; spisy něčí čisti *opera, scripta, libros alcs legere*.

spisek, *libellus*.

spisovatel, *scriptor* (též větou *qui se ad scribendi studium contulit, confert a p.*); a jen s gen. předm. říká se též *auctor*, na př. *a. historiarum, rerum Romanarum a p.*; s. býti *libros scribere, conscribere*.

spisovatelka, * *mulier libros scribens*.

spisovatelský, gen. *scriptoris n. scriptorum n. slovesem scribere*; s. sláva *laus scriptoris n. scribendi*; s. dráhu nastoupiti *se ad scribendum conferre*; moje s. činnost přestala *literae meae conticuerunt*.

spisovatelství, *scriptura*; *literae*; n. opisem *libros scribere, conscribere n. pouze scribere*.

spisovati, v. „sepsati.“

spisovní, v. „písemný.“

spisovnictví, *literae*.

spíše, -ěji, adv. a) časové = dříve *prius*; *ante*; *citius*; s. než *priusquam*; mnohem s. *multo ante*, trochu s. *paulo ante*; čím s. (tím lépe) *quam primum n. primo quoque tempore*; s. na cestu se vydati *iter praecipere*; co nejspíše *quam maturrime, quam primum; primo quoque tempore* (též *die*); b) = raději *potius*; *immo*; a ne s. (k jednotlivým slovům sluší) *et non, ac non*; nejspíše α) = nejobyčejnější *plerumque*; β) = asi, slovesem *opinor* (které se vloží ve větu: ty jsi se n. v tom omýlil *in hac re, opinor, erasti*) n. *verisimile est s. akk. a inf.*; γ) = nejspíše *celerrime*.

spiti, v. „vypiti“ a „zpiti“, „opiti.“

spítí, (sepnú), v. „sepítí.“

spíže, spížírna atd., v. „špíže“ atd.

spláčení, dluhů a p., v. „splátka“ n. opis slovesem, na př. nikdy neagitovalo se usilovněji proti s. dluhů, jako za mého konsulatů *nunquam vehementius actum est quam me consule, ne solveretur aes alienum*.

spláchnouti, splachovati, něco *abluere alqd*.

splácti, v. „splatiti.“

splašiti, *terrore injecto fugare*; s. se *expavescere*, o koních *consternari*.

splatiti, splácti, *solvere, exsolvere, numerare (pecuniam alcu)*, dluhy *solvere, dissolvere aes alienum n. nomina*; *reddere debitum*; tudíž tp. s. komu nevděkem *immemorem esse beneficiorum*; rovným n. stejným, stejnou měrou s. *par pari reddere*.

splátka, *pecunia (solvenda n. soluta)*; = spláčení *solutio*; *pensio*; rovná s. *aequa pensio*.

splatný, *solvendus, dissolvendus*; s. den, s. lhůta *dies pecuniae, dies ad solvendum praestitutus*; též pouze *dies*.

splavný, *navigabilis*; *navis patiens*; učiniti řeku s. *efficere ut fluvius navigabilis n. navigibus perferendis aptus sit*; řeka jest i pro těžší lodě s. *fluvius graviores naves perfert*.

splesklý, -štělý, *planus*; zvl. s. nos *nasus simus*.

spléstí splítati, *connectere alqd*, věnce *coronas nectere*, vlasy *capillos componere*; tp. *miscere, permiscere, confundere alqd*; něco zlého tajně s. *moliri, conflare alqd*; s. sobě něco (na př. řeč) *confundere alqd (verba a p.)*; spletený *turbatus, confusus*, řeč spletená *oratio perplexa, obscura*; s. koho *animum alcs confundere n. conturbare*; v. též „zapléstí.“

splnití, něco *explere (officium, spem)*, *implere (promissa, partes officii)*; slovo, přípo věd s. *fidem persolvere, liberare, promissum praestare*; nesplnití *fidem fallere*; něčí prosbu s. *alcu (alqd) petenti satisfacere, non deesse*; žádost něčí s. *voluntati alcs obtemperare*; s. se = vyplnití se (o proroctví a p.) *evenire, eventum habere*.

splouti, splynouti, splývati, a) = dolů plouti *secundo fluvio navigare*; b) = do hromady stéci *confluere, in unum confluere*; tp. *confusum esse (cum re alqa)*.

spočinouti, spočívati, někde *quiescere, conquiescere, requiescere*; tp. na čem, v čem, kde *positum n. situm esse in alqo, contineri re alqa*; *pendere ex alqo*; veškerá naděje na tom spočívá *spes omnis in hac re posita est*.

spočísti, spočítati, něco *computare alqd*; *summam facere, calculum subducere alcs rei*.

spod, = spodek, v. toto; zvl. spodem, ve spod, na s., po s. *infra*; často slovesem se sub složeným: ve s. ležeti *subjacere*, ke s. padnouti *subsistere*; s. uvázati *subligare*; po s. useknouti *succidere*; ze s. *ex inferiore loco*; ze s. až na horu *ab imo usque ad summum*.

spodek, vůbec *pars inferior n. infima (extrema)*; = půda *fundus*; = podlaha *so-*

lum; s. lodí *alveus* n. *carina*; s. hory *radices*, též *infimus mons*; s. sloupu *basis*; s. nohy *planta*; často adj. *imus*: s. stromu *ima arbor*, s. domu *ima pars aedium*; na s. hory *ad imum* n. *infimum montem*; spodkem, na s. atd., v. „spod“; zvl. pl. *spodky braccæ; femoralia*.

spodní, inferior; nejspodnější *infimus, imus*; s. šat n. sukně *tunica interior*; s. peřina *stragulum*; s. plocha *basis*; adv. *spodně* = *spodem*, v. „spod“; nejspodněji *infra, infimo loco*.

spojenec, foederatus, foedere junctus; socius.

spojenectvo, socii.

spojení, a) čin = *spojování conjunctio, copulatio (rei alcs cum alia)*; často též slovesem; **b)** účinek = *spoj commixtura*; též *conjunctio*; s. trámů *contignatio*; tudíž tp. α) s. slov *verborum junctio* n. *conformatio*; β) = *spřátelení conjunctio, societas*; (veřejné) *foedus*; = *obcování consuetudo, usus*; s. manželské *conjugium*, s. k účelům polit. *conspiratio*; ve s. s kým býti (postaven) *conjunctum esse* (též *societatem habere*) *cum alqo*, v blízkém *necessitudine artiore cum alqo conjunctum esse*, v přirozeném *naturali quadam societate inter se conjuncta esse*; stojí spolu u velmi blízkém s. *conjunctissime inter se vivunt*; vstoupiti s kým ve s. *se conjungere cum alqo*; s. (se) nepřítel překaziti *distinere copias hostium*; někdy klade se v těžce příčině adj. *conjunctus* n. adv. *conjuncte*: ve s. s ostatními ději své příběhy vypsati *conjuncte cum reliquis rebus sua contexere*; co jest v bližším s. s záležitostmi tvými *quae conjunctiora rebus tuis sunt*.

spojiti, -ovati, něco s čím copulare, jungere, conjungere alqd cum re alqa též rei alcuī; = *připojiti annectere (alqd alcuī rei)*, = *spolčiti sociare, consociare*, (o větším počtu) *congregare alquos*; = *sloučiti comprehendere*; most spojuje město *pons oppidum continet*; s řečnictvím též *učenost s. ad eloquentiam adjicere doctrinam*; věci mezi sebou spojené *res inter se junctae*; s něčím spoj-nu býti = s sebou přinášeti *habere* (to jest s. s bolestí *hoc dolorem habet*) n. *esse* (jest s. s velikým nebezpečím pro koho *magno cum periculo alcuī est*); krvi a přátelstvím býti spojen *sanguine et amicitia cum alqo conjunctum esse*; spojené loďstvo *classis communis*; 2) s. se, a) s kým *se conjungere* n. *societatem inire, conjungi cum alqo*, (= veřejně se spolčiti) *foedus facere* n. *inire*; též *sibi adjungere alqm, causam suam communicare cum alqo*; s. se s kým u vedení války *bellum conjun-*

gere; H. a S. spojili se *Hasdrubal et Syphax copias junxerunt*; K. Klaudius spojil se (= své vojsko) s M. Liviem *C. Claudius cum M. Livio copias junxit*; b) o věcch = *srůsti coalescere*, o dvou řekách *confluere in unum, misceri*; nechati se s. *conjungi posse*; tyto věci nenechají se s. *harum rerum nulla potest esse conjunctio, haec copulari non possunt, haec inter se repugnant*.

spojitost, cohaerentia; tp. *perpetuitas (sermonis, orationis)*; *continuatio*; řeč bez s. *oratio male cohaerens*; bez s. býti *confusa et perturbata esse*.

spojitý, continens; continuus; perpetuus (oratio, disputatio).

spojovati, v. „spojiti“.

spokojenost, a) pův. *tranquillitas, animi aequitas, animus aequus* n. *tranquillus*; s. se svým osudem *animus sorte sua contentus* n. *laetus*; s. myslí *animi tranquillitas*; v s. žiti *sorte sua contentum vivere*; b) = *pochvala approbatio, comprobatio*; k mé úplné s. *cum magna mea voluptate*; někdy slovesem: ku všeobecné s. *cunctis approbantibus, cum omnium laude*; ku s. bohům a lidem *diis hominibusque approbantibus*.

spokojený, spokojen, a) = *upokojený placatus, sedatus*; b) = *utěšený* myslí *tranquillus, aequus*; c) s. s čím *contentus re alqā*; býti s čím s. *contentum esse re alqā*, (se svým stavem *sorte sua*), *probare alqd*; též rčením *non pudet, non poenitet* (se svými pokroky *non pudet te, quantum proficias*); = *nepohrdati čím non aspernari alqd*; = *přestati na čem acquiescere (in) alqā re; contentum esse re alqā*; s. býti s kým *alqm probare*; vůdce, s nímž nebyli s. *dux cujus eos poenitebat*; všichni byli s tím s. *hoc omnibus probatum est*; zvl. α) = *snášeti něco aequo animo pati* n. *ferre alqd*; se vším s. býti *quidvis pati, perpeti*; β) následuje-li předmětná věta, neb inf., říká se *satis habere* s inf.; adv. s. žiti *sorte sua contentum vivere; tranquille vivere*.

spokojiti, koho satisfacere alcuī; (věřitele *creditori*); = *smluviti se s kým decidere* n. *transigere cum alqo*, též *pacisci cum alqo*; s. něco *explere* (*žádost cupiditatem, hlad famem* a p.); s. se (= *utišiti se*) *animo conquiescere* n. *consistere*, s čím *contentum esse (acquiescere in) re alqā*; v. „spokojen“ c); s. se s málem *parvo* n. *paucis contentum esse*; *parce vivere*, s tím co mám suis rebus n. *sorte sua contentum esse*.

spol, -em, v. „spolu“.

spolčiti, v. „spojiti“.

spolčování, -čení, v. „spojení“ a „spolek“.

společenský, *socialis*; o osobě = společnost milující, přístupný *facilis*; s. život *vita* *societas*, *vita communis*; *societas conjunctionis humanae*; s. svazek *societas*; lidi k s. životu spojití *homines dissipatos congregare et ad vitae societatem convocare*; s. duch *studium communis salutis tuendae*; *communitas*; adv. *socialiter*.

společenství, v. „spolek.“

společnice, *socia*.

společník, vůbec *socius*; = druh *sodalis*; = pomocník (opovržlivě) *minister*; s. na cestě *comes*.

společnost, a) = obcování s kým *usus*, *consuetudo*; b) = spolek vůbec *societas*; = tovaryšstvo *sodalitas*; s. lidská *hominum inter homines societas*; s. stolní *convivae*; s. učiniti s kým *societatem facere*, *inire cum algo*; zvl. a) = průvod *comitatus*; ve s. něčí *algo comitante*; β) = shromáždění pro zábavu a p. *circulus*; *coetus*, *conventus*; čtená *s. frequentia*; též plur. slov u „společník“ vytknutých.

společný, *communis*; *socialis* (*diu*); se zvířaty nám to s. jest *hoc nobis cum bestiis commune est*; to jest s. národům svobodným *hoc commune est populorum liberorum*; s. pohřby mítí *sepulcra communia habere*; mají vše s. *omnium rerum est inter eos communitas*; zvl. a) obecný *publicus*: s. blaho *salus publica* n. *communis*; na s. náklad n. útraty *pecuniā publica*, *publice*; s. naše obcování *consuetudinis nostrae conjunctio*; β) = obapolný *mutuus*; s. smlouvou *societate et foedere*; ost. v. „obapolný“; adv. *communiter*; *conjunctim*; = bez rozdílu *promiscue*; = obapolné, v. toto; všichni s. *ad unum omnes*; *universi*, *cuncti*; s. s kým *cum algo*, v. též „spolek“; něco s kým s. mítí *commune mihi est alqd cum algo*; s. válku vésti, s. bojovati *bellum conjungere*.

spoléhání (se) nač, *confisio*; častěji však opíše se slov. násl.

spoléhati, spolehnouti (se) nač a) = podpíratí se *niti re alqa*; *acclinare se rei alcui*; b) tp. = bezpečiti se *niti re alqa*, *fretum esse* n. *confidere alcui*, *spem in algo repositam habere*; spoléhaje n. spoléhající se nač *fretus*, *nixus re alqa*, (cdváživě) *ferox alqa re*.

spolehlivost, *fides* n. opiš větou.

spolehlivý, *fidus* n. *cui confidere potes*.

spolek, vůbec *societas*; = spojení *communio*; *conjunctio*; = obcování *consuetudo*, *convictus*; ve spolku s kým *conjunctus cum algo*, též pouze *cum algo* n. se opiše = spojiv se...., v. toto; mítí s. s kým, ve s. býti s kým *socium esse alcs*; cau-

sam suam communicare cum algo, (u věci tajné) *clandestina consilia communicare cum algo*; (= obcovati s kým) *uti algo n. consuetudine alcs*, (přátelsky) *familiariter uti algo*, *usu amicitiae cum algo conjunctum esse*; nemíti s. s kým *alcs aditum sermonemque defugere*; vejíti ve s. s kým *societatem cum algo facere*, *inire*, *coire*; mítí něco na s. *commune habere alqd*; zvl. a) = smlouva (věřejná), *foedus*; s. uzavřiti *foedus facere*, *inire*, *icere*, *sancire*; tudíž tp. = spojenci n. jich shromáždění *consilium* (achaiský s. *consilium Achaicum*); b) na s. *communiter*; c) ve spolek, v. „vespolek“; d) ze s., spolkem, v. „společně.“

spolknouti, něco *devorare alqd*.

spolu, adv. a) = jeden s druhým *unā*; *eodem loco*; s. býti *una esse*, *in unum locum convenisse*; s. bydleti *in eadem domo habitare*, *cum algo habitare*; s. jíti *una ire* n. *iter facere*; *comitem se addere alcui*; s. jísti *una coenare*, píti *una bibere*, *potantibus interesse*; s. státi *una stare* n. *consistere (cum algo)*; s. mezující *finitimus*; *vicinus*, *adjacens*; s. jeti *unā (cum algo) vehi*; s. děditi *coheredem esse (s kým alcui)*; s. přijíti *una venire*; s. se ucházeti oč *una petere alqd*; s. zpívati *una canere*; s. hráti *colludere*, *unā ludere*; s. bojovati a) = jeden s druhým *certamine singulari (cum algo n. inter se) depugnare*; = válku vésti *inter se certare*; β) = zároveň bojovati *pugnae interesse* n. *participem esse pugnae*; b) = zároveň *simul*; též = touže dobou *uno tempore*; město Lokri k Puňanům s. přešlo *Locri urbs desciverat et ipsa ad Poenos*; s. žalovati (soudně) *subscribere*, s kým *alcui*; c) = ve spolek, při časoslově n. při adj. *inter se (amare)*; *alius alium*, (o dvou) *alter alterum (increpabant)*; nevoli s. mítí *mutuas inter se similitates exercere*; dobře s. býti *concordare*, *concorditer* n. *amanter vivere (inter se)*; při subst. stává *inter ipsos* (jako: *certamen*, *dissensio*, *societas* a p. na př. lidé činí s. společnost *hominibus inter ipsos societas haec est*; ost. v. „mezi“ a „vespolek“); mnohdy se naše „spolu“ co nadbytné v lat. nepřekládá: s. smíchati *miscere*, *permiscere*; s. se mnou *mecum*; dva a dva s. *bini* a p.; d) a s., s. i *idem*, *idemque* (novou vlastnost k témuž subst. n. nový výrok k témuž podmětu uváděje): muž spravedlivý a s. přemocný *vir justus idemque potentissimus*; hudeci byli s. i básníci *musici idem poetae erant*.

spolubojovník, *pugnae socius*; *commilito*; tp. *certaminis socius*.

spoludědic, *coheres; socius haereditatis*; býti s, *coheredem esse* (s kým *alci*).
 spolumajitel, *qui cum alqo alqd possidet; socius*.
 spoluměšťan, spoluobčan, -ka *civis*.
 spoluotrok, *conservus*.
 spolupracovník, *operis socius*.
 spolusluba, *conserpus*.
 spoluspiklenec, *conjuratōnis socius*.
 spolustolovník, — stravník *conviva*, (denní) *convictor*.
 spolutrpiteľ, *socius malorum*.
 spoluúd, v. „úd.“
 spolucházeč, *competitor*.
 spoluúředník, *collega*.
 spoluvězeň, *socius captivitatis*; *qui eodem carcere inclusus tenetur*.
 spoluvinník, *eiusdem culpaē particeps*; *eidem crimini affinis*; pl. *qui in eadem causa sunt*.
 spoluvojín, *commilito*, v bitvě samé *pugnae socius*.
 spolužák, *condiscipulus*.
 spomenouti, v. „vzpomenouti“ atd.
 spomoc, -i, v. „pomoc“ atd.
 spona, -nka, *fibula*.
 spor, *contentio*; mírněji *certamen*, *concertatio*; *dissensio*; = hádka *altercatio*; důr. *rixa*, *jurgium*; = pře právní *controversia*; lis; s. o slova *verborum disceptatio* n. *concertatio*, o slovo *verbi controversia*; začítí s. o slova *rem ad verba deflectere*; s. míti, na s. n. ve s. býti s kým *certamen* n. *controversiam habere cum alqo*, *contendere*, *altercari cum alqo*; (vůbec) *dissidere*, *dissentire ab* n. *cum alqo*, *inter se*; (u věcech vědeckých) *disputare de re alqo*; mají s. o majetek *est inter eos de possessione contentio*; s. začítí oč *vocare* n. *adducere alqd in controversiam*; s. vyrovnati *controversiam dirimere* n. *sedare*, *disceptare*; *litem componere*; stal se s. mezi konsuly *certamen consulibus inciderat*; o to jest s. *hoc in controversia est* n. *versatur*, *hoc* n. *de hoc ambigitur*, ještě u soudu *adhuc de hac re apud judicem lis est*.
 sporný, a) pass. = ještě ve sporu jdoucí, nerozhodnutý *controversus*; *quod in controversia est* n. *versatur*; *dubius*; s. otázka *quaestio*, *res controversa*, *controversia*; n. opisem *quod cadit in controversiam*; s. spis *libellus*; s. býti in *controversia* n. in *contentione esse* n. *versari*; věc jest ještě s. *adhuc sub iudice lis est*; b) akt. = spor milující *certandi* n. *rixae cupidus*; *litigosus*.
 sporný, a) = vydatný; o pokrmích *firmus*; *in quo multum alimenti est*; b) = sporný, v. toto; c) = nepatrný, malý, v. tato.

spořádaní, a) = pořádaní *descriptio, institutio*; *dispositio*; s. vojska, opiš úslovím: *copias constituere, instruere*; b) = pořádek *ordo*; *ratio*; s. slov *verborum compositio, collocatio, structura*; s. života *institutum vitae*.
 spořádanost, *ordo*; *diligentia*; n. opiš adj.
 spořádaný, o věcech: *descriptus, dispositus*; *compositus*; o osobách: *diligens*; v. „pořádný“; adv. o věcech = dle pořádku *ordine, composite; recte, bene*; o osobách *diligenter, accurate*.
 spořádatel, *compositor*; n. opiš slov.
 spořádati, něco a) = do řádu postaviti *ordinare, disponere, dirigere (in literam dle abecedy)*, in *ordinem redigere alqd*; vojsko k bitvě *milites*, *aciem* n. *ordines instruere*, k pochodu *agmen instruere*; b) = srovnati, v pořádek uvéstí něco *instituere constituere (republicam, civitatem, rem familiarem)*; *instruere (domum)*, *componere (orationem, mentem, crines, civitatem, res)*; *ordinare (res suas)*; své myšlenky s. *animum intendere*; účty jsou spořádaný *ratio constat, convenit*; s. se (o vojsku) *aciem ordinesque constituere*.
 spořítí, *parcere (rei alci)*; = uschovati *servare, reponere, seponere (alqd)*; žádná práce nespořítí *omni studio et opera elaborare*.
 spořivost, -vý, v. „šetrnost“ atd.
 spotiti, v. „zapotiti.“
 spotřeba, *consumptio*; s. toho jest veliká *multum ejus rei consumitur*.
 spotřebovati, něco *consumere, absumere alqd*; = zpotřebováním zhoršiti *usu terere alqd*; spotřebovaný *tritus, obsoletus*.
 spousta, a) = vůbec něco velikého *moles, vis (incondita)*, *multitudo, turba (rerum, hominum)*; s. sněhu, písku *moles nivium, arenarum*; b) = nelad *perturbatio, confusio; ordo turbatus*; c) = spustošení *vastatio; populatio*.
 spoušť, v. předch.
 spouštěti, v. „spustiti.“
 spoutati, koho *vincire, devincire, in vincula conjicere alqm*; spoutaný se zodpovídati *ex vinculis causam dicere*.
 spozorovati, v. „zpozorovati.“
 spracovati, v. „zpracovati.“
 spráchnivěti, v. „zpráchnivěti.“
 spráti, koho *verberibus caedere alqm*.
 správa, a) = oprava, *refectio*, (čeho roztrhaného) *sartura*; b) = spravování, řízení *administratio, curatio*, (někým nařízená) *procuratio*; *cura (annonae)*; *functio (muneris)*; *dispensatio (aerarii, annonae)*; s. obecní, státní, též *respublica*; = úřad, úřadování *munus*; přiměřená s. života *ratio vitae*; nejvyšší s. (*summum*) *imperium*; *summa imperii* n. *rerum*; *summa*

potestas; s. království *regnum*; *imperium*; *regia potestas*; ujel se s. království *ad gubernacula rei publicae accessit, imperium capessivit*; pod s. něčí *alqo administratore*; s. domu a čeledi, s. domovní *imperium domesticum*; s. držeti nad čím v. „spravovati“; i dí onen, že měl tuto příčinu, proč se obecné s. nedotknul, poněvadž e. c. *atque hanc quidem ille causam sibi ait non attingendae reipublicae fuisse, quod etc.*

správce, *administrator*, (někým jiným ustanovený) *procurator*; s. hospodářství *villicus*.

spravedlivý, a) = dle práva jednající *justus* (*homo*); b) = náležitý *justus* (*bellum, poena, praemium*); *aequus* (*iudex, postulatio*); za s. komu učiniti *ius reddere* *alci*; (mimo soud) *justum se praebere erga alqm, iuste judicare de alqo*; s. váha *iusta mensura*; s. chvála *laus merita*; c) = pravý *sincerus, merus*; s. zboží *merx proba*; adv. *iuste*; *aeque*; *merito*; *probe*.
spravedlivost, a) = co vlastnost člověka *justitia*; b) = právo, spravedlivá věc *ius*; *aequum*; *quod debetur alci*; s. toho vyžaduje *justum n. aequum est*; s. komu učiniti (u soudu) *ius alci reddere*.

spraviti, -ovati, něco a) = opravit *reficere, reparare alqd*, (něco roztrhaného) *sarcire*; b) = řídit *administrare, curare alqd*; *praesere* (*provinciae*); (na rozkaz něčí) *procurare alqd*; (= v míře držeti) *moderari*; *dispensare* (*res domesticas, pecuniam*); s. něco vedle vůle něčí *accommodare alqd ad voluntatem alcs*; obec s. *republicam administrare n. gerere*; úřad s. *munere fungi, munus gerere*; c) spraviti něco = vykonati *conficere* (*rem, negotium*), *expedire, efficere, facere* (*multum, nihil*); odešel aniž by byl co spravil *re infecta discessit*; = připraviti *parare, apparare, praeparare alqd*; 2) spraviti se = sesílit *se reficere, se recreare, se recipere*; též *refici, recreari*; spravovati se čím, dle čeho *obtemperare, obsequi alci n. voluntati alcs*; *accommodare n. fingere se ad voluntatem n. arbitrium alcs*; *dirigi alqa re*.

správnost, a) = řádnost *probitas, integritas*; b) = pravdivost, zvl. účtů a p., opiš: dokázal jsem s. počtu *probavi rationem constare, s. míry mensuram esse justam*; c) = pořádnost *diligentia*, zvl. ohledem na placení.

správný, a) = hodný, řádný *probus, integer*; b) = shodující se *justus*; počet jest s. *ratio constat n. convenit, míra modus convenit*; c) = pořádný *diligens*; = mírný *temperans, frugi*; s. u vyplňování svých velitelských povinností *imperii diligens*;

s. platitel *bonum nomen*; adv. *probe*; *iuste*; *diligenter*; *temperanter, frugaliter*; nezaplatiti s. *ad diem non respondere*; s. živu býti *vitam recte traducere*; aby se co nejsprávněji dalo *ut quam rectissime agantur*.

spravovati, v. „spraviti.“

spronevěřiti, v. „zpronevěřiti.“

spropadati, — dnouti se, *hauriri*; město se s. *urbs terrae hiatu hausta est*.

spropitná, -né, *munusculum, mercedula*.

sprostácký, v. „sprostý.“

sprostáctví, v. „sprostnost.“

sprostáctvo, *homines stulti*; = darebáci *faex populi*.

sprosták, -sták, = sprostý člověk *homo simplex*; = hlupec *homo stultus*; (co nádvka) *stipes, caudex, truncus*.

sprostiti, v. „zprostiti.“

sprostnost, sprostota, a) = nehledanost *simplicitas*; b) = upřímnost *simplicitas, veritas, integritas*; c) = neskvostnost *levitas, tenuitas, exiguitas*; d) = hloupost *stultitia*; *stulte factum*; v pl. *ineptiae, nugae*; e) = sprostáctví, darebnost *sordes, turpitudine*; *mores plebeji*.

sprostný, sprostý, a) = prostý *simplex*; = nevzdělaný *indoctus*; *rudis, incultus*; *agrestis, rusticus*; b) = upřímný *simplex, verus, sincerus*; c) = chatrný *levis, tenuis, exiguus*; s. strava *victus agrestis*; d) = hloupý *stolidus, stultus*; (důr.) *fatuus, stupidus*; e) = neurozený *vulgaris*; *plebejus, popularis*; s. člověk *homo plebejus n. de plebe, homo obscuro loco ortus*; *unus e multis n. e plebe*; ze s. rodu *ignobili n. obscuro loco natus*; s. lid *vulgus, plebs*; s. voják *miles gregarius n. pouze miles*; f) = sprostácký *sordidus, humilis*; *illiberalis*; adv. a) *simpliciter*; *indocte, inculte*; *rustice*; b) *simpliciter, vere, sincere*; c) *tenuiter, exigue*; d) *stolide, stulte*; f) *sordide, humiliter, illiberaliter*.

sprostost, v. „sprostnost“ e).

sprovoditi, sprovázeti, koho *comitari alqm, comitem esse alci, comitem se adjungere alci*, (vznešeného s., co pocta) *prosequi, deducere alqm*; zvl. s. koho ze světa, do hrobu *e medio alqm tollere*.

spráhnouti, *jungere* (*boves, bovem cum equo*).

spráteleni, = přátelství, v. toto; s. se, opiš slovesem, též *conjunctio*.

spráteliti, koho s kým *conciliare alqm alci, conjungere alqos inter se*, opět *reconciliare alqm cum alqo n. alci, in gratiam cum alqo reducere alqm*; spráteleni (*amicitia*) *cum alqo n. alci conjunctus*; *amicus*; = spřízněn, v. toto; s. se s kým *necessitudinem n. familiaritatem cum alqo*

conjungere, in amicitiam alicui venire, opět in gratiam cum aliquo redire.
 spřež, -ení, *jugum*; tp. *homines perdit*; zlo-
 dějská s. *latrocinium, fures*.
 spřisáhati, -hnouti, něco *jurejurando firmare alqd.*, že něco viděl *jurare se alqd vidisse*.
 spřísti, (vlnu a p.) *contexere alqd* (též tp.).
 spříznění, -nost, *propinquitas, cognatio; necessitudo*.
 spřizniti, a) = spřáteliti, v. toto; b) pokrevenstvím a p. spřízněn býti s kým *cognitione attingere alqm; cognatio mihi est cum aliquo, cognatum esse alicui*.
 spuchřelý, *marcidus* (*asser lat*), *puter, putridus* (*funis, lapis, domus*).
 spurnost, atd., v. „zpornost“ atd.
 spůsob, -a, a) = co spůsobeno *effectus; opus*; s. božským *divinitus*; b) = podoba *figura, forma; species; habitus*; tudíž: na s. *instar* s gen., též *ad exemplar* n. *exemplum; specie*; c) = zámysl, zástěra *causa ficta* n. *simulata*, též pouze *causa; species, simulatio*; pod s. (a zástěrou) čeho *simulatione, per causam, specie* n. *per speciem rei alcs; causa alcs rei interposita; quasi* obyč. s part.; d) stav *status, conditio*; též *locus* avšak obyčejně jen v abl.; v lepším, horším s. *loco meliore, deteriore*; e) = obyčej, povaha *consuetudo, mos*; = starobylý zvyk *ritus*, v ohledu náboženství *ceremonia*; s. chování se *mores*; to jest jeho s. *sic est ingenium ejus*; to jest můj s. *ita sum*; *sic meus est mos, eo sum ingenio*; dle svého s. žiti *suo instituto vivere*; po mém (svém) s. *sicut meus est mos*; po starodávném s. *more majorum, more atque instituto*; po s. a řeči poznati koho *habitu et sermone agnoscere alqm*; nese to s. světa *sic sunt mores (ingenia) hominum; sic esse solent homines*; jest zaveden s., aby.... *more receptum est, ut etc.*; zvl. f) = slušnost v chování se, pěkný s. *urbanitas*, (důr.) *elegantia*; h) = přirozená jakost *natura, indoles, ingenium*; ch) = rod, druh *genus*; mnohdy pouze pl.: potupa všeho s. *omnes ignominiae*; nebezpečí všeho s. *omnia pericula*, zármutky všeho s. *omnes aegritudines*; spaní a ostatní s. odpočinku *somnus et ceterae quietes*; spůsoby smrti *mortes*; i) spůsob, kterým se co děje *ratio; modus; mos, consuetudo; forma* (*orationis, eloquentiae, dicendi, loquendi*); *genus* (v s. tom nic nezdá se býti důležitějším, než že... *hoc in genere nihil majus videtur, quam etc.*); s. tvých spisův *genus scriptorum tuorum*, mých dopisův *genus mearum litterarum*; s. léčení *medendi ratio; curatio*; s. psaní *scribendi genus; oratio, di-*

cendi genus; s. mluvení *locutio; loquendi ratio*; s. čtení se liší *in quibusdam libris aliter legitur*; s. života, zvl. a) ohledem jídla a p. *victus, vita*, ohledem šatu a p. *cultus*; nádherný s. života *vitalis cultus cum elegantia et copia*; β) v ohledu mravném *vita, vitae ratio* ohledem na zvyk a p. *vitalis consuetudo; studia et instituta vitae, mores; genus vitae*; s. učení *via et ratio docendi*; s. správy obecné *rerum publicarum administrandarum ratio*; s. myšlení *animus, mens*; s. stavení *structurae genus*; u zájmena „jakýsi“ často se opouští: jakýsi s. spravedlnosti *quaedam justitia*; zvl. ve řeční: jakým s. α) v otázce *quomodo? quemadmodum?* β) vztažně *quomodo, quemadmodum, quaratione, quo pacto*; tím n. takovým s., v tento s. *hac ratione, hoc modo, ad hunc modum; ita*; na ten s. *ita*; týmž s. *eodem modo; item*; žádným s. *nullo modo (pacto); nequaquam, minime*; na všechny s., každým s. *utique; utcumque res ceciderit* n. *se habet; quamvis magna jactura facienda sit*, (stvrzující) *certe, profecto*; na rozličný s. *multis modis; multiplici ratione; non uno modo*; často stává v lat. adv.: pošetilým s. *stulte*; ukrutným s. *crudeliter*; neopatrným s. *inconsiderate*; přátelským s. *amice*, nepřátelským *hostiliter, hostilem in modum*; na s., po s., dle s., spůsobem *more, ritu, modo*; na s. zvířat žiti *more* n. *ritu bestiarum vivere*; na s. žen *more mulierum*; = zženštilo *muliebriter; effeminate*.

spůsobce, v. „původce.“

spůsoblost, a) = spůsob *figura, forma; species, habitus*; b) spůsobnost b)

spůsobilý, a) = uspůsobený *comparatus, compositus, institutus (bene, male, sic)*; v otázkách též *qualis, qui*; b) v. „spůsobný“ b).

spůsobitel, v. „původce.“

spůsobiti, -bovati, něco a) = spůsob n. tvar věci dáti *formare, fingere alqd*; b) = připraviti *statuere, constituere*; c) = učiniti, zjednati *efficere, facere* (protivníci tvoji spůsobili, aby ne — *per adversarios tuos factum est, quo minus etc.*), *creare alqd*; též *auctorem* n. *causam esse rei alcs*; radost, žalost a p. komu s. *afferre alicui laetitiam, luctum; facere, efficere (dolorem)*; převelikou bolest mi to spůsobuje, že... *afficior summo dolore* s násl. akk. a inf.; s. komu škodu a p. *afferre* n. *inferre alicui damnum* n. *malum, calamitatem, afficere alqm damno* n. *calamitate*, křivdu *injuriam alicui inferre, injungere, facere, hanbu probrum alicui inferre*; pokoj s. v provincii *provinciam paccare*; něco sobě s. *sibi conciliare* n.

contrahere alqd (gratiam); comparare alqd; krve proliti s. stragem edere n. facere (hostium); cladem hosti afferre, inferre; starost komu s. curam n. sollicitudinem afferre alcuí, sollicitare alqm; nie nespůsobiti nihil proficere, efficere, facere; narovnění s. pactionem facere, pacisci; nesvornost, zášti s. concitare n. movere discordiam, odium, conflare invidiam n. odium (alcuí), zpouru, válku tumultum, seditionem, bellum movere, commovere, excitare; strach s. terrorem alcuí injicere, incutere, afferre, inferre; alqm in terrorem conjicere.

spůsobnost, a) = způsob, podoba *figura, forma; species, habitus*; s. těla *corporis habitus*; b) = schopnost, způsoblost *facultas; utilitas*; duševní s. *sollertia; facultas ingenii*; = učenost *doctrina; scientia*, s. v umění *ars*; = chytrost *prudentia*; miti s. k čemu *a natura adjumenta rei alcs habere*; c) = slušnost *urbanitas; lepor*; s. života *(elegantia et) prudentia vitae*.

spůsobný, a) v. „spůsobilý“ a); b) = hodící se k čemu *aptus, idoneus rei alcuí n. ad alqd*; též *utilis; accommodatus; non ineptus*; v duševním ohledu zvl. *bonus, idoneus, aptus ad alqd; probus*; s. v mravech *non ineptus*; s. k učení *docilis*; s. k boji *firmus (utilis) ad pugnandum*; k manželství s. (o muži) *maturus, (o dívce) nubilus, matura*; c) = slíčný *formosus*; d) = slušný *urbanus; festivus, elegans, lepidus*; adv. b) *apte, accommodate*; d) *festive, lepide*.

spustiti, spouštěti, a) s. něco (dolů) *demittere (funem, velum, funus in sepulcrum); submittere (fasces, před kým alcuí)*; kotvu s. *ancoras jacere*; zvl. a) = vypustiti: vodu s. (z rybníka a p.) *emittere aquam (e piscina, e lacu, též e lacum)*; víno s. *vinum diffundere*; β) = vystřeliti *telum (sagittam) mittere*; γ) = počítí mluvití *ordiri, exordiri, incipere*; podobně = počítí zpívatí *canere incipere*; δ) oči dolů s., *oculos in terram demittere*; nespustiti ani oka s. něčeho *haerere in conspectu alcs*; e) z mysli s. něco *mittere, omittere alqd*; ζ) v. „sleviti“; b) s. koho s. kým (do boje a p.) *committere alqm cum alqo*; c) = rozpustiti, v. toto; 2) s. se, a) dolů se s. *se demittere; se submittere; residere, demitti; deveshi*; mlha se spouští *nebulae delabuntur n. decidunt*; b) s. se kam *proficisci, ingredi iter, se in viam dare, (rychle) ire contendere n. pouze contendere alqo*; c) s. se na koho, α) v. „dátí se do koho“, β) v. „spoléhati se na koho“; d) s. se čeho, koho *relinquere alqm, alqd; deserere (humanitatem); v.*

též „zanechati“; cesty a p. se s. *deflectere, declinare de via; aberrare via*; e) s. se = počítí *téci fluere, profluere*; krev se mu z nosu spustila *crur e naribus fluit*.

spustlý, spustošiti, atd., v. „zpustlý“ atd.

sraz, = pátka *concurio, concursus*.

sraz, = strmá *locus praeruptus; ascensus arduus* (vzhledem k obtížnému dostoupení).

sraziti, sražeti, a) = v jedno sbiti *collidere (vasa inter se)*; hřebíky něco s. *clavis ferreis configere alqd*; tp. vojsko s. α) = těsně seřaditi *densare ordines*; β) vůbec = sehnati *contrahere, cogere, conducere exercitum, copias in unum locum*; b) = dolů shoditi *decutere* (na př. *papaverum capita baculo*); *dejicere* (s koně, s sedla *equo alqm dejicere*), (násilně) *detrudere, deturbare (hostem, alqd)*; = zlomiti *frangere, defringere*: hlavu, krk s. (sobě) *defringere sibi cervices*, komu *frangere alcuí cervicem n. cervices*, = stiti *caput alcs praecidere; securi alqm percutere*; tudíž tp. α) ze summy peněz sraziti něco *detrudere, deducere alqd de summa*; nikomu ani halče nesraziti *nullum numum cuiquam deducere*; β) sražeti ránu *ictum vitare, efugere*; s. odpory, důvody *opporci refellere, refutare, confutare alqd*; s úmyslu koho s. *avocare alqm a consilio; dissuadere ne quis faciat alqd, monere alqm ne faciat alqd*; 2) s. se, a) = dohromady uhoditi *collidi, concurrere inter se* (na př. *navigia inter se collidunt*); tudíž zvl. tp. α) = nepřátelsky se s. *concurrere cum alqo, inter se*; polem se s., v. „pole“; β) = spojití se *conjungi*; (těsně) se *condensare*; vojáci se sražíjí *militēs aciem densant, densis ordinibus consistunt*; γ) voda se mu nad hlavou srazila *undae eum obruerunt*; b) s. se (o mléce a p.) *concrecere, coire*; mléko sražené *lac concretum, gelatum*; c) dolů se sražeti *deferri, devolvi*.

srazný, praeceps; praeruptus; mírněji = spádový, v. toto.

srazení, opiš slovesem, v. též násl.

sražka, a) pův., opiš slovesem; b) = sražení se, sběhnutí se *concurio, concursus (atomorum, navium, rerum)*; zvl. nepřátelsky = bitka *concurio, congressus*; c) s. od nějaké sumy peněz *deductio*.

sřčeti, vůbec *fluere*; z čeho se *effundere, effundi*; o potůčku a p. *leni murmure delabi n. fluere; susurrare*.

srdce, 1) co sval *cor*; klepání s. *palpitatio cordis*; s. mi klepá, bije *cor mihi salit*: podobně tp. ve rčení: jak jest ti okolo s. *quo animo es? quid tibi animi est*; srdce mi krvácí *acerbissimo dolore crucior*; 2)

tp. a) = prsa *pectus*; k s. koho tisknouti *alqm premere ad pectus, artius alqm amplecti*; b) = vnitřní, prostřední část čeho: s. země, království a p. *interior alcs terrae regio, interiora alcs terrae*; c) v ohledu mravném, a) = cit, duše a p. *animus*, též obrazně *pectus*; jindy i *mens, voluntas, ingenium*; dobré, laskavé s. *animus atd. bonus, honestus, liberalis*; zlé *animus atd. malus, malignus, improbus*; tvrdé, kameenné *animus durus*; měkké *animus mollis*; obrazně: dvě s. upřímně sebe milující *par sincere inter se amantium*; od s. z s. *ex animo, ex animi sententia*; celým s., z celého s. *toto pectore n. animo* (na př. *amare alqm*); když by ti to (slovo) bylo ze s. *utinam istud verbum ex animo diceret*; jde mi něco k s., dojíká s. *commoveor alqa re; alqd me vehementer commovet, alte in pectus meum descendit*; řeč od s. jdoucí snadno v s. lidské vniká *oratio, quae habet sensus, facile in sensus et mentes hominum intrat*; na s. mítí něco *alqd angit n. sollicitat animum meum*; něco k s. sobě bráti *demittere alqd in pectus n. in pectus animumque suum; rem animo n. secum volvere*; nebráti, nevzítí *negligere alqd, non laborare de re alqa*; mysliti v s. svém *secum cogitare n. cogitare cum animo*; klásti komu co na s. *monere alqm alqd*; zvl. k označení starosti a péče: leží mi na s. (= starám se o) *alqd mihi cordi (curaeque) est, (= něco mne trápí) sollicitum me habet, velice magni mea interest*; komu blaho státu na s. leží *qui salvam (esse) vult rempublicam*; β) = tajné city a myšlenky *animus*; pl. *sensus*; na s. jiné a na jazyku jiné mítí *aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere; aliud sentire et loqui*; čím s. více, tím jazyk páchne *omne supervacuum pleno de pectore manat*; s. své komu otevřítí *alculi sensus suos aperire*; γ) = důvěrnost, láska *animus*; *studium*; s. mítí ke komu *propenso animo n. propensa voluntate esse in alqm; alqm amare, alcs esse amantem*; δ) = srdnatost *animus fortis n. magnus; fortitudo, virtus*; s. zmužilé, smělé *animus impavidus n. fortis, nemíti s. ignavum esse*; s. tratiti, srdcem klesati *animum abjicere n. demittere, despondere; animo cadere; spem abjicere*; nabývám s. *animus mihi accedit*; s. dodati komu *animum addere alculi, animum alcs confirmare*; s. sobě vzítí, dodati *animum capere, colligere, = odvážiti se audere alqd, s. vzítí komu animum adimere alculi, animum alcs frangere*; když mi poměry obce dodávaly většího s.

-quum respublica majorem mihi animum daret.

srdcelomný, *miserabilis, aptus ad animos commovendos*; adv. *miserabiliter*.

srděčko, *corculum*.

srděčnice, *arteria*.

srdčnost, *veritas; animus sincerus*; s. přátelství *summa amicitia*; s. lásky *summus amor*; znám s. lásky jeho *novi quanto amore me (illam) amplectatur*.

srdčný, -í, a) k srdci náležící, gen. *cordis*; b) tp. α) ohledem citu, gen. *animi*; s. bolest *animi aegritudo; maeror, dolor*; β) = upřímný *verus, non simulatus; sincerus*; s. modlitba *praecatio ex animo facta; preces ex animo factae*; s. láska *summus amor; pietas*; s. přítel *amicissimus*; s. přátelství *summa n. intima amicitia*; γ) v. „srdnatý“; adv. *ex animo; vere, intime, vehementer (alqm amare, rogare)*; s. koho pozdraviti, s. s Bohem dáti komu *multam n. plurimam salutem alculi dicere*, též tp. dám forum i kurii s. s Bohem *multam salutem et foro dicam et curiae*; s. (komu co) přáteli *alqd cupere et optare*; s. se radovati *valde gaudere*; s. rád *libentissime*; s. milován býti *haerere in alcs medullis ac visceribus*.

srdnatost, *animus magnus n. fortis; fortitudo, virtus*.

srdnatý, *fortis, animosus; strenuus; intrepidus*; adv. *fortiter, animose, animo forti*; zmužile a s. opřítí se čemu *virtute atque animo resistere*.

srkatí, *sorbere alqd*.

srně, *vitulus capreae*.

srnec, *capreolus*.

srnka, *caprea*; mladá *hinnuleus*.

srocenec, v. „spiklenec“.

srocení, *coitio; conspiratio, conjuratio*; (v. srotiti.)

srokovati se s kým, *constituere alqd cum alqo; convenit mihi cum alqo de re alqa*.

srostitý, *definitus, finitus, certus*; s. pojem *notio rei singularis, definita*; s. podoba, pouze *effigies*; adv. *re; definite*.

srosti, *concreocere, coalescere*.

srotiti, srokovati, koho s kým *committere alqm cum alqo*; s. se (vůbec) *coire in unum n. inter se; concurrere*; (k účelu nepřátelskému) *conspirare in n. ad alqd n. ut s konj.*

sroubiti, a) = odseknouti *abscidere, praecidere; amputare (caput alculi)*; b) = udělati *fabricari (navem)*.

srovnalost, a) = rovnost, stejnost, v. tato; b) = porovnání *proportio*; c) v. „snášelivost“.

srovnalý, a) = rovný, v. toto; b) = stejný, podobný *respondens; accommodatus, aptus, par*; c) v. „snášelivý“.

srovnati, srovnávati, něco a) = rovné učiniti *aequare, exaequare* (*alqd cum alqa re n. rei alqui, též locum, aream*); hory s. *montes coaequare*; s zemí, s prstí s. něco *solo aequare, excidère, evertère* (*urbem, domum*); tudíž b) tp. α) s. něco s čím *aptare, accomodare alqd ad alqd n. alqui rei; facère ut alqd congruat, conveniat cum re alqa*; výraz s myšlenkou s. *verba ad sensus accomodare*; život svů s. s čím *vitam suam dirigère ad alqd*; něco nedá se s. s čím *alqd repugnat, non convenit rei alqui*; β) s. jedno s druhým *comparare, conferre, componère alqd cum re alqa, illas res inter se*; γ) v. „spořádati“; δ) = smířiti *in gratiam reconciliare alquos; dirimère, componère (litem)*; 2) s. se, a) s. se s kým, s čím = rovným býti, shodovati se *aequare alqm, alqd; respondère rei alqui n. ad rem*; též *convenire, parem n. aptum esse*; nesrovnávati se s čím *repugnare (veritati n. contra veritatem)*; *non convenire rei alqui*; *abhorrère a re alqa, repugnare rei alqui*; to se spolu nesrovnává *haec non inter se conveniunt*; zvl. b) s. se s kým v náhledu *consentire, congruère cum alqo*; nesrovnávají se spolu *disseñtiunt inter se*; naše smýšlení se velice srovnává *magna est inter nos studiorum consensio*; sám s sebou se nesrovnávati *sibi non constare*; c) = snášeti se *concordare, concorditer n. amanter vivère cum alqo*; d) = smluviti se *pacisci inter se, s kým transigère cum alqo*.

srozumění, a) = porozumění *intelligentia*; věc jest nesnadná k s. *res non facilis est intellectu*; pro lepší s. *quo res facilius sit ad intelligendum*; na s. dáti komu co *significare alqui alqd*; b) = srozumění se s kým *consensio, consensus, s příhanou conspiratio, conjuratio*; s. tajné *collusio (cum alqo)*, s nepřátely *clandestina cum hoste colloquia*; míti s kým (tajné) s. *colludère cum alqo*; zvl. pod s. *specie, per speciem, simulate*; to se dalo pod s. *id fictum, simulatum erat*; c) = důvěrnost, dobré s. *consensus, concordia*; (dobré) s. zachovati, (v dobrém) s. býti s kým *concordem esse, concorditer vivère cum alqo*.

srozuměný, v úsloví: na srozuměnou dáti komu co *significare alqui alqd*.

srozuměti, 1) s. čemu *intelligère, mente comprehendère, (dobře) perspicère alqd*; s. z čeho *concludère, colligère alqd ex re alqa*; 2) s. sobě *consilium salubrius inire*; 3) s. se s kým *convenit alqui cum alqo n. inter eos, (tajně) colludère cum alqo*.

srozumitelnost, *perspicuitas*; v. „srozumění.“

srozumitelný, *facilis ad intelligendum; perspicuus; apertus, planus*; s. hlas *vox clara, magna*; adv. *perspicue, aperte, plane*; *ita ut facile intelligamur*; též *clare; magna voce*.

srp, *falx*; srpy opatřeny *falcatus (currus)*.

srpař, *falcarius*.

srpen, *mensis Sextilis*.

srpovitý, *falcatus*; též *lunatus*.

srst, *villus, pellis*.

srstnatý, *villosus; hirsutus*.

sršan, sršeň, *crabro*.

sršeti, a) = hlas podobný vydávati, bručeti *susurrare*; b) = sápati se *saeuire, furerè*; zlosti s. *saeuire*; pomstu s. *cupiditate ulciscendi ardère*; s. na koho *acerbe invehi in alqm*; c) srši z něho *horrendus, horribilis est*; d) = vycházeti, o ohni a p. *scintillas edère*; *micare*; z očí srši ohnivě jiskry *scintillae absistunt ab alcs ore*.

srub, * *trabs (dolata)*; = vor *ratis*; = chýše dřevěná * *contignatio*; (ku obraně před nepřítelem) *propugnaculum*.

srubovati, *concidère (hostes)*; ost. jakož i: srubiti, v. „sroubiti.“

srusti, v. „srosti.“

sřeknouti se, sřici se, = smluviti se, s kým *pacisci alqd cum alqo, constituère alqd cum alqo*; *mihi convenit alqd cum alqo*; sřekli jsme se *convenit inter nos*; sřeknuvše se *composito consilio*; s. se o čas a místo *condicère tempus et locum*; s. se na koho *conspirare in alqm n. in alqd*; ř. se čeho, v. „zařici se“; = odřici se, v. toto.

sřítiti, sřicovati, něco *dejicère, deturbare*; s. se *corruère*, zvl. o věcech *procidère*; s. se na koho = vyřítiti se *irruère, irrumperè in alqm*.

ssaditi, ssázeti, a) = v jedno saditi *componère*; = spojití *jungere alqd*; v hromadu (tuze) s. *densare, condensare alqd*; b) = dolů saditi: s. koho *dejicère alqm* (s koně *equo*); s. úřadu koho s. *abrogare alqui magistratum*; *amovère alqm a magistratu též a republica a p.*; 2) s. se, o tekutinách *sidère, subsidère*; o zemi *desidère*.

ssátí, s. něco *sugère*; *bibère alqd*; šťávu s. *succum ducère*; o dítěti a mláděti vůbec *sugère mammam matris*; dáti s. *ad ubera admittère (infantem)*, *mammam n. ubera praebère (infanti)*; ssající *lactens*; tp. s. v sebe něco *animo imbibère alqd*.

ssavec, *animal quod fetus uberibus alit*.

ssednouti, ssedati, s koně *descendère ex equo (ad pedes)*; (rychle) *desilire ex equo*; s. se (o tekutinách) *coire*; jindy *desidère*.

ssouti, v. „sesouti.“

sstoupiti, sstupovati (někam), *descendère*; s koně s., v. „ssednouti“; s. se *unā con-*

sistěre; zvl. α) do rady se s. *consilium habere de re alqa*; β) vojáci se sstupují *militēs se conjungunt*.

ssutina, *pārietinae, reliquiae*; *muri diruti*; *ruina*.

ssikovati vojsko, *aciem instruere, instituere, constituere*.

stačiti, stačovatí, a) s. kam (prostor označující) *pertinere ad locum alqm; attingere alqd*; b) = dostatečným býti *satis esse, suppetitare (ad alqd)*; *suppetere (rei alcu)*; to mi stačí *satis habeo*; pouhé přání tvé mi stačí *mihi vel sola voluntas tua sufficit*; vzduch sotva stačí střelám *vix patet coelum sagittis*; nemohu tomu s. (= s to býti) *id assequi non possum*; c) s. komu (v chůzi a p.) *alcs gradus aequare*; nemoci s. za kým *consequi n. assequi alqm non posse*.

stádně, adv. v. násl.

stádo, *grex*; stádem = stádně *gregatim*; jako s. (na útěk se dáti) *more pecorum (fugere)*.

stáhnouti, -ovati, a) = do hromady s. *contrahere (frontem, exercitum, vela)*, *cogere, conducere (naves, copias in unum locum)*; b) = utáhnouti *astringere, constringere alqd*; tudíž α) o Kyselině a p. *constringere, astringere*; β) = svíratí: úzkost, bázeň prsy stahuje *angor, pavor spiritum n. vocem intercludit*; γ) = skrátiti *contrahere (orationem, membra)*; b) = dolů táhnouti *detrahere alqm, alqd (a n. de loco, též anulum, vestem alcu)*; kůži n. z kůže s. *pellem detrahere (alcu)*; podobně = stáčiti *diffundere (vinum)*; 2) s. se, a) = stěsnati se *cogi, contrahi*; = tělo své s. *pectus vincire*; b) = shromáždití se *congregari, convenire in unum locum*; c) = dolů stéci *defluere*.

stáj, -e, (vůbec) *statio*; = chlív *stabulum*.

stálice, *stella inerrans*.

stálost, *stabilitas (amicitiae, fortuna)*; = vytrvalost *constantia, animus constans n. firmus*; = trvanlivost *diuturnitas*; přílišná s. na svém *pertinacia*; nic nemá s. *nil semper suo statu manet*; počasí nemá s. *tempestas n. coelum variat*; s. míti *durare, diuturnum esse*.

stálý, a) o věcech = trvající *perpetuus, continuus; continens*; = i budoucné trvající *mansurus*; s. vojsko *exercitus perpetuus*; s. tábor *castra stativa*; s. divadlo *theatrum perpetuum*; s. důchod *status redditus*; s. dešť *imber continuus*; nemíti s. místa *sedem stabilem et certam non habere*; s. zdraví *firma corporis constitutio; corpus bene constitutum*; s. přátelství *amicitia firma (et perpetua)*; s. myslí *constans, firmus*; b) o osobě *constans, gravis, firmus; stabilis*; adv. a) = bez pře-

stání *perpetuo, continenter; assidue*; (důr.) *semper; usque*; s. býti kde *assiduum esse loco alqo*; b) = pevně *constanter; firme*.

stan, = stanoviště vůbec *statio*; zvl. vojenský s. (plátěný a p.) *tentorium*; (prkený) *tabernaculum*; s. vůdce n. hlavní s. *praetorium*; s. rozbití *tabernaculum statuire, constituere, ponere, collocare*.

stání, a) = čin stojícího, opiš slovesem: dlouhým s. umdletí *diu stando fatigari*; b) s. u práva, před právem, ku právu *dies (judicii)*; s. položení *diem dicere, vadiumonium constituere*; státi k s. *vadiumonium obire*; c) s. o úřad *petitio, ambitio*; d) = místo, kde kdo stojí, v úsloví: nemám nikde s. *requiescere non possum*; to nemá s., v. „stálost“; e) = staj *stabilum*; f) = sídlo *sedes, v. toto*; = místo, kde se kdo zdržuje *statio* (též o lodích).

staniště, a) v. „tábor“; b) = stání *statio*.

stanný, s. právo *judicium militare*.

stanouti, a) = přestati jíti *consistere, subsistere*; b) = postaviti se někde *consistere (in loco alqo, ad mensam)*; tudíž = státi *stare (in terra)*; s. podle koho *astare alcu* (též *in conspectu*); k stání s. v. „stání“; c) = přibytí *venire, adesse*; hospodou u koho s. *devertere ad alqm n. in villam, domum alcs*; ost. v. „státi“.

stanova, obyč. pl. stanovy *leges, instituta*.

stanovisko, -iště, *statio*; = postavení, místo něčí *locus, quo stat alqs (ex eo, quo stabant, loco recesserunt)*; *locus*; zvl. s. lodí *statio navium*; = přístav *portus*; tp. = hlediště *ratio*; *modus quo res alqa consideratur*; to jest moje s. *ita equidem de illa re judico*; z uměleckého s. *si ars spectatur*; s tohoto s. věc považovati *rem ita considerare, spectare*; vysoké s. *fastigium*; pozorovati něco se s. pravého *recte alqd judicare, nepravého non eo quo decet modo alqd considerare; false de aliqua re judicare*.

stanoviti, v. „ustanoviti“.

stár, v. „starý“.

starati se, a) v. „stárnouti“ b) se o koho, oč *curare alqd*; *prospicere, providere n. consulere alcu rei n. alcu*; *curam ponere n. adhibere in re alqd; curam conferre in alqd*; *curae n. alqd alqd*; *sollicitum esse de re alqa*; *curare se oč non sollicitus de re alqd*; *curare, cavere (ne quid fiat)*; o blaho *saluti alcs servire n. consulere*; nic nestarej bono sis animo! *bonum habere animum!* o sebe se s. *suis rebus consulere* s. se o koho, též *alcs salutem consulere n. servire*; zvl. = obstarati komu co *providere* na př. *frumentum exercitui*; nestarati se oč *non laborare de re alqa*.

starec, stařec, stařeček, *senex*; *vir exactae aetatis*.

stárnouti, *senem fieri, ad senectutem venire; senescere*.

starobylost, a) = starodávnost *antiquitas; prisca aetas*; b) = věchost *vetustas*; c) = starobylý obyčej *mos antiquus*.

starobylý, *priscus; antiquus (mos); vetustus*; = zastaralý *obsoletus; prisci moris*; s. věci *monumenta antiquitatis*; adv. *prisco n. antiquo more*.

staročech, tp. *vir priscae fidei et probitatis; homo antiqua virtute et fide*.

staročeský, s. řád a p. *priscus Bohemorum mos*; je-li „s.“ tp. = starý, nezkažený *antiquus, priscus; probus*; v. „starý“ 2); adv. *prisco Bohemorum more ingenuae, aperte, integre*.

starodávnost, v. „starobylost.“

starodávný, v. „starobylý“; zvl. od starodávna *antiquitus; e vetere memoria*; po s. *prisco n. antiquo more*; za s. *quondam, olim; patrum memoria; antiquitus*.

starost, = stáří, v. toto.

starost, o něco, α) = péče, pečlivost *cura, curatio (rei alcs); custodia, tutela* (opatrování); *administratio* (spravování); s. míti oč, na s. míti něco, v. „starati se oč“; vzít si něco na s. *curationem rei alcs suscipere*; β) = úzkost mysli, sklíčenost následkem starosti *cura; sollicitudo*; plný s. *sollicitus*; bez s. *curis vacuus n. solutus; securus (vita)*; s. působiti komu *sollicitare alqm, curam n. sollicitudinem afferre alcuí; afferre n. dare curam alcuí, afficere cura alqm*; s. míti (oč) *sollicitum esse, sollicitari, in sollicitudine esse*; s. zbyti, pozbyti, odložit *curis se expedire, curas abjicere*.

starosta, *magister (societatis a p.)*; *princeps, praefectus*; s. obce (v Římě) *consul*; (v menších městech) *decurio, praetor, praefectus*.

starostlivost, *cura; animus providus*.

starostlivý, *curiosus, diligens; providus; prudens; laboriosus, negotiosus*; s. o koho *sollicitus de alqo, býti, v. „starati se“*; s. péče, v. „starostlivost“; adv. *curiose, diligenter*.

starověký, v. „starobylý.“

starožitnost, a) v. „starobylost“; b) = věc starožitná *res antiqua, antiquitatis monumentum*; zvl. pl. starožitnosti, α) = věci starožitné *monumenta antiquitatis*; zpytatel s. *antiquitatis investigator*; β) = věda o starožitnostech *scientia antiquitatis*.

starožitný, v. „starobylý.“

starý, 1) = letitý *senex, aetate grandis, gravis annis, grandior natu*; (důr.) *aetate n. senectute confectus*, (mírněji) *aetate proventus*; velmi s. *exacta jam aetate*; s. muž, žena, v. „starec“, „stařena“;

s. věk *senectus*, v. „stáří“; s. Kato, *Cato senex*; na svá s. kolena *in senectute, senex*; zvl. a) pl. stáří = starci *senes*; = rodiče *parentes* (i o ptácích); b) stár, starý = v jistém stáří se nalézající, obyčejně slov. *esse a part. natus s. akk.*: jest 20 let s. *viginti annos natus est*, též pouze gen.: hoch 10 let s. *puer decem annorum*; nebýti ještě 30 let s. *minorem esse annis triginta; nondum triginta annos natum esse n. complevisse*; byl tenkrát 40 let s. *tum quadraginta habebat annos*; jest tak s. jako já *aequalis est mihi*; tudíž komp.: starší α) = letitější *major* (*natu n. pouze major, též aetate superior*, když stáří dvou porovnáváme; avšak „starší“ naprostě řečeno *senior*; s. býti koho *aetate alcuí antecedere, alqm praecurrere*; *Dionysius s. D. prior, superior*; β) tp. = představený *princeps*; v. „starosta“; zvl. s. lidu *tribunus plebis*; s. obce *senator*; superl. nejstarší *maximus natu*; nejstarší z dětí *vetustissimus liberorum*; nejstarší z rodu *stirpis maximus*, ze souvěkovců *vetustissimus eorum n. ex iis qui vivunt*; c) s. ponětím sběhlosti, zkušenosti, zatvrzelosti a p. *vetus* (na př. *imperator, navis, exercitus, miles, amicus, senator, amicitia, nobilitas, consuetudo*); = zastaralý *inveteratus* (na př. *ulcus, malum*); kompar. adj. *vetus* bývá *vetustior* od adj. *vetustus* = ctihodný; s. vojín (= zkušený) *veteranus miles n. pouze veteranus, (= invalida) miles militiā confectus*; s. šibal *veterator*; 2) = starobylý *antiquus (mos, fides, patria)*; *priscus (severitas)*; s. svět *antiquitas; veteres*; tudíž a) stáří α) = kteří kdysi žili, zvl. = stáří spisovatelé *veteres, antiqui*; β) = předkové *maiores*; b) = bývalý *priscus, pristinus*; = zastaralý *obsoletus*; c) = chatrný (o domu a p.) *ruinosus*; (o šatu a p.) *tritius, obsoletus*.

stařec, v. „starec.“

stařena, *anus*; (s. opovržením) *vetula*; v. „starec.“

stáří, a) = věk vůbec *aetas*; též *tempus aetatatis*; v prvním s. *aetate prima ineunte*, v dospělém s. *aetate composita et moderata, matura*; u vysokém s. *aetate grandi, exacta*; v tom n. takovém s. býti *ea aetate n. iū aetatis esse*; jednoho s. býti s kým *aequalem esse alcuí*; dítky scházejí se s dítkami svého s. *pueri cum (pueris) aequalibus congregantur*; skoro jednoho s. býti s kým *aetate proximum esse alcuí*; zvl. naše: stáří = stár: byl s. 20 let *viginti annos natus erat*; v. „starý“ 1. b); b) = vysoký věk *senectus* (u vysokém s. zemřít *exacta aetate mori*),

o věcech říká se *vetustas*; vysokého s. dosíci *pervenire ad summam senectutem*; tudíž tp. = staří lidé *senes*, též *senectus*. staříčký, *grandis* n. *grandior* (*natu*); = sešlý *decrepitus*, *aetate* n. *senio confectus*; = prastarý *exactae jam aetatis*, trochu s. přihanou *vetulus*.

stát, v. „obec.“

stateček, *agellus* (= dvorek, hospodářstvíčko).

statečnost, a) = zmužilost *fortitudo*, *animus fortis*; *virtus*, též s. dodatkem *bellica*; zvláštní s. se vyznamenati *egregie fortem esse*; b) = stálost *constantia*; *animus constans* n. *firmus*.

statečný, a) = zmužilý (*manu*) *fortis*, *strenuus*; *animosus*; s. muž *vir* (*bello*) *fortis*; *vir fortissimus*; b) tp. s. mysl *animus constans* n. *firmus*; *constantia*; adv. a) *fortiter*, *strenue*; *animo forti*; *ut virum fortem decet*; b) *constanter*, *firme*, *fortiter*.

statek, a) = jmění vůbec *fortuna*; *bona*; *res familiaris*; *res*; *possessiones*; s. lidí odvislých, na př. otrokův n. synův *peculium*; můj, tvůj atd. s. *mea*, *tua* etc.; s. ponětím zámožnosti *opes*; *facultates*, *copiae*; *divitiae*; veliký s. *magnae divitiae*; veliký s. držeti, mnoho s. míti *opes habere*, *opibus valere* n. *abundare*; s. movitý *res moventes*; s. otcovský (po otci zděděný) *patrimonium*; zvl. b) = dvůr, pozemek a p. *praedium*; *fundus*, *ager*; (ohledem na stavení) *villa*; (co protiva města) *rus*; na s. odejiti *rus abire*.

státi, stávají, A) pův. *stare* (*in terra*, *in acie*, *utroque pede* na obou nohou); v bitvě státi v. dole 2) b); s. okolo koho *circumstare alqm*; s. u n. vedle *astare alui*; též o věcech neživotných obyč. přímo stojících (na př. *columna*, *statua*, *navis*, *classis* a p.) říká se *stare*; jindy též *positum* n. *collocatum esse loco alqo*, o domích (velikých) *exsurgere*; = býti *esse*; nechati něco s. *suo loco relinquere*, *immutum pati* n. *non movere alqd*; stůj! *consiste* n. *consistite*! *siste* n. *sistite gradum*! stoje *stans*, (rovně *erectus*), = hned *e vestigio*; *continuo*; B) tp. 1) jednou nohou v hrobě s. *morti propinquum esse*; v čele s., v. „čelo“; s. vysoko (u vysokém úřadě a p.) *excelso loco constitutum esse*; v cestě komu s. *obstare*, *impedimento esse alui*; 2) s. (v bitvě = neutíkat) *impetum hostium sustinere*; *resistere*, *loco non cedere*; zůstati s. *consistere*, *subsistere*, = přestati něco činiti *insistere*, *cessare*, *quiescere*, *desinere*; 3) o všelikém konání, jež se stoje děje: na stráž s. *esse in excubiis*, *vigilias agere*; s. za sebe *non cedere adversario*;

s. u práva, k právu, k soudu, v. tato subst.; k odporu s. *resistere*; 4) = nalézati se *esse*, *inveniri* a p. a) dům stojí vedlé cesty *domus sita est juxta viam*; kůň s. v chlévě *equus est in stabulo*; b) o vojsku: vojsko s. v Itálii *exercitus in Italia castra habet*; c) stojí (psáno) v knize *legitur (invenitur) in libro*; stojí u Cicerona *legitur (scriptum est) apud Ciceronem*; jak v bibli stojí *ut sanctae litterae docent*; d) v úsloví: hospodou, v nebezpečí, k službám, na prodej atd. s. (= býti), v. tato subst.; e) v dobré, ve špatné pověsti s. *bene*, *male audire*; to ještě v dalekém poli stojí *res incerta, dubia est*; f) stává, nestává čeho = jest, není *est*, *non est alqd*; *exstare*; ponevadž žádného usnešení radního nestává *quoniam senatus consultum nullum exstat*; dokud života stává *quoad n. dum vivam*; ost. v. „býti“; h) místo stojí pod vodou *locus late restagnat, inundatur*; 5) = trvati *manere*, *durare*; co svět světem stojí, v. „svět“; to při tom stůj *id valeat*; stůj to dlouho n. krátko *quandoque, serius ocius*; 6) s. rozličnými předložkami a) s. k čemu (= plniti něco) *exsequi*, *servare*, *explere (officium)*, *implere (partes officii, promissa)*; s. k přípo vědi, k slovu, k řeči své *promisso stare*, *fidem persolvere*, *liberare*, *promissum praestare*, nestáti *fidem fallere*; s. k tomu, co jest v přátelství právem a povinností *amicitiae jus officiumque praestare*; k vůli něčí s. *voluntati alcs obtemperare*, *morem gerere alui*; k nařízení, k rozkazu s. *imperata alcs facere*, *exequi quod quis imperavit*, *obedire alui imperanti*; b) s. na čem (= žádati) *flagitare*, *postulare alqd*; na svém, na svém zdání, předsevzetí a p. s. *perstare*, *perseverare in sententia sua*; *manere*, *perstare*, *permanere in sententia*, *in proposito*, *in voluntate*, *in incepto*; vždy jen na svém s. *suis tantum consiliis uti*; s. komu na hrdlo = u hrdelního práva jej žalovati *capitis alqm accusare*, *judicio capitis alqm arcessere*; = bezživotí jeho hledati *insidiari*, *insidias ponere vitae alcs n. alui*; *ad mortem alqm despo scere* (= nastupovati na smrt něčí); pokuta na tom stojí *poena ei rei proposita est*; (tolikéž: odplata *praemium*); pověz nám své mínění, abychom věděli na čem stojíme *dic nobis quid sentias, ut intelligamus quomodo res se habeant*; na mně n. na mé moci stojí *penes me est, in mea potestate (manu) est*; c) s. o něco, = žádati *flagitare*, *postulare alqd*; *petere*, *expetere* (*honores, magistratum*), *servire*, *studere* (*gloriae, virtuti*), = za účel míti *spectare*, *sequi*,

sectari alqd; aspirare (ad laudem); ne-státi oč *nihil laborare de re alqa; s. o panna petěre virginem in matrimonium; někomu o život s. vitae alcs insidiari; v. b); d) s. při kom (vůbec) adesse al- cui, auxilio esse alcu; defendere alqm; (u soudu) adesse alcu contra alqm; = s. po straně něčí (v politick. záměrech) stare ab alqo n. a partibus alcs; jinak: to stojí při mně = na mně, v. b); e) s. s kým = při kom, v. d); se mnou lépe stojí (ohledem zdraví) inclinata jam in melius mea valetudo est; f) s. v čem (v slovu a p.) na čem, k čemu, v. a) b); slzy stojí komu v očích lacrimae ob- oriuntur alcs oculis; h) s. za něco, za koho, = práv býti praestare alqm, alqd n. de alqa re (na př. damnum, s. komu za násilí = že nebude násilí prae- stare alcu a vi); alqd in se recipere; spondere futurum ut etc.; sponsozem n. vadem esse, spondere pro alqo, v. „ru- čiti“; avšak s. za něco a) = hoden býti dignum esse re alqa; stojí za čtení di- gnus est qui legatur; stojí to za to est tanti; stojí za práci operae pretium est, nestojí non operae pretium est, non tanti est; za nic nestáti nullius pretii n. ni- hili esse, za málo s. levem n. vilem, parvi pretii esse, za mnoho magni pretii esse; stojí něco za to tanti est; to stojí za něco (= není maličkost) id est aliquid; v úsloví: to nestojí za řeč (za zlost, za náklad a p.) přelož asi: non tanti est, non dignum est commemoratu n. quod commemoetur atd.; β) s. za něco = ru- čiti, v. toto; 7) s kým n. čím = pomoci čeho býti pendere ab n. ex alqo n. ex alqa re; o věcech contineri re alqa; sám sebou s. suo sibi iudicio uti; 8) státi = cenu míti stare, constare (mnoho magno, málo parvo; centum talentis); (při kupo- vání:) emi n. vendi (mnoho magni, málo parvi, tak mnoho n. tolik tanti, vice pluris, méně minoris, též magno, tanto, a když cena výslovně se udává, stojí vždy abl.: kuň stojí mne 50 tolarů equum quinquaginta imperialibus emi); tudíž tp. a) = vyžadovati esse s gen.: stojí to mnoho práce n. mnohou práci a nama- hání res est multi sudoris et laboris; b) úsloví: stůj co stůj quacunque ratione, quoquo modo; utique, quamvis magna jac- tura facienda sit; c) = ztrátu čeho s se- bou přinášeti: to stojí můj život caput (meum) agitur; válka stála mnoho životů bellum multos homines absumpsit; vítěz- ství stálo mnoho krve multo sanguine victoria stetit n. haud incruenta fuit; 9) státi dobře, zle a p.: dobře s. res meae bene loco sunt n. bene se habent;*

prosperis rebus esse; jak ta věc stojí? quomodo res se habet? psal jsem mu jak to nyní se mnou stojí exposui ei quo loco nunc sint res meae; tudíž a) v do- brém srozumění s. s kým amice n. con- juncti vivere cum alqo; amicitia conjunc- tum esse cum alqo; b) obilí dobře stojí seges bonam spem ostendit, frumentum bene provenit; c) dobře u koho státi esse in (n. florere) gratia alcs; 10) s. = slu- šeti (o šatu) v. „slušeti“; II.) státi se, stávati se fieri; evenire (náhodou) acci- dere; usu venit (stává se); contingit; vím co se stane scio quid futurum sit; všechno co se stane omnia quae futura sunt; tak se stává ita fit (fieri solet); jak pak se to stalo? quomodo n. quo casu acci- dit? = co jest toho příčinou quoniam fuit causa? nic se ti nestane tibi non nocebitur; stane se mi vděk, když gratum erit mihi si; by se co chtělo stalo utcunque ceciderit; stal se konec války bellum confectum, finitum est; stal se mír pax convēnit; zvl. s. se čím fieri: Kamillus stal se konsulem C. consul fac- tus est, též consul creatus est, dictatorem dictator dictus est; s. se boháčem homi- nem divitem fieri, žebrákem ad men- dicitatem redigi, králem regnum obti- nēre, adipisci; kmetem se s., v. „sestár- nouti.“

statkář, (vůbec) possessor agrorum; = ma- jitel jistého statku dominus praedii.

státní, publicus; civilis; s. záležitost res pu- blica; s. úředník magistratus; qui publi- cum munus gerit; s. pokladnice aera- rium; s. služba n. úřad munus reipubli- cae n. publicum; res publica; s. ministr amicus regis et administrator reipublicae regendae; s. právo jus publicum; s. spis liber qui est de republica; s. dluh * aes alienum publice contractum; s. rada con- silium publicum; summum consilium; s. zřízení forma civitatis, ratio reipublicae; genus reipublicae; instituta ac leges rei- publicae; s. správa rerum publicarum ad- ministratio; s. hospodářství vectigalium et pecuniarum publicorum administratio; ost. v. „obecný.“

státnický, opiš gen. reipublicae n. rerum publicarum; s. moudrost rerum civilium peritia; adv. e re publica; s. si počínati rationibus n. utilitati reipublicae consu- lēre.

státnictví, rerum publicarum administranda- rum scientia n. ars.

státník, homo in rebus publicis versatus, re- rum civilium peritus; vir regendae civita- tis peritus; též is qui consilio et ratione in civitate valet; výtečným s. býti reipu- blicae regendae peritissimum n. scientissi-

mum esse; in rebus publicis exercitatissimum esse; opatrní a moudří státníci qui consilio et sapientia rempublicam regere possunt; býti tak velikým s. jako vojevůdcem non minorem pace quam bello esse.

statnost, statný, v. „statečnost, statečný.“
statověda, *scientia n. ratio civilis; disciplina rei publicae.*

stav, a) = položení, v kterém se kdo nalézá *status; conditio; fortuna; tempora, res (plur.); nuzný, bídný s. res afflictæ; angustiae, periculum; dobrý s. res florentes n. prosperae; = zámožnost copiae, opulentia, fortunae; v tom s. ita; nikdo se svým s. spokojen není suae quemque fortunae poenitet; s. věci se náhle změnil repente facta est rerum commutatio; popsal jsem mu s. svůj exposui ei quo loco essent (sint) res meae; v lepším, horším s. meliore, deteriore loco; s. surovosti feritas; v podobném n. téměř s. býti in eodem loco n. in eadem causa esse, v lepším in meliore conditione n. causa esse; v takovém s. se nalézati ita affectum esse; v dobrém s. (o domě a p.) sartus tectus; dům v dobrém s. odevzdati aedem sartam tectam tradere; v dobrém s. něco zachovati alqd integrum et incolume servare; alqd tueri; v předešlý s. něco uvést in pristinum n. in integrum restituere alqd; reficere alqd; zvl. a) = způsobnost, moc: v s. býti něco, učiniti posse alqd facere; nebýti non posse, facultas alqd faciendi mihi non data est; v. „s.“ a) β); β) = způsob žití: s. manželský matrimonium; člověk v s. přirozeném homo agrestis; homo nullo officio aut disciplina assuefactus; s. mládenecký vita coelebs; γ) = živnost, povolání vitae genus n. conditio; ars; quaestus; s. nějaký si vyvoliti vitae genus deligere (suscipere); s. učených doctores, magistri; δ) potahmo na obec locus; ordo; dignitas; s. městský ordo civium; cives, co protiva šlechty plebs; s. panský-n. šlechtický, vyšší stavové nobilitas; homines nobiles; procures; s. rytířský ordo equester; equites; tudíž ohledem na důstojenství: osoba n. muž od s. vir nobilis n. nobili loco natus; do s. povýši: i koho nobilitatem dare alcuí; recipere alqm in numerum nobilium; z nízkého n. z nižšího s. muž vir humili loco n. genere natus; b) stav (tkalcovský) jugum textorium.*

stávající, v. „nynější, dosavadní.“

stávati, v. „státi.“

stavba, a) = stavění čeho aedificatio, častěji však se opiše slovesem aedificare; b) = způsob stavby structurae genus; s. domů aedificiorum modus; c) = co vy-

staveno aedificium; = dům domus, = dílo opus; ohromná s. moles; s. dokončiti exaedificare domum.

stavení, v. předch.

staveniště, area.

stavěti, staviti, a) = činiti aby něco stálo statuere, constituere alqm n. alqd in loco alqo; o věcech též poněre, collocare; na své místo každou věc s. disponere (libros, copias); s. jídla cibos apponere; mensam epulis exstruere; vojáky k bitvě s. constituere, instituere aciem, copias; ost. v. „postaviti“; podobně tp.: před oči s. ante oculus ponere alqd; za svědka s. koho testem adducere alqm; contestari alqm; b) = dělati příbytek a p. aedificare, exstruere (domum, navem); město s. condere urbem, most pontem facere; stany s. tabernacula statuere; tp. naději svou v čem n. v kom s. spem in alqo poněre, reponere, collocare; c) = zadržeti něco comprimere, cohibere alqd (na př. tumultum); s. krev profluvium sanguinis inhibere, suppressere sanguinem; sedare (pestem); ost. v. „zastaviti“; 2) s. se, a) v. „zastaviti se“; b) s. se u koho, někde devertere apud alqm; zvl. stavěti se ku právu sistere se n. sisti in jure; c) v. „postaviti se“; podobně: s. se proti komu, na odpor resistere, obsistere, reniti alcuí; repugnare (absol); d) = počínati sobě, v. toto, zvl. však „tvářiti se“, „činiti se.“

stavitel, architectus.

stavitelství, architectura.

stavivo, materia; * res ad aedificandum necessariae.

stavivý, (kdo rád staví) aedificandi nimis studiosus.

stažení, contractio.

stěblo, culmus; (= strniště) stipula; tp. ani stěbla nihil omnino.

stěci, stěkati, a) = dolů téci defluere; b) s. něco, zvl. s. město, zdi městské a p. (per vim n. vi) expugnare n. capere urbem; impetu facto capere urbem; c) s. na koho v. „udeřiti“; 2) s. se confluere (in unum); tp. s. se s kým = sraziti se concurrere cum alqo n. inter se.

stěhno, femur.

stěhování se, z místa na místo aliunde alio commigratio, = vystěhování se migratio. stěhovati, koho transferre alqm in aliam sedem n. alio; s. se migrare (ex urbe rus), transmigrare (Vejos); sedem ac domicilium alio transferre.

stejnina, aequatio.

stejnobarvý, ejusdem coloris.

stejnodobý, ejusdem temporis.

stejnorodý, ejusdem generis; = podobný similis; = stejný, v. toto.

stejnost, *aequalitas*; s. práv *aequabilitas*, *jus aequabile*.

stejný, *aequus*; *aequalis* (s. rodem, velikostí, cenou), *par* (o síle, schopnostech, moci a p.); důr. = týž *idem*; v. též „roven“; na tři s. díly rozdělit *in tres partes aequaliter dividere*; s. měrou měřiti *par pari referre*; s. práva *jura paria*, *jus aequum et par*, s. občany míti *aequo et pari jure cum civibus vivere*; s. časem *eodem tempore*; ne s. zprávu podávati o čem *non idem referre, non convenit inter omnes de re alqa*; to je mně vše s. *perinde est mihi, nihil mea refert*; adv. α) = zrovna tak *aeque, pariter, eodem modo*; *aequaliter* (*dividere*); s. veliký *aeque magnus, aequa magnitudine*; s. smýšleti *consentire (cum alqo)*, s. si vážiti koho n. *co juxta aestimare alqd, parem putare n. judicare alqm*; *alqd alcuí rei n. alqm alcuí in aliqua re parem ponere*; β) o čase *simul, uno n. eodem tempore*.

stékati, v. „stéci.“

stěna, = strana vůbec *latus (montis, navis)*; = zeď domu *paries*; přísl. brách na s. házeti *oleum et operam perdere*.

stenáni, *gemitus*.

sténati, *gemere*; *gemitus edere*; = vzdychati *suspirare*; s. nad čím *gemere alqd*, při čem *ingemiscere in alqa re n. ad alqd*, pod tíží čeho *alqa re oppressum esse*, tp. pod ukrutnou vládou něčí *crudeli dominatione alcs teneri*; stenaje a vzdychaje *cum crebro suspiritu et gemitu*.

steněti, v. „zteněti.“

stěnice, *cimex*.

step, *regio deserta et inculta*.

sterý, tp. *permulta*.

steřelost, *putror*.

steřelý, *putridus*.

steřeti, *putrescere*.

stesk, *querela*; *questus*.

steskňouti, stýskati si, a) = zarmoutiti se, s. si s čím *dolere, maerere, alqd*; *dolorem capere ex re alqa*; b) s. si na něco, proti čemu *queri, conqueri de re alqa n. alqd*; c) impers. steskne se mi, stýská se mi, = jest mi teskno po čem *desidero alqd, desiderio rei alcs teneor*; = nelíbí se mi něco *taedet me rei alcs*.

stěsniti, stěsnati, stisniti, něco *coartare, cogere, cohibere alqd*; tp. s. koho *premere, urgere, vexare alqm*; důr. *affligere alqm n. animum alcs*; tudíž part. *stisnēn confertus*; s. býti *includi (angustis metis)*, tp. α) na duchu s. *afflictus*; β) nemilými poměry *rebus angustis afflictus*; stisněným Řekům pomoci *rebus afflictis Graecorum subvenire*.

stezka, *semita*; *trames*; = lávka *ponticulus*.

stěžeje, *cardo*; tp. s. země *polus*; *vertex coeli*.

stěžen, stěžeň, *malus*; na s. vylezati *malos scandere*.

stěži, = s tíží, v. „tíže.“

stěžiti, v. „stížiti.“

stěžovati, něco, v. „stížiti“; s. sobě nač *queri, conqueri*, důr. *lamentari de re alqa n. alqd*, u koho *apud alqm*, na koho, do koho *de alqo*, důr. *accusare alqm*; *expostulare cum alqo*; následuje-li „že“, stává v lat. *quod n. akk. s inf.*

stihatel, *insequens*; *instans*.

stiháni, opiš slov. násl.

stihati, stihnouti, koho *persequi, insequi*, důr. *insectari alqm*; nepřátely s. *instare hosti fugienti, haerere in tergo hostium*; válkou koho s. *bello persequi alqm*; tudíž tp. α) jedno neštěstí druhé stihá *malum malum excipit*; β) stihati záměru nějakého a p. *sequi, assequi (id unum)*, *agere (id unum)*, v. též „hleděti“; rozumem, myslí s. něco *mente comprehendere, intelligere n. percipere alqd*; γ) s. koho čím, v čem = v podezření míti, viniti *arguere alqm crimine alqo*, (ve lži *mendacii*), *accusare alqm rei alcs*; též *culpam rei alcs alcuí tribuere*; zvl. trestem s. koho *poenā afficere, punire alqm*; trest spálení ho stihnouti měl *eum poenam sequi oportebat, ut igni cremaretur*; δ) = sužovati *vexare*, důr. *affligere, cruciare alqm*; stihá nás chudoba, hlad *fame, inopiā vexamur, cruciamur*; neštěstím, nemocí stihán býti *conflictari cum fortuna adversa, morbo*.

stín, *umbra*; s. dělati *umbram facere*; tudíž tp. α) s. v malířství *umbra*; β) = nepodstata, zdání *umbra*; (*adumbrata*) *imago*; *effigies, species*; s. pravdy v tom není *merum mendacium est*; γ) = duch zemřelého *umbra*; δ) = ochrana *umbra, praesidium, tutela*.

stínati, v. „stíti.“

stíniti, něco *umbram afferre rei alcuí*; v malířství: *umbrā distinguere alqd*; s. komu *luminibus alcs officere*.

stínka, *cimex*.

stinný, *umbrosus*; (ohledem na ebládek) *opacus*.

stirati, v. „setřítí.“

stiskňouti, něco *comprimere (digitos, manum)*.

stisniti, v. „stěsniti.“

stišiti, *sedare alqd*; s. se *conticescere, tacere, silere*; o větru a p. *conquiescere*; *stiš se tace! quiesce!* bouře se stišila *tranquillitas rediit*.

stíti, něco *abscidere, praecidere alqd*; hlavu komu s. *abscidere, praecidere caput*

alcui n. *alcs*; též *alqm obtruncare, amputare; securi alqm percutere*.
stížitelný, (smyslům a p.) *comprehensibilis*.
stížiti, stěžovati, a) s. něco = těžkým učiniti *onerare, gravare alqd alqa re*; b) = mnoho naložiti *nimum onus imponere alcui*; tudíž tp. α) = trápit *premēre alqm re alqā*, též *vexare*, (důr.) *cruciare alqm*; pracemi stížen *graviter occupatus*, nemoci stížen *morbo affectus, implicitus*; β) s. komu co *aggravare alqd; difficilius reddere alqd; difficultatem n. impedimentum affere rei alcui; impedire alqd* (plavba stížená *navigatio impedita*); ost. v. „stěžovati“; 2) s. se = těžším se státi *gravio-rem reddi n. fieri*.
stížnost, querimonia, querela; s. míti, vésti proti komu, na koho, v. „stěžovati si.“
stížný, s. spis *libellus; accusatio*.
stkvělý, atd. v. „skvělý.“
stlačiti, něco comprimere, (dolů) deprimere alqd.
stláti, lectum sternere; přísl. jak si kdo ustele, tak lehne *ut sementem feceris, ita metes*.
stlíti, putrescere.
stlouci, stloukati, a) = shoditi *dejicere*; b) = roztlouci *contundere, discutere*; c) s. koho *verberibus caedere alqm*; d) s. něco = bídně sehnati, dovésti *conquirere, cogere alqd*; tp. s. sumu peněz *pecuniam conficere*; s. list *epistolam texere*.
sto, centum; s. tisíc *centum millia*; po s. *centeni*; rčení „ze sta“, k označení úroků, vyjádří se slovem *centesima* (sc. *pars*), a ježto u Římanů úroky měsíčně se počítaly, znamená *centesima* 12 ze sta, *binas centesimae* 24 ze sta atd.
stočiti, něco convolvēre alqd; víno s. vinum diffundere; s. se *convolvē*.
stodola, horreum.
stoh, acervus.
stojací, stans; s. voda *aqua stagnans n. stagnum*.
stojmo, adv. stans.
stok, = místo kde dvě řeky a p. stékají: confluentes (Rheni et Mosellae).
stoka, (vůbec) fossa; (v městě) cloaca.
stokrát, na s., adv. centies; více než s. plus quam centies; tp. = přechoasto sex-centies.
stolař, faber lignarius.
stolec, v. „stolice“.
století, centum anni; centum annorum spatium; = lidé jednoho s. n. ohledem na povahu a smýšlení a p. *seculum*: zřejměji vyřknou to budoucí s. *dicent haec plenius futura secula*.
stoletý, centum annorum.
stolice, a) vůbec sella (úřední curulis); sedes; třínohá s. tripus; b) = stolec, trůn se-

des regia, solium; tp. = moc královská *regnum, imperium*; na s. královskou vsaditi koho *regnum ad alqm deferre*, opět *alqm in regnum restituere*; ost. v. „trůn“; c) = sídlo, sídelní město *sedes regis n. imperii; caput regni*; d) soudná s. *tribunal*; = stolice soudců *subsellium*; volati koho před soudnou s. *vocare, adducere alqm in iudicium*.
stoliti, stolovati, = obědvati, ale k večeru coenare (u koho *apud alqm*); = hodo-ovati *epulari, convivari*; úpravně s. *bene conditis epulis vesci*; když stoloval, též *inter coenam n. epulas*; ost. v. „stůl b).
stolní, gen. mensae n. coenae (v. „stůl“); s. náčiní, nářadí *supellex coenae; instrumentum ad mensam pertinens*.
stolování, v. „stoliti“.
stonásobný, centuplex; adv. centuplicato.
stonatí, a) = sténati, v. toto; b) = nedu-živěti aegrotare, morbo conflictari n. implicitum esse, laborare, minus valere; s. na něco *aegrum esse n. laborare re n. ex re, n. a re*: na zimnici s. *febri laborare*, (důr.) *aestu febrique jactari*; těžce s. *vehementer aegrotare; gravi morbo laborare*.
stonavý, = neduživý tenui n. minus com-moda valetudine utens; qui infirmus est valetudine; = nemocný, v. toto.
stonek, caulis; (u obilí) *calamus*.
stonohý, centum pedibus; (bás.) *centipes*.
stooký, centum oculis.
stopa, a) = krok gradus; gressus; b) = šlepěje vestigium; po s. jíti *persequi vestigia*, též *ire per vestigia alcs*, tp. *instare vestigiis alcs, sequi alqm*; na s. komu přijíti *investigare consilia alcs*; jsem čemu na s. *certior factus sum de re alqa*; c) = střevíc (míra) *passus; pes*; zvl. = noha ve verši *pes*.
stopán, centumvir.
stopovati, = po stopě jíti, v. „stopa“.
storamený, centum brachiis; (bás.) *centimanus*.
storuký, centum manibus; (bás.) *centimanus*.
stoudnost, átd., v. „stydlivost“ atd.
stoupa, * tudicula; pistillum; s. mlýnská n. pl. *stoupy pistrinum*.
stoupenec, vůbec fautor, studiosus alcs; se-ctator; zvl. α) v ohledu polit. *qui parti-bus alcs favet, qui partes alcs sequitur; qui stat ab n. cum alqo*; Sullovi a p. *stoupeni*, též: *Sullani* etc; β) o učení, zvl. filosofickém *discipuli; qui sequuntur auctoritatem* (n. *sunt a disciplinā*) *alcs*; *stoupeni Sokrata, Platona a p. philo-sophi qui a Socrate, Platone etc. profecti sunt*; též *Socratici, Pythagorei*; někdy pouze pron. poss.: *moji s. mei*.

stoupenstvo, = stoupenci, v. předch., k čemuž přidej *factio*.

stoupiti, *pedem imponere, insistere*, na něco *rei alui*, někam *ingredi, instrare in locum alqm*, do bláta *pedem luto infigere*; do šlepějí něčích s. v. „stopa“ b); na místo něčeho s. *succedere alui*.

stožár, v. „stěžen.“

strach, *terror* (z čeho *rei alcs*), mírněji *timor*, = obava *metus*; = hrůza *pavor*, úzkost *angor, anxietas*; = starost, v. toto; s. smrti *terror n. metus mortis*; s. před kým, z koho *metus alcs n. ab algo, timor ab algo*; s. z nepřítele *metus n. pavor hostilis n. hostium*; bez s. *metu vacuus*; *fortis*, co adv. *sine metu n. timore, impavide*; pln s. *anxius* (z čeho *de re alqa*); s. nahnati, nadělati komu *metum n. terrorem alui injicere, incutere, afferre, inferre; alqm in terrorem conjicere; anxius curis implere alqm*; v s. býti, s. míti *timere*, důr. *pertimescere, pavere, horrere alqd*; též *angi, anxium esse; timor me incessit*; s. připadl na nepřátely n. napadl nepřátely *timor hostes incessit*; s. míti oč *de re alqa timere*, o koho *alui*; nemíti s. *bono esse animo*; zvl. v úsloví: s. (jest): *timendum n. metuendum est ut n. ne*, v. Kos. Gramm. § 590.

strachování se, v. předch.

strachovati se, koho, čeho *timere, metuere alqm, alqd*; důr. *pertimescere, formidare, extimescere*, = třásti se *pavere, horrere alqd*; nic se nestrachovati *bono esse animo*; s. se o koho *timere, metuere alui*, oč *de re alqa; angi de alqa re*.

straka, *pica*.

strakatý, *maculosus*; = pestrý *varius; versicolor*.

stráž, (vůbec) *fastigium; montis latus*; (při pohledu s hora) *declivitas*, (s dola) *acclivitas*.

strana, 1) pův., plocha těla vůbec *pars* (*superior, inferior atd*); zvl. a) = plocha postranní, bok *latus; pars*; bolest v s. *dolor lateris*; tudíž úsloví: na pravé s. *dextra, a dextra*; s pravé s. *a dextra (parte)*; na pravou s. *ad dextram, dextrorsum*; na levé s. *ad sinistram atd.*; s. kopce *latus collis*; přední s. tábora *latus adversum castrorum*; s obou s. *ab utroque latere, utrimque*; s dvou rozličných s. *ex diverso*; se všech s. *ab omnibus partibus, undique*; na všechny s. *in omnes partes, quoquoersus*, (na vše s. zaměstnán býti *distineri*), na obě s. *in utramque partem, utroque; utrimque*; s této s. *ab hac parte; hinc*; (o řece a p.) *cis n. citra*, s oné s. *trans*, na oné s. *ultra*; s této a s oné s. Rýnu *cis et ultra Rhenum n. cis Rhenum et ultra*; bydleti s této,

s oné s. Rýnu *cis, trans Rhenum incolere*; s této s. *Kapue citra Capuam*; Gallie se s. *Sekvanū k Rýnu dosahuje Gallia a Sequanis flumen Rhenum attingit*; na všech s. *ubique*; na obou s. *in utraque parte, utrimque; utrobique*; na rozličné s. *in diversas partes*; s. nekrytá *latus apertum*; po s. něčí seděti *sedere ad latus alcs; assidere alui*, ležeti *accubare alui*; na nepřítele se s. udeřiti *hostem ex adverso adoriri, a latere aggredi; hostium aciem transversam invadere*; tp. z mnoha stran bylo mu vytýkáno *in varias reprehensiones incurrebat*; tudíž dílem tp. α) stranou a *latere, ex obliquo, ex transverso*; s. státi *obliquum stare*; s. jíti *secedere*; stranou! *date locum n. discedite!* β) na s., stranou věsti, vzíti koho *seducere, in secretum abducere, sevocare alqm*; na s. dáti *reponere; seponere*; žert na s. *remoto joco*; na s., stranou čeho nechati *omittere, negligere alqd*; b) = okolí *regio*; s. světa *regio coeli*; s. půlnoční *latus septentrionale (septentriones)*, polední *regio australis*, východní *pars in orientem solem spectans*, západní *occidentis solis partes; occidens*; 2) tp. a) = způsob, kterým se něco považuje: s dobré (zlé) s. něco bráti, považovati, na dobrou s. vykládati něco *in bonam (malam) partem accipere alqd*, na zlou, též *vitio dare, vertere alui alqd*; pohlížíš-li na věc s této s. *si rem ita spectas*; dobrou s. okázati *bonum se praebere*; b) ve rčení: z strany, s strany, strany, stran, stranu čeho, vyjádří se: α) *de* (s. státu bojím se *de republica timeo*; s. vzdání se *de deditioe*, s. míru *de pace*; s. obilí, s. války *de frumento, de bello*; co učinil s. obléhání tábora *quod fecerit de oppugnatione castrorum etc.*; co učiníš s. toho člověka? *quid de hoc homine též huic homini facies?* a tak velmi často; β) *quod attinet ad*; γ) s. toho, že *quod*; δ) a, ab: s. špiže nouzi míti *laborare a re frumentaria*; s mé s. nestává překážek a me *nulla mora erit*; s. bratra mého nemáme čeho se obávati *s. a fratre meo nihil est quod timeamus*; všechny sliby z mé s. *omnia mea promissa*; na mé s. pozůstává více službovolnosti *apud me plus officii residet*; podobně: z té s. chybil *hac in re n. in hoc erravit*; z mé s., já ze své s. *quod ad me attinet; ego quidem; equidem; pro mea parte*; každý ze své s. *pro sua quisque parte; pro se quisque*; „se s. někoho“ vyjádří se často gen.: bezpráví se s. Thebanův *injuria Thebanorum*, v. Voj. Ruk. § 81, 1, a); z jedné s., z druhé s. *partim — partim, et — et; aut — aut, vel — vel*; c) =

jeden z vedoucích rozepři: strany *litigatores*; strana žalující (vůbec) *actor*, (ve při privátní) *petitor*, (v při hrdelní) *accusator*; s. obžalovaná *reus*; tudíž d) = stoupenci něčí α) = filosofická s. *familia*, *schola*; *domus*; β) politická s. *partes*, *pars*, též *causa*; (s přihanou) *factio*; protivná s. *factio adversaria*, *altera*; obě (s. válčící) *utrique*; s. Sullova *Sullani* n. *partes Sullanæ*; býti po s. něčí, stranu n. se s. něčí držeti *stare ab alqo* n. *a partibus alcs*; *favēre partibus*, *sequi partes alcs*; *alcs causam sequi*; *facēre cum alqo*; při žádné s. nestáti *nullius* (o dvou *neutrius*) *partis esse*; přidati se k jiné s. *transire in partes alcs*; *adjungēre se* n. *applicare se ad causam alcs*; k své s. n. na svou s. koho nakloniti *alqm in suas partes* n. *ad se* n. *ad suam voluntatem perducēre*, *alqm sibi adjungēre*; e) v širším smyslu: ze s. otcovy spřízněn býti s kým *paterno genere contingēre alqm*; od matčiny s. *a matre*; *per maternam originem*; f) v. „stránka.“

straniti, (k) někomu, = stranným býti *alterius partis studiosum esse*; *favēre alci*; s. se čeho, od koho *vitare*, *devitare fugēre alqd*, *alqm*; *abhorrēre a re alqa*; s. se koho, též *aditum sermonemque alcs defugēre*.

stranivost, *partium studium*; *factiones* (město sužováno bylo s. *urbs factionibus premebatur*); obecněji *cupiditas*.

stranivý, v. „stranný.“

stránka, a) v knize a p. *pagina*; b) tp. α) slabá s. něčí *vitium alcs*, dobrá *virtus*; každý má svoji dobrou s. *nemo omnino sine virtute est*; v. „strana“ 2); β) = věc, způsob, podstata *ratio*; *pars*; ve všech s. *omnibus numeris* (*absolutus* podařený).

strannost, v. „stranivost.“

stranný, -ický, *alterius partis studiosus*; *factiosus*; též *cupidus*; o věcech *non sine partium studio factus*; *iniquus*; s. duch, v. „stranivost“; adv. *partium studio*; *cupide*.

strannictví, v. „stranivost.“

strast, *aerumna*; *aegritudo*; *sollicitudo*; = bída *miseria*, *calamitas*; strasti plný, v. „strastný.“

strastný, *sollicitus*, *tristis*; *sollicitudinis* n. *aegritudinis plenus*, (na př. *vita*); = bídný *miser*, *calamitosus*; adv. *sollicite*; *misere*.

strašák, -šidlo, vůbec *formido*; = přišera *lemur*; *species*; *umbra*, *larva*.

strašiti, a) trans., s. koho *terrēre alqm*, *timorem injicēre alci*; b) intr. *lemur apparet*; straší tam *locus ille infestus est lemuri*; 2) s. se, v. „strachovati se.“

strašlivost, a) v. „bázlivost“; b) v. „strašnost.“

strašlivý, a) v. „bázlivý“; b) v. „strašný.“

strašnost, obyč. opíše se adj. „strašný“; někdy dostačí *terror*, *atrocitas*.

strašný, *formidolosus*, *timendus*; *metuendus*; = hrůzný *horribilis*, *terribilis*; též vůbec = ošklivý *atrox*, *foedus*, *immanis*; s. víchr *tempestas foeda*; adv. *horrendum* n. *terribilem in modum*, *formidolose*; *atrociter*, *foede*.

strava, a) = pokrm *cibus*; b) = veškerá potrava *victus*; na s. míti koho, dávatí komu s. *victum quotidianum praebere alci*; ke s. přijmouti koho *alqm mercede pacta alendum recipere*; dáti koho komu na s. *tradere alci alqm alendum*.

stráviti, a) = jídlem spotřebovati *comedere*, *consumere*, *absumere alqd*; tudíž tp. α) = utratiti *consumere*, *absumere*, *profundere* (*pecuniam*, *patrimonium*); β) čas s. *consumere*, *exigere traducere* (*tempus*, *vitam*), *agere*, *degere*, *peragere* (*vitam*, *diem*); mnoho času s. s čím *multum temporis rei alci tribuere*, *marně terere*, *conterere tempus in re alqa*; poslední svá leta s. s kým *reliquam vitam cum alqo exigere*; γ) = zničiti *consumere*, *conficere*, o ohni říká se *haurire*, *absumere alqd*; jedem s., v. „otráviti“; b) = zažiti *concoquere* (*cibum*).

stravovati koho, v. „strava.“ b).

stráž, a) = střežení, hlídka *custodia*; (v noci) *vigilia*; s. vésti nad čím, v s. své míti něco *custodire alqd*, *providere rei alci*; *curam gerere rei alcs*; s. držeti, na s. býti, na s. státi, α) o vojíněch *excubare*, *excubias agere* n. *habere*; (v noci) *vigilias agere*, *in vigiliis stare*; o jednotlivcích *in statione esse*, *stationem habere*; β) o důstojnících *stationi praeesse*; jiní na s. táhnou *alii succedunt in stationem*; b) = ten n. ti, kdož s. drží, s. noční, zvl. mimo tábor *excubiae*, s. denní *stationes* (*diurnae*), *statio*; stráže rozstavěti *custodias* n. *vigilias*, *stationes disponere*, *odvolati deducere*; s. zaváděti *milites in stationem succedunt*, *excubiae in stationem procedunt*; zvl. přední stráže *statio extrema* n. *pouze statio*; tělesná n. životní s. *custodes corporis*; *satellites*; *milites quos suae custodiae causa alqs habere consuevit*; tělesná s. vůdce *cohors praetoria*, císaře *milites praetoriani*; Romulus měl tělesnou s. 300 mužů *R. trecentos armatos ad custodiam corporis habuit*; c) = místo stráže, strážnice *custodia*; *statio*; na s. přivéstí koho *in custodiam dare* n. *tradere alqm*.

strážce, *custos*, v noci *vigil*, v táboru *excubitor*; s. věznův *custos* (*carceris*); s. dveří *janitor*, *ostiarius*, věže *custos turris*, kuřat *pullarius*; s. chrámu *aedituus*;

duch n. bůh s. *tutela*, (místa nějakého) *deus qui loco alicui praesidet*; *deus cuius tutelae est locus alqs*; bohové s. rodinní *penates*, (domu) *lares*.

strážlivost, *vigilantia*.

strážlivý, *vigil*; adv. *vigilanter*.

strážnice, v. „stráž“ c); = strážná věž a p. v. „strážný.“

strážník, v. „strážce.“

strážní, -ný, a) = ke stráži patřící *speculatorius*; s. věž *specula*; s. oheň *ignis*; s. loď *navis speculatoria*, *navis ad custodiam posita*, *navis quae (ad portum) excubat*; b) o osobách *excubias agens*; anděl s., bůh s., v. „strážce“; tp. *praesidium*, *tutela*; strážný, co subst. v. „strážce.“

strčiti, strkati, a) s. koho n. kým *impellere*, *percutere*, *ferire alqm*; s. koho z cesty *deicere alqm de via*; tudíž = z místa vytisknouti: s. koho n. kým až padne *sternere*, *evertere alqm*; dále s., před sebou s., od sebe s. něco *protrudere*, *propulsare alqd*; zpět s. *repellere*, *rejicere alqd*; b) s. něco do čeho, někam, na něco *inserere alqd alicui rei (anulum digito)*, *infigere (clavum in parietem, gladium in pectus)*; *immittere alqd in locum alqm*; s. meč do pochvy *gladium in vaginam recondere*; do vězení koho s. *in carcerem conjicere alqm*; c) tp. s. něco, zvl. vinu na koho *alqd*, *culpam conferre*, *conjicere* (se sebe *avertere*, *transferre*) *in alqm*, příčinu *causam conferre in alqm*.

strdí, stred, *favus*.

strčestati, v. „potrestati.“

strhaný, s. zrak *lumina natantia*, *oculi natantes*.

strhnouti, strhati, a) = dolů trhnouti *deripere alqm*, *alqd* (na př. klobouk, šaty a p. komu s. *pileum*, *vestes alicui deripere*); zeď a p. *destruere*, *demoliri*, *diruere murum*, *aedes etc.*; most s. *pontem rescindere*, *interscindere*, *interrumpere*; stany s. *tabernacula detendere*; s. pole *castra movere*; s. s sebou něco v hloubku *alqd secum in profundum dare*; tp. s. v nebezpečí *in dubium devocare (suas exercitusque fortunas)*; stržen býti věč, do čeho *trahi*, *abtrahi*, *ferri ad alqd*; s. komu kuklu pokrytství *verum ingenium et animum alcs denudare*; s. komu něco z umluvené sumy *deducere alqd de summa*; ani haliře nestrhnouti komu *nullum nummum cuiquam deducere*; b) = dohromady trhnouti, shromáždit *contrahere*, *conducere (exercitum, copias in unum locum)*; tp. = zničiti *perdere*, *evertere*, *in perniciem dare alqm*; jinak: s. koně *equum conficere*; s. smích *risum movere*; 2) s. se, a) = utrhnouti se, spadnouti: oblaky se strhly, asi *pars nubis dirupta est*; b)

= roztrhnouti se *rumpi* (o provazu, struně a p.); c) s. se od koho n. čeho, v. „opustiti“; d) = spojití se, v. toto; e) = náhle povstati, (o bouři a p.) *oriri*, *cooriri*, *exoriri*; *erumpere*; (o válce a p.) *exardescere*; křik se strhne *fit clamor*; f) s. se smíchem *risu rumpi*, práci *labore confici*.

strkati, v. „strčiti.“

strmácti, v. „utrmácti.“

strměti, *eminere*, *prominere*; *exstare (ex aqua)*.

strmý, *praeceps*; *praeruptus*, *abscissus*.

strniště, = přizatá sláma *stipula*; = pole takové * *ager demessus*.

strnouti, v. „ztuhnouti“; tp. = žasnouti *obstupescere*, *horrore perfundi*, *perhorrescere*.

strnulost, *torpor*; *rigor*.

strnulý, *torpidus*; *rigidus*.

stroj, = nástroj *instrumentum*, veliký a umělý *machina*.

strojce, v. „strůjce.“

strojení, čeho *apparatio*; s. se *praeparatio*, (přemýšlením) *meditatio*, *commentatio (rei alcs k čemu)*.

strojený, v. „strojiti.“

strojití, něco a) = hotoviti *parare*, *apparare*; (pro budoucí potřebu) *praeparare alqd*; obecněji *facere*, *conficere*, (co řemeslník) *fabricari alqd*; s. hry a p. *ludos apparare n. edere*, kvas n. hostinu *convivium comparare*, *instruere*, jídla *cibos parare n. coquere*; jed s. *venenum miscere*, něco zlého *machinari*, *moliri (perniciem, pestem, periculum alicui)*; posměch, šašky sobě z někoho s. *ludibrio habere alqm*; *illudere alqm*, *dignitati alcs ridere*, *irridere alqm*; b) = uměle dělati něco (arte) *facere alqd*; strojený *facticius*, v. „umělý“, = padělaný *adulterinus*; c) s. koho *vestem induere alicui*; podobně: s. potah *jumentis jugum imponere*; 2) s. se, a) = hotoviti se, k čemu *parare*, *comparare se ad alqd*; s. se na cestu *iter comparare*, k válce *bellum parare*, *apparare*, *comparare*, (proti komu *alicui*), k útěku, k odchodu *parare projectionem*, *fugam*; oba vůdcové strojili se k bitvě *proelium ab utroque duce institutum est*; s. se dostupovati čeho *parare ascensum ad alqd*; s. se mluvit, psát *instruere dicere*, *scribere*, *parare se ad dicendum*; strojí se k dešti *nubilat*; b) s. se = oblékati se *induire sibi vestem*, *calceamenta et vestes sumere*.

strojnický, * *mechanicus*.

strojnictví, * *ars n. disciplina mechanica*.

strojník, * *mechanicus*.

strom, *arbor*; tp. s. rodu, v. „rodokmen.“

stromořadí, asi *gestatio*; *xystus*.

stromovka, *pomarium*.

strop, *tectum*, (uměle vykládaný) *lacunar*, *laquear*.

stropiti něco, *machinari*, *moliri*, *struěre alqd*; též *facere*, *conficere alqd*; *concitare* (*tumultum*); nevoli, různici s. *discordiam concitare* n. *serere*, mnoho zlého mali *auctorem esse*, mala *conflare*; bouřku v lidu, vzbouření s. *seditionem movere*; spiknutí s. *conjuratiōnem facere*, vojnu *bellum conflare*; neštěstí s. *inferre calamitatem*.

stroskotání, s. lodi *naufragium*.

stroskotati něco, *discutere alqd*; = zlomiti *frangere*, *perfringere*; = rozbiti *diruere* (*muros*, *urbem*, *monumentum*); *excidere*, *evertere* (*urbem*, *domos*); s. loď, s. se (o lodi) *naufragium facere*; loď se mu stro-skotala *naufragium fecit*.

strouha, *canalis*; *rivus*.

strouhati, *scabere alqd*.

strpení, a) *pass.* v úsloví: to jest k s. *tolerabile est*, není *intolerabile*, *intolerandum*, *non ferendum est*; b) = trpělivost *patientia*; *tolerantia*; s. míti a) = tichým býti *quiescere*, β) = čekati *expectare*; s. míti s kým *ferre alqm* n. *mores alcs*, s dlužníkem n. dlužníku *spatium dare debitori*.

strpěti něco, *tolerare*, *perferre*, *perpeti*, *pati alqd*; (mírněji) *ferre*, *sustinere*; nemoci čeho s. *non ferre alqd*; s. komu co: já mu toho nestrpím *istud a me tacitum non feret*.

strpitelný, *tolerabilis*; *adv.* *tolerabiliter*.

stručnost, *brevitas*; o řeči zvl. *pressum dicendi genus*; *oratio apta et bene vincula*.

stručný, *pressus*, *strictus*; = krátký *brevis*; *adv.* *presse*, *astricte*; *breviter*.

strůjce, 2) vůbec = kdo něco strojí *instructor* (*convivii*) n. opiš slovy u „stro-jiti“ podanými; b) = původce *auctor*; s příhanou *machinator et architectus*.

struna, *nervus*, *chorda*; *fides*.

struněný, s. nástroj *fides* (*ium*).

strýc, = otcův bratr *patruus*; vůbec pří-buzný *propinquus*, *cognatus*.

strýna, -ě, *amitta*; = vůbec příbuzná *cognata*.

strž, v. „rokla“.

stržiti něco, a) koupiti *emere alqd*; b) s. peníze = utržiti, trhem dostati *pecuniam cogere ex re alqa*, *recipere pecuniam*.

střádati, (peníze a p.) v. „spořiti“, „šetřiti“.

střapatý, *hirsutus*; *villosus*.

střapec, *fimbriae*.

střásti, něco, a) = dolů trásti *decutere* (*poma* a p.); jho s. *excutere jugum* (pův. i tp.); tp. s. s sebe napomínání atd. *parum curare* (*monita*), *mox oblivioni tradere alqd*; b) = sem tam trásti *concutere alqd*; s. se čeho *liberari*, *solvi re alqa*.

střeček, *oestrus*.

střed, a) pův. *media pars* n. *regio*; *medius locus*, *medium rei alcs*; obyč. však *adj.* *medius*: v s. města *in media urbe*; kra-jina tato jest s. Gallie *haec regio media totius Galliae est*; středem města *per mediam urbem*; ost. v. „prostřed“; b) tp. a) = hlavní sídlo *caput*, *summa*; s. vál-ky *sedes belli*; β) = kruh, společnost stejně smýšlejících *numerus*, *corpus*; po-slali jednoho ze svého s. *alqm ex numero suo miserunt*; přáli si jednoho ze svého s. za krále *alqm sui corporis re-gem creari voluerunt*; někdy: *inter*, *cum*: žíti v s. svých přátel *cum amicis* n. *inter amicos vivere*.

středa, * *dies Mercurii*.

středistě, v. „střed“ b) a).

středni, *medius*; s. věk * *aetas media quae vocatur*; ost. v. „prostřední“.

středověk, v. předch.

středozevní, v úsloví: s. moře, u Římanů *mare nostrum*; my položíme buď *mare medium*, *internum* n. řekneme *mare quod nunc mediterraneum dicitur*.

střecha, (pův. i tp.) *tectum*; vzíti koho pod s. *tecto* n. *in domum suam recipere alqm*; pod s. přijíti *tectum subire*; pod jednou s. bydleti s kým *habitare cum alqo*; zvl. s. ze štítů utvořená *testudo*.

střela, *sagitta*; *telum*; tp. střely vtipu a p. *aculei*; jako střela *summa velocitate*, *celerissime*.

střelba, *conjectus* n. *ictus tormentorum* n. *telorum*; n. raději opiš slovesem „s ří-leti“; s. z děl * *tela tormento missa*; vzhledem k rachocení * *fragor bellicorum tormentorum*.

střelec, *sagittarius*.

střelhitý, *celerrimus*, *velocissimus*; *adv.* *summa velocitate*, *celerissime*.

střeliti, střileti, *sagittam* n. *telum* (střileti) *sagittas* n. *tela conjicere* n. *mittere*, z děl *globos e tormentis* n. *tormenta mittere*; s. na koho, po kom, nač *tela* n. *tormenta conjicere in alqm* n. *alqd*; *sagittis* (n. (střeliti) *telo petere alqm*; na město, ku městu, do města s. *tormentis et telis urbem oppugnare*, *aggredi*; *tormentis urbem verberare*; střeliti koho *ferire alqm*, obecněji *occidere alqm*, *deicere*, *sternere* (*avem*, *feram*); podobně: s. skálu, pouze *diffin-dere saxum*.

střelivo, *tela* n. *tormenta bellica*.

střelný, s. zbraň *telum*, *missile*; s. rána *vul-nus telo ictum*.

střemen, * *staplia*.

střemhlav, *adv.*, přelož *adj.* *praeceps* (s. ujíždí *praeceps fugit* n. *praecipiti fuga* *abit*), též *celeriter*, *quam celerrime*.

střen, -ka, *manubrium*.

střep, -ina, *testa*; s. hlasovací *suffragium*; *tabella*; střepinový soud *testarum suffragia*.

střevíc, *calceus*; s. nositi *calceis uti*, s. obouti *calceos sumere*; přísl.: sám každý ví nejlépe, kde ho střevíc hněte *sua quisque optime incommoda novit*; 2) = délná míra, v. „stopa.“

střevní, s. bolest n. žření míti *ex intestinis laborare*.

střevo, *intestinum* (obyč. v pl.); míti žření v sřevách, v. předešl.

střevopravec, *haruspex*.

střežení, *custodia*; ost. opiš slovesem.

střežiti, v. „stříc.“

stříbrňák, *nummus argenteus*.

stříbrný, a) = od stříbra *argenteus*; náčiní s. *argentum*, *supellex argentea*; s. peníze *nummi argentei*; *argentum*; b) = stříbro v sobě mající: s. důl *argenti metalla (orum)*; *metalla argentaria (orum)*; c) vzhledem k barvě *argenteus*; *candidus*; s. vlasy *cani*.

stříbro, *argentum* (ve všech významech slova českého).

stříbrobělý, *candidus, argenteus*.

stříbiti něco, *argentum illinere rei alui*.

stříc, zvl. ve rčení: v stříc *obviam*, tedy v s., n. vstříc jíti, vyjíti, jíti komu *obviam ire, procedere, vehi alui*; *occurrere alui*; tp. smrti v s. jíti *morti se offerre, mortem oppellere*; podobně = překaziti něco *occurrere (malo), resistere (alui)*.

stříc, něčeho, koho (něco) *custodire, asservare, servare (domum, alqm)*; *in custodia habere n. tenere alqm*; s. koho před čím *monere alqm ut caveat alqd*; s. se čeho, koho n. před kým *cavere (periculum, alqm n. ab insidiis, a te; caveo ne decipiar)*; *praecavere; fugere, defugere, vitare alqd n. alqm*; = nechtíti čeho *alienum esse a re alqa (a divitiis)*; následuje-li věta předmětná, stává často *videre (providere, prospicere) ne etc.*

stříc, něco, v. „stříhati.“

střída, a) u chleba asi *interior pars panis*; b) = ulice *vicus*; ost. v. „třída.“

střídání, *mutatio, permutatio*; s. se *vices, vicissitudo* (na př. *dierum et noctium*).

střídati, něco *mutare, variare (vestes)*; stráž s. *militēs statione deducere; revocare vigiliās*; s. se, a) = střídavě něco činiti *per vices facere alqd, alternare alqd*; *mutare, variare*; s. se s kým (per *vices*) *subire alui n. alqm, succedere alui n. in locum alcs*; stráže se střídají *succedunt alii in stationem aliorum*; ve zpěvu se s. *alternis canere*; b) o věcech *variare; mutari*; radost a bázeň střídá se u něho *mixtum gaudio et metu animum ge-*

rit; velitelství střídá se *imperium (per omnes) in orbem it.*

střídavost, v. „střídání se.“

střídavý, *varius, variatus; alternus* (obyčejně v pl.); s. mluva *dialogus*; s. štěstí *fortunae vicissitudines*; adv. *in vicem, per vices*; též *alternis* (jeden po druhém).

střidmost, *temperantia, continentia*.

střidmý, *moderatus, temperatus; continens, modestus; frugalis*; adv. *moderate, temperanter*; s. žítí *continentem esse in omni victu cultuque*; s. si počínati v čem *moderate versari in re alqa*.

stříh, = stříhnutí *sectio*; = způsob střížení na př. u šatu *habitus, forma*.

stříhnouti, stříhati, *secare alqd*; s. vlasy *recidere, praecidere capillos*.

stříkačka, *sipho*.

stříknouti, stříkati, a) trans. *spargere*, něco na něco n. do čeho *aspergere alqd rei alui*; b) intrans. *prosilire; emicari* (o krvi).

střilení, v. „střelba.“

střileti, v. „střeliti.“

střítí něco, *sternere (vestes in herba, sub pedibus)*; v. „prostírat.“

střítí = setřítí, v. toto.

střízlivost, = lačnost *jejunitas*; = střidmost, v. toto; co protiva opilosti *sobrietas*.

střízlivý, = lačný *jejunus; siccus*; = střidmý, v. toto; = neopilý *sobrius*; adv. *sicce, sobrie*.

stud, *pudor; pudicitia*; nemíti již s., bez s. býti *pudorem posuisse, dimisisse; praemortui esse pudoris*; všecken s. složití, odložití *pudorem projicere, ponere*; s. prázdný *impudens*; zarditi se studem *erubescere*.

studánka, *fons*.

studenost, *frigus*; (důr.) *gelu.*; tp. *animus frigidus*.

student, *juvenis bonarum literarum studiosus*. studený, *frigidus*; (důr.) *gelidus*; býti s. *frigere*; subst. *studeno frigus*; jest *studeno frigus est*, studeněji *frigus augetur n. ingravescit*; tp. *frigidus, lentus*; adv. *frigide; lente*.

studie, *literarum studia*.

studiti, *frigidum facere, refrigerare alqd*.

studna, *puteus*; = pramen *fons*.

studničný, s. voda *aqua putealis n. puteana; aqua fontana*.

studování, v. „studie“, n. opiš slov. násl.

studovati, a) intrans. *literis n. studiis literarum operam dare; literis et optimis disciplinis studere*; studující mládež *juvenis literarum studiosa*; též pouze *discientes n. se opiše rčením ii qui studiis se tradiderunt n. literis operam dant a p.*; tp. s. nač = přemýšletí, v. toto; b)

- trans., s. něco *studēre arti, operam dare rei alicui*; = učiti se *discēre (jus civile, philosophiam)*; *pertractare alqd*; *studio-sius legēre alqd*.
- stuhlost, *rigor*.
- stuhlý, *rigidus, rigens*.
- stuhnouti, *obrigescēre, rigescēre*.
- stuchlý, *humidus, humore corruptus*.
- stůl, a) pův. *mensa*; b) tp. = jídlo *coena*; *convivium*; při s. *inter coenam n. epulas*; posaditi se, sednouti za s. (dle římského způsobu) *accumbēre*, za s. seděti *accubare*, v. též „stolovati“; k s. pozvati *coenae adhibēre*; k s. jíti *coenatum ire, ad coenam venire*; po s. *coenatus*: po s. spal *coenatus dormiviti*; po s. byl mi list dodán *epistola mihi coenato tradita est*.
- stupeň, *gradus* (pův. i tp. na př. *honoris, dignitatis*); s. tepla *vis caloris*; po s. *gradatim*; *gradibus n. per gradus*; „nejvyšší s. čeho“ překládá se adj. *summus*; nejvyšší s. hodnosti *summa dignitas*, vážnosti *summa auctoritas* atd.; nejvyššího s. dostoupiti, o osobách a úřadech jejich *ad summos honores pervēhi, ad summum honorem pervenire*, o říši a p. *in summo consistēre*.
- stupňovati, něco *augēre alqd*.
- stužka, v. „tkanice“.
- stvoření, a) co čin, opiš slovesem; od s. světa *inde ab hominum memoria*; *post homines natos*; při s. světa *quum primum fingerentur homines*; b) = všechno, co stvořeno, *mundus*; *universitas rerum*; c) = jednotlivý tvor, opiš slov. *nasci, effici, oriri*.
- stvořitel, *procreator*; *creator*; *auctor*; *effector*; s. světa *opifex aedificatorque mundi*; *parens hujus universitatis*; = zakladatel, původce *conditor*.
- stvořiti, *creare, procreare, facere, generare*; *efficere, condere*; *constituere alqd*; tp. stvořen k čemu *factus, natus ad alqd*.
- stvrđiti, stvrzovati něco, tp. *confirmare (alqd argumentis, jurejurando)*; pravdu výroku s. *facere ut alqd vere dictum videatur*; ost. v. „potvrditi“.
- stvrđnouti, *durescēre, indurescēre*.
- stvrzení, *confirmatio*; s. senátu a p. *auctoritas*.
- stý, *centesimus*; = sto obsahující, sterý *centuplex*.
- styděti se, *pudet*, (stydím se za něco *pudet me rei alicui*, za tebe *tui*, před bohy a před lidmi *deorum hominumque*, že jsem to pravil *hoc dixisse*); *erubescēre* (za něco *re alqa*, též *alqd*, toto mluvíti *hoc dicere*); *nemusim se s.*, když n. že . . . *non est res quā erubescam, si. . .*; *stydím se to říci pudore deterreor hoc commemorare*.
- stydlivost, vůbec *pudor*; v ohledu pohlavním *pudicitia*; z úcty a vážnosti *verecundia*; ost. v. „stud.“
- stydlivý, *pudens*; *pudicus*; *verecundus*, (rozdíl v. v předch.); adv. *pudenter*; *pudice*; *verecunde*.
- stydnouti, *frigesce-re, refrigesce-re, refrigerari* (pův. i tp.); tp. *languesce-re*; stydlá krev *cruor*.
- styk, -ání, tp. v s. býti, přijíti s kým, v. „stýkati.“
- stýkati se, s čím *tangere, attingere, contingere alqd (alqm)*; tp. s. se s kým *societate (alqā, rei alicui) cum alqo conjungi n. conjunctum esse*, velmi blízko *cum alqo conjunctissimum esse*.
- stýskal, *homo querulus*.
- stýskání, stýskati, v. „stesk“, „stesknouti.“
- sučastniti se, v. „zúčastniti se.“
- sučtovati něco, *computare alqd*; *summam facere, calculum subducere rei alicui*.
- sud, (nádobu) *cadus, dolium, cupa*.
- sud, -a, -o, -ý, *par (numerus)*.
- sudba, v. „osud.“
- sudi, *judex*; ost. v. „soudce.“
- Sudice, Sudička, *Parca*.
- sudič, (kdo se rád soudí) *homo litigiousus, litigandi cupidus*.
- sudilek, *difficilis judex*.
- sudilkovati, *inique judicare*.
- sudiště, *judicium*; *forum*.
- sudlice, *hasta*.
- sucho, v. „suchý.“
- suchopárnost, tp. *exilitas, jejunitas (orationis, scriptoris)*.
- suchopárný, tp. *aridus, jejunus, exilis, exsanguis (scriptor, oratio)*; *frigidus, insulsus*; adv. *exiliter, jejune*; *frigide*.
- suchost, -ota, (povrchu) *siccitas*, (vnitřní) *ariditas*.
- suchý, *siccus*; *aridus* (rozdíl v. v předch.); = vyzáblý *aridus*; zvl. sucho a) = suchost, v. toto; b) = suchá země *siccum*; (na suše, na suchu *in sicco*, na př. *zůstati consistere*); po s. *terrā*; na s. i na moři, po vodě i po s. *terra marique*; cesta po s. *iter pedestre n. terrestre*; k označení jistoty co protiva vody *tutum*: v s., na s. býti, seděti *in tuto esse, in portu navigare*.
- suk, *nodus* (pův. i tp.).
- sukně, *tunica*.
- sukno, *pannus (laneus)*.
- sukovitý, *nodosus*.
- sůl, *sal*.
- suma, *summa*; s. peněz *summa pecuniae*; *pecunia*; veliká s. peněz *pecunia magna n. grandis, ingens*, malá *pecunia parva, tenuis*; v s. uvéstí něco *summam facere alicui rei*.
- sundati něco, *demere, detrahēre alqd*.

sup, *vultur, vulturius*.
 surovina, -ost, -ý, v. „surovost“ atd.
 sušiti něco, a) povrchně *siccare, exsiccare* (*vestes, capillos*); b) = zcela vysušiti *torrere, exurere* (*agros a p.*).
 sutěska, *angustiae* (*locorum*), *fauces*.
 sutky, *clepsýdra*.
 sužovati, v. „soužiti.“
 sváda, *rixa; jurgium; altercatio*.
 svadba, *nuptiae*; s. strojiti *nuptias adornare*; s. míti (o ženichu) *ducere alqm uxorem*, (o nevěstě) *nubere alicui*.
 svadebčan, * *conviva nuptialis*.
 svadebni, *nuptialis* (*coena, vestis*); s. den *dies nuptiarum*, = den k svadbě určený *dies nuptiis destinatus* s. veselí, slavnost *solemnia nuptiarum, sacrum nuptiale*; s. lože *lectus genialis*; s. píseň *carmen nuptiale; epithalamium*; s. smlouva *pactio nuptialis*.
 sváděti, v. „svěsti.“
 svaditi někoho s kým, *committere alqm cum alqo*; s. se s kým oč *orta mihi est altercatio n. rixa cum alqo de re alqa*.
 svádlivost, *rixae et jurgii cupiditas n. studium*.
 svádlivý, *rixae et jurgii cupidus; litigandi et rixandi avidus*.
 svadlý, *flaccidus*.
 svadnouti, *marcescere; flaccescere*.
 svah, co vlastnost *declivitas; acclivitas*; konkr. *locus declivis n. subst. declive* (též pl. *declivia*); s. kopce *fastigium, dejectus collis*, (vzhledem k vystupování) *ascensus*; kopec s mírným s. *collis leniter editus* (zdola se dívající), n. *declivis* (shora hledící); s. míti k.... (o krajinách) *vergere ad...., spectare in....*.
 svak, *affinis n. affinitate conjunctus* (*alicui*).
 sval, *torus, musculus*; vzhledem k síle *lascertus*, zvl. v pl., *nervus*; pevných s. *robustus*.
 svaliti, 1) = dolů valiti *devolvere alqd*; zeď s. *destruere, demoliri, diruere murum*; s. se a) o osobách = padnouti *ruere, corruere, praecipitem dari n. deferri*, na zem *humi procumbere*, s koně *equo effundi*; β) o věcech *corruere, collabi*; na koho *irruere, irrumpere in alqm*; 2) = dohromady valiti *convolvere alqd*; s. se *convolvi*.
 svalovitý, *lascertosus, robustus*.
 svár, v. „sváda“; v pl. sváry, též *inimicitiae*.
 svárliivost, -ý, v. „svádliivost“ atd.
 svat, a) vůbec, v. „svak“; b) = švagr *mariti frater; frater uxoris; maritus sororis*.
 svatba, atd. v. „svadba“ atd.
 svataček, v. „svatoušek.“

sváteční, -ý, *solemnis, festus*; s. den, v. „svátek“ a); s. šat *ornatus solemnus n. festus*; adv. *solemniter*.
 svátek, a) = den bohu n. svatému někte-
 rému zasvěcený, sváteční den *dies festus* (*ac solemnus*), (co odpočinek) *feriae*; b) = jmeniny *dies lustricus*.
 sváti, něco (dolů) *flando auferre*, (dohromady) *conflare alqd*.
 svatobor, *oraculum*.
 svatokrádce, *sacrilegus*.
 svatokrádež, *sacrilegium*.
 svatost, *sanctitas; religio*; = bohabojnost *pietas; virtus*.
 svátost, = něco svatého *res sacra n. divina*; = skutek zevnitřní k dosažení milosti boží *sacramentum*.
 svatoušvatý, *sanctissimus; sacrosanctus; sanctus*; adv. *sancte, persancte* (*jurare*).
 svatoušek, *pietatis* (*erga deum*) *simulator*.
 svatý, = bohům zasvěcený *sacer*; = nedotknutelný, vážný, posvátný *sanctus*; = vůbec bezúhonný *integer*; s. válka *bellum sacrum*; s. místo *locus sacer n. religiosus*; s. povinnost *officium summum n. sanctum*; s. pole (asi) *publicus sepulcrorum locus*; prosím tě pro všechny svaté *obsecro atque obtestor te*; za s. vyhlásiti koho *† in sanctorum ordinem referre alqm*; adv. *sancte; religiose, pie*.
 svátyně, *templum; fanum, delubrum*; s. chrám *adytum n. occulta et recondita templi, quo praeter sacerdotes adire fas non est*; tp. též *sanctuarium*.
 svázati, něco *colligare, constringere alqd*; knihu s. (asi) *librum glutinare, compingere*; s. ruce na záda *manus post tergum restringere*; s. koho *vincere, devincere alqm; in vincula conjicere alqm*.
 svazek, 1. akt. a) pův. vše čím něco svázáno jest *vinculum; ligamentum*; tudíž b) tp. s. lásky, přátelství atd. *vincula amoris, amicitiae* etc; též pouze *amor, amicitia*; s. přátelský, v. „přátelství“; s. manželský *matrimonium; conjugium*; krásný s. přátelství *amabilis nodus amicitiae*; užší jest s., jímž poměry příbuzenské lidstvo váží *artior est colligatio societatis propinquorum*; práce a vyražení jakýmsi přirozeným s. spojeny jsou *labor voluptasque naturali quadam societate juncta sunt*; 2) = něco svázaného *fascis; manipulus*; (menší) *fasciculus*; zvl. s. = díl spisu *pars; * volumen*.
 svážeti, v. „svězti.“
 svěcení, *consecratio; dedicatio*.
 svědčilek, *assentator*.
 svědčiti, a) = svědek býti *testificari n. testimonio confirmare alqd n. akk. s inf. testem esse rei alcs*; tomu svědčí to, že... *eius rei testimonium est, quod...*; něco

svědčí o čem = jest znamení čeho, v. „znamení“; b) = tvrditi, mluvíti *affirmare, testare, confirmare* s. akk. a inf.; c) s. komu: list svědčí jemu *epistola ei inscripta est*; = náležeti *esse alcs*; d) = slušeti *convenire*, (o šatu i tp.) *decēre*; e) = k duhu jíti *conducere*; *salutarem n. utilem esse alcuī*; o jídlech a p. *salubrem esse*; podobně: štěstí mu svědčí *fortuna ei favet, arridet; felicitas eum consequitur*.

svědecký, gen. *testium, testis*; s. seznání *testimonium*; *dicta testimonium*.

svědectví, *testimonium*; s. dáti, za s. praviti *testimonium dare, edere*; bráti koho za s. v. „svědek“; s. dáti komu *testimonium dare alcuī*; na s. tomu, k s. toho *documento n. argumento*; dle s. Herodotova *teste* (těž *auctore*) *Herodoto*.

svědek, 1) pův., zvl. před soudem *testis (rei alcs čeho)*; za s. bráti, vzíti *contestari, testari alqm*; *vocare alqm in testimonium*; s. býti komu v čem n. u koho čeho, *testem esse alcuī in re alqa*; proti komu *testimonium dicere in alqm*; požádati koho za s. *alqm testem citare n. excitare*; s. vésti, přivést *testes adducere, producere*; 2) tp. = kdo při čem jest n. byl *testis*; *arbiter, auctor*; očitý s., v. „očítý“; při závěti býti s. *testamento scribendo interesse*; s. býti výjevu nějakého *videre spectaculum aliquod*; bez svědků *arbitris remotis n. sine arbitris*, mluvíti s kým *solum cum solo colloqui*; sám jsem byl s., že to řekl *ipse dicentem audivi, že padl ipse vidē cadentem*.

svědět, *prurire*.

svědkyně, *testis*.

svědom, v. „svědomý“.

svědomí, a) = vědomí, vědomost *scientia, cognitio*; mou vůlí a svědomím *me sciente ac prudente*; ost. v. „vědomí“; b) = svědectví, v. toto; c) vzhledem ku mravnosti, α) = vědomost o vlastním činu dobrém n. zlém *conscientia* (avšak vždy s. adj.): dobré s. *conscientia recta n. recte factorum*, míti *nullius culpaē sibi consciū esse*; s. dobrým s. (to činím) *salvo officio*; zlé s. *conscientia mala n. conscientia male factorum, sceleris, culpaē a p.*, míti *conscientiā malā (scelerum a t. d.) angī, conscientiā exanimari*; nepokojné s. *solicitudine*; míti něco na s. *consciū sibi culpaē (sceleris atd.) esse*; na s. vzíti *non extimescere (n. in se transferre) culpam*; hlas s. volá důrazně *magna est vis conscientiae*; mlčení něčí za zlé s. míti *silentium alcs in conscientiam ducere*; β) = bázeň před činem nemravným *religio*; člověk bez s. *homo sine ulla religione*; *impius, nefarius, improbus*; s. sobě z čeho

dělati, bráti, s. z čeho míti *alqd habere (n. est mihi alqd) religioni, mihi religio est, habeo religiosum (alqd facere), habere rem religioni*, důr. = těžké s. sobě nad čím činiti *plane nefas et impium judicare alqd*, nebráti atd. *mihi religio non est, quominus . . .*; s. sobě z čeho beroucí *religiosus*; nedělaje si s. z toho *nulla religione deterritus*; tudíž úsloví: ptáti se koho na jeho s. * *jubere alqm ex animi sententia dicere*; *rogare alqm quae sit animi ejus sententia*; ptám se tě na tvé s., máš ženu? *ex animi tui sententia, uxorem habes?*

svědomitost, *religio*; = důkladnost *diligentia*; = spravedlivost *sanctitas, probitas, fides*; = něžná s. *pietas*.

svědomitý, *religiosus; diligens; sanctus, probus* (v. předch.); s. věrnost *religio et fides*; adv. *religiose; diligenter; sancte, probe*; velmi s. *summa cum religione atd.*

svědomost, *conscientia*; v. „svědomí“.

svědomý, a) = pass. známý *notus*; b) s. čeho, akt., *consciū rei alcs*; jsem si tím s., že . . . *consciū mihi sum s. akk. a inf.*; ost. v. „vědomý“.

svěhlavec, *homo obstinatus n. pertinax*.

svěhlavost, *animus obstinatus; obstinatio, pertinacia*.

svěhlavý, *obstinatus, pertinax; pervicax*.

svekr, *socer*.

svekra, -ně, *socrus*.

svělibost, -ý, v. „samolibost“ atd.

svémyslnost, -ý, v. „svévolnost“ atd.

svěřenec, *cliens*.

sveřepost, v. „surovost, divokost“.

sveřepý, v. „surový, divoký“ b) c).

svěřiti, svěřovati, a) = půjčiti *commendare, mutuum dare alcuī alqd*; b) = v opatrování dáti *committēre alqd alcuī n. fidei alcs*; *permittēre alcuī alqd* (na př. *omnes fortunas suas, vitam*); úřad a p. komu s. *mandare alcuī munus, negotium*; tajemství své s. komu, neb: s. se komu = myšlenky své a p. vyjevíti *consilia n. occulta sua, animum suū alcuī credere*; s. se komu úmyslem svým *patefacere alcuī consiliū*; avšak: s. se čemu n. komu = v ochranu něčí se s. *se permittēre, tradere, committēre in alcs fidem; credere se alcuī*; s. se komu čeho n. čím = s. komu co, v. b).

svěsiti, něco *demittēre (aures, caput a p. těž tp.)*.

svěsti, sváděti, 1) = dolů vésti *deducere alqm*; podobně: leč (po vykonané plavbě) v přístav s. *in portum invehi*; 2) = odvésti *abducere, deducere*; tudíž tp. a) s. koho s. čeho, od čeho (= odmluviti) *abducere, deducere alqm (a consilio, de sententia a p.)*; důr. *depellere, demovere*;

b) s. koho, abs. (= zkaziti koho) *corrum-pere, depravare, corruptelorum illecebris irretire alqm*; s. koho k čemu *inducere, pellicere, illicere alqm ad alqd faciendum n. ut faciat alqd*; též *impellere*; k bludu *in errorem inducere alqm*; c) se světa s. koho, v. „sprovoditi“; d) s. s sebe něco = odstraniti (podezření atd.), *a se amovere, amoliri alqd*; d) s. na koho něco, (vinu) *conferre, conicere* (s sebe *avertere, transferre*) *in alqm (culpam, causam etc.)*; též *accusare alqm rei alcs*; 3) = dohromady vésti *conducere alquos*; *conferre alqd*; s. koho s kterou (bez příhany) *nuptias conciliare inter alquos*; (s příhanou) *lenocinium facere*; tudíž tp. a) s. bitvu, boj, *committere pugnam, proelium*; *certamen inire*; b) s. jednoho s druhým *committere alqm cum algo*; c) vádu s. *rixam, jurgium concitare*; d) něco s. = dokázati, poříditi *proficere, efficere, facere (multum, nihil)*; slovy ničeho nesvésti *verbis nihil agere, proti komu contra alqm*; e) = dováděti, v. toto.

svět, 1) = soubor veškerenstva, vesmír *mundus*; *universum, rerum universitas*; *rerum natura*; od stvoření s. (= co s. světem stojí) *post mundum conditum, inde ab initio rerum, vzhledem k lidstvu post homines natos*; *post hominum memoriam*; 2) koule zemská *orbis terrarum*; (*haec*) *terra*; částky n. dílové s. *orbis terrae (terrarum) partes*; pán s. *orbis terrarum dominus*; podmanitel s. *gentium domitor*; podobně = souhrn všeho týmž časem na zemi se nalézajícího *res quae nunc sunt, ordo rerum qualis hodie est*; tento s. *haec vita*; onen s. *vita quae post mortem futura est*; na onom, na druhém s. *apud inferos*; konec s. *humanarum rerum termini*; do s. *peregre (abire)*; kde na s.? *ubi gentium n. terrarum? ubinam?* ni-žádný člověk na s. *homo nemo, nemo omnium mortalium*; není na s. člověka *nemo est omnium, qui etc.*; všecko na s. *quidvis, nihil non*; nejspatnější člověk na s. *homo omnium nequissimus*; na s. přijíti, na s. se naroditi *nasci, in lucem edi*; ze s. se odebrati, se s. se rozloučiti, roz-žehnati. *excedere vitā, migrare de vitā*; se s. sprovoditi koho *alqm e medio tol-lere*; 3) = lidé a lidské poměry *homines*; *res n. res humanae*; *vita publica, celebritas hominum*; vzdělaný s. *homines politi-ores, elegantiores*; učený s. *homines docti*; nynější s. *recentiores homines*; běh s. *rerum cursus*; starý s. *aetas prisca*; *antiquitas*; *priores*; celý s. *omnes homi-nes*; před s. *coram hominibus*; takový jest s. (*nimirum*) *sic esse solent n. sunt homi-nes, haec est rerum humanarum conditio*;

znáti s. *res humanas nosse*; znám ten s. *novi ego hoc saeculum*; znalost s. *rerum humanarum peritia*; světu výhost dáti *vitalae renuntiare*; 4) v úsloví: pro n. o živý s. *ne neutiquam, nequaquam*; prosím tě pro živý s. n. pro s. světoucí *obsecro te atque obtestor*.

světácký, *lautus*; *voluptarius*; * *rerum inanum studiosus*; adv. *laute*; po s. žiti *voluptatibus n. genio indulgere*.

světáctvi, * *rerum inanum amor n. studium*; *voluptates*.

světák, *homo lautus, voluptarius*.

světiti něco, a) = svatě činiti *consecrare*, (službě jistého boha) *dedicare alqd*; s. koho *inaugurare alqm*, v církevní lat. *consecrare alqm*; svěcený *sacer, consecra-tus*; b) s. den = nepracovati *diem fe-stum agere, celebrare, (pospolu) concele-brare*.

světlo, a) = to co předměty viditelné činí *lux*; s. vydávati *lucere*; zvl. = sluneční, denní s. *lux solis, lux*; tudíž: za světla *luce, též interdium*; s. (světa n. boží) spa-třiti *in lucem edi*; *nasci*; na s. n. ve s. státi komu *luminibus alcs officere*; tp. na s. přijíti *in lucem proferri, aperiri, pate-fieri*; na s. vynéstí něco *in lucem pro-ferre, aperire alqd*; s. nabyti v čem no-scere, *cognoscere alqd, edoceri de re alqa*; b) = svítící věc *lumen*; s. nebeská *astra coelestia*; umělé s. *lumen*, = svíce vosková *cereus, lojová candela*; při s. (svící) *ce-reis collucentibus*; při s. pracovati *lucub-rare*; práce při s. *lucubratio*.

světlobarvý, *claro colore*.

světločervený, *rutilus*.

světlomodrý, *subaeruleus*.

světlost, *claritas*; *candor (solis)*; ostatně v. „světlo.“

světlý, a) pův. = jasný *clarus*; *lucidus, splendidus*; = bezmraký *serenus*; = zá-řící *fulgens*; = průhledný *pellucidus*; b) tp. = srozumitelný *perspicuus, manife-stus*; *clarus*; s. učiniti, v. „vysvětliti“; adv. *lucide*; *clare*.

světnice, *conclave*; *cubiculum*.

světoobčan, *mundanus*; *qui se totius mundi incolam et civem arbitratur*.

světovláda, *imperium orbis terrarum*; *impe-rium omnium gentium*.

světovládce, *orbis terrarum dominus*.

světovládny, *orbem terrarum imperio tenens*.

světoznámý, *clarissimus*; *cujus fama per om-nes terras propagata est*.

světský, a) = pozemský *terrester*; = lid-ský *humanus*; b) = ne duchovní *pro-fanus*; c) = světácký, v. toto; s. smysl *luxuria*.

svévole, -nost, *libido, animi impetus*; ar-

bitrium; = nezbednost *licentia, lascivia*; *petulantia, procacitas, protervitas*.
 svévolník, v. násl.
 svévolný, *libidinosus*; = nezbedný *lascivus*, (důr.) *petulans, procax, protervus*; adv. *libidinose; petulanter; per lasciviam*.
 svéztí, svážeti, a) = dohromady vézti *convehēre, comportare (frumentum), conferre*, též *colligēre, cogēre alqd*; b) = dolů vézti *devehēre alqd*; c) s. koho kam = dovéztí *vehēre alqm*; 2) s. se, a) = sklouznouti, sjeti *delabi, defluēre; devehī, deferri*; tp. s. se na něčí hlavu, na koho, *redundare ad alqm, recidēre in alqm*.
 svěžest, *vigor; hilaritas*.
 svěží, *alacer; impiger, acer; integer (vires)*.
 svíce, vůbec *lumen*; vosková s. *cereus*; lojová *candela*.
 svícen, *candelabrum*.
 svíjeti, tp. s. se bolestí *dolore incurvari*.
 sviňák, *subulcus*.
 svině, *sus*; divoká s. *aper*; obyčejná mladá *porcus*.
 svinouti něco, *complicare alqd*; plachty s. *vela contrahēre*; s. se *convolvi*.
 svíratí, v. „sevířiti.“
 svisnouti, *dependēre, pendēre*; svislý *dependens; fluens (buccae)*; = svěšený *demissus (caput)*.
 svit, -ání, *diluculum; ortus luci*; za s. *primā luce*.
 svítati (se), *lucescēre, dilucescēre*; zvl. neosob. *svitá (se) lucescit, dilucescit*; tp. *svitá mi jam rem perspicio*.
 svítězitel, *victor*; v. „vítěz.“
 svítěziti nad kým, proti komu *vincēre alqm; victoriam reportare n. consequi de alqo; superiorem discedēre ab alqo*; též *superare* (zvl. o mínění a p.).
 svítí, v. „svínouti.“
 svítilna, *laterna*.
 svítiti, a) s. komu *facem n. lucernam praeferre alqui*; b) s., s. (se) = světlo vydávati *lucēre*, (důr. = třpytiti se) *splendēre, fulgēre*; s. na něco *illustrare, collustrare alqd*.
 svitnouti, v. „svítati.“
 svízel, *miseria, calamitas; aerumna*; = nepohoda, v. toto.
 svislý, *promptus, pernix, agilis*; v. „svěží.“
 svlažiti něco (vodou), *rigare, irrigare alqd; madefacēre alqd*.
 svléci, a) = dohromady vléci *contrahēre, congerēre, comportare alqd*; b) = dolů vléci, zvl. s. oděv komu, s. koho (z šatů) *detrahēre alqui vestem, exuēre alqm vestem*; s. s sebe oděv n. svléci se *exuēre vestem, detrahēre sibi vestem*.
 svoboda, *libertas*; na s. propustiti, pustiti, nechati otroka *servum vindicare in libertatem, servum manu mittere, opēt in liber-*

tatem restituēre alqm; zajatce *captivum liberum dimittēre, e vinculis n. e custodia emittēre alqm*; zvl. α) = vůle činiti co se líbí *arbitrium; potestas, jus (alqd faciendi)* n. pl. *jura* (práva něčí); *libertas*, = volnost u volení *optio*; dáti komu s. čeho, v čem *permittēre alqui alqd*; míti s. čeho n. v čem *in re alqa suo arbitrio agēre posse*; mám toho s., mám na svobodě *licet, liberum n. integrum mihi est*; s. něčí hyne *jura alcs tolluntur*; β) = vynětí z obecných břemen a povinností *jus praecipuum; beneficium n. donum singulare; privilegium*; γ) = samostatnost (politická) v. toto.

svoboden, v. „svobodný.“

svobodnice, *libertina, liberta*, v. násl.

svobodnický, *libertinus, libertus*, v. násl.

svobodník, = ze služebnosti propuštěný, (vzhledem bývalého pána) *libertus*, (vzhledem stavu svého naproti otrokům a občanům svobodně zrozeným) *libertinus*.

svobodný, a) = bez tělesného obmezení *liber; solutus*; s. pohybování *motus solutus et liber*; učiniti koho s., v. „svoboda“; s. přístup míti do domu něčího *mihi aditus in domum familiaris est; patet mihi aditus*; b) ve smyslu přenešeném α) = soběvolný *liber; non alieno imperio subjectus, suis legibus et institutis utens (populus)*; v ohledu občanském *qui sui juris, suae potestatis est*; s. obec *res publica libera*; s. město *urbs n. civitas libera*, (ve smyslu Římském) *municipium*; s. umění *artes ingenuae, liberales; studia liberalia*; β) = neženatý, (nevdaná) *caelebs*; γ) s. čeho, od čeho *liber re n. a re alqa*; s. od daně *immunis (vectigalium)*; býti s. od služby vojenské *militiae vacationem habēre*; s. viny *culpā vacuus; innocens*; δ) = svobodomyslný *apertus, liber, ingenuus*; s. slovo *libere dictum*; c) v ohledu mravném α) co do vůle *liber*; jest mi s. *licet, liberum n. integrum mihi est*; s. vůle *voluntas libera n. soluta, potestas libera, arbitrium*; β) = žádostem a p. nepodrobený *liber*; adv. a) *libere, solute*; b) α) *libere; suo arbitrio, suo jure*; δ) *aperte, libere, ingenue*.

svobodomyslnost, *libertas; animus liber*; s. v řeči *liberior sermo*.

svobodomyslný, *liber, ingenuus* s. slovo *libere dictum*; adv. *libere, ingenue, aperte*.

svodnice, *corruptrix*.

svodník, *corruptor*.

svodný, *quo quis facile corrumpi n. ab honestate abduci potest; illecebris repletus*; obecněji *blandus, captiosus; callidus*; adv. *apte ad animum alcs corrumpendum n. ad animos hominum corrumpendos; blande*.

svojití si něco, vindicare, (bezprávně) arrogare sibi alqd.

svolati, svolávatí, convocare (milites, senatum a p.); vocare, advocare alqm ad se, ad concionem; (důr.) accire, cogere, (činí-li to představený též) excire, evocare; s. ku shromáždění, k hromadě convocare in concionem (populum, milites).

svolení, consensus, assensus; s. obce n. lidu (v Římě) plebiscitum, (jinde) populi scitum; s. senatu senatus consultum n. decretum, (pouhé, ne však v moc zákona vešlé) senatus auctoritas; s. dáti v. „svolití“; stalo se to s mým s. me assentiente n. probante factum est; bez s. něčího algo invito, injussu alcs, důr. algo adversante, renuente.

svoliti, svolovati, k čemu, consentire alcu rei n. ad alqd, probare n. assensu suo comprobare alqd; s. k podmínkám conditiones probare, accipere, ad conditiones accedere, nerád descendere, s. komu n. k požadavkům něčím facere (promittere) quae quis postulat; morem gerere alcu; promittere, annuere alcu alqd, fidem suam alcu dare.

svornost, concordia, consensus.

svorný, concors, consentiens; adv. concorditer, conjuncte.

svrab, scabies.

svrask, ruga.

svrasknouti, svařtiti, corrugare, čelo s. frontem contrahere; s. se corrugari.

svrbění, pruritus.

svrběti, prurire.

svrci, svrhnouti, praecipitem dejicere n. dare, dejicere, deturbare, praecipitare, alqm ex n. de loco algo; kuň jezdce svrhne equus equitem effundit, excutit; tudíž tp. s. koho (= oloupiti jej o moc, důstojenství a p.) dejicere alqm (de gradu suo, principatu, honore); opprimere, demergere alqm; s. koho s trůnu expellere n. spoliare alqm regno, z úřadu abrogare alcu magistratum, alqm loco suo movere, a magistratu amovere; jho s sebe s. excutere jugum; rozsudek s. judicium improbare; s. se in praeceps semet ipsum jacere, tp. = odrodit se degenerare; depravari.

svrch, v. „vrch“; svrchu, v. toto.

svrchek, -šek, pars superior; = povrch superficies; = pokrývka involucrum, tegumentum; pl. svrchky supellex, utensilia.

svrchní, superus; s. oděv amiculum, u Římanů toga, (u žen) stola; s. strana pars superior, latus superius.

svrchovanost, summum imperium, summa imperii; summa potestas, (s příhanoa) dominatus; s. míti summum imperium tenere; dominum n. principem esse; penes

me est summum imperium, summa rerum n. summa potestas; pod s. něčí býti imperio alcs parere, přijíti cadere n. cadere in alcs imperium; dosíci s. rerum potiri.

svrchovaný, summus; s. moc, v. „svrchovanost“; s. dobro summum bonum, finis bonorum; s. pán dominus, princeps; státi se s. pánem, v. „svrchovanost“; jest s. čas res non amplius moram patitur; festinandum est, že přicházíš multum expectatus venis; adv. praeter modum; mirum quantum; v. „velice.“

svrchu, adv. a) = po vrchu superne; b) = na hoře supra, super, in summo; též adj. summus; nádoby s. zlatem pokryti amphoras summas auro operire; c) = dříve, ve spisech supra; s. dotčený, s. jmenovaný, s. nadepsaný de quo n. quem supra commemoravimus, diximus; quem supra scripsi; s. rčené války ea, quae dixi, bella; d) = povrchně leviter.

svroubiti něco, fabricari alqd.

svržení, opiš slov. „svrci.“

svůdce, atd., v. „svodník“ atd.

svůj, a) co pouhé pron. poss., α) je-li podmětem věty osoba prvá meus, v pl. noster; (mám, máme to za s. povinnost meum, nostrum esse puto, putamus; nesu celé své jmění omnia mea mecum porto); β) je-li podmětem věty osoba druhá, říká se tuus, v pl. vester; často však v obou případech, zvl. nemají-li slova ta důrazu, v lat. nepřekládají se; γ) je-li podmětem osoba třetí, říká se suus, ač i tu bezvýrazné „s.“ se nepřekládá; (svě rodiče ctíti parentes colere); v. Vojáč. Ruk. §. 75., pozn.; b) s vedlejším významem příslušnosti, náležitosti a p. stává proprius (na své síly se spoléhati proprius viribus confidere), n. klade se meus, tuus, suus před subst., někdy hic: na s. oči jsem to viděl his oculis vidi; svým časem suo tempore; svým pánem býti sui juris esse; svůj k svému rád se hrne pares cum paribus facillime congregantur; svoji k svému! suum cuique! c) úsloví: přestati na svém rebus suis contentum esse; hleděti svého (užitku) suo commodo servire; přisl.: pořád svou věsti eandem cantilenam canere; za své vzítí perire, pessum ire; na svém státi in sententia sua perstare; po svých jíti abire, discedere, jdi po svých apage! abi! jděte po s. abite, discedite; přesuzovati něco po svém ad judicium suum revocare alqd.

syčení, sibilus.

syčeti, sibilare.

sychravý, humidus et frigidus.

syllaba, syllaba.

symptom, v. „znamení, známka.“

syn, *filius*; býti s. koho *natum esse alqo*; dostati s. (o otci říká se) *filio augeri*, (o matce) *filium parere*; tp. jsi s. smrti, jestli slova promluvíš *moriere, si miseris vocem*. synovec, *fratris n. sororis filius*. synovský, gen. *filii*; též *pius*; s. láska *pietas*; adv. *pie*. sypati, něco *spargere*; *fundere alqd*; do pytle *sacco ingerere alqd*; s. něco nač *conspergere, aspergere alqd alqa re*. sýpka, *horreum*; *granarium*. sypký, *solutus, rarus, tener*; s. půda *solum mite*. sýr, *caseus*. syrovátka, *serum*. syrovost, surovost, a) pův., opiš adj.; b) tp. = hrubost *asperitas*; *feritas*.

syrový, surový, a) = nespracovaný *rudis, impolitus*; s. stříbro *argentum non factum*; = nevařený *crudus*; b) tp. = nevzdělaný *rudis, agrestis*; *ferus, asper, immanis*; adv. *aspere*; *sine cultura*.

sysel, *sorex*.

syt, v. „sytý.“

sytiti koho, *satiare, saturare alqm*.

sytost, *satietas*; do s. se najísti, napítí *cibo, potu satiari*; do s. se napsati, nadívati *satiari scribendo, videndo*.

sytý, a) pův. *satur*; = nasycený *satiatus* (*cibo, potu*); do s., v. „sytost“; b) tp. jsem toho s. *taedet me n. satiētas (taedium) me tenet hujus rei*.

Š.

šafař, *villicus*.

šafrán, *crocus*.

šafránový, *croceus*.

šal, -ba, *fraus, fallacia, dolus; praestigiae*; šalba smyslů *mendacia sensum*; š. očí *ludibria oculorum*.

šalebný, *fallax; subdolos*; adv. *fallaciter*.

šalič, *homo fraudulentus*.

šaliti koho, *fallere; in errorem inducere*, (lživě) *decipere alqm*; *occaecare, pellere alqm*; (= žertem) *imponere alcuī; deludere alqm*.

šalivý, v. „šalebný.“

šanc, ve rčení: v š. sadiť, vydati *obijere, projicere, dare, tradere*, = zraditi *prodere alqm n. alqd*; v š. vydati hrdlo své *vitam suam profundere n. in discrimen dare*, zuřivosti občanů *caput suum furori civium projicere*; vydati koho v š. zuřivosti něčí *alqm alcs crudelitati dedere*, iěz *pati alqm saevire in alqm*.

šarapatky, *res leviores*.

šarlat, v. „červec.“

šarvátka, *proelium leve, parvulum*.

šašek, *scurra; nugator*; (opovržlivě) *sannio*.

šaška, obych. pl. šašky *nugae, ineptiae*; š. tropiti *jocari, nugari*; *ludere*; š. z koho mít, strojit, dělati *ludibrio habere alqm*.

šaškování, *ineptiae*; nechť toho š. *pellantur istae ineptiae*.

šaškovati, = šašky tropiti, v. „šaška.“

šat, a) vůbec = kus tkaniny *linteum*; b) = oděv *vestis*; (jednotlivý kus) *vestimentum*; š. (s)vrchní *amiculum* v. „svrchní“; š. spodní *tunica interior*; pl. šaty *vestimenta, vestes*, v. „šatstvo.“

šátek, (na nos) *sudarium*, (na krk) *focale*.

šatiti koho, *vestire alqm*; š. se *induere sibi vestem*.

šatna, *vestiarium*.

šatstvo, *vestitus, vestes*; (s pochvalou) *ornatus*.

šavle, v. „meč“; krátká, medská *acinaces*.

šedesát, *sexaginta*; po š. n. u subst. jen v pl. užívaných *sexageni*; š. tisíc *sexaginta millia*.

šedesátiletý, *sexaginta annorum*; = 60 let starý *sexagenarius n. sexaginta annos notus*.

šedesátkrát, *sexagies*.

šedesátník, -ice, v. „šedesátiletý.“

šedesátý, *sexagesimus*.

šedina, obych. v pl. šediny *cani capilli n. pouze cani, canities*.

šedivec, *canus; senex*.

šedivěti, *canescere*; tp. = stárnouti *consenscere*.

šedivý, šedý, *canus*; vlasy š., v. „šediny“; š. vous *cana barba*.

šedohlavý, *canus*.

šedověkost, *prisca aetas; antiquitas ultima*.

šedovlasý, *canus*.

šedovous, *canam barbam gestans; homo canā barbā*.

šejd, *fraus, fallacia; mala ars*.

šejdiř, *homo fraudulentus*.

šejditi, v. „šiditi.“

šelma, a) = litě zvíře *fera; bestia*; b) tp. = padouch *homo infamis n. sceleratus*; = čtverák *homo lascivus, callidus*.

šelmovský, a) ve smyslu zlém, α) o osobách: *infamis, sceleratus*; β) o věcech: š. kus, v. „šelmovství“; b) = čtverácký *lascivus*; adv. *scelerate; lascive*.

šelmovství, a) = špatnost *improbitas*; = šelmovský kus *fraus, dolus; fraudulentia, infamia*; b) = čtveráctví *lascivia*.

šept, *susurri*.

šeptati, *susurrare*; š. něco do ucha komu *insusurrare alcuī alqd in aures n. ad aurem*.

šerediti, v. „škarediti.“

šerednost, (tělesná) *deformitas*; (duševní) *turpitude*.

šeredný, (tělesně) *deformis*; *turpis*, *foedus*; (duševně) *turpis*, *foedus*.

šermirna, *palaestra*; *ludus gladiatorius*.

šermiř, *gladiator*.

šermiřský, *gladiatorius*; š. hry (pro kratochvil lidu dávané) *munus gladiatorium*; š. škola *ludus gladiatorius*; š. mistr *lanista*; š. rukavice *cestus*; adv. *gladiatorum more*.

šermiřství, *ars gladiatoria*.

šermiště, *palaestra*.

šermovati, (vůbec) *pugnare*; (pro cvičení) *batuere*.

šero, v. „šerý.“

šerožlutý, *ravus*.

šerpivost, *situs (us)*.

šerý, *canus*; *cineraceus*; *niger*; š. noc *nox obscura*; zvl. šero, (z rána) *diluculum*, (k večeru) *crepusculum*, za šera *tenebris obortis*, *obscura jam luce*; (z rána) *prima luce*.

šest, *sex*; u subst. v pl. užívaných n. = po š. *seni*; š. let *sexennium*; š. set *sexcenti*.

šestery, *sex*.

šestidenní, *sex dierum*.

šestibodinný, *sex horarum*.

šestiletý, *sex annorum*; = 6 let starý *sex annos natus*.

šestiměr, *versus herous*; *versus hexameter*; š. a pětiměr *elegi*.

šestiměsíčný, *semestris*; *sex mensium*.

šestina, *sexta pars*.

šestineděle, *puerperium*; v š. býti, ležeti *puerperio cubare*.

šestinedělka, *puerpera*.

šestinožý, *sex pedibus*; *sex pedes habens*.

šestipán, *sevir*.

šestipanský, š. úřad *seviratus*.

šestistý, *sexcentismus*.

šestitisici, *sexies millesimus*.

šestiveslý, *hexeris*.

šestka, *numerus senarius*.

šestkrát, *sexies*; š. tolik *sexies tantum*.

šestnáct, *sexdecim*, *decem et sex*; u slov jen v plur. užívaných n. = po š. *seni deni*.

šestnáctiletý, *sexdecim annorum*; = 16 let starý *sexdecim annos natus*.

šestnáctka, = 16. díl *sexta decima pars*.

šestnáctkrát, *sexies decies*, *sedecies*.

šestnáctý, *sextus decimus*; po š. *sextum decimum*.

šestý, *sextus*; po š. *sextum*; za š. *sexto*.

šetek, *lar*; v pl. *lares*, *penates*.

šetrnost, a) = opatrnost *providentia*, *circumspectio*; *diligentia*; podobně: š. práva *legum observatio*; b) = uctivost *reverentia*, *observantia (in alqm)*; š. ke komu

míti *colere et observare alqm*, *revereri (et) vereri alqm*; c) = spoření *parsimonia*; *diligentia*.

šetrný, a) = opatrný *cautus*, *circumspectus*; *consideratus*, *diligens*; podobně: š. býti práva atd., v. „šetřiti“; b) = uctivý *reverentiae n. observantiae plenus*; *observans (ke komu alcs)*; š. zacházení s kým *clementia*, *lenitas*; š. býti ke komu *alqm colere*, *observare*; *alcs observantem esse*; c) = spořivý *parcus*, *diligens*; adv. a) *caute*, *considerate*; š. zacházeti s čím *caute versari in re alqa*; b) *cum veneratione n. observantia*; š. se míti ke komu v. „šetrnost“ b); c) *parce*.

šetření, v. „šetrnost“ n. opiš slov. násl.

šetřiti, a) = pozorovati, pozor dáti *animum advertere ad alqd n. rei ulcui*, *animadvertere alqd*; *attendere alqd n. alqm*; = číhati *observare et custodire alqm*; b) = ohled, zřetel míti *rationem n. respectum habere rei alcs*, *respicere alqm*, *alqd*; *spectare alqd*; *observare alqm*, *alqd*; *intueri (verbi vim solam toliko slovozpytu)*; místa a času š. *servire loco et tempori*; = dbáti *prospicere n. consulere alcui*; zdraví svého š. *valetudinem curare*, *valetudini servire*; prospěchu svého š. *suae utilitati n. suis commodis prospicere*, *servire*; c) zachovávat *servare*, *observare (legem, officium, praeceptum)*; teněre (morem, modum); *colere (ritus patrios)*; d) = vážiti sobě *colere*, *observare alqm*, *multum tribuere alcui*; ost. v. „vážiti sobě“; e) = šanovati *parcere (impensae, pecuniae, labori)*; píce a práce nešetřiti *omni studio et opera elaborare*; 2) š. se = vystříhati *cavere alqd n. ne s konj.*; *videre ne etc.*, = š. zdraví svého, v. b).

šev, *satura*.

ševcovna, *taberna sutrina*.

ševcovský, *sutorius*, *sutrinus*.

šibal, = chytrák *homo versutus*; = podvodník *veterator*, *homo fraudulentus*; (důr.) *homo fallax*; *scelus*.

šibalský, *versutus*; *fraudulentus*; *fallax*; (rozdíl v. v předch.); š. podvod n. způsob v. násl.; adv. *versute*; *fallaciter*.

šibalství, = chytrost *astutia*; = podvod *fraus*, *dolus (malus)*; š. na kom provést *fraudem alcui facere*, *dolum alcui struere*, *fallere alqm*.

šibenice, * *patibulum*; (klasičtěji jest) *arbor infelix*; na š. oběsiti *alqm arbore infelici suspendere*; na š. přivést *koho facere ut alqs arbore infelici suspendatur*.

šibeničník, *furcifer*; *cruz*.

šibřinkovati, *jocari*, *nugari*.

šibřinky, *nugae*.

šidba, šiditi, v. „šalba, šáliti.“

šidlo, *subula*.

šije, *cervices* (pl.); tp. člověk tvrdé š. *homo pertinax*.

šik, = vojenský řád *acies*; čtverhranný š. *orbis*; *agmen quadratum* (vojsko na pochodu do čtverhranu sestavené); š. trojřadý *acies triplex*; š. přední *prima acies*; zadní *acies postrema* n. *extrema*, (na pochodu *agmen novissimum*); vojsko do š. stavěti, v š. postaviti, *copias* n. *exercitum* n. *aciem instruere*; *aciem instituere*, *constituere*; do š. se stavěti, vstoupiti *ordinatos* n. *instructos consistere*; směr š. ustanoviti *aciem dirigere*; š. změnití *signa convertere*; v š. zůstatí *signa subsequi*; v š. státi *armatos in acie stare*, *aciem instructam habere*; podobně tp. šiky n. šik komu zmásti *conturbare rationes alui*; *spem alcs fallere*.

šik, v úsloví: šikem, šikou, šikmo = na příč *ex* n. *de transverso*; *prone*; š. pohleděti *oculis limis aspicere alqm*.

šikovati vojsko, š. se, v. „šik.“

šilenost, a) = vztek *furor*, *rabies*, *saevitia*; b) = chorobný stav mysli a) co vlastnost *vesania*, *insania*; β) = šílený skutek *insanum facinus*.

šílený, a) = vzteklý *furiosus*, *furens*; b) = chorobný na mysli *insanus*, *vesanus*; adv. *furiose*; *insane*.

šilha, -vý, *strabo*.

šilhati, *strabonem esse*; tp. š. po kom *limis oculis aspicere alqm*.

šindel, *scandula*.

šinouti se n. sebou, *se vertere (algo)*.

šip, v. „střela“; š. hoditi, v. „střeliti.“

širočina, *dolabra*; *securis*.

široko, v. „široký.“

širokost, (pův.) *latitudo*; tp. pro rozličné věci, kterých š. vypsati nemohu *propter varias causas, quas enumerare longum est*; ost. v. „šíře.“

široký, a) pův. *latus*; *patulus (arbor)*; příkop jest tři stopy š. *fossa tres pedes lata est*; země (ta) jest 80000 stop š. *fines in latitudinem millia passum octoginta patent*; nic širší než dva palce *duorum digitum latitudinem non excedere*; muž š. plecí *vir latis humeris*; zvl. neutr. co adv. v úsloví: daleko široko *longe lateque*; šíře rozložiti vojsko *exercitum latius distribuere*; tp. široce vyslovovati *valde dilatare*; b) tp. = obširný *latus*, *fusus*; adv. *late*, *fuse*; *copiose*, *multis verbis*; *latius*, *uberius (scribere etc. de re alqa)*.

širošířý, širopustý, *vastus atque apertus (mare)*.

šířý, *latus*; š. moře *mare apertum*, *altum*; n. pouze *altum*; š. pole *campus apertus*, n. *patens*, nebe *coelum apertum*; v š. poli, pod š. nebem *sub divo, in propa-*

tulo; š. svět *orbis terrarum*; do š. světa odejíti *peregre abire, in longinquas terras proficisci*; š. tma, noc, v. „čirý.“

šíře, šířka, šíř, *latitudo*; na š. *in latitudinem*; v šíři, zšíří, přelož adj. *latus*; ost. v. „široký.“

šířitel, opiš slov. násl.

šířiti, něco *amplificare*, *augere*, *extendere alqd*; tp. š. slov, š. řeč o čem *uberius, fusius, pluribus (verbis) dicere, disputare, multa verba facere, uberius exponere de re alqa*; š. se sese *extendere, vagari*; = rozhlásiti se v lidu *divulgari*, = rozploiditi se *propagari* (též o náboženství a p.); (o zlu, nemocech a p.) *serpere*; (o věcech záhubných) *pervadere alqd* (na př. *incendium, pestilentia agros, clamor urbem, murmur concionem pervasit*); *pervagari, manare, increbrescere*; učení Pythagorovo šířilo se daleko široko *doctrina Pythagorae longe lateque fluebat*; š. se o čem, v. shora, š. něco, tp.

šířka, *nucamentum*.

šiti, *suere alqd*; (za peníze) *acu victum quarere*; tp. šiti něco zlého, v. „kouti.“

škádlení, *cavillatio*; *ludificatio*.

škádliti koho, *cavillari, ludificari alqm*; = popouzeti *concitare, lacerare alqm*; (vysmívavě) *deludere*, (uštěpačně) *perstringere alqm*.

škarěditi, něco *deformare, deformem reddere rem alquam*; š. se *vultus acerbos* n. *tristes sumere*, na koho *acerbo vultu aspicere alqm*.

škarědost, *deformitas*.

škarědý, *deformis*; *turpis, foedus*; adv. *turpiter, foede*; š. hleděti, v. „škarěditi se.“

škatule, *capsa*.

škleb, *distortio*.

šklebiti, š. zuby, š. se *dentes restringere; ringi, os distortuere*.

škubati, v. „škubati.“

škoda, a) = porušení věci *damnum*; š. od povodně *damnum inundatione* n. *vi aquarum illatum*; š. ohněm vzešlá *damnum incendio illatum*; š. na osení n. š. od povětrí *calamitas*; zvl. = ublížení tělu *vitium*; = rána *vulnus*; = podebránina *ulcus*; b) v širším smyslu *damnum, jactura, detrimentum*; *calamitas, incommodum*; = nebezpečí *periculum*; š. trpěti, nésti, vzíti, míti *detrimentum etc. capere, accipere, facere, jacturam facere, incommodo* n. *calamitate, damno affici*; š. činiti *nocere, damnum* n. *detrimentum inferre, afferre alui*; *afficere alqm incommodo atd.*; na š. býti komu (mimo rčení předch. *nocere atd.*, též) *e re alcs non esse*; bez š. a ujmy zákonův *salvis legibus*; š. vtipu dodává, člověk škodou zmoudří *malis edocemur; incommodis*

- (*damnis, cladibus*) *docti evadimus*; š. nahraditi *damnum sarcire, restituere (alcul re alqa)*; na š. n. se š. jiných se obohaciti *cum damno aliorum opes colligere*; zvl. ve rčení: jest ho š. *deploranda est jactura (calamitas, fortuna) ejus*; š. že odjel *molestum n. dolendum est quod abiit, incommode accidit ut profectus sit*; š. peněz * *dolenda est jactura pecuniae*.
- škoditi, *nocere alcul*, (důr.) *damno n. detrimento esse, damnum n. detrimentum inferre alcul*; = překážeti *obesse, officere alcul*.
- škodlivost, někdy *vis nocendi*, obyč. však se opíše: š. věci dokázati *ostendere rem esse noxiam, quantum res alqa noceat*.
- škodlivý, škodný, a) = škodící *nocens, noxius*; (= nepřiznivý) *alienus (rei alcul)*; (vzhledem peněz) *damnosus*; důr. *perniciosus, exitiosus*; š. věci *ea quae nocitura videantur*; š. zvířata *animalia malefica, bestiae quae nocent*; š. býti, š. vliv míti, v. „škoditi“; b) škoden býti čeho *desiderare, requirere alqd*, velmi *desiderio rei alcs angit*; adv. *perniciose, exitiose*; š. postřeliti *graviter laedere alqm*.
- škodovati, něco na čem, = škodu trpěti, v. „škoda“.
- škola, a) = učeliště, a sice α) pro děti a mládež vůbec *ludus literarum, ludus discendi*; β) pro dospělá, zvl. pro řečníctví *schola*; vyšší š. *academia*; v pl. též *scholae et gymnasia*; vysoké š. * *universitas*; γ) = vyučování samo *disciplina*; poslati koho do š. ke komu *tradere alqm alcul in disciplinam n. disciplinae alcs*; do š. jíti *in ludum literarium ire*, choditi *itare, n. alcs scholam frequentare*; ještě do š. choditi *scholae adhuc operari*; b) tp. α) = osoby ve š. *discipuli et magistri n. pouze discipuli*; β) = stoupenci učitele, zvl. = filosofická š. *schola, familia, domus*; γ) = dům školní * *aedes scholarum*; δ) rčení: „trpkou š. prožiti“ a p. přelož rčením „mnoho zlého přetrpěti“ a p.
- školácký, * *vix tirone dignus*; adv. *tironum modo*.
- školák, *puer de ludo literario, de schola; discipulus*.
- školní, *scholasticus n. gen. scholae*; š. plat *merces*; š. kniha * *liber in usum scholarum scriptus*.
- školství, * *res scholastica*.
- škořápka, v. „skořápka“.
- škorně, v. „škorně“.
- škrabati, (ostrým nástrojem) *radere*; ostatně *scabere*; (= tříti) *fricare (genas, terram)*; š. se za ušima, v hlavě *caput scabere*.
- škrablavý, v. „drsnatý“.
- škraboška, *persona*; š. vzíti *personam induere*.
- škrtil, -ilek, *homo sordidus*.
- škrtití koho, * *spiritum n. fauces elidere alcul*.
- škrubati, *vellere, vellicare (barbam alcul)*.
- škůdce, *qui nocet, qui damnum infert n. affert alcul*.
- škulina, v. „skulina“.
- škvár, tp. staré škváry *scruta (orum)*.
- škvařiti, *torrere*.
- škvrna, (bez příhaný) *macula*; (s příhanou) *labes*; tp. *turpitudinis nota*; *vitium, macula*; v. „poškvrna“.
- škvrnatý, *maculosus, maculis sparsus*.
- škytání, -ti, v. „vzlýkání, -ti“.
- šlacha, *nervus*.
- šlakovati, v. „stopovati“.
- šlapati, šlapnouti, a) intr. *rei alcul insistere n. pedem imponere*; do bláta š. *pedem luto infigere*; b) trans. nohama š. něco, pův. *calcare alqd, conculcare alqd*; tp. *obterere et calcare (libertatem), pervertere (omne officium, omnia jura a p.)*.
- šlapěj, -e, *vestigium*; kráčet po š. koho *instare vestigiis alcs, sequi alqm*.
- šlehati, šlehnouti, a) š. koho čím *caedere alqm (virgis, flagris, loris etc.)*; *verberare alqd*; b) intr. o ohni: š. do výše *sublime ferri*; *summa petere*; déšť šlehá do oblíčeje *imber in os fertur*.
- šlechtnost, *animus liberalis n. ingenuus; ingenuitas, liberalitas*; více srostitě *bonae artes*.
- šlechtný, *rodem nobilis, smýšlením bonus, probus, generosus; ingenuus, liberalis; honestus; optimus*; š. pomsta *in ulciscendo humanitas*; š. čin *facinus praeclarum*; š. mysl, v. „šlechtnost“; adv. *ingenue, liberaliter*.
- šlechta, *nobilitas; homines nobiles*; nová š. *homines novi*.
- šlechtic, *homo nobilis, vir nobili loco n. genere natus; patricius*.
- šlechtický, *nobilis; nobili genere natus*; š. rod, v. násl.
- šlechtictví, *nobilitas; genus nobile, stirps generosa*; š. dáti komu, na š. povýšiti koho *nobilitatem dare alcul; recipere alqm in numerum nobilium*.
- šlechticeň, *mulier nobilis; femina nobili loco nata*.
- šlechtiti něco, = okrašlovati *ornare, exornare alqm, alqd, ornamento esse alcul; decus afferre rei alcul, honestare alqm*; = mravným činiti *ad humanitatem informare, excolere (mores n. animos hominum)*; š. se = lepšiti se *incrementa capere*.
- šlepěj, v. „šlapěj“.

šmah, v. „smah.“

šmathavý, *varus; valgus.*

šmejď, *error*; pl. šmejdy *fraudes; consilia clandestina.*

šmejďiti, *vagari*; = nepoctivě se živiti *supprimere pecuniam.*

šňořiti koho, *ornare alqm.*

šoupati, *promovere alqd*; š. se labi, po kolenu *genibus repere.*

šour, jen instrum. šourem *oblique.*

špaček, *sturnus.*

špalda, *far.*

špalek, *caudex*; tp. *caudex, stipes.*

šparati zuby, *dentes spinā perfodere.*

špatnost, a) co vlastnost vůbec, opiš adj.: š. věci dokázati *ostendere rem esse malam* a p. (v. „špatný“); š. mravní *improbitas, nequitia, pravitas*; b) = š. skutek *improbe factum.*

špatný, a) = chatrný, ničemný *tenuis, malus; humilis*; š. chalupa *casa*; v. dílo *opus vile*; š. zrak *oculi hebetes*, míti *oculis parum valere*; š. zdraví *valetudo adversa*, š. cesta *iter difficile, via aspera*, š. časy *tempora iniqua*; š. počasí *tempestas iniqua n. adversa*; š. strava *victus tenuis*; v š. pověsti býti *male audire*; b) v ohledu mravním *malus; pravus, improbus; turpis, nequam*; loupeže nejsou nic š., když... *latrocinia nullam habent infamiam, quae etc.*; adv. a) *tenuiter*; male; š. dopadnouti *male n. secus cadere*, š. pochoditi *male proficere in re alqa*; š. slyšeti *tarde audire, surdastrum esse*; má se š. *male se habet, male agitur cum eo*; b) *male, prave, nequiter*; š. smýšleti o kom *male opinari de algo.*

špendlík, *acus.*

šperk, *ornatus, ornamentum*; šperk ženský *mundus muliebris.*

šperkovati, *ornare, exornare alqm, alqd.*

špetka, *paululum, exiguum (frumenti a p.)*; ani š. *ne tantillum quidem, ne minimum quidem.*

špetnouti, *mutire.*

špetnutí, *mutitio.*

špic, špička, a) přirozená *acumen, acies*; do š. jiti *in acutum exire*; podobně: po špičkách choditi *summis digitis ambulare, gradu suspenso ire*; β) uměle dělaná *cuspis (hastae), mucro (gladii)*; š. lodí *rostrum*, v širším smyslu = předeček vůbec *prora*; š. u kola *radius*; γ) tp. špička, pl. špičky = úštipěk *aculei; cavillatio; oratio obliqua*; dáti komu š. *oblique perstringere, vellicare alqm.*

šplícatý, a) pův. = do špice jdoucí *fastigatus*; = ostrý *acutus*; velmi š. *praeacutus*; š. nos *nasus acutus*; š. skála *scopulus*; b) tp. *mordax; aculeatus (literae)*; š.

slova *verborum aculei*; adv. tp. *mordaciter; acerbe.*

špičkování, v. „špička“ γ).

špičkovati koho, *oblique perstringere alqm, carpere alqm dictis aculeatis, vellicare alqm.*

špihovati něco, *alcul frumentum providere.*

špina, *sordes, squalor; illuvies.*

špinavost, a) pův. v. předch.; b) = lakomost *sordes.*

špinavý, a) pův. *sordidus, squalidus; immundus*; š. býti *sordere*; b) tp. α) = ohyzdný *obscoenus (verba); turpis, foedus*; = nepříjemný *injucundus*; β) = lakomý *sordidus; tenax*; adv. *sordide; obscene, turpiter.*

špinití něco, *contaminare alqd.*

špitál, asi *hospitium publicum, ubi pauperes (n. aegroti) excipiuntur.*

špiže, vůbec *victus, alimenta*; š. pro vojsko *frumentum, (= dovoz) commeatus; res frumentaria*; nouze o š. *difficultas n. inopia rei frumentariae*; š. dodávati *frumentum subvehere, conferre, comportare*; vojíny vyslati na n. pro š. *militēs frumentatum mittere.*

špižirna, *cella penaria.*

špižirník, (v městě) *praefectus annonae, (u vojska) * rei frumentariae.*

špižovati, v. „špihovati.“

šplounání, š. vesel *pulsus remorum.*

šplounati, *strepere.*

šprým, v. „žert.“

šramot, *strepitus.*

šramotiti, *strepere.*

šroub, *cochlea.*

šrůtka, v. „šarvátka.“

štafeta, *nuncius, eques citus.*

šťastnost, *felicitas.*

šťastnoušek, (*homo*) *fortunatus.*

šťastný, šťasten, a) o osobách, vůbec *felix*; = blažený *beatus*; vzhledem k statku a p. *fortunatus*; š. býti *felicitate uti*, v čem *rem bene gerere*; učiniti koho š. *beare alqm (re alqa); beatum, felicem reddere alqm, felicitatem alcul afferre*; b) o věcech *prosper; fuustus, felix*; š. poměry *res florentes, secundae*; š. náhoda *casus secundus*; š. den *dies felix n. faustus*; adv. a) *felicitate*; b) *prosperare, bene*; š. vyváznouti *incolumem periculo evadere (ke komu et pervenire ad alqm).*

šťáva, *succus.*

šťavnatý, *succi plenus.*

štěbetati, (jako husy) *strepere; clangere*; tp. = klabositi *garrere.*

štěbetání, (husí) *strepitus; clangor.*

štěbetavost, *garrulitas; loquacitas.*

štěbetavý, *garrulus; loquax.*

štědrost, vůbec *largitas, (s pochvalou) liberalitas*; (důr.) *munificentia*; = dobrota *benignitas*, = štědré rozdávání *largitio.*

štedrý, *largus; liberalis; munificus, benignus* (v. předch.); š. dárce *largitor*; adv. *large; liberaliter, munifice, benigne*; š. dávati *largiri*.

štěk, -ot, -ání, *latratus*.

štěknouti, *vocem emittēre*, štěkati *latrare*, na koho *allatrare alqm*.

štěkovati koho, *aemulari alqm* (n. *virtutes alcs*); = řevniti *aemulari alcuī*.

štěně, *catulus, catellus; caniculus*.

štěp, *malus*.

štěpiti, -ovati, *inserēre (surculum)*; strom š. *arborem inserēre*.

štěpnice, *pomarium*.

štěrbina, *rima; fissum*.

Štěstena, -ěna, *Fortuna*.

štěsti, 1) co náhoda *fortuna, fortuna secunda* n. *prospera; casus secundus*; = osud *fatum*; na to š. *forte fortuna*; š. míti *fortuna secunda uti, bene rem gerēre*, též *fortuna alcuī favet, nemíti fortuna adversa uti, fortunam adversam habēre, male rem gerēre*; v ničem nemíti š. *ab omni fortuna derelictum esse; nihil prospere agēre*; se stejným š. bojovati *aequo Marte pugnare*; zvl. v úsloví: na š., bylo š. že *percommode, peropportune accidit ut* etc.: na š. přišel *percommode accidit ut veniret*; na š. zemřel *peropportuna mors ei accidit*; š. jest, že jdu na smrt *bene mihi evenit, quod mittar ad mortem*; to jest tvé š., že, můžeš mluvit o š., že *peropportune tibi accidit n. bene tecum agitur quod* etc.; tu bylo naše š., že, na š. ještě *in hoc incommodo peropportune accidit ut* etc.; 2) = šťastné poměry *res secundae n. prosperae; fortuna secunda*; = šťastnost *felicitas*; = blaženost *beatitudo*; = prospěch *commodum, bonum, salus*; ve š. býti *fortuna secunda uti, florēre (omnibus copiis)*; smrt není neštěstí, nýbrž spíše š. *mors non est malum, sed potius bonum*; 3) = šťastné vyřízení *exitus prosper, fortuna secunda*; š. válečné *fortuna belli; Mars*; mnoho š. *! macte! hanc rem bene ac feliciter tibi evenire cupio! zkusiti své š. fortunam experiri*; š. komu přáti *gratulari alcuī, k čemu de re alqa, alqd*; 4) tp. = Štěstena *Fortuna*; š. mu přeje, lahodí, slouží *fortuna ei arripet n. affulget; fortuna blanditur coeptis ejus*.

štětina, *seta*.

štětinatý, *setosus*.

štíhlost, *proceritas; gracilitas*.

štíhlý, *procerus*; (skoro s příbanou) *gracilis*; adv. *procere, graciliter*.

štípati, štipnouti, koho = zatáhnouti *vellēre alqm*, = bodnouti, píchnouti *pungēre, compungēre*, = kousnouti *mordēre alqm*; š. dříví *ligna caedēre*.

štíplavý, *acer*; tp. o řeči *asper, acerbus*; š. slova *verborum aculei*; adv. *aspere*.

štír, *scorpio n. scorpius*; tp. v úsloví: na š. spolu býti *rixari inter se*.

štit, a) čo ochranná zbraň, (velký, čtverhranný) *scutum*; (podlouhle kulatý) *clipeus*; (kulatý, jaký jezdcí a lehce ozbrojeni nosili) *parma*; tp. = ochrana *praesidium*; b) = znak rodu *insigne*; podobně: = nápis na domě *titulus*; c) = přední zed domu *fastigium*.

štititi se, koho, čeho *fugēre, vitare alqm, alqd*; *abhorrēre, refugēre a re alqa*; = ostýchat, báti se *vereri alqm, alqd*; *verecundari (facēre alqd)*; *metuentem esse alcs*.

štola, *cuniculus*.

štouchatí někoho, do čeho *ferire alqm, alqd*.

štvátí, a) = honiti *agitare, venari, persequi (feras)*; b) š. na koho *immittēre (canes in alqm)*; tudíž tp. š. koho proti komu = podněcovati *incitare, excitare, inflammare alqm in alqm*; *accendēre alqm contra alqm*.

šumění, *strepitus; fremitus*.

šuměti, *strepēre; fremēre*.

šupina, *cutis*; (na luštěninách) *folliculus*; š. rybí *squama*.

šupinatý, *squamosus*.

šustěti, v. „šuměti.“

švagr, vůbec *affinis*; zvl. *mariti frater; frater uxoris; maritus sororis*.

švárnost, a) = lepost *nitid; elegantia*; b) = křepkost *vigor*.

švarný, a) = lepý *nitidus, elegans; pulchellus, bellus* (na př. jonák, děvče); b) křepký *alacer; strenuus*; adv. *nitide, eleganter; strenue*.

švastati, *alucinari; magnificentius loqui, gloriose mentiri*.

švec, *sutor*.

švegruše, *socrus*.

švestka, co ovoce *prunum*; co strom *prunus*.

švihák, *homo cultus elegantioris studiosus*.

švitořivost, *garrulitas*.

švitořivý, *garrulus*.

švitořiti, *garrire*.

švižnost, = rychlost, *pernicitas, agilitas*.

švižný, = ohebný *flexibilis*; = rychlý *pernix, agilis*.

T.

Tabák, * *herba nicotiana*; * *tabacum*.

tábor, *castra*; t. letní (*castra*) *aestiva*, zimní *hiberna*; *hibernacula*; t. stálý *stativa*; t. vyměřovati, vytknouti *castra metari*, t. rozbiti, tábořem se položit *castra locare*, poněre, *facere*; *castra habere* (*contra alqm*); tábořem hnouti, t. pošinouti *castra movere*, *proferre*, *promovere*; ostatně v. též „zimní.“

tábořiti, *in castris esse*, *castra habere*.

tabule, *tabula*; t. (bílá), na níž se píše ná-
věsti a rozkazy *album*; zvl. = stůl
mensa; = jídlo *coena*, *epulae*; při t. *inter coenam*; po t. *mensa sublatā n. coenā finitā*; t. vystrojili *convivium instruere*, *apparare*; k t. pozvati *ad coenam vocare*, *invitare*; k t. jíti *ad coenam ire*; ost. v. „stůl.“

tabulka, *tabella*; t. hlasovací *suffragium*; *tabella*.

tady, v. „tudy.“

tah, = tažení *tractus*; *ductus*; tudíž a) = čin táhnoucího něco, opiš slovesem „táhnouti něco“; = doušek *haustus*; = dech: v posledních t. ležeti *animam ducere*; t. losů *sortitio*; jedním t. (něco učiniti) *uno tenore*; *continenter*; kůň, vůl k t. *equus*, *bos vectuarius*; b) tah vojska *agmen*; = šik *ordo*, *acies*, v. „šik“; t. čtvercový *agmen quadratum*; t. rozvinouti *agmen explicare*, t. končiti *agmen claudere*; podobně: t. ptačí *volatus n. iter avium*; *aves in alia loca transvolantes*; c) = co taženo, čára (pérem a p.) *lineamentum*; *linea*; tahy v písmě *ductus litterarum n. literae*; jedním tahem (péra) *una litterarum significatione*; *paucis literis*; tudíž tp. tahy v obličejí *lineamenta oris*.

taháni, opiš slovesem; tp. = nepříjemnost *vexatio*; *negotium*, *molestia*.

tahati, v. „táhnouti.“

tahlý, a) = dající se táhnouti *quod extendi potest*; b) = štíhlý, v. toto.

táhnouti, tahati, 1) trans. a) pův. *trahere* (*navem*, *currum*), *vehere* (*currum*), (a kde není obtíží) *ducere alqd*; (rychle a násilně) *rapere*; v. „vléci“; někdy stává složené: t. koho k sobě *adducere alqm ad se*; též *attrahere*, *ad se trahere*, *ducere alqd*; tudíž = tažením působiti *ducere alfosam*, *lineam*); b) tp. a) t. koho k sobě, za sebou = získati jej *in suas partes trahere*, *sibi conciliare alqm*; též *ad se trahere*; (rychle a násilně) t. něco k sobě *rapere* (*omnia*); chyby táhnou za sebou hříchy *peccata ex vitiis manant*; β) = přiměti koho *adducere*, *impellere*

alqm ad alqd faciendum n. ut, faciat alqd; táhne mne k tomu chudoba *necessitas cogit n. urget n. adducit ut id faciam*; = lákati *allicere alqm*; slova huou, příklady táhnou *verba movent*, *exempla trahunt*; γ) = vztahovati: t. něco nač, k čemu *referre alqd ad rem aliquam n. ad alqm*, na sebe *alqd in se dictum putare*; řeč t. jinam *sermonem alio transferre*; t. se *pertinere*, *spectare ad alqd*; δ) t. koho zač *vellere alicui* (*barbam etc.*); ε) = dloužiti *producere* (*syllabam*, *sermonem*); ost. v. „protahovati“; 2) intr. = zvolna se pohybovati, jíti *migrare*, *commigrare* (*ex urbe rus*); *conferre se algo*; zvl. a) = tiše pryč odejiti *clam se subducere*; tudíž: táhni po svých! *apage te! amove te hinc!* b) o vojsku *iter facere*, *proficisci*, *ire*, (rychle) *contendere*; o vůdci: s vojskem t. *copias n. exercitum ducere*, *educere* (= vytáhnouti), jinam t. *iter convertere*; do pole t. *ad bellum ire*, *proficisci*, (o vojíněch též *militiam capessere*), do boje *in aciem descendere*; podobná úsloví jsou: *arma capere n. ferre* (*adversus alqm*); *signa ferre*; dále t. *castra movere*; zpátky t., o vůdci *reducere* (*exercitum ex agris*, *copias in castra*), vůbec *recedere*, *se recipere*; t. mimo, okolo *praeterire*, *praetergredi alqm locum*; t. za kým *subsequi alqm*; t. na hranice obíre *fines*, na stráž *statione inire*, do zimního tábora *in hiberna concedere*; c) o ptactvu *migrare*, *commigrare* (*in Africam*); *petere* (*loca calidiora*); podobně: mračna táhnou k západu *nubes feruntur ad occidentem*; 3) t. se, a) = jíti, v. 2. b) c); b) t. se s čím *portare alqd*, s kým *alqm secum trahere*, o něco *certatim expetere alqd*, *contendere*, *rixari de re alqa*; c) = rozkládati se, *extendi*, daleko *latius patere*; o krajinách *vergere ad...*, *spectare...*; *patere*; pohoří táhne se hluboko do země *montes in interiores partes terrae porriguntur*, *longe introrsus pertinent*; d) t. se nač, a) = odvolávati se nač, na koho *provocare ad alqm*, *citare alqm testem*; *rejicere alqm ad alqd*; β) = svojiti sobě něco *vindicare rem sibi n. ad se*; *postulare alqd*; e) t. se k čemu n. po čem *petere*, *expetere alqd*; k vyšším věcem se t. *majora concupiscere*; f) = dáti se táhnouti *extendi posse*, *extendi*; *lentum esse*; i) t. se, co do času *longius extendi*; *durare*, *manere*; válka se táhla *bellum ducebatur*, v. „protahovati se.“

tahoun, *jumentum*.

taj, v úsloví: pod tajem, pod taji = tajně, v. „tajný.“

tajemník, *scriba*.

tajemnost, v. „tajemství.“

tajemný, v. „tajný.“

tajemství, *arcanum, secretum, occultum* (obyč. v pl.); *res arcana, occulta; mysterium*; svěšené t. *commissa*; t. dělati z čeho *occultare* n. *obscure, occulte ferre alqd*, nedělati *haud occultum habere, prae se ferre alqd*; to není věru t. *haec res sane non est recondita*; to není vice t. *res nota est, in vulgus emanavit*; t. prozraditi *occulta* n. *mysteria aperire, enuntiare*.

tajeni, *occultatio*; často opíše se slovesem.

tajič, tajitel, *occultator*; t. zlodějů *receptor*.

tajiti, něco n. čeho *continere, occultare, tegere, occultum habere, tacitum habere alqd, clam ferre* (tajně nésti), (nepravdivým předstíráním) *dissimulare alqd* (odíum, *dolorem, aegritudinem animi*); t. něco před kým, ke komu, koho *celare alqm alqd* n. *de alqa re*; tají přede mnou, tají se přede mnou něco *celor de alqa re*; t. v sobě dach *spiritum retinere, animum comprimere*; t. se *abdere, occultare se; delitescere, latere*; t. se s čím komu *celare alqm alqd* n. *de alqa re*; s pravdou se t. = pravda nemluvíti, v. „pravda.“

tajmo, po tajmu, = tajně, v. „tajný.“

tajnost, v. „tajemství“; v tajnosti, v. „tajně.“

tajný, a) pass. vůbec = neznámý *occultus, abditus, tectus*, = jen zasvěcencům známý *arcanus*, = ukrytý *clandestinus*, = zamčený *tacitus*, = temný *obscurus*, = jiným nepřístupný *secretus*, = pokradmu se dějící *furtivus (iter)*; t. bohoslužba *mysteria (orum)*, t. bohoslužbě obcovati *mysteria facere*; t. bouření *tumor animorum*; t. pokladnice státní *sanctius aera-rium*; jest mne n. mně tajno něco *alqd me fugit, praeterit*; b) = kdo neví o čemu někoho čeho tajna činiti = tajiti něco komu, v. toto; toho tebe nechci tajna činiti *id n. de hac re te celare nolo*; c) = mlčelivý *taciturnus; tacitus*; t. býti s čím, v. „tajiti něco“; adv. *arcano, secreto, occulte* n. *in occulto; tecte; sine arbitris* n. *arbitris remotis* (bez svědků, odstraniv svědky); *clam; furtim*; často předslowcem *sub* ke slovesu přiloženým, k čemuž též *clam* pro důraz někdy se připojuje: t. odnésti *supportare (ex loco algo)*, t. odvésti *subducere*, (násilně a rychle) *surripere*; t. se vykrásti *se subducere* a p.

tajuplný, o věcech *obscurus; occultus, arcanus*; o osobách *tectus; tectus et reconditus*.

tak, adv. a) = tím způsobem *ita; sic; a t. itaque*; také t. právě t. *eadem ratione, pari modo; item*; a t. dále *et cetera, et quae sunt reliqua*; t. řečený, v. „řečený“; t. řka *ut ita dicam; quasi*; t. (na příklad) *ut, velut*, v. „příklad“; ne t. *aliter*, (důr.) *secus, contra*, ost. v. „jinak“; b) k naznačení stavu: něčeho t. nechati *omit-tere, mittere, missum facere alqd*; zanechati něco t. při tom *in medio relinquere alqd*; ostane to t. *manet hoc*; zvl. = bez toho *sic quoque*; c) = dejme tomu, že by... *fac, faciamus* s akk. a inf.; = asi *fortasse*, kdyby t. přišel otec... *si forte venerit pater*... d) potakací *ita, sic est, certe*; *res ita est, ita se habet*; e) = do toho stupně: α) *adeo*; β) *tam*, když následuje věta sousledná (tak — aby n. že n. až, v lat. *ut* n. *qui* s konj.) n. přirovnání (v lat. *quam*); toto „tam“ stává obyč. před adj. n. adv.: t. brzo *tam cito, tam celeriter*; t. daleko *eo, usque eo*, = až potud *hactenus, eatenus*, (přivedl to t. daleko *eo rem adduxit*, u vědomostech *tantum in literis profecit*); t. dlouho *tamdiu*, t. dlouho až *tamdiu donec* n. *dum*; t. malý *tantus*; zvl. t. málo α) bez porovnání, přelož buď adjektivně *tam pauci* n. substantivně *tantum* n. častěji (když pojem obmezovací ze souvislosti snadno lze doplniti) *tantum*: tak málo lodí *tantum navium*; β) při porovnání *non magis*, zrovna t. málo jako *non magis quam*; t. mnoho α) co adj. *tam multus* n. v pl. *tam multi* n. *tot*; β) co subst. *tantum* (t. mnoho peněz *tantum pecuniae*); t. veliký *tantus* (n. *tam magnus*), ještě jednou t. veliký *altero tanto major*; t. velice *tam valde, tam vehementer, tantum*, před adj. n. adv. pouze *tam* n. *adeo*, též před slovesem často pouze *adeo* (t. velice roznítil srdce vojáků *adeo animos militum commovit*); stojí-li „tak“ u adj. v pozit. bez věty sousledné, n. nenásleduje-li skutečně aneb aspoň v domyslu *quam*, klade se v lat. superl.: t. krásné město Korinth zpusť-šil urbem *pulcherrimam Corinthum vastavit*; t. mocného krále překonal *regem potentissimum devicit*; f) v porovnání: jak — tak *ut, sicut, quemadmodum — ita, sic*; = i — i *et — et*; t. — jak *tam — quam*; ne t. — jako (spíše) *non tam — quam, minus — quam*; jeden t. — druhý jinak *alius aliter*; i) k naznačení času: t. rok, t. měsíc = právě před rokem atd., v. „před.“

také, takéť, taktěž, adv. 1) vůbec *etiam* (spojuje celé věty i jednotlivé pojmy, sesilující a sdůrazňující druhý díl), *quoque* (stojí za dotyčným slovem, s předcházejí-

cím je pouze spojuje); = ano i *vel*; 2) zvl. a) *idem* (přidává k témuž podmětu nový výrok): básníci bývali kdysi t. hudeci *poetae quondam idem musici erant*; b) (*et ipse* (přidává týž výrok k novému podmětu): Romulus byl t. augur *Romulus et ipse augur fuit*; také město Locri k Panským přešlo *Locri urbs et ipsa ad Poenos desciverat*; c) u spojení s jinými částicemi: α) t. ne *neque* (t. nejsi věci té nevědom *neque tu hoc ignoras*); také ani *nequidem*; β) t. tak *aeque, pariter*; *item* (t. tak stár býti *pari aetate esse*, t. tak smýšleti *consentire*), = týmž způsobem *eadem ratione, pari modo*; t. tak — jak *aeque — ac si*; *perinde — ac*; *non minus n. non secus — ac n. atque*; t. tak veliký *aeque magnus*; t. tak veliký — jako *non minor — quam*; t. tolik *aeque multum*, t. tolik — jako *totidem — quot*; t. tak daleko *pari spatio*; γ) t. tam *ibidem, illo ipso loco*.

takměř, adv., v. „téměř.“

takový, *talis*; *ejusmodi* (t. časy, t. lidé *ejusmodi tempora, homines*, to a takové *haec et ejusmodi generis*); *is* (že *ut n. qui*); = tak veliký, v. „tak“ e); k t. nešlechtnosti (přiveden býti) *ad eam n. ad tantam nequitiam, ad eum gradum nequitiae (adduci, pervenire a p.)*.

takřka, v. „tak“ a).

takt, v hudbě *numerus n. pl. numeri*; *modi*; podle t. *ad numerum*; *numero*, *modulate*; t. dávat *pulsu modos regere*, nohou *pulsu pedis sonum vocis modulari*; t. držeti *numeros servare*, z t. vyjít *a numero aberrare*.

taktě, adv. = také, také tak, v. „také.“

takto, adv. a) = tímto způsobem *hoc modo, ita*; mluvil t., též *hanc orationem habuit, in hanc sententiam locutus est*; b) ale t., t. ale (když protiva se uvádí) *nunc vero, jam vero*; c) = sice *quidem*; častěji však zamění se věty a klade se pak *quamquam, etsi*, v. „sice“; d) při udání času, v. „tak“ i).

taký, v. „takový.“

taliř, *catillus, catinus*; na t. klásti komu co *catinum alcs replere re alqa*.

talov, = krev zkažená *pus*; *sanies*; vůbec = krev z těla vyteklá *cruor*.

tam, adv. a) = do toho místa *eo, in eum locum*; *illuc, illo*; *istuc*; věc až tam přišla, že . . . *res eo adducta est, ut . . .*; b) = na onom místě *illic*, byla-li právě o tom místě řeč *ibi*; v listech, když o místě řeč jest, kde osoba, již píšeme, se nachází, = tam u tebe, u vás *istic*; t. odtud *istinc*; tu i tam *passim*; t. ten *ille*; úsloví: jest ten tam, v. „ten.“

tamější, -nější, -ní *qui illic (istis, ibi) est* v. předeš.; často též pouze pron. *ille*.

tamtě, adv. = na totéž místo *eodem*; = na témž místě *ibidem, eodem loco*.

tamtudy, adv. *illac*; od *tamtud illinc*.

tančení, *saltatio*; *saltatus*.

tančiti, *saltare*; přísl. podle něčí noty t. *ad nutum et arbitrium alcs se totum finire*.

tanečnice, *saltatrix*.

tanečník, *saltator*; dobrý t. *saltandi peritissimus*.

tanouti, t. něčím *movere alqd*; zvl. abs.: tane mi něco na mysli (n. na mysl), v srdci, na srdci *obversatur alqd animo meo*; *succurrit mihi alqd*; *subit animum cogitatio*.

tanutí, tp. t. mysli *animi motus*; důr. *perturbatio, impetus animi*; t. na mysl *cogitatio (repentina)*.

tapart, *pannus*.

tápání, *naufragium*.

tápati, v čem = pohřížen býti, v. toto; zvl. na moři t. *naufragium facere*; v. „tonouti.“

taras, *maceria*.

tasiti, meč *stringere, destringere gladium*.

taška, = křídla *tegula*.

taškář, *homo sceleratus*; *scelus*.

taškářství, *flagitium, scelus*.

táti, *liquefieri, liquescere*; sníh taje *nives liquescunt n. solvuntur*; *frigus n. hiems solvitur*; led taje *glacies solvitur, dilabitur*.

taviti, *liquefacere, (igne) solvere, flare alqd*.
tázati (se), koho nač, oč, po čem, o čem *quaerere alqd ex n. ab alqo, rogare n. interrogare alqm alqd*; důr. *sciscitari alqd ab alqo, percontari alqd ex alqo n. alqm de alqa re*, o radu *consulere alqm*; t. se po kom, o kom *quaerere alqm*.

tažení, v. „tah“; t. válečné *expeditio*; *bellum*; t. ptáků *aves in alia loca transvolantes*.

tažný, a) v. „táhlý“; b) = kdo táhne jinam, pryč: t. pták *avis migrans n. advena*; často se opíše: jestřábi jsou t. ptáci *grues appetente hieme calidiora loca petentes maria transmittunt*; c) = něco táhnoucí: t. kůň a p. *jumentum*.

těci, a) pův., vůbec *fluere*; zvolna *labi*, rychle *ferri*, názorněji *defluere, decurrere, delabi, devolvi*; zvl. o krvi, slzách *manare*, o vosku a p. *liqueescere, liquefieri*; t. skrze město *urbem interfluere, fluere per urbem*; mimo t. *praeterfluere, prae-fluere (urbem)*; tekoucí voda *vivum flumen*, vždy t. *perrenis (aqua, unda)*; b) tp. t. na sebe *concurrere inter se n. cum alqo*; tekou na sebe *concurritur*.

tečka, *punctum*.

teď, adv. *nunc*; *hoc tempore*; = v nynějších časích *his temporibus*, *hodie*; o minulém již ději = tenkrát, v onu dobu *tum*, *tunc*; t. teprv *nunc demum*; právě t. *nunc quum maxime*, *nunc ipsum*; *hoc ipso tempore*.

tedy, 1) co enj. a) k naznačení přechodu myšlenek, výsledku a p., α) vůbec *jam*; *atque*, *ac*; *igitur*, též *autem*; když tedy *quod si*; β) důr., příčinu udávajíc *itaque*, *inde*; *quamobrem*; *proinde*; γ) v otázce *tandem*, *quaeso*; δ) při pobídce *age! agite!* b) v závěti period se nepřekládá, jen s důrazem stává v period. podmínovacích *tum*; 2) co adv., v. „tehda.“

tehda, -áž, -y, adv. *tum*; důr. *tunc*; eo n. *illo tempore*; někdy zájmenem *ille*: byl t. po šesté konsulem *sextum illum consulatum gessit*; Kotta pravil, že to t. bylo násilí *Cotta dixit, vim fuisse illam*.

tehdejší, *qui* (*quae*, *quod*) *tum erat*; *illius temporis* n. *aetatis*; často pouze *ille* (t. poměry *illa tempora*), a zvl. u subst. od sloves odvozených *tum*: při mém t. odchodu *discessu tum meo*.

těhotný, *gravidus*.

těkání, *concursatio*, *trepidatio*.

těkati, *currere*, *discurrere*, *concursare*, *volitare*; tp. = těkavým býti *vagari*, *volitare*, (= nestálým) *sibi non constare*; myšlenkami do dálky t. *cogitationes in longinqua praemittere*.

těkavost, = těkání, v. toto; = nestálost *inconstantia*; *levitas (animi)*.

těkavý, *vagus*, *volubilis* (*fortuna*); = nestálý *inconstans*; *levis* (*homo*); t. mysl, v. „těkavost“; adv. *leviter*.

tekutina, *liquor*; *humor*.

tekutý, *liquidus*.

tele, *vitulus*.

teleci, *vitulinus*.

tělesnost, a) = tělesná jakost, opiš větou, na př.: t. duše popíráti *negare animi quasi corpus esse* n. *animum corpus habere*; b) = tělesná žádost *libido*, *voluptas corporis*.

tělesný, a) = tělo mající a tudíž v smysly padající *corporeus*; též *qui cerni potest*, *qui in sensus cadit*, *sensibus percipitur*; b) = co k tělu náleží, gen. *corporis* n. *naturae*; t. bolest *dolor corporis*; t. síla *vires corporis*; t. povaha *corporis constitutio*; t. trest *castigatio*, *animadversio*; *verbera*; t. teplo *calor vitalis*; t. potřeby *res ad vivendum* n. *ad vitam degendam necessariae*; *usus vitae necessarii*; t. stráž *custodes corporis*; *satellites*; *milites*, *quos suae custodiae causa alqs habere consuevit*, za časů císařů římských (*milites praetoriani*); b) = na smyslech založený,

gen. *corporis*; t. žádost, rozkoš *ibido*, *voluptas corporis*; *libidines et voluptates (venereae)*; c) o osobách, tělesnost milující *corporis voluptatibus deditus*; *libidinosus*; v. „smyslný“; adv. a) *corpore*; t. trpěti *corpore laborare*; t. zdrav býti *corpore bene valere*; b) v. „smyslně.“

těleso, v. „tělo“; zvl. t. nebeské *astrum*; pl. *coelestia*, *res coelestes*.

teliti se, *vitulum parere*.

tělnatěti, *corpus facere*.

tělnatost, *corpus amplum*; *obesitas*.

tělnatý, *corpore amplo*; = tlustý *pinguis*, *obesus*.

telný, *fetus*, *praegnans*.

tělo, a) vůbec každá věc hmotná *res*; b) zvl. = t. živočišné *corpus*; = trup *truncus*; tudíž α) úsloví: míti čest v těle *famae suae consulere*; s t. i duší se oddati čemu *totum et mente et animo in alqd insistere*, komu *alcul corpus animamque addicere*; β) = tělesnost, v. toto; γ) mrtvé t., t. b z duše *corpus mortuum* n. *mortui*, skoro opovržlivě *cadaver*; δ) bráti t. = tloustnouti *corpus facere*.

tělocvik, * *ars gymnica*; *exercitationes corporis*, *ars corpora exercendi*.

tělocvičný, *gymnicus*.

těmě, a) = přední díl hlavy * *sinciput*; *pars prior capitis*; b) = vrcholek hlavy *vertex*; tp. t. hory *vertex* n. *culmen*, *cacumen* n. *summum jugum montis*; též *summus mons*.

těměř, adv. = skoro *prope*, *paene*; *propemodum*, *fere*; *tantum non*; Cicero t. ještě (jako) chlapec *C. admodum puer*; avšak „t.“ co zblížené udání čísla *ad n. circiter*.

temno, v. „temný.“

temnobarevný, *fuscus*, *pullus*.

temnohlasý, *fusce* n. *rauce sonans*.

temnohnědý, *fuscus*.

temnomodrý, *violaceus*; *purpureus*.

temnost, -ota, *obscuritas*; = tma *tenebrae*, *caligo*; tp. *obscuritas* t. hlasu *vox obtusa*, *fusca*.

temnozelený, *perviridis*.

temnožlutý, *ravus*.

temný, a) = bezsvětly *obscurus*; (důr.) *tenebricosus*; ost. v. „tmavý“; b) o barvě *fuscus*, *pullus*; c) tp. = nejasný α) o řeči *obscurus*, *impeditus*; věc jest ještě t. *res nondum explicata* n. *ad liquidum perducta est*; t. pojem si činiti *adumbratas concipere intelligentias anima mentisque*; β) o zvuku a p. *fuscus*, *raucus*; o hlasu též *pressus*; adv. a) *obscurus*, *perplexus*; t. znějící a p. *fusce*, *rauce* atd., o moři a p. *murmurans*; to zní t. *sonus raucus exit*.

ten, ta, to, = tento (na něco přítomného ukazující) *hic*, = onen (známý, znamenitý) *ille*, *iste*, = takový, o minulosti *is*; ten, který *is*, *qui* n. pouze *qui*, to, co *ea*, *quae*; o jednotlivých formách s předložkami (na to, z toho, po tom a p.) v. ty které předložky; zvl. 1) u vypočítávání: ten — ten, ten — onen *hic* — *ille*, *alter* — *alter*; ten neb onen *aliquis*; *unus aut alter*; ti — ti *alii* — *alii*, *alii* — *pars*, *pars* — *alii*; ten — tomu n. toho *alter* — *alteri* n. *alterum*, o více osobách *alius* — *alii* n. *alium*; ten to, ten ono *alius aliud*, *alii alia*; ten tam, ten onam *alius alio*; to ono *varia* (na př. četl jsem *legi*); to — to = brzy — brzy, v. *toto*; 2) ten, ta, to, když pro větší důraz na předmět předcházející ukazuje, nepřekládá se: louboví, to vítr zdržuje *xystus ventos frangit et finit*; obličej tvůj, ten tě pronásí *crimen vultu prodís*; možná-li však naše „ten“ opsati větou vysvětlující, i v lat. se tak děje: praví, že rozkácený člověk ten (= on jakož byl r.) odpověděl *ajunt hominem, ut erat furiosus, respondisse*; 3) úsloví: již jest ten tam, = zemřel *mortuus est*, = jest ztracen *perit* = utekl *aufugit*, o čase: *abiit, effluxit*; 4) nadbytkem slává náš gen. slova toho, zvl. u superl.: dítky těch nejvznešenějších žádati *nobilissimi cujusque liberos poscere*; těch nejznamenitějších příkladů následovati *optimum quodque exemplum sequi*; 5) neutrum „to“, a) = ty věci *ea* pl., ta věc *ea res* n. pouze *res*; vyžaduje to veliké práce *res est multi laboris*; jak to? *quid ita?* co jest to? *quid hoc rei est?* *quid hoc sibi vult?* b) u přístávky buď se opouští (Julius, syn to Aeneášův J., *Aeneae filius*) n. větou vztaznou se vyjadřuje: lehkého ducha jest, povrhovati pravou slávou, požitkem to pravé ctnosti nejčestnější *levis est animi, veram gloriam, qui est fructus verae virtutis honestissimus, repudiare*; c) opouští se α) u zájmena tázacího: co jest to trpěti? *quid est pati?* vím, co jest to bouře mořská *scio quid sit procella?* β) před zájmenem vztazným: tento muž to byl, jenž stát upokojil *is vir civitatem pacavit*; γ) ve rčeních neosobných, jako: jde to do toho *laboratur vehementer* a p.; d) jest tomu 20 let, co.... *abhinc viginti annos* (na př. *mortuus est*; jest tomu již 5 let, co se město obléhá *urbs jam sextum annum oppugnatur*; e) naše „to“ co podmět v lat. shoduje se se subst. výrokovým: to jest můj otec *hic est meus pater*; to jest pravé přátelství *ea est vera amicitia*; to a. jsou náhledy o duši *haec sunt fere de*

animis sententiae; jinak v odpovědi: otec jest to *pater est*; já jsem to *ego*; někdy však stává *sic*: to jest již tak jeho způsob *sic est ingenium ejus*; to jest tak způsob lidí *sic est vita hominum*; f) a to, α) = a sice et quidem, důr. *atque id ipsum*: a to proti vůli konsulů *atque id ipsum consulibus invitis*; ost. v. „a“ e); β) před vypočítáváním přeloží se buď zájmenem *hic* n. se opouští: jsou 4 roční doby, a to: jaro, léto.... *quatuor sunt anni tempora: ver, aestas etc.*; h) tím, α) k naznačení prostředku *eo*; *ea re, iis rebus*; tím že *eo quod* n. gerund. n. part.: tím že psal *scribendo, scribens*; β) čím — tím *quo — eo, quanto — tanto*; ch) rčení: toť se ví *nempe*; b) v úsloví: v těch okolnostech, v té míře, s tou výminkou *ita*.

tenčiti, *extenuare*, v. „ztenčiti.“

teneto, obyč. pl. *tenata plaga* (obyč. v pl.); = síť vůbec *rete*; tp. v. „osidlo.“

tenkonohý, *gracilibus cruribus*.

tenkost, *tenuitas*; *gracilitas*; rozdíl v. u adj. „tenký.“

tenkrát, adv., v. „tehda.“

tenký, a) = ne tlustý *tenuis*; = štíhlý *gracilis*, = útlý a jemný *tener*; b) = ne hustý *rarus*; c) tp. *subtilis, acutus*; t. hlas *vox exilis*, sluch *aures teretes*; adv. a) *tenuiter*, b) *rare*, c) *subtiliter, acute*; tence n. po tenku živ býti *tenuissimo cultu vivere*.

tento, *hic*, někdy zvl. o minulosti *ille*, a zvl. pohrdavě *iste*; po spojkách (když a p) na počátku periody n. u přechodu k nové myšlence = t. pak *qui*; na t. místo *huc*; ost. v. „tea.“

tentýž, v. „týž.“

tepati, *ferire, percutere alqd re alqa*; ost. v. „bíti“; abs. žíly tepou *arteriae moventur*; *venae micant*.

teplice, *thermae*.

tepliti, *calfacere*; t. se *calescere, incallescere*.

teplo, adj., v. „teplý“; co subst. *calor*, (důr.) *fervor, aestus*; v t. držeti *fovere alqm, alqd*; tp. za tepla = rychle *festinanter*; = hbitě *acriter*.

teplý, *calidus*; (důr.) *fervidus*; t. býti *calere*; jest teplo *calet aer*; v t. vodě se koupati *calida lavari*.

tepna, *arteria*; *vena*.

tepot, t. žil *pulsus venarum*.

teprv, adv. a) o čase *demum, denique*; nyní t. *nunc demum*, pak t. *tum demum*; *tum denique*; tu t. opravdu *tum vero*; b) = pouze, u čísel *non amplius* (jest t. 20 let stár *non amplius viginti annos natus est*); c) k důraznému vytknutí vyššího stupně, podivení a p. *vero*; a což t. bá-

snictví dramatické! *sed quid de poesi scenica dicam!*
 terč, a) v. „šťít“; b) = cíl k střílení * *orbis ad feriendum propositus*; tp. míti koho za t. vtipů *ludibrio habere alqm*; obral si koho za t. svému dorývání *delegit alqm in quem inveheretur*.
 tesák, v. „nůž“ n. „zub.“
 tesář, *faber tignarius*.
 tesářství, *opera fabrilis*.
 tesati, a) v. „sekat“; b) = dříví osekávati a tak dělati něco *fabricari alqd*; *dolare* (*materiam*); podobně: kámen t. *lapidem caedere*.
 teskliti, *angi (animo)*, z čeho (*de*) *re alqa*; *anxium esse*; důr. *desiderio tabescere*; t. po čem *desiderare alqd*; *desiderio alcs rei angi* n. *teneri*; *tenet me desiderium alcs rei*; tesklím po tobě *videre te cupio*.
 tesklivost, *angor (animi)*; *anxietas, sollicitudo*.
 tesklivý, *anxius*; (mírněji) *sollicitus*; t. býti nad čím, z čeho, po kom, v. „teskliti“; adv. *anxie*; t. očekávati něco *angi expectatione rei alcs, cum angore alqd expectare*.
 teskniti, v. „teskliti.“
 tesknost, v. „tesklivost.“
 teskný, v. „tesklivý“; jest mi teskno *angor animo, timor animum meum incessit*, po kom *desidero alqm, alqd*.
 tesla, *ascia*.
 těsnati, *coartare alqd*.
 těsnost, ota, *angustia*.
 těsnina, v. „úžina.“
 těsný, *angustus*; (bez příhany) *artus*; zvl. těsno *angustum*; = rozpaky *angustiae*; *artum*; přijíti, dostati se do t., v t. *in angustias adduci, venire in angustum*; do t. vehnati koho *in angustias pellere* n. *compellere alqm*, nepřitele *urgere, premere hostem*; v t. býti *in angustis* n. *in angusto esse, haerere*; adv. *anguste*; arte; šat t. přiléhající *vestis apte haerens*; *stricta*; t. sestaveni *conferti*.
 test, v. „těhán.“
 těsto, *massa farinae subacta*.
 těšitel, *consolator*.
 těšiti, koho a) = útěchy dodávati *consolari, consolatione* n. *solatio levare, firmare alqm*; b) t. koho čím, nač = naději komu dělati nač *jubere alqm sperare alqd, spem facere alcuí alcs rei*; *promittere alcuí alqd*; c) t. koho = baviti *delectare alqm*, = příjemným býti *jucundum esse* (tvůj list mne velice těší *perjucundae sunt mihi literae tuae*); těší mne co, též *gaudeo, delector, laetor re alqa, to id, illud, že... gaudeo s akk. a inf.*; těší mne něco velice *magnum laetitiam*

voluptatemque capio ex alqa re; ost. v. též „radovati se“; 2) t. se, a) = svůj zármutek t. *se consolari, čím re alqa*; tím se těším *hoc est mihi solatio*; těším se tím, že... *hoc solatio utor, quod etc.*; b) t. se nadějí, že... *sperare, spem habere s akk. a inf.*; *sperare videor*, též *magna spes me tenet...*; c) t. se čemu, z čeho, čím = radost míti z čeho, těší mne něco, v. shora b); avšak d) t. se z čeho = míti něco *uti alqa re, esse s abl.*; t. se z dobrého zdraví *prospera valetudine* n. *valetudinis prosperitate uti*; *integra esse valetudine*; e) t. se nač, buď *gaudia alcs rei praecipere* (= již napřed se radovati), n. se rozvede větou: těším se na tvůj příchod = těším se, že přijdeš a p.
 teta, = sestra otce *amita*, = sestra matky *matertera*, = vůbec příbuzná *agnata, cognata*.
 teteleti se, v. „třáti se.“
 těti, *ictus*.
 tětíva, *nervus*.
 text, *oratio* n. *verba scriptoris*; t. z písem svatých *loci de literis divinis deprompti*.
 též, adv., v. „také.“
 těž, s těží, v. „tíže.“
 těžišť, asi *momentum*.
 těžiti, t. něco = vzdělávati *colere (agrum, metalla)*; t. čím n. z čeho *lucrum* n. *quaestum facere, commodum* n. *fructum, utilitatem capere ex re alqa*; *alqd in suam utilitatem convertere*; avšak: t. penězi = lichiti *pecunias fenerari*; jinak: t. peněz, t. peníze *pecuniam cogere (ex re alqa), recipere pecuniam*.
 těžko, v. „těžký.“
 těžkomyslnost, (*perpetua quaedam animi tristitia*; *animus tristis maestusque; angores*.
 těžkomyslný, *tristitia (quaedam perpetua) et moerore affectus; melancholicus*; obecněji *tristis, maestus*; adv. *animo tristi, maesto*.
 těžkost, a) pův. *gravitas; pondus*; b) = nerychlost *arditas*; s t. *invitus, animo invito*; c) = nesnadnost *difficultas; negotium*; = bolest *dolor; morbus; labor, molestia*; = nouze *inopia*; těžkosti někomu přičiniti *difficultatem afferre, negotium facessere alcuí*; v t. přijíti komu *molestiam alcuí afferre*, čím *alqa re*, prosbami *fatigare alqm precibus*; bojím se tobě v t. přijíti *vereor, ne tibi gravis sim*; d) = úzkost, bída *res angustae, afflictae; angustiae, difficultates; res adversae*; t. myslí n. na myslí, v. „těžkomyslnost.“
 těžký, těžek, 1) pův. *gravis (armatura, onus, pondus)*; *magni ponderis*; velmi t. *gravissimus, praegravis*; jak t. *quantum pon-*

deris, tak t. *tanti ponderis*; pět liber t. *quinque librarum pondus habens*, *quinque pondo*; t. půda *solum pingue*; podobně: t. jízda, pěchota *equites*, *pedites gravis armaturae*; tudíž = nejspíš, nerychlý *tardus*, *lentus*; t. loď *naves immobiles*; 2) tp. a) = nesnadný, pracný, namáhavý *difficilis*; *molestus*, *arduus* (*opus*); *laboriosus*; *impeditus* (*navigatio*); *operosus* (*labor*, *ars*, *opus*); *durus* (*initium*); t. věc *res multi laboris*; t. místo (v knize) *locus ad explicandum difficilis* n. pouze *locus difficilis*; t. dech *spiritus angustior*, míti *aegre spiritum ducere*, t. chůze *ingressus tardior*; t. práce (= nádenická) *opus servile*, (= obtížná) *negotium grave et odiosum*, (= namáhavá) *opera et labor*; *labor*; b) = veliký *gravis*, *magnus*, *periculosus*; t. trest *gravis poena*; t. boj *pugna atrox*, *gravis*; t. léta *gravia* n. *saeva tempora*, (= drahota) *annona gravis*; t. rána *vulnus grave* n. *mortiferum*; t. nemoc *morbus gravis* n. *periculosus*; c) v úsloví: srdce komu t. činiti *sollicitum facere alqm*; s t. srdcem něco činiti *magno cum dolore* (*invitissimum*) *facere alqd*; d) býti komu těžko *molestiam alicui offerre* n. *exhibere*, v. též v „těžkost“ přijíti; t. býti nad čím *iniquo animo ferre alqd*; e) přichází mi něco t., za t. *grave mihi est alqd*, *grave duco* s násl. inf.; těžko jest *difficile* n. *non facile est*, *arduum* n. *magnum est* (s inf.); t. jest říci *difficile dictu est*; bylo t. jej přemluvíti *vix*, *aegre ei persuasum est*; jest mi těžko, = těsno, smutno *angor animo*, = omdlévám *nauseo*; podobně úsloví adv.: z těžka, s těžkem *aegre*, *vix*; z t. s odhodlati k čemu *alqd aegre* n. *invitum facere*; *gravari* (ku psaní *litteras dare*); často slovesem *videri* (z t. přijde *is non venturus videtur*) n. celou větou *non verendum est*, *ne* (ut) ... n. *vereor ut* etc. (z t. ujde *vereor ut evadat*, z t. zemře *non est periculum*, *ne mortem obiturus sit*); v. též „sotva“; adv. 1) *tarde*; 2) *difficulter*, *graviter* (*aegrotare stonati*); = obtížně *molesté*; z těžka, v. shora = 2) e).

thema, v. „předmět, látka“

theorie, -etický, v. „skumnost -ný“; t. a *praxe scientia et vita*.

tchán, *socer*.

techyně, *socrus*.

tigr, *tigris*.

tigří, gen. *tigridis* n. adj. *tigrinus*; tp. *durus et fereus* (*animus*).

ticho, adj. v. „tichý“; co subst. = tichost *silentium*, v. násl.

tichost, a) pův. *silentium*; t. moře *tranquillitas maris*; *malacia*; v t. *silentio* n. *per*

silentium, též = mlčky adj. *tacitus* n. adv. *tacite*; = tajně *clam*; b) tp. = dobrá mysl *tranquillitas animi*; t. povahy *mansuetudo morum*; *lenitas*; v t. *modeste*; v t. *žítí in otio et pace vivere*, = v úkrytu *in obscuro vitam agere*.

tichošlap, tp. *homo tectus, occultus*.

tichý, a) = bez (velikého) hnutí *immotus*; *quietus*; *tranquillus* (*mare*), *placidus* (*somnus*, *flumen*); b) = bez zvuku *tacitus*, *silens* (*nox*); za t. noci *silentio noctis*; z t. n. t. býti *tacere*, *silere*, = nepronésti něco *tacitum habere*, *occultare alqd*, před kým s čím *celare alqm alqd*; v Římě jest o tom t. *Romae siletur* n. *silentium est de ea re*; ticho! *tace* n. *quiesce! favele linguis!* z ticha, po t., v. adv.; c) o citu a vášních *sedatus*; *tranquillus*; *placidus* (*somnus*, *mors*); t. člověk *homo taciturnus*, *mansuetus*, *homo sedati* (*aequabilis*) *animi*; t. chování *tranquillitas*, *modestia*; *lenitas*; t. býti *animo esse tranquillo*, t. život *vita tranquilla*; adv. a) *quiete*, *tranquille*; b) *silentio*, *cum silentio*, *tacite*; t. seděti *loco suo se non movere*, *quiescere*; t. ležeti *immotum jacere*; t. žítí *quieto animo vivere*, v. „tichost“.

tinterky, -nost, *ineptiae*; *nugae*.

tinterný, *ineptus*, *puerilis*; adv. *inepte*.

tiseň, *angustiae*; *artum*; v t. býti *in angustis esse*, *haerere*; v t. uvéstí *in angustias adducere*, přijíti *in angustum venire*; jest s tím veliká t. *laboratur vehementer*.

tisíc, *mille*, po t. *millia*; pět t. *quinque millia*; tp. na tisíce *innumerabiles*.

tisíci, *millesimus*.

tisícerý, *mille generum*; tp. *varius*.

tisíckrát, *millies*; tp. = přechoasto *sexcenties*.

tisíceletí, *mille annorum spatium*.

tisk, a) pův. *pressus*; b) t. knihy: dáti něco do t. * *alqd typis scribendum curare*; v t. n. tiskem vyjítí * *typis exscriptum vulgari*.

tiskárna, * *officina typographica*.

tiskař, * *typographus*.

tisknouti, a) pův. *premère*, (dolů, k zemi) *deprimère alqd*; ruku komu t. *manum alicui amplecti*, (prosebně) *prensare*; k sobě koho t. *artius alqm amplecti*; b) tp. t. koho, na koho = dotírati *urgère*, *premère* (*hostes a p.*); = utlačovati, tlačiti *vexare*, *premère alqm*; všecky bídý mne tisknou *summis angustis premor*; *in summas angustias adductus sum*; c) t. knihy * *typis exscribere* n. *describere librum*; v. „tisk“ b); 2) t. se kam *invadère*, *irrupère in locum alqm*, do koutu *in angulum se compingère*, na království se t. *regnum appetère*; v před se t. *prorumpère*, tp. se *praeferre alicui*.

tísňiti, v. „tížití.“

tišina, v. „tichost“; t. na moři *malacia; tranquillitas maris*.

tišiti, a) pŕv. a) co do hnutí *tranquillare (mare)*; β) co do hlasu *facere ut taceat alqs*; b) tp. = pokojiti *sedare (seditionem, tumultum, iram)*; 2) t. se *conticescere*, o větru a p. *conquiescere*; o bolesti a p. *minui, levare*.

titi, *caedere, percutere, ferire alqm*.

titul, v. „název“; „nápis.“

tiž, -e, a) vŕbec = tažení k zemi *pondus et gravitas; gravitas; nutus et pondus rei alcs*; b) = váha *pondus*; = náklad *onus*; z tíží pět liber *quinque librarum pondus habens, quinque pondo*; c) tp. = nesnadnost *difficultas*; labor, *negotium*; s tíží, s těžší *aegre, non sine negotio*; dŕr. *aegerrime, non sine magno labore*; z těžka = sotva, v. *toto*.

tižiti, *urgere, premere, vexare alqm*; tíží mne něco *premor, vexor re alqa, velice ex re alqa magnam animo molestiam capio; alqd me urit, mordet*; dluhy mne tíží *aere alieno premor*.

tkadletví, *textrinum*.

tkadlec, *textor*.

tkanice, *vita; redimiculum*.

tkáti, *texere (alqd)*.

tklivost, = popudlivost *ingenium irritabile*; = citlivost *animus mollior*.

tklivý, a) = koho lze snadno pohnouti *qui facile commoveatur; mollis; tener*; b) = důtklivý *ad animos hominum movendos n. animis movendis aptus*; = útrpnost vzbuzující *ad misericordiam movendam compositus*; t. pohled *aspectus miserabilis*; = jemný, licheotivý *mollis, blandus*; t. slovy *mollissimis verbis*; adv. *ad animos permovendos apte*; *blande*; *miserabiliter*.

tknouti, týkati, v. „bodnouti“; t. se koho, čeho *tangere, attingere, contingere alqm, alqd*; pečetí není tknuto *signum integrum est*; pole spolu týkající se *confines fundi*; zvl. tkne se, týká se koho, čeho *pertinet, attinet, spectat ad alqm n. alqd; attingit alqm n. alqd*; to se tebe týká *tua res agitur, res ad te spectat*; co se mne týče *quod ad me attinet; equidem; de me, per me*; týká se to mnohých *ea res ad plures pertinet*; co se týče smrti *de morte*; to se mne netýče *hoc non ad me attinet, id mea nihil refert; id a me alienum est*; jádro návrbů týká se čeho *summa propositorum consistit in re alqa, co se toho týče, že... quod s ind.*; ost. v. „ohledem“ a Voj. Ruk. § 81, b).

tkvěti, v čem, na čem *haerere in re alqa, fixum n. infixum esse in re alqa*; tkví něco v srdci *infixum haeret alqd animo*;

inhaerescit alqd in mente, v paměti memoriae infixum est alqd.

tláčenice, *turba (conferta)*; do t. přijíti *in mediam turbam incidere*.

tlačiti, v. „tisknouti.“

tlach, *nugae*.

tlachal, *homo garrulus; nugator*.

t'achati, *garrire; blaterare*.

tlachavost, *garrulitas, loquacitas*.

tlachavý, *garrulus; loquax*.

tlak, a) t. k zemi *impetus, vis*; t. pověťfí * *pressus aëris*; t. působiti *premère*; b) v. „tlačénice“; c) tp. v. „nátlak.“

tlama, *rictus* (též s pídavkem *oris*); t. rozdíratí *rictum diducere*.

tlampa, *homo garrulus*.

tlampati, v. „tlachati.“

tlapa, *pes*.

tlaskati, (ústý) *labris crepare*, (prsty) *digitis concrepare*.

tleni, = hnití *putror*; = tajné hoření, opiš slovesem *gliscere*.

tleskáni, *plausus*.

tleskati, rukama *plaudere (komu alcu)*.

tliti, a) = schnouti (o člověku) *tabescere*; b) = práchnivěti *putrescere; situm ducere*; c) = doutnati *gliscere*.

tlouci, na něco, do čeho *ferire, percutere alqd alqā re*; na dveře t. *pulsare ostium*; t. koho *verberare alqm*, jako otroka *servilibus verberibus afficere alqm*; blavu o zeď t. *illidere n. impingere caput parieti*; zvl. a) = roztloukati *pinsere alqd*; β) srdce tluče *cor palpitat*; tp. srdce mu tlouklo *animo commotus erat*; γ) hubou t. *blaterare*; 2) t. se, a) s kým *digladiari, rixari cum alqo*; b) t. se kde *vagari*.

tloustnouti, *corpus (sibi) facere, o zvířatech pinguescere*.

tloušť, -ka, a) protiva tenkosti *crassitudo*; z tlouští třech palečů *tres digitos crassus n. trium digitorum crassitudine*; b) = tučnost *pinguitudo; obesitas corporis*.

tlučení *percussio*, (mírněji) *pulsatio*; = bití *verberatio, verbera*; ost. opiš slovesem.

tlučhuba, *rabula*.

tlukot, v. „tlučení“; zvl. t. srdce *palpitatio cordis*.

tlumiti něco, a) = mírniti *attenuare, frangere (sonum)*; b) = potlačovati *sedare, comprimere, reprimere (tumultum), mitigare, lenire (iram a p.), restinguere (ardorem cupiditatum)*.

tlumočení, *interpretatio*.

tlumočiti, *interpretari (alqd)*.

tlumočník, *interpres*.

tlumok, *pera*.

tlupa, vŕbec *multitudo, turba, caterva*; t. vojska *manus*; zvl. t. pěchoty *manipulus*; t. jezdců *turma equitum*.

tlustý, a) = netenký *crassus*; tři palce t., v. „tloušť“; t. jako palec *unum digitum crassus*; o tom t. knihy šepsány jsou *de ea re pleni sunt libri*; b) = nehubený *ventriosus*; *crassus*; = tučný *pinguis*; *obesus*; *nitidus*; c) = hrubý *crassus*; t. kůže *callum*; podobně: t. hlas *vox gravis*; adv. *crasse*.

tma, *tenebrae*; (dūr.) *caligo*; *obscuritas*; též *nox*; za tmy, když již t. byla *obscura jam luce, tenebris obortis*; až do tmy *in multam noctem*.

tmavý, a) pův. *obscurus*, (dūr.) *caliginosus*; *tenebrosus* (*domus, locus*); *caecus*; až do t. noci *ad n. in multam noctem*; za t. noci *multa nocte*; b) = nesvětlý, o barvách *fuscus, pullus*.

tmavobarvý, atd. v. „temnobarvý“.

tmiti, *obscurare, occaecare alqd*; tmí se *tenebrae oboriuntur*; (u večer) *advesperascit*.

tobolka, *crumena*; *marsupium*.

točení, *versatio*; častěji opiše se slovesem násl.

točiti, a) = působiti, aby teklo, t. víno *vinum eximere de dolio*; b) = obracet *torquere, circumagere alqd*, (kolem *in orbem*); *versare* (*rotam, o vodě*); *convertere, circumvertere* (*navem in dextram partem, oculos in alqm*); 2) t. se se *torquere*; častěji *torqueri, circumagi, versari, volvi*; *se convertere*; = vinouti se *curvari*; země se točí okolo své osy *terra se circum axem convertit et torquet*; tp. hlava se mi točí *vertigine laboro*.

točna, *axis, cardo*; *polus*.

toga, *toga*.

tok, vůbec = tečení *fluxio*; zvl. a) t. řeky, vody *flumen*; *cursus n. lapsus fluminis*; řeka sobě jinady t. běře *fluvius in alium cursum deflectitur*; β) = rameno řeky *brachium*.

tolik, buď a) *tam multi, tot* co adj. (*tot n. tam multi homines*; *tot n. tam multae bestiae*; rovněž t. *totidem*; přísl. kolik hlav, t. smyslů *quot homines, tot sententiae*); neb b) *tantum* co subst. (t. peněz *tantum pecuniae*, rovněž t. *tantumdem pecuniae*; t. práce *tantum laboris*); ještě jednou t. *alterum tantum*; o t. více *tanto plus*; v. Voj. „Rukověť“ § 24.; jen t. = jen toto *hoc tantum*: řekl mně jen t. *hoc tantum mihi dixit*; t. jsem chtěl říci *haec habui, quae dicerem*.

tolikátý, *totus*.

tolikéž, a) = rovněž tolik, v. „tolik“; b) = také, tak, taktéž, v. tato.

tolikrát, *toties*.

toliko, adv. v. „jen.“

ton, v. „zvuk.“

tonouti, = topiti se *aquis hauriri, submergi*;

fluctibus obrui; t. na moři *nafragium facere, tonouci naufragus*; podobně: ve krvi t. *sanguine perfusum esse*; tp. t. v slzách *confici lacrimis*, v slasti = velmi blaženým býti, v. toto.

topiti, a) = hříti *calefacere alqd*; b) = pohřžiti *mergere*; c) = vodou pokryti *effundi, redundare super ripas; inundare terram*; 2) t. se, v. „tonouti.“

topol, *populus*.

topolový, *populeus*; t. les *populetum*; t. stromořadí *ambulatio populis utrinque septa*.

topůrko, *manubrium*.

torba, *pera*.

totach, v. „samostřil.“

totéž, v. „týž.“

totiž, adv. a) k vysvětlení jediného pojmu α) u přístávky se vůbec nepřekládá: dva hrdinové, Hannibal t. a Scipio *duo viri fortissimi, Hannibal et Scipio*; a tak dvě věci jej podněcovaly, prázden t. a samota *itaque duae res eum acubeant, otium et solitudo*; jenom když smysl větný toho dopouští, vkládá se pro větší důraz sloveso *dico, inquam, intelligi volo*; dřívější řečníci, t. Krassus a Antonius *superiores oratores, Crassum dico et Antonium*; neboť ostatní celá řada, my t., pojdáme *ptactvo nam cetera turba, nos inquam, coenamur aves*; tyto naruživosti, zármutek t. a strach *hae animi perturbationes, aegritudinem dico et metum*; β) poněti obmezenější a poněti obecnější slučují se často spojkami *et, -que*: nemoc, i. t. mor *morbus pestilentiaque*; zdánlivými jezdci, t. pacholky *fallaci equitum specie agasonibusque*; b) uvádí-li naše „t.“ celou větu, a je-li tato α) pouze vysvětlující, nepřekládá se slovo to, je-li však β) spolu odůvodňující, klade se *enim, nam, etenim, namque*: věci dobrých a zlých tři druhy jsou: mohou t. buď v duších, buď v tělech, buď vně býti *rerum bonarum et malarum tria sunt genera: nam aut in animis, aut in corporibus aut extra esse possunt*.

totožnost, opiš adj. větou; v. násl.

totožný, a) = týž *idem*; b) = souznačný, v. toto.

touha, *desiderium*; t. miti, v. „toužiti“; jat býti touhou po čem *incendi desiderio alcs rei*; moje jediná t. k tomu se nese *id unice contendo ac laboro*; zmocňuje se mne t. po čem *capit me desiderium alcs rei*; vzbuditi t. (po čem) u koho *facere alcuí desiderium*; ost. v. „toužení.“

toul, *pharetra*.

toulati se (kde), *vagari*; (o větším počtu o sobě sem tam chodících, zvl. vojínů) *palari*, (o zabloudivším) *errare*.

toulavost, *error*.

toulavý, *vagus* n. *vagans*, (o větším počtu) *palati*.

toužebnost, v. „touha.“

toužebný, a) o osobách = toužící *desiderii plenus*, *desiderio flagrans*; vřbec *avidus rei alcs*; b) o věcech *flebilis*, *miserabilis (vox)*; vřbec *vehemens*, *ardens (desiderium)*; t. nařkání *lamentatio*; t. prosbu vzkřdati na koho *orare alqm multis et supplicibus verbis*; adv. a) *cum desiderio*; b) *ardenter*, *vehementer*, *avide (expectare, petere a p.)*.

touženi, a) po čem *desiderium rei alcs*; t. po cti, v. „ctiřádost“; b) t. na něco, v. „touřiti nač“, téř *querela*.

touřiti, a) po čem *desiderare alqd*, *desiderio rei alcs teneri*; *desiderium rei alcs me tenet*, (dřr.) *desiderio flagrare*; t. po domovu *dōmum redire cupere*; = bařiti *cupere*, *appetere*, *expetere alqd* (na př. *certamen*); b) t. nač, nad čím, čeho *accusare (iniquitatem)*; *queri*, *conqueri*, dřr. *lamentari alqd* n. *de re alqa* n. větou *quod* n. akk. a inf., komu *apud alqm*, t. komu své břdy n. svých břd *adversam fortunam conqueri cum alqo*; t. na koho, proti komu *accusare alqm*.

továrna, *officina*; *fabrica*; tkadlcovská *textorium*.

továrník, *fabricator* n. *opifex* (obé vřak jen s patričným genit.); obecněji: *qui operis mercede conductis opus facit*.

tovaryř, a) = pomocník mistra *socius operis*. v pl. *operae*; b) = společník vřbec *socius*; *sodalis*, (opovřřlivě) *minister* n. *administer*; = řuvodce *comes*.

tovaryřeni, s kým *consuetudo*; *usus*.

tovaryřiti, a) t. koho s kým *adjungere* n. *socium addere alqm alqui*; b) t. s kým *uti alqo* n. *consuetudine alcs*; *est mihi consuetudo cum alqo*; 2) t. se ke komu *socium* n. *comitem se adjungere alqui*; *societatem facere cum alqo*.

tovaryřka, *socia*.

tovaryřství, a) vřbec spojení a spolek *societas*; v t. se dāti, v. „tovaryřiti“; b) = obcování řrátelské *sodalitas*; (pokud jsme mu řřivykli) *consuetudo*, (= zacházení s kým, pokud toho upotřebujeř) *usus*; (= spoluřiti s kým) *convictus*; dřvěřné t. *familiaritas*; t. ve vālce *commilitium*, ve stanu *contubernium*; = provázení *comitatus*; t. mři s kým, v. „tovaryřiti“, „obcovati“.

tovaryřstvo, a) v. „tovaryřství“; b) = tovaryřové, v. toto.

toř, v. „tedy.“

tragedie, v. „smutnohra.“

tragičký, a) řřv. *tragicus (poeta)*; t. herec *tragoedus*; b) tp. = smutný *funestus*,

atrox, *luctuosus*; *tristis (exitus)*; adv. a) *tragice*; b) *atrociter*, *funester*.

trám, *trabs*, (menři) *tignum*; spojení trámř *contignatio*; z t. sestaviti *contignare*.

trampota, = starostlivě trápeni *aerumna*, *molestia*, *labor*; *cura*; *sollicitudo*; = obtiřnost *negotium molestissimum*; = vrtoch *ineptiae*.

trápeni, a) = bolesti řřsobenř *vexatio*; *cruciatus*; k mému t. *ad me cruciandum*; zvl. = mučení *tormentum*; obé téř tp.; býti t. pro koho *cruciare*, *enecare alqm*; b) bolest řřsobená čím, zvl. na duři *cruciatus*, *dolor vehementissimus*; *tormenta*; t. mři, v. „trářiti se.“

trapiř, *vexator*.

trářiti, koho a) tělesně *cruciare*, *excruciare*, (mřiňji) *vexare alqm*; *cruciatu* n. *suppliciis afficere alqm*; ř) duřevně *dolorem afferre alqui*; to mne t. *hoc me punit* n. *mordet*, *id doleo* n. *aegre fero*; 2) t. se maerore *confici* n. *in maerore jacere*, téř pouze *confici*; *torqueri (dies noctesque)*; mřiňji *maerere*, *dolere*; *vexari*, *tentari (morbo a p.)*; netrap se tím *mitte hoc*; velice se t. *magno dolore affici*.

traplivost, *acerbitas*; *molestia*.

traplivý, *acerbissimus*; *gravissimus*, *molestissimus*.

trař, *tractus*.

tratiti, a) řři obchodu, v. „prodřlati, ztratiti“; b) t. tělo *corpus amittere*.

tráva, *gramen*, *herba*; do t. se polořiti *recumbere* n. *se abjicere in herba*; z trávř *gramineus*.

tráveni, t. řidel v řaludku *concoctio*.

tráveni, jedem, *veneficium*; tam povřtává zákeřnictví, t. *hinc sicae*, *hinc venena nascuntur*.

travič, (kdo otravuje) *veneficus*.

travička, *venefica*.

travičství, v. „tráveni“ b).

travina, v. „tráva.“

trávit, a) = zařívati *concoquere (cibum)*; podobně = zpotřbovati, niřiti *consumere*, *conficere*, *absumere alqd*; b) tp. trávit řivot, čas, věk, n. pouze: trávit (= řiti), *consumere*, *exigere*, *agere*, *traducere (tempus, vitam)*, v čem, zvl. zbytečně a řkodlivě *terere*, *conterere tempus in re alqa*; ostatní dny řivota svého t. s kým *reliquam vitam cum alqo exigere*.

trávit, jedem *veneno necare* n. *absumere alqm*.

trávnatý, *herbosus*; *herbidus*.

trávník, *locus gramineus* n. *herbidus*; = louka *partum*, *campus*; = pařit *cespes*.

trčeti, v. „strměti.“

tré, *tres*, *tria*; tré koni *tres equi*, tré řřiři *tria imperia*; na tré rozděřiti *in partes tres dividere alqd*; toto tré *haec tria*.

trefiti, a) abs. = vyplniti se, v. toto; b) t. na koho, nač v. „na —, dopadnouti koho“; c) t. v eo *percutere alqd*; *scopum ferire* (kam mířil, udeřiti); v. „uhodiči“; netrefiti *non ferire* (o středci), *deerrare* (o střele); tp. v hod t. komu = zavděčiti se, v. toto; d) t. koho *ferire, percutere alqm*; 2) t. se, a) = státi se, v. toto; tr-filo se mi tam tehdáž býti = byl jsem tam náhodou, v. „náhoda“; b) t. se s kým, v. „sejítí se“; c) t. se komu = hoditi se, v. toto

tréřadni, loď o t. veslách *navis triremis*.

trest, *poena*; t. peněžitý *multa, damnum*; hrdelní t., t. na hrdle, t. smrti *poena capitis* (n. *mortis, vitae*); *supplicium* (*ultimum n capitale*); = důtka *animadvertio*; t. tělešný *castigatio*; trestu hoden *poenā n. supplicio dignus; noxius; sons; noxiae reus*; t. hoden býti *poenam n. culpam commisisse*; trestem na koho dokročiti, trestem koho stíhati, v. „trestati“; trestem zapověditi něco *poenam constituere rei alcul*, trestem na hrdle *rei alcul mortem proponere*; *morte propositā alqd vetare*; jest něco t. zapovězeno *poena rei alcul proposita est*; pod trestem *poenā propositā*; bez t. *impunitus*; *poenā vacuus*; co adv. *impune*; t. smrti podstoupiti *supplicio affici*, *supplicium n. capitis poenam subire*; t. nésti *poenam dare, solvere, persolvere*, zač *rei alcs*; též *poenam subire, luere*.

trest, třest, v. „třitina.“

trest, *succus*; tp. = jádro *caput n. summa rei*; t. vojska *robur exercitus*.

trestanec, *noxius*; * *homo ad opus publicum damnatus*.

trestání, v. „trest.“

trestatel, *vindex*; *ultor*.

trestati, koho *punire, poenā afficere alqm*; *animadvertere in alqm*; *poenam ab alqo sumere*; *poenas capere de alqo, petere n. expetere*; *repetere ab alqo*; t. čin nějaký *vindicare, animadvertere scelus*; *poenas repetere etc. ob maleficium*; netrestati koho, též *impunitum dimittere alqm, non animadvertere in alqm*; t. koho na peně zích *pecuniā multare alqm*, na hrdle *supplicio afficere alqm, supplicium de alqo sumere, morte n. capite multare alqm*, vypovězením *exilio afficere alqm*; vzeáním *in vincula conjicere alqm*; velmi přísně t. koho *gravissimum supplicium de alqo sumere, gravissimā poenā alqm afficere*; trestán býti *poenas dare* (od koho *alcul*), *poenam solvere, persolvere, luere, pendere* (proč *rei alcs*; *poenam rei alcs ferre*); *plecti*; v širším smyslu: t. koho (slovy) z čeho = kárati koho *reprehen-*

dere alqm ob alqd n. de, in re alqa; ob-jicere n. *exprobare alcul alqd*.

trestník v. „trestanec.“

trestuhodný, v. „trest.“

tret, -a, -ka, zvl. pl. *nugae; res leviores*.

trh, = trhnutí, opiš slov. „trhnouti“; = díra *rima*.

trh, a) = kupování a prodávání *mercatura; negotiatio, negotium; emptio*; trhem koupiti *emere alqd*; zvl. = veřejné prodávání a kupování *mercatus*, (týhodně se dějící) *nundinae*; výroční t. *mercatus*; na t. seděti s čím *vendere alqd*; b) = tržiště *forum*.

trhání, a) pův. opiš slovesem; b) t. v životě *tormina*; = dna *dolores artuum*.

trhati, v. „trhnouti.“

trhlost, tp. *mentis error*.

trhlý, a) = roztržený *rimosus*; b) tp. = bláznivý *mente captus*.

trhnouti, trhati, a) t. čím, kým *trahere*; *vel-lere, vellicare alqd*; rukou t. * *manum raptim retrahere*; b) = rváti, *scindere, discindere* (též *vestem*); tp trhá mne v životě *torminibus crucior*; c) trhati = násilně odnímati *rapere*: vlasy sobě s hlavy t. *capillum sibi evellere*; šaty s koho t. *vestes alcul deripere*; t. ovoce a p. *carpere, legere* (*poma, herbas*); d) trhaouti na koho *invadere, impetum facere ia alqm*; t. do města a p., v. „vtrhnouti“; t. sebou *cohorrescere*; *caput* (podem a p.) *celeriter retrahere*; *resilire, recellere*; 2) t. se, a) oč, (o zboží) *diripere alqd, contendere de re alqā*; o koho *certatim expetere*; b) intr., t. se, (o šatech a p.) *scindi*, (o provazu, niti a p.) *rampi*; = pukati se *rimas agere*.

tribun, *tribunus*.

tribunál, *judicium, tribunal*.

tribunat, *tribunatus*.

tribut, v. „daň.“

triumf, *triumphus*; t. slaviti nad Etrurskými *triumphare n. triumphum agere ex Etruria, de Tuscis*; žádati za t. nad kým *postulare triumphum de alqo*.

trknouti, trkati, *cornibus ferire n. petere alqm*.

trmácení, *labor*.

trmáceti, *fatigare, labore vexare alqm*; t. se *laboribus se exercere n. fatigare*.

trn, *spina*; tp. býti komu t. v očích *molestum n. invisum esse alcul*; přísl.: tu t. vězí *hinc illae lacrimae*.

trní, *vepres; dumus; sentis* (všechny tři obyč. v pl.); *dumeta* (pl.).

trnitý, *spinosus*.

trnka, *prunum silvestre*.

trnouti, (strachem n. zimou) *horrere*; = třásti se *contremiscere*, (mírněji) *tremere*; srdce mi trne, tp. *acerbissimo dolore crucior*.

trnový, *spineus*; tp. *asper*, *laboriosus*.

troch, -a, -u, *paululum*, *exiguum* (čeho *rei alcs*, na př. *frumenti*, *pecuniae*); = velmi málo *parum*; o čase *paulisper*, *paululum*; ani t. *ne tantillum quidem*, *ne minimum quidem*; ani t. odpočinutí nemíti *nullam partem quietis capere*; jindy subst. zdobň.: mých t. peněz *numuli nostri*; té t. slávy, již mám *gloriola nostra*, u. jiným obratem, na př.: pro t. toho užitku *propter lucri nescio quid*; moje t. učnosti *quidquid est in me literarum*; t. churavěti *leviter aegrotare*; t. ohnutý *leviter inflexus*; t. si oddechnouti *paulum respirare*; často u sloves i u adj. předslovcem *sub*: t. hořký *subamarus*, t. kudrnatý *subcrispus*, t. zeslaben *subdebilitatus*; t. prázdný, marnivý *subinanis*; t. nenáviděti *subinvidere* (*alci*), t. nenáviděn *subinvisus*; t. rozhorlen *subiratus*, atd.; u adj. a adv. mimo to i kompar.: t. lehkomyšlný *levior*, t. tlachavý *loquacior*; u komp.: trochu, o trochu (menší, větší) *paulo* (*minor*, *major*); v. též „poněkud.“

trojbarevný, *triplice colore*.

trojcesti, *trivium*.

trojče, *trigeminus*.

trojhran, *triangulum*.

trojhranný, *triangulus*.

troji, *tres*, v. „tré“; = trojnásobný *triplex*.

trojitý, *triplex*.

trojnásobný, *triplex*.

trojpán, *triumvir*; t. na vykázání pozemkův *triumvir agro dando*.

trojsprežný, t. vůz *currus tribus equis junctus*.

trojstranný, *triquetrus*.

trojúhelník, *triangulum*.

trojzub, *tridens*; *fuscina*.

trojzubý, *tricuspis*.

tropiti, v. „stropiti“, „strojiti“ a p.

troška, = kusy rozbité lodi *navis fracta*; *reliquiae navis fractae*.

troškotati, v. „stroskotati.“

troška, troška a p., v. „troch.“

trouba, *tuba*; (zahnutá, polní) *lituus*.

troubiti, *tubā canere*; t. k útoku *tubā dare signum proelii committendi*, na ústup *receptui canere*.

trouď, *fomes*, *alis*.

troufati, v. „mniti“, „doufati“; t. si, v. „dověřovati si.“

trousiti, *spargere*.

trpaslík, *pumilio*.

trpělivost, *patientia*; *tolerantia*; t. míti s kým *ferre alqm* n. *mores alcs*; t. mně dochází *patientiam rumpo* n. *abrumpo*; ztratiti t. *non diutius pati alqd*.

trpělivý, a) akt. = kdo umí trpěti *patiens*; *tolerans*; t. býti při čem *pati*, *aequo*

animo ferre alqd; b) pass. v. „snesitelý“; adv. *patienter*; *toleranter*; *aequo animo* (*ferre alqd*, snášeti něco).

trpěti, a) = něco odporného n. bolestného snášeti *pati*, *ferre* (na př. *dolores*; *injuriam* a p.); *tolerare alqd*; (dlouho a ustavičně) *perpeti*, *perferre alqd*; = týrán býti *vexari*, s dodatkem *misere* velmi (těž o krajině, nepřitelem sužované); hlad t. *fame laborare* n. *premi*, důr. *confici*; t. nedostatek v čem *carere re alqa*; t. nač, od čeho (o nemocech) *aegrum esse* (*ex*) *alqa re*, *laborare ex alqa re*; *affici re alqa*; rád t. něco *alqd ferre facile*, *non moleste*, *facile sustinere*; tudíž a) o nemocném: mnoho t. *agnos dolores pati*, *agnis doloribus cruciari*; β) nevinní trpí za vinné *innocentes pro nocentibus poenas pendunt*; γ) t. za něco luře (*peccatum*); *expiare scelus supplicio*; luře *poenas peccati*; b) = něčím stíhán býti (bez pojmu bolesti) *accipere* (škodu, ztrátu *detrimentum*, *damnum*; *cladem*); trest t. *poenam solvere*, *dare*; jeho dobré jméno tím trpí *famae ejus ea re detrahitur*; on tím mnoho trpí *multum ex ea re incommodi percipit*; vojsko ničím netrpělo = bylo zachováno *exercitus integer mansit*; c) t. komu co *alci alqd ignoscere*; = dáti si líbiti *pati alqd* (*fieri*); který žádného ani malovaného ani vytvořeného obrazu svého netrpěl *qui neque pictam neque fictam ullam imaginem suam passus est esse*; to nižádným způsobem t. nebudu *non feram*, *non patiar*, *non sinam* (všechny tři spojeny); to mám t.? *egone hoc feram?*

trpítel, *is cui injuria infertur*, *qui injuriam ab alqo accepit*.

trpkost, *acerbitas*.

trpký, *acerbus*, *amarus*; tp. *asper*, *acerbus*; *molestus*; adv. *acerbe*; tp. *aspere*, *acerbe*.

trpný, = trpěti mohoucí *patiens* (na zimu *frigoris*).

trubač, *tubicen*.

trubec, *fucus*.

trubka, *tuba*; *cornu*, *buccina*.

trud, a) = namáhání *labor* (*molestissimus*); b) = zármutek *maeror*; *aegritudo*; *tristitia*.

truditi, koho a) = unaviti *fatigare alqm*, t. se *fatigari*; b) = zarmucovati *dolore afficere alqm*; t. se *dolore affici* (ob *alqd*), *dolere*, *maerere* (*alqd*).

trudnost, v. „trud.“

trudnomyslnost, v. „těžkomyslnost“ atd.

trudný, a) = unavený (prací) *fatigatus*; (neštěstím, trápením a p.) *fessus*; b) = těžký *laboriosus*, *operosus*; *molestissimus*; *miser*; *gravis* (*bellum*); t. jest *res est multi laboris*; c) = truchlivý *tristis*, důr.

luctuosus (*dies*), *durus* (*tempora*); t. mysl v. „trud“ b); o osobách *maestus*, *tristis*; adv. b) *laboriose*, *operose*; *misere*; c) *maeste*, *tristi animo*.

truhla, v. „skříně.“

truhlář, *faber lignarius*.

truchlení, *luctus*; v. „smutek.“

truchliti, a) vůbec = kormoutiti se *maerere* (*re alqa*), *in maerore esse*; b) = smutek jevíti *lugere*, *in luctu et squalore esse*, po kom *alqm n. mortem alcs lugere*.

truchlivost, *maestitia*; *tristitia*.

truchlivý, a) o osobách *maestus*, *maerens*, *tristis*; t. býti, v. „truchliti“; b) o věcech *tristis*, důr. *luctuosus*, *acerbus* (*mors*, *dies*), *durus* (*tempora*); adv. a) *maeste*, *maesto animo*; b) *luctuose*.

truchlohra, *tragoedia*; cθ druh básnictví poema *tragicum*.

truchlozpěv, *cantus lugubris*; *nenia*.

trůj, v. „trojí.“

trůn, *solium*, *sedes regia*; tp. = panování *regnum*, *imperium*; nástupce trůnu *qui in regno succedere debet*; *successor regni*; boj o trůn *certamen regni*; na t. seděti *regnare*, *regiam potestatem tenere*; vstoupiti na t. *regnum occupare*, *imperium capessere*, *rerum potiri*, po někom *succedere alcu*; na t. dosaditi koho *regnum ad alqm deferre*, opět *alqm in regnum restituere*; s t. svrci koho *regno alqm pellere n. expellere*, *spoliare*; *regnum alcu eripere*; t. se zmocniti *regno potiri*; t. nabízeti komu *facere alcu regnandi potestatem*.

trup, *truncus*; *corpus*; = zbytek, v. toto.

trupel, *massa*; (kulatý) *globus*; = hrouda *gleba*.

trus, *stercus*, co hnojivo *fumus*.

trvací, trvalý, -anlivý, = co dlouho trvati může *firmus*; *stabilis*; *duraturus*, *mansurus*; = co dlouho trvá *diuturnus*; *stabilis*, *firmus*; vždy t. *perpetuus*; *perennis*; adv. *firmiter n. firme*; *constanter*; = bez přestání *perpetuo*, *continenter*; důr. *semper*.

trvalost, -anlivost, = pevnost *firmitas*; stálost *perennitas*, *perpetuitas*; *diuturnitas*; v. „stálost.“

trvalý, -anlivý, = pevný *firmus*, = stálý, v. toto n. „trvací.“

trvati, a) = pořád n. trvalým býti *manere*, *integrum manere*; *durare*; *florere ac vigere*; trvající v. „trvací“; netrvati dlouho *non diu manere*; b) = nějaký čas býti *tenere*, (děšt trval celou noc *imber per totam noctem tenuit*; požár trval dva dni *incendium per duos dies tenuit*); v síle své t. *vigere*; obyč. však jiným úslovím: válka dvě leta trvala *bellum fuit per bi-*

ennium, dlouho *diuturnum*; bude to ještě dlouho t. *longumne erit*? bitka trvala po celých pět hodin *per quinque horas n. horis quinque continenter pugnatum est*; století t. *unius seculi finibus contineri*; moc desítipánů netrvala více dvou let *decemviralis potestas non ultra biennium valuit*; nic netrvá povždy *nilh semper in statu suo manet*; *nilh semper floret*; sláva má bude vždy t. *mea semper vivet gloria*; netrvalo to dlouho a mír byl uzavřen *haud ita multo post pax facta est*; trvalo to dlouho, než to nahledli *hoc diu eos fefellit n. sero admodum intellexerunt*; c) = býti, žiti *esse*, *vivere*; v porobě t. *in servitute esse*; na modlitbách t. *precari ad deum*; zvl. t. v čem *permanere*, *perseverare*, *persistere*, *perstare in alqa re* (na př. *in consilio*, *in incepto a p.*); tudíž abs. „trvám“ = míním, doufám, v. tato; k označení skromného mínění *dubito an*, *nescio an*, *incertum est an s konj.*; v. „tušiti.“

trysk, ve rčení: tryskem jeti *equo citato n. admisso (citis equis) vehi*, *currere*, proti komu *in alqm accurere*; kůň v trysku *equus incitatus*.

trýzeň, *cruciatu*, *tormenta*; *dolor vehementissimus*.

trýznění, *vexatio*; *contumelia*; *injuria*; pro t. vyslanců *propter injuriam legatorum*.

trýzniti koho, a) v. „trápiti“; b) = bít *flagris (loris) caedere alqm*; *mulcare alqm*; vůbec *aspere tractare*.

tržiště, *forum*; = místo n. město obchodní zvl. s přístavem *emporium*.

tržiti, a) v. „smlouvat“; b) t. peníze *pecuniam cogere (ex re alqa)*, *recipere pecuniam*.

třápec, *fimbriae*.

třas, *tremor*, *horror*.

třásti něčím, *quatere*, (důr.) *concutere*, *quassare alqd*; *agitare*, *jactare alqd*; t. se *tremere*, (důr.) *contremiscere*, (strachem, zimou a p.) *horrere*; (úzkostným chvatem) *trepidare*; země se třese *terra movet*; tp. t. se před čím *extimescere*, *contremiscere alqd*; před kým *horrere alqm*.

třeba, a) v úsloví: t. jest čeho, a p., v. „potřeba“ a „potřebí“; b) *třeba*, *třebas*, co spojka α) = byť i, bez slovesa, k jednemu slovu slušie *vel*, *adeo*, *etiam*; t. bezděky *etiam invitus*; t. důrazněji, než... *vehementius etiam, quam etc.*; β) = bu-
diž *per me licet*; *nilh impedio, non repugnabo*; v odpovědi *esto*; ano t. deset (na př. můžeš vzít) *per me vel decem licet*; γ) v větě připouštěcí *quamquam*; *quamvis, licet*; δ) = snad, může býti že, možná že, v. tato.

tření, *tritius*.

třenice, tp. = různice, v. toto.
 třepati, *strepere*; t. čím, v. „třásti“; tp. t. hubou *garrere*; t. se v. násl.
 třepetati (se), *palpitare*; *tremere* v. „třásti se“; o paprscích a p. *micare*.
 třesení, *tremor*, *horror*; země t. *motus terrae*.
 třesk, třeskot, *fragor*; *strepitus* (*armorum zbrani*); *crepitus*.
 třesně, *cerassus* (strom i ovoce).
 třetěněc, *homo mente captus*.
 třetiti, koho *infatuare alqm*, hlavu t. *perturbare mentem*; abs. = blázniti *insanire*; *animi non compotem esse*.
 třetivost, *mens alienata*.
 třetivý, *mente captus n. alienatus*.
 třetí, *tertius*; po t. *tertium*; za t. *tertio*, též zvl. v tříčlenných větách *post, deinde, tum, postremo*, ve čtyřčlenných výčtech *deinde, tum*.
 třetidenní, *tertianus*.
 třetina, *tertia pars*.
 tři, *tres, tria*; u subst. v pl. a = t. na jednu n. po třech *trini*; t. sta *trecenti*, (po t. stech *treceni*); t. leta, t. dni *triduum, triduum*; na t. díly rozdělený *tripartibus*.
 třibarevný, *triplice colore*.
 třibiti, něco *purgare, expurgare alqd*; obilí t. *cribare*; tp. = rozlišovati *secernere, seligare*; = lepšiti *emendare*; rozum t. *acuere mentem n. ingenium*.
 třída, = oddělení *ordo, genus; classis*.
 třideátník, *tricenarius*; (homo) *triginta annos natus*.
 třidecátý, *tricesimus*.
 třidcet, *triginta*; po t. *triceni*.
 třidcetiletý, *triginta annorum* (na př. *bellum*); o stáří člověka též *triginta annos natus*.
 třidcetkrát, *trices*.
 třidenní, *trium dierum n. tridui*.
 třiditi něco, *describere (homines) in ordines*.
 třihlavý, *triceps*.
 třihran, atd. v. „trojhran.“
 třikrát, *ter*; t. tolik *triplum*; t. víc *triplo plus*.
 třiletý, = tři leta stár *tres annos natus n. trium annorum*; = tři leta trvající *trium annorum*.
 třiliberní, *trilibris; trium librarum*.
 tříměsíčný, *trimestris; trium mensium*.
 třináct, *tredecim n. decem et tres*; po t. *deni terni*.
 třináctiletý, = třináct let stár *tredecim annos natus; tredecim annorum*; = třináct let trvající *tredecim annorum*.
 třináctkrát, *tredecies*.
 třináctý, *tertius decimus n. decimus et tertius*.
 třinohý, *tripes*.
 třinožka, *tripus*.

třirohý, *triangulus; tricuspis*.
 třístranný, *triquetrus*.
 třítí, a) pův. *terere*; = rozetřítí *conterere*; = škrabatí *fricare*; b) tp. a) nouzi, bídu t. *in inopia esse, egestate premi*, též *fame laborare*; β) t. koho, nač, v. „tlačiti“, „nastupovati“; 2) t. se kam *invadere, irrumpere, ruere in locum alqm*; do úřadu, v úřad se t. *ad honores obrepere*, ke komu *in familiaritatem alcs se insinuare*.
 tříuhelný, *triangulus*.
 tříveslový, *triremis*.
 třpyt, *fulgor, splendor*.
 třpytět se, *fulgere, splendere; micare*.
 třtina, *arundo*.
 tu, adv. 1) k označení místa a) blízkého, *hic; hoc loco*; tu jsem (*hic*) *adsum n. ecce me!*; tu jest ta věc *en causa!* tu jest ta kniha *ecce librum*; tu býti *adesse*; tu státi *adstare*; tu zůstati *manere*; někdy se opouští: tu máš (tuto vyložil jsem) způsob Epikurovy blaženosti *habes formam Epicuri vitae beatæ*; b) vzdálenějšího *ibi; illic*; tu kde *ibi ubi*; c) tu i tam *passim*; tu a tam se okazovali *rari apparebant*; d) tu ten *hic*; tu ten muž *hic vir*; e) = v této věci *hac in re*; 2) k označení času *tum*; též *ibi*; též větami *quo facto, qua re cognita a p.*; tu — tu *nunc — nunc, tum — tum, modo — modo*; *alias — alias*; zvl. pro důraz: tu konečně, tu teprv *tum demum*.
 třeka, v. „oklika.“
 tučnėti, *pinguescere*.
 tučnost, *pinguitudo*; t. těla *obesitas corporis*.
 tučný, *pinguis; opimus, obesus; nitidus*; tp. = výnosný *lautus, opimus*.
 tudíž, 1) adv. = pročež *inde; ex ea re*; 2) konj. souslednosti *itaque i ergo* (obyč. na počátku věty); *igitur* (obyč. za jedním n. více slov); *ideo, propterea*; za příčinou těsnějšího spojení věty *quare, quamobrem, quae quum ita sint; quo factum est, ut etc.*
 tudy, adv. a) o místě = zde *hic; hoc loco*; = tou cestou *eā, hāc*; *per eum locum*; někdy zájmenem v abl. n. předložkou *per*: ta řeka není hluboká, kůň t. projde *fluvius non altus est, equus per eum transire potest*; někdy předslovcem *trans*: při mém t. cestování pravil mi *trans-eunti mihi dixit*; b) tp. = tím způsobem *eo, ea re, iis rebus; hoc modo, hac ratione*; c) = tudíž, pročež, v. tato.
 tuhost, a) *lentitia*; b) *rigor* (v. násl.).
 tuhý, a) = houževný *lentus; tenax*; tp. t. život *lenta vivacitas*; b) = neohebný *rigidus*, t. býti *rigere*; = pevný *firmus*; tp. t. zima *hiems aspera, acris, atrox*; *frigus acerbum*; t. boj *pugna atrox, gra-*

vis; t. spaní *somnus artus, gravis*; t. vězení *aspera custodia*; adv. tuze a) = z tuha, pevně *solide, arte; firme*; t. seděti na koni *haerere equo*; t. svázati *vincire, devincire alqd*; jde to z tuha *laboratur vehementer*; b) = velmi, v. toto.

tuhnouti, *obrigescere*.

tuk, = sádlo n. lůj *adepts*; t. v kosti *medulla*.

tukati, v. „klepati.“

tulák, † *planus*; *homo vagus*.

tůlec, *pharetra*.

tuleň, *phoca*; *vitulus marinus*.

tuliti se, ke komu *insinuare se in gratiam alcs*.

tůna, *dolium*.

tunel, v. „průkop.“

tunika, *tunica*.

tupeni, *maledictio*.

tupič, *homo maledicus*.

tupiti, a) = tupé činiti (řezáním a p.) *hebetare (hastum), retundere (gladios)*; b) = haněti *maledicere alcu, maledicta congerere in alqm*; (důr) *contumeliis vexare alqm*; tupicí slova *maledicta*.

tupivý, *maledicus*,

tupnouti, *hebescere*.

tupohlavý, v. „tupý“ b).

tupost, a) pův. opiš adj.; b) tp. *ingenium hebes; ingenii tarditas*.

tupý, a) pův. *hebes (telum); obtusus*; b) tp. o rozumu *hebes, obtusus, retusus (ingenium, homo)*; o smyslech *hebes, tardus*.

tur, *urus*.

turban, *tiara*.

tušení, do budoucnosti *praesagium; divinitio* (t. míti, v. „tušiti“); = domnění *conjectura, suspicio*.

tušiti, něco *praesagire, praesentire alqd*, též *divinare futura*; nic dobrého netušiti *tristitia quaedam animo praesagire*; zvl. a) t. komu = strachovati se o koho *metuere, timere alcu* n. *de algo*; β) t. něco = domýšleti se, smýšleti *opinari; suspicari*; tudíž: tuším (u větu vloženo) = zdá mi se *ut opinor* n. pouze *opinor, nisi fallor; ut mea fert opinio; probabiliter, sine dubio*; tuším, že asi = snad *haud scio an; dubito an; incertum est an*; někdy pouhý konj. (kdybys prosil, t. že bys obdržel si *roges, accipias*).

tutlati, něco *occultare, tegere alqd*.

tuto, adv. v. „tu.“

tuze, adv. v. „tuhý.“

tuzemec, *indigena*.

tuzemský, *indigena; domesticus; patrius*.

tužba, v. „touha.“

tužiti, a) pův. = tuhé činiti *firmare*; b) tp. t. koho (*in labore patientiaque corporis*) *exercere alqm; corroborare, firmare, confirmare alqm* n. *animum alcs*; filosofie

tuží nás proti všem dorážkám osudu *philosophia nos armat contra omnes fortunae impetus*; 2) t. se, a) o věcech *graviores n. vehementiores fieri*; b) o osobách *corpus suum firmare, confirmare, corroborare; se durare (labore práci); corpus exercere; k vytknutí snahy: duritiae se dare; labori ac duritiae studere*; t. se na koho, proti komu, nač, v. „strojit se“; dobře se t. čím *sustentari (spe a p.)*.

tvar, a) = způsob věci *forma, figura, species*; dáti čemu t. *formam imponere rei alcu*, příhodného *apte formare alqd*; b) = co utvořeno *imago*.

tvárnost, tvářnost, a) v. „tvar“; b) = tváření se *vultus*, (celým tělem) *habitus, gestus*; = obraz *imago*; zvl. = tvář, v. toto; bráti na se t. *formam induere*; t. čeho n. něčí míti = podoben býti, v. toto.

tvárný, = zdánlivý, v. toto.

tvář, a) = tvar, v. toto; b) = obličej, vůbec *facies*, = tahy obličeje *lineamenta oris*, zvl. „t.“ pokud vnitřní hnutí myslí okazuje, a sice ohledem úst *os*, ohledem očí *vultus*, též *os et vultus*; nemá t., v. „němý“; tváří v t. *coram*, patřiti komu *intueri in alcs os et oculos, alqm contra intueri, praesentem n. prope intueri alqm; coram aspicere alqm*; před tváří *in conspectu alcs, coram algo*; člověk protřelý t. *homo impudens*; = c) jedno líce *gena*. tváření (se), v. „tvárnost“; zvl. t. se liché, nepravdivé *simulatio, dissimulatio*, rozdíl v. v násl.

tvářiti se, se gerě s adv. n. *pro* (divoce *violenter*, lítě *pro insano*); zvl. t. se jakoby . . . , = činiti se . . . , a sice, a) t. se něčím býti n. něco míti, co nemáme a čím nejsme *simulare alqd* n. s akk. a inf., též s *quasi* a konj.: chudým se t. *se pauperem simulare*, učeným *simulare doctrinam* n. *se doctum esse, se doctum videri velle*, nemocným *simulare valetudinem* n. *se aegrotare*, zuřivým *simulare se furere*, hloupým *se gerere* zarmouceným *speciem tristoris vultu praeferre*; b) t. se něčím nebýti a něčeho nemíti, co jsme v skutku a co máme *dissimulare alqd* n. s akk. a inf., též s *quasi* a konj.; tváří se nevidá n. jakoby neviděl *dissimulat se illa videre*, nevěda n. jakoby nevěděl *dissimulat se scire*, tvářím se, jakobych je neviděl a jich zde nebylo *dissimulo, hos quasi non videam neque adesse hic*.

tvor, *res (creata)*; *animal* n. *animans*; = člověk, též *homo*; není horšího t. nad něho *nil eo turpius est*.

tvorec, -čí, v. „tvůrce, -čí.“

tvůrstvo, *universitas rerum*; = svět *mundus*.

tvořitel, v. „stvořitel.“

tvořiti, něco *figere, formare alqd*, též *verba*; = činiti *facere, efficere*; rozmluva třetího dne tvořiti bude tuto třetí knihu *tertius dies disputationis hoc tertium volumen efficiet*; jízda tvořila pravý roh *dextrum cornu eques tenebat*; ost. v. „utvořiti, stvořiti.“

tvrdící, *affirmans, ajens*.

tvrditi, něco, a) pův. *durare alqd*; b) tp. a)

= jistiti, za pravdu udávati *affirmare*; (když někdo odporuje) *contendere*; též vůbec *dicere alqd* n. akk. s inf.; P. tvrdí, že všechno pochází *P. vult omnia interire*; Stoikové tvrdí, že ctnost jediné dobro jest *Stoicis virtus solum bonum videtur*; tvrdí, že nemůže... *negat, se posse...*; tvrdí se *dicitur, affirmatur* s akk. a inf.; β) = jistějším učiniti *firmare, confirmare, affirmare, ratum facere alqd* (*testimonio, jurejurando, argumentis* a p.).

tvrdnouti, *durescere*.

tvrdohlavec, *homo pertinax*; v. „tvrdošijný.“

tvrdohlavost, -vý, v. „tvrdošijnost, -ný.“

tvrdost, *duritia*; tp. *duritia*; *animus durus*.

tvrdošijnost, *pertinacia*; *obstinatio, animus obstinatus*.

tvrdošijný, *pertinax, obstinatus*; = vadorovitý *contumax*; adv. *pertinaciter*; *animo obstinato*.

tvrdý, a) pův. *durus*; velmi t. *praedurus*; trochu t. *duriusculus*; b) tp. *durus*; t. spaní *somnus artus, gravis*; podobně = necitlivý: *asper, ferreus, durus* (*homo, animus*); t. slova *aspera* (*saevia, tristia*) *verba*; adv. tp. *dure*; t. spáti *arte et graviter dormire*; t. nakládati s kým *graviter consulere in alqm, asperere alqm tractare*.

tvrz, *arx*; *locus munitus*; *praesidium*.

tvrzení, = mínění, výrok *dictum*; *sententia, oratio*; t. něčí vyvrátiti *refellere verba alcs* n. *quae quis dixit, affirmavit*.

tvůj, *tuus*; zvl. tvoje, t. j. jmění *tuum*; t. lidé *tui*; ten t. *iste*.

tvůrce, = stvořitel, v. *toto*; zvl. tp. (*quasi*) *parens*, na př. *philosophiae, facundiae Latinarumque literarum*, filosofie, řečnictví a latinity; též *auctor*, v. „původce.“

tvůrčí, t. duch *sollertia*, t. síla *effectio*; *natura efficiendi*; příroda, zdá se, že zde t.

sílu svoji zkusila *in hoc natura, quid efficere possit, videtur experta*.

ty, *tu*; důr. = ty sám *tute*.

tyč, *pertica*, dlouhá *longurius*; t. u kopí *hastile*.

týden, *septem dies*; co rozhodná doba sedmi-denní, na př. v nemoci *hebdomas*; každého téhodne, týdně *octavo quoque die*; *transactis octonis diebus*; vždy ob t. *septenis diebus totidem intermissis*.

týdenní, * *qui singulis hebdomadibus fit*.

tykati komu, asi: *fraterno nomine alqm compellare*.

tykati, v. „tknouti.“

tykev, *cucurbita*.

týl, *cervices* (pl.); vůbec = zadní část *pars posterior*; tudíž: t. šiku *agmen novissimum* n. *extremum*; *novissimi*; t. tvořiti *agmen claudere*.

tylý, v. „tlustý“ b).

týmě, v. „témě.“

týn, *sepes*; = místo ohražené *septum*.

tyran, a) ve smyslu Řeků a Římanů, bez poměti ukrutnosti *tyrannus*; b) = panovník nespravedlivý, ukrutný *rex* (*crudelis ac superbus*); *dominus saevus*; co t. si počínati *saevire, superbe et crudeliter imperare*; c) = ukrutník vůbec *homo crudelis, superbus*; býti t. ku svým *in suos saevire, suos crudeliter ac superbe tractare*.

tyráni *vexatio*; *contumelia*; *injuria*.

tyranský, a) pův. (v. „tyran“) *tyrannicus*;

b) = návilný (ve smyslu Římském) *regius*; *superbus*; c) = ukrutný *crudelis*; adv. a) *tyrannice*, b) *regie, superbe*; c) *crudeliter*.

tyranství, a) = samovláda *tyrannis*; b) = krutovláda *dominatio impotens ac superba*; *imperium crudele ac superbum*; t. provozovati, v. násl.

týrati, koho *superbe et crudeliter tractare alqm, saevire in alqm*; vůbec *cruciare, excruciare, agitare alqm*.

týti, *pinguescere*; *nitescere*.

tytýž, = týž *idem*; co adv. = častěji *identidem*; = někdy, v. *toto*; = opět a opět, *snazně etiam atque etiam*; = také, též, v. *tato*.

týž, *idem*; to jest t. *nihil interest* n. *differt*; to není t. *multum interest*; touž dobou *eodem tempore*; *simul*.

U.

U, praep. 1) s gen. a) blízkost naznačujíc, α) o místě *ad* (zvl. u jmen měst a při předmětech rozsáhlých, na př. řekách, horách a p.), řídceji *apud*; = blízko u *prope ad* n. *ab, juxta*; ježto však latina

místo nerada označuje předložkami s pouhým abst. spojenými, přidává se buď příhodné part. n. utvoří se ze jména místního adj., na př. bitva u Kanen *proelium ad Cannas factum* n. *proelium Can-*

nense; jinak: stromy u kořenů podkopati *subruere arbores ab radicibus*; β) u osob = na blízku koho, n. v domě něčím *apud*, (u nás *apud nos*, = v naší zemi, též *in nostra terra*); podobně o spisovatelích: u Homera *apud Homerum*, avšak užívá se též ve smyslu tom adj. z vlastního jména tvořeného: onen Herkules u Xenofonta *Hercules ille Xenophonteus*; když společnost se vyjádřiti má, stává *cum* n. *apud*: u někoho bydleti *habitare cum alqo*; vychován býti u koho *in alcs domo educari*; γ) u věci i osob dostačí někdy, zvl. u sloves složených, dotýčný pád subst.: u někoho seděti *assidere alcui*; δ) u sloves „počínati“ stává *ab*: *ordiri, initium ducere ab alqa re*, u sloves „přestávati“ *in*: b) = v moci někoho *penes*; nejvyšší moc jest u něho *summum imperium penes eum est*; c) u slovesa „přisahati“, v. toto; 2) s akk. = v, do, v. tato; u prostřed, v. „prostřed“; k naznačení času: u večer *vesperi* n. *vespere*; 3) s lokal. = v, *in*; u vojště *in exercitu*; v. „v.“

uběhnouti, ubíhati, uběhati, a) trans. = běžením vykonati (*currendo*) *conficere, emitiri (iter), cursu facere (quingenta stadia), progredi (iter bidui)*; u. v bludy, v zmatek, v potupu a p. = přijíti, upadnouti, v. toto; b) intr.; α) o čase *transire, praeterire*; čas ubíhá nepozorovaně *aetas labitur*, rychle *tempus fugit, aetas volat*; β) u. odkud, v. „utéci“; γ) n. kam, v. „upadnouti“; 2) u. se *currendo fatigari*.

ubepečení, a) = ujištění slovy *affirmatio, confirmatio*; b) = ujištění písmem, rukojmí atd. *cautio*.

ubepečiti, -čovatí, a) slovy *affirmare, confirmare (alqd, illud esse factum)*; v. „tvrditi“; tudíž: buď ubezpečen čím *persuadeas tibi velim* s akk. a inf., *cave dubites*; u. býti čím *persuasum mihi est* s akk. a inf., *non dubitare, quin* s konj., *alqd exploratum habere*; b) u. koho čím = slíbiti komu, že se něco stane n. nestane *spondere, futurum (esse) ut* etc; *alqd in se recipere*; = pojistiti písmem, přísahou a p. *satisdare (sponsoribus)*, *cavere* n. *praestare (literis)*; *fidem dare alcui*; c) v bezpečnost uvéstí koho *tutum praestare alqm*, něco *in tuto collocare alqd*; 2) u. se čím *explorare, accurate cognoscere alqd*, na koho *fidere, confidere alcui*; v. „spolehnouti se“; vzájemně přísahou se u. *fidem et iusjurandum inter se dare*.

ubičovatí koho, alqm ad mortem mulcare.
ubíratí, v. „ubíratí“.

ubíti, koho a) = uprati *verberibus caedere alqm*; *male mulcare alqm*; b) = stálým

nenáhlým bitím usmrtiti *enecare alqm*; v. „ubičovatí“.

ubližení, violatio; injuria, (mírněji) *incommodum*; bez u. čemu *salva alqa re*; bez u. poctivosti *salva dignitate*, přátelství *salvo jure amicitiae*, povinnosti *salvo officio*; na u. čeho a p., v. „ujma“; též často slovesem.

ubližiti, -žovatí, komu, čemu, tělesně laedere, violare alqm; u. si *laedi, violari*; tp. u. komu na dobré cti a p. *laedere, violare famam alcs, obrectare alcui; infamiam aspergere alcui*; vůbec *injuriam inferre alcui* n. *injuriā diffidere alqm, offendere alqm*.

úboč, -i, a) = cesta poboční *trames; devia (itiner)*; b) = stráň vrchu *fastigium; dejectus collis; ascensus*; na ú. vrchu *in colle medio*.

úbočný, declivis.

ubohý, a) v. „nebohý“; b) = núzný *pau-per, (důr.) inops, egenus*.

ubrániti, něčeho defendere alqm, alqd; u. se něčemu *repellere* n. *propulsare alqd a se, defendere se a re alqa; obsistere alcui*.

ubíratí, ubíratí, čeho demere alqd; ubíratí se conferre se (ad alqm, in castra); ire; tendere; zvl. ubíratí se na smrt *animam agere*.

ubrus, linteam.

úbyt, tabes.

úbytek, defectio (virium); diminutio.

ubyti, ubývati, minui, minuere, decrescere, diminui, imminui; ze sumy nic neubýde *nil de summa decedet*; tobě tím ničeho neubýde *nil ea re amittes*; zvl. neosobně: ubývá vody *undae recedunt; aestus minuit, zřídla ubývá a přibývá fons crescit decrescitque, moře aestus recedunt et accedunt*; ubývati (o dnech, o měsíci) *decrescere, ubývá měsíce, též luna deficit*; stáří n. vůbec časem u. *senescere (opes, vires, fama, animus, morbus)*; bolestí ubývá *dolores remittunt, sil vires deficiunt (alqm), extenuantur, decrescunt, noci noctes contrahuntur, zimy hiems senescit, mravopověstnosti mores labuntur, pilnosti diligentia minuitur, ohně ignis paulatim exstinguitur*.

ubyti, v. „ubývání“.

ubytovatí koho, collocare alqm (u koho *apud alqm*), zvl. vojsko u. *militas collocare (in kibernis), disponere (per hospitium), dispertire (per oppida)*, u Haeduů *in Haeduis collocare*; u. se u koho (co host) *devertere* n. *deverti ad alqm*; u. se kde (stále) *domicilium collocare in loco alqo*.

ubývání, decessio, defectio (virium); diminutio; ost. často se opíše: *cititi* u. *sil sen-*

tire, corporis vires minui, se imbecillio-rem factum esse; u. vody, měsíce, opiš úslovím u „ubyti“ podaným; u. moře, v. „odtok.“

ucídití, něco *tergere alqd.*

ucítiti, něco *odorari alqd; = pozorovati sentire, animadvertēre; praesentire alqd; = vůni poznati olfacēre alqd.*

ucpati, něco v. „zacpati.“

úcta, a) k lidem *observatio; honor, honos; k rodičům a p. pietas; ke komu in alqm; z ú. honoris causa; abyh s ú. mluvii = uctivě, v. „uctivý“; v ú. míti koho, ú. míti před kým, ú. prokázati komu, zachovati k někomu honorem habēre n. tribuēre, dare alcuī, honore alqm prosequi n. afficēre; colēre et observare alqm; b) bohům religio, veneratio, cultus; bohům ú. prokázati venerari deos; salutare deos.*

uctiti, koho, = úctu prokázati, v. „úcta“; zvl. u. hosta (jídlem a p.) *convivio excipere alqm, apponere alcuī alqd.*

uctivost, a) v. „úcta“; b) = zdvořilost *reverentia, observantia.*

uctivý, a) = zdvořilý *reverentiae n. observantiae plenus; venerabundus; b) v. „po-hostinný“ adv. cum veneratione n. observantia; caste, verecunde; u. se míti ke komu revereri n. vereri, colēre et observare alqm; u. mluvíc venia sit dicto, honos sit auribus, honos praefandus est.*

učarovati komu, *incantare, fascinare alqm.*

účasten, v. „účastný.“

účastenství, a) ú. na čem, čeho, v čem *societas rei alcs; communicatio; ú. stolu convictus; ú. míti v čem participem n. socium esse, societatem habēre, in partem venire rei alcs, v zločinu a p. affinem esse culpaē; = býti při čem interesse alcuī rei; nemíti ú. v čem expertem esse rei alcs; nemám v tom ú. nihil ex illa re ad me pertinet; ost. v. „podíl“; b) tp. = soucit *humanitas; = útrpnost misericordia; commiseratio; = bolest dolor; = starost cura (na obecném blahu salutis communis); s vroucím ú. cum intimo animi sensu; ú. jeviti, bráti gaudium n. dolorem suum significare, s kým cum alqo gaudere n. dolere, laetari rebus secundis, commoveri calamitate alcs, gaudere rebus secundis, dolere rebus adversis alcs; (vůbec) moveri fortunā alcs, nejeviti aliena a se (n. nihil ad se pertinere) putare quae aliis accidunt; bráti stejného ú. na čem pariter affici n. moveri alqa re; ú. bráti nad neštěstím někoho miseria alcs non a se alienas ar- bitrari.**

účastnice, *socia (rei alcs).*

účastník, *socius (rei alcs); též particeps,*

consors, affinis; v. „účastný“; věc dochází ú. animi conciliantur illi rei; ú. koho učiniti, v. násl.

účastniti, v. násl.

účastný, *particeps (rei alcs); (= ú. téhož losu) consors; (= spojenec) socius rei alcs; ú. zločinu a p. affinis (culpaē); učiniti koho ú. čeho participem facere alqm rei alcs, communicare alqd cum alqo, impertire alcuī alqd; vocare alqm in partem n. societatem rei alcs; ú. býti čeho esse participem etc. alcs rei, = býti při čem interesse (rebus divinis, bello); státi se ú. čeho participem fieri rei alcs, potiri re alqa; participem n. socium esse n. societatem habēre rei alcs.*

učebni, *literarius; u. ústav ludus literarius; u. kniha liber quo traditur disciplina alqa; u. hodina schola; u. schopnost docendi sollertia, míti aptum esse ad docendum.*

učedlník, v. „učeník.“

účel, *consilium; propositum, finis; id quod petimus, quod agitur; k jakému ú. quo consilio? za tím ú., aby.... eo consilio (animo, hac mente) ut....; jaký máš ú. quid tibi vis? co jest ú. řeči této quid spectat illa oratio; to jest jeho ú. hoc agit n. spectat, hoc ei propositum est; dosíci ú. svého ad id, quod volumus, pervenire; consequi quod petimus; eo, quo tendis (ad id, quod cupis) venire; chybiti se ú. svého, se svým ú. propositum non assequi, non conficere quod volumus; a proposito aberrare; míti ú. nějaký alqd spectare, in animo habēre, agere; proponere sibi alqd; nemůže býti ú. mým non est propositi mei; jíti za ú. nějakým sequi alqd; zábavu učiniti účelem umění artes ad voluptatem dirigere; k dosažení ú. toho ut illud assequeretur; bez ú. qui sine certo consilio fit, = neplatný inutilis, adv. temere.*

učelště, *ludus literarum; * schola.*

učelivost, *docilitas.*

učelivý, *docilis; býti u. žákem koho disciplinam alcs studiose sequi.*

účelný, *consilio n. rei aptus; bonus, idoneus; = užitečný utilis.*

učení, v. „učeník.“

učenec, *vir n. homo doctus, slavný u. vir doctissimus, býti praeclarā doctrinā et eruditione esse; všestranný u. homo omni doctrina eruditus; důkladný u. vir perfecte et plane eruditus; pl. učenci docti n. viri docti; mnozí u. multi viri docti.*

učení, 1) u. koho, a) = dílo učícího *institutio; doctrina, disciplina, eruditio; (co zaměstnání) docendi munus; dáti koho do u. u koho tradere alcuī alqm in disciplinam; býti v u. u koho uti disciplinā alcs; erudiri,*

institutui ab alqo; často slovesem *docēre*: spůsob u. *via et ratio docendi*, též pouze *ratio*; spůsobilost k u. *docendi solertia*, míti *aptum esse ad docendum*; b) = to, čemu se učí *doctrina, disciplina*; *praecepta*; u. o čem *praecepta rei alcs*; *quae traduntur et praecipuntur de re alqa*; u. o bozích *doctrina deorum*; *historia fabularis*; c) = učeliště, v. toto; vysoké u. * *universitas literaria n. literarum*; 2) učení (se) *studia literarum n. doctrinae*; též *disciplina*; obyč. však opíše se slovesem *discēre*; býti na u. *literis n. studiis literarum operam dare*; na u. choditi *in disciplinam convenire*.

učeník, u. *mistra discipulus (artificis)*; *puer discens*; = žák *discipulus*; *qui discit*.

učenost, *doctrina*; *eruditio*; někdy *literae*.

učený, a) o osobách *doctus*; *eruditus (doctrinā)*; *literatus (homo)*; u. v čem *sciens n. peritus rei alcs*; u. muž, v. „učenec“; b) o věcech *literatus*; u. rozmluvu míti *sermonem habere de artium studiis atque doctrina*; u. nadutost *arrogantia doctorum*; adv. *docte, erudite, literate*.

učesati, *pectere, comere (capillos)*.

účet, *ratio*, též pl. *rationes*; chyba v ú. *mendum*; ú. klásti, složiti komu z čeho *rationem reddere alcuí rei alcs n. de re alqa*; ú. dělati, vésti *rationes conficere, rationem inire n. habere*; ú. přijati *rationem accipere ab alqo, vocare alqm ad calculos*; ú. něčí spořádati *explicare alcs rationes*; ú. se shoduje *ratio constat*; mám s ním ú. *ratio mihi cum eo intercedit*; zvl. α) = seznam obdržného zboží *ratio*; *summa accepti*; zboží na ú. bráti *merces emere non praesenti pecunia*; ú. komu zaslati *scribere alcuí quantum debeat*; ú. zaplatiti *nomen solvere; pecuniam debitam alcuí solvere*; b) = útrata *sumptus*; na můj ú. *meo sumptu*; to jde na můj ú. *haec omnia mihi solvenda sunt n. tp. meo periculo fiunt*.

účetni, ú. kniha *rationes; tabulae*.

účetník, opiš rčením u „účet.“

účetnictví, *rationes*.

učeliště, v. „učeliště.“

účinek, a) = čin *factum; res gesta*; b) = působení, výsledek *effectus, vis*, co pro-
tíva příčiny též *eventus*; blahodárný ú. *utilitas*, (osoby) *opera salutaris*; ost. v. „výsledek“; nemíti u. *nil valere, nullam vim habere, frustra esse*; ú. míti *vim habere*, veliký, značný, větší *multum, plus efficere*; v. „účinkovati“; bez ú., co adj. *irritus, vanus*; co adv. *nequiquam, frustra*.

učiněný, a) pův. v. slov. násl.; b) = nic jiného než, o věcech *merus*; o osobách *germanus, merus*.

učiniti, 1) vůbec *facere*; *efficere, agere alqd; creare (mundum)*; učiním seč budu *quantum potero faciam*; učinili seč byli *nil sibi reliqui fecerunt*; zvl. a) u spojení s mnohými subst. pouze sloveso opisuje: skok u. = skočiti, škodu u. = škoditi, otázka, rozsudek, pomoc, poděkování, psaní, odpor, atd., v. náležitá subst. n. verba; b) = spůsobiti *facere, efficere*: bezpráví komu u. *injuriarum facere n. inferre alcuí*, něco komu k vůli u. *dare n. tribuere alcuí alqd*; u. komu v hod, vděk *gratum facere n. gratificari alcuí*; u. něco pro koho = pomáhati komu v čem, v. toto; tiže, že jsi pro něj tolik učinil, tvými přátely nejsou *idem tibi, quod eum ornasti, non sunt amici*; mír u. *pacem facere, componere*; násilí *vim alcuí facere, inferre, offerre*; přátelství *amicitiam conciliare*; usnešení, narovnání, smlouvu u. *pacisci (cum alqo)*; učinili mezi sebou porovnání *inter eos convenit*; čest, poctu komu u. *afficere alqm honore*; smrt si u. *manus sibi afferre, mortem sibi consciscere*; spolek, smlouvu u. *foedus jungere, facere*; zle sobě u., v. „škoditi“; něco zlého u. *mali auctorem esse, mala conflare*, dobrého *beneficii alcs auctorem esse*; nesvornost, sváry u. *discordiam concitare n. serere*; řeč u. *orationem habere*; zvl. α) u. podlé prosby něčí *alcuí (alqd) petenti satisfacere, non deesse*; β) dosti u. v. „dosti“, „zadost“; γ) u. komu za pravé, za n. co spravedlivé, co jest spravedlivého, (před soudem) *jus alcuí reddere*; (vůbec skutkem) *justum tribuere alcuí*; 2) stojí-li „u.“ na místě slovesa předcházejícího, klade se buď *facere* (často s pron. *idem a p.*) n. se sloveso to v lat. opakuje: prosím tě na kolenou, čehož bez veliké bolesti u. nemohu *supplex te rogo, quod sine magno dolore facere non possum*; ty odpovídáš lépe, než druzí učinili *melius respondes quam ceteri responderunt*; 3) u. koho n. něco čím, se subst. obyč. *facere* (= vyvoliti a p.; králem koho u. *alqm regem facere, creare*, podobně *ducem, heredem*), s adj. obyč. *reddere* (koho šťastným *alqm felicem*, bohatým *divitem*); často jako v češtině zvláštním slovesem: schůdným u. *munire*, větším u. *amplificare*, menším *minuere*; podobně: hodného u. koho čeho *dignari, dignum habere alqm re alqa*; účastna u. koho čeho, v. „účastný“; dlužníka u. sobě koho, v. „dlužník“; posměch z čeho u., v. „posměch“; tudíž: u. něco z koho *alqm doctiorem, peritiorem reddere*; 4) u. čemu, s čím, v. „počítati s čím“; 5) = obnáseti *efficere*; 6) = účinek míti, v. „účinek“;

7) = tvářiti se, jakoby...., v. toto n. „či iti“ atd.; II) u. se čím fieri v. „státi se“; činiti se“; samovolně, násilně: u. se samovládcem *tyrannidem occupare*, králem *regnum occupare*.

účinkování, *vis, momentum*; ost. v. „čin-
nosť.“

účinkovati, *vim habere; proficere; mnoho, více multum, plus efficere*; o léku a p. *proficere, prodesse*; ú. na koho *movere, commovere alqm*, nač *vim habere in alqd*, škodlivě *obesse, nocere alcuī rei*, rem *corrumperere, perdere*, blahodárně *prodesse rei, salubrem esse; magnam utilitatem afferre ad alqd*, rozhodně *vehementer pertinere (ad alqd efficiendum)*; velice *magnam vim habere in re alqa*, *magni momenti esse n. multum momenti habere ad alqd*, zmalátněle *languorem afferre (alcuī)*; ú. pro někoho *prodesse alcuī, juvare n. adjuvare alqm*.

účinnivý, účinný, *efficax, potens; actuosus (virtus)*; ú. býti, v. „účinkovati“; ad *efficienter; potenter*.

účisti, na koho co, v. „vložit“; u. se s kým *rationes conferre cum alqo*.

účistiti, něco, v. „očistiti.“

učitel, *magister, praeceptor; doctor*; veřejný u. *professor*; u. jazyků *grammaticus; praeceptor grammaticorum*; u. práv *juris interpres*; u. výmluvnosti *rhetor*; u. vědy nějaké *qui artem profitetur*; býti u. koho v čem *docere alqm alqd*, míti koho u. filosofie *uti alqo praeceptore philosophiae, disciplinā alcs in philosophia uti*.

učitelkyně, *magistra*.

učitelský, obyč. se opiše: u. úřad *docendi munus*; u. stav * *ordo eorum, qui literas docent*; u. schopnost *docendi solertia*, míti u. schopnost *aptum esse ad docendum*; nepochybuji o tvé u. schopnosti *non dubito, quin ad docendum aptus sis*; u. snaha *docendi studium*.

učitelství, v. předch.

učiti, 1) koho, a) pův. u. koho čemu, v čem *docere alqm alqd, erudire alqm re alqa n. in re alqa; tradere alcuī (praecepta artis)*; *instituere alqm re alqa*; důkladně u. *edocere*; u. koho řecky n. řečtině, hubě *docere alqm graece, fidibus*; u. koho zvykati nač *assuefacere alqm re alqa n. facere alqd*; zvl. a) abs. u. vědě, umění *profiteri artem; praecipere alqd, tradere praecepta rei alcs*; β) u. zvíře *condocere*; b) tp. = ukazovati *ostendere, declarare*; 2) u. se, a) čemu *discere (jus civile, philosophiam a p.)*; též *percipere, cognoscere alqd*, z paměti *ediscere*, důkladně *perdiscere*; řecky *graece n. literas graecas discere*; u. se u koho *alcuī operam dare, esse cum alqo, audire*

alqm; erudiri, institui ab alqo, uti alcs disciplina; u. se umění nějakému *studere arti, operam dare rei alcuī*; u. se zvykati čemu, v. „zvykati“; b) u. se, abs. *literis n. studiis literarum operam dare; literis et optimis disciplinis studere*; c) tp. u. se z čeho *documentum sibi capere ex re alqa*.

učiti, (učiju) něco *sentire, animadvertere alqd*.

účtovat, něco *ad calculos revocare alqd; rationem inire rei alcs; computare (annos)*.

úd, a) = částka těla *membrum*; v pl. též *artus*; b) ú. byliny *internodium*; c) tp. ú. spolku nějakého *socius, sodalis; ascriptus societati alcuī*; vůbec *unus de...*, *homo de...*, (ú. rodiny *unus ex domesticis*, v pl. *domestici*), n. subst. přiměřeným: ú. senatu *senator*, ú. obce *civis*, ú. rodu *gentilis*; ú. sboru *augurū augur*, ú. sboru troj- n. desítipánů *triumvir, decemvir*.

událost, *eventus n. eventum*; (= případ, náhoda) *casus*; vůbec *res*; u. šťastná, nešťastná *res secundae, adversae*; častěji se opiše: za těmito u. *dum haec geruntur*; po této u. *quo facto*; všechny u. *omnia quae geruntur, gesta sunt a p.*; ona u. stala se roku.... *illud accidit in annum....*; události života jeho *quae ei acciderunt*.

udání, a) = projevení *indiciu*, (veřejné, úřední) *professio*, na př. *mohovitosti bonorum*; = vypravování *narratio; mentio; auctoritas*; často jinými obraty: dle u. *Livia Livio auctore, si Livio fides habenda est; Livio narrante*; ono u. *Livia není pravdivé illud, quod apud Livium legimus, non recte se habet; illud Livius parum accurate scribit*; b) u. před soudem *indiciu (nominis), delatio*; = vy-
razení *proditio*.

udatenství, v. „udatnost.“

udati, udávati, a) vůbec = dáti *dare, tribuere*, v. „dáti“; b) = vyjeviti *indicare, edere, deferre*, (veřejně a úředně) *profiteri alqd*; (= vypravovati) *memorare, commemorare*; (= vyzraditi) *prodere, patefacere, aperire, enunciare alqd*; místo u. *locum edere, indicare*, svůj statek *bona sua profiteri (in censum deferre)*; u. chyby (věci prodajné) *vitia dicere*, příčinu u. *causam patefacere, dicere*; všechno zevrubně u. *omnia diligenter persequi*; u. se za původce čeho *auctorem rei alcs se profiteri*; jinak: u. se na koho = jíti, dáti se na koho, v. tato; c) = obžalovati koho *nomen alcs deferre (de vi a p.)*; *accusare alqm, indicium facere rei alcs n. de re alqa*; něco komu u. *deferre alqd ad alqm*; d) udávati, udati = předstírat, v. toto.

udáti se, a) = odebrati se kam se *conferre alqo*; b) neosob. udá se, událo se α) = zdařiti, podařiti se, v. toto; β) = přihoditi se *evenire*, *accidēre*, *fieri*; *contingēre*; za tím n. mezi tím se u. *intercedēre* (veliké věci za tím se udály *magni casus intercesserunt*); udají se časy *incurrunt tempora*; událo se, že.... *forte ita evenit n. incidit, ut....*; *forte ita tulit casus, ut....*; událo se, že tu byl *forte fortuna aderat*; γ) udá se mi něco učiniti, jest obyčejné pouze slovní obrat na místě slovesa prostého: událo se mi tenkrát viděti = viděl jsem t. *tum vidi*, událo se mi jíti *ibam forte* a p.; událo se mu, jíti *lesem per silvam ei cursus erat n. též ei erat transeundum*; udá-li se mi s ním mluvíti *si qui mihi erit aditus cum eo agendi*.

udatnost, *fortitudo*; *animus fortis*; *virtus (bellica)*.

udatný, *fortis*; *animosus*, *strenuus*; osobně u. *manu fortis*; adv. *fortiter*; *animose*, *strenue*.

udavač, *index*; *accusator*, *delator*.

udávití koho, *trucidare*, *necare*, též *devorare alqm*.

uděláti, v. „učiniti“; u. oheň *ignem facere*, pod kotlem *ignes aheni subdere*; u. komu, v. „učarovati“.

uděliti, čeho komu *impertire*, *tribuere*, (vůbec = dáti) *dare*, *praebere*, (hojně) *largiri*, (rozhodnutím n. usnešením) *decernere alqui alqd*; stejná práva komu u. *alqm in parem conditionem juris recipere*.

udešení, *ictus (fulminis, gladii, telii)*; *plaga*, *verber*.

udeřiti, a) u. koho *plagam alqui infligere*, do hlavy, do obličeje *caput, os percutere alqui*, do prsou *pectus alcs ferire*; u. koho kamenem a p. *ferire, percutere alqm (lapide)*, u. něčím po kom, v. „hoditi“; u. někým o zem *humis prosternere alqm*; u. čím do čeho *offendere (pedem ad alqd, caput ad fornicem)*, *illidere n. impingere (caput parieti)*; zvl. hrom udeřil n. udeřilo do věže *turris fulmine tacta (n. icta) est, de coelo percussa est*; hrom udeřil několikrát *multae res de coelo tactae sunt*; jak by hrom do něho udeřil *attonitus*; *perculsus*, *obstupefactus*; na buben u. *tympanizare*; b) u. na koho, α) o nepříteli = vpád učiniti *impetum (incursionem) facere in alqm*, *adoriri*, *agredi alqm*; *incurrere*, *irruere in alqm*; na nepřitele se strany *in latius hostium incurrere*; na národ nějaký *gentem bello lacerare*; u. na koho zbraní *fero alqm petere*; na město a p. u. *oppugnare*, *adoriri (urbem, domum)*; *impetum facere*

in urbem; β) tp. o nehodě, neštěstí a p. *ingruere, incipere*; nemoc naň udeřila *morbis eum invasit, morbo implicitus n. correptus est*; zima udeřila *hiems incepit, orta est*; strach udeřil na ně *terror incidit iis, horror eos perstrinxit*; γ) = obořiti se na koho *invehi in alqm*; 2) u. se oč, *affligere (caput saxo)*, *impingere (caput parieti)*, *offendere (caput)*.

uděsiti, v. „zděsiti“.

udice, *hamus*.

udidlo, *frenum*, často v pl. *freni n. frena*; *habenae*; v. „uzda“.

uditi, *fumo siccare alqd*.

udiviti koho, *admiratione affigere alqm*; u. se *stupere, obstupescere (re alqa)*.

údoba, v. „podoba“.

udobření, *reconciliatio*; *reditus in gratiam*; = uchlácholení *mitigatio, placatio*.

udobřiti, koho *placare, lenire, mitigare alqm n. animum alcs*; u. koho s kým *reconciliare alqm cum alqo n. alqui*; u. se s kým *redire in gratiam cum alqo*.

udolati, koho *superare, opprimere alqm*.

údolí, *vallis*; (hluboké, horami obkličené = kotlina) *convallis*.

udržeti, a) pův. (před pádem) *retinere, tenere*, (vzhůru) *sustinere alqm*; padajícího u. *excipere labentem*; v rukou něco u. *non emittere alqd e manibus*; b) tp. = v nějakém stavu ponechatí hleděti *servare, conservare alqd*; = sobě zachovati *retinere alqm*; zdraví své u. hleděti *valetudini operam dare*, řady, čety u. *ordines servare*; v poslušenství u. *in officio alqm continere*; v mezích u. *continere, coercere (cupiditates)*; 2) u. se, a) o osobách: u. se někde *locum tenere*, u. se kým *stare per alqm*; v přízvu něčí *gratiam alcs retinere*; volným se r., v. „volnost zachovati“; b) o věcech *manere, permanere, stare*, též *valere*; pověst se udržuje *fama manet, tenet*; říše udržuje se svorností *regnum stat concordia*.

udřiti, udirati, v. „odřiti, vyřiti“; u. se *labore confici*.

udusiti, koho *suffocare alqm, intercludere spiritum n. animam alqui*; též vůbec *trucidare alqm*; tp. *extinguere (semen malorum)*, *opprimere (tumultum, seditionem)*, *restinguere (ignem)*; *auferre, tollere (pudorem)*; u. se *suffocari*; *spiritus mihi intercluditur*.

udušení, *suffocatio*; obyč. však opiše se slov. předch.

udychtěti se, *cursu exanimari*; udychtěný, *udychaný exanimatus*; *anhelans*.

uhádnouti, v. „uhoduouti“.

uhájiti čeho, *tenere, retinere, tueri (dignitatem suam, regnum)*, = zachrániti *in tutum perferre alqd*; života svého u. se

servare, salutē suae consulere; eripere se ex manibus alcs; u. se čemu n. komu impetum alcs sustinere, repellere, propulsare alqd a se, defendere se a re alqa.

uháněti, v. „uhoniti.“

uhasiti, -šovati, oheň a p. *extinguere, restinguere ignem; vim flammae opprimere; podobně: žízeň u. sitim explere n. depellere.*

uhasnouti, (o ohni) *extingui, restingui; tp. = zajiti interire; extingui, mori.*

uhel, (spálené dříví a p.) *carbo; v. též „uhlí.“*

úhel, (místo, kde se dvě přímé čáry sbíhají) *angulus; = strana: u. světa regio coeli; ora, plaga; do všech ú. světa, též quoquoversus.*

úhelni, *angularis (lapis).*

uhládit něco, *levare; polire, perpolire alqd.*

úhlavni, *praecipuus, primus; ú. nepřítel hostis n. adversarius capitalis; inimicissimus, infestissimus; býti ú. nepřitelem koho capitali odio ab alqo dissidere, implacabile odium in alqm concepisce; capitali odio prosequi alqm; ú. nenávisť, ú. nepřátelství odium capitale, implacabile.*

* uhlazenost, tp. u. mravů *politior humanitas; urbanitas; elegantia; u. slohu elegantia.*

uhlazený, tp. *politus, excultus; urbanus, elegans; adv. urbane; eleganter.*

uhlédati, uhlidati, uhlédnouti, a) u. něco = spatřiti *conspicere, conspici alqd, alqm; u. se opět mutuo sibi reddi; neohlídám ho více mihi postea in conspectum non redibit; podobně α) u. svůj čas, svoji chvíli tempori, temporibus insidiari; occasionem captare; až svou chvíli uhlédám ubi tempus erit; když uhlédal svou chvíli occasione oblata; ut primum occasio data est; β) = naléztí invenire reperire alqd; b) u. čeho = uhájeti, v. toto; 2) u. se, v. „ubrániti“ a „uhájeti se.“*

úhlednost, opiš. adj. násl.

úhledný, *speciosus, decorus; insignis, conspicuus; adv. speciose;*

uhli, *carbones; u. páliť de lignis carbones coquere; přisl. seděti jako na u. aestuare, non mediocriter laborare; žhavé u. sypaní na hlavu něčí bene mereri de homine ingrato.*

uhlidati, v. „uhlédati.“

uhliř, *carbonarius.*

uhnati, v. „uhoniti.“

uhněsti, *depsere alqd; tp. = utlačiti premere; vezare alqm.*

uhniti, *putrescere.*

uhnizditi se někde, pův. *nidum in loco alqo facere, tp. sedem figere in loco alqo, irrepere.*

uhnouti, uhýbati, a) u. něco *deflectere, avertere, declinare alqm, alqd (a re alqa); b) u. = vyhnouti se declinare, deflectere, excedere de via; u. komu (s místa) decedere alcuí (de via); = ujíti, tp. vitare (dolorem), fugere (bellum), effugere, subterfugere (periculum), detrectare (pugnam, militiam); 2) u. se, v. b).*

uhnouti, *declinatio; fuga, detrectatio; viz předch.*

uhoditi, uházeti, a) = udeřiti, v. toto; do-
dej: uházeti koho čím *conjicere alqd in alqm, kamením lapidibus cooperire alqm; b) = trefiti, v. cíl udeřiti percutere; tp. α) v špičku jsi uhodil! rem acu tetigisti; probe dixisti; β) u. někam (= trefiti, cestu najíti) viam invenire; γ) u. někam, na koho = přijíti náhodou incidere, incurere (in alqm, in periculum), offendere alqm; incidere in alqm; v. též „udeřiti“; na tábor nepřátelský u. (= maně přijíti) deferri ad castra hostium; 2) u. se, v. „udeřiti se.“*

uhodlati, v. „uchystati.“

uhodnouti, něco *conjicere, conjecturā assequi n. consequi alqd; intelligere (aenigma hádanku), uhodl jsi! rem acu tetigisti; probe dixisti! uhodl jsem? ecquid divinavi? neuhodl to res cum fefellit; hádanku, otázku u., v. též „rozluštití.“*

úhona, *labes; vitium; bez ú. sine vitio, vitio vacuus; integer.*

uhoniti, uhnati, uháněti, a) = pryč hnáti, honiti *abigere; uhnati komu co eripere alcuí alqd (agnum lupo); b) = dohoniti, v. toto; c) = uloviti venando adipisci alqd; d) uhnati (koně a p.) fatigare (alqm, se, equum); e) uháněti na koni citato equo avolare; u. na město urbem vi oppugnare; 2) uhoniti si n. sobě něco, pův. venando nancisci, adipisci alqd; tp. = něco (zlého) sobě spůsobiti contrahere, conflare sibi alqd; 3) uhnati se fatigari currendo.*

úhonný, *reprehendendus, vituperandus.*

úhor, *vervactum.*

úhoř, *anguilla.*

úhořeti, *deflagrare, conflagrare, incendio deleri.*

uhospodařiti něco, v. „ušetřiti.“

uhostiti koho, *hospitio excipere alqm; apponere alcuí alqd; u. se u koho devertere apud alqm.*

uhození, v. „rána.“

úhrada, *septum.*

uhraditi něco, *sepere alqd (re alqa); tp. u. vydání quod impensae in alqd factum est, praestare.*

úhrn, -ek, *summa; caput; zvl. úhrnkem, a) = dohromady summam; = bez výběru, in commune (na př. laudare); per aver-*

sionem (*eměre, venděre*); všichni ů. *ad unum omnes; universi*; b) = vůbec omnino; = krátce *breviter; summatim*.

uhrýzti něco, *abroděre*; tp. u. koho *carpěre alqm dictis aculeatis*.

uhřáti, v. „zahřáti.“

ucházeč, o úřad *petitor, candidatus*; o dívku *procus*.

ucházeti, v. „ujíti.“

ucházení, a) = odcházení, v. toto; b) = znikání čeho *vitatio*; c) = ubývání, v. toto; d) u. se o úřad *petitio, ambitio*, (protizákonné) *ambitus*, u. se o dívku, opiš dotčným slovesem.

uchlácholení, -iti, v. „udobření, -iti.“

ucho, *auris*; tudíž a) úsloví, dílem tp.: ušima stříhati *aures erigere*; za ušima se drbat (pův.) *caput manu perficare*; tp. *molestē ferre alqd*; má za ušima *callidior est quam videtur; praeter speciem callidus est*; v své uši, na vlastní u. slyšeti *ex ipso audire; coram audire*; až pod uši v dluzích vězeti *aere alieno obrutum n. demersum esse*; u. nastavit *aurē admovere, erigere; auscultare*; dáti komu za u. *alapam n. colaphum alcuī ducere*; o uši komu co otloukati *assidue alqm monere n. hortari*; nakloniti komu u. *aurem praebere alcuī, alcuī aures dare n. dedere, audire alqm*; za u. si něco zapisati *memorem esse n. memoriam retinere rei alcs*; b) = sluch *aurium iudicium*; jemné u. *aures eruditae, teretes*; = vkus *elegantia*; c) = držadlo u nádoby *ansa*.

uchopení, *comprehensio*; obyč. však jakož i: u. se čeho, opiš slov. násl.

uchopiti něco, koho, u. se čeho, koho *prehendere, comprehendere alqm*, (chvatem) *arripere*; zbraně se u. *arma capere n. sumere*; tp. u. se čeho (a použití toho) *capere (consilium), uti (occasione, armis non precibus)*; všech prostředků se u. *omnia n. ultima experiri n. tentare*; (násilných) *ad vim et ad arma descendere*; vlády se u. *habenas reipublicae accipere; administrationem rerum publicarum suscipere; ad gubernacula imperii accedere*.

uchovati, co, v. „ušetřiti“; u. čeho, co, koho, čeho, od čeho, před čím = uchrániti *servare, n. tutum servare, tueri, custodire alqm ab alqa re*, před kým *ab alqo, adversus alqm*; bůh uchovej a) = bůh (nás) uchovej toho *dii meliora!* β) co zápor *minime gentium! minime vero!* když by mne Pán Bůh neuchoval *si quid mihi humanitus accidisset n. acciderit*; u. se čeho *vitare, evitare alqd*.

uchrániti, v. „uchovati“ n. „zachrániti.“

úchvat, *raptus; rapina*; na ú. se živiti *vivere rapto*.

uchvatitel, *raptor*; u. trůnu *qui vi rerum potitus est; tyrannus*.

uchvátiti, něco, a) pův., v. „uchopiti“; u. něco komu *eripere alcuī alqd*; zvl. vrch u. *collem occupare*; b) u. koho *corripere alqm*; obyč. v pass. nemoci uchvácen býti *morbo tentari*, hněvem *irā incendi, smrti, v. „zemřít“*.

uchýliti, u. něco, v. „uhnouti“; u. se od čeho *deflectere, declinare (de via, a proposito, a re alqa), discedere, recedere (ab officio, a naturā, ab aequitate)*; v řeči se u. *sermonem alio transferre*, od n. z (pravé) cesty *aberrare viā*; u. se kam se *vertere (alqo, a Minturnis Arpinum z M. do A., ad aliam scholam)*, ke komu se *convertere n. conferre ad alqm*, (= utéci se ke komu) *confugere ad alqm*; kam se mám u.? *quo me vertam?*

uchystati, něco, v. „přípravit.“

uchytiti, v. „chytiti.“

ujarmiti, *subigere (gentem)*.

ujec, *avunculus*.

ujednati, něco *constituere, pacisci alqd, convenire de re alqā*; s kým *transigere alqd cum alqo*; prosbou a p. něco u. *impetrare, assequi alqd (precibus)*.

ujednati, v. „sjednotiti.“

ujem, v. „škoda“; o svém ujmě, v. „ujma.“

ujeti, užděti, a) = pryč jeti *avehi*, na koni *equo*, (rychle) *citato equo avolare*; = utéci *aufugere, effugere, fugere*, (když jich více a na rozličná místa) *diffugere*; b) = jízdou odbyti *conficere, emetiri (iter); progredi (iter bidui, septuaginta millia passuum)*; c) u. cestu = jízdou ušlapati *viam terere*; cesta ujetá *via trita, iter tritum*.

ujeti, a) od: „ujeti“, vůbec *discessus n. opiš slovesem*; b) od „ujmu“ v. „uchopení“; n. opiš slovesem: brzo po u. (se) správy zemské *brevi postquam ad gubernacula imperii accesserat*.

újezd, a) = újetí, v. předch.; b) = poboční cesta *deverticulum; trames*; c) = úvoz *via cava; fauces, angustiae viarum*; d) = jitro rolí, v. toto.

ujímání, u. v břiše *tormina (um)*; ost. v. sloveso násl.

ujímati, ujiti, koho, něco a) = chopiti *prehendere, comprehendere alqm*, za ruku koho u. *manum alcs apprehendere, manu alqm prehendere*; tp. u. srdce *animum alcs capere, commovere*; b) = na se vzíti, uvázati se věč, u. správu obce *capessere rempublicam, accedere ad rempublicam, administrationem rerum publicarum suscipere, imperium inire*, u. dědictví, v. dole; c) ujímá mně v životě,

v břiše *torminibus laboro*; d) = něčeho (kus) odnítí, pryč vzítí, vůbec deměre, *detrahēre alicui alqd*; = zmenšiti *minuēre, imminuēre, deminuēre alqd*; (břemena u. *onus imminuēre*); = zkrátiti *breuiorem facere rem alqm, tp. contrahēre (orationem)*, (v řeči u.) *in breue cogere, in pauca conferre alqd*; e) u. někomu něco = odnítí *auferre, adimēre, eripere alicui alqd*; 2) u. se a) = uchopiti se čeho, v. toto; tp. strom se ujmá *arbor radices agit*; b) u. se koho, čeho n. oš = zastati se, α) u. se koho *tueri, defendere alqm, consulere u. prospicere alicui n. rebus alcs*; β) u. se čeho *curare alqd, prospicere n. studere rei alicui, curam rei alcs suscipere*; záležitosti něčí se u. *causam alcs agere, suscipere*; dědictví se u. *hereditatem adire, cernere*; γ) u. se čeho = osobovati sobě, v. toto.

ujísti, a) kus snísti *partem rei alcs edendo consumere*; b) v. „snísti“; c) v. „pokoušati.“

ujistiti, -štovatí, a) se strany pravdy *affirmare, confirmare (alqd, illud esse factum)*; ujišťuji tě, buď ujištěn *persuadeas tibi, persuasum tibi sit; persuadeas tibi velim, sic volo tibi persuadere*; tím tebe ujišťuji, buď ujištěn, že... *scire te plane volo, illud tibi affirmo s atk. a inf.*; můžeš býti ujištěn, že vše učiním *illud cave dubites, quin ego omnia faciam*; ujištěn býti o čem n. čím *alqd exploratum habere*, jsem u. o věrnosti něčí *fides alcs mihi cognita est*; ujišťuje se *dicatur, fertur, affirmatur*, obyč. osobně: ujišťuje se, že otec zemřel *pater mortuus esse dicatur, patrem mortuum esse dicunt*; b) u. něco se strany statku, práva *cavere, praestare alqd*; rukojměmi *vades, obsides dare*; u. koho *fidem dare alicui*; 2) u. se α) něčím, o čem *explorare n. accurate cognoscere alqd*; ost. v. shora a); u. se n. ujištěn býti vítězstvím *certo sperare n. non dubiam spem habere, se superiorem esse discessurum, též victoriam in manibus n. exploratam habere*; b) u. se někým, někoho *comprehendere alqm*.

ujíti, ucházeti, a) = odejíti *abire, discedere*; tp. s vedlejším ponětím rychlosti: o čase: *transire, praeterire, abire*; čas uchází nepozorovaně *aetas labitur, rychle tempus fugit, aetas volat*; b) u. čeho n. čemu = uvarovati se čeho *vitare, evitare, devitare*; *effugere (periculum, captivatem, mortem)*, *evadere, elabi (ex insidiis, e manibus hostium, (e) periculo, custodiae n. vinculis žaláři)*; = tajně u. *subterfugere alqd*; = ubrániti se, zničiti *dissolvere, propulsare (crimen, calumniam)*; c) = tratiti se *interire*; ušla

ho n. mu krev *animam cum sanguine effudit*; síly ucházejí *vires deficient (alqm), extenuantur*; všecka chuť mi uchází *piget ma rei (susceptae)*; z paměti u. e *memoria effluere*; uchází mi něco, α) = nepozoruji to *me praeterit n. fugit alqd*; ani slovo mi z tvé řeči neušlo *praeiui me tibi attentum auditorem*; β) = neobdržím něco: *omitto, amitto (occasione)*; nedám si u. příležitost *oblatam occasionem teneo*; d) = jítím urazití, u. cestý *conficere, emetiri iter n. multa millia passuum*; *progredi (iter bidui, viam tridui, septuaginta millia passuum)*; e) to ujde, uchází *id ferri n. tolerari potest, tolerabile est*; f) = ušlapati, v. toto; 2) ujíti, ucházeti se, a) u. koho o něco *petere, rogare alqd ab alqo, snažně implorare, flagitare, exposcere*; u. se o úřad *petere magistratum, honores*; o deeru něčí *petere sibi filiam alcs (in matrimonium)*; b) ujíti se * *eundo fatigari*.

ujíti, (ujmu), v. „ujímati.“

ujma, a) = umenšení *deminutio*; b) = škoda *detrimentum, damnum, incommodum, fraus*; bez u. *sine incommodo, sine damno, sine fraude*, důr. *commodo*; bez u. čeho, na čem *salvā alqa re* (bez u. práva, povinnosti *salvo jure, salvo officio*), bez u. zdraví *commodo n. sine incommodo valetudinis*; bez u. tvé cti *sine imminutione dignitatis tuae*; pokud se to bez mé u. státi může *quod sine fraude mea fiat*; na ujmu *cum incommodo, cum damno, cum detrimento*; k mé veliké u. *cum magno meo damno*; na u. zdraví *cum damno valetudinis*; na u. býti *esse incommodo, damno, fraudi*; bylo mu velmi na u., též *multum ei detraxit*; v. též „škoda“; u. komu činiti, dělati, na u. býti komu *damnum alicui inferre*; na penězích, na mzdě u. komu učiniti *detrahere, deducere alqd de pecunia*; obecnému blahu na u. býti *saluti publicae damno n. detrimento esse, obesse, officere*; u. činiti komu na cti *infamiam aspergere alicui, laudibus alcs obrectare*; u. míti, nésti, trpěti *detrimentum, calamitatem, damnum capere, accipere (ex re alqa)*, na cti *existimationis jacturam facere*; b) úsloví: o své ujmě *suo arbitrato*, = dobrovolně *ultro, sua sponte*; o své u. jsem to učinil *mea sponte n. per me feci*; on o své u. bez svolení lidu a senatu mír uzavřel *pacem per se ipse in iussu populi ac senatus fecit*.

ujmutí, u. statku *possessio; occupatio*; ost. opiš slov.

ujmouti, v. „ujímati.“

ukamenovati, koho *lapides in alqm conjicere, lapidibus alqm cooperire*.

úkaz, a) = ukázání, opiš slovesem; b) = znamení *signum*, *indiciu*; to jest ú., že... *hoc signum n. signo est (hoc indicat, ostendit)* s akk. a inf.; c) = zjevení *visum*; ú. přírodní *visum*; ú. v povětří, ú. na nebi *quod in coelo fit; visum, coeleste*; neobyčejný ú. (přírodní) *portentum, monstrum, prodigium*; mnohé nové ú. *multa nova*; ú. ve snách viděný *species nocturna, visus nocturnus*.

ukazatel, *index*; častěji však opiše se slovesem.

ukázati, ukazovati, něco, a) pův. *ostendere, monstrare, ante oculos ponere, demonstrare alicui alqd; aperire, in conspectum dare alqd*; b) tp. α) u. koho k čemu, na koho, ke komu *delegare alqm ad alqm* (na př. *ad senatum, ad volumen* ke knize), *revocare alqm ad alqd (ad graecorum poetarum fabulas, ad philosophos)*; = vinu komu dávati *culpam n. causam conferre in alqm*; β) = dáti znáti, = jeviti *praestare, declarare (fidem, benevolentiam)*; *ostendere (potestatem suam)*; na sobě něco u. *significare, ostendere, prae se ferre alqd*; radost svoji zřejmě u. *laetitiā apertissime ferre*, svoji zášť u. *odium indicare, zřejmě profiteri et prae se ferre odium in alqm*; zvláště u. vlastnost nějakou = býti nějakým *uti s abl. n. esse s adj.*: velikou chytrost u. *magnā prudentiā uti*; u. ostrovtip, chytrost *acutum, prudentem esse a p.*; milost a p. komu u., v. „prokázati“; γ) = znamenati, znamením býti *indicare, significare alqd; indicio rei alcs esse*; δ) = dokazovati *docere, ostendere alqd; demonstrare, probare alqd; exponere, explicare alqd*; myslím, že jsem zřejmě ukázal *satis expositum videtur; satis explicatum arbitror*; 2) u. se, a) jeviti se, α) o osobách *se ostendere, in conspectum venire, conspici*; veřejně se u. *in publicum prodire, neukázati publico se abstinere*; u. se = honositi se, v. toto; β) o věcech *apparere, cerni*; = vysvítati *patere, sequi, effici*; den se ukazuje *dies illucescit*, měsíc *luna oritur*; b) = chovati se *praebere n. praestare, exhibere se, co muž virum*; s adj. *esse*: nespravedlivým se u. ke komu *injustum esse in alqm, přísným severum esse*; v. též „prokázati se.“

ukázka, vůbec, opiš slovesem; zvl. u. na pokladnu a p. *perscriptio; attributio*; dáti komu u. na koho *jubere pecuniam alicui ab algo solvi*; vyplatím peníze na tvoji u. *pecuniam curabo cui jusseris*.

úklad, pl. úklady *insidiae; dolus, fraus*; stejně lstivými ú. *pari insidiarum fraude*; ú. strojiti, činiti, klásti komu, v. „uložiti.“

ukládati, v. „uložiti.“

úkladník, *insidiator*.

úkladný, *insidiosus; dolosus*; ú. vrah *sicarius*; ú. vražda *caedes ex insidiis facta*, též pouze *caedes*; odtud rodí se ú. vraždy *hinc sicae nascuntur*; z ú. vraždy koho pohnati *accusare alqm inter sicanos*; ú. záměrům koho ujiti *insidias alcs effugere*; adv. *insidiosae n. per insidias, insidiis; dolose*; ú. na koho stříci, = úklady strojiti, v. „úklad.“

ukliditi, a) = pokliditi *purgare*; b) = skliditi *tollere, auferre alqd*; tp. překážky z cesty u. *impedimenta superare, tollere*, obtíže *difficultates expedire*; 2) u. se *discedere, recedere, secedere*, v život domácí *ad privata se referre*.

ukloniti, u. se *corpus inclinare*, před kým (*corpore inclinato*) *salutare alqm*.

uklouznouti, a) = vyklouznouti *elabi; excedere, effluere*; b) = sklouznouti *fallente vestigio cadere*.

ukojiti, koho, něco *sedare (iram, famem, sitim, aegritudinem), restinguere (famem, sitim), tranquillum facere alqm n. animum alcs; lenire, placare alqm n. animum (iram) alcs; componere (mentem) mysl*; u. se *animo conquirere n. consistere*; ukojen = spokojen čím, v. toto.

úkol, *pensum*; = práce *opus*; = povinnost *officium*; ú., který se má zodpovídati, rozluštit *quaestio*; ú. dáti *quaestionem proponere n. ponere, rozluštit explicare*; zvl. α) ú. herce a p. *partes; persona*; dáti, přidělit komu ú. něčí *imponere alicui personam alcs, alicui alcs partes dare*; hlavní ú. hráti *primas (partes) agere*; ú. převzít *suscipere personam n. partes, provést partes alcs defendere, tueri*; β) tp. *partes, munus*; těžký ú. *res difficilis, magna*; mám za svůj ú. *meum esse puto n. id ago ut etc.*; podobně: měl při tom veliký ú. *magna in ea re fuit auctoritas ejus*; γ) = povinnost, kterou kdo převzal *munus; officium*; dostáti ú., vykonati ú. *munere fungi*.

ukolébati dítě, *infantem cunis movendis sopire*.

úkon, = konání *actio*; = výkon *factum*.

ukončení, opiš slov. násl. (po u. této řeči *hac oratione habita*); = konec *finis, exitus*.

ukončiti něco, *finem facere rei alcs n. alicui; conficere, finire n. ad finem perducere, ad exitum adducere alqd*.

ukonejšiti, = ukolébati, v. toto; = ukojiti, v. toto.

ukopnouti, v. „kopnouti.“

úkor, úkoři, *contumelia*; ú. komu činiti *contumeliam facere alicui, všemožné omnibus contumeliis afficere alqm*; na ú. komu

něco činiti, α) = úkor komu činiti, v. shora; β) = na vzdor *alqo invito* n. (důr.) *cum contemptu alcs alqd facere*; mně na ú. *ut mihi ægre sit*.

úkorný, v. „hanlivý.“

ukořistiti něco, *capere alqd (ab alqo)*, *praedari*; mnoho u. *magnas facere praedas*; odění nepřitele u. *hosti spolia detrahere*.

úkos, zvl. úkosem *oblique, in obliquum*.

úkosný, *obliquus*; adv. v. předch.

ukotviti loď, *naves deligare ad ancoras*.

ukousnouti něco, *mordicus alqd auferre*; *morsu arripere alqd*; u. koho *mordere alqm*.

ukouti, ukovati, a) = kováním udělati *fabricari*; *procudere (ensem)*; b) = u. koho (v pouta, do želez) = do želez dáti koho *compedibus ferreis vincire, vinculis tradere alqm*.

ukrácení, opiš slovesem; u. chvíle = obveselení *oblectatio*; = hra *ludus*; = prostředek pro obveselení *oblectamentum*; pro u. chvíle *temporis fallendi causa*, často *animi causa*; (s příhanou) *otii consumendi causa*.

úkrad, zvl. úkradí, úkradem *furtim*; *clam, occulte*.

ukrásti, něco *furari (pecuniam ex templo)*, *furto subducere (alcul alqd)*; mírněji *surripere alcul alqd*; u. se, v. „vykrásti se.“

ukrátiti, ukracovati, něco, v. „skrátiti“; u. sobě čas, chvíli *fallere tempus, otium consumere*, komu *facere, ne quis sentiat moram temporis*; život komu u. *mortem alcul maturare*.

ukrojití něco, *abscidere alqd*.

ukrotiti, v. „skrotiti.“

ukrotnouti, v. „skrotnouti.“

ukrutánský, v. „hrozitánský.“

ukrutenství, a) = ukrutnost, v. toto; b) = ukrutný čin *crudele facinus; factum immane*; u. provozovati *saevire (in alqm)*, *crudeliter ac superbe tractare alqm*, *crudelitatem suam in alqo exercere, crudelitatem in alqm adhibere*.

ukrutník, *homo crudelis, saevus*.

ukrutnost, a) co vlastnost *crudelitas; saevitia, atrocitas*; b) = ukrutný čin, v. „ukrutenství“ b).

ukrutný, *crudelis*; též *saevus, durus, immanis* (u. býti komu, na koho = „ukrutenství“ provoditi, v. toto); = náramný *horribilis*; u. bolest *dolor acerbissimus*; u. srdce *animus ferox*; adv. *crudeliter; acerbè, ferociter*; u. zacházeti, nakládati s kým = ukrutnost provozovati, v. „ukrutnost“; = náramně *horrendum in modum; vehementer*.

ukrváceti, v. „pokrváceti“; u. se *animam cum sanguine effundere*.

úkryt, *latebrae (arum)*; = skryš (též pro zloděje a p.) *receptaculum*, (s příhanou) *latibulum*; též *occultum*, zvl. ve rčení: v. ú. *in occulto*, býti *in occulto se continere*, též *delitescere (in loco alqo)*; *latere*; z ú. číhati *ex occulto insidiari*; z ú. koho vyplašiti *latibulo excitare alqm*.

ukryti, ukryvati, koho, co, (zakrýváním) *occultare, occultare, tegere alqd*, (odstraněním) *abdere, abscondere*, (uschováním) *recondere alqd*; u. něco kde *abdere alqd loco alqo* n. *in locum alqm*, před kým *celare alqm alqd*, pod čím *abdere alqd sub alqa re*; zatajováním něco u. *dissimulare (odium, aegritudinem animi)*; 2) u. se *delitescere, se occultare (in alqo loco)*, se *abdere (in locum alqm)*; koho n. před kým se u. *se occultare alculi* n. a *conspectu alcs*; u. se s čím = u. něco.

ukryti, ukryvání, *occultatio; dissimulatio*; ost. v. předch.

ukřivditi, komu *injuriam inferre* n. *facere alculi*; *injuriam afficere alqm*.

ukřižovati, koho *cruci affigere, in crucem agere* n. *tollere, cruce afficere alqm*.

ukvapiti, v. „unáhlti.“

úl, *alvarium; apiarium*.

ulapnouti něco, *arripere alqd*.

ulehčení, a) abstr. co čin *levatio, allevatio; remissio (morbi)*; = odpuštění *remissio (poenae)*; u. bolesti naleznouti *levationem invenire doloribus*; u. učiniti komu, v. „ulehčiti“; b) konkret. = co ulehčuje *levamentum*; = odpočinek *requies*.

ulehčiti, a) co do tíže *levare, sublevare alqd*, (též tp. *fortunam, curas, calamitatem alcs*), podobně: *lenire (dolorem)*; u. loď *exonerare navem*; b) co do nesnadnosti *facilius reddere alqd*; dovoz u. *commeatum expedire, práce partem laboris alculi minuere*.

ulehnouti nač, v. „lehnouti“; abs. = položit se v nemoci *in morbum incidere; morbo tentari*; u. pod tíží *succumbere oneri*.

uleknouti koho, *exterrere, perterrere alqm*, *terrorem injicere alculi*; u. se *exhorescere, cohorrescere; exterreri, perterreri (metu)*, *terrore percuti*.

uletěti, *avolare*.

úleva, a) = ulehčení, v. toto; b) ú. zimy, opiš slovesem „uleviti.“

ulevení, v. „ulehčení.“

uleviti, a) = sleviti *remittere alqd; cedere, decedere (paulum de jure suo)*; = zmenšiti *imminuere alqd; mitigare (poenam)*, *levare (inopiam)*; b) = menšiti se *minui, imminui*; o nemoci, bolestech a p. *levari, remittere*; o zimě, o vedru *deferrescere, se frangere*; vítr ulevil *vis venti cecidit*.

ulice, vůbec *vicus*; široká (= třída) *via*; úzká, těsná *angiportus*; těsné, křivé, nepravidelné u. *angustiae flexuraeque vicorum*; co protiva domu = veřejnost *publicum* (*abjicere, praedire*), *in publico* (*jacere, pernoctare*).

uličiti, *exornare*, = obiliti *dealbare alqd*; u. se se *exornare*.

ulička, v. „ulice.“

úlisník, *homo blandus* n. *blandiens*; *adulator*; *homo dolosus*, v. násl.

úlisnost, *blanditiae*; = podlízavost *adulatio*; s příhanou = podvodnost *malitiosa astutia*; *malae artes*; *dolus*.

úlisný, *blandus*; *adulatorius*; *malitiosus, dolosus*, (v. předch.); = úkladný *insidiosus*; ú. slova *blanditiae, blandimenta*; adv. *blande*; *malitiose, dolose*.

uliti, a) = odliti *defundere*; b) = litím uhasiti *extinguere, restinguere (ignem)*; *vim flammae opprimere*; b) = litím shotoviti *fundere, fingere (simulacrum)*.

ulnouti, v. „přilnouti.“

úloha, v. „úkol.“

ulomiti, *defringere*; = utrhnouti *decerpere alqd*; u. se *defringi*, (na konce) *prae-fringi*.

uloviti, něco *venando adipisci alqd*; ulovené ryby, ulovená zvíř = úlovek, též *piscatus, venatio*; tp. = dostati *capere*; *nanci sci alqd*; u. komu co *eripere al cui alqd*; tp. u. si něco *contrahere sibi alqd*.

uložení, ukládání, a) = ustanovení, u. daně *indictio*; u. trestu *irrogatio poenae*; b) u. boží *numen* n. *consilium divinum*; ost. opiš slov. násl.

uložiti, ukládání a) = položit něco *ponere, deponere*, (pořádně) *disponere, digerere alqd*; b) = uschovati *servare (fructus užitky)*, *condere alqd*, peníze u. u koho *deponere pecuniam apud alqm*, na úroky *pecuniam fenerari* n. *fenori dare*, na veliké *grandi fenore occupare*, na statky *fundis*; c) = ustanoviti, *constituere, statuere (diem, horam mortis, poenam, pretium rei alcs)*; den u, též *diem dicere (hibernis oppugnandis)*; den uložený, v. „rok“; u. sněm, v. „položiti“; zákony u. *leges dare, constituere (al cui civitati)*; *leges al cui dicere* n. *scribere*; uloženo jest všem lidem *omnibus finita est, omnes manet*; tudíž: α) = usouditi *sancire, decernere*; β) u. si něco *instituere, constituere, statuere (facere alqd)*, *animum inducere (alqd facere)*; v srdci svém něco u. *statuere apud animum suum*; γ) ukládati zlé o někom, u. o koho, u. někomu o život *insidiari, insidias ponere, parare, struere collocare al cui* n. *vitalae* (též *capiti*) *alcs*; lest u. *dolum componere, artificium excogitare*; podobně:

uložil o mně bůh *divinitus alqd mihi accidit*; něco zrádného proti vlasti u. = zrádu kouti, chtíti zraditi, v. tato; δ) u. co komu, na koho *praecipere, mandare*, (práci nějakou) *injungere, imperare al cui alqd*; *negotium dare al cui ut...*; = poručiti *jubere alqm facere alqd*; *imperare al cui (frumentum, pecuniam)*, *imponere al cui (vectigal, tributum, stipendium)*; povinnosti komu u. *officia al cui injungere*; pokutu komu u. *dicere, irrogare al cui multam*; 2) u. se *recumbere*, na odpočinek, ku spaní *quieti* n. *somno se tradere*.

um, v. „rozum.“

uma, v. „umění.“

umačkat, *opprimere alqm*.

umaliti, v. „umenšiti.“

umarniti, v. „promarniti.“

umazati něco, *inquinare, contaminare alqd*; obliněre, *perungere alqd alqa re*.

umdleni, *fatigatio*; *defatigatio*; co stav *lassitudo, languor*.

umdleti, umdlévati *fatigari, languescere, defatigari, lassitudine confici*; umdlévající na pomoc poslati koho *laborantibus subsidio mittere alqm*; umdlen (prací) *fatigatus*, (důr.) *defatigatus*; (utrpením) *fessus*; *defessus*; ranami umdlen *vulneribus confectus*.

umělec, *artifex*.

umělecký, a) = na umělce se vztahující, gen. *artificis*; též *artifici conveniens*; b) vzhledem k umění *artificiosus*; *arte perfectus* n. *factus*; *artis plenus*; u. dílo *artis opus*; *opus arte factum*; též zvl. *signa et tabulae*; u. název *vocabulum artis*; u. výstava * *artis opera propalam collata*; u. snaha *studium artis colendae*; adv. a) *artificis modo*; *ut artifici convenit*; b) *artificiose, summo artificio*.

umělkyně, *artifex*.

umělost, v. „umění.“

umělý, a) o osobách *artificiosus*; = zkušený, učený *peritus (rei alcs)*; *doctus, eruditus*; *prudens*; b) o věcech *arte factus*, velmi *summo artificio perfectus*; co protiva přirozeného *manu factus*; = napodobněný *factitius*; buď jest to přirozené neb u. *sive hoc est naturae, sive artis*; adv. b) *arte*; *manu (factus)*; *manu et arte*; velmi u. *summā* n. *singulari arte*; *summo artificio*; přirozeně a u. opevněný *naturā et opere* n. *manu munitus*.

Uměna, *Musa*.

umění, 1) podmětně = vědění *scientia*; *intelligentia*; *prudencia*; = sběhlost v u. *artificium*; *sollertia*; u. čeho = způsob, jakým kdo se činí *ratio*; *modus*; u. vykládací, též pouze *explicatio*; vrchol u. *summa doctrina*; u. velikého býti *multa-*

rum rerum scientiā instructum esse; 2) předmětně = co se umí, a) vůbec *doctrina*; b) zvl. a) krásné u. *ars*, a oprotiv válečnictví (*artes bellicae*) též zvl. v pl. *artes civiles*; krásná u. *artes liberales, elegantiores*; přítel u. *artium liberalium studiosus*; β) = u. určité, řemeslo *studium*; *ars*; *artificium*; u. psaní *ars scribendi*; u. lékařské *medicina*; *scientia medicorum*; u. válečné *ars bellica n. belli*; *res militaris, militia*; u. malířské *ars pingendi*; *pictura*; u. řečnické *rhetorica*; *dicendi ratio*.

umenšení, *imminutio, deminutio*; = ulehčení, v. toto; = ujma, v. toto; častěji se opíše slov. násl.

umenšiti, *imminuere, deminuere alqd*; = ulehčiti, v. toto; u. bolesti *dolores lenire*, vydají *sumptus minuere n. extenuare*; u. se minui, *imminui*; o bolestech a p. *levare, remittere*.

uměsti, *verrere (aedes)*.

uměti, něco, a) *scire* = vědomost, sběhllost mítí v čem, též *intelligere, didicisse, (callere)*; u. řecky *Graece scire*, z paměti něco u. *memoriā tenere alqd*; neumí se hněvati *nescit irasci*; b) *habere*: neumí se hájiti *non habet, quemadmodum se defendat*; c) nepřekládá se, co sloveso fraseologické: u. se spokojiti *contentum esse*; u. si pomoci *rebus suis consulere*; uměl toho dokázati *perfecit*, uměl svojí důstojnosti hájiti *auctoritatem suam bene tuebatur*; umí nehody spokojeně snášeti *rem adversam aequo animo fert*; v. Voj. Ruk. § 81, 5.

uminění, v. „úmysl.“

uminěnost, *pervicacia*.

uminěný, a) = předsevzatý, opiš slovesem; b) = schvalný *quod consulto fit*; c) o osobách = svéhlavý *pervicax*; adv. *pervicaciter*.

uminiti, sobě něco *statuere, constituere (facere alqd)*, *animum inducere (alqd facere n. ut faciat alqd)*; *consilium capere*; *cogitare, in animo habere (alqd facere)*; umínil jsem si, též *certum mihi est, stat consilium*.

umírání, *mors, obitus*; ost. se častěji opíše slovesem.

umirati, v. „umřítí.“

umírnění, v. „ulehčení“; n. opiš slovesem násl.

umírniti, *temperare alqd*; *modum facere n. adhibere rei alicui*; zvl. o náruživostech: *moderari, temperare (irae, cupiditati)*; *lenire alqd*; = ulehčiti, v. toto; u. se *temperare n. temperare sibi n. animo suo*; ostatní tak se umírnili *tanta moderatio ceteris fuit*.

umístiti, něco *locare, collocare, dobře suo*

loco ponere, componere alqd; u. se *considere alqd loco*; *assidere*.

umlěti, něco *tacere, reticere, silentio tegere n. praeterire alqd*; v. „zamlčeti.“

umlknouti, *obmutescere; conticescere; sermonem incidere n. praecidere*; vůbec = přestati *cessare, conquiescere*.

umluva, *pactum, conventum; foedus, conditio*; podle ú. *ex pacto, convento; ex composito, instituto*; ost. v. „smlouva.“

umluviti, něco s kým *constituere, condicere, pacisci alqd cum alqo*; *convenit mihi cum alqo de re alqa*; *umluyený pactus*; *umluyené znamení signum quod convenit*; u. se *pacisci, pactionem facere cum alqo*; *convenire de re alqa*; *umluvili jsme se o mír pax convenit inter nos*.

umořiti, koho *necare; trucidare alqm*, hladem *fame macerare, conficere, necare alqm*; město hladem u. *urbem fame domare*; zármatek mne umořuje *conficior moerore*; tp. = zničiti *extirpare, restringere, funditus tollere (vitia)*; u. se *consumi (maerore)*, hladem *per inedia* a *vita discedere*.

umožniti, něco komu = možným učiniti, v. „možný“, n. „ulehčiti.“

umrlčí, gen. *corporis mortui; funeris*; trochu s příhanou *cadaveris*; u. puch *odor cadaveris*; u. komora *domus publica, in qua mortui ante sepulturam deponuntur*; u. barva *color perpallidus*; u. hody *epulum funebre; parentalia (ium)*.

umrlce, *corpus mortuum n. mortui*, vzhledem k pohřbení *funus*; s příhanou *cadaver*; vůbec *mortuus*.

umrlý, *mortuus; exanimus*; u. tělo, v. předch.; ost. v. „mrtvý.“

umrskati, v. „zmrskati.“

úmrti, v. „smrt.“

umrtvení, opiš slov. násl.

umrtviti, a) = usmrtiti, v. toto; b) tp. = sílu vzíti komu, čemu *comprimere, restringere, extirpare (cupiditatem, vitia)*; *continere, cohercere*.

umrznouti, a) = zmrznouti, v. toto; b) = mrazem odpadnouti, opiš: vojínovi umrzly ruce *militi cuidam ita prae rigore manus, ut truncis brachiis deciderent*; údy jim umrzly *membra eorum ita vi frigoris adusta sunt, ut omni eorum usu privarentur*.

umřeni, zvl. v úsloví: býti na u. *animam agere*.

umřítí, *mori*; (důr.) *emori*; = zabynouti *perire, interire*; častěji opisuje se úslovími: *vitā decedere n. pouze decedere, cedere e vita, discedere ex vita, excedere n. exire n. egredi e vita, proficisci e vita animam eflare, vitam ponere, relinquere n. finire; occumbere mortem, mortem*

n. *diem supremum obire*; = smrti vstří-
jiti *mortem oppetere*; *mortem occum-
bere* (pro patria); zvl. umíratí *animam
agere*; umírající *moriens*; *morbundus*;
u. čím alqd affert mortem, *causa mor-
tis est*, bladem a p., v. „ahynouti“;
u. od rány *ex vulnere mori*, v boji (in)
proelio n. *acie cadere*, zač, za koho *pro
alqo*; přirozenou smrtí u., v. „emrt“;
v širším smyslu a) o bylinách *intermori*;
β) jindy = zahynouti, zajíti *interire*, *pe-
rire*, *transire*.

umučiti, koho *excruciare*, = mučením za-
biti * *cruciatu enecare*, in *tormentis ne-
care alqm*; býti umučen též *cruciatu
perire*.

úmysl, a) = mínění *sententia*; též *existi-
matio*, *judicium*; vedle u. mého (ex) *mea
sententia*, *me auctore* n. *ut mea fert opi-
nio*; b) = předsevzetí *consilium*; *propo-
situm*; = zámysl *cogitatio*, = vůle *volun-
tas*, *animus*, *mens*; = podniknutí *incep-
tum*, *coeptum*, *institutum*; ú. svůj vyje-
viti *cogitata patefacere*; na svém ú. státí
manere in sententia, *consilium tenere*; ne-
může býti ú. můj *non est propositi mei*;
s dobrým ú., v dobrém ú. (a ne ve zlém)
bono consilio (*nec dolo*); *bono animo*;
v tom ú., s tím ú., za tím ú. *eo consilio
(animo)*, *hac mente*, *ut...*; v ú. míti
něco alqd *spectare*, in *unimo habere*, *a-
gere*; *est mihi in animo*; in *eo est*, *ut...*;
parare, *cogitare*, *moliri alqd*; co máš v
ú.? *quid tibi vis?* něco zcela jiného v ú.
míti *longe alio spectare*; ú. svého jsem
dosáhl *quod volui assecutus sum*; ú. svůj
jsem provedl *perfeci quod intenderam*;
z ú. = úmyslně, v. *toto*.

úmyslnost, opiš adj. násl.

úmyslný, *quod consulto fit*; *cogitatus*; *con-
sulto factus*; ú. vražda *caedes consulto
perpetrata*; ú. urážka *injuria quae de
(ex) industria infertur, quae consulto fit*;
adv. *consulto*, *consilio*; *judicio*; *sedulo*;
dedita operā; *de industria*; často též
adj. *prudens ac sciens* (*facio alqd*) n. se
opíše větou: urazil jej ú. *id egit, ut eum
laederet*; děje se něco ú. *consulto et co-
gitatum fit alqd*.

umyslíti si, něco, v. „umíniti“; jinak sobě
u. a) = úmysl změnití *mutare consilium*,
sententiam; b) = polepšiti se *consilium
salubrius inire*.

umytí, umývati, *abluere* (*pedem*); *perluere*;
lavare.

umyvadlo, *aqualis*.

unáhliti, v. „urychlití“; u. se, v. „přená-
hliti se“; u. se hněvem = rozhněvati se
iracundiā efferri, důr. *stomacho iracun-
diāque vehementius effervescere*.

unáseti, v. „unéstí.“

unavení, act. *fatigatio*, *defatigatio*; pass. =
mdloba *lassitudo*, *languor*; až do u. *us-
que ad fatigationem*.

unavený, *fatigatus*, *defatigatus*; = ochablý
lassus; (utrpením) *fessus*.

unaviti, koho *fatigare*, *defatigare alqm*; u.
se *fatigari*; *languescere*; *defatigari*, *las-
situdine confici*; u. se během, kopáním
fatigari currendo, *fodiendo*.

unéstí, unáseti, něco, a) = moci nésti *sus-
tinere*, *ferre*; b) = odnésti *asportare
alqd*; zvl. = mocí odvésti *rapere* (*virgi-
nem*, věci, jež bystřice unáší *quae a tor-
rentis rapiuntur*), *abripere* (*filios e com-
plexu parentum*); tp. unáseti koho *ra-
pere*, *ducere*; unešen býti *podivením ad-
miratione affici*, *radostí lastitiā efferri*;
unásející *animos ad se rapiens* (*eloquen-
tia*), *ad animos permovendos instructus
et paratus*; výmluvností tak u. *tanta vi
eloquentiae*.

uniknouti čeho, čemu, v. „ujíti.“

universita, * *universitas* (*literarum*).

unižiti, v. „snížiti.“

únor, *Februarius* (*mensis*).

unořiti, a) v. „ponořiti“; b) v. „utrátiti“;
u. slzu *lacrimam effundere*, *profundere*;
v. též „uroniti.“

únos, *raptus* (*puellarum*).

únosce, *raptor*.

unyti, *confici*, *enecari*; *interire*.

uondati, v. „unaviti.“

úpad, = upadnutí *lapsus*; *ruina*; na ú. býti
labi, *ruere*; ost. v. „pád.“

úpadek, a) v. předch.; b) = ztráta čeho
ruina; ú. mravů *corruptela morum*, *mo-
res corrupti* n. *labentes*; ú. jmění *ruina
fortunarum* n. *rei familiaris*.

upadnouti, upadati, a) pův. *cadere*, *labi*;
collabi, *concidere*; (důr.) *corruere*; *inci-
dere* (*in foveam*), *illabi* (*in mari*); = v před-
padnutí *procumbere*; *decidere*, *delabi*
(*de manibus*, *ex arbore*); nechati něco u.
mittere, *amittere alqd de manibus*; b) tp.
incidere; tudíž ve rčeních: u. v moc
něčí *incidere* n. *incurrere*, *venire in ma-
nus* n. *in potestatem alcs*, v osidla, do
nemoci *incidere in insidias*, *in morbum*
(*toto též implicari morbo*); v nemilost u.
excidere gratia alcs, v nesnáze *molestiis
implicari*; u. mezi sbory ozbrojenců *inci-
dere inter catervas armatorum*, v zášť
in invidiam incurrere; v poddanost něčí
u. *servitute opprimi*; in *servitute reci-
dere*; do pokuty *poenā teneri*; v největší
bídu u. *in summam miseriam delabi*; u. do
mdloby *animus me deficit*, *lingui animo*;
do hříchu *labi*, *peccare*.

upachtiti, v. „unaviti.“

upáliti, něco *deurere alqd*; u. koho *com-
burrere*, *igni necare* n. *cremare*, za živa

vivum comburrere n. *in pyram conjicere* *alqm.*

upamatování, a) co děj *monitio, admonitio*;
b) = upomínka *recordatio, memoria.*

upamatovati, koho nač *in memoriam reducere* *alqui alqd*; *monere, admonere, commonefacere* *alqm alqd* n. *rei alcs* n. *de re alqa*; = k rozumu přivést *ad bonam frugem* n. *ad sanitatem reducere* *alqm*; u. se *in memoriam revocare* *alqd*; *remisisci, recordari* *alqd*: *memoriam rei acle repetere*; nemohu se u. *non meminisse*; nelze mi se na to u. *memoria id non tenet*; je-li „u. se“ = k sobě přijíti *ad se redire*; *resipiscere.*

úpati, jen a) ú. hory *radices* (na ú. hory *in radicibus montis*), též *infimus mons*; β) v úsloví: v ú. za kým býti *vestigis alcs instare.*

upejpati se, *putide se gerere.*

úpění, *lamentatio*; *questus*; *clamor flebilis.*

úpěnlivý, *miserabilis, flebilis* (*vox, clamor*); adv. *miserabiliter, flebiliter.*

úpěti, *lamentari, ejulari*, nad čím *lamentari, deplorare* *alqd*; *gemere* *alqd*, *ingemiscere* *in re alqa.*

upevnění, a) = upevňování *confirmatio*; *munitio*; ost. se častěji opiše slovesem;
b) = bradby a p. *munitiones*; *opera.*

upevniti, něco, a) pův. *durare* *alqd*; = připevniti (provazem) *destinare* (na př. *vela ad malos, naves ancoris*), též = u-vázati *vincire, devincire* *alqd*; *alligare, deligare* *ad alqd*; (hřebíky) *figere* *alqd*, k čemu *affigere* *alqd rei* n. *ad rem*; b) = utvrditi proti nepříteli *munire, communiti* (*urbem, locum, castra*), *praesidio firmare* (*urbem*); tudíž tp. *firmare, confirmare* (*imperium, pacem, alqm u. animum alcs*), *communire* (*dignitatem suam*).

upíchnouti se, *acu se vulnerare.*

upírat, v. „upřít.“

úpis, = spis vůbec *libellus*; dlužní ú. *chirographum*; *syngrapha.*

upiti, čeho * *sumum poculum libare*; *degustare* *alqd.*

upíti, něco *connectere, colligare* *alqd.*

úplatek, a) vůbec = mzda, v. toto; b) zvl. k poražení koho *corruptela*; *largitio*; *pretium.*

uplatitelný, *venalis*; *qui corrumpi potest.*

uplatiti, a) = zaplatiti *solvere*; dluh u. *dissolvere* *aes alienum* n. *nomina*; *reddere* *debitum*; b) u. koho *corrumpere* *alqm* (*pecuniā, praemio*); *expugnare* *alqm pecuniā*; u. koho, aby něco učinil *pecuniā impellere* *alqm ut faciat alqd*; chťiti koho u. *solicitare* *alqm pecuniā*; dáti se u. *corrumpi, pecuniam accipere ob alqd faciendum.*

úplatník, opiš slov. předch., též *largitor.*

uplésti, něco, v. plésti.“

uplíti, *conspuere* (*alqm*).

úplněk, měsíce *luna plena.*

úplnost, a) = celistost *integritas*; b) = stačnost *justus numerus, justa magnitudo.*

úplný, a) = celý *integer, plenus, totus* (*annus, mensis*); b) o míře a p. *justus* (*numerus, magnitudo, exercitus, caedes*); *frequens* (*senatus*); = dokonalý *absolutus, perfectus*; *solidus* (*libertas, gaudium*); *summus* (*felicitas*); adv. *plene, integre*; *omnino, plane, prorsus*, v. též „docela, zcela“; často předslovci *de* — n. *per* —, na př. ú. poraziti, spustošiti, oloupiti *devincere, devastare* n. *pervastare, despoliare*, válku ú. skončiti *debellare*; ú. převrátiti, skrotiti *pervertere, perdomare* a p.; jindy vytkne se dvěma souznačnými slovesy: ú. poraziti koho *fundere et fugare*, ú. oloupiti *spoliare atque expilare*, ú. zamítati *rejicere et aspernari* a p., v. Voj. Ruk. § 50, pozn. 1. a 2.

uplouti, v. „odplouti.“

uplynouti, tp. = uběhnouti, o čase *transire, praeterire*; více než 20 let uplynulo *amplius sunt viginti anni*; uplynulo 30 let mezi . . . *interfuere triginta anni inter . . .*; když 10 let uplynulo *interjectis decem annis*; uplynulý *praeteritus.*

uplynuti, tp. opiš: po u. tři dnů *triduo intermisso*, málo dnů *paucis diebus interjectis*, *paucis diebus post*, roku *anno exacto*, první hlídky *primā confectā vigiliā.*

upokojení, *placatio, sedatio*; = pokoj *tranquillitas animi*; = útěcha *solatium*; *consolatio*; *solamen.*

upokojený, v. „tichý“, n. slov. násl.

upokojiti, u. koho *tranquillum facere* n. *reddere, mitigare*, (rozhořčeného) *placare* *alqm* n. *animum alcs*; u. něco *tranquillare* (*mare*), *pacare* (*provinciam*), *sedare, comprimere, reprimere* (*motum animi*); *placare* (*iram, populum concitatum*), *compescere* (*dolorem, querelas*); *explere* (*famem, sitim, cupiditatem, odium, expectationem alcs*); = za dost učiniti *satisfacere* *alqui*; u. se *animo conquiescere* n. *consistere*, též *colligere* se; *ad se redire* (po velikém strachu *ex magno timore*); nemoci se u. *sui* n. *animi compotem non esse*; u. se čím *contentum esse* (*acquiescere in*) *re alqa*; u. se o koho *conquiescere de alqo.*

upomenouti, upominati, koho nač *monere* *alqm rei alcs* n. *de re alqa*; požadováním: u. koho oč, z čeho *flagitare* *alqm alqd* n. *alqd ab alqo*; *appellare* *alqm de re alqa*; ost. v. „upamatovati.“

upomínka, v. „upamatování.“

úporný, v. „urputný.“

uposlechnouti, koho, čeho, (následkem poč-

danosti, tedy s důr.) *parēre, dicto audientem esse*, (mírněji) *obedire*, (dobrovolně) *obtemperare*, (ještě mírněji) *obsequi, morem gerere alicui*; rozkazu u. *imperata alcs obediēter facere*; *figere se ad arbitrium alcs*; u. rady *sequi consilium, uti consilio, obtemperare consilio alcs*; u. jiných (lidí) *aliorum consiliis regi*.

upotiti se, *sudare, sudorem emittere*.

upotřebiti, čeho *uti re alqa*; *in suam rem convertere alqd*, k čemu *adhibere alqd rei alicui n. ad alqd* (na př. *remedium morbo, vim alicui* proti komu); *conferre alqd ad alqd*; *insumere, impendere (pecuniam in re alqa, ad alqd)*; neupotřebiti čeho, též *omittere alqd*; v. též „použiti.“

upouštěti, v. „upustiti.“

upoutati, koho, a) pův. = *spoutati vincire, devincire alqm*; = *připoutati*: k loži u. koho *lectulo affigere alqm*; b) tp. *capere, tenere alqm*; u. koho na sebe *alqm sibi adjungere*.

upracovati, něco *conficere, perficere alqd*; u. se *labore fatigari*.

uprahlý, *siccus*; *aridus*.

uprahnouti, *exarescere*; *exuri*.

uprášiti se, *pulvere aspergi*; uprášen *pulvere aspersus*.

úprava, *institutio*; *apparatus*: zevnější ú. *forma species, figura*, vzhledem k šatům a p. *habitus, cultus*; ú. polí *agrorum cultus*; často však opíše se slov. násl.

upraviti, upravovati, něco *instituere, constituere (civitatem, rempublicam, rem familiarem)*, *instuere (domum)*, *ordinare (res suas)*; *condire (cibus)*; *recognoscere (carmina)*; u. něco dle čeho *accommodare alqd alicui rei, conformare alqd ad alqd*; *figere alqd ad alqd*; roli u. *agrum colere, conserere, loci navem armare, ornare*; lodi *upravené naves instructas et paratas*.

úpravný, = dobře vypracovaný *elaboratius (versus)*; = nákladný, skvělý *lautus (coena)*; adv. *laute*; u. stolovati *bene conditis epulis vesci*; ost. v. „řádny.“

upravování, v. „úprava.“

uprázdniti, něco *vacuefacere, vacuum reddere n. relinquere alqd*; u. se k čemu *tempus n. spatium n. otium sumere ad alqd*; u. se od čeho *expedire se ab alqa re*.

uprchlec, -ik, v. „sběh.“

uprchlý, *profugus, fugiens*; o otroku *fugitivus*.

uprchnouti, v. „utéci.“

uprchnuti, v. „útěk.“

úprk, *impetus*; zvl. úprkem *propere*; *equo citato n. admissio*, (je-li jich více) *equis admissis n. citatis*.

úprositelný, úprosný, *exorabilis*.

uprositi, koho *exorare alqm*; dáti se u., *precibus exorari (a re alqā, by neučinil čeho)*; u. něco na kom *precibus petere n. expetere alqd ab alqo*, = *vyprositi impetrare alqd ab alqo*.

upřený, v. „upřítí.“

upřímí se, nač *perseverare in re alqa*.

upřímnost, *veritas, simplicitas; fides*.

upřímný, *verus, simplex, sincerus; minime fallax, ingenuus*; adv. *vere, simpliciter, sincere*; *ingenue, ex animo*; u. řečeno *ne mentiar n. si quaeris, si verum quaerimus, ut aperte dicam*; u. se přiznati *aperte et ingenue confiteri*; u. mluvíti *loqui sincere, sine dolo n. fraude*; povím u. své mínění *quid ipse sentiam vere, ingenue, aperte, ex animi sententia dicam*; řekni mně u., zdali.... nebo.... *dic mihi verum, utrum.... an....*

upřítí, upíratí, a) v. „podepřítí“; b) tp. *naměřiti dirigere*; oči své nač, kam *oculos conicere n. convertere ad n. in alqd*; (s) upřenýma očima na koho *hleděti oculis rectis aspicere alqm, oculos defigere in alqm*; mysl k čemu u. *animum attendere n. adjicere ad alqd*; podobně: u. kam, u. sobě nač n. co *acriter n. obstinato animo appetere alqd; proponere sibi alqd*; c) u. komu co *negare, pernegare alqd*; (důr.) *abjurare*; (se zápořem, zvl. peníze a p.) *infitiari, infitias ire*.

upřítomniti, něco *sub oculis subicere, ante oculos ponere alqd*; v. „představiti.“

upsání, v. „úpis.“

upsati, komu něco *transscribere, literis obligare alicui alqd*.

upustiti, a) = *nechatí padnouti mittere, amittere alqd de manibus*; b) tp. u. od čeho *desistere (též absistere) a re alqa* (na př. *itinere, a defensione*), *omittere, mittere (consilium, odium), finem facere (scribendi)*, (na nějaký čas) *intermittere; desinere n. desistere s inf. (orare, fugere, rogare, též mittere rogare od proseh); absistere (a bello, pugna), recedere (ab armis od války); deponere (consilium, odium), abjicere (rem institutam)*; neupustiti od čeho, též *tenere alqd*; od svého práva u. *decedere suo jure n. de suo jure; desistere (de sententia)*; u. od zvyku *consuetudinem deponere, a consuetudine recedere*, od zlého a *malitia recedere*, od obléhání *oppugnationem relinquere n. dimittere; obsidione absistere; recedere ab oppugnatione*; od žaloby u. *causam deponere, a causa recedere*; u. od koho se *sejungere ab alqo, familiaritatem cum alqo dissuere*.

úrada, -ění, *consultatio, deliberatio*; = úmysl *consilium*.

uraditi se, oč, na čem *decernere* (alqd *facere*); *consilium capere*; o římském senatu často *videtur, placet*; o lidu *sciscere, jubere*; u. se nač *deliberare, consilium inire de re alqa*; u. se s kým oč *pacisci alqd cum alqo, convenit mihi cum alqo de re alqa*.

úraz, a) = urážení, co čin *violatio, vulneratio*; zbraň pro ú. *tela (orum)*; b) = škoda uražením vzatá, rána *vulneratio*, zvl. tělesně *vitium*, též *vulnus*; bez ú. *salvus, incolumis*; bez ú. stedu *salvā verecundiā*; k ú. přijíti, ú. vzíti *laedi, debilitari, vitium facere*; k ú. přivesti *laedere, violare*.

uraziti, urážeti, a) u. něco od čeho *decutere* (*papaverum capita baculo*); ruku u. komu *praecidere manum alcuí, hlavu caput*; tudíž tp. kus cesty u., v. „ujíti“; b) = raniti koho *laedere, violare alqm*, též tp. na cti koho u. *famam alcs*; c) u. koho (nešetrným jednáním n. mluvením) *offendere alqm n. apud alqm*, též *animum n. aures alcs*; *laedere, violare alqm n. animum, aures alcs*; (bezprávím) *injuriā lacessere alqm*; svým životem velice urážeti *esse pessimi exempli*; uraženým se tvářiti *offensam simulare, se cititi, mñiti injuriā sibi illatam putare*; 2) u. se, a) pův. = naraziti se nač: *offendere* (v hlavu o klenutí *caput ad fornicem*, o kámen *saxo*, v nohu *pedem*); b) tp. u. se na kom, na čem, nad čím *offendere in alqo, in alqa re; fastidire alqm, alqd n. in alqa re*.

urážce, *auctor injuriāe*.

urážka, a) abstr. = urážení *offensio; violatio, laesio*; b) konkr. = urážlivá řeč *injuria*, urážlivý čin = bezpráví *contumelia; arrogantia*.

urážlivost, v. předch.

urážlivý, *contumeliosus; acerbus; gravis, asper*; u. slova *verborum contumeliae; injuria*; adv. *contumeliose (de alqo loqui, mluvití o kom)*.

určení, a) abstr. = určování *constitutio, definitio*; = vyložení *definitio*; = jmenování *designatio, nominatio*, b) coner. = účel člověka *lex n. conditio qua nati sumus, lex conditioque vitae*; = osud *sors, fortuna*; = účel věci nějaké *consilium, munus, usus*; to jest naše u. *ea lege (conditione) n. ita nati sumus*.

určený, v. „určitý.“

určiti, určovati, něco, a) = ustanoviti *statuere, constituere*, též *finire, definire*, na př. *diem, locum (pugnae n. ad pugnam k bitvě), hodinu smrti horam mortis, poenam, pretium rei alcs*; u. den, též *diem* (též s dodatkem *certum*) *dicere* (k rozmluvě *colloquio*, k schůzce *conve-*

niendi), *diem eligere*, čas *tempus dicere, destinare*; den smrti komu u. *diem necis destinare alcuí*; určili si čas (k rozmluvě) *tempus inter eos convenit*; u. = ohraničiti, omeziti, v. tato; hranice říše u. *finis imperii terminare*; zvl. a) = naříditi *sancire, constituere*, (veřejným ohlášením) *edicere*; daň u. *imperare tributum*; β) = rozhodnouti *decernere, statuere*; γ) = (na před) u. koho k čemu *destinare alqm ad alqd n. alcuí rei* (též *consulem*); člověk jest určen, aby přemýšlel *homo ad intelligendum natus est*; smrt jest všem určena *mors omnibus finita est, omnes manet*; n. *ita nati omnes sumus ut moriendum nobis sit*; vojsko určeno jest do Říma *exercitus Romam ire jussus est*; b) = výměr dáti *definire alqd*; pojem povinnosti u. *definire quid sit officium*.

určitost, *ratio explorata*; u. slohu, výrazu *subtilitas; proprietates verborum*; s u. = určitě, v. násl.

určitý, = ustanovený *constitutus; finitus n. definitus*; = nezměnný *certus, firmus, stabilis*; = zjištěný *exploratus*; v u. den *ad diem, ad diem constitutum*; in diem *certum*; dle počtu určeného *ad numerum*; v u. čas *ad tempus*; stato n. *certo tempore*; v u. hodinu *ad horam*; adv. *certo n. certe* (na př. *scire*); zcela u. odpověděti *sine ulla dubitatione respondere*; mluvi i u. (= nerozvláčně) *presse dicere*.

urobiti, v. „udělati.“

úroda, a) vůbec = co se urodilo *fructus*; ú. zemská *fruges*; b) zvl. = hojnost, plodnost *fertilitas, ubertas; annus felix*; jest n. byla skrovná ú. *frumentum angustius provenit*.

urodití, *parere (liberos)*; tp. *creare, parere, efficere (discordiam a p.)*; u. se *nasci*; o rostlinách *provenire* (s příslušným adv.) obilí se špatně urodilo *frumentum angustius provenerat*.

úrodnost, *fertilitas; ubertas agrorum*; (o lidech a zvířatech) *fecunditas*.

úrodný, *fertilis; uber*; = skutečně úrodu poskytující *fructuosus*; o lidech a zvířatech *fecundus*; ú. půda *solum uber, ager bonus, ferax*; ú. nač *fertilis rei alcs*; ú. rok *annus felix*; ú. býti *fructum ferre n. edere*.

úrok, n. v pl. úroky, (vzhledem k dlužníkovi) *usura*, obyč. v pl. *usurae*, (vzhledem k věřiteli) *fenus*; peníze dáti, uložiti na ú. *pecuniam fenori dare n. fenore occupare*, v. „uložiti“; u. bráti (z peněz) od koho *usuram accipere ab alqo*; na veliké ú. peníze vzíti *pecuniam grandi fenore accipere n. sumere*; ú. platiti *usuram solvere*; úroky se nahromadí,

zvýší *usurae multiplicantur*, pohlcují, převyšují jistinu *mergunt usurae sortem*.
 uroniti, *effundere, profundere (lacrimas)*; ve rčení: ani slzy neuroniti *lacrimam non mittere*.
 urovnati, a) = rovné učiniti *aequare, exaequare (locum, aream)*; b) = srovnati, spořádati, v. toto; = odstraniti *collere (difficultates)*; *componere, dirimere (litem)*; c) = smířiti *in gratiam reconciliare (homines)*; tudíž: u. se *pacisci inter se*, s kým *transigere cum alqo*.
 urozeni, v. „rod.“
 urozenost, *nobilitas*; *genus nobile, stirps generosa*; tp. = šlechtetnost *animi magnitudo*.
 urozený, *nobilis*; *nobili genere n. loco natus*; tp. = šlechtetný *magnanimus, generosus*.
 urozuměti, v. „srozuměti.“
 urputilost, urputnost atd., v. „tvrdošijnost“ atd.
 urůsti, v. „vyrůsti.“
 urvalec, *furcifer*.
 urvati něco, *avellere, abripere, auferre alqd*.
 urychlití něco, *maturare, accelerare alqd* (na př. *mortem*); u. kam, u. jiti *maturare iter, maturius proficisci*.
 urýpnouti, v. násl.
 urýti, *excidere (cespitem)*; u. obraz *scalpère n. sculpère, incidere alqd in aes*.
 úryvek, *fragmentum* (obyč. jen v pl.).
 úřad, a) co postavení jednotlivce *munus*; se zvláštními vedlejšími významy též: (= čestný ú.) *honor*, (veřejný) *magistratus*, (vzhledem k oboru vykázanému) *provincia*; *pars*; (= postavení) *locus*; (vzhledem k povinnosti) *officium*; kněžský ú. *sacerdotium*; vyslanecký ú. *legatio*; civilní a vojenské ú. *magistratus et imperia*; z moci úřadu, úřadem *pro auctoritate, pro imperio*; ucházeti se o ú. *petere magistratum, munus, honores*; *ambire magistratum*; po prvé *republicam capessere*; ú. nastoupiti, ú. (veřejný) na se vzíti *ad rempublicam accedere, munus n. magistratum inire, suscipere*, ú. vésti, řídit, spravovati, zastávati, na ú. býti (*publicum*) *munus obire, sustinere, gerere, publico munere fungi, muneri praeesse, potestatem gerere*; nemíti na sobě ú., nebýti v ú. postaven *privatum esse*; vojenský ú. vésti, konati, spravovati, zastávati *imperium gerere, administrare*; ú. s sebe složiti *abdicare se magistratu, abire munere, deponere magistratum*; jiná úsloví v. u těch kterých sloves; b) co vrchnost, v protivě obecnstva *magistratus*; *iudex*; *forum*; odevzdati něco ú. *ad iudicem deferre alqd*; města patří pod tento ú. *civitates in id forum conveniunt*

úřadní, *publicus*; ú. práce *negotium publicum*; ú. činnost, v. „úřadování“; ú. osoba *magistratus*; ú. sluha *apparitor*; *viator*; ú. moc *potestas*; ú. šat *vestis forensis*; ú. cesta *iter publice susceptum*, (u římských úředníků) *lustratio provinciae*; ú. vážnost *dignitas*; často se opíše: ú. zprávu podati o čem *publice referre de re alqa*; tvoje ú. psaní *litterae quas publice misisti*; dal mu ú. rozkaz *pro auctoritate (n. imperio) ei imperavit, ut...*; adv. *publice*; *pro auctoritate, pro imperio*; *publica auctoritate*.
 úřadnictvo, = úředníci, v. násl.
 úředník, *magistratus*; též vůbec *qui munere alqo fungitur*; dvorní ú. *muneri alcuí aulico praefectus*.
 úřadování, *administratio muneris*; = činnost úřední *actiones*; za jeho ú. *dum functus et munere*; ve svém ú. *in munere suo obeundo*.
 úřadovati, = úřad vésti, v. „úřad.“
 uřezati, uřiznouti, něco *abscidere*, (úd nějaký) *amputare alqd*; uši u. *desecare aures*; u. koho *vulnerare alqm*; u. se *vulnerare se cultro*.
 uřknouti, koho *fascinare alqm*.
 usaditi, usazovati, usedati, 1) trans. a) v. „posaditi“; b) u. koho = osaditi *collocare alqm in loco alqo*; *colonos n. coloniam in locum alqm deducere*; podobně: u. koho v úřad nějaký *praeficere alqm muneri, mandare alcuí munus*; 2) intr. usedati = slaběti, v. toto; tp. srdce mi usedá (bolestí) *dirumpor dolore*; 3) u. se, a) = sednouti *considere, residere (in prato, humi)*; b) = ssaditi se, o tekutinách *sidere, subsidere*; c) u. se někde, α) = obydlí zvoliti *considere, sedem ac domicilium constituere n. collocare in loco alqo*; *certam sedem ac domicilium sibi parare*; β) u. se na něco *adhaerescere, inhaerescere rei alcuí*.
 usazení, a) = posazení, v. toto; b) u. (se) někde (domovem) *colonia* n. opiš slovesem; = ustanovení (v úřadě) opiš slovesem.
 úsečnost, *subtilitas*; *proprietas verborum*.
 úsečný, *pressus, subtilis*; adv. *presse, subtiliter*.
 usedati, v. „usaditi.“
 usedavý, tp. u. pláč *singultus*; adv. u. plákti *singultire*.
 usedlost, *sedes stabilis*.
 usedlý, u. někde *qui alicubi (sedem stabilem et) domicilium habet*; *qui sedem rerum ac fortunarum alicubi collocavit*; tp. = nemladý, vážný *gravis, temperatus, constans*; usedlejší *gravioris aetatis*.
 usednouti, v. „usaditi se.“
 useknouti, něco, v. „utíti.“

uschnouti, usychati, (na povrchu) *exsiccari*, (u vnitř) *arescere, exarescere*; tp. = zhubeněti *macescere*, (důr.) *macie extabescere*; uschlý *aridus*, v. „suchý.“

uschovati, něco, v. „ukryti“, „uložiti.“

uschrániti, *parsimonia* n. *parce vivendo colligere alqd.*

usídliti, v. „usaditi.“

úsili, *labor, contentio (virium), intentio*; s velikými ú. *cum magna contentione*; *non sine magno labore*; s největším ú. též *summā vi*; v. též „snaha“; je-li „ú.“ = záměr, v. toto.

úsilnost, v. předch.

úsilný, *vehemens*; (o osobách též *acer, gravis, fortis*); ú. snaha *contentio, labor*; adv. *vehementer*; *enixe, intents*; *magno-pere*; *etiam atque etiam*; jindy dvěma souznačnými slovesy: co nejúsilněji *stirati se prospicere et consulere*.

usilování, *conatus* (v pl.) v. „úsilí.“

usilovati, oč n. něco učiniti *elaborare, niti*, (velmi *omnibus nervis*) *contendere pro re alqa* n. *ut (ne) alqd fiat*; *studere, magnam operam dare rei alcui*; o to usiluji jedině, aby.... *id unice contendo et laboro, ut....*; ost. v. též „zasaditi se“, „pracovati.“

úsilovnost, -ný, v. „úsilnost -ný.“

úskali, *scopulus*; *saxum, cautes*; tp. *scopulus*.

uskočiti, *resilire* (o osobách i věcech) = utéci, v. toto.

úskočnik, v. „úskočný.“

úskočnost, = lest *insidiae, dolus, fraus*; = obmysl *ars, artificium; furtum*.

úskočný, *subdolos*; důr. *insidiosus, dolosus, fraudulentus*; = chytlavý *captiosus*; spůsobem velmi ú. se tázati *captiosissimo genere interrogationis uti*; adv. *insidiosè* n. *per insidias, dolose, per fraudem*.

úskok, a) v. „útěk“; b) = výmluva *per-fugium, praetextus*; ú. hledati *tergiversari, deverticula quaerere*; c) v. „úskočnost.“

úskok, v. „sběh.“

uskrovniti, (komu n. sobě) čeho, čemu, co, v čem *minuere, imminuere alqd*; řeči u. *linguae moderari*; *modum tenere verborum*; u. sobě v jídle a pití *continentem esse in omni victu*; u. pravdě *a veritate deflectere*; ú. útraty, u. sobě v útratách *sumptus circumcidere, modum statuere sumptibus*.

usknipnouti, *comprimere alqd*.

uskutečniti, něco *perficere, efficere, ad effectum adducere alqd*; své záměry u. *perficere quae cogitaveris*; u. se, přelož pass. sloves předch.; sen se uskutečňuje *somnium evadit*.

úsloví, *sententia, dictum*; = rčení *locutio*.

úsluha, v. násl.

úslužnost, *officium; obsequium; studium aliis* n. *alcui inserviendi*.

úslužný, *officiosus, officii plenus*; adv. *officiose*.

uslyšeti, *exaudire, audire*, ost. v. „slyšeti.“

usmáti se, usmívati se *subridere; arridere* (tu se K. usmál *arrisit hic C. leniter*); u. se na koho *arridere alcui* (pův. i tp.); štěstí se naň usmívá *fortuna ei arridet* n. *affulget*.

úsměch, v. „úsměv“ i „úsměšek.“

úsměšek, a pl. *úsměšky irrisio, irrisus; ludibrium*; ú. sobě strojiti, ú. míti z koho *alqm ludibrio habere, ludere, illudere, ludificari alqm*, z čeho *rem in ludibrium vertere*.

úsměv, *lenis risus*.

usměvačný, *irridens, illudens*; o věcech *acerbus*; u. řeči *acerbe dicta; verborum aculei*; adv. *cum irrisione; acerbe*.

usmířiti, v. „smířiti.“

usmívati, v. „usmáti.“

usmívavý, *subridens*.

usmrcení, *caedes, occisio*.

usmrtiti, koho, vůbec *interficere, occidere*, bez prolití krve, na př. zardousením a p. *necare, násilně trucidare alqm*; samého se u. *mortem sibi consciscere, manus n. vim sibi inferre*.

usmysliti, sobě něco, a) = vymysleti *exco-gitare alqd*; = na mysl přijíti *in mentem mihi venit alqd, succurrit mihi alqd*; b) = rozmysliti se *consilium capere (alqd facere n. faciendi)*.

usnadniti, v. „ulehčiti.“

usně, *corium*.

usněsti se, na čem, o čem *statuere, constituere (alqd facere)*, (po vespolné úradě, zvl. o úřadech) *decernere; consilium capere (alqd facere n. faciendi)*; o senatu římském často *videtur, placet*, též *censet*, o lidu *sciscere, jubere*; usnesli jsme se o míra *pax convenit inter nos*.

usnešení, *decretum; sententia; pactum, conventum*; u. senatu *senatus consultum*, lidu *plebiscitum*.

usnouti, *obdormiscere, somnum capere*; usnulý *somno sopitus*; tp. a) = v zapomenutí přijíti *in oblivionem adduci*; b) v Pánu u., v. „umřiti.“

usnovati, pův. u. přízi *telam ordiri*; tp. něco zlého u. *moliri, struere, machinari alqd*.

usnutí, opiš slovesem.

usouditi, *decernere (alqd n. de re alqa), iudicium facere, sententiam ferre n. dicere; judicare (de re alqa)*; u. koho za co, v. „uznati“; u. někomu něco *damnare, condemnare alqm* (smrt *capitis n. capite*, pokuta 10000 az *denis millibus aeris*); trest komu u. *poenam statuere n. consti-*

- tuere alui n. in alqm*; podobně: usouzeno mi něco bohem *divinitus alqd mihi accidit*.
- usoužiti, koho *excruciare alqm*; u. se *maerore se conficere n. consumi, confici*.
- uspati, koho *sopire, consopire alqm*.
- uspěch, (= dobrý výsledek) *successus*; *eventus secundus*; v. „pokrok“, „výsledek“.
- uspěšněti, uspišiti, v. „urychlit“, „pospíšiti“, „přenáhliti“; u. na koho *oprimere alqm* (též s dodatkem *incautum, imprudentum*).
- uspokojiti, v. „upokojiti“.
- úspora, = uspoření *compendium*; = co uspořeno *quod quis parsimoniā collegit*.
- uspořádání, *dispositio*; *institutio, descriptio; instructio*; = pořádek *ordo*; u. slov *verborum compositio*; pečlivě u. látky *rerum componendarum diligentia*; v. násl.
- uspořádati, a) vůbec v pořádek uvést *ordinare, in ordinem redigere alqd*; *instituere, constituere (republicam, civitatem, rem familiarem), instruere (domum), ordinare (res suas), componere (crines; mentem; res látku)*; u. koho, zvl. vojsko *copias ordinare, disponere, k bitvě instruere aciem n. ordines, k pochodu instruere agmen*; uspořádaný život *vitalis genus distinctum; vita disposita*; b) = umluvití, v. toto; c) = smířiti *componere (litem), in gratiam reconciliare (homines)*; 2) u. se, *res suas ordinare, in ordinem redigere*; tp. u. se, v. „smluviti se“; u. se s kým *transigere cum alqo*.
- uspořít něco, *parsimoniā n. parce vivendo colligere alqd*; tp. u. si něco, něčeho = neucíniti *omittere alqd, supersedere re alqa*; tuto starost můžeš sobě u. *non est quod hoc cures, mitte has curas*.
- uspůsobenost atd., v. „spůsobilost“ atd.
- uspůsobiti něco, *formare alqd*; u. něco k čemu *redigere alqd in formam rei alcs*; tak uspořeben *eā formā, eā specie*.
- usrozuměti, v. „srozuměti“; u. se k čemu, s kým *convenit mihi cum alqo (convenit inter nos)*.
- ústa, a) pův. = rty *labra (orum)*; = huba os; s otevřenými ú. *hians*; s ústa chleba *offa, frustum panis*; do ú. vzíti něco, v. „jísti“; něčeho do ú. nevzítí *cibo prorsus abstinere*; b) tp. k naznačení mluvy: a nesměli ani ú. otevřít *nec hiscere audebant*; on sotva ú. otevře *inops verborum est*; z ú. něčích slyšeti něco *ex alqo audire alqd*; vždy v ú. mluví něco *alqd semper in ore habere, loqui*; nic si nedati od ú. vzítí *libere n. aperte loqui*; mluvití co slina k ú. přinese *quidquid in buccam venit, dicere*; z ú. v uši n. z ú. do ú. rozkázali *praesens praesentem monuit*; do ú. lidských přijíti *venire in ser-*
- nem hominum, abire in ora hominum*; svými ú. hrubě se chváliti *magna loqui*.
- ustálený, v. „určitý“.
- ustalost, ustalý, v. „unavení“ atd.
- ustálý, v. násl.
- ustáliti, něco, (víno a p.) *deliquare alqd*; tp. = stanovití, určití, v. tato; u. se = určitým, pevným se státi, v. tato.
- ustání, v. „unavení“; bez u. *continenter, perpetuo*; též *vehementer*; *etiam atque, etiam*.
- ustanovení, a) v. „určení“; b) = nařízení *edictum; decretum*; = rozkaz *imperium, praeceptum*; ostatně častěji s opíše slov. násl.
- ustanovitel, práv *legum lator*; ost. opiš slov. násl.
- ustanovití, něco, a) v. „určiti“; b) = zříditi: u. koho kým, za co *facere, creare (alqm regem, ducem, heredem), constituere, creare alqm* (na př. svědkem *testem*); u. koho králem *regnum alui deferre, constituere alqm regem, dědicem instituere alqm heredem, za poručníka tutorem instituere alqm, úředníkem prae-ficere alqm muneri, mandare alui munus*; u. koho nad čím *prae-ficere n. praepo-nere alqm alui, za dozorce komu appo-nere alqm custodem alui*; u. soud (soudce) *constituere n. instituere iudicium*; místo jiného u. koho *sufficere, substituere alqm*; c) = naříditi *sancire* (na př. *legibus*), (veřejným ohlášením) *edicere, vůbec imperare, sciscere (alqd n. ut n. ne quid fiat)*; za právo u. *sancire, imperare*; d) u. u sebe = u. se na čem *statuere, constituere, decernere (alqd facere), consilium capere (alqd facere n. faciendi)*; ustanoviv se na tom *hoc inito consilio*; v. též „usnésti se“; ustanovil jsem se na tom, též *certum n. exploratum mihi est*, někdy i part. fut. act.: ustanoviv se na tom, že na město udeří *urbem oppugnaturus*; nevědět, na čem se u. *haesitare, consilii inopem esse, fluctuare*.
- ustati, ustávati, a) = unavití se, v. toto; b) u. v čem, (s) čím, od čeho, v. „upustiti“ b).
- ustátí, a) u. právo na kom n. na koho, u. něco právem *evincere*; b) u. se *stando fatigari*.
- ústav, vůbec *institutum*; = škola *schola*.
- ústava, *forma civitatis, instituta reipublicae, rationes civiles*; dáti zemi ú. *republicam institutis temperare*; mítí vlastní ú. *suis legibus uti*.
- ustavičný, *perpetuus, continuus; continens; assiduus*; adv. *perpetuo, continenter; assidue; etiam atque etiam*; (důr.) *semper*; u. býti někde *assiduum esse loco alqo*.
- ustavití, v. „postavití“, „určiti“.

ústavní, *institutis n. formae reipublicae conveniens*; = zákonný *legitimus*; adv. *institutis n. formae reipublicae convenienter*; *legitime*.

ústi, ú. řeky *ostium*; os; též se opiše: ne- daleko ú. Rýnu *non longe a mari, quo Rhenus influit*.

ustlati, *tectum sternere*.

ústni, -ý, i adv. ústně, přelož buď adj. *praesens n. adv. coram n. zájmenem ipse*; někdy též abl. *voce, verbis*; ú. po- dání *fama*; *memoria*; nestejnost ú. po- dání *discrepantia auctorum*; ú. spoluroz- mluování, ú. rozmluva *sermo praesens, sermonis communicatio*, též *colloquium*; dáti komu ú. odpověď, odpověděti komu ú. *alcul voce respondere*; napomenul jej ú. *praesens praesentem monuit*; ú. něco vykládati *coram alqd explicare*; ú. komu co naříditi *coram n. praesentem mandare alcul alqd*; ú. a písemní zprávu obdržeti *nunciis et literis certior fieri*; avšak ostatní ú. (vyjednáváme) *sed haec n. ce- tera coram (agemus)*.

ustoupiti, ustupovati, a) pŕv., u. z cesty, na stranu *decedere, recedere*; *via excedere*; *abscedere, discedere*, komu *decedere al- cui, viam dare alcul*; tudíž b) tp. a) o vojsku, v bitvě ustupovati *pedem n. gra- dum referre, se recipere*; *cedere, loco ce- dere, recedere*, o veliteli: *exercitum de- ducere (ab loco alqo, Romam), castra re- ferre (in loca tutiora)*; vŕbec = odejiti *abire, discedere, proficisci*; neustupovati *suo loco non cedere*; jemu ustoupila naše vojska *ei exercitus nostri cesserunt*; při- nutil nepřitele, že ustoupil *hostes loco depulit, hostes commovit, aciem hostium inclinavit*; β) u. komu, před kým = mí- sto dáti komu *cedere alcul* (v čem *re alqa*); *locum dare (fortuna)* = přelež dáti *inferiorem esse alqo*; noc ustupuje dni *noctem dies excipit*; rozkoš ustupuje ctnosti *voluptatem cesseram arbitror vir- tuti*; γ) u. od čeho, v. „upustiti“.

ustraniti, v. „odstraniti“.

ustrašiti koho, *terrorem alcul injicere, incu- tere, afferre, inferre*; *in terrorem conji- cere alqm*; u. se *timor me incessit n. oc- cupat*.

ústřeta, ve rčení: v ústřety komu jíti ob- viam *ire, procedere*; *occurrere alcul* (též *periculo*); tp. smrti v ú. jíti *morti se of- ferre, mortem oppetere*.

ústrk, = závada *offensio*; ost. opiš slove- sem *offendere in alqo*; stal-li se v čem ú. *si quid offensum est*.

ustrnouti, a) = nepohnutelně státi, v. toto; b) u. nad čím *obstupescere, stupescere re alqa*, (strachem *metu, prae metu*); *cohor- rescere*; ustrnutý *stupens, obstupefactus*;

2) u. se nad kým, nad čím *misereri, mi- sericordiā capi n. commoveri alcs*.

ustrn uti, *stupor*; *horror*; = útrpnost, v. toto.

ústroj, v. „nástroj“.

ústroji, *compositio*; *natura*; *natura et figura rei alcs*.

ustrojiti, v. „přistrojiti“.

ústředi, v. „střed“ atd.

ústřice, *ostrea n. ostreum*.

ustřihnouti něco, *desecare, resecare alqd*, (na př. *ungues*).

ustřiknouti, v. „postřiknouti“.

ústup, -ek, a) = ustoupení *recessus*; *con- cessio*; tp. u. komu činiti v čem *cedere alcul in re alqa*; *alcs voluntati morem gerere*; přinutiti koho k ú. *cogere alqm ut de postulatis alqd remittat*; b) místo, kam se ustupuje *recessus*; = výklenek a p. *podium*; = pavlač *solarium*.

ústupnost, *facilitas*; (dŕr.) *indulgentia*; ob- sequium; v. „ústup“.

ústupný, *facilis*; (dŕr.) *mollis, indulgens, in obsequium promptus*.

ustýdnouti, tp. v. „ochabnouti“.

úsudek, a) = nález soudcův *judicium*; *sen- tentia*; ú. smířčího soudce *arbitrium*; ú. vynésti *judicium facere, sententiam ferre n. dicere*; b) = mínění vŕbec *judicium, sententia, existimatio*; dle mého ú. *meo judicio, meā sententiā, meo iudice, ut mihi quidem videtur*; ú. svŕj podatí o čem *judicare, existimare, statuere de re alqa*, samostatný *suo judicio uti*; každý má svŕj ú. *existimatio omnibus communis est*; tázati se koho o jeho ú. o čem *quid placeat alcul de re alqa exquirere*; nestarati se o ú. jiných o sobě *negligere, quid de se quisque sentiat*; c) = soud- nost *judicium*.

usušiti, něco, v. „sušiti“; u. se, v. „u- schnouti“.

usvědčiti, něco *testificari, testimonio confir- mare alqd*; u. něco na koho, u. koho v čem *convincere, coarguere alqm rei alcs*; usvědčen *convictus*, též *compertus rei alcs*.

úsvit, *diluculum*; *mane*; na ú. *primo mane, prima luce*; *bene mane*.

ušák, *auritulus*.

ušatý, *longis auribus*; *auritus*.

ušetřiti, a) u. koho *parcere, veniam dare alcul*; trestem koho u. *remittere alcul poenam*; v práci *laborem n. molestiam alcul non injungere*; b) u. si čeho *parsi- moniā n. parce vivendo colligere alqd*; ost. v. „šetřiti“; 2) u. se čeho *vitare, evitare alqd*.

ušjnouti, v. „uchýliti“.

úškleba, *irrisor, derisor*.

úšklebačný, *irridens, illudens*; *mordax*; ú.

slova *aspera verba*; adv. *cum irrisione*; *mordaciter, contumeliose*.
 úšklebek, *irrisio, irrisus*; ú. snášeti *illudi*.
 úšklebiti se, na koho *irridere, illudere alqm*.
 úško, u nádoby *ansa*, u jehly a p. *foramen*.
 uškoditi, komu, a) = škodu učiniti *nocere alcu*; (dūr.) *damnum n. detrimentum inferre alcu*; b) = v cestě býti *obesse, officere alcu*; c) ublížiti *injuriam facere n. inferre alcu*.
 uškrtiti, koho *spiritum n. fauces elidere alcu*, *strangulare alqm*; obyč. *trucidare alqm*.
 ušlapati, *proterere, obterere (segetem)*.
 ušlechtlost, pův. *nobilitas*; = spanilost *venustas*; v duševním ohledu: *liberalitas; ingenuitas; humanitas*; u. mravů *urbanitas, morum elegantia*; pravá u. *vera honestas*.
 ušlechtilý, a) pův. *nobilis; generosus*; = spanilý *venustus*; = dobrý *bonus*; b) o věcech *egregius*; = jemný *tenuis, tener*; c) vzhledem k povaze: *liberalis, ingenuus; honestus, libero homine dignus*; u. mysl *animus liberalis n. ingenuus, generosus; liberalitas*; u. mravy *morum n. vitae elegantia*; u. způsobu *forma liberalis*.
 ušlechtiti, -lovati, něco *excolere, ad humanitatem informare (vitam, mores n. animos hominum)*.
 ušlý, v. „ušíti.“
 ušní, a) pův. gen. *auris n. aurium*; b) u. svědek *testis, qui ipse audivit*.
 ušpiniti, něco *inquinare, contaminare alqd*; ušpiněný, v. „špinavý.“
 uštědřiti, komu čeho *largiri alcu alqd*.
 uštipačný, uštipěk atd., v. „úšklebačný“ atd.
 uštipati koho, (= umrtviti) *mordicus interficere alqm*.
 uštipnouti, uštknouti *mordere, pungere alqm n. alqd*; od hada n. hadem uštknut býti *a serpente pungi n. ici*.
 uštknutí, *morsus (serpentis)*.
 utáhnouti, utahovati něco, a) = moci táhnouti *trahere*; nemoci něco u. *loco suo movere non posse; trahere non posse*; b) = stáhnouti *constringere alqd; vincere, devincire, devincire alqd*; tp. u. koho *circumscribere alqm*; 2) u. se prací *labore confici, fatigari*.
 utajiti, v. „zatajiti.“
 utéci, utikati, a) = uplynouti *defluere, effluere; profluere*; b) utikati *fugere, in fuga esse*; utéci *aufugere, effugere*, = rozutikati se *diffugere*; všichni utikají *omnes diffugiunt, in fugam se conjiciunt*; chtít u. *fugam parare*; u., o vojínech, též *fugae n. in fugam se dare*; u. odkud *fugere ab n. ex loco alqd*; elabi (*custodiae n. vinculis z vězení*), *fugere, effugere*

(*ex proelio*); *profugere (ex n. ab urbe, domo)*; ost. v. „útěk“; u. před kým, před čím *alqm n. alqd fugere, ke komu confugere ad alqm*, u. čeho, čemu *defugere (proelium), effugere, vitare (periculum, mortem), fugā se subtrahere rei alcu*; zvl. o čase: *transire, praeterire, abire*; 2) u. se k někomu *confugere, též perfugere, refugere, se recipere ad alqm, kam in locum alqm*; u. se ke komu o pomoc *auxilium n. opem n. opem atque auxilium n. praesidium petere ab alqd*.

utečenec, v. „sběh.“

útěcha, = potěšení, v. toto; zvl. = potěšení v neštěstí *solatium; consolatio*; = pomoc *praesidium*; = útočiště *perflugium*: on jest mi ú. *ille mihi est perflugio*; ú. v stáří, v mém nynějším stavu, v mé veliké bolesti *solatium n. consolatio senectutis, fortunae praesentis, doloris maximi*; ú. komu poskytnouti *solatium dare, offerre alcu*; ú. míti v čem se *consolari re alqa*; to jest mi ú. *hoc mihi est solatio, eo solatio utor, jedinou consolator me maxime eo solatio*; ú. poskytující *consolatorius, solatii plenus*.

útěk, fuga; dáti se na ú., v ú., do ú. *fugam capere, petere, capessere; fugae se mandare, se committere; in fugam se dare, se conferre, (rychle) in fugam se conjicere*, o vojínech též *terga vertere*; služebnictvo královské dává se na ú. *fit fuga regis apparitorum*; první se dáti na ú. *fugientibus ducem se praebere*; na ú. přivést, k ú. přiměti, donutiti koho *fugare, in fugam conjicere, dare, vertere, convertere alqm; profligari alqm*; na ú. býti *fugere, in fuga esse*, = na útěk se strojiti *fugam parare*.

úterek, * *dies Martis*.

utěšení, v. „útěcha.“

utěšenost, a) v. „útěcha“; u. mysl *animi tranquillitas, animus tranquillus*; b) = lepost *venustas; gratia*.

utěšený, a) = potěšený *sedatus, tranquillus (animus a p.)*; b) = lepší *venustus, gratus, jucundus*; o krajinách a p. *amoenus*; nemám u. chvíle *nunquam quietā mente consistere licet*; adv. *venuste; amoenē*.

utěšiti, v. „potěšiti.“

utichnouti, v. „utíšiti se.“

utikati, v. „utéci“; -ání, v. „útěk.“

útisk, *vexatio, injuria*; ú. činiti *vexare, premere alqm*; ú. trpěti, snášeti *vexari, premi*.

utiskovati, koho *premere, vexare alqm; injuriam inferre alcu*.

utíšiti, *sedare (urbas a p.)*, ost. v. „upokojiti“; u. se, o osobě, v. „upokojiti se“; jindy na př. o moři, o větru a p. *desi-*

nēre furēre, quiescēre, sedari; conquiescēre, conticescēre.

utíti něco, *abscīdēre* (*arbores, ramos*), (ze předu) *praecīdēre alqd*, hlavu komu u. *caput alcuī amputare, abscīdēre, praecīdēre*, (mrtvole) *caput abscīdēre cervicibus*, ruku mečem u. *praecīdēre gladio manum*; u. se *vulnus sibi inferre, infligēre*.

utknouti, utkati, koho bojem *adoriri, aggredi, impugnare alqm*; *impetum facēre, incurrēre in alqm*; u. se polem *proelio congrēdi*.

utkvěti, v čem, na čem *haerēre, inhaerescēre, inhaerēre in alqa re*, (utkvělý v čem *fixus, infixus in re alqa*); něco utkvi n. utkvělo v mysli, v paměti *insidet alqd in animo, haeret alqd in memoria*, hluboko v duši *alqd penitus inhaerescit in mente*.

utlačiti, -ovati, v. „utiskovati“; = *udusiti opprimēre (alqm, alqd)*; v. též „potlačiti.“

útlocitný, *mollioris animi; verecundus*.

útlost, a) tělesná *teneritas*; b) duševní *teneritas; mollitia (animi)*, = laskavost a mor, o dětech a p. *pietas*.

utlouci, a) = *odtlouci decutēre alqd*; b) = *tlučením usmrtiti occidēre alqm*; c) = *roztlouci contundēre alqd*.

utlumiti, něco *frangēre (sonum), attenuare*; tp. *oprimēre (animos)*, = *utlačiti sedare, comprimēre (tumultum, impetum)*; *restinguēre (ignem, též cupiditatum ardorem)*; utlumený, o hlasu *submissus*.

útlý, a) tělesně *tener; tenuis*; v ú. věku *in teneris*; od ú. věku a *tenero*; a *prima infantia*; b) duševně *mollis, mollioris animi*.

útočiště, = *útulek refugium; perfugium, receptus*, (mám ú. *refugium n. quo confugiam habeo*, ú. poskytnouti *perfugium praebēre alcuī; recipēre alqm*); = co čin: *perfugium; receptus*; = *ochrana praesidium*; ú. bráti, vzíti k někomu, v. „utéci se“; ú. míti ke komu *habēre perfugium n. receptum ad alqm*.

útok, a) od jednotlivce učiněný *impugnatio oppugnatio, petitio*; zbraní na koho ú. učiniti *ferro alqm petēre*; b) zvl. ú. v bitvě *incurisio, impetus; incursus; impressio*; ú. učiniti, útokem hnáti na koho *impetum (incurisioem) facēre in alqm; adoriri, aggredi, impugnare alqm, invadēre alqm n. in alqm, incurrēre, irruēre in alqm; signa inferre in alqm*; na nepřitele se strany ú. učiniti *in latus hostium incurrēre*; útokem hnáti na město, dům a p. (vi) *oppugnare n. adoriri (urbem, domum); impetum facēre in urbem*; dáti n. poručiti ú. učiniti na město *militēs ad urbem oppugnandam admo- vēre*; ú. odraziti *impetum hostium pro-*

pulsare n. reprimēre; ú. odolati *impetum sustinēre*.

utonouti, *aquis hauriri; aquis n. fluctibus submergi; fluctibus obrui; in aqua perire*; s lodí: *naufragium facēre*.

utopiti koho, *aquā mergēre n. in aqua demergēre alqm*; u. se, v. předch.

utracení, a) utrácení peněz *effusio; sumptus effusi*; b) u. zločince *supplicium*.

utráceti, v. „utrátiti.“

útrapa, *cruciatu; tormenta (orum)*; = soužení *maeror; aegritudo*; ú. dojíti, dodělati se *in cruciatum venire*.

utrápiti koho, *enecare, též conficēre alqm*; u. se *confici (maerore, aegritudine, curis)*.

útrata, *sumptus, impensa*; ú. na pohřeb *sumptus funeris; impensae funebres*; ú. na stavbu *sumptus aedificationis*; peníze na ú., ú. na cestu *viaticum*; ú. právní * *summa litis*; ú. válečné *impensa belli*; zbytečné ú. *effusio, sumptus effusi*; na vlastní ú. *suo sumptu, suis sumptibus; privato sumptu, impendio privato; de suo*; na obecné ú. *publico sumptu, de publico, publice*; k označení veliké ú. stá- vá pl. *sumptus, impensae, impendia*; ú. sobě nadělati, ú. činiti, věsti *sumptum n. sumptus facēre, stavením sumptuose aedificare*; žádných ú., žádné práce ne- litovati *nec impensae nec labori parcēre*; ú. nésti *sumptus tolerare*.

utrátiti, utráceti, a) v. „zahubiti“; zvl. u. zločince *supplicium sumēre de alqo, sup- plicio afficēre alqm; morte multare alqm*; b) u. peníze a p. *consumēre, absumēre (pecuniam, rem familiarem)*; (marně a zbytečně) *effundēre, profundēre (pecuni- am, patrimonium), dissipare (rem familia- rem)*; mnoho (zbytečně) utráceti = *mar- niti, marnotratník býti, v. tato*.

utřejch, v. „jed.“

utrhač, *calumniator; obrectator; qui de fa- ma alcs detrahīt*.

utrhačný, o osobách *contumeliosus; maledicus, maledicendi studiosus*; o věcech *contu- meliosus (literae); probrosus; injuriosus*; u. spis *libellus famosus*; u. slova *male- dicta, convicia*; adv. *contumeliose, pro- brose*.

utrháni na cti, *calumnia; criminatio; ob- trectatio*.

utrhnouti, utrhati, utrhovati, a) = *trhnutím oddělití decerpēre, carpēre, legēre (poma, herbas); deripēre (vestem), stringēre (fron- des)*; = přetrhnouti, v. *toto*; b) = *u- menšiti: na mzdě a p. utrhovati, utrhnouti komu detrahēre de mercede alcs; ústům u, od úst u. fraudare se victo suo; ventrem fraudare*; c) utrhati koho, komu (na cti) *detrahēre de fama n. exi- stimatione alcs, maledicēre alcuī; invi-*

diam n. infamiam concitare alicui; de alqo absente detrahendi causa maledice contumelioseque dicere; 2) u. se (o koních a p.) *vincula abrumpere*; jindy = přetrhnouti se *rumpi, dirumpi*; tp. u. se na koho *aspere alqm appellare, increpare*; *acerbius invehí in alqm*.

utrmácti koho, *labore fatigare n. vexare alqm*; u. se se *fatigare, magnos subire labores*, velmi se *frangere laboribus*.

útroba, a) pův. = vnitřek těla lidského, asi *viscera*, též *praecordia*; tudíž: ú. země *viscera terrae*; b) tp. = duše *animus, mens*.

utrpení, *malum, miseria*; = žal *maeror, aegritudo*.

utrpěti, *perpeti, tolerare alqd*; (pokutu smrti u. *supplicio capitis affici*); ost. v. „trpěti“; = zastižen býti čím *accipere (calamitatem, damnum; injuriam)*; *affici (injuriā)*.

útrpnost, a) v. „trápení“; b) = spoluutrpení *miser cordia; misratio, commiseratio*; ú. míti nad kým *misereri alcs, miseret me alcs*; ú. něčí povzbudit, k ú. pohnouti koho *alqm ad misericordiam vocare n. adducere, misericordiam alcs concitare*; hleděti ú. něčí vzbudit *miser cordiam alcs captare*.

útrpný, a) = trápení působící *dolorem efficiens; acerbus*; zvl. ú. právo, ú. dotaz, tázání ú. právem *quaestio per tormentum*, často pouze *quaestio*; ú. právem tázati, skrze ú. právo přistoupiti ke komu *tormentis quaerere de alqo*; ú. pře *causa capitis*; ú. soud *judicium capitis*; b) ú. s jiným *miser cor*; *propensus ad misericordiam*; adv. *miser cordi animo*.

utržiti, u. peníze zač *pecuniam cogere ex re alqa, recipere pecuniam*; nemoc a p. sobě u., v. „uhoniti“.

utřiti něco, *abstergere, detergere (cruorem, mensam, oculos)*.

utuhnouti, v. „stuhnouti“.

utuchnouti, *languescere, remittere*; = v zapomenutí přijíti *in oblivionem ire n. adduci; exstingui*; = ustydnouti *refrigescere*; v. též „umlknouti“.

utuchnutí, k u. přijíti, v. „utuchnouti“.

útulek, v. „útočiště“.

útulnost, útulný, v. „přítulnost“ atd.

ututlati něco, a) pův. oheň u. *ignem, incendium restringere*; b) tp. = zatajiti *comprimere, suppressum, tegere alqd; occultare, tacitum habere alqd*.

utužiti, něco, pův. i tp. *durare (ferrum, humeros ad vulnera)*; v. „tužiti“; utužený, v. „otužiti“.

útvár, v. „tvar“.

utvořiti, něco *figere, formare, effigere alqd; formam alcs rei facere*; = učiniti

efficere, facere; z těchto kohort utvořil legii *ex his cohortibus legionem effecit*; v. též „tvořiti“; zvl. o představách: u. (si) něco *cogitatione fingere, formare alqd*.

utvrditi, utvrzovati, něco, a) pův. *durare, indurare alqd*; b) tp. = stálým učiniti *firmare, confirmare (pacem, amicitiam), concordiam, imperium*, v. též „potvrditi“; rukojměmi u. *sponsione facere, sponsione se obstringere; vadimonium facere; cavere de re alqa; satisfacere* (o rozdílu úsloví těchto v. „rukojmě“); zvl. u. koho čeho *firmare, confirmare*, na př. v naději *spem alcs*, v náhledu *opinionem alcs*; u. důmění, že . . . , *eorum opinionem confirmare, qui putant . . .*; ostrovy v poslušnosti u. *insulas confirmare*; v. též „upevniti“; 2) u. se *firmari, confirmari*.

utvrdnouti, v. „stvrdnouti“.

utýrati koho, *conficere alqm laboribus*; u. se *laboribus confici*.

uvádění, v. „uvedení“.

uváděti, v. „uvést“.

uvadnouti, v. „svadnouti“.

úvah, v. „svah“.

úvaha, a) = uvažování *deliberatio, consideratio; cogitatio, reputatio; consilium*; po těchto ú. *his initis consiliis*; věc ta vyžaduje pilné ú. *hoc dignum est quod accurate consideretur*; po důkladné ú. věci *re consultā et exploratā*; kdo s ú. jedná *homo consideratus*; s ú. jednati *consilio, ratione, consulto, prudenter agere*, bez ú. (co adj.) *temerarius, inconsideratus*, (co adv.) *temere, inconsiderate, inconsulte*; vzíti co na ú., v. „uvážiti“; b) = náhled uvažováním nabytý *sententia; judicium*; ú. spisu * *censura libri*; podati ú. o spisu * *censuram libri scribere*.

úval, *vallis; convallis*; = úvoz, v. toto.

uvaliti, uváletí, a) u. něco kam, do čeho *volvère alqd intro n. in locum alqm*; b) = navaliti, naložiti *involvère (montem monti)*; tudíž tp. u. něco na koho n. komu něco na krk *injungere alicui (aeternum servitutem), imponere alicui (onus, laborem)*; u. vinu na něco, na jiného *culpam transferre in alqm, in alium; tribuere alicui alqd*, na sebe *culpam in se admittere, culpam suscipere*; trest na sebe u. *commerere poenam*; nenávisť něčí na sebe u. *subire odium alcs, in odium alcs subire*, podezření *crimen subire*; u. dluh nač *aere alieno obligare n. obruere alqd*; nešťastí na obec u. *calamitatem civitati inferre*; 2) u. se někam, na koho *irrumperere, irruere (in aedes alienas, in alqm)*; b) uváletí se, v. „ušpinití se“.

uvarování, *vitatio, fuga*; obyč. však se opíše slov.: pro u. škody = by se uvaroval škody a p.; pod u. hněvu mého *si iram meam metuis*.

uvarovati, čeho *cavere*, *prohibere alqd*; (uvaruj bože! *dii prohibeant!*), u. koho před čím *servare alqm a re alqa*, *avertere alqd ab alqo*; u. se čeho *evitare*, *devitare alqd*; *providere ne quid accidat*; *praecavere (ab insidiis)*; *cavere alqd*.

uvařiti, něco *decoquere*, *bene coquere alqd*; oběd jest uvařen *coena cocta est*.

uvázání, ve všech významech opiš slovesem.

uvázati, uvazovati, a) = zavázati něco, v. toto; = přivázati *alligare (alqm ad palum)*, *illigare (alqm in currum)*; žezlo ke stěžni u. *antennam ad malum destinare*; loď k pevnině u. *navem ad terram religare*; tudíž tp. u. si něco na krk *suscipere (onus, laborem a p.)*; 2) u. se v něco *prosidere*, *occupare alqd*, *potiri re alqa*; (proti právu) *invadere (in praedia alcs)*; u. se v dědictví *hereditatem adire*, *cernere*; v království, ve vládu, v panství *imperium adire*, *accedere ad gubernacula imperii*, v úřad *capessere rempublicam*, *magistratum*, *munus*; *inire (consulatum)*; podobně: u. se več (v dílo, v práci) *suscipere*, *recipere (laborem a pod.)*.

uváznouti, (nemoci dále kročiti) *vestigio haerere*; v čem *in alqa re haerescere n. inhaerescere*; na suchu u. (o lodi) *haerere in vado*; v blátě *in luto haerere*; tp. u. v řeči *in dicendo deficere*, *haerere*, *haesitare*; uvázlo (mi) něco v srdci, v paměti, v. „utkvěti.“

úvazek, v. „tkanice.“

uvážený, *consideratus*, *deliberatus*; zvl. čas na uváženou *tempus n. dies ad deliberandum*.

uvážení, v. „úvaha.“

uvážiti, uvažovati, a) v. „vážiti“; b) tp. u. něco u sebe, při sobě, s sebou = rozvážiti *deliberare*, *perpendere*, *ponderare*; *animo considerare*, *examinare*, *secum reputare alqd* (n. *quid faciendum sit*); *animo volvere n. volutare*, *cum animo reputare alqd*; *consilium inire (quemadmodum etc., jakby...)*; u. něco s kým *deliberare cum alqo alqd n. de alqa re*; bedlivě, zrale u. něco *in animo n. cum animo n. secum considerare alqd*, (též pouze *considerare alqd*); *toto pectore cogitare de alqa re*; *dū multumque secum reputare alqd*; uvaž jen toto *hoc unum cogita*; je-li „uvažovati“ = na váhách býti *dubitare*, *ambigere*; zvl. u. o čem, něco = jednati o čem *agere alqd n. de re alqa (cum alqo)*; při u. *cognoscere in causa*.

uvážlivost, uvážlivý, v. „opatrnost“ atd.

uvedení, *inductio (armatorum, personae)*, *introductio (adolescentulorum)*; opětne u. krále (do království) *restitutio regis*.

uvědomělost, uvědomění, = znalost, vědomost o čem, v. tato.

uvědomělý, = znalý čeho, hlásící se k čemu, v. tato.

uvědomiti koho o čem, *certiorem facere n. docere alqm de re alqa*, *nunciare alcui alqd*.

úvěr, *fides*; na ú. něčí peníze se dlužiti *fide alcs pecuniam mutuam sumere*; na ú. dáti komu peníze, obilí *pecuniam dare mutuam*, *frumentum dare mutuum*, na ú. vzíti peníze *mutuam sumere n. mutuari pecuniam ab alqo*, na ú. dáti zboží a p. *vendere non praesenti pecunia*; *credere alcui alqd*; na ú. vzíti zboží eměre *alqd non praesenti pecunia*.

uveřejniti, něco *proferre (in medium) alqd*, *efferre (in vulgus)*, *patefacere alqd*; eděre (*carmen*, *nomen*, *librum*); = vyžraditi *enunciare*, *evulgare*, *divulgare alqd*.

uvěřiti, komu n. čemu *credere n. fidei habere alcui*; *confidere alqo*.

uvéstí, uvoditi, uváděti, a) = přivéstí *ducere*, *adducere*, *afferre alqm alqo*; *introducere alqm (in circulum, ad alqm)*, *deducere alqm (ad alqm)*; na lože *collocare alqm in lecto*, na cestu *monstrare alcui viam*; tp. α) u. koho v úřad **solemni modo munus alcui mandare*, *alqm inaugurare*; u. koho (opět) do statku nějakého *possessionem rei alcs restituere alcui*, do cizího *immittere alqm in alcs bona*; β) u. koho, co do čeho = příčinou býti: u. koho do škody *damnum inferre alcui*, v poddanost, v porobu, ve svou moc, pod se *redigere alqm sub imperium suum*, *subicere alqm alcui n. imperio alcs n. suo*; v neštěstí *adducere n. redigere alqm in calamitatem*, v nouzi *conducere alqm in miseriam*, v nebezpečí *alqm in periculum adducere*, *creare n. parare periculum alcui*; v předešlý stav u. něco *in pristinum restituere*, *reficere alqd*; u. něco v zkázu, na mizinu, v puštinu, v pochybnost, v hanbu, v pořádek, v skutek, v známost, v paměť, ve zvyk, atd. v. tato subst.; do země u. něco, na př. nový obyčej *inducere*, *introducere consuetudinem*, v spis u. *alqd literis mandare*; *perscribere alqd*; něco na peníze u. *pecuniam cogere ex re alqa*; γ) u. něco = způsobiti *afferre (dolorem a p.)*; v. též „přivéstí“; δ) u. koho mluvícího atd. *inducere n. facere alqm dicentem etc.*; podobně = vypravovati, připomínati, dokládati se čeho n. koho *proferre*, *afferre*, *commemorare*; příklad u. *exemplum afferre*, *commemorare*, *exemplo uti*, důvody *rationes afferre*; svědka u. *testem producere*, *proferre*, *laudare*, *exitare*, spisovatele (co svědka) u. *aucto-*

- rem laudare, uti verbis auctoris, slova spisovatele, místo nějaké ze spisu u. verba scriptoris ascribere, verba quae in libro alqo exstant ascribere, commemorare; u. něco proti čemu opponere alqd rei alcu; e) = přispůsobiti: u. něco veť revocare alqd (ad unam et eandem formam), redigere alqd (in normam sermonis quo in libris utimur ve spisovně jazyk); u. něco do češtiny a p., v. „přeložiti“; b) = odvésti, unésti, v. tato; 2) u. se veť: v svobodu se u. se in libertatem vindicare, se liberare; v dědictví se u. hereditatem adire, cernere; u. se v nepřítel atd., v. „upadnouti.“*
- uvěznění**, co čin, opiš slovesem; = vězení *custodia, vincula.*
- uvězniti**, koho in carcerem (n. in carcere) includere, in vincula conjicere alqm; in custodiam dare, vinculis mandare alqm.
- uviděti**, něco conspicere, aspicere, conspici, videre alqd; opět u. revisere, v. „shledati se.“
- uvítání**, *salutatio.*
- uvítati**, koho salvěre jubere, salutare alqm; špatně koho u. male excipere alqm.
- uvíti**, něco, v. „viti.“
- uvnitř**, adv. v. „vnitř.“
- úvod**, a) = uvedení *introducio; inductio;* = navedení *institutio;* častěji však slovesem; b) = předmluva, ústní *praefatio,* písemní *prooemium;* = počátek řeči nějaké (též spisu vůbec) *principium, exordium, prooemium;* v ú. řeči, též *ineunte oratione;* v ú. n. co ú. něco říci *dicere alqd ante rem, praefari alqd;* po krátkém ú. o stáří *pauca praefatus de senectute;* býti ú. k čemu *aditum aperire ad alqd.*
- úvodní**, slova *prima verba.*
- uvoliti**, u. něco učiniti, v. „svoliti“; u. se v něco, k čemu *recipere alqd, recipere et polliceri (alcui alqd).*
- uvolnění**, = uvolňování, co činnost, opiš slovesem; = úleva, ulehčení, v. tato.
- uvolniti** něco, *laxare alqd;* tp. u. koho, něco (na př. mysl a p.) od čeho, z čeho *levare alqm (metu, aegritudine), liberare alqm re alqa n. a re alqa;* u. si *quiescere et respirare; ex laboribus conquiescere; se reficere.*
- úvoz**, *via cava; fauces, angustiae viarum.*
- uvrhnouti**, uvrci, a) u. něco kam *jacere, abjicere, dejicere alqd;* kotvy u. *ancoras jacere;* ost. v. „vrhnouti.“; b) tp. u. koho v pouta, do žaláře *conjicere alqm in vincula, in carcerem, v. též „uvězniti“;* u. koho do bída, do neštěstí *conjicere alqm in miseriam, do nejvyššího nebezpečí alqm in periculum adducere n. creare periculum alcui;* u. rodinu v zkázu *mala in domum inferre;* 2) u. se se *dejicere n. inferre in alqd;* do moře *in mare se abjicere n. immittere;* u. se na nepřítel *irruere in hostium aciem, se in hostes ingerere, k nohoun ad pedes alcs se abjicere, procumbere ad genua alcs;* ost. v. „vrhnouti.“
- uvyknouti**, v. „zvyknouti.“
- uzamknouti**, v. „zamknouti.“
- uzarditi se**, v. „zarditi se.“
- uzavření**, *inclusio;* tp. = rozhodnutí se *decretum, sententia;* = nařízení senatu *senatus consultum, lidu plebiscitum;* ost. se často opiše slov. násl.
- uzavřítí**, uzavíratí, a) pův. v. „zavřítí“; b) tp. a) = učiniti *facere* (mír *pacem, spolek foedus*), smlouvu s kým u. *paciscum alqo; foedus icere;* přátelství u. s kým *amicitiam jungere cum alqo, koupi u. negotium conficere;* β) = umíniti si *statuere, consistuere, decernere alqd n. facere alqd, consilium capere (alqd facere n. faciendi);* o senatu: *placere (senatui placet); censere (senatus censet);* γ) uzavíratí = souditi *concludere n. colligere (alqd ex re alqa).*
- uzda**, a) pův. *frenum,* často v pl. *freni n. frena; habenae;* = otěže *lorum;* u. dáti koni *equo frenos injicere, na u. držeti frenare, refrenare;* u. pustiti *habenae remittere; equum admittere n. permittere;* b) tp. ve rčení: na u. držeti *frenare, coercere, refrenare, cohibere, comprimere, continere (alqm, cupiditates, iram), moderari (irae), in officio tenere (magnam partem Galiliae);* jazyk na u. držeti, míti *linguam continere, moderari orationi;* u. pustiti žádostem *cupiditatum suarum licentiam non obtinere.*
- uzdáti se**, *videri;* uzdá se mi *in mentem mihi venit alqd, succurrit mihi alqd;* uzdálo se mi to za dobré *id mihi bonum videtur.*
- uzditi**, ve smyslu pův. i tp. v. „uzda.“
- uzdravěti**, v. „uzdraviti se.“
- uzdraviti**, koho *sanare alqm, sanitatem restituere alcui;* u. se *convalescere; sanum fieri, recreari (ex morbo).*
- uzel**, *nodus;* tp. = těžkost *nodus, difficultas.*
- území**, *ager n. agri, fines; territorium;* často pouze jmenem národu: táhnouti do ú. *Volskū in Volscos proficisci.*
- úzkoprsý**, *angusti spiritus.*
- úzkost**, a) pův. *angustiae, angustum;* b) = bída *angustiae; angustum;* c) = strach a p. *angor, anxietas; sollicitudo;* (dūr.) *trepidatio;* smrtelná ú. *angores mortis* = veliká ú. *summus angor;* v ú. postaven býti *angi, anxium esse, (dūr.) angore confici,*

- pavěre*; ú. mne napadá *horresco*, *horror me perfundit*.
- úzkostlivost, *anxietas*; = úzkostlivá pilnost *nimia diligentia* (n. cura a p.); = úzkostlivé pobíhání *trepidatio*.
- úzkostlivý, o osobách *anxius*; *pavidus*, *trepidus*; o věcech *anxius*, *trepidus*; *nimius* (*diligentia*, *cura*); adv. *anxie*; *trepide*; = velmi přísně *nimis deligenter*.
- úzký, (bez příhany) *artus*, (s příhanou) *angustus*; zvl. mně jest ú. *angor animo* n. *timor animum meum incessit*; tp. též zvl. v komp. a superl.: nejužší spojení *artissima amicitiae vincula*; v nejužším přátelství žiti s kým *artissimo amicitiae vinculo cum alqo conjunctum esse*, *familiarissime uti alqo*; užší význam slova * *angustior vocis notio*; adv. *arte*, *anguste*; úžeji stáhnouti (vojsko) *in angusto coartare*; město úžeji ohlížeti *urbem operibus undique cingere*; *urbem obsidione premere*.
- uzlovatý, *nodosus*.
- uzmouti, něco *intercipere*, (tajně) *surripere alqd*, v. též „vzítí“; nepříteli u. městu dovoz u. *intercludere urbi*, *hosti commeatum n. urbem, hostem commeatu, a re frumentaria*; *excludere hostem commeatu, a re frumentaria*.
- uznalost, *animus gratus*; *animus beneficii memor*, ost. v. „vděčnost“.
- uznalý, *gratus*; *beneficii memor*; adv. *grate*, *grato animo*.
- uznání, a) = poznání *cognitio*; b) = schválení *probatio*, u. soudu *judicium*, *sententia*.
- uznati, uznávati, a) = poznati *cognoscere*, *perspicere alqd*; b) = poznati a souditi *intelligere*, *existimare*, *censere*; dobr. diní vděčně u. *beneficia grate interpretare*; u. koho zač *appellare* (*alqm regem* za krále, neuznati koho za krále *detrectare alcs imperium*), za syna koho u. *agnoscere alqm filium*, neuznati koho za otce, za syna *abdicare alqm patrem*, *alqm filium*; u. koho za hodného čeho *dignari alqm re alqa*; za pravdu u. *credere pro certo*; zvl. u. za dobré a) něco za dobré u. = pochváliti *probare*, *approbare*, *comprobare alqd*; β) za dobré uznávám (něco učiniti) *censeo*, *videtur*, *placet mihi*; uznal jsem za dobré *mihi visum est utile*; *placitum est nobis*, za potřebné *mihi facendum putavi*; co za dobré uznali, lidu oznamují *quae ex usu esse judicaverunt*, *multitudinē produnt*; uznal za nejlepší *potissimum credidit*; *censuit*, *optimum esse* (na př. *reverti*); c) = usouditi, nalézt: u. koho za vinného a trestu hodného *alqm noxium judicare*, *damnare alqm*; u. koho v čem, v. „usvědčiti“.
- uzpůsobiti, v. „uspůsobiti“.
- uzrání, *maturescere*, *maturitatem assequi n. adipisci*; *ad maturitatem pervenire*.
- uzříti, v. „uviděti“.
- úžas, *horror*, *stupor*; *admiratio novae ac subitae rei*; obecný ú. *omnium terror*; ú. mne uchvacuje *horror me perstringit* n. *perfundit*, *terror incidit mihi*; *stupor me incessit*; k ú., v. „úžasný“; s ú. = užaslý, v. násl.
- úžasnouti (se), *obstupefieri*, *obstupescere*, *horrore perfundi*, *perhorrescere*, čeho n. nad čím *re alqa*; užasl podivením *admirazione percussus est*; užaslý *obstupefactus*, *stupens*; *admiratus*.
- úžasnuti, v. „úžas“.
- úžasný, *horribilis*, *terribilis*; *immanis* (ú. množství peněz *immanes pecuniae*); *admirabilis* (*audacia*); adv. *horrendum in modum*; *vehementer*.
- užici, užehati, *adurere*, (kolem) *amburere alqd*.
- úžina, *angustiae (locorum) n. fauces*; ú. mořská *fretum*.
- užirati, v. „užrati“.
- užitečnost, *utilitas*; *usus*; = prospěšnost zdraví *salubritas*.
- užitečný, *utilis* (komu *alcul*, k čemu *rei alcul* n. *ad rem aliquam*); *fructuosus* (= výnosný); u. proti čemu (proti neduhům a p., o léku atd.) *utilis et salutaris rei alcul*; u. býti *utilem n. fructuosum esse*; *ex usu esse*, *prodesse*; u. býti proti čemu (o léku) *alcul rei n. contra alqd prodesse*, *alcul rei mederi*: užitečno jest, soudím za u., v. „prospěšný“; adv. *utiliter*; *ex usu*; = zdraví prospěšně *salubriter*.
- užitek, *utilitas*, *usus*; = zisk *lucrum*, *quae-stus*; = prospěch *commodum*, *emolumentum*; = výnos, z dolů *fructus metallorum*, *pecunia quae ex metallis redit*, z polností *fructus*, = obilí *fruges*, též se může opsati: *id quod agri efferunt*; u. ze stromů *fetus*; k u. něčímu e re n. *ex usu alcs*, k u. svému *ad suam utilitatem*; u. něčího hleděti *commodis alcs consulere*, *servire*; *alcul prospicere*, vždy jen svého u. hleděti *omnia ad suam utilitatem referre*; u. jde z čeho, u. přinášeti, nésti *utilem n. fructuosum esse*, *ex usu esse*, *prodesse*; o zemi a p. *fructum ferre*, *fructum n. fetum edere*; veliký u. přinášeti *multum utilitatis habere*; o polnostech: *fructuosissimum esse*; žádného u. nepřinášeti (vůbec) *nilhil prodesse*; u. nabytí, míti z čeho *utilitatem n. fructum capere n. percipere ex alqa re*; ku svému u. obrátiti něco *alqd in suam utilitatem convertere*.
- užiti, uživati, něčeho *uti re alqa*; užívati

(na př. statek) *fructum capere* (*ex praedio*), *usurpare alqd*; (k určitému účelu, tedy = použití čeho k čemu) *adhibere alqd rei alicui* n. *ad alqd* (*remedium morbo, saevitiam in famulos, machinas ad tenendum a p.*); slova v jistém smyslu u. *vocabulo sententiam subicere*; u. názvu (čestného a p.) *nomen habere, gerere*; moci (násilí) u. *vim adhibere (alicui)*; zvl. a) u. koho k čemu *uti operā alcs (alqo adiutore) ad alqd* n. *in re alqa*; dāti se u. k čemu *sui facere potestatem, ministrum se praebere ad alqd* n. *rei alcs*; β) = vynaložiti: *collocare, ponere (tempus bene), insumere (pecuniam in re alqa, ad alqd)*; příležitosti u. *uti occasione, occasione non deesse*; γ) u. čeho k životu, k pohodlí a p. *frui, uti re alqa (disciplinā alcs, pace)*, = jísti něco *vesci re alqa*; = upotřebiti *in rem suam convertere alqd*; radosti u. *percipere delectationem* n. *voluptatem (ex re alqa), delectari (re alqa)*; u. veliké cti, pocty *magnā gloriā esse, florere; gratiā et auctoritate florere*; δ) užívati = lék bráti *medicamentum bibere, sumere, haurire*; ε) zlým čeho užiti *luere alqd* n. *poenas rei alcs*

luere, dare, pendere; dāti komu zlým u. zač *poenas alcs rei ab alqo expetere*, pro dobré, též *malam gratiam referre alicui pro re alqa*; cožkolivěk králové bláznivě spáší, to lid zlým užiti musí *quidquid delirant reges, plectuntur Achivi*.

úžiti, něco *coartare alqd*; ú. se *in artius ire, cogi*.

užiti, *demetere, desecare (fruges, agros)*.

užívání, *usus*; zlé u. *usus perversus*; býti v u. (o slovích a p.) *usitatum, usu* n. *more receptum esse*; zvl. α) = používání pro sebe *usus et fructus*; dostatí něco k p. *utendum alqd accipere*; býti v u. čeho na rok *usurpare alqd per annum*; β) u. léku, opiš *slovesem*.

užívaný, *usitatus*; usu n. *more receptus*.

užívatí, v. „užiti.“

uživiti, *alere et sustentare alqm*; u. se *sustentari, se sustentare (alqa re)*.

úžlabí, *canalis; rivus*; = údolí, úžlabina *vallis; convallis*; (hluboké a úzké) *fauces*.

úžovka, *vipera; aspis*.

užrati, čeho *depascere alqd*; = odkousnoucí *mordicus alqd auferre*; užíratí se, tp. = trápití se, v. toto,

V.

V, ve, praep. 1) s lokálem, a) pův. k naznačení místa, α) *in* s abl. (v městě *in urbe*); též *intra (urbem)*; podobně: Cicero ve své knize o přátelství *U. in eo libro, quem scripsit de amicitia*, v Laeliu svém Cicero *in eo libro, qui inscribitur Laelius*; β) pouhý abl. n. gen. u jmen měst a malých ostrovů, též při *domus* a když *totus* n. *cunctus* u jmena země stojí, v. Kosina Gramm. § 481 atd.; dále stává pouhý abl. i jindy na př.: v listu obviňuje mne *epistolā me accusat* (= celým listem); γ) k vytknutí rozprostírání se po předmětu stává *per* (ve všech zemích *per omnes terras*); b) o čase stává pouhý abl.: v čase *tempore* (na př. *venire, v tomto roce hoc anno, v též noci eadem nocte*), má-li se však naznačiti trvání po celou dobu, klade se i *per* (v těchto dnech *per hos dies, v noci per noctem*, než i tu stává nezřídka pouhý abl.: *his diebus*), je-li „ve“ = „během“ stává *in* s abl. n. *intra* s akk. (v hodině *in hora, v málo dnech intra paucos dies*); k vytknutí stáří říká se též *natus* n. *agens* (zemřel ve svém třicátém roku *anno aetatis tricesimo* n. *annos triginta natus* n. *annum tricesimum agens mortuus est*); c) o způsobu a činnosti, zvl.

u subst. pojem slovesa obsahujících, stává *in* (ve své moci mítí něco *in potestate sua habere alqd*), n. se klade part. (ve zlosti *ira commotus*, v běhu *currens*, v naději *sperans*, s holí v ruce *baculum manu tenens*) n. adj. (neštěstí v domě *malum domesticum*), n. adv. (v pravdě *vere*, v nadbytku *abundanter*), jinak: v žertu *per jocum*, v mé přítomnosti *coram me*, ve své vzteklosti *ut erat furiosus*; podobně: v ženských šatech *muliebri habitu indutus*; ve smutku *lugubri veste indutus*; d) o společenství, vyměření počtu a míry: *cum* s abl. n. zvl. je-li o vojsku řeč, pouhý abl. (potkal se s ním ve velikém počtu lidí *magno (cum) exercitu cum aggressus est*); e) = ohledem k, v. „ohled“; f) k vyměření míry, čísla a počtu, zvl. α) = s *cum*: přijel ve dvou stech koních *cum ducentis equitibus venit*; β) = z: rada v pěti osobách = z pěti osob sestávající, v. toto; 2) s akk. a) o místě = do *in* s akk., u sloves *ponere, collocare* atd., stává *in* s abl.; b) o čase, v. shora 1) b); = za, v. toto; c) k vytknutí účelu, klade se buď dativ (dal mu to v dar *dono ei id dedit*), aneb *ad* s akk. n. i supinum u sloves pohyb naznačujících; řešení: dāti se *več*,

v. „dátí se“; c) k vytknutí vztahu stává sbl. (v nohy rychlý *pedibus celer*, v peníze bohatý *argento copiosus*); d) k vytknutí jakosti, stává abl. (mluvil v tato slova, v ten smysl *hoc modo n. in hunc modum n. jen haec locutus est*).

vab, v. „půvab“.

vabidlo, *illecebra*; *invitamentum*; *lenocinium*.

vábění, opiš slovesem.

vábíti, a) pův. v. ptáky a p. *allicere alqm voce n. cibo*; b) tp. *allicere (ad alqd)*, *illicere n. pellicere (in alqd) alqm*; *allectare alqm ad alqd*; o neživotných věcech říká se abs. *arridere*, *blandiri*; vábící *blandus*.

vábivost, vábivý, v. „půvab“, „půvabný“.

vada, *vitium*, (mírněji) *mendum*; = poskvrna *labes*, *macula*; v. na těle *vitium corporis*; bez v. *ab omni macula n. vitio vacuus*; *integer*; *emendatus*, býti *vitio vacare*; žádné vady na něm nenacházím *nilhil in eo reprehendo*, *requiro*; tu v. mají do sebe všichni *omnibus hoc vitium est*.

váda, *rixa*, *jurgium*; *altercatio*; = hádka *controversia*; oč v. jest *de quo controversia est*; v. vésti, v. „vaditi se“; v. přetrhnouti *rixam dirimere*, *sedare*.

vaditi se, s kým *rixari*, *altercari*; *jurgio contendere*, *jurgis certare cum alqo*, mezi sebou *inter se*; = při míti *litigare*.

vaditi, komu, čemu = překážeti *obstare*, *officere*, *impedimento esse alcuí n. alcuí rei*, *impedire alqm n. alqd*; = obtěžovati koho, v. toto.

vadivý, *rixas et jurgii cupidus*.

vadnouti, *flaccescere*, *marcescere*.

váha, a) = vážky k vážení *libra*; *statera*, * *trutina*; tudíž tp. na v. bráti, klásti, vzíti něco (= rozjímati) *ponderare*, *pendere*, *pensare alqd*; slova na v. bráti *pondera verborum diligenter examinare*; na váhách býti, státi *pendere animi* (též *animi*), *dubitare*, *haerere n. haesitare*; jsem ještě na v. *animus adhuc in dubio est*, *mecum delibero*, *haereo* (na př. *quid agam co mám činiti*); výsledek bitvy jest na v. *stat pugna anceps*, *incerto Marte pugnatur*; b) = tíže na váhu kladená *pondus*; = tíže vůbec *gravitas*; *pondus*; rovná v. *par n. aequum pondus n. momentum*; v. „rovnováha“; nad v. *pondus majus*; tudíž tp. α) s v., svou v. (jíti a p.) *quieto et placido gradu (procedere, sequi)*, *commode*; v. jednostejné v. vždy trvati *constare sibi n. secum*; *statum suum tenere*; β) váha = cena, vážnost *pondus*, *momentum*, *gravitas*; = osobní vážnost *auctoritas*; v. přidati čemu *pondus addere rei alcuí*; *grande momentum addere rei alcuí*; v. míti *gravem esse*; veli-

kou v. míti *plurimum ponderis habere*, *maximi momenti esse*; více v. má u mne Ciceronův náhled *potior est apud me Ciceronis sententia*; my v tom v. tím menší máme, že.... *nos in causa auctoritatem eo minorem habemus, quod etc.*; nemíti v. (o věcech) *nullius ponderis esse*; (o osobách) *tenui n. nulla auctoritate esse*; v. nač klásti *vim tribuere rei alcuí*; γ) = povaha, v. toto; c) = míra, v. toto.

vabač, *cunctator*; = piplač *nugator*.

váhání, *mora*; *cunctatio*; = nerozhodnost *dubitatio*; *animus incertus, dubius*; = omlouvání se *tergiversatio*.

váhati (se), 1) v. „viklati se“; 2) tp. a) = v pochybnosti býti *pendere animi* (též *animo*), *haerere n. haesitare, dubitare, fluctuare*; *consilii inopem esse*; b) = otáletí *morari*, (důr. s příhanou) *cunctari*.

váhavost, *tarditas*; *cunctatio*; *segnities*.

váhavý, *tardus*, *lentus*; *segnis*; *cunctabundus*; v. býti *morari, cunctari*; adv. *tarde, cunctanter, lente, segniter*.

vak, *pera*; *sacculus*; v. na peníze *crumena*.

val, a) v. „násyp“; b) = vlna na vodě *fluctus*; tudíž: valem α) = na způsob vln * *fluctuatim*; valem téci *ferri, citatum ferri, fluere*; *fluctuare*; valem přitékati *affluere*; β) = boufně, o věcech *acervatim*, o osobách a živých tvorech vůbec *catervatim*; *gregatim*; též adj. *frequentes, multi*; valem se brnouti, hnáti kam *accurrere, concurrere, confluere*; γ) s ponětím prudkosti *cum impetu*; *vi*; *vehementer*; valem města dobyti *vi n. impetu n. per vim capere urbem*; valem se řítiti na koho *impetum facere, irruere in alqm*.

válčení, opiš slov. násl.

válčiti, *bellum gerere*, proti komu n. s kým *cum alqo, contra n. adversus alqm*; *bellum habere cum alqo*; *in armis esse*; šťastně, nešťastně v. *rem bene, male gerere*.

válčivo, *apparatus belli n. bellicus*.

válčivost, *bellandi studium n. cupiditas*.

válčivý, *bellandi cupidus*; *bellicosus*.

válec, *cylindrus*; v. k posouvání čeho *scutala*.

válečnictví, *disciplina militiae*; *rei militaris scientia*; = stav válečnický *militia*.

válečnost, *fortitudo*; *ferocia*; = válka *bellum*.

válečný, a) = k válce náležící *bellicus n. gen. belli*; *militaris*; v. nástroj *machina bellica*; v. přípravy (abstr. = přípravaování se k válce) *comparatio belli*; (konkr. = co připraveno) *apparatus belli n. bellicus*; v. umění *ars bellica n. belli*; v. lest *ars n. fraus bellica*, (se strany vůdce) *consilium*; v. píseň *carmen bellicum*; v. zásoba *apparatus n. instrumen-*

tum belli; copia earum rerum quae ad bellum pertinent; v. dějiště sedes belli; locus ubi bellum geritur; v. moc, v. lid copiae; milites; exercitus; v. tažení expeditio bellica; v. daň a) k zapravení výloh války tributum unde belli impensae tolerantur; β) od nepřítele vítěze uložená tributum ab hoste imperatum; v. cvičení decursio; b) = bojovný bellicosus; pugna, ferox; adv. válečně se potkati s kým contendere, configere, certare cum alqo; v. se strojit na koho bellum parare n. apparare, comparare contra alqm; vojsko v. vypraviti exercitum omnibus rebus ornare atque instruere.

valem, v. „val.“

válet, v. „valiti.“

válet, s kým, v. „válčiti.“

valchář, fullo.

valchovat, subigere alqd, cogere.

valiti, válet, něco volvěre, volutare alqd, (dolů) devolvěre; tp. vinu na koho v. culpam in alium transferre; v. se volvi, volutari; tp. válet se v nepravostech in omni genere flagitiorum volutari; valiti se = hrnouti se (o bytostech životných) irruere, irrumpere (in alqm); concurrere (ad locum alqm); currere (in forum); v. se odkud excurrere ex loco alqo; o vodě a p. fluere, ferri, odkud effundi n. effundere; dým se valí fumus evolvitur (ex re alqā).

válka, bellum; = služba na vojně militia; v. blízká, neočekávaná tumultus; městanská n. domácí v. bellum civile; v. na moři bellum maritimum n. navale; v. náboženská bellum pro religionibus susceptum n. bellum sacrum; v. v cizí zemi bellum externum; má-li se vytknouti jmeno osoby, s kterou válka vedena byla, tu buď se přidá v lat. part. „gestum“ n. utvoří se vhodné adj.: v. s Gally bellum cum Gallis gestum n. bellum Gallicum; v. s Mithridatem bellum Mithridaticum; v. s otroky bellum servile; ve v. (in bello); belli tempore; v. míru a v. domi bellicae, domi militiaeque; et domi et belli; v. vésti, v. „válčiti“; v. na koho uvaliti bellum inferre alcu; v. zdvihnouti, zbuditi, stropiti bellum movere, constare, excitare, concitare; armu movere, bellum incipere, opět bellum renovare, o poňmaných se říká rebellare; v. protahovati bellum ducere n. trahere; nechati v. ab armis discedere, belli n. bello finem facere, bellum omittere, v. smluviti bellum componere.

valný, a) pův. = valem tekoucí vehemens; ingens; v. řeka, též pouze amnis; b) tp. a) = hlučný, silný, veliký, zvl. vzhledem k počtu ingens (exercitus); magnus

(multitudo); frequens (contio, senatus); u v. počtu frequentes (na př. se sešli convenerunt); = častý creber; β) = notný, hodný gravis, magnus; bonus, probus; adv. a) = valem, v. „val“; b) crebro; frequenter; valně navštěvovaný celeber; v. shromážděný frequens, (v senatu v. shromážděném frequenti senatu).

vana, alveus.

vání, vanot, flatus.

vánoce, * solemnia natalicia Christi.

vanouti, flare, spirare; tp. vůni v. efflare n. spargere odorem; bene olere.

vanutí, v. „vání.“

vápenatý, = mnoho vápna v sobě mající calcis plenus; = vápnu podobný calci similis.

vápenec, lapis calcarius.

vápenice, officina calcaria; fornax calcaria n. jen calcaria.

vápeník, calcarius.

vápno, calx; nehašené calx viva, hašené temperata.

var, fervor; pl. vary thermae.

vari! apage! facesse hinc!

varito, barbitos; lyra; latinským slovem asi fides (ium).

varovati, a) v. něco, v. „ostříhati“; v. koho čeho, před čím n. kým monere alqm ut caveat alqd; b) varovati (s cesty, pryč) viā excedere, v. „ustoupiti“; 2) v. se koho cavere alqm n. ab alqo, (od) čeho cavere alqd n. a re alqa, (n. ne s konj.), videre, providere, prospicere ne etc.; = vyhýbati se čemu vitare, fugere alqm n. alqd.

vařečka, cochlear.

vařiti, něco coquere, fervente aqua mollire alqd; = činiti aby něco vřelo igne subjecto facere ut ferveat alqd; v. se coqui, igne molliri, o vodě a p. = vřiti fervere, effervescere.

vařivo, pulmentum, opsonium; = zelenina olera.

váš, vester.

vášeň, a) = vlastnost, mrav, v. toto; b) = vada, v. toto; c) = huť mysli animi motus, (důr.) animi perturbatio; = zlá žádost cupiditas, smyslná libido; vášně krotiti, v. uzdu pojímati regere animi motus, coercere cupiditates; imperare cupiditatibus; učinil to z v. motu animi incitatus, cupiditate incensus fecit; bez v. animo aequo (sedato, tranquillo); ve své v. zapomněl ut erat furiosus oblitus est.

vášnivec, v. „vášnivý.“

vášnivost, animi ardor; v. při hájení věci nějaké ira et studium.

vášnivý, a) o osobách concitatus, incitatus, inflammatus (k nimž se může připojiti animo, cupiditate a p.); cupidus; co vlast-

nost trvalá *impotens* (sui, irae), *vehementioris ingenii*; = přehlivý *iracundus*, v. lovec *venandi studiosissimus*, *venandi studio insignis*; b) o věcech *vehemens*, *ardens*, *gravis*; v. radost *laetitia impotens*, *gestiens*, zlost *iracundia*; adv. *cupide*, *vehementer*; *animo commoto*; často part. *commotus odio*, *irā* std.; v. něco zastávavati *cupidius alqd contendere*, milovati *alcul rei effuse indulgere*.

váci, *flare*, *spirare*.

vavřín, a) = strom vavřínový *laurus*; b) = ratolest n. věnec vavřínový *laurea*, *corona laurea*; tudíž tp. *gloria*, *laus*.

vavřínový, *laureus*; v. předch.

vaz, *cervices* (pl.).

vázati, něco *ligare*, na něco *alligare alqd ad alqd*; = svazovati *nectere* (nodum uzal); v. koho *vincire*, *constringere alqm*; snopy v. *manipulos colligere*, plachty na stěžen *destinare vela ad malos*; v. ránu *vulnus obligare*; knihu v., asi *librum glutinare*, *compingere*; tp. a) vázaná řeč * *oratio ad certam pedum necessitatem alligata*; β) v. koho *obligare*, *obstringere alqm*, čím *re alqa*; zákon mne váže *lex me tenet*, *alligat*, *lege teneor*; nejsem vázán čím (= jest mi něco učiniti volno), též *integrum mihi est alqd*; přísahou, zákony vázán *jurejurando*, *legibus obstrictus* n. *astrictus*; jsem vázán slibem *tenor promisso*, *fide datā astrictus sum*, smlouvou *foedere alligatus sum*; abych si v záležitosti Kampanské až do jeho návratu ruce nevázal *ut integrum mihi de causa Campana ad suum reditum reservarem*; kdybych nebyl v praničem vázán *si essent omnia mihi solutissima*; 2) v. se, tp. v. se něčím, nač, k čemu *se alligare (ad leges, ad praecepta, ad verba)*; unice se *dedere rei alcul*; na čas se v. *tempus servare*, na slova *verba premere*.

vazba, vůbec *vinculum*; zvl. a) = pouta *vincula*; *compedes*; do v. vzíti, vsaditi, dáti, uvrci koho *in vincula conjicere alqm*, ve v. býti, seděti *in vinculis (et catenis) esse*; v. „vězení“; β) v. knihy * *involutum*; γ) v. v mluvnici *verborum conformatio* n. *compositio*.

vážnouti, *haerere*, *haesitare (in luto, in vado, in dicendo a p.)*, = zdržen býti *impediri*, o věcech též *consistere*, *refrigerscere*, o obchodu a p. *jacere*; dovoz vážne *commatus interclusus est*; ost. v. „uvážnouti.“

vážnutí, *haesitatio*.

vážený, v. násl.

vážiti, A) co sloveso přechodné, 1) v. něco, (váhou) *pensare*, *pendere*, *trutina examinare alqd*; tudíž tp. a) = porovnávat

comparare alqd cum alqo (argumenta cum argumentis); β) = posuzovati *pensare*, *ponderare alqd (ex re alqa)*, v. též dole „v. si čeho“; podobně: slova pilně v. *pondera verborum diligenter examinare*; 2) tp. v. (si) koho, něco, něčeho *aestimare alqm, alqd, a sice a) mnoho, velmi, draze, vysoko (sobě) v. čeho, koho, n. pouze: vážiti si čeho, koho magni facere n. aestimare alqm n. alqd, koho, též suspicere, admirari, diligere alqm, curum habere alqm, multum tribuere alcul*, (zevnějším chováním svým) *colere, observare alqm; revereri alqm; observare et colere alqm*; výše sobě v. koho *pluris aestimare, facere, putare*, nejvýše *plurimi*; obou stejně si v. *in pari laude utrumque ponere*; jednoho více než druhého *unum alteri praeponere, antepone*; tudíž: vážený *venerabilis, honestus, honoratus; nobilis*, v. býti *in honore haberi; honos est alcul; diligi, magni fieri*; co řečník *magnum nomen in oratoribus habere*; nebýti *nullo numero esse; contemni*; b) málo, lehce si v., nevážiti si koho *parvi (minoris, minimi) facere alqm, (dūr.) contemnere, despicere alqm, čeho parvi facere atd., negligere, nihil curare, contemnere alqd*; c) nic, za nic v. *pro nihilo ducere, habere, putare, nihili facere alqd*; d) v. na koho, zvl. nevážiti na koho, v. „nenáviděti, nevražiti“; e) v. za co = považován býti, v. to; 3) v. komu něco = vykládati: zle v. komu co n. čeho *in malam partem accipere alqd*; 4) = domysleti se, v. toto; 5) = vynaložiti *consumere (operam, pecuniam in re alqa), conferre (pecuniam, tempus ad alqd)*; s ponětím nebezpečností: život, hrdlo v. *vitae periculum adire; se suaeque omnia fortunae committere; vitam suam in discrimen offerre, de vita dimicare*; 6) v. vodu *haurire aquam (e puteo)*; podobně tp. v. něco odkud, z čeho *repetere alqd ab alqa re* (na př. *fabulas ab ultima antiquitate*); B) co sloveso nepřechodné, = váhu míti *pondus habere* (deset liber *decem librarum*), mnoho, málo v. *magni, parvi ponderis esse*; tudíž tp. = platiti, cenu míti *valere, posse; pollere*; mnoho v. *multum* (více *plus*) *valere, posse; magnā auctoritate esse*; nic nevážiti (o osobách) *multum esse*, (o věcech) *nullius momenti esse*; II. v. se *se librare*; = odvážiti se, v. toto.

vážky, v. „váha.“

vážnost, a) pův. = váha *pondus*; b) tp. a) = platnost *pondus; momentum; pretium*, ve v. býti *aliquo numero esse*, v. též násl.; β) = hodnost mravní *honestas, dignitas*; co vliv na jiné *auctoritas*, v.

„váha“ b) β); v. vzhledem k chování se vážnému *gravitas*; γ) = čest komu prokazovaná *observantia*, *veneratio*; *reverentia*, *admiratio*; = vydatnost *auctoritas*, *gravitas*; malá v. *despicientia*; v. někomu prokázati *colere*, *observare*, *in magno honore habere alqm*; v. míti, ve v. býti, v. požívati *diligi et coli* (u spoluobčanů a *civibus*), *florere gratiā alcs*; též *magnā gloriā esse*; *gratiā et auctoritate florere*; nebýti *nullum esse*, (o věcech) *nullius momenti esse*.

vážný, a) pův. = těžký co do váhy, v. „těžký“; b) tp. α) = důležitý, platný *gravis*, *magnus*; v. věc, okolnost *res gravis* n. *magna* a jen ve výroku *magni momenti* (*res est magni momenti*); β) = opravdový, o osobách *gravis*, (důr.) *severus*; (= zasmušilý) *tristis*; o věcech *serius* n. *gravis*, též *severus* (*vultus*, *oratio*); v. chování se *severitas*; adv. α) *graviter*; β) *graviter*, *severe*; *serio*, *extra jocum*.

vběhnouti, *intro currere*.

vbiti, něco *figere*, *defigere* (*clavum*); též *adigere*; koly v. *publicas agere*, *stipites demittere*.

vbodnouti, komu do srdce nůž, meč *defigere cultrum in corde alcs*, *gladium infigere in pectus alcs*.

včasný, = času přiměřený *ad hoc* (*illud*) *tempus aptus*, *his (illis) temporibus conveniens*; *opportunus*; = co se náležitým časem děje *tempestivus*; adv. *opportune*; *tempestive*.

včela, *apis*.

včera, adv. *heri*, v listovním slohu *pridie quam haec scripsi*; v. večer *heri vesperi*. včerejšek, *dies hesternus*, před v. *nudius tertius*.

včerejší, *hesternus*.

včir, v. „včerejšek.“

včísti, včítati, něco věč, v. „přičísti.“

vdání, a) v. dcery, opiš slovesem; b) v. se *nuptiae*; na v. *matura* n. *nubilis*.

vdáti, dceru za koho, *collocare filiam alcuī in matrimonio*; *virginem in matrimonium dare alcuī*; *jungere filiam matrimonio cum alqo*; v. se za koho nuběre *alcuī*.

vdavky, *nuptiae*.

vděčiti, něco *jucundum*, *gratum facere alqd*; v. se komu *gratificari*, *jucundum*, *gratum se facere alcuī*, čím *gratum se praestare*, *gratiam referre alcuī*.

vděčnost, a) = uznalost *animus gratus*, *animus beneficii memor*; v. prokázati komu *alcuī gratum se praebere*, *gratiam referre*, *memorem in alqm animum praestare*, chovati *gratiam habere*, v. též „vděčný“; s v. uznávám *gratus agnosco*; b) = příjemnost *suavitas*.

vděčný, a) = uznalý *gratus*; *beneficii memor*; býti v. *gratum esse*, *gratiam habere (alcuī)*, (skutkem = v. se prokázati) *gratum se praebere* n. *praestare*, *gratiam referre alcuī*, čeho, zač, z čeho *pro re alqa*; jsem vděčen čeho *alqd mihi gratum est*; nic toho nejsem v. *non placet mihi alqd*, důr. *aegre fero alqd*, = nečiním to rád *invitus hoc facio*; jsem toho v., že jsi přišel *gratus* n. *exoptatus mihi venisti*; co mně ohledem věci té slibuješ, za to jsem ti velmi v. *de ea re quod polliceris, valde te amo*; b) = příjemný *suavis*, *dulcis*, *jucundus*; adv. a) *grate*; *grato animo*; b) *suaviter*, *jucunde*.

vdechnouti, *inspirare (animam homini)*; tp. bohové vdechli jemu myšlenku tu *dei eum in eam mentem impulerunt* (*eum mentem ei dederunt*), *ut* etc.

vděk, = v děk, tudíž: a) = dík *gratia*, = vděčnost, v. toto; = odplata *merces*, *praemium*; na v. neb co v. za to dobrodiní *beneficii illius reddendi causa*; b) = lůbost, přeloží se obyčejně adj. *gratus*: v. udělati, učiniti komu v čem n. čím *gratum facere alcuī alqd*, *gratificari alcuī* (v tom *hoc*), veliký *gratissimum alcuī facere*, v. též „zavděčiti se“; stává se mi v. *gratum mihi est*; zvl. ve rčení α) za v. vzíti čím *contentum esse alqa re*, *acquiescere alqa re*; β) jest mi n. přišlo mi (to) v. *gratum*, *acceptum*, *exoptatum mihi est*; přicházíš mi v. *gratus* etc. *mihi venisti*; γ) buď v. nebo nevděk, buď v. nebo žel = chtě nechtě, v. toto.

vděk, = půvab, příjemnost *dulcedo*, *jucunditas*, *suavitus*, o kráse tělesné, zvl. ženské *venustas*; plný vděku, v. násl.

vděkuplný, *suavitatis* n. *venustatis plenus*; *venustus*.

vdělati něco do čeho, *indere*, *ingerere alqd in alqd*.

vdlužiti se, v dluhy *aes alienum facere*, *contrahere*, *conflare*.

vdova, *vidua*.

vdovec, *viduus*.

vdovství, *viduitas*.

ve, interj. *vae!* *pro dolor!*

veběhnouti, v. „vběhnouti.“

věc, *res*; věci válečné, domácí atd. *res bellicae* n. *militares*, *domesticae*; hlavní v. *caput* n. *summa rei*; *res gravissima*; podivná v. *mirum negotium*; u spojení s adj. n. pronom. naše „věc“ v nom. a akk. často se nepřekládá, dostačít pouze (jakož i v češtině) neutr. adj. n. pron. chyzdné v. *turpia*; užitečná v. jest čisti *utile et legere*; zvl. a) = náčíní: věci náční *vasa*, *supellex alcs*; všechny své v. s sebou nésti *omnia sua secum portare*;

b) = předmět, o němž se jedná *res, propositum*; to nepatří k v. *hoc nihil ad rem*; avšak vrátme se opět k v. *sed revertamur ad propositum, pergamus ad instituta*; oddáliti se od v. *a proposito aberrare*; c) = děj *res, res gesta*; d) = záležitost *res, negotium; causa*; jest má, tvá, jeho, soudce v. *slyšeti meum, tuum, ejus, judicis est audire*; e) = příčina *causa, ratio; res*; pro tu v. *eam ob rem n. causam, eo; propterea*; f) = pře *causa, res*; v. jest právem rozeznaná *res adjudicata est*; h) = způsob *modus*; takovou v. *hoc modo, ad hunc modum*; živou v., žádnou v. *nullo modo n. pacto* (na př. nechtíti *nolle*).

vece, (3. osoba sing.) *inquit*, (jež jako obyč. naše „vece“ v odpověď se vkládá za jedno n. více slov); též *ait, dixit, respondit*.

• věcni, *ad rem pertinens*; též gen. rei n. *rerum*.

vecpati, něco (kam) *infercire alqd*.

večer, *vesper, vespera*; *tempus vespertinum*; co adv.: večer, (s) večerem, na (pod, u) v., z (s, za) večera *vesperi n. vespere*; pozdě na v. *pervesperi*; z večera, k v., samý v. *sub n. ad vespere; vespere scente coelo; primo vespere; primā vespere*; v. před tím *pridie vesperi*; včera v. *heri vesperi*; chýlí se k v. *vesperascit, advesperascit, invesperascit*, též *jam diei vespere est*; dobrý v. *salve!* přáti komu dobrý v. *salvere jubere alqm*; kdo ví, co v. přinese *quid vespere ferat, incertum est*.

večerní, *vespertinus (ventus, frigus, opus, hora, tempus)*; v první hodinu v. *ante, ad, sub vespere; primā vesperi, sc. hora*; v. červánky * *rubor coeli vespertini*; soumrak v. *crepusculum*; v. hvězda, v. násl.

večernice, *vesper*, (básn. též *Hesperus*); *stella Veneris*.

večeřadlo, *coenatio*; *conclave ubi epulamur*.
večeře, vůbec *cibus vespertinus*; co hlavní jídlo u Římanů *coena*.

večeřeti, vůbec * *cibum vespertinum sumere*; u Římanů = stolovati *coenare*.

večeřiti se, večeří se = chýlí se k večeru, v. „večer.“

věčnost, a) pův. *aeternitas; tempus infinitum n. aeternum*; b) = onen svět *coelum; vita quae post hanc futura est*; odebrati se na v., v. „umřítí.“

věčný, a) pův., který vždy byl a bude *aeternus; sempiternus*; dokazovati, že bůh jest v. *deum neque natum esse neque interiturum esse affirmare*; b) = který vždy potrvá *perpetuus*; v. život *coelum; vita quae post hanc futura est*; v. sníh *nives quae ne aestate quidem solvuntur*;

v. přátelství *firma et perpetua amicitia*; v. zášti *odium inexpiabile*; v. sláva n. chvála *sempiterna gloria; immortalis memoria*; v. chvály sobě dobytí *aeternam gloriam sibi parare, nomen suum immortalitati tradere*; adv. *semper; perpetuo*; v. žítí (v paměti lidské) *per omnium seculorum memoriam vivere*.

věda *disciplina; ars; doctrina*, pl. vědy *literae, artes; studia literarum, artes praestantissimae*.

vědecký, *ad literas n. studia literarum pertinens*; v. vzdělání *doctrina*, v. zaměstnání *studia literarum, studia animi*; hlubší v. známost literatury *subtilior cognitio ac ratio literarum*; v. snahu mítí *optimarum artium studio incensum esse*; adv. *arte, in artis modum*, v. vzdělaný *doctus, eruditus*; v. spořádati něco *ad artem et praecepta revocare alqd; ad artis praecepta disponere*.

vedení, a) pův. *ductus* (obyč. jen v abl. sing. *alcs ductu*); častěji však subst. *dux*; (pod) vedením koho *alqo duce*; b) tp. = spravování *administratio (belli), cura (rei domesticae)*; v. války komu svěřiti *alculi belli summam committere*; zvoliti koho k v. války *ducem alqm creare bello gerendo*.

vědění, a) = známost čeho *scientia, cognitio*; b) = věda, v. toto.

věděti, něco, *scire (alqd n. akk. s inf. n. nepřímá otázka: regem esse mortuum, quid frater dixerit)*; též *nosse, cognovisse alqd*; = vyrozumívati *intelligere*; (učení) *didicisse*; dobře v. *non nescire, non ignorare*; věz, věziž *scias; sic habeto; scire licet*; kdy „věz (tedy)“, co vložka nepřekládá se, v. Voj. Ruk. § 81, b) α, pag. 70. dole; nevěděti něco *nescire, ignorare alqd*; též *praeterit, fugit me; non (mihi) satis constat*; co zdvořilé odmítání mylného tvrzení: nevím, není-li moje mínění mnohem pravdivější *vide, ne mea conjectura multo sit verior*; rád bych věděl *scire velim*, pokud vím *quantum scio n. quod sciam*; nevím, co mám psáti *non habeo quid scribam*; vím, co bych řekl *habeo, quae dicam*, víš-li pak *scisne? scin?* vím všechno *rem totam teneo*; zvl. a) v. o čem *scire de re alqa*, nevěděti *ignorare, nescire alqd*; aniž kdo o tom věděl *omnibus ignavis*; tudíž a) = zprávu o čem m. i *comperisse, cognovisse alqd* (pravil, že o ničem neví *negavit, se quidquam comperisse*); β) = vědom býti *conscium esse alcs rei n. de re alqa*; nechtíti o čem v. = nepřáti si v. *malle alqd ignorare*, = zapíratí vědomost o čem *negare alqd sibi notum esse*; b) v. o kom *scire de alqo*, = zprávu o něm mítí *de*

alqo audivisse; o sobě v. *mentis compotem* n. *apud se esse*; c) dáti komu v. *certiorem facere alqm rei alcs* n. *de re alqa*, *nuntiare* n. *notum facere alicui alqd*; d) nevědět kudy kam *trepidare*, *haerere*, *incertum esse quid facias*; nevědět rady sobě *inopem consilii esse*; e) ve rčení: kdyby nevím jak (na př. přšlo) *quamvis*, *quantumvis* (*pluat*); f) věda a chtě *sciens ac prudens* (*fecit*); nevěda *inscius* n. *imprudens* (*fecit*); h) chtít všecko v. (= dělati, jakoby všecko věděl) *simulare se omnia scire*; ch) v. něco na koho, do koho, opiše se rčením: vědět, že někdo něco učinil, spáchal a p.; i) v. koho = znáti, v. toto.

vedle, 1) adv. *juxta*; *prope*, *propter*; tu v. *hic juxta*, *hic viciniae*; v. státi *astare*, *juxta consistere*; v. sedět *assidere* (*al- cui*); v. ležeti *juxta* etc. *jacere*, (v posteli) *cubare*, o místnostech: *juxta* etc. *situm esse*; *adjacere*, *vicinum esse*; *juxta* n. *prope esse*; 2) praep. a) k naznačení místa *juxta*, *prope*, = podél *secundum* s akk. (na př. *flusium*); *praeter* (*ripam*); v. břehu plouti *oram legere*; obyč. užívá se předslovce *ad*: v. koho ležeti, sedět, státi *accubare*, *assidere*, *astare alicui*; v. koho n. čeho bydlet *accollere alicui loco* n. *alqm locum* (na př. *fluvium*); v. sebe *una* (na př. *ire*), často adj. *continuus*, *conjunctus*: dva vrchy v. sebe *duo montes continui*; domy v. sebe stavět *domos continuare*; v. sebe za stolem ležeti (sedět) *eodem lecto accubare*; v. sebe ob- státi, býti *pariter esse*; b) tp. a) v. koho = s kým, po boku jeho *cum alqo*; = mimo *praeter alqm*; β) = vzhledem ku *pro*, *ex*, *secundum*; v. mého zdání *ex mea sententia*, *ut mea fert opinio*; v. domyslu mnohých *ut pluribus videtur*; v. nařízení *ex edicto*; v. sil *pro viribus*; ost. v. „dle.“

vedlejší, a) = vedle ležící *adjacens*, *vicinus*; v. dům *aedificium alteri adjectum*, *domus vicina*; v. pokoj *cubiculum ad- junctum* n. *vicinum*; v. pole *ager vicini*; b) = ne hlavní, α) poboční *alter* (*exitus*, *ostium*, *janua*, *porta*), *minor* (*porta*); v. cesta *trames*, *semita*; v. ulice *semita*, *via*; podobně: v. důchody *pecuniae ex- traordinariae*; v. úřad *munus alterum*; v. zisk *fructus adventicius*, *commodum* n. *lucrum adventicium*; β) = méně důle- žitý *levior*, *minoris momenti* (*res*, *causa*, *negotium*, *quaestio*, *cura*, *opus*); *subsecivus* (*opera*, *tempus*, *hora*); v. úloha *secundae partes*; v. osoba *qui secundas partes agit*; v. potřeba *res praeter alias* (n. *minus*) *ne- cessaria*; v. význam * *notio adjuncta*; ve- dlejšími věcmi se zanášeti *alias res agere*.

vědom, v. „vědomý.“

vědomi, v. „vědomost.“

vědomky, adv. = vědomě, v. „vědomý.“

vědomost, a) = znání, vědění *cognitio*, *no- titia*; *scientia*; v. o sobě *conscientia*; mítí v. o čem *cognovisse*, *audivisse*, *di- dicisse alqd*; dáti komu v. o čem *certiorem facere alqm de re alqa* n. *rei alcs*, *docere alqm alqd*; přichází něco k mé v. *exaudio alqd*, *ad me perfertur alqd*, *per- venit alqd ad aures meas*; na v. dostati *certiorem fieri*, *cognoscere alqd*; b) vě- domí *scientia*; bez mé v. *me inscio* n. *imprudente* (na př. *fecit*); c) pl. konkr. = souhrn vědění *doctrina*; *scientia lite- rarum*; muž vzácných n. velikých v. *ho- mo doctissimus*, též *praeclara eruditione et doctrina instructus*, *multarum rerum scientia instructus*; rozsáhlé v. *doctrinae copia*; *multae literae*, v. mítí v čem *eru- ditum esse in re alqa*, *scire* n. *didicisse alqd*; vědomosti vojenské *prudencia rei militaris*; povrchní v. mítí v čem *primoribus labris attigisse alqd*.

vědomý, vědom, a) = znaný, známý *notus*, *cognitus*; jest vědomo *constat*, jak v. *ut constat*; jest mi v. *bene id memin*; b) = znající *gnarus*, *peritus*, *intelligens* (*rei alcs*); v. sobě čeho *conscius rei alcs*; jsem si v., že jsem čest obce vždy za- stával *conscius mihi sum*, *me dignitati reipublicae semper consuluisse*; adv. vědo- mě = s vědomím, vědomky, naschvál *pru- dens*, *sciens* (učinil to v. *prudens* n. *sci- ens fecit*); taktéž *consulto*; *data opera*, *de industria*; urazil jsem jej v. *id egi ut eum laederem*.

vedrati, vdirati se, kam *penetrare* (*in locum alqm*), nepřátelsky *irrupere*, *irruere*, *in- vadere in alqd*.

vedro, *ardor*, *aestus*; v. sluneční *ardor* n. *fervor solis*; *calores*.

vědro, *situla*.

věhlas, věhlasnost, = moudrost *prudencia*; *sapientia*, *consilium*; = sláva *gloria*; *fama*.

věhlasný, = moudrý *prudens*; *sapiens*; = slavný *clarus*, *nobilis*.

vehnati, a) pův., v. něco kam, do čeho, v. něco *compellere alqd* n. *alqm in* n. *intra locum alqm*; b) tp. α) v. koho do těsna, do úzkosti *in angustias pellere* n. *com- pellere*, též *urgere*, *premere alqm*; *anxiis curis implere alqm*; do škody koho v. *damnum inferre* n. *afferre alicui*; β) v. loď na břeh *appellere navem* n. pouze *ap- pellere* n. *appelli ad ripam*, *ad terram*; γ) krev se mu v tvář vehnala *rubor ei suffusus est*.

vejce, *ovum*; v. klásti, nésti *ova parere*, *gignere*.

vějička, (proutek lepem pomazaný) *virga viscata*; *calamus aucupatorius*.

vějíř, *flabellum*.

vejiti, vjiti, vcházeti, a) pův. *ingredi, intrare* (*in domum, in urbem*); násilně = vtrhnouti, v. toto; nechatí koho v. *admittēre alqm*, nenechatí *excludēre alqm*; vstříc, v cestu, komu v. *obviam venire* n. *occurrēre alcuī*, vstříc v. čemu = zaméziti něco *occurrēre*, *resistēre alcuī rei*; vcházeti, o vodě = vtékati *inflūere* (*in mare*); b) tp. α) v. na stolici, v království *imperiū inire*; β) v. več = státi se *feri*; v přísloví v. *in proverbii consuetudinē* n. *in proverbium venire*; v obyčej, v zvyklost v. *in consuetudinē venire*; v pokušení v. *tentari*; v zapomenutí v. *oblivioni dari* n. *tradi*; v známost v. *nobilitari*, komu *venire in notitiam* n. *familiaritatem alcs*; v nenávisť v. komu *odium alcs suscipere*, *in odium alcs venire*; v milost v. *gratiam inire apud alqm*, *alcs benevolentiam sibi conciliare*, obecněji *probari alcuī*; v lid n. mezi lidí v. (= vyzraditi se) *in vulgus emanare* n. *exire, vulgari*; γ) ve rčení: v moc právní vešlý *ratus*; něco vešlo v moc *jus ratumque est alqd*; zákon vešel v moc *lex valet* n. *exercetur*; δ) v. več = dáti se več *descendēre in alqd cum alqo*; v boj *in certamen descendēre* n. *proelium committēre cum alqo*; v. v přátelství s kým *amicitiam jungēre cum alqo*, v mír, ve spolek *facēre pacem*, *foedus, inire societatem*, v radu s kým, v. „rada“ a); v. v smlouvu *pacisci cum alqo*, v přibuzenství *affinitate conjungi cum alqo*; v rozepři *actionem intendēre alcuī*; v. v řeč s kým *colloquium cum alqo instituere* n. *ordiri, ingredi* n. se *dare in sermonem cum alqo*; v dobrou vůli v. *redire in gratiam cum alqo*; c) v. (se) kam = směřnati se, změněním vazby říká se *capere, complecti*; nevejdou se do žaláře *carcer eos capere non potest* n. *non capit*.

vejr, v. „výr.“

vejvoda, v. „vojevoda.“

věk, a) = trvání času, čas vůbec *aevum*; *vetustas* (dobro, které věkem lepším se stává *bonum quod vetustate fit melius*); tp. věku zub *vetustas*; b) = jistý čas, doba *tempus*; n. pl. *tempora*; *aetas*; za věku Romula *quo tempore Romulus regnavit*; za onoho v. *illo tempore, tunc*; c) = trvání lidského živobyti, život *vitaē tempus*; *aetas*; též *vita*; (v. trávití *vitam* n. *aetatem agere, transigere*; v čem n. čím *in re alqa*, v zahálce *in otio*); tadiž: v. lidský = průměrný čas života lidského *aetas hominum* n. pouze

aetas; *saeculum*; třetí v. žiti *tertiā aetatem vivere*; tento v. *hujus aetatis homines*; d) = stáří *aetas*; *tempus aetatis*; býti v jednom v., jednoho v., stejného v. s kým *aequalem esse alcuī*; ostatně v. „stáří“; e) = jistá část života lidského *aetas*; v. dětinský *aetas puerilis*, mladý *adolescentia*; *pueritia*; *aetas juvenilis*; květoucí n. nejlepší *flos aetatis*; v. dospělý *aetas composita* n. *moderata, matura*; sešlý, vysoký v. *aetas decrepita, grandis, exacta, affecta*; v tom v. býti *ea aetate* n. *id aetatis esse*; zvl. = vysoké stáří *senectus*; věkem zemdlený *senectute confectus, aetate affectus*; f) = světa čas neurčité délky *aetas, tempora*; před věky *quondam, olim*; *antiquitus*; *patrum memoriā*; v našem v. *nostrā memoriā, nostris temporibus*; zvl. starý v. *antiquitas*; *antiquissima aetas*; střední v. * *aetas media quae vocatur*; nový v. *aetas recentior*; zlatý v. *aurea aetas* atd.; h) = věčnost *aeternitas*; na věky, věčně věky *in perpetuum*; *in omne tempus*; *in aeternum*; od věků ab *aeternitate*; *ex aeterno tempore, ab infinito tempore*.

velbloud, *camelus*.

velebiti koho, co, *laudibus efferre* n. *ornare, praedicare alqm, alqd*.

velebnost, *majestas*.

velebný, *augustus*; *venerabilis, magnificus*; adv. *auguste, magnifice*.

vele-, co předslovce adj. vytkni dotyčným superl. (velemoudrý *sapientissimus*, velezasloužilý *meritissimus* a p.) n. předslovcem *per*, též adv. *maxime, valde* (velevážený *maxime colendus, valde ob-servandus*).

veleslava, *gloria*; v. „sláva.“

veleslavný, *gloriosus*; *splendidus, magnificus*; důr. též superl. těchž adj.

veleslavnost, v. „veleslava.“

veleti, vůbec = poroučeti *jubere* (*alqm abire, alqd fieri*, bylo mi veleno odejiti *jussus sum abire*); *imperare alcuī alqd* n. *ut* s konj. (mírněji) *praecipere, mandare alcuī alqd*; zvl. v. vojsku n. nad vojskem *praeesse exercitui*; loďstvu n. nad loďstvem *praefectum esse classi, praeesse classi*.

veletok, *amnis*.

velezrada, *perduellio*; *crimen majestatis*; v. spáchatí na národu římském *majestatem populi Romani minuere*.

velezrádce, *perduellis*; *proditor*; *hostis patriae*.

veličenství, *majestas*.

veličeti, *augeri*.

veličiti, něco *amplificare, augere alqd*; v. se *augeri*.

velikán, a) pův. *vir ingentis corporis*; *vir major*

quam pro humano habitu; v. býti *humanae magnitudinis modum excedere*; b) tp. = muž veliký, velikého ducha, v. tato.

velikánský, *ingentis n. vastae magnitudinis; ingens, immanis*.

velikánství, *eximia n. immanis corporis magnitudo*.

velikoduchost, -dušnost, *animi magnitudo; animus magnus et excelsus*.

velikoduchý, -dušný, *magnanimus*.

velikokupec, *mercator*; *qui magnam facit mercaturam*.

velikolepost, *magnificentia*; vzhledem k přípravám *apparatus*; = lesk *splendor*.

velikolepý, *magnificus; apparatus; sumptuosus*; adv. *magnifice, apparate*.

velikomyslnost, atd., v. „velikoduchost“ atd.

velikonoc, * *festi dies paschales*.

velikost, *magnitudo*, vzhledem k objemu *amplitudo, ambitus*; = výše *altitudo, proceritas*; v. zimy *magnum frigus*.

veliký, vůbec *magnus*, = těžký, též *gravis* (*poena, tributum, onus*), *grandis*; = vysoký *altus, celsus*; = velikého objemu *amplus* (*urbs, civitas*); = daleký *longus* (z v. vzdálenosti *longo intervallo interjecto*); = prudký, o předmětech odtažitých *acerbus, gravis* (*frigus, dolor*), *vehemens, magnus* (*ventus*), *acer* (*hiems*); veliký muž (tělesně) *homo magni corporis, procerus*, (duševně) *homo n. vir magnus*, v. též dole; v. mysl *animus magnus et excelsus*; tak v. *tantus*, jak v. *quantus*; tató v. porážka *haec tanta clades*; dosti v. *modicus* (*corpus svazek*); na větším díle, větším dílem *maximam partem*; sebe větší *quantuscunque, quavis magnus; quantusvis*; ještě jednou tak v. *altero tanto major, duplo major*; v superl. („největší“) stává zvl. u subst. abstr. *summus*, vzhledem k postavení a přednostem, vedle *maximus*, jež též objem a kolikost vyznačuje; zvl. a) = mocný *potens, nobilis*; velicí páni *potentes, optimates*; vzhledem k bohatství *divites*; b) = příliš veliký, o šatu *laxus; justo laxior*; c) v. společnost *coetus frequens, frequentia hominum, conventus celebris*; v. učinnost *multae literae*; d) v. vůdce *dux egregius*; v. mudřec *vir sapientissimus*; v. učenec *vir doctissimus*, lhář *mendacissimus*, blázen *stultissimus*; e) v. kněz (v Římě) *pontifex maximus*; f) velikým se dělati (slovy) *se efferre, se jactare, gloriari*; adv. *velice valde, vehementer*; též důr. *maxime, plurimum*; u spojení s adj. n. adv. též superl. slov těchto (v. skromný *modestissimus*, v. povrchně *levissime*), n. předslowcem *per* n. *prae* (v. snadný *perfacilis*); u sloves často *magnopere*, (důr.) *summopere*, u sloves „vážiti“ a p.

magni (*facere alqm*), ost. v. slovesa tato; někdy dvěma slovesy souznačnými: v. se báti čeho *metuere atque horrere alqd*; ne v. *non admodum*, ne v. daleko *non ita longe*; tak v. *tam valde, tam vehementer, tantum*, před adj. n. adv. pouze *tam* n. adeo, též před slovesem často pouze *adeo* (tak v. roznítil vojiny *adeo animos militum commovit*); jak v. — tak v. *quantopere — tantopere* n. *non minus — quam*.

velitel, *praefectus*, v. válce *imperator, dux*; v. jízdecka *magister n. praefectus equitum*; vrchní v. *imperator; is qui summae imperii praeest*; býti v. *ducem* n. *praefectum esse, exercitui praeesse*, v. městě *urbi praeesse* n. *praefectum esse*; vrchním v. býti *summam imperii tenere, toti bello* n. *summae rei praeesse*.

velitelkyně, *dux* (fem.).

velitelský, *imperatorius* n. gen. *imperatoris*; adv.

velitelství, *imperium*; vrchní v. (*summum*) *imperium, summa imperii*; s. *rerum*; pod v. koho *sub auspiciis alcs; duce alqo*.

velko-, co předslowce, v. „veliko-“.

velmi, adv. = *velice*, v. *toto*.

velmož, *princeps*, v. pl. též *optimates*.

velmožný, *potentissimus*.

velryba, *balaena*,

ven, adv. *foras*; u spojení se slovesy obyč. předslowcem *ex* (e) n. *pro*: v. jíti *exire*, v. chvátiti se *proripere*; v. jíti, vyjíti *exire, egredi, prodire*; v. hnáti *expellere alqm* (*foras*); musím v. *exeundum mihi est*; v. hleděti *prospectare, foras prospicere*; v. chtíti *exire n. egredi velle*; v. táhnouti *foras trahere n. rapere alqm*.

venčí, v. úsloví: z venčí *extrinsecus, ab exteriori parte*; „venčí“ co adj. *externus; exterior*.

venčiti, *coronare alqm, alqd*; *coronam imponere alicui*.

věnec, *corona*.

věneček, *corolla*; tp. = společnost *circulus*.

venek, a) co protiva vnitra domu: venku, co adv. *foris*; venku státi *ante fores stare*; z venku, v. „venčí“; b) co protiva města *rus*; na venku n. venku *ruri* (*esse*); na venek *rus* (*abire*); z venku *rure* (*venire*); na venku žiti *ruri vivere, rusticari*; statek na v. *praedium rusticum*.

venkov, v. předch. b).

venkovan, *homo rusticus*.

venkovanka, *mulier n. puella rustica*.

venkovský, *rusticus; rusticanus*; (život v. *vita rustica*, v. vzduch *aura liberior, aer rusticanus*); = cizozemský *exter, exterius*; adv. *rustice*.

venku, v. „venek“.

věno, *dos*.

věnovati, a) pův. věno dáti dceři *filiae dotem dare*; b) obecněji: v. komu co *dicare alicui alqd*; knihu komu v. *mittere librum ad alqm*; vděčnou upomínku v. komu *gratā memoriā prosequi alqm*; veškerou svoji snahu obci v. *omnes suas curas in rempublicam conferre*; v. komu několik dní *dies aliquot dare alicui*; 2) v. se čemu *totum se dedere rei alicui*, *totum se conferre ad alqd*, bohoslužbě *totum se vertere in cultum deorum*.

vepř, *verres*; **porcus**; vůbec *sus*.

vepřák, *subulcus*.

vepřový, *suillus*.

vepsati, něco kam *referre alqd (in tabulas, in orationes a p.)*.

věra, jen ve rčení: věru *profecto, sane; certe*; na mou věru *medius fidius! mehercule!* v. jakoby ještě bylo třeba rady (mluvíte) *quasi vero consilii sit res*.

věrnost, *fides*; = přichylnost, o osobách *fidelitas*; v. si slíbiti *fidem dare et accipere*; přísahu v. složit komu *jurejurando interposito fidem alicui obstringere*; v. zachovati *fidem servare* (jakou kdo věrnost k tobě chová *qua quisque in te fide est*), nezachovati *fidem violare, in fide non manere*; s v. *fideliter, cum fide*.

věrný, a) = víru mající *pius*; b) = víru danou držící *fidus; fidelis*; komu in *alqm*, (věrnějším býti, též *fide majore esse*); = spolehlivý *fide dignus, verus*; v. líčení *narratio vero conveniens, a rei veritate non discedens*; v. zůstatí in *fide manere*, komu *fidem servare alicui*, své povinnosti *manere in officio*, svému slibu, přísaze *fidem, jusjurandum servare*; adv. *fideliter, cum fide*.

věrohodnost, *fides, auctoritas*, o zpravodaji, spisovateli a p. *gravitas*.

věrohodný, *fide dignus*; o svědku *locupletis*, o spisovateli, zpravodaji a p. *gravis*.

věrolomnost, *infidelitas, nulla fides*, (důr.) *perfidia*.

věrolomný, *infidelis, infidus*; (důr.) *perfidus*, co stálá vlastnost *perfidiosus*; v. býti *fidem alicui datam fallere, prodere alqm*; adv. *infideliter; perfidiose*.

verš, *versus*; verše skládati, dělati *versus facere* n. *scribere*; slova u v. uvéstí *verba versu includere*.

veršovati, v. předch.

veršovník, *versificator*.

věru, v. „věra.“

věřeje, a) = křídlo u dveří *fores, valvae*;

b) = sloupy u dveří, na nichž tyto přivěšeny jsou *postis*; c) = dveře, v. toto.

veřejnost, asi *publicum, forum*; do v. přijíti in *vulgus emanare*.

veřejný, a) = zjevný *apertus, manifestus*; b) = k obecnému upotřebení, obecný

publicus; communis; v. prodej *auctio*; v. kuchyně *popina*; c) = obce se týkající *publicus*; veřejné dobré *salus communis* n. *publica* n. *omnium*; v. úřad, viz „úřad“; v. služba *servus publicus*; v. mínění *publice recepta persuasio; vulgi opinio*; v. život *vita forensis* (protiva *domestica*); do v. života vstoupiti *ad rempublicam accedere*; adv. a) *aperte, manifeste*; b) *palam; coram omnibus, omnibus inspectantibus; in publico (epulari), in publicum (prodire se ukazati)*; v. vystoupiti (o řečníkovi, co protiva domácích cvičení) in *solem et pulverem procedere*; c) *publice* (ve jménu obce, na př. *alicui gratias agere*).

věřitel, *creditor*.

věřitelný, *fide dignus*.

věřitelnost, *fides*.

věřiti, a) něco = za pravdu míti *credere alqd, fidem habere rei alicui*; v. komu co *credere alicui alqd*; věř mi *crede mihi*; nevěřící *qui non facile adduci potest ut credat*; b) v. komu = důvěřovati *credere, fidem habere* n. *tribuere alicui*; *confidere alqo*; nevěřiti *diffidere, non credere, fidem non habere alicui*; nevěře (nevěřiv) jim *diffisus iis*; c) v. v koho, věř, nač *alqd esse arbitrari* n. *credere*; v. v boha *deum esse credere, deum* n. *deos esse putare*, v. nesmíitelnost duše *animos esse immortales credere*; v. na strašidla * *credere de umbris*; zvl. nevěřící = po han a *vera doctrina alienus, superstitiosus (et) impius*.

ves, *vicus*; větší = městys, okres *pagus*; co protiva města *rus*; po všech *vicatim* (na př. *ire*).

vesdy, adv. v. „vždy.“

veseli, a) vůbec = veselost *laetitia*; co vnitřní cit *gaudium*; b) zvl. svadební veselí = svatba *nuptiae*; v. strojiti *nuptias adornare*.

veseliti, a) v. koho *laetitia afficere, oblectare alqm*; b) v. se *laetari, gaudere*, z čeho, čím *re alqa, de re alqa*, též *id, illud* a p., předmětná věta („že . . .“) stává v akk. s inf., říkčeji s *quod* a ind.; v. se s kým *jucunde vivere cum alqo*.

veselka, v. „veselí.“

veselohra, *comoedia*.

veselost, v. „veselí.“

veselý, a) pas. = plný veselosti, radosti, α) zvl. = veselost citící (co trvalá vlastnost) *hilaris*, (co pocit opět pomíjející) *laetus*; β) = veselost ukazující *laetus; serenus; hilaris*; b) akt. = veselost činící, obveselující *jucundus*, = žertovný *ridiculus, jocosus*; adv. *hilare; laete; jucunde, ridicule*; v. žiti *jucunde, laute vivere*.

věsiti, vēseti, něco *suspendēre alqd* (na čem *ab, de, ex re alqa*), v. koho *suspendēre alqm arbore infelici*; *laqueo gulam alcs frangēre*; tp. v. uši, hlavu *demittēre (aures n. auriculas)*; 2) v. se *suspendio vitam finire*; tp. v. se na koho *adhaerescere alcuī*.

veskrz, adv. *penitus*; *plane, omnino*; *per omnes partes*; též *totus*: kniha jest v. špatná *totus liber malus est*.

veský, v. „vesnický.“

vesláš, remex; pl. *vesláři*, co otroci *remigium*.

veslašský, v. *lavice transtrum*.

veslice, navis actuaria.

veslo, a) pův. (k pohybování lodí) *remus*; (k řízení lodí = hlavní veslo) *gubernaculum*; ost. v. též „loď“; b) tp. = nejvyšší moc státní *gubernaculum*: u v. se děti *ad gubernacula reipublicae sedere, gubernacula reipublicae tenere*.

veslování, remigatio; *remigandi labor*; obyč. však opíše se slovesem.

veslovník, v. „vesláš.“

veslovati, a) nepřechodně, o osobách *remigare*; b) přechodně *remis agere (navem)*.

veslovi, remigium.

vesměs, adv. promiscue; = celkem *omnino*; v. všichni *universi, cuncti*.

vesmír, rerum universitas; *universum*.

vesna, v. „jaro.“

vesnice, v. „ves.“

vesnický, rusticus, = neuhlazený *agrestis*; v. lid *homines rustici*; *agrestes*.

vesničan, vicanus; *homo rusticus*.

vespod, adv. infra; v. „dole.“

vespolek, co adv. a) = společně *conjuncte, conjunctim* n. adj. *conjunctus*: my všichni v. *nos conjuncti*; b) = mezi sebou a) *inter se*; *inter nos (vos)*; *inter ipsos*; milujeme se v. *amamus inter nos*; libati se v. *inter se osculari*, přísahou v. se zavázati *inter se iusjurandum dare*; napomínati se v. *cohortari inter se*, pozdraviti se v. *inter se consalutare*; vzájemnost lidí v. jest tato *hominibus inter ipsos societas haec est*; β) adv. *mutuo* n. adj. *mutuus* (nenáviděti se v. *mutuo odio flagrare*, prokazovati si v. úslužnosti *mutuo officiis respondere*); γ) *alius* — *alium*, *alii* — *alios* n. kde o dvou řeč jest *alter* — *alterum* (pomáhají si v. *alius alii opem ferunt, alter alterum adjuvat*); též *uterque, uter*; milují se v. *uterque utrumque diligit*; nepřejí si v. *neuter neutri favet*; c) = *vesměs*, v. *toto*.

vespolní, -ný, mutuus; adv. *mutuo*; *invicem, vicissim*; v. „vespolek.“

vespolnost, * vis mutua.

věst, v. „zvěst.“

věsti, voditi, I.) v. něco, 1) pův., o bytostech živých *ducere alqm, alqd*, za ruku *manu ducere alqm*; dobytek v. *pecus agere*; stojí-li u „věsti“ určení prostoru (kam, odkud a p.), tu často užívá se příhodných složenin: *inducere, deducere, educere, abducere*; vojsko v. *praeesse exercitui, exercitum ducere*, k bitvě *militēs in proelium educere*; C. vede vojsko na kopec nejbližší *Caesar copias suas in proximum collem subducit*; v. koho ke komu *adducere, deducere alqm ad alqm*; 2) tp. a) = směr dáti čemu: ruku v. písčímú *scribentis manum manu superimposita regere*; péro v. *pennam regere*; *scribere*; loď v. *navem regere*; jinam v. řeku *flumen derivare, avertere*; b) = v jistém směru něco stavěti, kopati a p.: v. příkop, zeď *fossam, murum ducere*, okolo města *urbi circumdare*; c) = směřovati: cesta vede kam *via fert, ducit (Romam)*; cesta, která odtud do Indie vede *via quae hinc in Indiam est*; stopy vedou tam *vestigia eo ferunt*; znám cestu ku štěstí vedoucí noví, *quā viā ad felicitatem perveniatur*; d) v. koho n. co a) ukázáním cesty: na cestu v. koho *ducere in viam alqm, monstrare alcuī viam*; nejkratší cestou v. koho *brevissimā viā deducere alqm*; β) provázením: v. koho domů (vůbec, o jednotlivci) *ducere domum alqm*, (čestně = sprovázeti koho, o zástupu) *deducere alqm domum*; též pouze *deducere alqm*; podobně: nevěstu domů v. *nuptam deducere*; na popravu koho v. *ducere ad mortem*, před soud *reum agere n. in ius rapere alqm*; γ) radou: v. pokušení koho v. *tentare, sollicitare alqm*; k míru v. (aevoré) *reconciliare alqm cum alqo*; v. k čemu, v. „raditi“; zle v. koho *a recta viā abducere alqm*, v. záhubu *perniciem parare n. moliri alcuī*; δ) učením a p. *instituere alqm ad alqd*; *docere alqm alqd*; k zlému koho v. *corrumpere alqm*; dobře vedený, v. „zvedený“; e) rozkazem: vojsko v. *ducere exercitum, praeesse exercitui*; ζ) předcházením: tanec v. *choros ducere*; průvod v. *pompam ducere, pompae ducem esse*; e) = příčinou býti čeho *causam n. fontem esse rei alcs*; lakomství vede k mnohým nepravostem *avaritia est causa n. fons multorum vitiorum, ex avaritia multa manant vitia*; mravní neúhonnost a vzdělanost vedou k hodnostem a cti *integritas atque eruditio evehunt n. provehunt ad dignitatem atque honores*; neštěstím vedeni býváme často k štěstí *calamitatibus saepe ad felicitatem deducimur*; veden býti čím *alqa re moveri, alqd sequi*; to vedlo k válce

ea res belli n. armorum causa erat; nouze jej vedla ku krádeži *paupertas eum impulit, ut furtum faceret*; na přísahu koho v. *adigere alqm iusjurandum n. iurejurando*, (o vojíněch) *sacramentum n. sacramento*; f) = říditi, spravovati něco *alqd administrare, gerere, regere, alcuī rei praeesse*; správu obce v. *republicam administrare, summae rerum praeesse*; domácnost v. *domum regere, domesticam agere curam*; úřad v. *magistratum gerere, munere fungi*; počty, knihy v. *komu alcs res ac rationes curare*; obchod v. *mercaturam exercere*; právo, soud, při v. *litigare n. contendere cum alqo*; při něčím v. *causam alcs dicere n. defendere*; válku v. *bellum gerere*, šťastně, nešťastně *rem bene, male gerere*; válku dále v. *in bello perseverare*; slovo v. *dicere* (za koho *pro alqo*); řeč svoji dále v. „pokračovati“; podobně h) v. úsloví: náklad v. *sumptus tolerare*, péči a starost v. *curam ponere n. adhibere in re alqa, curam conferre in alqd; curare alqd; curae est mihi alqd*; práci v. *operam collocare, ponere, v. čem in re alqa*; nářek v. *lamentari; conqueri*; stížnost v. *nač queri, conqueri alqd n. de re alqa*; pořád svou v. *eandem contilenam canere*; i) život v. *agere vitam*; k) svědky v. *testes adducere, producere*; v. co na koho *exprobare alcuī alqd, v. též „žalovati“*; 3) voditi koho *ducere, circumducere alqm*; tp. za nos koho v. *circumducere, fallere alqm*; 4) vésti se, voditi se, a) za ruce se v. *amplexos ire*; b) v. se s kým *ducere alqm*; c) v. se = dařiti se *succedere, procedere, evenire*; dobře se vede *res bene cedit*; jak se vede? a) tělesně *quomodo valet* β) vzhledem k poměrům *quo loco sunt res tuae?* dobře se mi vede α) *bene valeo*; β) *bono loco sunt res meae*; veď mu se zle aneb dobře *ut-cunque res cesserit*; hůře se nevedlo nikomu *nulli unquam fuit pejus*; mně se vede také tak *eadem mea est sors*; vedlo se mi také tak *idem mihi accidit*; jak se ti povede *quid tibi fiet?* vše se mi vede podle žádosti *omnia mihi ex voto succedunt*; d) v. se nač *pignori accipere alqd*; = žádati, osobovati si, v. tato; 5) vésti si, sobě = počínati si se *gerere (prudenter, honeste, turpissime), facere (arroganter)*; tak sobě v. *talem se gerere*; zpupně si v. *magnos sibi spiritus n. maguam arrogantiam sumere, směšně ridicule facere*.
věstiti, něco *nunciare*, o věštci *canere, vaticinari, praedicere alqd*, (dle letu ptactva) *augurari*.
veš, *pediculus*.
věšení, *suspendium*.

věšeti, v. „věsiti.“

veškerenstvo, *summa*; = vesmír, v. toto.

veškerý, *cunctus, universus*, v. „všecek.“

věštba, = věštění *vaticinatio*; = co věštěno jest *oraculum; vaticinium, praedictum*.

věstec, *vates*; jenž předpovídá z útroh obětných zvířat *haruspex*; = ptákovravec *augur*.

věštění, v. „věštba.“

věšti, *divinus*; v. duch *divinus n. coelestis quidam instinctus*; maje ducha v. *coelesti quodam instinctu agitatus*; v. žena *vates*.

věštirna, *oraculum*.

věštiti, v. „věstiti.“

věstkyně, *vates*.

veta, a) jen v. úsloví: jest v. po něm, s ním *actum est de eo*, po tom *de ea re*, po mně *actum est de me, perii*; b) = náhrada, v. úsloví: vetu za vetu dáti *par pari referre, parem gratiam (alcuī) referre*.

věta, *enunciatio n. enunciatum*.

vetech, *defectio*, zvl. v. úsloví: měsíc jest na vetech *luna deficit*.

větérek, *aura tenuis*.

veteš, *scruta (orum)*.

vetešníci, *scruta vendere*.

vetešník, *qui scruta vendit*.

větev, *ramus*; tp. = rodina *familia*.

vetchý, = vůbec starý *vetus*; = sešlý *tritatus, obsoletus*; = shnilý *marcidus, putridus*; o stavbách *ruinosus*.

vetkati, *intexere alqd; implectere (aurum crinibus implexum)*.

vetknouti, v. „vbodnouti, vraziti.“

větrný, *ventosus*.

větroplach, *homo vanus*.

vetřelec, opiš slov. „vetřiti se.“

věťřik, *aura tenuis*.

věťřiti, něco = čenichati *odorari, sentire alqd*; tp. *praesagire alqd*.

vetřiti, vtirati, něco do čeho *interere alqd in alqd*; 2) v. se kam *inferre n. offerre se alcuī*, (do rodiny) *irrepere*, ke komu *in familiaritatem alcs se insinuare*; v. se na úřad, do úřadu *ad honores obrepere*.

většina, *major numerus n. pars*; často *plures; plerique*; v. hlasů *plurima suffragia, sententiae plurimae*; v. hlasů obdržeti *plurimorum suffragiis creari, longe plurima suffragia n. puncta ferre*; návrh o třech vyslancích velikou v. zamítli *de tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia*; velikou v. z obžaloby propuštěn býti *sententiis fere omnibus absolvi*.

věťřiti, v. „zvětšovati.“

větvi, -ovi, *rami*.

větvička, *ramus; ramulus*.

vevésti koho, *introducere alqm*; též *ducere, adducere*.

vevézti něco, *invehēre, importare alqd.*

vévoda, v. „vojvoda.“

vevoz, = vevážení *invectio*; = co vevezeno *res n. merces importatae.*

vevozné, *portorium.*

vezda, v. „vždy.“

vezdejší, a) = každodenní *quotidianus*; b) = zemský, časný *humanus*; v. věci *res humanae*; v. život *haec vita.*

vezditi, *inserere alqd (alculi loco).*

vězeň, *qui custodia tenetur*; *captus*; = zajatec *captivus.*

vězení, a) = stav vězně *custodia, vincula*, stav zajatce *captivitas*; do v. dáti, *aditi in custodiam dare n. includere alqm; in carcerem, vincula, custodiam conjicere n. dare, tradere alqm*; do v. přijíti, se dostati *capi, comprehendere in custodiam n. in vincula mitti*; u v. držeti *alqm clausum asservare*; seděti u v. *in custodia esse n. servari, custodiā teneri*; b) = žalář *carcer*; *vincula, custodia*; státní v. *publica custodia.*

vězeti, a) pův., v. v čem *haerere, insidere in re alqa, fixum n. infixum esse in re alqa*, v blátě *in luto haerere*; nechati v. *relinquere (securim in vulnere)*; zů-tati v. v čem *in alqa re haerescere n. inhaerescere*; vůbec *haerere*; v. též „váznouti“; b) tp. v dluzích vězeti *obrutum esse aere alieno, laborare ex aere alieno*; v nouzi a p. *rebus adversis conflictari*, v nejistotě *dubium n. incertum haerere, in dubio esse, animi pendere*; v nebezpečí v. *in periculo versari n. esse*; mezi nadějí a strachem v. *inter spem metumque suspensum esse*; vězí mi něco v mysli *inhaerescit in mente, insidet in animo alqd*; tu to vězí *hinc illae lacrimae*; nechati koho v. *deserere n. destituere alqm*; podobně v úsloví: doma pořád v. *semper delitescere domi*; v. pod čím, za čím *latere, subesse; alqd subest*; maje za to, že nevězí lest za tím *nilil doli subesse credens n. ratus.*

věziti, koho = u vězení drž-ti, v. „vězení.“

vězný, a) = žalářník, v. toto; b) = vězeň, v. toto.

vézti, voziti, *vehere alqd*; v. něco za kým *subvehere, supportare (frumentum, com-meatum exercitui)*; zboží do země voziti *merces importare, ze země exportare*; 2) v. se, a) pův. *vehi*, na voze a p. *vehi curru, plaustro, n. pouze vehi in rheda, invehi vehiculo*; na lodi se v. *navi n. in navi vehi, navigare*; b) = sklouzati s čeho labi.

věž, *turris*; strážná v. *specula*; *turris speculatoria*; = vězení *carcer*, v. vystaviti *turrim excitare, facere.*

věžiti se, *excitari, erigi.*

věžník, *custos turris.*

vhlednouti, v. „nahlednouti.“

vhod, v. „hod.“

vhoditi, vházeti, *injacere (ignem castris, alqd in ignem)*; *conjicere (alqd in locum alqm)*; *immittere (tela).*

vhodnost, *convenientia, opportunitas.*

vhodný, *aptus, accommodatus; idoneus*; = slušný *decorus*; adv. *apte, accommodate; decore, decenter.*

vcházeti, v. „vejíti.“

vchod, a) = vcházení *ingressus, introitus; aditus*; b) = místo ku vcházení *aditus, introitus*; = dvěře *janua*, (větší) *porta*; c) = počátek *initium*, zvl. = úvod *exordium*, k básni *prooemium.*

více, I) kompar. 1) u spojení se subst. v gen. *plus* s gen.: v. peněz *plus pecuniae*, v. obilí *plus frumenti*; v. moudrosti *plus sapientiae*, též: v. nepřátel *plus hostium*; v. jich *plures (eorum)*; u subst. abstr. často kompar. adj.: měl v. štěstí než u-dstnosti *felicior fuit quam fortior*; má v. štěstí než rozumu *felicior quam sapien-tior est*; 2) bez subst. *plura, ampliora, amplius*; v. psáti *plura scribere*, v. dáti *amplius dare*, čím v. máme, tím v. si žádáme *quo plura habemus, eo ampliora concupiscimus*; co v.? *quid amplius?* zvl. a) sebe více *quantumvis, quamvis* s konj.; b) u čísel *plus*: na oné straně padlo o jednoho v. *uno plus illorum cecidit*; tvůj bůh však ani o jeden prst v. nemá *tuus autem deus non digito uno re-dundat*; podobně: mnohem v. *multo plus*; o polovic v. *dimidio plus*; následuje li v češtině „než“, stává *plus n. amplius* obyčejně bez *quam*: jest tomu v. než šest měsíců *amplius sunt sex men-ses*; v. než čtyři byli zajati *plus quatuor capti sunt*; hlavy v. než 100 nepřátel *capita amplius centum hostium*; o v. než polovic zvětšen *plus parte dimidia auc-tus*; někdy však následuje abl.: neměl v. než 2000 mužů *non amplius duobus millibus militum habuit*; zvl. při vytknutí stáří: jest v. než 20 let star *major est viginti annis n. major quam viginti an-nos natus*, též *major viginti annos natus est*; c) u adj. a adv. k naznačení vyš-šího stupně co adv. *magis* (o nic více *non magis*), často však klade se komp., adj. n. adv.; čím v. *quo magis*, tím v. *eo magis*; mnohem v. *multo magis*; ma-jí-li se dvě vlastnosti téhož předmětu po-rovnati, klade se komp. obou: jest více šťastný než udatný *felicior est quam for-tior*; d) u sloves stává, a) *plus*, zvl. u sloves *amare, diligere, prodesse, nocere, valere*; β) *magis* (v. se bojím, než dou-

fám *magis timeo quam spero*); v. a v. *magis magisque* n. m. et m.; γ) u sloves: vážit si, státi, podávati a p. překládá se „více“ *pluris*; δ) *ultra*: ničeho v. si nežádám *nil ultra requiro, flagito*; co se mohlo v. státi? *quid ultra fieri potuit*? e) ne v. *non amplius*; nic v. *non jam, nihil jam*; to nikdo v. neřekne *hoc jam nemo dicet*; nežádám (nie) v. *nil amplius flagito*; nedoufám v., nic v. *non jam, nihil jam spero*; II) superl. nejvíce *plurimum*; nejvíce jich *plerique*; *plurimi*, *major pars*; = nejvýše *maxime*; co nejvíce α) = počet co možná největší *quam plurimi, quam maximus* (buď s *possum* n. bez slovesa toho: vypravil vojska co nejvíce mohl *quantas n. quam maximas copias potuit armavit*); β) = na největším díle *quam maxime*.

vícekrát, adv. *saepius*; *aliquoties*; *non semel, semel atque iterum*.

vičko (oka), *palpebra* (obyč. pl.).

vid, ve rčení: není o něm ani vidu, ani slychu *de eo nihil amplius auditur*; *ejus incerta memoria (fama) est*.

vida, interj. = viz, v. „viděti.“

vida, ve smyslu platonickém *idéa*, lat. *species*; = pojem, v. toto.

vidění, a) = patření věci *visus*; *aspectus oculorum*; v. hoden *spectandus, visendus*; *dignus qui spectetur*; znáti koho od v. *de facie nosse alqm*; b) duševní stav bludné rozčilenosti *mens sevocata a corpore*; *furor*; u v. se ukázati, v. „zjevit se“; tp. jako u v. býti *summa admiratione affectum esse*; c) = věc viděna *visum*; *species*; v. noční *species nocturna, visus nocturnus*.

viděti, 1) pův. a) abstr. = zrak miti *videre*; neviděti = slepým býti *oculis captum esse*; *caecum esse*; dobře v. *acres oculos habere, oculorum acie valere*, ne dobře *oculis non satis prospicere*; dobře neviděti *parum* n. *non bene videre*, na pravé oko *dextro oculo non bene uti*; na jedno oko dobře v. *altero oculo bene videre* n. *uti*, jak daleko možná v. *quo longissime oculi conspectum ferunt*; b) v. něco *videre, (oculis) cernere alqd*; nemoci něco v. *alqd perhorrescere* (na př. *vulnera et sanguinem*); vidím jej přicházeti n. an přichází *video eum venientem*; zvl. α) imperat. viz! *en! ecce!* β) co neviděti *statim, continuo*; γ) činím n. dělám se nevida *dissimulo id quasi non videam*; δ) = dívati se *spectare*; přicházím vidět n. abych viděl *venio spectatum*; e) dáti se v., vůbec *in conspectum* n. *in oculos hominum venire, prodire*, nedati se v. *vitare hominum conspectum*; dáti se s čím v. *ostentare alqd, alqd in*

ostentationem comparare; chce se dáti v. *hic in ostentationem compositus est*; dáti se v. (vzhledem k nákladu a p.) *non parcere sumptui*, (vzhledem k častování) *splendide epulas instruere*; 2) tp. v duchu, v mysli v. = znamenati *videre, animo videre* n. *cernere*; = pozorovati *animadvertere*; = nahlížeti *intelligere, perspicere* (z toho vidíme *inde cognoscimus, intelligimus*); = uvážiti *reputare, videre, considerare*; = pečovati *videre, curare*; = dožiti *videre alqd*; zvl. rád v. α) něco optare *alqd, delectari re alqa*; β) koho libenter *videre alqm*; rád viděn býti u koho *gratosum esse alui*; 3) v. se, vidíau býti *videri, cerni*; *conspici*; z toho se (patrně) vidí *inde intelligitur, patet*; *inde cognoscimus, intelligimus*; zvl. α) = zdáti se *videri, haberi*; vidí se mi (za dobré) *censeo* n. *videtur mihi*; vidí n. vidělo se mi (za) dobré, toto ti říci *haec tibi dicenda puto* n. *putavi*; β) = líbiti se *placere (alui)*, *videri*; jak se (ti) vidí *ut placet, libet, commodum est*; γ) co sloveso fraseologické nepřekládá se zvl. ve rčeních: vidím se býti nucena, pohnuta n. k tomu přivedena *cogor, commoveor* n. *adducor*, zklamána *deceptus sum*.

vidina, v. „ideal.“

viditelnost, opiš slov. násl.

viditelný, a) pův. *aspectabilis, conspectus*; *qui oculis cerni potest, qui venit* n. *cadit sub oculos*; v. býti *apparere, conspici*, (jako obraz) *expressum esse*; v. se státi *apparere, in conspectum venire*; v. učiniti *conspicuum reddere, oculis subicere*; b) tp. = zjevný *apertus, manifestus*; adv. a) *ita ut oculis cerni possit*; b) *aperte, manifesto*.

vidlatý, *furcae similis*; adv. *instar furcae*.

vidle, vidlice, (o dvou koncích) *furca*, (o třech) *fuscina*.

vidno, v. násl.

vidný, a) = světlý *clarus, lucidus*; tudíž: vidno = den, světlo, v. tato slova; b) vidno jest *apparet*; *apertum* n. *manifestum est*.

vidomky, adv. v. násl.

vidomý, a) = viditelný, v. toto; b) = vidoucí *qui videt* n. *oculorum acie valet*.

vidoucí, a) pův. *qui videt*; b) tp. v. „prorok.“

vidoucnost, a) pův. *acies sculorum*; b) tp. *animi acies*; *divinatio*.

vichr, *procella*; *ventus procellosus*; *tempestas*.

vichřice, *turbo, procella*.

vichřiti, v. „bouřiti.“

vikář, v. „zástupce, náměstek.“

vikláni (se), *vacillatio*.

viklati, čím *labefacere, labefactari alqd*; v. se *vacillare*; *labare*.

viklavý, *vacillans, mobilis (dens a p.)*; tp.

v. „nes'alý.“

viko, *operculum*.

vila, *nympha*.

vilník, *homo libidinosus*.

vilnost, *libido*.

vilný, *libidinosus*; adv. *libidinose*.

vina, *culpa, noxa; vitium*; za vinu komu dávatí (něco), v. (čeho) komu přičítati, v. (z čeho) komu dávatí *culpam (rei alcs) alcuí tribuěre, culpam conferre in alqm, též accusare alqm (rei alcs)*; v. se dá jemu *culpa confertur in eum*; vinu na koho strkati *culpam conferre, conjicere, avertere, transferre in alqm*; v. lpí na mně *culpā ejus rei teneor, culpa in me haeret, též culpa penes me est*; v. mítí in *culpa esse, culpam rei alcs sustinere, nemítí, býti bez v. extra culpam esse, culpā vacare*; není moje v. *culpa non mea est, non meā operā factum est*; to jest jeho v. *hoc ab illo ortum n. profectum est, is hujus rei auctor est, že město bylo vydobyto ejus culpā factum est (n. is comisit) ut oppidum expugnaretur*; (my) svou vlastní v. *nostrā operā*; umírám vlastní v. *meo merito morior*; nikdo není nešťastný leč svou vlastní v. *nemo nisi vitio suo miser est*.

vinař, *vinitor*; = obchodník s vínem (*mercator*) *vinarius*.

vinárna, *taberna vinaria*.

vinařství, *vitium cultura*; = obchod ve víně *negotium vinarium*.

vinda, *vindra, numulus, teruncius*.

vinek, *fascia*, pro okrasu *vita; infula*.

vinen, v. „vinný.“

vinice, *vinea*.

viniti, koho, a) = vinu komu dávatí, v. „vina“; b) v. koho z čeho, čím = žalovati na koho (přímo do očí) *incusare*, (před druhým) *accusare alqm rei alcs* (na př. *furti*); *arguere alqm crimine alqo*; bezprávně *insimulare*, zlovolně *criminari alqm*; ze lži koho v. *mendacii alqm coarguere*; v. koho před právem, v. „žalovati.“

vinník, v. „vinný.“

vinný, *vinen, noxius, nocens, sons*; obyčejně však jinými obraty: v. se dáti *fateri n. confiteri culpam n. se alqd fecisse*; za v. uznati koho *alqm noxium judicare, damnare alqm*; v. býti *culpam commississe, in culpa esse, scelere se obstrinxisse*; v. býti čím α) = způsobiti něco *committere alqd, facinoris alcs auctorem esse*; on jest tím v. *hoc ab illo ortum n. profectum est, že město bylo dobyto ejus culpā factum est n. is comisit ut urbs expugnaretur*; ty jsi tím v. *ejus rei culpam tu sustines n. hujus rei tu auctor es; ne-*

jsem tím v. *culpa non mea est, non meā operā factum est*; β) = zasloužiti něco: v. smrti býti *mortis n. capitis poenam meruisse*; dáti se v., v. „přiznati se.“

vinný, (od vína) *vinarius* (sklep *cella*, sud *vas*, obchod *negotium* atd.); často samostatnými slovy: v. keř n. kmen *vitis*; v. list *pampinus*; *vitis folium*; v. réva *palmes*; v. zrno *acinus*; v. ocet *acetum*; v. krajina *regio ferox vini*; v. sad *vinea*; v. sklenice *lagna*; v. hrozen *uva*.

vino, a) = keř vinný *vinum, vitis*; v. sázeti *vinum serere n. conserere*; *vites ponere*; (vůbec) *vitem colere*; b) = hrozen *vinum, uva*; v. trhati, sbíratí *vinum legere, vindemiare (uvas)*; c) = nápoj *vinum*; při v. *per vinum, inter scyphos*; mnoho v. pítí (ze zvyku) *multi vini esse*, (při jisté příležitosti) *vino se obruere*.

vinobraní, *vindemia*.

vinohrad, *vinea*.

vinouti, něco *torquere, volvere alqd*, okolo čeho *circumvolvère alqd rei alcuí*; vñec a p. v., v. „víti“; tp. v. koho k sobě *adducere alqm ad se*; 2) v. se *volvi, curvari*, okolo čeho *torqueri, curvari circum alqd*; o rostlinách: *amplecti (ulmum), applicare se ad alqd*; o vodě tekoucí: *in ambitus currere; errare*; tp. v. se k někomu *se applicare ad alqm*, (lísavě) *adulari alqm*.

vír, = v. na vodě *vortex n. vertex; gurgēs*; = víchř *turbo*.

víra, a) = pravda, u spojení: k víře podobnost *verisimilitudo; probabilitas*; k v. podobný *veri similis, probabilis*; k v. nepodobný *incredibilis; omnem fidem superans*; k v. podobným býti α *vero non abhorrere*; jest k v. podobno, že to učinil *veri simile est eum id fecisse*; b) v. v něco, α) = přijímání za pravdu *opinio*; obyč. se opíše: v. mítí *credere, putare, existimare*, v. něco *credere alqd esse n. futurum esse*; v. něčl več upevniti *afferre quo quis firmitus credat etc.*; v. čemu dáti, přiložiti *fidem habere rei alcuí; credere alqd esse*; β) v. v boha *opinio dei*; v. v boha mítí *credere deum esse*; v. v boha u všech lidí nacházíme *omnes homines deum esse arbitrantur*; ve smyslu přísně náboženském: víra * *fides*; = náboženství * *religio*; γ) = důvěra *fiducia, fides*; nejsme do nich té v., že by atd. *non credimus s. akk. a inf.*; δ) = hodnost víry *fides*; v. hoden *fide dignus*, (o svědku) *locuples*, (o spisovateli a p.) *gravis*; k větší víře toho *ut fidem ei rei faciat*; c) = věrnost *fides*; v. držeti *fidem praestare, servare*, nedržeti *frangere n. violare*; na mou v. *medius fidius! mehercule!*

vířiti, něco *rotare*; v. se *rotari*; o moři a p. *aestuare*.

viseti, a) pův. *pendere* (ab n. *ex, in arbore* na stromě, *in amplexu alcs* u šije něčí); na stromě visí plno ovoce *arbor pomis onusta est*; tp. bitva na rovné váze *visela aequo Marte pugnatum est*; dolů v. *dependere*, ven v. *pendere ex re alqa*; meč po boku visí komu *alqs gladio succinctus est*; v. nad čím *imminere rei alcui*, nad kým *impendere alcui*, tp. = nad hlavou něčí v. (o zlu a neštěstí) *impendere n. imminere alcui*; b) tp. v. od koho, od čeho n. na čem *pendere ex alqo n. ex re alqa*, též *ex arbitrio alcs, totum in potestate alcs esse*, o věcech *positum n. situm esse in re alqa*; všechno na tobě visí *omnia in te sunt*, na něm to visí *in ejus potestate situm est, ex eo pendet*; všechna naděje na tom visí *spes omnis in hac re posita est*; rozepře visí *res est sub judice*; ost. v. „záležeti.“

visutý, *pendens, pensilis, suspensus*; v. zahrady *horti pensiles*; v. strana hory *fastigium, dejectus collis*.

vitání, *salutatio*.

vitati, koho *salvere jubere, salutare alqm*; při pozdravování: vítej mi n. nám *salve!* v. se s kým = vitati koho.

vitěz, *victor*; *is qui vicít*; v. u vítězoslávě *triumphans*; mněli se již za v. *vicisse jam sibi videbantur*.

vitězilka, *victrix*.

vitěziti, *vincere*, nad kým *alqm vincere, victoriam reportare de alqo*; ost. v. „zvítěziti.“

vitězný, a) vítězíci *victor (exercitus)*; u subst. rodu žensk. a středn. *victrix* (v. zbraně *arma victricia*); v. býti *victorem (ex certamine) discedere*; v. činy *res bello bene gestae*; b) k vítězství patřící *triumphalis* (oblouk *arcus*, vůz *currus*, brána *porta*, píseň *cantus*); v. znamení *tropaem*, (nepříteli odňaté) *insigne victoriae*; v. oslava, v. „vítězosláva“; v. křik *clamor qualem victores edere solent*; v. věnec *corona laurea* n. pouze *laurea*.

vítězosláva, *triumphus*; u v. koho vésti *in triumpho n. per triumphum alqm ducere*; u v. se vrátiti *triumphantem redire*, vejíti do města *triumphantem inire urbem*. vítězoslavný, v. „vítězný“ b).

vítězství, *victoria*; v. obdržeti, dosíci, bojem dobytí nad kým *victoriam consequi n. reportare de alqo, vincere alqm, superiorem discedere ab alqo*; v. slaviti *triumphare n. triumphum agere (habere) de alqo, ex terra alqa* (na př. *de Tuscis, ex Etruria*).

viti, něco *volvère alqd*; věnec v. *nectere coronam*; v. se *volvi, se curvare*, kolem

čeho *curvari, torqueri circum alqd*; v. též „vinouti.“

vitř, *ventus*, bouřlivý *procella*; západní v. *favonius*; *zephyrus*; jižní *auster*; = vzduch *aër*; *aura*; po v. *vento secundo*, proti v. *adverso vento (navigare, uti a p.)*; vitř se zdvíhá *ventus increbrescit*; tudíž příslovi: do v. mluvíti *verba dare in ventos*; *verba ventis profundere*; v. dostatí o čem *certiorem fieri de re alqa*.

vižle, *canis sagax*.

vjeti, vjížděti, kam *invehi (in portum, in urbem)*; vůbec *ingredi in locum alqm*, slavnostně v triumfu *agere triumphum*.

vjezd, *ingressus, introitus* (obyč. však opíše se slov. předch.); slavnostný v. *triumphus*.

vjiti, v. „vejíti.“

vkład, a) = příspěvek na penězích *eranus*; b) = vložení do knéh, opiš slov. „vložití.“

vkładati, v. „vložití.“

vkłouznouti, kam *illabi in locum alqm*.

vkřásti se, kam *irrepere in locum alqm*; obrepere (*alcui* na koho).

vkročeni, a) pův. *ingressus, introitus*; b) tp. v. v to *intercessio*; *interventus*.

vkročiti, a) pův. v. kam *intrare, ingredi, pedem inferre, introire (domum, in urbem)*; v cestu komu v. *obsistere alcui in via*; mezi ně v. *inter eos (eos, ea) consistere*; b) tp. v. v něco n. v cestu čemu, vstříc čemu v. *intercedere*; *intervenire rei alcui, reprimere, suppressere, coercere alqd, obsistere, obstare rei alcui*, branou rukou *armis rem alquam disceptare*, mocí úřadu *publicam auctoritatem interponere*; v. komu v práva *alqm interpellare in jure ipsius*.

vkus, *elegantia*; vzhledem k úsudku *intelligens judicium*; *intelligentia*; = dobrý sluch *ares teretes*; špatný v. *sapor nullus*; bez v. *ineptus*, o věcech též *insulsus*; v. naší doby *horum temporum ratio n. ingenium*; v. míti *sapere*; v. tříbiti *judicium acuere*, v. se tříbí *rectius et elegantius sentire homines coeperunt*.

vkusný, *elegans*, o věcech *venustus, politus, scitus*; adv. *eleganter*; *venuste, polite*.

vlačeti, vlačiti, a) = smykati *trahere, capere alqm, alqd*; b) = branami pole přetahovati *occare (segetem)*; ost. v. „vleci.“

vláda, a) = síla, moc *vis*; *vires*; *robur*; nemíti v. v údech *membris captum esse*; bez v. *invalidus*; b) tp. a) = řízení *gubernatio, administratio*; b) moc vládnouti, *imperium*, (královská) *regnum*; (zákonní) *potestas*; v. obmezená *dominatio*; = poddanství *dicio*; v. nad sebou samým, v. „zdrželivost“; v. nad kým míti, vésti, v. „vládnouti“; v. se zmocniti *rerum po-*

tiri regnum occupare; v. nastoupiti *accedere ad gubernacula reipublicae, imperium capessere*; pod v. něčí, za v. něčí *alqo imperante n. regnante, státi pod v. něčí imperio alcs parere, esse in ditione et potestate alcs*; přijíti pod v. něčí *cedere in imperium alcs*; za v. třiceti tyránův *quum triginta tyranni essent*; γ) = osoby vládnoucí * *supremum collegium, quod totam rempublicam administrat n. regit.*

vladař, *dominus; princeps; is qui imperium tenet; rerum publicarum moderator et rector*; = král *rex*; = správce země *procurator regni*; v. násilný, v. „tyran“; v. býti, v. vládnouti“ b).

vladaření, *gubernatio, moderatio, administratio*; často opiše se slovesem: za jeho v. *qui quum imperium teneret a p.*

vladařiti, v. „vládnouti“ c).

vladařství, v. „vláda,“

vládce, v. „vladař.“

vládní, *publicus*; v. záležitosti *negotia publica*; v. system *rerum publicarum administrandum ratio.*

vládnouti, vlásti, a) v. čím = hýbati *movēre, commovēre alqd*; nemoci sebou n. ani údem v. *omnibus membris captum esse*; podobně: pérem v. *scribere*, zbrani *arma habere*, oštipem v. *uti hastā*, korábem v. *navem gubernare*; b) v. čím = v své moci držeti něco *possidere, habere alqd*; c) = panovati, α) intr. = vladařem býti *imperare*, (co. král) *regnare*; *summae rerum praeesse, imperium tenere*, (neobmezeně) *dominum esse, dominari*; β) v. čím *regere, administrare, gubernare (mundum, rempublicam), praeesse (civitati, provinciae)*, kým, nad kým *imperio tenere, in potestate habere (alqm, regionem), imperare (alcu), regere (alqm, animum)*; nade vším v. *rerum potiri*; je-li „v.“ = moci, zmoci *posse (multum etc.)*; *valere*; ost. v. tato slova: d) v. sebou α) = hýbati se *moveri*; β) = svým pánem býti *liberum n. sui juris esse, in sua potestate esse*; γ) = v moci se míti *imperare sibi, cupiditates n. animum suum regere posse; continere et cohercere se ipsum.*

vládochťivost, *cupiditas regni n. imperii.*

vládochťivý, *cupidus regni n. imperii.*

vladycký, *nobilis* (stav v. *nobilitas; genus nobile*); = rytířský, v. toto; býti stavu v. *nobili loco n. genere natum esse.*

vladyctví, *nobilitas; genus nobile.*

vladyka, *homo nobilis, vir nobili genere natus*; rytíř, v. toto.

vláha, = vlhkost *humor*; = déšť *pluvia.*

vláknatý, *fibratus.*

vlákno, *fibra.*

vlámati se, kam *irrupere (in aedes alienas).*

vlas, (vůbec) *crinis*, (na hlavě) *capillus*; = chlup *pilus*; pl. vlasy (na hlavě) *capilli* n. pl. *capilli*, (co okrasa) *coma*, (dlouhé, velebné) *caesaries*; nechati v. růsti *capillum promittere*; jako v. tenký *tenuissimus*; vlasu zšíří *pilum latus*; přísl.: o žabí vlasy se hádati *de lana caprina rixari*; není na něm ani v. dobrého *non ullum pilum boni viri habet*; ani vlasem nehnouti komu *ne minima quidem in re alqm laedere*; ani za vlas (= pra nic) *omnino nihili*; (= nižádným způsobem) *nequaquam*; ani za v. neustoupiti od čeho *digitum nusquam discedere a re alqa*; ani za vlas nevážiti *non flocci facere*; na v. *subtiliter (numerus exsequi počet udati), accuratissime*; počet se na v. shoduje *ratio ad numum convenit*; o vlas (= skoro) *tantum non; non multum abfuit quin etc.*; v. „skoro“; ani o v. lepší *nihilo n. ne pilo quidem melior*; ani o v. jinak *plane idem.*

vlasatice, *cometes.*

vlasatý, *comatus, promisso capillo*; = ježatý *hirsutus.*

vlast, *patria*; = krajina, země *regio, terra, fines*; z dálných v. *peregre (venire, abire).*

vlastenec, *patriae n. reipublicae amans*; pl. vlastenci *boni (cives)*, ve smyslu Cicero-novém *optimates, optimus quisque; boni.*

vlastenectví, *amor n. studium patriae*; jeviti v. obětovné se *et commoda sua pro patria in discrimen offerre.*

vlastenecký, *patriae n. reipublicae amans*; v. smýšlení, v. předch.; adv. v. smýšleti *bene sentire de republica, patriam amare*, v. jednati *patriae consulere.*

vlastenský, v. „domáci.“

vlásti, v. „vládnouti.“

vlastimil, v. „vlastenec.“

vlastní, a) = někomu náležející *proprius*, (v. chvála *propria laus*); (o jmění a p.) *peculiaris*; v. kout a kuchyně *arae focus*; někdy *ipse*: v. očima jsem viděl *ipse n. praesens vidi*; bylo to jeho v. rukou psáno *ipsius manu scriptum erat*; často zájmeny přivlastňovacími před subst. postavenými: v. rukou *meā (tuā, suā) manu*; z v. vnuknutí *mea (sua) sponte*; je-li „vlastní“ = soukromý může se vytknouti adj. *domesticus, privatus*; v. záležitosti *res domesticae n. privatae*; nemají v. a oddělených polností *privati ac separati agri apud eos nihil est*; b) vzhledem k příbuznosti *naturalis* (o synu i o otci), *germanus*; v. sestra *soror germana n. soror ex eisdem parentibus nata*; jako v. bratra *milovati koho alqm in*

germani fratris diligere loco; též abl. *naturā*; jenž jest tvůj v. syn *qui est tuus naturā filius*; ty jsi jeho v. otec *naturā tu illi pater es*; za v. uznati, přijmouti koho *adoptare alqm*; c) v bytosti něčeho založený *proprius*, v. někomu *proprius* s gen. n. vytkni genitivem s *esse*; Galům v. jest též způsob v dobývání měst jako *Belgum Gallorum eadem atque Belgarum oppugnatio est*; adv. a) = co vlastnictví: věřiteli vlastně se dáti se *addicere creditori*; v. přináležející *proprius*; tudíž b) vlastně = v pravém významu *proprie*.

vlastnictví, a) = právo vlastnictví *jus possessionis*; míti v. *possidere, habere alqd*; b) = majetek, v. toto.

vlastník, *dominus, possessor*; býti v. čeho *possidere alqd*.

vlastnoruční, *meā (tuā, suā) manu factus, scriptus a p.*; adv. *meā (tuā, suā, ipsius) manu*.

vlastnost, a) = držení čeho *possessio*; b) = majetek, v. toto; c) = co komu vlastního jest přírodou, zvykem, a sice: α) co obecný pojem *proprietas, vis*; přirozená v. *natura*; *indoles*; dobrá v. *bonitas, špatná pravitas, zvláštní excellētia, praestantia*; často se slovo to v lat. opouští: jest v. dobrého řečníka *est boni oratoris*, člověka *hominis n. humanum est, Římana Romanum est*; β) co jednotlivý úkaz: (s pochvalou) *virtus*, (s přihanou) *vitium*; má na sobě mnoho skvělých v. *multa in eo sunt praecelara, mnoho krásných v. floret omni genere virtutis*.

vlaštovka, *hirundo*.

vláti, = vlniti se *fluctuare*; o praporu a p. *fluitare; agitari*.

vlažnost, *tepor*.

vlažný, a) pův. = mírně teplý *tepidus*; v. býti *tepere*; b) tp. = nevroucí *lentus, frigidus*.

vlažnouti, *tepescere*.

vlčí, gen. *lupi n. luporum n.* adj. *lupinus*.

vlčice, *lupa*.

vléci, něco *trahere*, (násilně a rychle) *rapere alqm, alqd*; v. šaty po zemi *veste humum verrere*, plášť *pallium trahere*; v. koho za nohy *pedibus trahere alqm*; za sebou v. něco *trahere (post se n. secum) alqd*; s sebou v. koho *alqm secum trahere*, něco *alqd portare*; k smrti koho v. *rapere alqm ad mortem*; v. se, o šatu a p. *trahi, humum verrere*; = zdlouha jíti, mdlobou: *fessum corpus vix trahere posse*; tp. vleče se něco = trvá velmi dlouho *tardius alqd fit, res longius extenditur; longum est alqd (o řeči a p.)*; válka se vleče *bellum trahitur, ducitur*;

přísl.: co se vleče, neuteče * *quod differtur non aufertur*.

vlečka, *syрма, (ātis)*.

vlévati, v. „vlíti.“

vléztí, a) do čeho *intro repere*; do vozu *conscendere currum*; tp. něco do hlavy mi vlezlo *alqd animum meum percutit*; b) = vyleztí (nahoru) *ascendere (in montem), escendere (in rostra), conscendere (equum)*; tp. v. komu na krk *supervenire alcuī*.

vlhkost, *humor*.

vlhký, *humidus*; v. býti *madere*.

vlhnouti, *madescere*.

vlidnost, *humanitas, facilitas, comitas*.

vlidný, *humanus, communis, comis*, (k podřízeným) *facilis*; adv. *humane, comiter*.

vlíchnouti, vlisati se, se *insinuare in familiaritatem alcs*.

vlíti, vlévati, něco do čeho *infundere alqd rei n. in rem*; v. něco na koho n. nač *perfundere alqm n. alqd re alqa*; vlévati se (o řekách) *effundi*, obvyčejněji *infuere in mare*.

vliv, a) o osobě, = vydatnost *auctoritas*; = moc *potentia, opes*; = oblíbenost *gratia*; vlivem někoho *alqo auctore*; muž velkého v. *potens vir; vir magnae auctoritatis*; v. míti *multum posse, opibus n. auctoritate n. gratiā valere*, nač *multum valere ad rem alquam (conficiendam, mutandam a p.)*; *magnae sunt partes alcs in re alqa*; má u něho veliký v. *multum potest n. auctoritas ejus multum valet apud illum*; nemíti v. *nihil posse n. valere; sine auctoritate esse*, u vojska *nullius esse momenti apud exercitum*; b) o věci *vis, momentum*; (to má veliký v. u věci té *hoc in illa re magnam vim habet, magni momenti est*); též slovesem *movere* (v. míti na mysli *animos movere*) n. *pertinere ad alqd*; c) zvl. škodlivý v. *vis pestifera*, míti nač *rei alcuī nocere, rem corrumpere, perdere*; dobrý, blahodárný v. *utilitas*, (o osobě) *opera salutaris*, míti *prodesse rei, magnam utilitatem afferre ad rem alquam*, rozhodný v. míti nač *vehementer pertinere ad alqd efficiendum*.

vlk, *lupus*; přísl.: vlk s vlky vyje *ut homines sunt, ita morem gerat*; my o v. a v. za humny *lupus in fabula*.

vlna, srst ovčí *lana*; práce z v. *lanificium*.

vlna, voda větrem zbouřená *unda*, (vzhledem k svému pohybu) *fluctus*; vlny vyhazovati *undare*; vlnami se sem a tam zmitati *fluctuare, fluctibus jactari*.

vlnatý, *lanosus*.

vlněný, *laneus*.

vlniti se, *undare; fluctuare, fluctus ciere*;

(dūr.) *fluctibus intumescere*; moře se vlní, též *mare fluctus tollit*.

vlnobití, *fluctuatio, aestus*.

vloha, n. pl. vlohy *ingenium, indoles; facultas (ingenii)*; dobré vlohy, n. pouze vlohy *ingenii bonitas, magnae facultates ingenii*, (dobré) v. mítí *bona indole n. eximio ingenio praeditum esse, ingenio valere*; v. mítí k čemu *a natura adjumenta rei alcs habere*.

vlouditi se, vluzovati se, kam *irrepere in locum alqm*; tp. *irrepere (in mentes hominum), influere (in animos hominum)*; se *insinuare alcuí*; neřesti se vluzují *vitia obrepunt*.

vložiti, vkládati, něco, a) do čeho, v něco *ponere n. collocare alqd in loco algo*, = zavínouti *involvere alqd alcuí rei*; do země, do hrobu koho v. *sepelire alqm, condere mortuum*; podobně: v. vojsko n. posádku do města a p. *praesidium imponere urbi; praesidium collocare in loco algo*; tp. v. něco do řeči *interponere*, dny do kalendáře a p. *intercalare*; v. něco kam = zapsati *referre alqd (in rationes a p.)*, v. „zapsati“; do mysli, v. mysl v. komu co *subicere n. suggerere alcuí alqd*; *monere alqm alqd*; v. srdce v. *etiam atque etiam commendare alcuí alqd, monere alqm alqd*, do paměti, v. paměť *infigere alqd menti, memoriae, imprimere alqd in animo*; ten smysl v. v něco *rem n. verba ita interpretari*; b) v. něco mezi něco *inserere alqd rei alcuí n. in alqd*, písemně *includere (orationem in epistolam)*; c) v. něco nač, na koho *imponere alqd alcuí n. alcuí rei (n. in navem, in rogum)*; břímě na koho v. *imponere (sarcinas jumentis)*; *onerare alqm alqa re*; tp. v. něco na koho (= poručiti komu co) *imponere, imperare, injungere alcuí alqd*; povinnosti a úřad na koho v. *alqm officiis et administrationibus praepone, vubec deferre, demandare, mandare alcuí alqd (na př. negotium, bellum)*; žádost v. na koho, v. „vznést“; na srdce v. komu co, v. a); 2) v. se do čeho, več *recumbere in re alqa*; podobně: v cestu se komu v. *obstetere alcuí in via; impedire alqm, impedimentum alcuí afferre*; tp. v. se v něco, do čeho, a) = opravdově se o to přičiniti (*omni cogitatione curaque*) *incumbere in alqd; aggredi alqd n. ad alqd*; β) v. se v co n. mezi co, co prostředník: *intercedere, se interponere rei alcuí*; γ) s vedlejší významem bezpráví: v majetek něčí se v. *invadere in alcs possessiones*, v právo něčí *violare iura alcs*.

vměstiti, vměstnati, v. „směstnati.“

vmísiti, něco do čeho *admiscere alqd rei alcuí*; v. se *immiscere se rei alcuí*, nevmísiti se v boje *abesse a bello*.

vmyslití se, več *animus se insinuat, n. (penitus) insinuo me n. pouze insinuo in alqd, mente et cogitatione penetrare in alqd*; vmysli se do položení jeho *fac n. finge, te esse eum, qui ille est*.

vnada, a) pův. = nástraha *esca*; b) tp. α) = půvab *illecebra; blandimentum*; = krása duševní *dulcedo, suavitas*; v. mítí *expetendum videri, valde placere*; v. přidati čemu *commendare rem alquam*; sláva má jakousi v. pro nás *dulcedine quadam gloriae commovemur; omnes laudis studio trahimur*; věc ta má pro mne mnoho v. *ejus rei dulcedine magnopere moveor, nemá nihil voluptatis ea res mihi affert*; jakou v. může život takový do sebe mítí? *quae potest esse in ejusmodi vita jucunditas?* β) zvl. = krása, zvl. ženská *venustas*; tělesná v. *venustas et pulchritudo corporis*.

vnadidlo, *illecebra; invitamentum*.

vnaditi, a) pův. na vnađu chytati *inescare, escā appositā allicere alqm*; b) tp. = vábiti *allicere ad alqd*.

vnadný, *venustus, suavis, gratus*; adv. *venuste*.

vnášeti, v. „vněsti.“

vně, adv. a) = venku, ne vnitř domu a p. *foris*; v. státi *ante fores stare*; též *extra* s akk.: v. domu *extra domum*, podobně: v. města *extra urbem*; b) v. vlasti = krom vlasti *peregre (esse), extra fines civitatis (esse)*; tudíž = zevnější, vnější *externus*: nemajíce v. nepřátel *quum non esset hostis externus*; c) = na povrchu *extrinsecus, ex n. ab exteriori parte*; sloup v. pozlacený *columna extrinsecus inaurata*.

vnějšek, a) pův. = vnější strana *pars exterior, frons*; v. domu *domus exterior*; b) = povrch, vnější podoba *species, forma externa*; vzhledem k obleku a p. *habitus, cultus*; skvělý v. čeho *splendor et species alcs rei*.

vnější, = zvenčí, zevnější *externus, exter. (us)*, při porovnání *exterior*; = povrchní, v. toto; = zevně se jevíci, zvl. v úsloví: v. vzdělanost *politi mores*; někdy se zvláště nevytkne, a to v úslovích: v. lesk *splendor*, v. příčina (oprotiv vnitřnímu důvodu) pouze *causa*, ač i s dodatkem *extrinsecus allata*; v. prospěch, pouze *utilitas, commodum*; v. čest *honor*.

vněsti, vnášeti, něco kam, a) pův. *inferre, importare, intro ferre alqd in alqd*; do lodě něco v. *in navem imponere alqd*; b) tp. v úsloví: smrt v. kam *mortem inferre*; do knihy něco v. *referre alqd in*

- alqd* (na př. *in commentarios, in album*); válku v. *bellum inferre alcuī*; v. co na koho, v. „vznéstí.“
- vniknouti, vnikati, več, pův.** *penetrare in locum alqm*, jako nepřítel *irrupere, irruere, invadere*; do země v. *terram invadere*, hlouběji *interiora alcs terrae adire*; železo hluboko vniká *ferrum alte descendit*; tp. duchem v. do čeho *accuratius cognoscere alqd*; něco vniká v něco *alqd descendit in alqd*, vniká v ducha *penetrat in animos*; slovo to hluboce vniklo v duši jeho *hoc verbum in pectus ejus alte descendit*; v tajemství v. *perspicere secreta*.
- vnímati, něco mente comprehendere, capere, sentire alqd.**
- vnímavost, animus docilis**; též *sensus*.
- vnímavý, capax** (*rei alcs n. ad alqd*); *docilis*.
- vnitro, v. „vnitřek.“**
- vnitrozemí, terra n. regio mediterranea.**
- vnitř, = vnitřek pars interior, často adj. interior:** v. domu *domus interior*; est. v. „vnitřek“; zvl.: u vnitř n. pouze: vnitř α) pův. *intus (intus in corpore esse)*; *intra*; β) = doma, ve vlasti *domi*, v. též „vnitřní“; γ) = v srdci: u v. se radovati *in sinu gaudere*; do v. n. pouze „vnitř“ *intus, introrsus; in interiorem partem (domus)*; od v., zevnitř *ex exteriore parte (domus, antri)*.
- vnitřek, pars interior, často adj. interior;** v. domu *domus interior*; v. říše *interiora regni*; v. Afriky *Africa interior*; v. země *viscera terrae*; v. člověka (= smýšlení) *animus, mens*; v. shoduje se se vnějším *mores consimiles sunt formae*; ostatně v. „vnitř.“
- vnitřní, interior** (superl. nejvnitřnější *intimus*); *intestinalis*; = domácí *domesticus, privatus*; v. válka *bellum intestinum, domesticum*; v. záležitosti *res domesticae*; v. důvod *ratio*; jedna příčina vnější, druhá v. *causa una extrinsecus allata, altera in ipsa re posita*; mnohdy = duševní, přelož gen. *animi*: v. poklid *animi tranquillitas*.
- vnitřnost, v. „vnitřek“; zvl. pl. vnitřnosti,** α) = srdce, plíce, játra a p. *viscera n. exta*; β) = střeva *intestinalia*.
- vnořiti, v. „ponořiti.“**
- vnouče, v. násl.**
- vnučka, neptis.**
- vnuk, nepos.**
- vnuknouti, komu co subjičere, injičere, suggerere alcuī alqd;** bohové vnukli mu tu myšlenku *diū eum in eam mentem impulerunt n. eam mentem ei dederunt, ut etc.*; tuto myšlenku vnukl bůh Metellovi *Metello divinitus hoc venit in mentem*.
- vnuknutí, a) abstr. monitus;** božské v. *instinctus n. afflatus divinus*; z v. božího *divinitus*; z v. něčího *alqo monente, auctore*; z vlastního v. *meā (tuā, suā) sponte*; b) konkr. = co vnuknuto jest *consilium, monitum*.
- vnutiti, vnucovati, něco kam, do čeho vi** *adhibita immittere alqd in alqd; vi ingerere alqd (in os alcs)*; tp. v. komu co obtruděre *alcuī alqd*; v. komu předsvědčení, že . . . *facere ut alqs putet etc.*; v. se se obtruděre *alcuī; inculcare se auribus alcs; offerre se alcuī*.
- voda, a) vůbec aqua;** veliká v. (při povodni) *magnae aquae; aquae super ripas effusae*; v. říčná *aqua profluens n. viva*, stojatá *stagnum*, v. k pití *aqua salubri potu, aqua ad potum utilis*, k mytí *aqua manibus (pedibus) lavandis inserviens*; v. nositi *aquam petere*, (o vojíněch v poli) *aquari*; pod v. státi (při povodni) *locus late restagnat*; ve v. žijící *aquatilis, aquaticus*; přísl.: to jest v. na jeho mlýn *hoc ei percommode accidit*; b) zvl. co protiva země: = potok *rivus*, = řeka *flumen, fluvius*, = moře *mare*; vody *aquae, fluctus*; po vodě *flumine secundo*, též *secundum naturam fluminis*, proti v. *adverso flumine, contra aquam*; na v. se dáti nave *proficisci*; po vodě (= po moři) plouti *trajicere, transmittere mare*; (vůbec) *navigare*; po zemi i po v. *terra marique, terra et mari*.
- vodan, deus marinus.**
- vodárna, aquae ductus.**
- vodař, kdo vodu nosí aquarius, o vojíněch aquator.**
- vodařka, mulier aquam ferens.**
- voditi, v. „vésti.“**
- vodnatelnost, hydrops; aqua intercus (utilis).**
- vodnatelný, aqua intercute laborans.**
- vodnatý, aquosus; aquis abundans.**
- vodni, a) = vodě náležící, v ní žijící aquatilis, aquaticus; b) = na vodu, od vody aquarius (rota, vas).**
- vodojem, lacus; receptaculum aquarum.**
- vodomet, aqua saliens.**
- vodopád, dejectus aquae; aqua ex alto cadens.**
- vodorovný, libratus; aequus; aequilibris; zdv. ad libram, ad libellam.**
- vodoš, hydrus.**
- vodotoč, vodotok, canalis.**
- vodovod, aquae ductus.**
- vodstvo, aquae; fluctus; = moře mare.**
- vochlovati len, hamis ferreis linum pectere.**
- voj, u vozu temo.**
- voj, vojsko, exercitus, (v šik sestavený) acies, (na pochodu) agmen; hlavní v. major exercitus pars; přední v. primum agmen, zadní agmen novissimum n. extre-**

mum, novissimi, zadní v. tvořiti *agmen claudere*; ost. v. „vojsko.“

vojačina, = vojáci *militēs*; = vojenská služba *militia*.

vojačtí, *militare, militiae munus sustinere*.

voják, *miles*; pěší v. *pedes*, starý v. *veteranus*, mladý (= nováček) *tiro*; vysloužilý v., v. „vysloužilý“; sprostí v. *militēs gregarii* n. *vulgus militum*; v. na vodě *miles nauticus*, v. pl. *classarii milites navales*; vojáci na zemi *copiae pedestres* n. *terrestres*; dáti se za v. *nomen dare (militiae)*.

vojanský, vojenský, *militaris*, = k vojné náležitosti *bellicus* n. gen. *belli*; v. život *vita militaris*, v. zaměstnání *studia rei militaris*; právo v. (= zákony) *leges militares*, (= válečné) *jus belli*; v. kázeň *disciplina militaris* n. *bellica*; v. umění *ars bellica* n. *belli*; v. záležitost *res bellica* n. *militaris*; v. rada *consilium militare* n. pouze *consilium*; v. oděv n. plášť *sagum*, v. soud *judicium militare*; v. lest *ars* n. *fraus bellica*, (o vůdci) *consilium*; v. moc, v. lid *copiae, milites, exercitus*; v. stav *militēs*, si zvoliti *militiam capessere*; *nomen dare (militiae)*; v. přísaha *sacramentum (militiae)*; v. ležení *castra*; v. sláva *laus bellica, gloria militaris* n. *in re militari*; v. cvičení *decurio*, v. cvik *belli usus*; ost. v. „válečný“; po vojansku n. adv. *vojansky more militari*; = s vojskem, = válečně, v. toto; v. se cvičiti *decurrere*.

vojenství, *res bellica* n. *militaris*.

vojevůdce atd., v. „vojvoda.“

vojín, v. „voják.“

vojna, v. „válka“; dodej úsloví: na v. se dáti *nomen dare (militiae)*; na v. býti *militare, militiae munus sustinere*; na v. najímati *militēs conquirere, comparare, conscribere*; v. začítí s kým *bellum alicui inferre*.

vojsko, *exercitus, acies, agmen*, v. „voj“; v. na zemi *copiae pedestres* n. *terrestres*, na moři *copiae navales*; *classis*; v. sbíratí *militēs conquirere, comparare, milites* n. *exercitum scribere, conscribere*, zřikovati *aciem instruere, instituere, constituere*.

vojvoda, a) = vojevůdce *dux; imperator*; b) co název čestný *dux*.

volák, *bubulcus*.

volání, je-li = křičení *clamor*, v. o pomoc *clamor*, úzkostlivé *queritatio*; ost. však opíše se slovesem: neslyšel jsem v. jeho *eum vocantem non audiui*; na jeho v. přišel jsem *ab eo vocatus* n. *eo vocante veni*.

volati, *vocare*, (silně) *clamare, conclamare*, (v. do zbraně *conclamatum est ad arma*);

v. koho n. na koho *vocare alqm (nominativum n. nomine)*, něco *clamare, exclamare alqd*; o pomoc v. *invocare (alqm)*, *auxilio vocare (alqm)*; v. se k čemu, ke komu *provocare ad alqm, appellare alqm, jus suum persequi*.

volba, *electio*; *electus*; pl. volby *comitia*; v. do úřadu *creatio*, (sborem samým vykonaná) *cooptatio*; den volby *dies alicui creando* n. *comitiis habendis destinatus*.

volební, ve spojení: v. právo *jus suffragii* n. pouze *suffragium*; v. síň *locus, ubi delectus habetur*.

volebný, *cujus in legendo ratio haberi potest*.

volič, *qui suffragium habet*.

voliti, a) = chtítí *velle*; nevoliti *nolle*, vol (neb) nevol, v. „volky“; raději v. *malle, praeoptare*, volil bych sobě raději *malim* n. *mallem* (o rozdílu v. Gramm.); b) = vybrati si jedno mezi jinými *legere, eligere, deligere (alqd, unum e multis)*; nechati koho v. (něco) *permittere alicui, ut ex pluribus rebus, quam velit, eligat*; *optionem eligendi* n. *arbitrium alicui dare*; *permittere alqd arbitrio alicui*; mohu ještě v. *res mihi adhuc integra est*; můžeš v. *tua optio est*; není možná n. nemožno tu v. (mezi dvěma zly) *nilhil medii est*; zvl. c) k důstojenství v. koho, v. koho čím *creare (alqm consulem)*, *dicere (dictatorem, magistrum equitum)*, *capere (virginem Vestalem)*, ze sboru šamého *cooptare*; v. koho na místo jiného *sufficere alqm in locum alicui*; soudce v. *legere judices*, někoho senátorem n. za senátora *alqm in senatum legere*, za prostředníka n. prostředníkem *capere alqm arbitrum*.

volky, nevolky, adv. *velim nolim, seu velint seu nolint* a p.

volnost, a) = ochotnost *animus promptus* n. *paratus*; v. k službě *officium*; *studium aliis* n. *alicui inserviendi*; b) = svoboda *libertas*; v. vůle *arbitrium*; v. vybrati sobě *optio*.

volný, volen, a, o, a) = ochotný *promptus, paratus (ad alqd faciendum)*; k službě v. *officiosus*; *officii plenus*; v. býti morem *gerere alicui*; b) = svobodný, a) o osobě, volnost mající *liber*, sobě v. (v ohledu politickém) *liber, non alieno imperio subjectus, suis legibus et institutis utens*, (v ohledu občanském) *qui sui juris, suae potestatis est*; β) o věci *liber, solutus (motus, lingua)*, v. překlad * *verba scriptoris non totidem verbis translata*; mám v. přístup u koho *patet mihi aditus ad alqm*; *est mihi aditus familiaris in alicui domum*; v. průchod dáti čemu *non impendere alqd, mittere non impediri, non coerceri*; mám v. dech *spiritus libere*

meat; volnou ruku míti v čem *alqd mihi integrum est, in alqa re suo arbitrio agere posse*; a poněvadž mi již nebylo v. radu bráti *nec integrā re ad consulendum*; v. též „vůle“ e); zvl. neutr.: volno jest mně (= smím) *licet, liberum n. integrum mihi est*; c) = pohodlný, netěsný *commodus; laxus*; adv. a) *prompte, prompto animo, libenter; officiose*; b) α) *libere, suo arbitrio, suo jure*; β) *libere, solute*; c) *commode; laxe*; tp. není mi hrubě volně při tom *vereor quorsum id casurum sit*.

volský, gen. *bovis, boum* n. adj. *taurinus (caput, oculos, ungula, lingua atd.)*, *bubulus*; v. trh *forum boarium*.

voněti, a) = vůni vydávati *olēre, (dūr.) redolēre*; v. čím *olēre alqd (na př. vinum)*; tp. to mně voní *id me delectat*; b) = číti *olfacere (alqd)*; k něčemu v. *odorem rei alcs trahere, alqd ad nares admovere*.

vonidlo, pl. *vonidla odores*.

vonný, *bene olens*; v. věci *odores*.

vor, *ratis*.

vosa, *vespa*.

vosk, *cera*.

voskovati něco, *cerā inducere n. oblinere alqd*.

voskový, *cereus*; v. pochodeň, svíce *cereus*.

voština, *favus*.

vous, = jednotlivý vlásek *pilus*; = pl. vousy *barba*; dlouhý, veliký v. *barba longa, promissa, magna*; bez v. *imberbis; glaber*; v. si nechati růsti *barbam alēre; barbam promittere*.

voušatý, *barbatus*.

vozataj, *vozka, auriga, rector equorum*.

vození, *vectio*, v. se *vectatio*; k v. *ad vehendum*.

voziti, v. „vézti.“

vozné, *vectura*.

vozový, v. *cesta via (publica)*.

vpád, a) v. řeky *os, ostium fluminis*; b) v. nepřátelský *irruptio, incursio n. incursus*, v. též „nájezd“; v. do země učiniti, v. „vpadnouti.“

vpadlý, v. tváře *buccae fluentes*; v. oči *oculi concavi n. conditi n. abdit*.

vpadnouti, vpadati, a) v. v něco, někam *incidere (do jámy in foveam)*; = vlévati se, v. toto; podobně: v. do rukou nepřátel, mezi nepřátely *incidere, incurrere, venire in hostium manus*; v. chorobu v. *incidere in morbum; implicari morbo, v. nelásku excidere gratia alcs*; b) v. někam (nepřátelsky) *irruptionem n. incursionem n. impetum facere, irrumpere, incurrere, irruere (in agros hostium)*; *invadere (in Aviam, in hostem)*; podobně:

v. komu v řeč *interpellare alqm loquentem obloqui alcui*.

vpáliti, *inurere (alcui notam)*.

vpis, opiš slovesem.

vplésti, *intexere (alqd alcui rei)*; na kolo n. do kola v. koho *rotā contundere, frangere alqm*; tp. = vmíchat *admiscere (alqd rei alcui)*, v. se *immiscere se rei alcui; interponere se in alqd*.

vplížiti se, do čeho *irrepere (in locum alqm)*.

vplouti, *invehi (in portum)*.

vplyv, v. „vliv.“

vpočísti, něco do čeho *adnumerare alqd alcui rei*.

vpravdě, adv. v. „pravda“ b)

vpraviti, vpravovati, něco do čeho *inserere alqd rei alcui n. in alqd*; podobně: do postele koho v. *collocare alqm in lecto*, zboží do lodí *imponere merces in naves*; zvl. v. koho, α) v co, kam = přivést, uvést co naň *conjicere alqm (in carcerem)*, v nouzi a chudobu *ad inopiam redigere alqm*; β) v. koho do čeho *docere alqm alqd, instruere alqm re alqa*; 2) v. se do čeho *alqd intelligere n. perspicere*, do knihy * *ordinem libri perspicere*.

vpustiti, vpouštěti, něco do čeho *infundere, ingerere (aquam in alqd)*; *intromittere, admittere (lucem per fenestram)*; *recipere (solem světlo sluneční)*; loď vpouští vodu *navis (omnibus) compagibus aquam accipit, navis sentinam trahit*; v. koho *intromittere, immittere alqm*; *accipere, recipere (alqm urbe n. in urbem)*; nevpuštění koho *introitu n. januā prohibere alqm*, též pouze *excludere alqm*; 2) v. se do koho, v. „dát se do koho.“

vrabec, *passer*.

vracení, opiš slovesem.

vraceti, v. „vrátiti.“

vrah, a) = nepřítel *hostis (capitalis)*; b) = vražedník, α) vůbec *homicida*, (který řemeslo z toho dělá) *sicarius*; β) v. něčí *interfector; auctor caedis alcs*; (kdo druhého zabije na vyzvání jiného, tedy co pouhý nástroj vraždy) *percussor*; v. otec n. jiné nedotknutelné osoby, na př. krále a p. *parricida*; v. bratra *fratricida*, matky *matricida*; v. samého sebe, v. „samovrah“; úkladní v. *sicarius*.

vrána, *cornix*.

vranič, * *equus niger*.

vrany, *niger*, též *nigerrimus*.

vráska, *ruga*; vrásky míti *rugosum esse*; v. dostávati, vráskami se potahovati, v. násl.

vrašťeti, *corrugari*.

vrašťiti, *corrugare*, čelo v. *frontem contrahere*.

vrata, a) = sbitá prkna k zavírání *fores (portae)*; b) = veliké dveře *porta*;

zadní v. *porta postica n. aversa*; ost. v. „brána.“

vrátiti, vraceti, a) = obrátiti *vertēre, convertēre*; b) v. něco komu = zase dáti *reddēre, restituēre alcuī alqd*; podobně: v. = vrhnouti *evomēre alqd*; 2) v. se *redire (ad alqm, ex urbe)*; *reverti, recedēre, regredi*; *se recipere n. referre; repetere (Neapolim)*.

vrátkost, *fragilitas; imbecillitas*.

vrátký, a) = k závratí náhylný *vertiginosus*; b) tp. = nestálý *caducus, fragilis, fluxus*; zvl. na zimu v. *frigoris impatiens*.

vrátník, *circulus tropicus*.

vrátný, co subst. a) = strážný vrat *custos portae*; = strážný dveří *janitor, ostiarius*; b) = správce lodí *gubernator; rector navis*.

vrávorání, *titubatio*.

vrávorati, *titubare, vacillare*; = padati *labi*.

vrávoravý, *titubans*.

vraziti, vrážeti, 1) trans., a) v. něco do čeho = vbítí *figere, defigere, infigere (clavum)*, též *adigere*; v. koly *sublicas agere, stipites demittere*; oštěp do země v. *defigere hastam in terra*; nůž v. komu do srdce *cultrum in corde alcs defigere*; meč do prsou v. *infigere gladium alcuī in pectus, gladium per pectus alcs trajicere*, do těla *percutere alqm gladio*; hřebík do nohy si v. *induere se in clavum*; b) v. něco nač *figere alqd in alqd*; na kůl koho v. *per medium hominem stipitem adigere*; 2) intrans. v. do čeho, na něco, v něco a) = uhoditi, praštití *illidi (parieti)*, *allidi (ad scopulos)*, = zaváditi *offendere*, (nohou oč *pedem ad alqd*); hlavou do zdi v. *illidere n. impingere caput parieti*, do klenutí *offendere caput ad fornitem*, do skály *affigere caput saxo*; v. do sebe (na př. o lodích) *collidi inter se, concurrere inter se*; v. na břeh, na písek (o lodi) *in terram deferri, in litus ejici, in vadum allidi*, na skaliska *ad scopulos allidi*; vítr vráží na dům *ventus quatit n. pulsatur domum*; b) v. kam, na koho, na něco (= udeřiti) *irruere, irrumpere, incurrere, invadere in locum alqm*; na nepřitele *opprimere hostes*; v. do země, v. „vpadnouti“; 2) v. se: víno vráží se mi do hlavy *incalesco vino*.

vražda, *caedes; homicidium*; v. etce n. osoby nedotknutelné *parricidium*; v. matky též *matricidium*; úkladní v. *caedes ex insidiis facta*, též pouze *caedes*; v. spáchatí, v. se dopustiti *caedem facere, parricidium committere*, nad kým *interficere alqm, mortem alcuī inferre*.

vražďení, v. předch. a násl. (všudy samé v. *omnibus locis fit caedes*).

vražďiti, *caedem facere, homines jugulare*; (všudy se vraždi *omnibus locis fit caedes*). vražednice, *homicida*; v. koho *interfectrix alcs*.

vražednický, v. skrýše *latronum receptaculum*, v. zbraň *ferrum, telum*.

vražedník, v. „vrah.“

vražedný, a) = k vraždě slušící: člověk vražedný, v. „vrah“; v. úmysl *caedis consilium*; v. duch *caedis cupiditas*; v. čin, v. „vražda“; v. meč *ferrum, telum*; b) = s vraždou spojený *atrox (pugna)*, = krvavý *cruentus*; adv. b) *atrociter; cum multo sanguine*.

vrba, *salix*.

vrbi, vrboví, *salictum*.

vrcei, v. „vrhnouti.“

vrčení, *gannitus*.

vrčeti, *gannire; mussitare*.

vrh, v. „hod.“

vrhnouti, vrcei, vrhati, 1) trans. a) v. něco, něčím někam *jacere alqd in locum alqm*; vrhati *jactare*; vržen býti někam, větrem a p. *deferri*; v. něco na koho *conjicere alqd in alqm*, na oheň něco v. *in ignem injicere alqd*; los v. oč *sortibus consulere de re alqa*; v. koho do vězení *conjicere alqm in vincula n. in carcerem*, v. záhubu *alqm perdere n. pessum dare, ad interitum vocare*; ost. v. též „hoditi“; b) v. mladé = poroditi *parere, gignere*; c) světlo vrhati *mittere lucem*; d) v. (abs.) = dávti se *vomere*; 2) v. sebou se *abjicere (ad terram, in herba)*; 3) v. se a) = skočiti se *dejacere, se abjicere (e muro in mare)*; podobně: v. se v nebezpečí *periculo se offerre, periculum subire*; v. se (s hora dolů) *devolvi* (též o vodě tekoucí), *praecipitare, praecipitari (a tecto)*; β) = se uchýliti se *vertere alqd*; nevím, kam se v. *quo me vertam nescio*; v. se k někomu (= utéci se) *confugere ad alqm*; γ) v. se k nohoum komu *ad pedes alcs se abjicere n. provolvēre*, na kolena před kým *procumbere n. provolvi ad genua alcs*; *accidere genibus alcs*; δ) v. se na koho (nepřátelsky) *invadere alqm*; *adoriri, aggredi alqm, impetum facere in alqm*, zbraň *ferro alqm petere*; ε) vrcei se (= zdařiti se) po kom *similem fieri alcs*; *referre mores n. speciem alcs*; * *alcs ingenium n. mores induere*.

vrhnouti, a) = hození, opiš slov. předch.; b) = dávení *vomitus*.

vrch, a) = hoření část nějaké věci *pars superior*; zvl. v. stromu *cacumen*; v. střechy n. domu *fastigium*, v. hlavy n. hory *vertex*, často však adj. *summus*: v. hory *summus mons*; *summum jugum montis*; tudíž α) na vrchu, po v., s v. (svrchu)

supra, často adj. *summus* n. *superior*: na v. kopce *in summo colle*; nádoby po v. zlatem pokryti *amphoras summas auro operire*; tp. na v. míti (v hádání) *vincere*; chce vždy svou na v. míti n. postaviti *suam semper sententiam probari vult*; β) vrchem *supra*; γ) na vrch, do v. *sursum* (eniti); tp. do v. naplniti = přeplniti *nimis complere*; b) = hora *mons*, (menší) *collis*, *clivus*; s v. n. vrchem dolů *deorsum*, do v. *sursum*, *adverso monte*, jíti *in adversum subire*; cesta s v. *declivis*, do v. *acclivis via*; tp. míti na koho s v. (svrchu) *succensere* též *subinvadere alicui*; *animo infenso esse in alqm*; c) = povrchní strana *pars exterior*; obyč. adj. *summus*; na vrchu *in summo*; *super*; na vrchu nádob *in amphoris summis*; na vrch *insuper*, *supra*; d) tp. = nejvyšší stupeň, adj. *summus*; = nejposlednější *ultimus*; na v. důstojenství přijíti *ad summos honores provehi*, *ad summum honorem pervenire*; *summum honoris fastigium assequi*; v. dobrého *summum bonum* n. *finis bonorum*; v. moudrosti *summa sapientia*, umění *summa ars*; v. slávy dosíci *summam gloriam consequi*; v. práva *summum jus*; státi na v. čeho *in summo fastigio rei alcs stare*, *esse*; co jest v. zlého? *quod malorum ultimum est?* ost. v. též „vrchol.“

vrchní, a) = co na vrchu jest *superus*, o dvou věcech *superior*, o více *summus*; v. pysk *labrum superius*; v. „hořejší“; v. šat (vůbec) *amiculum*, u Římanů *toga* (mužů), *stola* (žen); b) = přední, co do moci a p. *summus*; v. moc *summa potestas*, *summa rerum* n. *imperii*; *summum imperium*, míti *summam imperii tenere*, *summae rerum praeesse*, *esse cum imperio*; v. pán *dominus*; *penes quem est summa potestas*; v. dozorce *summus praefectus*, býti *summae rei praeesse*; v. dozorství *summa (rei alcs) cura* n. *custodia*, míti *rei alcuí praeesse* n. *praepositum esse*; v. úřad *summus magistratus*; v. vůdce *imperator*; *is penes quem est summa imperii*, *qui summae imperii* n. *bello gerendo praeest*; v. správa *summa rerum (rei)*.

vrchní, co subst. = představený, v. *toto*.

vrchnost, a) = vrchní panství *summum imperium*, *summa imperii*, *summa potestas*; v. míti (nad kým) *summum imperium tenere*, dosíci *rerum potiri*; b) = kdo vrchní správu má *magistratus pl.*; = pán, paní *dominus*, *domina*.

vrchnostenský, gen. *magistratus* n. *magistratum*; v. úřad *magistratus*; = pánu n. panovníku slušící *domini*, *regis*, *principis*.

vrchol, pův. v. „vrch“; tp. *apex*, *fastigium* n. adj. *summus* (dosíci v. štěstí, slávy *summam fortunam*, *summam gloriam consequi*), v. též „koruna.“

vrchovatý, *cumulatus*; adv. v. odplatiti *mensura cumulatiore reddere*.

vrchovitý, *montuosus*, *montosus*.

vrkati, *gemere*.

vrkoč, * *crines in nodum collecti*.

vroditi, něco v koho *inserere*, *ingenerare*, avšak věta se nejraději trpnou formou podá: *příroda to v nás vrodila hoc nobis a natura insitum est*, *hoc a natura profectum est*, *naturā inest animis nostris*; tedy: vrozen *ingeneratus*, *innatus* (in nobis, též *omnibus* všem); *insitus* (*menti*, *animis nostris*); *ingenitus*; v. se *innasci*, *inolescere* (*rei alcuí*).

vrosti, vrůsti, v. „vroditi se.“

vroubek, v. „vrub.“

vroubiti, a) = štěpovati *inserere sarmentum arbori*; b) = obrubovati, tp. = obkličovati *cingere*.

vroucí, a) = vařící se *fervens*; býti v. *fervere*; b) = náramně horký *fervens*, *fervidus*; c) tp. α) = horlivý *ardens*, *fervidus*; β) vroucí přátelé *intimi amici*; adv. vroucně *ardenter*, *animo commoto*; v. se modliti *supplices preces fundere*; v. milovati koho *alqm mirifice diligere carumque habere*, *in deliciis habere*; *summum me tenet alcs studium*.

vroucnost, *ardor*; častěji však opíše se slov. předch.: *znáš v. modlitby mé scis quam supplices preces fundam*.

vrozený, v. „vroditi.“

vrstevník, a) = spoluvěký *aequalis* (*alcuí*); b) = druh *socius*; *sodalis*.

vrstva, *tabulatum*, *stratura*; *ordo*.

vršek, *collis*, *tumulus*, *clivus*.

vršiti, *coacervare*, *cumulare*.

vršitý, *clivosus*, *tumulosus*.

vrťati, něco, do čeho *terebrare*; *perforare alqd*; v. díra *terebrando facere foramen*; tp. něco mi hlavu vrtá *alqd me mordet* n. *pungit*.

vrťkati, koho n. mysl něčí *labefactare* (*fidem alcs*); v. n. v. se *labare* (*socii labant*); *fluctuare*.

vrťkavost, *inconstantia*; *mobilitas et levitas animi*.

vrťkavý, *inconstans*; *mobilis*; *animo mobili* n. *levi*.

vrťhlavost, *vertigo*.

vrťhlavý, *vertiginosus*.

vrtoch, pl. vrtochy = nepokojnost mysli zbytečná *cura inanis*; zvl. náboženské *religio*; dělati si v. *religiones sibi fingere*; v. míti *curas inanes animo volvere*; v. komu zapuditi, zahnat *curas alcuí adimere*.

- vrub, a) = vříznutí *incisura*; v. u luku, u střely *crena*; b) = dřevo, na němž se něco pro paměť nařezuje * *talea*; tudíž úsloví: na můj v. = na moje útraty *meo sump(u)*; na svůj v. = vlastní silou *suis viribus*, = o své ujmě, v. toto; na v. něčí dáti něco *causam alcs rei delegare alcu*; to jde všechno na můj v. (pův.) *haec omnia mihi solvenda sunt*, tp. *meo periculo fiunt*; na v., ze vrub *accurate, subtiliter*; ze v. nový *plane recens*; c) = rub, ne líc, v. „rub.“
- vřítí, *incidere* (nomen arbori); v. se *infodi*; tp. stojí co vřítý *defixus stat*; úžasem a udivením stáli tu Gallové co vřítí *pa-vor defixerat cum admiratione Gallos*.
- vrzati, *crepare*; *stridere*.
- vřaditi, něco do čeho *in ordinem (alqm) redigere alqd*; v. z jedné třídy do druhé (na př. z hochů mezi muže) *transscribere in s násl. akk.*
- vřava, *strepitus, tumultus*; = hluk mluvících *fremitus*.
- vřed, *ulcus*.
- vřelost, a) pův. *fervor*; b) tp. *ardor*.
- vřelý, a) pův. *fervidus, fervens*; b) tp. *vehemens, impensus*; v. prosba *preces vehementes*; v. přátelé *amici intimi*; adv. *vehementer; magnopere, etiam atque etiam*, v. „vroucí.“
- vřes, * *erica*.
- vřesk, *clamor* n. pl. *clamores; ruditus*.
- vřeštěti, *clamare, vociferari; rudere*.
- vřeteno, *fusus*.
- vřískati, v. „vřeštěti.“
- vřítí, pův. i tp. *fervere, aestuare*; zlostí v. *odio flagrare*; v. na koho *odio occulto flagrare in alqm*.
- vřítiti, něco kam *inijcere alqd in alqd*; v. se kam *irrupere, irruere in locum alqm*.
- vříznouti, do čeho *incidere (arborem)*.
- vsaditi, a) = posaditi něco do čeho *imponere alqd in locum alqm, ponere, collocare alqd in loco alqo*; do vozu koho v. *tollere alqm in currum*, na koně *imponere alqm in equum*; tp. v. koho na koho (= poštvati) *incitare, inflammare alqm in alqm*; b) v širším smyslu = umístiti, ve rčení: na úřad koho v. *praeficere alqm muneri*, na místo jiného *sufficere alqm in locum alcs*, na království *constituere alqm regem*; v. koho do věže, do žaláře, do vězení *conijcere alqm in vincula* n. *in carcerem, carcere* n. *in carcere* n. *in carcerem includere alqm*; strom do země v. *arborem serere, ponere*; kamen do zlata v. *gemmam auro claudere*; c) v. něco (na př. peníze) ve hře *pignori dare* n. *opponere*; vsad se! *da pignus!* řekni, oč se se mnou vsadíš? n. oč se vsadíme? *tu dic, quo pignore mecum certes*.
- vsázka, při vsazení se *pignus*; při hře *quod in medium confertur, quod ponitur*.
- vsednouti, do čeho *considere (in curru)*; na koně v. *consendere equum, ascendere in equum*, na loď *consendere navem* n. *in navem*; tp. v. na trůn *imperium capessere, summa rerum potiri*.
- vsakočiti, *salire, assilire* n. *insilire*, na koně *in equum insilire*; tp. v. komu v řeč n. do řeči *interpellare alqm loquentem, obloqui alcu*; v. do země (nepřátelsky), v. „vpadnouti.“
- vsouti, *ingerere alqd in alqd*.
- vsáti, něco (do sebe) *suggerere, bibere alqd; ducere (colorem)*; tp. *imbuere se (studiis, cognitionibus verborum), imbuere pectora (religione)*.
- vsátí, *vstávati, surgere (e lectudo, e sella, a coena od stolu), esurgere*, (o více podmětech) *consurgere*; se *levare, se attollere*; zvl. a) z mrtvých v. *existere ab inferis; ab inferis excitari, ad vitam redire*; b) v. před kým (z úcty) *assurgere alcu*; c) v. proti komu *exsurgere contra* n. *adversus alqm*, (o podmaněných) *rebellare; imperium alcs detrectare*; d) v. k vojně *consurgere ad bellum; ad bellum* n. *in pugnam cooriri*; obecněji *bellum parare*; e) vlasy mi n. na mně *vstávají vzhůru capilli horrent*.
- vstavití, něco kam *imponere alqd in rem alqm*, mezi co *interponere, interijcere alqd alcu rei*; v. na hlavu něco *superponere capiti alqd* n. pouze *imponere alcu alqd* (na př. *coronam*).
- vstoupení, a) v. do čeho *ingressus, introitus*; b) = vystoupení *ascensus, consensio*; na nebe v. *abitus* n. *ascensio in coelum*; v. na loď *consensio in naves*.
- vstoupiti, -nouti, *vstupovati*, a) v. v něco, do čeho, kam *intrare, ingredi, introire (domum, in urbem)*; pod střechu v. *tectum subire*; v. nač *alcu rei insistere* n. *pedem imponere*; tudíž tp. α) v. v šik (o vojínech) *aciem ordinesque constituere*; β) v. v radu s kým, v. „rada“ a); γ) = učiniti, v úsloví: v. v mír, v smlouvu *pacem, foedus facere*, v manželství *in matrimonium ire, matrimonium contrahere, capessere*, v radu, v. „rada“ a); do služby v. *operam locare (alcu)*, (o sloužícím) * *inire ministerium*; v dědictví v. *hereditatem adire, cernere*; b) vstoupiti, na místo: vstoupiti = vzhůru v. α) = vzhůru, do výše *kráčet ascendere (in montem), escendere (in rostra)*; v. do nebe *sublimare ferri; sublimem abire, in coelum ascendere*; na loď *navem (in navem) consendere*; na trůn, na království v., v. „vsednouti“; vůbec = vzhůru se *pohybovati surgere, tolli, in altum ferri*;

slzy vstupují mi do očí *lacrimae mihi oboriuntur*, krev vstupuje mi do obličeje *rubor suffunditur mihi*, víno vstupuje mi do hlavy *incalesco vino*; voda vstupuje (= přibývá vody) *aquae crescunt*; c) v. na nohu *insistere* (na levou nohu *in sinistrum pedem*).

vstrčiti, něco kam *inserere, immittere* (*aliquid in os*); = schovati *condere* (*gladium*); v. něco nač *figere aliquid re aliqua*; = dáti *imponere aliquid rei alicui*; na kůl koho v. *per medium hominem stipitem adigere*.

vstříc, adv. v. „stříc.“

vstříknouti, (vodu atd.) do čeho *infundere, immittere aliquid in aliquam rem*.

vstup, v. „vstoupení.“

všypati, něco do čeho *infundere, ingerere aliquid (in saccum)*, nač *infundere aliquid rei alicui*.

všady, adv. *ubique; omnibus locis; ubivis; nusquam non*; ode všad *undique, ab omnibus partibus*.

však, adv. a) = ale *sed*; (důr.) *at, verum*; (mírněji) *autem, vero*; ost. y. Gramm. Kos. §. 771; b) = přece *tamen*, (důr.) *at tamen*; na počátku vět, když vlastní slova opravujeme, říká se obyč. *quamquam*: v., co pravím *quamquam quid loquor*; c) = vždyť *utique*; v. *vis scis enim, nam scis*. vše, v. násl.

všecek, všecken, všečen, *omnis*; = celý *totus*; = veškeren *universus; summus* (*victoria*); = každý *nullus non; omnis*; všichni mudrci, učenci *sapientissimus, doctissimus quisque*; v. jeho zásoba *omnis copia ejus*; v. jeho snaha *omne ejus studium*; vším právem *optimo n. suo jure*; proti v. nadání *praeter opinionem*; se vši pilností *diligentissime*; předchází-li před „všecek...“ předložka „bez“ říká se *ullus*: bez v. nebezpečí *sine ullo periculo*; bez v. pochybnosti *sine ullo dubio n. ulla dubitatione*; (předchází-li však zápor, tu zůstává *omnis*: ne bez v. příčiny *non sine omni n. aliqua causa*); zvl. bez subst. a) v sing. *totus*: jsem v. tvůj *totus tuus sum, totus tibi deditus sum*; jest všecek šalba a lež *totus ex fraude et mendaciis factus est*; jindy superl. n. jinými obraty: jest v. nešťasten *prorsus nihil abest, quin miserrimus sit*; jest v. zkažen *homo perditissimus est*; nikdo není v. šťasten *nemo ex omni parte beatus est*; v. se zarmoutil *in magnos luctus incidit*; v. sklíčený *afflictus debilitatusque* (*aegritudine*); β) v pl. *omnes; universi, cuncti*; nemo non; všichni to vědí *nemo hoc ignorat*; v. nahlížeji *nemo non videt*; my v. jsme to učinili *nemo nostrum est quin hoc fecerit*; všichni ve-

spolek n. dohromady n. vesměs n. společně *universi, ad unum omnes*; přede všemi *palam; omnibus inspectantibus; coram omnibus*; γ) neutr. všecko, všechno, vše, v nom. a akk. *omnia*, v gen. dat. a abl. *omnium rerum, omnibus rebus* (ve všem *in omnibus rebus*); jindy též *res*: nyní víš v. *rem omnem habes*; v. se může vykonati *nihil est quin effici possit*; ve všem = zcela *omnino*; všecko a nebo nic *nihil nisi totum*; přede vším *ante omnia; imprimis; praecipue; omnium primum*; jest po všem *actum est*; proto pro všecko n. s tím se vším (na př. nic nepořídíš) *nihil minus; tamen; quamquam haec ita sunt (nihil proficies)*; všeho všudy *in summa, omnino* (bylo jich v. pět *quinque omnino erant*); v. raději trpěti *quidvis malle pati*; ze všeho se domníval *omnibus de causis existimabat* (s akk. a inf.); v. dobré řídké jest *optimum quidque rarissimum est; omnia praeclara rara sunt*.

všední, *quotidianus* (*vestis*); = obyčejný *vulgaris* (*cibus*); v. den *dies profestus n. negotiosus*.

všednost, *vulgaris ratio*.

všelico, pl. *varia* (*loqui*); *res variae*.

všelijaký, *varius, multiplex; omnis n. varii generis*; v. lidé *homines omnium generum*; adv. všelijak *varie*; = všemožně *omni modo n. omnibus modis n. rebus*; = ve všem *in omni genere; in omnes partes* (obelstívati koho *fallere alqm*).

všelikam, -kde, -kdo atd, v. „leekam“ atd.

všeliký, a) = všecek, každý *omnis*; (v. cnoští se skvíti *omni genere virtutis florere*); ost. v. tato slova; b) = všelijaký, v. toto.

všemohoucí, *omnium rerum potens*; bůh jest v. *nihil est quod deus efficere non possit*; v. bože! *proh dii immortales! proh Jupiter!*

všemohoucnost, *omnium rerum potentia*.

všemožný, *qui* (*quae, quod*) *fieri n. excogitari potest*; často pouze *omnis*; v. způsobem *omni ratione*; v. rychlostí *maxima qua fieri potest celeritate*; dáti si v. práci s čím *maximo, quo fieri potest, studio in rem incumbere*; v. útěcha *quidquid solatii afferri potest*; v. čest komu prokazovati *nihil praetermittere quod ad honorem alcs excogitari possit*; adv. *omni ratione*, n. opiš rčeními u adj. podanými; v. též „všelijak.“

všeobecný, = povšechný *universus; generalis* (*notio*); = obecný všem *communis* (*salus, metus*); též gen. *omnium* (v. smích nastal *omnium risus consecutus est*); = obecný, veřejný *publicus*; adv. *generatim; communiter, vulgo*; býti vchválen

ab omnibus laudari; v. *mluviti ita dicere ut a singulis abstineas*.

všestranný, *plenus et ad omnes partes perti-nens (quaestio)*; adv. *ex omni parte, ex omnibus partibus* (rem *examinare, excu-těre*); v. vzdělaným býti *omni genere doctrine eruditum esse*; muž v. vzdělaný *homo, qui non in uno literarum genere elaboravit, sed plures artes scientia sua comprehendit*.

všetečnost, *curiositas importuna*; = opováž-livost *audacia*.

všetečný, *praeter modum curiosus*; = opo-vážlivý *audax*; adv. *praeter modum cu-riose*; *audacter*.

vševědouci, *omnia providens et animadver-tens*.

vševědoucnost, *omnium rerum scientia*.

všimavost, = pozornost *animus attentus, di-ligentia*; = šetrnost ke komu *officium, officium et verecundia*.

všimavý, *attentus; officiosus, plenus officii, comis* (v. slovo předch.); adv. *attende; officiose, comiter*.

všimnouti si, *všimati si*, čeho *animum in-tendere ad alqd, respicere, spectare alqd; oculos in alqd conjicere; videre alqd*; v. si koho (šetrně se chovati) *officium et cultum alicui tribuere; observare alqm; nevšimati si čeho negligere, nihil curare, dūr. contemnere alqd*; = nepozorným býti *alias res agere*.

vštipiti, *vštěpovati*, = vsaditi *serere, ponere (arbores)*; tp. v. (si) něco v mysl, v pa-měť *infigere alqd menti, memoriae, im-primere alqd in animo, demittere alqd in animum n. pectus*; jest vštípeno něco v srdci *infixum haeret alqd animo*; chtějí to v. *hoc volunt persuadere* (s akk. a inf.).

všudy, v. „všady.“

všudybytný, — přítomný *ubique* (n. *omnibus locis*) *praesens*.

vtáhnouti, a) v. něco kam, do čeho *trahere alqm n. alqd in locum alqm*; zvl. a) v. něco do kněh, do desk a p. *referre alqd (in rationes, in tabulas etc.)*; β) v. něco do sebe *sorbere, ducere*, (o tekutinách) *bibere, trahere alqd*; b) v. kam = vjíti *ingredi, intrare, introire (in urbem cum exercitu in fines hostium)*; 2) v. se kam, do čeho: něco se vtahuje do země *terra alqd percolat et transmittit* (na př. *imbres*); *alqd percolatur per terrae venas*.

vtasiti, v. „vstrčiti.“

vtéci, *vtakati*, kam *influere (in mare)*; *ef-fundi*.

vtělení, *adjectio*, obyč. však opíše se slov. násl.

vtělit, něco komu, a) pův., zvl. v pass.: vtěleno jest něco komu (od přirození)

alqd alicui innatum est, naturā insitum est, nám natura alqd ingenuit nobis, alqd in animis nostris insitum est, naturā no-bis tributum est; b) v. něco čemu, več = přidati *addere, adjicere, adjungere, attribuere (terram imperio)*; = dskami za-psati *referre alqd in tabulas*.

vtěsnati, něco kam *coartare (omnia in unum librum)*; *vi adhibita immittere alqd*; v. se kam: všichni nemohli se v. do žaláře *carcer omnes non cepit*.

vtip, a) vůbec, = povaha, vlohy *ingenium; indoles*; bez v. člověk *homo hebetes inge-nio, tardi ingenii*; přirozený v. *ingenium, sensus communis*; bystrý v. *acumen n. a-cies ingenii*; škoda vtipu *addat malis edocemur, incommodis docti evadimus*; b) = vtipnost *ingenium, ingenii acumen*; peprný v. *sal, satirický dicacitas, žer-tovný festivitas*; je-li „vtip“ = vtipné řeči, nápady *lepos, facetiae; facete dic-tum, salse dictum, sales*; vtipy dělají *lepide jocarí, multa acute dicere*.

vtipák, *homo dicax*.

vtipiti se, *intelligere, colligere*; = na něco přijíti *venit mihi in mentem alqd; succurrit mihi alqd*.

vtipkování, *argutiae; dicacitas*.

vtipkovati, *ingenio abuti*.

vtipnost, v. „vtip“ b).

vtipný, a) o osobě, a) = vlohy dobré ma-jící *docilis*; = duchaplný *ingeniosus, in-genio praestans*; v. hlava *ingenium promp-tum, docile β)* = vtip mající *ingeniosus, urbanus*, = peprný vtip mající *salsus, facetus*; = žertovný *lepidus, festivus*; = satirický *dicax*; b) o řeči a p. *facetus (sermo)*; v. nápady *facetiae; salse n. fa-cete dicta*; v. důmyl, v. „vtip“; adv. *salse, facete, lepide*.

vtirati, v. „vetřiti.“

vtíravost, *importunitas; procacitas*.

vtíravý, *importunus; molestus, procax*; adv. *importune; moleste*.

vtisknouti, něco do čeho *imprimere alqd in re alqa*; tp. v. něco v paměť *infigere alqd memoriae*; v. se kam, v. „vetřiti se.“

vtisknutí, *impressio*.

vtlačiti, v. „vtisknouti.“

vtlouci, něco do čeho *figere, defigere (cla-vum in alqd)*; tp. v. komu co do hlavy, v paměť *inculcare alicui alqd*.

vtrhnouti, a) v. něco kam *intro rapere alqd; trahere alqm n. alqd in locum alqm*; tp. = vplést koho več *implicare n. immi-scere alqm rei alicui*; b) v. kam = vjíti vojensky *ingredi, intrare, introire (in ur-bem, cum exercitu in fines hostium)*; *copias introducere (in fines Bellovacorum)*; = vpadnouti *irrupere, invadere, incurrere (in agros hostium)*.

vtrhnutí, (nepřítel do země) *irruptio, incursio, incursus*.

vtrousiti, něco več *interspergēre, inspergēre alqd rei alcuī*; tp. *admiscēre (versus orationi)*; řeči, pověsti mezi lid v. *rumores n. sermones spargēre, disseminare*; v. se = vlouditi se *irrepēre (in locum alqm)*.

vůbec, adv. a) = zjevně *palam; publice; coram omnibus*; b) = povšechně, obecně *generatim, communiter; omnino* (= celkem); v. diví se oni všemu, co..... *communiter illi quidem omnia admirantur, quae etc.*; všichni v. *universi*; *ad unum omnes*; vůbec známý *notus et pervulgatus; celebratissimus*; v. užitečný *omnibus utilis; unde in omnes utilitas redundat*; zvl. a) vztahuje-li se na subst., říkáme v lat. *universus*: nehaním filosofii v. *non universam philosophiam vitupero*; mluví o předmětu v. *de re universa agere*; β) k uvádění věty obecné *quum*, jemuž *tum* odpovídá: obdivuji se v. všem Římanům a zvláště Katonovi *quum omnes Romanos tum praecipue Catonem admi- ror*; jakkoliv přátelství v. mnoho dobrých stránek do sebe má, tož přece zvláště tím vyniká..... *quum plurimas commoditates amicitia contineat, tum illa praestat etc.*; c) po vytknutí více důvodů, přeloží se „v.“, poslední a hlavní důvod uvádějíc *ad summam, in summa; denique*.

vůči (v oči), v. koho *coram alqo, praesente n. inspectante alqo*; v. táboru *pro castris*; v. těchto věcí *quae quum ita se habeant*.

vůčihledě, adv. *aperte, manifesto*.

vůdce, *dux*, v. na cestě *dux itineris*; v širším smyslu = kdo k čemu navádí *auctor, princeps*; = učitel *magister*; = vojvoda *dux (belli)*; hlavní v. *imperator*; v. býti *exercitui praeesse*.

vůdcovství, *ductus*, obyč. však se opiše slovem *dux*: pod v. někoho *alqo duce*; v. ve válce *summa belli; imperium*.

vůdkyně, *dux (fem.)*; *auctor*; = učitelkyně *magistra*.

vůkol, 1) adv. a) = dokola, kolem, okolo *circum, circa*; u sloves stává předslovce *circum*: v. objíti *circumire (aram)*; v. pohlednouti *circumspicere*, v. pohlížeti *circumspectare*; v. seděti *circa assidere*; v. ležeti *circumjacere (terrae alcuī)*, = sem tam ležeti *passim jacere*; v. státi *circumstare* (okolo koho *alqm*); b) = v tom kraji *circum, circa; hac regione, hic*; 2) co praep. *circa, circum* s akk.: v. chatrče *circa casam*.

vůl, *bos*.

vůle, 1) pův., = chťení, vůbec *voluntas*, = rozkaz *auctoritas*, v. toto; poslední v.,

v. „závěti“; svobodná v. *libera voluntas; arbitrium (liberum)*; to jest má v. *hoc volo, ita mihi placet*; 2) zvl., dílem tp. a) = úmysl *consilium*; tou volí *eo consilio, ut etc.*; míti v. něco učiniti, v. „úmysl“ a „chtíti“ 2) c); jedné v. (a myslí) býti *consentire (cum alqo de re alqa)*, v. též „svorný“; b) vůle (vlastní) *libera voluntas*; s dobrou v., z dobré v. (*mea etc.*) *sponte*, v. „dobrovolně“; činím to z dobré v. *facio lubens*, proti v. *invitus*, (důr.) *invitissimus*; v. pustiti komu *non coercere alqm*; v. svou míti *perficere n. consequi id quid volebam; voto potiri*; své v. požívati = po své v. žíti *ad suum arbitrium vivere*, = samovolně jednati *alcs arbitrium pro legibus est*; své v. požívati nad kým, provoditi n. míti s kým svou v., v. „naložiti“; c) = líbost, chuť *voluntas, animus, desiderium*; zvl. a) do v. *ex libidine*; = dosti *satis; ad arbitrium suum*; do v. se najísti, napiti *cibo, potu satiari*, nadívati *satiari videndo n. aspectu*; dle své v. *ad arbitrium (meum etc.) libidinemque*; do v. míti *satis n. abunde habere*, čeho *abundare alqa re, superest mihi alqd*; β) k vůli komu *alcs gratiā n. causā*, lidem *hominum causā n. gratiā*; někomu k v. býti n. něco činiti *alcs gratiā alqd facere, morem gerere alcuī, obsequi n. obtemperare alcuī*, též *voluntati alcs obtemperare n. satisfacere, facere quae quis optavit*; někomu k v. něco v oběť přinést *dare, tribuere alcuī alqd*; někomu k v. mluvíti *servire auribus alcs*, někomu k v. život komu darovati *concedere alqm alcuī*, odpustiti (komu) co *alcuī condonare alqd*; γ) po vůli, podle v. *ex sententia*, = do v., v. toto shora; po v. něčí *ad voluntatem alcs, arbitratu alcs, ad arbitrium alcs, ex voluntate (libidine) alcs*; po v. komu býti = někomu k v. býti, v. shora β); dává se n. jde mi po v. všechno *cuncta mihi procedunt, nihil mihi decedit quod nolim*; δ) proti v., v. násl.; ε) o své v. *arbitriu meo etc.*; (ex) *libidine*, v. též shora „po své v.“; učinil jsem to o své v. *mea sponte n. per me feci*; d) = povolení, schválení *assensus, consensus*; proti v. něčí *alqo invito*, bez v. něčí a vědomí *alqo imprudente et nolente*, ne bez v. krále samého *non invito rege ipso*; mou vůlí n. s mou v. se to stalo *me assentiente (probante) factum est*; e) = svobodné volení *potestas eligendi; optio, arbitrium*; míti v. čeho *potestatem n. jus habere alqd faciendi*; na (svobodné) v. mám *optio mihi (data) est*, na mé v. to jest n. leží, mám na tom n. k tomu v. *licet, liberum, integrum*

mihi est; in mea potestate situm n. positum est, penes me est arbitrium rei alcs; na v. nechati, dáti komu co alcs arbitrio permittēre alqd, facēre alcuī arbitrium in re alqa faciendā; ještě mám na v. adhuc integrum n. res mihi adhuc integra est; jimž on odvece, že v tom již nemá své v. quibus ille respondit, sibi non esse integrum; záležitost, v níž ještě úplnou v. máme causa, quae nobis adhuc integra est; f) = projevená vůle, rozkaz voluntas; v. božská numen; jussa divinae legis; divina voluntas; v. něčí činiti, plniti alcuī n. alcs voluntati morem gerēre; alcuī indulgēre; h) ve spojení: dobrá vůle, a) = přátelství voluntas; studium; animis libens n. promptus et alacer; benevolentia; β) = dobrá mysl animus hilaris; hilaritas; dobrou v. míti, v. „mysl“ ku konci; podobně: zlá v. inimicitiae; simultas; animus hostilis, infensus; v. zlé v. s kým býti, zlou v. s kým míti esse in similitate cum alqo, inimicitias gerēre n. habēre cum alqo; γ) = hody, v. toto.

vůně, odor, věcí pečených nidor; libá v. odor suavis, též pouze odor; libou v. vydávati bene olēre.

vůz, vůbec currus, vehiculum; nákladní v. plaustrum, v. na cestu rheda, cisium, petorritum; slavnostní v. carpentum, pilentum; v. v bitvě užívaný esedum; na v. jeti curru, plastro atd. vehi; též vehi in rheda, in vehi vehiculo, seděti in curru sedere; na v. (přijel) curru vectus, in curru sedens, n. pouze curru (venit).

vy, pron. vos.

výhava, a) = vyproštění liberatio; b) v. dceři = věno dos.

vybavitel, liberator.

vybaviti, a) = vyprostiti liberare alqm re alqa n. a re alqa; v. se se liberare; se expedire (ab omni occupatione); z dluhů emergere ex aere alieno; b) v. dceři filiae dotem dare, conficere.

výběh, a) pův. excursio; b) v. „výpad, zájezd“; c) = strmění eminentia.

*vyběhnouti, vyběhati, a) pův. excurrere; zvl. α) o nepříteli = vybíhati do země nepřátelské incursionem facere n. excurrere in agros hostium; β) = strměti eminentet prominere; = rozkládati se, o větvích diffundi; = zbývati, ve řešení: vybíhá ještě tolik superest; γ) o věcech tekutých effluere, emanare; b) vyběhati něco *cursu consequi alqd; 2) v. se *ad satietatem usque currere.*

výběr, a) abst. = vybírání electio, delectus; selectio; máš na v. tua optio est; optio est tibi, ut eligas, utrum velis; dáti komu na v. optionem alcuī dare, facere;

*b) konkr. = vybraný, přelož part. selectus: v. listů *epistolae selectae.*

vyběrač, a) pův., opiš slovesem; b) = kdo vybírá, co lepšího jest homo fastidiosus; v. „vybíračný“; c) v. peněz exactor (pecunia); v. cla exactor portorii; portitor; v. daní exactor vectigalium.

vyběračný, v. „vybíračný.“

výběři, v. „vyběrač“ c).

výběrek, v. „výběr“ b).

výběžek, v. země do moře lingula, lingua; v. hor excursus (montis).

vybídko, vybídnutí, provocatio; invitatio, evocatio; na mé v. to učinil me hortante n. auctore, postulante id fecit.

vybídnouti, vybízeti, koho k čemu provocare (ad pugnam, ad dimicandum), invitare (ad ludum a p.) alqm; vocare (urbem ad deditionem); vůbec hortari, excitare alqm (ad pugnandum, ut abeat), postulare ab alqo ut faciat alqd; důr. = rozkázati jüběre alqm facere alqd.

vybíhati, v. „vyběhnouti.“

vybíračný, -avý, fastidiosus; člověk v. homo delicati fastidii, fastidiosus; nejsem v. victum communem non fastidio; adv. fastidiose.

vybíratí, v. „vybratí.“

vybiti, a) = bijíce vytlouci excutere alqd (na př. oculum alcuī); v. „vyraziti“; v. koho ze želez e vinculis eximere, vinculis liberare alqm; domy vybíjeti irrumpere, irruere in aedes alienas; b) v. komu verberibus caedere alqm; 2) v. se z čeho (z nepřátelských zástupů) viam ferro facere n. patefacere.

vybízetí, v. „vybídnouti.“

vyblednouti, pallescere, decoloram fieri.

vybleptnouti, vybleptati, něco effutire alqd; enunciare silenda, proděre quae taceri debent.

vyblíti, evomere, ejicere alqd.

vybocíti, de via deflectere, declinare; tp. discedere, recedere (ab officio).

výboj, vis illata; = ztečení expugnatio; = útok impetus; impugnatio; spolek na v. foedus belli inferendi.

výbojný, a) = násilný violentus; b) = útoky činící, dobývací imperii preferendi cupidus (populus); v. válka bellum ultro illatum; v. válku začíti bellum inferre; adv. a) per vim; vi, violenter; b) válku v. vesti ultro bellum inferre, armis n. bello lacessere hostem.

vybojování, v. „výboj“ n. opiš slov. násl.

vybojovati, a) něco capere, occupare, expugnare (urbem, terram); potiri (urbe); b) v. koho = přemoci vincere, superare alqm.

výbor, a) = výběr, v. toto; na v. = vybraný, v. toto; b) = jádro, květ flos;

- robur* (*exercitus, juventutis*); zvl. v. mužů spolku nějakého *delecti; consilium*; obyč. slovem počet jich podávajícím: v. třech mužů *triumviri*; v. 15 mužů *quindcemviri*.
- výbornost**, *excellentia; praestantia*; též *virtus*.
- výborný**, *egregius; eximius, excellens; praestans* n. *praestabilis; praecclarus*; adv. *egregie; excellenter, praclare*; výborně! (co souhlas pochvalný) *laudo! bene factum! macte!*
- vybouchnouti**, tp. v. s čím *incautias proferre alqd.*
- vybouřiti**, koho *tumultu excitare alqm* (e *somno* etc.); intr. = dobouřiti *exasavire, desinere furere*.
- vybranec**, v. násl.
- vybrání**, v. „výběr“ n. opiš slovesem.
- vybranost**, *elegantia*.
- vybraný**, *lectus, delectus, selectus*, též vůbec *exquisitus, egregius*; na vybranou míti, dáti, v. „výběr“; tp. v. vkus *elegantia*.
- vybrati**, *vybirati*, a) = vyprázdniti *vacuum facere, exhaustire alqd*; mocí v. *depeculari* (*domum*), *deripere* (*urbem*); b) = vyndati, bráti odněkud *eximere, excipere, promere alqd*; v. hnízda *eximere ova nidis*; daně, peníze a p. v. *exigere alqd*; nováčky v. *scribere milites, delectum habere*; c) v., v. si n. sobě *eligere, deligere, seligere alqd* n. *alqm*; vybraný, v. toto; 2) v. se kam, v. „vydati se“, „odebrati se“; v. se na koho, proti komu *proficisci contra alqm*; v. se z čeho *se reficere, se recreare, se recipere*; jinak: v. se z domu, z města, ze země a p. *migrare* (e *domo, ex urbe*); v. se z tohoto světa, v. „umřít“; zvl. impers: vybírá se (= jasní se) *disserenascit*.
- vybrousit** něco, *exacuere, acuere alqd*; tp. rozum v. *exacuere, acuere* (*mentem, ingenii aciem*); part. vybroušený *acer* (*judicium* a p.); *excultus, expolitus* (*homo*); *politus* (*ars*); v. rozum *acumen ingenii*; v. sloh *elegantia*; nevybroušený člověk *homo politioris humanitatis expers*.
- vybroušenost**, tp. = vkus *elegantia*; v. rozumu *ingenii elegantia* n. *acumen*.
- vybřednouti**, *vybřísti*, z čeho *emergere*; evaděre e *re alqā*; z bláta v. *sese evellere e coeno*; tp. z dluhů v. *emergere ex aere alieno*; z nebezpečení, z neštěstí atd. *evadere, effugere, elabi* (*ex insidiis, periculo*).
- výbuch**, *eruptio* (*Aetnaeorum ignium*); tp. se obyčejně zvl. pl. překládá: výbuchy hněvu *irae* (pl.), radosti *gaudia* a p.
- vybujněti**, (o bylinách) *luxuriare*.
- výbyt**, = věno *dos*.
- výbytek**, a) = zbytek *reliquum; quod restat*; b) = nadbytek *abundantia; affluentia, ubertas*; c) = věno *dos*.
- vybyti**, *vybývati*, 1) intr. a) v. někde (až do konce) = přetrvati *durare, permanere*; b) = zbývati *reliquum esse, restare, superesse*; 2) trans., v. koho, a) = vypraviti *mittere, dimittere alqm*; = vyhnati *pellere, expellere, ejicere alqm* (*domo, civitate*); b) své děti v. = zaopatřiti *prospicere alqui, collocare alqm*; dcera v. *filiae dotem dare, conficere*, = vdáti *filiam in matrimonium collocare*; c) v. koho n. něco = ze své moci propustiti *manu mittere* (*servum*), *emancipare* (*filium*); v. syna = vyděditi *exheredare* (*alqm*); d) = odbyti, činiti: vybývati robotu * *angariam* n. *operam servam praestare*; v. poplatek *solvere, pendere* (*vectigalia, poenam*).
- vybyti**, v. „výbytek“ n. opiš slov. předch.
- vycediti**, zvl. v. rčení: v. krev *effundere, profundere sanguinem* (*pro patria*).
- vyceniti**, = cenu určiti *aestimare alqd*.
- vyceniti**, zuby *restringere dentes; ringi*.
- vyceповati** koho, tp. v. „vyčvičiti“.
- vyčiditi** něco, *purgare alqd*.
- vycpati** něco, *farcire, effarcire alqd*.
- vyčvičenost**, *exercitatio; conformatio; cultus* (*animi*); obyč. však opiš slov. násl.
- vyčvičiti**, *instituere, erudire, condocere facere alqm*; koho n. ducha něčího *excolere alqm* (n. *animum alcs* n. *suum*) *doctrina*; v. koho (k) čemu, v. čem *instituere, instruere alqm* (*in*) *alqa re, docere alqm alqd* (v. *hudebē fidibus*); vyčvičený v. čem, k čemu *exercitatus in alqa re; peritus rei alcs*.
- vyčásiti se**, v. „vyjasniti se“.
- vyčastovati** koho, *convivio excipere alqm*; koho čím *apponere alqui alqd*.
- vyčekati**, *vyčkati*, a) = až do jistého času čekati *permanere, durare*; v. něco *expectare alqd* n. *dum alqd fiat; opperiri alqd* n. *ut alqd fiat*; v. výsledek čeho *exitum* n. *eventum alcs rei expectare*; útok nepřátel v. *impetum hostium excipere*; nemůže v. čas, až by... *nil ei longius videtur, quam ut n. quam dum...*; b) v. koho, co, (ltně), v. „vyčihati“.
- vyčerpati**, *exhaustire alqd*; tp. v. látku *omnia, quae ad rem pertinent, exponere* n. *dicere*; celá otázka jest vyčerpána *toti quaestioni satisfactum est*; v. se, (v řeči) *omnem dicendi materiam consumere*.
- vyčet**, *dinumeratio, enumeratio*.
- vyčihati**, *speculari, indagare, explorare alqd; captare, aucupare alqd*.
- vyčísti**, *vyčítati*, a) = jistý počet pro koho oddělit *numerare, dinumerare* (*alqui pecuniam*); b) = napočítati, (důvody a p.)

enumerare; c) v. komu co = vytýkati *objicere, exprobrare alicui alqd*; *objurgare alqm de re alqa*; d) = přečisti *perlegere (librum)*.

vyčistiti, *expurgare, purgare* (utřením) *tergere, abstergere*, (vymetením) *verrere alqd*; v. se z viny, v. „očistiti.“

výčitek, -ka, *objectatio, vituperatio*; (hanlivá) *opprobrium; convicium*; = obvinění *crimen (arrogantiae zpupnosti)*; výčitky komu činiti *objurgare, vituperare, accusare alqm*, z čeho *exprobrare alicui alqd n. de re alqa*.

vyčkatí, v. „vyčekati.“

vyčnivati, *prominere n. eminere (ex terra)*; z vody v. *ex aqua exstare*.

výdaj, (peněz) *erogatio*; peníze vydané *expensum; pecunia expensa*; vydaje *sumptus, impensa*; výdaje a příjmy se shodují *ratio expensi et accepti convenit*; umírniti se u v. svých *modum statuere sumptibus*.

výdajný, v. „vydatný.“

vydání, a) opiš slovesem; b) v. „vydaj“; c) v. knihy *editio*; d) = odevzdání *traditio; deditio*.

vydařiti se, = podařiti se, v. toto; zvl. o dětech *exspectationi respondere*; vydařilý syn *filius bene moratus*.

vydati, vydávati, 1) trans. a) = ven dáti *promere, proferre, edere alqd*; tudíž dílem tp. α) = od sebe, z rukou dáti *edere*, = nazpět dáti *reddere, restituere (alicui alqd)*; = rozdělit *dividere, distribuere*; β) v. koho komu *tradere, dedere (hostibus alqm, captivos)*; *reddere (transfugas)*; = v šanc dáti, v. toto; žádati, by někdo byl vydán *deposcere alqm*; zrádně koho v. *prodere alqm*; podobně: v. koho právu, úřadu *tradere alqm magistratui*; na smrt koho v. *tradere n. exhibere alqm ad supplicium*; v. město v moc nepřátel *urbem tradere hostibus in manum*; v. zbraň, tahouny (nepříteli) *arma proferre, jumenta producere*; γ) = vystaviti: v. koho v nebezpečí *objicere, offerre, exponere alqm periculo*, v nebezpečí smrti *objicere alqm morti*, život v nebezpečí v. *in discrimen offerre salutem n. vitam suam*, pro koho se pro alqo *in periculum capitis atque in vitae discrimen inferre*; v. koho v posměch n. na posměch *alqm traducere*; δ) = obětovati, dáti *dedere, tradere alicui alqd*; život svůj v. *vitam profundere (pro re alqa)*; v obět něco v. *offerre alqd*; b) v. dceru za muže, v. „vdáti“; c) peníze v. *expendere, erogare pecuniam* = náklad vésti *sumptum n. impensam facere (in alqd)*, na něco *insumere, erogare pecuniam in alqd, consumere pe-*

cuniam in re alqa; mnoho peněz v. *pecuniam profundere*; d) v. knihu *edere librum*; e) vydávati (ze sebe): zvuk v. *sonum edere, reddere, emittere*; sonare; hlas v. *vocem mittere, emittere*; vůni v. *odorem emittere*; (bene, jucunde, male) olere; *spargere odores*; výpary v. *exhalare nebulas*, lesk v., v. „lesknouti se“ atd.; podobně = ploditi (o zemi a p.) *gignere; ferre, edere, efferre*, (hojně) *fundere (fructus)*; užitek v. *fructum ferre*; světlo v. (o kameni) *lucem edere, fundere*; f) počet v. *rationem reddere*, z čeho *rei alcs*; h) = oznámiti: v. rozkaz a p. *edicere alqd, proponere edictum*; *imperare, jubere*; zákony v. *leges scribere (ponere, instituere)*; úsudek v. *sententiam dicere*; ortel (odsudek) smrti v. na koho *capitis alqm damnare*; svědectví v. *testimonium edere (dicere)*; i) vydávati] něco n. koho zač *perhibere, dicere (alqd verum esse něco za pravdu, alqd suum esse něco za své, illum proditorem jej za zrádce)*; o věci nepravé říká se *simulare, mentiri*: v. koho za mrtvého *alqm mortuum esse mentiri*; za svého otce v. koho *patrem sibi alqm asserere*; 2) v. se, a) v. se na cestu *se in viam dare, ingredi iter, viam*; na moře se v. *solvere navem n. pouze solvere (z přístavu ex portu, z pevniny a terra), navem conscendere*; s loďstvem *classe proficisci, classe navigare (in Macedoniam)*; b) v. se v něco, na něco = pustiti se do čeho *aggredi rem aliquam*; = počítati *coepisse, incipere (v. se v pláč a p. = počítati plakati, v. tato a p. úsloví)*; = oddati se *se dare, tradere, dedere (alicui, alicui rei)*; v. se v nebezpečí *pericula subire*, zvl. *vitae subire (adire) periculum vitae n. capitis, offerre se periculo vitae n. capitis; periculum vitae suscipere, in periculum vitae se inferre*; c) = obětovati se *vitam profundere (pro re alqa)*; d) v. se z peněz * *omnem pecuniam erogare*; n. řečním *pecunia exhausta est*; e) v. se za muže, v. „vdáti se“; f) vydávati se za koho, za něco *profiteri, lživě simulare n. mentiri*, na př. se *amicum alicui, grammaticum*; za králeviče se v. *regiae stirpis originem mentiri*, za krále *regis titulum usurpare*, za boháče *verbis locupletem se facere*.

vydatný, *fecundus, uber*, = účinný *efficax, potens*; v. lék *medicina praesens*; v. býti *multum posse n. valere*; adv. v. působiti nač *vim habere in alqd*.

vydávati, v. „vydati.“

vydáviti, něco *evomere, ejicere alqd*.

vyděditi koho, *exheredare alqm*.

výdech, *exhalatio; halitus*.

vydechnouti, vydychovati, a) = dech vydati *exhalare, exspirare alqd*; květiny vydychují vůni *odores efflantur e floribus*; v. ducha *animam efflare*; b) = oddechnouti, odpočinouti *respirare, spiritum recipere; se reficere (ex labore)*; 2) v. si, v. předch. b).

vyděkovati se, v. „děkovati.“

vydělati, a) = získati na čem, v. peníze, v. si něco *lucrari n. lucrī facere* (mnoho *magnam pecuniam*); tudíž intr. = získati *pecuniam facere n. colligere; lucrum facere* (na čem *ex re alqa*); mnoho v. *multum lucrī auferre, magnum lucrum n. quaestum facere*; při tom se velmi mnoho vydělá *permagna pecunia ex ea re conficitur*; nic nevyládati na čem *nullum facere quaestum in re alqa*; b) = práci si vydobyti *merere (grandem pecuniam), manu quaerere alqd*; c) v. kůži *subigere, conficere pellem*.

vydělávání, opiš slov. předch.

výdělek, *quaestus*; = získ *lucrum*; v. mít na čem *lucrum facere ex re alqa*.

vyděrač, opiš asi: *qui pecuniam per vim capit*, ost. v. „vydrati.“

vyděračství, *violenta exactio pecuniarum*; z v. koho žalovati *accusare alqm repetundarum, nomen alcs deferre de repetundis*; z v. obžalovaný *pecuniarum repetundarum reus*; odsouditi koho pro v. *damnare alqm de repetundis*.

vyděsiti koho, *exterrere alqm*; vyděšený *per-turbatus, confusus*.

vydirání, v. „vyděračství.“

vydirati, v. „vydrati.“

vydlabati, *cavare alqd*.

vydlážditi, ulici a p. *viam silice sternere*.

vydlužiti se, n. si něco *mutuum sumere n. mutuari (pecuniam ab alqo)*.

vydobyti, v. „dobyti.“

vydouti, *inflare alqd*.

vydrancovati, *expiare, spoliare, depopulari (provinciam), depeculari (domum), diripere (urbem)*; důr. *everrere et extergere* (= vymést).

vydrápati, zvl. oči komu v. *effodere alqui oculos*; v. se kam *nitendo superare (montem)*.

vydrati, vydřiti, vydirati komu koho n. co, *eripere alqui alqm n. alqd*; z rukou v. komu co *eripere alqd alqui n. e (de) manibus alcs, též e complexu* (z náručí) *alcs, extorquere alqui alqd e n. de manibus*; zvl. násilně, mocí v. něco na kom n. komu co *per vim capere (pecuniam), vi exprimere alqui (pecuniam), bonis exuere alqm*; obžalovati koho, že vydíral peníze (v provincii), v. „vyděračství“; 2) v. se *eripere se (ex complexu alcs)*; v. se kam *nitendo superare (montem)*.

vydrhnouti, *abstergere alqd*.

vydržeti, a) intr. = až do konce zůstat *durare, permanere, u koho apud alqm perdurare; non deserere alqm*; nevydržeti v čem *vinci alqd re, succumbere rei alqui*; nelze s ním vydržeti *ferri non potest*; podobně: šetřením může se i trochu déle (než 30 dní) v. *paulo etiam longius tolerari potest parcendo*; b) trans. = vytrpěti *perferre, tolerare, perpeti alqd*; = odolati, v. toto; c) vydržovati koho = živiti *suis sumptibus alere alqm*.

vydřiti, v. „vydrati.“

vyhádati něco na kom, *expugnare alqd ab alqo, verbis extorquere alqui alqd*.

vyháněti, v. „vyhnati.“

vyhasnouti, *extinguere; restinguere*.

vyházeti, v. „vyhoditi.“

výheň, *caminus*.

vyhladiti, a) = hladké učiniti *polire, expolire alqd*; b) = zničiti *delere, excidere (gentem urbem); diruere, destruere (urbem), trucidare, occidere (hostes)*.

vyhladnouti, -ověti, *esurire, fame laborare*.

vyhladovělost, *fames*.

vyhladovělý, *esuriens*; (důr.) *fame enectus; famelicus*.

vyhlásiti, a) v. něco, (silným hlasem, jako hlasatel) *pronunciare, (co rozkaz) edicere, imperare alqd*; též vůbec *indicere, significare alqd*; rozsudek v. *sententiam pronunciare, vojnu bellum indicere, denunciare (alqui)*; b) v. zač *renunciare (alqm consulem)*, za boha *referre alqm in numerum n. numero deorum*, za svatého *consecrare n. inter divos referre alqm*, za nevinného *liberare, absolvere alqm culpā*; za nepřitele v. koho *iudicare alqm hostem*, za krále *declarare n. appellare alqm regem*; vojsko vyhlásilo jej za vůdce *exercitus eum imperatorem appellavit*; c) v. o sobě něco *profiteri s akk. a inf.*; též s pouhým akk.: *profitetur philosophiam, jus, se grammaticum*, vyhláší o sobě, že jest filosof, právník, jazykoznalec atd., ost. v. též „prohlásiti.“

vyhlášení, -ování, veřejné *promulgatio, pronuntiatio*, = rozkaz *edictum; imperium*; vůbec *significatio*; v. jména (pro oslavu) *praedicatio nominis*; ost. častěji opiš se slov. předch.

vyhlazení, *deletio, extinctio*; ost. v. „vyhladiti“ b).

výhled, vyhlídka, *prospectus, (s hora dolů) despectus*; odtud jest v. na okolí *inde longe lateque prospectus est*; v. poskytovat nač *prospectare, prospicere locum alqm*; tp. = očekávání *spes, expectatio*; dobrá v. *laeta spes*; dobré v. mít *bene sperare, prospera quaeque exspec-*

tare posse, špatné nihil boni sperare posse.

vyhledati, v. „vyhledávati.“

vyhlédati, vyhlížeti, a) = ven hleděti (*foras*) *prospicere, prospectare*; b) = do dálky hleděti, pozorovati *prospicere*; v. za kým *prosequi alqm oculis*, proti komu, koho v. *expectare alqm*; tp. v. něco *speculari alqd*; c) = strměti *eminere, prominere*, z vody v. *ex aqua exstare*; d) vyhlížeti, u spojení s adv.: dobře v. *pulchra specie esse, šeredně deformem aspectum habere, churavě speciem aegrotantis habere, aegrotare videri*; vyhlíží jako řádný muž *vir bonus esse plane videtur, speciem viri boni habet*; nevyhlížíš jako veliký učenec *non admodum doctus mihi videris*; ost. v. „vypadati.“

vyhledávati, čeho (něco), vyhledati něco *quaerere alqd* (na př. *occasionem, pecuniam*); v. koho = hledati, v. toto; zvl. vyhledati něco, v. „naléztí“; vyhledávati zisku svého n. vlastního *suis commodis inservire, prospěchu něčího utilitati n. salutis alcs servire*; v. slávy *servire gloriae*, potlesku *plausus captare*; práva svého v. *jus suum exsequi (armis)*; v. co n. čeho při kom, od koho *petere, poscere, postulare alqd ab alqo*; vyhledává toho sláva království * *regni gloria poscit n. postulat*; ost. v. „vyžadovati.“

vyhledávka, *postulatio*, = právo *jus*.

vyhlídnouti si něco, *eligere, deligere, seligere alqd*, k čemu *destinare alqd ad alqd n. alcu rei*.

vyhlížeti, v. „vyhledati.“

vyhloubati, vyhlubiti něco, *excavare, cavare, exedere alqd*; příkop na 3 stopy v. *fossam tres pedes altam deprimere*; tp. = vyskoumati *investigando invenire alqd*; *explorare, indagare et pervestigare alqd*.

vyhnanec, *exsul*; *patria ejectus n. expulsus*.

vyhnání, *ejectio, expulsio*, ost. v. násl.

vyhnanství, *exsilium*; (do n. z místa určitého) *relegatio*; u v. žiti, býti *exsulare (laribus ac focus)*, in *exsilio esse*; do v. odslati in *exsilium ejicere, expellere alqm*.

vyhnati, vyháněti, vyhoniti, a) pův. *exigere, expellere, propellere (pecus n. pecora)*, *pellere, expellere, ejicere alqm* (ven *foras*, od někud *ex loco alqo*, z obce *civitate*, z domu *domo*); též *extrudere, exturbare alqm*; nepřitele v. *propellere hostes*; zvl. v. koho z vlasti, ze země, z města in *exsilium ejicere (pellere) alqm, exsilio afficere alqm*, (na jisté místo n. z jistého místa) *relegare alqm*; b) tp. v. úsloví: pot v. *excutere sudorem*; umíněnost a p. v. komu *pertinaciam alcs coercere*; c) = vzhůru hnáti: v. zeď *murum aedificare*,

excitare, hráz aggerem jacere, exstruere; d) vyhoniti si něco *venando nancisci alqd*, tp. *summo studio adipisci alqd*; e) intr. vyhnati = vyrůstí *adolescere*.

vyhnouti, vyhýbati se, a) = uhnouti se *declinare, excedere, deflectere de via*, komu *decedere alcu (de via)*; b) tp. = stříci se *vitare, evitare (metam, dolorem)*, *fugere (bellum)*, *effugere, subterfugere (periculum)*, *detrectare (pugnam, proelium, militiam)*, ráně se v. *ictum vitare, effugere*; obecným záležitostí se v. *deesse reipublicae, a republica decedere, a negotiis publicis se removere*.

výhoda, *commodum, emolumentum, utilitas*; = zisk *lucrum, quaestus*, = užitek *fructus*; = pohodlnost *commoditas*; mám z toho v. *est e re mea, est mihi utilitati*, mám při tom ještě tu v. *že... inde illud etiam assequor ut...*; jeho v. to byla *ipsi expediebat* (na př. když mír potrval *pacem esse*); jest pro koho velikou v. *maxime alcu conducit*.

vyhoditi, vyhazovati, 1) = ven vyvrci *ejicere alqm n. alqd* (na př. o moři: na břeh v. *in litus*); *projicere alqd* (ze dveří *foras*), (násilně) *extrudere, exturbare alqm*; = vyvrhovati *ejicere, eructare, evomere (sanguinem, ignem)*; zvl. a) ze sedla v. koho, α) pův. *equo dejicere alqm*, β) tp. *loco movere, de gradu dejicere alqm*; b) peníze v. α) mezi lid (při zvláštních slavnostech) *numos populo spargere, β) = zbytečně utráceti pecuniam dissipare, profundere*; c) nohou v. (o koni) *calcitrare, calces remittere*; 2) = vybrati a odstraniti *rejicere, secernere alqm n. alqd*; jinak: peníze v. (= ustanoviti) *assignare, decernere alcu pecuniam*; 3) = vzhůru hoditi *subjicere, in altum jacere alqd*; do povětří (prachem) v. * *vi pulveris pyrii displodere*, vyhozen býti * *vi pulveris pyrii sublimare rapi*; 4) v. se (o rybách) *sublimare efferri*.

výhodný, *utilis, commodus*; = příležitý *opportunus*; = zisk poskytující *quaestuosus*; v. poloha *situs opportunus, loci opportunitas*; v. býti komu *expedire n. conducere alcu*; adv. *utiliter, commode; opportune*.

vyhojiti, koho (z nemoci) *aeegro salutem restituere, aegrum levare*, v. něco *persanare alqd*; v. se *recreari (ex morbo)*, *convalescere*.

vyhoniti, v. „vyhnati.“

vyhořeti, vyhářati, a) o věcech = shořeti *deflagrare, conflagrare, incendio deleri*; též zvl. ve slohu řečnickém *flammis absumi, incendio hauriri*; oheň vyhořel *ignis exstinctus est*; je-li vyhořeti = vyprahnouti *exarescere*; (sluncem) *torreri*,

- uri; b) o osobách = ohněm majetek ztratiti *res suas incendio amittere*.
- výhost, a) pův. = propuštění *dimissio*; v. dáti komu = propustiti koho *dimittere, mittēre, missum facere alqm*, = opustiti koho, v. toto; b) tp. v. dáti čemu = odřici se čeho *missum facere alqd, (se) abstinere alqa re, renunciare alcuī rei* (na př. *publicis negotiis*), *abjicere alqd*, zlým žádostem *a voluptatibus se abstinere*; světu v. dáti *res humanas contemnere ac despicere*.
- vyhostěnac, v. „vyhnanec.“
- vyhostiti, koho, vůbec *amovere, removere, dimittere, mittēre alqm*, ze senatu *movēre alqm senatu*; v. něco, v. „výhost“ dáti; zvl. v. koho ze země a p., v. „vyhnati“ a); z poddanosti koho v. *vindicare alqm in libertatem, (servum) manu mittēre*; 2) v. se, vůbec *se amovere, abire*, zvl. = vystěhovati se *emigrare, demigrare, migrare (ex loco alqo)*.
- vyhoštění, vůbec *missio*, otroka a p. *manu-missio*.
- vyhotoviti, něco (list a p.) *scribere, perscribere alqd; conficere (litteras, librum spis)*.
- vyhověti, vyhovovati, komu n. čemu *satisfacere (alcuī, officio suo), explere (officii partes), sufficere alcuī n. ad alqd, perferre alqm*; též *conformare se ad voluntatem alcs, accommodare se ad mores n. animum alcs*; času v. *tempori cedere n. servire*; v. prosbám něčím *veniam dare petenti alcuī*.
- vyhození, opiš slov. „vyhoditi.“
- výhra, *lucrum*; v. míti *lucrum facere*; ost. v. „vyhraná.“
- vyhrabati, *eruere, effodere alqd*.
- vyhraditi, koho *excipere, segregare alqm (a re alqa)*, v. syna od statku, v. „vyděditi“; v. koho od dědictví *excludere alqm hereditate*; zvl. v. si koho k čemu *reservare alqm ad alqd*, něco *pacisci, depacisci alqd (ab alqo), excipere alqd*; vyhražený *pactus*.
- výhradni, v. právo *proprium jus; beneficium*; * *privilegium*; to není v. právo řečníků.... *hoc non solum oratorum est sed etiā...*; adv. *unice*; *praecipue (diligere alqm)*; obyč. adj. *unus, solus*; věnovati se v. čemu *se totum conferre ad unam aliquam rem*; zanášeti se s čím v. *in una sola re occupatum esse*; on má v. všechnu moc *penes eum unum est omnis potestas*; oni sobě v. veškerou učenost osobovali *solī sibi docti videbantur*.
- vyhraný, zvl. co subst.: vyhraná, -né, a) = výhra *lucrum*; = vítězství *victoria*; b) = dar vítězi podaný *praemium (victoriae)*; (za) vyhranou míti, dostati *palmam* n. *praemium ferre, praemium accipere n. auferre*, vůbec *vicisse, victorem esse*; za v. dáti komu (v hádce) *assentiri alcuī*; na v. dáti *praemium proponere*.
- vyhráti, a) ve hře *lucrari, vincere*; v. peníze na kom * *lusu (ludendo) numos ab alqo auferre*; sázku v. *sponsione n. sponsione vincere*; b) tp. ve rčení: při v. *causam n. litem obtinere, iudicium n. iudicio vincere*; bitvu v. *proelio (in pugna) vincere n. superiorem discedere*; v běhu n. během v. *cursu vincere*; o) mám vyhráno *vici, victor sum, superior discedo*.
- vyhrknouti, *erumpere, prorumpere*; o osobách též *procurrere, provolare, (čtetně) se effundere*.
- vyhrnouti, -ovati, a) = vyhrabati *eruere, effodere alqd*; b) šat v. *succingere vestem*; 2) v. se, a) v. „vyhrknouti“; b) = vykasati se *succingi; se succingere*; zvl. vyhrnutý nos *nares resimae*.
- vyhroziti, vyhrožovati, a) v. něco na kom *minis alcuī alqd extorquere*; b) vyhrožovati komu čím *minari, minitari (alcuī mortem)*; *intentare (alcuī periculum)*.
- vyhrožný, *minax*; v. list *litterae minaces*; adv. *minaciter*.
- vyhrožování, *minatio*.
- vyhrůžka, *minae*.
- vyhrýzti, něco *erodere, exedere, corrodere alqd*; tp. v. koho odkud *submovere alqm loco alqo*.
- vyhřáti, vyhřívati, *calefacere alqd*; v. se *calefacere corpus*.
- vyhubiti, a) = hubeným učiniti *macerare, conficere alqm*; vyhubený *confectus, enectus (fame, inopia a p.)*; b) = zkaziti *exhaurire (provinciam), vastare, devastare (terram)*; = vykořeniti *extirpare (vitia)*; *delere, excidere (gentem)*; *occidere (hostes)*.
- vyhublý, v. „vyhubený“ v předch.
- vyhubovati komu, *increpare alqm (verbis)*.
- vyhýbati, v. „vyhnouti.“
- vyhynouti, *perire; evanescere*; = vymřítí, (o rodu) *interire, exstingui*.
- vycházeti, v. „vyjítí.“
- vycházka, *exitus, egressus*; = procházka *ambulatio; spatium*.
- vychladiti, *refrigerare*.
- vychladnouti, *refrigerari*; tp. v. z čeho *studium alcs rei deponere*.
- vychloubatnost, -avost, *gloriandi cupiditas; ostentatio*.
- vychloubatný, -avý, *gloriosus*; v. býti *insolenter gloriari*; adv. *gloriose*.
- vychloubání, *gloriatio, jactatio*; = na odívání *ostentatio*.
- vychloubati se, čím *gloriari re alqa* (též *de divitiis, in re alqa*, že něco učinil *se alqd*

fecisse; *se jactare in re alqa*; *praedicare alqd de se*; = na odiv stavěti *jactare n. venditare alqd*; což bych se vychloubal *quid me ostentem*?

východ, a) = vyjití *exitus, egressus*; b) = místo, kde se vychází *exitus*, = konec *finis*; c) = vzchod: v. slunce atd. *ortus*; při v. slunce *sole oriente*, po v. slunce *sole orto*; zvl. = strana nebe a země, kde slunce vychází *oriens*; *ortus solis*; = země na východě *orientis solis partes*; d) = počátek *initium*; *ortus, origo*.

vychování, -vávání, a) = výživa *victus, alimenta*; b) = vycvičení *educatio; disciplina*; = vzdělanost *humanitas*, bez v. *humanitatis expers*; ost. opiše se slovesem, na př.: dáti komu v. dítek na starost *liberos alcuī educandos tradere*; dáti syna na v. komu *puerum alcuī in disciplinam n. alcuī educandum tradere*.

vychovatel, *educator*, = učitel *magister*.

vychovatelka, *educatrix*.

vychovatelství, * *disciplina paedagogica*; častěji však se opiše: zanášeti se v. (co výživou) *pueris educandis victum quaerere*.

vychovati, -ávati, = vyživiti do vzrostu, odchovati *nutrire (pullum)*; v širším smyslu: *educare (liberos)*; = vycvičiti *docere, erudire alqm*; přísně býti vychován *severā disciplinā contineri*; dobře býti vychován *ingenue n. liberaliter educari (educatum n. institutum esse)*; v. koho k čemu *aptare alqm rei alcuī, ita instituere alqm ut rei alcuī aptus sit*.

vychovávaci, ústav, v. „škola.“

vychrliti, něco, v. „chrleti“; též zvl. tp. *projicere (verba)*.

vychřadlý, *confectus, enectus (siti, fame)*.

vychřadnouti, *tabescere, consumi*.

vychválit, -ovati, *magnifice laudare, laudibus efferre n. ornare alqm, praedicare alqd*; velice *laudes alcs in astra tollere*; *magnis laudibus ornare, ad coelum laudibus tollere alqm*; v. se čím *gloriari re alqa, in n. de re alqa*; *jactare alqd*; *praedicare alqd de se*; sama sebe v. jest ohyzdné *deforme est de se praedicare*.

vychvátiti, *eripere*, komu co *alcuī alqd*, koho z nebezpečí *alqm e periculo*, z nebezpečí smrti *a morte*.

vychytralost, -lý, v. „schytralost, -lý.“

vyjádření, a) = vysvětlení *explicatio, interpretatio*; b) = výpověď, rčení *declaratio; professio*.

vyjádřiti, -ovati, a) = vysvětliti *explicare, illustrare, interpretari alqd*; b) = (jasně) říci *dicere, verbis comprehendere, enunciare, declarare, profiteri*; *eloqui*; latinsky něco v. *latine exprimere alqd*; v. též „vysvětliti“; myšlenku v. *sententiam*

verbis efferre; jen s tíží to mohu v. *vix verbis exsequi possum*; 2) v. se *dicere, loqui (Latine, bene a p.)*, = své myšlenky, svůj náhled pronést *sententiam (suam) též sensa (sua) dicendo exprimere*, obyčejně však *dicere quod sentias, aperire mentem suam*; písemně o čem se v. *de alqa re scribere, literis sententiam exponere*; oni takto se vyjádřili *talis fuit eorum oratio*.

vyjasniti, a) pův. *serenare*; b) tp. v. čelo *frontem explicare*; v. temný smysl věci, *notionem rei involutae aperire*; c) v. se: vyjasňuje se *disserenascit*, nebe se vyjasňuje *coeli serenitas redditur*.

vyjednati, *conficere, transigere (rem)*; *conciliare (nuptias, pacem)*; = vymoci *efficere alqd*, prosbou a p. *precibus impetrare, assequi alqd*; v. něco s kým *transigere alqd cum alqo*, též absol. *contrahere cum alqo*; v. komu co *efficere ut alqs alqd consequatur*; mír v. *pacem facere, componere, conciliare*; v. na kom něco (aby něco učinil, rozkaz a p.) *inducere alqm, ut etc.*; v. něco při kom *alqd ab alqo impetrare*.

vyjednavač, -atel, *internunciatus, interpres*; = sjednatel *conciliator (pacis)*.

vyjednávání, *pactio; actio*; často *conditiones*: do v. se dáti *conditiones ferre et audire*; vyjednáváním *conditionibus (propositis)*; v. o mír přerušiti *pace infecta dimittere legatos*.

vyjednávati, *agere cum alqo de re alqa*; *conciliare alqd* (na př. *nuptias*); absol. *conditiones ferre et audire*; o mír *agere de pacis conditionibus*; *colloqui de pacis legibus*; vyjednávali spolu o mír *colloquium fuit inter ipsos de pacis legibus*; před soudem v. *causam orare*.

vyjeti, vyjžděti, a) = ven jeti *evehi*; *proficisci* (z *Brundusia Brundusio*); *curru, equo, navi vectum exire*; z čeho *ex alqa re*; o věcech *exire (e portu)*; vstříc v. *obviā evehi, occurrere alcuī*; tp. v. s čím *evehi*; trochu neopatrně vyjel si řka *inconsultius evectus projecit*; b) v. (si) na koho *acerbius invehi in alqm*; *aspere alqm appellare*.

vyjeviti, *aperire, patefacere n. pallam facere alqd*; = roztrousiti *vulgare, in vulgus proferre alqd*; tajemství v. *enunciare silenda n. commissa*; srdce své v. *totum se alcuī patefacere*; lásku svoji v. *amorem suum alcuī fateri*; 2) v. se *patefieri, manifestum fieri*; = okázati se *apparere*; v. se v čem někomu *fateri alcuī alqd*; v. se, o snu a p. *evenire, eventum n. exitum habere, evadere*, sny se vyjevují *somnia evadunt*; nevyjeviti se *fallere, nullos habere exitus*.

výjezd, *excursio*, n. raději opiš slovesem; = odcestování *profectio*.

vyjímati, v. „vyníti.“

vyjimečný, v. „výminečný.“

výjimka, v. „výminka.“

vyjisti, *consumere alqd.*

vyjítí, vycházeti, 1) intr. a) pův. = ven jíti *exire*; *egredi*, *prodire*, *procedere*; z domu v. *exire domo*, *foras*, obecněji *in publicum prodire*; vyšel z domu *domi non est*, *foris est*; na lov v. *venatum exire*, na loupež *praedatum exire*; před bránu v. *extra portam egredi*, *ante portam progredi*; b) tp. a) v. z čeho = opustiti něco *relinguere alqd*; z dětinství v. *ex ephebis* n. *ex pueris excedere*; z moci něčí v. *ex potestate alcs dimitti*; zvláště z čeho zlého v. (se) *emergere*, *evadere* (e *periculo*), z nemoci v. *convalescere ex morbo*, *ex incommoda valetudine emergere*; β) = pustiti, (o skvrně a p.) *tolli*, (o barvě) *fugere*; podobně γ) v. z paměti *elabi* n. *excidere memoriā*, z mysli *excidere* n. *effluere ex animo*; v. z mody, z obyčeje, ze zvyku *obsolescere*; δ) na světlo, na jevo v. *aperiri*, *pateferi*, *in lucem proferri*; též *vulgari*, *divulgari*, *exire et in vulgus emanare*; o knize: vyjítí *edi* n. *emitti*; podobně: o těch věcech velmi vážné zdání senatu vyšlo *de his rebus senatus auctoritas gravissima intercessit*; že též něco od tebe vyšlo *esse alqd a te profectum*; c) = vystoupiti, α) o slunci a p. *oriri*, *exoriri*; β) v. na horu, na vrch *emergere*; d) v. z mezí, z hranic *egredi*, *excedere fines*, *modum*; e) v. komu v stříci, v. „stříc“; f) = povstati *nasci*, *gigni*, *existere*; oheň vyšel *incendium ortum est*; to nevyjde na dobré, z toho nic dobrého nevyjde *haec male evenient*; co z toho vyjde, nejisté jest *quorsum id casurum* n. *evasurum sit*, *incertum est*; quo *haec evasura sint* nescio; celá řeč vychází na to *omnia verba eo redeunt*; h) = uplynouti, o čase *abisse*, *praeterisse*; lhůta vyšla *dies praestituta exiit*, *praeteriit*; ch) v. s kým *concordare*, *concorditer* n. *amanter vivere cum alqo*; i) = zpotřebování býti *deficere*; peníze vyšly *pecunia exhausta est*; k) = vystačiti *satis habere*; sotva že vychází *vix habet unde commode vivat*; vychází se svými příjmy *reditus sumptibus ejus suppetunt*, se svým jměním *copiae ejus quotidianis sumptibus suppetunt*; 2) trans. v. něco **eundo* (= ucházením se oč *ambitione*) *consequi alqd.*

vyjítí, v. „východ“ n. opiš slov. předch.

vyjmouti, v. „vyníti.“

vykasati, *succingere* (*vestem*, *tunicam*); v. se *succingi*.

výkaz, = přidělení *assignatio*; (v. cesty *iter*); = seznam *index*

vykázati, komu co *assignare*, *attribuere* (*al-cui agros*, *munus*, *eam partem muri defendendam*), každému jeho práci *sum cuique munus describere*; peníze komu v. *attribuere al-cui pecuniam*, jubere *numos al-cui solvi ab alqo*; 2) v. se s čím u ko-ho se *al-cui probare*.

vykaziti, *retundere* (*gladium*), *hebetare*.

výklad, *interpretatio*; *explicatio*; *enarratio*.

vykladač, *interpres*; *explanator*.

vykládati, v. „vyložiti.“

vyklenouti, *concamerare alqd.*

vyklepati, šat *pulverem excutere e veste*; v. komu *verberibus caedere alqm.*

vykleštětec, † *eunuchus*.

vyklevetiti něco, *enunciare*, *vulgare alqd.*

vykliditi, něco, a) = vynésti *auferre*, *tol-lere alqd*; b) = vyprázdniti *vacuum fa-cere alqd*; = vyčistiti *purgare*, = vy-drancovati *expilare*, *diripere*; 2) v. se odkud se *subducere* n. *proripere*; = ode-jíti *abire*, *discedere*; v. „odtáhnouti.“

vyklouznouti, *elabi*, *excidere* (též tp. *ex ore e.*), *effluere*; = uprchnouti, v. toto.

výkon, *executio*, *effectio*; = práce, v. toto.

vykonati, vykonávati, *conficere*, *perficere*, *peragere*, *ad exitum perducere alqd*; *exsequi* (*officium suum*); (něco zlého) *pa-trare*, *perpetrare* (*caedem*, *facinus*), *com-mittere* (*scelus*); rozkaz v. *mandata alcs exsequi*, *conficere*, *efficere*; *facere*, *quod quis imperavit*; *imperata facere*; čin v. *perpetrare* n. *efficere facinus*; *rem gerere*; znamenité skutky v. *res magnas* n. *prae-claras gerere*, nesmrtelné *opera immorta-lia edere*; záležitost v. *negotium confi-cere*; poselství v. *nuncium perferre*; pří-pověď v. *implere promissa*, *promissum praestare*, *fidem persolvere*, nevykonati *fi-dem fallere*; slib v. *votum solvere*, v. též „dostáti čemu“; prosbu v. *al-cui* (*alqd*) *petenti satisfacere*, vůli něčí v. *voluntati alcs obtemperare*, *facere quae quis voluit*, *morem gerere al-cui*; cestu v. *conficere iter*; *progredi* (*iter bidui*, *septuaginta mil-lia passuum*); trest v. na kom *poenam* n. *supplicium sumere*, *capere*, *exigere de alqo*; zvl. vykonávati *curare*, *exercere* (*ju-dicia*, *leges*); větší díl záležitostí vyko-nává se senatem *plurima per senatum transiguntur* n. *fiunt*.

vykonání, *effectio*, *executio*; obyč. však o-píše se slov. předch.

vykonávac, *confector*; *auctor*.

výkonný, v. moc *potestas leges exercendi*; je-li „v.“ = účinnivý, účinný, praktický, v. toto; v. život *actio vitae*.

vykopati, vykopnouti, vykopávati, a) = ko-páním učiniti *effodere* (*lacum*), *fodere* (*pu-*

- teum studni*), příkop v. *fossam ducere, facere, fodere*; b) v. něco odkud *effodere (aurum)*, eruere (*mortuum*).
- vykořeniti, něco, a) pův. *extirpare*; b) tp. *delere, excidere (gentem)*, *extirpare (vicia)*, *tollere (cupiditates)*, *evellere (mala)*.
- vykořistiti, = kořistěním vyprázdniti *expi-lare*, = kořistěním nabyti *capere alqd ab alqo*; mnoho v. *magnas praedas facere*.
- vykukati, vykukovati, v. „vyhlédati.“
- vykoupení, *redemptio*; = osvobození *liberatio*; = spasení *salus*.
- vykoupiti, *redimere (captivos e servitute)*; = osvoboditi *liberare n. vindicare alqm a re alqa*; *eripere alqm ex re alqa*; v. se čemu, z čeho *redimere se alqa re*; *redimere alqd*, zač *alqa re*.
- vykouřiti, něco, (*bonis*) *odoribus suffire locum alqm*; v. se = vypařiti se *in vapores abire*; tp. z paměti se v. *excidere de memoria*; o zlosti: *defervescere, considere*.
- vykouzlití něco, *arte magica efficere alqd*.
- vykračovati, v. „vykročiti.“
- vykrásti, něco *expilare (domum)*; v. se odkud *furtim n. clam abire n. se subducere*.
- vykrášlení, v. „okrášlení.“
- vykrášlití, v. „okrášlití.“
- výkres, *descriptio, adumbratio*, = kresba *pictura linearis, imago*.
- vykreslití, něco *describere, designare, adumbrare alqd n. imaginem rei alcs*; *formam n. speciem rei alcs adumbrare, barvami depingere alqd*.
- vykrmiti, *bene saginare*; vykrmený *pinguis*.
- vykročiti, vykračovati, a) pův. *egredi, exire, excedere (loco alqo n. ex loco alqo)*; b) tp. v. ze světa, ze života *e vita egredi, exire*; z řádu, z pořádku, z mezí, z pravé cesty v. *egredi, excedere modum, finis*; *aberrare viā*; c) vykračovati *incedere*, v. si (hrdě a p.) *magnifice incedere*.
- vykrojití, *exsecare alqd*.
- vykropiti, *aspergere, conspergere alqd alqa re*.
- vykroučiti, vykručovati, a) pův. *extorquere (alqui alqd e n. de manibus)*; b) tp. v. řeč, slova *detorquere, false interpretari alqd*; 2) v. se *extricare se*.
- vykroužiti, *circino describere, circumscribere alqd*.
- vykřesati, oheň z křemene *ignem elicere e silice*.
- vykřičeti, = rozkřičeti *sermonibus divulgare, famā vulgare alqd*; = provolati *clamore alqd significare, indicare*.
- výkřik, *exclamatio, clamor*.
- vykřiknouti, vykřikovati *clamorem edere, tollere*; v. na koho, v. „pokřikovati“; v. za kým *clamore prosequi alqm*.
- vykuchati, *exenterare (leporem)*.
- vykukovati, v. „vyhlédati.“
- výkup, a) = vykoupení *redemptio*; b) = peníze na výkup *pretium redemptionis*, v souvislosti často pouze *pretium*.
- vykupitel, *liberator, vindex*; v. též „spasitel.“
- výkupné, v. „výkup“ b).
- vykuřovati, v. „vykouřiti.“
- vykvěsti, vykvétati, *efflorescere, florescere (pův. i tp.)*.
- vylákati, *elicere (alqm ex loco alqo, alqd ex alqo)*.
- vylámati, v. „vylomiti.“
- vyléčiti, v. „vyhojiti.“
- vyleštiti, *expolire, perpolire alqd*.
- výlet, *excursio*.
- výletěti, a) v. odkud *evolare*; b) = vzletěti *evolare, alis se levare*; o věcech neživých *sublime ferri, in altum tolli*.
- výlev, *effusio*; v. řeky *eluvio*.
- vylévati, v. „vyliti.“
- vylévání, *effusio*; v. slzí *fletus, lacrimae*; krve *caedes*, v. „krveprolití.“
- vyléztí, a) v. odněkud *proropere; evadere*; b) v. na něco *eniti, evadere in locum alqm*; *ascendere (montem)*.
- vylezení, ~~města~~ = obklíčení *obsidio*; piš slov. násl.
- vyležeti, zvl. ve rčení: v. město hladem *urbem fame domare*.
- vylhati, něco * *mentiendo impetrare alqd (ab alqo)*; v. se *mendacio defungi*.
- vylíčiti, a) = vyzdobiti *ornare, exornare alqd*; *excolere*; b) = řádně pověděti *depingere, describere, verbis exprimere alqd*; polohu města v. *exponere situm urbis*, průběh věci *rem ordine narrare*; v. koho jako zákeřníka *describere alqm siccarium*.
- vylihnouti, *pullos ex ovis excludere*, v. se *ex ovo n. o větším počtu ovis excludi*, n. pouze *excludi*; tp. = vymyšlenou býti *excogitari*.
- vylíchnouti, *eblandiri n. blanditiis sibi parare alqd*.
- vyliti, vylévati, a) pův. *effundere, profundere (vinum)*; b) = hojně rozliti *effundere; profundere (lacrimas, sanguinem)*; mnoho slzí vylévaje *multis cum lacrimis*; c) tp. hněv svůj a p. na někom v. *effundere iram in alqm*; 2) v. se, o řece *super ripas effundi, extra ripas defluere, superfundi*.
- vylitnouti, v. „vyletěti.“
- výloha, v. „vydaj.“
- výlom, zdi ruína *munimentorum n. muri*.
- vylomiti, vylámati, *evellere (dentem)*, *excidere (saxa)*, *luxare (membrum)*; v. dveře, bránu *effringere, refringere januam, portam*, násilně *moliri (fores, portam)*; zed byla vylomena *pars muri disjecta erat*.

vyloučení, *exclusio*.

vyloučiti, vylučovati, *excipere, segregare, removere alqm a re alqa, secernere, seligere, separare alqd a re alqa; excludere alqm (ab algo loco, moenibus, honore magistratus, a republica);* = vyníti, v. toto; z dědictví koho v. *excludere alqm hereditate*, z počtu občanů a *numero civium segregare alqm*; v. koho z církve *sacrificiis interdicere alcuí*, z obce *aquā et igni interdicere alcuí*; v. koho ze spolku nějakého * a *coetu n. circulo alqm removere*; 2) v. se *deesse rei alcuí*, *abstinere re alqa, non accedere ad societatem rei alcs.*

vylouditi, něco = vylíchnouti (*blanditiis*) *elicere alqd ex n. ab algo; eblandiri alqd, prosením precibus alcuí alqd extorquere; v. koho elicere alqm (ex loco algo).*

vyloupiti, vyloupati, vyloupnouti, a) pův. = vyluštití *cortice nudare alqd; tudíž b) tp. α) v. komu oči effodere oculos alcuí; β) v. dům, kostel a p. = vykrásti depedulari (domum), expilare (templum); v. dveře, v. „vylomit“; v. koho exspoliare, nudare alqm.*

vyloženi, vykládání, = vysvětlení *interpretatio, explicatio; ost. opiš slovesem násl.*

vyložití, vykládati, a) pův. *exponere*; zboží na prodej v. *merces venales proponere*; podobně: dítě v. *exponere infantem*; b) v. něco čím = klásti něco v něco pro okrasu *distinguere alqd (auro)*; c) tp. = vysvětliti *interpretari (librum, somnium), explicare, illustrare (locum scriptoris, verba alcs); enarrare, (interpretando) explanare*; vůbec = dovoditi *docere*; (moudrost tou býti vykládají n. vykládají za cosi, jež . . . *eam sapientiam interpretantur, quam adhuc mortalium nemo est assecutus*); = rozuměti čemu nějak: *interpretari, accipere alqd (zlé, na zlé in malam partem n. male, dobře, na dobrou stranu in bonam partem n. bene), (na) zle v. něco, též aegre n. moleste ferre alqd, offendi re alqa; něco komu za pýchu v. tribuere alcuí alqd superbiae; v. si něco co potupení alqd in contumeliam accipere*; d) = přeložiti, v. toto.

vymáhač, (dluhů, daní a p.) *exactor*.

vymáhání, (dluhů, daní a p.) *exactio*.

vymáhati, v. „vymoci.“

vymalovati, *pingere alqd; = domalovati absolvě (imaginem).*

vymanění, *liberatio*.

vymaniti, *liberare alqm (re alqa n. a re alqa); exsolvěre alqm (re alqa); eximěre alqm (servitute); otroka v. vindicare alqm in libertatem, servum manu mittere, zajeatce liberare, e custodia emittere capti-*

vos; v. se se liberare, se in libertatem vindicare; v. se z poddanosti servitute exuěre.

vymanitel, *liberator*.

vymazati, něco (psaného) *delere, extinguere, liturā tollere, inducere alqd.*

výmě n. vemenó, *uber; mamma.*

výměna, *commutatio, permutatio (captivorum).*

výměníti, -ňovati, něco za něco *commutare, permutare alqd re alqa (equos bubus koně za voly); zajaté v. captivos permutare, rukojmě v. obsides dare et accipere.*

výměr, *definitio, finitio; v. dáti definire alqd.*

vyměřiti, vyměřovati, a) pův. = mírou velikosti dojíti *metiri, dimetiri (castra, agrum, coelum); = v. místo pro něco: v. ležení metari castra, dimetari locum castris; b) tp. = ustanoviti praecipere, praescribere (alcuí alqd, ut n. ne faciat alqd); = určití definire, finire (spatia temporis numero noctium časy dle noci); zvl. = výměr dáti definire alqd.*

vyměsti, vymítati, a) = vyhoditi *ejicere (alqm in litus, o moři), projicere (alqd foras); vrch vymítá mons ejicit ignem; b) = metením vyčistiti verrere, everrere (stabulum); vůbec purgare alqd.*

vymeziti, -ovati, *finire, definire, terminare alqd; v. též „vyměřiti.“*

vyminečný, opiš asi: *qui singulari quodam fato n. singulari quadam de causa fit; adv. singulari quodam fato, singulari quadam de causa; praeter consuetudinem; praecipue.*

vymíniti, vymínovati, a) = vyníti (vyjmouti), v. toto; b) v. sobě něco *pacisci, depacisci alqd.*

výminka, = vyjímka *exceptio; = podmínka condicio; bez v. sine ulla exceptione; též nemo n. nihil excipitur; všichni bez v. ad unum omnes; omnes sine discrimine, sine ulla exceptione; s v. cum exceptione; s tou v. ea conditione ut . . . n. ita ut n. si; pod slušnými v. aequis condicionibus; to jest spravedlivé jen s tou v., když jest to dobrovolné hoc ita justum est, si voluntarium est; nestává žádné v. nemo n. nihil excipitur, nullum est discrimen; zákon nečiní v. lex ad omnes sine ullo discrimine pertinet; on činí v. excipiendus est.*

vymísiti, v. „vyloučiti.“

vymizeti, v. „zmizeti“; zvl. z mysli něčí v. *effluere ex animo alcs, effluere n. excedere e memoria; upomínka na někoho nikdy nevymizí z mysli mé nunquam ex animo meo discedet memoria alcs; v. též „ztratiti se.“*

vymknouti, si kloub *luxare membrum; v.*

se elabi, exciděre (alcui), eripěre se (de manibus alcs).

vymlátiti, obilí *excute grana e spicis*; tp. v. koho odkud * *verberibus expellere alqm*.

vymleti, a) = semleti *molere (hordeum)*; b) = vyhloubati, v. toto; vymletý *exesus (saxum)*.

vymlouvati, v. „vymluviti.“

výmluva, = omíluva *excusatio*; = okolky *tergiversatio*; = záminka *species, praetextus*; = příčina *causa*; v. mítí, v. užívati *excusatione alqa uti, excusationem n. causam afferre n. excusare alqd*; v. místo dáti *excusationem accipere*.

vymlouvání se, v. předch.

vymluviti, vymlouvati, 1) intrans. = všechno dokonce pověděti *omnia effundere*; = domluviti *dicendi n. loquendi finem facere*; nenechati koho v. *alqm dicentem interpellare*; nech mne v. *sine me pervenire, quo volo; sine omnia dicam*; 2) trans. a) v. „vysloviti“; b) v. komu něco (z hlavy) *dissuadere alcui alqd*; *abducere, deducere alqm a re alqa*; *opinionem alquam ex animo alcs evellere*; mylný náhled komu v. *errorem alcui eripere*; nedá sobě toho v. *hoc ei dissuaderi* (též *erui non potest*; též obrazně *hoc tenet mordicus*; c) v. něco = mluvením vymoci * *verbis n. loquendo impetrare alqd*; d) v. koho n. co, výmluvna mítí koho, = vinu sníti *excusare alqm n. alqd*; též *defendere, purgare alqd*; v. koho z čeho *excusare alqm de re alqa*, = odpustiti *ignoscere alcui alqd, veniam dare alcui rei alcs*; e) v. komu *graviter alqm objurgare, increpare alqm verbis*; 3) v. se *excusare n. defendere se (de re alqa apud alqm n. alcui)*; *excusatione alqa uti, excusationem afferre n. excusare alqd*; v. se čím (na př. nemocí) *excusare alqd (morbum, inopiam)*; = předstíratí *simulare alqd*; odejel, vymlouvá se nemocí *profectus est simulans morbum n. se aegrotare, simulata valetudine*; v. „předstíratí“; v. se z provinění svého *pro delicto suo verba facere*.

výmluvnost, (přirozená) *facundi*, (učená) *eloquentia*; znamenité v. býti *multum valere n. posse dicendo; dicendi facultate florere*.

výmluvný, *facundus* (přirozeně), též *linguā promptus*; (učeně) *disertus*, (děr.) *eloquens*; *copiosus*; adv. *diserte, eloquenter*.

vymoci, vymáhati, a) = spůsobiti, vydobyti něco *efficere alqd* (na kom, u koho *ab alqo*), (prosbou a p.) *impetrare alqd ab alqo* (komu *alcui*), *obtinere alqd ab alqo*; po všech třech slovesech stává též *ut*; v. dluhy, daně a p. *exigere, (úředně) per-*

sequi alqd ab alqo; válečnou daň přisně v. *pecunias imperatas acerbissime exigere*; b) = požadovati *egere re alqa, opus est re alqa n. alqd*; c) v. koho z čeho *eripere alqm (ex miseriis, ex manibus hostium)*; *liberare, exsolvere alqm re alqa*; *eximere alqm (servitute)*, *levare alqm (molestiis)*; město z obležení v. *obsidione liberare urbem*; 2) v. se *se liberare re alqa*; z poroby se v. *jugum (servitutis) exuere, jugo se exuere*.

vymofiti, vůbec = vysíliti *macerare, conficere, enervare alqm*; zvl. hladem *fame macerare n. conficere, necare alqm*; město v. *urbem fame domare*; vymořen *confectus, enectus (fame, inopiā a p.)*.

vymrskati, a) v. komu *virgis caedere, lacerare alqm*; b) v. koho (z města a p.) *virgis caesum alqm expellere*.

vymrsknouti, vymrštiti, a) = vyraziti *excute (alcui oculum)*; úd sobě v. *luxare membrum*; ze sedla koho v. *equo dejicere alqm*; b) = vzhůra vyhoditi *vi quadam et impetu sursum jactare alqd*; 2) v. se (vzhůru) *emicare, sublime n. sursum ferri*.

vymřeni, *interitus*, raději však opiš slovesem násl.

vymřiti, a) o domu, městu a p. *vacuum fieri (continuatis) funeribus*; město vymřené *urbs vasta (fugā et caedibus)*; našel všechno jako vymřené *vasta desertaque omnia invenit*; město jest jako vymřené * *vastum in tota urbe silentium est*; b) o rodu a p. *interire, extinguī, perire*.

vymstiti se, na kom, nad někým, čeho *ulcisci alqm ob (propter) alqd, poenas repetere n. petere ab alqo rei alcs n. ob alqd*; úplně se v. *ultione se explere*.

vymudrovati, *acute excogitare alqd*.

výmysl, *inventum*; *commentum, res ficta n. commenticia*; = lest *fraus*.

vymyslitelný, *qui (quae, quod) excogitari, fingi potest*.

vymysliti, vymýšleti, *excogitare, invenire, fingere, (s příhanou) comminisci, (lživě) enentiri, mentiri, (lstně) machinari, componere alqd*; lest v. *dolos nectere*; k záhubě něčí v. něco *ad alcs perniciem alqd cogitare*.

vymyšlenost, v. „výmysl.“

vymyšlený, *fictus, commenticius; falsus*; bohové v. *dii ficti et commenticii*.

vymyti, *eluere, abluere alqd*.

vymýtiti, *excidere (silvam), extirpare (agrum silvestrem)*.

vynadati komu, *conviciis consecrari alqm, v. komu čeho vocare, appellare alqm (mendacem lhářů, též increpans eum mendacem voco)*.

vynadívati se, *satiari videndo (aspectu)*; nemoci se v. *satiari non posse videndo*, v souvislosti řeči pouze *non satiari posse*, na čem *etiam atque etiam considerare alqd.*

vynadíviti se, *satis mirari*, nemohl jsem se tomu dosti v. *illud admirari satis non potui.*

vynahraditi, v. „nahraditi.“

vynacházeti se, v. „míti se.“

vynachváliti (si), *satis laudare alqm n. alqd.*

vynajíti, *invenire, reperire*, (= vymyslíti) *excogitare alqd*; v. se a) = dostaviti se *adesse, venire, apparere*, (četně) *frequentes convenire*, při hostině a p. *celebrare convivium*; před soudem se v. *vadimonium obire*; b) = býti *inveniri*; *esse*; vynášlo se mnoho vojáků našich, kteří... *reperi sunt complures nostri milites, qui* (s konj.).

vynakládati, v. „vynaložiti.“

vynález, *inventum, commentum*; dobré, užitečné v. *res bene et utiliter inventae*.

vynaleznouti, v. „vynajíti.“

vynalezavost, *sollertia; ingenium ad inveniendum acutum, inventio*.

vynalezavý, *sollers, ingeniosus*; *ad excogitandum acutus*.

vynálezce, *inventor*.

vynaložení, vynakládání, *collocatio; usus*; příhodněji však opiše se slov. násl. (na př. vynaložením všech sil *quantum viribus contendere potest*).

vynaložiti, vynakládati *collocare n. locare, ponere (studium, operam in re alqa, tempus bene), conferre (operam, studium ad alqd faciendum; vim suam in alqm), insumere, impendere (pecuniam in re alqa, ad alqd); consumere (operam in re alqa, pecuniam in agrorum emptionibus); tribuere (multum temporis n. operae rei alcuí); všechny síly své v. omnes nervos contendere, summo studio anniti (ut alqd fiat); život, hrdla v., v. „nasaditi“; vynakládá se na loďstvo *sumptus fit in classem*; 2) v. se: všeho n. všecken se v. na něco *totum se dedere rei alcuí; totum se conferre ad alqd*; v. „oddati se.“*

vynasnažení, *opera, studium; labor; contentio*; v. „snaha.“

vynasnažiti, 1) = vynaložiti, v. toto; 2) v. se (nač) *operam dare n. navare, studere (ut alqd fiat, rei alcuí), operam n. studium ponere, collocare (in re alqa), niti, elaborare (pro alqo n. re alqa n. ad rem aliquam)*; též *sedulo id ago, ut etc.*; velmi se v. *omnibus nervis contendere (pro re alqa, ut alqd fiat)*.

vynášeti, v. „vynéstí.“

vynášivý, v. „vypínavý.“

vyňatek, (z knihy) *summa; epitome*; = zlo-mek *fragmentum*; ost. v. „výtah.“

vyndati, v. „vyníti.“

vynechání, *omissio, praetermissio*.

vynechati, *omittere, praetermittere, praeterire alqd.*

vynésti, vynášeti, 1) = ven nésti, a) pův. *efferre, exportare, egerere alqd; exponere (frumentum e navibus)*; = přinášeti *proferre*; b) tp. = ozaámíti: a) na jevo v. *aperire, patefacere; in vulgus proferre, vulgare alqd*; tajemství v. *enunciare, vulgare arcana*; β) na světlo v. něco *in lucem proferre, aperire alqd*; γ) v. (za) právo, výpověď, nález, soud, rozsudek *sententiam dicere n. ferre, iudicium facere; decernere alqd*; rozkaz v. *edicere alqd, proponere edictum*; c) vynášeti, vynésti = užitek nésti *fructum ferre, fructuosum n. quaestui n. quaestuosum esse*; to mně vynáší peníze *pecuniam capio n. facio ex ea re*; to mnoho vynáší *permagna pecunia ex ea re conficitur*; kraj tento ročně 50 talentů vynáší *ex ea regione quotannis quinquaginta talenta redeunt*; vinice mnoho vynášejí *uberrimus est redditus vinearum*; 2) = zhůru nésti *sursum portare alqd; tollere, attollere, extollere alqd*; tudíž tp. v. koho n. něco (velikou poctou) = vychvalovati *laudibus (verbis) efferre n. tollere; praedicare, magnifice laudare alqm n. alqd*; do nebe v. koho *laudes ales in astra tollere, ad coelum laudibus tollere alqm*; 3) v. něco válkou *ferro disceptare, decernere (controversiam)*; 4) v. se, tp. = vychvalovati se *efferre se, (dár.) insolentius se efferre, jactare se*; v. se čím *jactare alqd, gloriari re alqa*; v. též „vychvalovati se.“

vynešení, a) pův. opiš slovesem; b) = rozkaz *edictum, decretum*.

vyniknouti, vynikati, a) pův. = vyraziti odkud *erumpere, prorumpere; effundi*; tudíž = utéci *aufugere, evadere (periculo), effugere (periculum, e manibus)*; *emergere (e malis)*, v. též „zniknouti čeho“; b) = strměti *eminere, prominare, nad vodu ex aqua exstare*; = vyvstávati *nasci (collis nascitur)*; c) tp. = počínati kvěsti *efflorescere*; v. nad jiné *excellere, eminere (alqa re, prae ceteris n. inter omnes)*; *superare alqm (alqa re), praestare, antecellere, antecedere alcuí*; vynikající *excellens, insignis; egregius, eximius, praeclarus (re alqa)*.

vyníti, (vyjmouti), a) v. něco odkud *eximere alqd alqā re, tollere alqd de alqa re; excipere, promere alqd*; b) v. koho z čeho = vyloučiti *excipere alqm n. alqd; de alqo proprie statuere; discedere ab alqo n. a re alqa* (když vyjma vás *quum a vo-*

bis discessero); v. koho z počtu a p. *eximēre alqm de numero* (*proscriptorum*); vyjma jeho, tebe *illo, te excepto, praeter te*; žádného nevyjímaje *ad unum omnes, omnes sine discrimine, sine ulla exceptione*; 2) v. se z čeho *recedere, se removere a re alqa*.

vynořiti, *efferre alqd*; v. se *emergere*.

výnos, a) v. „vynesení“ n. „nález“; b) = co vše vynáší, užitek *proventus*; v. země *fructus*, = obilí *fruges*, = ovoce *fetus*; = zisk z řemesla a p. *quaestus*.

výnosnost, *fertilitas*; *bonitas* (*agrorum*); též *fructus, quaestus*.

výnosný, *fructuosus* (*praedium, aratio*), *quaestuosus* (*mercatura*); to jest výnosné *permagna pecunia ex ea re conficitur*.

vynutiti, *vnucevat*, něco na kom, od koho (*per vim*) *extorquere alqui alqd, exprimere alqd* (na př. *numos, confessionem*) *ab alqo*; *cogere* (*alqm facere alqd, zřídka ut faciat alqd*).

vyobcovanec, vyobcování, v. „vyhnanec, „vyhánění.“

vyobcovati, v. „vyloučiti.“

vyobrazení, a) = vyobrazování *descriptio, formatio*; raději však opiš slovesem; b) = obraz *imago, effigies*.

vyobraziti, a) pův. *imaginem alcs exprimere, alqd fingere, effingere*, o malíři *pingere, depingere alqd*; v ženské postavě a obleku v. *in muliebrem formam habitumque formare*; b) tp. *depingere, describere, verbis exprimere alqd*.

vypáčiti, a) v. „vymknouti“; b) v. dveře a p. *effringere* též *refringere* (*portam, fores, januam*), násilím *moliri* (*portam*).

výpad, a) v. „výtok“; b) v. nepřátelský, při oblehání *eruptio, excursio*; v. učiniti *eruptionem facere* n. *erumpere* (*e castris* a p.).

vypadnouti, vypadati, 1) v. odkud, z čeho, a) pův. *excidere alqa re* n. *de, ex alqa re*; (u prostřed v., na př. o slovu) *intercidere*; z rukou v. *excidere alqui manu* n. *de (ex) manibus, delabi alqui de manibus*; o vlasech zubech a p. *excidere, decidere, cadere*, o vlasech též *defluere, effluere, fluere*; přísloví: jakoby mu z oka vypadl *simillimus est ejus*; b) tp. v. z lásky, z milosti *gratia excidere, gratiam amittere*; vypadl u knížete z lásky *favor, quo princeps eum amplectebatur, elanguit*; vypadlo mi to z mysli *excidit mihi (animo meo), e memoria excessit illud, oblivio ejus rei me cepit*; oni brzo vypadají z mysli *eorum memoria cito dilabitur*; c) = vyřítiti se *erumpere, se ejicere*, zvl. o obležených *eruptionem facere* n. *erumpere* (*e castris, ex oppido*);

v. na nepřítele *egredi e portis et hosti signa inferre*; 2) neutr. a) = býti, státi se *cadere, evenire* (*bene, prospere, male, praeter opinionem* a p.); *exitum* (*felicem* n. *prosperum; infelicem, tristem*) *habere*; ne všechno dobře vypadne *non omnia secunda cadunt*; v. „dopadnouti“; b) vypadati = způsobu, pohled míti, obyčejně subst. *species* (n. *aspectus*) s adj. n. gen. : dobře v. *pulchra specie esse*, ohyzdně *deformem aspectum habere*; jak to vypadá v městě *quae est facies urbis*, v obci *quae est forma reipublicae*? teď to zcela jinak vypadá *magna rerum commutatio facta est*; vypadá to jako o svatbě? *num haec nuptiis conveniunt*? v. též „vyhlí- žeti“; c) vypadá to na jedno *nihil interest*; d) vypadá termin *dies venit*.

vypáchnouti, *exhalari*.

vypáliti, vypalovati, a) = spáliti, v. toto; b) = pálením vyčistiti *igne purgare*; c) = pálením učiniti: znamení v. *inurere alqui notam*; d) = vystřeliti, v. toto.

výpar, *halitus, anhelitus* (*terrae*); *vapor*.

vypařiti, -řovati, *exhalare alqd*; v. se *exhalari*; in *vapores abire*.

vypásti, *depascere* (*segetem*).

vypátrání, *exploratio; investigatio*.

vypátrati, *explorare, investigare, indagare alqd*; (chytře a tajně) *speculari*; = odkryti *invenire, deprehendere alqd*.

vypínač, *homo gloriosus, grandiloquus*.

vypínačný, -avý, *elatus; gloriosus, grandiloquus*; adv. *gloriose*.

vypínati, v. „vypnouti.“

výpis, -ek, v. „výtah.“

vypískati koho, *exsibilare* n. *sibillis explodere alqm*.

vypisovati, v. „vypsati.“

vypiti, *exaurire* (*poculum, vinum*).

vypiti, v. „vypnouti.“

vypláchnouti, *eludere alqd*.

vyplašiti, *excitare alqm*.

výplata, a) v. peněz = zaplacení *solutio; numeratio*; obyč. opiše se: přišlo k v. *pecunia soluta est*; b) = výkup *redemptio*; = peníze výkupné *pretium redemptionis*, v souvislosti obyč. pouze *pretium*.

vyplatiti, a) v. komu co (peníze) *numerare, solvere, exsolvere, expendere alqui* (*pecuniam*), zač *pro re alqa*; b) v. koho n. co = vykoupiti (*pecuniā*) *redimere* (*captivos e servitute*).

vyplavati, v. „vyplovati.“

vyplaviti, -ovati, (loď uvázlou) *navem scopulis* n. *arenā haerentem detrudere*; v. se *solvere navem* n. pouze *solvere* (*ex portu, a terra*); o lodi *e portu exire*; v. se (s loďstvem) *classe proficisci*, o vůdci též *classem educere*.

vyplaziti, jazyk *linguam exserere, ejicere, pro-
jicere*; v. se *prorepere*.

vyplemeniti, v. „vykořeniti.“

vypleniti, v. „vykořeniti.“

vyplisniti koho, *increpare alqm (verbis); gra-
viter alqm objurgare*.

vypliti, *excreare, exspuere alqd*.

vyplniti, a) pův. *explere alqd re alqa; com-
plere (fossam); implere alqd re alqa*; b) tp. α) = zadost učiniti *explere (officium,
spem), implere (partes officii, promissa)*; prosbu něčí v. *alcul (alqd) petenti satis-
facere, non deesse*; vůli, přání něčí v. *voluntati alcs obtemperare, morem gerere
alcul*; rozkaz něčí v. *exsequi mandata
alcs*; též *parere alcul*; své slovo, svůj
slib v., v. „splniti“; β) = strávit *con-
sumere* (na př. hodiny vedlejší čtením ho-
ras *subsecivas legendo consumere*); 2) v.
se, o proroctví a p. *evenire, eventum n.
exitum habere*.

vyplouti, vyplovati; vyplynouti, vyplývati, a) = vytéci *effluere, profluere (ex alqo loco)*; tudíž tp. vyplývati z čeho (= povstati) *profluere, manare*, obyč. však *oriri, ex-
sistere, též gigni, proficisci ex alqa re*; *effici re alqa*; někdy gen. subst.: chyby, které vyplývají z nerozumu *errores pra-
vitatís*; zvl. impers.: z toho vyplývá, že... *inde sequitur ut...* (zřídka akk. s inf.), z toho vyplývá dle jeho náhledu, že... *ex hac re effici putat ut...*; též kratčeji, na př. z toho, že jsi bohat, nevyplyvá že jsi šťasten *non, si dives es, idcirco beatus es*; b) = plováním se vy-
nésti *enare n. enatare*; zvl. o lodí = vy-
plavit se, v. toto.

vyplývati, v. předch.

vypnouti, vypinati, a) = vytáhnouti *exten-
dere, tendere, distendere alqd*; b) v. něco spjatého *discingere (tunicam), disjungere
(equos)*; v. něco připnutého *solvare n. re-
solvere alqd*; 2) v. se, a) pův. o koni *erigere pedes priores*; b) tp. se *jactare, insolenter gloriari* (čím *re alqa*, též *jac-
tare alqd*); *superbire, efferri*; v. se nad
jiné se *praeponere aliis, alios prae se
contemnere*; vypínající se *elatus; inso-
lens*.

vypočísti, -itati, a) = spočísti *computare, ad
calculus revocare alqd; rationem rei alcs
subducere, inire*; na prstech v. *digitis n.
per digitos numerare*; b) = počítaje na-
jíti *computando alqd invenire*.

vypodobiti, -bniti, v. „vyobraziti.“

vypomoci, -máhati, v. „pomoci.“

vypořádati, na př. účet *rationem consoli-
dare*; v. koho *satisfacere alcul* (na př. *creditoribus*).

výpot, v. „pot.“

vypotiti, *exsudare (sanguinem)*.

vypouštěti, v. „vypustiti.“

výpověď, a) = výrok *dictum; rerba, vox*; výpovědi Sokrata *quae a Socrate dicta
feruntur*; dle tvé v. *te auctore*; výpovědi něčí nedůvěrovati *verbis alcs fidem non
habere*; někdy se opiše: dle v. lidí *ut
vulgo traditur*; jindy se zvl. nepřekládá: ona v. se mi líbila *illud mihi placuit*; ona v. Platona *illud Platonis*; zvl. α) = odpověď *responsum*; v. orakulu *oraculum, sors*; v. praroka *effatum*; β) v. soudce *sententia, judicium*, v. soudce smířčího *arbitrium*; = rozsudek *decretum*; podro-
biti se v. *decreto stare*; v. učiniti, vyné-
sti *sententiam dicere; respondere*; (pi-
semně) *rescribere alcul*; b) = sprostění koho závazku nějakého *renunciatio*; dáti v. (služebniku a p.) *renunciare alcul*; c) v. z města, ze země *aquae et ignis in-
terdictio; proscripio*; d) v. války *indictio
belli*.

vypověděti, vypovidati, a) = vyjádřiti *verbis
exprimere, dicere alqd*; není mně možná v. *verbis exsequi non possum*; zvl. = nálež vynésti *sententiam dicere* (ústně), *ferre* (tabulkou hlasovací); něco za právo v. *decernere*; b) v. komu co (= ohlásiti konec závazku nějakého) *renunciare al-
cul alqd* (na př. přátelství *amicitiam, so-
cietatem, nájem hospitium*); jistinu komu v. *pecuniam repetere ab alqo*; podobně: válku v. komu *bellum alcul denunciare, indicere*; c) v. koho (z města, ze země) *in exsilium ejicere (pellere) alqm, exsilio
afficere alqm, aqua et igni interdicere al-
cul, proscribere alqm, in proscriptorum
numero referre alqm*; (na určité místo) *relegare alqm*.

vypovězenec, v. „vyhnanec.“

vypovězení, *aquae et ignis interdictio; pro-
scriptio*.

vypracování, a) abstr. co čin *confectio*; b) konkr. = vypracovaný spis *libellus; com-
mentatio, opusculum; disputatio*.

vypracovati, a) = vyhotoviti *conficere, per-
ficere alqd*; zvl. písemně *scribere, confi-
cere (librum, orationem, poema)*; vypra-
covaný *elaboratus (versus)*, řeč vypraco-
vaná *oratio accurata, accurate scripta*; b) v. sobě něco *elaborare n. labore pa-
rare sibi alqd*.

vypráhlost, *ariditas*.

vypráhlý, *aridus*.

vypráhnouti, *exarescere*; (sluncem) *torreri, uri*.

výprask, *verbera pl.*; v. dořtati *verberari, vapulare*; též *plagis affici*; notný v. do-
řtati *male mulcari*; v. dáti, v. násl.

vypráskati komu (bičem) *verberare, verberi-
bus caedere, (holí) mulcare, (kyjem) fu-
ste percutere alqm*, notně v. komu *male*

mulcare alqm; v. koho odkud *verberibus exigere alqm*.

vyprášiti, *pulverem excutere* (e veste).

vyprati, a) v. „vypraskati“; b) = praním vyčistiti *ablucere alqd*; *eluere* (*maculas*).

výprava, a) = vyslání *missio*, *legatio*, *allegatio* (v. sloveso); v. vojenská *expeditio*; v. za příčinou picování a zásobování *pabulatio et frumentatio*; v. kupecká přes moře *navigatio*; b) v. dcery = věno *dos*; c) = okrasa *ornamentum*; v. ženská *mundus muliebris*.

vypraviti, vypravovati, vyprávěti, a) = líčiti slovy *narrare alqui alqd*; = poučiti *docere alqm alqd*, *exponere alqui alqd*, = zvěstovati *referre alqd*, *renunciare alqui alqd*, o dějepisci: *tradere n. memoriae prodere alqd*; všechno po pořádku v. *omnia ordine edocere*, *narrare*, jest těžko, vše v. *difficile est omnia persequi*; obšírně v. *pluribus verbis exponere alqd*; vypravuje se, že . . . *dicitur, fertur, narratur* (s nom. a inf.), *rumor n. fama est* (s akk. a inf.); věc ta se dvojako vypravuje *dupplex est hujus rei memoria*; b) = zapraviti (dluby a p.), v. toto; c) v. koho n. něco někam *mittere alqm ad alqm*, (o větším počtu) *dimittere aliquos*, (co vyslance) *legare*, (co posla) *allegare alqm*; též *legatum mittere*; v. psaní *litteras dare ad alqm*, *conficere litteras*; vojsko v. *exercitum comparare*, *instruere*, *armare*, lodí *naves armare*, *instruere*, *ornare*; d) v. dceru *filiae dotem dare*, *conficere*; e) v. pohřeb komu *funus alqui facere*, *alqui n. alcs funeri iusta facere*, *solvere*, slavný *iusta magnifice facere*; *amplo n. magnifico funere alqm efferre*, královský *prope regio funere alqm efferre*, *regio more alqui iusta facere*, jednoduchý *alqm sine ulla pompa funeris efferre*; podobně: věci své v. = řídit, v. toto; 2) v. se, a) odkud se v. = vydobýti se *emergere*, *evadere*; = vysvoboditi se *solvi, liberari* (re *alqa*); b) v. se kam, odkud *proficisci, egredi, exire ab n. ex loco alqo*, též *abire, ingredi iter, se in viam dare*; zvl. s vojskem *castra n. signa movere*; do pole se v. *ad bellum proficisci, milites in expeditionem educere*.

vypravování, *narratio*; = povídka *narratio*; *fabula*.

vypravovatel, *narrator*; *auctor*.

vyprázdniti, *vacuum facere*, *exinanire*, *exonerare alqd*; v. eklenici *haurire, exhaurire poculum*.

vyprositi, něco na kom *precibus impetrare alqd ab alqo*; vyprošovati *precibus petere n. expetere alqd ab alqo*; *rogare alqm alqd*.

vyprostiti, koho, v. „vysvoboditi.“

vyprovoditi, vyprovázeti, koho *comitari alqm*, *comitem esse alqui*, *comitem se adjungere alqui*, (čestně) *prosequi*, *deducere alqm*, (pro ochranu) *praesidio esse alqui*, s ochranou družinou *cum praesidio deducere alqm*.

vypršeti, tp. ve rčení: a) když viděl, že mu vypršela poslední hodina *quum adventare mortem videret*; vypršela mu (poslední) hodina *advenit abeundi tempus e vita*, = zemřel *mortuus est*; v. „umřít“; b) lhůta vypršela *dies constituta adest*.

vyprýštit, -ovati, *spargere, ejaculari alqd*; v. se *profluere, scaturre* (o prameni a p.), *manare*.

vypráhnouti, *disjungere* (*equos*), *jugo exuere* (*jumenta*).

vypsání, = popsání *descriptio*, = vypravování *narratio*, *enarratio*; v. pouť n. cesty *descriptio itineris alcs*; v. světa, země *terrarum descriptio*; *geographia*; v. života *enarratio vitae n. pouze vita*.

vypsati, vypisovati, a) v. něco z čeho = opsati *exscribere, transscribere, transferre, alqd ex libro alqo*; b) = vylíčiti *describere, scribere, perscribere alqd*; *exponere, enarrare* (*res gestas*); nelze n. není možné to v. *verbis exsequi non possum*; c) v. sněm *concilium literis indicere*.

vyptati, vyptávati se, koho *rogare, interrogare, percontari alqm*, nač, po čem *sciscitari ab alqo alqd*, *percontari alqm de re alqa n. ab alqo alqd*; *rogare, interrogare alqm* (*sententiam, de re alqa*), *quaerere alqd ex alqo*; v. se po kom *quaerere alqm*.

vypučeti, *germinare, progerminare*.

vypuditi, -zovati, vůbec *submovere alqm*; *loco suo movere n. pellere alqm*, zvl. *expellere, ejicere* (*alqm ex urbe*), *pellere* (*alqm domo*); z domu v., též *expellere, abigere, ejicere alqm*.

vypůjčiti, -ovati, (se, si), něco *mutuari, mutuum sumere alqd* (na př. *pecuniam*) *ab alqo*.

vypuklina, *convexitas*.

vypuklý, *convexus*, vůbec *editus*; v. řezba *opus caelatum*.

vypuknouti, *erumpere, prorumpere*; zvl. o válce, ohni, nemoci a p. *oriri*; o válce, odboji a p. *exardescere*; vypukl oheň *incendium ortum est n. exstitit*; vypukla nemoc *morbis ingruit*, silná *vis morbi erupit*; vypukla válka *bellum exarsit, exortum n. coortum, ortum est*.

vypustiti, vypouštěti, a) pův. *emittere alqm*, z vězení e *custodia mittere, vinculis solvere alqm*; b) tp. a) ducha v., duši v. *animam edere, efflare, deponere, relinquere, vypouštěti, též animam agere*; b)

slovo z úst v. *vocem proloqui, efferre; jacere, dicere alqd; γ*) vypouštěti ze sebe něco (na př. pupeny a p.) *agere (gemmas)*; stromy vypouštějí ze sebe pupeny *gemmae proveniunt; δ*) v. něco = vynechat *omittere alqd; ε*) v. něco z mysli *cogitationem de re alqa abjicere*, z paměti *memoriam rei alcs abjicere*.

vypuzení, v. „vyhnání.“

výr, *bubo*.

vyráběti něco, v. „vyrobiti.“

výraz, a) = označení čeho *significatio; enunciatio*; bez v. (o hlasu řeči) *languens, languidus; frigidus*; v obličejí jeho jest mnoho v. *ex ejus vultu magna vis atque vigor elucet; b*) = slovo *vox, verbum; vocabulum*; vědecký, umělecký v *artis vocabulum*; mluvití ve v. zřejmých, určitých *plane, diserte loqui*, v pěkných *eleganter dicere; c*) = řeč, přednáška *oratio, genus dicendi; dictio*; v. suchopárny *orationis siccitas*.

vyraziti, vyřázení, 1) trans., v. něco, a) pův.

a) v. něco od někud *excutere (alcui oculum), elidere (alcui dentes); effringere n. frangere (fores), perfringere (fenestram)*; v. komu co z rukou *alqd de manibus alcs excutere*; podobně: v. sobě (ruku, nohu a p.) *luxare (membrum)*; β) v. něco na čem *exprimere alqd in alqa re n. alqa re; imprimere alqd in alqa re; imaginem alcs exprimere in re alqa*; b) tp. a) dobře slova *vyřázení suis quasque literas sonis enunciare*; vyraziti písmem, slovo a p. * *cum accentu efferre, enunciare alqd*; β) v. koho = obveseliti *oblectare, delectare alqm alqa re*, též *sermonibus tenere alqm*; v. koho ze zármutku *animum alcs a sollicitudine (n. a cura a p.) abducere*; 2) i trans. a) = vyskočiti (mocně) *prorumpere, erumpere, procurrere, provolare*, z tábora a p., v. „vypadnouti“; v. proti komu, na koho, v koho (nepřátelsky) *in alqm impetum facere, irruere in alqm*; podobně: plamen vyráží vzhůru *flamma sublimē fertur*; b) vyřázení = pučeti, strom vyráží *gemmae proveniunt*; 3) v. se, a) vyraziti se odkud, kam, v. 2) a); podobně: pot se mu vyráží sudare *coepit*; b) vyřázení se *delectari (re alqa)*; v. se s kým *sermones conferre (colloqui, confabulari) cum alqo*; oni se vyřázejí o věcech politických *sermones habentur de re publica*.

výrazný, *gravis* (o řeči); v. oči *oculi arguti*; adv. *graviter; argute*.

vyrazení, *delectatio, oblectatio*; (co příjemný cit) *voluptas*; pro v. *delectationis n. animi též voluptatis causa*; cesta pro v. *iter (n. excursio) animi causa susceptum*

(*suscepta*); to mi činí veliké v. *mirifice delector illa re*; v. též „zábava.“

vyřázení, v. „vyraziti.“

vyřčení, vyřčení *dictum*, též *verba alcs*; zvl. v. svědků *testimonium*; = náleznost *sententia, judicium*; = rozkaz *decretum*.

výrobek, *opus (manu n. arte factum)*; často se opíše: to jest v. *Cajūv hoc a Cajo confectum (factum) est*.

vyrobiti, *conficere, facere, fabricari alqd*.

výroční, *anniversarius*; v. slavnost *sacra n. solemnia anniversaria*; v. trh *mercatus*.

výrok, v. „výpověď.“

vyroniti slze, *effundere, profundere lacrimas*.

výrostek, na bylině *germen*; = mladík *adolescentulus*.

vyrosti, vyrůst *adolescere; crescere*; = dorůst *ad justam magnitudinem pervenire*; vyrostlý *adultus*; vyrostl z dětinství *ex ephebis excessit*.

vyrovnání, *aequatio; exaequatio*; = smíření se, v. toto.

vyrovnati, a) pův. = rovné učiniti *aequare, exaequare (locum, aream)*; b) tp. v. spor mezi kým *componere, dirimere litem*; 2) v. se komu *aequare alqm, parem esse alcui (v čem re alqa)*, v udatnosti *aequare virtutem alcs*; v. se s kým *decidere n. transigere cum alqo*, s věřitelem *satisfacere creditori*; *pariter facere, rationem parem facere*.

vyrozumění, *intelligentia*; obyč. však slovesem: snadný k v. *facilis intellectu*; pro lepší toho v. *quo res facilius sit ad intelligendum*.

vyrozuměti, čemu *intelligere, mente comprehendere, perspicere alqd*; vyrozumívá se a p., v. „rozuměti.“

vyrvati, vyrývati, komu co *vellere, evellere alcui (capillos), eripere alcui alqd n. alqm, alqd ex manibus alcs*; v. koho komu (z objetí) *avellere alqm e complexu alcs; avellere, divellere alqm ab alqo*; v. se komu *eripere se ex complexu alcs*.

vyryti, a) v. zem *eruerē terram*; v. drn *excidere cespitem*; = vyrytím odkryti *eruerē, fodiendo aperire alqd*; b) v. něco na čem (dlátem) *exsculpere, caelare, incidere, též inscribere alqd in re alqa (in aes)*; tp. něco jest na srdci mém vyryto *infixum haeret alqd animo*.

výřečnost, a) = vyslovování slov *appellatio; prolatio*; příjemná v. *suavis appellatio literarum*; *suavitas vocis n. vocis acoris*; dobrá v. *emendata locutio*; *vocis sonus rectus*; os *explanatum n. planum*; tvrdou v. mítí *asperē loqui*; b) v. „výmluvnost.“

výřečný, a) *qui plane loquitur n. voce suavi*

est; též qui suaviter loquitur; b) v. „výmluvný.“

výřez, incisio.

výřezati, v. „vyříznouti.“

vyřici, v. „vyřknouti.“

v, řiditi, vyřizovati, a) = vykonati perficere, efficere, facere (multum, nihil); ad exitum perducere alqd; = pořiditi impertrare alqd ab alqo (na př. prosbami precibus); aniž by byl co vyřídil, odešel re infecta discessit; v. svoji záležitost expedire, transigere negotium; v. rozkaz něčí (= vykonati) exsequi imperium, mandatum, conficere n. efficere mandatum; facere quod quis imperavit; b) v. komu co = oznámiti dicere alcuí alqd; zvl. v. komu pozdravení od koho salutare alcuí dicere n. nunciare verbis alcs n. ab alqo; salutare alqm alcs verbis; poselství v. mandata exponere.

vyřinouti se, o vodě emicare, effundi, scaturre, bullire; ost. v. násl.

vyřítiti se, erumpere, prorumpere; proruere; na koho impetum facere in alqm; z tábora se v. ejicere se ex castris; též erumpere, eruptionem facere.

vyřizení, = vykonání confectio, executio; ost. opiš slovesem.

vyřiznouti, vyřezati, a) v. něco = řezáním vyníti exsecare alqd; b) vyřezati, vyřezávati v čem, na čem, z čeho sculpere, exsculpere alqd (ex ligno), incidere (leges in aes).

vyřknouti, vyřici, a) = vysloviti, v. toto; b) = vypověditi, řici verbis exprimere, dicere, eloqui alqd; v. nález sententiam dicere.

vyřknuti, v. „výpověď.“

výsada, v. na něco jus praecipuum; beneficium n. donum singulare; * privilegium; v. dáti beneficium n. jus extraordinarium (singulare) tribuere alcuí.

vysaditi, vysázeti, a) = vyložití od někud exponere (milites e navibus, in terram, in litore); zvl. α) = vyhoditi: v. koho s koně, ze sedla equo dejicere alqm; β) = vytisknouti koho od někud pellere (alqm possessione); z trůnu koho v. expellere n. spoliare alqm regno, z úřadu abrogare alcuí magistratum; γ) v. dvěře a p. emovere postes cardine, násilně, v. „vypáčiti“; b) = určití assignare alcuí alqd; v. ceny proponere praemia; c) v. něco čím instruere alqd re alqa; (pro okrasu) distinguere, ornare (alqd auro gemmisque); zahradu stromy v. hortum arboribus conserere; d) = vyzdvihnouti tollere, levare alqm (in currum); tp. v. koho na úřad tollere n. evehere alqm ad magistratum; e) vysázeti komu peníze numerare, dinumerare alcuí pecuniam; tp.

v. komu rány plagas infligere alcuí; 2) v. se čemu subire, adire (periculum), offerre se (periculo, morti).

výsádný, -ní, * privilegiarius; = od povinnosti nějaké osvobozený immunis; v. list, v. právo, v. „výsada.“

vysáhnouti, vysáhovati, v. „dosáhnouti.“

vysáknouti, siccari; arescere, exarescere.

vysázeti, v. „vysaditi.“

vyseděti, a) = sedě vytrvati sedere, haerere, habitare (in loco alqo); b) v. vejce, mladé excludere ova, pullos; přísl.: sova nevysedí sokola e squilla non nascitur rosa.

vysednouti, a) = sednouti na vyšší místo considerare loco superiore; b) = vyjítí: v. z lodí, na břeh in terram exire, egredi n. descendere ex n. de navi, z vozu descendere e curru; c) sídlo opustiti: v. ze statku possessione cedere, decedere.

vysekati, vyseknouti, a) = vytíti exsecare alqd; v. stromy arbores collucare; les v. silvam excidere; b) = sekáním učiniti excidere (obeliscum, columnas); c) tp. v. koho (z davu nepřátel) alqm in media versantem hostium acie eripere; v. komu virgis caedere n. concidere alqm; 2) v. se (z nepřátel) eripere se ex manibus hostium; tp. v. se z čeho se expedire, exsolvere alqa re; z dluhů se v. emergere ex aere alieno.

vysevek, semen.

vyschnouti, vysychati, v. „vysáknouti.“

vysílení, a) co čin infirmatio, debilitatio; b) co stav infirmitas, debilitas; v. těla vires corporis affectae.

vysíleti, infirmare, debilitare alqm n. alqd; vires attenuare, minuere; nepříteli v. frangere hostes, obec opes civitatis comminuere n. frangere, atterere, affligere; labefactare rempublicam; vysílený, přelož part. sloves položených, n. (důr.) enectus, enervatus, confectus; exhaustus.

vyskání exsultatio.

vyskati, exsultare laetitia; přísl.: nevyskej, ještěs nepřeskočil nondum omnium dierum sol occidit.

vyskočiti, vyskákati, vyskakovati, a) v. odkud exsilire, prosilire (de n. ex re alqa); = vyřítiti se prorumpere, erumpere, ze zálohy ex insidiis exsilire; tudíž tp. vyskočila mu z úst tato slova inconsultius eVectus projecit; z ruky v. excidere, elabi; b) = zhůru skočiti, skákati exsilire; o vodě prosilire, profluere; radostí vyskakovati exsultare, též exsilire (gaudio n. prae gaudio); v. na něco assilire, insilire in alqd (na př. in equum).

vyskoumati, explorare, investigare, indagare alqd; indagare et pervestigare alqd; exquirere (causas rei).

výskum, *studia* pl.

vyskytnouti, vyskytovati se, *apparēre, existerē*, (náhle) *erumpēre; occurrēre*; o příležitosti a p. *offerri, dari*, v. „naskytati se“; nemoc se vyskytuje *morbis ingruit*.

vyslanec, *legatus*, co mluvčí *orator*; = posel *nuncius*; vyslanec vyslati *legatos mittere*, též pouze *mittere* s násled. *qui* (s konj.).

vyslanectví, a) co hodnost *legatio*; *munus legatī*; b) = vyslanci *legatio* n. *legatī*; v čele v. býti *legationis principem esse*.

vyslání, *missio*.

vyslati, *mittere* (*alqm ad alqm* a p.), *di mittere* (*alquos*); v. jízdu (na koho) *immittere equitatum*; zvl. v. koho co vyslanec v záležitostech státních *legare*, v privátních *allegare alqm*; též *legatum mittere*.

výsledek, *exitus, eventus*; dobrý v. *successus; eventus secundus*, míti *prospere succedere*, na dobrém v. věci nepochybovati *non diffidere rem confici posse, non dubitare quin res prosperum eventum habitura sit*; dle n. z v. *ex eventu*; bez v., co adj. *irritus, vanus*, co adv. *frustra, nequicquam*: nahlížel, že se bez v. namáhá *intellexit frustra a se operam dari*; bez v. něco činiti *operam perdere*, bez v. býti *irritum esse, ad irritum cadere*; vyjednávání nemělo v. *nil eo colloquio effectum est*; měl jsem starost o v. *verbar quorsum id casurum esset* n. *quorsum haec evaderent*; všechno mělo jiný v. *omnia aliter eveniunt*; ost. v. „následek“.

výslech, *interrogatio; quaestio*; bez v. *indicta causa* (na př. *interficere alqm*).

vyslechnouti, vyslychati, vyslyšeti, a) zcela slyšeti *audire alqm* n. *alqd*; *ares dare alicui*; b) v. svědky, obžalovaného *interrogare alqm, quaerere* n. *quaestionem habere ex algo*; b) vyslyšeti koho *audire alqm* n. *preces alcs; petenti alicui satisfacere* n. *non deesse*.

vyslídění, *investigatio*.

vyslíditi, *investigare, indagare, odorari alqm* n. *alqd*.

vysloužilec, *miles stipendiis confectis*; = starý voják *miles veteranus*; v pl. též pouze *veterani*.

vysloužití, a) v. (si) něco *merere alqd*; b) = službu skončiti, zvl. o vojinech *emeriri; stipendia conficere*.

vyslovení, -ování, *appellatio (literarum)*, dlouhé v. *productio*, krátké *correptio*, široké *verborum latitudo*, ostatně v. „výřečnost“.

vysloviti, -ovati, a) v. slova a p. *appellare, enunciare, exprimere, eloqui, efferre (litteras, verba)*; dlouze v. *producere*, krátce

v. *corripere (syllabam)*, široce *valde dilatare*, písmena nepřirozeně v. *litteras putidius exprimere*; tvrdě v. *asperere loqui*; b) = dostatečně vypověditi *verbis exprimere, dicere alqd*; v. „vyjádřiti“; 2) v. se = prohlásiti se, praviti *dicere*, ost. v. tato slova.

výslovnost, v. „vyslovení“.

výslovný, *expressus*; = jasný *apertus, clarus*; = určitý *certus, definitus*; adv. *aperte, plane*; = jmenovitě *nominatim*; jest tam zcela v. psáno *dissertissime planissimeque in eo (decreto) scriptum est*; v. naříditi *nominatim praecipere*; přemnohé zákony zcela v. zapovídají *plurimae leges vetant planissime* (n. *disertissime*).

výsluha, *quaestus, lucrum*.

výsluní, *locus apricus*; též *sol*; na v. býti *apricari*; na v. vystaviti *in sole ponere alqd*.

výslužné, *beneficium annuum*; v. dáti komu *beneficium annuum tribuere alicui*.

vyslychati, v. „vyslechnouti“.

vyslyšeti, v. „vyslechnouti“.

vysmahlost, = suchost *siccitas, ariditas*; = hubenost *macies*.

vysmahlý, = suchý *siccus, aridus* (v. „suchý“); = hubený *macer*; = od slunce ohořelý *coloratus (vultus)*; v. býti *adustioris coloris* n. *adustiore colore esse*.

vysmahnouti, v. „vyschnouti“.

vysmáti se, komu, vysmívati se, komu *ridere, deridere, irridere, risui habere alqm*.

výsměch, v. „posměch“.

vysmeknouti, v. „vytrhnouti“; v. se z ruky *mu elabi, excidere e manibus*.

vysměvač, *irrisor, derisor*.

vysměvačný, *irridens; mordax*.

vysmívati, v. „vysmáti“.

vysmrknouti se, *emungere nares*.

vysočina, = výše *altitudo*; = výšina země *regio montana*.

vysoko, v. „vysoký“.

vysokomyslnost, *fastus, insolentia, superbia*.

vysokomyslný, *insolens, superbus*; = nadutý *inflatus, tumidus*; v. býti *magnam arrogantiam* n. *magnum sibi spiritum sumere*; adv. *insolenter, superbe*.

vysokost, v. „výsost“.

vysoký, 1) pův., vůbec *altus*; = strmý *arduus*, = vynikající, vzvýšený *excelsus; celsus; sublimis* (vznášející se); o místnostech = vysoko ležící *editus*; = vytáhlý *procerus*; vyšší též *superior* (= výše ležící), velmi v. *altissimus, praealtus, summus* atd.; v. vrch *mons altus, excelsus, arduus*; člověk v., n. postavy v. *homo magni corporis, procerus*; v. voda *aquae magnae*; 2) tp. a) v. ton *sonus acutus*; v. hlas *vox clara, magna*; b) v.

stáří *aetas proecta* n. *senectus*; zemřel u v. stáří *senex mortuus est*; c) v. cena *pretium magnum*; za v. cenu *magni* n. *magno* (eměre, venděre); v. daň *tributum grave*; d) = důležitější: v. školy * *universitas*, * *academia*; vyšší umění *studia altiora et artes*; v. mínění o sobě mítí *sibi placere* n. *multum tribuere*, o někom *magnam de alqo spem* n. *expectationem habere*, *praeclare de alqo sperare*; sem sluší: v. rod *genus illustre*, v. postavení n. stav *locus splendidus* n. *amplus*; lidé vyššího stavu *principes*, *homines amplissimi*; nejvyšší úřad *summus magistratus*; nejvyšší důstojenství n. hodnosti *amplissimi honores*; v. čest *magnus honor*; nejvyšší kněz *pontifex (maximus)*; zvl. na nejvyšší *maxime*; až na nejvyšší přišlo *ad summa (extrema) ventum est*; adv. A) vysoko, 1) pův. *alte*; (v. ve vzduchu) *sublime, excelsa*; v. ležeti (o krajinách) *in loco edito (loco superiore) situm esse*; až tak v. *in eam altitudinem*; tři stopy v. *tres pedes altus* n. *trium pedum altitudine*; 2) tp. a) v. položití, ceniti *magni facere* n. *aestimare alqm*; v. přijíti *mag-nos honores consequi*; v. hleděti *majora concupiscere*, *maiores res appetere*; tak v. *eo (fortuna eum provexit štěstí jej pozdvihlo)*; b) z vysoka hleděti *superbire*, na koho *despicere alqm*; z v. mluvití *superbe loqui*; c) výše, ve spisech *supra* (výše dotčený *quem* n. *de quo supra commemoravi*); B) vysoce, 1) pův. *alte*; v. rostlý *procerus*; 2) tp. a) v. postavený (muž) *in republica praestans* n. *princeps*; *magno honore praeditus*; b) u adj. *maxime*, obyč. však superl. adj. n. předslov-cem *per*: v. učený *doctissimus*, v. urozený *summo loco natus*; *nobilissimus*; v. vážený *honoratissimus*; v. obdařený *ornatissimus* (čím *re alqa*); v. vážný *gravissimus*; c) v. sobě vážití *magni facere alqm*; *susplicere alqm*; v. o sobě smýšletí *multum sibi tribuere*; v. sobě počínati *se jactare*; d) zvl. komp: výše, ve rčení: α) nad to výše *praeterea; ad hoc*; β) při vytknutí čísel: rok i výše *plus annum (vivěre cum alqo)*, *annum et eo diutius (esse in Gallia)*; sedm stop i výše *septem pedes altus aut major*; jest tomu 20 let i výše *amplius sunt viginti anni*; od dvaceti let stáří výše počítají *inde ab anno vicesimo*; e) superl. nejvýše, na nej-výš *maxime*; *summum*; *quum (ubi) plurimum*.

výsost, a) výše, výška, v. toto; b) tp. v. ducha, myslí *excelsitas* n. *elatio animi*, *magnitudo animi*; v. stavu *amplitudo, splendor, dignitas*.

vyspati, a) v. něco *edormire (crapulam)*;

b) v. se *somno satiari*; *edormire*; v. se z čeho *edormire alqd*.

vyspěti, *ad maturitatem venire*, *maturescere*. vysrknouti, *sorbere, exsorbere alqd*.

vysáti, *exsugere (sanguinem)*; tp. v. zemi (beraěmi a p.) *exaurire, vexare, expilare (provinciam)*, *vexare et perdere (regionem)*; v. koho *nudare, spoliare alqm*.

vystačiti, a) = dosti mítí *satis* (n. *tantum quantum sufficit*) *habere*; on vystačí se svými důchody *reditus sumptibus ejus suppetunt*, se svým jměním *copiae ejus quotidianis sumptibus suppetunt*; sotva že tak vystačí *vix habet unde commode vivat*; b) = dosti býti *satis esse, sufficere, suppeditare (ad alqd)*; *suppetere rei alcu*.

vystáti, a) = vytrpěti *defungi, perfungi (laboribus, morbis)*; *perferre alqd*; podobně: nemohu jej v. *eum sustinere* n. *ferre non possum*; *odio mihi est*; b) v. dluh *dissolvere aes alienum*.

vystavěni, *aedificatio, exstructio*; obyčejně slovesem: před v. Říma *ante urbem conditam*.

vystaviti, -ěti, vystavovati, a) ven postaviti *exponere, proponere alqd*; na slunce v. *in sole ponere alqd*; zvl. α) na prodej v. *proponere (merces venales)*; β) vojsko na břeh v., v. „vysaditi“; γ) v. dítě *exponere infantem*; δ) v. koho na ránu, na zlý ráz *obicere, offerre, exponere alqm periculo, telis* a p.; tudíž: vystaven *oppositus (periculo)*, *objectus (ad omnes casus)*, *obnoxius (rei alcu)*; s) na odiv něco v., v. „odiv“; b) v. koho zač, v. „učiniti čím“; c) = kárati *reprehendere, vituperare, notare alqd*; d) v. dům a p. *aedificare, exstruere (domum)*, (= rychle v., na př. věž) *excitare (turrim)*; v. město *condere urbem*; v. loď *exstruere navem*, loď *classem instruere, parare*; hrob komu v. *monumentum exstruere* n. *facere alcu*; 2) v. se, a) v. se zač: za krále se v. *occupare regnum*, za samovládce *tyrannidem occupare*, za prostředníka *arbitrum se offerre*; b) v. se čemu *subire* n. *obire (periculum)*, *offerre se (periculo)*; *se opponere (ad omne periculum)*.

výstavnost, vůbec *structura*; *structurae genus*; zvl. krásná v. *pulcher aedificiorum modus*.

výstavný, v. dům *domus magnifica*, v. město *oppidum magnifice aedificatum*; adv. *magnifice*.

vystěhovalec, *qui e patria emigrat*; též *colonus*.

vystěhování (se), *migratio*.

vystěhovati koho, *transferre alqm in aliam sedem* n. *alio*; v. se *migrare, demigrare, emigrare* (e domo, ex urbe, ex loco alqo

in locum alqm); (z nespokojenosti) *secedere*.

vystihnouti, (rozumem) *mente n. cogitatione alqd comprehendere, animo n. mente alqd complecti n. capere; percipere, perspicere alqd; assequi alqd*.

vystižitelný, (rozumem), *quod animo comprehendere n. mente complecti possis*.

vystoupeni, *escensio*; ost. opiš slov. násl.

vystoupiti, vystupovati, 1) = vyjít *exire*, z lodě *egredi n. escendere ex n. de navi*, na břeh *in terram exire n. egredi*, též pouze *egredi; escensionem facere*; v. z vozu *descendere e curru*, z domu *egredi n. pedem efferre domo*; tudíž tp. a) = opustiti něco: v. ze služby, z úřadu *se abdicare magistratu; abdicare magistratum*; v. ze školy *divertere a schola et magistris*; v. ze společnosti nějaké **societatem relinquere*; z pořádku, z mezí, z míry *egredi, excedere fines, modum*; v. „vykročiti, vyšinouti se“; b) o řece a p. *super ripas effundi; superfundi, extra ripas defluere*; c) o jiných věcech neživých = vyčnívati *prominere, eminere, exstare*; 2) = vystoupiti (zhůru), a) o osobách, α) intr. vůbec *existere, surgere*; veřejně v. *prodire (in medium)*, (vášnivě a blučně) *exoriri, cooriri*; na jevišti v. *in scenam prodire*, co řečník v. *dicere pro alqo, contra alqd, orationem habere in alqm*, co učitel *magistri n. praeceptoris partes suscipere*; β) trans. v. nač *ascendere, escendere (in rostra, in coelum, in murum)*, *evadere (in murum)*; b) o věcech *attollere n. efferre se, surgere, exsurgere*; zvl. o tělesech nebeských = vycházeti *oriri, exoriri*; zrovna bylo slunce z moře *vystoupilo commodum sol superabat ex mari*.

výstraha, a) = napomenutí *monitio, admonitio*; na v. něčí *monitu alcs*; v. dáti komu *monere, admonere alqm*; přijmouti v. *obtemperare alcuí monenti, audire alqm monentem*; b) = odstrašující příklad *documentum; exemplum*; na v. ostatním *ad terrorem ceterorum*; v. sobě z čeho brát, k v. mít něco, vzít si něco za v. *documento sibi habere alqd, koho exemplum sibi capere de alqo*; pro v. býti, k v. sloužiti *documento esse*; pravím ti to na v. **te moniturus hoc dico*.

výstražný příklad, v. „výstraha“ b).

vystřít, -kovati, *protendere, extendere alqd; exserere (linguam, caput)*; v. koho *ejicere alqm*.

vystrojiti, a) = vypraviti *instruere, adornare, parare (convivium)*; v. koho *mittere alqm*; v. vojsko *exercitum comparare, instruere, armare*; b) = ustrojiti *exornare, ornare alqm*; 2) v. se, α) k čemu

accingere se n. accingi ad alqd; k cestě n. na cestu se v. *iter comparare*; do pole se v. *bellum parare*; β) = ustrojiti se se *exornare*.

výstřednost, **nimium rei alcs studium*; příslovi: v. škodí *omne nimium vertitur in vitium*.

výstředni, *nimius; justum modum excedens*; v. člověk (vůbec) *homo opinionibus inflatus*.

výstřel, asi *conjectus n. jactus teli*.

výstřeliti, asi *telum emittere, tormenta mittere*.

vystřici, vystřihati, koho před čím, (od) čeho *monere, praemonere alqm de alqa re n. ut caveat alqd n. ne faciat alqd*; v. se před kým n. od koho *cavere alqm*; v. se čeho *vitare; devitare, fugere alqd*.

vystřidati se, s kým *succedere alcuí n. in locum alcs, excipere alqm*; ost. v. „střidati“.

vystřihati, v. „vystřici“.

vystřihnouti, *excidere alqd*.

vystřiknouti, *spargere, ejaculari (sanguinem)*.

vystřízlivěti, *crapulam edormivisse*.

výstup, = část dějství divadelního **scena*; = vzstoupení *consensio, ascensus*.

výstupek, = kout z domu vypuštěný *podium; crepido*.

vystupovati, v. „vystoupiti“.

vystydnouti, *refrigerari*; tp. *refrigescere, languescere*.

vysušiti, -ovati, *siccare alqd*; o slunci *exurere (agros)*.

vysvědčení, *testimonium*.

vysvědčiti, v. „dosvědčiti“.

vysvětit, (vůbec) *consecrare, (určitému bohu) dedicare (templum, aram)*.

vysvětlení, = výklad, v. toto; v. čeho žádati na čem *quaerere ex alqo de re alqa*; v. dáti, v. násl.

vysvětliti, -ovati, něco *illustrare, explicare, interpretari, explanare alqd*; též *explicare alcuí rationes rei alcs, exponere alcuí alqd*; v. též „vyložiti“.

vysvitnouti, vysvitati, z čeho, a) pův. *elucere, (důr.) effulgere*; slunce vysvítá z mračen *sol inter nubes effulget*; b) tp. ve rčení: z toho vysvítá *inde n. ex eo elucet n. manifestum est; ex eo intelligitur n. intelligi potest; inde sequitur n. patet*; z listu toho vysvítá *ex epistola colligi n. intelligi potest*; z mnohých úkazů vysvítá *multis emanat indicis*; z mnohých okolností vysvítá, že... *multa declarant (s akk. a inf.)*.

vysvoboditel, *servator, conservator*; = osvoboditel *vindex; liberator*.

vysvoboditi, = zachovati *servare, conservare alqm*; v. koho od čeho, z čeho = osvoboditi *liberare (alqm re alqa n. a re alqa)*,

exsolvēre (alqm re alqa), *levare* (alqm molestiis, a morbo); *eximēre* (alqm servitute), *eripēre* (alqm ex manibus hostium, ex illis malis); od smrti v. koho *eripēre* alqm a morte, *retrahēre* alqm ab interitu, v. město z rukou nepřátel *urbem ab hostibus recuperare*, vlast z poroby *patriam ex servitute in libertatem vindicare*; penězi koho v. *redimēre* alqm; vysvobozený *liberatus, liber, solutus* (a re alqa); v. se se *liberare* atd., v. též „osvoboditi se“, „zhostiti se“ a p.

vysychati, v. „vyschnouti.“

vysýlati, v. „vyslati.“

vysypati, *effundere* alqd.

výš, výše, výška *altitudo*, = vrchol *fastigium*, (na v. vrchu *in summo monte*); do v. *in altitudinem* (*in altum*), *sublime* (na př. *volare, ferri*); do té v. eo; v. muže *altitudo hominis*; z výši n. s výši *ad altitudinem* (na př. *valli*), s v. muže *hominis altitudine*, ležeti n. býti *hominis altitudinem aequare*; na tři stopy z výši *trium pedum altitudine* n. *tres pedes altus*.

vyšetření, -ovani, *investigatio, quaestio, inquisitio*; soudní v. *cognitio (causae)*, ně koho *quaestio in alqm, de alqo*; v. zavedení o čem *quaestionem instituire, quaerere de re alqa, cognoscere (causam)*, útrpné v. proti komu n. s kým začít *quaestionem habere de alqo n. in alqm*; vyslal poslanca k v. toho misit (*legatos qui rem inquirerent*).

vyšetřiti, -ovati, něco, koho *investigare, explorare*, soudně *quaerere de re alqa, quaestionem habere de alqo, inquirere (in) alqm n. alqd, cognoscere* (věc *causam*); již se více nevyšetřuje *cognoscendi consuetudo jam sublata est*; v. cenu čeho *aestimare* alqd.

vyšetřovatel, *investigator*, soudní *quaesitor*.

výšina, *locus editus* n. *superior*; *collis*; malá v. *tumulus*; výšiny obsaditi *loca superiora occupare*, též *montes insidere*.

vyšinouti, a) trans., v. si (úd) *luxare* (*membrum*); b) intr.: v. z dráhy, z dobrého řádu a *via decedere, aberrare viā, recto itinere labi*; c) v. se kam (rychle) *prosilire*; na koně se v. *insilire in equum*; tp. na vrchol slávy se v. *in summum fastigium emergere et attolli*; v. se nad ostatní *alios superare, vincere*.

výšiti se, se *tollere* n. *attollere*; *nasci* (pahrbek se výši *collis nascitur*).

vyšívání, a) co umění *ars acu pingendi*; b) = vyšívání dílo *opus acu pictum*.

vyšívati, *acu pingere* alqd; zlatem vyšívány šat *vestis auro distincta*.

výška, v. „výš.“

vyšklubnouti, v. „vyšklubnouti.“

vyškrabati, -ábnouti, v. komu oči *effodere alicui oculos*; v. něco psaného, v. násl.

vyškrtnouti, v. něco psaného *eradere*, = vymazati *delere, extinguere* alqd; v. koho ze seznamu *nomen alcs de tabulis eximere*; v. jméno z knihy *nomen tollere ex libro*.

vyšklubnouti, -ati, *vellere, evellere* alqd.

vyšlapati, vyšlápnouti, vyšlapovati, a) v. něco *pedibus exterere* alqd, *exculcare* (*frumenta*); b) vyšlapovati sobě *magnifice incedere*.

vyšlehati, vyšlehnouti, a) v. koho (z města a p.) *verberibus exigere* alqm; v. komu oko *excute alicui oculum*; b) intr., o plamenu, v. „šlehati.“

vyšňofiti, *exornare, ornare* alqd.

vyštívati, v. „poštívati.“

vyšupati komu, *virgis caedere* alqm.

vyšvihnouti se, v. „vyšinouti se.“

vytáčet, v. „vytočiti.“

vytáčka, = výmluva *praetextus, perfugium*.

výtah, (knihy) *summa; summarium; epitome*; pl. výtahy *electa*; dělati v. e *libro alqd excerpte*, výtahy *potiora quaeque e libro excerpte*.

vytáhlý, *procerus*.

vytáhnouti, -ovati, 1) trans. a) pův., v. něco odkud *extrahere* (*telum e corpore*), násilně = vytrhnouti *evellere* (*dentem alicui*); loď na sucho v. *subducere naves*; meč z pošvy v., v. „vytasiti“; v. něco z pod čeho *protrahere* (alqm), *promere* (alqd); paty z domu v. *pedem domo efferre, domo egredi*; tp. v. něco na kom, a) peníze a p., (po dobrém) *elicerē alqd ab n. ex alqo*, (po zlém) *alci alqd exprimere*; *nudare* alqm alqa re; β) = dovědět se *elicerē n. exquirere* alqd ex alqo; vůbec: vytahovati na kom *scrutari* alqm n. *animum alcs*; *animum alcs explorare, tentare*; b) = výtah dělati z knihy a p. *excerpte, exscribere* alqd e *libro*; c) = prodloužiti *tendere, extendere* alqd (*in longitudinem*); d) v. něco z dola na horu *tollere* (*aulaeum, pontem*); kotve v. *ancoras moliri, tollere*, plachty *vela pandere* n. *dare ventis*; 2) intr. = vyjít (o vojsku) *proficisci*, v. s vojskem *educere copias* n. *exercitum*, se všim vojskem *cum omnibus copiis egredi*; 3) v. se z čeho, tp. *evadere* n. *emergere ex re alqa*.

vytasiti, (meč, šavli) *stringere, destringere* (*gladium*), z pošvy *gladium e vagina educere*; v. se s čím *expromere* alqd.

vytazovati se, v. „tázati se.“

výteci, *effluere*.

výtečník, *princeps*; *vir praestans*.

výtečnost, *excellētia; praestantia*; s ponětím krásy *elegantia*.

výtečný, *excellens, insignis; praestans, egre-*

gius, eximius; s ponětím krásy *elegans*; adv. *egregie, eximie*.

vytesati, *excidēre* (*obeliscum, columnas, lapides e terra, viam inter montes*).

výtěžek, (z polnosti) *fructus*, (z průmyslu) *quaestus*; = zisk *lucrum*.

vytěžiti něco na čem, *lucrari n. lucri facere* (*magnam pecuniam ex alqa re*); = ztěžiti *pecuniam cogere* (zač *ex re alqa*).

výti, *ululare*.

vyti, *ululatus*.

vytisknouti, a) pův. *exprimere alqd*; b) = vytlačiti, zahnatí koho *ejicere alqm* (*domo, tp. de gradu*), *pellere alqm* (*possessione*), *propellere, depellere* (*hostes*); *repellere, reprimere* (*hostes*); *submovere* (*hostem*); *deturbare* (*hostem*); c) v. knihu * *typis exscribere n. describere librum*; podobně: v. pečet do vosku *exprimere sigillum in cera*.

vytití, *excidēre*.

výtka, = znamení *signum*; = výčítka, v. toto; zvl.: po výtce, výtkou *praecipue; potissimum, imprimis*.

vytknouti, vytýkati, a) v. si úd *luxare membrum*; b) v. místo nějaké = ohraničiti *metare* (*castra*), *dimetare* (*locum castris*); v. meze *fines constituere, terminos n. modum ponere, statuere, constituere* (*rei alcu*); cíl v. komu *ponere alcu quod petat* (*n. metam*); *finem sibi proponere*; c) = označiti *signare, designare, denotare alqd*; podobně: v. chyby, bludy a p. *reprehendere, vituperare, improbare alqd*; vytýkati komu co *objicere, exprobare alcu alqd*; *objurgare alqm de re*; *accusare alqm ob alqd*.

vytlačiti, *exprimere* (*succum e semine, spongiam*); ost. v. „vytisknouti.“

vytlachati, *effutire alqd*.

vytlouci, a) v. koho *verberibus caedere alqm*, v. koho odkud *verberibus exigere alqm*; b) v. něco = vyraziti (*lapidibus*) *frangere, elidere alqd*; vůbec *frangere, effringere alqd* (na př. *fores*); v. dům cizí *irruere, irruere in aedes alienas*.

vytočiti, vytáčetí, a) v. komu z ruky něco *extorquere alcu alqd e manibus*; b) tp. vytáčetí něco, v. násl.; 2) v. se z čeho *deverticula quaerere, tergiversari*.

výtok, *effluvium*; = místo výtoku (u rybníka) *emissarium*, (u řeky) *os, ostium fluminis*.

vytopiti, a) = vodou pokryti, *inundare* (*agros*); intr. voda vytápí *fluvius super ripas effunditur*; b) = vyhřítí *calefacere alqd*.

vytrávití, v. „strávití.“

vytrhnouti, -ati, -ovati, 1) trans. a) pův. *eripere alqd* (*alcu n. manibus alcs*), *evellere alcu* (*dentem, capillos, linguam*); meč

z pošvy v., v. „vytasiti“; b) tp. *eripere* (*alqm e miseriis, ex manibus hostium, ex illis malis, e periculo*); podobně a) z myslí n. myslí vytržen býti *sui n. mentis compotem non esse, exisse de mente*; β) vytrhovati koho *interpellare*, = překážeti *impedire*, = více věcmi zaměstnávati *distringere alqm*; v. koho v řeči *interrumpere orationem alcs*; 2) intrans: v. někam n. odkud *exire, egredi ab n. ex loco alqo*; o vojsku (= z tábora v.) *castra movere*, o vůdci *copias n. exercitum educere*; zvl. do bitvy v. *in aciem n. in proelium exire*, do pole (*in bellum*) *proficisci contra alqm*; z města na nepřítele v. *egredi e portis et hosti signa inferre; eruptionem facere n. erumpere ex urbe in hostem*; z ležení zimního v. *ab hibernis discedere*; v. proti komu *proficisci contra alqm*; 3) v. se a) v. se komu *eripere se alcu n. manibus alcs*; b) v. se z myšlenek nač *mentem a re alqa avertere*.

vytrpěti, *perferre, tolerare, perpeti alqd*.

vytrubovati, něco, tp. *buccinatorem esse alcs rei; vulgare alqd*.

vytrvalost, *constantia*; *animus constans n. firmus*; = trpělivost *patientia* (při práci *laboris*); málo v. míti *parum patientem esse*.

vytrvalý, *constans, firmus; fortis*; = trpělívy *patiens*; = pilný, neunavný, v. tato; adv. *constanter, firme; fortiter*.

vytrvati, *durare, permanere*.

vytržení, v. myslí *mens sevocata a corpore*; u v. myslí býti *mente incitatum esse*.

výtržnost, a) vůbec *turbae, tumultus*; b) zvl. v ohledu politickém: výtržností *turbae, res novae, seditio*; v. působiti *novas res moliri, novis rebus studere*.

výtržník, vůbec *homo ad discordias promptus*; zvl. v. v ohledu politickém *homo novarum rerum studiosus, seditiosus*.

vytřásti, *excutere alqd*.

vytřeštiti, oči *diducere oculos*, na něco *acrem aciem intendere in alqd*; *acriter intueri alqd*; v. se ze sna *exterreri per somnum*.

vytříbený, v. násl.

vytříbiti, *expurgare*, tp. *emendare, corrigere alqd*; part. vytříbený úsudek *judicium maturum n. politum n. intelligens*; v. vkus *elegantia; intelligentia*.

vytříti, něco *tergere, abstergere*, = vyčistiti *expurgare, purgare alqd*.

výtvar, v. „tvar.“

výtvarný, v. umění *artes activae; artes, quae in effectu positae sunt*.

vytvořiti, *alqd fingere, effingere, imaginem rei alcs exprimere*.

vytýkati, v. „vytknouti.“

vytylost, *pingue, pinguitudo*.

vytylý, *pinguis; obesus, opimus*.

vytyti, *pinguem n. obesum, opimum fieri; pinguescere*.

vyučiti, -čovati, koho čemu *instituere alqm re alqa*; vůbec *docere, edocere alqm alqd*; *erudire alqm re alqa n. in re alqa*, vyučovati, též *tradere alqui alqd*; vyučovati něco *praecipere alqd, tradere praecepta rei alcs*; ost. v. „učiti“; v. se čemu *perdiscere, percipere alqd*; člověk se nikdy nevyučí *semper aliquid addiscendum est*.

vyučování, *disciplina, institutio, doctrina*; v. též „návod.“

vyvábiti, *elicere (alqm ex loco alqo, alqd ex alqo)*.

vyvaditi se, a) = přestati se vaditi *rixandi finem facere*; b) v. se s kým *maledicta in alqm conjicere, graviter alqm objurgare*.

vyvaliti, *evolvere, foras volvere alqd*.

vyvarovati, čemu n. v. se čeho *praecavere, prohibere alqd*.

vyvařiti, *excoquere alqd (ex re alqa)*.

vyvážnouti, z čeho *evadere, effugere, elabi ex re alqa, (ex insidiis, periculo)*; se eripere; v. s životem n. šťastně v. *vivum n. salvum evadere, vivum exire*, též žertovně: *pulchre discedere*; lehce v. *parvo defungi (alqa re)*.

vyvážeti, v. „vyvézti.“

vyvedení, *confectio, executio*; ost. v. sloveso.

vyvěřiti, v. „vydlužiti se.“

vyvésti, vyváděti, a) pův. *educere, producere alqm*; tudíž tp. z pochybnosti, z bludu koho v. *alqui dubitationem tollere, eximere, scrupulum evellere; errorem eripere, extrahere, extorquere*; v. koho z poroby a p., v. „vysvoboditi“; v. koho z domnění *sententiam alqui extorquere*; b) = vytvořiti *creare*, = učiniti *conficere, efficere, perficere alqd*; *exsequi, persequi ad exitum perducere (consilia sua, incepta, mandata alcs)*; *perpetrare (facinus)*; znamenité skutky v. *res magnas gerere*; c) = vystavěti *exstruere, aedificare (domum), excitare (turrim)*; d) vyvoditi něco z čeho, vůbec *initium rei repetere*; *ducere (nomen ex re alqa)*, též *ductum putare*; = dokázati *demonstrare, docere, ostendere (argumentis) alqd*; 2) v. se z čeho *evadere n. emergere ex (recedere a) re alqa*; vůbec *purgare, excusare se*; v. se z nářku, z podezření *crimen amoliri; culpam diluere*.

vyvézti, vyvážeti, *evahere, egerere (humum), exportare (merces)*.

vyvezení, *exportatio*.

vývin, a) = vyvinování čeho *explicatio*; b)

= vyvinování se: v. duševní * *animi ingenique cultus, tělesní aetas adulta n. corpus jam corroboratum*; = vzrůst *incrementum*; v. pověsti n. báje *amplificatio et uberior exornatio fabulae*; pozorovati něco u v. svém *rem crescentem persequi*.

vyvinouti, vyviti, a) pův. *explicare, evolvere alqd*; b) tp. *figere, excolere (ingenii vires, ingenium)*; 2) v. se, a) pův. *explicari*; b) tp. = povstávati *oriri, nasci*; vzrůsti *crescere, adolescere, incrementa capere*.

vyvléci, = ven v. *extrahere alqm*; *rapere alqm (ex cubiculo)*; = na horu v. *trahere*; v. koho z oděni *spolia trahere (hosti)*; v. se z čeho *subtrahere se a re alqa*, v. též „zbaviti se.“

vývoda, v. „vojvoda.“

vyvoditi, v. „vyvésti.“

vývoj, v. „vývin.“

vyvolávatel, *praeco*.

vyvolati, -ávati, a) = ohlásiti, jako hlasatel *pronuntiare alqd* (na př. *victorum nomina*), při volbě *renunciare (alqm consulem)*; v. koho jmenem *citare alqm* (na př. *judices, censorem*); vojsko vyvolalo jej za vůdce *exercitus eum imperatorem appellavit*; b) = ven v. koho *evocare alqm*; na souboj v. koho, v. „vyzvati.“

vyvoliti, *eligere, deligere, creare alqm n. alqd*; vyvolený konsul *consul designatus*; ost. v. „voliti.“

vývoz, a) = vyvážení *exportatio*; volný v. *potestas exportandi*; v. zboží toho jest zapovězen *non licet illam mercem exportare*; b) = co se vyváží *res quae exportantur*; *res exportatae*; z města toho jest silný v. *multa ex illa urbe exportantur*.

vyvrácení, -acování, pův. *eversio*; podobně tp. v. města *excidium, eversio urbis*; v. námitek *refutatio*.

vyvrátiti, -covati, a) pův. *evertere, subvertere alqd*; = vyvrtnouti, v. toto; b) tp. v úsloví: (z kořene) v. město, dům a p. *disjicere (moenia, arcem), excidere, (funditus) evertere, diruere, destruere (domos, urbem), disturbare (tectis, opera)*; zvl.: důvody a p. v. *refellere, confutare, refutare alqd n. dicta alcs*; též *alqm* (= důvody něčí); v. předsudek *opinionem (praejudicatam) evellere, excutere*; v. základy státu *labefactare fundamenta rei publicae*; 2) v. se everti, subverti; *concidere, corrumpere*.

vyvrhnouti, vyvrei, a) pův. v. „vyhořiti“; b) tp. v. „vyhloučiti“; v. též „vrhnouti.“

vyvrátiti, *tereblando facere (foramen)*.

vyvrtnouti si, (nohu, ruku) *luxare (membrum)*; též *sua sede n. suo loco movere*;

extorquere (talem); v. se (o údech) suā sede n. suo loco moveri; extorqueri.
 vyvržení, opiš slovesem.
 vyvstatí, vyvstavati, surgere; exoriri, existere; o kopcích a p. se tollere n. attollere; kopec mírně vyvstavající collis clementer editus (též assurgens); vyvstavají mračna tempestas cooritur; nubilatur; v. proti komu exsurgere contra n. adversus alqm, cooriri in alqm.
 vyvýšenina, vůbec locus editus; = výšina tumulus, collis; = lešení suggestum.
 vyvýšiti, -ovati, erigere, excitare alqd, (nahrnováním) exaggerare alqd; tp. v. koho a) = vychvalovati laudibus efferre n. tollere alqm; b) = důstojenstvím nadati, povýšiti ornare, augere alqm honore, dignitate; 2) v. se nad jiné ceteros prae se contemnere; vůbec efferre se, inflari, = vyniknouti, v. toto.
 vyzáblost, macies.
 vyzáblý, macer; confectus, enectus (fame, inopiā a p.).
 vyzábnouti, vyzábsti, vi frigoris penetrari; tp. = vyschnouti, vychřadnouti extabescere.
 vyzbrojiti, v. „ozbrojiti.“
 vyzdobiti, v. „ozdobiti.“
 vyzdvihnouti, -ovati, a) = vzhůru zdvihnouti tollere, attollere, levare, sublevare, extollere alqm n. alqd; kotvy v. ancoras moliri; b) = postavit erigere; statuere, ponere (tropaeum); c) v. válku a p. excitare, concitare, movere (bellum, tumultum); d) = ustanoviti: v. koho zač praeficere alqm muneri, constituere alqm (regem); e) = zrašiti tollere alqd, abrogare, abolere (legem a p.); rescindere (instituta alcs, pactiones, decretum); dissolvere (societatem, disciplinam); všechna ostatní rčení, jakož i 2) v. se, v. „zdvihnouti.“
 vyzískati, v. „získati.“
 vyznačiti, notare, signare, denotare, designare alqd; = představovati significare alqd.
 význačný, insignis; aperte rem declarans.
 význam, (slova a p.) significatio; vis n. notio vocí alcuí subjecta; = smysl sensus; to slovo má širší v. hoc verbum latius patet; v. „výraz.“
 vyznamenání, honor, ornamentum; honoris insigne.
 vyznamenati, -avati, a) = znamením vytknouti signare, insignem reddere; notare, designare rem aliquam; b) = představovati, značiti significare alqd, (něco budoucího) portendere, ostendere, indicare alqd; totéž v. idem valere, eundem sensum habere; co vyznamenává toto slovo quae est vis huius verbi? quae vis subjecta est huic vocí; quid sonat. haec vox?

co to má v. quid hoc sibi vult? c) v. koho ornare alqm; honorem alcuí habere; v. se excellere, eminere (alqa re, prae ceteris n. inter omnes); insignem esse (re alqa).
 významný, magnam vim n. magnum pondus habens; vůbec gravis; magnus, amplus.
 vyznání, confessio, professio; v. víry, asi * professio fidei n. opinionum de rebus divinis; v. svědkův testimonium; v pl. též dicta testium.
 vyznati, -avati, něco, v. se (z) čeho fateri n. confiteri (culpam, se alqd fecisse); profiteri (se esse auctorem libri); v. na koho, v. „svědčiti.“
 vyzouti, a) pův., v. obuv komu alqm excalceare; v. se z obuvu excalceari; excalceare pedes; b) tp. v. koho = zloupiti spoliare, nudare alqm; v. se z čeho, v. „vyvléci se,“ = odložit něco, v. toto.
 vyzpytovat, explorare, exquirere alqd (na př. causas rei ab n. ex alqo); v. též „vystithnouti.“
 vyzraditi, -azovati, proděre alqm n. alqd (na př. crimen vultu, conscios, furem); v. komu co enunciare alcuí alqd (na př. commissa); deferre alqd n. de re alqa ad alqm; denundare (animum suum, consilium suum); sám sebe v. se proděre; svým hlasem se vyzrazuješ te ex voce cognosco.
 vyzráti, maturescere, maturitatem assequi; tp. v. nač, na koho parem esse alcuí rei n. alcuí.
 vyzuřiti, exsaevire; desinere furere; též často conquiescere.
 vyzvání, = pozvání invitatio; invitatus; = vyvolání provocatio, = provolání n. v. zvl. k službě vojenské evocatio (militum); convocatio (populi); = povzbuzování impulsus; exhortatio, appellatio; k tvému v. invitatu tuo; často slovesem: na mé v. to učinil me hortante n. auctore, postulante id fecit; obdržeti v. k souboji ad certamen singulare provocari.
 vyzvati, vyzývati, provocare alqm (ad pugnam, ad dimicandum, ad certamen singulare), též lacerare; evocare (milites), convocare (populum); alqm invitare (ad ludum a p., avšak též hostem ad deditionem), = obeslati evocare alqm (ad se); vocare (urbem ad deditionem); v. též „vzvání“; nevyzývej mne k srovnávání vás nolle me ad contentionem vestrum vocare; je-li „v.“ = důrazně napomenouti hortari, excitare alqm (ad pugnandum, ut abeat); nominatim appellare cohortarique (milites ad pugnandum).
 výzvěd, zvl. pl. výzvědy exploratio; jíti na v. ire speculatum n. exploratum.

vyzvědač, *speculator; explorator*; = udavač *delator*.

vyzvědačný, v. člověk, v. předch.; = zvědavý *curiosus; cognoscendi cupidus*; adv. *curiose*.

vyzvědět, *idati, explorare (iter hostium, animus alcs)*; *investigare alqd*, (tajně) *speculari alqd*; na kom *percontari alqm de re alqa, exquirere, sciscitari, quaerere, elicere alqd ex alqo*.

vyzvednouti, v. „vzdvihnouti.“

vyzývat, *provocator*.

vyzývati, v. „vzvati.“

vyzývavý, = bojektivý *pugnandi n. certandi cupidus; pugna; cupidus rixae*; ost. opiš slovesem.

vyžádati, -ovati, něco (něčeho) na kom n. při kom (*precibus*) *petere n. expetere, poscere, postulare, contendere alqd ab alqo, impetrare alqd*; = potřebovati *egere re alqa; opus est re alqa n. alqd*; čas toho vyžaduje *tempus ita fert*; když toho poměry vyžadují *si res n. tempus postulat, si res cogit*; jak toho vyžaduje... *pro* (na př. vážnost jeho *pro ejus dignitate*), avšak též *quemadmodum postulat* (na př. *nostra amicitia*); věc vyžaduje veliké opatrnosti *magnum res diligentiam requirit*.

vyžebati, něco na kom *emendicare (pecuniam ab alqo)*; tp. *precibus impetrare alqd ab alqo*.

vyžel, -ik, *canis sagax*.

vyžici, vyžehnouti, *ferro adurere (dentem, oculum)*; = spáliti *exurere, comburere, flammis absumere alqd*.

vyžilý, a) akt. = kdo vyžil, dožil *qui exspiravit, animam efflavit*; b) pass. = sešlý (věkem) *aetate confectus, decrepitus*; (vilností) *homo stupris adulteriisque confectus*.

vyžiti (trávu), *demetere, desecare alqd*.

vyživa, *victus, alimenta*; v. dáti, v. „vyživiti.“

vyživení, -ování, opiš slovesem násl.; = vyživa, v. toto.

vyživiti, -ovati, koho *victum praebere alqui, alere, sustentare (alqm, exercitum)*; v. se alere se, *vitam sustentare (čim re alqa)*.

vyžle, v. „vyžel.“

vyžrati, *exedere*, = sežrati *comedere, consumere alqd*; vyžraný (červem a p.) *exesus*; = vytylý, v. toto.

vzácnost, a) = příjemnost *jucunditas*; b) = řídkost *raritas*, = vzácná věc *res rara*, též *res visenda*; tudíž a) = cenost *pretium; praestantia, virtus*; β) v. osoby, vážnost *auctoritas, dignitas*.

vzácný, a) = příjemný *acceptus, jucundus, gratus (alqui), expectatus (literae)*; b) = řídký *rarus*; = neobyčejný *singularis*,

eximius; tudíž α) = drahý *carus, magni pretii, pretiosus*; β) = vznešený *honestus, praestans, illustris*; v. muž *homo magna auctoritate*; v. řečníkem býti *magnum nomen in oratoribus habere*.

vzadu, adv. v. „zad.“

vzájem, adv. též: na v. *invicem, vicissim; mutuo*; buď odplata v. *par pari referetur*.

vzájemnost, *vices, vicissitudo*; = obapolnost *communitas*.

vzájemný, *mutuus*; v. dopisování sobě *epistolarum commercium*; v. dopisováním sobě *literis mittendis accipiendisque* (na př. *desiderium lenire*), n. *literis et missis et allatis*; adv. v. „vzájem“, „vespolek“; ost. v. „obapolný.“

vzbouření, *seditio, motus; tumultus*; (o národech podmaněných) *rebellatio*.

vzbouřiti, koho proti komu *sollicitare, concitare (alqm n. animus alcs, populum)*; též *incendere*; (o národech podmaněných) *ad rebellandum excitare*; v. se *seditionem movere*, (o národech podmaněných) *rebellare n. rebellionem facere*, proti komu *deficere ab alqo*, (o vojínech) *imperium alcs abnuere, detrectare*.

vzbuditi, -ovati (ze sna koho), (*e somno*) *excitare, expergefaceré alqm; exsuscitare alqm*; tp. *excitare alqm*; v. koho proti komu, v. „vzbouřiti“; v. něco = příčinu dáti *movere (risum), excitare alqd*; chuť v. k čemu *alqui cupiditatem alcs rei injicere*, hněv, sváry *excitare n. concitare iram, discordiam*; podezření v. *suspicionem movere, excitare, afferre, strach metum afferre*.

vzdálenost, *spatium, intervallum; longinquitas; distantia*; u veliké v. *longo spatio n. intervallo interjecto n. procul*; ve v. 1000 kroků *a mille passibus*; v stejné v. býti *paribus intervallis distare*.

vzdálený, = daleký *longinquus (locus)*; = oddělený od jiných *remotus, disjunctus (procul a barbaris gentibus)*; nejvzdálenější národové *ultima atque extremae gentes*; v. též „daleký“; v. býti *abesse, distare (a loco)*; velmi v. býti od čeho *longe distare n. longo intervallo disjunctum esse ab...*

vzdálí, a) co subst., v. „vzdálenost“; ze v. *procul, e longinquo; longe*, (o střelách, loji a p.) *eminus*; b) co adv. *procul, longe*; vytkne-li se vzdálenost výslovně, stojí akk.: na 2000 kroků v. táborem se položit *duo millia passuum (ab hostibus) castra ponere*, též abl.: *millibus passuum duobus (subsistere)*; v. 3000 kroků od svého táboru *tria millia passuum longe ab suis castris*; býti v. od Utiky méně 2500 minus *quinque et viginti millibus longe ab Utica abesse*.

vzdáliti, -ovati, něco, někoho *amovēre* n. *removēre alqd* n. *alqm* (*ex loco alqo*); v. se, a) pŕv. *se amovēre* n. *recipēre se*; *abire*, *redire*, *discedēre*, (*e conspectu*) *recedēre*; b) tp. v. se čeho *discedēre*, *recedēre a re alqa*; = vyhýbati se čemu *vitare*, *devitare*, *fugēre alqd*; v. se veřejných záležitostí a *negotiis publicis se removēre*, *ab omni cura reipublicae se abducēre*; *ab omni parte reipublicae se subtrahēre*; v. se koho *fugēre*, *vitare alqm*; *aditum sermonemque alcs defugēre*.

vzdání, -ávání, = odevzdání *traditio*; v. díky *gratiarum actio*; v. se *editio*; ost. v. násl.

vzdáti, -ávati, a) = dáti od sebe *tradēre alcuí alqd*; = postoupiti, v. toto, v. město *urbem tradēre* n. *deditionem urbis facēre*; v. úřad a p. *deponēre magistratum*, *munus*, *abdicēre se magistratu*; b) zvl. v. úsloví: v. díky komu *gratias agēre alcuí*; chválu v., v. „chváliti“; čest v. komu, v. „ctiti, poctiti“; obět v. *sacrum facēre*; 2) v. se, a) v. se komu se *tradēre*, *dedēre*, *dare*, *in deditionem venire alcuí*, na milost a nemilost *se suaeque omnia potestati victoris permittēre*, v. též „milost“; b) v. se čeho *mittēre* n. *dimittēre*, *missum facēre alqd*, práva svého se v. *de jure suo decedēre* n. *cedēre*; v. se úřadu, v. shora a); v. se vši naděje nač *spem abjicēre de re alqa*.

vzdech, *gemitus*; *suspirium*; = dechnutí *spiritus*; poslední v. *extremus spiritus*.

vzdechnouti, vzdychnouti, vzdychati, a) = dechnouti, dýchati *gemēre*, *ingemiscēre*, *suspirare*, *gemitum* n. *gemitus edēre*; těžce v. *ab imo pectore suspirare*; v. (si) nad čím *gemēre alqd*, *ingemēre* n. *ingemiscēre alcuí rei*; v. (si) při čem *ingemiscēre in re alqa* n. *ad alqd*; b) = umřiti *mori*; *perire*.

vzdělání, -ávání, a) v. „vystavění“; b) v. polí *agricultura*; *agri* n. *agrorum cultus*; v. polí se *zanášeti agrum colēre*, *agris colendis operam dare*; též *arare*; v. vina *vitium cultura*; c) tp. *cultus* (*honestarum artium*), *cura*; v. ducha *cultus animi*; *disciplina*, *institutio*; d) = vzdělanost, v. násl.

vzdělanost, o jednotlivci *doctrina*, *humanitas*; *cultus ingemii*; = civilisace (obecná) *multis rebus excolta hominum vita*; *artes*; zevnější v. *mores politici*; vědecká v. *doctrina*, *eruditio*, *literae*; nabytí takové v. *ita eruditus erat*; cizí v. nabytí *peregrinis artibus instrui*.

vzdělaný, *doctus*, *eruditus*; *humanitate politus*; (vzhledem k chování se) *urbanus*, *humanus*; vědecky v. *doctrinae atque op-*

timarum artium studiis eruditus; v. věk *politior aetas*.

vzděláti, -ávati, a) = vystaviti *aedificare*, *exstruēre* (*domum, navem*); *excitare* (*turrim*); v. město *condēre urbem*; most v. *pontem facēre*, tábor *castra facēre*, *ponēre*; b) = vyhotoviti *facēre*, *efficēre alqd*; = zděláti, obraz a p. *figēre alqd*; = sepsati, složiti, v. tato; stan v. *tabernaculum statuēre*, tp. = obecné dobré v. *saluti publicae consulēre*; c) v. roli, pole *colēre*, (= zasívat) *conserēre agrum*; *arare* (*terram*); d) tp. v. ducha n. koho *formare*, *colēre*, *figēre*, *conformare*, *excolēre alqm* n. *animum alcs* (obyč. s přídavkem *doctrinā*, *artibus*); vůbec *ad humanitatem informare* (*mores* n. *animos hominum*); = učiti *eruditēre*, *docēre alqm*; v. mládež *aetatem juvenilem ad humanitatem informare*.

vzdělávati, v. ústav, v. „škola“; v. prostředek **res qua ad humanitatem excolitur*.

vzdělávatel ducha, *qui mores* n. *ingenium alcs* *format*, *doctrinā excolit*; první v. lidstva *ii a quibus vita hominum primis doctrinis instructa est*.

vzdělí, v. „zdělí.“

vzdor, *contumacia*, *animus contumax*; zvl.: na v. komu něco činiti *alqo invito* n. (dŕ.) *cum contemptu alcs alqd facēre*; mně na v. = proti mé vůli *me repugnante*, = mně na příkoř *ut mihi aegre sit*; na v. rozkazu *contempto imperio*; v. čemu a p. úsloví, v. u „při“ a „přes.“

vzdorný, v. „vzdorovitý.“

vzdorovati, komu *contumacem esse adversus alqm*; = nedbati čeho, v. toto.

vzdorovitost, v. „vzdor.“

vzdorovitý, *contumax*; adv. *contumaciter*; v. zhlídati *contumaciam vultu prae se ferre*.

vzdouti, *inflare alqd*; v. se (větre) *inflari*; = naběhnouti *tumescēre*.

vzduch, *aēr*; (v. ve svém pohybu) *aura*, (vzhledem k podnebí a počasí) *coelum*; (vzhledem k dýchání) *anima*, *spiritus*; zdravý v. *coelum salubre*, *salubritas coeli*; na čerstvém v. *sub divo*, *sub coelo*; ve v. zteřeti *sublime putrescēre*.

vzduchový, vzdušný, *aërius*.

vzdušnice, *arteria*.

vzdvihnouti, v. „vzdvihnouti.“

vzdychati, v. „vzdechnouti.“

vzejiti, (vzejdu), a) = vzhůru jíti *ascendēre* (*montem*); tp. a) v. úsloví: v. na trůn *imperium capessēre*, *summa rerum potiri*; v. na nejvyšší *venire ad summum*; β) = pučiti (o semeni) *germinare*, *provenire*; b) = vyjiti, o slunci a p. *oriri*, *exoriri*; c) = vzniknouti *oriri*, *co-*

oriri, existere, nasci, proficisci ex re alqa; manare (ab alqo, ab alqa re), fluere (ab alqa re); vzešel křik a p., v. „povstati“ atd.

vzejíti, (vzejmu), zvl.: **vzjíti** n. **vzníti** se (o ohni a p.) *oriri, cooriri*; **vžňal** se oheň (požár) *ignis coortus est, incendium factum est*.

vzepnouti, **vzpinati**, (*sursum*) **tenděre**, **attol- lěre** (*manus*); ruce ke komu v. *manus al- cui tenděre*; v. se (o koni) *erigěre pedes priores*.

vzepřítí, **vzpirati**, v. „**podepřítí**“; v. se proti čemu, v. „**protivítí**, **opřítí** se.“

vzeptati se, v. „**zeptati** se.“

vzetí, opiš slovesem; na nebe v., v. „**vstou- pení**.“

vzezření, a) = **pohlžení** *aspectus, obtutus*; věc libá k v. *spectaculum suavisimum*; b) = **pohled**, **tvař** *vultus; species*; krásné v. *pulchritudo, venustas*; muž krásného, hrozného v. *vir pulchrā specie, atroci vultu*.

vzezřítí, v. „**pohlednouti**.“

vzhled, a) v. „**vzezření**“; b) = **ohled**, **ohle- dem**, co se týče, dotýče, v. tato.

vzhlednouti, **vzhliďnouti**, **vzhliďati**, a) = **vzhů- ru** **pohlednouti** *suspiciere, oculos tollere n. erigěre*; b) = **hleděti** *aspiciere alqm, oculos in alqm convertěre*, (důr.) *intueri alqm n. alqd*; v. do zrcadla *in speculum inspi- cere*; v. se v zrcadle *contemplari se n. os suum in speculo*; tp. v. se na kom *exem- plum ex alqo suměre*.

vzhořeti, v. „**vzplanouti**.“

vzhůru, adv. *sursum* (na př. *ferre, teněre, ducěre, repěre, portare, porrigěre* a t. d.), *sublime* (na př. *vznášeti* se v. *sublime ferri, sublimem abire* a p.), *sursum ver- sus*, = na vrch *in adversum montem*, = na kopec *adversus collem, adversum cli- vum*; jindy dostačí předslovce e n. sub ke slovesu přidané: v. **vězti** *evehěre* n. *subvehěre*, v. **letěti** *subvolare*, v. **věsti** *subducěre* (*copias in collem*), v. **jíti** *sub- ire, in alqd ascenděre, escenděre*, v. **lězti** *eniti*, moci v. *evaděre* n. *eniti posse*, v. **jeti** (koňmo) *evehi*, v. **hleděti** *suspiciere, oculos tollere*; přísl.: vlasy mi v. *vstávají capilli horrent*; zvl. absol.: **vzhůru!** (co interj.) *age! agite! surge! surgite!*

vzechopiti se, *celeriter surgěre; prolapsus as- surgěre*; v. se z lůžka *corripěre corpus e lecto*.

vziti, v. „**brátí**.“

vzjíti, v. „**vzejíti**.“

vzkaz, = **rozkaz**, v. **toto**; = **vzkázání**, **zpráva** *nuncius*.

vzkázati, **-azovati**, a) = **poručiti**, v. **toto**; b) = **po někom oznámiti** *nunciare alqui alqd, mittere qui dicat*; též *certiorem fa-*

cěre alqm rei alcs n. de re alqa; notum facěre alqui alqd; v. **koho pozdraviti** *salutem alqui dicěre, nunciare*; v. **pro ko- ho arcessěre**, *accire alqm; ad se vocare alqm*.

vzkládati, v. „**výložiti**.“

vzkočiti, *exsilire*; v. **nač insilire** (*in equum*). **vzkřiknouti**, *clamorem eděre n. tollěre; con- clamare*; v. **na koho inclamare alqm**.

vzkřísiti **koho**, z mrtvých *mortuum ab in- feris excitare*, též *revocare*; v. **omdleného** a p. *excitare alqm* (za př. *torpentem vini odore excitare*).

vzkříseni, *reditus in vitam*.

vzkvěsti, **vzkvítati**, *efflorescěre, florescěre* (pův. i tp.).

vzlet, a) pův. *volatus*; b) tp. v. **ducha a- crior animi impetus**; v. **myšlenek**, **řeči** *elatio*; v. **ducha** *impetus animi*; v. **vzíti** (o řeči) *assurgěre*; dáti vyšší v. řeči *ora- tionem intenděre, suscitare*, duchu *ani- mum excuscitare*; vyšší v. **míti** *altius as- surgěre*.

vzletnouti, **-těti**, *evolare, alis se levare*.

vzletný, a) pův., o ptácích *pennas habens*; b) tp. v. řeč *oratio elatior*.

vzložiti, **vzkládati**, něco **nač imponěre** (*alqui manum, onus*); tp. v. **na koho vinu cul- pam conferre, conjicěre in alqm; v. **žá- dost**, **prosbu** **na koho**, v. „**vzněsti**“; ost. v. „**vložiti**.“**

vzlýkání, *singultus*.

vzlykati, *singultire, singultare*.

vzlykot, *singultus*.

vzmoci, **vzmáhati**, a) v. „**přemoci**“; b) v. se *recreari, se reficěre; vires recipěre*; = **vzrůstí**, **většiti** se *crescěre, augeri, auge- scěre*; o nemocích a p. *ingravescěre*, o větru *increbescěre*; (v. se potají) *gliscěre*, (šířením se) *serpěre*; **vzhledem** k **blaho- bytu** se v. *res meae meliore loco esse coeperunt; fortunam suam amplificare*.

vzmocniti, a) v. **koho** k čemu *potestatem n. copiam facěre alqui rei alcs*; b) v. se, v. „**vzmoci** se“; v. se čeho *potiri re alqa* (nejvyšší moci, vlády *rerum*), *occupare* (*regnum, urbem*), (násilně) *invaděre alqd*; v. se **koho** *comprehenděre, arripěre alqm*; též tp. *occupare, invaděre* (*timor occupavit exercitum n. animos militum*).

vzmužiti se, *animum recipěre n. erigěre; se confirmare*.

vzněsti, **vznášeti**, a) **vzhůru** **něsti** *tollěre, (sursum) portare n. ferre alqd; efferre alqd*; b) v. něco **na koho** *deferre alqd ad alqm*; = **na rozsouzenou dáti**, **před- něsti** *referre alqd (ad senatum, ad po- pulum, ad consilium)*; **na soud** n. k sou- du v. při, **žalobu** *deferre causam ad ju- dices*, **proti komu** *litem alqui intenděre*; **prosbu**, **žádost** **na koho** v. *orare, rogare*

alqm alqd; v. „prositi“; 2) vznésti se *evolare, sublime ferri, sublimem abire*; vznášeti se *pendere*, nad kým *impendere alcu*; v pověťi se v. * *aëre librari*; *librare corpus (corpora)*.

vznešenost, *altitudo, excelsitas, elatio (animi)*; = velkolepost *magnificentia*; v. ducha též *animus excelsus et elatus*; v. rodu *nobilitas generis*; v. řeči *magnificentia n. granditas, elatio atque altitudo orationis*; v. básně, ve výrazech *sublimitas carminis, in verbis*.

vznešený, *excelsus, elatus; altus*; = velkolepý *magnificus*; v. rod *genus nobile*, muž ducha v. *vir excelsus et altus*; adv. *excelse, elate, alte (sentire), magnifice (loqui)*.

vznik, a) = povstání *ortus, origo*, = počátek *initium, primordium*; často slovesem: zlo u svém v. snadno lze potlačit *malum nascens facile opprimitur*; hned u svém v. *in primo ortu*; b) = vzrůst *incrementum, proventus*; = prospěch *successus*; nedati čemu v. *impedire quominus alqd incrementa capiat*.

vzniknouti, -ati, a) pův. v. „vyrůst“; b) tp. α) = povstati *oriri, exoriri*; *existere, proficisci, creari ex alqa re*; (někdy dostačí gen.: omyly z převrácenosti vznikající *errores pravitatis*); = vynikati *efflorescere*; = vycházeti, pocházeti, v. tato; β) = vmoci se, v. toto; c) v. koho, co *evitare, effugere alqm n. alqd*.

vznítiti, vzněcovati, *accendere, incendere alqd*; v. se *exardescere, ignem concipere*.

vzor, *exemplum, exemplar* (někdy s přídavkem *ad imitandum propositum*); *imago ad imitandum proposita*; = důkaz *specimen*; tp. = příklad k následování *exemplum, exemplar*; vzíti si koho za v. *proponere sibi alqm exemplar ad imitandum, deligere alqm ad imitandum*; zvl. ve rčení: na v. = na způsob, v. „spůsob.“

vzorní, *ý, qui exempli instar est*, vůbec *egregius, singularis, optimus*; v. chování *summa morum probitas, vita sanctissima*; adv. *optime, egregie, sanctissime*.

vzpamatovati, v. „zpamatovati.“

vzpěčovati se, v. „zdráhati se.“

vzpínati, v. „vzepnouti.“

vzpirati, v. „vzepřítí.“

vzplanouti, *exardescere*; o válce a p., v. „vypuknouti.“

vzplašiti, *excitare alqm*; v. se (o koni) *consternari*, vzplašený *consternatus*.

vzpolehnouti, v. „spolehnouti.“

vzpomenouti, vzpomínati, -inání, v. „zpomínati“ atd.

vzpoura, *seditio, motus*; v. „vzbouření.“

vzpouzeti, v. „zpouzeti.“

vzpráčiti se, komu *resistere, obsistere alcu*.

vzpráčiti, v. „vztýčiti.“

vzrůst, a) = vzrůstání *incrementum*; b) = prospěch *successus*; v. „vznik“; c) = postava *statura*; býti krásného v. *corporis dignitate excellere*.

vzrůsti, -ati, *adolescere; crescere*; vzrostlý *adultus*; syn vzrostlý *filius adolescens*.

vzstoupiti, v. „vstoupiti.“

vztáhnouti, vztahovati, *extendere, tendere (manus ad alqm)*; *porrigere alqd*; jinak: v. ruku na koho (= ubiti, jíti) *manus afferre alcu*; v. ruky k statku něčím *alienis n. alcs bonis manum afferre, in aliorum fortunas invadere*; zvl. a) v. co na koho, v. „uvaliti“; b) v. něco nač (= vykládati něco jinak) *referre alqd ad rem aliquam*; v. něco na jinou věc *in aliam rem transferre alqd*; 2) v. se na koho, nač, k čemu *pertinere n. attinere n. spectare ad alqm n. alqd*; *attingere alqm n. alqd*; to se na tebe vztahuje *tua res agitur, res ad te spectat*.

vzteť, *furor, saevitia*; v. míti na koho, v. „vztekat se“; učinil to ve v. n. ze v. *furens n. furore abreptus (incensus) fecit*; pln v. *furiosus, furibundus*.

vztekat se, *furere, saevire (in alqm)*; *graviter irasci alcu*; vztěknouti se *furore incendi n. inflammari, irā exardescere*.

vzteklec, *homo saevus*.

vzteklíce, *Furia*; tp. o zlé ženě: *mulier irā n. furore incensa*.

vztekllost, *rabies*; = vztek, v. toto.

vzteklý, a) o zvířatech *rabidus*; b) nejvyšší vášní pojatý *furens, furibundus, furiosus; saevus*; v. hněv *ira acerbissima*; adv. *furiose*.

vztloušti, v. „ztloušti.“

vztýčiti, *erigere (scalas ad moenia)*, prapor a p. *signum extollere, vexillum proponere*; vztyčen = vzpřímen *erectus*; v. se se *erigere, assurgere*.

vzvědět, v. „zvědět.“

vzvednouti, v. „zvednouti.“

vzvelebiti, v. „zvelebiti.“

vzvěsti, zvl. koráb na moře *provehit in altum*.

vzvolání, *exclamatio*.

vzvolati, *exclamare*; v. na koho *inclamare alqm*.

vzvoliti, v. „zvoliti.“

vzývání, (prosebné) *imploratio; invocatio*.

vzývati, a) = nazývati, v. toto; b) v. koho (= volati) zvl. prosebně *implorare (alqm, koho o pomoc auxilium alcs, bohy deos), invocare (deos, subsidium alcs)*; v. boha, též vůbec *precari deum, orare deum, oē precari alqd a diis*.

vždy, vždycky, adv. a) vůbec *semper*; též *omni tempore, nunquam non*; na v. n. pro

v. *in perpetuum, in omne tempus*; = u-stavičně *perpetuo, continenter; assidue*; (v. na jednom místě býti *assiduum esse loco algo*); b) zvl. α) mírněji, k ozna-čení opakování: *saepe, plerumque*, též slovesem *soleo* (v tento čas v. chodím na procházku *hoc tempore ambulare soleo*) n. se klade imperf.; β) při základních číslovkách (= po), klade se číslovka po-dílná: v. jeden *singuli*, v. dva *binī*, v. pět *quini*; při číslovkách však řadových stává *quisque*: v. v pátém roce *quinto quoque anno*, v. u třetího slova *tertio quoque*

verbo; γ) v. a v. *continenter, perpetuo; usque*; δ) jednou za v. *semel*; ε) v. když *quoties, quotiescunque*; ζ) v. ještě, (vzhle-dem k přítomnosti) *etiamnunc*, (vzhledem k minulosti) *etiamtum n. etiamtunc*; η) v. více *magis et magis, magis magisque*; (= ode dne ke dni) *in dies magis*; θ) = přece, v. toto.

vždyt, adv. a) = avšak, v. toto; b) má-li se vytknouti, že se něco předpokládá *enim, nam n. vložené opinor*: v. viš *scis enim, nam scis; nosti opinor*; v. je dost *satis est, opinor*.

Z.

Z, ze, praep. 1) o prostoru, a) vůbec *ex* (e), zřídka *de* a *ab* (z forum se vzdáliti *de foro discedere*, z rukou meč vymknouti *ferrum de manibus detorquere*, z ruky pu-stiti *de manu mittere*, položiti *deponere* a p.); často se v lat. žádná předložka neklade, a sice α) když sloveso výrokové s *ex* (e) jest složeno: z města vyobcovati koho *expellere alqm urbe*; z loď vystou-piti *nave egredi* a p.; β) u jmen měst, jakož i u slova *domus* (z Říma, z domu odejiti *Romā, domo discedere, abire*); k vytknutí však rodného města osoby nějaké tvoří se v lat. vhodné adj., na př. Lykurgus ze Sparty *L. Spartanus*, Perikles z Athén *P. Atheniensis*; b) zvl. ú-sloví: z prostřed, z pod, z předu, ze sa-du, z boku, z dola, z blízka, z daleka, z venku, ze vnitř a p., v. tato slova; 2) k naznačení látky v lat. z pravidla vhodné adj. se klade (na př. ze zlatá *au-reus*, ze stříbra *argenteus*, z kamene *la-pideus*); někdy stává též *de*: z chrámu vězení učiniti *de templo carcerem facere*, n. *ex n. e* (na př. *monile ex auro ac gemmis*), tu však obyčejně přidá se ještě part. *factus, expressus* (*statua ex aere facta, simulacrum ex auro n. ex auro ex-pressum*); podobně: dělati, tvořiti něco z čeho *figere, formare alqd ex alqa re*); zvl. úsloví: z ničeho nepojde nic *de ni-hilo nihil fit*; z boháče stal se chudým *ex divite pauper factus est*; co ze mne bude? *quid de me fit?* nebude z toho nic *id fieri non potest; ea res non conficietur* n. *eventum non habebit*; nebude z něho nic *de illo homine bene sperare non li-cet*; nedělám si z toho nic *rem nihil cu-ro, pro nihilo habeo*; co máš z toho? *quid tibi prodest? quem fructum inde ce-pisti?* co bych z toho měl, kdybych lhal? *quid mihi sit boni, si mentiar?* 3) k na-značení sdílnosti: dáti ze svého *de suis*

facultatibus dare; z něčeho živ býti *vi-vere alqa re*, z toho nemohu žíti *hoc non sufficit ad vitam tuendam, ad victum me-um*; 4) o čase, pouhý abl.: z jitra, z rá-na *mane, primo mane*; z večera *vesperi* n. *vespere*; z jara *vere*; z mládí, z dě-tinství a p. *ab ineunte aetate, ab adole-scentulo* atd., v. ta která slova; z prvu, z počátku *initio, principio*; z nova *denuo* atd., v. tato a p. slova; 5) k vytknutí pohnutky jednání klade se v lat. obyč. pouhý abl., často však přičiní se part. *motus, commotus, permotus, ductus, im-pulsus, inflammatus, incensus* a p.; učinil to ze zášti *odio ductus n. incensus fecit*, z ostychavosti *pudore adductus*, z lásky *amore impulsus, ductus, captus* a p.; o-statně zhusta i *ex* (e), *ab* (a), *per*, *de*, *ob*, *propter* se kladou: z kteréžto příčiny *qua de causa*; zřídka stává gen.: na-řknutí ze závidi *crimen invidiae*; ze srdce, ze zkušenosti a p., v. tato; b) k nazna-čení původu: *ex* (e) n. *ab* (a): z dolů peníze se těží *ex metallis pecunia redit*; uroditi se z koho *ortum esse ab algo*; ze sestry syn *sororis filius*; podobně: z toho lze poznati *inde intelligitur*; 6) když se z celku jednotlivost vyjme, klade se v lat. *ex, inter, de, in* (jeden z nich *unus ex iis*, ze třech Antoníů vyvol *de tribus Antoniis eligas*), častěji však gen. (*unus eorum, nullus eorum*, mnozí z lidí *multi hominum*); 7) ze vši síly své *omni-bus viribus*; 8) v četných příslovkových rčeních (na př. z nenadáni, z lehka, z cela a t. d.) klade se v lat. vhodné adv. n. podobné úsloví, ost. v. ta která slova.

za, praep., I.) s akk. 1) o prostoru, a) k vytknutí pozadí *post*; *pone*; za sebe polo-žiti *post se, post tergum ponere*, hoditi (*post se*) *rejicere*; za dveře se postaviti *pone fores assistere*; za někoho zajíti, u-

stoupiti *pone alqm recedere*; hleděti za sebe *respicere*, v. též „zpět“; posaditi se za stůl * *assidere mensae*, (u Římanů) *accumbere*; b) = přes *trans*: za řeku *trans fluvium*; též *ultra*: vyjítí za čáru *Tauri ultra iuga Tauri egredi*; 2) o čase, a) = po uplynutí času jistého: *post* (za osm dní přijdu *post hos octo dies veniam*; za rok *anno post*, za malou chvíli *post breve tempus* n. *brevi tempore interjecto*); b) = v jistém čase *intra* s *akk.*, *in* s *abl.* (za málo dní *intra paucos dies*, za sedm dní *intra septem dies*, za rok *in anno*, za hodinu *in hora*), méně určitě pouhým *abl.* (za málo dní *paucis diebus*); zvl. k vytknutí trvání *per* (za mnoho dní = po mnoho dní *per plures dies*; spravoval zemi za čtyry léta *provinciue (per) quatuor annos praerat*; na otázku „kolikrát“ v čase určitém stává *in* s *abl.*: dvakrát za den *bis in die*; třikrát za měsíc *ter in mense*, za rok *in anno* a *p.*; 3) na jiné poměry přeneseno: a) v úsloví: jítí, dostati se, za koho, za muže *nubere alcui*; za ženu vzítí *ducere aliquam (uxorem)*; b) k označení části, k níž děj sluší, klade se *abl.*: za nohy koho táhati *trahere alqm pedibus*; c) k vytknutí ochrany a *p.* *pro*: za vlast bojovati *pro patriā pugnare*, státi, býti za koho *favere alcui*; d) k označení předmětu, o němž se zasazujeme *pro, de* (bojovati zač *contendere de re alqa*), prositi, žádati, zkoušeti zač, v. tato a *p.* slovesa; e) o ceně, a) u *subst.* klade se *gen.*: mzdu za práci žádati *mercedem laboris petere*; to byla odměna za moji ctnost *hoc erat praemium virtutis meae*; β) u sloves „koupiti a prodati“ a *p.* cena určitá vytkne se *abl.* (statek ten koupil jsem za 20 talentů *praedium viginti talentis emi*); n. *pro* (dvě miny dáti zač *duas minas dare pro re alqa*); vytkne-li se však cena všeobecně, na př. za malou neb velkou cenu, kladou se *gen.* *magni, parvi, minoris, pluris* a *p.*; avšak říká se: za mzdu *mercede*, *pretio* (*magno pretio conducere alqm* a *p.*); za peníze *praesenti pecunia* (*emere alqd*); taktéž u sloves „zaměnit“ a *p.*: dáti vola za koně *bovem equo commutare*; poslal jsem ti knihu, co mi za ni dáš *librum tibi misi, quid mihi pro eo dabis?* jinak α) k označení náhrady a *p.*: ne bohatý, za to ale učený *si non dives, at doctus*; ironicky: *scilicet, nimirum* (za to je ale veliký pán * *nimirum est vir nobilis*); β) nemohu za to, že.... *non fit meo vitio ut etc.*; γ) u sloves „pokládati, míti“ a *p.* nepřekládá se „za“, nýbrž klade se v *akt. akk.*, v *pass. nom.* (mám je za do-

brého muže *bonum virum eum existimo* — *bonus vir a me existimatur*), u *habere* a *esse* však může též *pro* státi (*habeo eum pro viro bono*; jeden platí mi za sto tisíc *est mihi unus pro centum millibus*) n. *instar* (Plato jest mi za všecky *P. mihi instar omnium*); jinak *arci*: pokládati za to, že.... *sibi faciendum putare etc.*; za jisto míti, bráti *pro certo habere*, za nic považovati *pro nihilo habere* n. *ducere*; podobně: jest za obyčej mos n. *moris est* (*s inf. n. ut*); f) k vytknutí vlastnosti u sloves: voliti, určiti, míti koho za něco, býti u koho zač a *p.* se „za“ nepřekládá, nýbrž klade se v *akt. akk.*, v *pass. nom.*: Brutus byl za prvního konsula zvolen *Brutus primus consul factus est*; Aristides jmín byl za muže nej-spravedlivějšího *A. vir justissimus habitus est*; za boha koho míti, ctíti *divino honore prosequi alqm*; býti komu za syna *filiu locum obtinere apud alqm*; míti koho za mrtvého *alqm mortuum esse putare*; ost. v. ta která slovesa; h) o postupu dějů, a sice ve větách tříčlenných: za jedno n. za první, za druhé, za třetí *primum, tum, post* n. *deinde* (*n. tertium est*), též *primum, deinde, tum* n. *postremo*, v čtyřčlenných střídají se u prostřed *deinde* a *tum*, též *praeterea, mox, porro* atd., n. i menší věty jako *accedit quod, addunt etiam, adde huc, quid quod?* v. Voj. Ruk. §. 24, pozn. 1.; i) rčení: ani za vlas, za částé, za jisté, za těžké, za spravedlivé, za dobré atd., v. tato slova; k) co za, v otázce, α) = který *quis, qui* (co za příčinu? *quam ob causam? quid est quod?*); β) = jaký *qualis* (co to za řeč od těchto lidí *qualis est istorum hominum oratio?*); 1) = na místě koho, pro koho *pro* (umřítí za koho *pro alqo mori*); II.) s *gen.*, o čase, 1) = počas, včas, k vytknutí trvání děje *per* (za těchto dnů *per hos dies*); častěji však pouhý *abl.* (*his diebus*; za svého tribunátu vojenského *tribunatu militum*, za mé nepřítomnosti *me absente*, ještě za času války *bello nondum confecto*, za krále toho *sub hoc rege, hoc regnante*, za vedení něčího *alqo duce*; za panování Augusta *Augusto regnante*), někdy větou s *dum* (za těchto událostí *dum haec geruntur*, též *inter haec*) n. s *quum* (za vlády 30 tyranův *quum triginta tyranni essent*); 2) k vyjmenování současností klade se v *lat.* pouhý *abl.*: za našeho pacholetství *nobis pueris* n. *in*: za mládí *in pueritia, in adolescentia*, též *puer, adolescens*; jež co přístávky stojí (Cicero za svého m. *C. puer, adolescens*); za světla *luce* n. *interdiu*; III.) s *instr.*, 1) o místě *post*

pone; za sebou *post se, post tergum* (haběre *alqd*); za tábořem býti *post castra esse*; za chrámem Kastora *pone aedem Castoris*; rozbil tábor za Caesarem *ultra Caesarem castra fecit*; = mimo *extra* (*urbem a p.*); za zády něčím, pův. *post tergum*, tp. *clam algo n. inscio algo*; za stolem seděti * *assidēre mensae* (u Římanů) *accubare*, hned za něčím *secundum alqd*; u sloves pohybu často před-slovcem *sub* (vézti něco za kým *subvehēre n. supportare* na př. *frumentum exercitui*, jeti za kým *subsequi alqm curru n. navi a p.*); je-li „za“ = s druhé strany, klade se *trans*: za Tiberou *trans Tiberum*, za řekou *trans fluvium*; za mořem ležící *transmarinus*; 2) o pořadu = po *secundum*; jíti za kým *secundum alqm ire*, = následovati *sequi alqm n. alqd, subsequi alqm*; jeden za druhým *alius post alium, alius ex alio, alius atque alius*; vlna za vlnou se žene † *unda supervenit undam*; 3) k vytknutí příčiny n. pohnutky *ex n. pouhý abl.* (za tvým dovolením *permissu tuo*, za radou koho *algo auctore*, za tvým rozkazem *te iubente, jusu tuo*); za tou příčinou *eius rei causa, hanc ob rem, hac de causa, propterea*, n. větou *quae quum ita sint* (*essent a p.*), *res quum ita se habeat* (*habēret*); za jiným účelem *alio consilio*; v. též „z“; 4) k vytknutí příčiny zdánlivé = pod záminkou *simulatione, per causam, specis rei alcs, simulata re alqa*; v. „záminka“; 5) o čase, za tím, v. „zatin“.

zábava, a) = zabavení zboží *publicatio* (*bonorum*); do z. vzíti, v. „zabaviti“; b) = zaneprázdnění, v. toto; c) = vyrazení *delectatio, oblectatio*, = rozmluva *sermo, sermo familiaris*; ost. v. „vyrazení“.

zabaviti, -ovati, a) = zadržeti *retinēre, morari alqm*; b) z. zboží, statky něčí, zvl. se strany státu (co trest) *publicare n. in publicum addicēre* (*bona alcs*); = právně zadržeti, nevydati *retinēre* (*naves*); *vin dicare sibi alqd*; 2) z. se, a) = zdržeti se *morari* (*in loco algo*), tp. z. se s čím (dlouho se zanášeti čím) *immorari rei alcui*; *morari, haerēre in re alqa*; b) = zaneprázdniti se, v. toto.

zábavnost, v. „zábava“.

zábavný, = kratochvilný, a) o osobách *jucundus, multi et jucundi sermonis*; b) o věcech *jucundus, gratus*, n. se opíše řečn. *voluptatis causa*.

zabedniti, něco obstruēre *alqd*.

zaběhlý, *fugitivus*.

zaběhnouti, zabíhati, kam a) intr. *intro currēre*, = z očí ujíti, utéci *profugēre, au-fugēre*, = zablouditi *itinere deerrare*; tp.

zabíhají mu slzami oči *lacrimas ei obori-untur*; zabíhati do čeho (v řeči) *a proposito n. a re abire, digredi*; řeč zabíhá na cizí předmět *oratio ad alia aberrat*; b) trans., cestu komu z. *intercludēre alcui viam*.

zabezpečiti, něco *tutum reddēre n. praestare alqd*; mír z. *pacem confirmare*, dovoz obilí *facēre ut commeatus tuto subvehī possit*; z. komu co = ubezpečiti koho čím, v. toto.

zabíhati, v. „zaběhnouti“.

zabíjení, zabiti, caedes.

zabiliti, dealbare (*parietem*).

zabíratí, v. „zabrati“.

zabiti, zabíjeti, a) = zatlouci, zaraziti, v. toto; b) = do smrti ubiti *interficēre, caedēre, occidēre alqm*, v. „zavraždití“; bleskem zabít býti *fulmine percuti, de coelo tangi*; 2) z. se (sám) *mortem sibi consciscēre, manus n. vim sibi inferre*.

zablesknouti (se), a) o blesku v povětří: *zablesklo se fulsit, fulgor micavit*; b) o zbrani: *fulgēre*; meče se *zableskly micantes fulsēre gladii*.

zablouditi, errare, deerrare in itinere, aberrare a via; z. kam *errore deferri algo*.

zabočiti, z cesty *deflectēre, declinare de via*, do území Tusků *in Tuscos*.

zabodnouti, zabůstí, a) z. (sobě) něco do nohy *induēre se in alqd*, na př. *in clavum*; b) z. koně = ostruhou bodnouti, v. „ostruha“; c) z. koho *transfigēre n. trajicēre, percutēre alqm*.

zábřadlí, -o, pluteus; *lorica* (zvl. za zděch).

zabrániti, zabraňovati, čemu, v. „brániti“ b).

zabrati se, zabíratí se, do čeho, *totum se abdere* (*literis n. in literas*); *ingredi n. se dare* (*in sermonem cum algo*); do spaní se z. *artus alqm complectitur somnus*; zabrán v čem *intentus ad alqd*, zabrán býti v myšlénkách *in cogitatione defixum esse; intentum esse meditationi*; z. se kam, v. „odebrati se“.

zabřednouti, zabřísti, kam, a) pův. *immergi* (*in paludem*); *mergi n. demergi* (*coeno*); b) tp. *incurrēre, delabi, adduci in alqd*; v hříchy z. *in vitia labi, in errores induci, a virtute discedēre*; do kaliště nepravostí n. v nepravosti z. *in omnia flagitia se ingurgitare*, v dluhy *aere alieno demergi n. obrui, v nouzi ad inopiam redigi*.

zabsti, algēre; frigēre; zebe mne v noby *pedes frigent*.

zabývati se, a) s kým, = obcovati *consuetudinem habēre cum algo*; = vyražeti se *sermones conferre cum algo*; v myšlénkách z. se s kým, v. „mysliti“ na koho; b) z. se čím, v. „zanášeti se“, „obíratí se“, též pouze *agēre alqd*.

zaceleti, = zaceliti se, v. násl.

zaceliti, ránu *cicatricem ad planum redigere*; vůbec *sanare, curare vulnus*; *mederi vulneri*; rána zacelená *cicatrix*; z. se *cicatricem ducere*, rány, které se zacelují *ulcera, quae cicatricem ducunt*.

záclona, v. „záslona.“

zacpati, něco *obturare (foramen, aures)*; obstruere (*rivos, itinera portarum*); uši vskem z. *auribus obdēre ceram*.

zač, 1) v otázce, a) = za jakou cenu *quantum re*; zač mne máš? *quis n. qualis tibi videor?* vím, co jsi zač *scio, quis n. qualis sis*; 2) ve větě vztažné: zač, začěž *pro quo; pro qua, pro quibus*; on není ten, zač jej máš *non is est, qui tibi esse videtur*; ost. v. „za.“

začaditi, něco * *fulgine oblinere alqd*; začaděný, začadlý *fuligine oblitus; fumosus (imagines)*.

začasté, adv. v. „často.“

začáteční, *primus*; z. slovo *primum verbum*; z. písmeno *principium nominis*; *litera grandis* (velké písmeno); z. pokus, práce a p. *primitiae*; z. vyučování *elementa (prima)*.

začátečnice, *quas elementa discit; rudis (in alqa re)*.

začátečnický, v. „začáteční.“

začátečník, *qui prima elementa (literarum) discit*; též *tiro, rudis*; zvl. z. ve čtení a psaní *elementarius*.

začátek, vůbec *initium*, co základ následujícímu *principium*; v řeči vzletné též *primordium, exordium*; = původ *ortus, origo*; ze z. *initio, principio* n. in pr. (na z.), *ab initio* n. *principio* (od z.), od z. = od prvopočátku *ab ultimo initio*; často v podobných rčeních adj. *primus*: na z. jara *primo vere*, na z. noci *prima nocte*, dne *prima luce*; od z. obležení a *prima obsidione*; slovům pochlebníků hned ze z. sluchu nepopráti *ad assentatorum verba statim prima aures claudere*; od z. až do konce a *primo ad extremum*; z. učiniti, s čím *initium facere (capere, sumere) ab re alqa*, v. „začítí“; z. byl učiněn, vyšel, též *initium ortum est (ab Ambiorige)*; z. vzítí, v. „začítí“ II); od z. vypravovati *ab ultimo initio repetere, altius ordiri et repetere*; *ordine rem orationem narrare*; jaký z. takový konec *principiis consentiunt exitus*; zvl. a) začátky = počátky, počátkové (vědy a p.) *elementa; initia* (= první pokusy, neohroubané) *rudimenta*, všecka tato často sesilena slovem *prima*; z. řečtiny, též *primae literae graecae* a p.; b) z. řeči a p. vůbec *prima orationis verba*, co oddíl řeči = úvod *exordium, prooemium*; na z. knihy *primo*

libro; z. básně *prooemium*; na z. kusu (divadelního) *primā fabulā*; z. listu *prima epistolae verba*; c) z. světa *principia (primordia) rerum*; od z. světa *post homines natos, post hominum memoriam*.

začernění, tp. v. „osočení.“

začerniti, a) pův. *nigrum colorem inducere rei alicui*; b) tp. z. koho *conflare invidiam alicui, adducere alqm in invidiam*, u koho *in suspicionem adducere alqm alicui*; v. „osočiti.“

začervenati se, v. „zardíti se.“

začež, v. „zač.“

začítí, začínati, I) trans., 1) se subst., adj. n. pron. co předmětem: z. něco, (na rozdíl od přestávání) *incipere (facinus, bellum)*; *suscipere*; (vzhledem k dalšímu postupu) *ordiri, exordiri (bellum)*; (z. něčeho provozovati, stavěti a p.) *instituere alqd*; (na rozdíl od dokonání) *inchoare*; něco velikého z. *aggredi (rem aliquam)*; o křiku a p. *tollere (clamorem, stridorem, cachinnum* z. křičeti, křehotati, smáti se atd.); *movere (bellum, seditionem)*; z. bitvu *proelium committere, certamen conserere*, při s kým z. *litem intendere alicui*; hru (divadelní) z. *spectaculum committere*, nepokoje z. *turbas excitare, commovere, movere*, velké věci z. *magna moliri*; rozbroj n. svár z. *causam iurgii inferre*; rozmluvu začali jsme asi takto *sermo nobis a tali quodam initio ductus est*; zvl. a) co mám z. *quid incipiam n. quid faciam?* nevím, co mám z. *quid faciam nescio*; *haereo, haesito (quid faciam)*; co začnu s tím člověkem *quid hoc homine faciam?* s tebou *quid tibi faciam?* b) s tím člověkem nelze nic z. *est homo ille paulo difficilior*; *homo iste ineptus est ad omnia*; *homo iste a vitiis revocari non potest*, a p.; 2) s inf. *incipere*, v časech minulých *coepisse*, s inf. pass. *coeptum esse* (začal mluvit *dicere coepit*, most začal se stavěti *pons aedificari coeptus est*, začali nás o radu se tázati *consuli coepti sumus*; začali házetí nádobím *vasa conjici coepta sunt*); začal přecházeti *transeundi initium fecit*; někdy „z.“ s inf. v lat. jediným slovesem lze vytknouti: z. boleti *condolescere*, z. hořeti *ardescere*; z. odpočívati *quieti se dare, tradere*; zvl. „začítí, abs. = začítí mluvit *ordiri, exordiri, incipere* (začal takto *ita incepit, exorsus est*); z. po kom *excipere alqm*; podobně: kde řeč začala *unde orsa est oratio*; b) z. mluvit, a) = nemlčeti déle *incipere loqui, silentium rumpere*; β) = mluvití napřed, před ostatními *primo loco dicere; initium facere dicendi*; II) intrans. = začátek učiniti, mítí *incipere; initium capere, oriri;*

ordiri; proficiisci, nasci; něco začíná od koho *initium alcs rei fit* n. *oritur* n. *nascitur ab alqo*; z. s čím *a re alqa initium facere* n. *capere, incipere, oriri*; začal s vražděním u mne *caedis initium fecit a me*; pohoří začíná u moře *jugum montis a mare surgit*; bitva začíná *proelium committitur*, válka *bellum suscipitur, oritur*, den začíná, v. „dníti se“; večer začíná, v. „tmíti se“; zvl. z daleka z. *altius repetere, longius abire, longe repetere alqd*; z náhla z. *ex tempore* n. *subito dicere*; III) z. se, v. předch.

zad, *pars posterior*; z. lodě *puppis*; z. domu *postica pars* n. *posticae partes aedium*; *domus postica*; z. vojska *acies postrema* n. *extrema*, (na pochodu) *agmen novissimum*; zvl. a) *zadem per posticum, a tergo; per aversam partem*; *zadem* domu utéci *proripere se posticā parte (palatii)*, ujíti *domo posticā clam egredi*; *zadem* do domu vstoupiti * *aversam domum ingredi*; b) na z., do z., v z. *in aversum*, = nazpět *retro* (na př. *torquere*), jindy u sloves předslovcem *re*: na z. hleděti *respicere*; v. též „nazad“; c) v zadu, po z. *pone, post, post tergum; a tergo*; v zadu jíti *pone sequi; pone comitari alqm*; nepříteli v z. *nechat hostem post tergum relinquere*; u sloves často předslovcem *re*: v zadu n. po zadu jíti *recedere*, po zadu n. v zadu zůstati *remanere, residere, restare*, tp. *parum proficere in alqa re* (= málo prospívati); u spojení se subst. opíše se často adj. *extremus* n. *ultimus*: v zadu v knize *in extremo libro*, v zadu v domě *in ultimis aedibus*; v z. se připojiti *agmen claudere* n. *cogere*; d) na *zad in aversa parte* (na z. bydleti * *in aversa parte domus habitare*); *a tergo (esse)*; lid, který jest na z. vojska *qui agmen claudunt*; e) ze z., od z. *a tergo; a parte aversa*, často též pouze adj. *aversus*: ze z. i z. předu *aversus et adversus* n. *adversus et aversus*, též *ab utraque parte*; od z. připadnouti, ze z. na koho udeřiti *alqm aversum* n. *a tergo aggredi, invadere*; vtáhl voly *zadem* n. ze z. do jeskyně *aversos boves in speluncam traxit*.

záda, a) = hřbet *tergum*; na z. ležící *supinus*; z. ukázati (bitvě) *terga vertere*; obrátiti se ke komu zády *avertere se* n. *discedere ab alqo*; tp. za z. něčími *clam alqo*, pomlouvati koho *alcul absenti male dicere*; míti něco za zády = přestáti *defungi, perfungi alqa re*; kýž bych to již měl za z. *utinam defunctum sit!* b) = plece *humeri*; na z. vzíti koho *efferre alqm in humeros, suscipere* n. *tol- lere alqm humeris*.

zadák, *proximus*; zvl. pl. *zadáci* = poslední voj *agmen novissimum*.

zadati, *zadavati*, a) = pryč dáti, postoupiti *deferre alqd ad alqm*; *tribuere* n. *dare alcul alqd*; ještě jedno místo lze z. *munus (locus) vacat*; statek svůj z. *cedere (alcul) possessione, bonis; decedere de possessione*; tudíž tp.: práva svého nezadati *tueri jus suum*, právo své z. *cedere* n. *decedere jure suo*; b) = uložit *praecipere alcul alqd*, práci *injungere, imperare alcul alqd*; c) z. prosbu, žádost u koho *libello* n. *scripto adire alqm*, oč *petere alqd ab alqo*; z. žalobu u soudu *causam deferre ad judices*, proti komu *litem alcul intendere*; d) z. si něčím *de dignitate sua discedere*, nezadati si *alqd de auctoritate sua deminui non pati, dignitatem suam imminui non pati*.

zadáviti, koho, † *spiritum* n. *fauces elidere alcul*; *trucidare alqm*.

zadek, a) v. „zad“; b) = řít *anus*; *nates, clunes*.

zadělati, a) = zacpati, v. *toto*; b) = obložit *includere alqd (auro)*; c) z. ovoce a p. *condire alqd (sale etc.)*; těsto z. *fari- nam subigere*.

zadlužiti, něco *aere alieno obligare* n. *obruere alqd*; † *pignoris nomine obligare alqd*; zadlužený *obaeratus, aere alieno obligatus*, velmi *aere alieno obrutus*; nezadlužený * *aere alieno vacuus*; 2) z. se *in aes alienum incidere; aes alienum facere, contrahere, conflare*.

zadni, a) pův. *posterior (pes, pars)*; z. díl lodě, domu, z. vojsko, v. „zad“; z. dveře *posticum*, z. brána *porta postica* n. *aversa*, (v táboru) *porta decumana*; nejzadnější *postremus, extremus, ultimus; remotissimus*; b) tp. = špatnější *inferior*; z. býti *post esse*, o věcech *posthaberi, postponi (rei alcul)*.

zadnice, v. „zadek.“

zadost, v. „dost.“

zadržeti, *zadržovati*, a) = od padení ucho- vati *retinere alqm* n. *alqd, excipere (labentem, padajícího)*; *sustinere alqm*; b) = dále nepustiti *retinere, inhibere alqm* n. *alqd*; *sustinere (equos)*; z. loďku *navi- gium inhibere*; z. koho na útěku *fugam alcs reprimere (sistere), fugam alcul inter- cludere*; podobně: dech z. *spiritum reti- nere, animam comprimere*, z. pláč, smích *reprimere fletum, risum, gemitum, conti- nere risum*, hněv *cohibere iram*, slzy *lacrimas cohibere*; c) z. koho n. něco prá- vně = zatknouti *comprehendere alqm*; = zabaviti *vindicare sibi alqd*; *retinere (naves)*; d) = za sebou zdržeti, povinné nevrátiti *reddere nolle alcul alqd*; *recu- sare alqd dare, praebere* a p.; z. hřích

- non dare veniam peccatorum alicui*; u se-
be z. = zamlčeti, v. toto; 2) z. se, na
čem *prehendere (amplecti) alqd manibus*;
sublevare re alqa.
zadu, adv. v. „zad.“
zadumati se, *in cogitatione defixum esse*; in-
tentum esse meditationi; zadumán in co-
gitatione defixus.
zadumčivost, *perpetua quaedam animi tri-*
stitia; *animus tristis maestusque*; *aegri-*
tudo, tristitia.
zadumčivý, *tristitia quadam perpetua et*
maerore affectus; *melancholicus*; obec-
něji *tristis, maestus*; adv. *animo tristi,*
maesto.
zadusiti, *koho suffocare alqm n. intercludere*
spiritum (animam) alicui; z. se *suffocari*;
spiritus mihi intercluditur.
zadušení, *suffocatio*; obyč. opiše se slovesem
předch.
zadušní, z. hody, v. „umrlčí.“
záha, ve rčení: záhy, co adv., v. „časně“,
„v čas.“
záhada, *quaestio difficilior n. pouze quae-*
stio.
zahadný, *de quo quaeritur*; = nejistý *am-*
biguus, incertus, dubius; jest věc z. in-
certum est, non constat, velmi magna est
quaestio.
zahájiti, něco, a) pův. = zahraditi *sepire*
(locum); = zabrániti, v. toto; b) tp. =
začítí něco na př. jednání nějaké in-
itium *alcs rei facere*; *alqd exordiri*; slav-
nost z. * *solemnitatem exordiri*, sezení
* *solemni more concioni praefari*; řečí z.
něco † *oratione solemni initium alcs rei*
auspicari.
zahálčivec, zaháleč, *homo languori et desidiae*
deditus; *homo desidiosus n. deses*.
zahálčivost, v. „zahálka.“
zahálčivý, *deses, desidiosus*; = nečinný
iners, ignavus, piger; bez příhany *otio-*
sus; z. se státi *inertias et socordiae se*
dare; adv. *ignave, segniter*; *otiose*.
zahálení, v. „zahálka.“
zaháletí, *desidem esse, languori et desidiae*
se dare; bez příhany *cessare, otiari*; ni-
hil *agere*.
zahaliti, -ovati, něco *velare*, tp. *tegere, ob-*
tegere, obscurare alqd; z. něco do čeho
involvere n. velare alqd re alqa.
zahálka, *desidia*; *inertia, otium iners et de-*
sidiosum; bez příhany = nečinnost, prá-
zdno *otium*.
zahanbení, a) pův. opiš slovesem; přijítí
k z. = zahanben býti, v. „zahanbití“;
b) = hanba *pudor*; k mému velikému z.
cum magno meo pudore.
zahanbití, *koho, a) pův. pudore afficere*
alqm, ruborem alicui afferre, suffundere;
part. *zahanben pudore affectus n. suffusus*;
z. se *erubescere*; b) = předčítí *longe an-*
tecellere, facile superare alqm.
zahaněti, v. „zahnati.“
zahatiti, komu cestu a p. *intercludere, clau-*
dere alicui aditum.
zahladiti, -zovati, *delere, excidere (gentem,*
urbem, hostes); *occidere (hostes)*; *conterere*
alqd; *zahlazen býti deleri atd., též inter-*
ire, perire.
zahlazení, *occidio, extinctio*; též *interitus,*
perniciēs; v. též „zahubení.“
zahlazovací, *válka bellum internecivum*.
zahlédnouti, *zahlidnouti, něco conspicere, con-*
spicari alqd.
zahlobati se, v. „zabrati se.“
zahnati, zahaněti, = odehnati (pův.) *abigere*
alqd, = *zapuditi pellere, depellere, ex-*
pellere, ejicere (alqm de n. ex loco, pos-
sessione ze statku); *deturbare (hostes ex*
n. de vallo); *fugare, profligare (hostes),*
též *loco suo movere (hostem)*; ženu z. *re-*
pudiare uxorem; tp. starosti z. *curas pel-*
lere, dissipare, dlouhou chvíli *tempus*
fallere (re alqa); neduh, nemoc z. *mor-*
bum depellere, removere, = *vyléčiti morbo*
mederi; žízeň, hlad z. *explere sitim, fa-*
mem, spani somnum excutere.
zahnizditi se, a) pův. *nidum in loco alqo*
facere; b) tp. a) o člověku *sedem figere*
in loco alqo; *irrepere*; β) o mravu a p.
inveterascere.
zahnouti, = ohnouti, *inflectere alqd*.
zahoditi, zaházeti, zahazovati, něco, a) =
odhoditi *abjicere, dejicere alqd*; *projicere*
(arma); b) zaházeti něco čím *obruere,*
opplere alqd, = *naplniti complere (fos-*
sam); 2) z. se se *abjicere, dignitati suae*
parum consulere.
zahodný, *utilis, salutaris*, = slušný *ae-*
quus; jest z. *aequum (fas, par) est* obyč.
s akk. a inf.
zahojiti, ránu *sanare, curare vulnus*, též
s přídavkem *ut coeat*; *mederi vulneri*; z.
se *coire*.
záhon, *area, (vyvýšený) pulvinus*; = brázda
sulcus.
zahořeti, milostí, láskou, zlostí *exardescere,*
inflammari amore, ira.
zahostiti se, v. „uhostiti se.“
zahrabati, -ovati, *defodere alqd (in terram),*
condere, abscondere alqd (in terra), =
přikryti *obruere alqd*; mrtvolu z. *humare*
alqm; 2) z. se = skryti se *abdere, oc-*
cultare se, do kněh *abdere (n. involvere)*
se literis n. in literas.
zahrada, *hortus*; = sady *horti*.
zahraditi, něco *sepire, obstruere alqd*, plotem
a p. *intersepire, obsepire, praesepire (viam,*
iter alicui); z. řeku *prohibere navigatio-*
nem; valy se z. *locum munitionibus sepire,*
castra in loco alqo communire.

zahrádka, *hortulus*.

zahrádní, gen. *horti* (*hortorum*) n. adj. *hortensis*.

zahrádnictví, *topiaria*; *hortorum cultus*.

zahrádník, *topiarius*; též *arborator*; † *hortulanus*.

zahraničný, *exter* n. *exterus* (*gens, hostis*); *externus* (*bellum*).

zahrávati (si), s kým *jocari*, *luděre cum alqo*; *ludos, facēre*; je-li „z. si s kým“ = žerty a smích tropiti si, v. toto; podobně: vítr zahrává si (s) čím *est alqd ludibrium ventorum*; on zahrává s přísahou *jusjurandum ei ludus* n. *jocus est*; štěstí mnohdy podivně zahrává miri *saepe sunt casus fortunae*; osud si s oběma zahrál *fortuna utrumque versavit*.

zahrnouti, něco = obsáhnouti *comprehendere, complecti*, (*in se*) *continēre alqd*; = připočísti, vpočísti, v. tato; zahrnut býti v čem *teneri, contineri alqa re*; v této čtnosti jsou všechny ostatní zahrnuty *hac una virtute ceterae omnes continentur*; celé dějiny v jednu knihu z. *uno libro omnem rerum memoriam continēre*; z. koho s kým n. mezi koho n. v počet těch, kteří... *ascribere alqm in numerum talium virorum, qui etc.*; *numerare alqm (in amicis, inter suos)*; z. koho čím *cumulare alqm re alqa*.

zahroziti, komu, v. „hroziti.“

zahřátí, zahřívati, *calefacēre*, (mírně) *tepefacēre*, (teplem tělesným, jako slepice vejce) *fovere alqd*; tělo n. se z. *corpus calefacēre* (chůzí *eundo*).

zahřmėti, zahřimati, a) pův. *intonare*; b) tp. = vykřiknouti *intonare (vox tribuni intonuit)*; z. na koho *acerbius invehi in alqm*.

záhuba, *perniciēs*; *exitium, interitus*; *pestis*; na z. býti *perniciēi esse*; jacís lidé na z. jiným zrození *quaedam pestes hominum*; na z. n. v z. přijíti *pessum ire*; *perire, interire*; na z. přivéstí, v z. uvrci koho *perdere alqm*, chtíti *perniciem moliri* n. *parare alcui, de exitio n. interitu alcs cogitare*; sám sebe v z. uvéstí *ad interitum ruere, in perniciem incurrere*; *ipsum sibi perniciēi esse*; od z. zachovati obec *republicam ab occasu restituere*, někoho *alqm ab interitu vindicare* n. *retrahere*; že záhubou vlasti své vinni nejsou *nil se, quare perire merito debent, admisisse*.

záhubce, *extinctor*; *eversor*; *perditor*; obecněji *pestis*.

záhubení, *deletio (urbis)*, *eversio (urbis, rei publicae)*; = záhuba, v. toto.

záhubiti, *delere (urbem, gentem, hostes)*, *evellere (urbem, rempublicam)*, *excidēre (gentem)*, *extirpare (vitia)*, *evellere (mala)*;

= zabiti *necare, conficēre alqm*, v. „zabiti“; nepřátely z., též (důr.) *hostes ad internecionem caedere*; o nemoci, moru a p. *absumere, consumere, conficēre (multos homines)*.

záhubnost, *vis nocendi*, n. se opiše, na př.: kdo nenahlíží z. toho? *quis non intelligit hanc rem esse perniciosam?* v. násl.

záhubný, *perniciosus* (*mors, bellum, pax, consilium, lex*); *exitiosus* (*conjuratio*), *pestifer, funestus* (*tribunatus*); mírněji = škodlivý *noxius, nocens*; *damnosus* (*bellum*); osoba mládeži z. *perniciēs* n. *pestis adolescentium*; z. býti, z. vliv míti *perniciēi esse*, (škoditi) *nocere*; adv. *perniciose*; *pestifere, funeste*.

zahustiti, *densare, condensare alqd*.

zahvizdnouti, *sibilare*.

zahvizdnuti, *sibilus*.

záhy, v. „záha.“

záhyb, u šatu a p. *sinus* (z. z togy udělati, shrnouti *sinum ex toga facere*); z. cesty a směru vůbec *amfractus* (kdyby nebylo z. si *nullus a. intercederet*).

zahynouti, *perire, interire* (*fame, siti*), též *confici, necari, enecari, absumi* (*fame, siti*); důr. *extingui*; v bitvě z. *cadere*, = zabít býti *interfici*; = zemřítí *mori*; nechati koho hladem z. *fame necare alqm*; ve vlnách z. *aquā mergi*, (ztroskotáním lodě) *nafragio perire*.

zahynuti, *interitus, exitium, perniciēs*; v. „záhuba.“

zacházeti, v. „zajíti.“

zacházka, *circuitus, ambages*; z. učiniti, pův. *circuitu uti*, tp. = zabočiti, v. toto.

zachmuřiti, zachmúfiti, něco, a) pův. *tenebras obducere* n. *offundere rei alcui*; *obscurare alqd*; den zachmúřený *dies nubilus*; b) tp. čelo z. *contrahere frontem*; zachmúřený, tp. *tristis, tetricus*; 2) z. se, a) pův. *obscurari*; zachmuřuje se, *neos nubilatur*; b) tp. *contrahere frontem*.

zachovalost, *boni mores, (morum) integritas, innocentia*.

zachovalý, dobře z., na cti z. *integer, bene moratus*; *innocens*, důr. *sanctus*.

zachování, -ávání, *conservatio, observatio* (*decoris*), *obtemperatio* (*legibus*); zachování = zdar, blaho a p. *salus*; z. sebe sama *conservatio sui, salus (mea, tua atd.)*; z. lidu *salus populi*; ost. opiš slovesem.

zachovatel, -ávatel, = vysvoboditel *servator*; *conservator*; = plnitel *qui servat (legem)*, *explet* n. *implet* (*officium*).

zachovatelka, *conservatrix*; v. též předch.

zachováti, -ováti, a) = od zlého ochrániti *servare, conservare, tutum servare, salvum praestare, tueri alqm n. alqd*, od čeho n. před čím, čeho a re *alqa*, též *avertere alqd ab alqo*; od záhuby z. koho *retra-*

hěre alqm ab interitu, eripěre alqm a morte; zachovejž tě bůh *deus te servet!* v. „chrániti“; zdraví své hleděti z. *valētudīni operam dare*; z. koho (při životě) *incolumen servare alqm, servare alcuī vītā*; b) = nevypustiti *servare, continēre (secretum tajemství)*; u sebe, při sobě z. něco = neřici *continēre, tacēre, tacitum tenēre alqd*; to u sebe zachovej *hoc tibi soli dictum puta*; v paměti n. v myslí z. něco *memoriā tenēre, in memoriā retinēre alqd*, též *memoriā rei alcs retinēre*; někoho n. něco vždy v myslí zachová *nunquam ex animo alcs n. alcs rei discedet memoria, alcs n. alcs rei memoriā nulla unquam delebit oblivio*; c) = plniti, šetřiti *servare, observare (legem, officium, praeceptum)*, *tenēre (morem, modum)*, *colēre (ritus patrios)*; mlčení z. *silentium tenēre n. obtinēre*; poslušnost z. komu *obsequi, morem gerēre alcuī*; víru komu z., slib z. *servare fidem, tenēre promissum*; slušnost přísně z. *mīre custodire decōrem*; přátelství z. s kým *amicitiā gerēre cum alqo*; zachovávají tento řád n. způsob v rozbižení stanů *hoc modo castra ponēre solent n. consueverunt*; 2) z. (si) peníze *parimoniā n. parce vivendo colligēre alqd*; 3) z. se, a) = učiniti dobře n. zle *gerēre (tractare) se (ita, male, honeste, turpiter, bene, tak se z. ke komu ita n. talem se gerēre alcuī; se praebēre (dignum majoribus, durum)*; z. se co občan *pro cive se gerēre*; tiše se z. *quiescēre*, nestranně *medium se gerēre*; z. se věrně a pravě *alqs praestat fidem quam debet n. debitam n. quam eum praestare decet*; jak se mám z. *quid agam?* z. se podle čeho n. nějak *obtemperare n. obsequi (voluntati alcs)*, *accommodare se (ad voluntatem n. arbitrium alcs)*, *sequi alqd*; *observare alqd*; z. se tak, jakž někdo rozkáže *alcs dicto audientem esse n. parēre; jussis alcs audientem esse; quod alqs jubet n. praecipit, facēre; nihil detrectare, quod quis imperat*; b) z. se komu *probari, sufficēre alcuī*, v čem *alcuī alqd probare*; všechněm se z. *omnibus satisfacēre n. probari*; c) = zachrániti se *se servare, salutē suae consulēre*.

zachovávání, v. „zachování.“

zachrániti, koho n. co *servare, conservare (alqm, rempublicam)*, *salvum praestare alqm*, před čím *ab alqa re servare alqm*; z. něco *in tutum perferre alqd*; z. koho před smrtí *eripěre alqm a morte, retrahēre alqm ab interitu*; štít jest zachráněn *clipeus salvus est*; ost. v. „zachovati“ a); 2) z. se *se servare, salutē suae consulēre, kam confugēre alqo*.

zachtiti se, *concupiscēre*, zvl. neos.: zachce se mi čeho *concupisco alqd*; *studio n. cupiditate rei alcs capior; cupido rei alcs me incessit*.

zachutnati, neos., zachutnalo mi něco *delectat me alqd*, v. též předch.

zachvácení, záchvat, opiš slovesem; někdy též *impetus* (nápad).

zachvátiti, -acovati, *comprehendēre, corripēre alqm n. alqd; abripēre alqm*; o nemoci a p. *corripēre, invadēre, (= zdržiti) absumēre, consumēre, conficēre alqm*; neočekávaně, na př. o smrti *opprimēre alqm*; oheň zachvacuje něco *ignis n. flamma comprehendit n. corripit alqd*; zachvácen býti nemocí *corripi, tentari morbo, in morbum incidēre, smrtí morte opprimi, corripi, žádosti cupiditas me rapit n. invadit n. inflammat*.

záchvatný, vůbec *gravis, animos vehementer commovens*; z. výmluvnost *eloquentia omnium animos ad se rapiens, admirabilis dicendi vis et gravitas, s výmluvností tak z. tanta vi eloquentiae*; z. řečník *orator ad animos permovendos instructus et paratus*; z. strach *pavor subitus*; je-li „z.“ = překrásný *pulcherrimus, suavissimus*.

zachvěti, zachvívati, něco n. čím *agitare, jactare alqd*; z. se *tremēre, contremiscēre; intremiscēre; inhorescēre (ad alqd při čem)*; země se zachvívá *terra intremiscit*.

zachytiti, zachycovati, *excipēre (labentem padajícího, též tela missa střely)*; z. koho na cestě *intercipēre (nuncium, též epistolas listy)*, *deprehendēre (alcs tabellarium listonoše, též literas, naves)*; z. se čeho *apprehendēre, arripēre alqd, rukama manibus amplecti (saxa skal)*.

zajatec, vůbec *captus, qui custodia tenetur*; zvl. ve válce *captivus*; z. býti *custodiā teneri*.

zaječi, *leporinus*, též gen. *leporis*; tp. z. srdce *animus timidus*; žertovně: dáti do zaječích, míti z. úmysl *pecorum modo aufugēre*.

zájdek, *mensa secunda*.

zájem, a) = zajmutí, opiš slovesem *intercipēre alqd*, též = do zástavy vzeti, řečním *pignori accipēre alqd*; zájmem *trahēre pignore cogēre alqm*; zvl. z. dobytka (vpádem nepřátelským), z. lidí, v. „zajmouti“; b) v zájem, v. „vzájem“; c) zájem, zvl. pl. zájmy něčí = prospěch, dobro něčí, v. tato.

zajetí, 1) intr. a) = pryč odjeti *avehi (equo, curru)*; *provehi; progredi, procedēre*; = dojeti *equo vectum alqo ire*; b) = zablouditi, v. toto; c) z. si n. sobě *maiores circuitu vehi*; 2) trans. z. koho *curru n. impetu equi prosternēre alqm; equo proterēre alqm*.

zajetí, od „zajedu“, opiš slovesem předch.
 zajetí, od „zajmu, zajítí“, 1) = zajmutí, v. „zájem“; 2) = držení v moci, vězení *captivitas*; v z. býti *captivum esse*, do z. přijíti n. se dostat *capi ab alqo*.
 zájezd, a) = zajižďka, v. toto; b) nepřátelský z. do cizí země *excursio n. incursio*; *expeditio*; z. učiniti, o vůdci: *militēs in expeditionem educere*, o vojíněch: *excursionem facere, excurrere*.
 zajíc, *lepus*.
 zajíkatí se, zajíknouti se, *haerere n. haesitare in dicendo*.
 zajíkový, *balbus*.
 zajímati, v. „zajítí“.
 zajisté, adv. *sane, profecto*; *Mehercule*; v. též „skutečně“.
 zajítí, zacházeti, a) za něco z. *ire pone n. post alqd* (na př. *pone n. post castra ibant*); o slunci a p. „zacházeti“ *occidere*; zašlé slunce *sol qui occidit*; b) = ku konci se blížití, pocházeti *labi, interire*: o rodu *exstinguí, interire*, o slávě *tolli*, o rodině, obci *concidere*, o barvách *evanescere*, o mravu a p. *obsolescere*; zašlý *mortuus*; umění zachází *ars moritur*; zajítí žízni, hladem a p. v. „zahynouti“; c) z. čím = povléci se *induci re alqa*; d) = odejítí *abire, discedere*; = zablouditi; v. toto; e) z. sobě n. si *longiore circuitu uti*; f) zacházeti s kým, α) dobře, zle a t. d. *tractare, habere alqm* (*male, leniter, liberaliter*), jako s nepřitelem n. nepřátelsky z. s kým *pro hoste alqm tractare, hostiliter consulere in alqm, pro hoste n. in hostium numero habere alqm*, s tímto jako s oným z. *hunc eodem loco quo illum habere*; ve všem at s ním tak zacházíš... *omnibus rebus eum ita tractes etc.*; β) z. s kým = obcovati, v. toto; g) z. s čím = obíratí se *versari in re alqa, tractare alqd*; nechati koho dle vůle z. s čím *arbitrio alcs alqd permittere*; h) zajde, zašlo mne něco *supervenit mihi alqd* (na př. *nox, imbres*), = překáželo mi *impedivit me, obstitit n. impedimento fuit mihi alqd*; ch) = pominouti *abire, evanescere*; zašla mi chuť k čemu *piget me rei susceptae*.
 zajítí, (zajmu), zajímati, a) = zasáhnouti, obsáhnouti *complecti alqd*; zvl. místo z. *tenere, obtinere locum*; b) = vzítí a pryč hnáti *abigere (pecus), intercipere alqd*; *capere alqm* též *comprehendere*, nechati se z. se *tradere, se dedere*, od koho *alcul, manus dare alcul*; z. loď *deprehendere navem*; právně z., v. „zabaviti“; c) zajímá mne = těší mne něco *me delectat, capit, tenet alqd, placet mihi alqd*; též = leží mně na srdci *res est mihi curae, id mea interest*.

zajižďka, *circuitus*.
 zakaboniti, v. „zamračiti“.
 zakáletí, v. „pošpiniti“.
 zakaliti, a) pův. *turbare, turbidum reddere alqd*; b) tp. pramen štěstí z. *felicitem alcs turbare*; zakalený zrak (= chmurný) *vultus tristis, obscurus*; oči se mu zakalují (slzami) *lacrimae ei oboriuntur*; nebe bylo zakalené *erat coelum nubilum n. dūr. grave sordidis nubibus*; 2) z. se: nebe se zakaluje *nubilatur; nubilare coepit*.
 zákaz, *interdictum*, ve spojitosti též = poručení *edictum* (proti z. *contra e.*); ost. opiš slovesem násl.
 zakázati, 1) zapověditi, a) komu co z. *interdicere alcul re alqa*; b) z. komu něco učiniti *vetare alqm (facere alqd), interdicerē (ne quis faciat alqd)*; jest mi zakázáno říci *vetor n. non mihi licet dicere*; zakázal všechněm přístup k němu *vetuit quemquam ad eum admitti*; 2) = připověditi *promittere, polliceri alcul alqd*; 3) = zamluviti, objednati, u řemeslníka něco z. *opus aliquod fabro curandum dare, mandare opifici ut rem aliquam mihi conficiat*; jídlo z. *coenam imperare*; 2) z. se komu čím n. k čemu, v čem, v. „zavázati se“, „slibiti“.
 zakázka, *mandatum* (rozkaz); = zakázané dílo *opus curandum, res conficienda*.
 zákeřnický, a) o osobě *latrocinio assuetus*; b) o věci *latrocinio similis*; adv. *more n. modo latronum*.
 zákeřnictví, *latrocinium*, provozovati *latrocinari*.
 zákeřník, *latro*.
 základ, 1) pův. *fundamenta (-orum)*; z. k čemu klásti, položiti *fundamenta jacere rei alcs*; ze z. vyvrátiti *funditus evertere (urbem)*; 2) tp. a) z. čeho *fundamentum*; = důvod, v. toto; to jest z. blaženosti *hac re continetur vita beata*, našeho systému *hinc ducitur n. proficiscitur ratio nostra*, jeho řečí *huc tota oratio ejus refertur*; b) = hlavní pravidlo *praeceptum summum, lex prima*; c) = zástava *pignus*, (že kdo před právem postaviti se chce) *vadimonium*, = závdavek *arrhabo*, = rukojmě *obses*; dáti něco v z. *pignori opponere alqd*.
 zakladatel, = kdo něco zřídil, založil *conditor (urbis, imperii, coloniae, sectae sekty, sacri náboženství); auctor (templi)*; n. opiš slovesem.
 zakladatelka, -yně, *conditor, auctor*; v. předcházející.
 zakládati, založiti, a) = za něco n. za něčím položiti, klásti *ponere alqd post n. pone alqd*; klásti, *deponere alqd loco alqo* (někam z.); založil jsem někde knihu

* *nescio (non meminī) ubi librum posuerim*; založiv kopí n. dřevce *infesto spiculo (infestis hastis o dvou)*; z. ruce = zahálet *desidem esse*, založe ruce seděti *compressis, ut ajunt, manibus sedere*; b) z. něco čím *objicere alqd alcuī rei*, obstruere *alqd alqa re*; z. cestu komu (zásekami) *intersepire alcuī iter*; a když to činíme sami nepřátelsky záložným vojskem a p. *se objicere alcuī in viā, viam alcuī intercludere*; c) z. oheň *ignem subjicere aedibus*; d) z. koho penězi a p. *suppeditare, praebere alcuī pecuniam etc.*, též *mutuum dare alcuī alqd*; = zaopatřit komu co *suppeditare alcuī alqd*; e) z. něco v čem, na čem *putare alqd in re alqa positum n. situm esse n. re alqa contineri (niti)*; všechnu naději z. v čem *spem ponere in re alqa*; obec na svobodě z. *libertatem fundamentum reipublicae esse velle*; z. na kom n. na čem = důvěřovati *fidere n. confidere algo n. alcuī rei*; všechna věc na tom založena jest *omnia in eo posita n. sita sunt*; f) z. sobě na čem *multum tribuere rei alcuī*; *alqd in honore et pretio habere, magni aestimare alqd*; na kom *magni facere, diligere alqm*, na sobě *multum sibi tribuere*; *magnifice de se sentire*; h) z. něco = základ čemu položit, zříditi něco *condere (urbem, imperium), exstruere n. aedificare (domum), constituere (monumentum), fundare (disciplinam školu), instituere (munitiones, bibliothecam, ludum, metalla), facere (pontem), ponere (castrum, castra)*; něco bylo od koho n. kým založeno (v závěti, jakožto nadace) **alqd legato alcs institutum est*; zakládací listina **litterae, quibus alqd institui jussum est*; 2) z. se, a) o něco se z. = sádit se *pignora certare, contendere, sponsonem facere, oč pignori opponere alqd*; založím se s tebou oč chceš *quovis pignore tecum certabo*; b) z. se na čem α) o věci *niti n. contineri re alqa, positum esse in re alqa*; jednání jeho zakládá se na poctivě jeho vůli *quae facit honestam habent voluntatem*; v. též „záležeti“ a); β) o osobě *ponere alqd in re alqa*; = spolehati se nač *niti n. confidere re alqa*.

základní, a) pův., z. kámen *fundamenta*; z. zeď *substructio*; z. čára *prima linea*; *basis*; z. plocha *basis*; b) tp. *primus, summus*; *id quo res alqa nititur n. continetur*; z. myšlenka *sententia summa*; *argumentum*; z. zákon *lex prima*, z. pravidlo *praeceptum summum, lex prima*; *principium ad quod omnia referuntur*, = zá-
sada, v. toto.

zaklati, v. „proklati.“

zakliti, zaklnouti, zaklínati, a) intr. *impias voces emittere*; *diras voces addere*; b) trans. z. koho n. co, α) = zapřisáhati *obsecrare, obtestari alqm (per deos)*; β) = čarováním vyhnati **carminibus fugare, pellere alqm*; γ) = zažehnati *exsecrari*, (veřejně) *devovere alqm n. alqd*; *diras preces imprecari alcuī*; *male precari alcuī*; 2) z. se *sancite jurare*; *obtestari*.

zákon, vůbec *lex*; zvl. starý, nový z. (písmo svaté) *† testamentum vetus, novum*; přirozený z. *lex naturae n. naturalis*; = pravidlo, předpis *norma, praeceptum*; po zákonu *lege, legitime*; proti z. *contra legem*; jest z., aby... *lex est, ut etc.*; zákony dáti *leges scribere (ponere, instituere) alcuī*; zákon navrhnouti *legem*; *ferre n.* (vzhledem k lidu jej přijímajícímu) *rogare, přijati jubere n. accipere*, zavrhnouti *antiquare*, zrušiti *abrogare n. tollere*.

zakončení, *clausula (epistolae, též z. věty n. obvětí)*; ost. v. „závěrek.“

zakončiti, a) = zašpičatiti *praeacuere, exacuere alqd*; b) = skončiti, v. toto; 2) z. se *exire*, na př. *in angulum*.

zakonní, a) = zákon obsahující: dsky z. *tabula legis (legum)*; kovové *legum aera*; b) = podle zákona *legitimus*; = spravedlivý *justus*; z. moc míti *pro lege valere*, dáti čemu *sub legis vincula conjicere alqd*; adv. *legitime, lege, juste*.

zakonník, = kniha zákonů *leges scriptae*.

zákonodárce, (jednoho zákona) *legis auctor n. lator*, (více zákonů) *legum auctor n. lator*; Lykurg byl z. Lakedaemonský *Lycurgus Lacedaemonis leges scripsit*.

zákonodárný, *legum auctor, leges scribens*; z. moc *jus legum scribendarum*.

zákonodárství, (v jistém případě) *legis latio*, (vůbec) *legum latio*.

zákonoznalec, *legum peritus*.

zákonoznalství, *legum scientia*.

zákop, zvl. pl. zákopy *munitiones*; *opera (pl.)*; *munimentum*.

zakopati, zakopávati, *defodere alqd*; mrtvolu z. *infodere corpus mortuum*, mrchu *cadaver*, (kde *in loco*, kam *in locum alqm*); *obruere (thesaurum)*; z. se (= ohraditi se příkopem) někde *locum munitionibus sepire, castra in loco algo communire*.

zakopnouti, oč n. do čeho *offendere (lapidem, solido o tvrdé)*.

zakořeniti se, -ovati se, a) pův. *radices agere*; b) tp. *inveterascere, insidere (malum, opinio)*; zakořeněný *inveteratus*; *penitus insitus (opinio)*, býti *haerere, insitum esse, insidere (in animis; voluptas insidet in mente)*.

zakotviti, *ancoras jacere*; *naves ad ancoras deligare*.

zakoupiti, zakupovati, něco, v. „koupiti“; z. koho, v. „porušiti“ penězi.
 zakoufiti, v. „začaditi.“
 zakousnouti, do čeho *mordicus prehendere alqd*; tp. z. něco = zatajiti *supprimere, dissimulare (dolorem)*.
 zákouti, *angulus; recessus; obscurum*; = tichý život *vita otiosa*; v z. žiti *in obscuro vitam agere; delitescere*.
 zakrnělý, *vietus; membris debilis*; = zasmušilý, v. toto.
 zakrněti, *marcescere; mancum ac debilem fieri*.
 zakročení, = vložení se več *intercessio*.
 zakročiti, a) za něco n. za koho z. *assistere pone alqd n. alqm*; b) z. komu cestu *obstistere alui*; abs. = vložiti se več *intercedere*, brannou mocí z. *armis rem aliquam disceptare*, úředně *publicam auctoritatem interponere*; c) z. o něco = žádati, ucházeti se oč, v. tato.
 zakroutiti, něco, zvl. krk komu z. *contorquere fauces alcs cervices alcs frangere*.
 zakrsati, v. „zakrněti.“
 zakrváceti, *cruentare alqm n. alqd*; zakrvácený *cruentus n. cruentatus, sanguine respersus*.
 zákryt, v. „zakouti.“
 zakryti, zakrývati, něco *tegere, contegere, obtegere*, = zatajiti *occultare*, — zasloniti *velare alqd re alqa*; hlavu z. *velare, operire caput*; tp. bázeň lichou zámínkou z. *timorem suum in simulationem rei alcs conferre*; nešlechtnost z. *rem turpem honesta praescriptione tegere*.
 zakrytí, opiš slov. předch.
 zakrývání, *occultatio; dissimulatio*.
 zakřiknouti, a) intr. *clamorem edere n. tollere; conclamare*; b) z. na koho *inclamare alqm*.
 zakuklení, = přestrojení se, cizí oděv *vestis mutata*.
 zakukliti (se), vůbec *caput velare n. obnubere*; zvl. škraboškou z. se *personam induere*, = přestrojiti se *vestem mutare*.
 zákupný, = porušitelný penězi *venalis; qui corrumpi potest*.
 zakusiti, zakouseti, čeho a) = sjísti něco *edere, comedere alqd*; b) = okusiti *gustatu explorare, gustare, degustare alqd*; tudíž tp. α) něčeho příjemného z. *degustare (vitam, honorem, suavitatem vitae)*; radosti z. *laetitiam voluptatemque capere n. percipere (ex re alqa)*; nechatí lid svobody jen z. *tantummodo potestatem gustandi libertatem populo facere*; β) něčeho nepříjemného *pati alqd*; *exantllare (labores)*; *pati ac ferre alqd*; *perpeti alqd et perfungi*; *percipere (dolores miseriae)*; bídý z. *calamitate affici*, škody *calamitatem accipere*; strachu z. o

koho *propter alqm in metu esse*; mnoho strachu z. *angore cruciari*; obtíží, nebezpečí z. *molestiā, periculis perfungi*; z. bolestí *dolores percipere*; radosti i žalosti v mife svrchované zakusil jsem *prosperis adversisque rebus satiatum sum*.
 zákyslý, † *subacidus*.
 zakysnouti, *acescere*.
 zalehnouti, ve rčení: z. komu cestu *iter intercludere, interrumpere, obsepere alui; viam obstruere*.
 zaleknouti, koho *terrere, exterrere, in terrorem conjicere alqm*; *terrorem alui afferre, inferre, injicere*; z. se, v. „lek-nouti se.“
 zalesknouti se, *splendere*.
 zaletěti, *avolare*.
 záletník, *procus; amator*.
 záležti, kam se *abdere, abscondere alqo*.
 záležeti, a) z. v čem, na čem, na kom, α) = viseti od čeho, od koho *positum n. situm esse in alqa re n. in alqo, pendere ex alqo n. ex re alqa*; záleží na kom, též *stat n. fit per alqm (quominus etc.)*; pokud na mne záleží *quantum in me situm est*; *pro viribus*; nezáleží již na mně... *non est integrum mihi, ut etc.*; na tobě záleží doufání naše *spēs omnis in te posita est*; na tobě všechno záleží *omnia in te sita sunt*; to záleží jen na tobě *id totum vertitur n. positum est in tua voluntate*, na nás *hoc a voluntate nostra proficiscitur*, na něm *in ejus potestate (in eo) situm est, ex eo pendet, in manu n. in potestate ejus (positum) est, in eo situm est*; na něm moc záleží *penes eum est omnis n. summa potestas*; rozhodování u věci té zcela na vás záleží *hujusce rei potestas omnis in nobis posita est*; na jich libovůli záleží rozhodování vs všem *ad eorum arbitrium summa omnium rerum redit*; β) z. v čem = sestávati z čeho *contineri alqa re, consistere n. constare in re alqa*, = ukazovati se *cerni in re alqa*; toto umění záleží v podvodu *haec ars in fraude posita est*; b) neosob.: záleží mně, tobě, nám, vám, jemu, Ciceronovi na tom *interest meā, tuā, nostrā, illius, Ciceronis*; *curae n. cordi est alqd alui* (leží mně něco na srdci); mnoho na tom záleží *multum n. magni interest, plurimum refert*, nic mně na tom nezáleží *nihil id meā interest*; jak mnoho na tom z. *quantum n. quantopere interest, quanti refert?* „na čem“ komu záleží, vytkne se aneb akk. s inf., aneb nepřímou otázkou, někdy větou s *ut n. ne*; jinak: záleží mně na vzdělání vědeckém a krásocitném *doctrinae subtilitatem atque elegantiam appeto*; na takových hříčkách ne

- tak mnoho záleží *ejusmodi generis ludicra non tanti sunt imo leviora esse videntur*; nezáleží mně na vydajích *non curabo sumptus, non parcam impensae*; c) dáti si na čem záležitosti *curare n. curae habere alqd, curam conferre in alqd*, velmi *incumbere in n. ad alqd*; nedati si na ničem více z. než aby.... *nilhil antiquius habere quam ut....*
- záležitost, obecně *res*; *causa*; = práce *negotium*; = výhoda *commodum, utilitas*; za nějakou z. poslán býti *super re alqa mitti*.
- záliba, v čem *voluptas*; z. mítí v čem *delectari re alqa; voluptatem capere ex re alqa; gaudere, laetari re alqa; probare alqd*.
- zalíbení, v. předch.
- zalibiti, zalibovati, a) z. sobě koho n. něco *adamare n. amare incipere alqm n. alqd; amore alcs incendi*; v. „oblíbiti“; b) z. sobě v čem = zálibu mítí, v. „záliba“; 2) z. se komu, přelož buď zaměněním podmětů větou aktivnou = z. sobě koho, v. a), aneb rčením: líbiti se komu *placere, probari alcui*; též *gratiam sibi parere apud alqm*.
- zaličiti, něco *dealbare (parietem)*, tp. = zakryti *tegere, occultare alqd re alqa*.
- zalidniti, *frequentare (urbem) hominibus n. incolis; locum alqm hominibus, colonis implere*; z. místo nějaké vystěhovalci *coloniam n. colonos deducere, mittere alqo*; zalidněný *frequens (incolis)*; v. „lidnatý“.
- zalichotiti se, komu *blanditiis benevolentiam alcs colligere*, čím *gratiam sibi parere apud alqm re alqa*.
- zaliti, zalivati, něco *irrigare (terram)*; pot mne n. oči zalévá *multo sudore diffuso corpore*; zalévají slzy oči mé *lacrimas effundo*; oči krví zalité *oculi suffusi cruore*, očima slzami zalitýma *oculis lacrimantibus; lacrimabundus, lacrimans*; zvl. z. oheň *extinguere n. restinguere ignem*; 2) z. se, a) oči se mi slzami zalívají *lacrimae mihi oboriuntur*; z. se slzami *ingentem vim lacrimarum profundere*; krví se z. *sanguine suffundi*; b) loďka se zalívá *scapha aquam transmittit, rimas habet*.
- záliv, *sinus (maritimus n. maris)*.
- zalkati, *ingemiscere* (nad kým *alcs causā, tuā causa* nad tebou).
- zalknouti (se), *suffocari; spiritus mihi intercluditur*.
- záloha, a pl. zálohy, a) = vojsko v skrytě položené i místo takové *insidiae*; z. dělati, strojiti *insidias collocare*, z. rozstavit, osaditi *homines in insidiis locare n. collocare*; b) = pomoc, zvl. branná po zadu zůstavená *subsidia* (pl.); *copiae subsidiariae*; z. ostaviti *copias in subsidio relinquere, ponere*; tp. mítí něco v záloze *celare, occultare alqd*; tudíž = zásoba, peníze na hotovosti: v z. mítí něco *providisse, paravisse alqd*, býti *ad-esse; promptum n. paratum esse*; z. peněžitá *pecunia alcui suppeditata*.
- zalomiti, rukama *collidere manus; plangere*.
- záloži, v. „záloha“.
- založiti, v. „zakládati“.
- záložni, z. vojsko *copiae subsidiariae; subsidia* (pl.).
- záluda, *captio; sophisma*.
- zamačknouti, *contundere, elidere alqd*.
- zamanouti, v. „usmysliti sobě“.
- zamazati, = mazáním zakryti *oblitterare, perungere alqd alqa re*, = pošpínati *inquinare, contaminare alqd*.
- zámecký, *gen. arcis*.
- zámečník, † *faber claustrarius*.
- zámek, a) = nástroj k zamykání dveří *claustrum*, = závora *sera*; z. přivěsiti nač *claustro munire alqd*; z. odraziti, odtrhnouti *claustrum revellere*, mocí otevřítí *refringere*; b) = hrad *arx; castellum*, co sídlo panovníka *domus regia*.
- zaměnití, -ňovati, něco zač *mutare, commutare, permutare alqd re alqa (merces inter se)*.
- záměr, *consilium*; též *propositum, institutum*, někdy i obecnější významy *animus, mens; voluntas; institutum*, n. větou *quod cogito*; veliké z. mítí *magna moliri*; z. nějaký mítí *alqd spectare, in animo habere, agere*; toho z. jediného stíhám, hledím *hoc unum sequor, id unum ago, id assequor*; jaký máš z. *quid tibi vis?* z. svého jsem došel n. dosáhl *quod volui assecutus sum*, z. svůj jsem provedl *perfeci quod intenderam*; z. svůj vyzraditi *cogitata patefacere*.
- zaměřiti, -ovati, a) zbraní na koho n. nač *telum dirigere in alqm n. alqd, (telo) petere alqm n. alqd*; b) z. kam = jíti *viam ingredi, cursum dirigere alqo n. ad alqd (ad litora ku břehu), petere (locum alqm)*; jinam z. *cursum n. iter alio dirigere n. flectere, in aliam partem abire*, v touž stranu *eundem cursum tenere, idem iter ingredi*; c) tp. z. k čemu = v úmyslu mítí něco *spectare alqd n. ad alqd*; (zvl. o záměru zlém) *moliri, machinari alqd*.
- zaměstí, něco *verrere (aedes)*.
- zaměstnání, *occupatio; negotium; cura*, (zvl. duševní) *studium*, vědecká z. *literarum n. animi studia; studia optima*; = práce *labor (jucundus, molestus)*; z. domácí *negotium domesticum; opera domestica; opus domesticum*; úřední z. *officium*; polní

n. hospodářské z. *cultus agrorum*; mítí nějaké z. *in negotio alqo versari*, mnohá *occupatum* n. (důr.) *occupatissimum esse*; jest z. soudce *est iudicis*; nemítí z. *otiosum esse*; *negotiis vacare* n. *vacuum ess*; je-li „z.“ = obtěžování *molestia*; *negotium*; práci a z. komu činiti *alculi negotium facessere* n. *exhibere*, *alqm torquere* n. *exercere*; z. dělati komu *molestiam alculi afferre* n. *exhibere*; *molestum esse alculi*.

zaměstnati, -ávati, koho čím *occupare* n. *occupatum tenere alqm re alqa*, (mnohými věcmi najednou) *distinere*, *districtum tenere alqm*; = obtěžovati koho *negotia facessere alculi*; zaměstnán býti čím *versari* n. *occupatum esse in re alqa*, válkou *bellum gerere* n. (= zabaven býti) *detineri bello*, *in negotiis*; se svými věcmi dosti zaměstnán býti *rerum suam satagere*; mnohou prací zaměstnán *distentus*, *districtus*, *impeditus* (*pluribus negotiis*); nebýti zaměstnán *vacare*; *otiosum esse*; 2) z. se čím *occupatum esse* (*in*) *re alqa*; *versari in re alqa*; *operam ponere* n. *collocare in re alqa*; *tractare* (*historiam a p.*); *moliri*, *agere alqd*; věcmi výbornými pečlivě se z. *in praestantibus curis defixum esse*; v duchu z. se s kým, v. „mysliti“ na koho.

zaměstnávání, (činění, aby kdo byl zaměstnán), opiš slovesem, na př. z. mnoha lidí učinilo mu radost *delectabatur multis hominibus in opere faciendo occupandis*.

zameškati, -ávati, a) = meškáním ztratiti *praetermittere*, *amittere* (*diem*, *tempus*, *occasionem*), *deesse* (*tempori*), též *non adesse ad tempus*, *non obire tempus*; ještě není nic zameškáno *omnia etiamnunc integra sunt*; b) = zanedbati *negligere alqd*, *deesse rei alculi* (na př. *officio*), *non obire* (*sua officia et munera*), *non interesse* (*scholis*); 2) z. se čím *immorari rei alculi*; *morari*, *haerere in re alqa*.

zameziti, -ovati, něco *reprimere*, *comprimere*, *impedire*, *coercere*, *cohibere alqd*; *intercedere rei alculi*; *vetare alqd fieri*; další boj z. *certamen dirimere*; přístup komu z. *prohibere*, *arcere alqm aditu*, *introitu*; (důr.) *alculi omnes aditus ad alqm intercludere*, do přístavu *excludere alqm a portu*; dovoz. z. komu *intercludere alculi commeatum* n. *alqm commeatu*.

zamhouřiti, oči *comprimere oculos*; = usnouti *obdormiscere*; tp. *connivere* (*in re alqa*).

zamilovaný, a) = oblíbený, z. jídlo *cibus quo quis maxime delectatur*; b) = láskou pojatý *amore incensus*; *amans*; c)

= lásku jevíci *amatorius*; z. pohled † *oculi ignem fatentes*, *ebrii*.

zamilovati (si), koho n. co *adamare* n. *amare incipere alqm n. alqd*; z. se do koho n. do čeho *amore alcs capi* n. *incendi*.

zamíniti, v. „umíniti.“

záminka, *causa ficta* n. *simulata*, též pouze *causa*; *nomen*, *simulatio*, *species*; z. vymyšleného rozpaku náboženského *nomen fictae religionis*; pod z. *simulatione* n. *per simulationem*, *per causam*, *specie* n. *per speciem rei alcs*; též slovesem *simulare* (odejel pod z. nemoci *profectus est simulans morbum* n. *se aegrotare*, *simulata valetudine*); pod z., že . . . *simulans* n. *causatus* s akk. a inf., též *causā interpositā quod . . .* n. akk. s inf.; bráti sobě z. *simulare*, *praetendere*, též *dictitare*, *mentiri*; *causam interponere*, *intersetere*.

zamisiti, zamichati, *agitare*, *permiscere alqd*.

zamířiti, v. „zaměřiti.“

zamitnouti, něco *improbare*, *respuere*, *rejicere*, (= opovrhnutí) *repudiare* (na př. *preces alcs*), *aspernari alqd*; = nechťiti *spernere*, *fastidire alqd*; *recusare* (*conditionem oblatam*, *amicitiam alcs*); z. soudce *iudicem rejicere*; z. návrh nějaký (blasováním) *legem suffragis repudiare*.

zamknouti, něco *cludere* (*domum*, *portas*); *praecludere* (*aditum*); z. dvěře *obserare ostium*; z. koho n. co (schovati) *includere*, *cludere alqm in carcerem* n. *carcere*, *cludere*, *includere alqd*; z. se *includere se* (*domi*).

zamlčeti, něco *tacere*, *reticere*, *silentio tegere* n. *praeterire alqd*, před kým *celare alqm alqd* n. *de re alqa*; z. se *conticescere*, *obmutescere*.

zamluviti, zamlouvatí, a) = řeč jinam obrátiti *sermonem alio transferre*; * *loquendo rem supprimere*; z. něco před kým, v. „zodpovídati se“; b) = objednatí, v. to-to; 2) z. se, a) komu k čemu *recipere alqd*, v. též „zavázati se“, „slíbiti“; b) z. se = omýliti se v mluvení *errare* n. *labi in loquendo*.

zámořský, zámořní, *transmarinus*.

zamotati, v. „zaplésti.“

zamoutiti, v. „zarmoutiti.“

zámožnost, *opulentia*; *divitiae*; *copiae majores*.

zámožný, *fortunatus*; *locuples*, *dives*; velmi z. býti *divitiis affluere*.

zamračený, -n, a) pův. *nubibus obductus*; je zamračeno *coelum nubibus obductum est*; b) tp. *tristis*; z. čelo *frons contracta*.

zamračiti se, -ovati se, *nubibus obduci*; tp. z. se *frontem contrahere*, na koho *iratis oculis*, *vultu torvo* n. *truci intueri alqm*.

zamrzeti se, *irasci, irā incendi*, nad čím *mo-
lestiam capere n. trahere ex alqa re; mo-
lestia affici ex alqa re.*

zamrznouti, *conglaciare; congelare.*

zámysl, = záměr, v. toto; = záminka, v. toto.

zamysleti, zamýšleti, a) = záměr míti *pa-
rare, cogitare, moliri, animo agitare alqd;*
b) z. si něco, v. „umíniti si“; 2) z. se in
*cogitatione defixum esse; zamýšlený in co-
gitatione defixus.*

zamýšlení (se), opiš slovesem, po případě
též *cogitatio.*

zanášeni se, v. „zaměstnání.“

zanášeti, v. „zanésti.“

zandati, a) v. „zadělati“; b) = někam (na
nepravé místo) dáti *in alieno loco ponere
alqd; zandal jsem někde knihu nescio
(non memini) ubi librum posuerim.*

zanečistiti, něco *polluere, inquinare alqd.*

zanedbání, *neglectio* (co čin); *neglectus* (co
stav).

zanedbatí, něco *negligere alqd, deesse alicui*
(též *muneri, officio*); *deserere (causam);*
praetermittere (occasionem); negligentius
habere, parum curare alqd; povinnost
svoji z., též *de officio decedere, ab offi-
cio degredi; zanedbán býti jacere; va-
stum esse (ab natura et humano cultu); z.*
se se negligere.

zanechatí, zanechávatí, a) = po sobě ne-
chatí *relinquere (alqd, filios, aes alienum);*
v. „zůstaviti“; b) z. čeho, = upustiti od
čeho *mittere, omittere alqd, desistere re
alqa n. a re alqa; missum facere alqd;*
v. též „přestati“; zanech toho *cave hoc
facias; mitte, omitte haec; zanech hněvu
iram fac missam, noli irae indulgere; z.*
*starostí curas abjicere, dimittere, nepřátel-
ství simultatem deponere; zanechme toho
relinquamus, mittamus haec, zanechme
toho tak acquiescamus in hoc, maneat
hoc; z. zvyku recedere a consuetudine,*
zlého a malitia; z. proseb desinere n.
*desistere orare; c) z. sobě n. si něco ex-
cipere alqd; d) zvl. a) z. něco u sebe =*
*neřici continere, tacere, tacitum tenere
alqd; β) z. koho při hrdle parcere vitae
alcs, concedere alicui vitam; γ) z. něco
uznání něčímu permittere alicui alqd; δ)*
z. koho při čem = nebrati mu to pati
s akk. a inf., permittere alicui, ut etc.

zanepřázdňení, zanepřázdňiti, v. „zaměstnání“
a t. d.

zaneřádití, v. „zanečistiti.“

zanésti, zanáseti, a) = odnésti *asportare,
auferre alqd; deferre, dejicere, dále z.*
*porro portare alqd; zanešen býti (bouří
při plavení se) a cursu suo depelli, n.*
pouze depelli, deferri alqo; z. něco na
nepravé místo in alieno loco ponere alqd;

b) z. k někomu (písemně) prosbu *libello
n. scripto adire alqm, žalobu ku právu
libellum dare judici (na koho de alqo);*
*causam deferre ad judices, na koho litem
alicui intendere; z. něco do kněh, do*
*desk a p., v. „zapsati, vložiti“; c) z. ně-
co čím: bahnem oblimare alqd, pískem*
zanesen býti arenis obrui, nečistotou z.
něco inquinare, polluere alqd, oltáře dary
z. cumulare aras donis; tudíž tp. z. koho
*čím cumulare alqm re alqa, (něčím ne-
milým) onerare alqm re alqa; 2) z. se,*
a) zanáseti se nač, v. „směřovati“ kam
n. k čemu; b) z. se čím, v. „zaměstná-
vati“ se čím; zanáseti se myšlenkou ně-
jakou, plánem a p. *moliri alqd, id agere
ut etc.; cogitare alqd; starostmi zanesen*
býti curis distineri; b) zanésti se čím (o
řece a p.) compleri, obrui re alqa; d)
neos.: zanáší se nač na př. na (strašnou)
*vojnu bellum imminere n. bellum exarsu-
rum esse videtur.*

zanešvařiti, v. „zanečistiti.“

zanevřiti, na koho *odium suscipere n. con-
cipere in alqm; inimicium esse alicui.*

zanícení, v. „nadšení.“

zandati, v. „zacpati.“

zaniklý, *de quo nihil amplius auditur; cu-
jus incerta memoria (fama) est; extin-
ctus (memoria).*

zaniknouti, *perire, interire, tolli; mrav ten*
v obci zanikl consuetudo illa de civitate
sublata est.

zanítiti, v. „zapáliti“; z. se, tp. *exardescere,
inflammati, incendi (amore a p.); za-
nícen býti incensum n. inflammatum esse.*

zánovní, *recens.*

zaobaliti, něco do čeho *involvere, velare
alqd alqa re; z. se do čeho, též injicere*
sibi (pallium), amicare se (pallio).

zaokrouhliti, *rotundare alqd* (zaokrouhlený
rotundatus), tp. *cumulum afferre rei alicui*
(víc se tak zaokrouhlí *cumulus accedit
rei*); řeč z. *orationem numeris claudere;*
zaokrouhlená řeč oratio numerosa.

zaopatření, = výživa *victus; = úřad mu-
nus.*

zaopatřiti, -ovati, a) z. koho čím n. komu
*co instruere alqm alqa re, parare, com-
parare, acquirere alicui alqd; suppeditare,
curare alicui alqd; obilí vojsku z. provi-
dere frumentum exercitui; peníze komu*
z. pecuniam conficere alicui; z. si něco
*comparare alqd; býti zaopatřen čím in-
structum esse re alqa (provisum est n.*
suppetit mihi alqd), hojně abundare re
*alqa; zvl.: z. koho = místo mu zaopa-
řiti curare, ut munus alicui deferatur,*
*výživou victum et cultum suppeditare al-
cui; dcera moje již jest zaopatřena filia*
mea jam in matrimonio collocata est;

b) z. něco = *uservare, aservare, custodire alqd*; z. něco před čím *munire, defendere alqd a re alqa*; 2) z. se čím *comparare alqd*.

zaopatřování, opiš slov. předch.

zaorati, *inarare alqd*.

zaostřiti, *praeacuere alqd*.

západ, a) z. slunce atd. *occasus (solis etc.)*; b) = strana, kde slunce zapadá *occidens; occasus (solis)*; na západ, k z. *ad occidentem* n. *occasum solis versus, in occidentem*, ležeti *ad occasum solis* n. *occidentem vergere, spectare*; od z. *ab occidente*, na západě *in occidente*.

zapadati, v. „zapadnouti.“

zapadlý, a) tváře z. *buccae fluentes*, oči *oculi concavi* n. *conditi, abdit*; b) = něčím přikrytý: pole sněhem všecka jsou *zapadlá nives agros oppleverunt; agri nivibus obruti sunt*.

západní, *ad occidentem (occasum solis) vergens* n. *spectans*; z. vítr *favonius; zephyrus*; z. strana, v. „západ“; adv. západně = na západ, v. „západ.“

zapadnouti, zapadati, a) o slunci a p. *occidere*; přisl.: ještě všech dní slunce nezapadlo *nondum omnium dierum sol occidit*; zapadlé slunce *sol qui occidit*; b) = pojiti *perire, interire; occidere*; c) z. sněhem *nivibus obrui*.

zápach, odor.

zapáchat, zapáchnouti, a) = zápach vydávati *olere; redolere*; libě z. *bene olere, suavi* n. *jucundo odore esse*, nepříjemně *male olere*, zvl. z. *úst foetere*; b) z. čím *olere alqd* (na př. *vinum*), nepříjemně *foetere, male olere alqd*; tudíž tp. z. učností *redolere doctrinam*.

zápal, = vroucnost *ardor*; se z. *ardenter*.

zapálení, *incensio*; tp. *inflammatio*.

zapáliti, -ovati, a) pův. *accendere (domum, urbem, facem)*, *ignem inferre rei alicui*, důr. *incendere (domum, odores)*, ještě důr. *inflammare alqd*; oheň z. *ignem facere, accendere*, dům *aedibus subicere ignem*, hradby *operibus ignem inferre*; b) tp. *incendere (cupiditatem, iram)*; 2) z. se, a) pův. *ignem* n. *flammam concipere, ignem comprehendere; exardescere*; b) tp. α) hněvem a p., v. „rozpáliti se“; β) = zardíti se, v. toto.

zápalný, *facilis ad exardescendum; quod ardere potest, igni concipiendo aptus*; z. věci *res quae sunt ad incendia; alimenta ignis; materia facilis ad exardescendum*; z. obět † *holocaustum*.

zapamatovati, v. „pamatovati.“

zápas, -ení, *luctatio*, co hra *ludus; certamen*, = boj *certamen*, = namáhání se *contentio*; v z. se cvičiti *luctando exerceri*; v z. přemoci koho *luctando vin-*

cere alqm; v z. jíti s kým, v. „zápasiti.“

zápasistiště, *palaestra*.

zápasiti, a) pův. *luctari cum algo*, = bojovati *certare*, (vzhledem k namáhání se) *contendere*; b) tp. *conflictari (dira fortuna, inopia, miseria)*; se smrtí z. *animam agere*; z. o něco s kým *inter se contendere de re alqa*, o přednost *aemulari cum algo*.

zápasník, *luctor; athleta*; z. s lítými zvířaty v cirku *bestiarius*.

zapažiti, v. „zahraditi.“

zapečetiti, *signare, obsignare (litteras)*; *signum apponere (epistolae)*; tp. = potvrditi *confirmare alqd*.

zapěti, v. úsloví: v z. a) pův. = v patách: v z. za někým jíti, následovati *instare vestigiis alicuius, premere vestigia alicuius*; též tp. (*diem nox premit, dies noctem; autumnus hiems instat* následuje v z. za...); *alqm consequi*; b) tp. = ihned *statim; illico, extemplo*.

zapěti, *canere incipere*; = zpívati, v. toto.

zapichnouti, a) něco kam *condere alqd*; z. sobě něco *inducere se (in clavum)*; b) = zabiti, v. toto.

zapinadlo, *fibula*.

zapinati, v. „zapíti.“

zapíratel, *infiliator*, n. opiš slovesem.

zapírat, v. „zapřít“ atd.

zápis, opiš slovesem; pl. zápisy n. zápisky *commentarii*.

zapisovatel, asi *scriba, qui dicta et responsa perscribit*.

zapisovati, v. „zapsati.“

zapiti, = pitím zahnati *vinum pellere (curas)*.

zapíti, (zapnouti), *zappinati, jungere,nectere alqd*; z. koho v pouta *vinculis alqm tradere, compedibus ferreis vincire alqm*.

zaplacení, a) = placení *solutio; numeratio*; z. hotovými *repraesentatio*; b) = peníze *pecunia (solvenda n. soluta)*; *pretium*.

zaplakati, *lacrimas effundere*.

zaplanouti, *exardescere* (pův. i tp.), *inflammari* (tp. *ira* etc.).

zaplápolati, v. předch.

zaplašiti, *abigere, fugare*; tp. *pellere (maestitiam, curas)*, též *discutere*.

záplata, = zaplacení, v. toto; = mzda *merces; pretium*; = odměna *praemium*, (co trest) *poena*, o obou též *merces*.

záplata, = přišivek *lacinia; pannus*.

zaplatiti, a) vzhledem k penězům *solvere (pecuniam alicui pro re alqa komu zač)*; *numerare, pendere (pecuniam alicui)*; *dissolvere, curare (pecuniam pro frumento)*; dluhy z. *nomina dissolvere* n. *expedire, aes alienumolvere, debitum reddere*; z. hotovými *repraesentare pecuniam*; daně z.

pensitare vectigalia, tributa pendere; škodu z. *rependere damnum (re alqa)*; útraty z. *sumptus tolerare*, moci z. *sumptibus sufficere n. parem esse*; tudíž abs.: z. *solvère, reddere debitum*, úplně *solidum solvère*, důr. *ad assem solvère*, moci z. *esse solvendo*, nemoci z. n. nemíti čím z. *non esse solvendo n. ad solvendum*; zvl. = odměniti *pensare n. compensare alqd*; dobrodiní z. *beneficium reddere*; b) vzhledem k věci: drazé něco z. *magno emère*; male emère; tp. *magno luère alqd*; dáti si něco z. *pecuniam accipere pro re alqa*; životem něco z. *capite luère alqd*; přísl. patami z. *in pedes se conjicere*; c) vzhledem k osobě: z. komu *satisfacere alicui, debitum solvère alicui*.

záplatovati, něco *sarcire (vestem)*.
 záplava, -eni, *inundatio*.
 zaplaviti, *inundare (agros)*; tp. Thrákové zaplavují zemi *Thraces in terram se effundunt (terram opprimunt)*.
 zaplesati, *exsultare (laetitiā n. gaudio)*.
 zaplésti, zaplétati, a) vlasy z. *capillos componere*; myrtu do vlasů z. *myrto comamnectere n. crines religare*; b) z. koho do čeho n. v co, na př. v leč, v osidlo, v sít *irretire, illaqueare, retibus involvère alqm*; *implicare, impedire alqm re alqa*; z. koho do války *immiscere alqm bello*; býti zapleten več, též *versari in re alqa*; zapleten býti ve válku, ve pře *bello, liti-bus implicitum esse n. distineri*, s kým *bellum gerere, litem habere cum alqo*; v nemilé záležitosti zapleten býti *molestis negotiis implicari*; věc zapletená res *impedita n. contorta, difficilis*, věc jest velmi z. *res in magnis difficultatibus est*; v bludu zapleten býti *errore n. erroribus implicitum n. plane deditum esse*; též *versari in errore*; 2) z. se, do čeho, več *implicari n. se impedire alqa re (pův. i tp.)*, se *immiscere rei alicui (tp.)*; z. se v zá-ludy *in captiones se induere*.
 zapletení, *implicatio*, = uzel (v divadelním kuse) *nodus*.
 zapnouti, v. „zapíti.“
 započítí, v. „počítí.“
 zápolití, v. „zápasiti.“
 zapoměnlivost, *oblivio*.
 zapoměnlivý, *obliviosus*.
 zapomenouti, zapominati, něco, něčeho, na něco *oblivisci rei alcs n. alqd* (toho nikdy nezapomenu *ejus rei nunquam obliviscar*; jako kdyby byl něco zapoměl *velut alqd oblitus*); *oblivioni tradere n. dare alqd, immemorem esse rei alcs*; zapoměl jsem to, též *excidit mihi n. animo meo, ex memoria excessit illud*, *oblivio ejus rei me cepit, fugit me alqd*; to bu-diž úplně zapomenuto *haec evulsa sint*

ex omni memoria; 2) z. se, a) = z ne-paměti chybiti *sui oblivisci*; *alqd pec-care*; b) z. se nad sebou = zadati se *dignitatis suae immemorem esse*; z. se nad kým n. nad čím = neslitovati se, = ne-dbatí, v. toto.

zapomenuti, *oblivio*; z. na boha *negligentia dei n. deorum, impietas*; v z. uvéstí, dáti *in oblivionem adducere, oblivione ob-ruere alqd*, přijíti n. dán býti *oblivioni dari n. tradi, in oblivionem adduci*; to nikdy v z. nepřijde *memoriam ejus rei nulla unquam delebit oblivio*; vešlo mi to v z. = zapoměl jsem to, v. „zapome-nouti.“

zápor, *negatio*.
 záporný, *negans*; dáti z. odpověď *negare*, (ku prosbě) *recusare*, odpověď z. dostati *repulsam ferre*; adv. *negando*; z. odpově-děti *negare*, (ku prosbě) *recusare*.
 zaporučiti, v. „zakázati.“
 zapotiti se, *sudare coepisse*; *sudare, sudorem emittere*.
 zapotřebí, v. „potřebí.“
 zápověď, atd., v. „zákaz“ atd.
 zaprášiti, něco * *pulvere conspergere alqd*; zaprášen *pulverulentus*; *pulveris plenus*; *pulvere aspersus*; střevíce byly velmi z. *multus erat in calceis pulvis*.
 zapraviti, = zaplatiti, v. toto.
 zaprodajný, *venalis*; *qui corrumpi potest*.
 zaprodati, v. „prodati“; z. se komu *alicui obnoxium esse*.
 zapřáhnouti, koně do vozu *jungere equos curru*; vůz zapřážený *currus (equis) junctus*; tp. z. koho do práce *impellere alqm ad laborem, ad opus faciendum*.
 zapřeni, *negatio*; z. sebe samého *continentia*; *moderatio, temperantia*.
 zapřený, v úsloví: na zapřenou (na př. ce-stovati) *sub nomine alieno n. simulato (proficisci)*.
 zapřísahati, zapřísáhnouti, a) = přísahati, v. toto; b) z. koho, a) = přísahou za-vázati *jurejurando alqm obstringere*; β) = snažně prositi *obsecrare, obtestari alqm (per deos)*; 2) z. se, a) = přísahou se zavázati *jurejurando se obstringere*; *con-jurare*; výsoco se z. *sancte jurare*; ve-spolek se sobě z. *fidem et jusjurandum inter se dare*; z. se proti komu *conjurare in alqm, de alqo interficiendo*; b) = za-řící se čeho, v. toto.
 zapřítí, zapirati, a) něco = říkati, že ne, vůbec *negare*, (aby zakryl věc, nepřiznati se) *infitiari (verum, vitia, alqd esse fac-tum)*; *infitias ire*; nelze toho z. *haud ab-nuerim* (s akk. a inf.); podobně: z. bo-hův *deos esse negare*; *nullos esse deos dicere*; tudíž b) z. koho, a) = říci, že není doma *negare alqm domi esse*; β) =

řici, že jej neznám *negare se alqm novisse* n. *consuetudine alcs usum esse*; podobně: nezapřítí otce (= následovati jej) *non degenerare a patre*; 2) z. se, a) = učiniti se jiným *a se desciscere*; on se nemůže z. *ingenium ejus erumpit, manifestum fit*; b) = odřici se všeho *res humanas contemnere ac despicere*; *haud ullum sui respectum habere*.

apsati, zapisovati, a) = zaznamenati *inscribere alqd*; = vapsati *perscribere*, *litteris consignare alqd*; = sepsati *conscribere*; do knihy z. něco *referre alqd in librum*; taktéž *in tabulas publicas, in rationes, in annales* a p.; z. si něco *memoriae causa in libellum referre*; domácí a jmění občanů z. (o censoru) *familias pecuniasque censere*; z. koho v počet měšťanů a p. *ascribere alqm in civitatem* n. *civitati*; dāti se z. (za vojína) *nomen dare* n. *profiteri*; b) z. komu co *transscribere alcui alqd*, na dluh nějaký *litteris obligare alcui alqd*; 2) z. se kam *nomen dare* n. *edere* (k službě námořní *in classem*), u koho *nomen profiteri apud alqm*.

apuditi, zapuzovati, = zahrnati, a) z. koho *pellere, depellere alqm* (*de* n. *ex loco, possessione*), *fugare, profligare* (*hostes*); manželku z. *repudiare uxorem*; b) z. něco *pellere, dissipare* (*curas*), *pellere* (*metum ex animo*), *ejicere* (*amorem ex animo*), *tollere* (*suspicionem*); *discutere* (*cunctationem*); upomínku na koho z. *memoriam alcs ex animo ejicere*; *discutere, dispellere* (*nubes*); dlouhou chvíli z. *fallere tempus, otium consumere*; ost. v. též „zahrnati.“

apuchnouti, *tumescere*.

apůjčiti, v. „půjčiti.“

apýřeni, *rubor*.

apýřiti se, *erubescere*.

zaradovati se, *laetitia* n. *gaudio affici, laetitiam capere* n. *percipere* (*ex re alqa*); *gaudere* n. *laetari* (*re alqa*); v. „radovati se.“

zarachotiti, v. „rachotiti.“

zaraziti, zarážeti, a) něco do čeho, hřebík z. *figere* n. *defigere clavum*, též *adigere*, koly z. *sublicas agere, stipites demittere*; z. sobě hřebík do nohy *inducere se in clavum*; kotvici z. *ancoras jacere*, lodě kotvicemi z. *naves deligare ad ancoras*; b) z. koho (v řeči a p.) *de statu* n. *gradu alqm depellere, perturbare alqm*; též = strachu nahnati *pavorem* (*metum*) *incutere alcui*; *obstupefacere alqm*; zaražený *obstupefactus, attonitus*; abs. z. = umlknouti, v. toto; c) z. něco = založiti, ustanoviti, v. tato; podobně: z. si obydlí a p. někde *sedem ac domicilium collocare in loco alqo*; tábor z., v. „rozbiti“; 2) z.

se, v řeči *haerere*; z. se (nad čím) *obstupeocere, stupere*; *cohorrescere*.

zardělost, *rubor*.

zardělý, *rubore suffusus; erubescens*.

zarděni (se), *rubor*.

zarděti, n. -iti se, a) = začervenati se *rubescere*; b) studem se z. *erubescere* (*re alqa* n. *in re alqa, propter id*); *rubor mihi suffunditur; pudore affici*.

zardousiti, v. „zadusiti“; provazem z. koho *strangulare alqm, laqueo frangere gulam alcui*.

zarmoutiti, zarmucovati, koho *dolore afficere alqm, aegritudinem afferre* n. *dolorem creare alcui*; zarmucuje mne *molestum mihi est, aegre id fero*; zarmoucen *tristis, dūr. maestus, afflictus, býti in dolore esse, dolere, maerere*; z. čeho n. nad čím *dolere, maerere alqd* n. *re alqa*; 2) z. se (z čeho) *dolore affici* (*ob alqd*); *dolere, maerere alqd; dolorem* (*magnum*) *capere ex re alqa*.

zármutek, *dolor, dūr. maeror; aerumna, aegritudo*; = zasmušilost *tristitia*; k mému velikému z. *cum magno meo dolore*; v hluboký z. pohřížen *maerore afflictus*; z. míti, v. „rmoutiti se, zarmoucen býti.“

zárod, -ek, a) pův. *germen*, = plod počatý *fetus*; b) tp. *semen; initium, igniculus*; = počátek *primordium*; = vznik *origo, ortus*; = látka, z které něco pochází *materia*; ostatně opiše se často part. sloves *nasci, oriri*; v z. *udusiti* n. potlačiti povstání *seditionem in ipso ortu* n. *orientem opprimere*.

zarosti, zarůstí, = porůstí čím *vestiri, obduci re alqa*; (pole hloží a trním všechno zarostlo *ager virgultis obsitus, tectus est*); = zaceliti se, v. toto.

zarostlý, *obsitus, vestitus* (*herbis* a p.); zvl. vousy zarostlý n. pouze zarostlý *barbatus*.

zároveň, adv., o místě *una*, o čase *simul*, též *uno tempore*, ost. v. „téz“, „i“, „také“ a p.

zarovnatí, v. „srovnati.“

zarputilost, -ý, v. „tvrdošijnost, -ný.“

zarputiti se, proti komu *durum* n. *asperum esse in alqm* n. *se praebere alcui*.

zaručení, *sponsio*; ost. opiš slov. násl.

zaručiti, něco *praestare alqd*; pokoj z. *pacem confirmare*; = slíbiti n. pojistiti něco základem a p. *sponsione facere, sponsione se obstringere*, (u práva) *vadimonium facere*; *sponsorem* n. *vadem, praedem esse*; svou ctí z. něco *fidem suam interponere in alqd*; z. koho *vadari alqm*; *vades accipere rei alcs*; zvl.: z. něco = pravdu něčeho potvrditi: zaručený = pravdivý *verus*; zpráva ta není z. *falsa nunciata sunt, nuncius falsus est*;

2) z. se *fidem suam obligare*, na něco *ad rem n. alcuī rei, praestare alqd*, svou cti *fidem suam interponere in alqd*; z. se za koho *spondere pro alqo*.
 zaryti se, do čeho *infodi in alqd*.
 zarytosť, v. „zatvrzelost.“
 zarytý, v. „zatvrzelý“; z. hříšník, nezbedník a p. *homo nequissimus et sceleratissimus; veterator*.
 záře, *fulgor, splendor*, = světlo *lux*; z. slunečná *sol*, měsíčná *lumen lunae*; z. večerní * *rubor coeli vespertini*, ranní *auro-ra*.
 záři, (*mensis*) *September*.
 zařici, zařeknouti, zařikati, = zažehnati něco * *carminibus fugare, pellere alqd*; z. se, a) = slíbiti něčeho nedělati *ejurare alqd; jurejurando interposito affirmare, se alqd non facturum esse*; = zřikati se čeho *abdicare se re, slavně detestari alqd* (též *alqm*); = odložit něco *relinquere, deponere, abjicere alqd* (na př. *propositum, inimicitias, odium*), *desistere, absistere alqa re*, v. též „zanechati“; b) = zapřisáhati se *sancte jurare*.
 zařiditi, něco, a) = učiniti *parare, apparare, comparare, instituere alqd*; hry z. *ludos apparare n. edere, hostinu convivium comparare, instruere*; b) = zřiditi *instituere n. constituere (republicam, civitatem, rem familiarem), instruere (domum), ordinare (res suas)*; = přispůsobiti *accommodare alqd ad alqd*; c) z. si něco *parare, comparare sibi alqd*; (koupi) *coemere (res necessarias)*; d) z. něco = nařiditi, v. toto.
 zařikání, -ávání, čeho (čarodějně), opiš slovesem, někdy *carmen*.
 zařiti, *lucere, lucescere*, (důr.) *fulgere, splendere*; = paprsky vydávati *radiare*.
 zařizení, opiš slovesem.
 zásada, *ratio* (též s dodatkem *stabilis firmae*); = způsob jednání *institutum*, = učení *praeceptum*; = smýšlení *sententia*; = pravidlo *lex; regula, norma*; pl. zásady = mravy, jednání *mores, vita*; dobré z., též *probitas*, zlé *improbitas*; muž pevných z. *homo constans, gravis*, bez z. *levis, improbus*; to mně bude zásadou *hanc legem sequar, hoc praeceptum tenebo*; mám z. *placet mihi*; dle z. jednati *certas rationes sequi*; učinil to ze z. *certam rationem secutus n. ratione, animi iudicio id fecit*; dobré z. míti *recte sentire, špatné male sentire*, nemíti z. *caeco impetu ferri, nullo iudicio uti, temere omnia agere*; svých z. se držeti *suam rationem tenere, iudicium suum tueri*; souditi více dle zásad mravných než esthetických *iudicium ad honestatis magis quam ad artis rationes revocare*; tu z.

míti, že *illud tenere ut n. s akk. a inf.*
 zasaditi, zasazovati, a) = posaditi za něco, tp. (= pohrdnouti čím) *postponere n. posthabere alqd alcuī rei*, (= zanedbat) *negligere, omittere alqd*; b) = někam posaditi *ponere; imponere, collocare alqd in loco alqo; aptare*, = připevniti *figere, infigere alqd*; z. kámen do zlata *gemmam includere auro*; z. byliny a p. *ponere, plantare alqd*; z. pazoury, drápy a p. (o dravcích) *injicere, imprimere alqd*; tudíž, a) z. místo kým, v. „obsaditi“; z. místo vojskem *locum praesidio firmare, occupare*; β) ránu komu z. *percutere, ferire alqm*; 2) z. se, oč = ujíti se čeho *incumbere in alqd*, též s dodatkem *omni cogitatione curaque; curam alcs rei suscipere, niti de re alqa*; horlivě z. se oč *summa vi operam dare, ut etc., n. ne etc.*; o koho *defendere alqm, consulere n. prospicere alcuī n. rebus (rationibus) alcs*; (u soudu) *causam alcs suscipere n. recipere, tueri*; z. se proti komu, v. „opřítí se komu.“
 zasáhnouti, zasahovati, něco *contingere, attingere*, rukou, též *manu prehendere alqd n. alqm*; = uchopiti, v. toto; z. jen povrch kože *summam cutem stringere*; z. kam = rozkládati se *pertinere, porrigi, patere*.
 zase, adv. v. „opět.“
 zasedání, *consessus*; o sboru poradném vůbec *concilium*; z. *senatu senatus*.
 zasednouti, zasedati, a) = posaditi se *considere, residere (in prato, in theatro)*; z. za stůl (u Římanů) *accumbere*; b) zvl. z. k vyjednávání čeho *considerare*; z. na soud n. na soudu *iudicium facere, jus dicere*; též pouze *considerare*; zasedati, vůbec *sedere*, o *senatu senatum habere*.
 zásek, † *concaedes*; z. zdělati, záseků nadělati *arboribus succisis viam alcuī praecludere; viam alcuī intersepire*.
 zasekati, cestu, v. předch.
 zasidlití, místo *coloniam in loco alqo constituere, condere, collocare*.
 zásilka, co čin *missio*, = co se zasílá *quod mittitur*; z. kněh *libri missi*.
 zasiti, *conserere (agrum)*.
 zaskočiti, koho n. cestu komu *intercludere alcuī viam; intercludere alqm itinere*; též *circumvenire n. circumire hostem a cornibus n. a latere*.
 zaskvěti se, v. „skvěti se.“
 zasláněti, v. „zasloniti.“
 zaslati, zasilati, *mittere alqd alcuī, ad alqm*; v. též „poslati.“
 zaslechnouti, něco *audire, exaudire alqd; pervenit alqd ad aures meas, ad me perfertur alqd*.

zaslepenost, *caecitas (mentis)*; *error*; *insania*, *furor*.

zaslepený, v. násl.

zaslepiti, a) pův. *praestringere oculos* n. *aciem oculorum*; b) tp. *caecare* n. *occare* *alqm* n. obyčejněji *animum* n. *mentem* *alcs*; *aciem mentis praestringere*; zaslepen (tělesnou) žádostí *caecatus libidine*, krásou ženy nechati se z. *illecebris formae alcs capi* n. *irretiri*.

zaslibení, *sponsio*.

zaslibiti, komu co *spondere alcuī alqd*; ost. v. „zasnoubiti.“

záslna, *velum*.

zasloniti, zaslaněti, komu *luminibus alcs officere*; nezaslaněj mně *e sole recede (mihi)*.

zasloužilý, *optime meritis*; oč *meritus* (n. *merens* n. *promeritus*, *de alqa re*; *omni laude dignus*.

zasloužiti, zasluhovati, co n. čeho *mereri* n. *merere alqd*, *dignum esse alqa re*, zaslužený *meritus*, *debitus*; zasluhuje chvály n. pochválení *laude* n. *qui laudetur dignus est* (těž *laudandus est* n. *meretur ut laudetur*), víry *dignus est fide* n. *cui fides habeatur*, *fides ei debetur*; ost. v. „hoden“; jak tobo kdo zasluhuje (pro) *merito alcs*; z. něco n. čeho na kom *de alqo* n. *erga alqm alqd mereri*; zdali jsem toho na tobě zasloužil *siccine de te meritis sum* n. *merui?* ježto jsem toho nezasloužil (na něm) n. aniž bych si toho byl zasloužil (na př. dostalo se mi toho) *nullo meo merito*.

zásluha, a) = čeho si kdo zasloužil *meritum*; dle z. *pro merito* n. pouze *merito*, *pro dignitate*; b) = záslužný čin n. vlastnost *meritum*; *virtus*, *laus*; zásluhy o koho *merita de alqo* n. *in alqm*; muž znamenitých z. *vir praestans virtute*; získati si n. mítí n. nabývati z. o koho *bene mereri de alqo*; získal si n. má o mne velikých z. *magna sunt ejus in me merita*, *bene de me meruit*, o vlast *bene* n. *optime mereri de republica*.

záslužný, *praemio* n. *laude dignus*; z. čin *meritum*; mítí něco za věc z. *alqd in laude ponere*.

zasmáti se, (maličko) *subridere*; z. se na koho *arridere alcuī*; z. se čemu *ridere alqd* n. *de alqa re*, komu *alqm* n. *de alqo*.

zasmradlý, *foetidus*; *male olens*.

zasmušilost, *tristitia*.

zasmušilý, *tristis*, *tetricus*; z. býti *tristi vultu esse*.

zasmušiti se, *frontem contrahere*.

zasněžiti, *nivibus obruere*.

zasnoubenec, *sponsus*.

zasnoubení, opiš slov., = slavnost z. *sponsalia*.

zasnoubiti, *despondere* n. *spondere (alcuī filiā)*; z. se, o muži *despondere sibi aliquam*, o panně *desponderi alcuī*; zasnouben býti *sponsam habere (alquam)* n. *alquam sibi despondisse*, zasnoubena býti *desponsam esse alcuī*.

zásoba, *copia (rei alcs)*; = hojnost *vis*, *magnus numerus (rei alcs)*; zvl. z. pokrmutv *penus*, špiže n. šatstva, zbraně obuvi a p. pro vojsko *commeatus*; mítí velikou z. čeho *abundare alqa re*; toho jest veliká z. *harum rerum magno copia suppetit*.

zásobárna, *cella penaria*.

zásobení, zásobování (se), špiží *frumentatio*, píci *pabulatio*; = dovoz, z. potravou *commeatus* (překaziti komu z. potravou *alqm commeatu intercludere, prohibere*); ost. v. násl.

zásobiti, -ovati, koho čím *instruere alqm alqa re*; *suppeditare alcuī alqd*; zvláště vojsko špiží *frumentum* n. *commeatum exercitui providere*; z. se čím *comparare alqd*, špiží *rem frumentariam providere*; *rei frumentarias prospicere*.

zasouti, obrušre, *opplere alqd*.

zaspáti, a) = spaním zameškati *per somnolentiam negligere alqd*, vhodnou příležitostí *indormire tempori*; b) = spaním zahnatí, starosti a p. z. *curas somno pellere*.

zaspořiti, v. „uspořiti.“

zastání, = hájení *defensio*, u soudu *patrocinium*; ost. opiš slovesem.

zastaralý, a) = starý, v. toto; = co již z. zvyku vyšlo *obsoletus*; b) = zakořenělý *inveteratus*; *penitus insitus*.

zastarati, zastárnouti, a) = z. obvyčeje vyjítí *obsolescere*; b) = vkořeniti se *inveterascere*.

zastati, zastávati, a) z. koho kde = najítí *invenire, convenire*, důr. *offendere*, = zastihnouti *deprehendere alqm (in alqa re při čem)*; *incidere in alqm*; z. koho nepřipravena *imparatum alqm offendere*; tp. z. koho n. čeho (životem = viděti ještě koho) *videre alqd*; b) z. práci, úřad a p. *administrare (munus)*, *fungi (vice alcs místo něčí, toto též vicarium alcs esse)*; práce krále z. *munia regis obire*; z. něco = vykonati *suum munus praestare*; moci z. něco *alcuī rei parem esse*; *consequi posse alqd*; on již nemůže úřad z. *non sufficiunt jam vires ad munus obeundum*; nejvyšší úřad z. *cum summa potestate praeesse*; c) = brániti, hájiti koho *defendere, tueri alqm (ab alqo, před kým)*, u soudu *causam dicere alcs* n. *pro alqo, defendere alqm* n. *causam alcs*; taktéž: z. náhled, mínění *defendere, tueri sententiam*; *pugnare (pro*

re alqa); 2) zastati se koho, v. shora c); zastávati se (u soudu) *causam suam dicere*; z. se oč, v. „zasaditi se oč.“

zástava, = zastavení, dání čeho pro jistotu *pignus*, o věcech nemovitých též *hypotheca*; dáti něco do z. *pignori dare*, *opponere alqd*; osoba v z. jsoucí *obses*; v z. býti *obsidem esse*, v z. ponechati si koho *alqm obsidem retinere*.

zástavel, = hájitel *defensor*, u soudu *patronus*.

zastávati, v. „zastati.“

zástavce, zastavenec, *obses*.

zastavěti, *obstruere* (komu světlo *luminibus alcs*).

zastavití, zastavovati, 1) trans., a) z. něco n. koho (v běhu) *sistere* (*legiones, equos, sanguinem*); *retinere* (*alqm, equos*), *sustinere* (*agmen*), *inhibere* (*navigium*); *reprimere* (*fugam hostium, sanguinem, redundantem lacum*); počestné z. *viatores consistere cogere*; tudíž tp.: z. něco = zabrániti čemu *comprimere* (*superbiam*), *reprimere*, *cohibere*, *impedire alqd*; *obsistere*, *obstare rei alcuí*; *mederi* (*malo*), *defendere* (*injuriam*); b) z. něco čím *intersepire*, *obsepire*, *praesepire* (*viam*); c) z. něco = dáti něco komu pro ujištění *pignori dare alqd alcuí*; rukojmě z. *obsides dare*, u soudu *vadem dare*; 2) z. někde = z. se, v. násl.; 3) z. se, a) = zůstati státi *consistere*, *subsistere*; (v běhu) *cursum reprimere*; *sustinere currum* (s vozem se z.); *equum n. equos sustinere n. retinere* (koně z.); na útěku se z. *sistere fugam*, na cestě *subsistere in itinere*, po dlouhé cestě n. plavbě z. se někde *loco consistere*; b) z. se nad čím, na čem, s podivením *stupere*, *obstupescere*, s nevolí *reprehendere*, *perstringere alqd*, v. též „mrzeti se.“

zástavný, z. osoba *obses*.

zastenati, *ingemiscere*.

zástěra, a) pův. † *praecinctorium*; b) tp. = zámysl, rouška *praetextus*; k zakrytí něčeho zlého a p. *color, species*; *velamentum*; pod z. přátelství *specie amicitiae*, též *amicitiam simulans*; nžiti čeho co z. *praetexere alqd*; jinak: pod z. = tajně *tecte, clam, occulte*.

zastihnouti, koho, v. „zastati“; z. koho při čem n. na čem *deprehendere alqm in re alqa*.

zastihnoutí, *deprehensio*.

zastinití, -ovati, *opacare* (*locum*), *umbram afferre rei alcuí*; = zatemniti, v. toto; = chrániti, v. toto.

zastonati, v. „zastenati.“

zastoupení, a) = vstoupení na místo jiného, opiš slovesem; b) = hájení *patrocinium*; *propugnatio* (*pro re alqa*).

zastoupiti, zastupovati, a) stoupiti za něco *pone alqd assistere*; z. komu cestu *intercludere n. praeccludere alcuí viam*; v. též „zaskočiti“; b) z. koho, a) = na místo jeho vstoupiti, zastávati jej *fungi vice alcs, vicarium alcs esse*; *pro alqo esse, personam alcs gerere*; β) = hájiti koho *defendere n. tueri alqm, patrocinium alcs suscipere*.

zastrašiti, koho = strachem naplniti *terrorem injicere, incutere alcuí*; *terrere, perterrere alqm*; = strašením zapuditi *abterrere, deterrere alqm* (*a re alqa n. ne, quominus alqd faciat*); v. „odstrašiti.“

zastrčiti, zastrkati, -ovati, a) = dáti kam *condere* (*gladium*), *inserere alqd*; b) = schovati, v. toto; c) z. závoru, z. dvěře *objicere, obdere, opponere pessulum ostio*. zastřeliti, *ictu n. telo trajicere, interficere alqm*.

zastření, a) co čin, opiš slovesem; b) = pokrývka *velamentum*; *tegumentum, involucrum*; z. odejmouti z čeho *detegere alqd*.

zastřiti, zastírati, něco, a) pův. *tegere, contegere, obtegere alqd*; *velare, operire* (*caput*); rouškou z. *velare, velo tegere alqd*; b) = tajiti *occultare*; zvl. něco zlého *speciem honestam rei alcuí inducere*; *honestam specie rem turpem tegere*.

zástup, *manus*; *multitudo, numerus, vis*; z. nepořádný *turba*; = shromáždění *frequentia hominum*; zvl. = větší n. menší oddíl vojska *manus*; = branný lid *vulbe copiae*.

zástupce, a) = náměstek *vicarius* (z. *senatu auctor senatus*); vůbec *negotiorum curator*; *qui rem n. negotium alcs gerit n. agit*; b) = obhájce *patronus*, = prostředník *intercessor*.

zastupování, v. „zastoupení.“

zastyděti se, *erubescere* (*re alqa n. in re alqa, propter id*; *pudore affici*).

zasvětití, zasvěcovati, *consecrare, inaugurare*, (určitěmu bohu) *dedicare* (*aram, templum*); z. svátek *diem festum agere*; v tajemství z. koho, v. „vyzraditi“, též *in secretum admittere alqm*.

zasvitnouti, *elucere*.

zasýlati, v. „zaslati.“

zasypati, *obruere, opplere alqd*; tp. zasypan býti pracemi a p. *implicitum esse multis negotiis*; *negotiorum magnitudine obrutum esse*; *occupationibus distringi*.

zasytiti, v. „nasytiti.“

zašiti, a) = sešiti *consuere alqd*; b) = všiti *insuere* (*alqm in culeum*).

zaškrtnouti, v. „uškrtnouti.“

zašlápnouti, zašlapati, -ovati, a) = do země něco z. *obtere alqd, conculcare alqm*;

b) z. si něco v nohu *inducere se* (in clau-
rum).
zašlost, -ý, v. „sešlost, -ý.“
zašmouřiti, v. „zachmouřiti.“
zašpičatiti, *praeacuere, exacuere alqd.*
zašpiniti, v. „zanečistiti.“
zaštékati, -nouti, *vocem emittere*; z. na koho
illatrare alcuī.
zaštit, *odium (occultum)*; *simultas*; z. zjevné
= válka a p. *bellum* (do z. zapleten býti
bello implicitum esse); ze z. ke komu
odio alcs adductus, incensus; z. míti ke
komu *odisse alqm, infensum esse in*
alqm; *succensere alcuī, odio occulto fla-*
grare in alqm; z. něčí na sebe uvaliti
odium alcs suscipere, in odium alcs ve-
nire, všech *omnium odia in se conver-*
tere.
zaštita, *praesidium, tutela*; = obrana de-
fensio; nemají z. *nihil habent, quo tegan-*
tur; ost. v. „ochrana.“
zatačka, a) = zatačení *conversio*; b) = o-
klika, v. toto.
zatačeti, v. „zatočiti.“
zatahnouti, zatahati, zatahovati, a) z. ně-
kam, do čeho *trahere, pertrahere alqd*
in locum alqm; = odtáhnouti *abstrahere*
alqm; b) z. něco čím *colligare alqd*; 2)
z. se, o nebi *nubibus obduci (coelum nu-*
bibus obducitur); nebe zatažené *coelum*
nubibus obductum.
zatajiti, -ovati, něco *celare alqd* (před kým
alqm); *occultare, tegere alqd*, = zamlčeti
tacere, reticere, silentio tegere n. praeter-
ire alqd; máš věděti, že ti bratr věci
nejdůležitějších zatajil (n. že se před te-
bou zatajil) *debes existimare, te maximis*
de rebus a fratre esse celatum; z. v sobě
pláč, smích a p. *reprimere fletum, ri-*
sum; *continere (risum), coercere (iram)*;
dech z. *animam continere n. comprimere*;
2) z. se, o dechu *deficere, intercludi*;
řeč se mu zatajuje *haeret n. haesitat in*
dicendo.
zatarasiti, něco *obstruere alqd*; z. se někde
locum munitionibus sepire.
zatčení, *comprehensio.*
zatěci, *zatekati, tumescere*; *zateklý tumidus*;
z. krvi *sanguine suffundi.*
zatemnělec, * *homo rationis et intelligentiae*
expers.
zatemnělý, v. „temný.“
zatemnění, *obscuratio* (pův. i tp.).
zatemniti, -ovati, *obscurare alqd, tenebras*
n. *calliginem offundere n. obducere rei*
alcuī; tp. *obscurare alqd*; *zatemňující*
bludy errorum tenebrae; 2) z. se, o slunci
a měsíci *obscurari, deficere*; tp. *obscurari,*
splendorem amittere.
zatím, adv. a) o čase *interea* (z. co n. když
dum, quum; interea quoad, v. „když“);

interim; inter haec, inter ea; dum haec
geruntur; = mezi tou dobou *hoc spatio*
interposito; taktéž: po z. *interea, interim*;
b) = avšak *tamen, attamen; sed; quam-*
vis haec ita sint.
zatimní, *quod ad tempus fit* (*decernitur, in-*
stituitur); též *fiduciarius* (*imperium, opera,*
= na čas svěřený).
zátíši, v. „zákontí.“
zatíti, *zatinati, a)* = zaseknouti *incidere*
alqd; b) ránu komu z. *caedere, percu-*
tere alqm; c) žílu z. *sanguinem mittere*;
d) z. zuby a p. do čeho *mordicus pre-*
hendere alqd; e) z. pěst *manum compri-*
mere pugnūque facere.
zátka, † *obluramentum; cortex.*
zatknouti, *zatykati, koho comprehendere*;
in custodiam dare, in vincula conjicere
alqm.
zatknuti, *comprehensio.*
zatlačiti, oči mrtvému *operire oculos mo-*
rienti.
zatlouci, *zatloukati, a)* = vtlouci: z. hřebík
figere n. defigere clavum, též adigere;
z. koly *sublicas agere, stipites demit-*
tere; b) = zaklepati, z. na dvěře *pulsare*
fores.
zatemněni, slunce *defectio solis, měsíce lunae*
defectio; luna deficiens.
zatmiti, v. „zatemniti.“
zatnouti, v. „zatíti.“
zatočiti, *zatačeti, convertere, circumagere*
alqd; versare, torquere alqd; z. se *circu-*
magi, converti (n. se *convertere, se circu-*
magere), do kola *in orbem*; o jezdcích
circumagere equos.
zatopiti, a) = zaplaviti, v. toto; b) = po-
hřívati *aqua mergere n. in aqua demer-*
gere alqm.
zatopiti, = teplým učiniti *calefacere alqd.*
zatracení, *damnatio, condemnatio.*
zatrátiti, -acovati, něco, a) = zahubiti *per-*
dere alqm n. alqd; b) = zlořečiti *ex-*
secrari alqm; devovere; zatracený exse-
crandus, devotus; sacer; c) = odsouditi
koho, v. toto.
zatřásti, čím *quassare, concutere alqd*; v.
„třásti, otřásti.“
zatvrditi, *zatvrzovati, srdce n. se proti čemu*
animum ad alqd obdurare.
zatvrdnouti, *durescere, obdurescere.*
zatvrzelý, tp. *durus*; = zarytý (v. toto), též
obstinatus; z. srdce *animus durus*; člo-
věk *zatvrzelého srdce homo durus, fer-*
reus, duri animi; adv. *animo duro, ob-*
stinato.
zatykač, *praemandata (orum)*; stíhati koho
z. *praemandatis alqm requirere.*
zatykati, v. „zatknouti.“
zaujiti, *zaujimati, místo nějaké locum occu-*
pare, obsidere n. insidere (též a zvláště

brannou mocí); *obtīnēre* (*omnia vada ac saltus*); tp. z. ducha n. srdce n. koho *capēre*, (*unice*) *delectare*, *tenēre* *alqm* n. *animum* *alcs*; z. se, v. „zastati se.“

zauzlení, *nodus*.

zauzliti, *nectēre*, *implicare* *alqd*.

závada, *impedimentum*, = obtíž *difficultas*; na z. býti *impedimento esse*, *impedimentum afferre* *rei* *alcui*; *impedire* *alqd*.

zaváděti, v. „zavěsti.“

zavaditi, zavázeti, oč n. veš *leviter tangere* *alqd*, *perstringere* *alqd*; *offendere* (*scopulum* n. *in scopulis*), o plavci *impingere* *navem* (*scopulis*), o lodi *allidi* (*ad scopulos*); nezavaditi, též (*cursu*) *declinare* *alqd*; nohou z. oš *pede attingere* *alqd*; zavázeti komu *obstare* *alcui*; je-li „z.“ = pochybiti, v. toto.

závadný, a) = na překážce jsoucí *qui impedimento est*; býti čemu z., činiti něco z. *impedire* *alqd*, *impedimento esse* *rei* *alcui*; b) = chybný *vitiosus*.

zavaliti, v. „zasypati“, „zatarasiti.“

zavalitý, *habitu brevis et obesus*.

zaváti, *obruere*, *opplere* (*viam* *nivibus*); všechno bylo zaváto *nives omnia opplervant*.

zavazadlo, = závada *impedimentum*, zvl. pl. zavazadla vojínů, a sice jednotlivých *sarcinae*, celého vojska na vozích n. na soumarech vezena *impedimenta*; odnutí nepříteli z. *hostem impedimentis exuere*.

zavázán, v. násl.

zavázati, zavazovati, a) pův. *alligare*, *obligare* (*vulnus*), *praeligare* (*os* *alcs*, *vulnus*); = svázati *nectere* *alqd*; b) tp. z. koho sobě *obligare*, *obstringere* *alqm* (čím *alqu* *re*, na př. *beneficiis*); z. koho k čemu *obligare*, *obstringere* *alqm* (*ut* n. *ne faciat* *alqd*); *necessitatem* n. *officium imponere* *alcui*; přísahou z. koho *jurejurando* *alqm* *obstringere*, (= pod přísahu vzíti) *alqm* *adigere* (*ad*) *jusjurandum* n. *jurejurando*; zákon mne zavazuje *lex tenet me*, *alligat me*; zavázán jsem k čemu *meum est* n. *debeo facere* *alqd*; býti komu z. *debere* *alcui*, velmi *multa* (*plurimam gratiam*) *debere* *alcui*, nebýti ničím z. komu *nil debere* *alcui*; 2) z. se, k čemu *recipere* *alqd*; *spondere* *se* *alqd facturum esse*; z. se slibem *spondere*, přísahou *jurejurando* *se obstringere*, vespolek *fidem et jusjurandum inter se dare*; z. se za koho *sponsorem esse* n. *spondere* *pro* *alqo*, *praestare* *alqm*.

závazek, = povinnost *officium*, = smlouva, v. toto; z. náboženský a p. *religio* n. pl. *religiones* (z. učiniti *religione* *se obstringere*).

závazný, *obstringens*, *obligans*; z. býti, v. „vázati“, „zavazovati.“

závaži, *pondus*.

zavčas, adv. *tempore*, *in tempore*, *ad tempus*.

zavdati, a) = závdavek dáti *arrham* n. *arrhabonem dare*; z. komu co *arrhaboni* n. *arrhae nomine dare* *alcui* *alqd*; b) = připiti *propinare* *alcui*; c) = podati, způsobiti *offerre* *alqd*; příčinu z. k čemu *causam* *rei* *alcs* (též *alqd*) *afferre*; *auctorem esse* *rei* *alcui*, k válce *bellum conflare* (*nepokojemi bellum turbare*), k povstání *seditionem movere*, *concitare*, k mylnému náhledu *errorem creare*, k rozmíškám *lites serere*; příležitost zavdala se *occasio oblata est*; pohoršení z. čím *malo exemplo facere* *alqd* n. *vivere*; d) z. komu smrtelnou ránu *mortiferum vulnus inferre* n. *infligere* *alcui*.

závdavek, *arrhabo* n. *arrha*; = zástava *pi-gnus*; z. dáti, v. „zavdati“ a).

zavděčiti, sobě koho, z. se komu *gratum* (velmi *pergratum* n. *gratissimum*) *facere* *alcui*; *gratiam inire* *ab* *alqo*; zavděčíš se mi velice, jestli... *gratissimum mihi feceris*, *si* etc.; nemůžeš se mi více z. *nil mihi gratius facere poteris*.

zavděk, v. „vděk.“

závěje, *nives*.

závěrek, a) vůbec = konec *finis*, *exitus* (*anni*); *clausula* (*epistolae*, *fabulae*), z. učiniti *ad finem adducere* *alqd*; b) zvl. z. řeči (řečnický vypracovaný) *peroratio*; jindy adj. *extremus* (k z. nebo v z. listu, knihy a p. *in extrema epistola*, *in extremo libro*).

závěsiti, v. „pověsiti.“

závěsti, zavoditi, zaváděti, a) někam *abducere*, *deducere*, (násilně) *abstrahere* *alqm* n. *alqd*; od pravé cesty koho z. *abducere* *alqm* *a recta via*, tudíž tp.: z. koho = svést *corrumpere*, *corruptelarum illecebris irretire* *alqm*, k čemu *inducere*, *pellicere* *alqm* *ad* *alqd*; z. koho n. co veš, na př. v záhubu a p., v. tato subst.; z. koho v umění nějaké a p. *instituere* *alqm* *ad* *alqd*, *docere* *alqm* *alqd*; b) z. strážce *custodias* n. *stationes* *disponere*, svědky *testes* *producere*; c) z. něco = v obyčej, v mrav uvést *inducere* (*morem novum*, *nova verba in linguam Latinam*), též = zaříditi *instituere* *alqd*; d) z. něco = zaviniti, v. toto.

závěť, *testamentum*; z. učiniti *testamentum* *facere*, *componere*, *conscribere*, podvrcei *subjicere*, zničiti *mutare*; bez z. zemřít *intestato mori*; v z. kázati, aby... *cavere* *testamento*, *ut* etc.

zavězti, a) = vezti kam, pryč *asportare*, *deportare*; *avehere*, *devehere* (*curru*, *navi* etc.) *alqd*; *vehere* *alqd*; b) = vezením naplniti *obruere*, *opplere* *alqd*.

záviděti, komu čeho *invidēre alicui alqd n. re alqa*, obyč. však zamění se předměty, na př. z. komu štěstí jeho *invidēre felicitati n. fortunae alics*, bohatství *divitiis alics*; závidím ti tvoji čest *invideo honori tuo*; závidí se lidem jich štěstí *invidetur commodis hominum*.

zavinění, *culpa*.

zaviněti, něco, a) = zasloužiti *commerēre (poenam, alqd)*, b) = něco zlého spáchat *auctorem esse rei alics, committēre n. delinquēre alqd*; to on zavinil *id ejus culpā commissum est n. accidit, culpa ejus rei penes eum est, hoc ab illo ortum n. profectum est, is hujus rei auctor est*, že město bylo vybojováno *ejus culpā factum est (is commisit), ut oppidum expugnaretur*; to jsem já nezavinil *culpa non mea est, non meā operā factum est*; on nic nezavinil *nullam commeruit culpam*; on pád svůj nezavinil *nihil commisit, quare merito periret*.

zavinouti, v. „zavítí.“

závirka, v. „závěrek.“

záviseti, na kom n. na čem *pendēre ex alqo n. ex alqa re*, též *ex arbitrio alics*; *totum in potestate (manu) alics esse*, o věcech *positum n. situm esse in re alqa*; to závisí na nás *hoc a voluntate nostra proficiscitur*; na jich úsudku závisí rozhodování o všech věcech *ad eorum arbitrium summa omnium rerum redit*; v. též „záležeti“; z. od panovníka a p. *esse sub alics ditione et imperio, in potestate alics*.

závislý, a) od koho n. na kom *pendens ex alqo n. ex arbitrio (voluntate) alics*; *subjectus (obnoxius) alicui*; z. býti, v. „záviseti“; b) od čeho n. na čem *pendens ex alqa re, positus in alqa*; učiniti něco z. od čeho *alqd in re alqa positum esse (ex re alqa pendēre) velle*; *alqd cum re alqa conjungere*, sebe unice se *dedere rei alicui*.

závist, *invidia*; *malignitas*.

závistivec, závistník, *invidus*.

závistivý, *invidus*; *malignus*; z. býti na koho, v. „záviděti“; adv. *cum invidia*; *maligne*.

zavítati, v. „přijíti.“

zavítí, zavíjeti, něco do čeho *involvere alqd re alqa*.

zavlažiti, v. „svlažiti.“

zavléci, něco *auferre, abstrahere alqd*.

zavlnouti, *madescere*.

závod, a) = prudký běh *cursus citatus n. effusus*; b) z., běžení v z. = vystíhání se, běžení o sázku *cursus certamen*; z. koní *cursus equorum, cursus equester*, vozův *curriculum equorum*; v z., o z. *certatim*; v z., o z. *běžeti certare cursu n.*

currendo; certatim currere; v z. vyhrátí, v. dole c); podobně: plenili jako o z. *ingenti certamine populabantur*, v. „závoditi“; c) = sázka *sponsio*; z. vyhrátí *sponsione n. sponsione vincere*; d) z. kupecký *mercatura*; = sklad na zboží *mercium horreum*.

závodistě, *curriculum*, při hrách olympických *stadium*; v Říně co zvláštní budova *circus*.

závoditi, s kým oč *certare, contendere cum alqo (vespolek inter se) re alqa; aemulari alqm*; v. též „zápasiti.“

zavodniti, *inundare (agros)*.

závoj, *rica*.

zavolání, *accitus (us)*.

zavolati, a) = vzvolati, v. toto; b) z. koho *advocare ad se*, též *arcessere, accire alqm; adhibere (medicum)*.

závora, u dveří, větší *obex*, menší *pessulus*; co otesané dřevo na přič vstrčené *repagulum*.

závrať, *vertigo*; z. dostati *vertigine corripit*; výška působí z. *altitudo caliginem oculis offundit*.

závratný, *vertiginosus*; z. výše *altitudo caliginem oculis offundens*.

zavřavorati, v. „vrávorati.“

zavražditi, (zásilně) *trucidare*, (zákeřnický) *jugulare alqm*; vůbec *interficere, necare, occidere alqm*; sám se z. *mortem sibi consciscere, manum sibi inferre*.

zavrci, zavrhnutí, zavrhovati, a) = vrci kam, v. toto n. „zahoditi“; b) tp. z. něco *rejicere*, = nechváliti *improbare*, = opovrhnutí *repudiare, aspernari alqd*; syna z. *domo extrudere n. expellere filium*, soudce *judicem rejicere*; zákon z. (= odmítnouti návrh) *legem suffragiis repudiare*; podmínku n. návrh z. *conditionem repudiare n. respuere*, radu *consilium improbare n. reprobare*, náhled *sententiam aspernari n. contemnere*.

zavrhnutí, v. „zavržení.“

zavrtati se, do čeho *penetrare in alqd*, do dřeva *perrodere lignum*.

zavrtěti, v. „vrtěti.“

zavržení, *rejection; improbatio, repudiatio*; z. hoden *rejiciendus; repudiandus, spernendus; improbandus*.

zavření, a) = zavírání, co čin, opiš slovesem; b) z. do čeho *inclusio*, n. opiš slovesem, též *custodia*.

zavřítí, zavírati, a) něco *cludere (fores, oculos), obdēre (fores), comprimere (os, oculos)*, přikrytím *operire alqd (též oculos)*; avšak: oči z. = usnouti *obdormiscere*, tp. = umřít *mori*; podobně: cestu z. komu *intercludere alqm itinere*, v. „zastoupiti, zaskočiti“ a p.; b) z. koho *includere alqm (in carcerem n. in carcere,*

těž se domi; = obklíčiti *continēre*, *coercere* (hostem); *claudere*, *cingere* (urbem *moenibus*, *castellum obsidione*); podobně tp.: nechť v jednom slově zavru *uno verbo*; *ut paucis dicam*; *ut in pauca conferam*; c) = přiložiti: list v druhém zavřený *epistola alteri addita n. juncta*; d) zavíratí v sobě *continēre*, *complexi*, *alqd*; v. „obsahovati“; e) z. = skončiti *finire*, *concludere* (*epistolam*, *orationem*), v. „skončiti“; f) z. z čeho = uzavíratí, závěrek učiniti *concludere n. colligere alqd ex re alqa*; 2) v. se někde *includere se (domi)*; voda se nad ním zavřela *undae eum obruerunt*.

zavzníti, -ívati, *sonare*, *resonare*, *personare*, vůkol z. *circumsonare*; zavzněl hlas *vox edita est*, jeho *vocem misit*.

zazditi, něco *saxis n. opere latericio concludere alqd*; muro *sepire alqd*.

zazelenati se, (o stromech a p.) *frondescere*.

zazerzavěti, *rubigine obduci*, *consumi*.

zazletí, zazliti, *irā incendi*, *exardescere*.

zaznamenati, v. „poznámenati“; z. do desk a p., v. „zanéstí“.

zazpívatí, *canere incipere*, *canere (carmen)*.

zazračný, * *miracula edens*; = podivuhodný *mirabilis (vis, res, facinus, opus)*; věc z., též *res mira*, *prodigii similis*; *miraculum*; z. úkaz *portentum*, *prodigium*; z. způsobem *mirum in modum*; *mirabiliter*.

zázrak, *miraculum*; obecněji *mirum*, *res mira*; v. „div.“

zázvor, *zingiber*.

zazvučeti, v. „zavzníti“.

zažalovati, v. „obžalovati“.

zažehnati, * *carminibus fugare*, *pellere*; = prokleti *exsecrari*, *devovere alqm*.

zažíci, v. „zapáliti“.

zažiti, zažívatí, čeho, a) pův. *concoquere (cibum)*, = požiti *frui re alqa*; b) tp. radosti z. *percipere delectationem n. voluptatem (ex re alqa)*; *delectari re alqa*; dobrodiní z. od koho *beneficiis ab alqo affici (beneficia in me conferuntur)*; jinak: z. něco zlého *pati*, *tolerare*, *perferre alqd*, v. „vystáti“; zlým n. zle toho *zažije hoc non inultum (a me) auferet*.

zažiti, zažívaní, † *concoctio*; častěji však opíše se slovesem.

zaživný, *aptus ad concoquendum*.

zažloutlý, *subflavus*.

zhabělost, = bojácnost *timiditas*, = nesrdnatost *ignavia*.

zhabělý, = bojácný *timidus*, = nesrdnatý *ignavus*; z. strach *metus ac timor*; adv. *timide*, *ignave*.

zbavití, koho čeho, a) zlého *liberare alqm re alqa n. a re alqa*; *exsolvere alqm re alqa*; *levare alqm (metu, aegritudine, mo-*

lestis, a morbo), *eximere (alqm servitute, alcuī dubitationem)*, *eripere (alcuī dubitationem, alqm ex manibus hostium, ex illis malis)*; zbaven *solutus, liberatus (a re alqa)*, zbaven býti čeho *vacare re alqa*; b) z. koho čeho dobrého = odniti komu co *eripere, auferre alcuī alqd, privare alqm re alqa*; z. koho dědictví, a) = vyděditi koho, v. *toto*; β) = připraviti jej o d. *ab hereditate submovere alqm*; všeho statku koho z. *omnibus fortunis alqm evertere, exturbare*, trůnu *regno alqm expellere*; *dejicere alqm principatu*, života *vitam alcuī adimere*, rozumu n. smyslu *alqm deturbare de mente et sanitate*, naděje *praecidere alcuī spem*, úřadu *dejicere alqm honore n. munere*; zbavený zraku, sluchu, rozumu *oculis, auribus, mente captus*, naděje *spe orbatus*, (zcela) *dejectus*, sil *zbavený exhaustus, confectus*; v. též „připraviti koho oč“; 2) z. se čeho, a) = zhostiti se *expedire se (ab omni occupatione)*, *exsolvi, liberari n. liberare se alqa re*; *abjicere, dejicere (metu, errorem)*; *abjicere, dimittere (curas)*; = přestáti něco *desungi (morbis)*, *perfungi (laboribus)*; dluhů se z. *emergere ex aere alieno, dissolvere (poplatiti) aes alienum*; z. se koho se *disjungere ab alqo*, (= odbyti) *absolvere, dimittere alqm*; = zbyti se koho *amoliri n. depellere alqm a se*; poslati koho kam, aby se jej zbavil *alqm ablegare alqo* (na př. na hon *venatum*); b) = připraviti se oč *privari re alqa*; (dobrovolně) *projicere alqd*; práva svého se z. *jure suo decedere*.

zběh, = přeběhlík *transfuga*, co zrádce *perfuga*; o otroku *fugitivus*.

zběhlost, v čem *peritia rei alcs*; z. ve věcech válečných *belli n. belli gerendi peritia, belli usus, rei militaris usus n. peritia*; z. v jazycích *multarum linguarum scientia*.

zběhlý, a) = kdo odkud zběhl, utekl: z. voják, v. „zběh“; = potloukající se *vagus*; od víry z. † *apostata*; b) o čase *continuus*, ve rčení: ve třech dnech pořad *zběhlých triduum continuum, tres dies continuos*; c) z. v čem *peritus rei alcs*; *exercitatus, versatus in alqa re*; z. ve věcech válečných *rei militaris n. belli gerendi peritus*; v právcích *z. eruditus disciplinae juris*, v jazyku latinském *z. linguae latinae peritus n. gnarus n. sciens*; d) = stalý, v. *násl.*

zběhnouti, zbíhati, od koho ke komu *perfugere, transfugere*, (mírněji = přejíti) *transire na př. ad hostes*; obecněji *deserere, destituere alqm*; = sběhnouti, v. *toto*; 2) z. se, a) = sběhnouti se (v *bro-madu*), v. *toto*; b) = státi se, udáti se

(náhodou) *accidēre*, (zvl. o věcech příjemných) *contingēre*, obecněji *feri*; zbíhá se *fit*, *accidit*, *evenit*; zbíhají se případy *incidunt causae, tempora*; válka se zběhla *bellum coortum est*; věci, které se zběhly *res gestae*; vynasnažím se, vylíčiti vám věc, jak se byla zběhla *dabo operam, ut res quemadmodum gesta sit cognoscatis*.

zběleti, *albescere*.

zběť, v. „sběť.“

zběsilost, *rabies; furor*.

zběsilý, *rabidus; furens, furibundus; furiosus*; adv. *furiose; furentis modo*.

zběžnost, atd., v. „sběžnost.“

zbirati, atd., v. „sbíráti“ atd.

zbiti, v. „sbíti.“

zblázniti, koho *alqm deturbare de mente et sanitate; in insaniam adigere alqm*; z. se *mente alienari; in insaniam incidere*; z. se do čeho *insano rei alcs amore capi*.

zblednouti, *expallescere*.

zblednutí, *pallor*.

zbliti se, *vomere*.

zblizka, adv. v. „blízko.“

zblížití, v. „přiblížití.“

zblo, zvl. ve rčení: ani zbla *nihil sane, omnino nihil*.

zblouditi, v. „zablouditi.“

zbohatnouti, zbohatěti, *divitem fieri, opibus crescere, čím divitias facere ex re alqa, rem familiarem augere re alqa*.

zbojnický, zbojný, a) = zákeřnický, v. toto; b) = odbojnický, v. toto.

zbojník, = zákeřník *latro*, = odbojník, v. toto.

zbojnictví, = zákeřnictví *latrocinium*; = odbojnictví, v. toto.

zbortiti se, pův., o prkně *pandare, pandari*; tp. o podniku a p. *minus prospere n. non ex sententia res cadit; secus accidit*; v. též „bortiti se.“

zboření, *excidium; eversio*.

zbořiti, *destruere, diruere (domum, urbem), evertēre (domum), disjicere (arcem, moenia), demoliri (domum), disturbare (tectum, opera, portum), proruere (munitiones, vallum)*; z. se *corruere, collabi (ruinis)*.

zbořenina, zvl. pl. zbořeniny, (domu) *parietinae*, (města) *reliquiae; muri diruti, moenia diruta*.

zbořeníště, *muri diruti, moenia diruta*; v. též předch.

zbourati, v. „zbořiti.“

zbourění, atd., v. „vzbourění“ atd.

zboží, a) = jmění, v. toto; b) = tovar *merx*.

zbožnost, -ý, v. „nábožnost, -ý.“

zbožňování, zbožnění, a) pův. *consecratio*; b) tp. *nimiae laudes*, v. násl.

zbožňovati, zbožniti, koho, a) pův. = bohem učiniti *ex homine deum facere alqm*; = mezi bohy počísti *in deorum numero referre alqm*; ost. v. „počísti“ b); tp. nad míru vynášeti *summīs laudibus in coelum tollere alqm*; obecněji *colere et observare alqm*.

zbraň, k obraně (jako přilbice, štít a t. d.) i pro úraz *arma (orum)*; z. pro úraz, jako šípy, kopí, meč atd. *tela (orum)*; je-li „z.“ = způsob zbraně *genus armorum, armatura* (lehká z. *levis armatura*); z. nositi *arma gerere*; k z. sáhnouti, z. se chopiti *arma capere*, (= brániti se *se defendere; repugnare*), z. odložití *arma ponere, ab armis discedere n. recedere*, z. odniti komu *armis exuere alqm, arma adimere alcui*; beze z. *inermis*, ve z. býti *esse in armis*; do z. volati *ad arma vocare*; se z. v ruce *armatus*.

zbraňovati, čeho (čemu) = zabraňovati, brániti, v. tato; z. se čeho = odporovati čemu, v. toto.

zbrklý, *temerarius*, = nemoudrý, v. toto.

zbroditi, krví, v. „zbrotiti.“

zbroj, *armatura; arma*; v. „odění.“

zbrojář, *faber armorum*.

zbrojiště, *receptaculum armorum; armamentarium*.

zbrojiti, *armare alqm*, z. se *se armare, arma capere*; zvl. = k válce se strojiti *bellum parare n. apparare, comparare*, proti komu *alcui*.

zbrojnice, v. „zbrojiště.“

zbrojnoš, † *armiger*.

zbrotiti, krví *sanguine respergere*; v krvi n. krví zbrocen *cruentus, cruentatus, sanguine respersus*.

zbuditi, v. „vzbuditi.“

zbudovati, v. „vystavěti.“

zbůhdarma, adv. v. „darmo“ c), n. „marně.“

zbůjný, atd., v. „zbojný.“

zbyt, v. úsloví: na z. *abunde*; míti čeho na z. *abundare* (též *otio času*), (důr.) *circumfluere re alqa; mihi magna alcs rei copia est*; míti všeho na z. *in omnium rerum abundantia vivere; copia rerum abundare*.

zbytečnost, = věc zbytečná, v. násl.

zbytečný, *non necessarius, supervacaneus*; = neužitečný *inutilis*, = marný, v. toto; jest z. *opus non est*; mám za věc z. neb za z. psáti o tom *de ea re mihi scribendum esse non arbitror*; adv. *praeter rem, praeter necessitatem; sine causa; inutiliter*; z. se namáhati *operam perdere*, v. „darmo“, n. „marně.“

zbytek, *reliquum; quod restat, quod reliquum est (reliqua, quae restant)*; často adj. *reliquus*; v. „ostatek.“

zbyti, = vyproštění, zvl. v úsloví: nevida jiného z., vída že z. není, v. „nezbyti.“
zbyti, zbývati, a) intr., α) z. někde, v. „zůstati“, „bydliti“; β) = býti přes počet, vybývati *reliquum esse, restare, superesse*; ti, kteří z. v. jsa zbyli *qui de exercitu supersunt*; podobně: zbývala jediná cesta *una via relinquebatur*; jediný zápas zbýval *unum certamen relictum est*; zbývá jen, aby.... *relinquitur n. reliquum est, restat, ut etc.*; nezbývá ničeho, leč útěk *nilhil relinquitur nisi fuga*; nezbývá ničeho říci (nad to co řečeno) *nilhil in oratione desideratur, nilhil addendum videtur; nilhil ad alqd accedere potest*; b) z. čeho = ztratiti, přijíti oč, v. tato; zvl.: z. čeho zlého, nepříjemného, v. „zbaviti se“, = ujíti čemu *evitare, effugere alqd; evadere (e. periculo)*; z. koho, v. „zbaviti se koho“; 2) z. se, = zbyti, v. předch.

zcela, adv. v. „celý.“

zcesti, atd., v. „scesti.“

zcipnouti, v. „scipnouti.“

zčernati, *nigrescere*.

zčerstva, adv. v. „čerstvý.“

zčeštití, * *in bohemicum sermonem convertere n. transferre alqd.*

zčista, adv. v. „čistý.“

zda, zdaž, zdali, zdaliž, conj., často u spojení s „pak“, a) v otázce jednoduché, přímé *ne* (stojí příklonně za slovem důraz majícím), očekáváme-li odpověď zápornou *num*; v otázce upřímné *ne*, avšak též *num*; zvl. α) z. *ne*, po výrazech pochybnosti a nejistoty (*dubito, nescio a p.*) *an*; β) z. kdo *ecquis, z. co equid*; b) v otázce dvojité *utrum n. ne* (toto příkloní se ku slovu odůrazněnému), též zvl. při zřejmé a krátké protivě netřeba v lat. zvláště přeložiti; následující „aneb“ sluje *an n.* (zvl. v otázkách nepřímých, když předcházející „zdali“ se nepřeložilo) *ne*; po slovesech „zkoumati, zpytovati, hleděti“ a p. překládá se „zdali“ obyčejně *si n. si forte*.

zdáli, v. „vzdáli.“

zdání, = mínění *opinio*, určitěji *sententia*; já jsem toho z. = zdá se mi, míním, v. tato; dle z. = zdánlivě, v. toťo; dle, vedle mého z. (*ex*) *mea sententia, me auctore n. ut mea fert opinio*; toho z. pevně se držím, že.... *hoc teneo s nās.* akk. a inf.; zvl. α) dobré z. *arbitrium; auctoritas (senatus), sententia (judicium)*; tázati se koho o jeho dobré z. *quid placeat alui de re alqa exquirere*; β) z. noční, v. „sen.“

zdánlivost, *species (rei alcs)*, n. obyč. adj. nās.

zdánlivý, *fictus, simulatus; falsus*; též *qui*

videtur: z. prospěch *ea quae videtur utilitas* (též s dodatkem *neque est*); z. nepokoj v městě *tumultus qui in urbe esse videtur*; z. dobro *quod bonum videtur*; někdy subst. *species* (z. ctnost *species quaedam virtutis*, z. cností získati sobě koho *specie virtutis alqm sibi conciliare*; z. pomocí *specie n. per speciem auxilii*); z. přítel *qui amicitiam simulat; amicus falsus*; z. přátelstvím *amicitiā simulatā, per simulationem amicitiae*; z. důvod argumentum inane; z. mír *pax simulata, species pacis*; z. svoboda *vana species libertatis*; z. útok učiniti *simulare se (alqo) impetum facere*; adv. *specie, in speciem; simulate, fecte*; též opíše se slovesem *videri*: on jest z. pokojný *specie tranquillus est n. tranquillus esse videtur*.

zdar, = vznik *successus, proventus*; = štěstí *felicitas; fortuna secunda*; = blaho *salus*; na z. *hanc rem bene ac feliciter tibi evenire cupio*; ost. v. „požehnání.“

zdarma, adv., v. „darmo.“

zdařný, zdařilý, vůbec = co se zdařilo, v. „zdařiti se“; též *perfectus et absolutus*, dūr. *omnibus suis numeris perfectus et absolutus* (na př. *opus*); zvl. z. syn *filius bene moratus*; adv. zdařně = se zdarem *prosperare, non frustra*.

zdařiti, něco *alqd laetum facere, incrementum afferre rei alui*; zvl. zdař bůh! *maecte!* = na zdar, v. „zdar“; na zdař bůh *temere, temere ac fortuito*; z. se, a) o obilí *provenire*; nezdařiti se *anguste n. angustius provenire*; b) = poštětiti se *succedere, procedere* (též s dodatkem *bene, prospere*); *bene n. prospere cedere n. evenire*; zdařilo mi se *contigit mihi* (s nās. *ut*); kdyby se zdařilo, jak chceme a přejeme *si cecidisset ut volumus et optamus*; nezdařiti se *non (parum) succedere n. procedere; ad irritum cadere n. redigi*; též zaměněním vazby *propositum non assequi*; nezdařil se mu záměr, též *male rem gessit*; nezdařený, o básni a p. *male compositus, jindy irritus (conatus pokus)*; c) = dokonalým býti, podařiti se, zvl. o osobě *respondere*, též s dodatkem *spei n. expectationi*; nezdař se *male respondere; degenerare*; z. se po kom, asi *non degenerare ab alqo (a parentibus)*.

zdáti se, a) = viděti se, přicházeti komu *videri* (zdáš se býti mizut *stomachosus mihi videris*); z. se býti (čím není) *simulare alqd*; zdá se býti řádný muž *speciem viri boni prae se fert*; zdá se mi prospěšně *utile mihi videtur*, zdá se mi řádný *probus mihi videtur*; zdá se mi, že cnost dostačuje k.... *videtur mihi*

virtus satis posse ad etc.; zdá se mi, jakobych město hořeti viděl *videor mihi hanc urbem ardentem videre*; zdá se mi, jakobych tě očitě viděl *te praesentem videre videor*; b) = ve snách viděti *somniare alqd n. de re alqa*; zdá se mi něco (ve snách) *per quietem n. in somnis alqd video n. videre mihi videor, species mihi dormienti oblata est*; zdálo se jí, že matku vidí *visa sibi est per somnum matrem videre*; c) zdá se = vidí se, líbí se *censeo n. mihi videtur*; *placet mihi (facere alqd)*.

zdatný, v. „statný.“

zdávití, zdávatí, něco *contundere, comprimere alqd*; = umačkatí, *zadáviti spiritum elidere alcuí*; *trucidare alqm.*

zdávna, adv., v. „dávno.“

zde, adv. a) pův. *hic*; *hoc loco*; zvl. α) z. jest ta kniha *ecce librum*; β) z. onde *passim*; z. onde se ukazují *rari apparent*; b) = na tomto světě *his in terris*; *hac in vita*; c) = v této věci *hac in re*.

zdědilý, *hereditate acceptus n. traditus*.

zděditi, něco *hereditate accipere alqd*, říši po otci *imperium a patre accipere*; zdědil jsem něco *hereditas mihi venit*, mnoho po něm *magna mihi ab eo venit hereditas*; zděděný, v. „zdědilý“ n. „dědičný“; jmění po otci *zdeděné patrimonium*.

zdech, v. „vzdech.“

zdechlina, *cadaver*.

zdechnutí, *extremus spiritus*.

zdechnouti, v. „zcepeněti.“

zdejší, *hujus loci*; *qui hic (hoc loco, in hac urbe a p.) est*; = tuzemský *domesticus*; *patrius*.

zdělati, *facere alqd*, však v. „vzdělati“, „vystavěti“, „nadělati“, „učiniti“; tp. z. koho *male mulcare, verberibus deformare alqm.*

zděli, abl. *longitudine n. adj. longus*; tři stopy z. *tres pedes longus n. trium pedum longitudine*; na míli z. *miliarii longitudinem aequans*; na píd z. *palmaris*.

zdělití, *zdileti*, něco, koho, s kým něco *participem facere alqm rei alcs, v. dole 2)*; tudíž tp.: a) *zdileti* s kým něco *et ipse sentire alqd*; dobré i zlé, štěstí i neštěstí z. s kým *nullum nec bonum n. malum ab altero segregatum habere*; bolest z. s kým *partem doloris sustinere, et ipsum dolere*; budu s tebou tvůj osud z. *in eadem fortuna ero n. eundem casum subibo atque tu*; zdílí se mnou všechen osud *eum habeo omnium fortunarum socium participemque*; osud války s ostatními z. *communem cum reliquis belli casum sustinere*; b) z. komu co, v. „oznámíti komu co“; 2) z. se s kým oč *communicare*

alqd cum alqo, impertire alcuí alqd; *vocare alqm in partem rei alcs*; z. se, tp. = říci a p. *animum aperire, dicere quae sentias*; *sermonem instituere*.

zděný, = z kamene atd. *vystavěný lapidibus exstructus* (na př. *domus*); *saxeus, latericius*.

zděsiti, *exterrere, perterrere, perterrefacere alqm*; *terrorem incutere, injicere alcuí*; z. se *exhorrescere, cohorrescere*; *obstupescere, horrore perfundi*.

zdilný, *qui animum aperit, dicit quae sentit, zditi, lapidibus extruere alqd*.

zdivočetí, *efferrari*; = odrodití se *degenerare*.

zdivočilost, -lý, co stav, v. „divokost, -ý.“

zdlouha, v. „dlouhý.“

zdlouhavost, = předlouhé trvání *diuturnitas*; = váhavost *tarditas, segnitie*.

zdlouhavý, = nad míru dlouho trvající *lentus*; *diuturnus*; = dlouhou chvíli působící *molestus*; *taedii plenus*; = ospalý *segnis*, = váhavý *tardus, lentus, (důr.) piger*; adv. *lente, moleste, tarde, segniter*.

zdloužití, v. „prodloužití.“

zdobiti, v. „ozdobiti.“

zdobyti, -ývati, v. „dobyti.“

zdokonalení, *perfectio, absolutio*.

zdokonality, něco *perficere n. perfectum redde alqd*; = zlepšiti *melius facere, excolere alqd*; *emendare (vitam, mores)*; z. se v čem *penitus discere alqd*.

zdola, adv. v. „důl.“

zdomácněti, pův. asi *assuescere (loco alcuí)*; tp. o mravu a p. *inveterascere, communem fieri*.

zdouti, něco, v. „vzdouti.“

zdráhání se, *recusatio*.

zdráhati se, *gravari* (abs. n. s inf.); *recusare s inf., detrectare alqd* (na př. *militiam u vojště sloužití*); *tēz nolle*; *cunctari*; *nezdráhati se non recusare ne n. quominus n. quin*; *non dubitare s inf.*; *nezdráhaje se sine detrectatione, haud gravate*; je-li „z. se“ = upejpati se, v. toto.

zdráhavost, *cunctatio*.

zdráhavý, *cunctabundus, cunctator*; adv. *cunctanter*.

zdráv, v. „zdravý.“

zdraví, vůbec = zdravotní stav *valetudo*, (jak se máš na z. *quomodo vales?*); zvl. = stav bezbolestný, dobré z. *santitas*; *valetudo bona (prospera, integra, secunda)*; obecněji *salus, integritas*; na z. koho píti *propinare alcuí salutem*; býti při z. *bene valere*.

zdravotní, z. stav *valetudo*, n. vzhledem k rozličným dobám pl. *valetudines*; z. pravidlo *praeceptum de valetudine tuenda*.

zdravý, zdrav, a) = ne nemocný *sanus*; též *validus*; *firmus*; = neporušený *integer*, *incolumis*, (bez úrazu) *salvus*; z. býti (bene) *valere*, *valetudine bona uti*; *bene est alicui*, *satis valere*; buď z. *vale!* tudíž tp. o duši: z. rozum *sana mens*; *ratio sana*; *prudens sincerumque de rebus iudicium*; b) = ke zdraví sloužící *saluber*, (aër, *coelum*, *regio*, *locus*, *ventus*, *habitatio*); *corpore utilis*; z. vzduch, z. podnebí *coelum salubre* n. *salubritas coeli*; c) = bedlivý, v úsloví: z. uvážení *bonum consilium*; po z. uvážení věci, v. adv. c); adv. a) *belle*, *bene*, vypadá z. *bona valetudine uti videtur*; b) *salubriter*; c) *diligenter*, *accurate*, *considerate*; z. věc uvážiti *rem diligenter* atd. *perpendere*, *diligenter circumspicere*, *etiam atque etiam reputare*, (*quid agendum sit* čeho činiti třeba).

zdraziti, něco *pretium rei alcs augere*.

zdrobna, adv. v. „drobný.“

zdrobniti, -ňovati, něco *minuere*, *comminuere alqd.*

zdrobnění, -ňování, *deminutio*.

zdroj, v. „pramen.“

zdrťiti, něco *discutere*, *frangere*; *conterere alqd*; (zdrucující, co adj. *terribilis*; *exitiosus*); z. koho *delere* (*hostes*), *extinguere* (*salutem alcs*), *contundere alqm* (*saxis*); ost. v. „rozdrťiti.“

zdrželivost, *abstinentia*, *continentia*; *modestia*, *temperantia*.

zdrželivý, *abstinens*, *continens*; *temperans*; adv. *abstinenter*, *continenter*.

zdržeti, zdržovati, a) = v jisém stavu, v mzech držeti *continere alqm* (*in officio* v řádu, v povinnosti); = zachovati, plniti, v. toto; b) = zadržeti *retinere alqm* n. *alqd*, *detinere* (*naves detinentur tempestatibus*), *tenere* (*adversis ventis teneri*), *continere* (*risum*) = zastaviti *morari*, *retardare alqm*, *coercere*, *cohibere*, *sustinere* (*equos*); = obmeškávati koho *morari*, *retinere*, *tardare*, *retardare alqm*, (abych tě déle nezdržoval *ne te amplius teneam*); z. něco = překážeti *moram afferre rei alicui*; *morari alqd*, (útěk nepřátelský z. *reprimere fugam hostium*), = protahovati něco *ducere*, *trahere alqd*; = překaziti: útok nepřátel z. *repellere propulsare impetum hostium* n. *hostes*; z. koho od čeho *retinere alqm a re alqa* n. *ne alqd faciat*, po záporu též *quin* n. *quominus alqd faciat*; 2) z. se, a) zdržeti se někde *morari*, *commorari in loco algo* n. *apud alqm*; b) zdržovati se někde *vivere in loco algo*, = bydleti *habitare*, *sedem* n. *domicilium habere*; c) z. se od čeho n. čeho *abstinere* n. *se abstinere re alqa*, *temperare* (*ab injuria*,

a lacrimis); z. se od smíchu n. smíchy, od mluvení *continere risum*, *linguam*; stěží jen mohu se z., upřímně ti říci . . . *vix me contineo* (*tempero*, *a me impetro*) *quin aperte tibi dicam* etc.

zdržimnouti, *obdormiscere*.

zdupati, *proterere*, *obterere* (*segetem*, *alqm*).

zdvihati, zdvihnouti, a) = vyzdvihnouti *tollere*, *levare*, *sublevare alqm* n. *alqd*; z. most *tollere pontem*, kotvy *ancoras moliri*; z. ležícího *sublevare jacentem*; ruce k nebi z. *tollere manus* n. *supinas tendere manus*; b) = začít: válku n. boj z. *bellum incipere*, *facere*, *arma movere*, proti komu *bellum alicui inferre* (n. *facere*), *alqm bello persequi*, též *laccessere*; z. bouři *politickou seditionem movere*; při z. komu *actionem intendere alicui*, *alqm iudicio persequi*; z. koho proti komu, v. „vzbouřiti“; c) = vyzdvihnouti, zrušiti, v. tato; 2) z. se, a) o osobách, α) pův. = vstáti *surgere*; *assurgere*, *exsurgere*; β) tp. z. se proti komu, v. „povstati“; b) o věcech, α) o kopcích, vrších a p. *se tollere*, *se attollere*; *surgere*, *assurgere*, *exsurgere*; v. „vyvstávati“; β) = povstávati, o větru a p. *oriri*, *cooriri*; bouře se zdvihá *tempestas ingruit*, *cooritur*; vítr se zdvihá *ventus saevire coepit*, na moři *mare ventis saevire coepit*.

zdvojití, zdvojnásobiti, něco *duplicare*, *geminare alqd*; vůbec: zvětšiti *augere*.

zdvořilost, = slušnost v chování *urbanitas*, *humanitas*; *comitas*; b) = zdvořilý skutek *officium*; z. navštívením projevená *salutationis officium*.

zdvořilý, *urbanus*, *humanus*; *comis*; = úslužný *officiosus*; adv. *urbane*, *humane*, *comiter*; *officiose*.

zebrati, něco, na př. město a p., v. „oboupati, obrati“ a p.

zeď, *murus*, městská z. n. městské zdi, též *moenia*; = stěna *paries*; z. co plot sloužící, zeď bez vápna a malty vystavená n. jen blátem spojená *maceria*.

zednický, z. lžíce *trulla*.

zedník, * *faber caementarius*; opiš větou.

zedrati, v. „sedrati.“

zefyr, *Zephyrus*.

zechtiti, v. „zachtiti.“

zejmena, adv. v. „jmenovitě.“

zejmouti, zniti, zjímati, koho, . . . „zajíti“ (*zajmouti*); z. se (ohněm) *conspicere ignem* n. *flamam*, *ignem comprehendere*.

zejtra, zítřka, adv. *cras*; *crastino die*; z. ráno *cras mane*.

zejtřejší, *crastinus*, o věcech minulých mluvíc *posterus*, *insequens* (*dies*); v. násl.

zejtrék, zejtrfi, *crastinus dies*; na z., α) = k z., do z. *in crastinum diem*; β) = (na) druhý den *postero die*, *insequente die*;

postridie; (na z. toho dne) *postridie ejus diei*; po z. *perendie*.
 zeleň, *viriditas*.
 zelenati se, = zazelenati se, v. toto; = zeleným býti *virere*, o stromích *frondere*; o lukách, březích a p. *herbis n. gramine vestitum esse*; zelenající se *viridis*.
 zelenavý, *subviridis*.
 zeleněti, v. „zazelenati se.“
 zelenina, *olus n. pl. olera (um)*.
 zelený, *viridis*; z. jako tráva *herbaceus*; z. = čerstvý *recens*, = nezralý *crudus*.
 zeli, *olus*.
 zelina, *olus, pl. olera (um)*.
 zelknouti, o rybách *exanimari*.
 zeman, asi *homo nobilis ruri habitans n. vivens*, vůbec = šlechtic *homo nobilis*; *vir nobili genere natus*.
 zemanka, vůbec *mulier nobilis*.
 zemdleti, zemdlivati, = mdlým se státi *fatigari*; tp. *languescere n. elanguescere*; *hebescere*.
 zemdliti, koho *fatigare, defatigare alqm*; = sil odniti *infirmare n. debilitare alqm*, důr. *extinguere*.
 země, a) co těleso *tellus*; b) co obydlí naše *terra*; na z. = na tomto světě *his in terris, hac in vita*; c) = suchá země, souš *terra continens n. pouze terra*; po z. *terrā*, na z. i na moři, po vodě i po z. *terra marique*; na (pevné) z. (jsoucí) *terrester*: bitva na z. *proelium terrestre*; cesta po z. *iter pedestre*, po z. cestovati *terrā iter facere*; na z. vystoupiti *egredi, in terram exire, exscensionem facere*; d) = povrch země, půda *humus*; *solum (terrae)*; = země n. hlína k vyplňování příkopů n. k navážení hrází *agger*; = drobná hlína k děláni nádob a p. *pulvis*; k z. n. na z. padnouti *in terram n. humi cadere*; hoditi, mrštiti kým o z. *humi prosternere alqm*; se z. srovnati *solo aequare alqd*; zvl. α) k z. = dolů *desuper, deorsum*; β) z. vzhledem k jejím vlastnostem *solum*; dobrá z. *solum pingue atd.*; e) = krajina *fines*; *regio*; *terra*; = z. od Římanů podmaněná *provincia*; = stát *respublica*, = říše *regnum a p.*; = vlast *patria*; *domus*; z. nepřátelská *terra n. ager, fines hostium*; v naší z. *in his regionibus*; *apud nos*; v cizí z. se zdržovati *peregrinari*; ze z. se vybrati, odejiti (dobrovolně) *e patria migrare, emigrare*; *alias sedes quare, (co psanec) in exilium ire, solum mutare*.
 zeměkoule, *globus terrae*.
 zeměpán, vůbec *princeps*; zvl. *rex, imperator*.
 zeměpanský, *principalis, regius, imperatorius, n. gen. principis, regis, imperatoris*.

zeměpis, geographia; terrarum descriptio.
 zeměpisec, **terrarum descriptior*.
 zeměpisný, *ad descriptionem terrarum pertinens*; z. chyba *vitium in descriptione terrarum*.
 zeměplavec, *qui circum orbem terrae navigat*.
 zeměřesení, *terrae motus*.
 zeměřelý, *mortuus*.
 zemřiti, *mori, důr. emori*; = odumřiti *demori*; eufemisticky (= ze světa se odebrati) říká se *vitā decedere n. pouze decedere*; *e vita decedere, excedere, exire, egredi, abire, proficisci*; *animam efflare n. edere*; *vitam ponere n. finire*; *occumbere mortem n. morte (zvl. o smrti nepřirozené), mortem n. diem supremum obire*; = zahynouti *perire (summo cruciatu, turpiter, ferro), interire (fame aut ferro)*; z. smrtí přirozenou, násilnou, v. „smrt“; z. následkem rány *ex vulnere mori*; z. na nemoc n. následkem nemoci *morbo perire*; z. pro n. za koho *mori n. emori pro alqo, mortem oppetere pro alcs salute*.
 zemský, a) = zemi náležící, *gen. terrae*; z. koule *globus terrae*; z. okřeslek *orbis terrarum (n. terrae)*; b) = na zemi n. v zemi jsoucí *terrester (animal, exercitus)*, tudíž co protiva nebe = pozemský *terrester*; *qui est in terris n. humanus*; z. věci *res humanae*, z. státky *bona hujus vitae, res externae n. humanae*, obecněji *opes, divitiae*; c) = země, t. j. vlasti, kraje, a p. se týkající *publicus*; mír z. *pax publica*; z. důchody *vectigalia publica, redditus publicus*; z. správa *administratio rerum publicarum*; z. jazyk *lingua patria*.
 zepnouti, zpíti, zpínati, zvl.: ruce z. ke koma *extendere, tendere manus ad alqm*, k nebi *tollere manus n. supinas tendere manus*; z. se, o koni *erigere pedes priores*; tp. zpínati se proti koma n. čemu *resistere, repugnare alcu*; *vetare s akk. a inf., se opponere alcu n. alcu rei*.
 zepřítí, zpirati se, v. „opřítí se“ n. předch. „zpínati se proti čemu.“
 zeptati se, koho nač, po čem, v. „ptáti se.“
 zesnouti, v. „usnouti“; z. (sleem věšným), v. „zemřítí.“
 zespod, adv., v. „spod.“
 zeť, *gener*.
 zetlelý, *putridus*.
 zetleti, *putrescere*.
 zevlovati, *hiare*; *cum stupore quodam oculos circumferre*; z. na koho **mirandum (ore aperto) alqm aspicere*, po čem *in obtutu rei alcs defixum haerere*; *cum stulta admiratione alqd intueri*.

zevně, zevnějšek, zevnější, zevní, v. „vně, vnějšek, vnější.“
 zevnitř, adv. v. „vnitř.“
 zevnitřní, v. „vnitřní.“
 zevrub, = zevrubně, v. násl.
 zevrubní, = obšírný *copiosus*, = úplný *accuratus, diligens*; adv. *copiose, uberius; accurate, diligenter*.
 zevšad, adv., = odevšad, v. „všady.“
 zevšedněti, *vulgari*.
 zevšednití, něco *vulgare alqd*; zevšednělý *vulgaris; tritus; obsoletus*.
 zhanobiti, něco n. koho *dedecorare, poluře alqd n. se alqa re, ignominiā afficere alqm; infamem facere alqm*; = zohyzditi (o zevnějšku) *deformare, depravare, (dūr.) foedare alqd*.
 zhasiti, něco, v. „uhasiti.“
 zhasnouti, zhasinati, *extinguī*.
 zhejralec, *heluo; homo luxuria diffluens*.
 zhejralost, zhejřilost, *luxuria*.
 zhejralý, zhejřilý, *luxoriosus*; o osobách též *luxuriā diffluens*; adv. *luxuriose*.
 zhladiti, v. „shladiti.“
 zhled, v. „vzhled“ a „shled.“
 zhlédnouti, v. „shlednouti.“
 zhloubi, v. „hloubi.“
 zhluboka, v. „hluboký.“
 zhniti, v. „shniti.“
 zhnusiti, v. „zoškliviti.“
 zhoditi, -ovati, v. „shodovati.“
 zhojitelnost, opiš adj. násl.
 zhojitelný, *sanabilis; qui sanari potest*.
 zhojiti, *sanare, curare, sanum facere alqm* (též *vulnus, morbum*), *mederi* (morbo, *vulneri*), v. „vyhojiti“ koho, „zahojiti, zaceliti“ ránu a p.; z. se, o člověku *convalescere n. sanum fieri, (nemoci nějaké e morbo convalescere n. evadere)*, o ráně, v. „zahojiti se“, „zaceliti se.“
 zhola, v. „holý.“
 zhoršiti, něco *deteriorem facere, in pejus mutare, corrumpere rem aliquam*; to zhoršilo stav jeho *ea re res ejus in deteriorem conditionem adductas sunt*; z. se *deteriorem fieri, in pejus mutari*; nemoc se zhoršila *aucta est vis morbi*; z. se na kom = pohoršení vzíti, v. toto.
 zhostiti, v. „zbaviti.“
 zhouba, zhoubný, atd., v. „záhuba“, „záhubný“ atd.
 zhrdnouti, zhrdati, *superbiam n. spiritus sumere; inflari, efferri*; z. čím n. kým, v. „opovrhnouti.“
 zhroziti se, v. „zděsiti se.“
 zhruba, v. „hrubý.“
 zhrýzti, v. „shrýzti.“
 zhřešiti, v. „hřešiti.“
 zhřiti, něco, v. „ohřiti.“
 zhubeněti, *macescere*.
 zhubiti, v. „zahubiti.“

zhurta, v. „rychle.“
 zhůru, v. „vzhůru.“
 zhusta, v. „hustý.“
 zhustiti, něco *densare, condensare alqd*.
 zhustnouti, *densari, condensari*.
 zhynouti, zhynutí, v. „zahynouti“, „zahynutí.“
 zhyzditi, v. „zhanobiti.“
 zchladiti, zchlipiti, zchřadnouti, zchromnouti, zchvátiti, zchytralý, atd., v. „schladiti“ a t. d.
 zchudnouti, *ad inopiam redigi*.
 zchytralost, -ý, v. „schytralost.“
 zima, a) = studeno *frigus*; dūr. = mráz *gelu* (jen v abl. sing. užíváno); veliká, krutá z. *magnum frigus, vis frigoris*, též pl. *frigora* = velké druhy zimy (tuhé zimy tam nebývají *asperitas frigorum abest*); z. nesnesitelná *intolerabilis vis frigoris*; zvl. α) = zimavost, drkotání, jako při zimnici *horror; frigus*; z. mne napadá, rozráží *horresco, horror me perfundit; frigore tentor*; β) jest mi z. na nohy *pedes frigent*; jest z. *frigus est*, dělá se z. *frigus ingruit*; b) = část roku nejzimnější *hiems; tempus hibernum*; krutá, tuhá z. *hiems summa, maxima n. acris, gravis*; přes z. býti někde *hiemare in loco alqo*.
 zimní, a) = jako v zimě bývá *hiemalis*; z. den *dies hiemalis*, = krátký den *dies brumalis*, = chladný a sněžný *dies frigidus et nivalis*; z. práce *opus hiemale*; b) = pro zimu určený *hibernus* (též = k zimě patřící); z. šat *vestis hiberna*; z. čas *tempus hibernum*; *hiems*; z. tábor *castra hiberna n. častěji pouze hiberna; hibernacula*; do z. tábora se odebrati *in hiberna concedere, hiematum ire*, odvésti (vojsko) *in hiberna deducere, in hibernis collocare, hiematum ducere (milites)*; v z. tábora býti, ležeti *in hibernis esse; hiberna agere; hiemare*.
 zimnice, *febris*; z. každodenní, třetidenní, čtvrtodenní atd. *febris quotidiana, tertiana, quartana* etc.; horká z. *febris ardens*; z. mítí, na z. stonati *febrim habere, pati; febris laborare, (dūr.) aestu febrique jactari*; nemítí *febris carere*, z. dostati, uhoniti *in febrim incidere, febris corripit*; napadá mne n. potkala mne, připadla na mne z. *febris corripior n. jactor; febris accedit n. incipit*; přestala mi z., ztratil jsem z. *febris decessit, desit*.
 zimniční, *febriculosus*; z. horkost *aestus febrisque*, z. nemoc *febris*; z. třesení *horror (februm)*.
 zimovati, *hiemare, hibernare, hiberna agere (loco alqo)*.

zisk, *lucrum*, = výdělek *quaestus*; zisku žádostivý, v. „žádný“; s z. býti, z. přinášeti *lucrum ferre* n. *apportare*, komu též *alcul esse quaestui*; ze z. *quaestus* n. *lucris causa*; *sui quaestus et commodi causa*.

získati, a) = zisk, výdělek míti *lucrari* n. *lucris facere* (*magnam pecuniam*); = vydělati si *acquirere*, *sibi parare alqd*; z. na čem *quaestum facere in alqa re*; mnoho z. *multum lucris auferre*, nic *nulum facere quaestum*; b) = dosíci čeho *assequi*, *consequi alqd*; *parare sibi alqd*; vítězství z. *reportare victoriam*; *vincere*, *superiorem discedere*; bitvu, pole z. *proelio* (*in pugna*) *vincere*, *superiorem discedere*; pověst, chválu a p. z. *adipisci* n. *consequi gloriam, laudem*; z. sobě u koho lásku, přiznání *benevolentiam* n. *favorem* *alcs sibi conciliare*, *conciliare sibi alqm* n. *animum alcs*; *inire*, *conciliare alcs gratiam* n. *benevolentiam*; z. koho (sobě) *capere alqm*, na př. *oratione subdola* řečí úlisnou; opět z. *reconciliare*; přítele z. koho *alqm sibi facere* n. *reddere amicum*; chtíti si koho z. *tentare alqm* n. *animum alcs*; z. koho pro svůj náhled *alqm in sententiam suam adducere*; dary koho z. *capere alqm muneribus*; z. sobě zásluhy *bene mereri* (oč *de re alqa*).

ziskuchtivost, -ý, v. násl.

získnost, *lucris cupiditas*, *quaestus studium*; = lakomost *aviditas*, *avaritia*.

získný, a) = užitečný *quaestuosus*; b) = zisku žádostivý *lucris* n. *quaestus cupidus*; = lakomý *avarus*, *avidus*, mírněji *quaestuosus*; adv. b) *illiberaliter*.

zítra, v. „zejtra.“

živati, živnouti, *oscitare*.

živání, *oscitatio*.

zjednati, a) = sjednati, v. toto; b) = poriditi něco *efficere*, *conficere*, *facere alqd* (též *multum*, *nihil*); c) = zaopatřiti *parare*, *comparare sibi alqd*, = koupiti *coemere* (*res necessarias*); z. komu přiznání *conciliare alcul favorem*, (u lidu *ad vulgus*), přístup *alcul aditum patefacere* (*ad alqm* n. *ad alqd*); z. prospěch *parere fructum*; d) z. koho (za peníze) *conducere alqm* (*ad alqd faciendum*).

zjemniti, *mitigare* n. *lenire*, *mitiorem reddere*, *leniorem facere alqm* n. *animum alcs*; *excolere* (*vitam hominum*).

zjev, *species*, *res* (*objecta*), *visum*.

zjevení, a) = vyjevení, zvl.: z. boží * *doctrina* n. *cognitio rerum divinarum cum hominibus divinitus communicata*; = bibli *libri divini*; b) = ukázání se *adventus*; *praesentia*; časté z. bohů *deorum saepe praesentiae*.

zjevití, zjevovati, a) vůbec *aperire*, *patefacere* n. *palam facere alqd*, = vyzraditi, vyjevití, v. toto; b) zvl. o bohu = nadpřirozeným způsobem sdělití *cum hominibus communicare*; zjevení náboženství, v. „zjevení“; 2) z. se = ukázati se *apparere*; *conspici*, *in conspectum venire*.

zjevný, *apertus*, *manifestus*; *evidens*; ost. v. „patrný“; adv. *aperte*, *manifesto*; *palam*.

zjezditi, v. „sejti.“

zjinačiti, v. „změnití.“

zjištěný, *exploratus*, *certus*.

zjištění, něco = ujistiti, v. toto; zjištěn býti, též *constare* (zjištěno jest *constat*); z. něco rukojemstvím *cavere* n. *praestare alqd*.

zjiti, (zejmu), v. „zejmouti.“

zkáceti, v. „skáceti.“

zkaleti, v. „pokáleti.“

zkaliti, něco *turbare*, *turbidum reddere alqd*.

zkameněti, *in lapidem mutari*; zkamenělý, tp. *attonitus*.

zkáza, a) = zábuba, v. toto; b) = škoda *damnum*, *detrimentum*.

zkaziti, a) = pokaziti *corrumpere*, *depravare alqd*; z. koho *alqm depravare*, *alcs mores depravare* n. *corrumpere*; b) = zahubiti, v. nic obrátiti *perdere alqd*, *evtere*, *delere*, *excidere* (*statuam, urbem, aedificia*); z. koho *perdere alqm*; *extinguere salutem alcs*; zkažen býti *delet* etc., též *interire*, *perire*; chtíti koho z. *perniciem moliri* n. *parare alcul*, *de interitu* n. *exitio alcs cogitare*; 2) z. se *corrumpi*; *depravari*.

zkazka, *fabula*, v. též „pověst.“

zkázonosný, *perniciosus*, ost. v. „záhubný.“

zklamati, v. „oklamati.“

zkláti, v. „skláti.“

zkormoucení, -ost, (mysli) *sollicitudo*, *agritudo*; *maeror*, *dolor*; = zatesklost *tristitia*.

zkormoucený, v. násl.

zkormoutiti, zkormucovati, koho *dolore afficere alqm*, *aegritudinem afferre*, *dolorem creare alcul*; zkormoucen *maerore afflictus*; *maestus*; = smutný *tristis*; z. se, v. „kormoutiti se.“

zkotiti, v. „skotiti.“

zkoumání, = vyšetřování *investigatio*, = zkoušení, v. „zkouška“; vědecké z. *studium* n. pl. *studia*.

zkoumatel, *investigator*, = zkoušející, viz násl.

zkoumati, něco, a) = vyšetřovati *quaerere alqd* (*ex alqo*), *examinare alqd*; *inquirere in alqd*, *quaerere de re alqa*; *investigare alqd*; b) = zpytovati *exquirere* (*causas rei*), *explorare*, *scrutari* n. *per-*

scrutari alqd; (pozorně) *anquirere*, (tajně) *speculari alqd*; c) = zkoušeti; v. toto.

zkoušení, v. „zkoumání.“

zkoušeti, v. „zkusiti.“

zkouška, = zkoušení *tentatio, spectatio, exumen*; = pokus *experimentum*, vzhledem k nejistému výsledku *periculum*; z. zlata v ohni *obrussa*; bez z. *temere*; z. učiniti, v. „zkusiti“; b) zvl. = utrpení *calamitates, mala, res adversae*.

zkrotiti, v. „skrotiti.“

zkroušený, v. „skroušený.“

zkroušiti, v. „skroušiti.“

zkřehnouti, v. „skřehnouti.“

zkusiti, zkoušeti, a) = ohledati, vyšetřiti *tentare (alqd n. facere alqd)*; (pokusem) *experiri*, (vzhledem k možnému nebezpečí) *periclitari alqd* (těž na př. *quid valeam*), *periculum facere rei alcs*; = zpytovat *explorare (animos)*, *tentare, exanimare alqd*; z. koho (přesvědčiti se o něm) *experiri, spectare alqm*; z. koho vzhledem jeho vědomostí *alcs literarum n. artis scientiam tentare*; štěstí válečné z. *belli fortunam experiri n. tentare*; po druhé z. *iterum experiri*; b) = seznati, zakusiti *cognoscere alqd, experiri*, (mnoho nemilého *multa acerba*), = dožiti se čeho *videre alqd*, = přetrpěti *pati, tolerare, perferre (dolores, cruciatum)*; zkusí chabrost mou *sentiet, qui vir sim*; mnoho z. s kým *multas ab alqo percipere molestias*, v. též „zakusiti“; c) z. zač *alqd luere, expiare*; *poenas alcs rei dare, pendere, solvere*; musím z. za svou pošetilost *ego pretium ob stultitiam fero*; z. za svou svémyslnost *experiendo discere, quid mali afferat pertinacia*.

zkušenost, *peritia, usus* (v čem *rei alcs*); zkušenosti něčí *quae quis usu cognovit*; z. mítí *usu praeditum esse*, v čem (*magnum*) *usum in alqa re habere*; vím ze (vlastní) z. (*ipse*) *expertus scio*; jak víme ze z. *ut usu docti (usu magistro) scimus*; *ut usus rerum docet*; z. nabyti *usum consequi*; cizí z. poučen *per aliena experimenta doctus*; z. ukázala, že.... *res docuit* (na př. *id verum esse*).

zkušený, a) = shledaný, zkušením nabytý *expertus; spectatus*; b) = zběhlý *peritus* (v čem *rei alcs*), *versatus in re alqa* (velmi z. býti *exercitissimum esse in re alqa*); = moudrý *prudens*; muž velmi z. a moudrý *vir usu sapientiaque praestans*.

zkvěsti, *efflorescere, florere* (pův. i tp.).

zkypřiti, *mollire (agrum)*.

zkysati, *acescere*.

zkyseliti, něco *accidum reddere alqd*.

zlačnětí, *esurire*.

zlámanina, opíše se přičestím *fractus*, na př. *crus fractum a p.*

zlámati, v. „zlomiti.“

zlatnický, gen. *aurificis* (z. vážky *aurificis statera*).

zlatník, *aurifex*.

zlato, *aurum*; přísl.: není všecko z., co se třpytí *species saepe fallit*.

zlatonosný, † *aurifer*.

zlatoušek, *deliciae*.

zlatovlasý, *flavus*.

zlatý, 1) pův. a) = ze zlata udělaný *ex auro factus n. fabricatus, aureus*, = zlatem vyšívaný *auro pictus*, = pozlacený *inauratus*; b) = zlato v sobě zavírající, gen. *auri n. adj. aurens*; z. důl *auri fodina, auraria* (sc. *fodina*); *metallum auri*; z. žíla *auri vena*; z. písek * *arena cum auri ramentis permista* (řeky nesou z. písek *aurum flumina vehunt*); c) = na zlato: z. váha *statera aurificis*; 2) tp. a) = blyštící se jako zlato *aureus*; b) vzhledem ceny: z. věk *aetas aurea*; z. časy mítí *jucundissime vivere*; z. kniha *liber aureus*; zvl. c) zlatý = peníz 100 krejcarů obnášející * *florenus*.

zlé, v. „zlý.“

zlehčiti, zlehčovati, a) pův. = lehčím činiti *levare n. sublevare alqd*, v. „ulehčiti“; b) tp. = potupiti *detrahere de alqo n. de re alqa* (na př. *de auctoritate, fama, gloria alcs*); *elevare, detrectare alqd, obtretractare alcuī n. laudi alcs*; *minuere, imminuere (laudes, auctoritatem alcs)*.

zlehka, v. „lehký.“

zlenivěti, *inertiae et socordiae se dare*.

zlepšitel, -ovatel, *corrector, emendator*.

zlepšiti, -ovati, *corrigere, (chyby odstraniti) emendare vitam, mores, alqm; melius reddere alqd*; ost. v. „polepšiti.“

zletilost, *matura aetas; sua tutela*; k z. přijíti *in suam tutelam pervenire*.

zletilý, *qui est suae potestatis, suae tutelae, sui juris*.

zlézti, v. „slézti.“

zlo, *malum*; = věc nepřijemná *incommodum*.

zloba, *malitia; improbitas*; = skutek zlobu prozrazující *malum facinus; scelus; improbe factum*.

zlobiti, koho *stomachum alcuī facere n. movere; offendere, irritare alqm*; to mne zlobí *illud me pungit, male me habet, aegre illud fero*; z. se *irasci; stomachari, indignari (alqd pro něco, nad čím)*; *gravius commoveri re alqa*; mírněji: *iniquo animo n. aegre ferre alqd*; z. se na koho *succensere, irasci alcuī*; velice se z. *graviter irasci, irā incensum esse*; oni zlobí se na sebe *ira orta est n. intercessit inter eos*.

zlobivost, *stomachus*.

zlobivý, v. „zlostný.“

zločin, *maleficium*, důr. *scelus*; *nefas*; z. spáchatí *scelus admittēre, committēre*.

zločinec, vůbec *maleficus, homo scelaratus*; v určitém případě *sceleris auctor*; *qui scelus commisit*.

zločinnost, v. „zloba.“

zločinný, *sceleratus*; *scelestus*; ost. v. „zlý.“

zločinství, = zločiny *scelera*; = zločin, v. toto.

zloděj, kdo krade *fur*; obecný z. (kdo veřejnou pokladnici okradl) *peculator*.

zlodějský, *furax* (*manus a p.*); z. rota *furum caterva, grex*; *latrocinium*; = zlodějové *fures*; z. skrýš *furum latibulum*; *furum receptaculum*; adv. *furaciter*.

zlodějství, *furtum*; = okradení veřejné pokladnice *peculatus*; viniti koho ze z. *arguere alqm furti*.

zlolajný, *maledicus* (na př. *lingua*).

zlomek, *fragmentum* (obyč. v pl.); = zbytek *reliquiae*.

zlomiti, zlámati, něco *frangere* (na př. *brachium, crus, cervices a p.*), důr. *infringere, confringere, diffingere alqd*; hlavu, krk z. komu *frangere alcuī cervicem, occidere, necare alqm*; tp. mysl někoho z. *animum alcs infringere*; to mu krk zlomilo *hoc ei perniciē erat*; z. se *frangi*.

zlomyslnost, v. „zloba.“

zlomyslný, *malitiosus, malevolus; iniquus*, = nešlechtný *improbis, scelestus*; adv. *malitiose, improbe*.

zlopověstný, a) = ve zlé pověsti *infamis, famosus*; b) = zlořečený, v. toto.

zlořečení, *exsecratio*; = slova proklínavá *dirae*.

zlořečený, v. násl.

zlořečiti, a) = klíti, v. toto; b) z. komu *exsecrari alqm, male precari alcuī*, (veřejně proklíti) *devovēre alqm*; *diras imprecari alcuī*; zlořečený *exsecrandus, exsecrabilis; devotus; nefarius, sceleratus, impius*.

zlost, zlobení se, *ira*, důr. *iracundia*, = nevole *indignatio*; ze z. *irā commotus, incensus, elatus* (to učinil *fecit*); z. mítí, v. „zlobiti se.“

zlostný, a) = zlomyslný, v. toto; b) = hněvivý *promptus ad iram, iracundus*; = zlost prozrazující *irae plenus (vultus), trux (vultus)*; adv. *per iram, irato animo (vultu)*; *iracunde*.

zlosyn, *homo malus, facinorosus, scelestus, nefarius*.

zlosynství, v. „zločin.“

zlotřilost, -ý, v. „zločinnost, -ý.“

zloupiti, město a p. *diripere, depopulari alqd*, též (s opovržením) *depeculari alqd*; v. též „obratí.“

zlověstný, z. znamení *omen sinistrum n. malum; magnarum calamitatum praenuncius* (na př. o vlasatci).

zlověstec, *magnarum calamitatum praenuncius*.

zlovlný, v. „zlomyslný.“

zlý, *malus* (skoro ve všech významech českého slova); = zlomyslný, v. toto, = nepříznivý *malignus*, = nepřijemný *injundus*, = ohyzdný *turpis*, = ničemný *nequam*, = nešlechtný *improbis*; = zlostný, v. toto; z. časy *temporu iniqua*, z. zpráva *nuncius tristis*; z. zvyk *mala consuetudo, mos malus*; z. vůle *odium; animus infensus*; z. skutek, v. „zločin“; z. cesta *iter difficile, via aspera*; v nejhorším případě *ut pessime agatur*; loupeže nejsou nic z., když.... *latrocinia nullam habent infamiam, quae etc.*; zvl. „zlé“, co subst. *malum; incommodum*; mnoho z. natropiti *multa mala conflare*; za z. mítí n. pokládati, ve zlé obrátiti komu co *vitio vertere n. dare alcuī alqd, reprehendere alqd in alqo; in malam partem accipere alqd*; adv. *male*; z. nakládati s kým *male habere, aspere tractare alqm*; vede se mi z. *male mecum agitur*; vede se mi hůře než jiným *pejus mihi accidit quam aliis*; z. jest s ním *male se habet*; jest mi z. *nauseo*; jest zle *laboratur vehementer*; kdyby byla v těch věrnost, nebylo by zle *si esset in iis fides, non laboraremus*; z. ti to vypadne *malum n. infortunium habebis, hoc tibi malum aliquod afferet*; z. mluvíti o kom, v. „utrhati komu“; z. koho zmrskati *male mulcare alqm*.

zlykati, *singultare*.

zmáhati, v. „zmoci.“

zmalátnělost, *languor; dissolutio animi; animi demissio n. contractio; animus afflictus, abjectus*.

zmalátnělý, *languens, languidus; afflictus, abjectus*; adv. *animo afflicto, abjecto; languide; sine vi*.

zmalátněti, *languescere, elanguescere; emoliri*.

zmalomyslněti, *animum abjicere, demittere; animo deficere*.

zmámiti, v. „omámiti.“

zmar, v. „mizina“; zvl. úsloví: na z. přivéstí = zmařiti, v. toto, na z. přijíti = zmařen býti, v. násl., obé též u „nazmar.“

zmařiti, a) = na zmar přivéstí, koho *perdere n. pessumdare alqm*, zmařen býti *perire, pessum ire; perdi, pessumdari*; b) z. něco *irritum reddere, ad irritum redigere alqd, cludere (artem = umění moc odniti), reprimere (conatum)*, násilně *infringere, perfringere (consilia, conatus)*.

- alcs*); zmařen býti *irritum cadere*; z. čas, práci *perdere tempus, operam*, den *diem consumere*; útok z. *frangere impetum*; naději něčí z. *destituere spem alcs*, naději svoji zmařenou viděti *spe deijci n. excidere*; nic není zmařeno *omnia integra sunt*; v. též „zničiti“; 2) z. se = na zmar přijíti, v. shora.
- zmásti, něco, pův. = splésti *implicare alqd*, obecněji *turbare, miscere, permiscere, confundere alqd*; z. koho *animum alcs confundere n. conturbare*; z. se v řeči, z. si řeč *verba confundere*; z. si rozum *mente alienari n. turbare*.
- zmatek, zmatenost, *perturbatio; tumultus, turba*; způsobiti v obci z., v z. uvéstí obec *turbare, perturbare rempublicam*, všeobecný *omnia miscere et turbare*, mnoho zmatků *multa turbare*; věci jsou na zmatcích *res perturbatae sunt*.
- zmatený, *turbatus, confusus; perturbatus, conturbatus*; o řeči = temný *perplexus, obscurus*; = nepořádný *incompositus*; z. útěk *fuga effusa*; z. v hlavě *mente caput, male sanus*; adv. *turbate, perturbate; incomposite*.
- změkčiti, změkčovati, *mollire alqd*.
změkknouti, *molliri*.
- změna, *mutatio, commutatio, immutatio* (velikou z. způsobiti *magnam rerum commutationem efficere*); zvl. a) z. pravidelně se objevující *vices (pl.)*, *vicissitudo* (často v pl.); b) změny v státu (= novoty) *res novae*; ost. v. též „proměna“.
- změnití, něco *mutare, důr. commutare, immutare alqd; mutationem (commutationem) facere rei alcs*; = zlepšiti *corrigere, emendare*, = zhoršiti *in deterius multare alqd*; často z. *variare alqd*; z. cestu *iter flectere*; z. se *mutari, důr. commutari, immutari*; zcela se z. *plane alium fieri*; všechno se náhle změnilo *omnium rerum subito facta est commutatio*; lidé (svět) se změnili (změnil) *homines alii facti sunt*; ost. v. též „měnití“.
- zmenšení, *imminutio, deminutio; extenuatio, levatio*.
- zmenšiti, něco *minuere, imminuere, deminuere alqd; levare (maerorem a p.)*; trest z. *poenam mitigare, levare*, vydaje *sumptus minuere, extenuare*, bolesti *dolores lenire*; z. něco oč *deminuere alqd de alqa re, detrahere alqd de alqa*; z. se *minui, imminui*, = uleviti (o bolesti, nemoci a p.) *levari, remittere*.
- změřiti, něco *metiri, demetiri, dimetiri alqd*.
- zmeškati; v. „zameškati, promeškati.“
zmiže, *vipera*.
- zmíniti se, o čem *mentionem facere rei alcs, attingere, commemorare alqd*, náho-
- dou n. *mimochodem in mentionem incidere rei alcs*.
- zmínka, *commemoratio, mentio*; z. činiti = zmíniti se, v. toto.
- zmírniti, něco, v. „zmenšiti.“
- zmítání se, *jactatio (navis, corporis); voluntatio*.
- zmitati, kým n. čím *jactare alqm n. alqd, agitare (navem); concitare (mare ventis concitatum)*; bouří na moři zmítán býti *tempestate jactari in alto*; z. sebou (na loži = nemoci usnouti) *cubare in faciem mox deinde supinum*.
- zmizeti, *evanescere* (též tp. o naději a p.); *e conspectu abire n. evolare; se proripere* (rychle); = ztratiti se, v. toto; ost. v. též „mizeti.“
- zmladnouti, *repuerascere*.
- zmlátiti, v. „zbiti.“
- zmnožiti, v. „rozmnožiti.“
- zmoci, zmáhati, koho n. co *vincere, superare alqm n. alqd*; = dovésti něco *alqd efficere posse*, též pouze *posse (quid humeri possint)*, *valere (multum, nihil)*; z. se, a) zmoci se = moci n. sil nabyti *vires n. opes colligere*, (opět) *vires n. opes afflictas recuperare, reficere, recipere*; zmáhati se *crescere, augeri*; o nemocech a zlu vůbec *ingravescere; inveterascere* (= zakořeniti se); o větru *increbrescere*; z. se nepozorovaně *gliscere*, šířením se *serpere*; přepych začínal se z. *luxuria pululare incipiebat*; b) z. se čím na př. prací se *supra vires extendere*; tudíž: zmóžen čím *confectus re alqa*.
- zmocněti, = zmoci se, v. toto.
- zmocniti, -ňovati, koho k čemu *potestatem n. copiam facere alcu rei alcs; auctoritatem (rei agenda n. rerum agendarum) alcu dare*; z. se čeho *potiri re alqa* (vlády rerum), *occupare (regnum, urbem, též tp.: timor occupavit exercitum n. animos militum)*, *capere (urbem)*, neprávne a násilně *invadere alqd, involare (in alienas possessiones)*; z. se koho *comprehendere, arripere alqm*.
- zmočiti, *madefacere alqd*.
- zmoknouti, *madefieri, humidum n. madidum fieri*.
- zmořiti, *defatigare, debilitare alqm n. alqd*; = zničiti, v. toto.
- zmoudřeti, *resipiscere*; z. časem *aetate rectius sapere*, škodou z. *ipsa re corrigi, calamitate doceri (v čem alqd)*, *malis doceri n. moneri*, cizí škodou z. *ex aliis sibi sumere exemplum*.
- zmóžený, = zmořený, v. „zmořiti.“
- zmrhati, v. „promrhati“; = zkaziti, zničiti, v. tato; milost z. u koho *gratiam alcs perdere*.
- zmrskati, koho *metlou caedere alqm virgis*

zmrštiti se, *corrugari*.

zmrzačeti, *manum ac debilem fieri*; zmrzačilý *truncus, truncatus; mutilus*; v. násl. zmrzačiti, koho, vůbec *alqm omnibus membris debilem facere*; zvl. = utíti údy a hlavu *truncare, detruncare (corpus)*, = utíti nos, uši, prsty *mutilare alqm*; zmrzačilý, v. předch.

zmrzeti, v. „omrzeti.“

zmrznouti, a) = zimou stuhnouti *congelare; congelare*; b) = mrazem zabynouti *frigore perire n. confici*.

zmužilost, *animus virilis; fortitudo, virtus*.

zmužilý, *virilis, fortis*; adv. *viriliter, fortiter*; z. a srdnatě se opřít *virtute atque animo resistere*.

zmužiti se, *animum recipere n. erigere; se confirmare*.

zmýliti, koho n. co *fallere alqm n. alqd*; zmýlilo mu *spes eum fefellit*, též = nepodařiti, nezdařiti se, v. tato; z. se, v. „chybiti“; z. se v počtu *in computando n. in rationibus errare; ratio me fallit*; z. se ve své naději *spe destitui, dejici, de spe depelli, spes alqm fallit*.

značiti, v. „znamenati.“

značný, a) = patrný *insignis, conspicuus, manifestus*; = znamenitý, v. toto; též *aliquis*: zmocniti se Itálie bez z. ztráty *Italiam sine aliquo vulnerē capere*; b) = vydatný *gravis, magnus*; za z. cenu *impensio pretio*; adv. a) *insigniter, manifeste*; b) *aliquantum n. (u komp.) aliquanto; valde, admodum*.

znak, adv., u spojení s „na“: na v., v. „naznak.“

znak, = znamení, v. toto; zvl. = erb, štít *generis insigne*.

znalec, rei n. *rerum prudens, intelligens, peritus*; též pouze *peritus, intelligens, doctus, gnarus*; = posuzovatel *aestimator*; důkladný z. *intelligentissimus, peritissimus*; z. dějin *antiquitatis peritus*, práva *juris peritus, juris n. jure consultus*; z. býti, v. „znáti“; soud znalce *judicium eruditum*; ucho znalce *aures eruditae*.

znalost, *scientia, intelligentia; rerum scientia n. cognitio*, = zběhlost *peritia* (v čem rei *alcs*); míti z. čeho *alqd nosse n. intelligere, cognitum habere; scientiam rei alcs habere, nemiti ignorare alqd, ignarum n. rudem esse rei alcs*.

zualý, *gnarus; peritus; intelligens rei alcs*; vůbec *rerum n. rei peritus*; = značný, v. toto.

znám, v. „známý.“

znamenati, a) = znamení činiti *notare, signare alqd, notam n. signum apponere rei alui*; z. zločince a p. *notam inurere alui*; b) = pozorovati, srozumívati *animadvertere, intelligere, sentire, videre*

alqd; c) = vyznamenávati, značiti *significare alqd*; něco budoucího *portendere, ostendere, indicare alqd*; totéž z. *idem valere, eundem sensum habere*; co znamená to slovo *quae est vis hujus verbi? quae vis subjecta est huic voci? quid sonat haec vox? co to znamená quid hoc sibi vult?*

znamení, 1) vůbec *signum* (na př. *amoris, doloris*), = poznamenání, z. někým učiněné k cpětnému něčeho poznání *nota*, (tudíž: z. připálené *nota [inusta]*, † *stigma*); = pokynutí *nutus*; = stopa *vestigium*, = důkaz *indiciu* (na př. *veneni, benevolentiae*), *index*; býti z. (= důkazem) *signo esse*; to jest z., že jest bohat *hoc signum n. signo est (hoc indicat, ostendit) eum divitem esse*; z. opatřiti něco, z. udělati na čem *notam rei alui apponere*; dáti komu rukou z. *manu significare*; často se nepřekládá: jest z. ctnosti (*propriu*) *est virtutis*, mudrce *philosophi est*, slabého ducha *est tardi ingenii*, malého ducha *parvi animi n. levitatis est* (toto činiti *talía facere*); 2) zvl. a) z. věcí nastávajících, budoucích *omen; portentum, ostentum*, (ptactvem dané) *augurium*; dobré z. *omen bonum n. secundum n. faustum*, zlé *malum omen*; z. dáti *auspicium facere*; b) ve válce *signum*; dáti z. k návratu *signum receptui dare*; c) = souhvězdí *sidus*.

znamenitost, *claritas, gloria; nominis fama*; = vážnost *gravitas, vis*; = památnost, v. toto; = lesk *splendor*.

znamenitý, a) = patrný *insignis, manifestus*; = veliký *magnus, multus, amplus*; b) = důležitý, o osobě *gravis, magnus*, (= věhlasný) *clarus, inclitus, illustris, nobilis*, tak z. též *tantus*; (jaký to muž a jak z. *qui vir et quantus*); o věci *magnus, amplus, gravis (causa, jactura, urbs)*; ve smyslu: „něco z.“ stává o osobě i o věci *aliquis*; chceš-li býti z. neb něčím z. *si vis esse aliquis*; z. býti *aliquo numero esse*, pro své činy *rerum gestarum gloriā florere*; adv. a) *insigniter, manifeste*, b) *aliquantum n. (u komp.) aliquanto; valde, admodum, graviter*.

známka, *nota* (charakteristická z. věci *propria rei alcs nota*); *indiciu, signum, v. „znamení.“*

známost, a) pass., v. úsloví: α) v z. přijíti, o věci *innotescere*, vůbec *in vulgus emanare n. exire, vulgari, omnium sermone percrebrescere*, o osobě *clarum fieri, nobilitari*; β) v z. uvéstí *notum facere, vulgare n. in vulgus edere, proferre alqd*, v z. vejíti, přelož pass. slov. předcházejících: *vulgari, pervulgari*, též *in vulgus exire, emanare, dūr. percrebrescere*; ost. v.

„oznámiti“, „prohlásiti“; b) akt. α) = znalost, vědomost *cognitio, scientia*, = zkušenost *peritia* (v čem *rei alcs*); z. země *cognitio orbis terrarum*; z. pravdy *perspicientia veri*; z. sebe samého * *cognitio sui*; z. místa *locorum (regionum) scientia*, (míti *locorum peritum esse*); mítí z. čeho n. v čem *alqd nosse n. intelligere, scire n. didicisse, cognitum habere*; *scientiam rei alcs habere*, nemíti *ignorare alqd, ignarum n. rudem esse rei alcs*; posvrehní z. mítí o čem *primoribus labris attigisse alqd*; z. dáti komu o čem *certiorem facere alqm de re alqa n. rei alcs, docere alqm alqd*; β) z. s kým *notitia*, obyč. *usus, consuetudo, familiaritas alcs n. cum alqo*; stará z. *vetus consuetudo, familiaritas*; z. si učiní s kým *familiaritatem jungere n. contrahere cum alqo*; *notum n. familiarem fieri alcuí, venire in notitiam (familiaritatem) alcs*; nemíti z. s kým *ignorare alqm*.

známý, znám, 1) pass. α) co známo jest *notus, cognitus*, vůbec n. všem z. *omnibus n. vulgo notus; vulgatus, pervulgatus, tristus*; = věhlasný *clarus, nobilis, illustris*, (onen z. *Pittacus P. ille*), = zlověstný *famosus, infamis*; (jest) známo *constat* (na př. *eum divitem esse*), *notum est, vůbec omnes sciunt, inter omnes constat*; jak známo *ut constat, ut notum est*; nejsem zde z. *nemo me hic novit, ignotus hic sum*; mnohým z. býti *multis notum esse, multos habere familiares*; jest z. co rek *omnes sciunt (nemo ignorat) eum esse virum fortem*; z. činiti komu co *aperire, indicare, exponere, narrare alcuí alqd, certiorem facere alqm de re alqa, docere alqm alqd*; spisy jeho jej učinily z. *scripta ejus eum nobilitarunt, illustrarunt*; b) z. s kým *notus alcuí*, = přítel *amicus, familiaris (alcuí)*; dobrý z. *familiaris* (dobrý můj z. *homo mihi familiaris*); mítí mnoho z. *multos habere familiares*; jsem jeho starý z. *vetus mihi cum illo intercedit necessitudo*; známá *nota, familiaris*; 2) akt.: z. býti s kým *nosse alqm; intercedit mihi cum alqo consuetudo*, dobře *alqo n. alcs amicitia familiariter uti*; nebýti z. s kým *ignorare alqm*.

znatel, v. „znalec.“

znatelný, v. „značný.“

znáti, *novisse n. nosse alqd, důr. notum, cognitum, perceptum habere, perspicere alqd; intelligere alqd, versatum esse in re alqa*, (učením) *didicisse alqd*, = uměti, v. toto; něčeho neznati *nescire alqd, imperitum esse rei alcs, ignorare alqd*, v. „neznati“; naučiti se z. *noscere, cognoscere alqd*; z. koho, v. „známý“ 2), též

intelligere alqm (dle povahy), z. koho od vidění *alqm de facie nosse*; znáš jej! (dle povahy), vždyť jej znáš! *nosti ejus consuetudinem*; neznati koho *non nosse alqm, alqs mihi est ignotus*; neznám jej *ignotus mihi est*, jeho otce *nescio quis sit pater ejus*; zvl. α) = uměti, s inf. *scire, intelligere, callere, též posse*; neznati čeho, nechtíti čeho znáti, použiti a p. *alienum esse a re alqa* (na př. *ab assentando n. lichotiti*), *abhorreere a re alqa*; neznati jiného štěstí, než... *se felicem dicere hoc etc.*; neznati ani míry ani mezi *nihil pensi neque moderati habere*; je-li však „z.“ slovesem pouze fraseologickým, nepřekládá se, na př. zná dobře hájiti vážnost svou *auctoritatem suam bene tuetur*, v. „uměti“; β) = znamenati, poznati cerně; co se z. dá *quod cerni potest*; dáti na sobě něco z. *ostendere, prae se ferre alqd*, nedati *dissimulare alqd*; 2) z. se *noscere n. cognoscere se*; z. se vespolek *se inter se noscere*; z. se v čem = z. něco n. uměti, v. toto; = přiznati se, v. toto; z. se k čemu *profiteri alqd; fateri, confiteri (culpam, se alqd fecisse)*; z. se ke komu, na př. k dítěti *agnoscere alqm filium*.

znázorniti, něco *oculis n. sub oculos (aspectum) subicere, in oculis conspectuque ponere alqd; paene in conspectu animi ponere alqd*.

znectiti, *dedecorare, polluere alqd, ignominia afficere alqm*.

znečistiti, v. „zanečistiti.“

znechutiti se, něco *taedet me rei alcs, též satietas rei alcs me tenet; fastidire alqd*.

znelibiti se, komu *displicere, (znelibovati se displicere cepisse) alcuí; improbari ab alqo*.

znenáhla, adv. *sensim, paulatim*, = pozorně *pedetentim*; pahrbek z. vystupující *collis moliter assurgens, leniter editus*.

znění, *sonus*; = smysl *vis et sententia (verborum)*.

znepokojování, *sollicitatio, turbatio*.

znepokojovati, koho *sollicitare, agitare alqm, turbare, conturbare animum alcs*; nepříteli z. *hostes carpere, důr. premere, exagitare, vexare*; o svědomí a p. *pungere alqm*.

zněti, v. „zníti.“

zneuctiti, v. „znectiti.“

zneuznati, -ávati, koho n. něco *parum intelligere alqm n. alqd; ignorare alqm*.

zneužiti, čeho *abuti, male n. perverse uti re alqa*; v souvislé řeči dostačí často pouze *uti alqa re, convertere alqd (ad alqd)*.

znevěřilý, v. „nevěrný.“

zničení, *extinctio*; = záhuba *interitus*; ke z. přijíti *ad nihilum venire*, v. „přijíti.“

zničitel, *exstinctor*; *eversor*.

zničiti, *delēre* (*urbem, hostes, patriam*), *exstinguere* (*spem, salutem alcs*), *evertere* (*republicam, amicitiam*); *perfringere* (*decreta, senatus, leges*), v. též „spáliti“; *rescindere* (*voluntates mortuorum, pactiones, judicia*); nepřátely z. *hostes ad internecionem redigere* n. *caedere*; zničen býti *deleri* atd., též *interire, perire*.

znik, v. „vznik.“

zniknouti, čeho *effugere, evitare alqd, evadere* (*epericulo, ex insidiis*); *fugere*, (tajně) *subterfugere alqd*.

zniti, a) = zvučeti *sonare, resonare*; = cinkati *tinnire*; dobře z. *bene sonare*, zle z. *discrepare*; b) = smysl míti: list zněl takto *epistola ita (in hanc sententiam) scripta est*; jak zákon zní *ut ait lex, zákon zní takto haec est lex*; jak zněla tvá slova *quaenam erant verba tua?* to zní jinak *hoc aliter se habet, aliud est*; slova ta zní *haec sunt verba*; řeč jeho zněla takto *ita verba fecit*; stejně znějící opis závětu *alteras tabulae testamenti eodem exemplo relictas*.

znova, adv., v. „nový.“

znuziti, koho *ad inopiam alqm redigere*; *affligere alqm*.

zobák, *rostrum*.

zobati, něco, v. „jísti.“

zobecněti, *vulgari*; *in vulgus emanare* n. *exire*.

zočiti, v. „uzříti.“

zodpověditi, zodpovídati, a) = odpověditi na něco *respondere*, (otázku *ad ea quae quaesita sunt*); b) z. za něco *defendere, excusare alqd*, (před soudem) *causam dicere*; = počet vydati *rationem reddere rei alcs* n. *de re alqa*; *praestare alqd*; já za to zodpovím *ego periculum in me recipio, culpam praestabo*; za to budeš ty z. *ejus rei culpam tu sustinebis, tibi ejus rei culpa praestanda erit*; *in tuum caput ejus rei eventus recidet*; 2) z. se komu z čeho *excusare* n. *purgare se alcu* *de re alqa, rationem reddere rei alcs, satisfacere alcu*.

zodpovídání, vůbec, opiš slovesem; na mé z. *meo periculo*.

zohaviti, zohyzditi, v. „zhanobiti.“

zorati, pole *perarare agrum*.

zoře, = ranní záře, v. „záře.“

zosnovati, něco tp. *clam alqd pacisci, componere*; *moliri, struere, machinari alqd*; vzpouru z. *seditionem movere*.

zosobniti, -ňovati, = představití koho v osobě lidské *humana specie induere alqm*, = co mluvícího uváděti *loquentem inducere*.

zostřiti, něco, a) pův. *acuere* (*seram*), *acutum reddere alqd*; b) tp. a) = bystřiti

acuere, exacuere (*mentem*); β) = ztuziti *intendere* (*poenam, leges*); rozkaz z. *gravius* n. *acrius imperare*.

zoškliviti, komu co *taedio alcs rei afficere alqm*; více tp. *alcs animum ab alqa re avertere* n. *alienare, alcu alqd invisum facere*; zošklivuji si něco *taedium alcs rei me cepit* n. *tenet, fastidio alqd*; *taedet me alcs rei*; z. se komu = z. si něco, v. toto, též *taedium* n. *fastidium movere alcu*.

zotaviti se, se *reficere, se recreare, se recipere, vires colligere, viribus firmari*; též pass. *refici, recreari, duševně animum recipere, erigere*; nechati vojsko se z. *exercitum reficere*; z. se od čeho *requiescere a re alqa*; z. se vzhledem k zámožnosti a p. *opes afflictas recuperare, reficere, recipere*.

zotročiti, *in servitutem redigere, opprimere*.

zoubkovatý, *dentatus*.

zoufalství, *desperatio*, obyč. s přídavkem *omnium reum* a p.

zoufalý, *desperatus*; (v z. postavení *desperatis rebus*); adv. *desperanter*; tp. = velice *vehementer, valde*.

zoufatí, *desperare* (*alqd* n. *rei alcu* n. *de re alqa* nad čím); *omnem spem abjicere*; z. o uzdravení něčím. *alcs salutem desperare*.

zouti, boty komu *excalceare alqm*; z. si boty *excalceare pedes*.

zpmatovati, koho *excitare alqm, efficere ut alqs ad se redeat*; z. se *ad se redire*; *colligere se*.

zpátečný, z. pochod *receptus, reditus* (k z. pochodu znamení dáti *receptui canere*); z. cesta *reditus*; potkal jsem jej na z. cestě *redeuntem eum conveni*; z. koupě *redemptio*.

zpátek, na z., zpátkem, zpátky, adv. *retro, retrorsum*; u sloves často předslovcem *re*: na z. atd. hleděti *respicere, jíti redire* atd., v. „zpět“, též „zad.“

zpečetiti, v. „potvrditi“ a p.

zpěčovati se, čeho n. proti čemu, = protiviti se *resistere, obsistere, repugnare alcu* n. *ne*, po záporu též *quin* n. *quominus* s konj.; = zdráhati se, v. toto.

zpeněžití, něco *pecuniam facere ex re alqa*.

zpět, na z., adv. a) = na zpátek, na zad *retro* (*serpère, numerare, agere capillos*), *retrorsum* (*repère*); častěji však přeloží se předslovcem *re*, na př.: z., na z. dáti komu co *reddere, restituere alcu alqd*; z. jeti, (na voze) *revehi curru*, (na koni) *revehi equo*, rychle *equo citato redire*; z. jíti *redire*, ost. v. „vrátiti se“; z. hleděti, v. „ohlednouti se“; z. hnáti, zahnatí *repellere, rejicere* (*hostes in urbem*), bitím n. metlami *verberibus* n. *fustibus*

repellere alqm; z. hoditi *rejicere alqd*; z. chvátati *recurrere, festinanter reverti*; z. koupiti *redimere alqd*; z. letěti *revolare*; z. nésti *referre, reportare alqd*; z. ohnouti *reflectere, z. padnouti recidere* (*in antiquam servitutem, in graviorem morbum*), *relabi*; z. plouti, plaviti se (*na lodi*) *renavigare, reverti, navi revehi*; z. plovati *renare, z. poslati remittere alqm n. alqd*; z. povolati *alqm revocare, (psance) restituere alqm in patriam*; z. požadovati, žádati *repetere, repossere alqd*; z. převéztí *reportare (milites navi-bus)*, z. přijíti, v. „vrátiti se“; z. přivéstí *reducere, (utikajícího) retrahere alqm*; z. působiti *vim mutuam ad alqd (inter se) habere*; na z. pustiti *remittere*; z. skočiti, v. „uskočiti“; z. stříletí *rejicere n. remittere tela*; z. táhnouti, v. „vrátiti se“; z. téci *retro fluere, relabi*; z. utíkatí, bžeti *refugere, recurrere, z. vrci rejicere alqd*; z. vzíti *recipere, resumere alqd*, = odvolati, v. *toto*; z. zůstatí *remanere*, = v zadu býti *relictum n. post esse*; b) = na opak, v úsloví: z. se přihoditi *contra n. secus accidit alqd*.

zpěv, a) = zpívání *cantus*; b) = co se zpívá *cantus*, = báseň *carmen*.

zpěvák, *cantor*.

zpěvavý, *canorus (avis, vox)*, z. pták (ve ptakoprávě) *oscen*.

zpěvkyně, † *cantrix*.

zpěvný, *canorus*; v. „zpěvavý“; adv. *cantando, canentis more*.

zpirati se, v. „vzpíratí se.“

zpiti, v. „opiti.“

zpitomiti, koho *obstupefacere alqm*.

zpívati, *canere, cantare (c. bene, absurde; c. carmen)*, při mluvení z. *cantare*.

zplakati, v. „plakati.“

zplanouti, v. „vzplanouti.“

zplnomocniti, koho k čemu *auctoritatem rei agenda n. rerum agendarum alcuí dare*.

zploditel, *procreator, generator*.

zploditi, *gignere, generare, procreare (liberos ex alqa děti se ženou)*.

zpod, v. „spod.“

zpoly, v. „půl.“

zpomenouti, zpominati, a) někomu něco n. na něco *monere, admonere, commonefacere alqm alqd n. alcs rei, de re alqa*; b) z. (sobě, si) nač, na koho, čeho. a) = ku paměti si přivéstí *reminisci, recordari alqd, memoriam rei alcs repetere; meminisse alqd*; vděčně si z. čeho n. koho *gratā memoriā prosequi alqd n. alqm*, z. si koho vděčně a laskavě *memoriam alcs cum caritate et benevolentia usurpare*; β) = na něco připadnouti *in mentem mihi venit alqd, subit animum cogi-*

tatio; succurrit mihi alqd; zvl. c) z. komu čeho dobrým *grata memoriā prosequi alqd*, zlým *poenas rei alcs ab algo repetere; non impunitum alqd omittere, nez. veniam dare alcuí rei alcs*.

zpominání, *recordatio, živé r. et memoria*.

zponenáhla, v. „znenáhla.“

zpotvořiti, něco *deformare, deformem reddere rem alquam; corrumpere, depravare alqd*.

zpoura, v. „vzpoura.“

zpousta, v. „spousta.“

zpouzeti se, proti čemu, v. „odporovati“ n. „zdráhati se.“

zpověď, *confessio (peccati)*.

zpovidati se, *confiteri peccata*.

zpovolna, v. „zvolna.“

zpozdílec, (*homo*) *stultus*.

zpozdílost, a) co vlastnost *stultitia*, b) = zpozdílý skutek *stulte factum*; měl to za největší z. *hoc summae stultitiae esse putavit*; to jest největší z. *eo nihil stultius est*.

zpozdílý, *stultus*, důr. *stolidus*; adv. *stulte; stolide*.

zpozdití se, v. „opozdití se.“

zpozorovati, *animadvertere, intelligere, sentire, videre alqd*; chtítí býti zpozorován se *conspici n. oculos in se convertere velle*.

zpracovati, *conficere, facere alqd; colere (agrum), pertractare (rem alquam látku)*; znova z. *retractare alqd*; ost. v. „upracovati.“

zpráchnivělost, † *putror*.

zpráchnivělý, *putridus*.

zpráchnivěti, *putrescere*.

zpráva, o čem *nuncius*, písemní *literae*, = oznámení *indicium, significatio*, = pověst *fama*, z. dějepisce *narratio*, (věrohodná) *auctoritas*; z. dáti komu, v. „zpravití“, určitou n. pravdivou *certa afferre alcuí*; z. podati o čem *referre de alqa re*; z. ta jest nepravdivá *falsa sunt quae narrata sunt*; dochází mne z., mám z., beru z. *nuncium accipio, nunciatur mihi (alqd), certior fio (alcs rei n. de re alqa), audio, comperio (alqd)*; došla jej z. o všem, co se dělo *quid ageretur rescit*; došla mne z. o tom *mihi allatum est de ea re*, určitá *certis auctoribus id comperi*, o všem tom *cuncta edoctus sum de ea re*; obdržev z. *nuncio allato; nunciato; comperto; audito*, tato z. *hoc nuncio accepto, his auditis atd.*; zprávy, že.... *nuncii afferentium s násl. akk. a inf.*; umínil jsem si vyčkati jistějších z. *statui expectandum esse, si quid certius afferretur*.

zpraviti, koho, čeho n. o čem *certiorem facere alqm de re alqa n. rei alcs*, (písemně

literis), *docēre alqm alqd*, = vyložiti komu co *exponēre alcuī alqd*, *explicare alcuī rationes rei alcs*; zpraven býti o čem *certiorem fieri*, *nuncium accipere*, *cognoscere n. comperire*, *audire de re alqa*; z. = zapraviti, v. toto.

zpravoděj, *qui de re alqa refert*.

zpromrhati, v. „promrhati.“

zpronevěřilost, *perfidia*; *nulla fides* (co vlastnosti); z. se dopustiti, v. „zpronevěřiti se.“

zpronevěřilý, *perfidus*; *infidelis*, *infidus*; adv. *infideliter*.

zpronevěřiti se, a) v něčem = odciziti něco *avertere*, *supprimere* (*pecuniam*); b) komu *deficere ab alqo*, *fidem alcuī datam fallere*, *prodere n. destituere alqm*; *desciscere a re alqa*; *perfidum esse in alqm*.

zprostiti, koho čeho n. od čeho *liberare*, *exolvēre alqm re alqa*, = odpustiti komu co *veniam dare alcuī alcs rei*; z. obec poplatku *civitatem immunem esse jubere*; z. se čeho *liberari*, *exsolvi re alqa*, v. též „zhystiti“; zprostěn čeho *liberatus alqa re*, zvl. daní, služby vojenské a p. *immunis*.

zprotiviti se, komu *resistere*, *obsistere alcuī*; *repugnare*, *reniti*, *adversari alcuī*, co pánovníkovi *detrectare imperium alcs*; *deficere ab alqo*.

zprovoditi, v. „sprovoditi.“

zprva, -u, -ku, zprvopočátku, adv. *initio*, *principio n. in princ.*, ab *initio n. principio*.

zprzniti, něco *polluere alqd*; z. pannu *stuprare aliquam*; *vitium afferre alcuī*.

zpřima, v. „přímý.“

zpřimiti, a) = přímé učiniti, v. „přímý“; b) = zhůru postaviti *erigere*, z. se se *erigere*, *assurgere*.

zpřítomniti, něco *sub oculos* (*aspectum*) *alcs subjicere*, *ante oculos ponere n. proponere alqd*.

zpupnost, *insolentia*, *superbia*; *fastus*; *arrogantia*.

zpupný, *insolens*, *superbus*; *inflatus*, *tumidus*; *elatus* (*victoriā*); z. se státi *magnam arrogantiam*, *magnum sibi spiritum sumere*; z. býti *insolenter se efferre*, *superbire*; adv. *insolenter*, *superbe*.

zpuřnost, *contumacia*, *animus contumax n. obstinatus*.

zpuřný, *contumax*; *obstinatus*; z. býti (o vojíněch a poddaných) *imperium* (*alcs*) *detrectare*; adv. *contumaciter*, *obstinate*; z. hleděti *contumaciam vultu prae se ferre*.

způsob, atd., v. „spůsob“ atd.

zpuřiti, v. „spuřiti.“

zpuřlost, = pustota *vastitas*, = stav zanedbalosti *neglectus*; tp. z. mravní *mores dissoluti*.

zpuřlý, = pustý *vastus*, *desertus*, *incultus*; tp. mravně z. *dissolutus*; adv. *dissolute*; *licenter*.

zpuřnouti, *vastari*.

zpuřšiti, něco *devastare*, *pervastare*, *vastare* (*terram*), mírněji *diripere* (*urbem*), *populari* (*agros*); ohněm z. *urere*, *exurere*, ohněm a mečem *igni ferroque vastare*.

zpyšna, = pyšně, v. „pyšný.“

zpyšněti, *inflari*, *efferrī*, *superbiam n. spiritus sumere*; v. „zhrdnouti“ a „zpupný.“

zpytovatel, zpytatel, *investigator*; z. přírody *physicus*; *speculator venatorque naturae*; obyč. opíše se slov. násl.

zpytovat, *explorare*, *investigare*, *scrutari n. perscrutari alqd*; *examinare*, *anquirere alqd*.

zpytování, *investigatio* (*rerum naturae přírody*).

zrada, *proditio*.

zradce, *proditor*; = utečenec *desertor*.

zraditi, zrazovati, 1) z. komu z čeho n. co = odraditi *dissuadere ne quis faciat alqd*; *monere alqm ne faciat alqd*; *avocare alqm a re alqa*; 2) = vyzraditi, v. toto; 3) z. koho n. co (nepřátelům) *prodere*; *tradere* (*urbem hosti*); *prodere* (n. *destituere*) *alqm*; *perfidum esse in alqm*.

zradný, *perfidus*, co stálá vlastnost *perfidiosus*; = podvodný *subdolos*; = nevěrný *infidelis*, *infidus*; z. skutek *perfidia* zvl. v pl.; adv. *perfide*; *perfidiose*, *dolose*.

zradovati, v. „zaradovati.“

zrak, co smysl vidění *visus*; *facultas videndi*; *sensus oculorum*; co bystrost *acies oculorum*; krátkost z. *oculi non satis prospectantes*; zbaviti koho z., připraviti koho o z. *caecum reddere n. oculis privare alqm*; z. se trhá (amírajícímu) *oculi solvuntur*, též *natant*; z. ztratiti, o z. přijíti *oculis capi*, *oculos n. oculorum lumina amittere*; z. nabyti *oculis uti coepisse*.

zralost, *maturitas*; *tempestivitas* (obé pův. i tp.).

zralý, *maturus* (pův. i tp., na př: *aetas*, *judicium*), *tempestivus* pův. i tp.; = pečlivý *accuratus*, *diligens*; z. k čemu *maturus rei alcuī*, z. v letech, na rozumu *maturus annis*, *animo*; z. uvážení a p., jakož i adv., v. „zdravý.“

zrána, v. „ráno.“

zraniti, v. „poraniti.“

zráti, *maturescere*; *ad maturitatem venire*; *maturari*.

zrazovati, v. „zraditi.“

zrcadlo, a) pův. *speculum*; do z. nahlédnouti *inspicere in speculum*, v z. se zhlížeti *contemplari se* (n. *os suum*) *in speculo*; b) tp. a) = příklad *exemplum*; do-

cumentum; β) v úsloví: příroda jest z. božské moudrosti *in rerum natura tamquam in speculo divina sapientia cernitur*.

zrnatý, *granosus, granatus*.

zrno, *granum*.

zroditi se, v. „vroditi se“ n. „naroditi se“; = povstati (o neživých), v. toto.

zrost, v. „vzrost.“

zrosti, zrůsti, v. „vyrůsti.“

zrovna, v. „rovný.“

zručnost, *habilitas* (zvl. tělesná), *facultas*; *ars*; *exercitatio*.

zručný, *exercitatus* (*in alqa re*), *facilis, dexter*; adv. *bene*.

zrůst, v. „vzrůst.“

zrušení, opiš slov. násl.

zrušiti, *tollere, abolere, abrogare (legem), rescindere (pactiones, instituta n. decretum, acta alcs), rumpere (foedus), irritum facere (testamentum); solvere, dissolvere (societatem, amicitiam); tollere (exemplum rei alcs); z. naději a p., v. „zničiti“; z. obyčej *consuetudinem extinguere, ritum abolere*, soudy *judicia dissolvere*; slib *z. fidei frangere, violare*, přísahu *iusjurandum non servare*, mír *pacem turbare n. dirimere*; poslední vůli *z. rescindere n. mutare testamentum*.*

zrychlit, *maturare, accelerare alqd* (na př. *iter, proficisci, cestu, odchod*); příchod svůj *z. maturo venire*.

zryti, *fodere, perfodere (terram)*.

zrzavý, *rufus; capillo rufo n. rutilo*.

zřaditi, něco *ex ordine collocare alqd*.

zřediti, něco *diluere alqd*.

zřejmý, *apertus, manifestus, evidens; non obscurus*; z. jest *apertum n. manifestum est; apparet, patet*; adv. *aperte, manifeste; palam*; v. též „patrný.“

zření, v úsloví: z. míti k někomu n. k čemu, a) = zřetel n. ohled míti, v. tato; b) = naději míti *spem in alqo habere* (*ponere, reponere, collocare*); c) = náležeti k čemu *pertinere n. spectare ad alqd*.

zřetel, a) = pozornost; z. míti n. obracet k čemu *animum in rem aliquam intendere; respicere n. spectare alqd* (na př. *antiquissimum tempus k nejstarší době*); při všem jen k státu z. míti *omnia ad rempublicam referre*; z. něčí obrátiti nač *alcs animum advertere ad alqd*; z. něčí na sebe obrátiti *convertere alqm n. oculos animumque alcs in se*; b) = zření, naděje, v. „zření“; c) = snaha *consilium*; z. míti k čemu *spectare, sequi alqd, proponere sibi alqd*; c) = ohled *ratio*; z. míti k čemu, na z. něco míti *respicere alqd, rationem habere rei alcs*, (skutkem též) *consulere, prospicere rei*

alci, = jíti za čím *sequi alqd*; k sobě z. míti *de se cogitare, sibi consulere*; nemíti n. nebrati z. nač *negligere alqd*; d) = zámínka, v. toto.

zřetelnice, v. „zřitelnice.“

zřetelnost, *perspicuitas*; častěji však opiše se adj. násl.

zřetelný, v. „viditelný“, „zřejmý“; = srozumitelný *planus, apertus, facilis ad intelligendum; perspicuus*; z. hlas *vox clara*; adv. *clare, aperte*.

zřícenina, obyč. pl. *parietinae* (z., jichž zdi ještě stojí), *muri diruti n. moenia diruta* (holé zdi budov); = zbořeniny ležící *ruinae*; = ssutiny *rudera*; = ostatky *reliquiae*; = pouhé místo bývalého města *vestigia*.

zřící, v. „zařeknouti.“

zříditi, v. „zaříditi“, „ustanoviti“, „učiniti“ a pod.

zřídka, v. „řídce.“

zřídlo, a) pův. *fons*; b) tp. *fons, origo, principium*; též se opiše, na př. ctnost jest z. všech dobrých skutků *ex virtute omnes honestae actiones proficiscuntur*; to jest z. nesčíslných poklesků *ex hoc nascuntur innumerabilia peccata*; ost. v. „pramen.“

zřitelnice, *pupula, pupilla*; šetřím n. miluji jej jako z. oka svého *eum in oculis gesto, est amor meus, est mihi in deliciis*.

zřít, v. „hledět.“

zřítiti se, *corruere, collabi*.

zřízení, a) = zřizování *institutio; constitutio*; ost. opiš slovesem „zaříditi“; b) = co zřízeno *institutum*; z. zemské *forma civitatis, instituta reipublicae, rationes civiles*; dáti obci dobré z. *rempublicam bene constituere*.

zřizovati, v. „zaříditi.“

zsiliti, něco *firmare, confirmare alqd*.

zsinalý, *luridus; perpallidus*.

zstaří, adv., v. „stár.“

zšikovati, vojsko *aciem instruere, instituere, constituere*.

zšíří, adv. = široký, v. toto.

ztéci, město a p., v. „stéci.“

ztenčiti, něco *extenuare, minuere alqd*.

ztepati, koho *verberibus caedere alqm*.

ztepilost, *proceritas*.

ztepilý, *procerus*; = útlý *tenuis, subtilis*.

ztepleti, *calescere, incalescere*.

ztefelý, *putridus*.

ztěžka, adv., v. „těžce.“

zticha, adv., v. „tichý.“

ztižiti, v. „stížiti.“

ztlouci, v. „ztepati.“

ztloustnouti, *corpus (sibi) facere*.

ztlouští, adv. = tlustý, v. toto.

ztotožniti, něco s čím, asi *affirmare, aliquid esse idem, quod etc.*

ztráta, a) = ztracení *amissio*, (zvl. vlastní vinou) *jactura*; ost. se častěji opiše, na př. dojíám mne z. přítele takového *moveor tali amico orbatus*; pokojnou myslí nésti z. přítele *amicum amissum aequo animo ferre*; b) = škoda ztrátou způsobená *damnum, jactura; detrimentum*; z. na lidech *clades*; z. krve *sanguinis profusio* n. pouze *sanguis*; z. byla s obou stran veliká *magna utrinque caede pugnatum est*; z. vzíti n. utrpěti *jacturam facere, cladem accipere, detrimentum accipere*, na čem *perdere alqd, jacturam facere rei alcs*, při čem *damnum* n. *jacturam facere in alqa re*; se z. *cum damno, cum detrimento*, s velikou z. (na vojínech) *multis amissis*; bez z. *sine damno*, bez veliké z., neutrpěv značné z. *nulla magnopere clade accepta*; z. se rychle nahradí *celeriter id, quod deperierat, expletur*.

ztratiti, ztráceti, a) = nechtě pustiti *amittere*, (a tím zničiti) *perdere alqd*; b) = o něco přijíti, něčeho pozbyti a p. *amittere alqd, privari alqa re, jacturam facere rei alcs*; zvl. u spojení s rozličnými subst.: z. život *vitam amittere*, (= padnouti) *cadere* též s přídavkem *proelio, acie*; (ve hře) mnoho z. *multum perdere*; z. oko, sluch, rozum *capi altero oculo, auribus, mente*; málo, mnoho lidu (vojínů) z. *paucos, permultos milites amittere, paucos, multos ex suis deperdere*; nadějí z. *spem perdere, spe orbati* n. *excidere, dejici*; trpělivost z. *patientiam rumpere* n. *abrupte*; bitvu z. *proelio vinci, proelio inferiorem discedere*, sázku *sponsione vinci*, při *causa cadere, litem perdere, judicio vinci*, též abs. *vinci, superari*; mysl n. srdce z. *animo deficere, animum demittere*; s očí koho z. *e conspectu amittere, dimittere alqm*; neztrácím při tom n. u toho *nilhil damni ad me inde* (n. *ex ea re*) *redundat*; za ztracené míti vše *de rebus summis desperare*; nic není ztraceno *omnia integra sunt*, vše jest z. *omnis spes salutis occidit*, jsem z. *perii*; 2) z. se *perire*; = zmizeti, o osobě, s očí se z. *e conspectu abire* n. *evolare*, (tajně) *clam se subducere*; o věci *fluere, effluere*, o vodě *abire, defluere*, o barvě *evanescere*, o vůni *abire, fugere*, vrch se ztrácí v rovinu *mons in planitiem se subducit* n. *in planitiem paulatim redit*.

ztráviti, v. „stráviti.“

ztrestati, v. „potrestati.“

ztrhaný, ztržený, z. zrak (umírajícího) *oculi natantes*.

ztrhati, ztrhnouti, něco, v. „roztrhnouti“; ztrhnutý v ledví *lumbis debilis; delumbis*; z. se *rumpi*; tp. = povstati *oriri, conflari* n. *moveri* (o vá'ce; ztrhla se válka, též *bellum exarsit*); *erumpere* (o bouři a p.).

ztrnouti, o údech *torpescere, obtorpescere*, tp. *stupescere* n. *obstupescere* (*metu* n. *prae metu strachem*); *horrore perfundi*; celý n. všecek jsem ztrnul, též *auribus et oculis captus sum*.

ztrnutí, pův. *torpor*, tp. *horror, terror; stupor*.

ztroskotati, v. „stroskotati.“

ztrpěti, tp. z. komu život *exercere alqm*, důr. *plurimas molestias exhibere alcuí*.

ztřeštěnost, -ý, v. „bláznovství, bláznivý.“

ztřeštití se, in *insaniam incidere*.

ztučněti, *pinguescere*.

ztuhnouti, *rigescere, obrigescere*; ztuhlým býti *rigere*.

ztýrati, koho *excruciare, exercere alqm*; z. se *discruciari*, práci *laboribus se frangere*; neštěstím ztýraný *omnibus iniquitatibus exercitus*.

zub, *dens*; bolení z. *dolor dentium*; zuby přední *dentes adversi*, střední *medii*, zadní *intimi*; z. vytrhnouti *dentem eximere, evellere, extrahere*; zuby dostávají † *dentire*; tp. drž. se toho zuby nehty *hoc tene, hoc morde*.

zubožiti, v. „ztýrati.“

zúčastniti, -ňovati, koho čeho *participem facere alqm rei alcs, communicare alqd cum alqo*; z. se čeho, při čem, v čem *participem* n. *socium esse* (*societatem habere*) *rei alcs*, = přítomeu býti *interesse* (*convivio*).

zúplna, v. „úplný.“

zúrodniti, něco *feraciorem reddere rem alquam, fecundum reddere alqd, fecunditatem dare rei alcuí* (na př. *terris*).

zuřiti, *furere*, (zlosti) *saevire*, proti koma in *alqm*; tp. krutý mor zuří v městě *urbs gravi pestilentia conflictatur*.

zuřivec, *homo saevus*; *qui omnem humanitatem exuit*.

zuřivost, *furor*; = zuřivá zlost *saevitia*; učinil to v z. *furens* n. *furore abreptus* (*incensus*) *fecit*.

zuřivý, *furens, furibundus; furiosus; saevus*; z. hněv *ira acerbissima*; adv. *furi-ose; saeve*.

zůstání, zvl. ve rčení: na tom jest z. moje = na tom zůstal jsem, ustanovil jsem se, v. tato.

zůstatí, zůstávati, a) pův. zůstatí někde *manere, remanere*, = zastaviti se *consistere*, = vydržeti *durare*, = čekati *expectare, praestolari loco alqo*; = zbývati *restare, relinquere, reliquum esse*; z. státi *manere*,

- consistere, subsistere*; zůstavati někde = bydliti, v. toto; b) = v jistém stavu potrvati *manere*; zůstanu tvým přítelem *semper tibi amicus ero, nunquam te amare desinam*; z. při svém náhledu n. z. na svém *manere in sententia sua*; z. při čem (státi) *intra alqd consistere*, = nemoci z místa *in re alqa haerere*, = spokojiti se s čím *acquiescere in re alqa*; z. nepotrestaným, neznámým a p. *impunitum esse, incognitum esse*; z. na čem = ustanoviti se na čem, smluviti se oč *statuere, constituere (alqd facere), decernere; consilium capere*; zvl. a) to zůstane mezi námi *haec tibi soli dicta puta*; β) při tom zůstane *manet hoc*; γ) to ti zůstává na svobodě *liberum (integrum) tibi est; licet*.
- zůstaviti, -ovati, a)** = zanechati *relinquere alqm n. alqd* (na př. *heredem, fundos decem, domum hereditate*; muž jeden zůstavil po sobě tři dcery *quidam recedens tres filias reliquit*); *proděre (regnum, memoriam)*; z. po sobě věčnou památku *commemorationem nominis sui cum omni posteritate adaequare; memoriam ejus nulla delebit oblivio, semper memoria ejus in mentibus haerebit*; v. též „zvěčniti se“; z. koho = opustiti (nečestně) *deserere alqm*; b) = přenechati *permittere alcuí alqd*; γ. koho při čem = nechati komu co, v. toto; z. koho při hrdle *parcere vitae alcs*; c) z. si něco (sibi) *excipere n. relinquere alqd*; (smlouvou) *pacisci, depacisci alqd ab alqo*.
- zůšlechtiti**, něco, tp. *excolere, fingere, ad humanitatem informare (mores n. animos hominum)*.
- zvadnouti, v.** „svadnouti.“
- zváti, a)** = pobízeti *hortari, excitare alqm (ad pugnam, ut abeat)*; b) = pozvati *invitare, vocare alqm (ad coenam)*; c) = nazývati, tak zvaný a p., v. „nazvati“; 2) z. se = nazvati se, v. toto.
- zvážiti, v.** „odvážiti“; z. se *praecipitem cadere, ruere*.
- zvěčnělý, qui jam vita excessit; mortuus.**
- zvěčniti, koho** *immortalem reddere alqm; immortalitati n. sempiternae memoriae n. immortalis gloriae commendare, ad immortalitatis memoriam consecrare alqd*; z. se *memoriam suam cum omni posteritate aequare, aeternam gloriam sibi parere, nomen suum immortalitati (alternae memoriae) tradere*.
- zvětšiti, v.** „zvětšiti.“
- zvěd, zvl. pl.** *zvědy* = špehy: na z. jíti, vyjíti *ire exploratum, poslati mittere qui exploret n. explorent (cognoscant alqd)*; na *zvědách býti speculari; cognoscere (situm urbis, iter hostium); explorare (locum)*.
- zvěd, = vyzvědač, v. toto.**
- zvědavost, curiositas; [*audiendi et cognoscendi studium*]; = očekávání *expectatio*.**
- zvědavý, curiosus; *audiendi et nova noscendi cupidus*; adv. *curiose, cupide*.**
- zvedený, (dobře z.) bene moratus, bene institutus.**
- zvěděti, něco, o čem comperire, audire alqd, certiore fieri de re alqa.**
- zvednouti, něco tollere, levare, sublevare, extollere alqd n. alqm; z. se *surgere, exoriri, exsistere* (k činu nějakému).**
- zvelebiti, -ovati, augere, juvare (mercaturam, civitatem), fovere (artes); z. koho *honoribus augere alqm; ornare alqm*.**
- zvelebovatel, adjutor; častěji však opíše se slov. předch.**
- zveličiti, v.** „zvětšiti.“
- zvenči, zvenku, v.** „venek.“
- zvěť, ferae.**
- zvěťina, caro ferina.**
- zvěťinec, vivarium.**
- zvěst, = pověst, v. toto; = zpráva, v. toto.**
- zvésti, = poříditi, v. toto; b) = vychovati educare (liberos); z. se = zdařiti se *succedere, procedere* (dobře *bene, prospere*); z. se po kom *alcs mores referre, alqm reddere et referre*; z. se po otci *patris similem fieri, v. čem patrem in alqa re imitari*.**
- zvěstování, nunciatio, denunciatio.**
- zvěstovati, nunciare, (zvl. něco hrozícího) denunciare alcuí alqd, (veřejně jako na př. hlasatel čini) pronunciare, = oznámiti indicare, = předpovídati praedicere, (a zvl. ve verších) canere; = rozkázati edicere alqd; zvl. z. *evangelium* mezi pohany † *evangelium n. doctrinam Jesu Christi paganis tradere*.**
- zvětšiti, amplificare, augere alqd, = rozšířiti laxare (forum), dilatare (castra, domum), proferre, propagare (fines, munitiones), = rozmnožiti, zvýšiti multiplicare (usuras, aes alienum); = nadsazovati verbis augere, (verbis) in majus extollere alqd (na př. fama omnia in majus extollit); z. se crescere.**
- zvíci, adv. instar s gen.**
- zvikati, a) pův. labefacere, labefactare alqd; b) tp. labefactare (fidem alcs); 2) z. se labare (animus, consilium a p.).**
- zvířátko, bestiola.**
- zvíře, a) vůbec = živočich animal; animans; pl. = zvířectvo, též omnia animalium genera; b) = nerozumný tvor, co protiva člověka, vůbec bestia; = hovado pecus (jako zvířata žítí bestiarum more, pecudum ritu vivere); z. vzhledem k divokosti fera, = potvora bellua.**

zvířecí, a) = živočišný, gen. *animalium* n. *animantium* (z. těla *corpora animalium*); z. pudy *appetitus omnibus animalibus communes*; b) vzhledem k zvířeti, co tvoří nerozumnému, gen. *bestiarum* n. *ad bestiarum naturam accedens*; z. pudy libidines *corporis*.

zvířetník, *orbis signifer, orbis duodecim signorum*.

zvířetstvo, v. „zvíře.“

zvitěziti, nad kým *vincere, superare alqm*; *victoriam consequi* n. *reportare de alqo*; *superiorem* n. *victorem discedere ab alqo*.

zvlášť, -ně, v. „zvláštní.“

zvláštnost, *proprietas* (též v pl.: zvláštnosti podnebí a půdy *coeli terraeque proprietates*; ost. „zvláštnosti“ vůbec *certae res cuique propriae*); *natura*; = neobyčejnost *novitas, insolentia*; z. člověka * *ingenii proprietas*; zvláštnosti řeči † *idiotmata (um)*; často však opíše se adj.: což z. slohu jeho jest *quod orationi ejus eximium inest*; zvláštnosti jazyka nějakého *quae propria sunt linguae alcs*; to byla z. oné školy *hoc proprium fuit illius disciplinae*.

zvláštní, a) = oddělený, o sobě jsoucí *separatus; segregatus*; b) = vlastní *proprius; singularis, praecipuus* (z. právo *ius praecipuum, privilegium*; přírodou každému zvířeti něco z. dáno bylo *bestiis aliud alii praecipuum a natura datum est*); o jmění a p. *peculiaris*; c) = znamenitý, *singularis* (z. jediných svého druhu), *praecipuus; eximius* (výhradní, výborný), též *praestans, egregius*; = divný *mirus, singularis*; d) = neobyčejný, v. toto; adv. a) *separatim; seorsum*; *nominatim* (z. vyzvatí koho, na př. k službě vojenské *nominatim evocare alqm*); z. žítí *vitam solitariam agere*; často adj. *solus*, každý z. *singuli* (někoho z. se tázati *de alqo solo quaerere, každému z. odpověditi singulis respondere*); b) = hlavně, obzvlášť *praecipue; potissimum, maxime, imprimis*, (k naznačení důvodu n. příčiny) *praesertim*; přech. též *tum* s předch. *quum*, v. Voják. Ruk. §. 119, pozn.; *utique*.

zvláštnůstkář, *homo ineptus; mirum caput*.

zvolati, v. „vzvolati.“

zvoliti, a) vůbec = vybrati *legere, eligere, deligere alqd, též unum de multis*; raději z. *praecipitare, malle*; z. něco místo jiného *praeferre alqd alicui rei*; b) zvl. k úřadu nějakému z. koho *creare alqm (consulem), dicere alqm (dictatorem, magistrum equitum), capere (virginem Vestalem, alqm arbitrum), legere (judices, alqm in senatum)*, o volbě kollegy vykonané říká se *cooptare alqm (in amplissimum*

ordinem, senatorem); podobně: z. koho za syna *adoptare alqm*.

zvolna, adv. a) = pozorně *leniter*; = pohodlně *commode*; b) = pomalu *pedetentim; paulatim*.

zvolnictví, *dominatio impotens* n. *superba; tyrannis*.

zvolník, *dominus, tyrannus*.

zvon, † *campana*.

zvoneček, (rolnička) *tintinnabulum*.

zvoniti, čím *sonum rei alcs movere*; zvl. v zvony z. neb pouze z. * *campanam pulsare*.

zvrátiti, zvracet, a) = převrhnouti, intr. *curru effundi*; b) = vyvrátiti *evertere, subvertere (aram, domos, tp. rempublicam)*; c) zvracet = dávit se *vomere*; 2) z. se, a) = převrátiti se *everti, subverti*; = upadnouti *concidere, ruere*; b) = obrátiti se *reverti, redire; iter convertere*.

zvrhnouti, = zvrátiti, v. toto; z. se = změnit se *verti, mutari*, = zkažit se *degenerare, corrumpi*; = nepověsti se *secus accidit alqd*; z. se po kom, v. „zvěsti se.“

zvrtnouti, něco *tollere, evertere, extinguere alqd*; všecko se mou vinou zvrtno *omnia mea culpa ceciderunt*; z. se, o štěstí *reflare*.

zvučeti, *sonare, resonare; sonitum dare*.

zvučný, *clarus*; z. hlas *vox clara, magna*.

zvuk *sonus, sonitus*; z. trouby a p. *clangor*; z. náhlý a silný *crepitus*; = hlas *vox*; z. vydávati, o věcech *sonare*, o živých bytostech *vocem edere*; k zvuku trouby *ad classicum, ad tubae sonum; tuba accinente*.

zvučle, *arbitrium; arbitratus, libido*; do z. *ad libidinem, ex libidine*; v. „libovůle.“

zvyk, *consuetudo; mos*; z. n. ve z. mít *consuevisse, solere*; po z. svém, podle z. *ex consuetudine sua; ut instituit, ut consuevit*; bylo zvykem, byl z. *ea erat consuetudo (ut etc.)*; v z. vejíti *in consuetudinem venire*; též *in usum venire*, obecněji *ab omnibus recipi*; jest ve z. *mos invaluit, consuetudo n. consuetudinis est (ut s konj.), consuetudo fert (ut s konj.), moris n. in more est*; = v užívání býti *in usu esse*, ze z. vyjíti *obsolescere*; v z. uvéstí něco *inducere alqd, uvéstí si něco v z., v násl.*

zvykati, zvyknouti, a) čemu *insuescere (facere alqd, consuescere, assuescere re alqa (rei alicui n. ad rem aliquam) n. facere alqd*; z. někde *assuescere loco alicui*; b) trans. z. koho nač n. čemu *assuefacere alqm re alqa n. alqd facere*.

zvyklost, v. „zvyk.“

zvyklý, *assuetus re aliqua*, zřídka *rei alicui*;

= obyčejný *solitus*; ost. v. „obyčejný.“

zvysoka, v. „vysoký n. výše.“

zvýši, adv., v. „výše“; „vysoký.“

zvýšiti, -ovati, a) pův. *erigere*, *excitare alqd*, *altius efferre*, (hrázi) *exaggerare alqd*; b) = zvětšiti *augere alqd*, (na př. *stipendium*), *multiplicare* (*usuras*), *majorem reddere rem aliquam*; štěstí něčí z. *res secundas alcs splendidiores facere*.

zžádati se, v. „zechťiti se.“

zželeti se, neos.: zželi se mi čeho *poenitet me rei alcs* (*hoc dixisse* že jsem to řekl); musí se nám z. *poenitendum nobis est*; v. „želeti.“

zženštilost, *mollitia* n. -es; *animus mollior*.

zženštilý, *mollis*, *effeminatus*; adv. *molliter*, *effeminata*.

Ž.

Žába, *rana*.

žabka, *ranuncula*.

žactvo, = žáci, v. toto.

žadání, = ucházení se o místo *petitio* n. *ambitio*; ost. opiš slovesem.

žadatel, o úřad *petitor*, *candidatus*, ost. opiš slovesem.

žádati, čeho, a) = dychtiti po čem *appetere*, *expetere*, *petere alqd*; *cupidum*, (důr.) *avidum esse rei alcs*; (toužebně) *desiderare alqd*; = přát si *cupere*, *velle alqd*; ž. věděti *avere scire*; nic více si nežádám, než . . . *nil est quod malim* . . .; jak velice bych si žádal *quam vellem*; b) ž. čeho od koho n. na kom, ž. koho za něco *petere*, (důr.) *poscere*, *contendere*, *postulare alqd ab alqo*; *flagitare alqd ab alqo*; = prositi *petere alqd ab alqo*, *rogare n. orare alqm alqd n. alqd ab alqo*; *precari alqd ab alqo n. alqm ut faciat alqd*; rozdíl v. u „prositi“; snažně ž. *obsecrare*, *deprecari alqm*, *supplicare alicui*, *contendere alqd ab alqo*; ž. o úřad *petere* (*honores*, *consulatum*, *magistratum*); ž. o něčí deern *petere sibi filiam alcs* (*in matrimonium*); c) tp. opatrnost toho žádá *prudens est*, čas *tempus ita fert*; žádá to veliké práce *res multi laboris est*; v. vyžadovati“; d) ž. komu čeho, v. „přáti.“

žadný, přelož a) adjektivným *nullus* (ž. z mých průpovědek *nullum meum dictum*); ž. z obou *neuter*; ž. způsobem, ž. měrou *nullo modo*, *minime*; *nequaquam*; na ž. místě, v. „nikde“; b) substantivným *nemo*, (v gen. však a v abl. užívá se tvarů *nullius* a *nullo*), a v negativních větách *quisquam* a sice α) při adj. substantivně kladených: ž. moudrý *nemo sapiens* (a ž. moudrý *nec quisquam sapiens*), ž. učenec *nemo doctus* (*nemo doctorum*); také β) při jmenech národů: ž. Atheňan, ž. Říman *nemo Atheniensis*, *nemo Romanus*; γ) při jiných názvech osobních: ž. jiných *nemo adolescens*, ž. básník, malíř *nemo poëta*, *nemo pictor*; ž. kníže *nemo*

principum; takéž: ž. člověk *nemo*, ž. jiný *nemo alius*; o věcech říká se tu *nil* s gen.: ž. peníze *nil pecuniae*, ž. víno, zlato *nil vini*, *auri* atd.; c) vzmocňuje-li naše „ž.“ pouze zápor věty, nepřekládá se: nemám ž. naděje *non habeo spem*, neměli ž. medu *mel non habebant* a p.

žadoniti, = snažně žádati, v. „žádati.“

žádost, čeho, a) = dychtivost, žádání *cupiditas*, důr. *aviditas rei alcs*; *appetitus*; toužebná *desiderium*, snažná *studium*; ž. po slávě *gloriae cupiditas* n. *aviditas*, *laudis studium*; zvl. z. (těla, tělesná) *libido*, *voluptas corporis*; ž. panování *cupiditas regni* n. *imperii*, *regnandi* n. *imperandi*; podle ž. *ex sententia*, něčí *ad voluntatem alcs*; ž. čeho mne napadá *concupisco alqd*, *studio n. cupiditate rei alcs capior*, *moveor*, *cupido rei alcs me incessit*; b) = prosba *preces*; = žádání čeho *petitio*; ž. psaná *libellus*; *litterae supplices*; na ž. n. k ž. něčí *alqo rogante*, *precante*; *alqo petente*; dal jsem ti to na tvoji ž. *tibi petenti dedi*; ž. vložit na koho, v. „žádati“ b); ž. něčí místo dáti, ž. vyplniti *satisfacere alicui petenti* n. *facere quod quis petit*; ž. za koho činiti, (aby něčeho dosáhl) *rogare pro alqo*, (aby trest a p. ušel) *deprecari pro alqo*. žadostiv, žadostivý, čeho *cupidus*, důr. *avidus rei alcs*; *appetens rei alcs*, ještě důr. *cupiditate rei alcs flagrans*, *incensus*; ž. boje *pugnandi cupidus*, *alacer ad pugnandum*; ž. býti, v. „žádati“; adv. *cupide*; *avide*.

žadostivost, *cupiditas* (*rei alcs*), tělesná ž. *libido*; v. „žádost.“

žádoucí, -ný, *expetendus*; *optandus*, *optabilis*; = dle přání jdoucí *optatus*, *exoptatus*; = milý *gratus*; nic mně nebylo ž., než . . . *mihi nihil fuit optatius quam ut etc.*; pokoj jest nám ž. *otium nobis exoptandum est*; ž. výsledek míti *fauste*, *feliciter prospereque evenire*; bylo by žádoucné, též *aequum est*; adv. *optato*, *ex sententia*.

žáhadlo, *aculeus*.

žáhání, *ustio*; perné ž. (zimy a pod.) *acres morsus*.

žáhati, v. „žici.“

žáhavka, *urtica*.

žák, *discipulus*; = posluchač *auditor*; býti ž. někoho *disciplina alcs uti n. usum esse, habere n. habuisse alqm magistrum n. zvl. o filosofech esse n. profectum esse (a Zenone Zenův ž. býti a p.)*; žáci Demokritovi *Democritici*.

žakovský, * *vix tirone dignus*; adv. *tironum modo*.

žal, v. „žel.“

žalář, *carcer*, ost. v. „vězení.“

žalařiti, -ovati, koho *in custodia habere alqm*; v. „vězení“; býti žalařován *in custodia esse n. servari; custodia teneri*.

žalařní, gen. *carceris*.

žalařník, *custos (carceris)*.

žalm, † *psalmus*, † *hymnus*.

žalný, v. „žalostný.“

žaloba, a) = nafikání *questus, querela*; b) = stěžování si, α) *mimo soud querimonia*; = žalost, v. toto; β) u soudu, vůbec *actio*, = obvinění *criminatio*; z. ve při hrdelné *accusatio*, ve při soukromé (o jmění) *postulatio; petitio, actio*; ž. písemná *libellus (actionis)*; ž. zadati, záněsti, vésti, vzněsti proti komu, v. „žalovati“; ž. jde na koho = jest obžalován, v. toto; ž. sepsati proti komu *dicam scribere alcuī*.

žalobník, vůbec *actor*, zvl. ve při hrdelné *accusator*, soukromé *petitor*; ž. křivý *calumniator*.

žalost, *maeror, dolor*, ž. po umrlém *luctus*; = lítost *poenitentia*; ž. míti *dolere, in dolore esse*, z čeho *dolorem capere, percipere ex re alqa, dolere alqd; dolori mihi est alqd*.

žalostiti, = žalost míti, v. předch.

žalostivý, žalostný, a) = žalost mající *dolens, maestus*; ž. býti = žalost míti, v. „žalost“; b) = žalost působící *miserabilis, miserandus; flebilis* = bídný *miser*; c) = žalost jevící *flebilis, lamentabilis (vox), miserabilis (vox)*; ž. pláč n. křik *lamentatio, questus; clamor flebilis*; adv. a) *dolenter, maeste*; b) a c) *miserabiliter, flebiliter*.

žalostněti, *maerere (re alqa), in maerore esse*; ž. nad čím, v. „žalost míti.“

žalostný, v. „žalostivý.“

žalování, v. „žaloba“ n. opiš slov. násl.

žalovati, a) = stěžovati sobě, žalost jeviti *queri, conqueri*, čeho, nač n. něco *alqd n. de re alqa*, na koho *incusare*, též *accusare alqm; queri cum alqo*; na rozkoš ž. *voluptatem accusare*; b) = právně n. z práva ž., α) ve při hrdelné *accusare*

alqm (apud alqm), nomen alcs deferre, diem dicere alcuī; β) ve při soukromé actionem intendere alcuī, in jus vocare alqm, jure agere cum alqo; ž. na koho z krád. že *accusare alqm furti*, z násilí *de vi*, ost. v. „obžalovati.“

žalozpěv, † *elegia; elegi (pl.)*.

žalud, *glans*.

žaludek, *stomachus; ventriculus*.

žaludečný, gen. *stomachi*.

žár, *ardor, aestus* obé též tp.; = plamen, v. toto.

žárlivost, *suspicio, stimuli amoris; sollicitudo propter suspectum amorem alcs*; = řevnivost, v. toto.

žárlivý, *sollicitus propter alienum amorem, suspecti amoris stimulis agitatus*; = řevnivý, v. toto; ž. žena *uxor pellicatus dolore cruciata*; ž. býti na ženu svoji *uxorem ob alienum amorem suspectam habere*; adv. *cum suscipione alieni amoris*. žasnouti, *obstupescere, horrore perfundi, perhorrescere; stupere*.

žasnuti, v. „úžas.“

že, conj., a) po slovesech pomyslu a projevu myšlenek (*verba sentiendi a declarandi*), překládá se věta s „že, že by“ v lat. akk. s inf., v. Svob. §. 130 a násl.; taktéž po slovesech: přesvědčiti *persuadere*, připustiti *concedere*, dáti tomu *facere*; podobně při zvolání: že, žeť, žeť pak, ve větě na pohled nezávislé klade se akk. s inf. (běda, žeť pak jsi pro mne do takých svízeli upadl *me miserum, te in tantas aerumnas propter me incidisse*; já že bych nedržel s muži řádnými [konservativníky]? *me non cum bonis esse*); b) po slovesech pochybovati, chyběti, vzdáleni býti, překážeti, vaditi a pod., když předchází zápor n. v otázce záporné, klade se *quin (non dubito, quin..., quis dubitat, quin..., haud procul n. non multum abest quin... atd.)*; c) ve větách sousledných (t. j. po slovesech: učiniti, vykonati, dovésti, dokázati, státi se a p., taktéž po rčení: z toho jde, následuje, že... *hinc sequitur, efficitur*, jakož i po *sic, ita, tam, talis, is* atd.) překládá se naše „že“ latině *ut*, „že ne“ *ut non*; d) po slovesech: umíniti si, ustanoviti se na čem, usnési se a p. stává *ut n. inf.*, v. Svob. 100, III., příd. 2.; e) po výrazech bázně a strachu stojí *ne, že ne ut, ne non*, v. Gramm.; f) po slovesech: zdržovati, vaditi klade se *quominus n. ne*, v. Gramm., taktéž po rčení: *stat n. fit per me* (na mně záleží).

žebrácký, *mendicus; miser*; ž. hůl, tp. *mendicitas* (k ž. holi sáhnouti *ad mendicandum descendere*); adv. *mendicantis more; mendice*.

žebračtví, † *mendicatio*.

žebračtvo, *mendici*.

žebračka, *mulier mendicans*.

žebřák, *mendicus*.

žebřání, v. „žebrota.“

žebřati, *stipem colligere*; *mendicare* n. *mendicari* (čeho *alqd*); = velice prositi, v. „žadoniti.“

žebřavý, *mendicans*.

žebro, *costa*.

žebrota, a) = žebřání † *mendicatio*; živiti se ž. *mendicando victum sibi quaerere*; žebrotou n. po ž. jíti, v. „žebřati“; b) = nuzota *mendicitas*; *summa egestas*; na ž. přijíti *ad rerum omnium inopiam redigi*; na ž. přivéstí koho *ad rerum omnium inopiam redigere alqm*; *ad famem rejicere, omnibus bonis evertere alqm*, sám sebe *ad mendicitatem se detrudere*.

žebřík, v. „řebřík.“

žeby, v. „že.“

žehnati, a) koho n. komu = dobrého mu přátí *fausta, (bona, laeta) precari alcu*; *bonis ominibus prosequi alqm*; b) ž. komu n. čemu, ž. komu čeho *fortunare, beare alcu alqd*; *rem aliquam faustam n. laetam esse jubere*; 2) ž. se s kým *jubere alqm valere*; tp. se světem se ž. *excedere vitā, migrare de vita*.

žehřati, a) = horlivě domlouvati, ž. komu n. proti komu, na koho *objurgare, vituperare, accusare alqm*; *increpare alqm*; důr. *exsecrari alqm*; *probris insectari alqm*; *accerbius invehi in alqm*; ž. proti čemu, nač *acerbius invehi in alqd*; *graviter alqd ferre*; b) = žadoniti, v. toto; c) = žárlivým býti, v. „žárlivý.“

žehřavost, -ý, v. „žárlivost, -ý.“

žel, v. „žalost“; zvl. úsloví: ž. mi toho *poenitet me ejus rei* (že jsem to řekl *hoc dixisse n. quod hoc dixi*); mám ž. toho, jest mi ž., že se to stalo *molestum mihi est quod ita accidit*; *nollem id factum*; buď toho bohu ž. n. pouze: bohu ž., v. „bohužel.“

želeni, *deploratio*; ost. v. „žalost.“

želeti, a) = žel, žalost míti, v. „žalost“; b) ž. čeho *poenitet me rei alcs* (*hoc dixisse n. quod hoc dixi*, že jsem to řekl); = toužiti nač, v. toto; musíme ž. *poenitendum nobis est*; něčí smrti ž. *lugere mortem alcs*, též *deplorare, deflere mortem alcs*, ž. koho *lugere alqm*, (v srdci) *dolere de alqo* (n. *casum alcs*).

železi, *ferramenta (orum)*.

železný, *ferreus*; (ž. důl n. ž. doly *ferraria*); = železem pobitý *ferratus*; tp. *ferreus, durissimus*.

železo, *ferrum*; (přísl.: nouze ž. láme *parendum est necessitati*); pl. tp. = pouta *vincula, compedes*; do ž. dáti koho *alqm*

in vincula conjicere n. *vinculis astringere*.

želva, *testudo*.

žeň, n. pl. žně, čas žní *messis*.

žena, a) = osoba ženská, vzhledem k po-
hlaví *femina*, vzhledem k slabosti mu-
lier; stará ž. *anus*; b) = manželka *uxor*;
conjug; ž. vzíti, pojíti *uxorem ducere*;
deceru komu za ž. dáti *filiam suam al-*
cui nuptum dare; ost. v. „manželka.“

ženatý, ž. býti *uxorem duxisse* n. *habere*.

ženění, opiš slovesem.

ženich, *sponsus*; = nově zasnoubený *novus maritus*.

ženina, v. „souložnice.“

ženiti se, *uxorem ducere*.

ženskost, *ingenium muliebre*, = ženská sla-
bost *imbecillitas muliebris*.

ženský, *muliebris*; *femineus*; = žen, gen.
mulierum (ž. moc *potentia mulierum*), =
manželky *uxorius* (*imperium uxorium*);
adv. *muliebriter*.

ženština, v. „žena“ a).

žerd, *pertica*.

žernov, = mlýnský kámen *lapis molaris*;
ž. ruční = mlýn ruční † *mola versa-*
tilis.

žert, *jocus*; vtipný ž. *facetiae, lepos*, perný
ž. *sales*; = malicherné čtveráctví *nugae*;
= kratochvíle *ludus*; žertem n. ze
ž. n. v ž. *per jocum, per ludum*, n. spo-
jené *per l. et j.*; též *joco*; buď žertem
aneb opravdu *per ridiculum aut severe*;
bez ž. *extra jocum, joco remoto* n. *amoto*;
omissis nugis; pravíš to žertem aneb o-
pravdu *jocone an serio hoc dicis?* řekl
jsem to v ž. *jocans* n. *per jocum dixi* n.
haec jocatus sum; *jocabar*; ž. míti *joca*
agere, s kým *cum alqo*, z koho ž. míti
n. sobě strojiti *ludere, ludibrio habere*
alqm; za ž. míti, v ž. obrátiti, za ž. sobě
pokládati něco *jocari de alqa re.*

žertěř, *scurra*; mírněji a bez přihany *homo jocosus* n. *ridiculus*.

žertovati, *jocari, jocos agere* (*cum alqo*); ž.
z koho *ridere alqm*.

žertovný, *jocosus*, o věcech též *jocularis*, =
vtipný *festivus, lepidus*; *facetus* (*sermo, poeta*); = směšný *ridiculus, ridendus*;
velmi ž. býti *multi joci esse*; ž. báseň též
jocus; adv. *jocose*; *ridicule, festive*.

žertovnost, *facetiae*, n. opiš adj.

žertva, v. „oběť.“

žeravý, *candens*.

žezlo, a) vůbec = berla, v. toto; b) zvl. =
berla královská *sceptrum*, tp. = vláda
imperium, regnum; c) = stežeň, v. toto.
žezhule, -ka, *cuculus*.

žhař, *incendiarius*; *auctor incendii*.

žhavý, *ardens*; *fervens* (*glans kulka*); důr.
flagrans, = žeravý *candens*.

žhoucí, v. předch.

žici, žéci, (žehu), něco *aduněre, amburěre alqd.*

žid, *Judaeus.*

židlice, *sella; sedes.*

židovský, *Judaicus* n. *Judaeus*; adv. *Judaeorum more.*

žihati, o včele, v. „štípnouti.“

žila, *vena* (pův. i o žilách rudy a kovů); = tepna *arteria*; žilou pustiti *sanguinem mittēre*; ž. seknouti, přefíznouti, ž. otevřít komu *venam alcuī incidēre, solvēre*, sobě *venas abrumpēre, abscindēre, exsolvēre*; přísl.: dobré ž. v něm není *homo perditus est, nihil boni habet*; nemá ani ž. jeho * *nihil habet illius*; ž. komu zatíti *pennas incidēre alcuī.*

žině, *seta equina.*

žiněný, *e pilis factus.*

žirný, *fertilis, uber*; ž. půda *solum uber, ager bonus, ferax.*

žiti, a) vůbec = živu býti *vivēre*; též *vitam habēre* n. *agēre, degēre, in vita esse*, = býti *esse*; = dýchat *spirare, spiritum ducēre*; o věcech netělesných a bylinách *vigēre (animus viget)*; ž. někde *versari, commorari, esse, habitare*; ještě ž. *superstitem esse, in vivis esse*; b) ž. nějak *vivēre (male, bene, beate, též vitam beatam vivēre, vitam agēre, degēre)*; ž. dle poměrů *tempori, n. temporibus servire*; ž. pro sebe *secum, ut dicitur, vivēre*; *vitam in otio degēre*; přátelsky ž. s kým *conjuncte n. familiariter vivēre cum alqo*; šťastně ž. *valēre*; ať žije! *valeat!* c) ž. od čeho *vivēre (carne od masa)*, v. „živiti se“; z toho nemohu ž. *hoc non sufficit ad vitam tuendam, ad sumptus meos tolerandos, ad victum meum*; z toho žije s rodinou *ināe se et suos alit*; mítí z čeho ž. *copiam n. rem provisam habēre*; nemám z čeho ž. *non habeo quo vitam tolerem*; d) tp. ž. v čem = celou duší oddán býti čemu *totum versari in re alqa; vivēre et vigēre*; ž. čemu *alcuī rei operam dare, se dedisse n. deditum esse* (na př. *literis vědám, voluptatibus rozkošem*); též *vivēre in re alqa (in literis).*

žiti, (žnu), *metēre, demetēre (segetem, fruges)*; též *secare, desecare alqd*; tp. *percipēre fructum (ex alqa re)*; přísl.: co naseješ, to budeš ž. *ut sementem feceris, ita metes.*

žiti, v. „život.“

žito, * *secale.*

živ, v. „živý.“

živa, *Ceres.*

živl, a) = prvek *principium*; *natura* (pátý onen ž. *quinta illa natura*); v pl. *initia rerum, elementa, principia rerum*; b)

tp. voda jest ž. ryb *extra aquam pisces vivēre non possunt*; podobně: to jest jeho ž. *in hac re libentissime versatur, hoc ei unice convenit*; dvůr jest jeho ž. *aula unice delectatur.*

živiti, a) = činiti aby živ byl, siliti *alēre (alqm)*; věc živící *in quo multum alimenti est*; = jísti dávati *nutrire alqm; victum praebēre alcuī*; b) vůbec = vydržovati *alēre, sustentare (n. sustinēre) alqm, exercitum*; práce jej živí *opus tantum, supeditat quantum ad victum satis est*; c) ž. koho = na živě nechati *servare alcuī vitam, incolumem servare alqm*; 2) ž. se *vivēre n. alī (lacte mlékem; piscibus atque ovīs; vivēre rpto loupeží)*; ž. se čím (z čeho) *victum quaerēre re alqa; vitam sustinēre, tolerare alqa re; vitam corpusque tueri.*

živnost, a) = to, co živí *alimentum*; = pokrm *cibus*, pro zvířata *pabulum*; vůbec *victus*; ž. sobě dobývati, v. „živiti se“; b) = zaměstnání výživu poskytující *quaestus; vitae genus*; zvláště sedlácká ž. *praedium rusticum; fundus*; = obchod *mercatura.*

živný, = živící, v. „živiti“; = sytý *in quo multum alimenti est; magni cibi; valens, firmus*; maso jest pokrm nejž. *plus alimenti est in carne quam in ullo alio.*

živobyťi, v. „život“; za ž. někoho *dum vivit, vivet, vixit alqs, alqo vivo (Hannibale vivo za ž. H.).*

živočich, živok, *animal, animans.*

živočišstvo, *animalia; omnia animantium genera.*

živořiti, = bídne žiti *vitam inopem tolerare*, = nečinně žiti * *plantae instar vivere.*

živost, = čilost *vigor; alacritas*; ž. řeči a p. *vis, gravitas orationis etc.*; ž. místa nějakého *celebritas; frequentia.*

život, a) vůbec *vita*; v řeči vzletné též *anima, lux, spiritus*; do ž. vjíti, v. „naroditi se“; ze ž. vykročiti, s ž. se rozřechnati, v. „umřít“; darovati komu ž. *parcēre vitae alcs, concedēre alcuī vitam*; ž. si vzíti *mortem sibi consciscēre, manus sibi inferre*; ž. komu vzíti, v. „zabiti“; někomu o ž. státi *insidiari vitae alcs*; b) zvl. α) = čas života *aetas; vitae tempus n. spatium*; do ž. *per omnem vitam; dum vivo (vivis etc.)*; β) když o trestu a p. řeč jest, říká se *caput*: životem zaplatiti *capite n. morte luere alqd*; γ) = způsob života *vita*; vzhledem k jídlu a pití *victus*, k vnější úpravě, co do šatstva a p. *cultus*; v. též „spůsob“; ž. venkovský *vita rustica*, městský *vita urbana*, ž. učený *literarum studia*; v obyčejném ž. *in vitae consuetudine*; (= vůbec) *vulgo*;

pokojný ž., též *otium*; ž. neživot *vita in-suavis, nulla*; δ) = živost, v. toto; ε) = souhrn skutků v životě vykonaných *vita*; = mravy *mores*; dobrý, špatný ž. *boni, mali mores*; ž. něčí vypravovati *vitam alcs narrare*; ε) = trup *truncus*, = břich *penter, alvus*; plod života *fetus, partus*; mítí zření v ž. *ex intestinis laborare*.

životní, a) = k životu náležící *vitalis*; moc ž. *vis vitalis, anima*; ž. síla *vigor*; b) = k osobě n. k tělu se vztahující, gen. *corporis*; ž. stráž *custodes corporis*; *sattelites*; *militēs quos suae custodiae causa alqs habere consuevit* (Romulus měl 300 zbrojnošů ž. stráží *R. trecentos armatos ad custodiam corporis habuit*); ž. velikost *corporis magnitudo*; *statura* (v ž. velikosti koho malovati *pingere alqm iconicum*).

životopis, *vita*.

životopisec, *vitae n. rerum alcs scriptor*.

živý, živ, a) pův. = ne mrtvý *vivus*, = cí-tící a pohybující se (protiva: neživotný) *animatus, animalis*; ž. býti *vivere*, v. „žítí“; ž. tvor *animal, animans*; zvl. α) vzhledem k živnosti: mítí nač ž. býti *copiam n. rem provisam habere*; nemám nač ž. býti *non habeo quo vitam tolerem*; β) jak živ, co živ *dum vivo n. vivam*, = po celý život, též *per omnem vitam, dum vixi, me vivo* a p.; tudíž rčení: *odjak-živa inde ab omni tempore*; jak jsem ž. *ita vivam!* γ) za živa *vivus (alqm vivum comburere)*; = dokud ještě žil *dum vixit*, (též dle smyslu *dum vivo* atd.); *vi-vente me, te, eo etc.*; δ) na živě *vivus*; *superstes*; na ž. býti, v. „žítí“; na ž. ponechatí koho *condonare alcuī vitam*; *vitae alcs parcere*; ε) živé, co subst. *vi-vum*; ζ) živo: při hostině bylo ž. a ve-selo *convivium sermone et laetitia celebra-batur*; η) žitě bůh *per deum immortal-lem*; b) tp. = čilý *vegetus, vividus, ala-cer*; *acer*; ž. řeč = posud v lidu žijící ** lingua quā etiam nunc utuntur homines*, = čilá, ohnivá řeč *oratio concitata, gra-vis*; o místnostech *celeber, frequens*; ž. barva *color vicens, acris*; ž. voda *aqua viva, flumen vivum*; ž. slovo *viva vox*; ž. vzpomínání *recordatio et memoria*; ž. povzbuzení *permotio*; v ž. paměti něco mítí *in recenti memoria habere alqd*; *re-cens est alcs rei memoria*; zvl. živou věcí n. mocí *nullo modo n. pacto, nequaquam,*

neutiquam; adv. 1) *acriter*; *alacriter*; *concitatore animo*; ž. líčiti, vypravovati něco *alqd sic exponere, quasi agatur res, non quasi narretur*; *alqd ita osten-dere, ut non clarior futurum sit spectan-tibus*; něco muž ž. v mysli n. před očima tane *alcs rei memoria oculis meis n. mihi ante oculos obversatur*.

žizeň, *sitis*; (ž. mítí, v. „žízni“; ž. zahna-ti, uhasiti *sitim explere, depellere*); tp. *sitis (argenti po penězích)*, též *vehemens cupiditas*.

žízni, *sitire*; tp. ž. po čem n. čeho *sitire alqd, cupiditate rei alcs flagrare, ardere*. žiznivý, *sitiens*; tp. ž. čeho *sitiens (sanguinis)*, *avidus rei alcs*; adv. *sitienter*; *ar-denter*.

žížala, asi *vermis*; = hmyz, v. toto.

žlab, *canalis*.

žloutenice, *morbus regius n. arcuatus*.

žluč, u lidí *bilis*, u zvířat *fel*; tp. k nazna-čení zlosti *bilis*; ž. si na koho vyliti *ef-fundere iram in alqm*; ž. v něm kypí *bi-lis ei commovetur*.

žlutavý, *subflavus*.

žlutovlasý, *flavus*.

žlutý, (světle) *flavus*, (zlatožlutý) *luteus*, (do červená) *rufus*, (do hněda) *fulvus*.

žnec, *messor*.

žold, v. „plat.“

žoldněř, (*miles*) *mercenarius n. conductiti-us*.

žrač, žrout, *homo edux n. multi cibi*.

žrádlo, *pastus*.

žrani, opiš slovesem.

žráti, = jísti *edere n. comedere alqd*, = živiti se čím *vesci, pasci re alga*; tp. o člověku *vorare n. devorare alqd*; ž. se kořem *maerore confici*; dále se ž. (o ráně a p.) *serpere*.

žravost, *edacitas*; *voracitas*.

žravý, = hltavý *edax, vorax*.

žření, v. „bolení.“

župa, *pagus*; *regio*.

žvachtati, žvaniti, *garrire*; † *blaterare*; v též „žvástati.“

žvanil, *homo garrulus*.

žvatlavost, *loquacitas*.

žvatlavý, *loquax*, důr. *garrulus*; adv. *loqua-citer*.

žvatlati, v. „žvachtati.“

žvástati, *garrire, harrolari, alucinari*; o ne-čistých věcech ž. *immunda dicta crepare*.

žvýkati, *mandere alqd*.

žžavý, v. „žžavý.“

Vadnější omyly a potřebné doplňky.

Strana	1. sloupec	2. řádka	2. shora místo výrokových či podmětných
"	3.	1. "	5. shora místo <i>optimas</i> či <i>optimus</i>
"	7.	1. "	5. zdola místo „bezstarostný“ či „bezpečiti se“
"	8.	2. "	5. zdola místo <i>proelis</i> či <i>proelio</i>
"	10.	1. "	32. shora místo v. či <i>vicinus</i>
"	13.	2. "	10. zdola místo <i>alqd</i> či <i>alqa</i>
"	14.	2. "	20. shora po <i>via</i> vlož čárku
"	14.	2. "	30. zdola místo <i>avanculus</i> či <i>avunculus</i>
"	15.	1. "	13. shora po „brouk“ vlož broukavý v. „bublavý.“
"	17.	1. "	11. zdola vlož čárku za <i>alcui</i>
"	18.	2. "	14. shora místo <i>omnius</i> či <i>omnino</i>
"	20.	1. "	17. zdola po <i>moribus</i> vlož <i>se</i>
"	21.	1. "	8. shora po <i>sunt</i> ; vlož <i>b</i>)
"	22.	1. "	8. zdola místo <i>antiquissimus</i> či <i>antiquissimis</i>
"	25.	2. "	31. zdola místo <i>jucundi</i> či <i>jucunde</i>
"	27.	2. "	28. shora vymaž čárku po <i>concedere</i>
"	27.	2. "	31. shora před <i>non</i> vlož <i>id</i> (<i>a me</i>)
"	28.	1. "	8. shora místo od či do
"	30.	2. "	17. zdola místo tmě či tmy
"	32.	2. "	13. shora místo <i>reliquere</i> ; či <i>relinquere</i> ;
"	43.	1. "	28. zdola místo „pěch“ či „spěch.“
"	57.	1. "	15. zdola místo <i>helus</i> či <i>heluo</i>
"	58.	2. "	10. shora vynechej slova n. <i>caput</i>
"	64.	2. "	27. zdola místo <i>ostendare</i> či <i>ostentare</i>
"	72.	2. "	6. zdola místo <i>deffcilis</i> či <i>difficilis</i>
"	77.	1. "	14. zdola místo <i>propositorem</i> či <i>propositorum</i>
"	78.	2. "	24. zdola místo 5) <i>ŕ</i>) či 2) <i>b</i>) <i>e</i>).
"	81.	1. "	5. shora místo <i>ist</i> ; či <i>sit</i> ;
"	86.	2. "	24. zdola místo <i>Cajo alqm, dicere</i> či <i>Cajo, alqm dicere</i>
"	96.	2. "	20. shora dodej: košatý, <i>patulus</i>
"	99.	1. "	3. zdola místo <i>tantumodo</i> či <i>tantummodo</i>
"	100.	2. "	1. shora před <i>pennae</i> vlož slovo: též
"	100.	2. "	3. zdola místo <i>resto</i> či <i>recto</i>
"	102.	1. "	10. zdola místo slovesem či slovem
"	102.	2. "	18. shora místo <i>robus</i> či <i>robur</i>
"	102.	2. "	23. shora místo <i>floreus</i> či <i>florens</i>
"	103.	2. "	1. shora místo 2) = či <i>b</i>).
"	105.	2. "	27. shora místo <i>medicamon</i> či <i>medicamen</i>
"	107.	1. "	11. shora místo „k“ či „l.“
"	107.	1. "	12. shora místo <i>colocatum</i> či <i>collocatum</i>
"	107.	2. "	18. shora místo <i>oscutum</i> či <i>osculum</i>
"	109.	2. "	22. shora místo <i>est</i> či <i>et</i>
"	130.	1. "	19. zdola vynechej středník po <i>alia</i>

Strana	131.	sloupec	1.	řádka	23. zdola vlož dvoutečku po vyjadřuje
"	140.	"	2.	"	20. zdola místo n. čti neb
"	144.	"	1.	"	13. shora vynechej čárku po <i>ludibrio</i>
"	151.	"	2.	"	17. shora místo přijíti čti přejiti
"	153.	"	1.	"	16. shora místo <i>differi</i> čti <i>differri</i>
"	157.	"	2.	"	6. zdola místo <i>cadudus</i> čti <i>caducus</i>
"	163.	"	2.	"	6. zdola místo <i>nasatus</i> čti <i>nasutus</i>
"	164.	"	2.	"	18. shora vynechej <i>ad</i>
"	164.	"	2.	"	20. zdola vynechej středník po <i>alcui</i>
"	171.	"	2.	"	17. shora před <i>alqd</i> vlož <i>in</i>
"	173.	"	2.	"	24. zdola místo <i>efficēre</i> čti <i>afficēre</i>
"	174.	"	1.	"	30. zdola místo <i>tevitās</i> čti <i>levitas</i>
"	180.	"	2.	"	27. zdola místo <i>a †</i> čti <i>† a</i>
"	182.	"	2.	"	26. zdola místo odpustiti čti odpuditi
"	183.	"	1.	"	5. zdola místo obsaditi čti odsaditi
"	184.	"	2.	"	16. zdola místo odumírati čti odumírají
"	185.	"	2.	po řádce	5. shora vlož: Odveta, v. „odměna.“
"	190.	"	1.	"	22. zdola místo <i>concuſpicēre</i> čti <i>concupiscēre</i>
"	191.	"	2.	"	26. zdola místo <i>cocumis</i> čti <i>cucumis</i> .
"	198.	"	1.	"	7. zdola místo <i>potenti</i> čti <i>petenti</i>
"	203.	"	2.	"	27. zdola místo Otřesení čti Otření
"	206.	"	2.	"	22. zdola místo <i>memoria</i> čti <i>memoriae</i>
"	208.	"	2.	"	29. shora místo <i>pomo</i> čti <i>domo</i>
"	211.	"	2.	"	8. shora po <i>navus</i> vlož čárku.
"	214.	"	1.	"	1. zdola místo <i>permissum</i> čti <i>permissa</i>
"	215.	"	1.	"	4. zdola místo <i>Romani</i> čti <i>Romam</i>
"	219.	"	1.	"	24. zdola vynechej slova okolo, p.
"	219.	"	2.	"	5. shora vynechej slovo <i>crepia</i> .
"	220.	"	2.	"	19. shora místo velikým čti veliký
"	226.	"	1.	"	12. shora místo <i>comprehendum</i> čti <i>comprehendendum</i>
"	227.	"	1.	"	9. a 10. shora vynechej slova: pojdu, = jdu, kráčím <i>eo, ingredior</i> ; obyčejně však
231.			2.		24. zdola místo polohu čti polohou
232.			1.		25. zdola místo <i>cripēre</i> čti <i>eripēre</i>
233.			2.		24. a 25. shora místo <i>reliquum facēre alqm</i> ; čti <i>alcs vitae parcēre</i> ;
234.			2.	"	19. shora místo poplyti čti popliti
242.			1.	"	1. zdola místo <i>indicēre</i> čti <i>incidēre</i>
242.			2.	"	11. shora místo p. s čím čti p. se s čím
245.			1.	"	31. shora za „jen“ přidej: n. „pouhý.“
246.			1.	"	8. zdola místo <i>afferri</i> čti <i>efferrri</i>
246.			2.	"	17. zdola místo <i>insolvēre</i> čti <i>involvēre</i>
250.			2.	"	9. shora místo pozřít čti požřít.
251.			2.	"	2. zdola místo <i>circus</i> čti <i>cirrus</i>
255.			1.	"	17. zdola místo <i>fugas</i> čti <i>fugax</i>
255.			2.	"	25. shora místo tomž čti témž
260.			2	"	15. zdola místo <i>obsecratia</i> čti <i>obsecratio</i>
261.			1.	"	5. zdola místo <i>successius</i> čti <i>successus</i>
267.			1.	"	13. zdola místo <i>primitae</i> čti <i>primitias</i>
268.			2.	"	11. zdola místo <i>factandem</i> čti <i>fac tandem</i>
270.			1.	"	23. shora místo <i>proemium</i> čti <i>prooemium</i>
270.			2.	"	16. shora místo <i>egnorum</i> čti <i>equorum</i>
270.			2.	"	15. zdola místo b. čti „bádání.“
272.			2.	"	23. shora místo předstírajíce čti předstíraje
273.			2.	"	19. shora místo pēchovati čti přechovati
276.			1.	"	14. zdola místo <i>per</i> čti <i>trans</i>
284.			1.	"	18. shora místo přivezuje-li čti přivozuje-li
284.			2.	"	6. shora místo pokračovati čti přikračovati
286.			1.	"	20. zdola místo <i>plare</i> čti <i>plane</i>
288.			1.	"	19. shora místo <i>medicinum</i> čti <i>medicinam</i>
288.			2.	"	26. zdola místo <i>e deo</i> čti <i>a deo</i>

Strana	291. sloupec	2. řádka	20. zdola dodej: příští, co subst., v. „příchod.“
"	294.	2.	22. zdola po <i>catulus</i> polož čárku.
"	294.	2.	21. zdola místo <i>miseriae</i> čti <i>miseræ</i>
"	295.	2.	14. shora místo <i>bellua</i> čti <i>belluæ</i>
"	296.	1.	29. shora po <i>vis</i> polož čárku.
"	296.	2.	19. zdola místo <i>susrum</i> čti <i>suorum</i>
"	298.	2.	5. zdola místo vydávání čti vydání
"	303.	2.	21. shora místo <i>elidēce</i> čti <i>elidēre</i>
"	305.	2.	3. shora místo <i>custodias</i> čti <i>custodias</i>
"	306.	2.	21. shora místo <i>intubit</i> čti <i>intulit</i>
"	308.	1.	12. shora místo <i>effeminatus</i> čti <i>effeminatus</i>
"	311.	1.	8. zdola místo <i>liquescere</i> čti <i>liquescere</i>
"	312.	1.	20. shora místo <i>significare</i> čti <i>significari</i>
"	312.	2.	20. shora vynechej čárku po <i>laetitiā</i>
"	312.	2.	33. shora místo <i>concilium</i> čti <i>consilium</i>
"	318.	1.	18. zdola po řízný přidej <i>acutus</i> ;
"	325.	1.	19. shora místo <i>culpā</i> čti <i>culpā</i>
"	328.	2.	7. shora místo <i>cleniter</i> čti <i>leniter</i>
"	329.	1.	4. zdola místo <i>tabescere</i> čti <i>tabescere</i>
"	331.	1.	15. shora po <i>excursionem</i> vynechej čárku.
"	332.	2.	30. shora místo <i>deturbæ</i> čti <i>deturbare</i>
"	335.	1.	10. zdola místo <i>imbecillus</i> čti <i>imbecillus</i>
"	335.	2.	21. zdola místo <i>habetio</i> čti <i>hebetio</i>
"	342.	2.	20. shora místo <i>s</i> čti <i>s.</i>
"	344.	2.	1. zdola místo <i>koh</i> čti <i>koho</i>
"	345.	2.	20. shora místo <i>simultatus</i> čti <i>simulatus</i>
"	349.	2.	20. a 21. shora místo <i>by jsi</i> čti <i>bys</i>
"	349.	2.	15. zdola místo <i>exercere</i> čti <i>exercere</i>
"	351.	1.	10. shora vynechej čárku po <i>certam</i>
"	352.	2.	7. shora místo <i>salut</i> čti <i>saluti</i>
"	352.	2.	12. shora místo <i>quiescere</i> čti <i>quiescere</i>
"	358.	2.	21. zdola vynechej slova: v otázkách též <i>qualis, qui.</i>
"	363.	2.	13. zdola místo <i>aetatis</i> čti <i>aetatis</i>
"	365.	1.	1. zdola místo <i>bene</i> čti <i>bono</i>
"	373.	2.	16. zdola místo <i>augetur</i> čti <i>augetur</i>
"	380.	1.	22. shora místo <i>sensum</i> čti <i>sensuum</i>
"	387.	1.	17. zdola místo čemu čti čem:
"	389.	2.	1. shora místo <i>ibido</i> čti <i>libido</i>
"	395.	2.	2. shora místo <i>funester</i> čti <i>funeste</i>
"	402.	2.	14. shora místo <i>difficere</i> čti <i>afficere</i>
"	412.	2.	3. zdola místo <i>se</i> čti <i>co</i>
"	416.	1.	25. zdola místo <i>instuere</i> čti <i>instruere</i>
"	416.	1.	17. zdola místo <i>elaboratus</i> čti <i>elaboratus</i>
"	425.	1.	18. shora místo <i>prosidere</i> čti <i>possidere</i>
"	432.	2.	18. shora místo <i>eum</i> čti <i>eam</i>
"	434.	1.	25. shora místo <i>flusium</i> čti <i>fluvium</i>
"	436.	2.	21. shora vynechej slovo <i>adv.</i>
"	443.	2.	12. zdola místo <i>capere</i> čti <i>rapere</i>
"	448.	2.	7. zdola místo <i>salutus</i> čti <i>solutus</i>
"	452.	2.	14. shora místo <i>sugere</i> čti <i>sugere</i>
"	456.	1.	10. zdola místo <i>prominere</i> čti <i>prominere</i>
"	459.	1.	18. shora místo <i>quaestam</i> čti <i>quaestum</i>
"	459.	2.	5. shora místo <i>alqd</i> čti <i>alqa</i>
"	469.	1.	11. zdola místo <i>calculus</i> čti <i>calculos</i>
"	478.	2.	6. shora vynechej slovo <i>svém</i>
"	491.	1.	5. shora místo <i>incolumen</i> čti <i>incolumem</i>
"	493.	2.	17. shora místo <i>legem</i> ; čti <i>legem</i>